Cuviosul Eftimie Zigabenul Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA
ÎN TÂLCUIRILE SFINȚILOR PĂRINȚI

Transliterare, diortosire, revizuire
după ediția grecească și note de
ȘTEFAN VORONCA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
EDITURA EGUMENIȚA

TÂLCUIREA PSALTIRII
PROOROCULUI ŞI ÎMPĂRATULUI DAVID

Scrisă elineşte sub împăraţii Constantinopolului

de

Monahul-filosof
EFTIMIE ZIGABENUL

iar pe româneşte adus

de

MITROPOLITUL VENIAMIN

TOM II

IAŞI
Institutul Albinei Române
1862

CATISMA 10

PSALMUL 70

Psalm al lui David; fiilor lui Ionadab, şi despre cei ce s-au robit mai întâi; nescris deasupra la evrei.

Psalmul acesta s-a scris de David din partea fiilor lui Ionadab, dar şi din partea celorlalţi iudei care s-au robit primii de către Babilonieni, însă această suprascriere au suprascris-o cei şaptezeci de tâlcuitori ai Scripturii, deoarece au aflat acest psalm nescris în izvodul evreiesc. Iar fiii şi strănepoţii lui Ionadab erau atunci numiţi printre Iudeii cei robiţi[1].

1. Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu mă ruşinezi în veac. Întru dreptatea Ta, izbăveşte-mă şi mă scoate,

2. Pleacă urechea Ta către mine şi mă mântuieşte.

„Fiindcă eu, zice, desăvârşit am nădăjduit întru Tine, Doamne, pentru aceasta să nu mă nenoroceşti dinspre ajutorul Tău, că, de mă voi nenoroci, voi

---

[1] Zice însă Sfinţitul Teodorit: „Şi acesta ce a făcut suprascrierea mărturiseşte că nu o a aflat în Scriptura evreiască, ci a pus-o chiar el". Dar trebuie, după acelaşi Teodorit, să ştim că fiii şi strănepoţii lui Ionadab au fost bărbaţi evlavioşi şi drepţi şi păzitori cu scumpătate ai poruncilor părintelui lor, încât Însuşi Dumnezeu S-a făcut martor al faptei lor celei bune, că a poruncit Dumnezeu lui Ieremia să le aducă lor vin ca să bea şi, fiindcă aceia au voit să bea pentru porunca dată de părintele lor, pentru aceasta mustră Ieremia pe Iudei pentru nesupunerea ce o arată către Dumnezeu, căci aceasta zice Ieremia despre dânşii: *Şi am dat înaintea feţei lor* (adică a strănepoţilor lui Ionadab) *ulcioare de vin şi pahar, şi am zis: „Beţi vin!" Şi au zis: „Nu vom bea vin, că Ionadab, fiul lui Recab, părintele nostru, a poruncit nouă zicând: Nu veţi bea vin voi şi fiii voştri până în veac, şi casă nu veţi zidi, şi sământă nu veţi semăna, şi vie nu va fi la voi, că în corturi veţi locui întru toate zilele voastre, ca să vieţuiţi zile multe pe pământ!"* (Ier. 35: 5-7). Despre acestea scrie şi Cartea a IV-a a Împăraţilor cap. 10: 15. Zice şi Eusebie: „*Fiii lui Ionadab* se înţeleg dinspre faţa apostolilor, care au păzit poruncile cerescului lor Părinte, Hristos". Aceasta o zice şi Marele Atanasie. S-a zis însă psalmul acesta, după Teodorit, dinspre faţa celor robiţi în Babilon, dar se potriveşte şi fiilor darului, care s-au slobozit din robia idolilor şi au crezut în Hristos, primind de la Dânsul purtarea de grijă.

rămâne ruşinat în viaţa mea; şi măcar că sunt nevrednic de tot ajutorul, Tu însă izbăveşte-mă de vrăjmaşii mei pentru dreptatea Ta, care osândeşte pe cei ce nedreptăţesc"[2]. *Pleacă urechea Ta către mine* adică „auzi-mă"; aceasta însă o a zis pornind de la metafora şi asemănarea cu acei oameni care atunci când vor să audă cuvintele unui bolnav, îşi pleacă urechea la gura aceluia. Cam acestea le zice şi Psalmul 30[3].

3. Fii mie Dumnezeu apărător şi spre loc tare ca să mă mântuieşti,
4. Că întărirea şi scăparea mea eşti Tu.

La Psalmul 30 în loc de *spre loc tare* a zis *casă de scăpare*; şi, în loc de *întărirea mea*, acolo a zis *că tăria mea*. *Fii mie*, zice, *Dumnezeu apărător*, adică „apără-mă", că şi aceasta este o însuşire [un idiom] a Scripturii Vechi a întrebuinţa adică graiul [verbul] *fii* cu propoziţie cu nume. „Pentru că Tu eşti întărirea Mea şi îl păzeşti pe cel ce aleargă la Tine ca la o scăpare şi turn de siguranţă".

5. Dumnezeul meu, izbăveşte-mă din mâna păcătosului, din mâna călcătorului de lege şi a celui ce face strâmbătate,

„Izbăveşte-mă, zice, Doamne, din mâna nedrepţilor şi a păcătoşilor"; că astfel erau Babilonienii, care îi stăpâneau pe iudei"[4].

---

[2] Zice însă Teodorit: „Aceia (adică Iudeii), pentru a scăpa de cei ce i-au robit, iar aceştia (creştinii) pentru a scăpa de demonii cei răi aduc această rugăciune". Iar Atanasie zice: „Cu mare îndrăzneală a încredinţării sale propune *nădejdea cea către Dumnezeu*, iar *dreptate a Părintelui* este Fiul, prin Care ne-am izbăvit de păcatul cel ce ne ţinea întru stricăciune". Iar Isihie zice: „Bine a zis aceasta: «Că, deşi am greşit Ţie, ca să nu mă ruşinez întru dreptatea Ta, de aceştia cu dreptate să mă izbăveşti, că nicio cunoştinţă nu au de puterea Ta, şi că în zadar nedreptăţesc»". Şi Didim însă a zis: „Cel ce are nădejde în Dumnezeu în toate veacurile nu se ruşinează, iar cel ce nădăjduieşte în bogăţie va cădea şi se va ruşina, iar întru dreptate se izbăveşte cel ce n-a nedreptăţit cu nimic".

[3] Despre aceasta zice şi Isihie: „Adică pogoară-Te ca şi către un bolnav, pleacă urechea Ta ca pentru un păcătos care nu poate să se roage cu îndrăznire - ori, ceea ce e mai adevărat –, apropie-Te cu milostivirea Ta".

[4] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei, prin *călcător de lege* şi *cel ce face strâmbătate*, a înţeles pe Diavolul, care a robit viaţa noastră. Iar Isihie: „*Păcătos* şi *călcător de lege* îl numeşte pe Diavolul, rugându-se să se izbăvească din mâna lui (adică de păcatul pe care îl are în meşteşugirile îndulcirilor); iar de zice să se izbăvească şi de oamenii păcătoşi, şi acesta este lucru fericit; că dacă păcătosul este duşman, nu va cruţa, iar dacă este prieten, şi aşa e greu. Deci şi de vrăjmaşul, şi de prietenul păcătos să ne rugăm şi noi să ne izbăvim (La Nichita)".

6. Că Tu eşti aşteptarea mea, Doamne,

Însăşi aceasta o a zis şi în Psalmul 38: 11, şi acum: *Cine este aşteptarea mea, au nu Domnul*? Şi în Psalmul 24: 5: *Şi pe Tine Te-am aşteptat toată ziua.*

Doamne, nădejdea mea din tinereţile mele.
7. Întru Tine m-am întărit din pântece,

„Doamne, zice, Tu eşti nădejdea mea din tinereţile vieţii mele, şi nu numai din tinereţile mele, ci şi din însuşi pântecele maicii mele, adică, de îndată ce m-am născut, m-am întărit de către născătorii mei întru Tine ca într-o întărire şi reazim puternic". Arată însă David cu cuvintele acestea că avea născători bine-cinstitori şi temători de Dumnezeu, care, de îndată ce s-a născut el, l-au dat acoperământului lui Dumnezeu. Se înţelege însă aceasta şi într-alt fel: că, de vreme ce Evreii taie împrejur pe pruncii lor a opta zi, încredinţându-i astfel lui Dumnezeu, se cuvine să ştim că acestea - *din pântece* şi *din mitrasul maicii* şi cele asemenea acestora -, vechea limbă a Evreilor obişnuieşte să le ia ca o formă de covârşire [ca pe o hiperbolă], că, zicându-se acestea aşa, însemnează începutul socotinţei [cugetării] omului şi acea vreme de când cineva începe să deosebească binele de rău; pentru aceasta este scris la Iov: *Mâncam oare singur bucata mea de pâine şi nu-i împărţeam şi orfanului? Că din tinereţile mele am crescut pe orfan şi din pântecele maicii mele am povăţuit ca un părinte* (Iov 31: 17), fiindcă cu neputinţă este să facă cineva fapte bune ca acestea de la naşterea sa şi din pântecele maicii sale. Arătat dar este că forma aceasta a covârşirii însemnează că Iov isprăvea acestea când a început să aibă socotinţă şi desluşire cuvântătoare [raţională] a binelui şi a răului (după Didim)[5].

din mitrasul maicii mele Tu eşti Acoperitorul meu;

„Tu, Doamne, zice, eşti Acoperitorul şi Păzitorul meu încă din pântecele maicii mele[6]". Pentru că de nu ar păzi puterea lui Dumnezeu pruncul în pântecele

---

[5] Prin *tinereţe* numeşte poporul cel dintâi, după Teodorit, adică timpul cel din vremea Marelui Moise când a dobândit şi slobozenia, pentru că cea mai multă vreme o a robit Egiptenilor, „şi din aceea, zice, întru Tine am avut nădejdile şi ajutorul Tău îl aştept", iar tinereţe a poporului celui nou zice întinerirea cu care s-a norocit prin baia naşterii din nou". Iar Eusebie zice că acestea se zic din partea apostolilor, şi însemnează că, pe apostoli, aflându-se încă în pântecele ziditoarei Pronii, Dumnezeu încă îi acoperea, scoţându-i apoi la lumină.

[6] Zic însă Teodorit şi Didim că *naştere* numeşte ieşirea din Egipt (ca pe un început al întăririi neamului Evreilor). „Adunarea dar a Evreilor celor robiţi, a celor mai bine-cinstitori, zice, din început nădejdea Ta o a avut, precum şi neamul cel nou numeşte naştere a

maicii sale şi nu l-ar acoperi, s-ar strica negreşit, după Eusebie, din pricina mulţimii împrejurărilor şi a feluritelor primejdii peste care dau femeile îngreuiate. Aceste trei ziceri le-a grăit David şi în Psalmul 21, deşi puţin schimbate, însă acelea se dau lui Hristos, că Aceluia I se potrivesc.

8. Întru Tine este lauda mea pururea,

„Întru Tine numai, Doamne, zice, era lauda şi slavoslovia mea, adică numai pe Tine Te slavosloveam totdeauna"[7].

ca o minune[*] m-am făcut multora, şi Tu eşti ajutorul meu cel tare.

„Fiindcă, zice, m-am uscat de post, şi că purtam sac de păr pe trupul meu, şi de multa întristare m-am arătat grozav şi neprietenos, pentru aceasta celor mai mulţi oameni le par ca o minune". A zis însă *ca o minune*, dar în adevăr nu era aşa, ci doar se socotea aşa, dar nu în faţa oamenilor înţelepţi, ci a celor fără de socoteală şi cu puţină minte. Pentru că prin *mulţi* Scriptura îi numeşte pe cei netrebnici şi fără de minte, îndeobşte pe cei răi. Pentru aceasta şi Pavel zice că: *Nu suntem ca cei mulţi care strică cuvântul lui Dumnezeu* (II Cor. 2: 17). Şi Domnul: *Mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi* (Matei 20: 16). „Dar eu încă, zice, ajutorul Tău îl aştept, Doamne"[8].

---

doua naştere (adică pe cea din Sfântul Botez)", că despre aceasta s-a zis şi în Evanghelie: *Iar câţi L-au primit, le-a dat lor stăpânire să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din pofta trupească, nici din voia bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut* (Ioan 1: 13)".

[7] Altul însă zice: „Precum cel ce împărtăşeşte întru cel ce se împărtăşeşte, aşa şi cel ce se împărtăşeşte este întru cel ce împărtăşeşte; şi precum în cel sârguitor este fapta bună, aşa şi sârguitorul este întru fapta bună, aşa şi cel ce laudă pe Dumnezeu se află întru Însuşi Acela pe Care el Îl laudă". Şi altul încă zice: „Altora cele de laudă sunt altele, adică născători, stăpânitori, bogăţie şi slavă, lauda mea însă numai întru Tine se află".

[*] τέρας. Termenul poate lua conotaţii dintre cele mai diverse, depinzând de context. Tâlcuirea de mai jos a arătat cum nu se poate mai bine sensurile termenului. Mitropolitul Veniamin redă prin „monstru (grozăvie)". Literal s-ar referi la ceva ce stârneşte mirare sau tulburare din pricina unor lucruri mai presus de înţelegere sau dumnezeieşti, lucruri sau evenimente care pot fi înţelese de unii fie ca un semn rău, grozăvie, ciudăţenie, lucru ieşit din comun, fie ca o lucrare minunată a lui Dumnezeu.

[8] Marele Atanasie însă zice: „*Minunea* cea preaslăvită şi mare o zice despre bine, iar ceea ce zice este astfel: «Deşi m-am ridicat la înălţime, şi mare şi deosebit m-am făcut între multe neamuri, dar bunătatea cea de acest fel nu o aveam cu puterea mea, că Tu eşti Cel Care m-ai făcut preaputernic şi viteaz, prin ajutorul Tău". Iar Didim zice că *minune* se socoteau de cei mai mulţi (adică de cei răi) Sfinţii, pentru că Dumnezeu i-a arătat pe ei ca pe nişte rânduiţi spre moarte şi ca pe nişte lepădături, din pricina ticăloşiilor pe care le

9. Să se umple gura mea de laudă, ca să laude slava Ta, toată ziua mare-cuviința Ta.

Se roagă să i se umple gura de lauda Domnului: „Se va umple, zice, de ea, adică mă voi slobozi din robia Babilonului (după Teodorit) pentru că atunci, cu toată gura mea, plină de lauda şi slavoslovia Ta, voi lăuda slava şi mare-cuviința Ta, adică Atotputernicia şi Nemărginirea Ta, şi celelalte mari-încuviințate lucruri şi însuşiri ale Tale câte le slavoslovesc bine-cinstitorii, adică câte înțeleg despre Tine". Ori slavă numeşte David simplu mărirea lui Dumnezeu[9]. „Şi nu o dată, zice, să Te laude acestea, ci totdeauna", că aşa a tâlcuit Simmah *toată ziua*.

10. Să nu mă lepezi în vremea bătrâneților,

„Tu Doamne, zice, Care ajuți mie din tinerețile mele, adică din vremea ieşirii din Egipt (după Teodorit) să nu mă lepezi în vremea bătrâneților mele, căci eu, poporul Iudeilor, am îmbătrânit din robia Babilonului". Aceste cuvinte urmau să fie zise de cei mai bătrâni din popor, căci bătrânețea trupului este arătată, iar a sufletului nu este arătată tuturor; că bătrânețea sufletului este păcatul, care opreşte lucrarea faptei bune care întinereşte sufletul[10].

---

sufereau – căci, după Sirah, *urâciune este păcătosului dumnezeiasca cinstire* (Sirah 2: 12) – şi care s-au făcut privelişte lumii. Acest fel este şi ceea ce s-a zis de Dumnezeu păcătoşilor: *Şi va fi vouă Iezechiil spre minune şi urâciune* (Iez. 24: 24), pentru că el a fost călcat atâtea zile pe coasta dreaptă şi atâtea pe cea stângă, şi pentru raderea perilor trupului. Însă deşi celor mulți li se păreau în acest fel, înaintea lui Dumnezeu şi a dumnezeiescului popor erau înțelepți şi drepți. Şi Mântuitorul încă, din pricina Crucii, celor mulți li Se părea urâciune (La Nichita).

[9] Ori după altul, prin *slavă* înțelege aşa: „Iconomia pe care ai făcut-o pe pământ, prin care ai umplut pământul de slava Ta". Iar *mare-cuviință* aşa: „Dumnezeirea prin care ai făcut toate cele mari". Iar Isihie zice: „Nimeni nu poate să laude pe Dumnezeu, nici pe cele ale lui Dumnezeu, de nu se va umple de la El de înțelepciune şi de laudă, şi ce voieşte să laude? Slava şi mare-cuviința lui Dumnezeu, adică minunile cele mari şi preaslăvite ale lui Dumnezeu despre care zicea: *Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut!* (Ps. 103: 24), ori *mare-cuviință* Îl zice pe Duhul, că întru Acesta se făcură minunile cele mari şi isprăvile lui Dumnezeu". Şi Atanasie zice: „Atâtea faceri de bine aflându-mi-se, om fiind eu, nu pot să-Ți dau răsplătirile cele după vrednicie, pentru aceasta mă rog să se umple gura mea de a Ta înțelepciune de laudă, că aşa abia voi putea să laud slava Ta".

[10] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „*Bătrânețe* şi poporul nou al creştinilor [despre aceasta vezi şi mai sus], zice, vremea când gura se învechea căscând către jertfele idolilor, iar *tinerețe*, precum s-a zis mai sus de noi, pe cea care o a primit prin a doua naştere".

când va lipsi vârtutea mea să nu mă laşi pe mine.

Zicerea aceasta dezvăluie şi tâlcuieşte pe cele de mai sus, căci zice mai cuprinzător: „Când se va împuţina şi va pieri puterea trupului meu, atunci să nu mă laşi neajutorat, Doamne, căci atunci am mai multă trebuinţă de ajutorul Tău"[11].

11. Că au zis vrăjmaşii mei mie, şi cei ce păzesc sufletul meu s-au sfătuit împreună,

„Vrăjmaşii mei au vorbit între eişi de mine, sau împotriva mea, şi *cei ce păzesc*, adică cei ce vrăjmăşesc viaţa mea, s-au sfătuit în unire toţi să-mi facă rău". Aceştia însă sunt nu numai vrăjmaşii cei simţiţi, ci şi cei gândiţi, adică demonii.

12. zicând: Părăsitu-l-a Dumnezeu, urmăriţi-l şi-l prindeţi pe el, că nu este cel ce izbăveşte.

„Aceste cuvinte, zice, sunt cele ce le zic vrăjmaşii mei asupra mea, şi Babilonienii cei simţiţi, şi demonii cei gândiţi"; iar *urmăriţi-l* zice pentru că: „De va fugi poporul acesta din mâinile noastre, alergaţi după el, pentru că Dumnezeu, pe Care el Îl cinsteşte, Acesta l-a părăsit, pentru aceasta nu este cine să-l slobozească din mâinile noastre"[12].

13. Dumnezeul meu, să nu Te depărtezi de la mine, Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte!

„Doamne, zice, deşi putoarea păcatelor Te goneşte de la mine, Tu însă, pentru mila Ta, nu Te depărta de la mine!" Aceasta însă şi Isaia o a zis către Iudei: *Păcatele voastre vă despart pe voi de Dumnezeu şi pentru păcatele voastre a întors faţa Sa de la voi, ca să nu mai miluiască* (Is. 59: 2). Dar Dumnezeu Se depărtează de la cel păcătos nu cu fiinţa, precum tâlcuieşte Teodorit, pentru că Dumnezeu nu este circumscris, ci cu purtarea de grijă [Pronia]. Iar aceasta,

---

[11] Iar Marele Atanasie zice: „Deşi mi s-a întâmplat, om fiind, a păcătui cândva, să nu mă părăseşti, Doamne, din pricina păcatului, ci întoarce-mă iarăşi ca un iubitor de oameni". Iar Apollinarie zice: „De vreme ce şi tânăr fiind nu voinicia trupului ci ajutorul Tău îl socoteam tărie, tăria Ta să-mi vină mie şi după ce va trece vârtutea-mi", care cu adevărat s-a şi întâmplat dumnezeiescului David: că, tânăr fiind, s-a sculat asupră-i fiul, iar când era bătrân, nimeni, ci în odihnă cu bătrâneţe ocârmuia pe Israel".

[12] Zice însă Isihie: „Demonii păzesc sufletele noastre nu spre bine, ci spre rău, veghind şi pândind ca să le prindă în cursă". Iar Atanasie zice: „A zis *că* în loc de «nu cândva să zică vrăjmaşii mei: să ne punem asupra lui, că va fi nouă spre jaf, Dumnezeu nepurtând grijă pentru el; deci, fiindcă ei zic acestea, nu zăbovi cu ajutorul Tău»".

Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte, o am tâlcuit la Psalmul 39; s-a zis însă aceasta şi la Psalmul 69, de după acesta[13].

14. Să se ruşineze şi să lipsească cei ce clevetesc sufletul meu,

Pe *să se ruşineze* şi *piară* le-a zis Simmah; iar *sufletul meu* a zis în loc de „mine"; iar prin *cei ce clevetesc* a numit pe fiecare vrăjmaş: şi pe cel simţit, şi pe cel gândit.

să se îmbrace cu ruşine şi cu înfruntare [ocară] cei ce caute cele rele mie.

„Să se ruşineze adică cei ce caută căderea mea", se roagă el; că, deşi zice pe un ton poruncitor, are înţelesul de rugăciune, precum am tâlcuit la Psalmul 69. S-a zis încă şi în Psalmul 108: *Să se îmbrace cu ocară cei ce mă clevetesc pe mine şi cu ruşinea lor ca şi cu un veşmânt*[14].

15. Iar eu pururea voi nădăjdui spre Tine şi voi adăuga spre toată lauda Ta.

„Când va lua sfârşit, zice, rugăciune mea şi se vor face cu lucrul cele ce le-am cerut de la Tine, Doamne, atunci voi nădăjdui cu totul, desăvârşit, întru Tine". *Şi voi adăuga spre toată lauda Ta*; *toată* însă a zis pentru ca să arate că nu numai prin cuvinte este lauda şi slavoslovia lui Dumnezeu, ci şi prin fapte. Pentru aceasta a zis Mântuitorul: *Ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Părintele vostru Cel ce este în ceruri* (Matei 5: 16)[15].

16. Gura mea va vesti dreptatea Ta, toată ziua mântuirea Ta,

„Limba mea, zice, va povesti la toţi cum ai osândit pe vrăjmaşii mei şi cum m-ai mântuit din mâinile lor".

---

[13] A zis Isihie: „Cum Se depărtează Dumnezeu Cel ce este peste toate şi întru toate? (Şi însuşi răspunde) „Când noi vom face cele nevrednice de arătarea [παρουσία] Sa".

[14] Iar Atanasie zice: „«Când aceia se pun asupra mea, pentru că m-au socotit a fi părăsit dinspre Tine, Tu să-mi ajuţi mie şi atunci şi ei întru ruşine se vor întoarce, fiindcă zadarnice ai aflat clevetirile cele ce le-au facut împotriva sufletului meu». Şi care sunt clevetirile dacă nu cele ce le zic, adică *părăsitu-l-a Dumnezeu*?"

[15] Altul însă a zis: „Nu mă voi depărta de laudele Tale îndestulându-mă a face aceasta o dată sau de două ori, ci voi rămâne adăugând pururea, la cele dintâi, cele de-al doilea: şi apostolii încă adaugă spre lauda lui Dumnezeu prin mărturisirea celor ce se mântuiesc printr-înşii".

17. Că n-am cunoscut cele din cărți [învățăturile]*. Intra-voi în puterea Domnului.

De vreme ce David a făgăduit mai sus să povestească tuturor dreptatea lui Dumnezeu și mântuirea cea de la El, socotindu-se apoi că nu este îndestulat a face aceasta, se smerește dar aici și zice: „Eu n-am învățat învățături, adică meșteșugurile sofismele cărturarilor și ale ritorilor, pentru ca prin acestea să pot apoi povesti după vrednicie și după cum se cuvine dreptatea lui Dumnezeu, însă *voi intra*, adică voi împlini făgăduința mea cea de mai sus cu puterea și ajutorul lui Dumnezeu, și, așa nădăjduind, mă voi apuca de povestirea acesteia". Iar *că* [ὅτι] este de prisos, ori este adeveritor, zicându-se în loc de „cu adevărat", adică „eu cu adevărat n-am cunoscut învățături". Iar unii, precum Atanasie, conjuncția *că* o înțeleg pricinuitoare [cauzală]; pentru aceasta, și după zicerea *învățăturile* [Sfântul] a pus virgulă; și pe aceasta o împreunează cu cele următoare zicând: „Fiindcă [ἐπειδὴ] eu nu știu învățături, pentru aceasta voi intra întru puterea Domnului". Alții însă, precum Eusebie, prin *învățături* înțeleg poruncile cărturarilor, care porunceau poporului să vină de trei ori pe an la Ierusalim. Zice dar David: „Voi intra în biserica lui Dumnezeu îndemnându-mă nu de porunca cărturarilor, ci de puterea lui Dumnezeu"[16].

Doamne, aduce-mi-voi aminte de dreptatea Ta numai.

„Nu voi uita, zice, Doamne, dreptatea Ta cea de acest fel, ci totdeauna îmi voi aduce aminte de ea". Însă, prin *numai*, David L-a zis pe Dumnezeu pentru ca să arate că singur Dumnezeu va judeca între dânsul și între vrăjmașii săi, și nu

---

* γραμματείας. În Biblie desemna fie funcția îndeplinită de scribi sau de cei ce-i dăscăleau pe alții întru ale gramaticii și legii, fie obiectul sau lucrarea acestora. Teodorit dă mai jos o tâlcuire în acest sens.

[16] Iar Simmah, în loc de *n-am cunoscut cele din cărți*, a tălmăcit „nu știu să număr bunătățile Tale, adică cele date mie". „Că firea mea, zice, nu a primit Scripturile și învățăturile și meșteșugoasele născociri cele de acest fel, voi intra însă întru puterea Domnului și, pe cât se poate firii omenești, voi face cântare de laudă", precum zice Teodorit. Iar Atanasie zice: „*Cele din cărți*, zice, ori zadarnicele și mult încâlcitele răspândiri ale vieții, ori jertfele cele poruncite prin lege să se aducă în multe chipuri: «Fiindcă toate acestea, zice, le-am lepădat, voi intra în lăcașurile cele de sus, la aceasta Domnul dându-mi mie putere»". Iar Teodorit zice: „Însă *cele din cărți* a zis pentru că acesta era lucrul celor ce se numeau gramatici [sau grămătici, cum se zicea odată], care aveau numărul și izvoadele [listele, cataloagele] ostașilor și care știau să lucreze cu toate cele împărătești".

altcineva: „Pentru aceasta îmi voi şi aduce aminte, zice, nu de dreptatea omenească, ci de singură dreptatea Ta, Doamne"[17].

18. Dumnezeul meu, Cel ce m-ai învăţat din tinereţile mele şi până acum, voi povesti minunile Tale,

Şi aceste cuvinte se zic din partea lui David, însă zicerile acestea au formă inversată, care se netezeşte aşa: „Dumnezeul meu, povesti-voi minunile Tale care m-ai învăţat din tinereţile mele şi până acum". *Minuni* însă zice pe cele câte sunt scrise în cărţile Scripturii Vechi pe care Dumnezeu le-a lucrat pentru mântuirea poporului Israelitenilor ori pe cele câte le-a lucrat în zilele lui David.

19. Şi până la bătrâneţe şi cărunteţe,
20. Dumnezeul meu, să nu mă părăseşti,

Bătrâneţea cea mai de pe urmă şi vrednicia omului este vechimea, de unde cel în vârstă se numeşte bătrân; adică cel ce nu se va părăsi de Dumnezeu şi care se va păzi până la bătrâneţe, acela este arătat că nu se va părăsi de Dumnezeu până la sfârşitul vieţii lui; ori aceasta se înţelege şi într-alt fel, deoarece *până* este nehotărât [aorist], după însuşirea [obiceiul] Sfintei Scripturi, fiindcă împreună cu aceasta se înţelege şi întinderea timpului cea de aici înainte[18].

21. Până voi povesti braţul Tău la tot neamul ce va să vină.

Braţul lui Dumnezeu este puterea Lui, fiindcă la braţ se află puterea mâinilor, precum a zis şi în Psalmul 43. *Iar neamul ce va să vină* este cel al creştinilor celor din toate neamurile, după Teodorit şi Atanasie, care urma să vină în vremea înomenirii lui Hristos, precum a zis la Psalmul 21: *Se va povesti Domnului neamul ce va să vină.*

22. Puterea Ta şi dreptatea Ta, Dumnezeule, până la cele preaînalte,

Aceasta se înţelege aici pe dinafară*, adică „până ce voi povesti puterea

[17] „Nu voi purta grijă de dreptatea Ta întru umbra legii, ci de aceea prin care ne-ai slobozit pe noi de păcat", după Atanasie.

[18] Iar Teodorit zice: „Zicerea *până* nu este hotărâtoare, că nu zice aceasta, «că până atunci să nu mă laşi, iar apoi lasă-mă», că prea necuvios este aşa, ci în loc de «ajută-mi şi acum după obicei, ca, luând vreme, să povestesc tăria Ta»".

* Pentru modul de a înţelege un verset pe dinafară (ἔξωθεν) să se vadă nota de la Psalmul 26: 7, din Volumul I.

Ta", pe care mai sus o a numit *braț* „și dreptatea Ta, ceea ce ajunge până la cele preaînalte". *Preaînalte* însă sunt cerurile: „Că până la ceruri a ajuns dreptatea Ta, pentru că și cereștile puteri s-au încredințat de aceasta și împreună se bucură", după Didim[19]. Iar următoarele cuvinte se zic iarăși dinspre fața poporului.

[cu] Care a-i făcut mie măriri.

Care se ia aici în loc de „câte", adică: „Măririle cele câte ai făcut mie, Doamne!" Moralicește și în chip mirător trebuie să se citească aceasta. Unii însă, punând punct desăvârșit după *dreptatea Ta, Dumnezeule*, unesc *până la cele preaînalte* cu *care ai făcut mie măriri*, urmând tălmăcirii lui Achila. „Că mari-cuviințele Tale, adică și facerile Tale de bine pe care le-ai făcut mie, Doamne, prin minune s-au suit până la cereștile puteri; că Tu m-ai cinstit cu chipul Tău, m-ai pus împărat peste cele de pe pământ; mă hrănești, mă acoperi, mă păzești, mă izbăvești de primejdii, și altele ca acestea".

Dumnezeule, cine este asemenea Ție?

„Care altul, zice, se aseamănă Ție, Doamne? Nimeni adică".

23. Câte ai arătat mie, necazuri multe și rele,

Și aceasta, *câte ai arătat mie! Necazuri*, trebuie să se citească moralicește, ca și cea de mai sus, adică în chip mirător, în loc de „de câte necazuri...!" Apoi, prin urmare, la fel trebuie să se citească și celelalte, adică cum că „multe cu adevărat și grele ai arătat mie, căci nu numai, zice, că mi s-a făcut bine, Doamne, ci și rele am pătimit; dar toate de la bunătatea Ta mi s-au făcut, iar pentru răutatea mea m-am dosădit și m-am necăjit".

și, întorcându-Te, m-ai înviat

„Tu, Doamne, zice, întorcându-Te spre mine, dinspre care mai-nainte Te-ai întors, ori pe mine întorcându-mă către Tine, Doamne, prin pocăință viu m-ai făcut, slobozindu-mă de arătata moarte". Scriptura obișnuiește să numească prin *moarte* necazurile cele mari, iar prin *viață*, slobozenia cea din păcat.

---

[19] Iar Atanasie zice: „*Puterea Ta*, zice, pentru că ai legat pe cel tare și ai răpit lucrurile lui, iar *dreptate*, pentru că, cu nedreptate ținându-ne (Diavolul adică) pe noi în robie, Tu ne-ai izbăvit, iar *voi povesti* a zis pentru că nu numai pe cele de pe pământ, ci și pe cele ce sunt în ceruri le-a izbăvit cinstitul Sânge; iar aceasta este asemenea cu aceea care zice: *Că și însăși făptura se va slobozi din robia stricăciunii* (Rom. 8: 21).

și din adâncurile pământului m-ai scos[20].

Prin *adâncuri ale pământului* și *iad* și *groază* și *mormânt* și cele asemenea, Scriptura obișnuiește să numească adâncurile ispitelor[21]. Că așa prin Iezechiil a zis Dumnezeu către robiții iudei: *Iată, Eu deschid mormânturile voastre și vă voi scoate pe voi din mormânturile voastre, și vă voi băga pe voi în pământul lui Israel* (Is. 37: 12).

24. Înmulțit-ai spre mine mărirea Ta și, întorcându-Te m-ai mângâiat, și din adâncurile pământului iarăși m-ai scos.

Aceste cuvinte se potrivesc numai poporului creștinesc, pe care, rătăcit fiind întru necunoștința de Dumnezeu și în idolatrie, Hristos l-a întors la cunoștința de Dumnezeu și l-a îndemnat către veșnica mântuire, încă și l-a mângâiat zicând: *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi!* (Matei 11: 28). Iar după ce Hristos a murit după firea trupului, iarăși Hristos l-a ridicat din mormânturi, pentru că, viu făcând Trupul Lui cel omorât, și ridicându-l și nemuritor făcându-l cu puterea Învierii Sale, așa de acum a dăruit prin credință tuturor celor vrednici Învierea cea de acest fel. Iar aceasta se arată din repetarea și vădita îndoire a cuvântului pe care o întrebuințează aici David, care nu s-a scris de prisos și fără socotință, ci cu socoteală, pentru a arăta un astfel de înțeles. Dar și după alt chip a adăugat acest *iarăși*, pentru a arăta schimbarea și deosebirea pe care o are cea de mai sus (*și din adâncurile pământului m-ai scos*) de aceasta, zic, ce se scrie acum aici[22].

---

[20] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Însemnează aici întoarcerea din robie, «întru care, zice, din adâncurile pământului m-ai scos». Aceasta însă o vom înțelege mai luminat din învățătura Marelui Pavel, adică cum se scoate din adâncuri cel afundat în adânc cu greutatea păcatului, despre care zice: *Să nu zici: cine se va pogorî întru adânc? Adică ca să ridice pe Hristos din morți.* Că de acolo de unde a intrat moartea în lume, de acolo iarăși s-a dat afară; prin om a intrat și prin om se va da afară; întâiul om a deschis morții intrarea, prin cel de-al doilea însă viața se întoarce în locul morții, a cărei intrare lucrează pierderea morții". A zis însă și Teodorit: „Cineva ar putea zice că acestea s-au zis și din partea firii omenești, adică că din adâncurile pământului o a scos Cel ce S-a pogorât în părțile cele mai de jos ale pământului, adică Dumnezeu Cel din Dumnezeu, Cel ce pentru aceasta a primit a Se face și om".

[21] Zice însă Teodor [al Antiohiei]: „«Schimbându-Te, m-ai izbăvit din morți și din primejdii»; [zicând așa] din metafora celor ce fac o cale oarecare, apoi, când se căiesc, se întorc (La Nichita)".

[22] Iar Atanasie zice: „Însă printr-o tâlcuire mai înaltă prin *iarăși* se însemnează repetarea, ca pocăință pentru greșealele cele de după Botez, căci este primită Celui ce a înmulțit

25. Că eu mă voi mărturisi Ţie între popoare, Doamne,

„Că eu, zice, voi mulţumi Ţie întru popoare multe, şi nu numai într-un popor". Fiindcă nu numai în poporul evreiesc ci şi în popoarele cele din toate neamurile urma să slavoslovească şi să mulţumească David lui Dumnezeu prin psalmul acesta. Însă aceasta o a zis, mai luminat, la sfârşitul Psalmului 17 aşa: *Pentru aceasta mă voi mărturisi Ţie între neamuri, Doamne*[23].

întru instrumente de cântare adevărul Tău, Dumnezeule,

Instrumente de cântare numeşte David osebitele organe musiceşti cu care zice că se va mărturisi, adică va mulţumi adevărului lui Dumnezeu. Anagogic însă, prin *instrumente de cântare* se înţeleg creştinii, pe ale căror suflete potrivindu-le şi unindu-le David, cântă lui Dumnezeu totdeauna printr-înşii; şi aici graiul se înţelege pe dinafară: „Mă voi mărturisi, zice, voi mulţumi adevărului Tău, Doamne, adică cum că eşti Dumnezeu adevărat, nu numai după fiinţă, ci şi după făgăduinţele şi cuvintele Tale"[24].

cânta-voi Ţie întru alăută, Sfântul lui Israel.

În aceasta este tâlcuirea zicerii de mai sus; că instrument de cântare este şi alăuta. Iar, pornind de la alăută, David a arătat şi celelalte organe musiceşti. Prin *alăută* însă numeşte organul cel împărătesc cu care David cânta Psalmii, precum am zis în *Precuvântarea* cărţii, la cap. 6, cum adică cânta şi cu organul psaltirii. Însă organele acestea se pot potrivi şi la noi; prin instrumente de cântare

---

bunătatea şi dreptatea spre noi; pentru aceasta, întâi s-a zis *m-ai înviat*, ca la o a doua naştere, iar la al doilea s-a zis *m-ai mângâiat*, ca celui obosit cu totul de întristarea păcatelor. Şi poate că facerea de bine se repetă şi fiindcă este vrednică a se zice de multe ori". Zice însă şi Isihie: „Mărire a lui Dumnezeu este pogorârea cea către noi, căci, ca Cel ce este Preamare, rămâne Mare, şi cu cei mici împreună Se pogoară. Cum însă a înmulţit pogorârea cea către noi? Când făcându-Se om adică, şi aşa pe noi din rătăcire întorcându-ne, nu ne-a înfricoşat ca pe nişte robi, ci ne-a mângâiat ca pe nişte fii".

[23] A zis însă şi Teodorit: „Şi aici a pomenit de *popoare multe* care, după înomenirea Mântuitorului nostru, prin propovăduirea celor din Iudei au dobândit mântuire".

[24] Iar Atanasie zice: „«Aşa, zice, m-am gătit pe sinemi a mă face potrivit prin mărturisire, încât să mă pot numi vas al cuvântării de laudă». Iar dacă s-a zis să se numească vas al alegerii,arătat este că se află şi vas de cuvântare de laudă". Iar Isihie zice: „Nu mă voi mărturisi cu instrumente simţite, cât cu inimă curată şi cu limbă întreg-înţeleaptă, şi nimic străin de sfinţenie grăitoare, că acestea cu adevărat după dreptate se numesc *instrumente de cântare*".

să înțelegem acestea: gura, buzele și limba și toate organele câte sunt ale glasului omului, iar prin *alăută* să înțelegem sufletul. Iar *Sfânt al lui Israel* este Dumnezeu Cel ce sfințește pe Israel. Se zice însă *Dumnezeu sfânt* și omul; adică Dumnezeu, ca Cel ce sfințește, iar omul, ca cel ce se sfințește; și Dumnezeu după fire Se numește Sfânt, iar omul după stare, adică după împărtășire. Iar că aceasta este adevărată mărturisește Apostolul Pavel, zicând despre Hristos că *S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu, și Dreptate, și Sfințenie, și Izbăvire* (I Cor. 1: 30) celor ce se sfințesc și se izbăvesc.

26. Bucura-se-vor buzele mele când voi cânta Ție, și sufletul meu pe care l-ai izbăvit.

Prin *buze ale lui David* se pot înțelege alegoric creștinii, prin care, întrebuințându-i ca pe niște buze, cântă lui Dumnezeu: „Însă va cânta Ție, zice, și sufletul meu, adică eu, cel pe care l-ai izbăvit de văzuții și nevăzuții vrăjmași".

27. Și încă limba mea toată ziua va cugeta dreptatea Ta,

Despre zicerea *toată ziua* am mai spus de multe ori că însemnează *totdeauna*, și trebuie, o, cititorule, să o ții minte. Zice însă: „Limba mea va cugeta, adică va grăi dreptatea Ta, Doamne, pe care o ai făcut osândind pe vrăjmașii mei".

când se vor rușina și se vor înfrunta cei ce caută cele rele mie.

„Voi face, zice, cele ce le-am făgăduit mai sus, când desăvârșit mă voi slobozi de vrăjmași". Am zis mai-nainte despre dreptatea lui Dumnezeu; iar *cei ce caută cele rele mie* este în loc de „cei ce caută căderea mea", precum am tâlcuit la Psalmul 37, stih 12[25].

---

[25] Acestea, după alt tâlcuitor, și pierzarea Babilonienilor cea de la Domnul mai-nainte o spun și pe slobozenia Evreilor, asemenea și slobozenia credincioșilor cea de la vrăjmașii cei gândiți demoni. Pentru aceasta a zis și Marele Atanasie: „Când vor pieri din mijloc gândiții mei vrăjmași și se vor îmbrăca cu rușine cei ce locuiesc adâncul, atunci cu adevărat de nimeni împiedicându-mă, cu neîncetate cântări Te voi lăuda, Stăpâne".

PSALMUL 71

Întru sfârşit, către Solomon; psalmul lui David.

Am zis în *Precuvântarea* Psalmilor că psalmul acesta nu este al lui Solomon; zicem însă şi acum aici că psalmul acesta nu este potrivit lui Solomon, după Eusebie şi Apollinarie, căci Solomon, precum zice Teodorit, nici n-a rămas împreună cu soarele, ci a murit, nici n-a fost mai-nainte de lună, nici nu a stăpânit marginile pământului, nici numele lui n-a fost mai-nainte decât soarele, dar, fiindcă numele lui Solomon se tâlcuieşte „paşnic", căci a zis Dumnezeu lui David prin Natan: *Solomon va fi numele lui, şi pace voi da în zilele lui* (I Paralip. 22: 9), pentru aceasta arătat este că psalmul acesta s-a zis cu referire la Hristos, Care este Pacea, precum zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, Care a făcut din amândouă una, Care şi peretele cel din mijloc al îngrădirii l-a stricat* (Ef. 2: 14). Însăşi aceasta o zice şi Atanasie; aceasta însă o vor arăta şi zicerile psalmului cele din parte[26].

1. Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului, şi dreptatea Ta Fiului Împăratului,

Fiindcă Proorocul David a prevăzut cele despre înomenirea lui Hristos, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se dea lui Hristos, ca Unui om, acele cinstiri pe care le avea ca Dumnezeu. Că aşa şi Hristos a zis despre Părintele Său: *Toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), şi iarăşi: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea*

---

[26] Iar după alt tâlcuitor, prin zicerea *numele Lui va rămâne mai-nainte de soare* şi câte alte cuviincioase lui Dumnezeu, se înţelege că psalmul le cântă lui Hristos, iar acestea, *şi se vor ruga împrejurul lui*, se înţeleg către Solomon; deci să nu silim proorociile, nici de dragul netezirii vorbelor prooroceşti să cădem în faceri de cuvinte amăgitoare, ci înţelepţeşte şi după istorie să le înţelegem că sunt zise, iar pe cele arătat istorisite [cu temelie istorică, în literă] să nu ne silim să le dăm vederii duhovniceşti, sau pe acestea celor istorisite, ci pentru amândouă potrivită minte să potrivim. Iar de s-ar afla vreo proorocie ca aceasta, care împreună adună la un loc fără silă vederea duhovnicească şi istoria, trebuie să le întrebuinţăm pe amândouă. Deci [Scriptura] cea veche a spus mai-nainte dumnezeieştile lucrări ale lui Iisus, cele urmau să fie, după dumnezeiescul Dionisie, iar cea nouă (istoria adică) le-a împlinit, şi aceea adică întru închipuiri a scris adevărul, iar aceasta de faţă (adică cea nouă) ni l-a arătat, că adevărul pre-zicerilor aceleia, desăvârşitoarea lucrare a acesteia l-a adeverit, iar dumnezeiasca lucrare este o încheiere [însumare, recapitulare] a teologiei (La Nichita)".

în cer și pe pământ (Matei 28: 19). Iar *Împărat* și *Fiu de Împărat* a numit David pe Hristos, ca Dumnezeu și Fiu al lui Dumnezeu, că din Împăratul a toate Dumnezeu, S-a născut Hristos, după Teodorit. Iar *judecată* a zis ca una din care se tâlcuiește dreptatea, căci Hristos era cu adevărat judecător drept, însă ca Dumnezeu o a luat pe aceasta și ca om de la Dumnezeu-Părintele, că Însuși a zis: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Însă Hristos poate fi zis Împărat și după omenitate, fiindcă Se trăgea din seminție împărătească și fiindcă Se numea Hristos, adică Uns, că și împărații se numeau Unși, fiind unși de Dumnezeu. Iar *Fiu de Împărat* Se numește Hristos fiindcă după omenitate a fost Fiu al împăratului David, că zice: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (Matei 1: 1)[27].

2. Ca să judece pe poporul Tău întru dreptate, și pe săracii Tăi cu judecată.

Aceasta este pricina rugăciunii de mai sus, adică să dea Dumnezeu judecata Sa lui Hristos ca să judece poporul, adică pe creștini. Iar *pe poporul Tău*, zice, deoarece poporul Fiului este și popor al Părintelui. Iar pe creștini îi numește și *săraci ai lui Dumnezeu*, fiindcă au sărăcit pentru [au fost lipsiți de] Hristos. Iar *prin dreptatea lui Dumnezeu* să înțelegi Judecata de Apoi, după care va răsplăti fiecăruia cele cuvenite. Aceasta însă o a arătat adăugând zicerea *întru judecată*, adică să judece Hristos pe creștini, împreună și pe diavoli, și pe Iudei, și pe ceilalți vrăjmași ai credinței. Alții însă zic că prin *popor* numește pe cel evreiesc, care cândva era poporul lui Dumnezeu, iar prin *săraci* numește pe noul popor, cel din neamuri, care era sărac de cunoștința lui Dumnezeu și de fapta bună, precum și în altă parte a zis David despre el: *S-a făcut Domnul scăpare săracului* (Ps. 9: 9), ori și pentru că poporul cel din neamuri, de voie, era sărac pentru Hristos. Și va judeca pe toți aceștia: pe cei necredincioși îi va osândi după dreptate, iar pe cei credincioși și îmbunătățiți îi va îndrepta.

---

[27] Iar altul zice: „Aceasta să o înțelegi și așa: «Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului. S-a judecat de Tine, zice, o, Părinte, ca Fiul Tău Cel Unul-Născut să strălucească celor de pe pământ, aceasta dar ce din vechime s-a judecat de Tine, să se adune întru împlinire». Nicio necuviință însă nu se înțelege în aceea că David se roagă să se dea judecata și dreptatea și lui Solomon, fiul său, pentru ca să poată judeca cu dreptul spre folosul poporului". A zis însă și Teodorit: „Iar proorocia Îl numește Împărat și Fiu de Împărat, așa și Patriarhul Iacov Îl numește și *leu*, și *pui de leu*, că, *culcându-se*, zice, *a adormit ca un leu și ca un pui de leu. Cine-l va deștepta?* (cf. Fac. 49: 9), că nu este numai Împărat, ci și Fiu de Împărat. [Se vorbește aici de Iuda ca tip al lui Hristos]. Iar Teodor zice: „Și [cu] putere și înțelepciune dă-i a judeca, și socotințe de a judeca cu dreptate". Și Marele Atanasie: „Însuși fiind Dreptatea Părintelui, *dreptate* se zice că a luat după omenitate, și Însuși Hristos este și Împărat, și Fiu de Împărat".

PSALMUL 71

Întru sfârşit, către Solomon; psalmul lui David.

m zis în *Precuvântarea* Psalmilor că psalmul acesta nu este al lui Solomon; zicem însă şi acum aici că psalmul acesta nu este potrivit lui Solomon, după Eusebie şi Apollinarie, căci Solomon, precum zice Teodorit, nici n-a rămas împreună cu soarele, ci a murit, nici n-a fost mai-nainte de lună, nici nu a stăpânit marginile pământului, nici numele lui n-a fost mai-nainte decât soarele, dar, fiindcă numele lui Solomon se tâlcuieşte „paşnic", căci a zis Dumnezeu lui David prin Natan: *Solomon va fi numele lui, şi pace voi da în zilele lui* (I Paralip. 22: 9), pentru aceasta arătat este că psalmul acesta s-a zis cu referire la Hristos, Care este Pacea, precum zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, Care a făcut din amândouă una, Care şi peretele cel din mijloc al îngrădirii l-a stricat* (Ef. 2: 14). Însăşi aceasta o zice şi Atanasie; aceasta însă o vor arăta şi zicerile psalmului cele din parte[26].

1. Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului, şi dreptatea Ta Fiului Împăratului,

Fiindcă Proorocul David a prevăzut cele despre înomenirea lui Hristos, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se dea lui Hristos, ca Unui om, acele cinstiri pe care le avea ca Dumnezeu. Că aşa şi Hristos a zis despre Părintele Său: *Toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), şi iarăşi: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea*

---

[26] Iar după alt tâlcuitor, prin zicerea *numele Lui va rămâne mai-nainte de soare* şi câte alte cuviincioase lui Dumnezeu, se înţelege că psalmul le cântă lui Hristos, iar acestea, *şi se vor ruga împrejurul lui*, se înţeleg către Solomon; deci să nu silim proorociile, nici de dragul netezirii vorbelor prooroceşti să cădem în faceri de cuvinte amăgitoare, ci înţelepţeşte şi după istorie să le înţelegem că sunt zise, iar pe cele arătat istorisite [cu temelie istorică, în literă] să nu ne silim să le dăm vederii duhovniceşti, sau pe acestea celor istorisite, ci pentru amândouă potrivită minte să potrivim. Iar de s-ar afla vreo proorocie ca aceasta, care împreună adună la un loc fără silă vederea duhovnicească şi istoria, trebuie să le întrebuinţăm pe amândouă. Deci [Scriptura] cea veche a spus mai-nainte dumnezeieştile lucrări ale lui Iisus, cele urmau să fie, după dumnezeiescul Dionisie, iar cea nouă (istoria adică) le-a împlinit, şi aceea adică întru închipuiri a scris adevărul, iar aceasta de faţă (adică cea nouă) ni l-a arătat, că adevărul pre-zicerilor aceleia, desăvârşitoarea lucrare a acesteia l-a adeverit, iar dumnezeiasca lucrare este o încheiere [însumare, recapitulare] a teologiei (La Nichita)".

în cer și pe pământ (Matei 28: 19). Iar *Împărat* și *Fiu de Împărat* a numit David pe Hristos, ca Dumnezeu și Fiu al lui Dumnezeu, că din Împăratul a toate Dumnezeu, S-a născut Hristos, după Teodorit. Iar *judecată* a zis ca una din care se tâlcuiește dreptatea, căci Hristos era cu adevărat judecător drept, însă ca Dumnezeu o a luat pe aceasta și ca om de la Dumnezeu-Părintele, că Însuși a zis: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Însă Hristos poate fi zis Împărat și după omenitate, fiindcă Se trăgea din seminție împărătească și fiindcă Se numea Hristos, adică Uns, că și împărații se numeau Unși, fiind unși de Dumnezeu. Iar *Fiu de Împărat* Se numește Hristos fiindcă după omenitate a fost Fiu al împăratului David, că zice: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (Matei 1: 1)[27].

2. Ca să judece pe poporul Tău întru dreptate, și pe săracii Tăi cu judecată.

Aceasta este pricina rugăciunii de mai sus, adică să dea Dumnezeu judecata Sa lui Hristos ca să judece poporul, adică pe creștini. Iar *pe poporul Tău*, zice, deoarece poporul Fiului este și popor al Părintelui. Iar pe creștini îi numește și *săraci ai lui Dumnezeu*, fiindcă au sărăcit pentru [au fost lipsiți de] Hristos. Iar *prin dreptatea lui Dumnezeu* să înțelegi Judecata de Apoi, după care va răsplăti fiecăruia cele cuvenite. Aceasta însă o a arătat adăugând zicerea *întru judecată*, adică să judece Hristos pe creștini, împreună și pe diavoli, și pe Iudei, și pe ceilalți vrăjmași ai credinței. Alții însă zic că prin *popor* numește pe cel evreiesc, care cândva era poporul lui Dumnezeu, iar prin *săraci* numește pe noul popor, cel din neamuri, care era sărac de cunoștința lui Dumnezeu și de fapta bună, precum și în altă parte a zis David despre el: *S-a făcut Domnul scăpare săracului* (Ps. 9: 9), ori și pentru că poporul cel din neamuri, de voie, era sărac pentru Hristos. Și va judeca pe toți aceștia: pe cei necredincioși îi va osândi după dreptate, iar pe cei credincioși și îmbunătățiți îi va îndrepta.

---

[27] Iar altul zice: „Aceasta să o înțelegi și așa: «Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului. S-a judecat de Tine, zice, o, Părinte, ca Fiul Tău Cel Unul-Născut să strălucească celor de pe pământ, aceasta dar ce din vechime s-a judecat de Tine, să se adune întru împlinire». Nicio necuviință însă nu se înțelege în aceea că David se roagă să se dea judecata și dreptatea și lui Solomon, fiul său, pentru ca să poată judeca cu dreptul spre folosul poporului". A zis însă și Teodorit: „Iar proorocia Îl numește Împărat și Fiu de Împărat, așa și Patriarhul Iacov Îl numește și *leu*, și *pui de leu*, că, *culcându-se*, zice, *a adormit ca un leu și ca un pui de leu. Cine-l va deștepta?* (cf. Fac. 49: 9), că nu este numai Împărat, ci și Fiu de Împărat. [Se vorbește aici de Iuda ca tip al lui Hristos]. Iar Teodor zice: „Și [cu] putere și înțelepciune dă-i a judeca, și socotințe de a judeca cu dreptate". Și Marele Atanasie: „Însuși fiind Dreptatea Părintelui, *dreptate* se zice că a luat după omenitate, și Însuși Hristos este și Împărat, și Fiu de Împărat".

3. Să ia munții pacea poporului și dealurile dreptate.

Cu formă de personificare, David poruncește aici ca *munții să ia pace* de la Hristos, iar *dealurile să ia dreptate*, și munții adică să aibă petrecerea cu pace, lepădând pe demonii cei iubitorii de războaie care se cinsteau în munți, iar dealurilor le poruncește să se supună după dreptate creștinilor, ca unor slugi ale Ziditorului lor, iar prin numirea *munților* și a *dealurilor*, ca prin cele mai înalte părți ale pământului, David a cuprins tot pământul pe care urmau să locuiască nevoitorii și pustnicii și ostașii lui Hristos, după Teodorit. Ori după Eusebie, prin *munți* să înțelegi pe Arhangheli, care după rânduială covârșesc pe îngeri, iar prin *dealuri* pe îngeri, ca pe unii care stau mai jos decât Arhanghelii, dar și pentru că Îngerii și Arhanghelii sunt mai sus decât cele pământești, precum munții și dealurile sunt mai sus decât pământul; că pe acești Arhangheli și Îngeri îi îndeamnă să fie de aici înainte în pace cu poporul lui Hristos și să se poarte către el cu dreptate, fiindcă acesta este moștenire a Stăpânului Hristos. Că mai-nainte de înomenirea lui Hristos, Îngerii și Arhanghelii erau vrăjmași și luptători asupra poporului lui Dumnezeu, adică neamurilor, pentru necinstirea de Dumnezeu și necredința lor. Ori prin *munți* se zic împărații și ighemonii, iar prin *dealuri* stăpânitorii cei mai de jos, pentru că mulți împărați și stăpânitori au venit la credința lui Hristos fiind în pace și folosind-se de poporul lui Hristos cu dreptate[28].

4. Judeca-va pe săracii poporului și va mântui pe fiii celor lispiți,

Săraci ai poporului numește David pe cei mai groși cu mintea dintre iudei, pentru că erau săraci de pricepere, deoarece zăboveau întru singură slova cea goală a legii și a proorocilor, și nu puteau străbate bogăția Duhului cea ascunsă în slovă. Iar *fii ai celor lipsiți* numește pe cei din neamuri care au crezut în Hristos, ai căror născători erau săraci de buna-cinstire de Dumnezeu și de fapta bună, neavând bogăția adevărului și a cunoștinței de Dumnezeu.

---

[28] Aceasta se poate înțelege și despre Solomon, după alt tâlcuitor: „*Că a zis Dumnezeu către David, prin Natan: Fiului tău, Solomon îi va fi numele și pace voi da în zilele lui*, și în altă parte, *și era lui pace din toate părțile împrejur* (III Împ. 4: 24); pentru aceasta zice acum că toate se umplu de pace și de dreptate (La Nichita)". A zis însă și Marele Atanasie: „*Munți și dealuri* zice aici îngereștile puteri care, din vechime, pentru revărsata necinstire de Dumnezeu nu veneau pe pământ, iar acum le este poruncit să aducă pace către toți oamenii".

și va smeri pe clevetitor

„Hristos, zice, venind, va smeri pe clevetitor, adică pe Diavolul" (după Teodorit), care mai-întâi pe Dumnezeu L-a clevetit, pentru că a zis Evei că Dumnezeu pentru pizmă i-a oprit să nu mânce din pomul cunoștinței, dar și pe toți ceilalți oameni îi clevetește și îi pârăște, de unde și diavol (adică pârâtor) a fost numit, potrivit faptelor lui.

5. Și va rămâne cu soarele, și mai-nainte de luna neamului neamurilor.

Vrând David să arate neînceperea lui Hristos cea fără de început și fără de sfârșit după Dumnezeire, le cumpănește pe acestea cu luminătorii cei mari. fiindcă n-a aflat în făptura cea văzută alte închipuiri și asemănări mai strălucite și cu ani mai îndelungați decât soarele și luna, după Teodorit. *Va rămâne împreună*. zice, *cu soarele*, adică „Hristos va fi până când va fi soarele". Însă și aceasta este o însușire a Scripturii, a hotărî adică pe „când" în oarecare vreme, iar întinderea vremii de după aceea să nu o tăgăduiască, ci să o lase nehotărâtă, precum despre aceasta vom zice și în alți psalmi. Și așa se arată nesfârșirea Dumnezeirii lui Hristos; iar despre neînceperea Dumnezeirii Lui, zice că Hristos era mai-nainte de ce s-a făcut luna, iar *neamului neamurilor* este în loc de „întinderi de întinderi". adică întru nemărginite întinderi de timpuri, că prin *neam** numește lungimea timpului, atât cât poate să viețuiască un neam de om, adică omul[29]. Putem însă să înțelegem prin *soare* și Dumnezeirea, căci ceea ce este soarele la cele simțite. aceasta este Dumnezeu la cele înțelegătoare, după Teologul Grigorie. cu Dumnezeirea însă rămâne și omenitatea lui Hristos, ceea ce odată s-a unit cu El după ipostas și de care nu se va despărți niciodată, după Didim; apoi prin *lună* să înțelegi Biserica creștinilor, după același Didim, înaintea căreia stă Hristos din neam în neam, adică totdeauna. Și precum luna ia lumina cea simțită de la soare, așa, după același chip, și Biserica ia lumina cea gândită de la Soarele dreptății,

---

* γενεὰν = *lit.*: naștere; neam, generație; timp.

[29] Iar Teodorit zice: „Cel ce acestea toate le isprăvește, nici început de zile, apostolește vorbind, nici sfârșit al vieții nu are, că S-a născut din Tatăl *mai-nainte de luna neamului neamurilor*, adică «fiind mai-nainte decât zidirea, după oarecare nenumărate neamuri», dar și *va rămâne cu soarele*, în loc de a zice «necurmată Își va avea ființa [existența]»". Unii însă zic că acestea s-au scris pentru simțitul Solomon, că adică va smeri pe clevetitor și pe lacomul de averi și va rămâne împreună cu soarele, dar nu Solomon, ci slava lui, pe care o a câștigat pentru înțelepciunea ce aproape că a strălucit asemenea cu soarele și care se va întinde mai mult decât luna, că aceasta adeseori se schimbă. Însă acestea se potrivesc foarte bine la Hristos, a Cărui Împărăție se întinde în veacul veacului.

Hristos. şi luminează pe cei aflaţi întru întunericul necunoştinţei, şi celor rătăciţi le arată calea mântuirii.

6. Pogorâ-Se-va ca ploaia pe lână şi ca o picătură ce pică pe pământ.

Prin aceste cuvinte se arată chipul cel ascuns al întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce S-a pogorât în pântecele Fecioarei fără ca cineva să simtă, pentru că şi ploaia se pogoară pe lână fără vreo lovire sau simţită auzire; asemenea şi picătura cade pe pământ fără a fi simţită, fără a arăta vreun semn pe el. Picătura este însă ceea ce cade din nori mai-nainte de a se porni ploaia, care se pogoară câte puţin, una câte una[30].

7. Răsări-va în zilele Lui dreptatea, şi mulţimea păcii, până când se va lua luna.

„Va răsări, zice, în zilele lui Hristos dreptatea şi mulţimea păcii", căci atunci când S-a născut Hristos, osebitele stăpâniri locale ale neamurilor s-au unit într-o singură monarhie, a Romanilor, după Teodorit, *că poruncă*, zice, *a ieşit de la Cezarul August ca să se scrie toată lumea* (Luca 2: 1). Deci atunci, cetăţile care mai-nainte de naşterea lui Hristos erau învrăjbite, au întrebuinţat acum pace unele cu altele, fiindcă se ocârmuiau de o singură împărăţie. Iar *luarea lunii* numeşte contenirea ei, care se va face când se va sfârşi toată lumea, că *soarele*, zice, *se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina sa* (Matei 24: 29), şi măcar că până la sfârşitul lumii nu va rămâne dreptate şi pace întru toţi oamenii, chiar şi atunci, în multe cetăţi se va păzi pacea, căci David nu vorbeşte aici despre soborniceasca şi a toată lumea dreptate şi pace. Dar cineva poate zice şi altfel, că va răsări adică dreptatea şi pacea către Dumnezeu, fiindcă în zilele lui Hristos, după *dreptate*, adică cu vrednicie oamenii se vor închina Preafericitei Treimi, Unimii

---

[30] Iar Teodorit zice: „Precum lâna, primind ploaia, nicio lovitură nu face, iar picăturile, venind pe pământ umed, nu dau auzurilor nicio simţire, aşa fără sunet şi fără tulburare a venit Cuvântul în mitrasul Fecioarei şi în ascuns s-a făcut zămislirea Lui, nesimţind nici logodnicul ce locuia împreună cu ea". Iar altul zice: „Fiindcă picătura cade cu sunet pe pământ, pentru aceasta Fecioara s-a numit *lână* [şi nu pământ], ca una ce era neam al lui Adam, care *oaie rătăcită* din sutime din pilda evanghelicească este numit. Şi ca întru dânsa să se plinească minunea ce s-a făcut lui Ghedeon, care însemna pământul şi lâna, rourându-se când una, când alta şi neudată rămânând". Deci pogorârea cea dintâi, după Eusebie, a fost ca ploaia pe lână, iar învăţătura cea peste tot pământul a fost cu multă pornire, că *în tot pământul a ieşit vestirea lor* (Ps. 18: 4), „pentru aceasta şi ca nişte picături, zice, ce cad pe pământ", ca „lâna adică însemnează pe Israel, după Didim, iar pământul, neamurile. Că Domnul a venit mai întâi la oile casei lui Israel şi apoi la neamuri, ca, din picăturile Lui adăpându-se, să aducă roade duhovniceşti".

Dumnezeirii, Triipostaticul Dumnezeu, şi *pace* se va face celor cereşti şi celor pământeşti, şi amândouă se vor păzi până la sfârşitul lumii[31].

8. Şi va domni de la mare şi până la mare

Mare şi *la mare* numeşte David atât oceanul Răsăritean, cât şi cel Apusean, pentru mulţimea apelor pe care le au, căci acestea sunt marginile lumii după lungime; aşijderea şi pe oceanul cel Nordic, şi pe cel Sudic, adică de la Miazăzi, care sunt margini ale lumii după lăţime. Căci, precum zic geografii, oceanul cuprinde împrejur tot pământul şi-l face o insulă, adică un ostrov.

şi de la râuri până la marginile lumii.

Ceea ce însemnează stihul de mai sus, aceea însemnează şi acesta, căci celor ce mai sus le-a zis *mări*, acestora de aici le zice *râuri*, pentru că acestea sunt părţi ale oceanului. Însă marginile lumii sunt acelea ce se întind din toate părţile. Se înţelege însă şi altfel: *râu* numeşte aici Iordanul, după Teodorit, zicându-le la plural în loc de singular, zicându-se adică după însuşirea [idiomul] limbii evreieşti, fiindcă de la râul Iordanului a început Hristos să domnească peste cei ce au crezut întru El, când Preasfântul Duh S-a pogorât la El şi Dumnezeu-Părintele L-a mărturisit de sus[32].

---

[31] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Însă, de vreme ce şi puterile îngereşti mai-nainte de iconomie [aici: Întrupare] nu veneau pe pământ, zice că şi acestea vor avea pace cu oamenii pentru totdeauna şi adică [pentru că] puterea potrivnică se va strica; slava ei câte puţin sfârşindu-se, se va cheltui". „Că se slăvea cu adevărat, după dumnezeiescul Chiril, în toată lumea stăpânitorul nopţii, Diavolul, că întru închipuire se însemna prin lună – care s-a pus spre stăpânirea nopţii (luna adică) – o oarecare lumină mincinoasă, astfel dând (Diavolul) înţelepciunea lumii, dar slava acestuia o a stricat Cel ce a ridicat păcatul lumii, în a Cărui zi a răsărit adică dreptatea prin credinţă şi mulţimea păcii prin întoarcerea către Dumnezeu. Şi bine a zis *se va lua*, adică se va strica, că precum el [Diavolul] mai-nainte a stricat pe om, acum el este cel ce se strică". Iar Teodorit zice: „Aceasta însă, *până când se va lua luna*, o a zis în loc de «toată vremea vieţii acesteia»". Iar Eusebie zice: „Prin aceasta, *că adică la sfârşitul lumii se va lua luna*, când soarele se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina sa, a arătat prin parte sfârşitul a toată lumea". Iar Didim prin *lună* înţelege Biserica, care, întrucât este pe pământ, din parte cunoaşte şi nu toată s-a luminat, iar făcându-se oarecând soare, atunci când lumeasca stare a Bisericii se va lua (adică se va strica), drepţii cei ce împreună plinesc Biserica întru Împărăţia Părintelui lor vor străluci ca soarele; pentru aceasta se zice către mireasă: *Cine este aceasta ce se iveşte ca zorile? Că acum este având început al luminării, apoi se va face strălucitoare ca luna cea plină, după care va fi de mirare ca soarele* (Cânt. 6: 10).

[32] Iar Sfântul Chiril zice: „Întâi hotărăşte hotarele ţării iudaiceşti, că lângă dânsa se află dinspre părţile cele mai din Nord Marea Palestinei şi a Finichiei, iar dinspre cele mai de

9. Înaintea Lui vor cădea Etiopienii,

Precum am zis în Psalmul 67, două neamuri sunt ale Etiopienilor, deoarece unii locuiesc la Răsărit, iar alții locuiesc la marginile Apusului. Şi, dacă neamurile Etiopienilor cele de la margini se vor închina lui Hristos, negreşit că se vor închina Lui şi neamurile cele ce locuiesc în mijlocul pământului. Ori prin *etiopieni* cineva poate înțelege demonii, fiindcă de cele mai multe ori demonii se arată ca nişte etiopieni*, pentru întunecarea şi negreala lor. Dar *vor cădea Etiopienii* se înțelege în loc de se vor închina; iar la gândiții etiopieni, adică la demoni, se înțelege în loc de „se vor prăpăstui, se vor smeri şi se vor munci".

şi vrăjmaşii Lui țărână vor linge.

„Evreii, vrăjmaşii lui Hristos, zice, se vor junghia cu totul", deoarece cei ce se junghie muşcă pământul din pricina nesuferitei lor dureri şi nevoi. Ori se înțelege aceea că cei ce vrăjmăşesc propovăduirea Evangheliei, după Chiril, se vor schimba şi pământul sfințitelor biserici ale lui Hristos îl vor săruta. Ori prin *vrăjmaşi* trebuie să-i înțelegem pe demoni, care se vor pogorî jos la pământ de către cei bine-cinstitori şi atâta se vor călca de dânşii, încât se vor arăta lingând pământul, neputând să se mai ridice[33].

10. Împărații Tarsisului şi ostroavele daruri vor aduce, împărații arabilor şi Saba daruri vor aduce.

Tarsis numeşte Carhidonul, care a fost întâia cetate a Libiei, după Teodorit, iar *Saba* este cetatea Indiei (ori a îmbelşugatei Arabii), cea mai vestită şi mai renumită. Deci, aducându-şi aminte David de cetățile cele mai renumite, prin acestea le-a arătat şi pe celelalte, precum au arătat aceasta şi cuvintele ce urmează,

---

Sud, Marea Sărilor, adică cea Roşie; şi zice că Solomon stăpânea de la această mare până la cealaltă *şi de la râuri*, adică ale Mesopotamiei, *până la marginile* Palestinei, dar pentru Hristos, Mântuitorul nostru, al tuturor, aceasta este mică". Pentru aceasta adaugă Teodorit: „Va stăpâni toate marginile lumii, că de vreme ce *margini ale lumii* sunt noianele cele prea mari şi neplutit,e care sunt numite Atlantice, adică Oceanul Apusean şi Răsăritean, a arătat potrivit ținerea lumii prin mările ce o înconjoară pe dinafară".

* Sau arapi. Literatura ascetică este plină de povestiri în acest sens.

[33] Acestea se zic şi despre Solomon, când a venit împărăteasa Etiopiei, mişcată de vestea cea despre dânsul (după Teodorit) şi cei ce se află întru depărtare întru auzul înțelepciunii lui vor veni la el, nimeni nu va cuteza să se împotrivească; şi fericit lucru vor socoti vrăjmaşii lui a săruta urmele picioarelor lui". Iar Sfântul Chiril zice: „*Etiopienii* gândiți sunt cei ce îşi au inima întunecată şi mintea oarecum înnegrită".

numind toate neamurile împreună cu toate împărățiile lumii, precum am zis și la Psalmul 67, tâlcuind aceasta: *Vor veni împărații din Egipt, Etiopia mai-nainte va apuca mâna ei la Dumnezeu.* Iar prin *ostroave* numește aici toate cele ce se află prin mări. Și, cu adevărat, fiecare neam a adus daruri lui Hristos: că unul a adus biserici și afierosiri, iar altul, fapte bune, unul, daruri simțite, iar altul, daruri gândite[34].

11. Și se vor închina Lui toți împărații pământului, toate neamurile vor sluji Lui.

„Toți împărații, zice, se vor închina lui Hristos", măcar că nu toți I s-au închinat. Ori zice că „din fiecare neam se vor închina lui Hristos, precum am zis în Psalmul 67. Se potrivește însă zicerea aceasta cu cea pe care a zis-o Iacov despre Hristos, *că Acesta va fi așteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10)[35].

---

[34] Altul însă acestea le potrivește și la Solomon, căruia multă neguțătorie i se aducea cu corăbiile; lui Hristos însă, toți aceștia cu adevărat I s-au supus cu credință și ca lui Dumnezeu I s-au închinat și, ca Unui Împărat, mari daruri I-au adus, și, ca niște ostroave sufletele I se aduc ca daruri ieșite din sărata necredință și care nu se lasă clătinate de duhurile cele rele; iar *Arabi* se tâlcuiesc „apusuri" și „seară", după Didim, întru care apunea raza soarelui amăgitor, iar *seară* s-au făcut lucrurilor celor rele din întoarcere, ceea ce se arată prin Saba (adică că au contenit relele și s-au întors la adevărata credință), că *Saba* se tâlcuiește „spre întoarcere", iar *Tarsis*, care se tâlcuiește „pândire de bucurie", sunt cei ce vor auzi *intră în bucuria Domnului tău* (La Nichita). Răspunde însuși deslușitorul [*lit.*: criticul] Fotie, întrebat fiind: „Pentru ce magii de la Răsărituri și Perșii n-au venit mai întâi din altă țară sau neam la stăpâneasca naștere?" Socot că pentru multe pricini, că mai întâi oarecare proorocie împlineau, ceea ce zice că *împărații Arabilor și Saba daruri vor aduce*, și că Perșii aveau atunci stăpânirea țărilor, iar pământul lor dădea aurul cel mai bun, și smirna, și tămâia. Însă împărăția Egiptenilor s-a amestecat cu cea a Asirienilor, iar a Asirienilor, revărsându-se la Perși și între împărații pământului. Atunci Perșii, cei ce aveau cinstele cele mai dintâi [un statut privilegiat], ca celor ce în acele vremuri Pronia le-a fost binevoitoare, venind a se închina întâiului și singurului Împărat al veacurilor, Celui ce Se arătase pe pământ, lui Hristos, Dumnezeul nostru, și daruri a-l aduce, prin cele ce făceau au mărturisit că Acest Împărat Ce S-a născut este și al lor, al celor ce stăpânesc o mică parte din tot pământul: Stăpân și Domn și Împărat, închinat de dânșii și cu aducere de daruri cinstit (Amfilohie, *Întrebarea* 119)". Vezi și aceasta, *corăbiile Tarsisului*, de la Psalmul 47: 6, în Tomul I.

[35] De unde zice și Teodorit: „Vedem însă și sfârșitul pre-zicerii: că nu este vreun neam care să nu fi auzit evangheliceștile propovăduiri, ci în fiecare sunt care au primit luminarea cunoștinței de Dumnezeu". Zice însă și Isihie: „Acum de voie I se vor închina, iar în veacul cel viitor, și fără să vrea, că, după Apostolul (cf. 1 Cor. 15: 28), încă nu le vedem pe toate supunându-se Lui, dar atunci tot genunchiul se va pleca Lui, al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc. Dar și vrăjmașii Lui, care ling

12. Că a izbăvit pe sărac de la cel puternic, şi pe lipsitul căruia nu-i era ajutor*;

Sărac şi *lipsit* numeşte David poporul creştinilor cel din neamuri, precum am zis la Psalmul 39, tâlcuind aceasta: *Iar eu sărac sunt şi lipsit*, şi la Psalmul 9, stih 9. Iar *puternic* (ori silnic) numeşte pe Diavolul, fiindcă silnicea de demult pe oameni. Dar şi altfel: cu cuvintele acestea, David înfricoşează pe silnici şi pe tirani pentru ca să se sfiască, fiindcă Dumnezeu ajută pe cei ce se tiranisesc şi osândeşte pe cei ce îi tiranisesc.

13. Va cruţa pe cel sărac şi lipsit şi sufletele lipsiţilor va mântui;

Cele ce le-a zis mai sus le zice şi aici, prin *sărac şi scăpătat* numind poporul creştinilor cel din neamuri, după Chiril. Ori prin *sărac* zice poporul cel din Evrei, fiindcă a căzut din bogăţia ce o avea în ajutorul lui Dumnezeu, iar *lipsit* numeşte poporul creştinilor cel din neamuri, căci pe amândouă popoare le-a miluit Hristos şi pentru amândouă S-a făcut om, dar pe Evrei i-a lăsat, fiindcă nu au primit pe Hristos, iar pe neamurile cele ce au năzuit cu credinţă la Hristos le-a mântuit. Şi după alt chip încă: Hristos izbăveşte de fiecare ispită şi cruţă şi mântuieşte pe acei săraci creştini care scăpătează şi sărăcesc pentru dragostea Lui.

14. De camătă şi de nedreptate va izbăvi sufletul lor,

Prin *camătă*, David a arătat iubirea de argint care este mai rea decât toate patimile, apoi, prin numele *nedreptăţii* împreună a cuprins de obşte toate păcatele, pentru că cel ce păcătuieşte, acela şi nedreptăţeşte, fie pe sineşi, fie şi pe fratele său. De păcatele acestea dar a izbăvit Hristos pe creştini, prin poruncile Sale de viaţă făcătoare, că pe acestea lucrându-le creştinii, scapă de toate păcatele[36].

ţărâna, cei ce preţuiesc îndulcirile trupului". Şi Eusebie: „Toţi împăraţii, încă şi neamurile, Îi vor sluji la a doua dumnezeiască arătare a Mântuitorului (La Nichita)".

* πτωχός şi πένητος, *sărac* şi *lipsit* (*scăpătat*); sunt doi termeni relativ asemănători, uneori interschimbabili pentru unii autori; aceştia au fost traduşi în româneşte în diferite feluri (*sărac*, *mişel*, *sărman*, *scăpătat*, *lipsit*), uneori făcându-se confuzie între ele. Primul denotă în primul rând cerşetoria, dependenţa cuiva de sprijinul material al altora sau de ajutorul lui Dumnezeu, nevrednicia faţă de ajutorul de la Dumnezeu şi de la alţii, nenorocirea, iar al doilea denotă sărăcia cuiva în general, care totuşi nu recurge la cerşetorie, ci trăieşte „de azi pe mâine".

[36] Iar altul zice: „*Nedreptate* numeşte păcatul cel după gând, iar *camătă* păcatul cel după faptă, că, păcătuind cu fapta, plătim camătă Diavolului, iar păcătuind cu mintea, pe noi înşine ne nedreptăţim; pentru aceasta mai întâi opreşte camăta, iar apoi această

şi cinstit va fi numele Lui înaintea lor.

Cu adevărat, atât de cinstit este numele lui Hristos între creştini încât le este destul spre nobilitate [bunul neam] a se numi creştini în locul oricărei alte dregătorii[37].

15. Şi va fi viu

Despre acest grai, *va fi viu*, unii zic că este unul şi acelaşi cu *Împărăţia Lui nu va avea sfârşit* (Luca 1: 33), pentru că Hristos va fi viu în veacul veacului. Mie însă mi se pare că David prooroceşte Învierea din morţi a lui Hristos, că, murind El, iarăşi va fi viu.

şi se va da Lui din aurul Arabiei

Din vechime Arabia avea mult şi preabun aur, căci pentru aceasta se şi numea între altele bine-norocită, iar la Elini se numea aurită. Iar după ghicitură, prin *Arabia cea numită după aur* se arată că toate ţările vor aduce daruri aurite şi afierosiri bisericilor lui Hristos, iar altminteri, Arabii au fost primii care au primit credinţa în Hristos prin Pavel, precum însuşi scriind către Galateni zice: *Iar când a binevoit Dumnezeu să descopere pe Fiul Său întru mine ca să-L binevestesc întru neamuri, îndată nu m-am lipit de trup şi de sânge, nici nu m-am suit în Ierusalim către apostolii cei mai-nainte de mine, ci m-am dus în Arabia* (Gal. 1: 15-17).

---

nedreptate, că se cuvine mai întâi a ne depărta de păcatul cel cu fapta, apoi şi de cel ce se face de noi cu gândul". Iar Atanasie zice: „De *camătă şi de nedreptate* îi va izbăvi ştergând zapisul lor şi dăruind şi celui ce e dator cu cinci sute, şi celui cu cincizeci". Iar Teodor zice că numeşte *camătă* lăcomia de avuţii. Şi Isihie: „A îndupleca dar pe cei ce se bucură de nedreptate şi de lăcomia de averi însemnează să întrebuinţeze milă şi iubire de oameni".

[37] Pentru aceasta zice şi Isihie: „De care nume zice aici? De Hristos, de la Care ne numim creştini, că aşa de cinstit este numele Lui înaintea celor ce prin El s-au mântuit şi au crezut, încât unii au defăimat bogăţia, alţii cinstele, alţii şi însăşi viaţa, nesuferind a-şi tăgădui numele de creştini". La Eusebie însă şi Didim se scrie: „Şi cinstit e numele lor înaintea Lui, că aşa de cinstit a făcut Hristos Luişi numele creştinilor, după ceea ce zice: *Bucuraţi-vă însă, că numele voastre s-au scris în ceruri!* (Luca 10: 20) (La Nichita)".

și se vor ruga împrejurul Lui pururea, toată ziua binecuvânta-vor pe Dânsul.

„Creștinii, zice, se vor ruga pentru mântuirea lor care se dă de la Hristos, ca Hristos să-i apere și să-i ajute, iar ei prin Hristos să se mântuiască". Însă oarecari dau zicerea aceasta proorocilor: că ei, pre-cunoscând venirea lui Hristos la oameni, se roagă către El lui Dumnezeu-Părintele ca să-L trimită mai curând pentru ca să piardă tirania Diavolului. Iar *toată ziua bine vor cuvânta*, zice, adică „creștinii totdeauna Îl vor binecuvânta pe Hristos"[38].

16. Fi-va întărire pe pământ peste vârfurile munților;

„Hristos, zice, Se va face întărire pe pământ, adică celor ce locuiesc pe pământ, întărindu-i adică, ca să nu se clatine de Diavolul". Iar *peste vârfurile munților* însemnează că Hristos va fi întărire până la capătul munților. Iar aceasta s-a adăugat pentru nevoitorii și pustnicii ce locuiesc pe vârfurile munților, că Hristos și pe aceia îi întărește[39].

prea se va înălța mai presus decât Libanul rodul Lui;

Muntele Libanului e pomenit aici de David pentru marea lui înălțime pe care o are, căci acesta este mai înalt decât toți munții Palestinei, după Teodorit, pentru a arăta că rodul lui Hristos, adică învățătura Evangheliei, va crește mult. Ori și altfel, prin *Liban* se poate înțelege idolatria, fiindcă din vechime Muntele

---

[38] Altul însă zice: „Și pentru Solomon încă ca pentru împăratul lor vor săvârși rugi și-l vor avea întru bune-cuvântări totdeauna". Iar Teodorit zice: „Și-L vor lăuda (pe Hristos adică) neîncetat, vor lăuda pe Însuși Părintele Lui, prin El luând prilejuire cântării de laudă, că aceasta, *și se vor ruga împrejurul Lui*, se potrivește cu cea apostolească: *Mulțumesc Dumnezeului meu prin Iisus Hristos*; și iarăși: *prin Care avem apropiere către Părintele*. Și-L vor lăuda pentru bunătățile cele ce s-au făcut lor de la Fiul, dar și pe Acesta Îl vor lăuda, că de la El au primit acestea".

[39] Iar Eusebie zice: „Hristos a făcut întărire Bisericii celei zidite pe vârfurile munților, adică peste apostoli și prooroci, și pentru aceasta nu poate ascunde. Se zice însă aceasta și despre Solomon, că va fi în rânduială de întărire [poporul adică] cu ajutorul cel de la el, tuturor celor neputincioși și celor ce se nedreptățesc în pământul Palestinei, atât de mult punându-i pe ei mai presus de cei ce-i nedreptățesc, încât să nu se osebească întru nimic de cei ce stau pe vârfurile munților". Ori, după Marele Atanasie: „Mai presus de slujirea legii va fi propovăduirea Evangheliei".

Libanului era plin de idoli; iar *rodul lui Hristos* adică propovăduirea Evangheliei, după Atanasie, a biruit slujirea de idoli şi o a ascuns[40].

Şi vor înflori din cetate ca iarba pământului.

Zicerea *din cetate* o a zis nehotărât [aorist], ca să arate că creştinii au înflorit şi au odrăslit din fiecare cetate, iar *ca iarba*, pentru mulţimea şi creşterea lor. Însă prin *cetate* se înţelege şi Biserica, după Eusebie, precum aceasta, *preaslăvite s-au grăit despre tine, cetatea lui Dumnezeu* (Ps. 86: 2). Unii însă socotesc *cetate* osebită Ierusalimul, din care au înflorit Evreii, cei ce au crezut şi care degrab s-au veştejit ca iarba după ce a crescut propovăduirea cuvântului Evangheliei.

17. Fi-va numele Lui binecuvântat în veci;

Zicerea aceasta este arătată din înseşi lucrările ce se văd, pentru că numele Hristos sau Iisus este lăudat şi se binecuvântează totdeauna, de către toţi creştinii care se află în toate părţile lumii.

mai-nainte de soare rămâne [este] numele Lui.

„Numele lui Hristos, zice, după Dumnezeire (care este ὁ ὤν, ce însemnează „Cel ce este totdeauna”, precum prin aceasta S-a numit pe Sineşi când S-a arătat lui Moise în rug), acest nume, zic, rămâne mai-nainte de facerea soarelui. Iar de vei zice şi numele lui Hristos, zicerea *mai-nainte de soare* o vei înţelege în loc de „mai mult decât soarele”, căci soarele va cădea la sfârşitul lumii şi se va întuneca, aşijderea şi celelalte stele, iar numele lui Hristos rămâne necăzut şi strălucit şi de toţi cunoscut[41].

---

[40] Ori, după Eusebie, *Libanul* este Ierusalimul, iar *rod* al Mântuitorului este Biserica, care s-a înălţat mai presus decât Ierusalimul şi decât slujirea cea după lege. Aceasta însă se înţelege şi despre Solomon, după Teodor, că adică în seminţia şi neamul lui Solomon va fi buna-cuvântare, încât de toţi fiii lui să se laude după frumuseţe şi mărime şi putere nu mai puţin decât cedrii cei din Liban, „iar din înalta bună-creştere neamul lui de năprasnă se va lua şi se va arăta ca iarba ce creşte”.

[41] Unii însă se silesc şi potrivesc acestea şi la Solomon, dar mai cu de-amănuntul le potrivesc la Hristos, că arată cum că cu adevărat Cel ce n-a fost omorât împreună cu ceilalţi prunci ai lui Irod mai-nainte de întemeierea lumii Se află cu Tatăl, al Cărui nume cel mai presus de tot numele este veşnicia, după Atanasie.

18. Şi se vor binecuvânta întru El toate seminţiile pământului; toate neamurile Îl vor ferici pe El.

Zicerea *se vor binecuvânta* vrea să zică „se vor sfinţi şi daruri vor dobândi", că noi, credincioşii creştini, numindu-ne cu acest nume, ne cinstim şi ne slăvim; aceasta însă o a făgăduit Dumnezeu şi lui Avraam zicând că se vor binecuvânta întru seminţia lui toate neamurile: *Şi se vor binecuvânta întru seminţia ta toate neamurile pământului* (Fac. 23: 17; 28: 14), iar Pavel zice că sămânţa aceasta a lui Avraam este Hristos (cf. Gal. 3: 16), *de la care*, zice, *se vor binecuvânta toate neamurile*; *seminţii* însă numeşte neamurile oamenilor[42].

19. Bine este cuvântat Domnul, Dumnezeul lui Israel, Cel ce singur face minuni.

Iată că aici dumnezeiescul David a arătat lucrul ce era ascuns, că Dumnezeu Îl propovăduieşte pe Hristos şi Dumnezeu al lui Israel pentru ca să arate că Însuşi Hristos este şi Dumnezeul lui Israel, singurul Care a făcut şi minunile acele vechi pentru Israel, strămoşul Evreilor, iar *singur* a adăugat nu spre osebirea Fiului de Părintele şi de Duhul, ci spre osebirea dumnezeilor celor mincinoşi[43].

20. Şi binecuvântat este numele slavei Lui în veac şi în veacul veacului.

Slava lui Hristos este înomenirea Sa şi pătimirile ei, că prin acestea S-a slăvit între credincioşii Săi, că, fiind Dumnezeu, a pătimit acestea pentru noi, iar numele înomenirii Sale este Hristos, că Hristos înseamnează Dumnezeu şi om, Care şi în veacul acesta se binecuvântează şi se slăveşte, precum a zis mai sus.

---

[42] Iar Teodorit zice: „Toate neamurile fericit şi vrednic de laudă Îl numesc". Iar Isihie zice: „Toate seminţiile şi limbile şi ţările care mai-nainte petreceau în rătăcire, acum cu unire au primit binecuvântarea, pentru aceasta Îl şi fericesc; cu care fericire? Negreşit cu cea care se află în Evanghelie: *Fericit e pântecele care Te-a purtat şi ţâţele la care ai supt!* (Luca 11: 27)".

[43] Iar Atanasie zice: „Şi ce minuni a făcut? Dacă nu că a stricat silnicia Satanei şi a scos pe cei ce se vrăjmăşeau de moarte din tirania demonilor?" Iar cel nenumit zice: „Cuvântul *singur* se zice numai la firea Sfintei Treimi, Care este Dumnezeu, şi adică la Ipostasurile Ei, de o fire şi de o fiinţă fiind Ele". [Nicio Persoană a Sfintei Treimi nu săvârşeşte vreo lucrare *singură* sau de Sine, fără a fi într-o comuniune cu Cealaltă, căci toate Trei sunt de o fiinţă şi de o fire, adică unite prin fiinţă şi prin însuşiri, chiar dacă însuşirile şi lucrările Uneia se deosebesc de ale Alteia.]

Dar cu mult mai vârtos în cel viitor, când nu va mai fi cineva care să-L hulească, după ce toți oamenii și demonii se vor supune lui Hristos; noi putem să zicem că *numele slavei Sale* se zice în chip perifrastic în loc de „numele Lui", ori prin *numele slavei*, în loc de „Cel slăvit"[44].

21. Și tot pământul se va umple de slava Lui; Fie! Fie![*]

Zicerea aceasta proorocește credința tuturor neamurilor în Hristos, că așa a zis și Dumnezeu către Moise: *Viu sunt Eu și viu e numele Meu, și slava Domnului va umple tot pământul* (Num. 14: 21). Aceasta o a zis și Isaia când Serafimii strigau și ziceau: *Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!* (Is. 6: 3). Însă *fie* a zis de două ori, precum am tâlcuit și la sfârșitul Psalmului 40, fiindcă și aici se sfârșește a doua parte sau carte a Psaltirii; dar vezi despre aceasta la sfârșitul *Precuvântării*[45].

---

[44] [Zicând că demonii se vor supune lui Hristos, nu vrea să zică aceea că vor crede în El și-L vor lăuda și că se vor mântui prin El, ci că se vor supune voii Lui sau slavei Lui, care va dăinui în veșnicie cu cei ce au crezut în El și L-au cinstit, adică nu li se va mai îngădui să ispitească pe nimeni, zăcând în veci în prăpastia iadului cu cei pe care i-au câștigat pe pământ.] A zis însă și Teodorit: „Deși firea Lui, ca o neajunsă, nu o știm, dar Mântuitorul, numele Lui, ne-am învățat să-l știm". Iar Chiril prin *nume* zice pe Fiul.

[*] γένοιτο γένοιτο, sau: Facă-se! Facă-se! Multiplele sensuri ale exclamației sunt tâlcuite foarte bine mai jos.

[45] Graiul *fie* se scrie în Scriptura evreiască „Amin", iar Achila a zis: „Cu încredințare". Iar altul zice că aici s-au împlinit rugile lui David, care s-a rugat pentru statornicia scaunului său, zicând: *Și acum, Doamne, graiul pe care l-ai grăit despre robul Tău și despre casa lui, adeverează-l până în veac. Doamne Atotțiitorule, Dumnezeul lui Israel, și acum, precum ai grăit, mărească-se numele Tău până în veac!* (II Împărați 7: 25). Că Dumnezeu mai-nainte a zis despre Solomon: *Și se va adeveri casa lui și împărăția lui înaintea Mea până în veac și scaunul lui se va îndreptăți până în veac* (Idem 16). Iar Teodorit zice: „Aceasta învățându-se Proorocul prin darul lui Hristos și cu dorul înfocându-se, se roagă *să se facă* și proorocia să ia sfârșit, și adaugă zicând *fie, fie!*" Și Isihie: „Pentru ce însă repetă pe *fie*? Vrând a se grăbi slobozenia noastră și nădejdea drepților pentru când se va umple pământul de slava lui Hristos, când toată lumea aceasta se va sfârși și Împărăția cerurilor se va arăta".

PSALMUL 72

Sfârşitu-s-au cântările lui David, fiul lui Iesei[46]. Psalmul lui Asaf.

Am arătat cu dovadă în *Precuvântarea* Cărţii Psalmilor că toţi psalmii sunt ai lui David, dar cum zice aici că s-au sfârşit? Răspundem zicând că s-au sfârşit doar laudele lui David, nu şi psalmii, deoarece, din psalmii ce-i scria David, unii îi cântau lui Dumnezeu cu nabla (ori harfa, din ebr.) sau cu alăuta sa, iar alţii erau daţi protopsalţilor, spre a-i cânta aceia, precum psalmul acesta şi ceilalţi unsprezece psalmi care urmează i-a dat lui Asaf, cel ce i-a cântat. Aşijderea şi ceilalţi psalmi i-a dat celorlalţi cântători de psalmi, precum am zis în *Precuvântare*, la capitolul 5. Deci zicerea *sfârşitu-s-au* înseamnă aceea că următorii psalmi nu s-au cântat cu laude de însuşi David, măcar că de el s-au alcătuit. Se cuvine însă să ne mirăm cum dumnezeiescul dar al Sfântului Duh a dăruit prin psalmi osebite vindecări la diferitele patimi ale oamenilor, precum a făcut şi acum, în psalmul acesta, pentru că psalmul acesta priveşte şi vindecă pe cei mici cu sufletul, care se smintesc din pricina nepătrunselor judecăţi ale lui Dumnezeu, după Atanasie şi Teodor, adică cum suferă Dumnezeu pe oamenii cei răi care bine-sporesc, şi cum trece cu vederea pe oamenii cei buni care rău se norocesc. S-a închipuit însă psalmul acesta ca dinspre faţa poporului Evreilor cel robit în Babilon, mai ales dinspre a celui mai îmbunătăţit şi mai iubitor de Dumnezeu, după Teodor cel de mai sus şi după Teodorit. Se potriveşte însă şi fiecărui creştin mic cu sufletul, fiindcă îi mângâie micşorarea de suflet[47].

---

[46] Altul însă zice că aceasta [suprascrierea] unii au unit-o fără cuvânt [ἀλόγως] cu psalmul acesta, ca aşa să fie sfârşit al Psalmului 71 şi cu acela să se unească, „că aceasta adică este partea de mulţumire pentru plinirea rugilor lui David (La Nichita)". Pentru aceasta şi în tipăriturile cele făcute în Lipsia, zicerea [suprascrierea] se numără ca stih 22 al Psalmului 71, iar în altele se adaugă „cântare către Asirian".

[47] Pentru aceasta a zis Sfântul Efrem: „De vreme ce mintea noastră este lesne-alunecătoare şi cu lesnire se povârneşte către cele veselitoare ale vieţii, nu trebuie ca noi să fim cu nebăgare de seamă spre păzirea simţurilor. Că urâtorul de bine, punând sminteli, tulbură lucrurile, ca nu cumva chivernisitoarea minte să afle chip a deosebi între bine şi rău, şi pentru aceasta împreună cu Proorocul să cântăm psalmul acesta mai-nainte de a ne întuneca, că foarte foloseşte nouă învăţătura ce se află într-însul, nouă, celor ce căutăm dezlegare [de greutăţi etc.]. Tâlcuieşte dar răscoala [ἀνώμαλον = anomalia] vieţii, ispitele, şi pe cei ce se prind în ispite, şi pe cei ce biruiesc ispitele prin răbdare, şi răsplătirile fiecăruia. [Răscoala o leagă aici Sfântul Efrem de „mintea cea lesne-alunecătoare", de care scrie mai sus. Altfel spus: alunecarea minţii se face căzând în ispite, care sunt o

1. Cât de bun este Dumnezeul lui Israel

Acest *cât* este aici imperativ şi adeveritor, după Teodorit. Cu adevărat, Dumnezeu este preabun cu poporul israelitenesc, că prin robie şi prin necazuri îl povăţuieşte şi mântuirea lui o lucrează, pentru că nu de urâciune, ci din iubire dă pedepsele spre îndreptarea celor ce se pedepsesc.

celor drepţi la inimă!

„Bun este, zice, Dumnezeu cu Israel, însă celor care sunt drepţi cu inima, adică celor ce socotesc drept*", că prin *inimă* numeşte aici socoteala[48].

2. Iar mie puţin de nu mi s-au alunecat picioarele, puţin de nu mi s-au revărsat paşii mei

Picioare numeşte David aici cugetările sufletului care întăresc buna-cinstire de Dumnezeu, după Origen şi Teodorit. „Puţin a lipsit, zice, de a nu mă abate şi cădea în prăpastie, ca să nu cred că Dumnezeu prevede şi poartă grijă de cele ale lumii, şi *paşii*, adică gândirile sufletului, puţin au lipsit de a nu se revărsa, adică a se slăbănogi şi a se schimba spre mai rău", căci lucrul cel ce se varsă, acela se şi slăbănogeşte şi se topeşte[49].

---

anomalie introdusă în viaţă din pricina primului om (sau omenirii) care a căzut în ispita Satanei, dând astfel pricină şi loc mulţimii ispitelor celor de după aceea; ele iau pricină în primul rând în depărtarea omului de Dumnezeu, adică din mândrie, mândria lăsându-l aşa-zicând descoperit şi fără apărare în faţa lor, şi de aici toată suferinţa.]

* *Lit.*: celor ce fac silogisme drepte/corecte.

[48] Iar Teodorit zice: „Multă îngrijire face Dumnezeu pentru Israel, şi aceasta nu toţi o pricep, ci cei ce întrebuinţează socoteli drepte". Iar Atanasie zice: „Vrând a povesti bunanorocire a păgânilor şi munca ce li se păstrează în urmă, aduce în vedere aceasta, anume că bun este Dumnezeu cu cei drepţi, ca cei ce aleg partea cea bine-cinstitoare să nu înţeleagă că nu numai cu cei drepţi cu inima este bun Dumnezeu, şi nu şi celor ce cu răutate păcătuiesc, că, «deşi par că bine se norocesc, zice, nu se tulbură nimeni înţelegând munca ceea ce după puţină vreme îi va primi»".

[49] Zice însă şi Isihie: „*Picioare* şi *paşi* a numit lucrătoarele umblări şi mişcările gândului; însă nu i s-au clătit picioarele, adică nu şi-a întors petrecerea spre mai rău, nici nu s-au revărsat paşii lui, că nici nu a abătut pornirile sufletului spre neînfrânare".

3. Că am râvnit asupra celor fărădelege, pacea păcătoşilor văzând,

David spune aici pricina pentru care se primejduia a se clătina şi a se revărsa; iar *râvnă* numeşte mânia cea binecuvântată, ce se ridică împotriva lucrului ne-binecuvântat, „pentru că, precum zice, eu socoteam că cu dreptate m-am mâniat din pricina vrăjmaşilor mei cei fărădelege şi necinstitori de Dumnezeu, văzându-i că au pace şi nu sunt vrăjmăşiţi de vreun neam mai puternic, ci au toată odihna, cu toate că sunt răi şi păcătoşi"[50].

4. Că nu este privirea spre moartea lor şi întărire întru bătaia lor.

„Pentru că vezi, zice, că la necinstitorii de Dumnezeu şi la păcătoşi nu este oprire şi întoarcere la moartea lor, adică moartea lor nu este urâtă ca a celor ce mor cu silă şi afară de fire, ci este dulce, pentru că le vine fireşte şi fără de vreo silă, şi nici în bătăile şi boalele lor nu este vreo zăbavă şi vreme îndelungată, pentru că, chiar de se bolnăvesc vreodată şi pătimesc ceva rău, degrabă iarăşi se fac sănătoşi şi scapă de boală[51]".

---

[50] Iar Teologul Grigorie zice: „Deşi David se tulbură de ceva şi se mânie asupra răilor celor ce se bine-norocesc, trimiţându-şi apoi cugetările la locurile de judecată cele de dincolo şi la răsplătirea ceea ce se păstrează pentru vieţi [vieţuirile oamenilor], aşa se opreşte din tulburare şi lipsa o vindecă". Zice însă şi Iov către Dumnezeu: *Pentru ce viază necinstitorii de Dumnezeu? Şi pentru ce s-au învechit întru bogăţie?* (21: 7). Asemenea şi Ieremia: *Drept eşti, Doamne, că voi răspunde către Tine; însă judecăţi voi grăi către Tine: pentru ce calea păgânilor se îndreptează? Pentru ce s-au bine-norocit toţi cei ce fac stricări de legi?* (Ier. 12: 1). Se nedumereau adică aceştia şi cereau, însă nu deopotrivă cu necredincioşii, nici învinovăţind pe Dumnezeu, nici osândind nedreptatea din cele ce se fac de Dânsul, că David aiurea zice: *Dreptatea Ta, ca munţii lui Dumnezeu* (Ps. 35: 7), şi Iov, atâtea pătimind, nu a judecat nesocotinţă la Dumnezeu, şi Ieremia însuşi, aceasta pre-văzând-o, pentru a nu se nedumeri cineva cândva, adaugă la întrebare şi judecata sa, zicând: *Drept eşti, Doamne*, adică „ştim, ştim că cu dreptate toate se fac de la Tine; chipul însă nu-l ştim. Deci ce? Învăţatu-s-au aceia ceva mai mult? Cu adevărat, pentru aceasta nu s-au norocit cu niciun răspuns"; care lucru David, şi însemnându-l, zicea: *Şi am socotit să cunosc, dar aceasta este osteneală înaintea mea* (Ps. 72: 16; ş.u.) şi nu s-a norocit de răspuns, pentru ca aşa să înveţe pe urmaşi, adică nici să nu mai întrebe una ca aceasta.

[51] Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „«Mă ardeam, zice David, văzând pe cei ce viază întru fărădelegi că sunt în pace adâncă şi bună-sporire, şi că şi moartea, aşa bine-norocită, îi aşteaptă, încât se fac ei râvniţi de mulţi». Cu toate acestea dar, nimeni să nu fie cu neplăcere dacă l-ar lua pe el vreo moarte, de voie a se noroci cu o moarte ca aceea; ci fiecare ar voi să moară cu o moarte aşa ca dânşii. Că cei ce sunt cercetaţi cu primejdii şi cu rele-pătimiri se feresc pe eişi, căci ferirea arată neprimire, că, vrând noi a ne feri sau a opri ceva, obişnuim să nu primim". Mai pe înţeles a zis Achila: „Nu este rea-pătimire,

5. Întru ostenelile oamenilor nu sunt şi cu oamenii împreună nu vor lua bătăi.

„Necinstitorii de Dumnezeu, zice, şi păcătoşii nu se află în osteneli şi dureri ca ceilalţi oameni, fiindcă osteneala este obicei al oamenilor, iar ei fără osteneală dobândesc bunătăţile şi bunele sporiri", dar, precum mi se pare, nici n-au pătimit vreun rău ca ceilalţi oameni, aici luându-se timpul viitor în loc de trecut[52].

6. Pentru aceasta i-a stăpânit pe ei mândria lor până în sfârşit,

„Pentru aceasta, zice, adică pentru că treburile lor merg bine, precum am zis, şi pentru că toate lucrurile lor sporesc, pentru aceasta i-a stăpânit mândria lor până în sfârşit"[53].

îmbrăcatu-s-au cu nedreptatea şi păgânătatea lor.

„De vreme ce aşa, zice, s-au mândrit necinstitorii de Dumnezeu şi păcătoşii pentru că bine-sporesc, pentru aceasta s-au îmbrăcat cu nedreptatea şi păgânătatea lor ca şi cu o haină". Prin *haină* însă arată că au nedreptatea şi

---

adică nu suferă patimi încât să fie văzuţi ferindu-se; că, de s-ar fi părut cândva că se cercetează [de Dumnezeu] în primejdii, nu ar fi fost cu putinţă să-i vedem temându-se şi deznădăjduindu-se de viaţă din primejdiile ce le-ar sta înainte, ci socotindu-i că pătimesc doar o vreme, iar apoi scapă".

[52] Iar Hrisostom zice: „Câţi în viaţa aceasta nu s-au învrednicit a lua bătăi cu oamenii sunt ţinuţi pentru ca în veacul viitor să se muncească cu demonii, pentru că au lucrat cele mai cumplite decât toţi". A zis însă şi Cuviosul Casian: „De trei ori ticăloşi sunt cei ce se dau pe sineşi păcatelor, şi cu atât mai mult cu cât vreo ispită sau bătaie vrednică de faptele cele rele nu se aduce asupra lor, ci petrec întru odihnă". Zice înţeleptul Nil: „Plânge-l pe păcătos când se bine-noroceşte, că sabia judecăţii se întinde asupră-i". Iar Isihie zice: „Prin *om* să înţelegi aici pe cel ce păzeşte cinstea raţionalităţii [λογικοῦ τὸ ἀξίωμα], pe cel ce este în fapte bune ori pe cel ce se îndreptează prin pocăinţă, că păcătoşi nu sunt întru ostenelile acestora, nici *cu oamenii*, adică cu drepţii care se ostenesc şi lucrează, despre care s-a zis: *Fiecare va lua plata sa după osteneala sa* (I Cor. 3: 8), nici *nu iau bătăi* cu cei ce au alunecat şi au nădejde de mântuire, despre care se scrie: *Şi bate pe tot fiul pe care-l primeşte* (Pilde 3: 12).

[53] I-a stăpânit însă pe ei mândria pentru că, păcătuind şi nefiind pedepsiţi, au socotit că sunt bine-plăcuţi lui Dumnezeu şi, pentru aceasta, spre răsplătirea păcătoasei lor vieţi primesc buna-norocire. Ori socotesc şi că nu este Dumnezeu, şi pentru aceasta se dau la mai multă mândrie. Iar Atanasie zice: „Fiindcă dobândesc toate bunătăţile, iar din cele rele, nimic, pentru aceasta cu prisosinţă s-au iscusit întru mândrie".

păgânătatea înfăşurată împrejurul lor dinspre toate părţile. Însă dumnezeiescul David întrebuinţează în multe locuri această asemănare a îmbrăcămintei: *Îmbracă-se cu ruşine şi cu ocară* (Ps. 70: 14), şi iarăşi: *Îmbracă-se cu ruşine şi cu ocară cei ce mă clevetesc şi cu ruşinea lor ca şi cu un veşmânt să se învelească* (Ps. 108: 28), şi altele ca acestea. Însă în zicerea aceasta se arată încă şi cum că necinstitorii de Dumnezeu, bine-sporind, se lăudau şi se făleau întru păgânătatea şi nedreptatea lor, precum se făleşte cineva cu hainele pe care le poartă[54].

7. Ieşi-va ca din seu nedreptatea lor,

„Nedreptatea, zice, va ieşi din necinstitorii de Dumnezeu, cei de mai sus bine-norociţi, ca din seu, adică nedreptatea va ieşi grasă şi lucioasă, pentru grăsimea cea multă ce curge din seu". Ori prin *seu* numeşte răsfăţarea şi desfătările şi zice că: „Din multa lor desfătare va ieşi nedreptate, aceasta fiind un prisos". Că şi în loc de a zice „a ieşit" a zis *ieşi-va*, după schimbarea timpurilor, cel viitor luându-se în loc de cel trecut. Că şi Simmah aşa a zis despre *vor lua bătăi*, care s-a zis mai sus (vezi v. 5), că se ia adică în loc de „au luat bătăi"*, precum am tâlcuit[55].

trecut-au întru dragostea inimii.

8. Gândit-au şi au grăit întru vicleşug, nedreptate spre înălţime au grăit.

„Păcătoşii cei bine-norociţi, zice, au venit întru adevărată aşezare şi deprindere a răutăţii - că deprindere se numeşte aşezarea întărită în vreun lucru, adică plecarea inimii - şi cu cugetare şi cu gândire au grăit cele viclene, şi nu după răpire sau neştiinţă; şi au grăit, zice, *spre înălţime*, adică asupra Preaînaltului Dumnezeu, zicând cum că Acesta nu este Dumnezeu". Că *nedreptate* este ca cineva să lipsească pe Dumnezeu de slava Sa şi a o da altora. Încă şi fiecare om

---

[54] Zice însă Isihie: „Pentru cele ce se cuvenea să se ruşineze, pentru acelea se laudă, încât ca pe nişte haine şi acoperământ întrebuinţează păcatele; şi bine a unit păcatele acestea unul cu altul, că de cele mai multe ori oamenii cad din mândrie în nedreptate şi în lăcomie de averi".

* ἐμαστιγώθησαν; deşi se vorbeşte de timpuri viitoare care se iau în loc de cele trecute (precum în multe alte locuri din lucrare), aici verbul este la aorist, care poate fi echivalat, desigur, şi cu trecutul, imperfectul etc.

[55] Iar Marele Atanasie zice: „Mândria i-a împlinit ca nedrepţi şi necinstitori de Dumnezeu şi într-atâta, încât şi păgânătăţile lor să fie grase şi burduhănoase". Iar altul zice că prin *seu* se zice înmulţirea vicleniei.

care grăieşte lucruri nevrednice de Dumnezeu grăieşte nedreptate întru înălţime, că *înălţime* este Dumnezeirea, decât Care nimic altceva nu este mai înalt[56].

9. Pus-au asupra cerului gura lor şi limba lor a trecut pe pământ.

David arată cu numele *cerului* pe Dumnezeu, Care locuieşte în cer, iar cu numele *pământului* arată pe oamenii care locuiesc pe pământ. Deci zice: „Necinstitorii de Dumnezeu cei bine-norociţi şi-au pornit gura şi au hulit împotriva cerescului Dumnezeu, şi limba lor s-a pornit împotriva oamenilor pământeni, pentru că ei, desfătându-se şi bine fiindu-le, ocărau pe Dumnezeu; prihăneau încă şi luau în râs toţi oamenii". Ori poate David zice aceasta pentru filosofii păgâni care erau în Babilon, cum că ei şi-au pornit gura asupra cerului, vrând a filosofa despre Dumnezeu şi despre lucruri dumnezeieşti; şi limba lor a străbătut pământul, bârfind despre Dumnezeu cuvinte pământeşti şi omeneşti. Ori zice aceasta pentru astrologii Babilonului, că şi ei au pus gura lor asupra cerului, vorbind lucruri înalte [îndrăzneţe] despre stelele cerului, şi limba lor a străbătut pământul, umilindu-l de bârfele lor[57].

10. Pentru aceasta se va întoarce poporul Meu aici

Această zicere o zice David ca dinspre faţa lui Dumnezeu, după Teodorit, adică „pentru aceasta, pentru răutăţile cele mai sus-zise ale Babilonienilor, poporul Meu voieşte să se întoarcă în Iudeea, în patria sa", căci aceasta o însemnează zicerea *aici*, fiindcă David, aflându-se în Iudeea, a scris psalmul acesta[58].

---

[56] Iar Marele Atanasie zice: „Buna-norocire cea fără de lege, zice, a lucrat în sufletul lor deprindere rea"; şi de unde se arată aceasta, dacă nu dintru a gândi ei şi a lucra vicleşug?"
[57] Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „Nu le-a ajuns, zice, lor nedreptatea cea împotriva oamenilor, că şi asupra cerului au cugetat şi cu cuvinte şi cu cugetări, graiuri hulitoare împotriva Preaînaltului Dumnezeu grăind", „şi, cu deosebire, smeriţi fiind şi limba pe pământ avându-şi (după Atanasie), unii ca aceştia sunt şi cei ce pleacă cerul la pământ, şi care împreună cu zidirea numără [socoteşte] firea cea mai presus de lume, sofiştii şi cei ce grăiesc minciună împotriva lui Dumnezeu". Iar Isihie zice: „Nu pot graiurile ereticilor şi ale hulitorilor să biruiască îndelung, ci trec pe pământ, pe puţini oarecari în treacăt vătămându-i; aceasta înţelegând-o credincioşii, chiar dacă se întâmplă să se rătăcească, după aceea se întorc".
[58] Iar Atanasie zice: „*Pentru aceasta*, adică pentru că s-au înălţat, ei se vor coborî, zice, şi oarecare folos şi întoarcere se va face poporului Meu pedeapsa aceasta, că văzând ce fel de sfârşit vor primi cei necredincioşi, niciodată să nu vină la aceasta, arătat cunoscând ei că Dumnezeu priveşte şi cunoaşte cu de-amănuntul cele omeneşti".

şi zile pline se vor afla întru dânşii.

„Zile, zice, se vor afla întru poporul Meu plinite cât întru măsurile vieţii ori întru fapta bună, adică poporul Meu se va întoarce cu bine şi va bine-plăcea înaintea lui Dumnezeu". Se înţelege însă zicerea aceasta şi împotriva vrăjmaşilor poporului, adică „se vor afla zile pline de răutate întru vrăjmaşii poporului meu, încât nicio răutate nu va lipsi de la dânşii"[59].

11. Şi au zis: „Cum? A cunoscut Dumnezeu şi oare este cunoştinţă întru Cel Preaînalt?

„Câţi dintre Iudei, zice, erau mai mici de suflet şi fără cunoştinţă, văzând pe Babilonieni bine-norocindu-se, ziceau: «Cum a cunoscut Dumnezeu acestea şi le-a suferit să se facă? Negreşit nu le-a cunoscut». „Aceştia, zice, încă au întrebat (că aceasta se înţelege pe dinafară): «Oare este întru Preaînaltul Dumnezeu cunoştinţă de lucrările cele ce se fac aşa? Negreşit, nu este»".

12. Iată, aceştia [sunt] păcătoşi şi care se îndestulează; în veac au cuprins avuţie".

„Aşa însă, zice, precum am zis mai sus, gândind Iudeii cei mici la suflet, ziceau: «Iată că Babilonienii aceştia sunt păcătoşi, dar însă sunt bine-norociţi în veac, adică multă vreme[60]»". Asemenea cuvinte a zis şi Ieremia către Dumnezeu: *Ce este că veacul necredincioşilor izbândeşte? S-au îmbelşugat toţi cei ce făceau călcare de lege, i-ai sădit şi s-au înrădăcinat* (Ier. 12: 1-2).

13. Şi am zis: Au doară în deşert am îndreptat inima mea? Şi am spălat întru cei nevinovaţi mâinile mele?

„Însă şi eu, David, cel mare de suflet şi mai înţelept decât ceilalţi, şi eu, zice, m-am clătinat cu gândurile şi am zis întru sinemi: «Oare fără folos am îndreptat inima mea şi o am curăţat de toată nedreptatea, fără să gândesc vreo necuviinţă?»" Iar după Isihie: „Oare fără folos am spălat mâinile mele cu cei nevinovaţi? Adică m-am arătat pe sinemi nevinovat de toată fapta răutăţii?"

---

[59] Iar Teodorit zice: „*Zile pline* a numit bătrâneţile, în loc de „şi se vor întoarce şi până la bătrâneţe vor vieţui". Iar Atanasie zice: „«Când vor dobândi cunoştinţa cea de acest fel, atunci cu adevărat bine vor împlini vremea vieţii lor», după cea zisă: *A murit Avraam bătrân şi plin de zile* (Fac.25: 8), adică zilele lui au fost împlinite.

[60] Iar Teodorit zice: „Zicerea *în veac* zice viaţa aceasta".

Precum am zis la Psalmul 25, tâlcuind aceasta: *Spăla-voi întru cei nevinovați mâinile mele*. Însă aceasta trebuie să se citească cu chip de nedumerire.

14. Și am fost bătut toată ziua? Și mustrarea mea în dimineți?"

„Oare eu, zice, fără folos m-am ticăloșit în toate zilele cu post și cu priveghere și cu alte rele pătimiri ca acestea pentru fapta bună? Oare fără folos se făcea mustrarea pe care însumi mi-o făceam în toate diminețile?" Că se mustra dumnezeiescul David și se prihănea pe sineși la începutul zilei, că a greșit lui Dumnezeu și că cu nevrednicie petrece înaintea lui Dumnezeu[61].

15. De aș fi grăit, aș fi spus așa: „Iată, cu neamul fiilor Tăi am stricat făgăduința".

„De ziceam întru sinemi, zice, că să spun și să povestesc și celorlalți acestea, precum eu le cugetam, că adică oare în deșert am îndreptat inima mea și celelalte, de le-aș fi spus acestea, zic, celorlalți, apoi iată că nealcătuite, adică nefolositoare, și lucruri fără pricini aș fi cugetat poporului lui Dumnezeu"; fiindcă *neam al fiilor lui Dumnezeu* este poporul israelitenesc, că și Dumnezeu așa l-a numit zicând: *Israel este fiul Meu, întâiul Meu născut* (Ieș. 4: 22), și iarăși: *Fii am născut și i-am înălțat* (Is. 1: 2), și altfel încă, *fii ai lui Dumnezeu* sunt aceia ce cunosc pe Dumnezeul Atoatefăcător și păzesc poruncile Lui. Însă oarecari manuscrise au „ai stricat făgăduința", și se înțelege și așa, că întâiul stih se tâlcuiește precum l-am tâlcuit noi, iar din stihul al doilea se înțelege că „apoi, cât întru povestirea mea, Tu, Doamne, ai călcat făgăduințele și tocmelile pe care le-ai făcut poporului Tău Israel, adică cele către Avraam și către toți strămoșii noștri pentru pământul făgăduinței și pentru neamul tuturor Evreilor, că noi adică

---

[61] Iar Atanasie zice: „Și eu, zice, acestea văzându-le, mă tulburam cu gândurile, gândind întru sine: «Nu cumva osteneala cea pentru fapta bună va fi mie zadarnică?» Osteneala era însă iscusirea întru dreptate, curățirea de nedreapta lucrare și chinuirea de sine cu mărturisirea pentru păcatele cele mai dinainte, și dintru aceasta ca din pat sculându-se să se dosădească pe sineși întru osteneala cea pentru amărăciunea păcatului". Iar Teodorit zice: „Însă pretutindeni, precum și aici, pe *am zis* îl zice în loc de „gândeam", fiindcă cel ce gândește întru sineși este ca cel ce își zice luiși gândurile sale". Zice însă Isihie: „Cel ce se pedepsește pe sineși pentru cele ce a greșit și pune mustrarea sa în dimineți, întru lumină adică, și nu întru întuneric, acesta este curat întru cugetări și în fapte; se mustră însă întru lumină cel ce dă îndrăzneală celor ce-l mustră, cel ce ține cuvântul cel înțelept care s-a zis în pilde: *Mustră pe cel înțelept și te va iubi* (Pilde 9: 8)".

urmează să locuim cu adevărat pământul acesta şi că avem să ne facem mari şi vestiţi", că prin *stric făgăduinţa* se înţelege „călcam făgăduinţele ori tocmelile"[62].

16. Şi am socotit a cunoaşte; aceasta este osteneală înaintea mea.
17. Până ce voi intra la sfinţitorul lui Dumnezeu

„Eu am nădăjduit, zice, să cunosc şi să înţeleg nedumerirea mea de mai sus, adică de am îndreptat în zadar inima mea; însă, precum se vede, zice, aceasta, adică a cunoaşte şi a pricepe nedumerirea aceasta osteneală multă îmi este mie şi înţeles cu anevoie de priceput, până ce voi intra în biserica Ierusalimului". Că pe aceasta o numeşte *sfinţitorul*, că întru acela se sfinţea poporul. „Atunci dar, zice, dobândind eu buna-norocire cea de mai-nainte, voi cunoaşte că nu în deşert am îndreptat inima mea, nici în deşert mă curăţam pe mine de tot păcatul, ci cu folos şi cu mult câştig".

şi voi înţelege cele mai de pe urmă ale lor.

Aceasta este o proorocie arătată, deoarece prin psalmul acesta poporul Iudeilor cel robit zice: „Cu adevărat voi cunoaşte nedumeririle mele cele de mai sus din cele mai de pe urmă ale păcătoşilor Babilonieni, adică atunci când va veni sfârşitul bunei lor norociri şi a vieţuirii lor, pentru că, în urmă, Chir împăratul, biruindu-i pe Babilonieni, a aşezat în Ierusalim pe poporul israelitenesc, iar pe Babilonieni i-a supus cu desăvârşită robie". Mai cu înaltă înţelegere [anagogic] însă, după marele Atanasie, prin *sfinţitorul lui Dumnezeu* se înţelege viitoarea judecată care va face despărţire, adică va împărţi fiecăruia după vrednicie, căci *a sfinţi* înseamnează *a despărţi*[*], fiindcă atunci, în ziua judecăţii, vor înţelege cei mici la suflet ce fel de bunătate este virtutea şi ce fel de răutate este păcatul[63].

---

[62] Iar Marele Atanasie, pe *am stricat făgăduinţa* citindu-l, îl înţelege aşa: „Acestea, zice, gândeam întru sinemi, că venind întru aceste cugetări, adică: *oare în deşert am îndreptat inima mea?*, de le voi vesti altora, m-aş face lor pricinuitor de toată sminteala, şi aceasta făcând-o, aş fi călcat şi aş fi smintit tocmelile şi făgăduinţele bărbaţilor celor drepţi şi fii ai Tăi, iar acestea erau [porunceau] să nu ne facem noi pricinuitori de sminteală altora".

[*] ̔Αγιάζω şi ἀφορίζω sunt în oarecare măsură termeni sinonimi sau unul presupune ori implică pe celălalt.

[63] Iar cuvintele Marelui Atanasie sunt acestea: „Socotind, zice, să cunosc judecăţile cele aşa de adânci, m-am pus pe sinemi în osteneală, pentru că sunt cu neputinţă de cercetat, însă trebuincioasa vreme spre cunoştinţa acestei pricini pentru mine o am agonisit, iar aceasta este vremea judecăţii, când vei răsplăti fiecăruia după faptele sale". Şi Teodor însă zice: „Osteneală este omului a cunoaşte cele ascunse ale lui Dumnezeu, precum zice şi Isaia: *Cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s-a făcut sfetnic al Lui?* (Is. 40: 13). Dar nu vom rămâne de-a pururea necunoscând, ci aici adică din legile firii şi din cele ce

18. Însă pentru vicleşugurile lor le-ai pus lor rele,

De aici începe David a prooroci mai curat despre pieirea Babilonienilor din pricina vicleşugurilor lor. Şi zice: „Ai gătit lor, Doamne (că aceasta însemnează zicerea *ai pus*), rele-pătimiri şi necazuri". Zicerea *însă* pare a fi de prisos, după însuşirea limbii evreieşti. Iar Simmah, în loc de *însă*, a zis „cu adevărat".

doborâtu-i-ai pe ei când s-au înălţat.

„Fiindcă, zice, Babilonienii s-au înălţat cu bogăţia şi cu felurita bună-norocire, pentru aceasta, Tu, Doamne, i-ai doborât din acea bună norocire a lor".

19. Cum s-au făcut întru pustiire [şi] îndată s-au stins! Îndată s-au stins, au pierit întru nelegiuirea lor.

Prevăzând David răsturnarea Babilonienilor, se minuna de prefacerea lor cea de năprasnă, iar graiul *s-au stins* este tâlcuire a graiului *au pierit*, ori şi amândouă însemnează unul şi acelaşi lucru. Căci, cu repetarea numirii, David arată covârşirea bucuriei pe care a simţit-o pentru răsturnarea Babilonienilor.

20. Ca visul celui ce se deşteaptă,

„Lucrurile Babilonienilor, zice, s-au arătat ca un vis, pentru că, aşa cum cineva vede un vis bun care a plecat, deşteptându-se apoi şi văzând că s-a arătat deşartă şi mincinoasă îndulcirea lui, se mâhneşte, aşa şi Babilonienii, după ce a trecut bună-norocirea lor, vor fi socotit că în deşert şi mincinos s-au bine-norocit", că aşa este omenească slavă şi desfătare şi sporire, asemenea cu visurile, din pricina netemeiniciei şi grabnicei ei prefaceri[64].

---

se află în Scripturi vom cunoaşte sfârşitul tuturor răilor, iar când vom intra întru sfinţitorul lui Dumnezeu (adică întru judecata ce va să fie, că acela cu adevărat este sfinţitor, fiindcă singură sfinţenia cea după fapte bune se înfăţoşează întru ea [judecată], pentru aceasta şi Pavel zicea: *Căutaţi pacea şi sfinţenia fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu* [Evr. 12: 14]), atunci mai cu adevărat vom cunoaşte pe cele mai de pe urmă ale celor ce acum bine se îndestulează şi cu această cercare vom cunoaşte dreptatea lui Dumnezeu, cu care judecă şi îndreptează cele ale noastre".

[64] Iar altul zice: „Toate pildele dumnezeieştii Scripturi sunt luminate, iar mai ales aceasta, care pe păruta bună-norocire o potriveşte cu închipuirea [*lit.*: fantezia] visului, ceea ce împreună cu somnul se sfârşeşte, şi de s-ar fi părut cuiva ţinând oarece lucru în mâini – că acest fel este visul, nălucind în puţină vreme sufletul – şi de va deştepta cineva fără de

Doamne, în cetatea Ta chipul lor de nimic îl vei face.

„Pentru că în Ierusalim, cetatea Ta, zice, vei necinsti buna-norocire a Babilonienilor". *Chip* [icoană] a numit, după Teodorit, şi buna-norocire, şi silnicia lor, că omeneasca bună-norocire nu este cu adevărat lucru şi adevăr, ci doar urmează lucrului şi adevărului, precum şi chipul nu este lucru, ci închipuire, adică se aseamănă cu lucrul, de unde se şi numeşte chip. Prin *cetate* însă se poate înţelege şi viaţa poporului israelitenesc ori şi Ierusalimul cel de sus[65].

21. Că s-a aprins inima mea

„Inima mea, zice, toată s-a aprins de focul mâniei, adică al râvnei". Căci a zis la începutul psalmului acestuia *că râvnit-am asupra celor fărădelege, pacea păcătoşilor văzând*, acest cuvânt repetându-l şi aici, după Teodorit.

şi rărunchii mei s-au schimbat.

Prin numirea *rărunchilor*, David arată ghicitoreşte pofta, precum am zis şi în altă parte, fiindcă pofta trupească şi sămânţa se află în rărunchi[66]. Că, de

---

veste pe cel ce doarme, toate se vor fi topit şi nimic nu va fi rămas, rămânând singură pomenirea că i s-a părut că a văzut ceva, aşa, zice, va fi buna-norocire a acestora, nălucire adică având, însă de năprasnă pierită, fără a avea nicio rămăşiţă de lucru". Zice însă Teodorit: „Potrivit dar a asemănat buna-norocire a acestora cu visul; căci cu nimic nu se osebeşte umbra vieţii acesteia de vis". Şi dumnezeiescul Atanasie: „Va fi înălţarea acestora, zice, spre cădere, şi aşa bogăţia aceasta se va judeca lor, precum şi nălucirile celor ce visează sunt fără temei şi decât toate umbrele mai neputincioase". Iar după tâlcuitorul cel nenumit: „Nu pentru totdeauna s-au împlinit toţi întru bogăţie şi desfătare şi slavă: «Când s-au înălţat i-ai doborât pe ei, căci, câţi s-au înălţat din bogăţie şi din mândrie, atâţia se vor pogorî către smerenie, ca mai împovărătoare să le fie primejdia». Se minunează însă Proorocul de prefacerea cea năprasnică a celor ce cu nedreptate se bine-norocesc, cum cei ce mai-nainte zideau case mari şi lipeau moşii lângă moşii, de toate cele zise de năprasnă se află pustiiţi şi întru atâta sunt lipsiţi din pricina păgânătăţii lor, încât se aseamănă cu cei ce au visat şi multe bunătăţi în somn şi-au nălucit, iar deşteptându-se, nimic din acelea n-au mai ţinut în mâini".

[65] Iar Efrem zice: „Fiindcă s-au îmbrăcat cu chipul celui pământesc, şi nu al Celui ceresc, pentru aceasta dar se vor şi defăima, că vor auzi atunci: «*Nu vă ştiu pe voi* (Matei 25: 12), fiindcă nu purtaţi chipul Celui ceresc»". Aceasta o zice şi Atanasie, şi Didim. Iar Teodorit zice: „Chipul acesta îl vei defăima: al păgânătăţii celei ce au facut în cetatea Ta, pedepsindu-i pe ei".

[66] De unde Teologul Grigorie zice: „Nouă însă, schimbându-ni-se rărunchii cu buna schimbare, toată lucrarea cea poftitoare către Dumnezeu o aducem".

vreme ce David a poftit mai-nainte bunătățile cele adevărate, pentru aceasta zice că acum, la urmă, s-a schimbat, căci a poftit şi aceste părute bunătăţi vremelnice, râvnind vrăjmaşilor care le dobândeau.

22. Şi eu, defăimat şi n-am cunoscut.

Zicerea aceasta şi cele următoare se potrivesc iudeilor, atunci când s-au întors din Ierusalim în Babilon: „Eu, zice israelitenescul popor, eram defăimat, adică lepădat de Tine, Doamne, pentru păcatele mele când eram în Babilon şi pentru aceasta nu puteam să cunosc nedumeririle mele cele de mai sus, căci nu aveam luminarea Ta". Iar Simmah, în loc de *defăimat*, a zis „eram fără de ştiinţă"[67].

Dobitoc m-am făcut la Tine;

„Eu dar, zice, m-am făcut fără de minte la Tine, Doamne, adică mai mult nu voi iscodi judecăţile şi iconomiile Tale, ci ca un dobitoc voi urma voinţelor Tale, fără cercetare (după Teodorit), fiindcă am cunoscut bine că toate lucrările Tale le iconomiseşti cu judecată şi cu înţelepciune". Lăudată dar este dobitocia cea de acest fel care se face după Dumnezeu, şi prihănită este ceea ce se pricinuieşte de demon şi de patimi, despre care acelaşi David zice că *alăturatu-s-a omul cu dobitoacele cele fără de minte şi s-a asemănat lor* (Ps. 48: 12).

şi eu pururea cu Tine.

Aici lipseşte graiul *voi fi*, drept care trebuie să se înţeleagă pe dinafară, adică „eu voi fi de-a pururea cu Tine, totdeauna gândind la Tine, şi dumnezeieştile Tale porunci grăindu-le, şi de pomenirea Ta niciodată despărţindu-mă"[68].

---

[67] Iar Isihie zice: „Când cineva, amăgindu-se de îmbelşugarea păcătoşilor, s-ar întărâta spre urmarea acelora, îndată se înrăutăţeşte, căzând din vrednicia sa; şi foarte potrivit a adăugat graiul *n-am cunoscut*, de vreme ce cei mai mulţi nu cunosc nimicnicia ceea ce se întâmplă lor din păcate: unii adică, precum preoţii, iar alţii precum boierii, amăgindu-se, cad din chipul cu care sunt îmbrăcaţi (La Nichita)".

[68] Iar altul zice: „De nu se face cineva înaintea lui Dumnezeu ca un dobitoc, nevoind să urmeze nici legilor trupului, nici celor ale sufletului nici celor ale minţii, ci oarecum toata mişcarea cea sufleteasca şi gânditoare fără tulburare ar face-o să urmeze lui Dumnezeu, n-ar putea petrece de-a pururea împreună cu El". Ori şi aşa: „Deşi mai-nainte, zice, de când mi s-a luminat dezlegarea nedumerii, cu nimic nu m-aş fi osebit de un dobitoc faţă de cunoaşterea iconomiile Tale, cu toate acestea nu m-am lipsit de Tine, Doamne, nici n-am căzut din nădejdea cea către Tine, ci totdeauna eram împreună cu Tine (după Eusebie)". Iar Isihie zice: „Însuşirea dobitocului este a rătăci, iar de se va noroci de toiag

23. Ținutu-m-ai de mâna dreptei mele, și în sfatul Tău m-ai povățuit și în slavă m-ai primit.

„Tu, Doamne, zice, ca un ducător de mână m-ai apucat de mâna mea cea dreaptă și m-ai scos din pământul Babilonienilor și din robia lor". Ori prin *mână dreaptă* arată și că „ai apucat fapta mea cea dreaptă și prin aceasta m-ai slobozit de la Babilonieni, iar slobozindu-mă, mi-ai dat sfat prin care m-am povățuit și am petrecut fără vătămare printre neamurile acestea – de la Babilon până la Ierusalim – și întoarcerea mea în Ierusalim o ai făcut slăvită și lăudată (după Teodorit)". Că vestită și lăudată s-a făcut întoarcerea Iudeilor la Ierusalim, fiindcă Chir împăratul a trimis scrisori și hotărâri împărătești tuturor neamurilor, arătând despre această întoarcere a Iudeilor[69]; dar vezi în Cartea a treia a lui Ezdra, la capitolul 7.

24. Că ce este mie în cer? Și de la Tine ce am voit pe pământ?

Despre zicerea aceasta unii zic că Dumnezeu o a spus către om, zicând: „Ce altceva este Mie, lui Dumnezeu, în cer de la îngeri, fără numai slujire și ascultare supusă? Și de la tine, omule, ce altceva voiesc pe pământ, fără numai singure acestea?" Ori se înțelege și altfel, de la om către Dumnezeu: „Ce altceva îmi este mie, omului, dorit în cer, dacă nu Tu, Doamne? Și de la Tine, Dumnezeule, ce altceva am cerut eu, omul, pe pământ, dacă nu iarăși pe Tine Însuți și ajutorul Tău?" Acest înțeles l-a izvodit tălmăcirea lui Achila[70]. Și ca să

---

sau de frâu, iarăși din rătăcire se va întoarce; în bună vreme însă a adăugat pe *cu Tine*, întărind astfel cuvântul; fiindcă unii sunt ca niște dobitoace urmând Diavolului. Apoi cum e cu putință a fi cu Dumnezeu de-a pururea cel ce își are pornirea cu totul sau și vremelnicește spre mai rău? Ori arătat că nu păcătuiește cu toată hotărârea, ci, amăgindu-se, a pătimit, pentru aceasta, ca și cu un frâu oprindu-se de lege, îndată s-a întors (La Nichita)". Iar Grigorie al Nyssei așa tâlcuiește aceasta: „Ca dobitoc m-am făcut la Tine, când hotăram că binele este întru cele vremelnice, iar acum cu Tine sunt, când am alergat către cele de-a dreapta".

[69] Iar după Sfântul Efrem: „Dezbrăcându-mă, zice, de cugetarea trupului și către primirea și pacea poruncilor Tale înfățișându-mă, pentru că nu întăream voia mea, pentru aceasta, ca un părinte bun al unui fiu iubit, m-ai apucat de mâna dreaptă a mea și cu slavă m-ai primit". Zice însă și Teodorit: „Ca un părinte văzând pe un copil și de mâna lui dreaptă apucându-l, îl aduce înapoi acasă, așa pe mine m-ai întors la pământul cel părintesc".

[70] Însă tălmăcirea lui Achila se află la Teodorit: „«Cine este mie în cer? Și cu Tine nu am voit pe pământ» în loc de: «În cer îmi este nădejdea, Te-am așteptat și Te aștept să-mi fii mie milostiv în cer și pe pământ. Că nici în cer n-am alt dumnezeu și purtător de grijă

zicem sobornicește (adică de obște cuprinzător), zicerile psalmilor lui David au de multe ori lipsă [sunt eliptice], din pricina îngustimii limbii evreiești, din care s-a tălmăcit în cea elinească, după singură însemnarea fiecărei ziceri, fără a lua vreo lățire[71].

afară de Tine, nici pe pământ nu rânduiesc pe altul împreună cu Tine și nu-l socotesc deopotrivă cu Tine, ci și în cer, și pe pământ, pe Tine Te știu Dumnezeu». Acestea s-au zis mai ales dinspre fața celor ce din neamuri au crezut în Mântuitorul.

[71] Iar Hrisostom tâlcuiește aceasta așa: „Pentru aceasta pe Tine Te doresc, de Tine însetez și cu sufletul și cu trupul, și al Tău ajutor aștept, că pe Tine Te am și Parte, și Soartă, și Câștigare de bunătăți, și nici din cele de sus, nici din cele de jos nu doresc ceva fără numai pe Tine singur". Iar după Marele Atanasie se tâlcuiește așa: „Fiindcă nimic nu-mi este mie în cer afară de Tine singur, de nevoie nici pe cele de pe pământ nu am voit să le primesc de la Tine, fiindcă sunt toate stricăcioase și vremelnice. De un singur lucru mă rugam a mă noroci pe pământ și de dorirea acestuia mă chinuiam pe sinemi pe pământ. Iar acesta este ca Tu să Te faci mie Parte". Iar după dumnezeiescul Maxim, așa: „La îngeri nu este poftă de îndulcire care să slăbănogească tăriile [τόνους = energiile, măsurile] cele gânditoare, nici mânie care turbează, ci singur cuvântul [rațiunea] în chip firesc aduce pe cei cuvântători [raționali] către întâiul cuvânt [întâia rațiune, Cuvântul], de care numai de aceasta Se bucură Dumnezeu și de la noi robii Săi o cere. Și aceasta o însemnează către Marele David zicând: *Ce este mie în cer?Și de la Tine ce am voit pe pământ?* Nimic nu are Dumnezeu în cer care să I se aducă de sfinții îngeri, fără numai decât înțelegătoarea slujbă. Pe aceasta și de la noi cerând-o, ne-a învățat rugându-ne să zicem: *Facă-se voia Ta*". Iar după Grigorie al Nyssei: „Așa cel înalt cu mintea, cu ochiul cel străvăzător și deslușitor al sufletului, ca de față înțelegând răsplătirea ceea ce prin nădejde se păstrează pentru cei buni și trecând cu sufletul peste toate cele ce se văd, străbătând înlăuntrul neumblatelor ceruri, se atinge de nedeslușirea celor proorocite, prin care zice: *Ce este mie în cer? Și de la Tine ce am voit pe pământ?* Cu această parte a cuvântului, lucrul cel ceresc adică, cu mirare mărindu-l și osebindu-l cu cuvântul, iar pe cel de pe pământ, care se dorește de ochii celor fără de minte cu defăimare și cu luarea în râs nimicnicindu-l și urându-l..., pentru care osândește cu cuvântul nedeslușirea cea spre bine, ca un dobitoc se zice pe sine a fi, până când întru acelea [neumblatele ceruri] vedea binele, iar când a ajuns a fi ca Dumnezeu, Dumnezeu și Cuvântul, și către dreapta s-a povățuit (însă povățuitor drept i se face lui Cuvântul prin sfat), și după ce a văzut slava întru fapta bună, prin care se face primirea celor ce privesc către cer, atunci întrebuințează acele glasuri, dintre care unul face cu mirarea binele din ceruri, iar altul scuipă aceasta ca pe o nimicnicie și zădărnicie a unei amăgite sârguințe de dragul vieții acesteia, că *ce este mie în cer?* zic ei, și celelalte, care lucru îl fac până acum cei mai mulți dintre oameni, acest fel fiindu-le lor în putere cele din cer, iar lucru de rugăciune îl fac ca să li se facă lor de la Dumnezeu nălucirile cele pline de închipuiri ca o tărie oarecare, ori cinste, ori bogăție, ori ticăloasa și mincinoasa slavă dinspre care au înnebunit firea".

25. Stinsu-s-a inima mea şi trupul meu;

„S-a clătinat, zice, şi s-a topit inima mea, şi aceasta o a pătimit şi trupul meu, lipsindu-mi toată îndestularea şi buna-vieţuire, şi m-am ticăloşit cu desele mele pătimiri"[72].

Dumnezeul inimii mele şi partea mea, Dumnezeule, în veac.

„Tu, zice, eşti Dumnezeul inimii mele, adică al meu". Zicerea aceasta arată însă dorul şi aşezarea dragostei pe care David o avea către Dumnezeu. „Şi Tu, zice, o, Dumnezeule, eşti partea mea, adică veşnica moştenire şi bogăţia mea".

26. Că iată, cei ce se depărtează pe sineşi de la Tine vor pieri;

Nu se poate depărta cineva de la Dumnezeu cu locul, pentru că Dumnezeu este pretutindenea, ci după aşezare şi dragoste, prin păcat, precum şi dimpotrivă, nu se poate apropia cineva de Dumnezeu decât prin fapta bună. Fiindcă păcatul fuge şi se depărtează de la Dumnezeu precum fuge întunericul de lumină. Şi cu cât se depărtează cineva de Dumnezeu, cu atât mai mult se apropie de pieire. Iar acest *că* de aici este adeveritor, fiind pus în loc de „cu adevărat"; *pieire* însă nu numeşte dezlegarea cea întru nefiinţă, ci lipsa mântuirii.

pierdut-ai pe tot cel ce curveşte de la Tine.

Curvie de la Dumnezeu numeşte David apostazia şi idolatria şi slujirea Diavolului, după Teodorit, precum zice Dumnezeu şi prin Ieremia: *Văzut-ai cele ce Mi-au făcut Mie casa lui Israel? S-au dus pe toţi munţii cei înalţi şi sub tot copacul pădurii şi au curvit acolo* (Ier. 3: 6) *şi au preacurvit cu lemnul şi cu piatra* (v. 9), în loc de „au slujit idolilor". Pentru aceasta se numeşte şi Biserica mireasă a lui Dumnezeu, pentru că este unită cu adevăratul Dumnezeu prin credinţă şi prin paza poruncilor[73].

---

[72] Iar după Teodorit: „Pentru aceasta, pe Tine Te doresc şi de Tine însetez şi aştept ajutorul Tău cu sufletul şi cu trupul".

[73] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Aceasta ar fi însă gânditoarea curvie şi tot felul de pângărăciune şi de necurăţie, drept care să contenim chipurile curviei celei de acest fel, pentru ca să nu suferim pieirea cea cuvenită şi îndatorată iubitorilor de păcat; şi, fiindcă păcatele ne depărtează de la Dumnezeul Cel ce Se apropie, să stricăm această cumplită îngrădire, şi aşa nicio împiedicare nu va fi de a se face cineva aproape, că Dumnezeu zice: *Apropiat sunt Eu, şi nu Dumnezeu depărtat* (Ier. 23: 23).

27. Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine-mi este, a pune întru Dumnezeu nădejdea mea,

„Bun lucru, zice, şi mântuitor este a fi eu totdeauna unit cu Dumnezeu şi a nu mă despărţi de El niciodată; de asemenea, de mântuire îmi este să afierosesc lui Dumnezeu toată nădejdea mea, căci eu, nădăjduind în Dumnezeu, nu m-a nenorocit, de aceea am dorit, de unde şi bine mi s-a făcut mie aceasta, adică de folos şi de mântuire”[74].

ca să vestesc toate laudele Tale în porţile fiicei Sionului.

„Nădăjduind, zice, întru Tine, Doamne, m-am acoperit şi am scăpat de tot răul; pentru ce? Ca să povestesc laudele Tale, adică minunile Tale cele vrednice de laudă”. Ori se înţelege şi altfel: „Pentru aceasta m-ai acoperit, Doamne, pentru ca să scriu în aceşti psalmi ai mei îndatoratele slavoslovii ale Tale”. Iar *toate* a zis pentru aceea că atât de multe sunt slavosloviile lui Dumnezeu, câte sunt şi puterile şi lucrările Lui, adică nenumărate şi nemărginite. Zice însă că va vesti *în porţile fiicei Sionului*, adică ale Ierusalimului. Căci cetatea aceasta are două numiri, că nu se numeşte numai Ierusalim, ci şi Sion, de la Muntele Sion care se află lângă dânsa; iar *fiică a Sionului* se zice însuşi Sionul, după însuşirea limbii evreieşti, precum şi *fiul omului* se zice omul, după Teodorit; iar în *porţile* a zis pentru aceea că oamenii obişnuiesc să şadă pe la porţile cetăţii, sau şi ale bisericii, şi a povesti osebite lucruri. Iar, după mai înalta înţelegere [anagogic], *porţile Sionului* sunt bisericile locale, prin care ca prin nişte porţi intră creştinul în Ierusalimul cel de sus.

---

[74] Că Dumnezeu, după Sfântul Grigorie al Nyssei, nu este nici mâhniciune, nici îndulcire, nici temere, ori semeţie, ori frică, sau urgie, ori vreo altă patimă de acest fel care stăpâneşte sufletul cel neînvăţat, ci, precum zice Apostolul, Însuşi este Înţelepciune, şi Sfinţenie, şi Adevăr, şi bucurie, şi pace, şi câte ca acestea; prin urmare, cum este cu putinţă a se lipi de Acela cel ce este în acest fel, cel ce se stăpâneşte de cele dimpotrivă? Nicidecum adică”. Iar Sfântul Chiril zice: „Ne apropiem însă de Dumnezeu după aşezarea inimii, lipindu-ne de El şi urmând dumnezeieştilor Lui legiuiri, că aşa oareunde zice şi Însuşi Mântuitorul: *De-Mi slujeşte cineva, Mie Îmi urmează, şi unde sunt Eu, acolo va fi sluga Mea* (Ioan 12: 26)”.

PSALMUL 73

De înțelegere lui Asaf.

Despre Asaf am vorbit la Psalmul 72, cel de mai-nainte, iar psalmul se suprascrie *de înțelegere* fiindcă cei ce îl citesc au trebuință de înțelegere, căci, după Teodorit, Eusebie și Atanasie, el povestește despre luarea și robirea Ierusalimului cea cu totul mai din urmă care s-a făcut de Romani după 40 de ani de la Înălțarea Domnului, că deși Iudeii s-au robit de Romani și mai-nainte, cu toate acestea, astfel de rele n-au pătimit niciodată, adică izgonire veșnică [!] din Ierusalim, ardere și risipire a bisericii, sfărâmarea caselor și pierzare desăvârșită, și ce este mai mult e că Iudeilor nu le-a rămas niciun prooroc. Povestind deci psalmul primejdiile iudeilor, bine-vestește și mântuirea noastră, a creștinilor[75].

1. Pentru ce, Dumnezeule, m-ai lepădat până în sfârșit?

A zis *m-ai lepădat* și nu „mă vei lepăda", căci prezice pe cele viitoare ca trecute, după însușirea proorociilor. De cuviință este însă să se mire cineva de bunătatea lui Dumnezeu, căci, cu toate că pre-cunoștea nesupunerea Iudeilor, cu toate acestea, cu spunerea cea de mai-nainte a primejdiilor celor următoare, se sârguia să-i oprească de la necinstirea de Dumnezeu și de la răstignirea și moartea pe care au pricinuit-o lui Iisus Hristos; și, măcar că ei de sineși au rămas neîndreptați din pricina relei întrebuințări a stăpânirii lor de sineși, David grăiește cuvintele psalmului acesta jeluind poporul evreiesc, care a pătimit rele vrednice de milă și lacrimi. Ori zice acestea dinspre fața celor mai cunoscători și mai evlavioși dintre Iudei. Însă nu a zis doar *lepădat*, ci și *până în sfârșit* care însemnează desăvârșita părăsire a lui Dumnezeu. Căci înainte vreme Dumnezeu risipea și lepăda pe evrei de la Sineși, nu însă *până în sfârșit*, fiindcă, prin prooroci, la fiecare robire a lor, hotăra o vreme oarecare rânduită pentru aceasta [adică pentru a lepăda și risipi pe evrei]). Iar zicerea *pentru ce* se vede a fi întrebătoare și pricinuitoare*; la evrei însă, aceasta este o formă de exprimare a jalei și a rușinii[76].

---

[75] Zice însă și Eusebie: „Psalmul acesta, din pricina povestirii triste cea despre Iudei, nu se suprascrie nici măcar *psalm*, nici laudă, nici cântare, după hotărârea Mântuitorului. Care a zis: *Iată, casa voastră se lasă pustie* (Matei 23: 38), iar după împlinire [ἔκβασις] a zis Pavel: *Și a ajuns peste ei urgie până în sfârșit* (I Tesal. 2: 16).

* Interogativă și cauzală.

Iuțitu-s-a mânia Ta peste oile pășunii Tale.

Iuțimea [urgia] se zice de multe ori întindere a mâniei, însă mânia se zice și iuțime, fără osebire, la fel iuțimea mânie. Aici, *iuțitu-s-a mânia Ta* vrea să zică: „Ai întins mânia Ta cea asupra noastră și multă vreme ai rămas mânios pe noi, oile pășunii Tale"[77].

2. Adu-Ți aminte de adunarea* Ta, pe care o ai câștigat din început.

Precum și la Psalmul 43, așa și aici zice: „Adu-Ți aminte de noi, care suntem adunarea Ta, că Tu ne-ai adunat, risipiți fiind atunci prin țări și robindu-ne"; și bine a zis *ai câștigat*, căci, precum totdeauna câștigurile se fac cu osteneli, așa și Dumnezeu ne-a slobozit din silniciile Egiptenilor". A adăugat și pe *din început*, spre osebirea adunării de cei de alt neam.

3. Izbăvit-ai toiagul moștenirii Tale;

Aici graiul *adu-Ți aminte* se înțelege pe dinafară, iar prin *toiag* zice împărăția, precum și în toate locurile prin *toiag* numește sceptrul. Adică: „Adu-Ți aminte, zice, de noi, cei pe care ne-ai slobozit din cele grele și ne-ai făcut împărăția Ta și moștenire".

Muntele Sionului este acesta.

Aceasta o zice pentru că Dumnezeu Se arăta în dumnezeiasca biserică.

---

[76] Iar Didim zice: „Dumnezeu leapădă pe cel ce a păcătuit, după ce acela mai întâi s-a dezbinat pe sine, *iar pe cel ce vine la Mine*, zice, *nu-l voi lepăda afară* (Ioan 6: 37); și leapădă după măsura păcatului, precum aceasta: *După mulțimea păgânătăților lor leapădă-i pe ei* (Ps. 5: 11)". Zice însă și Origen: „Deci de se vor face de noi păcatele vârfuite, încât a nu mai avea margine cele greșite de noi, ne leapădă Dumnezeu până în sfârșit și chiar până unde nu mai este margine de a lepăda pe cineva, și iarăși chemă pe oarecari, după măsura chipului pocăinței". Iar Teodor zice că *pentru ce* este nedumeritor.

[77] Iar Didim zice: „*Iuțime și mânie* la Dumnezeu nu le socoti ca pe ale noastre; să nu fie o necuviință ca aceasta! Că la Dumnezeu nu este nicio patimă omenească, iar prin arătatele ziceri însemnează covârșitoarea întoarcere a feței Sale, care, zice, o suferă *oile pășunii Sale*. Iar *pășune a lui Dumnezeu* sunt cuvintele Duhului, adică Legea și proorocii, întru care ca păstorul pe oi le pășunează".

* *Lit.*: sinagoga.

4. Ridică mâinile Tale întru mândriile lor până în sfârşit;

„Ridică, zice, mâinile Tale şi pedepseşte-i pe ei, că se mândresc împotriva noastră şi mari cugetă"[78]. Iar *până în sfârşit* înseamnă „desăvârşit".

câte a viclenit vrăjmaşul întru cel sfânt al Tău,

„Socoteşte, zice, câte a arătat vrăjmaşul întru cel sfânt al Tău". Că toţi zic cu glas [omofon] *întru cel sfânt al Tău*, iar nu între sfinţii Tăi, şi deci arătat este că zice despre biserică.

5. Şi s-au fălit cei ce Te urăsc pe Tine în mijlocul praznicului Tău.

„Şi s-au fălit, zice, cei ce Te urăsc în mijlocul praznicului Tău"; Iudeilor nefiindu-le iertat să ridice arme în vremea praznicului, vrăjmaşii au pândit şi au năvălit asupra lor în ziua praznicului şi a sâmbetei şi pe mulţi au omorât[79].

6. Pus-au semnele lor semne şi n-au cunoscut că întru ieşirea lor mai presus.

Toate oşteneştile cete ale Romanilor aveau câte un semn asupra suliţelor lor care, mergând înainte, făceau pe toţi ostaşii să cunoască ce ceată este. Acest semn noi îl numim acum steag. Deci Romanii puneau aceste steaguri deasupra porţilor cetăţilor atunci când intrau în ele ca să le stăpânească. Aceasta dar s-a făcut şi când au biruit Ierusalimul şi au intrat într-însul (după Atanasie), iar *că* este de prisos. Au înfipt însă Romanii steagurile cele de acest fel ca nişte semne de biruinţă asupra porţilor Ierusalimului (după Teodorit), iar Iudeii cei ce se aflau înlăuntru, îndeletnicindu-se încă întru cele ale praznicului, nu cunoscuseră cum au fost puse semnele acestea de către Romani. Ori *n-au cunoscut* se înţelege, după Atanasie, că Romanii nu au cunoscut cu ce chip au luat Ierusalimul, pentru că nu

---

[78] Zice însă Teodorit: „«Răsplăteşte lor pedepse pentru mândrie»; iar *ridică mâinile* o a zis de la metafora celor ce bat cu mâinile pe cei ce au greşit, că pretutindeni *mână a lui Dumnezeu* numeşte lucrarea Lui, care se face ori spre bine, ori spre rău, pe care, de altfel, o arată şi urmarea".

[79] Zice însă Atanasie: „Fiindcă la Paşti, în praznic, au ridicat ei războiul cel asupra Domnului, pentru aceasta [tot] întru aceeaşi vreme au fost daţi şi vrăjmaşilor lor: că la Paşti, toţi Evreii fiind adunaţi împreună după legea lor, cu dreptate s-a făcut înconjurarea cetăţii, adică în vremea când ei au pironit pe Mântuitorul".

l-au luat din pricina neputinței Dumnezeului Iudeilor, precum socoteau ei, ci pentru moartea cea de pe Cruce pe care ei au pricinuit-o Mântuitorului[80].

7. Ca într-o dumbravă de lemne, cu topoare au tăiat ușile lui deodată, cu secure și cu bardă l-au surpat pe el.

„Deci Romanii, zice, au tăiat cu topoare porțile Ierusalimului, precum sunt tăiați copacii codrului și stejarii, și cu securile au tăiat acoperămintele și ușile caselor Ierusalimului și câte erau făcute din lemn, iar cu ciocanele și cazmalele și cu drugii de fier au surpat zidurile, căci cu unelte de cioplit pietre au sfărâmat zidurile cetății"[81].

8. Ars-au cu foc sfințitorul Tău; în pământ au spurcat locașul numelui Tău.

David a numit *sfințitorul lui Dumnezeu* biserica, precum a vorbit la psalmul de mai-nainte. Iar *au spurcat* a zic adică cu spurcăciune și cu necuviosie au surpat la pământ aceeași biserică, pe cele sfinte întrebuințându-le ca pe niște lucruri obișnuite. Însă cu scumpătate a zis *locaș al numelui lui Dumnezeu*, fiindcă ființa lui Dumnezeu este necircumscrisă și nehotărâtă împrejur. Unii însă au înțeles că aceasta ar fi zisă în loc de „au spurcat locașul Tău"[82].

---

[80] Iar Simmah mai arătat a tâlcuit aceasta zicând: „*Au pus semnelor* însemnată cunoaștere asupra întăririi: că, arzând biserica și toate cele dimprejur, Romanii au adus steagurile în altar și, punându-le în preajma ușii de Răsărit, au jertfit lor acolo, și pe Tit cu prea mari binecuvântări l-au propovăduit de sineși stăpânitor. Deci acestea le-au pus întru intrare, arătată făcând toți biruința, iar că *semnele* sunt numite de două ori arată că s-au mirat cum de s-a dat dumnezeiasca biserică în mâinile vrăjmașilor". Iar Teodorit adaugă: „Romanii au săpat în pietrele porții și rât de porc, iar prin acestea toate s-au încredințat că s-au făcut pustiiți de dumnezeiasca purtare de grijă. Acestea și Domnul le-a pre-zis în dumnezeieștile Evanghelii: *Când veți vedea urâciunea pustiirii în locul cel sfânt, cel ce citește să înțeleagă, atunci cei ce vor fi în Iudeea să fugă la munți* (Matei 24: 16)". Cam acestea le zice și Eusebie.

[81] Întru vedere duhovnicească însă, se înțelege așa: „De-ți vor vrăjmași cândva vrăjmașii sufletul, vezi-i pe ei pe dinafară de ușile tale, având topoare care taie ușile cele dimprejurul părții cele stăpânitoare [ușile rațiunii sau minții], ca nu cumva, făcându-le pe ele bucăți, să-ți ia armele cele duhovnicești asupra cărora te nădăjduiești (La Nichita)".

[82] *Locaș spurcat* al lui Dumnezeu poate fi sufletul ce acum își închipuie cele cerești, apoi, primind o înfocată săgeată de poftă, se face robit de păcat. Zice însă și Teodor: „Spurcat nu zice lucrul cel necurat, ci de multe ori și pe cel obștesc [din uzul casnic]; așa a zis și preotul Abimelec către David: *Nu sunt pâini spurcate sub mâna mea* (adică obștești), *ci doar pâini sfinte* (I Împărați 21: 4).

9. Zis-au întru inima lor rudeniile lor împreună:

„Toate rudeniile, zice, ale vrăjmaşilor Romani au zis întru sineşi, în inimile lor, adică cu toată inima şi silinţa lor", că graiul *veniţi*, pe care-l zice mai jos, opreşte de a-l înţelege că *au zis* şi se înţelege că „au gândit în inima lor".

„Veniţi să ardem toate praznicele lui Dumnezeu de pe pământ".

„Veniţi, zice, să ardem slujirile cele după lege ale Dumnezeului Acestuia, pe Care Îl cinstesc Iudeii, şi aceasta o vom isprăvi dacă vom pierde rânduielile şi vieţuirea şi cetatea lor", care lucru l-au şi săvârşit, îngăduind Dumnezeu.

10. Semnele lor n-am văzut.

„Minunile, zice, pe care le spun Iudeii că le-a făcut Dumnezeul lor, noi, Romanii, care am înconjurat cetatea şi i-am biruit, de astă dată nu le-am văzut, fiindcă nicio minune de acest fel, într-această vreme întru care îi batem, nu s-a făcut"[83].

Nu este încă prooroc şi pe noi nu ne va mai cunoaşte.

Urmarea aceasta o zic Romanii pentru că după ce s-au robit evreii de către dânşii, nu se mai află, zic ei, de aici vreun sfânt prooroc între dânşii care să proorocească vreun rău împotriva noastră şi să-i îmbărbăteze pe ei, şi, fiindcă acest fel de prooroc nu se află întru ei, nu se va cunoaşte ce formă vor lua treburile noastre, ale Romanilor"[84].

11. Până când, Dumnezeule, va ocărî vrăjmaşul, va întărâta cel potrivnic numele Tău, până în sfârşit?

---

[83] Iar dumnezeiescul Atanasie zice că cuvintele acestea le zic iudeii: „Noi, zice, asupra cărora se lucrau acestea, nu ne-am făcut privitori ai minunilor acelora, cărora de multe ori la războaiele cele de mai-nainte înşine ne-am făcut privitori, căci minunile acestea erau ajutor împotriva relelor ce adesea ne bântuiau; pentru aceasta, fiindcă nu ne-am făcut privitori ai acestora, zicem: *Pentru ce ne-ai lepădat pe noi până în sfârşit?* [vezi v. 11].

[84] Pentru aceasta a zis Teodorit: „De toate acestea, de năprasnă Evreii s-au făcut pustiiţi, că după întoarcerea din Babilon în Ierusalim au avut mulţi prooroci: pe Agheu, pe Zaharia, pe Maleahi, care pre-ziceau poporului şi împăraţilor cele ce urmau să fie şi cunoscute făceau vrăjmăşirile potrivnicilor lor".

„O, Dumnezeule, zice, până când vrăjmaşul, poporul Romanilor, ne ocărăşte şi ne prihăneşte şi pe noi, şi pe Tine, ca pe nişte slabi şi neputincioşi? Şi până când va huli potrivnicul poporul lor, totdeauna grăind cuvinte de întărâtare împotriva numelui Tău? Cu toate acestea, Tu rabzi îndelung, dând loc ca să facă acestea pentru păcatele noastre".

12. Pentru ce întorci mâna Ta şi dreapta Ta din mijlocului sânului Tău, până în sfârşit?

Se cuvine să avem luare-aminte, că zicerea *până în sfârşit*, care se află în multe locuri din psalmul acesta, arată lepădarea evreilor cea pentru totdeauna, iar *mână* şi *dreaptă* numeşte acelaşi lucru. *Sânul* este al lui Dumnezeu, adică vistieria bunătăţilor, după Teodorit, iar *mâna dreaptă* este lucrarea împărţitoare de bunătăţi a lui Dumnezeu. Iar înţelesul zicerii este astfel: „Pentru ce, Doamne, zice, nu ne împarţi şi acum din bunătăţile Tale, precum le împărţeai mai-nainte?" Cuvântul acesta este metaforic şi din asemănare, deoarece şi cel ce are sânul său plin de bunătăţi, atunci când voieşte să împărtăşească pe cineva din ele, îşi bagă mâna în sânul său şi scoate şi dă din bunătăţile acelea, iar atunci când se mânie şi nu mai voieşte să împărtăşească, îşi scoate mâna din sânul său[85].

13. Iar Dumnezeu, Împăratul nostru mai-nainte de veac

Aici zicerea *mai-nainte de veac* nu se zice în sens strict, ci după analogie, în loc de „din început", pentru că cum era să fie Dumnezeu Împărat al neamului Evreilor mai-nainte de veacuri, atunci când făptura simţită nu era zidită? Ori prin *veac* să înţelegi viaţa aceasta, iar înţelesul va fi astfel: „Mai-nainte de viaţa noastră, adică din vremea strămoşilor noştri, Dumnezeu era Împărat al neamului nostru"; însă David foloseşte aceste cuvinte de ca şi cum ar aduce aminte lui Dumnezeu de acele minuni pe care le-a lucrat în vremea strămoşilor lor[86].

---

[85] Pentru aceasta, altul zice: „Când cercetează Dumnezeu cu adevărat, mâna Sa scoate din sân bunătăţile pe care ni le dă nouă, iar *sân* este vistieria bunătăţilor; iar dacă nu cercetează, nu dă". Iar Origen zice: „Când simţi că eşti deşert de Hristos şi eşti plin de păcate, roagă-te şi zi: *Pentru ce întorci mâna Ta?* şi celelalte". După Eusebie însă, „*Mână în sân* poate fi Fiul Cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui (cf. Ioan 1: 18), prin Care Tatăl toate le-a făcut: «Că mâna Ta, zice, a făcut acestea toate», de a cărei întoarcere [îndepărtare] cântătorul de psalmi se roagă să fie scăpat".

[86] Dar zicerea aceasta poate fi şi în formă inversată şi se netezeşte aşa: „Iar Dumnezeul Cel mai-nainte de veac este Împărat al nostru"; întru altele [alte copii-manuscrise] însă se scrie „mai-nainte de veacuri".

a lucrat mântuire în mijlocul pământului.

Zicerea *în mijlocul pământului* se înţelege în loc de „în mijlocul oamenilor", adică arătat şi vederat, după Teodorit. *Mântuire* însă zice solobozenia Iudeilor pe care au câştigat-o din robia Egiptului[87].

14. Tu ai întărit întru puterea Ta marea;

„Tu, Doamne, zice, ai întărit amândouă părţile Mării Roşii, care, de Tine despărţită fiind, a stătut ca peretele; că ai fost, zice, perete de-a dreapta şi perete de-a stânga (cf. Ieş. 14: 22), fiindcă cu puterea Ta firea cea curgătoare a apei s-a ţinut de ca şi cum s-ar fi închegat".

Tu ai zdrobit capetele balaurilor în apă.

Balauri numeşte David pe Egipteni, din pricina răutăţii şi tiraniei lor; iar *capete ale Egiptenilor* zice pe aceia care au gonit în urma Evreilor, adică pe voievozii oştilor şi pe căpeteniile străjilor, pe căruţaşi şi pe mai-marii lor, adică precum stăpâneşte capul celelalte mădulare ale trupului, după Teodorit. Şi toţi cei de mai sus atunci când s-a împreunat Marea Roşie s-au zdrobit, adică s-au pierdut[88].

---

[87] Altul însă zice: „Nu ar greşi cineva însă, dacă ar înţelege aici şi stăpâneasca moarte, care cu adevărat s-a făcut în mijlocul pământului, că Ierusalimul a fost zis de unii „buric al pământului" adică mijloc. Fericit însă este şi acela ce poate cu adevărul a zice – ca unul care nu se mai împărtăşeşte de păcat – adică: „Iar Dumnezeul nostru este Împărat, Care lucrează mântuirea în mijlocul pământului sufletului nostru, al celor ce suntem pe pământ şi în trup".

[88] Altul însă zice că *mare* numeşte pe cea a [vremea] vieţii acesteia, întru care sunt mulţime de balauri şi de puteri împotrivitoare, adică de demoni şi de patimi. Aici este balaurul cel cu multe capete, răutatea şi aflătorul ei, Diavolul, că fiecare păcat este cap al acestui balaur unul: *Că toată plutirea venind, nu aduce vreo piele din coada lui* (Iov 40: 31, LXX), după Iov, adică şi cele din sfârşit, şi cele mai de pe urmă ale răutăţii, adică toată plutirea, cu trupul venind, nu o poate suferi [cineva], de nu va ajuta Dumnezeu. Ori *capete ale balaurilor* numeşte pe mai-marii demonilor, după Eusebie şi după Didim. Zice însă şi Isihie: „*Balaur* numeşte peste tot toată puterea potrivnică, una adică pentru că are otravă omorâtoare, iar alta spre aducere aminte de jelania ce s-a făcut în rai, când prin şarpe, pe furiş intrând vrăjmaşul, a amăgit pe omul cel întâi zidit. Pe acestea toate le-a zdrobit Hristos în apă, Însuşi botezându-Se şi dând şi oamenilor [pricină] a se boteza. Iar *cap al gândiţilor balauri* este păcatul (La Nichita)".

15. Tu ai sfărâmat capul balaurului, datu-l-ai pe el mâncare popoarelor Arapilor [Etiopienilor].

Balaur, la numărul singular, numeşte pe Faraon, după Teodorit şi Atanasie, iar *sfărâmarea capului său* numeşte nimicirea stăpânirii şi a împărăţiei lui. Iar Etiopienii erau megieşi ai Egiptenilor, pe care din vechime îi vrăjmăşeau. Deci aceştia, văzând sfărâmarea pe care a pătimit-o Faraon şi cei împreună cu dânsul în Marea Roşie, au năvălit în Egipt, după Teodor şi Teodorit, şi l-au prădat, iar pe Egiptenii cei rămaşi, ca pe nişte neputincioşi, cu lesnire i-au mâncat cu ascuţişul săbiei, precum şi cel flămând lesne mănâncă ceea ce poate, după Teodorit. Iar prin Faraon a arătat pe toţi Egiptenii supuşi lui[89].

16. Tu ai rupt izvoarele şi pâraiele,

Ai rupt însemnează pe „ai scos", iar *izvor* şi *pârâu* numeşte apa pe care o a scos din piatră în pustie; şi iarăşi le-a numit *izvor* pentru revărsarea lui, iar *pârău* pentru puternica lui curgere; iar la plural a zis şi *izvoare*, şi *pâraie*, după obiceiul limbii evreieşti care pe cele singulare le zice la plural. Iar Simmah şi Achila *izvor* şi *pârâu* le-au zis la singular[90].

Tu ai uscat râurile Ithamului.

Prin *Itham*, Simmah a tâlcuit „râuri din vechime". Că adică „Tu ai uscat râuri vechi", numind aici râurile Sodomei şi ale Gomorei, pe care le-a uscat Dumnezeu pentru nelegiuirea lor; ori, mai simplu, se poate zice: „Ne-ai izvorât ape, Doamne, şi ai uscat apele cele vechi de prin acele locuri pe care le-ai voit". Iar Isidor Pelusiotul zice că *Itham* este o numire a unui loc ce se află nu departe de

---

[89] Iar Marele Atanasie spune: „*Popoare* zice aici cârdurile păsărilor de la Indieni [Hinduşi], care mâncau trupurile Egiptenilor, aruncate fiind de mare pe pământ". Iar Eusebie a înţeles prin *Etiopieni* corbii cei negri, a căror hrană s-au făcut trupurile cele moarte ale Egiptenilor (La Nichita).

[90] Ori, după Teodorit, numeşte *izvoare* întâi pentru că apa cea una s-a împărţit în multe canale, ca cu lesnire să se adape nenumăratele trupuri, şi al doilea pentru că în pustie le-a izvorât apă de două ori, precum se vede în Cartea Ieşirii şi la Numerii. Iar *pâraie* (nu râuri) numeşte apa [ὕδωρ, termenul poate denota aproape orice fel de apă, stătătoare sau curgătoare], pentru că atunci au izbucnit pentru prima dată, ca şi pâraiele ce din vărsarea ploilor curg de năprasnă, dar nu totdeauna. Iar *Itham* se tâlcuieşte „sad" (sau „partea cea de Miazăzi" [în sens strict; paranteza, ca şi majoritatea parantezelor rotunde, aparţin Mitropolitului Veniamin]).

Ierusalim, pe care loc îl adăpau mai-nainte oarecari râuri, apoi, la luarea Ierusalimului de către Romani, după dumnezeiasca urgie, şi acestea s-au uscat[91].

17. A Ta este ziua şi a Ta este noaptea;

De la diferitele minuni pe care le-a lucrat Dumnezeu în diverse locuri Evreilor, David mută cuvântul la facerile de bine ale lui Dumnezeu cele obşteşti, după Teodorit, şi zice: „A Ta este, Doamne, ziua, şi a Ta este noaptea, şi amândouă slujesc poruncii Tale"[92].

Tu ai săvârşit zorile şi soarele.

Zori zice răsăritul zilei, adică dimineaţa, iar *ai săvârşit* se înţelege în loc de „ai făcut". Prin *soare*, însă a arătat şi luna, şi celelalte stele[93].

18. Tu ai făcut toate cele frumoase ale pământului;

---

[91] Aceasta o tâlcuieşte şi Iosif în Arheologie [*Antichităţile Iudaice*] întocmai cu dumnezeiescul Isidor, zicând că locul acesta este departe de Ierusalim ca la două funii [σχοινία = funii, măsuri; o funie avea 4 mile]. Anagogic însă, după Teodorit, prin *izvor* se înţelege Hristos, pentru că a pornit pe apostoli ca pe nişte pâraie, iar *râurile* cele din început, proorocii, la Iudei nu [mai] sunt, că adică s-au uscat; încă şi toate cele zise de la *lucrata mântuire în mijlocul pământului* au închipuirea [tipul] facerile de bine cele ale noastre: că precum acolo, la Iudei, prin ape s-a făcut slobozenia cea din robie, aşa şi aici, la noi, prin ape se face început al slobozeniei; acolo se zdrobesc capetele balaurilor în ape, iar aici silniciile demonilor se strică cu darul Botezului, acolo, dincolo de mare, Egiptenii s-au făcut biruiţi de Etiopieni, aici vrăjmaşii noştri, după sfânta scăldătoare, s-au făcut lesne înfrânţi de către cei ce din vechime îşi aveau sufletele înnegrite. Că prin *Etiopieni*, după Nichita, trebuie să înţelegem pe cei ce aveau mintea oarecum întunecată şi neluminată, cea neluminată încă; însă cei ce cad înaintea Fiului, despre Care s-a zis că *înaintea Lui vor cădea Etiopienii*, se luminează de la El, iar cei ce au rămas întru firea cea neagră vor mânca capetele potrivnicului balaur. Iar Isihie zice: „Că precum Însuşi Dumnezeu lucrează prin Sfântul Duh darurile, aşa usucă şi pierde lucrările amăgitorului, care cu adevărat şi *râuri ale Ithamului* potrivit le-a numit. Că *Itham* se tâlcuieşte «rug», iar sadul acesta, în dumnezeiasca Scriptură, se pune spre [luat ca analogie pentru] roadele cele rele".

[92] Iar Marele Vasile zice: „Ca să nu socoteşti pe unul ca pricinuitor al luminii şi pe altul, al întunericului, pe care lucru acum unii pătimindu-l (Maniheii adică), şi-au schimbat vieţuirea; «A Ta, zice, este noaptea, a Celui ce ai despărţit între lumină şi întuneric, şi ziua cea dintâi o ai numit *zi*, iar pe cea de-a doua, *noapte*»".

[93] Marele Vasile însă zice: „Tu ai făcut mai întâi zorile, adică lumina, zicând: *Să fie lumină!*, apoi soarele în a patra zi, care pe toată lumina cea făcută mai întâi în trupul soarelui aducând-o, acolo o ai înscăunat [statornicit]".

David numeşte *frumoase ale pământului* roadele anului, care se arată din cele următoare.

vara şi primăvara Tu le-ai zidit.

„Roadele cele de mai sus, zice, le naşte primăvara, iar vara le săvârşeşte; pentru aceasta David a pomenit aici numai aceste două anotimpuri ale anului, însă întru acestea două se cuprind şi toamna, şi iarna, fiindcă şi acestea sunt părţi ale anului"[94].

19. Adu-Ţi aminte de aceasta: vrăjmaşul a ocărât pe Domnul şi poporul cel fără de minte a întărâtat numele Tău.

Ceea ce a zis la începutul psalmului – *adu-Ţi aminte de adunarea Ta, pe care o ai câştigat din început* – aceasta o repetă şi aici zicând: „Adu-Ţi aminte de această adunare a Ta". Iar prin *vrăjmaş* numeşte pe împăratul Tit ori şi pe ostaşii Romani, asemenea şi *popor fără de minte* pe aceiaşi îi numeşte, fiindcă nu cugetau drept despre Dumnezeu, iar *au întărâtat* este în loc de „au hulit numele Tău", precum a zis şi mai sus.

20. Să nu dai fiarelor sufletul ce se mărturiseşte Ţie;

Prevăzând pieirea pe care urmau să o pătimească Iudeii, David roagă pe Dumnezeu să nu se dea Romanilor, că pe aceştia îi numeşte *fiare*, din pricina sălbăticiei şi neomeniei lor, după Teodorit. De la *suflet* însă a numit omul tot, iar prin *ce se mărturiseşte Ţie* a zis în loc de „care mulţumeşte Ţie"[95].

---

[94] Iar Marele Vasile zice: „Tu chiar şi vara, şi primăvara, şi vremile următoare adică le-ai facut; şi rânduială potrivită şi urmare ai aşezat lor după rânduială nestrămutată, prin mutarea circulară [sau ciclică] către nord şi către sud a soarelui". Iar după Chiril: „A lăsat toamna şi iarna, zice, ca pe nişte potrivnice, că vara stă împotriva iernii, iar primăvara împotriva toamnei". Iar Origen zice: „Primăvara şi vara o face Dumnezeu duhovniceşte în suflet: primăvara adică, precum atunci când mirele cheamă pe mireasa lui, sufletul [suflet în gr. e de gen feminin], că zice: *Iarna a trecut, s-a dus cu sine, florile s-au arătat pe pământ* (Cânt. 2: 11-12); primăvara însă e de un nume cu vara, pentru că sământa ceea ce a căzut pe pământul cel bun, odată răsărind, face rod însutit şi acest seceriş trebuie să fie secerat, cel de la sfârşitul lumii fiind altul".

[95] Iarăşi zice Origen: „Simţitele fiare mănâncă trupurile, iar pe suflete, altele. De câte ori gânditul leu s-a atins de picioarele tale şi te-a tăiat, vrând a te trage afară din Biserică! De câte ori te-a apucat de sfârcul urechii tale prin oarecare opaiţ [pâlpâire] de învăţătură şi de cuvinte străine de Biserică! Dar, venind Păstorul cel bun, a smuls picioarele tale de la

sufletele celor lipsiți Tăi să nu le uiți, până în sfârșit[96].

A zis *sufletele celor lipsiți* în loc de „lipsiții Tăi", după perifrază. Ori a zis aceasta jelindu-i; iar *lipsiți* iarăși îi numește pe *Evrei*, fiindcă urmau să cadă în lipsă de cele de nevoie, Ierusalimul fiind înconjurat de jur împrejur de oștile Romanilor[97].

21. Caută spre așezământul Tău,

„Privește, Doamne, zice, la așezământul și făgăduința pe care ai dat-o lui Avraam și strămoșilor noștri și nu o treci cu vederea", precum am zis despre aceasta în psalmul trecut, tâlcuind zicerea *Iată neamul fiilor tăi a stricat făgăduința.*

că s-au umplut cei întunecați ai pământului de casele fărădelegilor.

„Întunecatele averi ale pământului, adică întunecații de patimi Iudei s-au umplut de casele fărădelegii", căci prin casă David a înțeles „mulțime", ca și cum ar zice cineva în loc de măsură; precum și noi, vrând să arătăm o mulțime de grâu, zicem că cutare are gropi de grâu.

22. Să nu se întoarcă smerit și înfruntat;

„Poporul, zice, cel ce în vremea înconjurării Ierusalimului Te ruga,

---

nevăzuta fiară și sfârcul urechii din gura ei". Iar altul zice: „Ceea ce vrea să zică David este aceasta: «Greșit-au unii care, deși au fost vrednici să se dea fiarelor, Tu să nu faci, Doamne, după păcatele lor, fiindcă se mărturisesc Ție»; deci, de a greșit cineva întru noi și voiește să nu fie dat fiarelor, să se mărturisească mai întâi lui Dumnezeu, apoi bisericeștilor doftori: la episcopi buni și la preoți aleși".

[96] Iar după Origen: „Nu toți săracii sunt ai lui Dumnezeu, ci cei ce zic: *Iată, noi am lăsat toate și am urmat Ție* (Matei 19: 27); adică cei ce au lepădat bogăția cea întru răutate, cei săraci cu duhul". Iar Teodorit zice: „*Săraci* ar fi cei smeriți cu cugetarea: *Că fericiți*, zice, *sunt cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția Cerurilor*".

[97] Isihie însă, alegoric tâlcuind aceasta, zice: „*Săraci* numește pe cei păcătoși, pe cei ce n-au nicio bogăție de dreptate, care au mâncat toată părinteasca bogăție; pe aceștia după cuviință se socotește că i-a uitat Dumnezeu, răbdând îndelung și judecata cea asupra lor prea întârziind-o". Iar Teodor numește *săraci* pe cei smeriți cu cugetarea, *că fericiți*, zice, *sunt cei săraci cu duhul*, în unire [la fel] cu Teodorit.

Doamne, să nu se întoarcă smerit şi ruşinat, nefiind ascultat de Tine[98]".

săracul şi lipsitul vor lăuda numele Tău.

„Poporul Iudeilor cel lipsit şi sărac – precum am tâlcuit la stihul ce zice *sufletele celor lipsiţi ai Tăi* – acesta, zice, mântuindu-se din robie, va lăuda numele Tău, şi nu vrăjmaşii Romani".

23. Scoală, Dumnezeule, judecă judecata Ta;

„Dreptate, zice, şi judecată s-a alcătuit între Tine, Doamne, şi între vrăjmaşii Tăi Romani, pentru ocara şi necinstea ce Ţi-au făcut-o, că nu le-a fost de ajuns turbarea pe care au arătat-o poporului Tău, dar însă şi pe Tine, Dumnezeule, Te-au clevetit, zicând că eşti neputincios", după Eusebie. Ori şi altminteri se înţelege, anume că: „Judecata poporului Tău a Ta este, şi pentru aceasta plineşte-o şi pedepseşte pe vrăjmaşii lui"[99].

adu-Ţi aminte de ocara Ta, cea de către cel nebun toată ziua.

Nebun numeşte pe împăratul Tit şi pe fiecare oştean roman: „Adu-Ţi aminte, zice, Doamne, de ocara ce Ţi-o fac Ţie nebunii Romani totdeauna", precum şi mai sus a zis despre aceasta: *până când, Dumnezeule, va ocărî vrăjmaşul*?

---

[98] Adică, deşi mai ales unii dintre Evrei s-au făcut întunecaţi cu mintea şi plini de nelegiuiri, având oarecum vase întregi de păcate pentru că n-au primit pe Hristos, cu toate acestea, nu tot poporul să fie trecut cu vederea rugându-se în vremea înconjurării cetăţii, nici să fie daţi ruşinii când nu vor fi ascultaţi; că unii dintre ei au avut nădejde de mântuire, şi care prin apostoli s-au izbăvit". Zice însă şi Origen: „Demonii cei întunecaţi ai văzduhului sunt, sau ale celor mai de dedesubt, iar păcătoşii, *întunecaţi ai pământului*, care, pentru că păcătuiesc, îşi zidesc loruşi case de nelegiuiri: casa preacurviei, casa iubirii de argint, a slavei deşarte şi a fiecăruia din păcate; „iar cel ce se smereşte pe sineşi, zice, după învăţătura lui Hristos, să nu se întoarcă ruşinat, ci să înainteze spre slavă, că *tot cel ce se smereşte pe sineşi se va înălţa* (Luca 14: 11)".

[99] Iar după Origen: „Fiindcă Mântuitorul a primit moartea cea pentru mine, pentru aceasta zice proorocia *scoală-Te*, că de nu ar fi murit şi nu S-ar fi sculat, nu ar fi fost cu putinţă a judeca judecata oamenilor, precum arată Apostolul, zicând: *Că spre aceasta a murit Hristos şi S-a sculat, ca să stăpânească şi peste cei morţi, şi peste cei vii* (Rom. 14: 9).

24. Nu uita glasul rugătorilor Tăi;

„Să nu uiți, zice, Doamne, glasul Evreilor, robii Tăi, care vor să Te roage în vremea aceea".

mândria celor ce Te urăsc pe Tine s-a înălțat pururea.

„Mândria Romanilor, zice, care Te urăsc, s-a înălțat și s-a suit înaintea Ta". Vezi însă că nicio făgăduință de bunătăți nu se pomenește în stihurile psalmului acestuia precum se pomenește la ceilalți psalmi. Și așa s-a tâlcuit psalmul acesta după așteptarea Evreilor.

Mai adevărat însă, cele ce urmează după zicerea *a lucrat mântuire în mijlocul pământului* se dau lui Hristos, căci cu adevărat mântuire a făcut Hristos făcându-Se om, mântuind pe cei ce cred în Sfânta Treime din rătăcire și arătându-ne calea mântuirii; iar *în mijlocul pământului* se înțelege în loc de „tot pământul". Unii însă zic că Ierusalimul unde S-a răstignit Domnul se află în mijlocul pământului, iar că *Hristos a întărit marea*, vrea să zică că apa Botezului întărită și puternică a făcut-o împotriva demonilor, că și Proorocul Miheia a numit Botezul *mare*, zicând: *Va aduna nedreptățile noastre și se vor sorbi în adâncurile mării* (Mih. 7: 19). Însă Botezul s-a numit *mare* pentru că primește într-însul și curățește spurcăciunile celor ce se botează, precum și marea primește în ea și curățește spurcăciunile pământului, și pentru că el este pe mare datorită mulțimii darurilor, precum și marea este pe mare pentru mulțimea apei. Iar *balaurii* sunt demonii, iar *balaurul* este Diavolul, mai-marele lor, pe ale căror capete le-a sfărâmat și le-a zdrobit Hristos în apa Botezului. Iar *cap** al demonilor este păcatul, căci otrava lor cea făcătoare de stricăciune, ei o au învistierită în păcate, însă, după ce aceste păcate s-au stricat la Botez, nu mai viază între noi gândiții balauri – demonii. *Popoare* însă sunt *Etiopienii*, cei ce mai-nainte au fost negri cu sufletele de întinăciunea și fumul păcatului, cărora, după ce s-au botezat, Hristos le-a dat *mâncare*, adică spre stingerea diavolului, gânditul balaur; cum am zice, a dat lor stăpânire să-l piardă pe diavol. A despicat [rupt] însă Hristos piatra și a izbucnit apă, adică *a deschis izvoare și pâraie* de învățătură duhovnicească în adunarea neamurilor ceea ce mai-nainte era pustiu uscat: *izvoare* adică pentru că totdeauna izvorăsc apă curată și dulce, iar *pâraie* pentru că curg cu putere, cu

* Principiu.

grabă şi cu repeziciune şi se întăresc de cuvintele prooroceşti, precum am zis la Psalmul 35, tâlcuind zicerea *pârâul desfătării Tale*[*].

Iar *râuri ale Ithamului* sunt proorociile cele ce dintru-nceput sunt la Iudei, care se unesc împreună cu cele noi, ale creştinilor, dar acelea s-au uscat din pricina răutăţii evreilor, lipsind şi proorocii, iar zicerile cele următoare arată că Hristos e Făcător şi Domn a toate. „Adu-Ţi aminte însă de adunarea aceasta nouă a creştinilor, şi nu de cea veche a creştinilor; vrăjmaşul a ocărât pe Hristos, evreul adică şi păgânul, zicând că nu este Dumnezeu şi că este neputincios şi cu felurite alte cuvinte de ocară; iar *popor fără de minte* este cel al Evreilor şi al păgânilor, iar *fiare* sunt Evreii, păgânii şi demonii; *săraci* însă sunt creştinii, fiindcă au lăsat toate lucrurile lumii şi au urmat lui Hristos, şi de obşte se zic *sărace* toate neamurile, precum am zis la Psalmul 9. Iar *aşezământ* [testament] este făgăduinţa lui Hristos, spre a ne ajuta şi a Se afla cu noi, după ceea ce s-a zis: *Şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele* (Matei 28: 20). Iar *întunecaţi ai pământului* sunt toţi necredincioşii de obşte care nu pot să vadă lumina adevărului. Încă şi celelalte ziceri să le potriveşti Bisericii lui Hristos, cercetându-le şi înţelegându-le drept.

PSALMUL 74

Întru sfârşit; să nu strici; pe inscripţie. Psalm de cântare lui Asaf.

salmul acesta cuprinde o proorocie despre sfârşitul a toată lumea, şi despre dreapta judecată a lui Dumnezeu, şi despre muncirea păcătoşilor, precum şi pentru cinstea drepţilor, după Teodorit. Pentru aceasta şi pe toţi îi învaţă să privească la sfârşitul vieţii acesteia şi să nu se strice pe sineşi cu păcatele. Unii însă *să nu strici* au zis să nu păcătuieşti, iar despre *Asaf* şi despre *inscripţie* am vorbit în *Precuvântarea* Psalmilor. Psalmul acesta s-a scris însă dinspre faţa Evreilor celor robiţi în Babilon după Teodorit[100].

---

[*] În versiunile mai noi se traduce *că la Tine este izvorul vieţii* (Ps. 35: 9), folosind varianta ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. În cazul de faţă se urmează varianta καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου, care variante, în definitiv, exprimă aproape acelaşi lucru.

[100] După Simmah însă, psalmul acesta se suprascrie „laudă de biruinţă despre nestricăciune", de unde Origen zice: „Mai înalt însă, cuvântul zice despre nestricăciunea ceea ce se păstrează drepţilor, cărora li s-a învistierit şi darurile cele de biruinţă, pentru aceasta se suprascrie şi „laudă de biruinţă" [la Simmah adică], şi *întru sfârşit* ne trimite pe noi, despre care zice Apostolul (Rom. 6: 21-22); apoi sfârşitul, întru care cei ce au biruit aici cu nevoinţa cea bună, este dobândirea vieţii celei nestricăcioase". Iar după Atanasie, psalmul se zice dinspre faţa apostolilor, îndemnând ei pe oameni să înceteze de la

1. Mărturisi-ne-vom Ție, Dumnezeule, mărturisi-ne-vom și vom chema numele Tău.

„Noi, zic Iudeii, căindu-ne ne vom slobozi din robie, vom mulțumi Ție, Doamne" - iar repetarea zicerii *mărturisi-ne-vom* arată întindere și adeverire a mulțumirii[101] - și numele Tău vom chema, care s-a ocărât de vrăjmașii Tăi". Eu însă socotesc că cuvântul acesta se potrivește la cei ce urmau să creadă în Hristos, întru care s-a chemat numele lui Hristos și pentru aceasta s-au numit creștini.

2. Povesti-voi toate minunile Tale. „Când voi lua vreme, Eu dreptate voi cugeta.

Stihul acesta se află își în Psalmul 9, *minune* însă numește facerea de bine a lui Dumnezeu și biruințele cele asupra vrăjmașilor[102]. Iar aceasta însă, *când voi lua vreme*, unii o unesc cu stihul de mai sus, zicând: „Atunci voi povesti minunile Tale, când voi avea vreme de povestit, adică atunci când mă voi slobozi de vrăjmași". Însă mai bine este să se unească acesta cu stihul următor, căci

---

necinstirea de Dumnezeu și punând înaintea lor judecata cea înfricoșătoare și dumnezeiască.

[101] Iar Eusebie zice: „De vreme ce chipul mărturisirii este îndoit, pentru aceasta și mărturisirea s-a zis de două ori, cea dintâi însemnând mărturisirea cea despre păcat, iar cea de-a doua, mulțumirea pe care au dat-o pentru bunătăți". Iar Origen zice: „De vreme ce nu este așa de lesne a chema numele Domnului, încât să se norocească cineva și de zicerea *cel ce va chema numele Domnului se va mântui* (Rom. 10: 13), de nu se va lepăda mai întâi de păcat și nu se va mărturisi de cele făcute mai-nainte, pentru aceasta Biserica stăruie asupra mărturisirii; dacă cu adevărat și noi voim să ne aflăm întru cei ce cheamă (pe Dumnezeu) și a ne mântui împreună cu ei, să voim a nu ne mai face părtași păcatului nostru și desăvârșit să-l părăsim". Isihie zice: „De îndoită mărturisire avem trebuință a aduce lui Dumnezeu noi cei ce vrem să-L chemăm pe El: de una, cu cuvintele, iar de altele, cu faptele: cu cuvintele adică întru rugăciune, iar cu faptele depărtându-ne de acelea despre care zicem că ne mărturisim și ne căim, că așa primește Dumnezeu chemarea noastră prin care ne-am curățit". Iar Teodor zice: „«De la numele Tău, zice, ne vom chema pe sineși, în loc de Stăpân, pe Tine Te vom mărturisi de bine făcător și apărător, după cuviință de la cele pe care le-am câștigat cele folositoare învățându-ne»; că însușirea oamenilor este să se numească de la cei ce stăpânesc și le fac bine, precum atunci când zicem sluga cutăruia sau iubita cutăruia".

[102] Iar Isihie zice: „Ia aminte curat că zicerea *a se mărturisi* din partea multora este, iar *a povesti minunile lui Dumnezeu* din partea unuia din cei mulți, ce se mărturisește și-L cheamă; pentru aceasta cele dintâi le zice la plural, ca de la mai mulți". Iar Atanasie zice: „A povesti minunile lui Dumnezeu făgăduiește ceata apostolilor, scăpând de cei ce o prigoneau (La Nichita)".

cuvântul se zice dinspre fața lui Hristos, zicând: „Nu vă împuținați cu sufletul, pentru că Eu nu osândesc neamurile, căci Eu, când voi lua vreme de judecată, (după Isihie) atunci cu dreptate voi cugeta și pe cei ce nedreptățesc, și pe cei ce sunt nedreptățiți"; iar pe *voi lua* trebuie să-l înțelegem cu bună-cinstire de Dumnezeu, căci Hristos, după Dumnezeire, nu ia vreme de la altcineva, fiind Rațiune de Sine, iar după omenitate ia voie de la Dumnezeire[103].

3. Topitu-s-a pământul și toți cei ce locuiesc în el,

Topire zice topirea puterii lui: „Deci se va topi, zice, pământul când va veni viitoarea judecată; *că cerul și pământul*, zice, *vor trece* (Matei 24: 35) și cei ce locuiesc pe pământ se vor topi, fiindcă toți vor muri"[104].

Eu am întărit stâlpii lui".

Diapsalma.

„Eu, zice, voi porunci și îndată se va topi pământul, precum din început l-am zidit și l-am întărit"; iar *stâlpi ai pământului* sunt poruncile lui Dumnezeu cele ce întăresc pământul, după Teodorit. Că acestea sunt cele care îl țin, întemeiat fiind pe nimic[105]. Cineva ar putea zice și altfel, *topire* numind stricăciunea, că adică pământul s-a stricat de slujirea idolească și de celelalte păcatele ale oamenilor: „Eu, milostivindu-Mă pentru pieirea făpturii Mele, am întărit pe apostoli", ca prin aceștia să înțelegem stâlpii pământului, după Marele Vasile, căci apostolii întăresc cu învățăturile lor pe toți creștinii care se află în toate părțile pământului, că și Apostolul Pavel așa îi numește, zicând: *Iacov, Chifa și Ioan, ce se socotesc a fi stâlpi* (Gal. 2: 9). Unii zic însă că pământul Ierusalimului se va topi și se va arde de către Romani; dar și așa: *stâlpi ai pământului Ierusalimului* a zis pe apostoli, pentru pricina de mai sus, și aceasta pentru că apostolii se trăgeau după trup de la Ierusalim. Ori zice: „Și, după ce se va topi Ierusalimul, iarăși va fi întărit de stâlpii credinței, adică de apostoli".

---

[103] Iar Teologul Grigorie zice: „Când voi lua eu vreme, voi judeca îndreptări, arătând că, așa cum este vreme de altele, așa și de a judeca îndreptări de teologie".

[104] Iar Marele Atanasie zice: „Drept judecând, ai topit pământul Ierusalimului și pe toți cei ce locuiesc într-însul".

[105] Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Puterea cea împreună-ţiitoare [συνεκτικὴν] a înțeles-o ca *stâlpi*; încă și Iov a zis despre Dumnezeu: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* [κρεμάζων γῆν ἐπὶ οὐδενός] (Iov 26: 7).

4. Zis-am celor fărădelege: „Nu faceţi fărădelege!”; şi celor ce greşesc: „Nu vă înălţaţi cornul!

De vreme ce, precum am zis, se va face judecată, pentru aceasta zice David că „Eu mărturisesc despre cei ce fac fărădelege, cărora le-am spus: *Nu faceţi fărădelege!*; şi celor ce păcătuiesc le-am zis: *Nu vă înălţaţi cornul!*, adică nu vă mândriţi şi nu vă fuduliţi întru păcatele voastre ca întru nişte isprăvi mari” căci a se mândri cineva cu păcatele este o însuşire a celei de pe urmă nebunii. Tot pe aceia îi zice şi fără de lege, şi păcătoşi. Iar *cornul*, în multe locuri ale psalmilor, se înţelege uneori în loc de putere, iar alteori în loc de fală, pentru că şi dobitoacele cele cu coarne îşi au în ele puterea şi cu dânsele se mândresc şi se fălesc.

5. Nu vă ridicaţi la înălţime cornul vostru şi nu grăiţi împotriva lui Dumnezeu nedreptate!”

Iarăşi repetă David aici aceleaşi cuvinte, spre întinderea şi creşterea mărturisirii şi a sfătuirii celei către păcătoşi. Iar *nu grăiţi împotriva lui Dumnezeu nedreptate* este asemenea cu aceasta, *spre înălţime au grăit*, pe care am tâlcuit-o la Psalmul 72, stih 8.

6. Că nici de la răsărituri, nici de la apusuri, nici de la munţii pustii,

„Nici de la răsăriturile luminătorilor şi ale stelelor, zice, nici de la apusurile lor, precum bârfesc astrologii, nici de la demonii cei pustiiţi de toată bunătatea, care însă se numesc *munţi* pentru îngâmfarea şi mândria lor, precum cugetă vrăjitorii, nici dinspre o parte ca aceasta, zic, nu se dă oamenilor bogăţia şi slava sau sărăcia şi neslava, ci acestea se dau oamenilor după dreapta judecată a lui Dumnezeu”. Iar *munţii pustii*, după Teodorit, numeşte climele cele nordice şi sudice, adică cele ce se află la Crivăţ [Miazănoapte] şi la Miazăzi, fiindcă acelea sunt pustiite de oameni: partea cea de către miezul nopţii pentru covârşitoarea răceală, iar cea de către Miazăzi pentru covârşitoarea fierbinţeală, după Teodorit[106]. Însă aici întrebuinţează formă eliptică, căci lipseşte aceasta, „niciun lucru nu este ca să nu se ştie, nici nu se ascunde ceva de la vreo climă a pământului în vremea judecăţii viitoare; pentru aceasta, o, oamenilor, nu faceţi

[106] Iar geografii cei mai noi zic că părţile cele mai spre Miazăzi nu sunt locuite, şi nu pentru covârşitoarea fierbinţeală [arşiţă], ci pentru covârşitoarea răceală: că precum părţile de sub luceafărul de Nord sunt îngheţate, aşa şi cele de sub luceafărul de Sud sunt la fel de îngheţate, precum prin cercare a cunoscut acel vestit căpitan de corabie pe nume Cook [1728-1779, vestit navigator ce a descoperit Antarctica şi alte teritorii neexplorate până la el], dar şi ţinutul ecuatorial, pe care cei vechi îl credeau nelocuit, după aceşti mai noi navigatori s-a aflat locuit.

vreun rău, ori, de-l veți face, să nu socotiți că vă veți ascunde ori că veți scăpa de judecata lui Dumnezeu!"

că Dumnezeu judecător este.
7. Pe acesta smerește și pe acela înalță.

„Dumnezeu, zice, este judecător drept și adevărat, pentru că știe toate și pe toate le cunoaște mai-nainte de facerea lor (după Sozanna*)"; și pe un om îl cinstește, iar pe altul îl necinstește, după iconomia și analogia faptelor fiecăruia și după cuvântul dreptei Sale judecăți"[107].

Că paharul este în mâna Domnului cu vin neamestecat [nestricat], plin de amestecătură [dregere].

Cuvântul acestea este metaforic și din asemănare, căci *mână a Domnului* numește David puterea Lui, iar *pahar de vin* măsura pedepsei. Că prin *vin* se înțelege aici pedeapsa, după Teodorit și Teodor, fiindcă, asemenea vinului, pedeapsa ridică puterea omului și slăbănogește alcătuirile trupului și-l face pe om să greșească în socotelile sale, de ca și cum ar fi beat. Iar *vin neamestecat* este vinul acesta al pedepsei, fiindcă este tare și nedres cu iubirea de oameni. Dar paharul acesta al dumnezeieștii urgii este plin de vin nestricat; este însă și alt pahar al Domnului, plin de dregere, adică de iubire de oameni, fiindcă dregerea vinului este apa ce se toarnă într-însul. Iar iutea pedeapsă, amestecătura, este iubirea de oameni, că trebuie ca zicerea *plin de dregere* sau *de amestecătură* să nu se unească cu cea din urmă, adică cu *vin neamestecat*, ci să se citească osebită și neunită. Ori trebuie să se înțeleagă pe dinafară, fiind lipsă un *și*, adică „și un pahar în mâna Domnului plin de durere", căci cum este cu putință ca unul și același pahar să ia totodată și vin nemestecat? Iar cum că acestea sunt două pahare, va arăta stihul următor.

---

* Autor neidentificat.

[107] Pentru aceasta a zis Isihie la zicerea aceasta a Scripturii: *Domnul sărăcește și îmbogățește, smerește și înalță* (1 Împărați 2: 7), însă nu fără rațiune, ci pe unii prin bogăție, iar pe alții prin sărăcie îi ceartă. Iar Marele Atanasie anagogic o a tâlcuit pe aceasta, zicând: „Smerind pe cei din tăierea-împrejur, pe cei din neamuri i-a înălțat". A zis însă și Sfințitul Augustin, în cap. 29 al *Soliloquii*-lor sale, întinzându-se către Dumnezeu: „Mai vârtos Tu ești întru toate, adică toate sunt întru Tine, că toată Atotțiitorimea Ta pe toate le-a cuprins, că nimeni nu va putea afla loc de a scăpa de stăpânirea Ta, că cel ce nu Te are îmblânzit nu va putea nicidecum scăpa de Tine, de Tine fiind urgisit, [nu va putea afla loc] *nici de la Răsărituri, nici de la Apusuri* (precum s-a scris aici), *nici de la munții pustii, că Dumnezeu judecător este*".

4. Zis-am celor fărădelege: „Nu faceți fărădelege!"; și celor ce greșesc: „Nu vă înălțați cornul!

De vreme ce, precum am zis, se va face judecată, pentru aceasta zice David că „Eu mărturisesc despre cei ce fac fărădelege, cărora le-am spus: *Nu faceți fărădelege!*; și celor ce păcătuiesc le-am zis: *Nu vă înălțați cornul!*, adică nu vă mândriți și nu vă fuduliți întru păcatele voastre ca întru niște isprăvi mari" căci a se mândri cineva cu păcatele este o însușire a celei de pe urmă nebunii. Tot pe aceia îi zice și fără de lege, și păcătoși. Iar *cornul*, în multe locuri ale psalmilor, se înțelege uneori în loc de putere, iar alteori în loc de fală, pentru că și dobitoacele cele cu coarne își au în ele puterea și cu dânsele se mândresc și se fălesc.

5. Nu vă ridicați la înălțime cornul vostru și nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate!"

Iarăși repetă David aici aceleași cuvinte, spre întinderea și creșterea mărturisirii și a sfătuirii celei către păcătoși. Iar *nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate* este asemenea cu aceasta, *spre înălțime au grăit*, pe care am tâlcuit-o la Psalmul 72, stih 8.

6. Că nici de la răsărituri, nici de la apusuri, nici de la munții pustii,

„Nici de la răsăriturile luminătorilor și ale stelelor, zice, nici de la apusurile lor, precum bârfesc astrologii, nici de la demonii cei pustiiți de toată bunătatea, care însă se numesc *munți* pentru îngâmfarea și mândria lor, precum cugetă vrăjitorii, nici dinspre o parte ca aceasta, zic, nu se dă oamenilor bogăția și slava sau sărăcia și neslava, ci acestea se dau oamenilor după dreapta judecată a lui Dumnezeu". Iar *munții pustii*, după Teodorit, numește climele cele nordice și sudice, adică cele ce se află la Crivăț [Miazănoapte] și la Miazăzi, fiindcă acelea sunt pustiite de oameni: partea cea de către miezul nopții pentru covârșitoarea răceală, iar cea de către Miazăzi pentru covârșitoarea fierbințeală, după Teodorit[106]. Însă aici întrebuințează formă eliptică, căci lipsește aceasta, „niciun lucru nu este ca să nu se știe, nici nu se ascunde ceva de la vreo climă a pământului în vremea judecății viitoare; pentru aceasta, o, oamenilor, nu faceți

[106] Iar geografii cei mai noi zic că părțile cele mai spre Miazăzi nu sunt locuite, și nu pentru covârșitoarea fierbințeală [arșiță], ci pentru covârșitoarea răceală: că precum părțile de sub luceafărul de Nord sunt înghețate, așa și cele de sub luceafărul de Sud sunt la fel de înghețate, precum prin cercare a cunoscut acel vestit căpitan de corabie pe nume Cook [1728-1779, vestit navigator ce a descoperit Antarctica și alte teritorii neexplorate până la el], dar și ținutul ecuatorial, pe care cei vechi îl credeau nelocuit, după acești mai noi navigatori s-a aflat locuit.

vreun rău, ori, de-l veți face, să nu socotiți că vă veți ascunde ori că veți scăpa de judecata lui Dumnezeu!"

că Dumnezeu judecător este.
7. Pe acesta smerește și pe acela înalță.

„Dumnezeu, zice, este judecător drept și adevărat, pentru că știe toate și pe toate le cunoaște mai-nainte de facerea lor (după Sozanna*)"; și pe un om îl cinstește, iar pe altul îl necinstește, după iconomia și analogia faptelor fiecăruia și după cuvântul dreptei Sale judecăți"[107].

Că paharul este în mâna Domnului cu vin neamestecat [nestricat], plin de amestecătură [dregere].

Cuvântul acestea este metaforic și din asemănare, căci *mână a Domnului* numește David puterea Lui, iar *pahar de vin* măsura pedepsei. Că prin *vin* se înțelege aici pedeapsa, după Teodorit și Teodor, fiindcă, asemenea vinului, pedeapsa ridică puterea omului și slăbănogește alcătuirile trupului și-l face pe om să greșească în socotelile sale, de ca și cum ar fi beat. Iar *vin neamestecat* este vinul acesta al pedepsei, fiindcă este tare și nedres cu iubirea de oameni. Dar paharul acesta al dumnezeieștii urgii este plin de vin nestricat; este însă și alt pahar al Domnului, plin de dregere, adică de iubire de oameni, fiindcă dregerea vinului este apa ce se toarnă într-însul. Iar iutea pedeapsă, amestecătura, este iubirea de oameni, că trebuie ca zicerea *plin de dregere* sau *de amestecătură* să nu se unească cu cea din urmă, adică cu *vin neamestecat*, ci să se citească osebită și neunită. Ori trebuie să se înțeleagă pe dinafară, fiind lipsă un *și*, adică „și un pahar în mâna Domnului plin de durere", căci cum este cu putință ca unul și același pahar să ia totodată și vin nemestecat? Iar cum că acestea sunt două pahare, va arăta stihul următor.

---

* Autor neidentificat.

[107] Pentru aceasta a zis Isihie la zicerea aceasta a Scripturii: *Domnul sărăcește și îmbogățește, smerește și înalță* (I Împărați 2: 7), însă nu fără rațiune, ci pe unii prin bogăție, iar pe alții prin sărăcie îi ceartă. Iar Marele Atanasie anagogic o a tâlcuit pe aceasta, zicând: „Smerind pe cei din tăierea-împrejur, pe cei din neamuri i-a înălțat". A zis însă și Sfințitul Augustin, în cap. 29 al *Soliloquii*-lor sale, întinzându-se către Dumnezeu: „Mai vârtos Tu ești întru toate, adică toate sunt întru Tine, că toată Atotțiitorimea Ta pe toate le-a cuprins, că nimeni nu va putea afla loc de a scăpa de stăpânirea Ta, că cel ce nu Te are îmblânzit nu va putea nicidecum scăpa de Tine, de Tine fiind urgisit, [nu va putea afla loc] *nici de la Răsărituri, nici de la Apusuri* (precum s-a scris aici), *nici de la munții pustii, că Dumnezeu judecător este*".

8. Şi a turnat din acesta în acela, însă drojdiile lui nu s-au deşertat;

„A turnat, zice, din paharul şi măsura neamestecatei pedepse în paharul şi măsura iubirii de oameni, pentru ca să facă dregerea măsurată şi să adape cu ea pe cei ce fac oarecari păcate mici şi vrednice de iertat". Însă drojdiile paharului acestuia nu s-au vărsat; prin *drojdii* însă numeşte grăsimea neamestecatei pedepse cea mai de pe urmă care a rămas să se dea acelora, deşi ei păcătuiesc păcate de moarte şi nu se pocăiesc de răutatea lor.

bea-vor toţi păcătoşii pământului.

„Drojdia, zice, şi munca cea neîmpuţinată şi fără de sfârşit o vor bea păcătoşii pământului, adică cei ce păcătuiesc fără pocăinţă"[108].

---

[108] Iar Isidor Pelusiotul zice: „Dreapta răsplătire e însemnată cu adevărat de dumnezeiescul răspuns, dreasă cu iubire de oameni spre pocăinţa celor ce au păcătuit, că a turnat iubirea de oameni peste cuvenita pedeapsă cea pentru greşeale, dar, ca să nu-şi nălucească trândavii că pedeapsa a fost uitată desăvârşit, s-a adăugat că, deşi vor defăima mântuirea până în sfârşit, la judecata din urmă nu vor scăpa de judecată, că vor bea după cuviinţă paharul judecăţii". Zice însă şi Teologul Grigorie: „Urgia, după cuvântul [raţiunea] păcatelor, se numeşte *pahar în mâna Domnului* şi «pahar de băutură bându-se», deşi pentru fiecare se împarte ceva din măsură, şi neamestecarea urgiei o drege prin iubirea de oameni, abătându-Se din asprime către iertare pentru cei ce se pedepsesc cu frica, dar păstrând însă ca o drojdie partea cea mai de pe urmă a urgiei şi rămăşiţa pornirii celei asupra celor vrednici [de ea], *fiindcă Dumnezeu al izbândirilor e Domnul* (Ps. 93: 1), ca toată să o deşerteze asupra celor ce nu s-au judecat [*lit.*: vindecat] din bunătatea ce li s-a arătat, ci încă s-au împietrit ca greul la inimă Faraon. Că, deşi toarnă, pentru iubirea de oameni din asprime spre milostivire, cu toate acestea nu desăvârşit iartă păcătoşilor, ca nu din pricina bunătăţii mai răi să se facă". Iar Marele Atanasie zice: „*Paharul este în mâna Domnului* întru care, storcând oarecum roadele cele bune şi cele rele ale fiecărui om, şi cele bune şi cele rele amestecându-le, îl face plin, apoi cei ale căror drojdii nu se revarsă din el, adică ale celor ce le rămân păcatele, aceia îl beau, adică de înseşi răutăţile loruşi se vor îmbăta, precum cu adevărat şi sfinţii vor bea paharul vieţii întru Împărăţia cerurilor împreună cu Domnul Iisus, după cuvântul Lui: *Până când*, zice, *îl voi bea pe el împreună cu voi întru Împărăţia Părintelui Meu* (Matei 26: 29)". A zis însă şi Didim: „Cea mai de pe urmă pieire se dă, însă celor ce au păcătuit mult nu li se [mai] dă mai mult vin amestecat [ci pierea desăvârşită]". Despre paharul acesta a zis Ieremia: *Ia paharul acesta de vin neamestecat (nedres) şi să adapi toate neamurile către care Eu te voi trimite, şi vor bea şi vor borî şi vor înnebuni de la faţa sabiei pe care o voi trimite între dânsele* (25: 15). „Că Dumnezeu (zice Eusebie) aduce bătălie ca un doftor asupra celor ce au trebuinţă oarecum de amară doftorie, pentru ca să verse răutatea cea dinlăuntru".

9. Iar eu mă voi veseli în veac, cânta-voi Dumnezeului lui Iacov.

„Eu, zice, când mă voi slobozi din robia vrăjmaşilor mei, mă voi bucura de slobozenia de pricinile cele întristătoare, pe care am să o dobândesc, însă voi cânta lui Dumnezeu laude de mulţumire".

10. Şi toate coarnele păcătoşilor voi zdrobi

„Eu, zice, voi zdrobi toate coarnele şi puterile păcătoşilor acelora care iarăşi vor să mă vrăjmăşească"[109].

şi se va înălţa cornul dreptului.

„Puterea dreptului, zice, se va înălţa, fiindcă va birui". Şi cu adevărat aşa a urmat, pentru că şi Iudeii după ce s-au întors din Babilon la Ierusalim, au biruit neamurile cele învecinate care îi vrăjmăşeau, după Teodorit; iar creştinii, după ce s-au slobozit din rătăcirea idolească, biruiesc şi zdrobesc puterile demonilor cei ce îi vrăjmăşesc[110]. Iar *drept* numeşte aici pe tot bine-cinstitorul de Dumnezeu. Prin *drept* însă se poate înţelege şi Zorobabel, care a povăţuit poporul Iudeilor şi l-a adus la Ierusalim, după Teodorit, dar *drept* cu adevărat este Hristos, fiind fără de păcat, a Cărui închipuire [tip] a fost Zorobabel, pentru că, cu adevărat, puterea care se înalţă este a acelor creştini care, cu trup fiind, biruiesc pe demonii cei fără de trup. Şi, prin urmare, se înalţă şi se măreşte şi lauda lui Hristos, Care împuterniceşte pe creştinii cei ce se luptă aşa[111].

---

[109] Iar Teodor a zis: „Eu, zice, l-am băut pe cel mai dulce, adică am fost supus celor mai mici rele, iar Babilonienii vor bea însăşi măsura aceasta, adică vor pătimi mai cumplite decât cele pe care le lucrează". Zice şi Teologul Grigorie: „Voi cânta, zice, celor ce mi-au dat tărie ca să sfărâm toate coarnele păcătoşilor, care le întrebuinţau împotriva celor mai neputincioşi, aflându-se nebiruiţi spre a pedepsi (La Nichita)".

[110] Zice însă Marele Atanasie: „Dacă atunci când se smeresc sfinţii, cornul păcătoşilor se ridică la înălţime, arătat este că şi atunci când se înalţă sfinţii, coarnele păcătoşilor de zdrobesc; care dar ar fi potrivnicii, dacă nu cei ce stau împotriva oamenilor lui Dumnezeu, adică demonii cei vicleni? Că *corn* numeşte împărăţia, adică domnia; deci când vor lua drepţii împărăţia, când vor strica adică puterile cele viclene, atunci cu adevărat se vor arăta minunile lui Dumnezeu; pentru aceasta şi începându-se psalmul, zice: *Povesti-voi toate minunile Tale când voi lua vreme*". Zice însă şi Eusebie: „Şi se va înălţa cornul lor când cu Împăratul împreună vor împărăţi".

[111] Frumoase sunt şi cele ce le scrie înţeleptul Nichita la sfârşitul psalmului acestuia, împreună şi folositoare de suflet, zicând: „Pe mine însă mă înfricoşează paharul cel ce nu se deşertează către mulţimea celor ce se adapă şi acea drojdioasă şi nedreasă băutură şi muncă, pe care mi-a gătit-o prin viţele faptelor, şi prin amărimea bobiţelor, şi prin veninul

PSALMUL 75

Întru sfârşit întru laude; psalm lui Asaf, cântare către Asirianul[112].

Am zis la început că zicerea *întru sfârşit*, ce se suprascrie la psalmi, însemnează proorocie şi ne învaţă să privim la sfârşitul ei, deci şi aici, zicerea *întru sfârşit* însemnează, după Evrei, despre pieirea lui Senaherim, împăratul Asirienilor, iar după creştini, despre pieirea demonilor, a slujitorilor lui Senaherim cel gândit, adică ai diavolului. Şi altfel încă, psalmul acesta se suprascrie *întru sfârşit* pentru că vorbeşte despre sfârşitul lumii, adică despre judecata de pe urmă, după Atanasie şi Eusebie, iar *întru laude* se suprascrie deoarece psalmul este mulţumitor către Dumnezeu pentru doborârea Asirienilor, iar despre *Asaf* şi *cântare* am spus în *Precuvântare*. Iar *către Asirianul* se suprascrie în loc de „către cele asupra lui Senaherim Asirianul"; vezi însă, o, cititorule, că Sfântul Duh împreună cu iudaiceasca istorie a împletit dogme creştineşti, ca să mângâie totodată şi pe Evreu, smerite* luând El zicerile ca să mângâie şi pe creştin, înalt înţelegându-le pe ele.

1. Cunoscut este în Iudeea Dumnezeu,

Cu adevărat, Evreii zic că în singură Iudeea este cunoscut Dumnezeu, iar Dumnezeu zice către dânşii prin Ieremia: *Unde-ţi sunt, Iudo, dumnezeii pe care ţi i-ai făcut? Câte cetăţi ai, atâţia sunt şi dumnezeii pe care i-ai făcut, şi după numărul îndoitelor căi* (adică ale răspântiilor) (Ier. 2: 28). Arătat este dar din aceasta că psalmul nu zice aici despre Iudeea care se află în Palestina, ci Iudeea numeşte iudaiceasca Scriptură, adică Testamentul cel Vechi, întru care Se cunoaşte Hristos, căci şi El Se mărturiseşte, că şi legea lui Moise, şi cărţile

---

strugurelui, dar facă-se mie, o, Stăpâne, vie de soi, vie de viţă nobilă, aducătoare de roadă adevărată, dulce aducând bobiţa şi coaptă, ca în teascurile cele de sus şi dumnezeieşti să se tescuiască, nu putredă, nu prefăcută, ci bine-mirositoare, dar cu nenumărate mirosuri şi care să veselească inima".

[112] Iar Teodorit zice: „Adăugirea *Asirianul* nu o am aflat în Hexalpa, ci în oarecari manuscrise" Iar ce este Hexalpa am spus în Precuvântare, la cap. 13.

* *Lit.*: josite, de jos. Adică Duhul Sfânt Se foloseşte de persoane şi evenimente comune, simple, pentru a arăta sau prefigura pe cele mărețe ce vor veni, după o înţelegere duhovnicească.

proorocilor mai-nainte au propovăduit despre Hristos, dar şi însăşi slujirea legii chip şi umbră şi preînchipuire a fost a lui Hristos.

În Israel mare este numele Lui.

Iar cum că nu întru singur Israel era mare numele lui Dumnezeu, ci şi la ceilalţi, aceasta iarăşi o zice Însuşi Dumnezeu prin Proorocul Maleahi: *„Pentru că, de la răsăriturile soarelui şi până la apusuri, numele Meu se slăveşte între neamuri; că mare este numele Meu între neamuri", zice Domnul Atotţiitorul* (cap. 1: 11), şi iarăşi: *„iar voi îl spurcaţi pe el"* (idem 12)[113]. Deci din aceasta se dovedeşte că aici prin *Israel* numeşte dumnezeiasca Scriptură, adică Testamentul Vechi, care s-a dat poporului israelitean, că în această Scriptură se binecuvântează numele lui Hristos ca mare şi slăvit. Iar Maxim, marele filosof, numeşte *Iudeea* filosofia practică, iar *Israel*, pe cea văzătoare, pentru că Iudeea se tâlcuieşte „mărturisirea păcatelor", care este început al celei practice. Iar *Israel* se tâlcuieşte „minte ce vede pe Dumnezeu". Că cel practic (adică lucrător) cunoaşte că Dumnezeu este Judecător al faptelor fiecăruia şi pentru aceasta se curăţeşte pe sine de patimi, iar cel văzător, primind cu mintea măririle lui Dumnezeu, după vrednicie Îl măreşte. Poate însă să se zică *Iudeea cea nouă* şi Biserica din neamuri, după Eusebie, care, după ce şi-a mărturisit vechile sale păcate (căci *Iudeea* se tâlcuieşte mărturisire), a cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, şi aceeaşi Biserică este şi *nou Israel*, căci zice Pavel că *nu cel întru arătare este iudeu, nici tăierea-împrejur la trup cea întru arătare, ci cel întru ascuns este iudeu, şi tăierea-împrejur este a inimii întru Duhul, iar nu în literă* (Rom. 2: 28).

2. Şi s-a făcut în pace[114] locul Lui şi lăcaşul Lui în Sion.

Dacă, precum zic Origen şi Eusebie, Ierusalimul nu s-a bătut de multe ori şi nu s-a robit, cineva n-ar fi lipsit de oarecare socoteală să zică că aceste

---

[113] Pentru aceasta, Origen, propunând prooroceşte zicerile acestea, zice: „Însă *Israel* adevărat dovedeşte că sunt neamurile. Dacă psalmo-cântarea învaţă că Israel este cel care slăveşte numele lui Dumnezeu, dar că se slăveşte şi de neamuri, mai degrabă acestea s-ar putea zice cu adevărat Israel". Şi Marele Atanasie zice: „Aici prin *Iudeea* şi *Israel* numeşte sufletul care a cunoscut pe Dumnezeu, că acesta este cu adevărat Iudeea şi adevăratul Israel".

[114] La Eusebie însă se scrie: „«Locul Lui s-a făcut în Salim, care este [înseamnă] pace». Deci, de este vreun suflet netulburat, după acelaşi, şi slobod de tot războiul, acela este loc al lui Dumnezeu, aflându-se încăpător al Dumnezeiescului Duh: *Că voi locui*, zice, *întru ei, şi voi umbla întru dânşii, şi voi fi lor Dumnezeu, şi ei vor fi poporul Meu* (II Cor. 6: 16)". Iar Didim zice: „*Loc* însă al lui Dumnezeu este şi Sfânta Biserică, în pace fiind întemeiată".

cuvinte se zic pentru Ierusalimul cel simțit, iar fiindcă acesta de multe ori s-a bătut și nu a fost un loc pașnic, pentru aceasta înțelegem că *pace* numește aici pe omul acela care are pace către oameni, adică pentru că-i iubește, iar dinspre patimi, pentru că le supune, că într-un bărbat pașnic ca acesta se face loc încăpător lui Dumnezeu. *Sion* se tâlcuiește „pânditorie" [veghere], pentru acesta și cel ce de departe gândește și vede atacurile dracilor poate să se numească *Sion*, după Origen[115].

3. Acolo au zdrobit tăriile arcelor, arma și sabia și războiul.

Diapsalma.

Zicerea aceasta istoricește este despre pieirea și pierzarea Asirienilor, iar *acolo* se înțelege în loc de „în Sion"; iar *au zdrobit* este în loc de „au stricat puterile arcelor", iar *armă* numește aici nu pre cea ostășească cu care lovim adică pe cei ce ne luptă, ci pe cea mai-nainte păzitoare, cu care ne păzim ca să nu ne lovim, precum este pavăza sau coiful și altele asemenea. Că de la aceste arme mai-nainte păzitoare se numește întrarmat ostașul cel ce le are. Și mai întâi a pus *arcul*, deoarece Asirienii mai cu dinadinsul dau război cu arcele și cu săgețile, apoi prin *armă* a arătat toate felurile de arme păzitoare, iar prin *sabie* a arătat toate armele cele de război, iar la urmă a pus și însuși *războiul*, pentru care se gătesc toate armele cele zise, ale cărui unelte și organe sunt acestea. După mai înalta înțelegere [anagogic] și vedere, *arce* sunt meșteșugirile și instrumentele dracilor, de la care se aruncă săgețile patimilor celor înfocate, iar *armă* păzitoare a diavolului este depărtarea lui Dumnezeu și stăpânirea vrăjmașului cea asupra noastră, căci când va lua el stăpânire de la depărtarea lui Dumnezeu spre a ne stăpâni, nu se va birui, măcar deși noi îl împotrivim și îl lovim. Iar *sabie* tăioasă a diavolului este despărțirea noastră de Dumnezeu, care urmează pentru păcatele noastre, iar *războiul* este lupta pe care o duce Diavolul asupra noastră, ori și însuși Diavolul. Că precum Dumnezeu este pacea, așa și potrivnicul drac este războiul.

---

[115] Teodorit însă zice: „După ce mulțimea Asirienilor a fost omorâtă, cei rămași au fugit, făcându-se vestitori ai dumnezeieștii puteri, și de aici locul cel osebit al lui Dumnezeu, adică Ierusalimul, a dobândit pace adâncă și toți au socotit cu adevărat că Dumnezeu a binevoit să locuiască în Sion". Adaugă însă și Didim, zicând: „Dar însă și noi trebuie să izgonim în tot chipul tulburarea patimilor, ca, având pacea ceea ce covârșește toată mintea, să ne facem loc al lui Dumnezeu, și așa vom fi locaș al Lui, pândind [veghind] tot adevărul și bunătatea; că *Sionul* se tâlcuiește *pândă*; că precum păcătosul dă loc Diavolului, așa cel bun și drept dă loc lui Dumnezeu în mintea sa cea stăpânitoare când caută să locuiască și să umble întru noi". A zis însă și Atanasie: „Dacă s-a scris de Iudeea, s-a scris de cea de sus: de unde a fugit durerea, întristarea și suspinarea; arătat este că aceasta este locul păcii".

Toate acestea însă nelucrătoare le-a făcut Dumnezeu în omul cel paşnic şi care pândeşte meşteşugirile vrăjmaşului, precum am zis mai-nainte: *Că Domnul*, zice, *Cel ce sfarmă războaiele* (Ieş. 15: 3)[116].

4. Luminezi Tu minunat din munții cei veşnici;

Munți veşnici numeşte David aici cerurile, *munți*, pentru înălțime, iar *veşnici*, pentru îndelunga-petrecere şi stăruire a ființei lor. „Deci, zice, Tu, Doamne, luminezi din ceruri cu lumină de bucurie şi mângâiere pe cei ce se află întru întunericul întristării şi îi mângâi cu lumina sprijinirii şi a ajutorării pe cei ce se află în întunericul deznădăjduirii"[117].

tulburatu-s-au toți cei nepricepuți la inimă,
5. Adormit-au cu somnul lor şi n-au aflat nimic,

„Toți Asirienii, zice, cei ce au înconjurat Ierusalimul, omorându-se de năprasnă de Înger, s-au tulburat, socotind [nedumerindu-se] de unde a venit asupra lor o moarte ca aceasta". Iar *nepricepuți* i-a numit ca pe nişte luptători de Dumnezeu şi care nu cunosc pe adevăratul Dumnezeu. „Au adormit ei, zice, cu nădejde că vor lua Ierusalimul; deşteptându-se însă, n-au aflat nimic din ce au nădăjduit, adică nădejdile le-au fost mincinoase". Însă cineva poate înțelege aceasta şi altfel: că Iudeii cei înconjurați în cetate, şi încă şi văzând pe Asirieni împrejurul Ierusalimului şi neînțelegând puterea lui Dumnezeu, s-au tulburat, că aceasta o spune şi istoria (adică Cartea a IV-a a Împăraților, cap. 18), şi aşa culcându-se cu socoteală că-i vor lua robi Asirienii şi dimineața sculându-se, n-au văzut nimic din cele de care se îngrijeau, căci în noaptea aceea au fost omorâți de dumnezeiescul Înger o sută optzeci şi cinci de mii din vrăjmaşii Asirieni; iar zicerea *la inimă* este de prisos, după însuşirea limbii evreieşti, ori însemnează întindere şi creştere de nepricepere.

---

[116] Iar Atanasie zice: „Prin acestea însemnează puterile cele potrivnice, care se zdrobesc atunci când sfinții nimeresc a locui în lăcaşurile cele de acolo".

[117] Iar după Teologul Grigorie: „*Luminezi Tu minunat din munții cei veşnici* se zice către Dumnezeu; şi socotesc că de îngereştile puteri care ajută nouă către cele mai bune, trimițându-se spre slujiri pentru cei ce au să moştenească mântuirea". Aceleaşi le zice şi Didim. Iar după Chiril, prin *munți* se înțeleg şi proorocii, şi apostolii, pentru înălțimea faptei lor bune, iar *veşnici*, pentru că cuvântul lui Dumnezeu cel propovăduit de ei rămâne în veac. Iar Teodor zice: „Precum necazurile sunt numite întuneric, aşa prin *luminare* numeşte apărarea cea de la Dumnezeu, care topeşte necazurile".

toți bărbații bogăției, în mâinile lor.

Bărbați ai bogăției se înțelege în loc de „bogați", după Origen, precum este și aceea. *bărbații sângiurilor*, în loc de „vărsători de sânge". Zice dar David: „Asirienii socotesc că a doua zi vor avea în mâinile lor cam pe toți bogații Israeliteni". Ori se înțelege și dimpotrivă, anume că toți bogații Asirieni au căzut în mâinile Iudeilor celor înconjurați în cetate, morți fiind și prădându-se de dânșii[118].

6. De certarea Ta, Dumnezeul lui Iacov, adormit-au cei ce încălecaseră pe cai.

Certare numește David hotărârea lui Dumnezeu cea asupra Asirienilor, iar *somn*, neputința și slăbănogirea tăriei lor, căci somnul firește slăbănogește puterea trupului[119]. Iar cei ce ***încălecaseră pe cai*** sunt Asirieni, căci se bizuiau să biruiască cu călărimea lor, pentru aceasta și în altă parte zicea același David: *Aceștia în căruțe și aceștia pe cai* (Ps. 19: 8)[120].

---

[118] După anagogie însă: „Cei ce nu au primit, zice, luminarea cea prin Duhul, atunci când se va arăta dumnezeiasca judecată, în tulburare și în amețeală vor fi". Că zice Marele Atanasie: „Cei ce și-au răpus viața întru trândăvie și lenevire, în vremea dumnezeieștii judecăți, bogații cei vechi nu vor afla nimic ținând în mâinile lor din viața cea muritoare, căci cum ar fi aflat cele ce n-au lucrat?"

[119] Iar Teodorit zice: „Prin *adormire* a arătat lesnirea [εὐκολία] morții, că precum cel ce dormitează, voind, lesne adoarme, așa aceia grabnic sfârșit de viață au luat".

[120] Iar Origen zice: „De ai putea înțelege somnul sufletului, acesta fiind altul decât somnul cel firesc al trupului, ai vedea mulți oameni având suflete adormite, neținând cea scrisă: *Să nu dai somn ochilor tăi!* (Pilde 6: 4), și: *Scoală-te, cel ce dormi* (Ef. 5: 14), care nimic n-au aflat, că nimeni dormind nu află ceva". Același însă zice: „Gânditor, carele și caii sufletelor sunt trupurile. Că cei încălecați pe caii lor, adică pe trupurile lor neînfrânate, nu cu înțelepciune, ci fără oprire plecați către dezmierdări, dumnezeiasca hotărâre dându-se împotriva lor, se dedau oarecum somnului și îmbătării, ca apoi să zică că nu se pot deștepta". Unii însă, urmând lui Origen, au însemnat că, în Scriptură, călărețul este de cele mai multe ori numit cu prihănire; că s-a zis la Zaharia: *Bate-voi tot calul și călărețul* (Zah. 12: 4) și Moise: *Pe cal și pe călăreț i-a apucat în mare* (Ieș. 15: 1), iar călărețul se ia spre laudă. Că zice Elisei către Ilie: *Părinte, calul lui Israel și călărețul lui!* (II Împărați 2: 11). Iar către Mântuitorul, Avacum grăiește: *Caii Tăi sunt mântuirea* (Avacum 3: 8). Deci cel ce s-a suit deasupra trupului cu înțelepciunea, adică cel ce își stăpânește îndulcirile trupului său și îl poartă unde voiește, și ține [controlează] hățurile poftelor sale, acesta nu este călăreț ca Egipteanul, ci călăreț ca Ilie; iar cel ce nu-și supune și nu-și povățuiește ca pe un rob tânărul [πῶλον sau mânzul asinei], adică trupul său cel neastâmpărat și cu anevoie hățuit, ci se trage și se amăgește de pofte, acesta, călăreț fiind,

7. Tu înfricoşător eşti, şi cine va sta împotrivă Ţie? De atunci este mânia Ta.

„Tu, Doamne, zice, înfricoşător eşti după putere, şi cine va putea să Ţi se împotrivească? Nimeni adică". Iar *de atunci*, adică „de când au hulit Asirienii împotriva Ta, i-ai fi urgisit şi i-ai fi pierdut, dar i-ai lăsat să se pocăiască (după Teodorit), precum face după obicei bunătatea şi iubirea Ta de oameni". Ori *de atunci* înseamnă „din vechime şi mult mai-nainte"[12].

8. Din cer ai făcut auzită judecată;

„Judecata şi hotărârea, zice, pe care ai făcut-o asupra Asirienilor, mi-ai făcut-o mie auzită, Doamne, adică o ai răsunat întru mine ca într-un prooroc", căci aşa a zis Simmah. Însă aceasta se poate înţelege şi pentru judecata din urmă, că adică: „O ai făcut, Doamne, auzită la toţi oamenii prin Scripturile cele de Tine insuflate, ca niciun răspuns să aibă cei ce se vor munci, zicând că n-au ştiut". Conglăsuite cu înţelegerea aceasta sunt şi următoarele ziceri.

pământul s-a temut şi s-a liniştit,

9. Când Se va scula la judecată Dumnezeu, ca să mântuiască pe toţi blânzii pământului.

Diapsalma.

Pământ numeşte aici pe fiecare om, către care s-a zis că *pământ eşti şi în pământ te vei întoarce* (Fac. 3: 19), dar *pământ* numeşte mai ales pe omul cel ce cugetă cele pământeşti: „Deci, zice, când Se va scula Dumnezeu la judecata cea

---

se afundă cu calul său, ispitindu-se de dumnezeiasca nerăbdare [ἐμβριμήσεωσ = *lit.*: indignare] şi adoarme, dar, de adoarme, spre moarte adoarme.[Origen şi ceilalţi Sfinţi Părinţi conglăsuiesc aici viziunea filosofiei greceşti (Platon, cu deosebire) despre persoană ca atelaj, alcătuită din minte/voinţă (vizitiu), raţiune (hăţuri) şi afectivitate/poftă (cai). Dar, în timp ce cumpătarea sau întreaga înţelepciune urmărită de filosofi prin această luptă cu trupul era motivată adesea de diferite ambiţii personale sau dorinţe egoiste, evreul sau creştinul era motivat de dorul şi iubirea faţă de Dumnezeu, manifestate printr-un trup slobozit de porniri pătimaşe.]

[12] Iar după Origen, zicerea *de atunci* se tâlcuieşte aşa: „Nu de astăzi se înţelege mânia lui Dumnezeu, ci, după ce păcătuim, rămâne până la o vreme, apoi, după ani, luăm răsplătirile păcatelor, când se face judecata, deci bine este să stingem mânia lui Dumnezeu cu pofte bune, şi să-I oprim urgia cu lucruri de pocăinţă, [urgie] pe care o învistiereşte păcatul"

zisă de obşte şi mai de pe urmă, atunci toţi oamenii se vor linişti, fiindcă toate lucrările lor încetează şi se strică, însă *Se scoală Dumnezeu la judecată* pentru ca să mântuiască, zice, pe toţi cei blânzi, adică pe cei drepţi", fiindcă însuşirea omului drept este blândeţea[122].

10. Că gândirea omului se va mărturisi Ţie şi rămăşiţa gândului [gândirii] va prăznui Ţie.

Cuvintele acestea s-au zis spre înfricoşarea celor împietriţi cu inima şi nesimţitori: „Căci atunci, zice, la judecată, toată gândirea omenească şi înţelegerea se va arăta pe sineşi Ţie, Judecătorului tuturor". Şi ascultă pe Marele Pavel zicând despre aceasta: *Şi cugetele lor întru sineşi pârându-se unele pe altele ori şi dezvinovăţindu-se, în ziua când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor* (Rom. 2: 15-16), iar prin *rămăşiţa* se înţelege că David vrea să arate prin numirea aceasta că „şi partea cea preamică a gândirii va prăznui Ţie, adică chiar şi aceasta se va arăta Ţie", fiindcă praznicul este dovadă a lucrului ce se prăznuieşte, pentru care se şi face. Drept aceea şi zicerea *va prăznui* se înţelege în loc de „va arăta sau se va vădi". Se poate însă înţelege şi altfel, adică „nu numai că se vor face arătate Ţie gândurile oamenilor, ci încă şi cel ce va fi silit de Diavolul a gândi vreun rău, nu se va îndupleca şi pe el îl va lăsa şi-l va părăsi şi nu-l va mai pomeni". Deci chiar şi părăsirea cea de acest fel a gândirii se va arăta pe sineşi Judecătorului Dumnezeu, atât de înfricoşător este Judecătorul acesta, încât nimic nu-I este necunoscut"[123].

---

[122] Iar după Origen, *blânzi ai pământului* a zis pentru ca blândeţea să o isprăvim încă fiind pe pământ, încă aflându-ne în trup, şi aşa să contenim urgia, patima cea spurcată şi potrivnică blândeţii, cea care se fericeşte de Dumnezeu". Iar Atanasie zice: „Cei ce se vor munci nu vor avea nicio răspundere, căci mai-nainte Dumnezeu le-a propovăduit lor dumnezeiasca Judecată. Iar *pământ* numeşte aici toată firea omenească, care se va şi înfricoşa atunci; că nu va fi niciunul care să nu se teamă atunci când va veni Ziua aceea". A zis însă şi cel nenumit: „Buna stare a sufletului este fapta bună ce-i uneşte puterile sale atunci când este tulburare şi pornire necuviincioasă a răutăţii; că, pornindu-se Cain prin păcat, a auzit: «*Greşit-ai?* Astâmpără-te, *linişteşte-te!* (cf. şi Fac. 4: 7), punând sfârşit dobitoceştii porniri»; pentru aceasta zicerea *linişteşte-te* este şi îngrădire a păcatului, şi arătare a dreptăţii: că, sculându-Se Dumnezeu la judecată, s-a stâmpărat pământul temându-se, adică oamenii pământului, că *de frica Domnului*, zice, *fiecare se abate de la rău* (Pilde 15. 27). Iar că *din cer s-a făcut auzită judecata* se înţelege prin aceea că [Dumnezeu] nu mai rabdă îndelung, ci îngrozeşte pe cei ce păcătuiesc, şi fiindcă zicerea *a se linişti* înseamnează acelaşi lucru cu *a fi blând*, pentru aceasta mântuieşte pe cei blânzi ai pământului, sculându-Se la judecată".

[123] Iar după Sfântul Maxim: „*Rămăşiţa gândului* este cugetarea cea curăţită de toată gândirea cea rea, precum aceasta: *rămăşiţă după alegerea darului* (Rom. 11: 5), iar *va prăznui* vrea să zică cum că cugetarea cea curăţită şi adâncă va veseli pe Dumnezeu. Iar

11. Rugați-vă și răsplătiți* Domnului Dumnezeului nostru;

„Deci, de vreme ce acestea sunt așa, și nicio greșeală nu se poate ascunde de Dumnezeu, pentru aceasta voi toți, bine-cinstitorilor de Dumnezeu, făgăduiți-vă Lui ca să vă pocăiți și ca o datorie plătiți făgăduința cea de acest fel"[124].

toți cei dimprejurul Lui vor aduce daruri.

Împrejurul lui Dumnezeu sunt cei ce-L iubesc, cu care și El Însuși împreună Se află, precum a făgăduit zicând: *Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!* (Matei 28: 20), care vor aduce Lui ca daruri fapte bune.

12. Celui înfricoșător și Celui ce ia duhurile boierilor, Celui groaznic mai vârtos decât împărații pământului.

„Dumnezeu, zice, este atât de înfricoșător, încât cu porunca Sa desparte sufletele stăpânitorilor de trupurile lor, adică omoară pe stăpânitori; Același a fost înfricoșător și lui Faraon, și lui Senaherim, și tuturor celorlalți împărați care au auzit bătăile cu care a fost bătut Egiptul și pieirea pe care a făcut-o Asirienilor"[125].

---

prăznuirea este a celor ce se veselesc, iar *mărturisirea*, a celor supuși cercetării [tragerii la răspundere]. Aceasta din urmă este de întristare, iar aceea de bucurie. Deci aceasta vrea să spună: că gândul a ceea ce e bun și nedesăvârșit, pus în cumpănă cu gândul cel viclean și desăvârșit, biruiește: că cel din urmă e cercetat, iar cel dintâi se face mijlocitor de prăznuire și bucurie; dar și cel ce părăsește gândul rău cel insuflat lui va prăznui atunci, nefiind tras la răspundere". Iar Teodorit zice: „Dobândind bunătățile acestea, osebim cugetările spre cântarea de laudă, fără a zăbovi nici cea mai mică parte din ele la vreo altă purtare de grijă". Iar Atanasie zice: „*Rămășița gândului* este cugetul cel curățit, după alegerea darului; deci zice: «Când cugetul se va afla curat în vremea aceea, atunci cu adevărat se va împărtăși și de prăznuirea Ta»". Și Eusebie: „Atunci nu numai de cuvinte și fapte suntem datori a fi curați, dar și dinspre cea prea mică pomenire ne vom mărturisi; iar rămășița gândului, fiind curată de păcat, va prăznui".

* ἀπόδοτε = *răsplătiți* sau *împliniți* [făgăduințele, datoriile]. Vezi mai departe la tâlcuire.

124 Zice însă Atanasie: „De vreme ce cele zise vor să fie la dumnezeiasca judecată, pentru aceasta, până ce sunteți în viața aceasta, făgăduiți Domnului că veți fi sârguitori de fapte bune și nu zăboviți a face împlinirea acestora".

125 Iar Chiril și Eusebie zic: „Va fi o vreme când, șezând pe scaunul slavei Lui, toți cei dimprejurul Lui se vor închina Lui, aducând ca daruri roadele lor. Împrejurul lui Dumnezeu însă sunt drepții nu după loc, ci sunt pururea cu Dumnezeu, stând ca într-un dans, aproape și împrejur aflându-se; nefiind în mijloc și nedespărțindu-i pe ei păcatul, aceștia pot aduce roade, iar câți sunt departe de Domnul, ca nevrednici de a înconjura

PSALMUL 76

Întru sfârşit, pentru Idithum, psalm lui Asaf.

salmul acesta se suprascrie *întru sfârşit* pentru că prooroceşte cele ce urmau să le pătimească poporul Evreilor cel robit în Babilon, şi acele cuvinte ce urmau să le zică ei. S-a cântat însă psalmul acesta de Asaf, începătorul cetei, pentru Idithum, după Teodorit şi Eusebie. Că se vede că s-ar fi dat psalmul acesta lui Idithum, cântătorul de psalmi, dar, ştiind că el nu avea vreme să-l cânte, l-a cântat Asaf în locul lui, şi pentru aceasta a zis Simmah „prin Idithum". S-a

---

scaunul Lui, nu pot să aducă daruri înfricoşătorului Judecător". „Că, după Atanasie, şi de la cei ce din vechime începuseră a avea împărtăşirea Dumnezeiescului Duh, răi făcându-se, au avut viaţă nevrednică de dar, şi de la aceia, zic, se va lua Duhul, că întru acel dumnezeiesc divan de la fiecare din cei ce au păcătuit i se ia darul Sfântului Duh care i s-a dat prin Botez, şi aşa, pentru lipsirea acestuia, se dau muncii. Şi aceasta este ceea ce zicea Domnul: că va tăia adică în două pe robul cel viclean, venind Domnul lui, şi partea lui o va pune cu cei necredincioşi (cf. Matei 24: 51; Luca 12: 46)". Iar după Marele Vasile: „Pentru aceasta, cei pecetluiţi de Duhul Sfânt (cf. Ef. 1: 13-14) pentru ziua izbăvirii sunt cei ce au păstrat nevătămat darul Duhului; iar cei ce au spurcat darul Duhului, de la aceştia se va lua harul primit şi se va da altora, adică, după cea scrisă, *vor fi tăiaţi în două* (cf. Mt 24: 51) sau vor fi înstrăinaţi cu totul de Duhul. Pentru că acum, deşi nu se amestecă cu cei nevrednici [Duhul adică], cu toate acestea se pare că se află în cei ce au fost odată pecetluiţi şi aşteaptă mântuirea lor [cea] din întoarcere, însă atunci se va depărta cu totul de sufletul celor ce au spurcat harul Său. Pentru aceasta s-a şi zis că *nu este în iad cel ce Te laudă pe Tine, nici întru moarte cel ce Te pomeneşte pe Tine* (Ps. 6: 6), pentru că nu mai este ajutorul Duhului Sfânt [la cei din iad]". Iar Teodorit zice: „Darurile însă se aduc din pricina minunilor ce s-au făcut, înstrăinându-se ei de aici şi prin lucruri învăţându-se cum că Acesta cu adevărat este Dumnezeu, Cel ce aduce moarte asupra stăpânitorilor şi asupra celor ce s-au lăsat a împărăţi pe pământ". Zice însă şi Didim: „Pe împăratul Faraon l-a afundat, pe Nabucodonosor l-a izgonit dintre oameni luându-i mintea, încât a ajuns să petreacă împreună cu fiarele, de la Saul a luat pe Duhul: *Şi Duhul Domnului*, zice, *S-a depărtat de la Saul, şi îl sugruma pe el un duh rău de la Domnul* (I Împăraţi 16: 14), adică trimis cu judecată dreaptă de la Domnul. Şi pentru învăţătorii Bisericii încă nu ar greşi cineva dacă va înţelege aceasta, că întâi a zis Pavel către prezbiterii din Milet: *Luaţi aminte de sinevă şi de toată turma în care Duhul Sfânt v-a sfinţit pe voi episcopi (adică veghetori)* (Fapte 20: 28), iar apoi zice: *Că şi dintre voi înşivă se vor scula bărbaţi grăind învăţături răstălmăcite*, adică împotriva Dumnezeiescul Duh, luând [alungând] de la dânşii pe înfricoşătorul Judecător (Fapte 20: 30)".

închipuit însă dinspre fața poporului celui robit în Babilon, lăudând pe Dumnezeu după slobozenie, după Teodorit[126].

1. Cu glasul meu către Domnul am strigat,

„Eu, zice, poporul Evreilor, cel ce sunt robit în Babilon, am strigat către Dumnezeu"[127].

cu glasul meu către Dumnezeu, şi a căutat spre mine.

Aici graiul se înțelege iarăşi pe dinafară, subînțelegându-se şi graiul „am strigat". Însă zicerea *glasul meu* se găseşte aici de prisos, fiindcă cel ce strigă cu glas mare strigă, că şi aceasta este o însuşire a limbii evreieşti, a întrebuința cuvinte de prisos precum este şi a zice de două ori *cu glasul meu*. Însă această întindere de strigare poate să arate că: „Am strigat, zice, cu glas şi cu fierbințeală către Dumnezeu şi pentru aceasta a luat aminte şi m-a ajutat"[128].

---

[126] Iar Atanasie şi Eusebie zic că, de vreme ce Idithum se tânguia pentru desăvârşita lepădare a Evreilor, avea de aceea nevoie de învățătura care să-l învețe Pronia lui Dumnezeu; crăpând de necaz din pricina întocmirii lucrurilor ce se vedeau, a izvodit despre aceasta cuvinte către David şi, pentru aceasta, s-a alcătuit psalmul acesta pentru Idithum.

[127] Zice însă Hrisostom: „Dar ce vrea să spună prin zicerea *cu glasul meu*? Cel ce strigă asupra vrăjmaşilor strigă cu glas de fiară şi de şarpe, iar cel ce strigă pentru a sa mântuire cu glasul său strigă". Iar Origen zice: „Şi ce vrea să zică zicerea *către Domnul*? Glasul celor mai mulți nu se aduce către Domnul, mai ales că nu-l aduc după Domnul [cuviincios Lui], iar glasul dreptului nu e numai cel cuviincios rugăciunii, ci şi tot glasul ce s-a sfințit Domnului, pentru că de-a pururea zice cele ce se cuvin, şi este cu totul după Dumnezeu. Deci şi noi, dacă nu cu tot sufletul înălțat către El ne vom ruga, ci ne rugăm doar la vremea rugăciunii, vom *striga* cu glasul către Dumnezeu, însă nerugându-ne cu glas curat, drept care nu vom fi ascultați".

[128] Iar Origen zice: „Eu, deşi Dumnezeu ia aminte pentru mine, pentru neştiința ceea ce este întru mine, nu simt că iau aminte de mine, iar cel ce acum s-a întărit şi a sporit nu rămâne nesimțind luarea-aminte a lui Dumnezeu ori întoarcerea Lui dinspre sine. Pentru aceasta zice acum că *a căutat spre mine*, iar în altă parte zice: *Pentru ce întorci fața Ta de la mine?* (Ps. 43: 25)". Iar Atanasie şi Eusebie zic că psalmul acesta învață pe Idithum să nu socotească că Dumnezeu stă departe de cei ce strigă către El, ci că este aproape de cei ce-L cheamă şi că întru întâmplările ce ne împresoară numai către singur Dumnezeu trebuie a năzui şi de acolo a afla odihna, pentru aceasta, şi începând, zice *cu glasul meu către Dumnezeu, şi a căutat spre mine.*

2. În ziua necazului meu pe Dumnezeu am căutat;

Graiul *am căutat* arată căutarea cea cu sârguință şi cu durere: „Te-am căutat, zice, pe Tine, Doamne, cu fierbinţeală şi cu toată inima mea, pentru ca să-mi ajuţi şi să mă mângâi în necazul meu"[129].

cu mâinile mele noaptea înaintea Lui, şi nu m-am amăgit.

Şi aici graiul *am căutat* se înţelege pe dinafară. Dar cum caută cineva pe Dumnezeu? Cu mâinile, când cineva întinde mâinile spre rugăciune, după Simmah; şi *în vreme de noapte*, adică când cineva află toată liniştea şi slobozenia, după Teodorit; şi *înaintea lui Dumnezeu*, Care vede toate. Unii însă prin *mâini* înţeleg aici faptele, iar prin *noapte* ascunderea de oameni, adică: „Am căutat pe Dumnezeu prin fapte bune şi pe ascuns, fără a mă şti de vreun om. Pentru aceasta cu un astfel de chip căutând pe Dumnezeu şi nădăjduind să-L aflu ajutor al meu, nu m-am amăgit dinspre nădejdile mele, nici nu m-am ostenit în deşert (după Atanasie), adică nu am pierdut ceea ce doream, ci m-am norocit de rodul rugăciunii", după Teodorit[130]. Cuvintele acestea însă se potrivesc şi poporului Evreilor pentru când s-au întors din Babilon în Ierusalim, dar se potrivesc şi fiecărui creştin care se va izbăvi de primejdii[131].

3. Lepădatu-s-a a se mângâia sufletul meu,

„S-a lepădat, zice, şi s-a deznădăjduit şi nu a primit sufletul să se mângâie de la oameni, pentru că necazul meu a fost prea greu şi covârşitor şi mai presus de toată omeneasca mângâiere".

---

[129] Iar Atanasie zice: „Un atât de mare necaz a înconjurat sufletul meu, încât nu numai ziua aş face rugăciunile, ci şi vremea nopţii voiesc să o cheltuiesc întru rugăciuni".

[130] Unii însă potrivesc zicerea lui David la pipăirea lui Toma, că el, pipăind cu mâna coasta Mântuitorului, nu s-a amăgit, ci desăvârşit s-a încredinţat că Acesta este Domnul şi Dumnezeul lui, şi nu altul oarecare.

[131] Altul însă zice: „Cei mai mulţi, atunci când ajung în necaz, întunecându-se de necazuri, nu mai simt că trebuie să se roage. Dar mai ales atunci trebuie a da mai multă rugăciune. Dar şi pe cei ce şi-au petrecut rudeniile la săvârşirea lor din viaţă (la mormânt adică) îi putem afla lenevindu-se de a înălţa rugăciunea către Dumnezeu, de ca şi cum atunci n-ar fi vreme de rugăciune. La fel şi pe cei ce s-au păgubit cu bani, lenevindu-se a veni la rugăciune, nu-i aflăm smeriţi de întristare; iar dreptul nu pregetă a întinde rugăciunea când se află în necaz. Deci aceasta cu adevărat e vitejie: ca atunci când pândeşte necazul, atunci mai mult a căuta pe Dumnezeu şi a-L căuta cu mâinile, adică prin fapte".

adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit;

„O singură mângâiere aveam, zice, întru necazurile mele cele atât de multe: pomenirea lui Dumnezeu; că, aducându-mi aminte cum că El singur poate să mă slobozească, mă mângâiam şi mă bucuram", după Teodorit. O, mângâiere lesne dobândită[132]!

Îndeletnicitu-m-am* şi s-a împuţinat cu sufletul duhul meu.

Diapsalma

Îndeletnicirea este îndeobşte vorbă de prisos şi bârfire, după ceea ce zice: *Spusu-mi-au călcătorii de lege bârfe** (Ps. 118: 85); *îndeletnicire* este numită însă şi cugetarea şi îngrijirea [luarea-aminte], precum se zice acum şi aici: „Cugetat-am întru sinemi şi mă îngrijeam în ce chip să mă slobozesc din cele întristătoare, şi fiindcă nu aflam slobozire de ele, s-a strâmtorat şi s-a împuţinat sufletul meu". Iar cu acest înţeles al cugetării şi al îngrijrii se ia şi aceasta: *întru proorocirile Tale mă voi îndeletnici* (adică *voi cugeta*) (118: 15), şi aceasta: *iar robul Tău se îndeletnicea* (adică *cugeta*) *întru dreptăţile Tale* (118: 23), şi multe alte ziceri ce se află în Psalmul 118. *Îndeletnicire* este numită şi rugăciunea, după

---

[132] Zice însă Teologul Grigorie: „S-a lepădat de a se mângâia sufletul meu? Vezi graiuri de întristare şi de deznădăjduire? Ce zici? Nu primeşti mângâiere? Te deznădăjduieşti de mângâiere? Acestea le zice Marele David, cel ce se desfată întru necazuri. Deci ce va pătimi el, cel mic, cel neputincios, cel nu atât de mare cu duhul? David se alunecă şi cine se va mântui? Ce ajutor să-şi afle, rău-pătimind? Sau ce mângâiere? Răspunde ţie David, marele vindecător: «Voieşti să înveţi de la mine către cine să alergi? Trebuie numai să voieşti, să alergi numai, mângâierea este aproape; *mi-am adus aminte de Dumnezeu şi m-am veselit*». Ce este mai gata decât aducerea-aminte!? Adu-ţi aminte şi tu şi veseleşte-te! O, vindecare lesne câştigată! O, grabnică doftorie! O, mărime de dar! Pomenindu-Se Dumnezeu, nu numai că adoarme împuţinarea de suflet şi întristarea, ci lucrează şi veselie (*Cuvânt la petrecătorii Naziansului*)". Iar Origen zice: „Unde e pomenirea lui Dumnezeu, se izgoneşte patima, unde e patimă, nu pomeneşte nimeni de Dumnezeu, pentru aceasta nu este întru moarte cel ce pomeneşte pe Dumnezeu (cf. Ps. 6: 5). Deci, dacă pomenirea lui Dumnezeu veseleşte, venirea Lui de faţă ce va face celui ce o simte pe ea? Vor plăsmui şi ei un nume, pe *veseleşte*". Iar Atanasie zice: „Nicio mângâiere de la oameni nu primeam, zice, singură pomenirea lui Dumnezeu mi se făcea veselie inimii".

* ἠδολέσχησα de la ἀδολεσχέω = a pălăvrăgi, a flecări, a vorbi în zadar/aiurea, a bârfi; a vorbi în general, a cugeta, a gândi. Biblia 1914 redă prin *gândit-am*. Am ales totuşi varianta lui Veniamin, pentru pricinile arătate în tâlcuire.

* ἀδολεσχίας. Forma substantivală a verbului de mai sus.

ceea ce se scrie în Cartea I a Împăraţilor despre Ana, maica Proorocului Samuil: *De mulţimea îndeletniciri mele* (adică *a necurmatei mele rugăciuni*) *m-am topit până acum* (1: 16).

4. Apucat-au înaintea străjii ochii mei,

Caraulele [străjile] cele ce păzesc oştile împart noaptea în patru străji, rânduind la fiecare strajă trei ceasuri, fiecare urmându-i celui de dinaintea lui. Zice dar aici David: „Ochii mei au apucat mai-nainte de toate străjile nopţii, adică au privegheat toată noaptea (după Teodorit), luând-o înaintea adică vremilor străjilor celor de acest fel, căci, de vreme ce mintea mea se îngrijea şi gândea, pentru aceasta şi somnul fugea de la ochii mei". Ori numeşte pe vrăjmaşii cei ce-l pândeau: „Că adică vrăjmaşii cei ce mă pândesc apucau mai-nainte de străjile nopţii şi privegheau împotriva mea"[133].

tulburatu-m-am şi n-am grăit.

„M-am supărat, zice, de necazuri, însă nu am arătat vrăjmaşilor această supărare a mea, pentru ca să nu se bucure mai mult împotriva mea"[134].

5. Gândit-am la zilele cele de demult şi de anii cei veşnici mi-am adus aminte şi am cugetat.

„Am gândit, zice, la zilele cele de demult şi adică la cele de pe vremea lui Moise şi a lui Isus al lui Navi, că adică evreii cei de atunci, strămoşii noştri, s-au slobozit din robia Egiptului (după Teodorit), cum au trecut Marea Roşie cu picioarele neudate şi cum, nenumărate faceri de bine luând, au intrat cu slavă în pământul făgăduinţei". Iar *ani veşnici* numeşte timpurile cele vechi, că aşa zicem

---

[133] Iar Origen zice: „Un ceva de acest fel să înţelegi şi la ochii dreptului, ţinând [urmând] această zicere a Scripturii: *Cu toată paza ţine inima ta* (Pilde 4: 23). Că multe fiind străjile şi cetăţile asupra cărora vrăjmăşeşte vrăjmaşul, întru care trebuie să se păzească omul pe sine cu ochii şi cu mintea, toate străjile apucându-le să le privească ca nu cumva, năvălind vrăjmaşii cu vreun chip asupra străjii, să apuce vreun loc neîntărit". Şi Eusebie a zis: „Aşa cu deşteptare aflându-mă şi noaptea priveghind, mă îngrijeam pentru poporul cel supus mie". Pentru aceasta a zis şi poetul: „Bărbatul sfetnic nu trebuie să doarmă toată noaptea./O, popoare, de ce v-aţi abătut?", şi cele câte urmau de aici.

[134] Iar altul zice: „Deci, dacă şi tu te-ai tulburat de întristare ori de mânie, ca un bun hăţuitor [vizitiu] hăţuieşte glasul: opreşte-i cuvântul ce voieşte a fugi din dinţi şi, pricopsind [sporind], nu te vei mai tulbura". Şi Teodorit încă zice: „S-a tulburat sufletul meu întru mine, că nu hăţuiam [controlam, chiverniseam bine] către alţii cugetările mele, lăsându-le slobode".

şi „din veac" timpurile cele din vechime. Iar *am cugetat* zice în loc de „am pomenit acestea în mintea mea". Iar *zilele cele de demult*, de care a zis mai întâi, pe acestea după urmare le zice *ani veşnici*. Din aceasta însă pornindu-se unii, altfel au tâlcuit zicerea *apucat-au înaintea străjii ochii mei*, adică: „Ochii sufletului meu, mintea mea adică, mai-nainte a socotit petrecerile vieţii". Că *noapte* este viaţa aceasta, pentru amăgirea ce se află într-însa, iar *străji ale vieţii* sunt osebitele petreceri, adică cea mai-nainte de lege, cea întru lege şi cea evanghelicească. Zice dar David că a socotit acele două petreceri, pe cea mai-nainte de lege şi pe cea în lege, şi nu a aflat să se fi făcut în ele Evreilor vreo astfel de părăsire precum s-a făcut în urmă, fiindcă Dumnezeu ajuta Patriarhilor şi celor mai-nainte de lege şi celor ce erau în lege. Iar când a venit evanghelicească petrecere, atunci s-a făcut Evreilor pentru totdeauna o desăvârşită robie de către armiile romane. Despre *străjile* cele de acest fel a zis şi Domnul, fericind pe cei ce priveghează într-însele: *Şi de ar veni (Domnul) în a doua strajă, şi de ar veni în a treia strajă şi le va afla aşa, priveghind, fericite sunt acelea* (Luca 12: 38).

6. Noaptea cu inima mea gândeam şi duhul meu cerceta:

„Noaptea, zice, când este linişte, atunci cugetam cu inima mea, adică în sufletul meu, şi cerceta duhul meu, adică scurma* ca cu o scoabă", căci aşa a tâlcuit Teodorit. Dar ce cerceta? Ascultă după urmare[135].

---

* Trad. lit. Aici în sens fig., provoca, stârnea [de la verbul σκάλλω]

[135] Zice însă Isihie: „Vremea nopţii este prea bună pentru vederile duhovniceşti, netrăgând către altele nici auzul, nici vederea, din care şi una, şi alta răspândeşte mintea din sine, distrăgându-se de la vederi; deci întru dânsa s-a îndeletnicit, zăbovindu-se la mişcările vederilor, că aceasta o a zis acum *îndeletnicirea*; însă acum, duhul lui şi *cerceta*, adică se supăra neputând încă a înţelege cele despre acestea; ori *noapte* este viaţa aceasta, din pricina neştiinţei, «întru care, zice, nu m-am dat pe sinemi somnului ca alţi oarecari, ci, treaz cu mintea fiind, gândeam despre cele ce ar trebui să fac şi ca un călător pe pământ scurmam duhul meu, ca, semănând întru dânsul, să secer viaţă veşnică, că cel ce seamănă întru dânsul, zice, din Duhul va şi secera viaţă veşnică»" (cf. Gal. 6: 8) (La Nichita). Drept aceea, mai sus zicea duhul *suflet* [v. 3], iar aici *duhul omului* este cel ce este într-însul, cu care sufletul scurmă şi se îndeletniceşte: *Şi mă voi ruga*, zice, *cu duhul mă voi ruga, însă şi cu mintea* (I Cor. 14: 15)". [Nu se arată cui aparţine citatul din urmă, deşi în gr. e pus în ghilimele separat de cel de la Nichita; pare a fi al Sfântului Nicodim. Definirea termenilor antropologici în Scriptură s-a lovit întotdeauna de taina omului ce nu poate fi niciodată înţeleasă pe deplin. Drept care nu este de mirare că Psalmistul (în context: Idithum) sau Apostolul Pavel folosesc diferiţi termeni pentru a arăta acelaşi lucru, precum mai sus s-a zis că duhul a fost aici numit suflet. Celor ce li s-a dat să vadă în Duhul tainele duhului omenesc, pot înţelege mai bine decât o fac săracele noastre cuvinte. Zicându-se mai sus *s-a împuţinat cu sufletul* (sau *s-a descurajat*) *duhul meu*, autorul tâlcuirii zice că duhul şi sufletul sunt aici o singură realitate sau sunt sinonime, şi

7. Au doară în veci va lepăda Domnul şi nu va adăuga a binevoi încă?

Cuvintele acestea şi cele următoare, până la *Şi am zis: acum am început* (v. 10), sunt nedumeritoare*. „Cercetam, zice, nu cumva desăvârşit ne-a lepădat Dumnezeu din purtarea Sa de grijă, şi mai mult nu voieşte a bine-plăcea întru noi?" Că aceasta înseamnă zicerea *nu va adăuga a binevoi încă*.

8. Au doară până în sfârşit mila Sa o va tăia?

„Oare nu cumva, zice, Dumnezeu pentru totdeauna va tăia de la noi obişnuita Lui milă, pe care o făcea cu noi?" Aceasta însă se vede a fi asemenea cu cea de mai sus, *au doară în veci va lepăda Domnul?* Însă zicerea este mai pătimitoare* decât aceea şi mai jalnică.

Sfârşit-a graiul din neam în neam?

„Nu cumva, zice, Dumnezeu a sfârşit, adică a închis graiul şi cuvântul Său pe care l-a poruncit la mii de neamuri? (despre care vezi la Psalmul 104) Nu cumva, zice, l-a hotărât de la neamul acela până la cel de acum, încât să nu mai sporească înainte spre mai multă vreme?"

9. Au doară va uita să Se milostivească Dumnezeu sau va ţine întru mânia Sa îndurările Sale?

---

nu greşeşte zicând aşa. Psalmistul pare a zice mai exact următoarele: „Simţurile mele cele sufleteşti (omul lăuntric) s-au împuţinat, au slăbit, căci n-am crezut celor ale Duhului; drept aceea duhul (cel) meu se întristează, căci a căzut în simţurile cele trupeşti şi cu duhul nu mă mai pot ruga, căci m-am făcut numai trup, cugetând cele necuviincioase şi trupeşti". După *Diapsalma* însă, adică după o oarecare zăbavă, frământându-se îndelung (vezi cele de după v. 3 până la sfârşit) şi silindu-se a cugeta lucrurile lui Dumnezeu („scormonind" cu sufletul, cercetând, provocând), îşi sporeşte credinţa, şi începe apoi oarecum ca şi Pavel să zică: „*Şi mă voi ruga cu Duhul* (în greacă, Duhul este cu literă de spirit) *mă voi ruga, însă şi cu mintea*, căci din Duhul Sfânt m-am împuternicit din nou să nu mai cuget cele trupeşti, căci a mă ruga cu duhul e una cu a mă ruga în Duhul lui Dumnezeu şi văd acum că, iată, *aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt* (v. 10)"].

* *Lit.*: aporetice.

* *Lit.*: patetică, mişcătoare.

Diapsalma

Zicerile acestea, deşi se văd asemenea cu cele de mai sus, arată totuşi ceva mai mult, anume cum că Dumnezeu este după fire îndurător şi milostiv, precum şi lumina este fireşte luminătoare şi focul fireşte arzător. Pentru aceasta, Dumnezeu, ca Unul Ce este astfel, nu-Şi va lepăda fireasca Sa milostivire. Se vede deci din aceste cuvinte că David a înţeles nedumerirea pe care o avea, adică cum că Dumnezeu nu-Şi va întoarce faţa Sa dinspre Evrei până în veci, nici mila Sa nu o va tăia de la ei, nici nu va sfârşi graiul, nici nu va uita să Se milostivească, ci că numai după mulţimea şi mărimea păcatelor, aşa dă şi pedeapsa.

10. Şi am zis: Acum am început;

Cuvântul acesta este însoţit de recunoştinţă şi de bună hotărâre. „Eu, zice, fiindcă am gândit cele ce am păcătuit, pentru aceasta am zis că acum este începutul pedepsei ce mi se cuvine (după Teodorit), fiindcă pedepsele pe care le luam până acum erau începuturi ale cuvenitei şi dreptei pedepse pentru faptele mele".

aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt.

„Schimbarea aceasta, zice, adică prefacerea pe care noi o am luat, din slobozenie şi din odihnă în robie şi în strâmtorare, aceasta, zice, este lucrul mâinii drepte a lui Dumnezeu care ne pedepseşte"[illegible].

[illegible] Mai descoperit însă zice Teodorit: „Acum am început a mă pedepsi de Dreapta Celui Preaînalt, Care aduce asupră-ne pedepsele cele spre bine în locul facerilor de bine celor de mai-nainte, că schimbarea *Dreptei lui Dumnezeu* sau prefacerea a numit pedeapsa, fiindcă Dreapta Celui Preaînalt obişnuieşte să dea pe cele bune prin care preface oarecum şi pedepseşte". Ori se înţelege şi aşa: „Purtând, zice, cugetările cele despre lepădarea neamului Evreilor, târziu oarecând am înţeles cum că schimbarea aceasta ce s-a făcut neamului din bune la rele, pentru nimic altceva nu s-a făcut decât pentru Dreapta Celui Preaînalt, cum s-ar zice mai arătat, pentru relele ce s-au făcut asupra Mântuitorului Hristos, Care este Dreapta Părintelui". Iar după Sfântul Chiril: „Încă şi tot cel ce se întoarce de la răutate ori întru fapta bună rămâne şi sporeşte, aşa zice: *Acum am început*". Iar după Teologul Grigorie: „Aceasta este schimbarea pe care Dreapta Celui Preaînalt o dăruieşte, ca de-a pururi, prin necurmate bune-suişuri, omul să sporească spre mai bine; că la cel ce sporeşte întru fapta bună nu este vreme când nu se schimbă". Iar altul zice: „Se zice însă că şi Cel Unul-Născut S-a schimbat, fiindcă dumnezeiasca fire întru neschimbare se înţelege [θεωρουμένης, sau se vede/priveşte], iar cu pogorârea către neputinţa firii omeneşti S-a schimbat, adică către chipul şi felul nostru, dar nu după

11. Adusu-mi-am aminte de lucrurile Domnului; că-mi voi aduce aminte dintru început de minunile Lui.

12. Şi voi cugeta întru toate lucrurile Tale şi întru iscusirile Tale mă voi îndeletnici.

Lucruri ale Domnului numeşte David aici pedepsele cele pe care Dumnezeu le dă oamenilor pentru folos. Însă zicerea *şi am zis* se ia pe dinafară: „În vremea aceea, zice, am zis că-mi voi aduce aminte de minunile Tale, Doamne, cele ce s-au făcut din începutul lumii, fiindcă pomenirea acestora mi-a adus mângâiere (după Teodor), şi mă voi îndeletnici, adică voi cugeta iscusirile* Tale, adică iconomiile şi chipurile întrebuinţate de Tine, Doamne, pentru mântuirea oamenilor"[137].

---

prefacere, ci după luarea trupului". A zis însă iarăşi dumnezeiescul Chiril: „Pe Dreapta Părintelui cea sfântă, care-i apără şi-i mântuieşte pe ei şi care doboară pe vrăjmaşi şi răstoarnă pe cei ce stau împotrivă o zice aici, pe cea fără de început şi pururea vecuitoare, care este (Fiul) Cel Unul-Născut; iar pentru aceasta iarăşi schimbându-se, [Psalmistul] adaugă: «M-am schimbat şi am cugetat apoi drept, şi de aici aflu că Dumnezeu iubeşte şi mântuieşte pe Sfinţi»".

* ἐπιτηδεύματα.

[137] Altul zice: „Vezi că, după ce S-a schimbat, adică după ce S-a făcut ca noi, *ne-am adus aminte*, zice, *de lucrurile Domnului*, căci înălţarea mâinilor lui Moise se aduce la taina lui Hristos, şi aşa cum prin înălţare a biruit Israel (apoi prin nor, mare, piatră şi mannă), aşa şi poporul cel nou, Israel cel nou, zicerea *pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său* (Matei 19: 5) [aduce la taina] celor două femei ale lui Avraam, care se iau prin alegorie; fericită însă este cugetarea aceasta, când cineva cugetă nu în graiuri, nici în cuvinte, ci întru toate lucrurile lui Dumnezeu; că cele ce se săvârşesc de noi după porunca lui Dumnezeu, ale lui Dumnezeu sunt, de la Care s-au dat oamenilor toate cele ce se iscusesc de dânşii: nu este lucru al meu a săvârşi curăţie, ci fiecare are dar osebit de la Dumnezeu a săvârşi aşa, acesta într-un fel, iar celălalt într-alt fel. Deci, dacă darul este de la Dumnezeu, curăţia nu este a mea, pentru aceasta şi cuvântul tău [ὁμιλία] să nu fie lumesc, ci, deschizând gura ta cuvântului lui Dumnezeu, îndrăzneşte să zici: *Întru iscusirile Tale mă voi îndeletnici*". [Fragmentul din acest anonim este cel puţin eliptic în prima parte a lui; pricina poate fi ruperea de un oarecare context: taina lui Hristos s-a arătat prin felurite evenimente şi persoane din Vechiul Legământ (ocrotirea norului şi pogorârea lui în chivot a prefigurat sălăşluirea Cuvântului în Fecioară, sau călăuzirea Duhului în Biserică; manna – Sfânta Euharistie, Hristos – Mâncarea care Se pogoară din cer; trecerea prin Marea Roşie – fecioria Maicii Domnului şi Botezul; izvorârea de apă din piatră – Hristos, ca Izvor de viaţă prin Duhul etc.). Mai greu însă se poate tâlcui apoi alegoria propusă în continuare.] Iar Isihie zice: „Şi care sunt minunile cele din început? Cele ce pentru noi le-a făcut Dumnezeu, adică cum că, ţărână luând din pământ, a făcut vietate cuvântătoare [raţională] şi chip al Său o a făcut; că Rai a sădit şi iarăşi l-a închis şi potop a adus asupra pământului, prin

13. Dumnezeule, întru cel sfânt calea Ta.

Sfânt numeşte ori cerul, ca pe un copleşitor* şi curat, întru care se socoteşte că locuieşte Dumnezeu, ori Muntele Sion, ca pe un afierosit lui Dumnezeu şi asupra căruia S-a pogorât Dumnezeu, ori prin *sfânt* numeşte biserica cea din Ierusalim, întru care, locuind, grăia din ea către cei vrednici. Iar Simmah, în loc de *întru cel sfânt*, a tălmăcit „întru sfinţenie", iar cu aceasta ne-a dat să înţelegem că fiecare lucrare a lui Dumnezeu este sfântă şi curată, măcar deşi pedepsele cele ce se slobozesc de la Dumnezeu asupră-ne se par împovărătoare, căci pricinuiesc trupului dureri.

Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?

Fiindcă David a făgăduit mai sus să-şi aducă aminte de minunile lui Dumnezeu, pentru aceasta aici mai-nainte de toate, laudă pe Dumnezeu şi zice: „Care Dumnezeu al celorlalte neamuri este atât de mare, puternic şi făcători de lucruri mari, precum este Dumnezeu nostru? Cu adevărat, niciunul".

Tu eşti Dumnezeu, Care faci minuni!

„Tu, zice, eşti cu adevărat singurul Dumnezeu, Care faci lucruri minunate"[138].

---

care a pedepsit şi a mântuit; că pentru noi se vede că peste [ἐπὶ] firească lege a adus lege scrisă, iar peste aceasta, proorocie. Că acestea sunt iscusirile lui Dumnezeu, meşteşugindu-le ca să mântuiască neamul nostru, întru care Proorocul se îndeletniceşte cercetând care din acestea mântuieşte pe om". Iar aflând acestea, nenumitul tâlcuitor adaugă şi acestea: „Dumnezeule, întru cel sfânt este calea Ta, că nimeni nu poate a veni către Tatăl fără numai prin Hristos, Care, Dumnezeu fiind, cu adevărat este Cel Sfânt".

* ἁγνὸν = sfânt, curat, ce inspiră sau umple de înfiorare cucernică.

[138] Iar Didim zice: „A zis *Tu eşti Dumnezeu* cu articol [ὁ θεὸς], ca prin el să arate pe Mântuitorul". Iar Isihie zice: „Nu măsurând, zice (că Cel nemărginit cu mărimea nu primeşte măsurare), ci lăudându-L şi minunându-se, căci mare cu adevărat fiind şi cu tăria, mare este şi cu pogorârea, mare pentru putere, mare pentru iubirea de oameni şi mare este Dumnezeul Acesta, după nenumitul tâlcuitor, Fiu fiind al Marelui Dumnezeu. Pentru aceasta şi Isaia a zis despre Hristos: *Se vor închina Ţie şi întru Tine se vor ruga: Întru Tine este Dumnezeu şi nu este dumnezeu afară de Tine. Cu adevărat Tu eşti Dumnezeul şi noi nu am ştiut, Dumnezeul Mântuitor al lui Israel* (Is. 45: 14-15)". Aceasta tâlcuind-o Didim, zice: „Căci aşa cum Dumnezeu este întru Acesta, şi nu este Dumnezeu afară de Acesta, şi Acesta este Dumnezeu, înţelege cu adevărat pe Aceeaşi Dumnezeire a Tatălui şi a Fiului, încât un Dumnezeu este Tatăl şi Fiul, de unde urmează socotinţa

14. Cunoscută ai făcut întru popoare puterea Ta,

Prin *popoare* numeşte aici neamurile, adică pe Egipteni, pe Amaleciţi şi pe toţi ceilalţi câţi, în deosebite vremi şi locuri, Evreii prin preaslăvite minuni i-au bătut şi i-au biruit, că toţi aceştia cu cercare au cunoscut că mare este Dumnezeul care ajută pe Evrei.

mântuit-ai cu braţul Tău pe poporul Tău, pe fiii lui Iacov şi ai lui Iosif.

Diapsalma

Braţ numeşte David aici puterea lui Dumnezeu, iar pe *poporul Evreilor* l-a numit *fiii lui Iacov*, ca ai unui strămoş şi Patriarh al acestora, dar şi *ai lui Iosif*, ca ai hrănitorului şi făcătorului de bine al lor şi ca ai unuia ce le-a pricinuit slavă pentru înţelepciunea şi stăpânirea prin care a fost luat în Egipt[139].

15. Văzutu-Te-au apele, Dumnezeule, văzutu-Te-au apele şi s-au spăimântat;

Cuvântul acesta este pentru minunea ce s-a făcut la Marea Roşie: „Te-au văzut, zice, în chip negrăit apele Mării Roşii şi, temându-se de puterea Ta, s-au despărţit în două"; că scris este că Dumnezeu mergea înaintea poporului Iudeilor

---

aceasta: *Eu şi Tatăl una suntem*, că nu a zis «Eu şi Dumnezeu», că Altul este Tatăl faţă de Fiul, dar nu Alt Dumnezeu, că Aceeaşi Dumnezeire este şi a Născutului, şi a Născătorului" (La Nichita).

[139] Altul însă zice: „Altfel însă, amânduror popoare, şi celui din tăierea-împrejur, şi celui din neamuri, le-a făcut Mântuitorul nostru cunoscută puterea Sa; căci cu lucrarea [ἐνέργεια] Sa şi cu fapta [πράξει] a izbăvit pe poporul Său, pe cel alcătuit din două neamuri, dându-Şi sufletul Său plată de izbăvire pentru mulţi, iar *popoare ale Lui* sunt cele pe care le-a unit într-un singur popor – *fiii lui Iacov*, adică cei ce din tăierea-împrejur au crezut, şi *fiii lui Iosif* – adică cei din neamuri. Că Iosif se tâlcuieşte «adăugire a Domnului», că a adăugat Dumnezeu alături de cei ce se mântuiesc din tăierea-împrejur pe cei ce din neamuri au crezut; şi s-a plinit proorocia care zice: *Şi lucrătorul de pământ se va adăuga către casa lui Iacov* (Is. 14: 1), că *lucrător de pământ* se numeşte nemernicul [*lit.*: prozelitul, care se tălmăceşte «cel ce a venit»; convertitul sau cel care urmează să fie convertit]; deci cunoscută a făcut Tatăl puterea Sa, adică pe Hristos, între neamuri, şi cu Însuşi Hristos, Care este Braţul Lui, a izbăvit pe poporul cel din evrei, apoi pe cel din neamuri".

cu stâlp de foc şi cu nor: *Iar Dumnezeu îi povăţuia pe ei, ziua în stâlp de nor ca să arate lor calea, iar noaptea în stâlp de foc* (Ieş. 13: 21).

tulburatu-s-au adâncurile.

„De înfricoşătorul vifor, zice, ce a căzut asupra apelor Mării Roşii s-au tulburat adâncurile ei cele mai de jos".

16. Mulţimea sunetului apelor,

„Când s-au tulburat, zice, adâncurile Mării Roşii s-au făcut într-o mulţime de sunet, adică vuiet mare din pricina apelor ei"; căci lipseşte graiul „s-au făcut"[140].

glas au dat nourii, că săgeţile Tale trec.

Glasul norilor este tunetul. Că zice istoria cea despre Marea Roşie că a suflat austrul puternic şi grabnic, şi aşa s-a despărţit marea; deci, fiindcă s-a făcut acel fel de furtună înfricoşată, urmează de aici că au căzut din nori fulgere şi săgeţi spre frica şi înspăimântarea Egiptenilor. Iar prin *săgeţi* să înţelegi fulgerele cele ce veneau şi treceau asupra Egiptenilor (Înţ. 5: 21). Iar graiul *trec* este în loc de „vor trece", după schimbarea timpului, iar *că* este de prisos, precum este de prisos şi cel de la Psalmul 64, acesta adică: *Striga-vor pentru că* vor cânta*[141].

---

[140] Iar Sevir [al Antiohiei] zice: „Aceasta o zice David după personificare, simţire şi suflet punând apelor celor nesimţitoare şi neînsufleţite, iar în istoria veche acestea aşa s-au făcut, iar în aceasta nouă, apele s-au temut văzând pe Domnul când S-a pogorât întru însele ca să Se boteze (după Sevir)", „când umbla peste ape (după Eusebie), când certa marea şi marea s-a făcut liniştită (după Atanasie)". Iar după Sfântul Chiril: „*Mulţimile popoarelor* celor ce se adună în bisericile lui Dumnezeu, care se aseamănă cu apele, văzând pe Dumnezeu că a venit la oameni, au luat frică mântuitoare, care este început al înţelepciunii; iar *adâncurile*, cetele necredincioşilor, s-au tulburat, sculându-se asupra Bisericii; *nourii* însă, celor ce li s-a poruncit să nu ploua peste via cea mai dinainte a lui Israel (Fapte 13: 46), adică ucenicii Mântuitorului, peste toată lumea împărţind cereasca ploaie, *glas au dat*, că *în tot pământul a ieşit vestirea lor* (Ps. 18: 4); încă şi mântuitoarele *săgeţi* şi alese, care numesc sufletele celor ce se mântuiesc, adică iarăşi înşişi apostolii ori înfocatele cuvinte ale lui Dumnezeu şi lucrările Sfântului Duh, pretutindenea au umblat".

* Echivalenţele româneşti redau originalul în osebite forme, de la caz la caz. În discuţie este formula καὶ γὰρ, tradusă aici fie prin *că*, fie prin *pentru că*.

[141] Iar nenumitul tâlcuitor zice. „*Nourii* au fost ucenicii şi apostolii şi evangheliştii Mântuitorului nostru, care *au dat glas*, că *în tot pământul a ieşit vestirea lor* (Ps. 18: 1; Rom. 10: 18), iar *săgeţi* ale lui sunt mântuitoarele şi alesele cuvinte care rănesc sufletele

Glasul tunetului Tău în roată.

În capitolul 14 din Ieşire este scris: *Şi a tulburat Domnul tabăra Egiptenilor şi a împleticit osiile căruţelor lor, care cu silă îi aduceau pe ei.* Aceasta dar pomenind-o aici David, zice: „Glasul tunetului Tău a căzut peste fiecare căruţă", după Teodorit, că *roată* numeşte căruţa, de la parte întregul, deoarece căruţa se târăşte pe roate. De tunetul acesta însă tulburându-se caii care trăgeau căruţele, s-au împleticit şi s-au încâlcit osiile unele cu altele, trecând una în alta. Însă zicerea aceasta se înţelege şi printr-o noimă mai înaltă [anagogic], anume că glasul teologiei se află în roată, adică în acel om care se atinge doar puţin de pământ, aşa cum şi roata puţin şi într-o clipeală se atinge de pământ, adică teologia se află în acel om care se îngrijeşte de cele pământeşti cât numai pentru hrana cea de nevoie a trupului său, iar toate celelalte sunt mai presus de cele pământeşti şi de jos[142].

---

celor ce se mântuiesc, după Mireasa-Biserică ce zicea: *Rănită sunt eu de dragoste* (Cânt. 2: 5; 5: 8). Şi încă Însuşi Mântuitorul a fost numit *săgeată* de Proorocul, care zice: *Făcut-a din Mine săgeată ascuţită şi în tolba Sa de o parte M-a pus* (Is. 49: 2). Şi iarăşi *săgeată* a Tatălui este Fiul şi Mântuitorul nostru, iar *săgeţi* ale Mântuitorului sunt ucenicii şi înfocatele Sale cuvinte; pentru aceasta s-a zis în psalmul cel despre cel iubit (Ps. 44): *Săgeţile Tale sunt ascuţite, puternicele popoare sub Tine vor cădea.* [Psalmul 44 este pe de-a-ntregul o proorocie despre Biserică, ca mireasă, şi Hristos (*Cel iubit*), respectiv despre Maica Domnului ca Mireasă şi biserică a lui Dumnezeu].

142 Iar dumnezeiescul Vasile zice: „Cum că Evanghelia este *tunet* arată ucenicii cei numiţi de Domnul, cei ce s-au arătat ca nişte fii ai tunetului, pentru aceasta nu în fiecare este glasul tunetului celui de acest fel, ci de va fi cineva vrednic să se numească *roată - că glasul Tău*, zice, *în roată* -, de va fi cineva, zic, întinzându-se către cele dinainte, aşa cum o face roata de puţin loc al pământului". Iar cel nenumit zice: „*Roată* este lumea; şi la Iezechiil încă *roată în roată* s-a zis viaţa oamenilor (cf. Iez. 1: 16), că şi cerul este în chip de stele, iar soarele are rotire necurmată, de unde şi Zorobabel zice la Ezdra: *Înalt este cerul şi grabnic în cale soarele, că se întoarce în cercul cerului şi iarăşi într-o zi aleargă la locul său* (I Ezdra 4: 34)". Zice însă şi Olimpiodor [diacon în Alexandria, trăitor în veacul al şaselea, autor al unei Tâlcuiri la Iov şi al altor lucrări]: „*Roată* însă se numeşte viaţa, pentru că se mişcă şi se rostogoleşte, după cea zisă: *glasul tunetului Tău în roată*: „Deci mai-nainte, zice - rostogolindu-se roata aceasta, adică viaţa -, până a nu ne rostogoli noi în pământ, să purtăm grijă de mântuirea noastră". Şi Sfântul Nil zice: „Să râzi de roata vieţii, căci, cu adevărat, fără rânduială se rostogoleşte, păzeşte-te însă de groapa în care se rostogolesc cei ce dormitează în viaţă". Şi Teologul Grigorie încă zice prin stihuri iambice: „Roata este cu nestatornicie înfiptă, viaţa aceasta, scurtă şi de multe chipuri. / În sus se mişcă şi jos se trage, că nu stă, deşi se vede că s-a înfipt. /Alergând, se opreşte, şi, rămânând, aleargă de la noi. Mult sare, dară a fugi nu poate. / Trage, împinge

17. Luminat-au fulgerele Tale lumea,

„Strălucirile minunilor, zice, cele ce s-au arătat în Marea Roşie, s-au arătat la toată lumea"[143].

clătinatu-s-a şi s-a cutremurat pământul.

„Pământul, zice, adică toţi oamenii cei de pe pământ s-au clătinat şi s-au temut, auzind şi înştiinţându-se de minunile pe care le-ai făcut, Doamne, în Egipt şi în Marea Roşie, şi în pustie pentru poporul Tău, Israel"[144].

18. În mare căile Tale, şi cărările Tale în ape multe şi urmele Tale nu se vor cunoaşte.

Zicerea aceasta este o glăsuire a minunii ce s-a făcut în Mare Roşie, adică: „Tu, Doamne, umbli pe ape când voieşti": aceasta o zice şi prin *cărările Tale în ape multe*, spre mai multă laudă a minunii. Iar aceasta, *urmele Tale nu se vor cunoaşte*, însemnează că amândouă părţile mării cele despărţite iarăşi s-au unit şi marea a stătut în starea sa cea mai dinainte, încât nu se vede nicio urmă şi niciun semn că s-ar fi despărţit[145].

---

tare cu mişcarea, astfel încât viaţa aceasta este nimic; /decât fum, ori vis, ori floare de iarbă".

[143] Iar altul zice: „Pe noi însă, şi simţitele fulgere şi tunete să ne întoarcă către Dumnezeul Cel ce tună şi fulgeră, că au ceva minunat, că de năprasnă se arată razele, arătându-se lumii, încât se topeşte întunericul nopţii, că nu numai soarele topeşte întunericul, ci şi fulgerul. Iar despre puterea tunetului zice Iov: *Şi tăria tunetului Tău cine o a văzut când se face?* (Iov 26: 14)". Iar cel nenumit zice *fulgerele* darurile Sfântului Duh ce strălucesc în toată lumea. Iar Atanasie zice: „Şi care ar fi fulgerele? Dacă nu cele ce strălucesc nouă lumina cea gândită? Sfinţii Apostoli şi Evangheliştii, cărora Mântuitorul le zice: *Voi sunteţi lumina lumii* (Matei 5: 14). Că auzită s-a făcut la toţi cei de pe tot pământul mântuitoarea propovăduire, prin care şi frică curată i-a cuprins pe toţi, după cea zisă: *Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi Lui cu cutremur* (Ps. 2: 11).

[144] Pentru aceasta şi Raav curva zicea către iscoadele lui Iisus: *A căzut frica voastră peste noi, că am auzit că a uscat Domnul Dumnezeu Marea Roşie de la faţa voastră* (Isus Navi 2: 9-10). Aceleaşi s-au făcut şi la venirea lui Hristos, că pentru preaslăvitul Lui glas şi pentru fulgerul lucrurilor Lui şi strălucirea minunilor s-a clătinat pământul, adică auzită s-a făcut mântuitoarea propovăduire a lui Dumnezeu la toţi cei de pe pământ".

[145] Iar Teodor zice: „Aici zice aşa: «Nu trupeşte s-a văzut calea Ta, ci prin minuni, că celor fără de minte zgomotul urmelor Tale nu se face cunoscut, iar nouă se face cunoscut, celor ce ştim că altfel nu s-ar fi tăiat marea, fără a o despărţi pe ea urmele Tale, că, cu oarecare nevăzută mergere trecând prin ea, lucrai trecerea, de faţă fiind şi lucrând, nevăzut

19. Povăţuit-ai ca pe o oaie pe poporul Tău, cu mâna lui Moise şi a lui Aaron.

„Tu, Doamne, zice, ai povăţuit pe poporul israelitenesc ca pe o oaie"; iar aceasta o a zis ca să arate purtarea de grijă şi păzirea pe care Dumnezeu le-a arătat Evreilor, Care i-a adus precum aduce păstorul oile la păşune fragedă şi la staul, în chip neprimejdios; că pentru aceasta este numit de David în altă parte şi *Cel ce-l paşti pe Israel*[146]. Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului.

Unii însă, printre care şi Teologul Grigorie, potrivesc psalmul acesta şi la lucrurile şi împrejurările lui David; căci David se va fi strâmtorat cu sufletul de necazurile şi întâmplările ce veneau asupră-i şi, pentru aceasta după slobozenia din necazuri e cu putinţă să fi alcătuit psalmul acesta, povestind toate câte a pătimit. Am împletit însă într-însul şi proorocii despre Hristos, pentru care socotesc că de aceea psalmul se suprascrie *întru sfârşit*. „Am strigat, zice David, când mă strâmtoram de necaz"; iar următoarele ziceri se potrivesc cu lesnire până la *gândit-am la zilele cele de demult*, iar *zilele cele de demult* sunt zilele bunei sale norociri, atunci când Îl avea pe Dumnezeu ajutor al său; aşijderea şi celelalte se

---

fiind însă, căci ai fire netrupească". Iar Atanasie zice: „*Mare* numeşte lumea, iar *ape multe*, osebitele neamuri ale oamenilor ce sunt într-însa; şi fiindcă Hristos a poruncit apostolilor, zicând: *Mergeţi, învăţaţi toate neamurile, şi iată, Eu cu voi sunt* (Matei 28: 19), ei au alergat în toată lumea şi au propovăduit la toate neamurile, cu dânşii fiind împreună Domnul nevăzut, după nemincinoasele Lui făgăduinţe, pentru aceasta a adăugat *şi urmele Tale nu se vor cunoaşte*, pentru nevederea umblării lui Iisus celei împreună cu dânşii, că numai ca Dumnezeu a făcut umblarea pe deasupra simţitei mări, precum zice Evanghelia (Matei 14: 25)".

[146] Altul însă zice: „Prea bine s-a zis *ca pe o oaie*, căci oile n-au avut nicio pricepere a lor spre a alerga spre hrănitoarele păşuni, ori spre a se sălăşlui în locuri neprimejdioase, ori adăpătoare a-şi căuta loruşi, de nu va fi cineva să le păstorească şi povăţuitor asupra lor. Acest fel de înţeles are şi acesta, *Cel ce paşti pe Israel*, şi *Cel ce povăţuieşte ca pe o oaie pe Iosif* (Ps. 79: 1), că arată cum că cei ce ieşeau din Egipt nu ştiau unde merg, ci unde îi ducea Dumnezeu, prin nori povăţuindu-i, acolo mergeau". Iar Isihie zice: „Nu în zadar a întrebuinţat aici chipul oilor, că aşa cum acestea se îndreptează cu toiagul păstorului, aşa şi noi ne păstorim cu Crucea lui Hristos; pentru aceasta a pomenit şi de Moise, şi de Aaron, care întru închipuirea Crucii purtau toiag făcător de minunile cele din Egipt şi din pustie; că precum acel toiag a fost întrebuinţat asupra vrăjmaşilor spre facerea de bine a lui Israel, aşa şi Hristos, pentru întoarcerea noastră, a întrebuinţat Crucea împotriva demonilor". Şi după Atanasie: „Precum oile nu ştiu unde se duc şi unde merg, aşa ne-ai scos pe noi, slujitor [pildă] spre aceasta întrebuinţând cele ce s-au făcut cu Moise şi Aaron; de acestea, zice, eu aducându-mi aminte, mă mângâiam cu gândul şi mă veseleam, căci, înţelegând cât şi ce fel a fost nouă cu ajutorul Tău, mă încredinţam că, ca Cel ce atâta ai făcut pentru mântuirea noastră şi pentru scăparea de atunci din relele ce ne ţineau, niciodată n-ai suferi acum cu totul a ne trece cu vederea, în robie fiind noi şi în primejdie".

potrivesc cu lesnire la David, până la *sfârşit-a graiul*. Aceasta însă se înţelege despre David, nu se zice nedumeritor, ci hotărâtor, că adică Dumnezeu a încheiat graiul, adică hotărârea pe care o a dat pentru tot omul: „Şi dar voi pătimi şi eu ceea ce a rânduit Dumnezeu". Iar *din neam în neam* este în loc de „după moştenirea fiecărui neam". Iar *aceasta este schimbarea* este zisă prooroceşte despre evangheliceasca petrecere, că David, prevăzând cu ochii săi cei mai-nain-te-înţelegători că petrecerea aceasta va fi deosebită de cea a legii, pentru aceasta zice că aceasta este lucrul lui Hristos, pentru că El, după Dumnezeire, Se numeşte *Braţul* sau *dreapta* Tatălui, ca Făcător al tuturor şi putere a lor. Iar următoarele ziceri sunt învederate, până la *Dumnezeule, întru Cel Sfânt este calea Ta. Sfânt* însă Îl zicem aici pe Sfântul Hristos, Care nu a făcut păcat: „Întru aceasta, zice, se lucrează sfatul Tău, Doamne, cel pentru înomenire, adică şi pentru mântuirea oamenilor", căci prin *cale* se înţelege aici „sfatul".

Apoi mirându-se David de taina aceasta a înomenirii, laudă şi măreşte pe Tatăl: „Cunoscut ai făcut, zice, popoarelor, tuturor neamurilor pe Fiul Tău"; că *puterea* lui Dumnezeu este Fiul; pe Acesta însă Îl numeşte şi *Braţ*, prin care poporul creştinilor s-a slobozit din robia Diavolului. *Fii ai lui Iacov şi ai lui Iosif* ne numim noi creştinii, fiindcă ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu în locul vechiului popor al evreilor şi am moştenit moştenirea neamului aceluia. Am zis însă despre aceasta la sfârşitul Psalmului 52, tâlcuind zicerea *bucura-se-va Iacov şi se va veseli Israel*. Iar aceasta, *văzutu-Te-au apele şi s-au temut*, a fost atunci când se afunda corabia în mare, în care era Iisus cu ucenicii Lui dormind, şi, deşteptându-Se El, a certat vânturile şi marea; atunci, temându-se ele, s-au liniştit. Când şi *adâncurile mării s-au tulburat* pentru frica stăpâneştii certări, atunci s-a auzit şi *mulţimea sunetului mării*. Iar *nourii au dat glas* la muntele Schimbării la Faţă, când a venit glas din nori care a zis că *Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit*. Însă *nori* poţi să-i zici şi pe prooroci, precum am tâlcuit la Psalmul 17, unde vei afla ce însemnează şi *fulgerele* şi *săgeţile*. Iar *glasul tunetului* este glasul evangheliceştii propovăduiri, fiindcă acesta a venit din cer şi fiindcă s-a făcut puternic şi auzit la toţi oamenii, iar *roată* este lumea, pentru nestatornicia ei.

S-a clătinat însă *pământul şi s-a cutremurat*, precum am tâlcuit la Psalmul 17, că stihul acesta se află tot acolo, iar prin *în mare căile Tale* zice: „Când Tu, Doamne, ai mers la ucenicii Tăi umblând pe deasupra apei", iar aceasta se arată şi în stihul următor, că *ape multe* sunt adâncul apelor; *urmele Tale* însă *nu se vor cunoaşte pe deasupra mării*, căci urmele nu se întăresc pe ape.

Oarecari numesc *mare* viaţa aceasta, pentru sărătura necazurilor şi pentru nestatornicie şi nepotrivire: „În viaţa aceasta, zic, s-a făcut calea petrecerii Tale, Doamne, după înomenire, însă urmele Tale sunt nepricepute". Iar *popor al Tatălui* este cel nou al creştinilor, iar *mână* este ducerea de mână şi povăţuirea lui Hristos, Care este şi un nou Moise, fiind Dătător al legii evangheliceşti, şi un nou *Aaron*, fiind mare Arhiereu, jertfindu-Se pe Sine poporului Său.

CATISMA 11

PSALMUL 77

De pricepere, lui Asaf.

Psalmul acesta se suprascrie *de pricepere*, pentru că cei ce-l citesc trebuie să aibă pricepere pentru ca să cunoască cine este cel ce grăieşte aici, şi către cine grăieşte, şi care este legea ceea ce se pomeneşte într-însul. Deci cel ce grăieşte în psalmul acesta este Proorocul David, ca dinspre faţa lui Hristos, iar cei către care grăieşte sunt Creştinii, cei ce au crezut în Hristos; iar legea care se pomeneşte într-însul este cea a Evangheliei.

1. Ia aminte, poporul Meu, la legea Mea,

Zice Proorocul Zaharia: *Şi vor năzui neamuri multe la Domnul în ziua aceea şi vor fi Lui popor* (cap 2: 15). Deci *popor* numeşte David pe cel creştin, iar *lege* pe cea evanghelicească, după Atanasie, despre care a zis Isaia: *Din Sion va ieşi legea şi cuvântul Domnului din Ierusalim şi va judeca între neamuri* (Is. 2: 3-4).

plecaţi urechea voastră spre graiurile gurii Mele.

Zicerea *plecaţi* se înţelege fie, simplu, „supuneţi" ori în loc de „mutaţi-vă urechile de la auzurile cele nefolositoare la propovăduirile Evangheliei", după Teodorit şi Eusebie[1].

2. Deschide-voi în pilde gura Mea; spune-voi vorbele cele din început,

Această zicere este proorocie despre pildele pe care le-a zis Domnul în Evanghelie, după Marele Atanasie. Că zice Evanghelistul Matei pomenind chiar zicerile acestea: *Acestea toate le-a grăit Iisus popoarelor în pilde şi fără pilde nu*

---

[1] Eusebie zice aşa: „Mântuitorul cere de la poporul Său întinsa ascultare, ca astfel să nu cadă întru aceleaşi greşeli ca şi poporul cel de mai-nainte, care nu a ascultat de Dumnezeu".

le grăia nimic, ca să se plinească cea zisă prin proorocul care zice: Deschide-voi în pilde gura Mea, scoate-voi cele ascunse de la întemeierea lumii (Matei 13: 34-35). Iar *vorbe** a numit aici David chiar *pildele*, iar Matei iarăşi, în loc să zică *pilde*, a zis *cele ascunse*, luând aminte la evreiescul izvod, care însemnează şi una şi alta, fiindcă toate pildele evangheliceşti ascund un adevăr. Pentru aceasta şi Achila a tălmăcit prin *ghicituri*; dar şi ceea ce a zis David aici *din început*, Matei a zis *de la întemeierea lumii*, luând aminte şi după aceasta la zicerea Scripturii evreieşti. Iar pe *spune-voi*, Matei l-a zis *scoate-voi*, care este cam tot aceeaşi cu *spune-voi*[2].

3. Câte am auzit şi le-am cunoscut [noi]

Zicerea *câte* se aduce la *pilde* şi se ia deosebi cu *minune**, în loc de „o, câte am auzit, atât de la dascăli, cât şi din dumnezeieştile Scripturi!" Că David vrea să spună cât de multe faceri de bine a făcut Dumnezeu Evreilor celor din vechime, şi,dimpotrivă, cât au întărâtat şi au mâniat Evreii pe Dumnezeu, şi, după urmare, câte rele au pătimit pentru această întărâtare a lor. *Am auzit* însă, a zis Domnul dinspre faţa Sa prin luarea omenităţii, după Teodor, căci şi Domnul, ca om, le-a auzit pe acestea, precum şi noi. Iar *le-am cunoscut* este în loc de „ne-am încredinţat despre ele"[3]. Deci nu zice simplu *am auzit*, ci şi „ne-am încredinţat"[4].

---

* προβλήματα e de altfel sinonim relativ cu παραβολαῖς.

[2] Adaugă însă Nichita, zicând: „Acest sens al pildei nu socotesc a fi potrivit cu cele ce se adaugă, adică cu cele de după *deschide-voi în pilde gura Mea*, că minunile ce le-a făcut în pământul Egiptului şi celelalte ale psalmului s-au făcut împotriva părinţilor lor, lucrurile făcându-se după zicere, iar zicându-se *pilde* după scopuri [διάνοιαν], s-a zis cu chip de povestire pentru oarecari lucrări duhovniceşti, ale căror închipuiri erau cele scrise şi făcute, însă cel ce nu voieşte ca sensul pildei Evangheliceşti să fie unul, şi altul cel al pildei ce se numeşte aici în psalm, ci unul şi acelaşi, să înţeleagă că aceasta, *deschide-voi în pilde gura Mea*, se zice nu pentru minunile ce s-au făcut de la Ieşire, ci pentru pildele lui Hristos cele din Evanghelie, care sunt zise prin Proorocul: *Ia aminte, poporul Meu, la legea Mea* şi celelalte.

* Vezi mai jos.

[3] Altul însă zice: „Poate că şi ucenicii răspund şi zic: «Câte am auzit şi am cunoscut!», că nu este în puterea tuturor a auzi şi a cunoaşte, fără numai a celor ce înţeleg cuvintele". Iar Atanasie zice: „Câte ne-am învăţat şi am auzit de la părinţi, toate acestea prin lucruri şi prin însăşi venirea lui Hristos le-am cunoscut". Iar Didim zice: „Cei ce au mintea lui Hristos, acestea le-au priceput duhovniceşte, că le-au povestit părinţii cei după trup, iar prin cunoaşterea [experienţa] lor, aceia au născut pe alţii, ca şi aceia să le povestească celor de după dânşii".

[4] Iar Origen zice: „Hristos vorbeşte mai sus la singular, iar aici la plural, plecându-Se [făcând pogorământ] cu Dumnezeirea şi vorbind omeneşte, luând împreună cu El şi pe cei

şi părinţii noştri ne-au povestit nouă.

După ce mai sus a zis că *am auzit*, aici adaugă şi de la cine, adică de la *părinţii noştri*. Iar *părinţi* zice acum nu pe cei fireşti, că nu putem zice că pe necredincioşii cei din neamuri i-au învăţat acestea născătorii cei fireşti, Elini fiind ei şi fără de lege, ci zice pe părinţii cei după aşezare [stare], precum zice Origen, care erau Moise şi ceilalţi prooroci, şi Sfinţii scriitori*, şi, pe lângă aceştia, tâlcuitorii şi învăţătorii popoarelor, precum am zis. Că fii ai acelor vechi părinţi şi ai proorocilor erau: Hristos, prin Maica Sa, şi apostolii lui Hristos, iar fii ai acestora, fii adică ai lui Hristos şi ai apostolilor, sunt toate popoarele creştineşti.

4. Nu s-au ascuns de la fiii lor, întru alt neam,

Născătorii adică au povestit învăţăturile acestea de-a dreptul fiilor lor, iar fiii lor nu le-au ascuns, ci le-au învăţat, tot astfel aceleaşi le-au povestit fiilor celor ce, la rândul lor, s-au învăţat; şi aşa iarăşi, fiilor celor de după dânşii. Că era lege care porunceşte lor acestea: *Ia aminte de sineşi, (...) să nu uiţi toate cuvintele cele câte le-au văzut ochii tăi şi să înveţi pe fiii tăi şi pe fiii fiilor tăi!* (Deut. 4: 9).

5. Vestind laudele Domnului şi puterile Lui şi minunile Lui pe care le-a făcut.

Zicerea *şi părinţii noştri ne-au povestit nouă*, pe care a zis-o mai sus, se uneşte cu *vestind*; iar zicerea *nu s-au ascuns de la fiii lor* este de mijloc*, în chip inversat. Iar lucrările lui Dumnezeu le numeşte *laude* şi *puteri* şi *minuni*: *laude* adică, pentru că este lăudat, iar *puteri*, fiindcă sunt apărătoare cu dumnezeiască putere, şi *minuni*, pentru că sunt minunate. Ori *puteri* adică numeşte pe cele asupra vrăjmaşilor, pe care le-a făcut Dumnezeu întru poporul Său, iar *minuni* numeşte pe cele ce le-a lucrat Dumnezeu întru poporul Său, pe care Dumnezeu le va povesti în parte[5].

---

de un neam cu El după trup, şi pe ucenici. Căci atunci când le dădea legea, vorbea cu putere împărătească ca dinspre aceeaşi faţă [persoană], iar acum, când scurtează povestirea vechilor citiri, face cuvântul obştesc şi zice *am auzit*, pentru luarea omenităţii".

* συγγραφεῖς = *lit.*: istorici.

* μέσου = *lit.*: (de) mijloc, mijlocie; în gram., diateză medie.

[5] Iar Atanasie zice: „Nu altui neam, ci fiilor lor, adică (nu pentru alt neam, ci pentru moştenitorii lor) toate lucrările cele mari s-au făcut de Mântuitorul, pentru aceasta nu a încetat poruncind lor să povestească laudele Domnului şi puterile Lui".

6. Şi a ridicat mărturie întru Iacov şi lege a pus în Israel.

Tâlcuirea zicerii *şi a ridicat mărturie întru Iacov* este aceasta următoare, adică zicerea *lege a pus întru Israel*, căci El Însuşi a ridicat semn, ceea ce însemnează că l-a şi dat, iar *mărturie* iarăşi se numeşte *legea*, precum am zis în Psalmul 18. Dar şi *Iacov* însuşi s-a numit Israel când s-a încredinţat că s-a luptat cu Dumnezeu. Iar de vrei să ştii care este legea aceasta, ascultă[6].

7. Câte a poruncit părinţilor noştri ca să le facă cunoscute pe ele fiilor lor,

„A legiuit Dumnezeu Evreilor, zice, aceasta, ca cele ce a poruncit El părinţilor noştri, acelea iarăşi să le facă cunoscute şi să le povestească fiilor lor".

ca să cunoască alt neam.
8. Fiii care se vor naşte şi se vor ridica, şi le vor spune fiilor lor,

Aici scrie pricina pentru care părinţii povestesc fiilor lor minunile lui Dumnezeu, adică pentru ca să le ştie neamul cel din urmă născut [născut după el]. Şi iarăşi fiii acelora care se vor ridica, adică acestora care se vor naşte din neamul cel din urmă, unii de la alţii, după moştenire, să le povestească celorlalţi înainte, ca pomenirea lor să rămână neuitată[7].

---

[6] Iar Teodorit zice: „*Mărturie* numeşte cortul cel aşezat în pustie, ca pe unul ce avea tablele mărturiei, adică cele ale legii. Deci aceasta zice că a poruncit-o prin acea legiuire, ca părinţii să dea mai departe, la strănepoţi, povestirea minunilor ca pe o oarecare moştenire". Aceleaşi le zic şi Isihie, şi Atanasie: „Că *mărturie* a fost cortul unde se afla Chivotul întru care era legea, şi Heruvimii, şi Curăţitorul, şi candela, şi masa, şi punerea înainte a pâinilor". Adaugă însă Atanasie, zicând: „A dat lege părinţilor lor, povăţuindu-i pe ei să cunoască prin lege pe Mântuitorul, Cel ce voia ca la plinirea vremii să vină la neamul lor. Dar, fiindcă au călcat mărturia şi legea, s-a făcut lui [neamului] altă mărturie trupul, care este locaş al lui Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce locuieşte într-însul; că *stricaţi*, zice, *biserica* (adică locaşul) *aceasta şi în trei zile o voi ridica* (Ioan 2: 19). Aceasta o zice şi Eusebie.

[7] Iar Atanasie zice: „Din acestea însemnează pe Sfinţii Ucenici ai Mântuitorului, care spun fiilor lor minunile cele isprăvite de Hristos, adică celor ce printr-înşii vin la credinţă". Iar Isihie zice: „Oare când zice acestea, priveşte la neamuri? Acestea încă nu erau născute întru buna-cinstire, că urmau să se nască mai târziu prin Sfântul Botez şi, pentru aceasta, cu dreptate zice *fiii care se vor naşte*; şi, cu adevărat, aceasta este cunoştinţă de Dumnezeu: a împărtăşi pe alţii din cunoştinţă şi a-i face fii cu învăţătura poruncilor, care lucru l-au făcut arătat cei ce au crezut în Hristos, că nimeni n-a zavistuit din pricina cunoştinţei de Dumnezeu, nici n-a crezut, ca cei mai-nainte-zişi, vrând a

9. Ca să pună întru Dumnezeu nădejdea lor

„Ca din povestirea aceasta, zice, învățându-se cei născuți unii din alții câte a făgăduit Dumnezeu să facă celor ce nădăjduiesc în El, să-și pună și ei toată nădejdea întru Dumnezeu".

și să nu uite lucrurile lui Dumnezeu, și poruncile Lui să le caute.

„Ca cei în urmă născuți, zice, citind strămoșeștile povestiri cele de acest fel, să nu uite lucrările lui Dumnezeu pe care mai sus le-a numit *puteri și minuni ale lui Dumnezeu*. Și *să caute*, adică să urmeze poruncilor Lui, pentru că cel ce caută un lucru, acela și urmează urma aceluia*". Iar un alt *neam** pot să fie și creștinii, care știu toate povestirile Testamentului Vechi și minunile lui Dumnezeu.

10. Ca să nu fie ca părinții lor, neam îndărătnic și amărâtor,

„Ca să nu facă ca neamul lor cel vechi, zice, și neamul cel de pe urmă, adică strâmb, care neam [vechi] nu avea credință dreaptă și întărită întru poruncile lui Dumnezeu și pe care, în vreme de strâmtorare, nu le credeau"; iar *amărâtor* zice pentru că el cârtea împotriva lui Dumnezeu atunci când întâmpina vreo greutate sau ispită și pentru că nu suferea când se afla în slobozenia cea din Egipt, ci socotea mai de cinste robia cea de acolo, precum toate acestea le povestește în multe locuri Cartea Numerilor[8].

11. Neam care nu s-a îndreptat în inima sa și nu și-a încredințat lui Dumnezeu duhul său.

„Pentru ca să nu se facă, zice, neamul cel mai de pe urmă ca cel vechi al Evreilor, care nu s-a îndreptat în inima sa ca să creadă în Dumnezeu cu simplitate și cu adeverire [încredințare], ci se strâmba strâmbându-se și îndoindu-se; acesta

---

închide altora intrarea, ci se chezășuiesc [παρεγγυῶςιν] să-și aibă [ei și alții] nădejde către Dumnezeu.

* Adică urmează ceea ce presupune acel lucru, cerințele și responsabilitățile pe care le implică.

* Vezi mai jos.

[8] Iar Atanasie zice: „Laude lui Dumnezeu spun apostolii celor ce printr-înșii se povățuiesc ca niște copii, ca și poruncile lui Dumnezeu să le caute și să nu urmeze relei credințe a părinților lor".

nu s-a arătat nici credincios lui Dumnezeu şi cuvintelor Lui"; iar *duh* zice aici sufletul[9].

12. Fiii lui Efraim, încordând şi săgetând cu arcele, întorsu-s-au în ziua de război.

Seminţia lui Efraim, fiul lui Iosif, era cea mai iscusită în a se oşti spre arce şi cea mai războinică, pentru aceasta după urmare era şi vestită. Dar mai ales era şi cea mai cinstită, pentru că ea a fost cea dintâi care a primit Chivotul înlăuntrul hotarelor ei, aşijderea şi Cortul Mărturiei cel ce s-a făcut de Moise, căci Silom [Şilo], unde era Chivotul şi Cortul, era parte şi loc al seminţiei lui Efraim. Deci „seminţia aceasta, zice, cea vestită în războaie, s-a biruit din pricina slujirii idolilor". Ori se înţelege şi altfel, că prin seminţia lui Efraim, care atunci era cea dintâi, David arată şi pe celelalte seminţii câte s-au dat vrăjmaşilor din pricină că s-au închinat idolilor, precum istoriseşte Cartea Judecătorilor. Zice dar David: „Fiii lui Efraim, cei ce încordau arcele şi săgetau cu săgeţile, aceiaşi s-au întors, adică temându-se, au dat dos* şi au fugit de la război, fiindcă s-au biruit", după Teodor. Unii însă, precum Teodorit şi Eusebie, zic că cuvântul acesta este proorocie pentru închinarea la idoli, în care la urmă a crezut seminţia lui Efraim; căci, după ce cele zece seminţii s-au despărţit de împărăţia lui Roboam, fiul lui Solomon, şi s-au dus în Samaria, seminţia lui Efraim, fiind cea dintâi dintre cele zece, a înduplecat pe celelalte seminţii să aşeze junincile cele de aur şi idolii în Samaria şi să se depărteze de la adevăratul Dumnezeu, pentru aceasta au şi fost daţi vrăjmaşilor asemenea cu celelalte, precum istoriseşte Cartea a III-a a Împăraţilor. Şi alţi prooroci încă prihănesc seminţia lui Efraim, pentru că s-a făcut poporului pricină de închinare la idoli[10].

---

[9] Iar Atanasie zice: „Neamul acela nu-şi avea inima dreaptă către Dumnezeu, şi nici duhul ei nu avea credinţă către Dumnezeu". Iar prin *duh* Teodor şi Eusebie înţeleg alegerea [προαίρεσις], socotinţa [γνώμη] şi aşezarea [διάθεσιν = starea][cu alte cuvinte, duhul omului îl constituie omul ce alege (hotărăşte) în funcţie de socotinţă (de un plan şi de un scop) şi starea sa – bună sau rea]. Iar Isihie zice: „Cu adevărat, cu singură limba îşi spunea credinţa, iar nu cu toată inima şi cu duh curat".

* Au dat bir cu fugiţii.

[10] Pentru aceasta a zis Osea: *Efraim este părtaş al idolilor* (4: 17) şi iarăşi: *Efraim a înmulţit jertfelnice [capişti]* (8: 11), şi Ieremia: *Şi voi lepăda pe voi de la faţa Mea, precum am lepădat pe fraţii voştri, pe toată seminţia lui Efraim* (7: 15).

13. N-au păzit aşezământul lui Dumnezeu, şi în legea Lui n-au voit să umble.

David arată prin cuvintele acestea ce pricină a stătut, pentru care toate seminţiile lui Israel s-au biruit, adică pentru că n-au păzit aşezământul lui Dumnezeu. Iar aşezământ (adică Testament) numeşte tocmelile şi făgăduinţele ce în deosebite vremi le-a făcut Dumnezeu cu Evreii, atunci când i-a dus în Pământul făgăduinţei, iar *lege* numeşte poruncile lui Dumnezeu[11].

14. Şi au uitat facerile de bine ale Lui şi minunile Lui, pe care le-a arătat lor,

Faceri de bine ale lui Dumnezeu sunt cele ce s-au făcut Evreilor, adică slobozirea din Egipt, scoaterea din Marea Roşie cu picioare neudate şi câte altele, ce le urmează mai jos. Iar *minuni* sunt cele ce le-a lucrat Dumnezeu în chip minunat împotriva Egiptenilor, pe care mai-nainte le numeşte semne şi grozăvii, adică prefacerea râurilor în sânge, scoaterea broaştelor şi lucrarea cu preaslăvire a celorlalte bătăi, pe care le înşiră şi mai jos. Iar Dumnezeu a arătat acestea Evreilor celor mai în urmă născuţi, prin învăţătura şi povestirea părinţilor.

15. Înaintea părinţilor lor, pe care le-a făcut

„Aceste minuni, zice, le-a făcut Dumnezeu înaintea părinţilor şi a strămoşilor Evreilor celor în urmă născuţi"; iar după urmare însemnează şi locul întru care Dumnezeu le-a lucrat pe acestea.

în Egipt, în câmpia Taneos.

Taneos era o cetate a Egiptului, întru care era scaunul împărăţiei lui Faraon, după Teodorit, despre care scrie Isaia: *Au lipsit stăpânitorii Taneosului* (19: 13). Dar Moise, în Cartea Ieşirii, nu pomeneşte numele Taneosului, după

---

[11] Iar după Marele Atanasie: „Fiii lui Efraim, adică tot Israelul, învăţaţi a se lupta împotriva vicleniior demoni şi la aceasta ca un arc făcându-se, când a venit vremea războiului, ei s-au schimbat; căci cum să nu se schimbe, când ei nu s-au schimbat de dragul stăpânirii lui Dumnezeu Cel adevărat şi de Care s-au lepădat, plecându-se pe sineşi lui Baraba, adică lui Satana? Apoi aduce adăugirea pricinii, că zice: „Predania cea nouă a Evangheliei nu au păzit-o, care este Testament şi lege..., şi multe faceri de bine făcându-li-se, pe toate le-au lepădat din pomenire, iar dovadă la aceasta este aceea că L-au dat pe El lui Pilat, că nu-L credeau atunci când zicea
: *Eu de la Tatăl am venit şi am ieşit* (Ioan 8: 42).

Eusebie, David însă, prooroc fiind, urmează să fi ştiut aceasta din Cartea Numerilor, întru care se scrie: *Şi Hebron în şapte ani s-a zidit, mai-nainte de Taneos al Egiptului* (13: 23) ori şi din cărţile celelalte ascunse*, poate şi din cele egipteneşti.

16. Desfăcut-a marea şi i-a trecut pe ei; pus-a apele lor ca un foale.

„A despicat Dumnezeu, zice, Marea Roşie şi a trecut pe Evrei, însă *a pus*, adică a ridicat şi de-o parte, şi de alta, părţile mării cele rupte, umflându-se ca un burete, că apa mării, zice, *s-a făcut perete de-a dreapta şi perete de-a stânga* (Ieş. 14: 22)[12]". Pe măsură ce povesteşte aici David minunea aceasta, nu le povesteşte nici pe toate, nici după vreo rânduiala după care s-ar fi făcut, ci fără luate-aminte le povesteşte, precum i-au venit în minte, fiindcă nu avea scop ca să le povestească precum s-au făcut, ci numai ca să mustre nemulţumirea Evreilor. Însă a pus mai întâi minunea cea din Marea Roşie, fiind de mai mare mirare decât celelalte[13].

17. Şi i-a povăţuit pe dânşii în nor ziua şi toată noaptea întru lumină de foc;

Zice Moise la Ieşire: *Iar Dumnezeu îi povăţuia pe ei ziua în stâlp de nor, ca să le arate lor calea, iar noaptea în lumină de foc* (13: 21). Acelaşi stâlp de nor ziua îi povăţuia şi îi acoperea pe ei de arderea soarelui, iar noaptea îi povăţuia, îi lumina şi îi încălzea, pentru că noaptea, fiind umedă, le pricinuia răceală[14].

18. Despicat-a piatră în pustie şi i-a adăpat pe ei ca întru adânc mult.

„A lovit, zice, Dumnezeu cu toiagul lui Moise piatra în pustia Muntelui

---

* *Lit.*: apocrife.

[12] Teodorit însă zice: „Firea apelor, ceea ce are fire să stropească, Dumnezeul a toate o a făcut să stea către mai mult, în două părţi adică, ca într-un foale, oprind-o cu cuvântul, fiindcă alcătuirea foalelor poate ţine cu tărie firea cea umedă". Aceasta o zice şi Didim.

[13] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „După un astfel de chip ne-a mângâiat pe noi Domnul, că ne-a trecut pe noi ca prin mare prin viforul vieţii acesteia, izbăvindu-ne de ridicările asupra ale ispitelor şi de valuri; am biruit însă printr-Însul şi pe potrivnicii demoni, şi în pământul cel adevărat al făgăduinţei am fost duşi".

[14] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Şi noi, într-un oarecare adânc în mântuitorul Botez, toată faţa egiptenească lepădând, adică toate felurile de păcate, prin Sfântul Duh ca prin nor ne vom povăţui şi întru lumină vom merge, iar ceva neplăcut din pricina arderii patimilor nu vom suferi".

Horeb şi a adăpat pe Evrei, precum spune Cartea Ieşirii, iar cu numirea *adâncului* a arătat mulţimea apelor care au izvorât din piatră", după Isihie.

19. Şi a scos apă din piatră, şi a pogorât râuri ca nişte ape.

Aceasta ce o zice David aici este o altă minune care s-a făcut în pustia Caddisului [Cadeşului], precum istoriseşte Cartea Numerilor, după Isihie. Că de două ori a izvorât Dumnezeu apă Evreilor, după osebite vremi şi locuri, întâi în muntele Horib, unde locul a fost numit *ispită şi ocară* (Ieş. 17: 7), deoarece Evreii au ispitit pe Dumnezeu cercând puterea Lui şi necrezându-I minunile cele atât de multe pe care le-au văzut mai-nainte, pentru care şi ocărau, şi prihăneau pe Moise pentru că i-a scos din Egipt în pustietăţi. Iar a doua oară le-a izvorât apă [tot] în Caddis, unde locul s-a numit *apa zicerii-împotrivă* (Num 20: 13), pentru că Evreii grăiau împotriva lui Dumnezeu, cârtind, Dumnezeu a poruncit lor prin Moise să se supună poruncilor Sale şi să nădăjduiască întru El, iar împietriţii-cu-inima Evrei nu se sârguiau să se supună cuvintelor Lui şi să nădăjduiască întru El, drept care despicarea Mării Roşii şi a pietrelor nu a făcut-o fără mijlocire (adică Însuşi de-a dreptul), ci le-a săvârşit prin Moise[15].

20. Şi au adăugat însă a greşi Lui,

De vreme ce greşealele pe care le-au făcut Evreii în pustie erau cunoscute din Cărţile lui Moise, pentru aceasta dumnezeiescul David nu le-a enumerat [pe toate], ci le-a zis fără luare-aminte [în general] *au adăugat însă a greşi Lui*; iar de vrei să ştii care sunt greşealele, ascultă.

amărât-au pe Cel Preaînalt, în loc fără de apă.

„Evreii, zice, au amărât pe Dumnezeu, cârtind şi dispreţuind slobozirea din Egipt, *neam îndărătnic şi amărâtor*", precum s-a zis mai sus. Şi L-au amărât în loc fără de apă şi uscat.

---

[15] Zice însă Grigorie al Nyssei: „Precum dar atunci firea pietrei cea împotrivitoare lovirii s-a făcut adăpare vârtoasă celor însetaţi, molătatea apei topind învârtoşarea, aşa şi Hristos, Piatra, după Apostolul, neumed şi nevârtos este pentru cei necredincioşi. Iar de aduce cineva către El toiagul credinţei, El Se face adăpare însetaţilor şi curge înlăuntrul celor ce-L primesc: *Că Eu*, zice, *şi Tatăl vom veni şi ne vom face locaş la el*".

21. Şi au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor, a cere bucate sufletelor lor.

Cuvintele acestea şi cele următoare, până la *foc s-a aprins*, cu adevărat Moise nu le-a istorisit curat, dar David le-a scris precum şi pe celelalte ca acestea, fie pentru că le-a cules din cărţi ascunse [apocrife] evreieşti, precum am zis mai-nainte, fie pentru că le-a aflat din predanii nescrise ale celor mai vechi ori pentru că s-a învăţat din descoperirea Sfântului Duh. Şi zice că au ispitit Evreii cu gândurile lor, adică au cercat de are Dumnezeu putere să le dea mâncările pe care ei le cer[16]. Iar *sufletele lor* este în loc de „loruşi", adică să dea loruşi mâncări.

22. Şi au grăit împotriva lui Dumnezeu şi au zis: „Au doară va putea Dumnezeu să gătească masă în pustie?"

„Au grăit împotrivă, zice, adică au cârtit împotriva lui Dumnezeu, zicând că Dumnezeu vrea să-i omoare cu foamea şi cu lipsirea îndulcitoarelor mâncări: «Şi oare va avea Dumnezeu putere să gătească nouă masă cu mâncările ce le poftim în pustie»?"

23. Pentru că a lovit piatra şi a curs apă şi pâraiele s-au umplut de apă.

24. „Au doară şi pâine va putea să dea? Sau să gătească masă norodului Său?"

„Fiindcă Dumnezeu, zice, a izvorât apă din pietre şi ne-a adăpat, oare poate să ne dea şi pâine? Şi masă să ne gătească, de cărnuri adică?" O, nebunie a Evreilor celor ce ziceau acestea! Pentru că a putut face pe cea dintâi, cum nu va putea face şi pe cele de-al doilea? Iar *pâraiele s-au umplut de apă* a zis în loc de „au curs". Socoteşte însă, iubitule, că David a zis aici cum că apa a ieşit din piatră mai-nainte de minunea pâinii, adică mai-nainte de mannă şi de cărnuri, adică de cristei, în vreme ce Moise, cu totul dimpotrivă, a zis la Ieşire că acolo, la capitolul 16, vei afla că întâi a dat Dumnezeu Evreilor carne de cristei seara, iar pâinea, adică manna, o a dat dimineaţa. Apoi, la capitolul 17, vei afla că piatra a izvorât apă. La această nedumerire, altcineva nu poate să zică ceva, decât că David aici nu

---

[16] Despre apă s-a scris aşa: *Şi a numit Moise numele locului acela ispitire şi ocară, din pricina ocării fiilor lui Israel şi pentru că ispitesc pe Domnul, zicând: Este oare Domnul în mijlocul nostru sau nu?* (Ieş 17: 7), iar despre mâncare nu s-a scris ceva de acest fel. A zis însă Teodorit: „De hrană având trebuinţă, nu au cerut ca să ia cele ce le trebuiau, ci L-au prihănit pe Dumnezeu ca pe un neputincios".

zice despre pâinea mannei şi despre carnea cristeilor de care scrie Moise la Ieşire, ci despre pâinea şi cristeii de care scrie acelaşi Moise la Numerii, fiindcă Dumnezeu a dat de două ori Evreilor mannă şi cristei[17]. Drept aceea, *piatră* numeşte aici David pe cea în Muntele Horeb lovită, şi nu pe cea din Caddis, căci aceea din Caddis încă nu a fost lovită[18]. Iar zicând David *au doară şi pâine va putea să dea?*, şi-a tălmăcit cuvântul cu acestea următoare, că a zis după urmare: *au masă va găti poporului Său?*

25. Pentru aceasta a auzit Domnul şi a mai răbdat; şi foc s-a aprins întru Iacov şi mânie s-a suit peste Israel.

Deşi cuvintele cele de mai sus le-au zis Evreii cu gândul lor şi cu ele au ispitit pe Dumnezeu, i-a auzit însă Cunoscătorul de inimi Dumnezeu, de ca şi cum le-ar fi zis şi cu cuvântul cel gânditor, iar zicerea *a mai răbdat*, Simmah o a tălmăcit „S-a mâhnit", adică „S-a mâniat"; fiindcă cei ce se mâhnesc şi se mânie obişnuiesc a se găti a face izbândă, pentru aceasta şi Moise zice: *Şi S-a mâniat cu urgie Domnul, şi s-a aprins foc întru dânşii de la Domnul şi a topit o parte din*

---

[17] Cum că Dumnezeu a dat cristei în două rânduri, este lucru arătat [dovedit]. Că în Cartea Ieşirii este scris: *Şi s-a făcut seară, şi s-au suit cristeii, şi au acoperit tabăra* (Ieş. 17: 13), şi în Cartea Numerilor: *Şi vânt a ieşit de la Domnul şi au trecut cristei de la mare şi au năvălit în tabără* (11: 31), pe care Evreii i-au mâncat până la o lună (asemenea). Iar despre pâine, adică despre mannă, în Scriptură nu se vede cum că Domnul o a plouat în două rânduri; aflăm mai cu seamă că aceasta se pogora de la cer în toate zilele, în afară de ziua sâmbetei, despre care este scris: *Iar fiii lui Israel au mâncat mannă patruzeci de ani, până au venit la pământul făgăduinţei* (Ieş. 17: 35). Mai mult decât atât, la Numerii se vede că Evreii au cârtit şi au zis către Moise: *Pentru ce ne-ai scos din Egipt: ca să ne omori în pustie? Nu este nici pâine, nici apă* (Num. 21: 5), şi deci pâinea aceasta se vede a fi pâinea cea de obşte din pământ, pe care în pustie nu o aveau, şi nu pâinea-mannă pe care o aveau totdeauna: iar aceasta se dovedeşte din ceea ce zicea în urmă: *Iar sufletul nostru s-a scârbit de pâinea aceasta zadarnică, adică de mannă* (asemenea). De aceea poate că dumnezeiescul David, neluând aminte la rânduiala minunilor celor făcute în pustiu, de care a zis mai sus autorul meu, Eftimie, a pus mai-întâi minunea apei, apoi pe cea a mannei, şi zice că „Evreii ziceau în inimile lor că a izvorî Dumnezeu apă din pământ este lucru lesnicios şi care se face în puţină vreme, iar a da pâine, care se seamănă şi după vreme îndelungată răsare şi se săvârşeşte, aceasta cum este cu putinţă să o facă îndată?" Aşa au tâlcuit zicerea aceasta Teodorit şi Nichita.

[18] Poate că chir Eftimie încheie cu aceasta, fiindcă minunea izvorârii apei ceea ce a ieşit în Caddis se vede că s-a făcut în urmă, pentru aceasta se şi scrie în capitolul 27 al Cărţii Numerilor, care s-a scris după Cartea Ieşirii.

tabără (Num. 11: 1). Iar *Iacov şi Israel* numeşte poporul Iudeilor, pe cel ce se trage din Iacov, care s-a numit şi Israel[19].

26. Căci n-au crezut întru Dumnezeu, nici n-au nădăjduit spre mântuirea Lui.

„Pentru aceasta, zice, mânia lui Dumnezeu s-a suit asupra poporului, pentru că nu a nădăjduit întru puterea Lui, măcar că au văzut mai-nainte atâtea şi atâtea minuni[20]. Nici n-au nădăjduit că-i va mântui Dumnezeu, Care a făcut pentru dânşii atâtea lucrări înfricoşătoare".

27. Şi a poruncit norilor deasupra, şi uşile cerului a deschis
28. Şi le-a plouat lor mannă ca să mănânce

Iarăşi a întors David cuvântul la minunile cele dintâi, la cele scrise în Cartea Ieşirii; iar *nori deasupra* zice pe cei ce se află la înălţime. Pentru că sunt nori care se află şi mai jos decât munţii şi tot pe aceşti nori îi numeşte şi *uşi ale cerului*, fiindcă se află în vedere mai-nainte decât cerul, după Isihie[21]. Şi a poruncit Dumnezeu să plouă nourii cu mannă, iar manna este ca sămânţa coriului, adică a coriandrului (un fel de sad care creşte în părţile călduroase), iar culoarea mannei era ca de cristal*; poporul o aduna şi o măcina ori o pisa, apoi o punea în

---

[19] Iar Teodorit zice: „Supărându-Se Domnul tuturor, zăbovea a le da pământul cel făgăduit părinţilor lor, pe care cu pedepsele cele de toate felurile i-a scos şi nu a adus asupra lor degrab pieirea cea de obşte, aşteptând să crească fiii acelora".

[20] La Nichita se însemnează cum că de zece ori au necrezut, ori au cârtit, ori au ispitit Evreii în pustie: 1. *Oare nu erau mormânturi în Egipt, de ce ne-ai adus să murim în pustie?* (Ieş 14: 11); 2. în Merra; 3. aducându-şi aminte de cărnuri şi pâini, atunci când le-a dat manna; 4. când au călcat porunca adunând mannă peste trebuinţă; 5. când au călcat porunca sâmbetei şi au ieşit să adune mannă; 6. în Rafidim, pentru lipsa apei; 7. când au făcut viţelul; 8. când cârteau asupra lui Dumnezeu, şi atunci focul a mistuit o parte din tabără; 9. când au plâns cerând cărnuri şi li s-a dat a doua oară cristei; 10. când au crezut cele zece iscoade, ca temându-se de Canaanei. Se vede deci cum, adunând aceste zece întâmplări din Scriptură, Dumnezeu zice: *M-au ispitit cu acestea de zece ori şi nu au ascultat glasul Meu* (Num. 14: 22), cu toate că alţii tâlcuiesc zecimea „de multe ori", de unde şi David zice mai încolo: *De câte ori L-au ispitit pe El în pustie!?* (Ps. 77: 45) Iar Isihie prin *mântuire* înţelege aici pe Hristos, precum şi mulţi prooroci Îl numesc astfel, şi mai ales Simeon arătat L-a numit, zicând: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30).

[21] Teodorit însă zice: „Fiindcă la vistierii se obişnuieşte să se pună uşi, iar pentru a scoate din ele trebuie să le deschidem, cuvântul proorocesc Îl arată pe Dumnezeul a toate (din nourii cei trimişi din cer, care pentru aceasta s-au numit şi uşi ale Lui) că dă mannă poporului ca din oarecare vistierii".

* κρύσταλλος, sau ca gheaţa curată.

oale şi o facea turte pe care le cocea în spuză, iar gustul era ca de îndulcire apătoasă* făcută din untdelemn[22]. Cele despre mannă le scrie Cartea Numerilor la capitolul 11, stih 7, iar la Ieşire se scrie că gustul mannei era ca o îndulcire de miere (Ieş. 16: 31).

şi pâine cerească le-a dat lor.
29. Pâine îngerească a mâncat omul;

Cer numeşte aici văzduhul, precum şi acolo la Psalmul 8, stih 9: *Păsările cerului*. Ori a zis aşa pentru că se vedea că manna din cer se pogora. Iar *pâine îngerească* numeşte manna, nu că aceasta era hrana îngerilor, ci pentru că la ploaia şi la pogorârea mannei a slujit îngerul, după Teodorit. Prihăneşte însă Stăpânul Hristos pe cei care socoteau că pâinea cea de acest fel a mannei a fost cerească, zicând aşa: *Nu Moise a dat vouă pâinea din cer, ci Tatăl Meu dă vouă pâinea cea adevărată din cer* (Ioan 5: 32), adică pe ceea ce este cu adevărat din cer. Iar cum că pâinea lui Moise nu a fost hrana îngerilor, iarăşi zice Domnul: *Părinţii voştri au mâncat mannă în pustie şi au murit; aceasta este Pâinea care se pogoară din cer, ca cel ce mănâncă dintr-însa să nu moară* (Ioan 6: 49-50). „Că de vreme ce aceia, zice, mâncând hrană, au murit, pentru aceasta nu a fost cerească, nici hrană îngerească", apoi iarăşi zice Domnul: *Eu sunt pâinea vieţii, Cel ce M-am pogorât din cer; de va mânca cineva din pâinea aceasta, va vieţui în veac* (Ioan 6: 51).

bucate le-a trimis lor din destul[23].

„Hrană îngerească, zice, spre săturare, a dat Dumnezeu Evreilor manna".

30. Ridicat-a austrul din cer, şi a adus întru puterea Sa vântul Libiei.

31. Şi a plouat peste dânşii ca pulberea cărnuri şi ca nisipul mării păsări zburătoare,

---

* Ca cea pe care o dă apa.

[22] Iar Lexiconul Barinon tâlcuieşte această *mâncare* aşa: „Gustarea sau îndulcirea cu mannă era asemenea cu gustul prăjiturii îndulcite cu miere".

[23] Iar Atanasie zice: „Nu numai manna hrănea trupurile, ci şi cu oarecare putere înţelegătoare hrănea sufletele lor. Că hrana şi pâinea îngerească este cea cuvenită celor cereşti şi duhurilor celor de sus, [adică] Dumnezeu-Cuvântul din Dumnezeu; manna dar însemnează pe Hristos". Iar Teologul Grigorie zice: „Este, zice, şi hrana cuvântului cu adevărat cerească şi înaltă, de vreme ce pâinea îngerilor este cuvântul cu care se hrănesc şi se adapă sufletele cele ce flămânzesc după Dumnezeu şi care caută hrană nu curgătoare [stricăcioasă] şi trecătoare, ci pururea-fiitoare".

32. Şi au căzut în taberele lor, în mijlocul locaşurilor lor.

33. Şi au mâncat şi s-au săturat foarte şi pofta lor le-a plinit lor; şi s-au lipsit de pofta lor,

Moise scrie la Numerii: *Şi duh [vânt] a ieşit de la Domnul şi a trecut cristei de la mare şi au năvălit în tabără*, şi celelalte (Num. 11: 31). Iar David, aici, *duhul*, adică vântul, pe care-l zice Moise, l-a despărţit în austru şi în Libia, fiindcă aceste două vânturi suflă din locurile cele calde în care petrec cristeii. *Ridicat-a*, a zis în loc de „a pornit de la cer vântul austru", adică din văzduh, că vântul este o grabnică pornire de văzduh. A zis *a plouat* pentru ca să arate că cristeii de sus, din văzduh, se aduceau des ca o ploaie, iar *ca pulberea şi ca nisipul* a zis pentru mulţimea păsărilor şi pentru că se aduceau unele peste altele; că au văzut o mulţime atât de mare de cristei, încât se puteau hrăni vreme de o lună şase sute cincizeci de ostaşi, afară de femei şi copii şi bătrâni, şi fără seminţia lui Levi[24]. Şi au căzut cristeii în tabăra Evreilor şi-mprejurul corturilor lor, pentru ca să nu se ostenească să-i adune, că *tabăra* este locul oştilor, iar *locaşurile* erau corturile fiecăruia. *Poftă* însă zice isprava poftei lor, precum lucrul cel poftit, adică mâncarea cărnii pe care o au poftit, precum zice şi Apostolul Pavel: *Iar nădejdea nu ruşinează* (Rom. 5: 5), *nădejde* numind isprava nădejdii, adică lucrul cel nădăjduit.

34. Încă mâncarea fiind în gura lor, şi mânia lui Dumnezeu s-a suit peste dânşii

35. Şi a ucis întru [pe cei] mai mulţi ai lor şi pe cei aleşi ai lui Israel i-a împiedicat.

Văzând Evreii mulţimea cea atât de mare a cristeilor, iarăşi nu au crezut făgăduinţei ce le-a dat-o Dumnezeu, cum că cu acestea se vor hrăni spre îndestulare vreme de o lună, ci, temându-se ca nu cumva să zboare şi să fugă ori ca nu cumva să se mănânce toţi şi aşa nu le vor ajunge spre săturare, ce au făcut? Au adunat mulţime multă [de cristei] şi îi uscau în văzduh, ca să-i aibă [şi mai târziu] spre mâncare. Că aceasta însemnează dumnezeiasca Scriptură zicând: *Şi şi-au fript (adică şi-au uscat) loruşi fripturi împrejurul taberei; cărnurile erau în dinţii lor mai-nainte de a lipsi, şi Domnul S-a mâniat asupra poporului, şi a bătut Domnul pe popor cu bătaie mare foarte* (Num. 11: 32-33). Vezi, o, cititorule, că

---

[24] Iar În Cartea Numerilor se scrie aşa: *Şi a fost numărul fiilor lui Israel împreună cu puterea lor de la douăzeci de ani în sus, tot cel ce putea ieşi la război în Israel, şase sute trei mii cinci sute cincizeci* (1: 45-46), afară de seminţia lui Levi şi afară de bătrâni şi femei, care urmează să fi fost de două ori sau de trei ori pe atâţia, adică un milion şi jumătate, şi mai mult.

mai-nainte de a se cheltui cărnurile păsărilor, ale căror rămăşiţe le aveau încă în dinţi Evreii, au necrezut şi au uitat puterea lui Dumnezeu; pentru aceasta s-au şi săturat de pofta cărnurilor ce le aveau, ca să se arate puterea lui Dumnezeu şi Pronia pe care o avea cu ei. Pofta Evreilor însă s-a împlinit în holeră, adică în pornirea veninului şi pe dedesubtul pântecelui, şi pe deasupra, prin gură, precum a zis Moise, pentru necredinţa şi saţiul lor. Drept care din boala aceasta mulţi s-au stricat şi au murit[25]. Iar *întru cei mai mulţi* Simmah a zis „întru cei graşi", iar Achila „întru cei unşi"; că aşa au fost numiţi oamenii cei bogaţi şi puternici din poporul Iudeilor. Că urmează de aici ca cei mai bogaţi şi mai tari să fi adunat mai mulţi cristei, şi pentru aceasta îi mâncau mai cu lăcomie şi mai fără de saţiu decât ceilalţi; s-au îndemnat însă cei de mai sus spune aceasta din următorul cuvânt ce zice: *Şi pe cei aleşi ai lui Israel i-a împiedicat*; cei 70 însă*, ca o zicere mai vrednică de cuvânt [mai înţeleaptă], au zis *întru cei mai mulţi* şi însemnează aici *întru mulţi*, adică „a ucis pe mulţi dintr-înşii". Iar aceasta se uneşte cu cuvântul cel de mai sus, pe care l-a zis Moise: *Şi a bătut Domnul poporul cu bătaie mare foarte*, că *bătaie mare foarte* este moartea celor mulţi. Iar *aleşi* i-a numit pe cei ce muriseră, ca pe nişte oşteni, că cei număraţi mai sus şase sute de mii şi cinci sute cincizeci erau oameni de oaste, aleşi din tot poporul spre a se oşti[26].

---

[25] Drept care şi mormintele în care au fost îngropaţi cei ce au murit din pricina cărnurilor şi de pătimirea holerei s-au numit „mormintele poftei", iar cei îngropaţi acolo, „popor poftitor": *Şi s-a chemat numele locului acela mormintele poftei, că acolo a fost îngropat poporul cel poftitor* (Num. 11: 34). Din aceste cuvinte cineva poate aduna o învăţătură bună ca aceasta, că precum Israelitenii, ieşind din Egipt, nu s-au mulţumit cu hrana mannei cereşti pe care o dădea Dumnezeu şi au poftit cărnuri, şi, pentru aceasta, mâncându-le, s-au stricat şi *popor poftitor* s-a numit, aşa şi monahii cei ce au ieşit din lume şi au fugit în munţi şi locuiesc prin mănăstiri nu se mulţumesc cu mâncările cele îngăduite monahilor, ci poftesc cărnuri, care dintru-nceput [din principiu] sunt oprite pentru toţi monahii, pentru că se strică şi pătimesc sufleteşte, şi care sunt supuse dumnezeieştii urgii, făcându-se călcători ai vechii predanii a Părinţilor şi, cu adevărat, nişte monahi ca aceştia se pot numi pe bună dreptate *popor poftitor*. Vezi, frate monahe, şi cuprinzătoarea subînsemnare a apostolescului Canon 81 din Pidalion, ca să te încredinţezi prin mărturiile şi istoriile de acolo că nu este îngăduit monahilor să mănânce carne!

* Traducătorii Septuagintei.

[26] Zice însă dumnezeiescul Nil: „Să nu se suie urgia lui asupra noastră, duhul stăpânitorului (adică al Diavolului) cel amăgitor, cel ca înainte-mergător şi iscoditor din întunericul în care se ascunde în suflet, oarecum se suie prin poftă". Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Să fugim dar de lăcomia şi îndrăcirea bunelor mâncări, adică de păcatul întrebuinţării fără măsură a mâncărilor, de îndrăcirea gâtlejului, de neînfrânarea cea dinspre hrană şi de îndrăcirea pântecelui, ca să nu îngropăm mintea în pântece". Iar Isihie zice: „Pe cei aleşi întru răutate i-a împiedicat, iar nu pe cei întru fapta bună, că sunt oarecari mai aleşi întru răutate".

36. Întru toate acestea au mai greşit încă, şi n-au crezut întru minunile Lui.

„Peste toate facerile de bine, zice, pe care le-au luat Evreii de la Dumnezeu, şi peste pedepsele ce le-au pătimit, iarăşi au mai păcătuit şi cu multe alte păcate, dar mai ales pentru că s-au temut de Canaaneni, care locuiau în pământul făgăduinţei, şi nu au crezut atâtea şi atâtea minuni ale lui Dumnezeu, socotind că acestea nu se făceau preaslăvire de Dumnezeu, ci se întâmplau de sine". În toate părţile psalmului acestuia însă, David mustră necredinţa Iudeilor, din care ei se primejduiau şi pentru care a zis Dumnezeu către Moise: *Până când Mă va mânia poporul acesta? Şi până când nu-Mi vor da crezare pentru toate semnele câte am făcut întru dânşii?* (Num. 14: 11). Pentru aceasta şi Hristos, în urmă, *neam necredincios* i-a numit pe Iudei.

37. Şi s-au stins întru deşertăciuni zilele lor

„Zilele vieţii Evreilor, zice, au trecut în deşertăciuni, adică în neîmplinire şi în nelucrarea vreunei fapte bune: de vreme ce căutau numai poftele trupului, au pierit cu toţii în pustii". Că a zis Dumnezeu despre dânşii: *Cu adevărat nu vor vedea pământul pe care Eu cu jurământ l-am făgăduit părinţilor lor; fără numai fiii lor, care sunt aici cu Mine, care nu ştiu ce este binele şi ce este răul* (Num. 14: 23), şi iarăşi zice: *Şi oasele voastre vor cădea în pustiul acesta* (v. 32), şi iarăşi: *Eu, Domnul, am grăit: Cu adevărat aşa voi face acestei adunări rele care s-a sculat asupra Mea: în pustiul acesta se vor topi şi acolo vor muri* (v. 35).

şi anii lor degrab.

„Anii vieţii Evreilor, zice, vor trece degrab, adică cu graba cea întru deşertăciuni şi răutăţi". Ori se înţelege şi altfel: „Că anii lor au trecut cu grabă, pentru că celor ce vieţuiesc cu lene şi cu odihnă li se pare că fiecare an trece în grabă, din pricina îndulcirii şi mulţumirii ce o cunosc; iar celor ce lucrează fapta bună şi se ostenesc li se pare dimpotrivă, anume că fiecare an trece cu zăbavă, din pricina ostenelii şi durerii pe care le suferă". Ori că *anii lor s-au stins [au pierit] degrab* însemnează că vor muri curând[27].

---

[27] Iar Teodor zice: „Cu iuţime se sfârşeau vieţile lor, nu câte unul în parte murind, ci într-o vreme, mii şi mii pierind deodată". Iar Eusebie zice: „Celui ce petrece în deşert şi nu-şi cheltuieşte zilele în vreo bunătate, şi anii îi curg cu grabă; iar celui ce-şi plineşte zilele întru lumină şi într-o faptă bună, nu-i lipsesc zilele [nu i se par scurte], ci se fac depline, şi

38. Când îi ucideau pe dânșii, atunci Îl căutau pe El, și se întorceau și mâncau la Dumnezeu.

39. Și și-au adus aminte că Dumnezeu este ajutorul lor și Dumnezeul Cel Preaînalt este Izbăvitorul lor.

„Când li se făcea bine, zice, Evreilor de la Dumnezeu, atunci nu simțeau facerile de bine, iar când erau pedepsiți, atunci simțeau și, după urmare, se înțelepțeau". Și nu numai aceasta, ci și dimineața, deșteptându-se, plângeau și se tânguiau înaintea lui Dumnezeu, căindu-se și zicând că au păcătuit, precum spune aceasta și dumnezeiasca Scriptură: *Și a plâns poporul foarte și, mâncând dimineața, s-a suit în vârful muntelui zicând: Iată, ne vom sui la locul acela de care ne-a grăit Domnul, căci am greșit* (Num. 21: 40)[28].

40. Și L-au iubit pe Dânsul în gura lor și cu limba lor au mințit Lui.

„Au iubit, zice, Evreii pe Dumnezeu cu singură gura lor, adică prin cuvinte din afară lăudătoare [fățarnice], și nu cu așezarea cea dinlăuntru a inimii", după Isihie. Asemenea îi prihănește pe ei Isaia, zicând: *Se apropie poporul acesta de Mine cu gura lui și cu buzele lor Mă cinstesc, iar inima lor este departe de Mine* (Is. 29: 13), căci ei făgăduiau cu cuvintele că cred și se supun lui Dumnezeu, iar cu faptele nu credeau și nu se supuneau Lui, căci cugetările lor dinlăuntru se împotriveau cuvintelor celor dinafară ale lor, precum a zis și Apostolul Pavel: *Pe Dumnezeu Îl mărturisesc că Îl știu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc* (Tit 1: 16).

41. Și inima lor nu era dreaptă cu Dânsul, nici nu s-au încredințat întru așezământul de lege [Testamentul] al Lui.

„Inima Evreilor, zice, nu era dreaptă către Dumnezeu". Aceasta însă este asemenea cu aceea pe care a zis-o mai sus: *Neam care nu s-a îndreptat în inima sa și nu și-a încredințat lui Dumnezeu duhul său* (stih 11), fiindcă nu au crezut cele ce a făgăduit Dumnezeu lor.

---

anii acestora pliniți și îndelungați, pentru că și faptele bune sunt depline și rămân și nu pier".

[28] Iar Teodorit zice: „O, dobitocie! Bine făcându-li-se și dobândind bunătățile, nu simțeau, iar bătuți fiind ca niște dobitoace necuvântătoare și muncindu-se, simțeau pe Cel ce-i bătea. Drept aceea nu în zadar Iubitorul de oameni Dumnezeu aduce bătăile asupra lor, ci de nevoie, că nu mic folos dobândeau din acelea". Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Sufletul pătimind, aproape este de Dumnezeu, iar nevoia este cea care-l întoarce către Cel ce poate a-l da (adică către Dumnezeu), poate și defăimând îmbelșugarea dăruirii (*Cuvânt către cetățenii Naziansului*)".

42. Iar El este îndurat şi curăţeşte* păcatele lor şi nu va strica.

Zicerea *curăţeşte* se înţelege în loc de „S-a milostivit", asemenea şi *nu va strica* se înţelege în loc de „nu a stricat", luându-se timpul viitor în loc de cel trecut. Deci zice: „Într-aşa stare de răutate au ajuns Evreii, iar Dumnezeu S-a milostivit asupra păcatelor lor şi nu i-a stricat îndată desăvârşit pe toţi, ci a răbdat îndelung". Că aşa a spus Moise, cel ce zicea: *Iartă păcatul poporului acestuia după mare mila Ta, precum milostiv Te-ai făcut lor din Egipt până acum! Şi a zis Domnul către Moise: „Milostiv sunt, după graiul tău"* (Num. 14: 19-20).

43. Şi va înmulţi a întoarce mânia Sa şi nu va aprinde toată urgia Sa.

Asemenea şi aici zicerea *va înmulţi* şi *nu va aprinde* este în loc de „a înmulţit" şi „nu a aprins", după schimbarea timpurilor, cele viitoare înţelegându-se în loc de trecute. „Dumnezeu, zice, a înmulţit a milui, adică atât de mult a miluit pe Evrei, încât Şi-a întors mânia Sa". A zis însă şi că nu a aprins toată urgia Sa, pentru că, de ar fi făcut aceasta, îndată i-ar fi pierdut pe toţi împreună, ci numai asupra unora mâniindu-Se, iarăşi asupra celor mai mulţi arată iubire de oameni. Pentru aceasta zice către Moise atunci când au făcut Evreii viţelul: *Iar acum lasă-Mă, şi mâniindu-Mă cu urgie asupra lor, îi voi zdrobi pe ei* (Ieş. 32: 10). Ori Se mânia numai în parte şi în parte numai îi pedepsea[29].

44. Şi Şi-a adus aminte că trup sunt, duh ce trece şi nu se întoarce.

Pe lângă acestea, zice că şi pentru aceasta i-a răbdat îndelung Dumnezeu pe Evrei, pentru că erau trup, adică neputincios şi de puţină vreme. Şi pentru că era duh ce nu rămâne multă vreme în viaţa aceasta, după Teodorit, fugind de aici şi nemaiîntorcându-se în viaţa aceasta[30]. Iar zicerea *Şi-a adus aminte* se află zisă

---

* ἱλάσεται. Mitropolitul Veniamin redă prin „Se milostiveşte". Termenul e reluat de Apostolul Pavel în Evr. 2: 17, pentru a arăta lucrarea mântuitoare a lui Hristos întru iertarea/curăţirea păcatelor.

[29] Pentru aceasta a zis şi Origen: „Dumnezeu n-a întrebuinţat niciodată deplin urgie asupra oamenilor, iar noi, ticăloşii, ne mâniem de îndată ce ne-ar ocărî vreun om, iar Dumnezeu nu-Şi aprinde toată urgia; deşi pare toată urgie, se aprinde după măsura lemnelor, fânului şi trestiei (cf. I. Cor. 3: 12-13)".

[30] Prin *duh* înţelege aici sufletul, alt tâlcuitor zicând: „De puţini ani este viaţa oamenilor şi firea e neputincioasă şi stricăciunii supusă, iar sufletul de la ei este cu neputinţă de sine a-l mai lua, nici a se întoarce în viaţa aceasta, că în viaţa aceasta nu ne mai întoarcem; drept aceea datori suntem a fi treji mergând pe cale, la care nicicum nu ne mai putem întoarce. Ori poate îi şi prihăneşte şi zice că s-au făcut ca nişte trupuri oarecare, din pricina iubirii

despre Dumnezeu în multe părţi ale Scripturii, dar nu în adevăr, ci metaforic şi după omeneasca cuviinţă, pentru că precum această Scriptură numeşte *uitare a lui Dumnezeu* întârzierea obişnuitei Pronii şi ocrotiri ale lui Dumnezeu, tot aşa şi *aducerea-aminte* numeşte după omeneasca-cuviinţă sprijinirea şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu către oameni, aşa ca să înţeleagă cei groşi cu mintea.

45. De câte ori L-au amărât pe El în pustie şi L-au mâniat pe Dânsul în pământ fără de apă?

Vedem în dumnezeiasca Scriptură că Evreii au amărât de multe ori pe Dumnezeu, necrezând şi cârtind asupra Lui (şi vezi subînsemnarea stihului 26, unde zice: *şi nu au crezut lui Dumnezeu*). Şi nu numai că L-au mâniat de multe ori, ci şi de multe ori L-au şi întărâtat, adică L-au pornit spre mânie. Şi unde? *În pustie*, unde se cuvine ca mai mult a fi slujit Dumnezeu şi a-l bine-plăcea pentru lipsa şi neaflarea celor de nevoie şi pentru oricare alt ajutor, unde e *pământ fără de apă*, unde mai ales se cuvenea să se smerească şi să roage pe Dumnezeu pentru lipsa apei.

46. Şi s-au întors şi au ispitit pe Dumnezeu, şi pe Cel Sfânt al lui Israel L-au întărâtat.

Aici graiul *s-au întors* se ia spre rău. „S-au întors, zice, Evreii de la un rău la altul". Unii însă înţeleg graiul *au ispitit* în loc de „L-au mâhnit". Iar Sfânt al lui Israel numeşte pe Dumnezeu, care însemnează „pe Cel lăudat şi preaslăvit de Israel"[31].

---

de îndulciri şi de cărnuri, cu duh mergând şi întorcându-se, că duhul trupului, adică cugetarea cea de acest fel, este pământesc şi pieritor, precum şi cel din dobitoacele cele necuvântătoare. Că dintru iubirea trupului s-a făcut carne; deci îi miluieşte, zice, pe ei Dumnezeu, cu toate că se plecaseră întru cugetarea celor ale cărnii, şi duh având de-a pururea trecând în poftele trupului, fără a voi să se întoarcă către Dumnezeu. Şi pentru nimic altceva nu-i miluia şi-i mântuia, decât pentru singură iubirea Sa de oameni".

[31] Iar Origen zice: „Şi tu, creştine, de câte ori, lăsând pe Dumnezeu, te vei duce la păcatul cel pustiu de Dumnezeu, amărăşti pe El în pustii; şi de câte ori lenevindu-te faţă de adunările în biserică, care este ţie izvor de apă ce izvorăşte spre viaţa veşnică, şi te vei trândăvi la a te aduna, ducându-te în locul fară de apă, aşa Îl întărâţi; de te vei întoarce în Egipt, la păcatul pe care l-ai părăsit, iarăşi păcătuieşti. Nu te îndestulezi cu semnele pe care le-ai văzut spre mântuire, şi vrei să vezi semne noi? Nu-ţi aduci aminte cum te-ai izbăvit cu adevărat de gânditul Faraon cel ce te necăjea? Nici semnele pe care Dumnezeu le-a făcut cu tine în Egipt nu le socoteşti? Căci mie, fiecare facere de bine a lui Dumnezeu îmi este ca un semn; dacă cândva, bolnav fiind, m-am izbăvit de boală, Dumnezeu îndelung-răbdând tocmai ca să mă pot scula din boală şi să vieţuiesc bine, aceasta o am

47. Şi nu şi-au adus aminte de mâna Lui în ziua în care i-a izbăvit pe ei din mâna celui ce-i necăjea,

Mână numeşte aici puterea lui Dumnezeu, care făcea bine Evreilor, iar rău făcea vrăjmaşilor Evreilor. „Nu şi-au adus aminte, zice, de puterea lui Dumnezeu nemulţumitorii Evrei, nici de ziua aceea întru care i-a izbăvit din mâna necăjitorului Faraon"[32].

48. Cum a pus în Egipt semnele Sale şi minunile Sale în câmpia Taneos:

„Nici nu şi-au adus aminte Evreii, zice, de cum a făcut Dumnezeu semnele şi minunile Sale". Despre *semne şi minuni* însă, unii zic cum că numeşte pe acelaşi lucru, după repetare din alăturare, iar alţii au numit *semne* cele câte au urmat după fire şi vătămau, precum a fost boala dobitoacelor Egiptenilor şi precum a fost stricarea roadelor pe care au făcut-o lăcustele, fiindcă fireasca însuşire a lăcustelor este de a strica roadele, iar *minuni* numeşte cele câte s-au făcut mai presus de fire, precum a fost schimbarea apei în sânge, petrecerea broaştelor celor din apă pe uscat şi altele ca acestea, că acestea sunt mai presus de legile firii. Iar despre *Taneos* am spus că a fost cetatea întru care se aflau împărăteştile curţi ale lui Faraon.

49. Şi a întors în sânge râurile lor

Minunea aceasta a fost întâia bătaie [plagă] adusă Egiptenilor. Iar *râuri* numeşte apa Nilului, fiindcă singur râul acesta curge şi adapă Egiptul; însă *râuri* a zis la plural, deoarece limba evreiască pe cele la singular le zice la plural, precum am spus şi altădată. Unii însă zic cum că *râuri* a numit canalele cele ce ies din Râul Nil [afluenţii], care trec prin multe locuri, că de vreme ce mai sus a zis *a pus în Egipt semnele Sale*, acum, zicând *râurile lor*, se înţelege că râurile erau ale acelora din Egipt.

---

luat semn de la Dumnezeu; iar dacă vreodată, aflându-mă în vreo primejdie de vreun fel oarecare, am scăpat, o am luat semn de la Dumnezeu. De câte ori ne-am rugat şi am dobândit cele ce am cerut, acestea ne sunt nouă semne".

[32] Iar Isihie zice: „*Mână a lui Dumnezeu*, adică a Părintelui, după cuviinţă numeşte pe Hristos, de vreme ce toate prin ea s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut, după Evanghelistul Ioan".

și fântânile lor, ca să nu bea.

Fântâni numește David cisternele și puțurile în care Egiptenii adunau apa de ploaie, pe care Dumnezeu a prefăcut-o în sânge, ca ei să nu poată bea. Unii însă zic că David numește *fântâni* și izvoarele, după analogie, fiindcă în Egipt nu plouă decât rareori[33].

50. Trimis-a asupra lor muscă câinească și i-a mâncat pe ei;

Minunea aceasta a fost a patra bătaie a Egiptenilor, căci a doua a fost cea a broaștelor, iar a treia cea a muștelor, că, precum mai sus povestind David facerile de bine către Evrei, precum am spus, nu a păzit rânduiala lor, așa și acum, bătăile cele asupra Egiptenilor povestindu-le, nu păzește rânduiala lor: întâi pentru că nu avea numai scopul acesta, a arăta adică cum toate stihiile se războiau împotriva lui Faraon din porunca lui Dumnezeu, și alta încă pentru că rânduiala lor o a păzit Moise, drept care nu mai era de trebuință a o păzi David. Iar *musca câinească* este o muscă sălbatică, năvălitoare și obraznică, iar *i-a mâncat* zice în loc de „îi mânca"[34].

și broaște și i-a stricat pe dânșii.

„Dumnezeu, zice, a dat Egiptenilor mulțime de broaște, care îi stricau mușcându-i și mâncările lor spurcându-le și de toată greața și spurcăciunea umplându-i"[35].

---

[33] Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Cu porunca lui Moise firea apei s-a prefăcut în sânge, încât și peștii, după ce apele s-au prefăcut și s-au stricat, s-au făcut ca grăsimea trupului, iar Evreii, când scoteau apă, aceasta nu era sânge; drept aceea, vrăjitoria a avut vreme, în apa aceea ce se afla la Evrei să schimbe felul ei cel sângeros".

[34] Iar Solomon scrie la Înțelepciune, zicând: *Pentru că înțepătura lăcustelor și a muștelor le-a adus moartea și n-a fost niciun sânge în sufletul lor* [în trad. (aici: parafrază) Bibliei Sinodale: *n-a mai fost niciun chip să-și scape viața*] (16: 9).

[35] Zice însă Grigorie al Nyssei: „Nașterea broaștelor nu s-a revărsat întru atâta mulțime după vreo urmare legiuită a firii, ci însăși porunca lui Dumnezeu a izvodit din nou firea vietății care s-a arătat atunci prin alcătuirea broaștelor, și tot Egiptul, prin casă strâmtorându-se, se strica din pricina acestor jigănii". Căci zicea istoria despre broaște că, ieșind la uscat și afară din apă făcându-se, se fac otravă omorâtoare, încât, mușcând ele, [mușcătura] se face asemenea cu cea a șarpelui sau aspidei, iar broasca cea de uscat se numește frinnos [*trad. lit.*, adică o subspecie de broască râioasă, una din cele 26 de specii (order Anura) de amfibieni de uscat fără coadă; această subspecie s-a numit a *Frinoidelor*

51. Şi a dat păliciunii roadele lor şi ostenelile lor, lăcustelor.

Măcar *că păliciunea* nu se vede a fi numărată de Moise între bătăile Egiptului, dar însă şi aceasta împreună se cuprinde întru acelea, deoarece naşterea cea nouă a lăcustelor despre care scrie Moise se numeşte păliciune, care se zice lăcustă, că Achila aşa a numit păliciunea, omidă (iar după oarecari, omida este lăcusta cea fără aripi*). Iar *roade* numeşte toate ale pământului, iar pe acestea le numeşte *osteneli* pentru că cu osteneală se plugăresc. Bătaia lăcustelor a fost după număr a opta, iar Proorocul Ioil zice că alta este omida şi alta este păliciunea, zicând: *Şi lăcusta, şi omida, şi păliciunea, şi vierme păros şi cu multe picioare* (Ioil 2: 25)[36].

52. Bătut-a cu grindină viile lor şi duzii lor cu brumă.

„A ucis, zice, bătaia grindinii viile Egiptenilor şi nu le-a lăsat să rodească". Aceasta a fost după număr a şaptea bătaie. Iar bătaia cu brumă, deşi Moise nu o istoriseşte în cartea Ieşirii, cu toate acestea, ea se cuprinde împreună cu grindina, pentru că dintr-însa s-a înfiinţat, stricând duzii. În Egipt se află mulţi duzi, fiindcă acest soi de copaci se înmulţesc mai mult în locurile cele calde, precum este Egiptul. Şi precum grindina este stricătoare de vii, aşa şi bruma este stricătoare de duzi.

53. Şi a dat grindinei dobitoacele lor şi averea lor focului.

Grindina, căzând împreună cu focul asupra Egiptului, mai-nainte de toate ucidea şi usca viile şi duzii, fiindcă aceste saduri nu au puterea de a sta împotrivă şi a se păzi de bătaia grindinei, apoi lovea dobitoacele câte păşteau pe câmpii, pentru că ele aveau puţină puterea firească spre a răbda bătăile grindinei; în sfârşit însă, grindina a stricat toate ierburile, iar focul toţi copacii, fiind

---

sau *Nectofrinoidelor*], despre care scrie Sinesie: „[Specie] de aspidă, de frinn [*frinoide*], de şarpe, şi care fuge".

* E aşa-numita lăcustă cosaş, care este mai mică decât lăcusta propriu-zisă. Textul prezintă unele greutăţi de înţelegere. Pe lângă acestea, precum se vede, părerile sunt împărţite. Păliciunea [ἐρυσίβη = un fel de ciumă sau boală a plantelor pricinuită de secetă sau de alte cauze] determină sau însoţeşte înmulţirea lăcustelor prin larve sau „omizi", pentru aceasta s-a şi putut asocia păliciunea cu lăcusta.

[36] Zice însă Origen: „Nu a numit toate bătăile, că pe a treia, a şasea şi a noua le-a trecut sub tăcere, adică muşiţele [muşte mai mici, „câineşti"], pulberea şi întunericul, iar în locul acestora a zis *păliciunea* şi *grindina*, iar păliciunea, după oarecari, este stricarea grâului cea în chip de praf ori colbul cel în chip de brumă, ce cade asupra roadelor şi le strică".

amestecat cu grindina şi, cu adevărat, era o grozăvie înfricoşătoare, a fi adică unit focul cu apa, două lucruri potrivnice după fire luptându-se. Iar *avere* numeşte bogăţiile Egiptenilor, adică roadele şi sadurile. Trebuie însă să ştim că, deşi bătaia grindinei împreună şi a focului au stricat toată buruiana şi copacul, precum se istoriseşte, au rămas însă oarecari copaci şi buruieni, pe care apoi le-a mâncat lăcusta ceea ce a venit apoi după arzătoarea grindină, despre care scrie Moise: *Şi va mânca lăcusta tot prisosul pământului cel ce a rămas, pe care l-a lăsat vouă grindina, şi va mânca tot copacul cel ce se răsădeşte de voi pe pământ* (Ieş. 10: 5). Iar a zis alăturat aici de obşte [a luat împreună] *a dat grindinei dobitoacele lor şi averea*, fiindcă afară de puţine, toate sadurile au fost stricate de grindină.

54. Trimis-a asupra lor mânia urgiei Sale, mânie şi urgie şi necaz, trimitere prin îngeri răi.

Prin *urgie* trebuie să înţelegem aici iuţimea şi covârşirea mâniei lui Dumnezeu, iar prin *mânie, şi urgie, şi necaz* trebuie să înţelegem pedepsele, pentru că Dumnezeu nu Se mânie. Ori prin *mânie* trebuie să înţelegem pedepsele cele uşoare, care puţin pedepsesc pe păcătoşi, iar prin *urgie* pedepsele cele grele şi tari care tare pedepsesc pe cei păcătoşi, iar prin necaz să înţelegi pedepsele care mai tare îi pedepsesc pe ei. „Aceste pedepse le-a trimis Dumnezeu, zice, prin îngerii cei răi, care se zic răi nu după fire, nici cu voinţa (după Teodorit), ci pentru că pricinuiesc dureri, slujind la pedepsirea oamenilor, zicând aici simplu îngeri răi pe cei pedepsitori[37].

55. Cale făcând cărării urgiei Sale,

„Cale, zice, a făcut Domnul cu urgia Sa, ca printr-însa să vină împotriva împietriţilor cu inima Egipteni"; această urgie însă a lui Dumnezeu mai-nainte era liniştită şi nepornită, pentru covârşitoarea Sa iubire de oameni, pentru că deşi

---

[37] Astfel este şi ceea ce se scrie la Isaia: *Eu, Domnul, fac pace şi rele zidesc* (45: 7), aşa ca să zică că lasă şi pace, dar îngăduie şi război. Iar Marele Vasile, la tâlcuirea Psalmului 37, arată că prin îngerii răi se înţeleg demonii: „Aşa, zice, la cuvântul ce stă înainte, *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă cerţi*, acum şi demonii, cei ce slujesc muncile lor cele asupra bine-cinstitorilor ca nişte slujitori ai puterii lui Dumnezeu, cele de acest fel s-au numit: şi urgie, şi mânie, zicându-se aşa pentru că a trimis urgie şi mânie prin îngeri răi; însă aici ori de vom înţelege că-i zice fie pe îngerii buni, ori pe cei răi, nu greşim, pentru că şi unii, şi alţii pedepsesc după porunca lui Dumnezeu, dar îngerii cei buni pedepsesc spre folos şi spre înţelepţirea şi mântuirea păcătoşilor care se pedepsesc, şi nu cu voinţă rea, iar demonii pedepsesc cu socotinţă rea, şi nu spre înţelepţirea şi mântuirea celor care se pedepsesc, ci pentru ca să le pricinuiască cârtire şi deznădăjduire, precum zic teologii".

zicerea *cale făcând* este grai alcătuit din două cuvinte, are însă însemnare de grai simplu*. Ori se înțelege și altfel, după Atanasie, că a făcut Dumnezeu cale urgiei Sale, adică îngerului ce pierdea pe cei întâi-născuți, pentru ca să nu se abată la casele Evreilor, care erau însemnate pe pragul de sus cu sângele oii, ci să umble pe la casele Egiptenilor, care nu erau însemnate; ca prin acești îngeri să înțelegi urgia lui Dumnezeu, ca slujitori ai ei[38].

și nu a cruțat de moarte sufletele lor

Această minune a fost cea de-a zecea bătaie a Egiptenilor: „Că nu a cruțat, zice, nici nu S-a sfiit Dumnezeu de moartea sufletelor lor, adică de a omorî pe cei întâi-născuți ai Egiptenilor". Ori și altfel, prin *suflete* să înțelegi pe fiii cei întâi-născuți, fiind de un suflet cu născătorii lor, pentru multa dragoste ce o au către dânșii. Prin *nu a cruțat* însă a zis adică „nu S-a scârbit, nici nu S-a scumpit despre cei întâi-născuți", precum este scris: *Domnul a lovit pe toți cei întâi-născuți în Egipt, de la fața lui Faraon celui ce șade pe tron și până la fața roabei celei din temniță și până la fața dobitocului* (Ieș. 12: 29).

și dobitoacele lor spre moarte le-a închis.

Minunea aceasta a fost a cincea bătaie a Egiptenilor, când asupra dobitoacelor Egiptenilor a căzut moartea, iar din dobitoacele Evreilor n-a fost

---

* Sintagma traduce de fapt un singur verb - ὡδοποίησεν.

[38] Altul însă tâlcuiește așa zicerea *calea a făcut*: „Oarecum mai-nainte de aceste îndurări, închide calea urgiei și o face să se liniștească, iar acum, oprind îndurările, a dat cale mâniei să meargă asupra Egiptenilor care se împietreau. Și așa cum pe o cale gătită, degrab ajung cei ce călătoresc, așa și Dumnezeu, iute și degrab a adus asupra lor urgia Sa, într-o clipeală pe toți pedepsindu-i". Iar după Marele Vasile și după Teologul Grigorie, *cale făcând* se înțelege în loc de „cale a făcut urgiei celei asupra Egiptenilor", întrebuințând cale și rânduială. Pentru aceasta mai întâi cruță prin cuvântări și apoi Se atinge de dânșii; încă și în ce privește urgia Sa, când a îngrozit cu ea, când a mai amânat-o, când a adus-o asupra lor. A început de la cele mai mici, ca să nu aibă trebuință [eventual] de cele mai strașnice. Așijderea și cu bătaia dând învățătură de minte, și cu amenințarea, și cale făcând urgiei Sale, din bunătatea Sa cea covârșitoare începe cu cele mai mici, ca de cele mai cumplite să nu fie nevoie, și dă învățătură de minte și prin cele mai mari, dacă este silit. Vezi urmarea treptată a bunătății? Mai întâi pune lege, apoi poruncește, făgăduiește, îngrozește, înfruntează, amenință, oprește, iarăși îngrozește; când este silit, aduce bătaia, și acestea cu încetul, deschizând loc îndreptărilor". Iar Teodorit zice: „*cale făcând* în loc de «a oprit iubirea de oameni spre muncire și a dat loc pedepsei celei drepte»".

omorâtă niciuna (cf. Ieş. 9: 6), iar *le-a închis* e în loc de „împreună le-a strâns", ca aşa să nu poată fugi, adică le-a omorât[39].

56. Şi a bătut pe tot cel întâi-născut din pământul Egiptului, pârga a toată osteneala lor în locaşurile lui Ham.

Aici repetă [zice] a doua oară cuvântul despre cei întâi-născuţi, fiindcă bătaia aceasta a fost mai mare şi mai iute decât celelalte. Iar *pârgă* numeşte partea cea mai aleasă şi mai cinstită. „A omorât, zice, pe tot cel întâi-născut, adică pe cele mai cinstite din ostenelile Egiptenilor, iar *osteneală* numeşte agoniselile lor, deoarece se câştigă cu durere şi osteneală. *Agoniseală* numeşte iarăşi pe copiii lor, numele agoniselii luându-se mai pe larg*, după ceea ce se zice: *Am câştigat om prin Dumnezeu* (Fac. 4: 1), adică „am născut fiu". Iar *lăcaşurile lui Ham* a fost Egiptul, pentru că Împăratul Egiptului, de la al cărui nume s-a numit Egiptul, a avut strămoş pe Ham, care era unul din cei trei fii ai lui Noe, drept care acelaşi loc se numeşte până acum şi pământul lui Ham, şi pământul lui Egipt, şi pământul Egiptului, deoarece Ham a locuit locul acela[40]. Trebuie însă să luăm aminte că, din cele zece bătăi ale Egiptenilor, David pomeneşte aici numai de cele şapte, lăsând de-o parte muşiţele, băşicile şi întunericul cel pipăit, precum am spus, din care două pomeneşte în Psalmul 104[41].

---

39 Iar Origen zice: „Iar înţelegându-se după tropologie: Dumnezeu ucide sufletele cele păcătoase, aducând asupra lor moartea cea pentru stricăciunea vieţii celei pângărite, ca să le facă să vieze, şi închide necuvântătoarele lor puteri, care se numesc dobitoace, întru moartea aceasta, pentru ca aşa să lepede viaţa cea rea şi pornirea cea pătimaşă".

* Prin extensie.

40 Altul însă zice: „Iar după mai-înalta înţelegere [anagogie], fiindcă tot locul pământului aceluia se numeşte duhovniceşte Egipt, cei ce petrec într-însul se numesc Egipteni; deci, cu darul lui Dumnezeu, întâile naşteri ale sufletelor Egiptenilor acestora sunt pierdute, fiind în neştiinţă şi răutate; că, mai-nainte de faptele bune şi de cunoştinţe, ce sunt folositoarele fiice ale gândurilor, sunt [se alcătuiesc] răutatea şi necunoştinţa, dar şi tot celui ce lucrează vreun meşteşug sau ştiinţă nu-i vine îndată să facă bine, ci după ce lucrează cu lipsuri. Aşadar, să ne încredinţăm cu dreptate că începătura fiecărei osteneli se nimiceşte fiindcă e lucru rău [φαύλη = *lit.*: zadarnic, inferior]; iar cum că cele ce se zic sunt despre suflete împletite cu trupurile, este arătat din ceea ce stă înainte, că zice *în locaşurile*, iar lăcaşurile sufletelor sunt trupurile".

41 Iar Isihie zice: „Multă iubire de oameni întrebuinţează Dumnezeu pentru cei ce sunt pedepsiţi, începând de la cele mai mici, ca, aşa înţelepţindu-se, să scape de cele mai mari; pentru aceasta mai întâi pe dobitoacele Egiptului le-a închis în moarte, dar, aflându-i nesimţitori, a ucis pe cei întâi-născuţi, altminteri nu ar fi adus asupra lor rana uciderii celor întâi-născuţi, dacă, cu moartea dobitoacelor înţelepţindu-se, s-ar fi deşteptat". Iar Teodor zice: „Erau *toata osteneala*, a zis, vrând să zică «a tuturor roadelor», adică i-a

57. Şi a scos ca pe nişte oi pe norodul Său şi i-a pus pe ei ca pe o turmă în pustie.

„A ridicat, zice, Dumnezeu poporul Evreilor din Egipt, şi-l povăţuia şi îl păzea cu atâta purtare de grijă, precum păstorul păzeşte şi povăţuieşte oile sale”[42].

58. Şi i-a povăţuit spre nădejde şi nu s-au înfricoşat,

„A povăţuit, zice, Dumnezeu pe Evreii care au ieşit din Egipt întru întâia noapte, precum este scris: *Şi pe această noapte de priveghere pentru Domnul o vor păzi toţi fiii lui Israel să fie spre neamurile lor* (Ieş. 12: 42). I-a povăţuit însă spre nădejdea făgăduinţei cea către Avraam, după Isihie, că a zis Dumnezeu către Avraam: *Cunoscând, vei cunoaşte că nemernică va fi seminţia ta în pământ, slujind la străini, şi-i vor obijdui pe ei şi-i vor smeri patru sute de ani. Dar pe neamul acela căruia ei îi vor fi robi, îl voi judeca Eu şi după aceea ei vor ieşi să vină aici cu avuţie multă* (Fac. 15: 13-14). Zice încă că Evreii *nu s-au înfricoşat* întru acea noapte adică întru care au ieşit din Egipt, dar că în urmă mulţi s-au înfricoşat[43].

---

ucis pe toţi cei întâi-născuţi ai caselor lor, dar nu numai pe ai lor, ci şi pe ai dobitoacelor cele câte le-aveau lângă ei (La Nichita)”.

[42] Iar Origen zice cum că Dumnezeu mai întâi i-a ridicat pe Evrei ca pe nişte oi, iar apoi, unindu-i, i-a făcut o turmă, iar după urmare, Origen adaugă acestea: „Deci şi noi, când ne adunăm împreună, ţinem taina turmei, iar când ne lenevim dinspre adunările din Biserică, urmăm oilor ce fug şi se depărtează de turmă, şi asupra noastră, a celor împrăştiaţi, iau putere vrăjmaşii şi fiarele care ne pândesc: lupii, precum ne încredinţăm de la cei ce ne păstoresc, de năvălesc cândva asupra vreunei turme, nu pot [să facă ceva] asupra ei atunci când ea este adunată împreună, fiind şi păstorul de faţă, ci pândesc acolo unde a rămas vreo oaie păscând, şi pe aceea o sfâşie; deci şi noi, de voim a nu ne da puterilor potrivnice, să nu părăsim adunarea-împreună, ci să ne adunăm la un loc cinstind Ziua Domnului, ca astfel să se adune os lângă os ale lui Hristos în armonie, vine şi tendoane şi piele, iar acum şi peri, că: *Au doară nu ştiţi că sunteţi trup al lui Hristos?* (I Cor. 6, 15). Iar aceasta, a se aduna împreună, este lucru de mare trebuinţă, ca să nu zică Hristos despre noi: *Risipitu-s-au oasele Mele* (Ps. 21: 14; 140: 7)”.

[43] Poate însă zicerea *nu s-au înfricoşat* se înţelege prin aceea că, atunci când Evreii aveau nădejdea făgăduinţei cea către Avraam pecetluită în sufletele lor şi îşi aduceau aminte de dânsa, nu se temeau de acei potrivnici, precum zice aici, iar când pe aceasta o au lepădat din pomenirea lor şi nu nădăjduiau în puterea lui Dumnezeu, atunci se temeau şi se înfricoşau. Ori, după Isihie: „Nu s-au înfricoşat trecând pedestru Marea Roşie, care pe vrăjmaşii lor i-a acoperit, că, aşa căzând asupra Egiptenilor, mormânt li s-a făcut”.

și pe vrăjmașii lor i-a acoperit marea.

„Pe vrăjmașii Evreilor, zice, adică pe Egiptenii care îi goneau, i-a acoperit Marea Roșie", precum s-a zis mai sus. Că aceeași mare, după Teodorit, acestora adică le-a făcut cale, iar pe aceia i-a îngropat cu valurile.

59. Și i-a băgat pe dânșii în muntele sfințeniei Sale*,

După ce David a povestit minunile ce s-au făcut în Egipt, a pus sub tăcere cele câte le-a făcut Dumnezeu în pustiu, fiindcă le-a povestit mai-nainte; pentru aceasta acum povestește despre pământul făgăduinței. Prin *munte* zice aici Sionul, fiindcă acesta era cel mai vestit din tot pământul făgăduinței. Însă acesta era *munte al sfințeniei*, fiindcă era afierosit Chivotului lui Dumnezeu, căci pe acest Chivot îl numește *sfințenie*. Același *munte* însă se zice și munte sfânt, pentru că s-a sfințit de la sfințitul Chivot ce a fost într-însul.

în muntele acesta pe care l-a câștigat dreapta Lui.

Acesta David îl zice arătător [deictic], pentru ca să arate că Muntele Sinai, în care oarecând s-au aflat Evreii, a fost altul decât Sionul. Zice însă că muntele acesta, Sion, le-a câștigat [adus] puterea lui Dumnezeu, și nu vitejia poporului Evreilor, că Dumnezeu a gonit dintr-însul pe cei ce mai-nainte îi goneau[44].

60. Și a gonit de la fața lor neamuri și le-a dat cu sorți pământul lor moștenire, cu funii de împărțire.

61. Și a așezat întru locașurile lor semințiile lui Israel.

---

* ἁγιάσματος = prin extensie: în lăcașul, altarul. Vezi și tâlcuirea.

[44] Origen însă zice: „După mai-înalta înțelegere [anagogic], *munte al sfințeniei* este înalta și preaînalta faptă bună și cunoștință, întru care singur desăvârșitul Învățător Iisus curat introduce [inițiază], al Cărui câștig [bogăție] este toată fapta bună și cunoștința și văzătoarea deprindere a adevărului; pentru aceasta, și cei ce au câștigat aceste așezări [stări] se zic câștig al lui Dumnezeu. Deci și pe tine te va introduce în muntele cel de sus, în cel ce se arată minții, și va scoate afară din cele cerești pe cele duhovnicești ale răutății, ca tu să moștenești Împărăția Cerului, adevărat și nobil și veșnic Israelitean făcându-te". Zice însă și dumnezeiescul Teofan [Imnograful]: „Cei ce trec viforul vieții acesteia cu neînecare, ca prin Marea Roșie, și în pustia lumii slujesc curat lui Dumnezeu, în muntele cel de sus și în cereasca cetate se aduc". Iar după alt tâlcuitor, *dreapta Tatălui* e Domnul, Care din veci merge înaintea poporului cărora le împarte cu sorții pământul făgăduinței.

Dumnezeu, zice, a scos din pământul făgăduinței pe cele şapte neamuri care locuiau într-însul, adică pe Canaanei, pe Fetei, pe Ferezei, pe Evei, pe Amorei, pe Ghergheseі şi pe Iebusei, şi le-a dat Evreilor cu sorţi tot pământul acesta, după Atanasie. Lipseşte însă zicerea „ca", adică „ca prin funii de împărţire", că aici este o însuşire de lipsă obişnuită în limba evreiască*, fiindcă cu un chip ca acesta, adică cu funie geometrică, Dumnezeu a împărţit pământul acela, după analogia [proporţional cu] şi măsura cea potrivită fiecărei seminţii, precum un părinte împarte avuţia sa, după măsura potrivită, fiecărui fiu al său[45]. Deci în lăcaşurile celor zişi Dumnezeu a locuit pe Evrei.

62. Şi au ispitit şi au amărât pe Dumnezeul Cel Preaînalt şi mărturiile Lui nu le-au păzit.

63. Şi s-au întors şi s-au lepădat, ca şi părinţii lor,

Evreii cei ce au fost aduşi de Dumnezeu în pământul făgăduinţei au fost fiii celor ale căror oase le-au căzut în pustie, precum am zis. „Aceştia dar, zice, au amărât în urmă, adică au mâhnit pe Dumnezeu, pentru că au căzut în slujirea de idoli", că scris este în Cartea Judecătorilor: *Şi s-a sculat alt neam după dânşii, care n-a cunoscut pe Domnul şi nici lucrul pe care l-a făcut întru Israel* (Jud. 2: 10; 11). Iar *mărturii* numeşte poruncile lui Dumnezeu cele ce aveau mărturii, adică cele ce aveau aceste cuvinte: *Martor [mărturie] pun vouă cerul şi pământul*, şi cele asemenea (Iudita 7: 28). S-au întors însă de la Dumnezeu şi s-au lepădat Evreii cei mai în urmă născuţi, fiindcă au urmat părinţilor şi strămoşilor care au făcut viţelul cel turnat în pustie şi i-au slujit ca unui idol.

întorsu-s-au întru arc strâmb.

„Evreii cei mai în urmă născuţi, zice, s-au întors de la buna-cinstire în păgânătate, asemenea unui arc strâmb". Însă aceasta este aici în loc de „precum arcul". Cum s-ar zice: „Cel strâmb nu aruncă arcul drept", aşa şi mintea Evreilor celor de atunci strâmbându-se, nu propuneau* drept înţelegerile cele despre Dumnezeu[46].

---

* Altfel spus: limba Evreilor foloseşte uneori elipsa.

[45] Despre sorţi însă şi împărţirile pământului făgăduinţei învaţă mai cu de-amănuntul Cartea lui Isus Navi, după Teodorit.

* Nu cugetau, nu sugerau.

[46] Altul însă zice: „*Arc strâmb* ar putea fi sufletul cel răzvrătit, iar săgeţile lui, vicleneIe cugetări. Şi tu, de vei păcătui, vei fi ca un arc strâmb şi vei intra în mâna Diavolului; şi prin tine, pe câţi i-ar afla, la păcat chemându-i şi săgeţile cele înfocate aruncându-le, te vor întrebuinţa ca pe un arc strâmb, iscusit a veni în mâna lui cea sucită şi strâmbă". Iar

64. Şi L-au întărâtat pe Dânsul întru dealurile lor, şi întru cele cioplite ale lor L-au întărâtat pe Dânsul.

Fiindcă Evreii s-au amestecat cu păgânii, pentru aceasta au învăţat şi faptele lor, precum în altă parte zice acelaşi David, pentru aceasta, fiindcă păgânii jertfeau pe dealuri şi cinsteau pe cei ciopliţi, adică pe idoli, aşa făceau şi Evreii, jertfind pe dealuri şi idoli cinstind. *Au întărâtat pe Dumnezeu* a zis în loc de „L-au făcut să râvnească"*, adică să Se mânie asupra lor, din pricina idolilor celor cioplîţi cărora ei li se închinau[47].

65. Auzit-a Dumnezeu şi a trecut cu vederea şi a defăimat foarte pe Israel.

„A auzit, zice, Dumnezeu glasul Evreilor cel ce striga prin fapte, adică păgânătatea lor, precum a auzit şi glasul sângelui lui Abel şi glasul Sodomei şi Gomorei, pentru că înseşi păcatele pe care le făcea omul, ele strigau înaintea lui Dumnezeu, pârând pe cel ce le lucrează". Iar după alt chip, aceasta este însuşire a Scripturii Vechi, a zice adică la Dumnezeu că *a auzit*, însă cuvântul acesta arată că Dumnezeu S-a pornit spre a izbândi şi i-a trecut cu vederea şi S-a întors dinspre dânşii şi i-a defăimat, adică a făcut lesne-defăimat pe poporul cel mult-cinstit al lui Israel, fiindcă l-a dat rob la deosebite neamuri ale celor de altă seminţie, precum istoriseşte Cartea Judecătorilor, după Teodorit[48].

Teodorit zice: „Stricându-şi îndreptarea minţii, nici aceia nu întrebuinţau spre bine dumnezeieştile faceri de bine, iar pricinile folosirii le luau ca prilejuri de vătămare".

* παραζηλώσῃ = *lit.*: să fie gelos.

[47] Iar Atanasie zice: „Jertfeau necuraţilor demoni pe toate vârfurile munţilor, precum zice Proorocul Osea: *Au curvit de la Dumnezeul lor, pe vârfurile munţilor jertfeau, şi pe dealuri, pe sub stejari jertfeau, şi sub pomi, şi sub copaci umbroşi, căci bună este umbra* (Osea 4: 12-13)".

[48] Iar întru aceasta este scris că Dumnezeu a dat pe Evrei când Ammanitenilor, când Moabitenilor, iar uneori Madianiţilor şi altor seminţii, dar David arată aici cu deosebire pe cele cinci satrapii care luaseră Chivotul, când au fost junghiaţi Ofni şi Finees, fiii lui Eli preotul, şi Israel era defăimat". Iar Teodor zice: „Acum zice că *a auzit*, iar că nu a trimis (urgia adică) care s-a pornit, cu aceasta a vrut să arate auzirea. Dar ce a făcut, auzind? Nu a adus asupra lor bătaie, ci i-a trecut cu vederea; aceasta însă este mai cumplită decât toată bătaia, a fi trecut cineva cu vederea de către Dumnezeu, că [doar] cu singuri ochii Lui ne mântuim; deci vezi câte şi ce fel de rele au pătimit Evreii: trecuţi fiind cu vederea, au fost daţi în felurite robiri (La Nichita)".

66. Şi a lepădat corturile Silomului [ebr. din Şilo], lăcaşul în care a locuit întru oameni.

Zicerile acestea şi cele următoare se istorisesc în Cartea Întâi a Împăraţilor, cum s-a robit adică Chivotul de către cei de altă seminţie şi cum au fost junghiaţi Evreii şi cetăţile lor au fost stăpânite. „A lepădat, zice, Dumnezeu cortul cel ce era în Silom, întru care locuia prin Chivot, pentru că, de nu ar fi lepădat, nu ar fi fost stăpânit de cei de altă seminţie". Zice însă că şi prin Chivot a locuit Dumnezeu întru oameni; că mai întâi, precum am zis, Chivotul a locuit în Silom, iar apoi a locuit în Ierusalim.

67. Şi a dat în robie tăria lor şi frumuseţea lor în mâinile vrăjmaşilor.

Unii au numit *tărie* şi *frumuseţe* pe ostaşii cei viteji şi puternici ai Evreilor. Mai bine este însă să numim aşa Chivotul Legii, după Teodorit, pentru că acela îi întărea şi îi împuternicea până atunci şi îi împodobea, acesta însă s-a dat în mâinile Azotinilor [ebr. celor din Aşdod] celor de altă seminţie, care l-au băgat în capiştea lui Dagon.

68. Şi a închis în sabie pe norodul Său şi moştenirea Sa o a trecut cu vederea.

Moştenire a lui Dumnezeu numeşte David pe Israeliteni, fiindcă Moise aşa i-a numit, de vreme ce singuri erau afierosiţi lui Dumnezeu: *S-au făcut*, zice, *parte a Domnului, poporul Său, Iacov, funie** *a moştenirii Sale, Israel* (Deut. 32: 9).

69. Pe tinerii lor i-a mâncat focul şi fecioarele lor nu s-au jelit.

Despre acestea Moise nu a arătat anume [nu a făcut referire], nici istoriile cele mai vechi ale lui David; urmează însă că atunci când se ardeau cetăţile şi casele Evreilor de către vrăjmaşi, să fi rămas prin cetăţi şi prin case tineri, adică băietani, care însă nu intraseră în rânduiala oştenească, şi aşa să fi ars. Asemenea urmează să fi rămas şi fete tinere, care să fi ars ori să se fi robit de vrăjmaşi, şi care în urmă nu aveau pe nimeni ca să le jelească şi să plângă pentru

---

* σχοίνισμα = lit. funie; cu aceasta se măsurau pământurile spre moştenire celor ce le luau, de aceea, adeseori, prin funie s-a numit însuşi pământul de moştenire sau moştenirea.

robia şi moartea lor, fiindcă părinţii şi maicile şi rudele lor au fost unii omorâţi, iar alţii robiţi[49].

70. Preoţii lor în sabie au căzut şi văduvele lor nu vor plânge.

„Fiii preotului Eli, zice, Ofni şi Finees, care au ieşit cu Chivotul lui Dumnezeu la război, amândoi au fost ucişi de cei de altă seminţie". Iar *nu vor plânge* este în loc de „nu au plâns", după schimbarea timpului, pentru că au fost ucişi, au fost robiţi, pentru că cetăţile lor şi patriile lor desăvârşit au fost pierdute, fără a le rămâne rudenie[50].

71. Şi s-a deşteptat Domnul ca cel ce doarme,

„Precum cel ce doarme, zice, sculându-se din pat, scutură somnul de pe ochii lui, aşa şi Domnul, în sfârşit sculându-Se, simţitului Chivot şi poporului Său, care atunci îşi luase cuviincioasa pedeapsă, i-a scuturat îndelungă-răbdarea Sa pe care o arătase peste atâtea rele pe care le-au făcut vrăjmaşii Evreilor cei de altă seminţie", că *somn* a numit îndelungă-răbdarea, după Teodorit, iar *sculare*, izbânda şi pedeapsa.

ca un tare şi ameţit de vin.

Stihul acesta arată [întăreşte] pe cel de mai sus. „Precum, zice, un om netrebnic ce s-ar îmbăta, durându-l capul de mult vin, după o vreme se scoală şi se

---

[49] Altul însă zice: „Deşi urgia lui Dumnezeu i-a cuprins ca un foc, pentru aceasta s-a putut pune pe seama focului pieirea cea neaşteptată". „Plângerea cea după obicei nu s-a făcut pentru fecioare, fiecare pentru ale sale răutăţi îngrijindu-se, nefiind nimeni care să poarte grijă de ele", după Didim. Iar Isihie zice: „*Tineri* numeşte pe cei puternici în lege, adică pe cărturari şi pe farisei, care se bizuiau pe tăria slovei; pe aceştia i-a mâncat focul, adică râvna [gelozia] şi pizma cea asupra noastră (a creştinilor celor din păgâni), văzând că ne îndreptăm fără jugul legii; pentru aceasta şi Isaia zicea către dânşii: *Râvnă va lua pe poporul cel neînvăţat, iar acum focul mănâncă pe cei potrivnici* (Is. 26: 11)".

[50] Iar preoţii au căzut în sabie, precum zice Teodorit, prin înseşi lucrurile învăţându-se ce însemnează a nu nădăjdui în dumnezeiasca purtare de grijă, vieţuind cu călcare de lege. Adaugă însă Didim: „Şi femeia lui Finees, auzind că bărbatul ei a fost omorât şi că a rămas văduvă, cu anevoie născând, a murit; şi altele de asemenea au pierit împreună cu pieirea bărbaţilor lor, neînvrednicindu-se nici de lacrimile cele asupra morţii. Şi însuşi Eli, vestindu-i-se că fiii săi au murit în sabie, căzând, a murit". Iar Teodor adaugă: „Prin toate voieşte să spună cum că cu deosebire pe ei i-au mâncat relele, atât pe tineri, cât şi pe bătrâni, împreună şi pe preoţi, pe niciunul dintr-înşii cruţându-i Dumnezeu prin răutatea chipului (La Nichita)".

deşteaptă. într-acest chip S-a sculat Dumnezeu pentru a Se porni asupra vrăjmaşilor Evreilor mai tare decât mai-nainte, adică după îndelungă-răbdarea cea dintâi, pentru că şi omul cel puternic, după ce îl doare capul de vin, apoi, când se scoală, mai tare se porneşte şi mai cu iuţime", după Isihie[51].

72. Şi a lovit pe vrăjmaşii Săi la cele dinapoi,

A lovit însemnează de mai multe ori că „a omorât", uneori însă însemnează şi chiar „a lovit", precum şi aici, în acest fel de însemnare. *Dumnezeu a lovit*, adică a rănit pe Gheteii cei de altă seminţie la boaşe, adică la şezut, precum este scris: *Şi a lovit Domnul pe bărbaţi (pe Ghet) de la mic până la mare şi i-a lovit pe ei la boaşele lor* (I Împăraţi 5: 9). Cu cinstit şi bine-grăit nume* numeşte aici David *dinapoi* partea cea necinstită a şezutului omenesc.

ocară veşnică le-a dat lor.

Ocară zice rana pe care a dat-o Dumnezeu şezuturilor celor de altă seminţie. Că în orice loc din ale celor de altă seminţie merge Chivotul, acolo va merge şi patima aceasta, că nu numai în Ghet, ci şi în Ascalon a urmat aceasta: *S-a făcut*, zice, *tulburare grea foarte în toată cetatea, când a intrat acolo Chivotul Domnului lui Israel, şi cei vii şi care nu muriseră s-au rănit de boală şi s-a suit strigarea cetăţii până la cer* (Cartea I a Împăraţilor 5: 11).

73. Şi a lepădat locaşul lui Iosif şi seminţia lui Efraim n-a ales,

„Dumnezeu, zice, nu a voit să locuiască prin Chivot în hotarele pământului lui Iosif". Iosif însă numeşte aici pe Efraim, fiindcă era fiu al lui Iosif, precum mai curat zic cele ce urmează, că nu a ales seminţia lui Efrem, adică nu a voit a locui prin Chivot în hotarele pământului lui Efraim, din pricina fărădelegilor lui (după Teodorit). Iar ceea ce zice aici, acum, este chiar ceea ce a zis mai sus,

---

[51] Zice însă Origen: „Precum este beţia patimă străină şi nefirească, aşa şi urgia nu este patimă a lui Dumnezeu, ci pedeapsă dreaptă ce se aduce asupra celor ce greşesc... Noi dar Îl facem pe Dumnezeu oarecum a Se îmbăta şi a-L durea capul, ca să doarmă şi să nu fie treaz pentru noi, iar dacă ne vom întoarce şi ne vom face înţelepţi, Se scoală. Şi ce face? Loveşte pe vrăjmaşi la cele dinapoi. Că cei ce văd faţa lui Dumnezeu şi stau înaintea Lui nu se lovesc, dar, de fuge cineva de Dumnezeu, atunci se loveşte [de El], chiar de-ar fi nesimţitor de păcatele sale; dar, de ar fi ocărât de cel ce voieşte a-l aduce spre întoarcere, s-ar căi şi s-ar ruşina: fără ruşine fiind la început, îndată ce a început Domnul a-l ocărî, a şi încetat, iar de nu se va pocăi, îi păstrează lui ocara şi la Ziua Învierii". A zis însă şi Teodorit: „*Beţie de vin* a numit mânierea" [*lit.*: indignarea, neplăcerea faţă de cineva].

* Printr-un eufemism, cum am zice noi.

adică cum că a lepădat lăcaşul lui Silom (v. 66), care era parte din pământul lui Efrem, precum am zis[52].

74. Ci a ales seminția lui Iuda, muntele Sionului, pe care l-a iubit.

„Dumnezeu, zice, a ales seminţia lui Iuda ca să împărăţească în poporul lui Israel". Aceasta o zice David despre sineşi, fiindcă chiar el era din seminția lui Iuda, a trecut însă sub tăcere cele ce s-au întâmplat în vremea lui Saul, pentru ca să nu arate că-l prihăneşte[53]. Iar în locul seminției lui Veniamin, din care era împăratul Saul, Domnul a ales seminţia lui Iuda, din care era şi David, iar în locul hotarului lui Efraim, în care era vechea locuinţă a Chivotului, a ales muntele Sionului, lângă care era Ierusalimul. Zice însă că s-a iubit de Dumnezeu muntele Sion, pentru că, după ce a primit Chivotul lui Dumnezeu, s-a mărit şi s-a făcut vestit.

75. Şi a zidit ca a inorogului sfinţenia Sa;

A zidit este aici în loc de „va zidi", după schimbarea timpului, cel trecut luându-se în loc de viitor. Însă cu aceste cuvinte prooroceşte David despre Biserica ce urma să o zidească Solomon în Ierusalim, chiar despre împărăţia ce voia să o întărească acolo din seminţia lui Iuda. Iar Dumnezeu a arătat aceasta lui David prin Proorocul Natan, zicând: *Şi va fi, dacă se vor plini zilele tale şi tu vei adormi cu părinţii tăi, voi ridica sămânţa ta după tine care va fi în pântecele tău şi voi găti împărăţia lui. Acesta va zidi casă numelui Meu şi voi îndrepta scaunul lui până în veac* (II Împăraţi 7: 12-13). Pe această biserică o a numit aici *sfinţenie*, după Atanasie, iar *ca a inorogului* este cu lipsă [eliptică], că lipseşte pe dinafară cornul, adică „ca un corn de unicorn", că precum cornul inorogului este unul, şi prea mare, şi frumos, şi prea puternic, aşa şi biserica cea zidită de Solomon, una

---

[52] Că din seminţia aceasta a lui Efraim trăgându-se Ieroboam, robul lui Solomon şi apostat, a dezbinat cele zece seminţii din Împărăţia lui David şi l-a făcut să se închine idolilor în Samaria.

[53] Iar Teodorit zice: „A lepădat însă seminţia lui Efraim şi a ales seminţia lui Iuda, pentru ca cortul să nu rămână în Silom [Şilo], ci darul dumnezeiescului Chivot să se mute în Ierusalim, întru care şi Solomon a zidit mai pe urmă dumnezeiasca biserică". A zis însă şi Atanasie: „A ales o seminţie în locul alteia, a ales pe cea a lui Iuda în locul seminţiei lui Iosif şi un loc în loc de altul, Muntele Sionului în loc de Silom [Şilo]". Iar Isihie tâlcuieşte zicerea aceasta tropologic, grăind: „A lui Iuda, «cel ce mărturiseşte» (că Iuda se tâlcuieşte aceasta), este biserica seminţiei, că Muntele Sionului prin pocăinţă şi prin mărturisire se mântuieşte, pe care şi l-a iubit, că „tot cel ce ia aminte de Dumnezeu, acela se numeşte Sion, fiindcă Sionul se tâlcuieşte «pândire [veghere]» ori «luare-aminte»" (La Nichita).

s-a zidit în tot pământul, şi prea mare a fost, şi prea frumoasă, şi tare cu alcătuirea, şi singură afierosire a singurului Dumnezeu.

pe pământ a întemeiat-o pe dânsa în veac.

„Dumnezeu, zice, a întărit seminţia lui pe acel pământ pe care ea locuieşte, ca să nu se scoată dintr-însul de către vrăjmaşi". Iar zicerea *în veac* este în loc de totdeauna, dar nu se zice chiar drept [propriu-zis], de vreme ce aceasta a fost scoasă din Ierusalim întâi de către Babilonieni şi în urmă de către Romani[54].

76. Şi a ales pe David robul Lui şi l-a ales de la turmele oilor, de la cele fătătoare l-a luat pe dânsul,

Vezi, iubitule, că Fericitul David cu iubire de adevăr povesteşte aici pricinile sale şi nu se ruşinează să spună că nici păstor deplin nu era, ci încă era mai jos şi decât păstorii[55]. Că urma după oile cele fătătoare, care lucru nu este însuşire a păstorului, ci a slujitorului de păstor. Ori, mai bine zis, pe cele ce îl nimicniceau pe el le-a spus David, iar cele ce îl înălţau le-a trecut cu vederea pentru smerita lui cugetare, adică a trecut cu vederea bărbăţia ce o avea, prin care omora şi urşii, şi leii, şi lupta de unul singur [corp la corp], şi biruinţa pe care a făcut-o împotriva lui Goliat[56].

---

[54] Iar Teodorit zice: „Simmah aşa a tâlcuit: «Ca pământul pe care l-ai întemeiat», şi ceilalţi au tâlcuit cu acelaşi înţeles. Deci zice: «Precum un pământ a zidit, tot aşa o biserică a Iudeilor a poruncit a se zidi», iar alţii pe *a întemeiat-o* o dau Bisericii, că pe aceasta a întemeiat-o în veac, şi s-a zidit temelia ei ca cornul inorogului, dându-i un corn de un singur fel; că un Domn este într-însa, o credinţă şi un Botez, pentru aceasta porţile iadului nu o vor birui (La Nichita)".

[55] De unde Teodorit şi Nichita zic: „Şi aceasta este o întindere a dumnezeieştii milostiviri, că nici păstor desăvârşit şi vrednic de laudă fiind, ci slugă a păstorului ce urma după oile cele fătătoare, pe cel atât de prost, pe cel ce încă avea trebuinţă de ştiinţa cea păstorească, pe cel ce făcea lucru copilăresc şi nu făcea slujbă păstorească, pe acela l-a învrednicit de atâta purtare de grijă", încât de la ştiinţa păstorească şi de la a şti bine a păzi oile cele fătătoare, încât, zic, de la aceea l-a ridicat şi l-a făcut păstor al oilor cuvântătoare pe ciobanul împărat, după Atanasie. Iar Simmah a zis în loc *de la cele fătătoare*, „cele ce urmau să fete".

[56] Iar Isihie zice: „David a fost părinte şi icoană a lui Hristos, drept aceea a şi fost luat dintre păstorii oilor, nu de la turmă - că ale lui Hristos sunt multe turme, unele de oameni, altele de îngeri şi de alte înţelegătoare şi nevăzute puteri, care sunt născătoare, adică vor naşte, iar turmă neroditoare nu are, ci toate pentru frica Lui sunt îngreunate, născând mântuire, pentru aceasta zice şi Isaia: *Pentru frica Ta, Doamne, în pântece am luat şi m-am chinuit şi am născut duh de mântuire, pe care l-am făcut pe pământ* (Is. 26: 18)".

77. Ca să pască pe Iacov, sluga Sa, şi pe Israel, moştenirea Sa.

„A ales, zice, pe David, robul lui Dumnezeu, ca să pască, adică să împărăţească peste poporul lui Iacov". Însă cuvântul acesta, *să pască*, este o metaforă, pentru că aşa cum se cuvine ca păstorul să se îngrijească de oile sale, aşa şi împăratul trebuie să se îngrijească de poporul său. Iar zicerea *pe Israel, moştenirea sa* este aceeaşi cu cea de mai sus, iar aceasta este o formă de repetare* care se obişnuieşte în limba evreiască; iar despre *moştenire* am spus mai sus, la stihul 60[57].

78. Şi i-a păscut pe dânşii întru nerăutatea inimii sale şi întru priceperile mâinilor sale i-a povăţuit pe ei.

„David, zice, păstorea şi împărăţea întru Israeliteni cu simplitate şi blândeţe şi cu neviclenirea inimii sale". Iar zicând *şi cu priceperile mâinilor sale i-a povăţuit*, el numeşte faptele cele înţelepte şi pricepute, prin care înţelepţeşte îndrepta pe poporul său[58]. Se cuvine însă să adăugăm aici că Dumnezeu a ales

---

* παλιλλογίασ = recapitulare, retractrare, dezicere, reamintire, repetare, întărire. E vorba de un paralelism sintetic sau climatic, structură ce revine foarte des în psalmi. Despre ea am mai scris şi în volumul 1, vorbind despre cuvinte sau sintagme aflate în paralel (παράλληλος). Pentru gândirea biblică, acesta era un mod obişnuit de a întări sau explica anumite lucruri.

[57] Isihie însă zice: „Ca să păstorească pe poporul cel din păgâni – că acesta este Iacov –, amăgind pe Evrei, a luat naşterea lor cea dintâi; dar încă şi Israel, căci în vremea Sfintelor Taine vede pe Dumnezeu faţă către faţă. Iar cum că îl păstoreşte Dumnezeu, auzi pe Hristos zicând: *Eu sunt Păstorul Cel bun* (Ioan 10: 11)".

[58] Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „Nici cu îngrozire, nici cu asprime, nici cu mândrie păstorea pe cei daţi lui, ci, simplitatea amestecând-o cu priceperea, înţelepţeşte îndrepta poporul şi după dumnezeieştile legi îl povăţuia, după Cel ce zice: *Fiţi înţelepţi ca şerpii şi curaţi ca porumbeii!* (Matei 10: 16). Că, lepădând răutatea fiecărei părţi, pe a şarpelui rea-lucrare şi neştiinţa porumbeilor, lăudata bunătate [virtute] a dres-o. Iar [David] nerăutatea a arătat-o mai întâi către popor, nicăieri dând loc pomenirii de rău, apoi şi cu toată priceperea purta poporul, buna-cinstire învăţându-l. *Priceperea* însă prin mâini o a arătat, adică prin fapte, după ceea ce zice că «priceperea e bună tuturor celor ce o fac» [citat neidentificat] şi cu aceasta povăţuieşte pe alţii, pe cei ce nu atât cu cuvântul, cât cu fapta se folosesc. Că felul priceperii este îndoit: unul al mâinilor, precum cea practică, iar altul al minţii şi al mâinilor. Că priceperea [aceasta din urmă] ceea ce se numeşte după înţelepciune vine de la minte, despre care s-a zis: *Domnul dă înţelepciune şi de la faţa Lui este cunoştinţă şi pricepere* (Pilde 2: 6), iar priceperea ceea ce se face este a mâinilor, cu care cineva poate povăţui ca un învăţător. Prin priceperea mâinilor s-ar înţelege însă şi cuvântul despre cele ce se cuvin a se face [practice], după care în chip raţional putem să povăţuim pe fiecare cele ce se fac după fapta bună, că mulţi, înţelegând

seminția lui Iuda să împărățească deoarece din această seminție urma să răsară Hristos, după Teodor. Și altul însă zice: „Iar prin *Iuda* să înțelegi pe Hristos, fiindcă din seminția lui Iuda a odrăslit, iar prin seminție a lui Hristos să înțelegi neamul Creștinilor, al căror Părinte duhovnicesc și Învățător este Hristos, iar pe această seminție a Creștinilor a întemeiat-o Dumnezeu pe pământ *în veac*, fiindcă porțile iadului nu o vor birui pe dânsa, adică pe Biserica lui Hristos, precum a zis tâlcuitorul cel nenumit, încât *în veac* se zice chiar pentru Biserică, și pentru seminția lui Hristos, și pentru seminția lui Iuda, precum am zis mai sus".

PSALMUL 78

Psalm lui Asaf.

Despre Asaf am spus în oarecari psalmi pentru ce se scrie așa și vezi în *Precuvântare*, la capitolul 5. Iar psalmul acesta proorocește, după Teodorit și Teodor, răutatea și neomenia pe care o a arătat Antioh Epifanul asupra neamului Iudeilor. S-a închipui însă ca zis dinspre fața Macabeilor și a Evreilor celor mai cinstitori de Dumnezeu, ce se aflau atunci în Ierusalim[59].

1. Dumnezeule, venit-au neamurile în moștenirea Ta,

Despre *moștenire* am zis la psalmul trecut, la stihul 60, că adică poporul Evreilor era moștenirea lui Dumnezeu, iar *neamuri* numește aici Dumnezeu atât pe înșiși Macedonienii și Elinii care au venit asupra Evreilor, cât și pe aliații lor.

spurcat-au sfântă biserica Ta.
2. Pus-au Ierusalimul ca o păzitoare de poame;

„Au spurcat, Doamne, zice, păgânii biserica Ta cea sfântă, pentru că au călcat-o cu picioarele lor și porci au jertfit într-însa, care după Lege erau dobitoace necurate, și au băgat într-însa idoli și spurcăciuni"; ori și altfel: „Pentru că o au făcut obștească* și necurată". Iar *păzitoarea de poame* este o colibă în care

---

binele, ori nu-l fac [cu mâinile, practic], ori nu-l fac după cuvânt [rațiune]". Și Atanasie însă zice: „Iar priceperea mâinilor numește toată fapta bună, ceea ce se face întru cuviință".

[59] Unii însă zic, precum Apollinarie, că David se tânguia în psalmul acesta pentru robia pe care au suferit-o Evreii de la Romani după Înălțarea Domnului.

* Pentru bunul plac al tuturor.

oarecari şed şi păzesc poamele când se coc, ca să nu le fure oamenii ori pentru ca să nu le strice păsările sau dobitoacele cele cu câte patru picioare. Deci zice cum că „păgânii au făcut Ierusalimul ca o casă risipită, încât numai chip de cetate avea, fără a avea lucrurile acesteia şi deci, în adevăr, nu mai era cetate, la fel ca şi coliba păzitorului de poame, care numai cu numele este casă, dar cu lucrul nu este casă[60].

pus-au stârvurile robilor Tăi mâncări păsărilor cerului; trupurile celor cuvioşi ai Tăi fiarelor pământului.

Stârvuri numeşte David trupurile cele moarte, iar *robi ai lui Dumnezeu* şi *cuvioşi* numeşte pe Iudeii cei robiţi lui Antioh, deoarece, din vechime, numai neamul Iudeilor a fost afierosit lui Dumnezeu şi numai Iudeii se numeau cuvioşi, măcar că lucrul cuvioşilor nu-l aveau, că aşa şi proorocii numeau pe proorocii mincinoşi, pentru aceasta şi Apostolul îi numea pe Iudei sfinţiţi, pentru că se trăgeau din rădăcină sfântă, adică din sfinţii strămoşi: *De este*, zice, *rădăcina sfântă, şi ramurile sunt sfinte* (Rom. 11: 16), măcar că aceştia au fost tăiaţi din rădăcina cea sfânta pentru păgânătatea lor. Şi după alt chip încă, *cuvioşi* numeşte pe Iudeii cei omorâţi, pentru că şi iubitorii de Dumnezeu Macabei şi alţi drepţi au fost ucişi împreună cu ceilalţi Iudei, precum aceasta se face de multe ori în războaie şi la robiri de cetăţi, încât se omoară adică şi buni, şi răi. Că zice Dumnezeu prin Iezechiil: *Acestea zice Domnul Dumnezeu: „Iată, Eu voi aprinde în tine foc şi va mânca întru tine tot lemnul verde şi uscat"* (20: 47). *Lemn verde*

[60] Altul însă zice: „Însemnând pustiirea cea desăvârşită a cetăţii Ierusalimului, a numit-o *păzitoare de poame*, fiindcă locurile cele pietroase şi netrebnice lucrătorii de pământ le osebesc pentru jitării [colibe pentru păzit]. Şi, precum jităria este locuită atâta timp cât roadele sunt pe pământ - iar după ce roadele se culeg, aceasta se pustieşte -, în acelaşi chip s-a pustiit şi Ierusalimul". Iar Isihie zice: „Pentru ce a zis *ca pe o păzitoare de poame*? Fiindcă, luând Duhul Legii şi al proorocilor, le-a lăsat să păzească numai poama slovei, şi aceasta a fost nu de la oameni, ci de la Dumnezeu, El vrând ca dovezile [adeveririle] credinţei noastre să se păzească [ţină, urmeze] de vrăjmaşi. Că slova este poamă, care nu dă hrană adevărată, ci vremelnică, pentru aceasta potrivit s-a numit [cetatea] păzitoare de poame". Iar în loc de păzitoare de poame, Achila a zis „adunare de pietre", iar alţii asemenea; fiindcă lucrătorii de pământ, în oarecari locuri adunând grămezi de pietre şi pe acelea şezând, păzesc poamele şi, de pe acelea, ca de pe un loc înalt, văd pe cei ce le-ar putea vătăma".

se numeşte dreptul, pentru umezeala* faptei bune, iar *lemn uscat* este nedreptul, din pricina amărăciunii* pe care o are în păruta lucrare a faptei bune[61].

3. Vărsatu-s-a sângele lor ca apa împrejurul Ierusalimului şi nu era cine să-i îngroape.

Atât de mult sânge al Iudeilor celor ucişi s-a vărsat, încât curgea ca un râu. Şi s-a vărsat sângele lor împrejurul Ierusalimului, adică pretutindenea şi în toate părţile Ierusalimului, şi nu a rămas nimeni ca să-i îngroape, pentru că cei ce au scăpat au fugit, iar ceilalţi au fost luaţi în robie[62].

---

* ἰκμάδα: termenul e folosit de regulă cu referire la plante: umezeala, condiţiile bune sau puterea, trebuincioase plantei spre creştere. Tot aşa şi dreptul, să nu se laude cu niscai pământ al virtuţii dacă n-a agonisit şi apa sau umezeala Duhului, care-l ţine în înviorare duhovnicească în toată vremea.

* νέκρωσιν = morţii, stării de moarte duhovnicească care l-a cuprins.

[61] Tot aşa este şi ceea ce a zis Domnul în Evanghelie: *Dacă în lemnul cel verde (adică întru Mine, Cel fără de păcat) fac unele ca acestea, întru cel uscat ce se va face?* (Luca 23: 31), adică „ce vor face Romanii întru voi, păcătoşi fiind?"

[62] Isihie însă înţelege alegoric zicerea aceasta: „*Sângele* lor au fost greşealele cele sufleteşti, a căror ispăşire se face în sânge; şi mai ales că *s-a vărsat ca apa*, încât nu s-a mai putut lua înapoi, precum nici apa nu se poate lua după vărsare. Iar *împrejurul Ierusalimului*, adică «asupra lui şi asupra celor dintr-însul», că aşa strigau ei asupra lui Hristos şi ziceau: *Sângele Lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri!* (Matei 27: 25), şi nu era cine să-i îngroape. Din ce pricină? Deoarece ei, ca nişte morţi, nu se puteau îngropa unii pe alţii, iar Biserica a-i îngropa nu ştia [...]. Dar ce era ceea ce o oprea? Hotărârea lui Hristos, Care zice: *Lasă morţii să-şi îngroape morţii lor!* (Luca 9: 60). Din ce pricină? Pentru că i-au umbrit pe păcătoşi ispitindu-se pe eişi şi mai goale şi-au făcut faptele şi de toţi ocărâte". Iar Didim zice: „Fiindcă cel ce se botează se îmbracă împreună cu Hristos, iar o a doua scăldătoare nu ar putea fi, nu era potrivit ca [cel ce se îngroapă] să îngroape pe cei ce au păgânătăţit după scăldătoare". Iar, tropologic, cele de mai sus se înţeleg astfel: „*Moştenire a lui Dumnezeu* şi *biserică* a Lui este sufletul, întru care moştenire a lui Dumnezeu au venit neamurile, adică nevăzuţii demoni şi necuratele şi netăiatele-împrejur cugetări, iar venind acestea în suflet, au spurcat sfânta Biserică a lui Dumnezeu care este în suflet, stricând-o prin învoirea spre păcate şi atât de mulţi au năvălit asupra lui, încât l-au pustiit pe cel ce odinioară era cetatea lui Dumnezeu, iar într-însul n-a mai rămas niciun rod duhovnicesc, de unde s-a făcut ca o păzitoare de poame, păzind numai şi apărând ca pe o poamă fragedă, adică vremelnica îndulcire, şi nu numai demonii şi cugetările cele pătimaşe l-au făcut astfel pe el, ci şi s-a stricat cu patimile şi cu faptele cele rele, care acestea sunt ca nişte stârvuri care se fac mâncare păsărilor cele ce răpesc sământa cea semănată în cale, adică a dracilor. Că nu-i mănâncă pe cuvioşi, ci trupurile cuvioşilor, adică orice mişcare ce s-ar găsi întru dânşii sau lucru trupesc şi pătimaş, *varsă însă şi sânge*, adică puterea ce dă viaţă sufletului, omorând pe fraţi prin

4. Făcutu-ne-am ocară vecinilor noştri, batjocură şi râs celor dimprejurul nostru.

„Noi, zice, neamul cel cinstit al Iudeilor, ne-am făcut acum ocară şi batjocură păgânilor, care vor să ne facă vecini ai lor şi care din vechime ne pizmuiesc şi ne vrăjmăşesc". Zicerea aceasta, *celor dimprejurul nostru*, este o formă de repetare obişnuită în limba evreiască. Iar *ocară* îi numesc păgânii pe Iudei, pentru slăbiciunea lor şi pentru pustiirea cetăţii lor, iar *luarea în râs* a fost pentru că credeau întru Dumnezeu, iar prin *batjocură* trebuie să înţelegem luarea în râs, căci păgânii îi aveau pe Iudei spre luare în râs, iar aceştia erau Moabitenii, Amanitenii, Idumeii şi alţii.

5. Până când, Doamne, Te vei mânia, până în sfârşit? Se va aprinde ca focul râvna Ta?

„O, Doamne, zice, până când Te vei mânia asupra noastră, robii Tăi, până în sfârşit, adică atât de mult? Până când se va aprinde râvna Ta asupra noastră?" Iar *râvnă* numeşte, precum am zis, dreapta urgie a lui Dumnezeu. Pentru aceasta şi Dumnezeu, dând lege, a zis: *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Dumnezeu râvnitor, răsplătind păcatele părinţilor asupra fiilor!* (Ieş. 2: 5). Iar *râvnă a lui Dumnezeu* se zice de la metafora şi asemănarea acelor bărbaţi care, pentru multa iubire ce o au către femeile lor, se mânie asupra lor atunci când preacurvesc cu alţi bărbaţi, precum a zis Solomon, că *plină de râvnă este mânia bărbatului ei* (Pilde 6: 34). Pentru că şi Dumnezeu din început a avut către adunarea Evreilor asemănarea şi analogia bărbatului către femeia sa, pentru că, din toate neamurile, pe aceasta singură o iubea şi de singură aceasta era iubit, precum mai arătat o arată aceasta Proorocul Osea, că Dumnezeu, lepădând Sinagoga Iudeilor, zice printr-însul: *Judecaţi către maica voastră, judecaţi-o [învinuiţi-o], că aceasta nu e femeia Mea şi Eu nu sunt bărbat al ei!* (Osea 2: 4). Acelaşi Osea numeşte ibovnici ai Sinagogii Evreilor idolii, iar curvie şi preacurvie a ei numeşte idolatria. Iar apoi, pe Biserica cea din păgâni, adică a Creştinilor, o a luat Dumnezeu spre mireasă Luişi, precum am zis la Psalmul 44[63]. [Deci] *se va aprinde ca focul râvna Ta* zice pentru aceea că Dumnezeu este *foc mistuitor* (Deut. 4: 24).

---

sminteala lor". Alţii însă zic că acestea se potrivesc şi la mucenici, şi la acele vremi ale prigonitorilor şi ale tiranilor, atunci când era prigonit Creştinismul, şi bisericile şi cetăţile creştinilor erau prădate (La Nichita).

[63] Pentru aceasta, altul zice: „Iar aceasta se face până când bărbaţii poartă grijă de femeile lor, iar după ce le leapădă, leapădă împreună şi râvnele cele pentru ele, de unde şi Dumnezeu zice întru îngrozire: *Şi se va lua râvna Mea de la tine, şi Mă voi odihni, şi mai*

6. Varsă mânia Ta peste neamurile care nu Te cunosc şi peste împărăţiile care n-au chemat numele Tău.

„O, Doamne, zice, neamurile cele ce ne vrăjmăşesc mai mult decât noi Te întărâtă, pentru că ele nu Te cunosc pe Tine de Dumnezeu şi Făcător al lor şi pentru că mare neomenie întrebuinţează întru noi". Iar *împărăţii* numeşte David domniile şi ţinuturile cele mici ale vrăjmaşilor celor ce-i bântuiau pe ei.

7. Şi au mâncat pe Iacov şi locul lui l-au pustiit.

„Pentru ce, zice, Doamne, trebuie să verşi urgia Ta spre neamuri? Pentru că ele ne-au mâncat prin ascuţişul săbiei şi au pustiit locurile noastre[64]".

8. Să nu pomeneşti fărădelegile noastre cele din început;

„Să nu pomeneşti, zice, Doamne, păcatele noastre, cele ce le-am făcut până acum", că *din început* numeşte simplu păcatele cele făcute mai-nainte[65].

degrab să ne întâmpine pe noi îndurările Tale, Doamne, că am sărăcit foarte.

9. Ajută-ne nouă, Dumnezeule, Mântuitorul nostru,

„Am sărăcit, zice, noi, robii Tăi, Doamne, pentru că am pierdut toate bunătăţile pe care le-am avut, atât cele trupeşti, cât şi cele sufleteşti, care sunt

---

mult nu voi purta de grijă (Iez. 16: 42). Deci *râvna lui Dumnezeu* este izbândirea [răzbunarea] asupra celor ce calcă tocmelile cele către Dânsul".

[64] Altul însă zice: „Şi bine l-a numit pe popor *Iacov*, îndemnând pe Dumnezeu spre milă cu pomenirea strămoşului".

[65] Iar altul zice: „Să nu-Ţi aduci aminte de toate greşealele cele de mai-nainte şi până acum, că faţă de acelea, cele ce le-am pătimit sunt mici". Iar Teodorit zice: „Bine-cinstitori erau dar cei ce aduceau rugăciunea aceasta şi multă râvnă arătau pentru buna-cinstire, că pururea-pomenită este fapta bună a Macabeilor. Că mai ales aceasta arată fapta bună a lor cea multă: a-şi aduce aminte de păcatele lor cele de mai-nainte, iar buna-cinstire cea de acum să o ascundă". Iar Nichita adaugă, zicând: „Vezi însă că cei ce acum se pocăiesc se roagă ca păcatele lor cele contenite, şi pentru aceasta numite *din început*, să nu se pomenească de Dumnezeu, că celui ce se pocăieşte, a păcătui mai departe îi este lucru împotrivă; pentru aceasta şi David a zis: *Păcatele tinereţilor mele şi ale neştiinţei mele nu le pomeni*; că nimeni nu se mărturiseşte pentru răutăţile ce le face acum, ci pentru cele ce le-a făcut mai-nainte".

faptele cele bune". Iar *Mântuitor* numeşte pe Dumnezeu, pentru că de multe ori i-a mântuit de felurite întâmplări[66].

pentru slava numelui Tău; Doamne, izbăveşte-ne pe noi şi curăţeşte* păcatele noastre, pentru numele Tău,

„Măcar deşi noi, zice, suntem nevrednici de mila Ta, însă Tu, Doamne, izbăveşte-ne pentru slava numelui Tău, adică pentru a nu se arăta numele Tău neamurilor, că, fără slavă şi în necinste fiind ele, vor ocărî numele Tău, zicând că este fără putere şi nu poate izbăvi pe poporul Său". Iar zicerea *curăţeşte păcatele noastre pentru numele Tău* este repetare de cuvânt, obişnuită în limba evreiască, că acelaşi lucru însemnează şi izbăvirea, şi milostivirea: că Dumnezeu, când curăţeşte, atunci şi izbăveşte[67].

10. Ca nu cândva să zică neamurile: „Unde este Dumnezeul lor?"

Aceasta este arătată [se înţelege uşor], fiindcă tâlcuieşte zicerea *pentru slava numelui Tău*, pe care a zis-o mai sus[68].

Şi să se cunoască întru neamuri, înaintea ochilor noştri, izbânda sângelui robilor Tăi cel vărsat.

---

[66] Bine s-a zis *să ne întâmpine* – ca unii ce erau aproape de a se pierde cu totul şi a nu mai putea să se scoale –, ca de acum degrab să primească milă". Şi Isihie zice: „Nimic nu-l arată pe om aşa de sărac precum păcatele, dar şi mai sărac se face adăugând pe lângă păcat şi necinstirea [păgânătatea]; pentru aceasta se ruga a li se grăbi lor îndurările lui Dumnezeu, ca nu cumva, de marea sărăcie deznădăjduindu-se, apoi să se piardă: însă se roagă către Hristos, că El nu numai Dumnezeu, ci şi Mântuitor cu adevărat Se numeşte: El este şi slava lui Dumnezeu-Tatăl, pentru aceasta şi Pavel L-a numit strălucirea slavei Părintelui".

* Sau *milostiveşte-Te spre*; vezi pentru aceasta nota de la Psalmul 77: 42.

[67] Iar Isihie zice: „Şi pentru care pricină? Pentru numele lui Dumnezeu, zice, adică pentru Hristos, Care pentru aceasta S-a numit Milostiv (adică Curăţitor). Că El a câştigat Iudeilor curăţire de păcate, atunci când, răstignindu-Se, zicea către Părintele: *Părinte, iartă-le lor păcatele, că nu ştiu ce fac!* (Luca 23: 34) (La Nichita)".

[68] Iar Teodorit zice: „Aceasta mă mâhneşte pe mine, zice, aceasta, care e mai ascuţită decât toată suliţa, mă împunge, a se cuteza hulă asupra Ta de către păgâni şi, batjocorind, să zică: «Unde este Dumnezeul vostru, despre Care ziceţi că pentru voi a bătut Egiptul, şi că a despărţit marea în două, şi v-a dăruit trecere, şi toate celelalte mari şi vestite pe care le-a lucrat?»" Adaugă însă Nichita: „Deci dacă mulţimea păcatelor noastre, zice, ne opreşte mântuirea, pentru numele Tău fă nouă, pentru ocara pe care o aduc asupra Ta pentru sângele robilor Tăi cel ce s-a vărsat şi pentru suspinul celor ferecaţi".

„Cunoască-se, zice, Doamne, între neamuri izbândirea pe care ai făcut-o asupra lor, pentru sângele cel vărsat al credincioşilor Tăi robi, şi să se vadă aceasta până când vom fi vii", că aceasta însemnează *înaintea ochilor noştri*[69].

11. Să intre înaintea Ta suspinul celor ferecaţi;

„Să se suie, Doamne, zice, înaintea Ta suspinul Iudeilor celor ferecaţi în obezi şi daţi în robie, pentru ca să [se] îmblânzească urgia Ta cea asupra noastră".

după mărirea braţului Tău, păzeşte pe fiii celor omorâţi.

„Păzeşte, zice, o, Doamne, pe fiii Iudeilor celor omorâţi, care au fugit şi au scăpat ori care s-au robit. Şi, pe cât este de mare puterea Ta - că pe aceasta o numeşte *braţ* -, aşa de mare să se facă şi ajutorul Tău cel către dânşii".

12. Răsplăteşte vecinilor noştri de şapte ori, în sânul lor, ocara lor cu care Te-au ocărât pe Tine, Doamne.

Scriptura Veche obişnuieşte a numi *şeptime* înmulţirea: vrând adică să zică „de mai multe ori", zice de şapte ori; la fel, când trebuie să zică multe, zice şapte. Iar *ocară* zice defăimarea: „Ceea ce Ţi-au făcut Ţie [defăimarea adică], Doamne, neamurile, dă-o lor înşeptită, ca să o aibă în sânul lor, adică să o poarte totdeauna neştearsă"[70].

13. Iar noi, norodul Tău şi oile păşunii Tale, mărturisi-ne-vom Ţie, Dumnezeule, în veac,

„Măcar deşi noi, zice, am greşit, însă suntem iarăşi oile păşunii Tale (iar *păşune a lui Dumnezeu* este porunca Lui), şi, de ne vei asculta şi de ne vei mântui, pentru mântuirea aceasta vom mulţumi Ţie totdeauna"[71].

---

[69] Iar Isihie zice: „Pentru ce voieşte să se facă cunoscută izbânda între neamuri? Pentru că urma să se facă asupra demonilor, celor ce stricau sângele (adică sufletele) prin cinstirea de idoli. Dar care a fost izbândirea? Răsturnarea idolilor şi arderea capiştilor celor drăceşti".

[70] Aceasta s-a zis pornind de la metafora celor care iau în sânul lor vreun lucru pe care-l păzesc cu sârguinţă, ca să nu iasă şi să cadă. Iar după Teodorit se înţelege în loc de „umple-i pe ei de primejdiile ce le stau neîncetat asupră-le". Iar Isihie zice: „Nici acum n-a vorbit de oameni vecini, ci zice pentru draci, că ei sunt cei ce iau pedeapsă înşeptită".

[71] Pentru aceasta, şi ceilalţi tâlcuitori au zis că *mărturisi-ne-vom* însemnează mulţumirea. Şi Teodorit zice: „Cu necurmare ne vom mărturisi Ţie pentru harurile cele pentru facerile de bine şi, în scris punându-le pe ele, celor ce vor fi după noi le vom pune înainte

în neam şi în neam vom vesti lauda Ta.

„Doamne, zice, vom înălța laudă şi slavoslovie în toate neamurile pentru facerile de bine şi ajutorările pe care ni le-ai dăruit nouă". Iar Teodorit zice: „Prin *în neam şi în neam* însemnează fie mai multe moşteniri de oameni, fie, mai tainic, viața aceasta şi cea viitoare, fie neamul cel din tăierea-împrejur şi cel păgânesc, după cum zice şi David în alte părți".

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, după istorie. Însă acesta se potriveşte şi la Creştinii cei prigoniți de către tirani. Iar după potrivirea şi după înțelesul acesta, *neamuri* sunt tiranii şi prigonitorii şi, de obşte [în general], cei ce vrăjmăşesc pe Creştini. Iar *moştenitori* ai lui Hristos sunt Creştinii, după cea zisă: *Şi-Ți voi da Ție neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *biserică a lui Hristos* este cea care se află în fiece loc. Iar *Ierusalim* este fiecare cetate a Creştinilor. Iar *stârvuri* sunt trupurile Mucenicilor; asemenea şi celelalte, cu potrivire* se înțeleg. Iar *Iacov* sunt Creştinii, fiindcă au amăgit pe diavoli, precum de multe ori am zis, iar *cei de aproape ai Creştinilor* sunt Evreii, fiindcă Evreii şi Creştinii au una şi aceeaşi păşune, care este Scriptura cea Veche, şi fiindcă Evreii sunt aproape de Creştini după credință mai mult decât celelalte neamuri ale cinstitorilor de idoli. Dar şi ereticii sunt mai aproape de Creştini, fiindcă împărtăşesc mare parte din dogme. Însă au defăimat pe Hristos acei eretici câți L-au hulit după Dumnezeire, precum se vede la Sabelie şi Arie, ori după omenitate, precum Apollinarie şi Nestorie.

PSALMUL 79

Întru sfârşit, pentru cei ce se vor schimba. Mărturia lui Asaf. Psalm pentru Asirianul.

Î*ntru sfârşit* se suprascrie psalmul acesta nu numai pentru proorociile pe care le cuprinde, precum de multe ori am zis, ci şi pentru că acesta priveşte la sfârşitul bunei-norociri a Iudeilor; că prooroceşte înconjurarea cetății şi

---

povestirea despre aceia. Iar zicerea *mărturisi-ne-vom* arată mulțumirea". Iar Isihie zice: „*Norodul Său* sunt toți oamenii, că, în locul demonilor celor căzuți de sus, pe oameni îi numeşte *norod al lui Dumnezeu* şi *oaie a păşunii Sale*. Dar de ce oi ale păşunii Sale? Pentru că noi, credincioşii, prin împărtăşirea Tainelor, cu Dânsul ne hrănim".

* *Lit.*: după analogie.

robirea pe care le-au făcut-o lor Babilonienii, după Teodorit, care [cetate] s-a plinit şi a luat pecetluire întru bunele lor norociri cele mai-dinainte. Iar *pentru cei ce se vor schimba*, oriunde s-ar afla în psalmi, însemnează totdeauna schimbare şi prefaceri de lucruri. Iar *mărturie* se suprascrie pentru că mărturiseşte, adică vesteşte întâmplările cele ce vor să fie, ca aşa, de frica acelora, Iudeii să se facă mai înţelepţi. Iar despre *Asaf* am spus de multe ori. Cât priveşte *pentru Asirianul*, acest *pentru* este în loc de „despre Asirianul", iar asirian numeşte pe Nabucodonosor, fiindcă se trăgea din neam de Asirieni. Iar zicerea *despre Asirianul* este, la rândul ei, în loc de „despre relele pe care le-a făcut Iudeilor Nabucodonosor". Psalmul acesta se zice însă dinspre faţa acelor Iudei care au scăpat de moarte[72].

1. Cel ce paşti pe Israel, ia aminte!

Israel zice aici ori pe Patriarhul Iacov, fiindcă Dumnezeu a făgăduit să-l păzească şi să fie de faţă cu el, ori pe poporul cel ce se trăgea din Israel. Că am zis la psalmul trecut: *Şi i-a pus pe ei ca pe o turmă în pustie*, stih 57. Iar zicerea *Cel ce paşti* se înţelege în loc de „cel ce ai păscut", punând timpul de faţă în locul celui trecut[73].

Cel ce povăţuieşti ca pe o oaie pe Iosif.

Cel ce povăţuieşti este în loc de „Cel ce ai povăţuit", după schimbarea timpului, cel de faţă luându-se în loc de cel trecut. Iar *Iosif* numeşte aici ori pe el însuşi, fiindcă Dumnezeu îl povăţuia în toate întâmplările lui, precum povăţuieşte păstorul oile sale, precum este scris: *Şi era Domnul cu Iosif* (Fac. 39: 21), ori prin

---

[72] Iar Atanasie zice: „După mai-înalta înţelegere [anagogic], ei se roagă pentru cei ce au pătimit robia cea gânditoare după Crucea Domnului, de către Asirienii cei gândiţi şi de către însuşi domnul lor, adică de către Satana. Deci aduce rugăciunea rugându-se a se înfăţişa arătarea Mântuitorului nostru şi slobozirea întregului neam Israel".

[73] Altul însă zice: „Cu adevărat minunată înfăţişare are zicerea: «Ia aminte, zice, la cuviinţa lucrurilor celor ce sunt la noi, că nu au trebuinţă de cuvânt şi de învăţătură, ci numai de vedere, că spre răsplătirea vrăjmaşilor celor ce se pun asupra noastră destul este doar prin luare-aminte şi prin vedere să Te porneşti»; că şi pentru aceasta a numit pe Dumnezeu *păstor*, iar pe popor, *oaie*, ca aşa, prin tăcere, lupi să-i arate pe cei ce vrăjmăşesc, şi purtare de grijă să ia de la Dumnezeu". Vezi şi subînsemnarea la stihul 19 al Psalmului 76, adică la zicerea: *Povăţuit-ai ca pe nişte oi pe poporul Tău*. A zis însă şi Teodorit: „Pe Tine, Stăpâne, Cel ce porţi grijă de popor ca un păstor, rogu-Te, primeşte rugăciunea mea, Cel ce povăţuieşti ca pe o oaie pe Iosif cel ce căzuse între fraţii săi ca între nişte lupi oarecare şi, din mâinile acelora răpindu-l, l-ai povăţuit în Egipt şi, decât cei ce l-au vrăjmăşit, mai bun l-ai arătat".

Iosif numeşte tot poporul, pentru că Iosif se numeşte ca un părinte al întregului popor, precum şi în Psalmul 76, stih 16, despre Iudei: *Pe fiii lui Iacov şi ai lui Iosif*, unde vei afla şi tâlcuirea.

2. Cel ce şezi pe Heruvimi, arată-Te înaintea lui Efraim şi Veniamin şi Manase.

După ce Dumnezeu a poruncit lui Moise să facă doi Heruvimi rotunzi de aur, pe unul să-l pună în dreapta curăţitorului* (care era Chivotul Legii), iar pe altul în stânga, a zis către el: *Şi Mă voi face cunoscut ţie de acolo şi voi grăi ţie deasupra curăţitorului între cei doi Heruvimi care sunt la Chivotul mărturiei* (Fac. 25: 18, 22). „Deci Tu, Doamne, zice, Care şezi pe Heruvimi, arată-Te, adică fă-Te cunoscut, că ai venit spre ajutorul acelor Iudei ce au rămas în viaţă de frica Babilonienilor", că pe aceştia i-a numit Efraim şi Veniamin şi Manase. Că, de vreme ce mai sus a pomenit de Veniamin şi Iosif, pentru aceasta după urmare a pomenit şi pe cei doi fii iubiţi ai lui, Efraim şi Manase, ca şi de Veniamin, iubitul lui frate, toţi fiind născuţi dintr-o maică cu Iosif. Iar prin toţi trei a numit tot poporul, după Teodorit, ca prin mijlocirea lui Iosif să Se milostivească Dumnezeu de neamul fiilor lui şi de neamul fratelui lui.

Se cuvine însă să ştim că măcar deşi Manase a fost fiul cel mare al lui Iosif, Moise însă peste tot pune mai întâi pe Efraim, fiul cel mai mic al lui Iosif, pentru că s-a preacinstit de către Iacov, bunicul său, şi a fost binecuvântat mai mult decât Manase, şi întotdeauna amestecă cu fiii lui Iosif şi pe Veniamin, întâi, ca pe unul ce este frate de o maică cu Iosif şi, al doilea, pentru că s-a născut după Iosif. Iar lui Moise i-a urmat aici şi David, şi pentru aceasta întâi pune pe Efraim înaintea lui Manase şi cu dânşii îl uneşte apoi şi pe Veniamin. Iar de vreme ce seminţia lui Levi s-a rânduit spre slujirea lui Dumnezeu, pentru aceasta în locul acesteia s-a rânduit seminţia lui Manase, spre a o şti, de unde şi după urmare s-a pus aici, fiindcă era ca jumătate de seminţie şi în mai multă slavă decât a lui Veniamin, precum iarăşi şi seminţia lui Veniamin este pusă după seminţia lui Efraim, ca una ce e mai slabă decât aceea. Încă şi după alt chip: aceste trei seminţii erau mai îndrăzneţe decât celelalte, pentru aceasta se şi pomenesc aici; iar aceşti doi fii ai lui Iosif, Efraim şi Manase, s-au făcut iubitori de stăpânire pentru cinstea lui Iosif, părintele lor[74].

---

* ἱλαστηρίου: altarul de ispăşire, curăţire sau împăcare; în Rom. 3: 25, acesta e identificat cu Hristos, Care S-a făcut altar pentru noi.

[74] Iar Atanasie zice că, întru mergerea celor douăsprezece seminţii, înaintea Chivotului mergeau trei seminţii, cea a lui Iuda, a lui Isahar şi a lui Zabulon, iar în urma Chivotului urmau trei seminţii, a lui Efraim, a lui Veniamin şi a lui Manase. Şi asupra heruvimilor celor lucraţi din aur era slava lui Dumnezeu şi mergea înaintea lor pe cale. „Deci Tu, zice,

3. Deşteaptă puterea Ta şi vino ca să ne mântuieşti pe noi.

„Scoală-Te, zice, Doamne, şi porneşte toată puterea Ta cea mai presus de fire spre apărarea şi ajutorul nostru, care putere a Ta, după multa îndelungă-răbdare, acum pare că doarme". Am spus însă în multe locuri că Scriptura Veche numeşte lucrările lui Dumnezeu pornind de la lucrările oamenilor, vorbind mai gros, ca aşa să cunoască Evreii cei ce erau groşi cu mintea. Şi vezi aceasta la Psalmul 6, stih 2: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri*, unde am zis destul despre aceasta[75].

4. Dumnezeule, întoarce-ne pe noi, şi arată faţa Ta, şi ne vom mântui!

„Întoarce-ne, Doamne, zice, din necaz la bucurie, ori din fuga cea de vrăjmaşii noştri la starea împotriva lor, ori de la robie la slobozenie, şi din străinătate în patria noastră. Ori întoarce-ne la Tine şi întru voile Tale, prin

---

Dumnezeule-Cuvinte, Cel ce prin curăţitor Te închipuieşti deasupra heruvimilor, adică Cel ce ai stăpânire cerească şi Care mergi înaintea Chivotului, arată-Te înaintea noastră, povăţuindu-ne întru războaie şi biruind pe potrivnici". Iar după mai înalta vedere, Isihie a zis că păstorul lui Israel nu este altul decât Hristos, Cel ce a zis: *Eu sunt păstorul Cel bun*, Cel ce păstoreşte pe Israel, adică pe cel ce are minte văzătoare de Dumnezeu; povăţuieşte însă şi pe Iosif, adică neamurile, pentru că Iosif se tâlcuieşte adăugire a Domnului; că neamurile s-au alăturat de Dumnezeu lângă Evrei. Însă *pe heruvimi*, adică cei ce au multă cunoştinţă, fiindcă aceasta însemnează numele heruvimului. Aceştia sunt cei care s-au luminat pe sineşi cu lumina cunoştinţei, după Proorocul. Deci pe Acesta Ce şade pe herumivi Îl roagă ceata Sfinţilor să Se arate şi să fie înaintea acelora care rodesc fapta bună, adică Efraim, căci Efraim se tâlcuieşte «aducere de roadă», şi să fie înaintea celor ce s-au făcut fii ai dreptei lui Dumnezeu prin lucruri drepte, adică Veniamin, căci Veniamin se tâlcuieşte «fii ai dreptei», şi asemenea să fie celor ce au uitat chipurile [felurile] răutăţii, împreună şi lucrurile [*lit.*: energiile] lor, adică Manase, căci Manase se tâlcuieşte «uitare» (La Nichita)".

[75] Iar Sfântul Chiril zice: „Acestea s-au zis prooroceşte, ajungând la noi întru plinire, la care a ajuns şi sfârşitul veacurilor. Că în vremile cele mai de pe urmă Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om. Roagă dar Proorocul pe Domnul să-Şi facă ducerea la ceruri, iar pe cei ce s-au întors de la El şi sunt în deznădăjduire, iarăşi să-i primească şi la Sineşi să-i întoarcă". Şi iarăşi zice: „După ce a strălucit la noi Fiul, pe Care Îl numeşte Faţa Părintelui – căci este icoana şi chipul [χαρακτὴρ] Ipostasului Său şi întru Dânsul singur se vede frumuseţea lui Dumnezeu şi Tatăl –, ne-am întors către Dumnezeul cel viu şi adevărat, de la zadarnica noastră petrecere predanisită de strămoşi. Trebuie însă ca prin şederea pe heruvimi să înţelegem odihna cea întru puterile cele de sus şi venirea la noi, iconomia şi negrăita deşertare [chenoză]".

ajutorul Tău*: *Întoarceți-vă către Mine, zice Domnul, și Mă voi întoarce către voi* (Zah. 1: 3). Arată fața Ta și va fi destul pentru mântuirea noastră". Cuvântul acesta este însă metaforic și din asemănare, deoarece, precum voievodul oștilor și biruitorul, când se arată la război, ostașii lui iau îndrăzneală, iar potrivnicii fug și se biruiesc, într-acest chip și Tu, Doamne, numai arătându-Te, noi vom câștiga îndrăzneală, iar vrăjmașii noștri vor fugi și se vor birui.

5. Doamne, Dumnezeul puterilor, până când Te vei mânia pe ruga robilor Tăi?

Te vei mânia a zis în loc de „nu cauți" de la cea dintâi zicând pe cea următoare; că cei ce se mânie urmează să nu caute spre rugăciunile celor ce se roagă: „Până când, zice, Doamne, Împărate al puterilor, nu privești spre cererile și rugăciunile ce le aducem Ție?"

6. Hrăni-ne-vei pe noi cu pâine de lacrimi? Și ne vei adăpa cu lacrimi întru măsură?

Zicerea *până când* se ia pe dinafară, adică: „Până când vei da nouă să mâncăm pâinea noastră cu lacrimi? Și, de asemenea, să bem vinul nostru cu lacrimi? Cu cuvintele acestea Iudeii arată că și mâncarea, și băutura lor o făceau cu lacrimi. Ori aceasta se înțelege și altfel: „Că, în loc de mâncare și de băutură, ne vei da nouă să mâncăm și să bem lacrimi". Iar *întru măsură* este în loc de „după măsură", adică „potrivit și după măsura păcatelor noastre, așa ne vei da nouă lacrimile", după Teodorit. Iar Achila și Simmah au zis „ne-ai hrănit și ne-ai adăpat"[76].

---

* *Lit.*: împreună-lucrarea cu Tine.

[76] Iar dacă în vremea hranei lăcrimau, apoi repaus când aveau? Aceasta însă se înțelege și pentru osteneala faptei bune, iar plângerea este hrănitoare, că cel ce se pocăiește bea și mănâncă lacrimile *întru măsură* și nu de-a pururea, că acestea vor moșteni odihnă lină. A zis însă și Teodorit: „Aceasta o a făcut pedeapsa, măsurând după păcat, iar aceasta o zice și Domnul: *Cu ce măsură veți măsura, cu aceea se va măsura vouă* (Marcu 4: 24)". Această măsură a văzut-o și Proorocul Zaharia, prevestind pierzarea Babilonului: *Și am privit, și iată, au ieșit două femei cu aripi ca de barză și măsura purtând-o, cărora li s-a poruncit să o ducă în Babilon* (Zah. 5: 9). Iar prin acestea ne învățăm să învățăm dreptatea dumnezeieștii hotărâri". Iar Teodor zice: „Zicerea *întru măsură* însemnează «plenar» [πλῆρες]: «Așa, zice, plinim durerea lacrimilor, precum cei ce dau ceva cu vreo măsură și o umplu desăvârșit, pentru împlinirea măsurii»".

7. Pusu-ne-ai pe noi întru prigonire* vecinilor noştri şi vrăjmaşii noştri ne-au batjocorit pe noi.

Prigonire numeşte aici David ocara şi defăimarea pe care le sufereau Evreii de la Babilonieni. Acestea însă le zice în psalmul trecut: *Făcutu-ne-am ocară vecinilor noştri, batjocură şi râs celor dimprejurul nostru* (Ps. 78: 4)[77].

8. Doamne, Dumnezeul puterilor, întoarce-ne pe noi, şi arată faţa Ta şi ne vom mântui.

Aceste cuvinte s-au zis şi mai sus, aici zicându-le a doua oară, ca aşa să arate întinderea rugăciunii celei către Dumnezeu[78].

Diapsalma.

9. Via din Egipt o ai mutat,

Aici înşiră David vechile faceri de bine pe care le-a făcut Dumnezeu neamului evreiesc: că povesteşte cum a mutat Dumnezeu neamul lor din Egipt în Palestina şi câte minuni a făcut pentru dânsul, ca prin povestirea acestora să îmblânzească pe Dumnezeu spre a nu-i trece şi acum cu vederea pe ei, pentru care din vechime a făcut astfel de minuni. Prin psalmul acesta, Proorocul ne dă nouă chip* pentru cum se cuvine să îmblânzim pe Dumnezeu şi ce cuvinte se cuvine să întrebuinţăm la îmblânzirea Sa. Iar *vie* numeşte după asemănare neamul evreiesc, pentru frăgezimea şi buna lui înflorire, fiindcă asemănările se închipuiesc* şi se pomenesc mai bine în imaginaţie.

gonit-ai neamurile şi o ai răsădit pe ea.

Despre neamurile acestea, cum că au fost şapte, am spus tâlcuind

---

* *Lit.*: împotrivă-grăire.

[77] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „S-au pus fiii lui Israel spre prigonire (adică spre împotrivă grăire) vecinilor şi spre batjocura vrăjmaşilor. În ce chip? Întru neputinţă, adică rămânând şi călcaţi, şi căzuţi sub picioarele vrăjmaşilor".

[78] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Dorind însă venirea cea înaltă a lui Hristos, a strigat acestea către Dumnezeul a toate: „Ne-am miluit dar, toţi, cu arătarea lui Hristos, veşnică mântuire dându-ne El". Zice însă şi Teodorit: „Arătare numeşte venirea lui Hristos cea în trup: „Puternic fiind şi Domn al puterii, atunci pe aceia chemându-i înapoi de la robie, iar pe neamuri cu iconomia [întruparea] Ta câştigându-le".

* *Lit.*: tip; model, pildă.

* *Lit.*: se „tiplogizează", ajung tipuri, modele.

aceasta, *şi a gonit de la faţa lor neamuri*, de la Psalmul 77, stih 60. Şi, păzind David asemănarea cu via, a zis *o ai răsădit pe ea*, în loc de „o a întărit pe pământ", măcar că la urmă, mâniind Evreii pe Dumnezeu, au fost izgoniţi de acolo.

10. Cale ai făcut înaintea ei şi ai sădit rădăcinile ei şi a umplut pământul.

„Cale, zice, ai făcut înaintea viei acesteia a lui Israel, Doamne, fiindcă ai scos din mijloc pe celelalte neamuri care erau ca nişte ciulini şi mărăcini împiedicători pe cale". Iar *ai sădit rădăcinile ei*, aceasta este arătătoare de o adevărată întărire, iar prin rădăcini se înţeleg cei mai dintâi ai celor douăsprezece seminţii, ori, soborniceşte [în general], împărăţia Evreilor. Via aceasta a lui Israel a umplut pământul, adică pe cel al făgăduinţei, sau şi pe altul pe care l-au mai stăpânit Evreii.

11. Acoperit-au munţii umbra ei şi mlădiţele ei, cedrii lui Dumnezeu.

David numeşte *munţi*, după Teodorit, neamurile megieşe ale Ierusalimului, iar *umbra viei lui Israel* este stăpânirea şi împărăţia care era asupra neamurilor de acolo, iar *cedrii* sunt boierii cei înalţi şi covârşitori care se află între acele neamuri, iar *mlădiţe ale viei lui Israel* erau povăţuitorii Evreilor, care au fost rânduiţi peste acele neamuri, iar *cedrii ai lui Dumnezeu* a zis pe mai-marii neamurilor celor de acolo, pentru că şi aceia au fost înălţaţi de Dumnezeu, că şi în vremea lui David, şi în vremea lui Solomon multe neamuri se supuneau şi plăteau dajdii Iudeilor[79].

---

[79] Iar după dumnezeiescul Atanasie, *umbră a viei lui Israel* este slujirea cea după lege, deoarece legea era umbră a bunătăţilor celor viitoare, iar *munţii* sunt cei întru care se săvârşeau cele ale umbrei legii, adică Silom [Şilo] şi Sionul, întru care se înfigea şi cortul; iar *mlădiţele viei* erau proorocii cei din popor, ridicaţi spre înălţime şi odihnindu-se ca pe nişte cedri pe înţelegătoarele, cele de sus şi cereştile puteri; iar *viţele* şi *odraslele viei* erau toată mulţimea poporului care stăpânea de la Râul Eufrat până la Marea Indienească. Zice însă şi Teologul Grigorie: „Deci David plânge neamul Evreilor, zicându-l pe el *vie* oarecare din Egipt mutată din întunecata păgânătate şi crescută în frumuseţea şi mărimea credinţei, încât să poată acoperi tot pământul, iar acea mică odraslă să se facă vie bine-odrăslită, încât neamul să se facă puternic ca să treacă prin râuri şi să se întindă până la mare, lărgindu-se din hotar în hotar, şi munţii să acopere cu înălţimea slavei lor, şi peste cedri să se înalţe, mai ales peste cei ai lui Dumnezeu [adică aleşii Lui], pe care trebuie să-i socotim *munţi* şi *cedri*". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Prin *viţă* crescătoare se cuvine să înţelegem înălţimile faptelor bune, care se înalţă ca nişte pomi către înălţimea

12. Întins-a vițele sale până la mare și până la râuri odraslele sale.

Vițe ale viei lui Israel numește, după Teodorit, Atanasie și Chiril, mulțimile poporului ce au odrăslit și au crescut din Evrei; iar *marea* este cea Indienească*, pentru că hotarele împărățiilor Israelitenilor se întindeau până la aceea. Iar *odrasle* sunt nemernicii*, adică cei câți din neamuri veneau la Israeliteni și primeau cunoștința de Dumnezeu și, prin aceasta, se vedeau și ei printre Evrei. Iar *râuri* numește Eufratul cel din Mesopotamia, întrebuințând nume la plural în loc de singular, după însușirea limbii evreiești, precum a zis și în altă parte: (Domnul) *a scos apă din piatră și a pogorât râuri ca niște ape* (Ps. 77: 19). Iar în Cartea a doua a Împăraților se scrie la singular: *la râul Eufratului* (II Împărați 8: 3).

13. Pentru ce ai surpat gardul ei, și o culeg pe ea toți cei ce trec pe cale?

„Pentru ce, zice, acum, Doamne, ai surpat gardul viei lui Israel, adică dumnezeiasca Ta cercetare și siguranța, și Pronia Ta o ai oprit, pe care [Israel] o păzea (după Teodorit), iar neamurile cele ce trec pe cale pe lângă dânsa o culeg și o strică?" Către această tânguitoare întrebare a Evreilor răspunde prin Isaia Cerescul Săditor de vii, Dumnezeu, și zice: *Am surpat gardul ei, pentru că am așteptat să facă struguri, iar ea a făcut spini* (Is. 5: 4)[80].

14. O a stricat pe ea vierul din pădure

Babilonianul Nabucodonosor este numit aici *vierul*, după Teodorit, pentru că porcul se bucură în noroiul îndulcirilor și întru celelalte necurății. Iar *pădure*, adică stejăriș și codru, este Babilonul, pentru că era des ca un codru, din pricina mulțimii oamenilor ce locuiau într-însul, și pentru că era neroditor spre

---

îngerilor, iar frunzele ce dau boboci, podoaba cea de multe chipuri a faptelor bune, ale celor ce împreună-înfloresc cu Sfântul Duh".

* E vorba de Oceanul Indian.

* *Lit.*: prozeliții.

[80] Ori după Atanasie: „Îngrădirea ei era păzirea sfinților îngeri pe care Dumnezeu o a depărtat de la dânșii, care s-au dat spre pașterea necuraților demoni, care demoni pasc sufletele lor, dezgolindu-i de buna-rodire cea înțelegătoare". Iar Teodorit zice: „Ceea ce este la vie gardul, aceea este pronia lui Dumnezeu celor ce s-au făcut vrednici de ea. Iar *trecător pe cale* numește pe vrăjmășitorii ei; că, așa cum călătorii fără sfială culeg via cea neîngrădită și nepăzită, iar rodul ei îl iau, așa cel dezbrăcat de dumnezeiasca purtare de grijă se face lesne supus celor ce vor să-l nedreptățească".

fapta bună, şi pentru că era locuinţa fiarelor celor de gând, adică a patimilor şi a dracilor.

şi porcul sălbatic o a păscut pe ea.

Porc sălbatic îl numeşte aici David pe însuşi Nabucodonosor, pentru că chiar el a fost cel care a venit şi a bătut pe Iudei, fără să aibă alţi aliaţi, iar *sălbatic*, pentru că s-a folosit de Evrei cu sălbăticie şi cu nemilostivire, căci porcul sălbatic umblă singur şi nu se amestecă cu alte dobitoace, din pricina covârşitoarei sale sălbăticii şi pentru că el strică viile în felurite chipuri. Unii însă, precum Teodorit, *vier din pădure* zic pe Salmanasar, împăratul Asirienilor, care, mai-nainte de Nabucodonosor, a robit Samaria, fiindcă el a fost cel ce a stricat în parte pe Iudei, iar Nabucodonosor i-a pierdut cu totul şi i-a păscut[81].

15. Dumnezeule al puterilor, întoarce-Te dar şi caută din cer şi cercetează via aceasta.

16. Şi o desăvârşeşte* pe ea, pe care a sădit-o dreapta Ta;

„Dumnezeule, zice, şi Împărate al puterilor celor de sus, întoarce-Te, adică îndreptează ori întoarce via lui Israel din necaz în bucurie şi din robie în slobozenie", precum am tâlcuit la stihul 4, mai sus. Iar *cercetează via aceasta* este

---

[81] Zice însă Marele Vasile: „*Vie* ar putea fi şi sufletele omeneşti, iar *gard*, siguranţa poruncilor şi păzirea îngerilor; deci ca nu cândva şi fiecare din noi - având un sfânt înger (cel tăbărât împrejurul celor ce se tem de Domnul) -, când va fi cercetat pentru păcate, să se facă vinovat cu îndepărtarea îngrădirii şi să rămână despuiat de zidul şi de păzirea Sfintelor Puteri – care, câtă vreme vor fi de faţă, nebântuiţi ţin pe cei păziţi de ele –, Dumnezeu ne îngrădeşte cu oarecari negrăite puteri, şi aşa nu vom fi călcaţi şi buni de asuprit de duhurile necurate, nici gata spre răpire. Iar sufletul cel golit de siguranţa aceasta zace înaintea vrăjmaşilor spre răpire prin lucrările lor cele potrivnice şi spre călcarea celor ce se fălesc, că doar zice [Diavolul]: *Înconjurând cele ce sunt sub cer, încoace şi-ncolo merg pe pământ* (Iov 1: 7). Că de la neroditorul suflet se ia Duhul Cel Sfânt, iar gardurile, ajutorările îngerilor, cad şi năvălesc întru însul străinii cei ce trec pe lângă noi, puterile cele lucrătoare întru cunoştinţa păcatelor, şi se dă spre paşterea necuraţilor demoni, care pasc pe acel suflet golindu-l de buna rodire cea gândită, iar patimile, apucându-l, îl strică, ca un mânz bun alergător năvălind cu zburdălniciile. Aceasta o a zis şi psalmul despre via care se strică de porcul cel sălbatic cu balele cele pline de răutate, singuratic şi rău şi plin de noroiul răutăţii". Iar Teodor zice: „Foarte o strică pe vie porcul, fie el de casă sau sălbatic, dar cu atât mai vârtos de ar fi sălbatic, din cei ce petrec singuri prin munţi, că atunci răul ar fi şi mai cumplit. Că aceia care sunt tari precum lupii, care petrec singuri, încă mai mare fac întinderea răutăţii".

* καταρτισαι = pune-o din nou în rânduială, adu-o în starea cea dintâi, plineşte nedesăvârşirile ei.

în loc de „vindec-o, că s-a bolnăvit şi s-a zdrobit, şi desăvârşeşte-o întru bună-sporirea ei cea de mai-nainte, că dreapta Ta, adică puterea Ta, a fost cea care o a sădit şi întărit"[82].

şi spre Fiul Omului, pe care L-ai întărit Ţie.

Aici zicerea se înţelege pe dinafară. „*Caută*, adică Tu caută spre fiul omului, o, Doamne!"; iar Evreii zic că *fiul omului* este Zorobabel, care s-a întărit de Dumnezeu lângă împăratul Darie şi care a biruit pe cei doi tineri cu cuvântul său, dovedind cum că femeile şi adevărul le biruiesc pe toate, că aşa a zis: *Mai tari sunt femeile, iar mai mult decât toate biruieşte adevărul* (III Ezdra 3: 12). Pentru aceasta şi minunat făcându-se pentru cuvântul său de înţelepciune, a luat voie împărătească şi a mers la Ierusalim şi a înnoit biserica şi cetatea. Iar noi, Creştinii, *fiu al omului* zicem pe tot omul cel luat la Sineşi de Dumnezeu-Cuvântul, adică pe Stăpânul Hristos, după Teodorit, că Dumnezeu-Cuvântul a întărit la Sineşi, adică în Dumnezeiescul Său Ipostas, firea omenească, şi, dând ei din dumnezeiasca Sa putere, o a făcut tare împotriva Diavolului. Căci ruga aceasta se face către Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce a luat la Sineşi frământătura firii omeneşti, ca în grabă să o ia la Dânsul şi să o întărească"[83].

17. Arsă cu foc şi săpată afară;

Aici lipseşte graiul *este*, adică „via lui Israel este arsă", iar prin numirea viei arată pământul viei, adică cetatea Ierusalimului, deoarece Babilonienii nu

---

[82] Iar altul zice: „Şi foarte cu pătimire [aici: patetic], jalnic şi adeveritor s-a zis aceasta: *cercetează via aceasta*. Că Tu, zice, Săditorul viei acesteia, priveşti la pustiirea ei, că cuvântul n-ar fi de-ajuns pentru a arăta stricăciunea ei, dacă nu s-ar şi vedea". „Şi fiindcă Tu ai zidit-o (după Atanasie), adică Tu o ai locuit aici, desăvârşeşte-o iarăşi, adică fă-o gata spre mântuire prin Fiul Omului; însă Cine este Fiul Omului, fără numai Însuşi Domnul nostru, precum Însuşi zice în Evanghelie?" Iar Isihie zice: „De vreme ce nici legea, nici proorocii n-au întors pe Israel, de nevoie acum Îl roagă pe Însuşi Hristos ca să-l întoarcă".

[83] Iar Teodorit zice: „Aici învaţă despre odrăslirea cea de acolo a stăpânului Hristos, că se roagă ca via să se învrednicească de purtarea de grijă pentru rodul cel ce se va lua dintr-însa, pe care arătat l-a numit *Fiu al omului*. Deci cuvântul proorocesc învaţă pe cei ce s-au făcut luaţi cu suliţa să roage pe Dumnezeul tuturor să facă viei o oarecare cruţare, pentru mântuitoarea rădăcină cea odrăslită de acolo, că şi Domnul aşa Se numeşte pe Sine, zicând: *Eu sunt via cea adevărată*. Căci ca om este vie, iar ca Dumnezeu este lucrător, semănând sămânţă bună în ţarina Sa. Această vie cu adevărat şi-a întins odraslele sale, viţele sale, până la mare şi până la râuri, că nu este loc sub cer întru care să nu se fi întemeiat dumnezeieştile teascuri ale viei acesteia".

numai cu foc au ars Ierusalimul, ci l-au şi săpat, precum istoriseşte Cartea a IV-a a Împăraţilor.

de certarea feţei Tale vor pieri.

Certare numeşte aici David urgia: „Urgia Ta, zice, Doamne, va pierde pe Evrei, dând loc Babilonienilor să pricinuiască lor pierderea aceasta, căci, de nu ai fi surpat Tu gardul viei lui Israel, adică de nu ai fi ridicat Tu cercetarea şi Pronia Ta, nu ar fi covârşit Babilonienii ca să o piardă pe ea"[84].

18. Să fie mâna Ta peste bărbatul dreptei Tale

Evreii o înţeleg şi pe aceasta pentru Zorobabel. Adică: „Să vină puterea Ta, Doamne, la bărbatul dreptei Tale, adică la casnicul şi dreptul dreptei Tale, Zorobabel". Iar noi, Creştinii, şi aceasta o înţelegem ca zisă despre Omul cel luat de Dumnezeu-Cuvântul, adică despre Hristos. Că David se roagă aici să vină semnele şi minunile (care se numesc *mână şi deget ale lui Dumnezeu*) la Bărbatul dreptei Părintelui, iar dreapta lui Dumnezeu-Părintele este Fiul, ca Făcător al tuturor, după Atanasie.

şi peste Fiul Omului, pe care L-ai întărit Ţie.

Însuşi cuvântul pe care David l-a zis mai sus, îl zice acum şi aici, sub formă de repetare. Iar *Fiu al Omului* Îl numeşte pe Hristos, precum şi Însuşi Hristos Se numeşte pe Sineşi *Fiu al Omului* pentru trupul Lui văzut, pe care l-a luat din Fecioara ceea ce era dintre oameni[85].

19. Şi nu ne vom depărta de la Tine;

Evreii, povăţuindu-se de Zorobabel, zic că nu s-au depărtat de la Dumnezeu, iar noi, Creştinii, zicem că, povăţuindu-ne de Hristos, nu ne-am

---

[84] Altul însă zice că aceasta se înţelege şi pentru Babilonienii cei ce au ars Ierusalimul. „Că Tu, zice, ameninţând, ei se vor face neajutoraţi şi pieirea cea desăvârşită vor primi, că nu vei obosi urmând a-i pedepsi pe ei, ci ajunge singură certarea pentru ca să-i pierzi pe toţi".

[85] Iar Didim zice: „*Fiul Omului, pe Care L-ai întărit Ţie*, adică neîngăduind a avea El alcătuirea trupului din sământă bărbătească. Că Duhul Sfânt, venind peste Fecioara, din puterea Celui Preaînalt s-a făcut sfântă naşterea Sa, iar via a gătit-o spre aducere de roadă".

depărtat de la Dumnezeu, ci ne-am unit cu El, căci David a scris zicerea aceasta dinspre fața Creștinilor[86].

via-ne-vei pe noi și numele Tău vom chema.

„Tu, Doamne, zice, îi vei via pe Iudei cu cea de-a doua zidire a cetății lor, iar pe noi, Creștinii, ne vei via cu înnoirea vredniciei sufletului, care se face prin Sfântul Botez; că și Iudeii au fost omorâți de pierzarea pe care le-au pricinuit-o vrăjmașii, iar noi, Creștinii, am fost omorâți de demoni, gândiții Babilonieni". Iar *numele Tău vom chema*, a zis, adică, că „alt Dumnezeu afară de Tine nu vom numi, ci numai pe Tine avem a Te chema spre ajutorul nostru". Dar cu adevărat și cu deosebire, cuvântul acesta se dă la Hristos, Care ne-a dăruit viață; pentru aceasta a și zis: *Eu sunt viața* (Ioan 14: 6), și cu al Cărui nume ne chemăm, numindu-ne de toți creștini, după Isihie.

20. Doamne, Dumnezeul puterilor, întoarce-ne pe noi și arată fața Ta, și ne vom mântui.

Aceste cuvinte le-a zis și mai sus, pe care noi le-am tâlcuit. Dar acolo le-am zis către Evrei, iar aici le vom potrivi către noi, Creștinii: „Doamne, Dumnezeule, zice, al puterilor îngerești, ori de obște al tuturor puterilor, ori Dătătorul puterilor, ori și în loc de «Cel puternic», cum am zis și altădată, Tu, zice, întoarce-ne din rătăcire și arată nouă pe Fiul Tău, Care este Fața Ta - *Că cel ce M-a văzut pe Mine,* zice, *a văzut pe Tatăl Meu* (Ioan 14: 9) -, și îndată ne vom mântui, crezând întru El". Iar zicerea „arată fața Ta" este o dezvăluire și tâlcuire a zicerii „întoarce-ne pe noi". Aceasta dar este cu adevărat tâlcuirea psalmului acesta[87].

Se potrivește însă tot acest psalm și la noi, Creștinii, pe ale căror biserici și cetăți le-au ars necredincioșii tirani și prigonitorii împărați, dându-le loc Dumnezeu din pricina păcatelor noastre. Putem însă înțelege prin *Efraim* și poporul Creștinilor, fiindcă rodește fapte bune, căci Efraim însemnează „rodire"; la fel cu Veniamin, fiindcă acesta este drept după credință, că Veniamin se tâlcuiește „fiu al dreptei"; dar și Manase, pentru că a primit uitare de rătăcirea cea de mai-nainte a slujirii de idoli, că Manase însemnează „uitare", iar celelalte ziceri se potrivesc lesne la Creștini. Încă și prin *vie* să înțelegi neamul Creștinilor, care

---

[86] Și dumnezeiescul Atanasie însă zice: „Nu ne vom depărta niciodată de la Tine, noi, cei ce ne-am împărtășit de viața Ta și care ne chemăm cu numele Tău, adică numindu-ne Creștini".

[87] Iarăși Atanasie zice: „Aduce înainte o rugăciune stăruitoare, prin care voiește ca degrab să se facă arătarea Celui Unul-Născut, prin Care s-a făcut mântuirea a tot cel ce a crezut".

s-a mutat de la întunericul rătăcirii şi al necunoştinţei (că acestea însemnează Egiptul) la pământul cel bun al bunei-cinstiri. Iar *neamul care s-a lepădat* sunt dracii, şi idolii, şi tiranii, şi prigonitorii Creştinilor cei ce-au fost pierduţi, iar *facere de cale a bune-cinstiri* sunt poruncile evanghelice, fiindcă ele taie şi curăţesc toată materia din calea cunoştinţei de Dumnezeu şi a faptei bune. Iar *rădăcina bunei-cinstiri* sunt dogmele cele după Hristos, iar această bună-cinstire *a umplut tot pământul*, după ceea ce se scrie: *În tot pământul a ieşit vestirea apostolilor celor ce propovăduiau buna-cinstire.*

Iar *umbra bunei-cinstiri* este slava ei, care a acoperit munţii, adică cea care s-a preaînălţat, ori *umbră a bunei-cinstiri* este dumnezeiescul dar, cel ce vine din buna-cinstire, iar *munţi şi dealuri* ale ei sunt cei înalţi după virtutea practică, iar *mlădiţe* ale ei iarăşi sunt dogmele (ori predanisirile). Iar *cedrii* ai lui Dumnezeu sunt cei înalţi cu fapta bună, după Teodorit, iar *viţă şi odrasle* sunt mulţimile bisericilor şi nemernicii [prozeliţii] cei ce vin la buna-cinstire dintre păgâni. Iar *toată marea* şi *toate râurile* se înţeleg că este tot pământul, iar *porc* este Diavolul, care se bucură de necurăţie, iar *pădure* şi *codru* sunt sufletele cele îndesite de patimi şi neroditoare, înlăuntrul cărora locuieşte Diavolul, şi însuşi Diavolul, ca un întâistătător, este *vier sălbatic*, ca cel ce are locuinţa sa osebită [depărtată de locurile de obşte], şi *sălbatic*, ca un cumplit şi nemilostiv, iar după urmare şi fiecare tiran care bântuieşte şi strică via lui Hristos se poate numi *porc sălbatic*, pentru pricinile cele zise.

PSALMUL 80

Întru sfârşit, pentru teascuri [linuri]; psalm lui Asaf.

Şi Psalmul 8 se suprascrie la fel cu acesta, *întru sfârşit, pentru teascuri*, deci vezi şi acolo tâlcuirea acestuia. Deci *teascurile* acestea, adică bisericile cele locale ale Creştinilor, se îndeamnă una pe alta cu cuvintele pe care psalmul de faţă le are la început. Prihăneşte însă psalmul nemulţumirea Evreilor şi nesupunerea şi zice că se vor lepăda, pentru ca apoi să sârguiască pe poporul cel nou Creştinilor, ca să nu fie lepădat şi acesta ca şi cel vechi al Evreilor, şi ca să nu urmeze răutăţii şi nesupunerii acelora[88].

---

[88] Altul însă zice: „Sunt trei psalmi care se suprascriu *pentru teascuri*: al optulea, acesta al optzecilea şi cel al optzeci şi treilea, că *întru sfârşit* şi la cel al optulea [veac] se păzeşte [păstrează] vinul cel din teascuri, adică cel care se tescuieşte în biserici. Şi pe acest al optulea îl însemnează şi psalmul acesta, ca unul ce se numără al optzecilea, numărul acesta cuprinzând optimi de zecimi, fiind simbol al veacului viitor, întru care va fi

1. Bucurați-vă lui Dumnezeu, ajutorului nostru;

Cuvântul acesta pare că se zice dinspre fața Evreilor celor robiți care s-au întors în Ierusalim, precum înțeleg ei, pentru aceasta se și bucură de întoarcerea și slobozenia lor. Se dovedește însă din următoarele ziceri ale psalmului cum că cuvântul nu se potrivește la unii ca aceștia, ci teascurile, adică bisericile Creștinilor celor locale, prin cuvinte ca acestea, se îndeamnă unul pe altul să se bucure și să se veselească pentru Hristos.

strigați Dumnezeului lui Iacov!

Despre *strigare*, adică cum că este glas de biruință, am spus în multe locuri; acum însă zicem simplu că *strigați* este în loc de „cântați laudă de biruință". *Dumnezeului lui Iacov* însă a zis pentru ca să aducă aminte cititorilor cum că acest Dumnezeu Ce S-a înomenit este chiar Cel ce S-a arătat de demult lui Iacov în chip de om și S-a luptat cu el, pre-vestind înomenirea Sa ceea ce s-a făcut în urmă[89].

2. Luați psalmi și dați din timpane;

„Luați, zice, învățături dumnezeiești, că fiecare psalm cuprinde învățătură, și dați din timpane (darabane), adică loviți trupul cu ciocănașul înfrânării", precum tâlcuiește Purtătorul de Dumnezeu Maxim[90].

---

praznicul adunării noastre și adevărata înfigere a corturilor, adică întregirea trupurilor și învierea, a căror începătură vor fi trâmbițele cele ce vor vesti venirea Domnului din cer". Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta prezice chemarea înapoi a Evreilor și chemarea neamurilor". Și Atanasie zice: „Este dar cu putință a vedea și din psalmul acesta că [Dumnezeu] cheamă neamurile către credința cea întru Domnul, făcându-le lor învățătură ca să nu se depărteze de El".

[89] Zice însă Origen: „Mai moralicește însă, aceia adică care isprăvesc [binele], ale căror roade se aduc la teascuri, să audă și să se bucure lui Dumnezeu, iar cel ce păcătuiește și are trebuință de pocăință și de întoarcere să nu se bucure, ci să se întristeze după Dumnezeu, că întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăință de mântuire fără părere de rău. Și tu dar, de te vei ajuta de Dumnezeu a face adunare roadelor în sfintele teascuri, nu uita pe Dumnezeu, fiindcă El S-a făcut ajutorul tău și, dacă n-ai cuvinte ca să le întorci lui Dumnezeu după vrednicie, strigă întru mulțumire cu glas fără înțeles de inimă strigătoare, care [glas] covârșește pe cele cu înțeles". Iar Atanasie zice: „Proorocește neamurilor ca să-l cânte lui Dumnezeu – Cel ce le-a ajutat și le-a izbăvit din silnicia demonilor – laudele cele de biruință".

[90] Fiindcă aici, prin *psalm* numind dumnezeiasca învățătură, iar prin *timpan* făcut din piele însemnând trupul, voiește ca noi, cele poruncite nouă prin cuvinte să le plinim cu

psaltire veselă cu alăută.

Psaltire numeşte aici mintea, iar *alăuta*, trupul, precum am zis la Psalmul 32, tâlcuind aceasta: *Mărturisiţi-vă Domnului în alăută, în psaltire cu zece strune cântaţi-I Lui* (v. 2). Deci zice David: „Mişcaţi mintea şi trupul spre a bucura pe Dumnezeu", că graiul *daţi* se înţelege pe dinafară şi la psaltire, şi la alăută, fiindcă cuvântul este şi pentru organele simţite, şi pentru cele gândite, precum tâlcuiesc Evreii. Iar zicerea *veselă* s-a adus pentru ca să arate că gândita psaltire, adică mintea, este cu deosebire cea care veseleşte pe Dumnezeu.

3. Trâmbiţaţi în lună nouă cu trâmbiţă, în ziua cea binevestită a praznicului vostru!

Era lege la Evrei ca în ziua cea dintâi a lunii a şaptea, adică, după noi, a lui Septembrie, care era lună nouă, să trâmbiţeze Evreii cu trâmbiţă spre aducerea aminte de trâmbiţa cea cerească ce a trâmbiţat în Muntele Sinai, când S-a pogorât acolo Dumnezeu. Deci, de la asemănarea cu legea aceasta porunceşte Proorocul David acum apostolilor să trâmbiţeze cu trâmbiţa limbii lor şi să propovăduiască cum că a înviat Hristos, iar aceasta să o facă în lună nouă, adică în Ziua Învierii lui Hristos, pentru care s-a înnoit zidirea. Că pe această Zi a Învierii o a numit binevestită, adică însemnată şi auzită [vestită] de praznic, căci, cu adevărat, Învierea este cea mai însemnată sărbătoare, fiind praznic al praznicelor, precum şi

---

lucrurile trupului. „Pentru aceasta, zice, ascultători dumnezeieştilor cuvinte făcându-vă şi cu auzurile duhovniceasca învăţătură plinind-o, daţi lucrarea cea cu trupul, iar trupurile voastre, punându-le înaintea lui Dumnezeu jertfă vie, bine-primită, omorâţi mădularele cele pământeşti şi omorârea lui Iisus purtaţi-o în trup". Iar Origen zice: „Deşi degrab îmi cere cuvântul, trei însă cere de la mine: îmi dă psalmi şi cere de la mine timpan, al doilea, psaltire, apoi alăută, ca să mă învăţ că darul lui Dumnezeu îmi dă învăţătură, însă cere de la mine sfinţenie întreagă, ca să mă sfinţească întreg, cu sufletul, cu duhul şi cu trupul, ca să laud pe Dumnezeu ca în timpan, cu omorârea trupului, apoi să pot face conglăsuire [*lit.*: simfonie] ca a psaltirii către alăută, a duhului către suflet ori, după Apostolul, către minte, ca să zic: *Voi cânta cu duhul, voi cânta însă şi cu mintea* (I Cor. 14: 15)". Iar Teodor, istoriceşte înţelegând aceasta, zice că până astăzi sunt unii adică ce fac cântările şi alţii le zic pe ele cu organe, cu fluiere ori cu timpane. Şi fiindcă David face psalmii, iar alţii îi cântă cu organe, pentru aceasta zice către aceia *luaţi psalmul*, adică „luaţi cântarea, şi daţi de la voi organele, şi ceea ce nu aveţi, luaţi, şi de la voi daţi întrebuinţarea organelor". A zis însă şi Atanasie: „Aceasta însemnează conglăsuirea şi potrivirea sufletului către trup, ca oamenii lui Dumnezeu să se facă întregi, afierosind sufletele lui Dumnezeu şi nu lumii, ci Domnului".

Teologul Grigorie zice în Ziua Paştelui*. Dar şi Moise a zis despre luna nouă aici: *Şi în luna a şaptea, ziua întâi a lunii, sfântă se va numi vouă, zi însemnată va fi vouă* (Numeri 29: 1)[91].

4. Că porunca lui Israel este şi judecata Dumnezeului lui Iacov.

Vezi, o, cititorule, calea* şi înţelepţirea Sfântului Duh cea pentru David! Pentru că, după ce a unit el împreună cu porunca legii bunavestire a Învierii Domnului, iarăşi zice despre lege, şi aşa pogoară cuvântul la Evrei. „Aşa, zice, poruncesc, că aceasta este poruncită de Dumnezeu poporului lui Israel şi aceasta este judecată, adică hotărâre a Dumnezeului lui Iacov. Care? Ca să trâmbiţaţi adică în Ziua cea binevestită".

Mărturie întru Iosif a pus lui[92]

David numeşte *Iosif* tot poporul lui Israel, după Eusebie, fiindcă Iosif a fost făcător de bine şi hrănitor al poporului israelitean, precum am spus la Psalmul 76 tâlcuind aceasta, *pe fiii lui Iacov şi ai lui Iosif*. „A pus, zice, în poporul israelitean *mărturie*, adică a făcut Dumnezeu această mărturie şi poruncă, ca să se trâmbiţeze adică în lună nouă", după acelaşi Eusebie.

---

* E vorba de cunoscuta sa Omilie, *Despre Paşti*.

[91] Iar după Nichita, în luna a şaptea se fac trei sărbători: *a trâmbiţelor* – în ziua cea dintâi a lunii milostivirii (ori a împăcării); *a corturilor* – întru a cincisprezecea; şi cea a *lunii noi*, care este închipuire a veacului viitor. Iar *trâmbiţa* este închipuire a trâmbiţei celei de la Dumnezeu, adică a glasului Arhanghelului prin care se va vesti învierea tuturor morţilor, iar *luna nouă* este închipuire a vremii celei noi în care a venit Hristos. Deci precum trâmbiţau Evreii la luna nouă pentru ca să arate că s-au slobozit din Egipt şi că au auzit trâmbiţele când S-a pogorât Dumnezeu în Muntele Sinai, aşa şi Creştinilor li se porunceşte ca să trâmbiţeze cu trâmbiţele evanghéliceşti întru arătarea lui Hristos şi întru înnoirea minţii lor, pentru ca să arate că prin Însuşi Hristos s-au slobozit din gândita robie a Egiptului, adică din întuneric şi din păcat. Iar Eusebie adaugă că David porunceşte aici apostolilor şi propovăduitorilor să nu urmeze celelalte pândiri [ţineri ale unor rânduieli, privegheri] şi sărbători ale Evreilor (cea a milostivirii adică şi cea a înfigerii corturilor), ci doar pe cea a trâmbiţelor, adică să trâmbiţeze oamenilor cuvânt mântuitor prin propovăduire. Altul însă zice că: „Aici lipseşte zicerea *ca*, adică «trâmbiţaţi ca în lună nouă şi ca în Ziua cea binevestită»".

* *Lit.*: metoda.

[92] În alte manuscrise avem „aceasta" (αὐτὸ).

când au ieşit ei din pământul Egiptului,

„Atunci, zice, a făcut el rânduiala cea de mai sus şi mărturie a poporului lui Dumnezeu, adică de a trâmbiţa ei când vor ieşi din Egipt şi se vor afla în pustiul Sinai".

limba care n-a ştiut, a auzit.

„Atunci, zice, Dumnezeu a rânduit cele de mai sus, când poporul lui Israel a auzit limbă pe care nu o ştia". Iar *limbă* numeşte glasul lui Dumnezeu, Care rânduia lor cele zece porunci, cu zgomot şi mult făcându-se auzirea, după Teodorit; când şi tot poporul auzind s-a înfricoşat şi stătea departe de Muntele Sinai şi a zis către Moise: *Grăieşte tu pentru noi şi să nu grăiască Dumnezeu către noi, ca să nu murim* (Ieş. 2: 19). Iar aceasta, *care n-a ştiut*, este în loc de „limbă neobişnuită şi străină", căci Evreii au auzit atunci neobişnuitul glas al lui Dumnezeu[93].

5. „Scos-am de sub sarcini spinarea lui;

După ce David a spus de ce mare dar s-a învrednicit poporul lui Israel – a auzi adică glasul lui Dumnezeu – acum, aici, după urmare, aduce şi darul cel ce l-a luat mai-nainte, adică cum că s-a învrednicit a dobândi slobozenie din pătimirea cea rea a Egiptului. Iar *sarcini* numeşte pe cele ale [materiile] lutului şi ale cărămizilor şi ale paielor, de care a izbăvit Dumnezeu spinarea şi spatele lor, că unele ca acestea nu mai urmau să ridice în pustiu.

mâinile lui în coşniţă au slujit.

Aici trebuie să se înţeleagă pe dinafară, aşa ca să se unească cu zicerea, cu cea de mai sus; adică cum că mâinile israelitenescului popor au slujit cu coşniţă. Întru care coşniţă unul punea cărămizile şi paiele, pe care apoi le ardeau şi aşa se însărcinau cu ele pline pe spatele lor şi cu acelea zideau cetăţi lui Faraon.

6. Întru necaz M-ai chemat şi te-am izbăvit,

De aici în jos, David aduce pe Hristos, vorbind cu Evreii şi învăţând cum

93 „Şi de-ar fi ca şi noi să ne întâmplăm în Egipt, nu ne-am putea învrednici de dumnezeiescul glas, iar când vom părăsi cele trupeşti şi ne vom uşura de sarcina păcatelor celor ce zac asupra noastră, atunci vom auzi glasul lui Dumnezeu (La Nichita)".

că Acesta era Cel Care din vechime făcea bine poporului lor. Iar *necaz* şi strâmtorare zice pe cel din Egipt, pe care îl sufereau Evreii de la zapciii lui Faraon, adică de la cei ce-i sileau să lucreze degrab la zidiri, pe care Cartea Ieşirii îi cunoştea de silitori la lucru. *Că a zis Dumnezeu către Moise: „Văzând, am văzut pătimirea cea rea a poporului Meu cel ce este în Egipt şi strigarea lor o am auzit pentru silitorii la lucru, că am văzut chinuirea lor şi M-am pogorât să-i scot pe ei din mâna Egiptenilor"* (Ieş 3: 7-8). Şi iarăşi: *Şi Eu am văzut necazul cu care Egiptenii îi necăjesc pe ei* (v. 10). Iar zicerea *M-ai chemat şi te-am izbăvit* şi cele ca acestea s-au zis despre părinţii Evreilor şi pentru strănepoţii acelora, şi fiindcă şi strămoşii, şi cei în urmă născuţi, un neam au fost.

auzitu-te-am întru ascundere de vifor,

„Am auzit, zice, poporul Meu, şi am împlinit cererea ta, Eu, Dumnezeu, Care eram acolo nearătat şi nevăzut în ascunsul viforului, adică al celui ce a tulburat tabăra Egiptenilor în Marea Roşie, şi am împleticit roţile carelor lor, şi i-am adus cu silă înlăuntru în mare, spre pierzarea lor", că *viforul* este puterea vânturilor pe care le adună cu silă, care se cheamă vârtejul vânturilor[94].

cercatu-te-am la apa prigonirii*.

Diapsalma.

Despre *apa prigonirii* am spus la Psalmul 78, tâlcuind aceasta: *Domnul a scos apă din piatră* (stih 19). „Te-am cercat, zice, popor al lui Israel, când te-am lăsat să însetezi puţin, şi îndată te-am aflat nemulţumitor şi nepomenitor [al lucrărilor Mele]; şi, cu toate cele câte ştiam, şi cele ce mai-nainte le-am socotit, atunci însă te-am cunoscut mai mult".

7. Ascultă, poporul Meu, şi voi mărturisi Ţie,

Popor al Său numeşte Hristos pe Evrei, Care şi la Ieşire a zis despre

---

[94] Ori după altul: „*Auzitu-te-am întru ascundere de vifor* se înţelege în loc de «din mare şi covârşitor necaz te-am izbăvit», că viforul este duh [vânt] silnic [puternic], tare şi iernatic, casă risipind şi copaci din rădăcină scoţând, prin care se însemnează ispita cea mare şi înfricoşătoare". Ori *întru ascundere de vifor* a zis, după Teodorit, însemnând norul prin care, ca într-un ascuns fiind, Dumnezeu vorbea cu ei, că norul are fire să trimită şi vânturi şi vifore; ori aceasta o a zis nu ca unul ce se vedea, că Dumnezeu lucra întru ascuns.

* ἀντιλογίας = *lit.*: împotriva-grăirii; răzvrătirii, disputei.

strămoşii lor: *Veți fi Mie popor ales* (Ieş. 19: 5), adică iubit. Ori îl zice *popor al Său* fiindcă se înrudea după trup cu dânşii: *Întru ale Sale a venit*, zice, *şi ai Săi nu L-au primit* (Ioan 1: 11).

Israele: de Mă vei asculta pe Mine,

8. Nu va fi întru tine dumnezeu nou, nici nu te vei închina la dumnezei străini.

O, poporule, zice, al lui Israel, de te vei supune Mie, lui Hristos, Care fac legământ şi legiuesc Noul Testament, şi de Mă vei crede de Dumnezeu, nu vei face călcare de lege, că deşi în lege este scris: *Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!* (Ieş. 20: 3), dar Eu însă nu sunt alt Dumnezeu. Iar în loc de altul a zis *nou*, iar tâlcuirea acestei ziceri iarăşi este „străin", pentru că ceea ce este altul, afară de Cel ce a fost din vechime, acela este cu adevărat nou şi nemaiauzit, ca un lucru ce s-a făcut în urmă, de unde, prin urmare, acela se poate zice străin[95].

9. Că Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Cel ce te-am scos din pământul Egiptului;

„Eu, zice, Cel ce în urmă M-am făcut om, sunt Însuşi Acela Ce te-am slobozit din pământul Egiptului, şi nu altul". Această zicere este scrisă asemenea şi în cele zece porunci (cf. Ieş. 5: 2)[96].

lărgeşte gura ta şi o voi umple pe ea.

Lărgeşte a zis în loc de deschide gura sufletului: „De vei găti tu, zice, gura sufletului tău spre primirea duhovniceştii hrane, adică dumnezeieştile înţelegeri, Eu o voi umple de înțelepciune, şi de la simplitatea şi micimea legii te voi sui la înălțimea Duhului, care este ascunsă înăuntru, în slavă". Prin *gură* se

---

[95] Zice însă dumnezeiescul Ioan: „O, negrăită blândețe! «De Mă vei asculta, zice, voi grăi, de vei supune auzul, voi grăi ție!» «Ce [vei grăi], Stăpâne?»". Iar Teodorit zice: „Prin acestea mustră şi nebunia lui Arie, şi a lui Eunomie; căci, dacă Fiul Cel Unul-Născut nu este de o ființă cu Tatăl, S-ar fi chemat după cuviință străin, şi, de ar fi fost o vreme când El nu era, ar fi fost *nou* [„dumnezeu" nou, adică nu ar fi fost Dumnezeu], şi nu pururea-vecuitor. Deci aşa calcă arătat dumnezeiasca lege, închinându-se la dumnezeu străin şi nou, nici aceasta pricepând, adică că Dumnezeu, Împăratul nostru, este mai-nainte de veacuri".

[96] Iar Isihie zice: „Hristos nu era dumnezeu nou şi străin, ci El era Cel ce i-a scos din pământul Egiptului, El era dintru început, El şi în urmă, precum a arătat prin proorocia lui Isaia: *Eu sunt Dumnezeul Cel dintâi, şi întru cele în urmă şi viitoare Eu sunt!* (Is. 41: 4)".

înțelege și cea simțită: „Pentru că, de te vei supune Mie, zice, te voi umple și de hrana cea trupească"[97].

10. Și n-a ascultat poporul Meu glasul Meu, și Israel n-a luat aminte la Mine.

„Eu, zice, așa am poruncit și acest fel de făgăduință am dat poporului Meu, Israel, iar poporul Meu nu s-a supus Mie", precum a zis Evanghelistul: *Și ai Săi nu L-au primit* (Ioan 1: 11). Iar zicerea *și Israel nu a luat aminte la cuvintele Mele* este tâlcuire a celei de mai sus. Căci aceea că *ascult* înseamnă [și] că „simt cele pe care le zic și mă încredințez", precum zice acest fel de însemnare de aici; mai înseamnează încă și „înțeleg", precum aceasta: *Cel ce are urechi de auzit să audă!* (Matei 11: 15).

11. Și i-am slobozit pe dânșii întru meșteșugirile inimilor lor,

„Și i-am lăsat dar pe Evrei, zice, să se poarte după iscusirile lor, adică după voile inimii lor, ca pe unii ce erau nesupuși și, lăsându-i, am trecut la neamuri"[98].

---

[97] Zice însă și înțeleptul Nil: „Când vom deschide gura minții ca și o mică rândunică și vom ajunge a simți neputința noastră, harul Domnului nu va zăbovi a veni peste noi, și, venind cu adevărat, noi căscăm gura ca un puișor oarecare, cărora ne împarte din dumnezeiescul har și din descoperirea Tainelor celor mai mari. Că așa cum soarele nu împarte casei acesteia lumină mai mare, iar celeilalte mai mică, ci raza ia încăpere prin ferestre și așa se revarsă în casă, tot așa, fiindcă cugetările sunt firești sufletului nostru, când le vei deschide, mai mult vei încăpea [cuprinde]; iar când îți vei strâmba mintea, strâmtezi și darul". Iar altul zice: „Gura sufletului se lărgește cu deasa citire a Sfintelor Scripturi, de care se și umple și, pe cât citește, pe atât se umple de înțelepciune și de dumnezeiești înțelesuri; dar de mare trebuință este a face cămările sufletului încăpătoare prin credință mare și prin fapte vrednice de laudă, ca așa să ne facem vas al darului lui Dumnezeu, lărgind gura omului celui gândit și gătindu-ne spre primirea hranei celei duhovnicești".

[98] Zice însă Teodor: „Scriptura numește iertarea [συγχώρησιν = *lit.*: concesia, îngăduința; învoirea] în loc de lucru (și lucrare), că *i-am slobozit* zice în loc de «i-am trimis». Că cele pe care le-a iertat (adică pe care le-a slobozit), a pătimi și a păcătui ei după socotința lor, acestea le-au zis de ca și cum Dumnezeu le-a trimis asupra lor și le-a făcut". Iar Isihie zice: „*Meșteșugiri ale inimii* numește înțelegerile cele de multe feluri și căile cugetărilor pe care poporul Iudeilor, vrăjmășind Domnului, le întrebuința, zicând: *Ce vom face, că omul acesta face multe semne? De-L vom lăsa așa, toți vor crede într-Însul și vor veni Romanii și vor lua locul și neamul nostru* (Ioan 11: 47-48). Deci, după meșteșugirile și sfatul lor, acestea s-au trimis și s-au dus, că Romanii, luând și locul lor, și cetatea, ei s-au

merge-vor întru meşteşugirile lor

„Golindu-se deci Evreii de darul cel de sus, ca nişte nevindecaţi şi neîndreptaţi vor merge, zice, adică vor petrece şi vor vieţui **totdeauna** [s.n.] necercetaţi şi neajutoraţi de Dumnezeu, fiindcă au lepădat pe Mântuitorul şi Izbăvitorul Hristos"[99].

12. De M-ar fi ascultat poporul Meu, de ar fi umblat Israel în căile Mele,

13. Întru nimic aş fi smerit pe vrăjmaşii lor şi asupra celor ce-i necăjeau pe dânşii aş fi pus mâna Mea".

De ar fi umblat Israel în căile Mele este tâlcuire a zicerii *de M-ar fi ascultat poporul Meu*. Asemenea şi zicerea *asupra celor ce-i necăjeau pe dânşii aş fi pus mâna Mea* este tâlcuire a zicerii *întru nimic aş fi smerit pe vrăjmaşii lor*. „De M-ar fi ascultat, zice, norodul Meu şi ar fi umblat întru poruncile Mele, Eu aş fi smerit pe vrăjmaşii lui întru nimic, adică cu lesnire (după Teodorit) şi fără osteneală, şi ca pe un nimic, ori *i-aş fi smerit întru nimic*, adică [i-aş fi făcut] ca nişte lucruri de nimic, precum am smerit pe Faraon cu nişte vietăţi ticăloase, adică cu lăcuste, cu broaşte, cu muşiţă şi cu altele asemenea, spre arătarea puterii lui Dumnezeu", după Didim.

14. Vrăjmaşii Domnului au minţit Lui

Vrăjmaşii Crucii lui Hristos, după Marele Pavel, sunt Evreii, aceştia dar au minţit Lui, fiindcă Îl numeau Rabbi şi îşi muiau grăirea cu cuvinte dulci ca acestea, precum am zis la Psalmul 54, tâlcuind zicerea: *Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât untuldelemn*; însă acestea le ziceau cu făţărnicie. Ori se înţelege şi altfel: David a scris *au minţit Lui* pentru ca să ne înveţe cum că Evreii au strămoşească nesupunere, căci atunci când în vechime Dumnezeu le dădea strămoşilor lor legea, aceia s-au făgăduit cu adevărat să se supună în toate câte a legiuit Dumnezeu, zicând către Moise: *Toate câte a zis Dumnezeu le vom face şi le vom asculta!* (Ieş. 19: 8). Însă ei s-au arătat mincinoşi de mii de ori, căci au

---

dus robiţi". Iar Simmah a zis „I-am lăsat întru plăcerea inimii lor", iar Achila, „întru sucirea inimii lor".

[99] Zice însă Teodorit: „Înaintea celor ce voiesc întru vederea adevărului stau proorocii, căci Evreii s-au făcut pustiiţi de ajutorul lui Dumnezeu, şi peste tot pământul şi marea s-au împrăştiat, şi robi, în loc de slobozi, s-au făcut, cu toată reaua-cinstire de Dumnezeu vieţuiesc, înşelăciuni şi vrăjitorii drăceşti întrebuinţând şi nevoind să se închine lui Dumnezeu, Cel ce i-a mântuit".

călcat cuvintele şi poruncile lui Dumnezeu. Însă altcineva ar putea zice că, deşi Iudeii au fost rudenie a lui Hristos după omenitate, I s-au arătat vrăjmaşi şi luptători, arătând mincinoasă înrudirea cea către Dânsul[100].

şi va fi vremea lor în veac.

Se obişnuieşte ca *vremea** să fie numită de Evrei şi Sirieni „întâmplări", după Teodorit şi mulţi alţii dintre noi. Deci David prooroceşte aici că Evreii, vrăjmaşii lui Hristos, nu se vor slobozi niciodată de întâmplări neprielnice. Ori prin *vreme* să înţelegi pe cea a [vremea] osândirii lor, iar prin *veac*, pe cel viitor, că atunci vor lua desăvârşita osândire.

15. Şi i-a hrănit pe ei cu grăsimea grâului, şi cu miere din piatră i-a săturat pe dânşii.

„Dumnezeu, zice, Cel ce nu a fost ascultat de Evrei, Acesta de demult i-a hrănit, adică i-a săturat cu mannă pe strămoşii acestor Evrei ca din *grăsimea grâului*"[101]. Iar *miere* a numit apa ceea ce a izvorât din piatră, nu că ar fi fost miere după fire [adevărată], ci după cum li s-a părut însetaţilor Evrei când o beau pe ea, după Teodorit. Că ei, fiind însetaţi şi uscaţi de necazul setei, atunci când au văzut apa, li s-a părut că este miere, pentru dulceaţa pe care le-a pricinuit-o[102]. Aşa

---

[100] Iar altul zice: „Ce însemnează zicerea *au minţit*? Aceasta: că precum atunci când se aşteaptă ca ţarina să rodească, iar ea se află fără rod, zice că «a minţit ţarina», că nu a dat atâta rod cât am aşteptat; şi iarăşi zicem: a minţit măslinul despre lucrul său, uleiul, tot aşa să înţelegi şi la Israel: că aşteptaţi fiind că negreşit şi cu adevărat vor da rodul bunei-cinstiri de Dumnezeu, s-au făcut dimpotrivă, adică răi". Iar Teodor arată zicerea *au minţit* a fi asemenea cu aceasta, *întru mulţimea puterii Tale au minţit Ţie vrăjmaşii Tăi*, care se află la Psalmul 65, adică „atât de mult i-aş fi smerit pe vrăjmaşii voştri, încât şi vrăjmaşii Mei, ai lui Dumnezeu, înspăimântându-se de purtarea Mea de grijă cea către voi, ar fi minţit, adică s-ar fi făţărnicit că vor primi împărtăşirea dogmei şi a credinţei voastre (La Nichita)".

* καιρὸν = vremea (şi nu timpul), ar putea fi numită şi „timp psihologic" sau ar putea constitui, cum se zice mai sus, „întâmplările", căci întâmplarea ţine mai puţin de un timp anume sau de vreo cronologie, ea este „cândva şi cumva", tot astfel şi viaţa veşnică va fi cumva lipsită de „timp", ea va fi „vreme", „întâmplare", plenitudine, noutate continuă.

[101] Altul însă zice: „Ori i-a hrănit şi cu roadele cele ce erau în Palestina, după ceea ce s-a zis în cântare: *Şi i-a suit pe ei pe înălţimile pământului şi i-a hrănit cu roada ţarinilor* (Deut. 32: 13)".

[102] Şi Hrisostom tot aceasta zice: „Celui însetat prea dulce îi face băutura, măcar şi apă de ar fi ceea ce bea. Fiindcă erau dar însetaţi şi se topeau în osteneală şi, în călătorie întinzându-se, dând peste ape reci, a arătat îndulcirea cea din băutură, şi că însetaţi fiind ei, dulceaţa cea de miere o urmau, nu pentru că firea apei s-ar fi schimbat în miere, ci

şi Moise a numit apa aceasta în cântarea din Deuteronom: *I-a adăpat cu miere din piatră* (32: 13). Prin preaslăvita hrănire şi săturare prin mannă, David a arătat toată îmbelşugata bogăţie a bunătăţilor pe care Dumnezeu le-a dăruit Evreilor în pustiu. Şi altfel încă: „Dumnezeul Cel ce i-a hrănit de demult cu hrană în pustie, Însuşi Acela i-a hrănit în urmă pe cei cinci mii de Evrei cu cinci pâini şi i-a adăpat şi i-a săturat cu miere, adică cu dumnezeiasca învăţătură a cuvintelor Sale, care era mai dulce decât mierea. Că zice şi însuşi David: *Cât sunt de dulci limbii mele cuvintele Tale, mai mult decât mierea în gura mea!* (Ps. 118: 103). Iar *piatra*, zice Apostolul, *era Hristos* (I Cor. 10: 4), adică aceea ce duhovniceşte izvorăşte mierea[103].

PSALMUL 81

Psalm lui Asaf.

Unele izvoade au [ca şi mai sus] *Psalm lui Asaf*, iar altele „De pricepere lui Asaf", de vreme ce psalmul acesta face pe judecători să priceapă. Ori

---

pentru că aşezarea celor însetaţi au făcut-o apele [să fie] cu îndulcire de miere, aşa cum osteneala face somnul să fie dulce, precum zice Solomon: *Dulce îi este slugii somnul*, şi a adăugat, *ori de ar mânca mult, ori puţin* (Eccl. 5: 11). Pentru ce? Pentru că amândouă acestea obişnuiesc să facă priveghere, şi lipsa, şi multa mâncare: cea dintâi uscând duhul şi genele învârtoşându-le şi nelăsându-le să se pogoare, iar cea de-a doua, duhul strâmtorându-l şi apăsându-l şi multe dureri dându-i. Dar însă atâta de mare este mângâierea ostenelilor, încât, chiar de s-ar adăuga fie una, fie cealaltă, obosita slugă ar dormi [oricum] cu dulceaţă". Iar după o înţelegere mai înaltă [anagogic], cei ce cred cuvintele lui Hristos cele mai dulci decât mierea le sug ca pe o miere din piatră, ori Sângele Lui cel de viaţă făcător şi preadulce, cel ce din coasta Lui cea însuliţată ca din piatra cea lovită cu osârdie îl beau, dar şi grăsimea cea unsuroasă a grăuntelui de grâu cea căzută pe pământ o mănâncă, adică trupul lui Hristos. Iar Origen, moraliceşte înţelegând cuvântul, zice: „Formele [modurile] vieţii filosoficeşti măsuratice [circumscrise], măsurându-se cu ceea ce e de folos, au pustia loc cu adevărat prea potrivit şi întru aceasta zăbovesc de cele mai multe ori; cu toate acestea, merge totuşi pretutindenea cu cei ce voiesc, de vreme ce filosofarea este cu chipul [τρόπῳ = modul de viaţă, obiceiul], iar nu cu locul, pe care filosofie nimeni şi nimic din toate cele ce sunt nu o ar putea strâmtora". Iar Isihie zice: „*Miere din piatră* i-a numit pe prooroci, de vreme ce de la Hristos – Care, după proorocie, a fost numit Piatră – au proorocia, de care i-a săturat pe ei Dumnezeu, şi nu doar pe vreun prooroc sau altul, ci i-a dăruit [cu proorocia] pe mulţi şi în multe neamuri (La Nichita)".

[103] Iar Teodorit zice: „În pământul făgăduinţei cu îmbelşugare le-a dăruit lor roadele cele din pământ, că a însemnat din parte întregul, adică, zicând *cu grâu*, a însemnat „cu îmbelşugarea celorlalte roade".

zice aceasta fiindcă se cuvine să înțelegem cu pricepere proorocia care se cuprinde în psalmul acesta, căci întru el prooroceşte mustrarea pe care o face Stăpânul Hristos asupra cărturarilor şi a fariseilor.

1. Dumnezeu a stătut întru adunarea dumnezeilor

„Hristos, zice, a stătut în mijlocul adunării cărturarilor şi a fariseilor şi a bătrânilor poporului, că David pe aceştia i-a numit dumnezei, pentru începătoreasca [cea de frunte] şi judecătoreasca dregătorie pe care o aveau, precum şi Moise i-a numit dumnezei pe judecători: *Pe dumnezei să nu-i grăiţi de rău* (Ieş. 22: 28) Iar noi am zis mai pe larg la Psalmul 49, tâlcuind aceasta: *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit*, stih 1. Iar Teologul Grigorie această zicere o a înţeles altfel, în Cuvântul cel despre Botez[104].

şi în mijloc pe dumnezei va judeca.

„Stând Hristos, zice, în mijloc, va judeca, adică va mustra pe dumnezei, adică pe începătorii şi judecătorii poporului", fiindcă Hristos îi mustra arătat, prihănindu-i şi zicând: *Vai vouă, fariseilor şi Cărturarilor făţarnici, că faceţi cele şi cele!*, precum zice Sfântul Matei despre ei în tot capitolul 23. Evreii însă înţeleg aceasta, că Dumnezeu adică a stătut în mijlocul stăpânitorilor, fiindcă este de faţă nevăzut între dânşii şi pentru aceasta în mijlocul multora îi va mustra, prin prooroci adică, cercetând dacă în adevăr stăpânesc ori judecă nedrept[105].

---

[104] Iar Teologul Grigorie, pe care autorul îl pomeneşte aici, şi după Marele Vasile, aceste cuvinte se înţeleg legate de a doua arătare a lui Hristos, atunci când drepţii vor străluci ca soarele; că atunci Dumnezeu va sta în mijlocul celor mântuiţi, dumnezei şi împăraţi fiind aceştia, osebind şi împărţind vredniciile fericirii celei de acolo şi desluşind pe fiecare de ce cinste şi de ce locaş este vrednic. Zice însă şi Teodorit: „De vreme ce Dumnezeu cu adevărat este Judecător, I S-au încredinţat pentru a judeca chiar oamenii, iar celor ce li s-a încredinţat aceasta s-au numit dumnezei, fiindcă întru aceasta Îi urmează lui Dumnezeu, Care pe cei ce judecă nu după dreptate, nici nu ţin cumpenele dreptăţii fără abatere, dreptul Judecător îi mustră aici şi mai-nainte vesteşte dreapta Sa judecată cea viitoare". A zis însă şi Eusebie că Dumnezeu nu judecă cu îngrozire, nici şezând tiraniceşte întru înălţime, ci Se pogoară cu cei ce se judecă, stă în mijlocul lor, asemănându-Se lor cu chipul, că [de aceea] S-a făcut om fără schimbare.

[105] Iar Origen zice: „Celor ce au vieţuit cu zădărnicie li se cuvine să fie judecaţi, că s-a zis undeva: *Şi va judeca întru neamuri* (Is. 2: 4); iar Sfinţilor nu li se cuvine aceasta, ba mai mult, ei vor fi osebiţi cu bucurie ca de un împărat, pe fiecare dăruindu-i cu cinste şi vrednicie: cine este vrednic să se scoale cu învierea cea asemenea soarelui, şi cine cu cea a lunii, şi cine cu cea a stelelor va sta dar întru adunare de dumnezei, nu de oameni, adică nu va sta în mijlocul celor ce umblă după om şi va deosebi care din aceşti dumnezei va avea slava potrivită cu a soarelui, care cu a lunii şi care cu a stelelor".

2. Până când veți judeca nedreptate și fețele păcătoșilor le luați înainte?

Diapsalma.

Aici însă aceasta trebuie să se înțeleagă pe dinafară, că zice: „Dumnezeu a stătut în adunare de dumnezei și în mijlocul dumnezeilor va judeca, zicând: *Până când veți judeca nedreptate*? Adică până când judecați cu nedreptate?" Ori de s-ar înțelege *judeca* în loc de „îndrepta", atunci urmează a se înțelege „până când cu nedreptate îndreptați [judecați], voi, cei nedrepți?" Că prin *păcătoși* îi numește aici pe nedrepți. Iar *le luați înainte* este în loc de „vă sfiiți", adică „până când veți părtini și vă veți sfii de fețele celor drepți și pentru aceasta să îi îndreptați [judecați]?" Că zice și Moise în lege: *Să nu părtiniți la judecată**, *ci să ascultați și pe cel mare și pe cel mic. Să nu vă sfiiți de la fața omului, că judecata este a lui Dumnezeu!* (Deut. 1: 17). Iar luătorul de față se zice acela care se sfiește de covârșirea și dregătoria nedrepților, după Origen, care zice: „Luătorul de față este cel ce se sfiește de covârșirea celor nedrepți"*.

3. Judecați orfanului și săracului; pe cel smerit* și pe cel lipsit îndreptați-l.

„Faceți, zice, judecată dreaptă orfanilor și săracilor care sunt nedreptățiți și nu-i treceți cu vederea, așijderea și smeriților, și săracilor". Ori *orfan* și *sărac* zice fie pe unul și același, fie prin *sărac* zice pe cel ce odinioară a fost bogat, iar în urmă a căzut din bogăție, iar *orfan* pe cel ce din ostenelile mâinilor sale își agonisește cele de nevoie, precum am zis la Psalmul 11, tâlcuind aceasta: *pentru necazul celor săraci*[106].

---

* *Lit.*: „să nu cunoașteți față", zicere asemănătoare cu cea din versetul nostru.

* Versetul și tâlcuirea sunt îndreptate împotriva celor care fac părtinire la judecată, fie privilegiindu-i pe cei nedrepți/păcătoși (din osebite pricini: covârșirea dregătoriei lor, ce-i determină pe judecători să se sfiască sau să se teamă de ei, mita, favorizarea unora etc.), fie nedreptățindu-i pe cei drepți, care prin dreptatea lor ar face de rușine atât pe judecători, cât și pe fruntașii poporului, precum vedem, de pildă, în judecarea Mântuitorului Hristos, a Suzanei și a altora.

* Aici: cei ce trăiesc în pătura cea mai de jos a unei societăți.

[106] Pentru aceasta zice și Marele Vasile: „Fiindcă neamul omenesc defaimă pe sărac, pentru aceasta și Scriptura ne zice uneori: *judecați orfanului*, fiindcă nu are părinte purtător de grijă, și *îndreptați văduva* [*faceți dreptate văduvei*], care de cele mai multe ori este o față micșorată [palidă] din pricina neputințelor ce i le aduce viața, că lesne împilată este astfel văduva celor ce voiesc să o nedreptățească. Iar acum ne zice *judecați orfanului*

4. Scoateţi pe cel lipsit şi pe cel sărac, din mâna păcătosului izbăviţi-l pe el.

Vezi aici, o. cititorule. câtă purtare de grijă şi Pronie are Dumnezeu pentru cei săraci şi lipsiţi, pentru aceasta de multe ori şi aduce aici prin dumnezeiescul David cuvântul cel despre aceştia. „Scoateţi, zice, pe sărac şi pe lipsit şi izbăviţi-l pe el, care e silnicit de mâinile păcătosului, adică ale nedreptului". Că pe acesta îl numeşte mai cu osebire - şi aici, şi mai sus - păcătos, din pricina covârşirii păcatului său, adică a nedreptăţii pe care o face fraţilor săi[107].

5. N-au priceput, nici n-au cunoscut, întru întuneric umblă;

„Judecătorii şi stăpânitorii cei nedrepţi, zice Dumnezeu, fiindcă s-au făcut surzi de voie, nu au cunoscut, nici n-au înţeles cuvintele şi legile Mele",

---

şi săracului, că fiecare din aceştia este lipsit de ajutor: **cel dintâi**, pentru lesnea defăimare pricinuită de vârsta sa, neputând a trage la judecată pe cei ce-l nedreptăţesc, iar **al doilea**, din pricina sărăciei, neputând lupta pentru dreptăţile sale. Deci, cei ce v-aţi rânduit să judecaţi, puneţi-vă între aceştia ce nedreptăţesc şi cei lipsiţi de avocaţi şi veţi plini lipsa vârstei lor, ca să aveţi lauda lui Iov, cela ce zice: *Eu eram părinte celor neputincioşi* (Iov 29: 16). Iar duhovniceşte se înţelege aşa: cel ce face păcatul, de la Diavolul s-a făcut [îndrăcit], dacă cineva de bunăvoie din acea înrudire s-a înstrăinat pe sine, de răul părinte ca un fericit orfan făcându-se, să câştige de la noi cuviincioasa purtare de grijă". Iar Isihie zice: „Nu zice «judecaţi dreptului sau Proorocului, nici preotului», pentru care întru alte locuri face cuvânt şi îi împiedică a le face vreo vătămare, zicând: *Să nu vă atingeţi de unşii Mei şi întru proorocii Mei nu vicleniţi* (Ps. 104: 15), ci *orfanului şi smeritului şi săracului (judecaţi)* (cf. Ps. 9: 38; Is. 1: 17). Pentru ce? Fiindcă acelora li se cuvine să se nedreptăţească [de alţii], iar acestora nu le este suferit să se nedreptăţească, din pricina neputinţei ce este asupra lor din vârstă sau din sărăcie, pentru aceasta şi dătătorul de lege mai cu tărie îi apără pe aceştia (La Nichita)".

[107] „Vezi însă (zice Isihie) că, zicând *scoateţi pe cel sărac*, zice ca despre nişte fiare sălbatice despre cei nedrepţi şi lacomi de avuţii, că pe aceştia, aici, cu numele păcătoşilor îi arată. De aici ne învăţăm că cel ce scoate pe cel lipsit din mâna lacomă de avuţie câştigă vrednicie şi plată de păstor de la Acela Care S-a dat pe Sineşi pentru noi şi ne-a izbăvit de fiarele cele gândite (Hristos adică), iar cel ce răpeşte şi strică pe fraţi s-a rânduit împreună cu fiarele". Zice însă şi Marele Vasile (împreună cu Origen): „Deci şi tu, de vei vedea cândva vreun sărac nedreptăţindu-se, socoteşte-o a ta nedreptate cea pentru care acela se nedreptăţeşte; stai lângă dânsul – că prin măsura aceasta şi tu eşti sărac către Dumnezeu – ca să te izbăvească Dumnezeu, către Care, rugându-se preaînţeleapta Iudit, zice: *Al smeriţilor eşti Dumnezeu, al celor mai mici eşti ajutător, al neputincioşilor şi al celor părăsiţi, acoperitor, al deznădăjduiţilor, Mântuitor. O, Dumnezeule al părintelui meu!* (Iudit 9: 12-13).

după Didim. Că zicerea *nu au priceput* este tâlcuire şi arătare a zicerii *n-au cunoscut*. „Judecătorii şi stăpânitorii aceştia nedrepţi, zice, umblă întru întuneric, adică petrec în rătăcire". Ori zicerea se înţelege şi altfel: „Nedrepţii stăpânitori şi judecători nu au cunoscut, nici nu au înţeles binele, şi pentru aceasta umblă în rătăcire şi necunoştinţa dreptăţii, adică nu cunosc ce este dreptatea"[108].

să se clatine toate temeliile pământului.

Simmah a tâlcuit această zicere aşa: „Voi tulbura pământul din pricina celor ce locuiesc pe el". Iar după *să se clatine*, pe care [zicere] o au zis cei şaptezeci, se află înţelesul acesta: Dumnezeu adică porunceşte să se clatine pământul pentru ca să se teamă nedrepţii stăpânitori şi călcătorii de lege judecători. Ori zice *să se clatine toate temeliile pământului* din pricină că nu mai pot suferi fărădelegea nedrepţilor celor de acest fel. Iar *temeliile pământului* numeşte fundul lui. Înspăimântător însă cu adevărat şi înfricoşător este cuvântul acesta, pentru că arată mânia pe care Dumnezeu o înfăţişează asupra nedrepţilor, unde Dumnezeu Se arată Judecător stăpânitorilor nedrepţi şi călcătorilor de lege[109].

6. Eu am zis: „Dumnezei sunteţi şi fii ai Celui Preaînalt toţi".

Dar unde a zis Dumnezeu cuvintele acestea? Unii zic cum că, zicând Dumnezeu *să facem om după chipul şi asemănarea Noastră!* (Fac. 1: 27), a arătat

[108] Altul zice mai limpede: „Acestea, zice, Judecătorii nu vor să le priceapă, că adică Judecătorii pentru săraci s-au aşezat, dar se poartă de ca şi cum în noapte şi în întuneric ar petrece, trebuinţa nevăzând-o, ca nişte întunecaţi şi neluminaţi, că neînţelepciunea este şi întunecată şi apusă şi purtătoare de noapte, iar înţelepciunea este cu adevărat prea luminoasă şi înălţătoare [de lumină] în gândire [φρόνησις]". A zis însă şi nenumitul tâlcuitor: „Ce nu au cunoscut? Putrejunea vieţii acesteia şi nestatornicia vieţii omeneşti, că ţarini lână ţarini şi casă lângă casă împreunează, pe care de multe ori le învistieresc vrăjmaşului. Şi ce nu au priceput? Cum că, cu mici lucruri îndeletnicindu-se, de cele mai mari pe sineşi se lipsesc".

[109] [Vezi şi Ioan 10: 34 ş.u.] Iar Didim zice: „Voi clătina, zice, şi împreună voi cutremura toate, căci Eu pe Judecători i-am pus în rânduială de dumnezei şi de fii ai Celui Preaînalt, iar ei au ocărât dregătoria Mea cu voie, stricând dreptatea ca stăpânitorii neamurilor care, nesimţind pe dumnezeii lor, întrebuinţează judecăţile precum vor, nefiind cine să-i privească, nici cine să le ia seama". Iar Atanasie: „*Temelii* zice pe stăpânitorii neamului acestuia (adică pe demoni), care şi-au luat pedeapsa încă mai-nainte de poporul Evreilor [când a fost risipit de Romani], dându-se afară din tirania cea asupra noastră prin cuvântul cel zis: *Acum stăpânitorul lumii acesteia se va scoate afară* (Ioan 12: 31), că s-a clătinat din starea ceea ce din vechime oarecând o avea, fiindcă mai întâi el a fost cel stricat prin Cruce".

că oamenii sunt dumnezei după stare [θέσιν], fiindcă au fost făcuți după chipul lui Dumnezeu, eu însă am găsit încă că Dumnezeu a numit dumnezei pe stăpânitori și pe judecători în Cartea Ieșirii, zicând către popor: *Pe dumnezei să nu-i grăiești de rău și pe căpetenia poporului tău să nu o vorbești de rău* (Ieș. 22: 28). Iar *fii ai Celui Preaînalt* i-a numit pe Israeliteni, zicând: *Israel este fiul Meu, întâi-născutul Meu* (Ieș 4: 22)[110].

7. Iar voi ca niște oameni muriți,

„Voi însă, zice, Judecătorii, măcar deși sunteți cinstiți cu starea cea după chipul lui Dumnezeu și v-ați învrednicit a vă numi dumnezei, ca unii ce covârșiți pe ceilalți cu dregătoria stăpânirii și a judecătoriei, cu toate acestea, muriți ca niște oameni simpli și ca păgânii și cei de obște din popoare, care nu știu nici legea lui Dumnezeu, nici pricepere nu au". Iar prin zicerea *muriți* a arătat David viața cea rea și neîndreptată cu care petrec nedrepții Judecători până la moartea lor ori că viețuiesc așa nedrept până ce mor, fără a se îndrepta.

și ca unul din boieri cădeți.

Ceea ce a zis mai sus zice și acum aici: „Voi, zice, nedrepții Judecători și stăpânitori, *cădeți*, adică muriți ca boierii păgânilor". Unii însă, adică Atanasie și Didim și Isihie, numesc pe Diavolul unul din boieri, fiindcă și el era oarecând începător al cetei îngerești. „Aceluia urmând voi, zice, cădeți, adică vă doborâți și vă prăpăstuiți din dregătoria voastră, din pricina mândriei și fuduliei voastre pe care o aveți"; pentru că și Diavolul, mândrindu-se și nefolosind bine dregătoria ce

[110] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „De vreme ce ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, fiindcă pe Cel după fire și cu adevărat cu nedespărțire și fără patimă născut din pururea-vecuitorul Părinte L-am luat în minte [νοῦν] prin Sfântul Duh, pentru aceasta ne-am și cinstit cu chemarea (de Creștini) și dumnezei ne-am numit, deși nefiind noi aceasta după fire, ci pentru cinste și slavă". Și iarăși acesta, la Evanghelia lui Ioan aducând aceasta, a zis: *„Au doară nu este scris în legea voastră: Eu am zis: Dumnezei sunteți? Dacă aceia s-au numit dumnezei, către care s-a făcut cuvântul lui Dumnezeu, iar Scriptura nu se poate strica, despre Acela pe Care Tatăl L-a sfințit și L-a trimis în lume, voi ziceți că hulește, căci am zis: Fiu al lui Dumnezeu sunt?* (Ioan 10: 34-36)". Zice însă și Teodorit: „Deci Eu pe voi v-am cinstit și din numele Meu v-am împărtășit și fii ai Mei v-am numit". Iar Eusebie aduce pildă la aceasta și zice: „Înțelege cum că cinste de Dumnezeu cei ce au luat stăpânire de la cei supuși o au câștigat, fiind puși asupră-le, precum s-a zis către Moise: *Iată, te-am dat pe tine dumnezeu lui Faraon, și Aaron, fratele tău, va fi prooroc al tău* (Ieș. 7: 1). Deci precum Moise, om al Dumnezeu fiind și de la Dânsul cinste luând, [ca] dumnezeu al lui Faraon s-a numit, asemenea și toți cei care s-ar cinsti de Dumnezeu se iau ca dumnezei ai supușilor lor".

o avea, pentru aceasta a căzut din dumnezeiasca cinste şi, din înger luminos ce era, s-a făcut Diavol întunecat[111].

8. Scoală-Te, Dumnezeule, judecă pământul, că Tu vei moşteni întru toate neamurile.

Această zicere prooroceşte fără grăire-împotrivă* despre Învierea din morţi a lui Hristos. Că, după Diodor, aici Proorocul David roagă pe Hristos ca să Se scoale din mormânt şi să judece cu dreptate pământul prin apostoli, pe care i-a pus stăpânitori peste tot pământul, adică pentru ca să facă izbândă în tot pământul, osândind şi gonind de pe pământ pe Diavolul, osânditorul lumii, care avea lumea robită în rătăcirea slujirii de idoli şi întru tot felul de răutăţi. Spune însăşi pricina acestei izbândiri: „Fiindcă, zice, Tu, Doamne, vei lua moştenirea întru toate, vei lua moştenirea Ta întru toate neamurile", după ceea ce este scris: *Îţi voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *moştenire a lui Hristos* sunt aceia care au crezut întru El din toate neamurile[112].

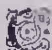
[111] După Marele Vasile însă şi după Sfântul Chiril: „*Oamenii* de aici se zic cei ce se ţin de patimile cele omeneşti, cei ce vieţuiesc după trup şi cu cugetarea pământească, fiindcă viaţa sfinţilor nu mai este omenească, ci dumnezeiască şi mai vârtos şi duhovnicească, iar de este adevărat cum că umblă în trup, nu vieţuiesc însă după trup, după ceea ce este scris: «Cel ce s-a făcut acum mai presus de patimile cele trupeşti şi pe temeiul [διά] desăvârşirii [τελείωσιν] minţii a trecut către aşezarea îngerilor, acesta nu mai este om; fiindcă acela ce prin fapta bună s-a împrietenit cu Dumnezeu s-a făcut fiu al Celui Preaînalt şi nu mai moare ca un om, ci Îl are viu întru sineşi pe Dumnezeu» [citat neidentificat]". Iar Simmah zice aşa: „Voi, însă, ca nişte oameni veţi muri şi ca unul din boieri veţi cădea", „că cinstea voastră nu aţi cunoscut-o (tâlcuieşte Teodorit), drept care aceleaşi cu Diavolul le-aţi pătimit, care, având de la Mine stăpânire încredinţată, dar nevoind a întrebuinţa cele date spre ceea ce este de folos, a căzut din cinste. Şi încă aceeaşi moarte veţi suferi cu ceilalţi oameni, neavând după moarte nicio laudă". Iar Didim a tâlcuit zicerea aceasta mai limpede: „Veţi muri, însă nu numai cu moartea cea obştească şi firească, ci şi cu cea care urmează păcatului (adică vă veţi munci), căzând asemenea cu acel unul care a căzut din boieri, iar acesta este Diavolul, că s-a zis despre dânsul: *Cum a căzut din cer luceafărul zorilor cel ce răsare dimineaţa?* (Is. 14: 12)". Iar Isihie zice: „Stăpânire de începător [boier] între îngeri a luat Diavolul, pentru aceea zice şi Pavel: *Lupta noastră nu este către sânge şi trup, ci către stăpânire, către stăpânitorii acestei lumi şi ai întunericului* (Ef. 6: 12). Că, poftind a se înălţa mai mult, au căzut".

* Fără a stârni îndoieli, cu adevărat.

[112] Altul însă zice că David, zicând cuvintele cele de mai sus ca dinspre faţa lui Hristos către Judecători, acum zice cuvântul acesta ca dinspre faţa sa. Zice însă Teodorit: „După urmare însă, Proorocul mustră cu tărie pe nedrepţii judecători, rugând pe adevăratul şi dreptul Judecător să Se arate degrab şi să facă judecata a toată lumea". Iar Isihie a zis: „Poate că nu zice de *moştenirea* de acum, ci o însemnează pe cea viitoare, pentru aceasta

PSALMUL 82

Cântare de psalm lui Asaf.

e însemnează cântare de psalm am spus în *Precuvântarea* cărţii, la capitolul 9. S-a scris psalmul acesta dinspre faţa Evreilor, care s-au întors din robia Babilonului la Ierusalim, după Teodorit. Că după ce s-au întors ei la Ierusalim, văzând neamurile megieşe că au început să zidească a doua oară cetatea şi biserica, s-au sculat toţi într-o unire, aducând împreună şi alte neamuri barbare, dând război Iudeilor. Însă Iudeii i-au biruit, Zorobabel fiind strategul [generalul] lor şi Dumnezeu ajutându-i. Deci pentru această pricină s-a făcut psalmul acesta, alcătuit astfel sub formă de rugăciune[113].

1. Dumnezeule, cine se va asemăna Ţie?

Cuvântul acesta nu este întrebător, ci mirător, că se miră David prin cuvântul acesta de neasemănarea lui Dumnezeu, fiindcă acest *cine* de aici nu înseamnă rărimea[*], ci neasemănarea şi neputinţa, şi este în loc de „nimeni". după Teodorit, adică: „O, Dumnezeule, nimeni nu se va asemăna Ţie, fiindcă Tu după fire eşti neasemănat şi nemărginit cu puterea"[114].

---

roagă şi pe Dumnezeu să Se scoale şi să judece pământul, adică pe om, şi care, când Se va scula, va moşteni întru toate neamurile, că El le va pune tuturor soarta [moştenirea] ce li se cuvine: una, celor smeriţi; alta, celor întregi-înţelepţi; alta, celor milostivi; alta, celor mândri şi alta, lacomilor de avuţie. Că prin *neamuri* a numit de această dată nu osebirile limbilor, ci ale vieţilor".

[113] Diodor însă zice: „Unii socotesc că cele ce se proorocesc în psalmul acesta s-au plinit după biruinţa Macabeilor, fiindcă sunt scrise la Macabei: *Şi a fost când au auzit neamurile cele dimprejur că s-a zidit jertfelnicul şi iarăşi s-a înnoit sfinţenia ca şi mai-nainte, s-au mâniat foarte şi s-au sfătuit ca să piardă neamul lui Iacov, pe cei care erau în mijlocul lor* (I Macab. 5: 1-2).

[*] σπάνιον. Adică cum că ar fi totuşi oarecari dumnezei asemănători cu Dumnezeu.

[114] Iar Teodorit zice: „Nici toată firea îngerilor, zice, şi a oamenilor adunate împreună nu vor putea să se asemene puterii Tale, căci ai stăpânire neasemănată". Iar Didim zice: „Asemănarea se înţelege în două chipuri: asemănare după fiinţă [οὐσίαν], şi care este aceeaşi [adică comună Sfintei Treimi], dar este însă şi altfel, care se numeşte simplu [ἁπλῶς] asemănare [zice despre asemănarea după însuşiri sau atribute]. Deci după a doua asemănare s-ar asemăna lui Dumnezeu cel ce s-a făcut desăvârşit precum cerescul Părinte este desăvârşit, de unde s-a zis: *Când Se va arăta, vom fi asemenea Lui* (I Ioan 3: 2). Iar

Să nu taci, nici să Te îmblânzeşti, Dumnezeule!

„Fiindcă nu se află nimeni asemenea Ţie, Doamne, zice, întru putere, pentru aceasta să nu rabzi îndelung - că aceasta însemnează graiul *să nu taci*, după Didim şi Isihie -, nici să mai suferi răutatea vrăjmaşilor noştri", căci cam aşa a tâlcuit şi Simmah „nici să Te linişteşti".

2. Că iată, vrăjmaşii Tăi au răsunat şi cei ce Te urăsc pe Tine au ridicat capul.

Aici David zice pricina pentru care Dumnezeu nu trebuie să rabde îndelung: „Adică pentru că, zice, o, Doamne, cei ce sunt vrăjmaşii Tăi, pentru că dau război poporului Tău ori că pentru Tine ne bat, aceştia, zic, au răsunat, adică au făcut un strigăt fără rost, precum se obişnuieşte să se facă la oşti la mulţimea oamenilor. Ori *au răsunat* se înţelege şi altfel, că adică cei ce mai-nainte şopteau pe ascuns vrăjmăşia cea asupra noastră acum au vestit pe faţă şi în auzul tuturor război asupra noastră, obrăznicindu-se şi mândrindu-se, şi *au ridicat capul*, adică s-au ridicat şi s-au înălţat, bizuindu-se pe aliaţii şi ajutătorii pe care-i aveau"[115].

3. Asupra poporului Tău au meşteşugit socoteală

Aici prin *socoteală* vrea să zică în loc de „într-o socoteală", adică cu unire. Zice dar: „Vrăjmaşii Tăi, Doamne, au lucrat vicleşug asupra poporului Tău, adică mare şi mult vicleşug au arătat împotriva lui". Ori după alt chip, numele socotelii [γνώμη] uneori însemnează îndemnarea şi sfătuirea, precum zice Apostolul: *Despre fecioare nu am poruncă de la Domnul. Vă dau însă îndemnul meu* [γνώμην] (I Cor. 7: 25). Iar uneori sfat, precum o astfel de însemnare avem aici: „Cu vicleşug, zice, Doamne, au cugetat sfat asupra poporului Tău". Iar alteori socoteala înseamnă hotărâre, după acea zicere a lui Daniil: *De unde a ieşit acea hotărâre fără de ruşine?* (Dan. 2: 15). Se ia însă socoteala şi la credinţă, şi la

---

după asemănarea cea dintâi, zic, cea după fiinţă, nimeni nu I se poate asemăna lui Dumnezeu. Într-un fel, zicerea *se va asemăna* nu este întrebare, că nu arată rărimea, ci neputinţa, adică cum că nimeni nu se poate asemăna lui Dumnezeu după fiinţă".

[115] Altul însă zice: „Aceasta, *au ridicat capul*, s-a zis ca la şerpi şi la aspide, că precum şerpii, muşcând, ridică încet capul de la pământ, aşa şi cei ce se luptă împotriva slavei lui Hristos ridică capul, dar cad îndată de la Dânsul, că Acesta este Cel ce zdrobeşte capele balaurului". A zis însă şi dumnezeiescul Chiril: „Cei ce vrăjmăşesc poporul lui Dumnezeu şi pe Sfinţi ridică [de fapt] războiul către Dumnezeu, ai Cărui robi şi casnici iubiţi sunt aceia".

dogmă, şi la cugetare, precum a zis Teologul Grigorie: „Iar a pune împotrivă socoteala sa este lucru de om bine-cinstitor şi care are minte”[116].

şi s-au sfătuit împotriva sfinţilor Tăi.

Aceasta este formă de repetare, că zicerea aceasta arată pe cei de mai sus. Iar *sfinţi* numeşte David pe Iudei, fiindcă credeau în Sfântul Dumnezeu, măcar că au căzut din sfinţenia lor, precum i-a zis şi *cuvioşi* în Psalmul 78, stih 2, *cărnurile cuvioşilor Tăi*, precum am zis acolo[117].

4. Zis-au: „Veniţi să-i pierdem pe dânşii din neam, şi nu se va mai pomeni numele lui Israel încă”.

Aceasta a fost socoteala cea de mai sus şi sfatul vrăjmaşilor, adică de a pierde pe Iudei din neam, adică de acolo de unde sunt ei neam să-i facă a nu mai fi neam[118]. Iar zicerea *şi nu se va mai pomeni* este în loc de „şi să nu se mai pomenească numele Iudeilor”, adică să nu se mai numească Iudei, fiindcă de aici înainte nu vor mai fi neam.

5. Că s-au sfătuit în unire dimpreună,

Aici David repetă iarăşi sfatul unitei socoteli a vrăjmaşilor pentru ca să îndemne pe Domnul, Cel ce risipeşte sfatul neamului, ca să facă izbândă asupra

---

[116] Iar dumnezeiescul Maxim a adunat 28 de semnificaţii ale socotinţei.

[117] Iar altul zice: „Pomeneşte însă de sfinţi legându-se ca din pricina lor să strice tot neamul, asupra căruia cu multă îngrijire vrăjmaşii întind pe ascuns oarecari meşteşugiri şi cu vicleşug cugetă sfat”.Iar Simmah în loc de *împotriva sfinţilor Tăi*, a zis „împotriva ascunsului Tău”, zicând aceasta despre locurile cele neumblate ale Bisericii „ori despre Hristos, după Teodorit, Care urma să odrăslească din Iudei; căci ei zic aşa «Nu numai asupra noastră întrebuinţează vicleşugurile, ci îndrăznesc a se turba şi asupra Celui ascuns între noi, Care va înflori din noi; că, tăindu-se rădăcina, de unde va răsări rodul?»”. Pentru aceasta, după Isaia (cap 65), pentru o bobiţă, adică pentru Hristos, tot strugurele, adică neamul Iudeilor, a dobândit binecuvântare, ba mai vârtos şi toată via; iar luându-se bobiţa aceea şi împreună cu ea culegându-se tot rodul, via s-a dat fiarelor şi o strică pe dânsa vierul din pădure, şi porcul sălbatic o paşte, şi toţi cei ce trec pe cale o calcă cum voiesc (cf. Ps. 79: 14 ş.u. [vezi în acest sens şi tâlcuirea de acolo]).

[118] Iar Origen zice: „Deci luptătorii de Dumnezeu nu vor să se afle între oameni neam al lui Dumnezeu, iar Dumnezeu pururea gătindu-Şi neam al Său pe pământ, şi după căderea poporului celui de mai-nainte, adunarea ori Biserica cea din neamuri Şi-a alcătuit pe neamul cel nou şi tânăr, cel din toată lumea cea locuită”.

lor. Şi zice: „S-au adunat într-o socotinţă şi s-au unit vrăjmaşii Tăi într-un loc împotriva noastră".

Împotriva Ta au pus aşezământ:

Aşezământ [testament] numeşte David tratatul şi tocmeala, şi aşa după urmare spune şi pe aceia care au făcut o astfel de tocmeală[119].

locaşurile Idumeilor şi Ismailitenii,

Locaşurile Idumeilor se înţelege în loc de „cetatea Idumeilor" ori în loc de „însuşi Idumeii", care era un neam trăgându-se din Isav, care s-a numit Edom, pentru că era roşu cu trupul: *Că a ieşit*, zice, *cel întâi-născut, roşu* (Fac. 25: 25). Iar *Ismailitenii* erau un neam, trăgându-se din Ismail cel din Avraam şi născut din roaba lui, Agar[120].

6. Moab şi Agarenii,

Moab numeşte pe Moabiteni. Iar acesta era neam trăgându-se din Moab, fiul lui Lot. Iar *Agarenii* sunt neam ce se trage din Agar, roaba lui Avraam şi maica lui Ismail. Aceasta, după ce a fost izgonită din casa lui Avraam, a luat eişi bărbat pe altul, iar cei ce s-au născut dintr-însa se numesc Agareni.

Ghebal şi Ammon şi Amalic,

Ghebalitenii au fost un neam ce locuia împrejurul Idumeii[121]. Iar *Ammanitenii* erau un neam ce se trăgea din Ammon (ori Amman), fiul lui Lot. Iar

---

[119] Iar Didim zice: „De ca şi cum mâniind şi întărâtând pe Dumnezeu întru rugăciunea cea pentru popor, zice: „«Împotriva Ta au pus aşezământ, nu împotriva poporului Tău»; căci a se sfătui ceva împotriva lui Dumnezeu ori a pune aşezământ Celui ce nu numai vederilor este neapropiat, ci şi gândurilor, nu va putea nimeni". Iar Dumnezeu, trebuinţele celor ce nădăjduiesc întru El Luişi le socoteşte; pentru aceasta, vrăjmăşirile lor asupra acelora se socotesc asupra lui Dumnezeu Însuşi, ca Părintelui şi Purtătorului de grijă al acelora ce se vrăjmăşesc, că cei ce vrăjmăşesc sfinţilor vrăjmăşesc slavei lui Dumnezeu.

[120] Altul însă zice: „Din Ismail s-au născut douăsprezece neamuri, fiecare având o numire deosebită".

[121] Iar alt dascăl zice: „Doi munţi apropiaţi, unul în preajma altuia sunt hotărâţi în dumnezeiasca Scriptură: Muntele Garizim, adică «de binecuvântare», şi Muntele Ghebal, «de blestem»: *Să rosteşti binecuvântarea pe Muntele Garizim şi blestemul pe Muntele Ghebal* (Deut. 11: 29)". „În Muntele Garizim s-au rânduit seminţiile cele mai alese din care Hristos mai-nainte S-a închipuit [a fost prefigurat] şi S-a născut, după Irineu, şi cele

Amalechiții erau un neam ce se trăgea din Amalic, care era strănepotul lui Isav, iar acesta locuia în locul Arabiei, ce era despărțită de locul Iudeilor.

cei de alt neam, cu cei ce locuiesc în Tir,

De alt neam se numeau Filistenii, care acum se numesc Palestinieni, că aceştia, rămânând din neamul Canaaneilor şi locuind lângă Iudei, s-au numit într-un chip mai deosebit *de alt neam*, după Teodorit[122]. Iar *locuitori ai Tirului* numeşte pe Tiri.

7. Că şi Assur a venit împreună cu dânşii,

Assur se numesc Assirienii, iar David numeşte *Assirieni* pe Samariteni, fiindcă Samaritenii erau colonii (adică mutări) dintre Assirieni, care s-au mutat din Assiria în Samaria după căderea în robie a celor zece seminții ale lui Israel, după Teodorit.

făcutu-s-au spre ajutor fiilor lui Lot.

Diapsalma.

Fii ai lui Lot zice pe Moabiteni şi pe Ammaniteni, precum am zis mai sus. Deci cei de altă seminție, de mai sus, s-au făcut aliați şi împreună-ajutători fiilor lui Lot, adică Moabitenilor şi Ammanitenilor, că aceste două neamuri îi pizmuiau pe Iudei mai mult decât toți ceilalți, iar aceştia şi-au adunat şi pe celelalte neamuri asupra lor[123].

---

născute din femeile cele slobode ale lui Iacov, adică cea preoțească a lui Levi, cea împărătească a lui Iuda, a lui Simeon, Isahar, Iosif şi Veniamin". „În Muntele Ghebal s-au rânduit celelalte şase seminții, care s-au născut lui Iacov din femeile cele slujnice", după Teodorit. Şi ce înseamnă de aici? Cum că adică câți binecuvântează pe alții, aceştia sunt aleşi, slobozi, împărăteşti şi preoțeşti; iar câți, dimpotrivă, blestemă pe alții, zicând în felurite prilejuri cuvinte precum „afurisitul, anatematisitul de Dumnezeu" şi cele asemenea, aceştia, zic, sunt oamenii cei neslobozi [robi patimilor celor rele], de neam rău, jumătate robi, şi pentru aceasta pe bună dreptate se pot numi Ghebaliteni. Vezi şi la cap. 65 al tomului al doilea al *Îndeletnicirii celei iubitoare de Dumnezeu* [Ἀδολεσχίας, lucrare de Evghenie Vulgaris, un fel de tâlcuire morală la Pentateuh].

[122] Ori cei de alt neam erau cei ce locuiau Gaza şi Ascalonul, căci aveau 5 satrapii ale lor: Gazeii, Ascaloniții, Gheteii, Acaroniții şi Azoții; iar cu acestea voieşte să zică că cele 5 satrapii au luat pe lângă ele şi pe Tiri.

[123] Zice însă şi Isihie: „*Spre ajutor*, adică au venit spre apărarea acelora; păzeşte-te dar de vrăjmaşii cei dinăuntru (care sunt patimile şi cugetele – fiii lui Lot), că aceştia îi

8. Fă-le lor ca lui Madiam şi Sisarei şi ca lui Iavim, la râul Chison.

Prin aceste cuvinte David blestemă neamurile cele de mai sus care pizmuiau înnoirea Ierusalimului; pomeneşte însă în blestemul cel asupra lor pierzarea şi izgonirea cea cu mirare pe care o au pătimit neamurile cele din vechime care au dat război Israelitenilor şi se roagă ca aceştia, asemenea cu aceia, să piară[124]. Că *Madiam* este oastea Madianiţilor, care s-au numit aşa de la Madiam, pe care oaste ce prin mulţimea ei părea că acoperă tot pământul, desăvârşit o a stricat Ghedeon cu trei sute de viteji (şi aceştia neînarmaţi), ţinând în mâinile lor numai trâmbiţe şi făclii ori şi cardari*, precum istoriseşte Cartea Judecătorilor. Iar Sisara era strategul [generalul] lui Iavim, împăratul lui Canaan. Şi avea nouă sute de care de fier. Pe amândoi aceştia însă i-a biruit Barac, din porunca Deborei, care în vremile acelea judeca pe poporul Israel. Iar pe Sisara, fugind, l-a primit în cortul său Iaela, femeia lui Heber, şi, adăpându-l cu vin, l-a adormit. Apoi, luând un ciocan şi un par, l-a trecut prin tâmplele lui şi aşa l-a omorât, precum mărturiseşte aceeaşi carte a Judecătorilor la capitolul 4. Iar pe Iavim l-a stricat Barac şi toată oastea lui a tăiat-o. Iar pârâul a fost *râul Chison*, acolo a fost locul unde s-a făcut războiul acestora, precum şi acestea le istoriseşte aceeaşi Carte a Judecătorilor, la capitolul 4.

9. Pierit-au în Endor; făcutu-s-au ca gunoiul pământului*.

Endor era un loc unde s-a făcut războiul cel asupra Sisarei. Unii însă au numit Endor locul cel zis mai-nainte, adică pârâul Chison, ca unul ce are două nume. „Şi aceştia, zice, omorându-se, s-au făcut ca gunoiul de pe pământ, că, neîngropaţi fiind, au putrezit şi s-au topit".

10. Pune pe boierii lor ca pe Oriv şi Ziv, Zevee şi Salmana;
11. Pe toţi boierii

Boieri [stăpânitorii] numeşte David pe cei de frunte ai cetăţii şi dregătorii cei zişi mai sus ai neamurilor celor ce pizmuiau înnoirea Ierusalimului. Iar Oriv şi Ziv au fost stăpânitorii Madianiţilor pe care i-a omorât groaznicul

---

întrarmează şi pe cei dinafară; şi nu te nădăjdui în rudenie, de vreme ce de cele mai multe ori se preface în vrăjmăşie. Înţelege însă şi blestemul pe care l-a adăugat".

[124] Iar Eusebie zice: „Zicerea *fă* este aici în loc de «vei face», că prin aceasta prooroceşte cele ce urmau să se întâmple neamurilor celor mai-sus zise".

* *Lit.*: mercenari; sau chiar cunoscuţi, în general.

* κόπρος = *lit.*: baligă, gunoi de grajd.

Ghedeon. Şi iarăşi repetă şi zice *pe toţi boierii*, pentru ca să arate că blestemă pentru ca niciunul din boierii neamurilor celor zise să nu rămână, ci toţi împreună să fie omorâţi ca Oriv şi Ziv şi ca ceilalţi. Iar prin *boieri* şi *începători** a blestemat şi pe cei ce stăpâneau între cele mai sus-zise neamuri.

care au zis: „Să moştenim noi sfinţitorul [jertfelnicul] lui Dumnezeu".

„Asur, zice, şi Moabitenii, şi Ammanitenii, cei ce pizmuiesc înnoirea Ierusalimului, au zis: «Să moştenim, adică să domnim şi să stăpânim sfinţitorul lui Dumnezeu, adică biserica lui Dumnezeu (ori templul) în care Dumnezeu sfinţeşte pe popor, nu pentru cinste şi evlavie, ci pentru ca să răpim sfinţitele vase, lucrurile şi afierosirile cele de mult preţ ce se află într-însa»".

12. Dumnezeul meu, pune-i pe ei ca o roată, ca trestia înaintea feţei vântului,

„Iată dar ce zic ei cu adevărat; Tu însă, Doamne, risipeşte sfaturile lor şi fă-i să nu stea vreodată [să nu se statornicească], ci să se rostogolească totdeauna cu desele şi necurmatele prefaceri; ca roata ce se învârteşte şi nu are stare (după Didim); aşijderea fă-i pe ei să se risipească cu lesnire ca trestia, adică precum paiele şi pleava grâului ce se împrăştie de vânt (după Atanasie)"[125].

13. Ca focul care arde pădurea, ca văpaia care arde munţii;
14. Aşa îi vei goni pe dânşii, întru viforul Tău şi întru urgia Ta îi vei tulbura pe ei.

„Precum arde focul pădurea şi codrul, aşa, Doamne, arde neamurile cele zise, care pizmuiesc înnoirea Ierusalimului. Căci focul degrab şi cu toată sălbăticia arde pădurea şi codrul. Iar *ca văpaia*, pe care o zice după urmare, este tâlcuirea celei de mai sus, adică a zicerii *ca focul*. Asemenea şi *întru urgia Ta îi vei tulbura* este tâlcuire a zicerii *aşa îi vei goni pe dânşii întru viforul Tău*. „Aşa, zice, o, Doamne, goneşte şi tulbură cu viforul Tău, adică cu grabnica şi năprasnica şi straşnica pornire a urgiei Tale", după Isihie. Că însuşire a viforului este, adică a

---

* τῶν ἀρχόμενους και τοὺς ἄρχοντες. Termenii sunt relativ sinonimi, diferenţele se fac contextual.

[125] A zis însă Isihie: „Ca să nu stea nicăieri, se roagă ca pretutindeni starea lor să fie neaşezată, risipită în bătaia vântului". Iar Teodorit zice: „Porunceşte ca ei să se învârtă în primejdii de toate felurile şi să se îmbrace cu rele grămădite unele peste altele, ca să se împrăştie ca paiele când sunt suflate de vânt".

vijeliei vântului, să tulbure şi să doboare cele ce se află într-un loc unde se întâmplă să cadă. Ori zicerile *îi vei goni* şi *îi vei tulbura* se zic cu chip proorocesc la timp viitor, în loc de „goneşte-i şi-i tulbură"[126].

15. Umple feţele lor de ocară şi vor căuta numele Tău, Doamne.

„O, Doamne, zice, umple de ocară feţele neamurilor de mai sus, biruindu-le, că, după ce se vor birui, se vor ocărî; că vor căuta numele Tău, Doamne, înspăimântându-se şi zicând: «Cine este Domnul Acesta al Evreilor, Care a izbăvit pe poporul Său, iar pe noi, vrăjmaşii Lui, ne-a pierdut?»"

16. Să se ruşineze şi să se tulbure în veacul veacului, să se înfrunte şi să piară.

După ce David a blestemat neamurile de mai sus, ca să fie pierdute în veacul acesta vremelnic, le blestemă acum ca şi în veacul viitor să dobândească pieirea veşnică, că *veac al veacului* pe acel veac îl numeşte, precum am tâlcuit de mai multe ori. Iar *pieire în veacul veacului* nu zicem a fi dezlegare întru a nu fi şi nefiinţa, ci că este munca cea nesfârşită. Că în acel veac păcătoşii mai întâi se înfruntă [ruşinează], faptele lor cele rele făcându-se privelişte [înaintea tuturor], iar al doilea se tulbură şi tremură, pentru că văd asprimea Judecătorului, iar al treilea şi cea de pe urmă, se muncesc[127].

---

[126] Iar Atanasie zice: „«Să se îndulcească de focul pe care l-au aprins şi acelaşi foc să-i mănânce pe ei, precum şi focul cel simţit, de ar mânca pădurea». Asemenea este însă aceasta cu zicerea: *Iată, cu toţii ca un foc ardeţi, mergeţi întru lumina focului vostru şi întru văpaia pe care aţi aprins-o* (Is. 50: 11)".

[127] Iar Teodorit zice: „Cele bune cer vrăjmaşilor lor, chiar şi fiind vrăjmăşiţi de către ei, că se roagă ca, în locul obrăzniciei lor, să se îmbrace cu ruşinea şi prin ruşine să câştige dumnezeiasca cunoştinţă, şi ca să scape de rătăcirea idolilor, şi cu cercare să se înveţe cum că Acesta este singur cu adevărat Stăpân, întru cele înalte locuind şi spre cele smerite privind şi toată zidirea chivernisind şi purtându-i de grijă, pe a cărui mântuire o a lucrat Dumnezeu Cel din Dumnezeu, Fiul Cel Unul-Născut, după negrăita Sa înomenire". Vezi însă, o, cititorule, că din ruşinea ce urmau să o sufere, aceştia aveau să cunoască Atotputernicia lui Dumnezeu; pricinuitoare dar de bunătăţi sunt ruşinea şi mustrarea, precum şi neruşinarea este pricinuitoare a tuturor relelor. Pentru aceasta a zis Teologul Grigorie în cuvântul sfătuitor către Olimpiada, în versuri eroice [hexametri]: „Fugind de ruşine, te vei face născătoare a tuturor celor mai rele".

17. Şi să cunoască că numele Îţi este Domnul; Tu Însuţi, Cel Preaînalt peste tot pământul.

„Să cunoască, zice, neamurile de mai sus, de nevoie şi de silă, de vreme ce din hotărârea şi alegerea lor de bună voie nu au voit. Dar ce să cunoască? *Că numele Îţi este Domnul*. Adică cum că eşti Stăpân şi Conducător, iar pe lângă acestea să cunoască că Tu eşti singur[ul] Dumnezeu peste tot pământul. Că pe Dumnezeu Evreii Îl numeau *Preaînalt*, ca pe un ceresc. Se potriveşte însă psalmul acesta şi acelor Creştini care sunt prigoniţi pentru Hristos[128].

PSALMUL 83

Întru sfârşit, pentru teascuri [linuri]; fiilor lui Core.

Şi Psalmul al optulea, şi cel al optzecilea au aceeaşi suprascriere, că trei sunt cele ce se suprascriu *pentru teascuri*, adică despre bisericile Creştinilor cele ce se află prin toate locurile, şi vezi despre acestea acolo[129]. Deci despre teascurile şi bisericile acestea vorbeşte David şi aici.

1. Cât de iubite sunt locaşurile Tale, Doamne al puterilor!

---

[128] Iar Diodor zice: „Numirea de *Domn* Scriptura o ia la facerile de minuni, precum s-a zis către Moise: *Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacov, şi numele Meu este Domnul, cu care nu M-am făcut cunoscut lor* (Ieş. 6: 3), zicând în loc de «cărora nu M-am arătat lor prin minuni, căci aşa au fost de credincioşi, încât aveau trebuinţă de minuni spre cunoaşterea Mea»". Acestea le zice dojenind pe Moise, care Îi cerea minuni. Deci de aici *să cunoască că numele Îţi este Domnul*, în loc de «după ce vei face minuni şi-i vei pedepsi pe ei, să cunoască cum că eşti Domn a toate şi mai înalt decât tot pământul»".

[129] Iar Eusebie zice: „Din vechime adică, o vie fiind a lui Israel, printr-un templu era şi jertfelnicul aşezat în Ierusalim şi o singură curte, iar acum sunt multe teascuri – bisericile Mântuitorului nostru cele ce se află în toată lumea". Iar după Teodorit: „Psalmul acesta se zice dinspre faţa Evreilor celor robiţi în Babilon; pentru aceasta, ca unii ce erau departe de biserica cea din Ierusalim şi se doreau după aceasta, fericeşte pe cei ce locuiau într-însa, că proorocia psalmului este îndoită: că încă de la început mărturiseşte despre chemarea înapoi a Iudeilor, iar apoi despre mântuirea a toată lumea".

Acest *cât* este aici întinzător*, în loc de „foarte mult", precum este şi aici: *Cât de minunat este numele Tău!* (Ps. 8: 1). *Lăcaşuri* însă zice David bisericile cele locale, înlăuntrul cărora locuieşte darul lui Dumnezeu. Pe acestea dar pre-văzându-le David cu mintea, zicea: „O, Doamne şi Împărate al puterilor celor de sus, iubite foarte sunt mie bisericile Creştinilor Tăi, întru care Însuţi locuieşti!" Iar despre *Domnul puterilor* am spus la Psalmul 79, pe la sfârşit, cum se tâlcuieşte, adică cum că este în loc de „Împăratul puterilor celor de sus" ori în loc de „puternic", după perifrază.

2. Doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu după curţile Domnului;

„Sufletul meu, zice, nu simplu doreşte, ci se sârguieşte dorind să meargă în bisericile credincioşilor", pe care le numeşte şi *curţi ale Domnului*, fiindcă acestea sunt şi locuinţă a lui Hristos. Iar *se sfârşeşte* este în loc de „se slăbănogeşte şi oboseşte şi leşină sufletul meu, ticăloşindu-se de covârşitorul dor". Însă acest cuvânt – *se sfârşeşte* – se zice despre cei ce iubesc cu fierbinţeală, care nu pot suferi despărţirea de cei iubiţi de dânşii. Însă fiecare iubitor care se doreşte după cereasca odihnă poate să zică *curţile Domnului* şi *locaşurile Domnului* locaşurile cele gândite, care se află în cer. Iar *doreşte* este în loc de „se sileşte şi se sârguieşte sufletul meu a le dobândi"[130].

---

* *Lit.*: pentru accentuare.

[130] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Cuviincioasă este aşezarea cea de acest fel celor ce iubesc pe Dumnezeu, că aleargă în casa lui Dumnezeu întru care liturghisesc îngerii şi stau înaintea dumnezeiescului Jertfelnic, pe care nu-i vedem cu ochii trupului. Ei slavoslovesc pe Hristos şi învaţă cele prin care [cineva] s-ar putea face cuvios şi părtaş al slavei celei neveştejite. *Curţi ale Domnului* s-ar putea zice şi faptele cele bune, întru care Se preumblă Cuvântul şi tot cel ce urmează Cuvântului". Zice însă şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Şi sfinţii încă suspină întru nemernicia [pribegia, străinătatea] vieţii acesteia; îngreuindu-se de dânsa, doresc însă cu sufletul sfârşindu-se spre curţile Domnului cele de sus. Deci aşa cum sufletul lui David se sfârşea, biruindu-se de dorul cel pentru acestea şi oarecum slăbănogindu-se [*lit.*: sleindu-şi puterile], mărturiseşte prin psalmodie acest dor de iubire, zicând că doreşte să se facă [primit/iubit] în curţile Domnului. Măcar de ar trebui să fie lepădat întru cei mai de pe urmă; că mai mare şi mai de cinste îi este să fie întru aceia cel mai de pe urmă, decât să fie întâi în lăcaşurile păcătoşilor vieţii acesteia. Dar însă suferă întârzierea, fericind petrecerea cea de acolo, iar împărtăşirea cea în scurtă vreme a miilor de ani făcând-o mai cinstită, socotind a-i fi destul spre fericire a nădăjdui bunătăţile, pentru aceasta, pe la sfârşitul psalmodiei, zice: *Fericit este omul cel ce nădăjduieşte spre Tine*". Zice însă şi Teodorit: „Fiecare cuvinţel din cele zise spre dumnezeiasca dragoste aprinde socotinţa, [făcând-o să cugete] că iubite şi vrednice de iubit sunt lăcaşurile lui Dumnezeu; că nu le numeşte simplu, ci zice că *se sfârşeşte după curţile Domnului*". Iar Eusebie zice: „*Se sfârşeşte* nu din neputinţă, ci pentru că le iubeşte foarte, care lucru îl pătimesc şi cei mai fierbinţi dintre iubitori când se

inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul Cel viu.

„Nu numai sufletul meu, zice, se dorește după bisericile lui Hristos, ci încă și inima și trupul meu se bucură pentru Dumnezeul Cel viu, adică pentru Hristos". Iar *viu* L-a zis pe Hristos, spre osebirea idolilor, care sunt morți; ori *viu* L-a zis ca pe Unul ce a înviat din morți și este viu în veacuri. Însă mai întâi se bucură inima, apoi de la inimă se revarsă bucuria în tot trupul[131].

3. Că pasărea și-a aflat eiși casă și turtureaua cuib eiși, unde-și va pune puii săi;

4. Altarele Tale, Doamne al puterilor, Împăratul meu și Dumnezeul meu.

„Precum pasărea, zice, adică păsărica cea mică, și precum turturica își află loc îndemânatic* și își află cuiburile lor întru care își pun ouăle și își hrănesc puișorii, întru același chip, și sufletul care se vrăjmășește de gândiții demoni ca și o pasăre", precum zice Atanasie, după cea scrisă: *Sufletul nostru ca o pasăre s-a izbăvit de cursa vânătorilor* (Ps. 123: 7), și fiecare suflet ce este întreg-înțelept și iubitor de liniște și jalnic [tânguitor] ca turtureaua, după Marele Atanasie, ai cărui puișori*, adică nașterile, îi sunt faptele cele bune. „Astfel, zice, sufletele cele de acest fel își află spre locuință loruși altarele Tale, Doamne, căci în bisericile lui Dumnezeu află acoperământ și întru acestea își găsesc loc pentru a pune, adică a-și lucra și a-și crește, faptele lor cele bune". Și încă după alt chip: *pasăre* este poporul Creștinilor, care se vrăjmășește de văzuții și nevăzuții vânători, de demoni adică și oamenii cei necinstitori de Dumnezeu. Iar *turturea* este fiecare Arhiereu și iereu [cleric] și învățător al bunei cinstiri, după dumnezeiescul Chiril, care așază în biserici pe acei Creștini pe care îi nasc duhovnicește prin Sfântul Botez, și îi hrănesc prin împărtășirea dumnezeieștilor Taine și prin cuvântul învățăturii lor, precum și rânduneaua își hrănește puii ei în cuib. „Că și-a aflat, zice, pasărea casă și turtureaua cuib jertfelnicele Tale, adică bisericile înlăuntrul cărora Se jertfește

---

despart puțină vreme de cei ce-i iubesc, și e foarte după cuviință [firesc să fie astfel], că acolo, în curțile Domnului, și cel sărac află mângâiere, și cel ce se nedreptățește, răbdare, și cel vesel, înfrânare, toți, de poftim ceva de folos, ori leacuri, ori cele îndemnătoare spre fapta bună, le luăm [negreșit]".

[131] Iar Teodorit zice: „Nu numai sufletul se bucură, ci și trupul se împărtășește de bucurie primind nădejdea Învierii, că aceasta însemnează cuvântul, pentru aceasta L-a numit pe Dumnezeu și *viu*, ca Unul Ce este dătător de viață".

* Ușor accesibil.

* În greacă, *suflet* este de gen feminin, de aici aparentul dezacord.

duhovnicescul Miel al lui Dumnezeu, Cel ce a ridicat păcatele lumii". Iar aceasta, *Împăratul meu şi Dumnezeu meu*, se află întocmai cu cel de la începutul Psalmului al cincilea, fiind un cuvânt de dragoste întinsă[132].

5. Fericiţi care locuiesc în casa Ta, în vecii vecilor Te vor lăuda.

Diapsalma.

Fiindcă mai sus dumnezeiescul David a dorit să intre în bisericile şi în locaşurile Domnului, însă, după ani, era departe, pentru aceasta fericeşte aici pe acei Creştini ce urmează să locuiască într-însele. Că prin *casă a lui Dumnezeu* trebuie să înţelegem bisericile lui Hristos; însă fără osebire a zis casă cu număr singular, deoarece, după aşezarea prin osebite locuri, casele lui Hristos sunt multe, iar după împărtăşirea bune-cinstiri şi după unitatea de credinţă, o casă a lui Dumnezeu se numesc toate. Zice însă după urmare şi pentru ce sunt fericiţi cei ce

[132] Zice însă Marele Vasile: „O, Doamne, dar cum nu e drept să fie iubite şi prea dorite lăcaşurile Tale, Doamne, când s-au făcut scăpare tuturor celor ce pot să zică: *Sufletul nostru s-a izbăvit ca o pasăre de cursa vânătorilor?* (Ps. 123: 7). Că mulţi fiind cei ce se ispitesc să înfăşoare cu cursă şi cu mreje sufletul cel iubitor de Dumnezeu pentru a-l prinde pe el – care fuge încoace şi-ncolo, înconjurând locurile de pretutindeni pentru că nu are odihnă în viaţa aceasta muritoare – singure lăcaşurile lui Dumnezeu s-au făcut scăpare unui astfel de iubitor". Şi Chiril însă zice: „Laudă frumuseţea Bisericii, laudă încă şi blândeţea învăţătorilor celor dintr-însa, căci ei, ca nişte turturele oarecare, îşi îmblânzesc puişorii lor la dumnezeieştile jertfelnice, iar puii învăţătorilor sunt cei ce cred printr-înşii, căci ei sunt părinţi duhovniceşti, că dumnezeiasca Scriptură obişnuieşte să-i potrivească pe sfinţii povăţuitori [*lit.*: mistagogi] cu turturelele". Iar după alt tâlcuitor: „*Pasărea* este [simbolizează] ceata celor feciorelnici şi care nu se însoţesc trupeşte, adică a monahilor, iar *turtureaua* este ceata mirenilor, a celor ce, însoţiţi fiind, păzesc întreaga-înţelepciune. Deci amândouă aceste cete aduc ca jertfă pui, adică faptele lor cele bune ori pe odraslele lor – atât pe cele trupeşti, cât şi pe cele duhovniceşti – şi-i aşază pe ei ca în cuib în bisericile şi la jertfelnicele lui Dumnezeu; iar acolo aduc jertfă de laudă şi se hrănesc duhovniceşte din cuvântul lui Dumnezeu şi din împărtăşirea dumnezeieştilor Taine, ei şi fiii lor". A zis însă şi Teodorit: „Precum păsările şi turturelele şi celelalte păsări, neavând cuib, se rătăcesc, iar făcându-l pe acesta, obişnuiesc să petreacă întru el şi întru el îşi hrănesc puii, aşa şi noi, de demult ne rătăceam, iar acum, de darul Tău chemaţi fiind şi lăcaşurile Tale aflând, la jertfelnicele Tale hrănim pe puii noştri, stăruind la Tine împreună cu fiii noştri şi duhovniceasca hrană de la Tine luând-o, că sfintele Tale jertfelnice sunt cuibul şi locuinţa noastră întru câştigarea bunătăţilor noastre, căci, la acelea căscând gurile noastre ca nişte puişori, luăm de la Tine duhovniceasca hrană şi mântuirea".

vor locui în bisericile lui Hristos, „pentru că, zice, într-însele vor slavoslovi pe Hristos totdeauna cu neîncetate cântări de laudă"[133].

6. Fericit bărbatul al cărui ajutor de la Tine este;

„Fericit, zice, și bine-norocit omul acela căruia i se face primirea de dar și de ajutor de la Tine, Doamne!"[134]

suișuri în inima sa a pus,

„Același om, zice, *a pus*, adică a întrebuințat, a gândit și a alcătuit în inima sa suișuri de la cele pământești la cele cerești, de la cele simțite la cele gândite, de la cele mai rele la cele mai bune". Iar suișurile acestea pot fi cugetările bune, după Teodorit, prin care cineva se suie ca pe niște trepte la cele dumnezeiești și cerești. Deci zice: „Fericit este, Doamne, cel ce are ajutorul darului Tău, iar acesta îl va avea cel ce pune suișuri în inima sa", că dobândă a zicerii celei dintâi este cea de-a doua.

---

[133] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „În biserici adună prilejurile mântuirii știutorii sfințit-cuviincioaselor râvne, că grăiește întru ei Duhul Cel Sfânt prin Sfinții prooroci, prin glasul apostolilor și al evangheliștilor; și precum în casa de doftorie [spital] mulți sunt cei ce bolesc, deseori cu osebite boli, se poate însă ca fiecare să dobândească potrivita vindecare, tot astfel aflăm și în biserici". A zis însă și Eusebie: „De trei ori dar fericiți sunt cei ce nu petrec doar o scurtă vreme, ci cu necurmare locuiesc și cu stăruință rămân în dumnezeieștile Taine, din care adună nemurire și viață veșnică". Iar după Didim, aceasta se înțelege astfel: „Fericiți sunt aceia dintre oameni, câți după ce au dorit sporirile – pe care le însemnează lăcașurile (adică corturile ori umbrariile, căci cortul este simbol al sporirii, căci acesta nu este casă a celor ce stau, ci a călătorilor) –, au ajuns la desăvârșita faptă bună și la cunoștința cea mai de vârf a adevărului, ca să locuiască în casa lui Dumnezeu, care este sfârșitul [scopul] fericirii".

[134] Zice însă Eusebie: „Cuvântul fericește pe cel ce s-a norocit pururea de adevărata purtare de grijă, care, luminându-se la minte cu dumnezeiescul dar și bine-cinstitoarele cugetări întru sine răsucindu-le [στρέφων], în viață aceasta muritoare fiind (care se zice vale a plângerii pentru că cele de aici sunt vrednice de plâns), nu se dă pe sineși la râs și la desfătare, ci la plâns și la lacrimi, dorind scăparea cea de aici". Zice însă și Teologul Grigorie: „De trei ori fericit este dar cel ce, pe cât poate, fuge de valea plângerii aceșteia și pe cele de sus le caută, și dorește de ajutorul cel de la Dumnezeu, și de-a pururea cu iubire se ostenește a se curăți, punând în inima sa suișurile și sporirile cele bune după suflet și înaltele înțelesuri cele ce-l duc către Dumnezeu, și care zidește în aceste locuri, și tocmelile cele ce către Dumnezeu le-a făcut, în care a și umblat". Și Isihie însă zice: „Și fericit foarte este că, deși a fost căzut, stă, deși este păcătos, se curățește, și, chiar de s-ar deznădăjdui vreodată, moarte n-ar vedea".

7. În valea plângerii,

„Cel ce s-a învrednicit de ajutorul lui Dumnezeu, acesta, zice, a pus suişuri în inima sa. Unde? În locul acesta al plângerii, adică în viaţa aceasta tristă", după Atanasie. Însă viaţa aceasta s-a numit *valea plângerii* din metafora şi asemănarea locului acela unde de demult a mustrat Dumnezeu prin înger călcarea de lege a Evreilor care s-au pornit spre plângere, pentru aceasta dar au şi numit locul acela *valea plângerii*, precum este scris în Cartea Judecătorilor: *Şi a fost dacă a grăit îngerul Domnului cuvintele acestea către toţi fiii lui Israel, şi-a ridicat poporul glasul său şi a plâns, şi au numit locul acela „Plângere"* (Jud. 2: 4-5). Iar prin *vale*, acest loc smerit al plângerii însemnează anagogic pocăinţa, şi fiindcă cu smerenie şi cu plângere se face şi se isprăveşte pocăinţa.

în locul care i-a fost pus.

Aceasta este tâlcuire a zicerii de mai sus: că valea plângerii, de care am zis mai sus, este locul pe care l-a pus omul întru sineşi, ori pe care omul l-a ales[135].

Că binecuvântări va da Cel ce pune lege,

„Fericiţi, zice, sunt cei zişi mai sus, cei ce în casa lui Hristos totdeauna laudă pe Domnul şi care s-au învrednicit de dumnezeiasca apărare, şi care plâng, pentru că Hristos, Cel ce legiuieşte cele de acest fel prin evangheliceştile porunci, va da lor binecuvântări". Iar binecuvântările lui Hristos pot fi Fericirile cele osebite, şi mai ales cele nouă pe care le zice în Evanghelii, şi mai cu osebire cea de-a patra: *Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia!* (Matei 5: 4), şi iarăşi: *Fericiţi sunteţi cei care plângeţi acum, că veţi râde!* (Luca 6: 21)[136].

---

[135] Întunecată şi neluminată este tâlcuirea aceasta, poate însă, pentru dezvăluire, se cuvin adăugate acestea. Călcând omul porunca lui Dumnezeu, singur a pierdut viaţa cea cu bucurie din rai, ajungând întru această tristă petrecere mult-suspinătoare a vieţii acesteia. Ori se înţelege aceea că fericit este cel ce s-a învrednicit de dumnezeiescul ajutor şi care plânge în orice loc s-ar afla, pe care însuşi şi l-a ales luişi, fie în lume adică, fie în mănăstire, ori în linişte, ori în depărtare

[136] Iar Chiril zice: „«Pentru aceasta, zice, fericiţi sunt cei ce în viaţa aceasta fac suişurile cele cu fapte bune, pentru că plăţile cugetărilor celor bune le va da lor Cel ce a dat Legea Noului Testament, adică Hristos». Căci atunci când va veni întru slava Părintelui Său, va zice: *Veniţi, blagosloviţii...*, şi celelalte, care, şi cununa dreptăţii luând-o, vor spori din putere în putere, din arvuna darurilor, la Cel desăvârşit: că cei ce s-au îmbărbătat cu totul în viaţa aceasta, şi pentru aceasta au biruit pe Satana, vor fi întru multe adăugiri ale darurilor cele date lor acum de la Dumnezeu. Căci a lua binecuvântarea este una cu a

8. Merge-vor din putere în putere,

„Cei ce laudă pe Dumnezeu în casa Lui şi care s-au învrednicit de ajutorul lui Dumnezeu, aceştia, zice, vor spori din putere în putere, adică de la smerita-cugetare la plângere şi de la plângere la umilinţă şi la lacrimi, şi aşa, sporind de la o faptă bună la alta, se vor sui la vârful nepătimirii şi al desăvârşirii". Iar *putere* a numit fapta bună, fiindcă aceasta întăreşte şi împuterniceşte pe cel ce o întrebuinţează. Poate însă ca cineva să zică şi simplu, după Teodorit, cum că unii ca aceştia vor merge de la rugăciune la citirea dumnezeieştilor cuvinte, de la citire la îndemnare şi sfătuire şi la învăţătura fraţilor celor mai neputincioşi, şi de la învăţătură la mulţumire şi la cântarea de laudă lui Dumnezeu. Ori şi altfel, din puterea darurilor lui Dumnezeu celor ce se dau pe pământ, vor merge la puterea dumnezeieştilor daruri şi bunătăţilor celor ce se vor da întru Împărăţia lui Dumnezeu.

arăta-Se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion.

Aceasta este proorocia pentru înomenirea lui Hristos Mântuitorul, după Teodorit, că în Sion a răsărit, adică în Ierusalim, după ceea ce este scris: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul în Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului* (Ps. 2: 6). Iar *Dumnezeu al dumnezeilor* L-a numit precum L-a numit şi

---

merge din putere în putere, adică din petrecerea de aici cea după Dumnezeu, la Ierusalimul cel de sus, unde şi ducându-se, vor vedea pe Dumnezeu, pentru aceasta şi adaugă că *Se va arăta în Sion Dumnezeul dumnezeilor*". Iar Teodorit tâlcuieşte aşa zicerea aceasta: „Cel ce primeşte suişurile lui [către] Dumnezeu în inimă şi s-a învăţat binecuvântările Dătătorului de lege nu se dă pe sine la desfătare şi la râs, ci la plângeri şi la lacrimi, dorind starea cea de aici. Că a auzit pe Dumnezeu zicând: *Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia*; deci aceste tocmeli făcându-şi, aşteaptă binecuvântarea Dătătorului de lege. Însă chiar, şi cu adevărat, viaţa aceasta este *vale a plângerii*, în care şi Adam întru sudoarea feţei sale îşi mănâncă pâinea şi Eva întru scârbe naşte fii, şi nu numai păcătoşii, ci şi sfinţii suspină întru aceasta. Deci întru această vale a plângerii, cei ce au primit suişurile, şi varsă într-însa lacrimile, şi care au îmbrăţişat viaţa cea ostenicioasă, aşteaptă blagoslovenia Dătătorului de lege". Iar Nichifor Xantopol, tâlcuind zicerea aceasta, *în casa lui David, frică va fi mare*, zice: „Iar judecata, acolo, în Muntele Măslinilor va fi, că acelaşi David zice în Psalmul 83: *Fericit bărbatul al cărui ajutor de la Tine este, suişuri în inima sa a pus, în valea plângerii, în locul care i-a fost pus, că binecuvântări va da Cel ce pune lege*. Că partea de sus a acelui munte se zice Muntele Măslinilor, iar partea de jos, Valea Plângerii; deci, fiindcă cei ce vor judeca acolo, unii adică se vor tăia (cf. Matei 24: 51), iar alţii se vor milui, pentru aceasta şi muntele s-a numit cu două numiri: că Cel ce pune lege, de acolo va da şi blagoslovenia, când va zice celor de-a dreapta: *Veniţi, blagosloviţii Părintelui Meu*".

la începutul Psalmului 49, zicând: *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit*. „Cea de mai sus prefacere a lucrurilor, zice, o va isprăvi Dumnezeu Cuvântul, Cel ce Se va înomeni, arătându-Se în Sion”[137].

9. Doamne, Dumnezeul puterilor, ascultă rugăciunea mea! Ia în urechi, Dumnezeul lui Iacov!

Unul şi acelaşi lucru e a zice cineva *Dumnezeul puterilor* şi *Domnul puterilor*. Am zis însă, la sfârşitul Psalmului 79, cum că *Doamne al puterilor* este în loc de „Împăratul puterilor celor de sus” ori „Cel puternic”, după perifrază. Iar *rugăciune* numeşte pe cea pe care o va aduce lui Dumnezeu mai jos. Iar *Dumnezeu al lui Iacov* a zis în loc de „Tu, Cel ce Te-ai arătat de demult lui Iacov şi în chip de om Te-ai arătat luptându-Te cu el”[138].

10. Apărătorul nostru, vezi, Dumnezeule şi caută la faţa unsului [hristosului] Tău!

Aceasta este rugăciunea pe care David a rugat pe Dumnezeu să o asculte, să vadă adică Dumnezeu în faţa unsului Tău (hristosului Tău). Iar *uns* numeşte, după Teodorit şi Atanasie, pe fiecare creştin, ca pe un îmbrăcat cu Hristos, că zice: *Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat* (Gal. 3: 27). Şi Avacum zice: *Ca să mântuieşti pe hristoşii Tăi ai venit* (3: 13). Am zis însă despre aceasta şi în Precuvântare, la sfârşitul ei[139].

---

[137] Iar dumnezeiescul Chiril: „*Dumnezeul dumnezeilor*, [adică] Cel ce S-a arătat cu trup; să ne sârguim dar a nu urma iudaiceştilor învăţături, ci mai vârtos să credem că şi Fiu este cu adevărat, şi Dumnezeu din Dumnezeu, Care S-a născut cu trup din femeie, Cel ce pentru noi S-a pogorât întru cele ale noastre, ca pe noi să ne suie la slava Sa, ca întru Sineşi pe rob să-l înfieze, ca îmbogăţind pe cel în sărăcie, şi mai bun să se facă decât moartea cea de sub stricăciune, şi sfânt, cel ce a fost supus păcatului, că cu acestea toate ne-am îmbogăţit prin arătarea lui Hristos, Mântuitorul nostru, al tuturor”.

[138] Acelaşi Chiril a zis: „*Domn al puterilor* şi *Dumnezeu al lui Iacov* numeşte pe Hristos, ca să nu socotească cineva că este dumnezeu nou din pricina naşterii trupeşti, ci mai vârtos credem că Acelaşi este cu Cel Căruia şi părinţii lui Israel l-au slujit, pe Care în pre-cunoaştere L-au văzut, a Cărui taină nu le-a fost necunoscută, descoperind-o adică Dumnezeu şi Tatăl lor prin luminarea Sfântului Duh (La Nichita)”.

[139] Iar Teodorit zice: „*Faţă a unsului* [a lui Hristos] numeşte pe poporul creştinesc, pentru că el este trupul lui Hristos, după cea scrisă: *Voi sunteţi trupul lui Hristos* (I Cor. 12: 27)”. Iar Isihie zice: „Vezi că avem trebuinţă de cercetarea Ta, că rana, chiar cu leacul doftorilor omeneşti, nu încetează; vezi că vasul (trupul) cel stricat al Tău nu este străin [de Tine] şi aşa caută în faţa unsului Tău, adică în faţa lui Hristos, ca întru Fiul, şi pe noi toţi, Părinte, să ne cercetezi, iar cu voinţa cea una a Părintelui să se [de]săvârşească întru noi taina (La Nichita)”.

11. Că mai bine este o zi în curțile Tale decât mii.

Prin dumnezeieștile curți am spus mai sus că se însemnează bisericile lui Hristos. Zice dar David: „Mai bine este a se afla cineva într-o singură zi înlăuntrul bisericilor lui Hristos, decât să se afle mii de zile în alte locuri obștești și nesfințite"[140].

Ales-am a fi lepădat în casa lui Dumnezeu mai vârtos decât a locui în locașurile păcătoșilor.

Ceea ce a zis mai sus, aceasta o zice și aici mai arătat. Vezi însă o, cititorule, cât de mult iubea David biserica lui Dumnezeu, precum zice Teodorit, fiindcă judeca mai de cinste a fi chiar aruncat – [indiferent] cum s-ar întâmpla să fie într-însa –, rostogolindu-se înaintea ușilor ei și culcându-se pe fața pământului la locul cel mai de jos al ei, de dragul sfințeniei ce se dă de acolo, decât a locui și a ședea înainte și cu cinste înăuntru, în casele oamenilor celor păcătoși și răi[141].

12. Că mila și adevărul iubește Domnul;

Aici amestecă David și învățătură sfătuitoare, atât despre fapta bună lucrătoare, cât și cea văzătoare. Că zice cum că Dumnezeu iubește milostenia și adevărul; că milostenia este un fel al faptei bune practice, iar adevărul este

---

[140] Iar Eusebie zice: „După vederea cu mintea însă, prin *o zi în curțile lui Dumnezeu*, adică în biserici, trebuie să se înțeleagă Ziua Învierii Mântuitorului, iar prin *mie* (după cum am aflat în Scriptura evreiască [deci la singular, pe când în gr. e la plural]) trebuie să se înțeleagă slujirea cea după lege, că atâția ani s-au ținut Ierusalimul și biserica cea dintr-însul, din anii lui Solomon până la venirea lui Hristos. Deci arată cum că multă deosebire este între Evanghelie și slujirea cea după lege". Iar altul zice: „Mai mult decât miile anilor veacului de acum, mai bună este o zi a veacului viitor, pe care poate că nu o moștenești". [Prin urmare, ziua liturgică este o arvună sau o trăire anticipată a zilei celei nesfârșite a Învierii; povara slujirii cea după lege a ținut pe om în miile sau mia de ani, iar jugul cel ușor al Evangheliei îl ține pe om liturgic într-o singură Zi a Învierii prăznuită pe pământ, ca anticipare a Zilei celei una și nesfârșite.]

[141] Zice însă Eusebie: „Este ca și cum am zice: «Aș fi voit mai bine să fiu un mic oarecare și prost din cei din biserică decât mare întru cei ce sunt într-un popor păcătos, ca, în casa lui Dumnezeu fiind, să pot pururea a-L lăuda. Că precum o zi [în casa lui Dumnezeu] nu este mai mult decât mia, așa și casa Dumnezeului meu o am ales, mai bine decât a locui în palatele împărătești cu cei ce nu au cunoscut pe Dumnezeu în niciun chip". Iar Diodor zice: „Vrea să spună că mai bine este a viețui o zi cu cei ce au cunoștința și frica Ta, decât să petrec mii de zile lăudându-Te, fără de cunoștința Ta".

sfârşitul [scopul] celei văzătoare. Iar de iubeşte Dumnezeu milostenia şi adevărul, arătat este că iubeşte pe cei ce întrebuinţează aceste fapte bune, adică pe cei milostivi şi adevăraţi, fiindcă Dumnezeu Însuşi este milă şi adevăr. Însă cineva poate zice şi altfel, că Hristos, miluindu-ne pe noi, S-a făcut om, şi adevărat a propovăduit Evanghelia, şi aşa a iubit şi adevărul[142].

Dumnezeu har şi slavă va da.

„Hristos, zice, va da har, adică iertare de păcate, precum o a dat curvei şi multor altor păcătoşi, ori va da har al facerii de minuni, precum a dat apostolilor şi celorlalţi sfinţi; va da încă Creştinilor şi slavă, şi pe cea de pe pământ a oamenilor [omenească], şi pe cea de la Sineşi, din ceruri". Ori *har* zice pe cel al îndumnezeirii de aici, iar *slavă*, pe cea a Împărăţiei Sale de acolo [din cer].

Domnul nu va lipsi de bunătăţi pe cei ce umblă întru nerăutate.

Unii citesc zicerea aceasta în chip inversat, întocmind-o aşa: „Har şi slavă va da celor ce umblă întru nerăutate", apoi: „Domnul nu-i va lipsi de bunătăţi", de cele din ceruri adică. „Domnul, zice, nu-i va lipsi de bunătăţi pe cei ce umblă întru nerăutate", adică nu-i va lipsi de bunătate pe cei ce s-au depărtat de cele rele[143].

13. Doamne, Dumnezeul puterilor, fericit este omul cel ce nădăjduieşte întru Tine.

În Psalmul 33 David zice: *Fericit bărbatul care nădăjduieşte întru Domnul*, iar aici zice aceleaşi. Nădăjduieşte însă întru Domnul cel care defaimă

---

[142] Iar după Sfântul Chiril: „*Mila şi adevărul iubeşte Domnul*, adică nu iubeşte jertfele cele cu sângiuri, ci facerea milei şi cinstirea adevărului, adică a lui Hristos, şi a vieţui întru nerăutate, adică a fi nepomenitor de rele". A zis însă şi Teodorit: „Nimic nu este aşa de iubit lui Dumnezeu precum milostenia şi tovarăşul ei, adevărul".

[143] Iar Teodorit zice: „Mila din dumnezeieştile locaşuri odrăsleşte şi multă şi îmbelşugată este darea adevărului cea de acolo, că de acolo primim învăţătura dogmelor celor bune; încă şi dumnezeiescul har din picăturile Preasfântului Duh îl dobândim, încă şi vestiţi şi lăudaţi de aici ne facem şi foarte străluciţi [răsăriţi]; şi, pe scurt a zice, toată câştigarea bunătăţilor din biserică o primim; de răutate şi de vicleşug izbăvindu-ne, alegem a vieţui împreună cu simplitatea şi cu adevărul". Iar Isihie zice: „Cei ce aleg a vieţui fără răutate întru dreptate, adică cei care au petrecut întru nerăutate, nu se vor lipsi de bunătăţi, ci vor primi după cuviinţă cununile, fiindcă fiecare îşi va lua plata după osteneala sa (La Nichita)".

lucrurile lumeşti şi ia aminte cu totul la singur Dumnezeu[144]. Însemnăm însă aici că Evreii potrivesc psalmul acesta la poporul cel robit în Babilon, care se dorea după biserica din Ierusalim, şi fericesc pe cei ce locuiau în Ierusalim şi care mai mult preţuiau o zi de petrecere în biserica aceea, decât mii de zile într-alte locuri. Nu pot însă să-l potrivească cu totul, pentru că zicerea *în vecii vecilor Te vor lăuda* îi opreşte [de la a face aceasta], căci acea biserică s-a risipit, şi lauda ce se făcea într-însa a încetat şi nu a stătut veşnică. Dar şi zicerea *în valea plângerii* este nepotrivită la poporul ce era în Babilon, şi altele câteva. Încă înaintea celorlalte şi suprascrierea opreşte de a se potrivi psalmul acesta la poporul cel robit în Babilon, pentru că pomeneşte de *teascuri* la plural, iar vechea slujire de lege avea numai un teasc, în biserica cea din Ierusalim, şi un locaş, şi nu multe biserici şi multe locaşuri.

PSALMUL 84

Întru sfârşit, fiilor lui Core. Psalmul lui David.

salmul acesta se suprascrie *întru sfârşit* pentru sfârşitul [scopul] proorocirilor pe care le cuprinde. Că prooroceşte adică, după Teodorit, despre slobozenia evreilor celor robiţi în Babilon, iar cu adevăr, despre slobozirea neamurilor celor robite slujirii de idoli. Iar Marele Atanasie zice că psalmul acesta introduce/aduce înainte pe [εἰσάγει] poporul Iudeilor, care, după chemarea neamurilor, se mărturiseşte pentru cele ce a greşit, rugând să dobândească mila cea prin Hristos.

1. Bine ai voit, Doamne, pământului Tău,

Mai-nainte văzând Proorocul David slobozenia pe care urmau să o dobândească neamurile din slujirea de idoli, zice lui Dumnezeu: „Doamne, Tu bine ai voit pământului Tău", precum în altă parte acelaşi David zice: *Al Domnului este pământul şi plinirea lui* (Ps. 23: 1), că înainte vreme Dumnezeu a voit rele pământului (după voia lui Dumnezeu ce se numeşte a doua), din pricina călcării de poruncă a lui Adam, după care [voie] i-a zis lui: *Blestemat este*

[144] Sfântul Chiril zice: „Bună pecete a pus Proorocul asupra psalmului nădejdea cea întru Dumnezeu, de care fericit lucru este a ne ţine, că celui ce se înviforează i se face înger, iar celui ce se vrăjmăşeşte, zid nesurpat".

pământul întru lucrurile tale (Fac. 3: 17)[145]. Iar acum zice că bine a voit pământului pentru ascultarea Noului Adam. Întâi adică pentru că pământul era numai zidirea lui Dumnezeu, iar acum s-a făcut şi avere [bogăţie], adică câştig al Său. Aşa cu adevărat se înţelege zicerea aceasta după noi, Creştinii, iar după Evrei, prin *pământ* se înţelege Iudeea, ca un afierosit poporului lui Dumnezeu, adică Iudeilor, iar bunavoinţă a Acestuia, zic ei, este a doua locuinţă a Lui cea după slobozenia din Babilon, după Eusebie.

Întors-ai robimea lui Iacov.

Proorocul David le zice pe cele viitoare de ca şi cum ar fi fost trecute, după obiceiul proorociei; drept aceea, în loc să zică „vei întoarce", a zis „*întors-ai*, Doamne, poporul cel robit al evreilor din robia şi tirania Babilonienilor, la slobozenie în Ierusalim". Prin *Iacov* însă se înţelege şi poporul Creştinilor, precum am zis de multe ori[146].

2. Lăsat-ai fărădelegile poporului Tău, acoperit-ai toate păcatele lor.

Diapsalma.

Pe acest popor, care este cel creştin, l-a fericit David şi în Psalmul 31: *Fericiţi cărora s-au iertat fărădelegile şi cărora s-au acoperit păcatele*, pentru că Dumnezeu a iertat fărădelegile noastre, ale Creştinilor, pentru pocăinţa pe care o arătăm, şi a acoperit păcatele noastre cu apele cele sfinţite ale dumnezeiescului Botez. Iar după tâlcuirea Evreilor, Dumnezeu a trecut cu vederea nelegiuirile pentru care ei au fost daţi în robie, şi a acoperit păcatele lor în adâncul uitării. Însă

---

[145] A zis însă şi Osea: *Nu este adevăr, nici milă, nici cunoştinţă de Dumnezeu pe pământ, blestem şi minciună şi ucidere şi furtişag şi preacurvie s-au vărsat peste pământ şi sângiuri peste sângiuri amestecă* (Os. 4: 1-2). „Iar după ce Fiul lui Dumnezeu, prin omenitatea Sa a strălucit peste noi, pe toate le-a prefăcut spre mai bine: pământul, în locul blestemului, l-a umplut de binecuvântare, lui Dumnezeu ridicându-I-se biserici pretutindenea", acestea sunt cuvintele lui Eusebie. Iar Marele Atanasie zice: „Şi, cu adevărat, Dumnezeu şi Tatăl a binevoit ca toate să se încheie [recapituleze] în Hristos".

[146] Pentru aceasta a zis Eusebie: „A zis *robimea lui Iacov*, de vreme ce Domnul, propovăduind mai-nainte Iudeilor, i-a izbăvit de gândita robie care-i înrobise". „Dar şi că toată firea oamenilor, după Teodorit, a primit slobozenia, la aceasta martor este Isaia, zicând: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a şi uns a binevesti săracilor, M-a trimis a vindeca pe cei zdrobiţi cu inima şi a propovădui celor robiţi vindecare* (Is. 61: 1), că, această proorocie citind-o Stăpânul în Sinagogă, a zis către Iudei: *Astăzi s-a plinit Scriptura aceasta în urechile voastre!* (Luca 4: 21)".

popor al lui Dumnezeu a fost cu adevărat şi cel vechi al Evreilor, precum am zis la Psalmul 80, că a zis Dumnezeu despre dânsul: *Veți fi Mie popor ales* (Ieş. 19: 5). Este însă şi cel nou al Creştinilor, după Marele Atanasie, precum am zis la începutul Psalmului 77, aducând mărturia Proorocului Zaharia care zice: *Şi multe neamuri vor năzui la Domnul şi vor fi Lui spre popor* (Zah. 2: 11)[147].

3. Potolit-ai toată urgia Ta, întorsu-Te-ai de către urgia mâniei Tale.

„Potolit-ai, zice, Doamne, urgia pe care o aveai pentru nelegiuirile şi păcatele poporului cele de acest fel şi ai întors de la urgie mânia pe care o aveai asupra lui, adică Te-ai schimbat de la mânie întru blândețe şi milă". Ce este însă *urgia mâniei* am pus la Psalmul 77, tâlcuind zicerea: *Trimis-a asupra lui urgia mâniei Lui* (v. 54), adică cum că este străşnicia [izbucnirea] mâniei şi pedepsele[148].

4. Întoarce-ne pe noi, Dumnezeul mântuirilor noastre, şi întoarce mânia Ta de la noi.

Cuvintele acestea şi cele următoare le zice Proorocul dinspre fața poporului celui robit al Evreilor, după Atanasie. Ori, împreună-numărându-se şi pe sine cu ceilalți, se roagă lui Dumnezeu să se norocească şi ei de bunătățile pe care le-a zis mai sus. Iar *Dumnezeu al mântuirilor* este în loc de „Dumnezeu mântuieşte", ori „Cel ce Mântuieşti", ori „Mântuitorul", precum am zis la Psalmul 77, tâlcuind zicerea *Dumnezeul mântuirilor noastre*. Iar *întoarce-ne* a zis adică [întoarce-ne] de la robie la slobozenie şi la nobilitatea noastră [bunul nostru neam] cea de mai-nainte[149].

---

[147] Iar Didim zice: „Şi altfel binevoieşte Domnul inimii celei bune şi osârduitoare, pământ al Său fiind ea: că, primind sămânța de la Dânsul, dă rod însutit care întoarce (bunele cugetări) cele robite de puterile cele rele, Iacov fiind ele, pentru că împiedică [*lit.*: înşală] cu patimile. Aceasta însă făcând-o, dă lăsare de păcate, că precum ştiința acoperă necunoştința cu învățăturile ei, aşa şi dumnezeiasca dragoste, care este una cu fapta bună, acoperă păcatele celor întru care binevoieşte Dumnezeu judecând a le face bine (La Nichita)".

[148] Iar cel nenumit zice: „Acestea se întâmplau din pricina păgânătății celor ce locuiesc pe pământ, pe care Dumnezeu, în Hristos, împăcând lumea cu Sineşi, le-a nesocotit lor greşealele pentru pocăință, după Pavel".

[149] Acelaşi nenumit a zis: „Pre-văzând David nesupunerea Evreilor cea către Hristos şi urgia ceea ce urma să fie asupra celor ce au făcut fărădelege asupra Lui, se roagă să înceteze, ca să se învrednicească şi ei de întoarcerea către Dumnezeu şi de obşteasca veselie cea întru Hristos".

5. Au doară în veci Te vei mânia spre noi?

Aici, zicerea *în veci* se înțelege în loc de „nu veșnic și îndelung Te vei mânia pe noi, Doamne, adică nicidecum". Unii însă nu le citesc pe acestea în chip întrebător, ci moralicește, fără întrebare, adică: „Nu în veci Te vei mânia spre noi".

Sau vei întinde mânia Ta din neam în neam?

Chiar ceea ce a zis David mai sus o zice și acum aici, spre mai multa adăugire de cuvânt [accentuare]. „Doamne, zice, să nu întinzi urgia Ta asupra poporului Tău dintr-un neam, adică dintr-o viață într-alt neam", precum am zis despre aceasta la Psalmul 9, tâlcuind zicerea *din neam în neam fără răutate*[150].

6. Dumnezeule, Tu, întorcându-Te, ne vei via pe noi și poporul Tău se va veseli de Tine.

„Tu, zice, o, Dumnezeule, ne vei face vii către fapta bună pe noi, cei ce suntem ca niște morți întru lucrarea ei. Când ne vei face vii? Atunci când ne vei întoarce nu numai din robia barbarilor, ci și din robia păcatelor ori și atunci când Tu Te vei întoarce către noi, de către care Te-ai întors [Ți-ai întors spatele]. Iar când Te vei întoarce către noi, cu adevărat și poporul Tău se va bucura pentru întoarcerea și cercetarea aceasta".

7. Arată-ne nouă, Doamne, mila Ta, și mântuirea Ta dă-ne-o nouă.

Cuvintele acestea și cele următoare cuprind pe Hristos. Că roagă David pe Dumnezeu-Tatăl prin ele dinspre fața poporului care urma să creadă atunci când Se va arăta Hristos. Că pe Hristos Îl numește *Milă* a lui Dumnezeu și *Mântuire* a lui Dumnezeu, căci Hristos, miluindu-ne, S-a făcut om ca să ne

---

[150] Zice însă și Grigorie Teologul prin stihuri: „Și tu, auzind prin Scripturi pe Dumnezeu mânios,/ și, înfierbântat de beție și de amețeală,/ să auzi bine slova;/ că Dumnezeu nu pătimește nimic din ceea ce ei pătimesc;/ fiindcă El nu-Și iese din Sineși,/ căci acestea sunt patimi ale omului celui zidit, iar El este neschimbat,/ ci ele se închipuiesc după legile ce se schimbă,/ spre înțelegerea minților celor mai simple;/ că, de vreme ce noi batem pe cel ce mânie pe cei răi,/ i-am scris că se bat ca niște nebuni;/ precum și: față, urechi și mâini,/ pe acestea le întrebuințăm dându-le [atribuindu-le] lui Dumnezeu". Zice însă Teodorit: „Se cuvine ca și celor ce scapă de relele întâmplări să întrebuințeze aceste graiuri și să nu se bizuie pe lăsarea păcatelor, ci să se teamă și să îmblânzească pe Judecătorul. Deci și aceștia se roagă să nu se mai întindă această urgie, încât să ajungă și la alt neam, ci să se dezlege degrabă".

mântuiască, că El este Milostiv şi Mântuitor. Ori *mila Ta* şi *mântuirea Ta* se înţeleg în loc de „mila cea de la Tine şi mântuirea cea de la Tine, Părintele". Iar *mântuirea Ta dă-ne-o nouă* a zis fiindcă, după Isaia: *Prunc S-a născut nouă Fiul şi S-a dat nouă* (9: 6).

8. Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu;

Simţind Proorocul înăuntru, în inima sa, insuflarea Sfântului Duh, se găteşte ca să asculte cele pe care le-ar voi Dumnezeu a i le grăi tainic. *Întru mine* a zis pentru a arăta că nu dinafară va grăi Dumnezeu, ci înăuntru, în urechile sufletului[151].

că va grăi pace peste poporul Său,
9. Şi peste cuvioşii Lui, şi peste cei ce-şi întorc inima spre Dânsul.

„Eu, zice, am să ascult ce va să grăiască întru mine Dumnezeu. Va grăi însă adevărat [βεβαία], adică va binevesti pace poporului Său". Şi cu adevărat aşa este, că poporul lui Dumnezeu are totdeauna pace către Dumnezeu şi către sineşi, precum şi dimpotrivă, acelaşi are luptă către vrăjmaşii lui Dumnezeu, adică către demoni şi către patimile demonilor. Pe aceia însă i-a numit şi *popor al lui*

---

[151] Zice însă Marele Vasile: „Aude glasul Domnului cel nerăpit cu trupeasca auzire, partea cea stăpânitoare închipuindu-se de la Dumnezeu celor cărora Dumnezeu voieşte să le arate voia, căci, cu oarecare negrăită putere închipuindu-se în minte, cei ce o au nerisipită şi curată, aud cuvântul lui Dumnezeu răsunând oarecum întru sineşi, cu toate că aerul nu primeşte închipuirile [τύπους = formele, modelele; conţinutul, textul], nici nu le-ar trimite auzului; căci Dumnezeu scrie în sufletul Proorocului voia Sa ca într-o carte, în tăcere, şi aşa se zice că a auzit dumnezeieştile înţelesuri, primindu-le în suflet. Deci, gândit glas făcându-se în inimă, a auzit, care şi în somnuri se întâmplă să se facă: cu nimeni grăind, ni se pare că auzim, dar fără a veni glas simţit prin aer către porii auzului. Aşa grăieşte Dumnezeu, şi aşa aud sfinţii". Iar Diodor zice: „Precum împăraţilor, atunci când vor să vorbească, crainicul porunceşte tăcere, aşa şi David, poruncindu-le acestora să tacă, ca să se înştiinţeze ce hotărăşte Dumnezeu, adaugă că va grăi pace peste poporul Său şi celelalte. «E pe cale, zice, să hotărască pace peste tot poporul, şi mai ales peste acei supuşi Lui, iar cele ce voieşte Dumnezeu le învistiereşte în mintea Proorocului, nelovind din afară auzul». Tot aşa şi Avacum: *Voi pândi să văd ce va grăi întru mine Domnul* (Avacum 2: 1), şi Apostolul Pavel: *De vreme ce voi căutaţi dovadă că Hristos grăieşte întru mine* (II Cor. 13: 3), căci, întru cel ce grăieşte Hristos, El aceluia îi şi grăieşte, nu însă şi celui căruia îi grăieşte cineva, în acela nu grăieşte, adică în acela în care grăieşte Hristos înăuntru în inimă, aceluia îi grăieşte şi de afară, iar celui ce i se grăieşte [exclusiv] din afară, întru acela nu-i grăieşte şi dinăuntru, că mult se osebeşte una de alta". Iar Atanasie zice: „Încetând Proorocul din rugăciune, tăcând, primeşte răspunsul cel de la Sfântul Duh (La Nichita)".

Dumnezeu și *cuvioși*, adică afierosiți lui Dumnezeu și care își *întorc inima*, adică tot sufletul către Dânsul. Ori zicând *inimă*, a arătat tot sufletul și trupul, de la parte, totul[152].

10. Însă aproape este de cei ce se tem de Dânsul mântuirea Lui,

Aceasta este ceea ce a auzit David grăindu-se de Dumnezeu înăuntru, în inima lui. Care? Cum că mântuirea lui Dumnezeu adică este aproape de cei ce se tem de El, iar *însă* este de prisos ori este în loc de „cu adevărat". Însă noima zicerii este astfel: atunci când sunt oarecari care se tem de Dumnezeu și vor să creadă în Hristos, atunci și Hristos este aproape de ei, îndată arătându-Se lor[153].

ca să se sălășluiască slava în pământul nostru.

„Aproape, zice, va fi Hristos de cei ce se tem de Dumnezeu pentru această pricină, adică pentru a se sălășlui în pământul Ierusalimului slava și bucuria". Ori că Însuși Hristos este slava, Care S-a făcut trup și S-a sălășluit întru noi, după dumnezeiescul Chiril. Ori că, după înomenirea lui Hristos, slăvit și dorit și cinstit s-a făcut pământul Ierusalimului tuturor Creștinilor, până în ziua de astăzi[154].

11. Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat.

Unii zic că zicerile acestea înșiră faptele cele bune ale lui Hristos, fiindcă întru Hristos s-au unit *mila și adevărul*, mila adică, când vindeca pe cei bolnavi, iar adevărul, când învăța cu adevăr și cu nesmintită învățătură. Pe lângă acestea

---

[152] Iar Teodorit zice: „A auzit Stăpânul iubitor de oameni rugăciunea și a dat hotărârea păcii și o a dăruit celor ce întrebuințează căință și care se deprind a întinde cugetare către Dumnezeu, că întoarcerea inimii către Dumnezeu este scăpare de a greși și început de dreptate [principiu al dreptății]. Și când a dăruit aceasta? Când a zis: *Pace las vouă, pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)".

[153] A zis însă și Eusebie: „Înfățișează prin acestea mântuirea lui [adusă de] Dumnezeu, despre care s-a rugat mai sus, zicând: *Arată nouă, Doamne, mila Ta și mântuirea Ta dă-ne-o nouă!* Deci mântuirea aceasta se află aproape și acum este și lângă cei ce se tem de Dânsul, ca să se sălășluiască slava și sălășluiri [corturi, locașuri] (să se statornicească) în pământul nostru".

[154] Iarăși Eusebie zice: „În locul necinstei de mai-nainte, cea a slujirii de idoli, slava să se sălășluiască pretutindeni, adică lăcașuri de slavă să se întemeieze lui Dumnezeu prin Evangheliceasca învățătură și minuni. Și aceasta va fi aproape, mântuirea fiind lângă noi, care este Hristos. Ori așa cum departe de păcătoși este mântuirea, lucrând ei cele ale pieirii, tot așa, aproape este mântuirea de cei ce se tem de Dumnezeu".

însă, în Hristos s-au unit *dreptatea și pacea*, aceasta însemnează zicerea *s-au sărutat*, dreptatea adică, când judeca drept mustrând pe cei răi, iar pe cei buni lăudând, iar pacea, când Se arăta blând și domol[155]. Mai frumos se înțeleg acestea, după Eusebie: „*Mila* adică este Dumnezeiasca fire a lui Hristos, fiindcă avea putere a ierta păcatele și a vindeca bolile, iar *adevăr* este omeneasca fire a lui Hristos, fiindcă nu s-a aflat vicleșug și minciună în gura Lui și că, în adevăr, numai El singur a păzit curată și vrednicia [valoarea] firii omenești, și că firea omenească dintru El a fost adevărată, și nu după nălucire. Deci *s-au întâmpinat*, adică s-au unit amândouă firile, cea Dumnezeiască și cea omenească, întru-un singur Ipostas, al lui Hristos. Și iarăși *dreptatea* este Dumnezeiasca fire a lui Hristos, că singur Dumnezeu este Judecător drept, iar *pacea* este firea omenească a lui Hristos, pentru blândețea cea după fire pe care o avea. Acestea amândouă *s-au sărutat*, adică s-au unit desăvârșit una cu alta[156].

---

[155] Altul însă, despre *dreptate și pace*, zice acestea: „Dreptatea și pacea sunt perechea cea bună și nedespărțită a faptelor bune, că se unesc între ele și niciuna, nici alta nu se despart, după legea iubirii și a frăției. Că unde e dreptate, acolo e și pace, fiindcă potrivirea nu face vrajbă, după cea zisă de Stagiritul (Aristotel), ci păzește pacea. Că potrivire și asemănare se numește dreptatea ce se împarte după vrednicie fiecăruia și care nu se abate spre covârșiri sau lipsuri, adică la lăcomii de avuții sau la împuținări. Tot astfel, unde este pacea, acolo de nevoie este a fi și dreptatea; și vezi că psalmodia nu a zis «pacea și dreptatea s-au sărutat», ci *dreptatea și pacea s-au sărutat*, punând mai întâi dreptatea și apoi pacea: că dreptatea merge înainte, iar pacea o urmează, căci dreptatea este pricină și rădăcină a păcii, iar pacea este ispravă și rod al dreptății, căci pacea se zidește pe dreptate și pe potrivire ca pe o temelie, neputând a sta fără aceea. Deci, precum dreptatea și pacea sunt însoțirea cea mai bună a faptelor bune, așa și însoțirea cea mai rea este nedreptatea și tulburarea; și, precum dreptatea naște pacea, așa dimpotrivă și nedreptatea naște tulburare". Însă Marele între Părinți Varsanufie adaugă aceasta: „Că, vrând cineva să aibă pace, dator este a trece cu vederea dreptatea sa, căci altfel este cu neputință să fie în pace, iar la aceasta se întind și cuvintele Domnului ce au zis: *Celui ce voiește să se judece cu tine și să ia haina ta, lasă lui și cămașa* (Matei 5: 40)".

[156] Iar Teodorit zice: „Celor ce păcătuiesc adică și întrebuințează pocăința, le hărăzește [dăruiește] mila și izvoarele iubirii de oameni, iar celui ce a îmbrățișat adevărul îi revarsă apele milei. Pentru aceasta a zis *mila și adevărul s-au întâmpinat*, pentru că Evreii și toată firea omenească au adus lui Dumnezeu cunoștința adevărului, iar Iubitorul de oameni a dat în locul aceleia mila; tot așa, iarăși aducând aceștia dreptatea, le-a dat lor și pacea, adică le-a dăruit împăcare și vrajba cea de mai-nainte o a dezlegat, și pacea a întâmpinat dreptatea, și mila, adevărul. Iar zicerea se privește și așa: «Mila și adevărul s-au întâmpinat, că Cel milostiv, Cel ce pe toate le poartă, Se purta de Fecioara și Maica, iar Dreptul Ioan sălta în pântecele Elisabetei; deci ceea ce purta dreptatea, adică pe Ioan, a sărutat pe cea care purta Pacea, că aceasta este precum zice Apostolul: *El este Pacea noastră, Care a făcut din amândouă una* (Ef. 2: 14)»". Și Atanasie însă zice: „Arătat e ca propovăduiește Adevărul Cel ce a răsărit lumii prin Născătoarea de Dumnezeu și Pururea

12. Adevărul din pământ a răsărit şi dreptatea din cer a privit.

După ce oamenii au îmbrăţişat şi au primit adevărata credinţă cea întru Dumnezeu prin Fiul, atunci Părintele a făcut din cer dreapta purtare de grijă [Pronie] pentru dânşii, doborând pe tiranul Diavol, după Teodorit. Şi altfel: încă prin adevăr să înţelegi pe Hristos, precum Însuşi a zis: *Eu sunt adevărul!* (Ioan 14: 6). Iar după ce a răsărit Hristos din pământ (adică din Preacurata Fecioară, Născătoarea de Dumnezeu, precum a tâlcuit Teodorit), după naşterea cea de jos a omenităţii, atunci s-a stins minciuna rătăcirii, iar Tatăl, Care este dreptatea, a privit din cer pe pământ, că mai-nainte Îşi întorsese faţa dinspre pământ din pricina minciunii ce era revărsată pe pământ, şi aşa s-a împrietenit Cel de sus cu cel de jos, adică cele cereşti cu cele pământeşti[157].

Fecioara, căci Acesta, deşi S-a născut din femeie, este Adevărul". A zis însă şi Didim: „Aceste două soţii [însoţiri], a milei şi a adevărului, a dreptăţii şi a păcii, se întorc unele către altele, că, fară dumnezeiasca milă, nepriceput este oamenilor adevărul lucrurilor, iar odraslă a dreptăţii este pacea; însă toate acestea le propovăduia şi Mântuitorul [χρηματίζει, *lit.*: cu acestea Se îndeletnicea/identifica; pe acestea le făcea cunoscute], că a pierdut minciuna cea revărsată peste tot pământul, zicând. *Eu sunt Adevărul!* Şi, fiind Dreptate a Tatălui, ne-a dat nouă pacea".

[157] Pentru aceasta, Eusebie zice mai frumos: „Venind de la mare depărtare, se întâmpină dar una cu alta: s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat de sus, adică din cer, dreptatea şi pacea plecându-se [una în faţa alteia], iar de jos, de la pământ, răsărind adevărul şi mila. Că locuinţa cea dintâi a păcii şi dreptăţii fiind întâi cerul, acum este şi pământul, [acum] când s-a pogorât şi mila lui Dumnezeu". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Toate acestea le însemnează şi Mântuitorul după osebite înţelesuri, căci El este Adevărul, Cel ce a răsărit lumii prin Sfânta Fecioară, că Adevărul din femeie S-a născut [precum şi minciuna tot din femeie, din Eva], Cel ce a stins minciuna cea revărsată pe pământ; fiind însă şi dreptate a Tatălui, a privit plecând cerul şi S-a pogorât". A zis însă şi Eusebie: „Tot omul este mincinos, singur Iisus, şi ca om după cuviinţă fiind adevăr, din pământ a răsărit, dând pământului o străină avuţie în ce chip nici odinioară nu a adus, spre care şi dreptatea cea din cer [adică Tatăl, cf. celor de mai sus] plecându-Se, şi în Adevărul acesta odihnindu-Se, [El] S-a născut cu adevărat, ca cei de pe pământ să dobândească nu numai mila şi adevărul lui Dumnezeu, ci şi dreptatea cea din ceruri şi pacea, prietena ei, căci aceasta este odraslă a dreptăţii".

13. Că Domnul va da bunătatea și pământul nostru își va da rodul său.

Vezi tu, o, cititorule, că David cu adeverire proorocește că Dumnezeu-Părintele va da pe Fiul Său oamenilor, Care este Bunătatea, fiindcă Însuși a zis: *Nimeni nu este bun, fără numai singur Dumnezeu* (Matei 19: 17), iar *pământul își va da rodul său*, adică pe apostoli și pe ceilalți credincioși Creștini care au odrăslit din pământul Iudeii. Și pentru ca să zicem mai simplu: „Când Se va naște Hristos cu trupul, zice, atunci Domnul va da milă oamenilor, iar apoi și însuși acest pământ simțit se va îmbelșuga de toate roadele"[158].

14. Dreptatea înaintea Lui va merge și va pune în cale pașii Săi.

„Iar apoi, zice, venind în lume Hristos, va pune în cale pașii Săi, adică calea faptelor bune pe care Însuși El mai-întâi a umblat, pe această calea o va arăta Creștinilor, după Teodorit, prin care, umblând ei și petrecând, vor ajunge iarăși la Însuși Hristos". Putem însă să zicem și altfel, anume că Ioan, Mergăto-rul-Înainte, este același cu cel pe care David l-a numit mai sus zicând *dreptate*, zicând *dreptatea înaintea lui va merge*, după Teodorit (că Mergătorul-Înainte păzește dreptatea legii și viețuiește cu dreptate), același, zic, va merge înaintea lui Hristos, după cele scrise: *Iată, Eu trimit pe îngerul Meu înaintea feței Tale, care va găti calea Ta înaintea feței Tale* (Maleahi 3: 5), și Avacum: *Înaintea feței Lui va merge cuvântul și va ieși spre învățătură la picioarele Lui* (3: 1).

---

[158] Iar Sfântul Chiril zice: „Ia aminte cu scumpătate la puterea cuvintelor, că nu a zis întâi „pământul nostru și-a dat rodul său", iar apoi că Hristos a dăruit bunătatea, fiindcă niciunul din cei ce s-ar fi încumetat [dintre povățuitori] nu ar fi putut să ne aducă pe noi rod lui Dumnezeu, noi care nici nu-L știam pe El. Dar de vreme ce Domnul a toate ne-a dat nouă bunătatea și ne-am mântuit, mutându-ne la adevărata cunoștință de Dumnezeu, atunci și pământul și-a dat rodul său, căci am adus rod întru Hristos toate felurile de blândețe [ἐπιεικείας] duhovnicească". Iar altul zice: „Murind Hristos, a răsărit din pământ prin Învierea cea de a treia zi și *dreptatea din cer a privit* prin venirea Sfântului Duh; din aceasta dar, pământul, adică firea omenească luând puterea născătoare, faptele cele bune ca pe o roadă le-a născut. Iar și de vom petrece noi bine (adică după poruncile lui Dumnezeu) [chiar], și pământul acesta simțit își va da roadele, iar de vom păcătui noi, nici el nu-și va mai da roadele". Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Pământul nostru își va da rodul său – cel de jos, pe cel vremelnic, iar țărâna (adică trupul nostru), rodul cel veșnic, pe care îl vom așeza în dumnezeieștile linuri".

Că striga: *Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui!* (Is. 40: 3). Şi să mai înţelegi şi alta, anume că Dumnezeirea, Ceea ce este Însăşi Dreptatea, povăţuia înaintea omenităţii luate de Hristos şi punea drepte umblările Lui, *că vedeam*, zice, *pe Domnul înaintea mea pururi* (Ps. 15: 8)[159].

[159] Iar Simmah a tălmăcit mai limpede: „«Dreptatea fiecăruia va merge înaintea lui şi va pune pe cale paşii săi». Că, după bunătatea cea dată pământului prin înomenirea Domnului, fiecare din cei ce locuiesc pe pământ, împărtăşindu-se de dreptatea pe care au primit-o din ceruri, va avea dreptate osebită [proprie] mergând înaintea lui şi care se va pune în calea cea de sus [către cer] a paşilor săi". A zis însă şi Teodorit: „Dreptatea întrebuinţând Stăpânul, povăţuieşte ca un călăuzitor mergerea noastră, cale făcând faptelor bune şi prin urmele Sale făcându-ne-o nouă arătată. Şi Însuşi Stăpânul adevereazá cuvântul acesta, zicând către Ioan: *Lasă acum, că aşa se cuvine nouă, a plini toată dreptatea* (Matei 3: 15); iar către ucenicii Săi: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre!* (Matei 11: 29); iar altădată, spălând picioarele lor, zicea: *Pildă v-am dat vouă, că precum am făcut Eu vouă, aşa şi voi să faceţi* (Ioan 13: 15). Deci mai întâi El Însuşi a călătorit calea dreptăţii şi S-a făcut nouă Cale, de care Însuşi zice: *Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa; nimeni nu vine către Tatăl decât prin Mine* (Ioan 14: 6)".

CATISMA 12

PSALMUL 85

Rugăciunea lui David.

Limpede cu adevărat este suprascrierea psalmului acestuia. Despre *rugăciune* s-a zis în *Precuvântarea* cărţii, la capitolul 8. Rugându-se însă David pentru sineşi prin psalmul acesta, învaţă cum se cuvine să se roage fiecare om atunci când se află în nevoi. Prooroceşte însă în psalm şi despre chemarea neamurilor la credinţa lui Hristos. Unii însă, adică Teodorit şi Diodor, zic cum că rugăciunea aceasta s-a scris de faţă cu împăratul Iezechia[1].

1. Pleacă, Doamne, urechea Ta şi mă auzi,

Am zis la Psalmul 16, tâlcuind zicerea *pleacă urechea Ta către mine şi ascultă graiurile mele*, cum că David zice aceasta după omeneasca cuviinţă, fiindcă chiar şi bolnavul, ca unul care nu poate striga din pricina slăbiciunii, roagă pe doftor să-şi plece urechea la gura lui prin plecarea capului său. „Pleacă-Te, zice, şi Tu, Doamne, ca un Preaînalt şi Doftor, spre mine, smeritul şi bolnavul, şi auzi-mă"[2].

că sărac şi lipsit sunt eu.

Aici David pune şi pricina pentru care a zis mai sus să-l audă Domnul: „Fiindcă eu sunt sărac şi lipsit, zice, neavând destulă putere să înfrâng pe văzuţii

[1] Iar Eusebie zice: „Deşi şi mulţi alţi psalmi se suprascriu *rugăciune*, psalmul acesta s-a zis cu adăugire *al lui David*, precum au tâlcuit Achila şi Simmah, zicând, în loc de *lui David*, „al lui David".

[2] Iarăşi Eusebie zice: „David, ca unul care nu putea numi pe Dumnezeu «Părinte», pentru că se afla în rânduială de rob, Îl numeşte Domn; şi, ca şi cum ar fi fost în adânc, roagă pe Cel dintru înălţime să-Şi plece urechea Sa, el neputând striga din pricina slăbiciunii".

şi nevăzuţii mei vrăjmaşi, nu sunt nici vrednic să duc război cu dânşii", după Teodorit[3].

2. Păzeşte sufletul meu, căci cuvios sunt,

„Păzeşte, zice, sufletul meu, adică pe mine, pentru că sunt afierosit Ţie", precum am zis la Psalmul 4, tâlcuind zicerea *minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al Său*. Ori *cuvios* se numeşte David pe sine, fiindcă şi el era bine-cinstitor de Dumnezeu, iar vrăjmaşii lui erau necuvioşii şi rău-cinstitorii[4].

Mântuieşte pe robul Tău, Dumnezeule, pe cel ce nădăjduieşte întru Tine.

„Izbăveşte-mă, zice, Doamne, de primejdia pe care o aştept să-mi vină, fiindcă eu în niciun lucru nu nădăjduiesc, fără numai spre Tine, pentru aceasta şi robul Tău sunt, măcar deşi mai sus m-ai numit cuvios"[5].

3. Miluieşte-mă, Doamne, căci către Tine voi striga toată ziua,

Zicerea *toată ziua* Simmah o a tâlcuit prin „în fiecare zi", adică totdeauna. „Fă, zice, milă cu mine, Doamne, de nu pentru alta, măcar pentru că strig şi Te rog totdeauna"[6].

---

[3] Iar Teodorit adaugă: „Începutul rugăciunii este de smerita cugetare, căci amândoi câştigaseră bogăţia dreptăţii, şi dumnezeiescul David, şi minunatul Iezechia, dar nu pe aceasta o priveau, ci căutau la sărăcia firii şi-L rugau pe Dumnezeu să o miluiască, că era înjugată cu sărăcia". „Că mare cu adevărat, după Nichita, este smerita cugetare – merinde spre a fi ascultat cel ce se roagă".

[4] Iar Teodorit zice: „De sine judecându-mă, sărac şi lipsit mă aflu şi nicio avuţie de faptă bună nu am; iar lângă luptători alăturându-mă [*lit.*: primejduindu-mă], cu hotărâre cuvios mă voi zice, că aceia, deşi sunt rău-cinstitori şi fără de lege, eu cunoştinţa Ta o am".

[5] Iar Diodor zice: „Slugă sau rob al lui Dumnezeu este cel ce nu slujeşte păcatului, iar cel ce încă nu este fiu este rob". A zis însă şi Didim: „Toţi sfinţii se mândresc ca de o mare dregătorie, aceea adică a fi rob al lui Dumnezeu, precum Iona, întrebat fiind de unde este, a zis: *Rob al lui Dumnezeu sunt eu* (Iona 1: 9). Dar şi apostolii o socotesc [robia adică] în episcopiile loruşi ca pe o mare dregătorie, că zice Iacov: *Iacov, robul lui Dumnezeu şi al Domnului nostru Iisus Hristos* (Iac. 1: 1). Şi Pavel la fel - *sluga lui Hristos* (Rom. 1: 1)". Iar Atanasie zice: „Fiindcă David s-a numit pe sine cuvios, iarăşi pogoară cuvântul la smerenie, rob al lui Dumnezeu pe sine scriindu-se şi vestindu-se că spre El singur îşi are nădejdea mântuirii".

[6] Iar Eusebie zice: „Deşi lipsit şi sărac cu Duhul şi cuvios sunt, zice, nu întru acestea nădăjduindu-mă înalţ rugăciunea, ci mă rog şi mă cuceresc să câştig milă de la Tine, şi aceasta este rugăciunea mea cea necurmată". „Ne învaţă însă pe noi cuvântul, după

Veseleşte sufletul robului Tău, căci către Tine am ridicat sufletul meu.

„Dezleagă, zice, Doamne, întristarea care cuprinde sufletul meu şi dăruieşte-mi veselie duhovnicească, căci eu am osebit sufletul meu de cele pământeşti şi l-am înălţat către Tine". Aceasta, *către Tine am ridicat sufletul meu*, o a zis şi la începutul Psalmului 24[7].

4. Că Tu, Doamne, bun şi îngăduitor* eşti şi multmilostiv tuturor celor ce Te cheamă pe Tine.

Achila şi Simmah au tâlcuit *blând**, căci blândeţea înseamnează alinare. „Tu, Doamne, zice, eşti bun şi blând şi multmilostiv nu numai mie, ci şi tuturor celor ce Te cheamă, dar nu oricum, ci din toată inima". Pentru aceasta, şi la Psalmul 144, zicând David că *aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă pe El*, nu a rămas numai până acolo, ci a adăugat *de toţi cei ce-L cheamă pe El întru adevăr* (Ps. 144: 18), adică din tot sufletul lor[8].

5. Ascultă, Doamne, rugăciunea mea şi ia aminte glasul cererii mele.

„Auzi, zice, Doamne, rugăciunea mea şi ia aminte cererea, că, numai de vei lua aminte la ea, îndată se vor stinge ispitele pe care le pătimesc", iar *cerere*

Marele Atanasie, că cel ce voieşte să ia vreun bine de la Dumnezeu, trebuie să fie nelipsit întru rugăciuni, căzând înaintea lui Dumnezeu şi cerând să fie miluit de El".

[7] „Vezi însă, zice Eusebie, că de vreme ce de niciun lucru din cele omeneşti nu se bucura mult David, pentru aceasta cere sufletului său veselia cea după Dumnezeu, ştiind însă că toţi cei ce se depărtează de poftele cele trupeşti pot să o câştige pe aceasta, şi aşa să se apropie cu mintea de singur Dumnezeu, şi pentru aceasta potrivit adaugă *căci către Tine am ridicat sufletul meu*. Însă către Domnul ridică sufletul cel ce-l uşurează pe acesta prin lucrare şi prin vedere duhovnicească".

* χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς

* ἵλεως = bland, milostiv, îngăduitor. Termenul este relativ sinonim cu ceilalţi doi termeni de mai sus.

[8] Marele Atanasie zice: „Prin acestea învaţă pe cei ce se roagă lui Dumnezeu fără trândăvie, că, deşi întârzie puţin a da darul, Dumnezeu va asculta negreşit, fiindcă este bun, multmilostiv şi bogat".

numeşte chipul jalnic şi smerit al rugăciunii sale, care şi numai din privelişte putea îmblânzi pe Dumnezeu*.

6. În ziua necazului meu am strigat către Tine, că m-ai auzit.

„După* ziua aceasta a necazului ce mi-a urmat, zice, nu am năzuit la om, nici nu am rugat pe cineva să-mi ajute, precum fac cei mai mulţi dintre oameni, ci către Tine singur am năzuit şi ajutorul Tău am cerut, încredinţat fiind că-l voi dobândi, fiindcă şi alteori Te-am rugat şi ai ascultat rugăciunea mea", după Teodorit[9].

7. Nu este asemenea Ţie între dumnezei, Doamne, şi nu este după faptele Tale.

„Niciun alt dumnezeu, zice, nu este asemenea Ţie, Doamne, fiindcă, precum în altă parte a zis David, *toţi dumnezeii neamurilor sunt draci, iar Domnul cerurile a făcut* (Ps. 95: 5). „Iar Tu, Hristoase, eşti Dumnezeu adevărat, iar dumnezeii neamurilor sunt în chip mincinos numiţi aşa. Se vede însă că David a luat zicerea aceasta de la Moise, care zice: *Cine este asemenea Ţie între dumnezei, Doamne? Cine este asemenea Ţie, slăvit întru sfinţi, minunat cu slava şi făcând minuni?* (Ieş. 15: 11). Iar *lucruri ale lui Hristos* sunt nu numai facerea tuturor şi Pronia nevăzutei şi văzutei zidiri, ci şi a făpturii, adică îndreptarea omului şi stricarea tiranului, adică a Diavolului, şi omorârea cea prin moarte a morţii, şi vânarea a toată lumea cea prin puţinii şi neînvăţaţii pescari, adică apostolii. Prin *lucruri ale lui Hristos* se poate înţelege şi puterea minunilor pe care a o a dăruit apostolilor şi Sfinţilor. Dar Hristos le-a făcut pe acestea cu stăpânire [autoritate], ca Dumnezeu, iar aceia [în schimb] le-au făcut chemând pe Dumnezeu şi numele lui Hristos[10].

---

* Chiar prin felul în care se îşi rostea David rugăciunea, care era ca o privelişte vrednică de milă, putea să atragă luarea-minte a lui Dumnezeu, deşi, cum s-a zis mai sus, nu pentru aceasta voia să dobândească mila Lui, ci, paradoxal, pentru mila sau iubirea Lui.

* În sensul de „conform".

[9] Iar Achila a pus aceasta la timp viitor: „În ziua necazului meu Te voi chema, că mă vei auzi".

[10] Aceasta însă se potriveşte după istorie şi la Iezechia, după Teodorit: „Fiindcă Rabşache, căpetenia cea păgână a lui Senaherib, urma să grăiască acestea cu trufie: *Au doară putut-au dumnezeii neamurilor să-şi izbăvească ţara lor din mâna mea?* (IV Împăraţi 18: 33), pentru aceasta învaţă dar pe Iezechia să strige psalmul acesta: *Nu este asemenea între dumnezei, Doamne* şi celelalte. Că aceia au nume pustiu de lucruri, şi pe acesta încă furând l-au luat, iar Tu ai numirea potrivit cu lucrul şi pe Tine lucrurile Te propovăduiesc viu şi adevărat". Iar după Eusebie, zicerea aceasta se dă la Hristos, zicând că „David,

8. Toate neamurile câte ai făcut, veni-vor și se vor închina înaintea Ta, Doamne, și vor slăvi numele Tău.

9. Că mare ești Tu, Cel ce faci minuni, Tu ești singur Dumnezeu.

Aici David prooroceşte despre credința pe care urmau să o primească păgânii şi slujitorii de idoli. „Aceştia, zice, vor veni la Tine, Doamne, prin credință; și înaintea lui Dumnezeu se va închina cel ce cunoaşte că este văzut şi se proniază de Dumnezeu". *Înaintea lui Dumnezeu* însă este și *tot locul stăpânirii Lui* (Ps. 102: 22). Iar zicerea *vor slăvi* se înțelege în loc de „vor lăuda şi vor mări numele lui Dumnezeu, fiindcă, zice, mare cu adevărat (nu după câtime adică, ci după covârşirea [autoritatea, superioritatea] cea peste toate) şi singur Tu eşti Dumnezeu, Care faci şi lucrezi minuni"[11].

10. Povățuiește-mă, Doamne, în calea Ta și voi merge întru adevărul Tău,

Calea lui Dumnezeu este virtutea practică, iar *adevărul* este fapta bună cea văzătoare, fiindcă sfârşitul [scopul] vederii (adică al privirii cu mintea) este adevărul. Deci cel ce se va povățui de Dumnezeu la virtutea practică (adică lucrătoare), acela sporeşte şi vine la vedere. Am spus însă şi la Psalmul 24 despre cale şi adevăr, tâlcuind aceasta: *Căile Tale, Doamne, arată-mi* şi *povățuieşte-mă întru adevărul Tău* (Ps. 24: 4)".

---

luminat fiind cu Duhul, se înspăimântează de darul lui Hristos, din pricina dăruirii Lui cea mare, şi zice aceasta: *Nu este asemenea Ție* şi celelalte". „Iar *dumnezei* îi numeşte pe Sfinţii prooroci, după Atanasie, către care s-a făcut cuvântul lui Dumnezeu, şi zice cum că niciunul dintre prooroci n-a putut să scoată pe oameni din păcat, decât singur Domnul, după cea scrisă: *Nu sol, nici înger, ci Însuşi Domnul ne-a mântuit pe noi* (Is. 63: 9)".

[11] Iar Marele Vasile, tâlcuind zicerea lui Isaia *și vor veni la dânsul (la muntele Domnului) toate neamurile şi vor merge neamuri multe*, zice: „Tu însă, scumpătatea zicerii, nu o treci necercetată cu de-amănuntul. Că la zicerea *vor veni* s-a zis *toate*, iar la zicerea *vor merge*, nu s-au mai zis *toate*, ci *multe*. Iar *vor veni* s-a pus în loc de «vor crede», după cea zisă: *Mulți vor veni de la răsărituri şi de la apusuri şi vor şedea împreună cu Avraam* (Matei 8: 11), iar *vor merge* s-a luat în loc de viețuire şi de petrecere, precum aceasta: *Fericiți cei ce umblă în legea Domnului* (Ps. 118: 1). Prin urmare, fiindcă credinţa o împărtăşim cu toţii, dar pentru că nu toţi umblăm după porunci, pentru aceasta a zis *vor veni toate neamurile*, adică «vor crede şi vor merge multe, adică vor vieţui după Evanghelie», dar nu toate, că *mulți sunt chemați, dar puțini aleşi* (Matei 20: 16)". Iar prin *toate neamurile* se înțelege aceea că toate vor crede în Hristos, precum a tâlcuit undeva Teodorit. Iar Didim zice că aici, *singur*, adică la aceasta – *Tu eşti singur Dumnezeu* – este pentru a ne deştepta la cunoştinţa unimii Dumnezeirii, Dumnezeu adevărat: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt.

veselească-se inima mea, ca să se teamă de numele Tău.

„Veselească-se inima mea, zice, nu cu veselie lumească, ci temându-se de numele Tău, Doamne". Vezi însă, o, cititorule, veselie străină* şi vrednică de mirare, căci zice: „Fie veselia mea, Doamne, frica Ta [de Tine]"; frica, zic, are însuşirea firească să strângă şi să mâhnească inima, iar nu a o lăţi şi a o veseli; frica lui Dumnezeu însă are altă însuşire – veselia; pentru aceasta şi în altă parte acelaşi David zice: *Veselească-se inima celor ce-L caută pe Domnul* (Ps. 104: 3), că numai cel care se teme de Domnul Îl caută pe Acesta; dar nu numai frica lui Dumnezeu veseleşte, ci şi singură simpla pomenire a lui Dumnezeu veseleşte pe cinstitorii de Dumnezeu; pentru aceasta, acelaşi zice: *Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit* (Ps. 76: 3)[12].

11. Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea voi slăvi numele Tău în veac.

12. Că mare este mila Ta spre mine şi ai izbăvit sufletul meu din iadul cel mai de jos.

„Eu, zice, voi mulţumi Ţie, Doamne, cu toată inima mea şi totdeauna voi slăvi numele Tău, pentru că ai făcut multă milă cu mine şi ai izbăvit sufletul meu din iadul cel mai de jos". Prin *iad* însă, David înţelege păcatul preacurviei cu Virsavia [Batşeba] şi al uciderii lui Urie[13], iar Iezechia, moartea cea trupească de care s-a izbăvit, luând apoi viaţă mai mult de cincizeci de ani. Prin *iad* se poate

---

* παράξενος = *lit.*: ar fi pe jumătate străină; Veniamin redă prin „ciudată".

[12] [Frica de Domnul face pe credinciosul adevărat să-L caute cu osârdie, făcând pomenire (aducându-şi aminte) de Domnul, şi nu să fugă ca de oarece urgie din partea lui Dumnezeu (doar dacă nu cumva s-a făcut vrednic de aceasta prin păcate strigătoare la cer); căci, de va avea frică de Domnul şi va fi îndemnat de vreo pricină oarecare să fugă, unde va fugi? (cf. Ps. 138: 8). De aceea, frica lui Dumnezeu este mântuitoare: odată cuprins de ea, sufletul se veseleşte, căci aceasta îl responsabilizează asupra sensului său în lume, îl apropie (din nou) de Dumnezeu, nu-l îngrozeşte, ci-l înalţă cu sufletul.] iar Teodorit zice: „Cel ce a câştigat evlavia (ori frica) către Dumnezeu, îmbrăţişează vieţuirea cea după lege, iar viaţa cea de acest fel este maică a veseliei; Proorocul dar după cuviinţă s-a rugat ca prin dumnezeiasca frică să i se veselească inima".

[13] Pentru aceasta a zis şi Eusebie: „La iad trage pe om şi păcatul cel de moarte, că, dintre păcate, unele sunt care aduc la cele de pe deasupra ale iadului, iar altele, în locurile cele mai de jos: *Că sunt*, zice, *căi ale omului care par a fi drepte, însă cele mai de pe urmă ale [sfârşiturile] lor privesc spre fundul iadului* (Pilde 14: 12), «dar miluit fiind de Tine, zice, m-am izbăvit din acestea»".

înțelege și toată primejdia cea aducătoare de moarte ce se pricinuiește omului atât de vrăjmașii cei văzuți, cât și de demonii cei nevăzuți[14].

13. Dumnezeule, călcătorii de lege s-au sculat asupra mea, și adunarea celor tari a căutat sufletul meu și nu Te-au pus pe Tine înaintea lor.

„Oamenii cei călcători de lege, zice, s-au sculat asupra mea, Doamne, și adunarea celor tari, adică a celor ce au puteri din afară, a căutat sufletul meu, adică a căutat să mă omoare și nu Te-a pus pe Tine înaintea lor, adică în închipuirile [gândurile] lor, adică cei care nu s-au temut de Tine, pentru că cel ce se teme de Tine Te închipuie înaintea sa și gânditor se teme de Tine, pentru că-l oprești dinspre toată răutatea", precum asemenea a scris și în Psalmul 53: *Și nu au pus pe Dumnezeu înaintea lor*. Iar *călcători de lege* erau atât cei ce vrăjmășeau pe David, ca unii care viețuiau în fărădelege, cât și Asirienii, care înconjuraseră cetatea Ierusalimului împotriva lui Iezechia. *Călcători de lege* pot să fie și toți gândiții vrăjmași demoni, după Atanasie, care, sculându-se asupra lui David, l-au aruncat pe el în păcat.

14. Și Tu, Doamne, Dumnezeul meu, îndurat ești și mult-milostiv, îndelung răbdător și mult milostiv și adevărat.

„Vrăjmașii mei cei de mai sus, zice, sunt în acest fel călcători de lege; Tu însă, Doamne, ești *îndurat și mult-milostiv*, fiindcă împreună-pătimești și ai durere împreună cu cei ce se nedreptățesc și sunt silniciți, iar *îndelung-răbdător*, fiindcă nu îndată îi dai în mâinile vrăjmașilor pe cei ce păcătuiesc, iar *mult-milostiv*, fiindcă miluiești nu o dată și de două ori, ci de multe ori, iar *adevărat*, fiindcă în adevăr și în lucru mântuiești pe cei ce nădăjduiesc spre Tine".

15. Caută spre mine și mă miluiește, dă tăria Ta slugii Tale și mântuiește pe fiul slujnicei Tale.

„Să nu Te întorci dinspre mine, Doamne, zice, pentru păcatele mele, ci, învrednicindu-mă privirii și cercetării Tale, miluiește-mă pe mine, cel vrednic de toată mila, pentru ispitele ce sufăr". Aceasta însă se află întocmai și la Psalmul 24.

---

[14] Același Eusebie zice: „Unul ca acesta este și păcatul cel de moarte, în iadul cel prea de jos trăgând, cum s-ar zice, însuși fundul lui, precum preacurvia de care zice David că s-a izbăvit, „că mare, zice, și multă s-a făcut mila Ta spre mine", precum s-a rugat și în Psalmul 50, și pentru aceasta dobândind cele pentru care se ruga, nu s-a trândăvit prin iertare încât să viețuiască cu lenevire, ci zice *mărturisi-mă-voi*, adică „mulțumescu-ți", și aceasta nu simplu ci „cu toată inima mea", și nu până la o vreme, ci *în veac*.

„Şi dă-mi mie, slugii Tale, biruinţa cea asupra vrăjmaşilor mei şi mântuieşte-mă pe mine, fiul micii slujnicei Tale, al maicii mele". Cu aceste cuvinte însă, David arată pe născătorii săi ca cinstitori de Dumnezeu, că şi el era asemenea lor, de demult, de la strămoşi fiind sub stăpânirea Lui, după Teodorit[15].

16. Fă cu mine semn spre bine,

„Pune, Doamne, zice, mie semne spre cunoaşterea de bine şi de mântuire, precum ai pus semn sângele mielului la casele Evreilor, când s-au pierdut cei întâi-născuţi ai Egiptenilor", după Atanasie şi Teodorit. *Semn spre bine* a zis şi pentru că este şi semn spre rău, precum cel pus lui Cain, după cum zice Eusebie, fiindcă semnul pe care l-a pus la casele Evreilor, adică semn spre bine şi spre mântuire, a fost pus pentru a nu intra într-însele pierzătorul ca să omoare pe cei întâi-născuţi ai lor, iar semnul pe care l-a pus Dumnezeu lui Cain a fost semn spre rău, deoarece arăta mânia lui Dumnezeu cea asupra lui[16].

şi ca să vadă cei ce mă urăsc şi să se ruşineze.

„Să vadă, zice, Doamne, demonii care mă urăsc semnul cel dat mie spre ajutor şi mângâiere, şi aşa să se ruşineze, ca nişte biruiţi, fiindcă am fost păzit de harul şi Pronia Ta", după Teodorit.

---

[15] Zice însă şi Eusebie: „Slugă [παῖς = fiu, slugă, casnic], adică rob sunt eu, şi fiu al slujnicei Tale; adică din început, din strămoşi, sub stăpânirea Ta mă aflu, pentru aceasta ca un rob de la stăpân cer *mântuire*; ba încă şi *tărie*, adică vârtute, ca nu iarăşi să mă biruiesc de nevăzutele puteri cele tari ce se pun asupra mea; şi sunt şi *fiu al slujnicei Tale*, adică al Bisericii Tale ori şi a maicii mele, ceea ce m-a crescut hrănindu-mă în vieţuirea cea după Dumnezeu". Iar dumnezeiescul Atanasie potriveşte acestea la Hristos, zicând: „*Tăria* se potriveşte Cuvântului, ca Fiului Cel Unul-Născut din Dumnezeu, iar *mântuirea*, ca unui fiu de slujnică, adică al firii celei născătoare". Iar altul zice: „Fiindcă noi după fire suntem robi ai lui Dumnezeu şi fii ai înţelepciunii, slujnicei Lui, se cuvine a ne ruga să ni se dea mai întâi tăria, adică stăpânirea cea asupra patimilor, şi atunci, prin aceasta, ne vine nouă mântuirea".

[16] Iar Teodorit zice: Semnul spre bine pe care ni l-a dăruit nouă, neamurilor, Dumnezeul cel din Dumnezeu este Crucea Sa, prin care a biruit pe vrăjmaşul de obşte, şi ca semn de biruinţă asupra demonilor şi a patimilor o a înfipt".

PSALMUL 86

Fiilor lui Core, psalmul cântării.

Despre amândouă aceste suprascrieri am zis în *Precuvântarea* cărții, la capitolele 5 și 9, și vezi acolo. Însă psalmul proorocește despre nașterea lui Hristos, și de mântuirea neamurilor, după Teodorit și Atanasie.

1. Temeliile Lui în munții cei sfinți[17];

Lui; ale Cui? Adică ale lui Hristos, după Eusebie. Iar aceasta este arătat din cuvântul următor, ce zice: *Maică va zice omul Sionului* (v. 5) și om s-a născut într-însa. Iar pe aceasta o a întemeiat Cel Preaînalt. Iar *temelii ale lui Hristos* sunt dogmele cele despre El, pentru că acestea sunt temelii și rădăcină ale credinței celei în Hristos. Iar aceste temelii sunt puse pe apostoli, după Teodorit și Chiril, că pe aceștia i-a numit aici *munți sfinți*, *munți* adică pentru că apostolii erau tari în credință, deoarece erau mai înalți și mai presus decât toată pământeasca și cea de jos cugetare și pentru că erau îndesiți cu faptele bune, precum și munții sunt tari și înalți și îndesiți de copaci, iar *sfinți*, pentru că erau de față în munții cei sfinți,

---

[17] Altul însă zice: „Tu însă ia aminte, că zicerea *temeliile Lui* s-a zis nehotărât [aorist], după obiceiul obștesc, că și la casele cele particulare, de multe ori pe cei mai covârșitori ai lor, cei ce locuiesc într-însele obișnuiesc să-i numească temelii ale casei. *Temeliile Lui*, dar nu ale lui Hristos, le alcătuiesc poporul cel chemat prin credință". Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Care ziditor de casă ca Acesta, Care temeliile Sale Și le-a pus în *munții cei sfinți*, adică pe prooroci și pe apostoli, zidind pe temelia proorocilor și a apostolilor pietrele cele vii și însuflețite, printr-însele Însuși rostogolindu-Se [trad. lit.: aruncându-Se; e vorba poate de piatra aruncată sau rostogolită de «ziditorii» Iudei: moartea Sa cea mântuitoare] către alcătuirea [*lit.*: armonizarea] zidirilor după proorocie, ca împreună alcătuindu-se într-o unire a credinței și întru legătura păcii, care ziditor, zic, ar fi putut să crească prin înseși acele pietre casa cea sfântă, ca aceasta să se facă locuință a lui Dumnezeu întru Duhul?" A zis însă și Teodorit: „*Temeliile* bunei-cinstiri de Dumnezeu sunt dumnezeieștile învățături, iar *munții cei sfinți*, pe care aceste temelii s-au așezat, sunt apostolii Mântuitorului nostru, că despre aceștia a zis Fericitul Pavel: *Zidiți fiind voi pe temelia apostolilor și a proorocilor, piatra din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos*, și iarăși: *Petru, Iacov și Ioan care se socoteau a fi stâlpi* (Gal. 2: 9), și iarăși: *Voi sunteți lumina lumii, nu se poate cetatea ascunde, deasupra muntelui fiind* (Matei 5: 14). Pe acești *munți sfinți* a înfipt Hristos temeliile bunei-cinstiri de Dumnezeu".

adică în Sion şi în Tabor şi într-alţi munţi care s-au sfinţit mai cu osebire cu umblarea printr-înşii şi cu petrecerea Sfântului Sfinţilor Hristos. Unii însă zic că *temelii ale lui Hristos* sunt pre-zicerile cele despre Hristos ale proorocilor, fiindcă acestea au stătut ca cele dintâi începături [principii] ale credinţei celei întru Hristos. *Munţi sfinţi* sunt şi proorocii, pentru înălţimea prooroeiei şi pentru sfinţenia Duhului cel proorocesc. Arată dar înţelegerea aceasta că începăturile credinţei celei întru Hristos au fost proorocii.

iubeşte Domnul porţile Sionului mai mult decât toate sălaşele lui Iacov.

Ne-a învăţat pe noi Marele Pavel în cartea cea trimisă către Evrei (cap. 12: 22), că este şi Sion ceresc şi Ierusalim ceresc, numind aşa petrecerea cea din ceruri. Deci prin aceste *porţi cereşti* să înţelegi bisericile cele de pe alocuri, precum am zis la sfârşitul Psalmului 72, tâlcuind zicerea aceasta, *în porţile fiicei Sionului*, fiindcă prin acestea ca prin nişte uşi intră creştinii în Sionul cel de sus. Deci pe aceste porţi, adică pe bisericile cele de pe alocuri, le iubeşte Domnul, cinstindu-le mai mult decât toate cetăţile poporului Israelitenesc, că *sălaşele* sunt cetăţile. Ori *sălaşe* numeşte în chip deosebit Silomul [ebr. Cetatea Şilo] şi Ierusalimul cel simţit, fiindcă în Silom a locuit mai întâi Chivotul Legii şi apoi în Ierusalim, precum am tâlcuit la Psalmul 77, tâlcuind zicerea *sălaşul Lui, unde a locuit între oameni* (v. 66)[18].

2. Preaslăvite s-au grăit pentru tine, cetatea lui Dumnezeu.

Diapsalma.

Auzind David şi răsunându-i-se la minte de la Duhul Sfânt că Dumnezeu Se va arăta în Ierusalim şi va petrece împreună cu oamenii, s-a înspăimântat de mirarea sa şi a strigat către Ierusalim: „Mari şi minunate lucruri s-au grăit întru mine pentru tine, cetatea lui Dumnezeu!" Iar *cetate a lui Dumnezeu* este şi pentru că din vechime s-a afierosit lui Dumnezeu, şi pentru că în urmă s-a rânduit lui Hristos, atât pentru patimile ce le-a pătimit într-însa, cât şi pentru mormânt şi Învierea Sa[19].

---

[18] Ori, după Atanasie, *porţi ale Sionului* numeşte introducătoarea [iniţiatica] şi întăritoarea învăţătură a Bisericii, iar *lăcaşuri ale lui Iacov*, slujirea cea după lege şi Sinagoga Evreilor. Deci zice că mai aleasă s-a judecat de Dumnezeu evangheliceasca petrecere, decât slujirea cea după lege.

[19] Iarăşi după Atanasie: „*Cetatea lui Dumnezeu* este Biserica, care este urmare [*lit.*: copie] şi icoană a celei din ceruri, iar intrările şi începuturile acesteia se află aici la noi, pe care Cuvântul le-a numit şi *uşi*; minunate însă oarecum şi preaslăvite sunt cele ce s-au

3. Aduce-mi-voi aminte de Raav şi de Babilon; de cei ce mă cunosc pe mine.

Cuvântul acesta s-a grăit dinspre faţa Mântuitorului Hristos, după dumnezeiescul Chiril, şi prooroceşte însă că Biserica lui Hristos se va alcătui din multe neamuri, încă şi din înseşi cele mai păgâne, că prin curva Raav a arătat ghicitoreşte pe Canaanei, ca una ce locuia în pământul lui Caanan. Iar prin *cetatea Babilonului* a arătat pe Babilonieni, căci şi ei, ca şi Canaaneii, erau mai păgâni decât toţi ceilalţi. Apoi înşiră şi alte asemenea neamuri păgâne. Iar *cei ce cunosc* numeşte pe cei credincioşi, iar înţelesul este astfel: „Întru cei ce Mă cunosc, adică în gura celor ce vor crede întru Mine, Îmi voi aduce aminte de Raav şi de Babilon, că voi purta de grijă pentru dânşii, fiindcă Îmi sunt credincioşi". Unii însă *Raav* zic Arabia.

Şi iată, cei de altă seminţie şi Tirul şi poporul Arapilor [Etiopienilor], aceştia s-au născut acolo.

Acolo, zice, adică în Sion ori în porţile Sionului ori întru cei ce cunosc pe Dumnezeu, adică în Biserica lui Hristos s-au născut duhovniceşte prin Sfântul Botez Tirii şi Arapii şi ceilalţi păgâni şi alte seminţii. Iar Achila şi Simmah în loc de *s-au născut* au tălmăcit prin „s-au tulburat", iar *iată* este de prisos, după însuşirea limbii evreieşti, asemenea şi *aceştia* pare a fi de prisos ori este repetare a celor de mai sus. Şi se alcătuieşte aşa: *Iată* în loc *de aceştia s-au născut acolo*. Care aceştia? Cei de altă seminţie, Tirul şi ceilalţi. Iar *cei de altă seminţie* sunt cei ce se cheamă Palestinieni, care se [mai] numeau şi Azoţi şi Ascaloniţi, iar după osebire [importanţă], aceştia se numeau *de altă seminţie*, pentru că din cele şapte neamuri pe care le-au pierdut Israelitenii, singure acestea au rămas, precum am arătat la Psalmul 82, tâlcuind zicerea *cei de altă seminţie cu cei ce locuiesc în Tir*. Toate neamurile acestea arătate mai sus erau cele mai păgâne şi mai fără de lege

---

proorocit pentru dânsa şi care covârşesc toată omeneasca aşteptare. Şi ce s-au grăit pentru dânsa, dacă nu să locuiască în ea Cel Unul-Născut, după cea scrisă: *Aici voi locui, pentru că o am ales* (Ps. 131: 14)?" Iar după Ioan Damaschin: „Prin *cetate a lui Dumnezeu* trebuie să înţelegem pe mult lăudata Născătoare de Dumnezeu, pentru care preaslăvite s-au grăit, fecioria şi naşterea fiind împreună unite, din care Dumnezeu a luat trup omenesc, Cel ce este facându-Se om dintr-însa, Plăsmuitorul plăsmuindu-Se, pe ale cărei porţi feciorești ca pe nişte curate le-a iubit Ziditorul Cuvânt şi, intrând şi ieşind, încuiate le-a păzit".

decât celelalte. Iar dacă neamurile cele mai rele urmează să creadă în Hristos, nu cu atât mai vârtos cele mai puțin păgâne?[20]

4. Maică Sionului va zice omul,

Aici dumnezeiescul David a arătat prooroceşte că din toate neamurile mulți vor merge în Sion şi vor zice că Sion, adică Biserica, este *maică*. Însă, după Atanasie, *maică* este Biserica, fiindcă naşte duhovniceşte pe cei ce cred în Sfântul Botez, precum am zis mai sus; şi încă pentru că hrăneşte pe Creştinii cei ce s-au născut cu dogmele cele despre Hristos şi cu împărtăşirea dumnezeieştilor Taine ale Trupului şi Sângelui lui Hristos. Ori *maică* se numeşte Biserica fiindcă este iubită şi dorită de fiii ei, pentru că niciun lucru nu se află mai dorit decât maica. Şi, cu adevărat, dorit este atât simțitul Sion, cât şi cel gândit, adică Biserica celor ce năzuiesc la dânsa, pentru că în Sionul cel simțit şi în Ierusalim a petrecut trupeşte Stăpânul Hristos, Care a sfințit locurile Lui cu petrecerea Sa, iar în gânditul Sion, adică în Biserică, nevăzut locuieşte şi umblă Hristos şi întru el se săvârşesc dumnezeieştile Taine ale lui Hristos.

om s-a născut într-însul

Zicerea aceasta prooroceşte despre naşterea lui Hristos, adică cum că în hotarele simțitului Sion S-a născut cu adevărat Hristos, Care a păzit vrednicia

---

[20] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Prin neamuri fără de lege a arătat şi pe celelalte neamuri, că *Raav* a fost canaaneancă şi curvă, iar *Babilonienii*, sălbatici ca fiarele şi necinstitori de Dumnezeu, iar *cei de altă seminție*, pe Filistenii cei de rea-credință şi fără de lege, iar păgânătatea şi înverşunarea [destrăbălarea] Tirului o a personificat Iezechiil (cf. Iez. cap. 26 şi 27), iar *popor al Arapilor* a numit proorocescul cuvânt nu numai pe Etiopieni, ale căror suflete au urmat negrelii trupului, ci şi pe toți cei înnegriți cu sufletul, care s-au mutat în buna-cinstire de Dumnezeu şi au lepădat negreala păgânătății; pe acestea două le arată mireasa cea din Cântarea Cântărilor, zicând: *Neagră sunt şi frumoasă, fiice ale Ierusalimului* (4: 1): căci a arătat totodată şi întunecarea păgânătății şi frumusețea cea dată ei de dumnezeiescul dar". S-au găsit însă la Teodorit (în subînsemnările sale) şi acestea: „*Raav* se tâlcuieşte lărgire, iar *Babilonul* tulburare, că cei ce au viețuit cealaltă viață, adică cea răsfățată, şi s-au îngreuiat de tulburarea demonilor, aceştia au cunoscut acum pe Dumnezeu; iar cei ce au căzut la nimicirea idolilor (că *cei de altă seminție* se tâlcuieşte „căzuți") şi cei întru tulburarea rătăcirii (că *Tirul* se tâlcuieşte „rătăcire") şi cei smeriți de demoni (că *Etiopia* se tâlcuieşte „smerire"), aceştia, ca nişte înstrăinați de Dumnezeu, s-au născut acolo; Cum? Crezând întru mântuirea lui Hristos şi mântuindu-se".

omenităţii[21]. Însă pentru ca să arate cum că Cel ce S-a născut n-a fost doar simplu om, ci om şi Dumnezeu, zice prin urmare aşa:

şi Însuşi Cel Preaînalt l-a întemeiat.

„Acesta, zice, Care S-a născut în Sion ca om, este Însuşi Cel Care din început a întemeiat Sionul, ca Făcător al cerului şi al pământului, Care, fiind Dumnezeu, este mai înalt decât toţi".

5. Domnul va povesti în scriptură popoarelor şi boierilor acestora, ce s-au născut într-însul.

Diapsalma.

„Hristos, zice, va învăţa cele despre ele din Scriptură, adică din cea proorocească. Că Evanghelistul Luca povesteşte zicând: *Şi s-a dat Lui cartea lui Isaia proorocul şi, deschizând cartea, a aflat locul unde era scris: Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis* (Luca 4: 18). Pe această Scriptură a proorocescului cuvânt David o a numit scriptura popoarelor şi a boierilor lor, fiindcă Scriptura a fost dată popoarelor Evreilor şi mai marilor lor şi din vechime a fost avuţie acelora ce trupeşte s-au născut în simţitul Sion, iar aceeaşi Scriptură acum este câştigare a celor duhovniceşte născuţi în gânditul Sion, adică a Creştinilor celor născuţi în Biserica lui Hristos"[22].

Precum al tuturor celor ce se veselesc este lăcaşul întru Tine.

Acest *precum* este aici adeveritor, în loc de „negreşit şi cu adevărat, o, Sioane, întru tine va fi locaşul tuturor celor ce se veselesc duhovniceşte, fiindcă întru tine vor locui unii ca aceştia". Iar zicerea *tuturor*, măcar deşi are închipuire

---

[21] Iar Teodorit zice: „Aici aceasta trebuie să se înţeleagă pe dinafară. Va zice: «Cel ce numeşte Sionul maică va mărturisi şi naşterea omului care s-a născut în Sion»".

[22] Iarăşi zice Teodorit: „Cel ce a învrednicit popoarele cele ce petrec în Sion de Scriptura cea de la Dânsul S-a născut în Sion după omenitate, Domn fiind şi Dumnezeu; iar despre această numărare a dat învăţătură şi Domnul nostru, zicând către sfinţiţii apostoli: *Iar ai voştri şi perii capului număraţi sunt*; şi înscrierea a arătat-o ucenicilor Săi, grăind: *Bucuraţi-vă, că numele voastre s-au scris în ceruri!* Aproape aceleaşi lucruri spune şi Theodor.

și formă de „fiecare, de obște", aceasta este o însușire a Scripturii de a întrebuința zicerea *tuturor* în loc de „multor și oricărora din mulțime"[23].

PSALMUL 87

Cântarea psalmului fiilor lui Core; întru sfârșit, pentru Maelet, ca să răspundă, de pricepere, lui Eman Israeliteanul.

e însemnează *cântare de psalm* și *fiilor lui Core* am spus în *Precuvântarea* cărții, la capitolul 5. Însă psalmul se suprascrie *întru sfârșit* pentru că proorocia care se cuprinde într-însul privește la sfârșit. Că psalmul trecut, 86, a proorocit despre nașterea lui Hristos, iar acesta proorocește despre moartea Lui, după Eusebie, și despre pogorârea Lui la iad, după Atanasie. Iar *pentru Maelet* este în loc de „pentru joc [danț]" (în altele [alte manuscrise] se scrie „pentru joc îndoit"), căci psalmul îl cânta și îl juca. Iar *ca să răspundă* este în loc de „întru răspunderea", fiindcă el juca odată cu răspunsul la glasul organului, adică, zicând psalmul, cânta și cu organul și, cântând din organ, totodată juca, până ce [iarăși] răspundea, adică ca să se conglăsuiască glasul organului cu psalmul. Iar *de pricepere* se suprascrie deoarece cei ce-l citesc au trebuință de pricepere, fiindcă în psalmul acesta este ascunsă taina morții lui Hristos. Iar *lui Eman Israeliteanul* se suprascrie deoarece psalmul s-a dat lui Eman Israeliteanul. Căci nu numai fiilor lui Core, ci și lui Eman protopsaltul a fost dat acesta de către David, ca să-l cânte. Și fiindcă fiii lui Core erau psalți la un răspuns și Eman la celălalt, pentru aceasta psalmul de față s-a cântat în amândouă stranele, spre a fi înțeles mai bine decât atunci când e cântat de cete, care cântau ori împreună cântând, ori deosebi. Iar oarecari manuscrise, în loc de Eman scriu Etam. Însă este mai bine să se scrie Eman, precum este aici, iar la următorul psalm să se scrie Etam, că scris este în Paralipomena, Cartea întâi: *Și a zis David mai marilor leviți: Puneți pe frații lor cântători de psalmi cu organe, cu psaltiri, cu alăute și chitare (...) și au pus leviții*

---

[23] Iar altul zice: „Cei scriși în cerescul Sion vor avea veselia cea curată și desăvârșită, nici nu vor nemernici, ci vor locui în veac bucurându-se. O, de ne-ar milui Dumnezeu și numele noastre să le scrie în cartea celor vii, și veseliei de acolo ne-ar învrednici, unde este locuința tuturor celor ce se veselesc!" A zis însă și Teodorit: „Petrecerea cea din ceruri este osebită [departe] de toată mâhniciunea, având deplina și nemuritoarea veselie, iar în aceasta nu vor nemernici, ci cei hrăniți cu buna-cinstire de Dumnezeu vor locui [astfel] în veac". A zis însă și Atanasie: „Când se va face întru Tine locuința tuturor celor ce sunt în Biserică, atunci vor fi plini de veselie".

pe Eman, fiul lui Ioil, şi din fraţii lui, pe Asaf, fiul lui Varahia [Berechea]. Din urmaşii lui Merari, fraţii lor, au pus pe Etan, fiul lui Cuşaia (I Paralip. 5: 17-18). Iar *Israeliteanul* se scrie nu pentru că nu erau Israeliteni şi ceilalţi psalţi, ci fiindcă erau şi alţii cu numele Eman şi Etan din seminţii străine. Pentru aceasta, spre osebirea acelora, a adăugat epitetul de Israelitean[24].

1. Doamne, Dumnezeul mântuirii mele, ziua am strigat şi noaptea înaintea Ta.

Am spus la Psalmul 67, tâlcuind aceasta, *Dumnezeul mântuirilor noastre*, că Dumnezeu Se numeşte *mântuire* în loc de „Dumnezeu Mântuitorul" sau „Dumnezeu Care mântuieşte". Iar prin *Domn şi Dumnezeu* cheamă pe Tatăl, ca om, căci multe ca acestea zice şi Psalmul 21 dinspre faţa Sa. Iar *ziua* şi *noaptea* se înţelege în loc de „totdeauna", iar aceea că a strigat cineva totdeauna către Dumnezeu este lucru arătător al credinţei celei către Dumnezeu, pentru că cel ce cu curăţie iubeşte pe Dumnezeu, acela strigă totdeauna către El, când cu gura, când cu inima, fiindcă totdeauna are trebuinţă de ajutorul cel de la Dumnezeu. Ori *zi* şi *noapte* zice pe cea a vânzării lui Iuda[25].

2. Să intre înaintea Ta rugăciunea mea, pleacă urechea Ta spre ruga mea.

Prin *rugăciune* şi *rugă*[*] a lui Hristos să înţelegi ori pe cea pe care a făcut-o cu ucenicii Săi către Tatăl, pe care singur Evanghelistul Ioan o arată în capitolul 17, ori rugăciunea pe care a făcut-o pentru ca să treacă paharul morţii, pe care o arată Matei, Marcu şi Luca, care cuvinte smerite le zicea Hristos ca om, precum le zice şi în Psalmul 21. Iar despre *plecarea dumnezeieştii urechi* am zis şi la începutul Psalmului 85, că însemnează după obiceiul doftorilor, care, când vor

---

[24] Iar Teodorit zice: „Istoriceşte, în psalmul acesta se scrie despre robia Iudeilor în Babilon, iar *răspunsul* însemnează pe cetele cele ce grăiau una în preajma alteia [antifonic]; s-a dat însă psalmul acesta fiilor lui Core ca să-l cânte, având ei învăţători pe fiii lui Eman şi *pentru ca să răspundă*, adică cântările să se facă din amândouă părţile. Se potriveşte însă rugăciunea aceasta şi celor mai cinstitori de Dumnezeu dintre Iudei". Iar Eusebie: „Numeşte Etam Israeliteanul pe un fiu al lui Zira, care este fiu al lui Iuda, care Etam, după Scriptura Evreiască, s-a născut în Egipt mai-nainte de Mosie". Iar Apollinarie îl zice pe Etam strănepot al lui Core, care Core a fost strănepot al lui Cahat, fiul lui Levi.

[25] Iar Atanasie zice: „Bun fiind Mântuitorul şi ştiind căderea poporului, trimite rugăciunile Sale cele pentru ei către Tatăl, ca, schimbându-se de la răutate, să se norocească şi ei de mântuirea cea prin El".

[*] δέησις = în sens strict, rugăciune de cerere, implorare; rugăciune în general.

să audă pe bolnavul ce nu poate striga, îşi pleacă urechea la gura aceluia, „tot aşa, zice, şi Tu, Preaînalte, pleacă-Te spre mine, smeritul, şi mă auzi"[26].

3. Că s-a umplut de rele sufletul meu şi viaţa mea de iad s-a apropiat.

„S-a umplut, zice, sufletul meu de rele, adică de necazuri, *că întristat*, zice, *este sufletul meu până la moarte* (Matei 26: 38)". Iar prin *iad* trebuie să înţelegem moartea[27].

4. Socotitu-m-am cu cei ce se pogoară în groapă;

Prin *socotitu-m-am* se înţelege „m-am asemănat cu cei ce sunt înmormântaţi", că pe aceştia îi numeşte că se pogoară în groapă. Am spus încă în altă parte că groapa se numeşte şi mormânt. Deci zicerile cele de mai sus se

---

[26] Iar altul zice: „Deci şi cei ce se aflau în Babilon, aflându-se pentru robie în ticăloşia cea mai de pe urmă, şi jos oarecum zăcând, se roagă Celui ce locuieşte întru cele înalte să plece către ei dumnezeiescul auz şi să le asculte rugăciunea". Iar Didim zice: „De multă îndrăzneală este zicerea *să intre înaintea Ta rugăciunea mea*, de ca şi cum ar voi bunătăţile cele întru adevăr, care şi lui sunt de folos, şi lui Dumnezeu plăcute a le da şi a pleca cu pogorământ urechea către cel ce cere".

[27] Îndoit este răul, pe de-o parte că este în fire şi principiu al ei [κύριος, sau: dominant, stăpânitor în ea], iar pe de alta că este al simţirii noastre, ca una [ce este pricină] a toată ticăloşia [ὡς πᾶσα κάκωσις]. Iar Atanasie zice: „Că de vreme ce El a purtat păcatele noastre şi pentru noi a fost chinuit, potrivit se zice că S-a umplut şi de rele; iar aceasta pentru că, cu harul lui Dumnezeu, a gustat moartea pentru toţi". [Păcatele, chiar dacă la început par plăcute, alături de pricinile lor, pricinuiesc omului felurite chinuri în suflet şi în trup fie din afară, fie dinăuntru; aceste chinuri le-a purtat Hristos pentru noi – şi nu ca unul care Şi le-a pricinuit, precum oamenii –, gustând pentru aceasta chiar şi moartea, dar El nu S-a împotrivit lor, nici celor care le pricinuiau (demonii şi oamenii sau primii prin aceştia din urmă) şi nici condiţiilor grele de viaţă, căci astfel prelungea răutatea pe care primul om o semănase în lume (iubirea trupească de sine cu orice preţ, bunăstarea proprie indiferent de mijloace sau de urmări), drept care nu S-ar fi putut face Model sau Cale de urmat spre dobândirea binelui şi a mântuirii din răutate. Prin acestea El Se arată ca biruitor al urmărilor sau suferinţelor aduse de păcat în lume, dar, din nou, nu prin lupta sau revolta împotriva lor cu armele celor ce fac păcatul, căci asta ar fi înmulţit răul mai departe, ci cu ajutorul, cu strigarea către Dumnezeu şi Tatăl, cu rugăciunea către El, ca om, Care L-a şi izbăvit dintr-o moarte ca aceasta prin Înviere. De aceea, Dumnezeu I-a dat Lui toată stăpânirea în cer şi pe pământ, ca pe toţi cei ce vor crede în El şi în ajutorul Lui să-i mântuiască în Împărăţia Tatălui Său".]

potrivesc la vremea cea de dinaintea morții Mântuitorului, iar aceasta se potrivește la îngroparea Lui cea de după moarte[28].

făcutu-m-am ca un om neajutorat,

Nu a zis simplu *ca un om*, de vreme ce era om desăvârșit, ci a adăugat *ca un om neajutorat*, că scris este că *toți ucenicii, lăsându-L, au fugit* (Matei 26: 56). Deci Domnul S-a arătat oamenilor ca un om neajutorat, nu era însă cu adevărat neajutorat, că Însuși a zis către Petru: *Ori ți se pare că nu pot să rog acum pe Tatăl Meu și să pună înaintea Mea mai mult decât douăsprezece legiuni de îngeri?* (Matei 26: 53).

între cei morți slobod,

„Slobod, zice, eram în mormânt de stricăciunea și de topirea trupului Meu". Ori aceasta înseamnează că „Eu singur de voie M-am pogorât în iad, și nu de alții am fost dus acolo"[29]. Trebuie însă ca și aici graiul să se înțeleagă pe dinafară: *făcutu-M-am*, adică „M-am născut între cei morți slobod", că lipsește articolul, adică cum ar zice: „Pe mine, Cel ce eram slobod, fără vinovăție M-au dus între cei morți", căci toți ceilalți oameni au ca pricină de vinovăție de moarte păcatul, fiindcă certarea și pedeapsa păcatului este moartea, de care singur Hristos a fost nevinovat, ca Unul ce era fără de păcat. Ori *slobod* se zice Hristos pentru că toți ceilalți oameni nevrând mor și pentru aceasta erau robiți morții și temerii de ea, precum zice Pavel: *Câți cu frica morții în toată viața erau supuși și robiți* (Evr. 2: 15), iar Hristos de voia Sa murea, pentru aceasta și zice: *Putere am a pune sufletul* (Ioan 10: 18). Ori și altfel se înțelege *slobod* Hristos: El nu a fost ținut de legăturile iadului, ci cu slobozenie și cu stăpânire a petrecut într-însul și mai ales El a stricat legăturile celorlalți; era însă slobod Hristos și de murire* și de moarte, fiindcă este Dumnezeu.

---

[28] Eusebie însă prin *groapă* a înțeles iadul, în care s-a pogorât sufletul Domnului după moarte.

[29] Pentru aceasta a zis Sfântul Chiril: „Deși tuturor, atât drepților, cât și celor ce sunt pogorâți în iad de către oarecari, precum Lazăr de îngeri și bogatul și cel nebun de cei ce au cerut sufletul lui, li s-a luat sufletul, Eu însă de Sinemi Îmi pun sufletul pentru toți"; că singur Iisus a murit pentru păcatele poporului, aducându-Se la moarte, după glasul Proorocului Isaia, dar, și mort fiind, El era singur slobod, că nu avea păcat care să-L țină, pentru aceasta zice: *Stăpânire am a pune sufletul și stăpânire am iarăși ca să-l iau* (Ioan 10: 18)". Întru alte manuscrise aceasta este atribuită lui Atanasie.

* Adică de înclinația nefirească a trupului spre stricăciune și/sau moarte.

5. Ca nişte răniţi ce dorm în mormânt, de care nu Ţi-ai mai adus aminte şi de la mâna Ta au fost lepădaţi.

Şi aici graiul *făcutu-M-am* trebuie să se înţeleagă pe dinafară: „Eu, zice, M-am făcut ca nişte răniţi ce se află în mormânt". Iar Simmah a zis: „Cei răniţi, care zac în mormânturi, de care nu Ţi-ai mai adus aminte, o, Părinte, fiindcă putrezesc şi se topesc în ţărână, ca cei ce au căzut din ajutorul Tău pentru păcatele lor, cu unii ca aceştia dar, zice, M-am asemănat Eu, dar cât după socotinţa oamenilor, însă cu adevărat nu eram în acest fel, pentru că deşi M-am rănit cu cuiele şi cu suliţa şi M-am pus în mormânt, n-am rămas însă uitat de Tine, o, Părintele Meu, *că nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune* (Ps. 40: 13)"[30].

6. Pusu-M-au în groapa cea mai de jos, întru cele întunecate şi în umbra morţii.

Groapa cea mai de jos numeşte Domnul mormântul, pe adâncul căruia Acelaşi l-a numit în Evanghelie inima pământului[*]. „M-au pus, zice, Iosif şi Nicodim, cei ce au slujit spre înmormântarea Mea". Iar *locurile cele întunecate* numeşte mormânturile, care, după ce s-a pus lespedea deasupra mormântului, s-au întunecat. Iar *umbra morţii* iarăşi zice aceste locuri, că arată aceleaşi lucruri prin ziceri osebite, căci şi întunericul este zis şi umbră[31].

7. Asupra mea s-a întărit mânia Ta şi toate valurile Tale le-ai adus peste Mine.

Diapsalma.

---

[30] Iar Atanasie zice: „Şi după rănire, şi după pogorârea în mormânt Ţi-ai adus aminte: «Că M-am sculat călcând moartea, că trupul şi după moarte Îmi era plin de puterea cea făcătoare de viaţă, că prin aceasta, şi sânge şi apă (cel dintâi ca din trup de om, iar cea de a-doua, ca mai presus de om) s-au vărsat din coastă, care lucru nu se poate face din trupuri moarte»".

[*] Zicerea *inima pământului* se găseşte poate în alte manuscrise ale Noului Testament.

[31] Iar Teodorit zice: „Acestea se potrivesc şi celor ce erau în Babilon, şi la toată firea omenească: că toţi, după păcat, au căzut în primejdii de tot felul, căci după călcarea poruncii au intrat moartea şi plângerea şi lacrimile, suspinurile şi bocetele, văduviile şi orfaniile, săráciile şi sorţile cele rele şi celelalte cu anevoie de povestit rele, întunericul năvălind şi peste cei vii. Vedeţi dar ce fel este neascultarea?! Că nu numai că desparte de Dumnezeu, ci cu atâtea şi atâtea rele înconjoară pe om". Iar Eusebie numeşte *locurile cele de jos* locurile cele prea adânci ale iadului.

Zicerea *s-a întărit* Simmah o a zis „a lovit". „Asupra Mea, zice, o, Părintele Meu, a lovit mânia Ta cea asupra oamenilor, pe care o au aprins păcatele acestora. Eu însă, răbdând lovirea, o am potolit; pentru că, precum un fiu care primeşte hrana ce i-ar da-o tatăl său, opreşte mânia tatălui său, [aşa şi Eu,] pătimind pentru dânşii şi murind, am oprit mânia Ta", după Eusebie. Pentru aceasta scris este: *Cu rana Lui noi toţi ne-am vindecat*, şi iarăşi: *Şi Domnul L-a dat pe El pentru păcatele noastre* (Is. 53: 5-6)[32]. Iar *valuri* zice ridicările asupra ale ispitelor pe care le-a suferit Domnul[33]. Şi le-a numit ca fiind ale lui Dumnezeu deoarece cu hotărârea Părintelui au venit asupră-I, pentru mântuirea oamenilor. Şi zice deci „toate ispitele", adică câte a voit.

8. Depărtat-ai pe cunoscuţii mei de la mine,

Evanghelistul Luca scrie: *Toţi cunoscuţii Lui stăteau departe* (Luca 23: 49). *Depărtat-ai* însă a zis fiindcă acestea s-au făcut cu voia Părintelui[34].

pusu-m-au urâciune loruşi.
9. Datu-m-am şi n-am ieşit;

„Iudeii, zice, s-au scârbit de Mine şi M-au urât", de unde şi până astăzi este urât numele lui Hristos la dânşii, după Atanasie. „M-am dat însă Iudeilor de Iscarioteanul Iuda şi putând Eu a ieşi, adică a fugi şi a scăpa din mâinile lor, nu am făcut însă aceasta, ci am răbdat de bunăvoie câte rele Mi-au făcut Mie".

ochii mei au slăbit de sărăcie.

„O, Părintele Meu, zice, ochii Mei au slăbit de sărăcie", adică din pricina nenumăratelor lacrimi s-a deşertat fireasca grăsime şi umezeală pe care o aveau, că, precum a plâns Domnul pentru Ierusalim, precum scrie Sfântul Luca - *Şi văzând cetatea, a plâns pentru ea* (19: 41) -, aşa urma să fi plâns [şi] pentru

---

32 Iar Marele Atanasie zice: „*Mânie a lui Dumnezeu* numeşte blestemul morţii cel ce s-a adus asupra neamului omenesc: fiindcă s-a făcut blestem pentru noi (cf. Gal. 3: 13), pentru aceasta zice şi că mânia lui Dumnezeu s-a întărit asupra Sa".

33 Iar Teodorit zice: „A zis acestea din metafora celor ce se răstoarnă cu corabia şi asupra cărora năvălesc multe loviri ale valurilor şi multe suflări de vânturi".

34 Pentru aceasta zice alt tâlcuitor: „Astfel este şi ceea ce s-a zis de Dumnezeu-Părintele la Zaharia despre Hristos: *Bate-voi păstorul şi se vor risipi oile* (Zah. 13: 7), adică «voi îngădui să se bată». Iar după istorie, şi cei robiţi în Babilon erau pustiiţi de cei cunoscuţi şi de rudenii, o parte fiind risipiţi aiurea din pricina robiei şi cu toţii vieţuind după păgânătate, ca unii care nu aveau parte de purtarea de grijă cea de la înger", după Teodorit.

pieirea lui Iuda[35] şi pentru lepădarea Iudeilor, şi pentru munca celor ce s-au pierdut, după Eusebie şi Diodor. Unii însă prin *sărăcie* înţeleg aici uscăciunea cea covârşitoare, pe care o avea trupul Domnului din pătimirea cea rea[36].

10. Strigat-am către Tine, Doamne, toată ziua, întins-am către Tine mâinile Mele.

„Totdeauna, zice, am strigat către Tine, Doamne, avându-Mi mâinile întinse către rugăciune, nu numai pentru Mine, ca om, ci pentru ucenicii Mei şi pentru popor".

11. Au doară morţilor vei face minuni? Sau doftorii se vor scula şi Te vor lăuda pe Tine?

Cu aceste cuvinte Domnul arată că se temea de moarte după legea firii omeneşti şi pentru aceasta Se roagă să vieţuiască, că şi în Evanghelie zicea: *Părinte, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta!* (Matei 26: 39). Asemenea sunt cuvintele acestea cu cele scrise la Psalmul 29: *Au doară Te va lăuda ţărâna ori povesti-va adevărul Tău?* Şi caută acolo. Zice dar: „Au doară vei face minuni, Părintele Meu, morţilor celor nesimţitori, precum asemenea le faci celor vii? Sau nu cumva doftorii vor scula pe morţi, iar cei sculaţi Te vor lăuda pe Tine? Cu adevărat, nu, ci oamenii cei vii sunt cei care cunosc minunile cele de acest fel şi pentru ele mulţumesc Ţie".

---

[35] De patru ori a plâns Domnul: 1. când a înviat pe Lazăr; 2. când au venit Elinii cei ce s-au suit la biserică ca să-L vadă, când a zis: *Acum sufletul Meu s-a tulburat, şi ce voi zice? Părinte, izbăveşte-Mă de ceasul acesta!* (Ioan 12: 27), că tulburarea aceasta însemnează plângere, precum şi Apostolul mai curat zice despre aceasta: *Care în zilele trupului Său, a adus cereri şi rugăciuni către Cel ce poate a-L mântui de moarte, cu strigare tare şi cu lacrimi* (Evr. 5: 7), precum mărturiseşte şi tâlcuitorul Apostolului, Sfântul Teofilact; 3. a plâns când a văzut de departe cetatea Ierusalimului, după Luca: *Iar văzând cetatea, a plâns pentru ea* (19: 41); 4. când a mărturisit despre Iuda: *Acestea zicând Iisus, S-a tulburat cu duhul şi a mărturisit şi a zis: Amin, Amin zic vouă că unul dintre voi Mă va vinde* (Ioan 13: 21), că plângere însemnează şi tulburarea aceasta, precum zice dumnezeiescul Hrisostom: „Mâhnindu-Se Domnul pentru pieirea poporului, a plâns".

[36] „Poate că Domnul va fi zis acestea pentru ucenici, după alt tâlcuitor, pe care îi avea în rânduială de ochi, că şi aceştia au fost slăbiţi în vremea Pătimirii Lui, pentru că încă erau săraci şi nedesăvârşiţi, încât puteau să zică: *Iar noi nădăjduiam că Acesta este Cel ce avea să izbăvească pe Israel* (Luca 24: 21). Iar după istorie, acestea se potrivesc şi Iudeilor celor robiţi". Pentru aceasta a zis şi Simmah: „Ochiul Meu s-a scurs de pătimirile cele rele". „Că întru lacrimi (după Teodorit) ochii Mei i-am topit, fiind silit a plânge din pricina chinuirii".

12. Au doară va povesti cineva în mormânt mila Ta şi adevărul Tău întru pierzare?

Acelaşi înţeles al cuvintelor de mai sus îl au şi acestea, iar *pierzare* a numit aici mormânt, fiindcă pierde şi strică trupul cel mort ce s-ar pune într-însul. Am zis însă şi mai sus că aceleaşi înţelesuri, dar prin alte ziceri, le numeşte David în multe părţi, şi mai ales la pricini jalnice şi pătimitoare. „Nu simte, zice, o, Părintele Meu, omul cel mort mila Ta, ci cel viu, care o şi povesteşte celorlalţi oameni, asemenea omul cel viu simte cuvintele Tale cele adevărate, şi că Tu eşti Dumnezeu adevărat", precum am zis la Psalmul 29, tâlcuind zicerea: *Au doară Te va lăuda ţărâna ori povesti-va adevărul Tău?*[37]

13. Au doară se vor cunoaşte întru întuneric minunile Tale şi dreptatea Ta în pământ uitat?

Întuneric zice iarăşi aici locul cel din mormânt şi pe acelaşi îl numeşte şi *pământ uitat*, de oameni adică, pentru că pământul mormântului este plin de stricăciune şi putoare, iar de Dumnezeu este uitat pentru că cel din mormânt nu mai este viu, că Dumnezeu de cei vii Îşi aduce aminte. Însă toate cele însemnate mai sus au unul şi acelaşi înţeles, toate trebuind citite întrebătoreşte[38].

---

[37] Iar Marele Atanasie zice: „Aici ne învaţă pe noi pricinile pogorârii Sale la moarte, numai cât nu zice: «Fiindcă este cu neputinţă a li se face morţilor minuni, nici pe doftori să-i scoale cineva şi să se mărturisească Ţie, nici cei ce erau întru pieire n-au fost în stare să cunoască adevărul Tău, pentru aceasta, o, Părinte, şi cu cei din iad M-am socotit, ca sculându-se cel ce era în pământul cel uitat să ia cercare de minunile Tale şi cei ce erau din vechime întru întuneric să povestească adevărul Tău". Iar cel nenumit zice: „Nimeni, zice, nu va povesti celor deznădăjduiţi *mila Ta* făgăduită celor vii, nici *pierzării*, adică celor ce fac faptele pierzării, adevărul Tău. Că cineva nu poate povesti mila decât celor ce au fire de a fi miluiţi, că aceştia sunt cei ce miluiesc pe aproapele, *că fericiţi*, zice, *sunt cei milostivi, că aceia se vor milui*, iar *adevărul* nu este al pierzării, pentru mântuirea celor ce s-au mutat la el, iar *întuneric* sunt cei stăpâniţi de răutate şi de agonisirea cea de prisos, iar *pământul uitat* este inima cea plină de spinii îndulcirilor celor lumeşti. Deci cum dar acestora se vor face cunoscute minunile adevărului, adică dreptatea, că ea este fapta bună morală şi practică?"

[38] Iar altul zice: „De vreme ce, o, Părinte, morţilor nu e cu putinţă să li se facă minuni, pentru aceasta M-am socotit în iad, ca sculându-se cei ce erau în pământul cel uitat, ca cei ce din vechime erau întru întuneric, să povestească toate acestea. Care acestea însă cu lucrul s-au împlinit, când multe trupuri ale sfinţilor celor morţi s-au sculat (cf. Matei 27: 52)".

14. Iar eu către Tine, Doamne, am strigat şi dimineaţa rugăciunea mea Te va întâmpina.

„Şi Eu, zice, am strigat către Tine, Doamne, împreună cu ceilalţi oameni, căci şi Eu sunt om". Iar *dimineaţa* zice, adică „în grabă va ajunge la Tine rugăciunea Mea, pentru că nu vor fi păcate ca să o oprească [o facă] să nu fie ascultată"[39].

15. Pentru ce, Doamne, lepezi sufletul meu şi întorci faţa Ta de la mine?

Cuvintele acestea care se zic dinspre faţa lui Hristos sunt asemenea cu cele zise despre El în Psalmul 21, adică cu *Dumnezeule, Dumnezeul Meu, ia aminte spre Mine, pentru ce M-ai părăsit?* Şi cu *Dumnezeule voi striga ziua şi nu vei auzi.* Însă Domnul zice acestea şi pentru noi, cei ce mai-nainte eram lepădaţi de Dumnezeu pentru păcatele noastre. Iar *suflet* numeşte Domnul pe al Său şi pe al fiecărui om, adică pe Sine şi pe fiecare dintre noi. „Pentru ce, zice, o, Părinte, lepezi pe oameni şi-Ţi întorci faţa dinspre ei? Că Eu pentru toţi pătimesc şi împlinesc osânda cea cuvenită lor"[40].

16. Sărac sunt eu şi-n osteneli din tinereţile mele;

Zice Teologul Grigorie în *Cuvântul cel la Naşterea lui Hristos*: „Şi cel ce este bogat se va afla sărac, că sărăceşte cu trupul meu, ca eu să mă îmbogăţesc cu Dumnezeirea Lui". A zis şi Însuşi Hristos către acel cărturar, ca să arate multa Sa sărăcie: *Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuib, iar Fiul omului nu are unde să-Şi plece capul* (Matei 8: 20). Iar *în osteneli* a fost Domnul din tinereţile Sale,

---

[39] Iar Eusebie zice: „Cuvântul înseamnează însă că rugăciunea Stăpânului care zice «iar Tu, Doamne, scoală-Mă» [rugăciune înţeleasă pe dinafară din versetele de mai sus], s-a făcut cu lucrul dimineaţa, când a fost mărturisit că a înviat". După Teodorit, acestea se potrivesc după istorie şi celor robiţi în Babilon, care zic: „Dorind să scape de relele ce zăceau asupră-le în viaţa aceasta, ziceau: «Ne tânguim cu durere şi ne apucă dimineaţa rugându-ne»".

[40] Iar Marele Atanasie zice: „Domnul pentru popor Se roagă, iar cei ce se socotesc pe eişi nevrednici de mântuire, pentru covârşirea răutăţii, fac oarecum nelucrătoare rugăciunea cea către Dânsul". Iar Didim zice: „Aceasta însă se potriveşte îndrăznirii lui Iisus: «Pentru ce lepezi sufletul Meu, cu nimic păcătuind Eu? Primindu-l dar pe el, pe aceia pentru care Mă rog mântuieşte-i, faţa Ta peste dânşii strălucind»".

pentru că încă din scutece era vrăjmăşit de Irod şi de Iudei; iar *osteneli* zice ticăloşiile[41].

înălţându-mă, m-am smerit şi m-am mâhnit.

„După ce M-a înălţat, zice, cu semnele şi cu minunile pe care le-am făcut, de acolo, după Diodor, M-am smerit cu necinstirile, ocările şi patimile, precum li s-a părut Iudeilor". Ori zice că: „După ce M-a înălţat pe Cruce, M-am smerit punându-Mă în mormânt şi în iad pogorându-Mă, după Atanasie, dar şi neajutorat M-am făcut, precum s-a părut socotinţei Evreilor". Că li s-a părut că Domnul e lipsit de tot ajutorul, pentru aceasta şi ziceau: *Lasă să vedem dacă va veni Ilie să-L mântuiască* (Matei 27: 49).

17. Peste mine au venit urgiile Tale; înfricoşările Tale m-au tulburat.

Urgii şi *înfricoşări* ale lui Dumnezeu numeşte Hristos pe cele ce se fac asupra păcătoşilor. *Urgii* zice pentru că au trecut înăuntru, în inima Sa, iar *înfricoşări* zice pentru că-L tulburau. Iar Origen zice că *urgii* şi *înfricoşări* ale lui Dumnezeu sunt demonii: *urgii*, fiindcă ei cu multă urgie se năpustesc asupra oamenilor, iar [că sunt] ale lui Dumnezeu a zis pentru că după îngăduinţa lui Dumnezeu fac aceasta, şi *înfricoşări*, pentru că aduc frică sufletului. Deci Domnul zice că astfel de înfricoşări I-au venit în vremea patimii şi, fiindcă era şi om, L-au tulburat[42].

18. Înconjuratu-m-au ca apa toată ziua, m-au cuprins împreună.

A zis Domnul în Psalmul 21: *Înconjuratu-M-au viţei mulţi, tauri graşi M-au cuprins*, Iudeii adică. Iar că aceştia L-au înconjurat ca apa zice pentru că şi apa cuprinde din toate părţile pe cel ce cade într-însa. Iar *toată ziua* a zis pe cea a patimii, iar *împreună* se înţelege în loc de „toţi împreună".

19. Depărtat-ai de la mine pe prieten şi pe cel de-aproape şi pe cunoscuţii mei din ticăloşie.

---

[41] Zice însă şi Teodorit: „Prin *tinereţe* adică a lui Israel se înţelege ieşirea şi Egipt, iar a tuturor oamenilor, viaţa cea afară din Rai de după călcarea poruncii; şi aceştia, şi aceia toate le-au petrecut ticăloşeşte în timpul de mijloc".

[42] Iar Eusebie zice: „De vreme ce, înomenindu-Se, poartă faţa a toată omenirea ceea ce mult a păcătuit - că asupra trupului Său a luat păcatele tuturor -, peste El au trecut toate urgiile cele împotriva păcatelor de tot felul, însă fără a putea lucra ceva asupra Lui, ci doar tulburându-L, pentru că păcat nu a cunoscut".

„O, Părintele Meu, zice, Tu ai depărtat de la Mine pe ucenicii Mei din pricina ticăloşiei pe care au suferit-o din necinstiri şi din pătimiri". A zis deci mai sus Domnul *depărtat-ai de la Mine (...) pe cunoscuţii Mei. Prieten* însă şi *aproape* şi *cunoscuţi* numeşte pe ucenicii Săi: prieten adică, după ceea ce s-a zis: *Voi sunteţi prietenii Mei* (Ioan 15: 14), iar *cel de-aproape*, fiindcă ucenicii Lui petreceau împreună cu El, iar *cunoscuţi*, pentru că ucenicii Lui Îl şi cunoşteau pe Hristos şi se cunoşteau de Hristos[43].

Aşa, cu adevărat, psalmul acesta s-a potrivit la Hristos. Se potriveşte însă cu acest fel de potrivire şi la toţi bine-cinstitorii de Dumnezeu care se află în necazuri[44]. „Doamne, Dumnezeul mântuirii mele, totdeauna am strigat înaintea Ta chemându-Te spre ajutorul meu", iar cele următoare sunt arătate. „Că s-a umplut sufletul meu de necazuri şi de durere şi m-am apropiat de moarte şi, nemaiavând putere, împreună cu morţii m-am numărat. Cât despre sârguirea pe care au arătat-o asupra mea ucigaşii de oameni demoni, lesne biruit de ei m-am făcut, pentru că am rămas neajutorat şi ca un mort, cât despre socoteala lor, cu toate că mă aflu slobod de murire - căci, cu adevărat, încă n-am murit - m-am făcut ca cei ce se rănesc şi se află în mormânt, fiindcă m-am rănit de săgeţile păcatului şi ale întristării". Iar celelalte ziceri care urmează se potrivesc după analogie fiecărui creştin. „Pusu-m-au demonii înlăuntru în groapa cea adâncă a păcatelor şi în întunericul necazului, care necaz este umbră şi asemănare a morţii, din pricina amărăciunii pe care o are. Îngreuiatu-s-a peste mine urgia Ta, pentru că, de nu Te-ai fi mâniat asupra mea, nu m-ar fi biruit necazurile, dar şi toate valurile necazurilor după depărtarea Ta le-ai adus asupra mea".

Depărtat-ai pe cunoscuţii mei, adică pe Sfinţii îngeri, care mai-nainte de păcat mi-au fost prieteni adevăraţi şi mă cunoşteau, după care, după păcat, m-au urât şi m-am dat dar necazurilor *şi nu ieşeam dintr-însele*, adică nu scăpam, ci

---

[43] Iar Atanasie zice: „*Ticăloşia* înseamnează vremea patimii; deci se zice că în vremea patimii L-au părăsit şi prietenii, şi cunoscuţii". Iar Isihie zice: „*Cunoscuţi şi prieteni* îi numeşte pe vânzător şi pe Iudei, însă *depărtat-ai din ticăloşie*, adică din cea pe care ei o ticăloşesc păcătuind; însă Iisus a luat asupra Sa ticăloşia, purtând faţa omului celei ce zice: *Ticălos sunt eu, cine mă va izbăvi din trupul morţii acesteia?* (Rom. 7: 24); *cunoscuţi* însă erau Iudeii cei din tăierea-împrejur, iar Iuda, *prietenul*, alături de ucenici: *Pe voi*, zice, *v-am numit prieteni, că toate cele ce am auzit de la Tatăl Meu, le-am făcut vouă cunoscute* (Ioan 15: 15)".

[44] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Acestea însă nu numai Iudeilor nu s-ar potrivi a fi zise, nici celorlalţi oameni mai-nainte de venirea Mântuitorului, ci acum, celor ce pătimesc cele asemenea, potrivită şi folositoare este rugăciunea. *Căci câte mai-nainte s-au scris*, după dumnezeiescul Apostol, *spre a noastră învăţătură s-au scris, ca prin răbdarea şi mângâierea Scripturilor nădejde să avem* (Rom. 15: 4)".

eram ținut tare de ele. Iar aceasta, *ochii mei au slăbit de sărăcie* se potrivește fiecărui creștin, precum am tâlcuit mai sus. „Și am strigat către Tine totdeauna, chemându-Te spre ajutorul meu; sculându-mă însă din așternutul meu, mai-nainte de toate voi înălța rugăciune către Tine. *Pentru ce, Doamne, lepezi sufletul meu*, adică pe mine, aflându-mă eu în nevoi, care mă rog cu fierbințeală?" Și celelalte de aici înainte asemenea se potrivesc ca la fiecare. „Apoi *sărac și lipsit sunt eu*, că n-am niciun ajutor din nicio parte și mă aflu în *osteneli* și dureri pentru păcatele mele; însă după ce *m-am înălțat*, fiindcă am fost făcut după chipul lui Dumnezeu, apoi *m-am smerit*, pierzând vrednicia chipului din pricina păcatului. Ori și pentru că m-am înălțat cu mândrie, m-am smerit căzând în prăpăstii; m-am nedumerit însă neavând ce să fac; *peste mine au venit*, adică au ajuns urgiile Tale, pentru că luasem osânda păcatelor mele, sugrumându-mă de întristare. Dar încă și *înfricoșările Tale m-au tulburat*, îngrozindu-mă cu munca cea veșnică, care *m-au și înconjurat ca apa*. Ori și demonii sugrumându-mă totdeauna, toate împreună mă înconjurau. *Ai depărtat de la mine* și pe *oamenii cei cunoscuți, și pe prieteni*, care fugeau de mine pentru ticăloșia și primejdia ce m-au aflat".

PSALMUL 88

De înțelegere, lui Etam Israeliteanul.

Și această suprascriere s-a tâlcuit în suprascrierea cea de mai-nainte a Psalmului 87, și vezi acolo. Cu psalmul acesta însă, David povestește lucrurile sale și laudă pe Dumnezeu ca Făcătorul lui de bine. Amestecă însă printr-acestea și cele despre Hristos, proorocind despre nașterea Lui, despre Împărăție și patimă, după Atanasie și Eusebie. Pentru aceasta se și suprascrie *de înțelegere* (adică de pricepere), pentru că este trebuință ca cei ce citesc psalmul să o aibă pe aceasta pentru ca să înțeleagă proorociile cele despre Hristos ce sunt semănate într-însul. Proorocește însă și de robia ce au pătimit-o Evreii de către Babilonieni[45].

---

[45] Iar Teodorit zice: „Fericitul David, văzând pe mincinoșii dumnezei cinstindu-se în capiști și numai Chivotul lui Dumnezeu rămânând fără cinste, s-a făgăduit lui Dumnezeu să-I zidească biserică. Această socotință a lui primind-o Dumnezeu, îi răsplătește cu această bunăvestire, făgăduind că din coapsele lui Își va face Luiși biserică cuvântătoare și că prin aceea se va lucra mântuirea tuturor oamenilor și că-l va da lui (Hristos) o Împărăție nesfârșită. Aceste făgăduințe le-a făcut lui prin Proorocul Natan, iar aceasta o povestește arătat istoria Paralipomenelor (I Paralip. 17). La aceste făgăduințe privind strănepoții lui David și văzându-se pe sineși că au ajuns să fie robiți, iar împărăția nimicită, aduc aminte Dumnezeului a toate de făgăduințele date. Pentru aceasta și psalmul acesta spre folosul acelora l-a scris proorocescul dar, învățându-i cum se cuvine a

1. Milele Tale, Doamne, în veac le voi cânta[46].

„O. Doamne, zice, cânta-voi milele Tale pe care le-ai lucrat pentru mine!", pentru care David mulțumește pe larg în Cartea a doua a Împăraților. Iar *în veac* a zis în loc de „totdeauna dulce le voi cânta, cântare și dulceață pe ele făcându-le".

2. În neam și în neam voi vesti adevărul Tău în gura mea.

În neam și în neam se înțelege în loc de „de la tot neamul", deoarece, murind un neam de oameni, vine celălalt, și așa lumea merge până în sfârșitul tuturor. Ori zice într-alt fel, că va vesti adică adevărul lui Dumnezeu neamului Evreilor și al Creștinilor, fiindcă David numai acestor neamuri povestește milele lui Dumnezeu prin gura sa; iar prin *gura lui David* se poate înțelege Cartea Psalmilor lui. Iar *adevărul lui Dumnezeu* zice adevăratele făgăduințe ale lui Dumnezeu pe care le-a făgăduit către David, unele prin Proorocul Natan, precum istorisește Cartea a Doua a Împăraților la capitolul 7, iar altele și fără mijlocire, prin Duhul proorocesc ce locuia într-însul, căci multe făgăduințe îi făgăduia, atât pentru supunerea vrăjmașilor lui, cât și pentru seminția [urmașul] lui, pe care Evreii o zic a fi Solomon și strănepoții lui, dar noi, Creștinii, zicem că este Hristos, precum se va zice după urmare[47].

3. Că ai zis: „În veac mila se va zidi,

Va zidi a zis în loc de „se va face". „Tu, zice, mi-ai zis mie, Doamne, că totdeauna se va face cu mine milă". Iar Evreii zic că lui David se va face milă ajutându-se de Dumnezeu, iar noi zicem că s-a făcut milă credincioșilor Creștini, deoarece lui David nu i se potrivește *în veac*, pentru că a murit, iar credincioșilor Creștini li se potrivește cu prisosință, pentru că lor Iisus Hristos S-a făcut milă veșnică, Care S-a zidit [trupește] și S-a închegat din curatele sângiuri ale

---

îmblânzi pe Dumnezeu și a câștiga iubirea de oameni cea de la El". Zice însă și Eusebie: „Psalmul acesta nu se suprascrie nici *psalm*, nici *laudă*. Poate fi însă o cântare duhovnicească ce are trebuință de priceperea cea după Dumnezeu, *fiindcă*, zice, *milele Tale, Doamne, în veac le voi cânta*, iar fiindcă este proorocie, zice că *voi vesti adevărul Tău*".

[46] Iar Atanasie zice: „Și care mile ale Domnului, dacă nu cele pe care le-a făcut nouă, pe care a le și cânta suntem datori? Anume pentru că a stricat începătoriile și tiraniile și însăși stăpânirea Diavolului și ne-a slobozit pe noi din păcat și din moarte".

[47] Iarăși Atanasie zice: „*Adevărul* Părintelui este Fiul, pe Care și *din neam în neam* Sfinții îl poartă în *gură*, iar acest cuvânt se vede a fi vrednic de apostoleasca ceată".

Preasfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu. Căci „casă a bunătății lui Dumnezeu" se zice asumarea omenității de către Dumnezeu-Cuvântul; că *înțelepciunea*, zice, *și-a zidit eiși casă* (Pilde 9: 1)[48].

în ceruri se va găti adevărul Tău.

Adevărul lui Dumnezeu este Hristos, ca un nemincinos, că Însuşi a zis: *Eu sunt Adevărul!* (Ioan 14: 6). „Adevărul acesta, zice, se va întări în ceruri", pentru că graiul *a găti*, după Diodor, însemnează de multe ori la Evrei „a întări". Pentru aceasta şi Simmah, în loc de *se va găti*, a tălmăcit „se va întări". Iar că Hristos S-a întărit în ceruri, aceasta chiar David o a zis în altă parte: *Zis-a Domnul Domnului Meu: șezi de-a dreapta Mea* (Ps. 109: 1)[49].

4. Pus-am aşezământ de lege celor aleși ai Mei;

Aceste cuvinte se zic dinspre fața lui Dumnezeu-Tatăl, după Teodorit. Iar *aşezământ* (ori testament) numeşte făgăduința, iar *aleşi*, pe Avraam şi pe Isaac şi pe Iacov, după Atanasie şi Eusebie, pentru că Dumnezeu S-a făgăduit lor ca să le mărească şi să le înalțe seminția şi neamul lor. Zice însă şi Marele Pavel: *Lui Avraam însă i-au fost rostite făgăduințele și seminției [urmașului] lui, și nu zice „semințiilor", ca despre multe, ci despre una: „și seminției lui", Care este Hristos* (Gal 3: 16)[50].

---

[48] Iarăşi Atanasie: „Milă mare şi minunată se va zidi, adică se va pregăti şi se va ridica, că lucrul care se zideşte se ridică oarecum şi se înalță; iar acesta este mântuirea şi darurile lui Hristos". Iar Didim zice: „Poate zice că *mila se va zidi* pentru aceea că *înțelepciunea și-a zidit eiși casă* (Pilde 9: 1), căci, în înomenirea ei, ea este temelie şi hotar al milei".

[49] Iar altul zice că făgăduința cea către David este dumnezeiască şi cerească, şi nu pământească şi trupească, precum ar putea socoti fiii Evreilor. Zicerea *în ceruri se va găti adevărul Tău* este în loc de „făgăduit-ai a adeveri cu lucrul adevărul cuvintelor". Iar fiindcă noi, cei ce suntem pe pământ, ca prin oglindă şi prin ghicituri ne închipuim dumnezeieştile lucruri, neputând încă printr-o cercetare curată a le pricepe pe acestea, adevărul se găteşte în ceruri, „că, după Didim, [atunci] vom privi față către față frumusețea adevărului".

[50] Aici graiul trebuie înțeles pe dinafară, adică: „Zis-ai: Pus-am aşezământ de lege", după Nichita. A zis însă şi Eusebie: „S-a făgăduit încă şi lui David asemenea, precum se istoriseşte în cărțile împăraților şi în Paralipomene (II Împ. 7: 12; I Paralip. 22: 9), de care pomeneşte Apostolul Petru către Iudei în Fapte, zicând: *Prooroc dar fiind David și știind că cu jurământ s-a jurat lui Dumnezeu, din rodul coapselor să ridice după trup pe Hristos și să-L așeze pe scaunul lui* (Fapte 2: 30)".

Juratu-M-am lui David, slugii Mele: „Până în veac voi găti seminția ta

„M-am jurat, zice, adică cu adeverire am făgăduit", că jurământ, la cei vechi, se zice făgăduința cea adevărata, pentru că și jurământul pe care-l fac oamenii nu este altceva decât adeverirea. „Deci M-am făgăduit, zice, cu adeverire, că voi găti, adică voi întări seminția ta până în tot veacul", că de seminția lui David cea mai de aproape este Solomon, iar după o vedere mai înaltă, este Iisus Hristos, fiindcă Acesta S-a născut din seminția lui David, adică din Sfânta Fecioară, care este seminție a [din sămânța] lui David, pentru că se trage din David. Și a întărit Dumnezeu și Tatăl pe Hristos, făcând ca Împărăția Lui să veșnicească: *Că Mi s-a dat*, zice, *toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Matei 28: 18). Despre Dânsul însă a zis și Daniil: *Și Lui I s-a dat stăpânirea, cinstea și Împărăția și toate popoarele, semințiile și limbile vor sluji Lui. Stăpânirea Lui va fi stăpânire veșnică și Împărăția Lui nu se va strica* (Dan. 7: 14); iar acestea nu se potrivesc lui Solomon.

5. Și voi zidi din neam și în neam scaunul tău".

Diapsalma.

Zidire numește aici creșterea și desăvârșirea, iar *scaun*, împărăția. Și vezi, o, cititorule, că Împărăția lui Hristos David o a numit Împărăție a lui Dumnezeu, pentru că Hristos Se trage cu trupul din David. Dar și noi obișnuim ca Împărăția Fiului să o zicem a Părintelui Lui, pentru fireasca apropiere [deoființimea] pe care o are Fiul către Tatăl, precum și Tatăl către Fiul[51].

---

[51] Aceste cuvinte însă le făgăduia Dumnezeu lui David prin Natan, zicând: *Ridica-voi seminția de după tine, care va fi din pântecele tău, și voi găti împărăția Lui. Acesta va zidi Mie casă pentru numele Meu și voi îndrepta scaunul Lui până în veac* (II Împ. 7: 12-13). Adaugă Marele Atanasie: „Arătat este că acestea nu se înțeleg pentru David – căci cum ar putea fi, de vreme ce el a murit? –, ci pentru Hristos, Cel ce Se trage dintr-însul și Care de-a pururea este viu și împărățește. Iar de nu ar fi fost acestea despre Hristos, apoi cuvântul ar fi fost rămas pentru Iudei deșert, că nici scaun, adică dregătorie împărătească, n-a rămas la dânsul [în veci], nici vreunul din cei din seminția lui David". Și Isihie încă zice: „Și unde S-a jurat, dacă nu atunci când a zis către dânsul: *Și va fi când se vor plini zilele tale și vei adormi cu părinții tăi, voi ridica seminția ta* (I Paralip. 17: 11), și celelalte". Iar Didim zice: „Pentru cele ce dăruiește Dumnezeu cu adeverire, se zice că *S-a jurat*, pentru că la oameni cuvântul se încredințează cu jurământ. Prin urmare, neschimbat fiind Dumnezeu, jurământul Său este neschimbare a sfatului Său" [τῆς βουλῆς = planului, hotărârii, scopului Său]. Iar Diodor zice: „De vreme ce David s-a jurat Domnului, zicând: *Până ce voi afla loc Domnului, locaș Dumnezeului lui Iacov* (Ps. 131:

6. Mărturisi-vor cerurile minunile Tale, Doamne,

Ceruri numeşte David aici cereştile puteri. „Înseşi cereştile puteri, zice, vor mulţumi Ţie, Doamne, pentru minunate lucrurile Tale"[52]. Ori prin *ceruri* se înţeleg cei ce cugetă cele cereşti şi oamenii cu viaţă înaltă.

şi adevărul Tău întru adunarea sfinţilor.

„Cerurile, zice, vor mulţumi adevărului Tău, adică cum că adevereşti făgăduinţele pe care le dai". Acestea însă, David le zice bucurându-se şi veselindu-se pentru pomenita făgăduinţă a lui Dumnezeu, iar cereştile puteri vor mulţumi în adunarea sfinţilor celor ce sunt în ceruri, despre care a zis Pavel: *Şi în adunarea celor întâi-născuţi care sunt scrişi în ceruri* (Evr. 12: 23), iar oamenii cei cugetători de cele cereşti vor mulţumi Ţie în adunarea Sfinţilor celor ce încă vieţuiesc pe pământ.

7. Că cine, în nori, se va potrivi cu Domnul, sau cine se va asemăna Domnului întru fiii lui Dumnezeu?

Zicerea *în nori* unii au tâlcuit-o „întru înălţime", iar alţii, „în cereştile locuri". Întru înălţime însă şi în cereştile locuri sunt îngerii[53]. Deci zice: „Care înger va fi asemenea cu Domnul? Sau care din sfinţi se va afla asemenea Lui? Cu adevărat, nimeni – că fii ai lui Dumnezeu după dar se cuvine a-i socoti pe sfinţi, după cea scrisă: *Eu am zis: «Dumnezei sunteţi»* (Ps. 81: 6) – fiindcă Tu eşti Făcătorul, iar îngerii şi sfinţii sunt făptura". Însă David nu zice acestea cumpănind oarecum pe Dumnezeu cu zidirile, că şi aceasta este o însuşire a limbii Evreieşti, a da adică covârşirea* lui Dumnezeu din neasemănarea zidirilor. Însă laudă foarte pe Dumnezeu pentru că a făgăduit să facă lucruri mari şi minunate[54]. Aceste

---

5), pentru aceasta şi Dumnezeu cu jurământ răsplăteşte jurământul aceluia, *că*, zice, *s-a jurat David Domnului adevăr şi nu se va căi de el: Din rodul pântecelui tău voi pune pe scaunul tău* (Ps. 131: 11)".

[52] Poate că aici *mărturisi-vor* se înţelege în loc de „vor mulţumi pentru" sau „vor vesti şi vor povesti minunile Tale".

[53] Iar Eusebie şi Didim zic: „*Nori* numeşte puterile îngereşti, pentru înălţimea lor".

* Înălţimea, demnitatea etc.

[54] Iar Didim şi Eusebie înţeleg aici prin *Domn* pe Hristos, fiindcă este Dumnezeu, că neasemănat este Hristos, şi mai presus de toate puterile cereşti, şi mai presus de toţi Sfinţii cei ce au primit înfierea; că niciunul din aceştia nu este asemenea Lui; şi cum ar putea fi asemenea cel ce se împărtăşeşte cu Cel de Care se împărtăşeşte? Adaugă însă Eusebie: „Domnul şi Sfinţii fiind în nori, nimeni din cei ce se vor răpi la nori nu se va

cuvinte însă se potrivesc cu acea zicere a lui Isaia: *Nu sol, nici înger, ci Însuşi Domnul i-a mântuit pe ei* (60: 9).

8. Dumnezeu, Cel ce Se proslăveşte în sfatul sfinţilor, mare şi înfricoşător este peste toţi cei dimprejurul Lui.

Sfat numeşte David aici adunarea sfinţilor, precum am zis şi în Psalmul 1 tâlcuind zicerea *nici păcătoşii în sfatul drepţilor*, fiindcă în adunarea sfinţilor Se slăveşte şi Se laudă Dumnezeu. Deci David zice că Dumnezeu, Cel ce Se slăveşte în adunarea sfinţilor, Acela este mare şi înfricoşător întru sfinţi, că sfinţii sunt împrejurul lui Dumnezeu, căci se apropie de El prin prietenia faptelor bune. Mare şi înfricoşător însă este Dumnezeu întru sfinţi, pentru că ei cunosc cu scumpătate puterea şi covârşirea lui Dumnezeu cea negrăită. *Sfinţi* însă numim şi pe cereştile puteri, pentru că şi acestea asemenea sunt împrejurul lui Dumnezeu. Ori se înţelege şi altfel, după Sfântul Maxim: cel ce se înconjoară are înaintea şi înapoia sa, de-a dreapta şi de-a stânga sa, pe aceia de care se înconjoară: **în dos** adică vom înţelege pe cei ce urmează lui prin virtutea practică, iar **de-a stânga**, pe cei ce duhovniceşte au isprăvit fireasca vedere – că zice Cartea Pildelor despre înţelepciune: *De-a stânga ei este bogăţia şi slava* (Pilde 3: 16) –, iar **de-a dreapta** lui Dumnezeu pot să se înţeleagă aceia care primesc materialnica ştiinţă şi vederea [contemplarea] fiinţelor [celor inteligibile cu mintea], curăţită de toată închipuirea adusă de simţiri, *căci lungimea anilor vieţii sunt*, zice, *de-a dreapta ei* (Pilde 3: 16). Iar **înaintea lui Dumnezeu** sunt aceia care, pentru covârşitoarea iubire a frumuseţii celei dumnezeieşti, se învrednicesc de îndulcirea lui Dumnezeu din privirea faţă către faţă şi care după urmare se îndumnezeiesc[55].

---

putea asemăna cu Cel ce va veni pe norii cerului cu putere şi cu slavă multă. Că deşi fiecare a fost răpit cu putere şi cu slavă, totuşi nu cu multă, iar Mântuitorul cu multă, din care dă fiecăruia: Sfinţii adică **în** [ἐν] nori, iar Mântuitorul **prin** [ἐπί] nori, care lucru este domnesc şi împărătesc". Iar Teodorit *fii ai lui Dumnezeu* numeşte pe păruţii dumnezei ai neamurilor, precum şi fiii oamenilor sunt numiţi oameni: „Nimeni, zice, nu se va putea asemăna Ţie", precum a zis şi în altă parte: *Şi Domnul nostru peste toţi dumnezeii* (Ps. 134: 5).

[55] [Se pot deosebi, nu fără o oarecare osteneală, cele trei trepte – deşi aici par a fi patru – ale urcuşului duhovnicesc, despre care Sfântul Maxim a scris adeseori.] Iar altul zice: „Simplu, împrejurul lui Dumnezeu sunt Sfinţii, care, neavând păcat la mijloc, nu îi desparte, nici nu-i depărtează; întru aceştia însă este *mare* Dumnezeu, pentru înălţimea gândirii, şi *înfricoşător*, pentru frica căderii (adică pentru a nu cădea [înfricoşător pentru ceea ce ar pricinui o eventuală cădere din harul Lui])". Zice însă Eusebie: „Înfricoşător este Dumnezeu peste toţi cei dimprejurul Lui, că, în mijlocul acestora stând şi de aceştia lăudându-Se şi slăvindu-Se, s-a zis că acestora le este *înfricoşător şi mare*, deoarece se apropie de El şi cunosc negrăita Lui putere. *Înfricoşător* este însă şi celor potrivnici,

9. Doamne, Dumnezeul puterilor, cine este asemenea Ție? Tare ești, Doamne, și adevărul Tău împrejurul Tău.

„O, Dumnezeule, zice, Împărate al puterilor celor de sus ori Puternice, cine este asemenea Ție?" Aceasta o zice simplu, nu în chip întrebător, ci mirător, înspăimântându-se și prin uimire învățându-ne să cunoaștem neasemănarea lui Dumnezeu. „Puternic ești, zice, să împlinești cele ce făgăduiești, pentru aceasta și crezi cu adevărat că se vor face acestea. Și nu numai puternic ești, ci și adevărat, având adevărul îmbrăcat ca o haină, pentru aceasta, împrejurul Tău aflându-se adevăr, nu se desparte niciodată de Tine". Însă David arată încă cu cuvintele acestea cum că Dumnezeu întotdeauna grăiește adevăr[56].

10. Tu stăpânești puterea mării și pornirea valurilor ei Tu o potolești.

Puterea mării este sila [forța] valurilor ei. „Tu dar, zice, Doamne, stăpânești și tulburarea, și stăpânirea mării, și Tu faci și pe una și pe celelalte când voiești". Că precum a lăudat David pe Dumnezeu, în Psalmul 73, din zidiri și din lucrurile Lui cele mari zicând *Tu ai întărit întru puterea Ta marea, Tu ai făcut*

îngrozindu-i cu muncile, pe care le aduce asupră-le pentru neascultarea dumnezeieștilor Lui porunci". A zis însă și Didim: „Așa cum cei nepricepuți se smintesc văzându-L în chip de rob și auzindu-L zicând: *Mai-nainte de a fi Avraam, Eu sunt*, tot astfel și Sfinții, dimpotrivă, Îl slăvesc și *mare și înfricoșat* Îl numesc; iar aceasta este arătat de acolo din ceea ce a strigat Petru ca din gura tuturor: *Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel viu!* (Matei 16: 16)".

[56] Pentru aceasta a zis și Teodorit: „Cine ar putea, Stăpâne, dintre cei ce sunt, să se asemene Ție? Dumnezeu al puterilor ești, Doamne. Puterea o ai împreună călătoare cu voința, toate sunt la Tine adevărate și credincioase". Iar Didim zice: „Adevăr este Cel ce zice: «*Eu sunt Adevărul* (Ioan 14: 6), căci, ca Cel singur înțelept, nu împărtășindu-Mă de înțelepciune, ci născând-o, așa sunt și singur adevărat, ca Cel ce am adevărul împrejurul Meu, nu împărtășindu-Mă, ci și altora dându-le». Că întru fiecare socotință, Părintele are pe Fiul împreună cu El: ...*și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul* (Ioan 1: 1); Părintele era întru Fiul și Fiul întru Părintele și, lumină fiind încă Dumnezeu, are pe Fiul lumină întru Sineși, precum zice Daniil: *Și Lumina este cu Dânsul* (Dan. 2: 22). Iar graiul *este* însemnează pururea-vecuire și pentru aceasta s-a zis și *strălucire de lumină pururea-vecuitoare* (Înț. lui Sol. 7: 26); a zis însă că adevărul **este** [verbul fiind înțeles dinafară] *împrejur*, și nu că a fost sau că va fi, că însăși înțelepciunea și adevărul sunt la Cuvântul și Lumina lui Dumnezeu".

cele frumoase ale pământului şi celelalte, aşa şi aici zice că *Tu ai făcut acestea şi acelea*[57].

11. Tu ai smerit ca pe un rănit pe cel mândru; întru braţul puterii Tale ai risipit pe vrăjmaşii Tăi.

„Tu, Doamne, zice, ai smerit, simţitoreşte adică, pe tot omul cel mândru", *că Domnul*, zice, *celor mândri le stă împotrivă* (Pilde 3: 34), iar gânditor, pe Diavolul – după Marele Atanasie şi Diodor –, care s-a mândrit şi pentru aceasta s-a prăpăstuit, însă *ca pe un rănit*, pentru că răniţii sunt smeriţi, căci din pricina durerii rănilor lor îşi pogoară şi îşi smeresc înalta-cugetare; că a dat Dumnezeu robilor *putere de a călca peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului* (Luca 10: 19). Unii însă, precum Teodorit, prin *mândru* a înţeles pe Faraon, iar prin vrăjmaşi, pe *Egiptenii* care s-au înecat în Marea Roşie, peste valurile căreia s-au risipit morţii. Iar *braţ al puterii Tale* a zis în loc de „braţul Tău cel puternic", iar *vrăjmaşi* zice simplu pe necinstitorii de Dumnezeu şi demoni.

12. Ale Tale sunt cerurile şi al Tău este pământul,

„Ale Tale, zice, sunt cerurile, adică cel ce se vede şi cel mai presus de acesta, care este nevăzut, şi al Tău este pământul", precum însuşi David zice în altă parte: *Toate sunt roabele Tale* (Ps. 118: 91). Iar despre ceruri am vorbit şi în

---

[57] Altul însă zice: „Cuvântul arată cum că *Cel ce este în chipul robului* (Is. 52: 13-14; Filip. 2: 7) este Cel Care şi firea cea umedă din început o a înfiinţat, *Cel ce a înconjurat cu poruncă peste faţa apei* (Iov 26: 10), *Cel ce a pus nisipul hotar mărilor şi vânturilor şi i-ai zis ei: Până aici să vii şi mai departe să nu treci, că întru sineţi se vor sfărâma valurile tale!* (Iov 38: 10-11); şi Care a arătat cu adevărat că stăpâneşte peste tăria mării când *a certat marea şi vânturile şi s-a făcut alinare mare* (Matei 8: 26)". „Dar alinare poate face, după Teodorit, numai Cel ce a pus împrejurul ei încuietori şi porţi şi hotar i-a înfipt, ca să nu poată covârşi şi să înece locurile oamenilor (cf. şi Iov 38: 10). Se potriveşte însă a numi *marea* şi ţara potrivnicelor puteri: pentru aceasta după cuvântul despre mare a adăugat şi cele despre cel rănit şi despre vrăjmaşii lui Dumnezeu, însemnând potrivnicele puteri şi mai-marii acestora, şi învăţând despre pogorârea Celui Unul Născut până la arătata mare". Iar Isihie zice: „Adevărul Tău, zice, este la cei ce Te înconjoară pe Tine, iar noi, departe de Tine aflându-ne, lucrarea Ta cea mare din Pronia cea peste pământ şi peste mare văzând-o, mărturisim că eşti puternic şi adevărul Tău împrejurul Tău este, căci domoleşti marea cea atât de înfricoşătoare, punând împrejurul ei porţi şi hotare, care, ca unui stăpân slujindu-Ţi, gârbovindu-se, se pleacă şi întru sineşi se revarsă, pentru a nu îneca tot pământul".

Psalmul 8, tâlcuind zicerea *vedea-voi cerurile, lucrurile degetelor Tale, luna și stelele, pe care Tu le-ai întemeiat.*

lumea și plinirea ei Tu o ai întemeiat,

Iarăși și aici zice ceea ce a zis mai sus. A zis însă și în Psalmul 23: *Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc în ea*, și vezi tâlcuirea acolo[58].

Miazănoaptea și marea Tu o ai zidit.

Isihie zice că Scriptura Veche cu numele *mării* numește Apusul. Pentru aceasta Cartea Numerilor, pomenind semințiile lui Israel, zice că unele se află în partea dinspre Răsărit a corturilor, iar altele către Liban, adică în părțile lui de la Miazăzi de cort, altele către mare, adică spre Vest, și altele în părțile cortului dinspre Miazănoapte. *Spre Răsărituri să se așeze cetele taberei lui Iuda. (...) Spre Miazăzi să se așeze cetele taberei lui Ruben, către Liban. (...) Cetele taberei lui Efraim, către mare. (...) Cetele taberei lui Dan, către Miazănoapte* (Num. 2: 3, 10, 18, 25). Deci ca nu cumva unii (Manihei adică) să zică despre partea dinspre Miazănoapte și parte Apuseană cum că sunt făpturi ale ziditorului celui rău, partea de Miazănoapte adică, din pricina răcelii, iar cea Apuseană, din pricina întunecimii, pentru aceasta de nevoie Sfântul Duh prin cuvintele acestea a stricat rătăcirea lor și învață că și acestea s-au făcut spre bine de Ziditorul a toate, ca unele ce sunt bune. Trebuie însă să știm că, atunci când privim către Răsărituri, înaintea feței noastre este Răsăritul, iar înapoi, la spatele nostru, este Apusul, în stânga este Miazănoaptea, iar în dreapta Miazăziua.

13. Taborul și Ermonul întru numele Tău se vor bucura,

Taborul și Ermonul sunt munți și hotare ale pământului făgăduinței; drept aceea, prin aceștia doi, a arătat gânditor tot acel pământ al făgăduinței, adică cum că se va bucura întru numele lui Hristos, adică prin Hristos ori pentru că se numește de la Hristos*. Prin *pământ* însă înțelegem pe oamenii care îl locuiesc, fiindcă în acești doi munți a făcut Domnul oarecare petreceri aflându-Se cu trupul

---

[58] Iar Eusebie zice: „*Lume* a numit partea pământului cea locuită, osebind-o de cea pustie și nelocuită; a adăugat însă și *plinirea ei*, însemnând astfel neamul oamenilor celor ce locuiesc lumea. Însă *plinirea lumii*, de vei zice-o altfel, nu vei greși de vei zice-o Biserica Mântuitorului, pe care Însuși o a întemeiat pe piatra credinței".

* Ori: pe temeiul peceții lăsate de El acolo.

pe pământ şi în Tabor S-a schimbat la faţă, iar în Ermon a înviat pe Fiul văduvei, că în acest Ermon se află cetatea Nain, întru care l-a înviat pe acela[59].

brațul Tău este cu putere.
14. Să se întărească mâna Ta, înalță-se dreapta Ta,

Aceasta se citeşte pe dos şi în chip inversat. Deci zice: „Puterea Ta, Doamne, este preatare", că *braț al lui Dumnezeu* numeşte puterea Lui, care este Hristos: *Hristos*, zice, *este puterea lui Dumnezeu şi înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24). „Să se întărească, zice, mâna Ta împotriva vrăjmaşilor Tăi, înalță-se dreapta Ta spre acoperământul nostru", iar *mână* şi *dreaptă* numeşte puterea lui Dumnezeu, David cerând îndoita ei lucrare – pedepsitoare şi de bine făcătoare, adică să izbândească asupra străinilor şi vrăjmaşilor, iar pe iubiții Săi să-i acopere, după Teodorit. Am spus însă ce însemnează înălțarea mâinii lui Dumnezeu la Psalmul 9, tâlcuind zicerea *scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu, înalță-se mâna Ta*[60].

---

[59] Iar după Marele Chiril: „Prin aceasta însemnează cele patru părți ale lumii: prin Miazănoapte – părțile Crivățului, iar prin mare – pe cele ale Apusului, iar prin Muntele Ermoniim [Ερμωνιιμ], cel ce este în pustiul Sinai – Miazăziua, iar prin Tabor, care este în Galileea – partea Răsăritului. Se vor bucura însă munții aceia, Ermonul [Ερμων] adică, botezându-Se Domnul, şi Taborul, schimbându-Se la față". Se vede însă că *Ermonul* acesta se zice chiar şi Ermoniim şi Aermon [Αερμων, în rom. a fost trad. şi prin *Hermon*], după Hrisostom şi Teodorit, care îl numesc pe acesta cu neosebire, la fel ca şi dumnezeiescul Chiril – şi Ermon, şi Ermoniim, măcar că în Deuteronom se scrie: *Şi au moştenit pământul (...), la Muntele Sion, care este Aermon* (4: 48), şi la Paralipomena la fel se vede, că unul este Ermon şi altul Aermon, că zice aşa: *Urmaşii jumătății din seminția lui Manase au locuit de la Vasan până la Baal-Ermon şi Sanir şi Muntele Aermon* (I Paralip. 5: 23). Însă Muntele Aermonului se află la Răsărit de pământul făgăduinței, împreună cu Muntele Galaat şi Sanir. A zis însă şi Didim: „Pomeneşte de aceste două părți de pământ, fiindcă sunt dinspre mare, adică de la Miazăzi, pentru că marea se află la Miazăzi de Ierusalim, unde locuiesc Egiptenii, pe care i-a certat cu bătaia, mântuind pe poporul Său; iar spre Miazănoapte locuiesc Asirienii. „Lesnicioasă, zice, Îți este Ție şi sfărâmarea acestora, precum a fost şi cea a Egiptenilor acelora". Zice însă cel nenumit: „*Tabor* se tâlcuieşte ales, iar *Ermon*, înălțare de lumină, că cel ce s-a norocit de dumnezeiasca alegere, şi de lumină se înalță, se bucură întru numele lui Dumnezeu".

[60] Zice însă Sfântul Chiril: „Domnul Cel Unul Născut Se zice şi *braț al Părintelui*, după cea scrisă: *Brațul Domnului cui s-a descoperit?* (Ioan 12: 38), iar *mână*, după cea scrisă: *Mâna Domnului le-a făcut pe acestea* (Is. 14: 20), şi *dreaptă*, după aceasta: *Dreapta Domnului m-a înălțat* (Ps. 117: 16). Zice dar: «Înalță-se dar dreapta Ta, lucrând cele preaslăvite, slăvit arătându-se făcând puteri»". Iar Atanasie zice: „«Brațul Tău, Stăpâne, s-a arătat tuturor cu putere». Că deşi S-a făcut om şi S-a arătat ca noi, totuşi covârşirea măririi Lui a stătut vederată".

dreptatea şi judecata este gătirea scaunului Tău.

Achila a zis „dreptatea şi judecata sunt temelia scaunului Tău", iar Simmah, „întărirea". Am spus însă că graiul *a găti* însemnează de multe ori graiul „a întări", iar înţelesul zicerii este acesta: „Tu, Judecătorule, drept eşti şi judecătorescul Tău scaun stă întărit pe dreptate şi pe judecată", că şi această formă obişnuieşte Scriptura Veche a întrebuinţa, adică nume statornicit*, şi nu epitet, precum este ceea ce zice mai jos: *mila şi adevărul*, care s-au pus în loc de „milă adevărată". Ori *dreptate* numeşte deprinderea de a judeca, iar *judecată*, hotărârea, precum şi *milă* numeşte milostivirea, iar *adevăr*, împlinirea făgăduinţei lui Dumnezeu.

15. Mila şi adevărul vor merge înaintea feţei Tale,

Cu acestea patru, adică cu dreptatea, judecata, cu mila şi cu adevărul, David le arată pe acestea patru, adică: „Că Tu, Doamne, zice, fireşte eşti ştiutor de **a judeca cu dreptate** şi **a hotărî**, **a milui** şi **a adeveri**, pentru aceasta şi firea omenească cu dreptate o vei judeca, care se tiraniseşte de vrăjmaşul, şi vei hotărî împotriva tiranului Diavol şi a idolilor: şi făptura Ta o vei milui şi întru făgăduinţele Tale, pe care mi le-ai dat mie şi aleşilor Tăi, vei adeveri". Însă cineva poate zice şi altfel, anume că mila şi adevărul lui Dumnezeu se zic că merg înaintea lui Dumnezeu deoarece nimeni nu poate sta înainte împotriva feţei lui Dumnezeu, adică în preajma cunoştinţei Lui, de nu se va milui mai-nainte şi nu se va încrede cu adevărat în dogmele Lui, că mila şi adevărul îl întâmpină întâi [mai cu seamă] pe unul ca acesta. Oarecari însă acestea le-au înţeles ca zise despre judecata din urmă, adică cum că „Tu, Doamne, eşti Judecător preadrept şi la judecata Ta merge mai întâi mila şi apoi adevărul", fiindcă nimeni nu poate suferi adevărul mustrărilor lui Dumnezeu, de nu se va amesteca cu adevărul şi dumnezeiasca milă[61].

fericit este poporul care cunoaşte strigare.

Am spus de multe ori că *strigarea* este un glas de biruinţă. Deci fericeşte aici David pe cei ce au ştiut să cânte cu dulceaţă laudă de biruinţă lui Hristos, Biruitorului asupra Diavolului, adică pe Creştini, după Marele Atanasie. Ori şi

---

* συνουσιαστικός, adică cel oficial, cunoscut într-o comunitate.

[61] Pentru aceasta a zis Eusebie: „Înaintea dreptăţii şi a judecăţii pomeneşte mila şi adevărul, că dreptatea are trebuinţă de milă şi, mai-nainte de pedeapsă, de blândeţe, căci altminteri niciunul dintre oameni nu poate suferi nebiruirea dreptăţii".

după alt chip: fericeşte pe cei ce ştiu să strige împotriva nevăzuţilor vrăjmaşi demoni, biruindu-i şi înfrângându-i prin nevoinţă.

16. Doamne, întru lumina feţei Tale vor merge

Faţa Părintelui este Fiul, precum am zis în Psalmul 4, iar *lumina Fiului* sunt poruncile Lui: *Că făclie*, zice, *sunt picioarelor mele legea Ta şi lumină cărărilor mele* (Ps. 118: 105). Zice deci că Creştinii, care cunosc strigarea cea de mai sus, adică cei care ştiu să laude pe Hristos şi să biruiască pe Diavolul, aceştia vor umbla întru înseşi poruncile lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu[62].

şi întru numele Tău se vor bucura toată ziua

„Creştinii, zice, cei ce cunosc strigarea cea de mai sus, se vor bucura totdeauna numind numele Tău"[63]. Căci dacă omul cel drept, care îşi aduce aminte numai de Dumnezeu*, se veseleşte – *că ne-am adus aminte de Dumnezeu*, zice, *şi ne-am veselit* (Ps. 76: 3) –, cu mult mai vârtos se va bucura cineva atunci când Îl numeşte. Ori cuvântul acesta se dă lui Hristos, pentru al Cărui nume se bucură Creştinii cei ce de la El se numesc.

şi întru dreptatea Ta se vor înălţa.

Dreptatea Părintelui este Fiul, după Apostol, *Care S-a făcut nouă Înţelepciune de la Dumnezeu, Dreptate şi Sfinţenie* (I Cor. 1: 30). Acesta dar va învăţa pe Creştini, pe care, osebindu-i prin Evanghelie de la cele pământeşti, i-a suit la cer.

17. Că lauda puterii lor Tu eşti

Puterea Creştinilor este Hristos, ca Unul Care-i împuterniceşte, iar *lauda lui Hristos* este Tatăl, Căruia atât de mult I Se cucerniceşte, încât în toate părţile Evangheliei Îl mărturiseşte drept Părinte al Său şi întru El afieroseşte toate lucrările Sale.

---

[62] Iar altul zice: „Întru lumina Duhului Celui ce prin Fiul Se purcede, Care este faţa Părintelui, vor merge purtătorii de Duh, căci Duhul Sfânt îi povăţuieşte către fiecare din cele ce se fac întru lumină".

[63] Iar marele Chiril zice: „Îi fericeşte pe Sfinţii apostoli, că prin numele lui Hristos şi cu puterea Lui făceau minunile ce le făceau; însă ne încununează de-a pururea şi pe noi numele cel bun al lui Hristos, care este numit asupra noastră, căci de la Hristos ne-am numit Creştini". Aceasta o zice şi Isihie.

* Sau: care neîncetat Îl pomeneşte pe Dumnezeu.

și întru bunăvoința Ta se va înălța cornul nostru.

Bunăvoința Tatălui este înomenirea Fiului și cele câte se cuvin ei. Iar despre *corn* am vorbit în Psalmul 74, că uneori adică se înțelege în loc de putere, iar alteori în loc de laude și de slavă. Împreună se numără David aici cu Creștinii, precum și în alte locuri, pentru că din sămânța sa urma să Se nască Hristos și, prin urmare, prin Hristos urma să se facă și el rudă cu Creștinii. Căci Creștinii sunt fii ai lui Hristos, iar Hristos, după trup, este fiu al lui David; ori cuvântul acesta s-a zis dinspre fața Creștinilor[64].

18. Că a Domnului este sprijinirea, și a Sfântului lui Israel, Împăratul nostru.

Ceea ce a zis mai sus zice și aici, că sprijinirea și ajutorul este numai al Domnului și al Sfântului lui Israel. *Sfântul lui Israel* este însă Dumnezeu, precum am zis la Psalmul 76: *Și pe Sfântul lui Israel L-au mâniat*; însă Îl numește pe Dumnezeu și *Împărat*, fiindcă El, firește, este Domn al nostru[65].

19. Atunci ai grăit în vedenii fiilor Tăi

Atunci se înțelege în loc de „la vreme potrivită". Prin *ai grăit* zice adică „ai grăit cele despre mine, David", iar *în vedenie* zice în loc de „în pricepere*", fiindcă vedenia decât toate celelalte simțiri este mai curată și mai pricepătoare, că așa se scrie și la Ieșire: *Și tot poporul încă vedea glasul Domnului* (20: 18), în loc de a zice „simțea [pricepea]". Iar *fii ai lui Dumnezeu* zice pe prooroci, ca pe niște iubiți ai lui Dumnezeu prin fapta bună[66]. Urmează de aici ca Dumnezeu să fi descoperit multor prooroci cele despre David, și pentru aceasta zice David aici acestea, precum și Proorocul Natan i-a spus multe. Care sunt însă acestea? Deși acestea se văd că s-au zis despre David, fiindcă în parte se potrivesc la pricinile lui

---

[64] Iar Teodor zice: „*Corn* numește slava. Deci zice către Părintele: «Fiindcă Tu ai binevoit a trimite pe Cel Unul-Născut, pentru aceasta s-a înălțat slava noastră, că ne-am slăvit împreună sculându-ne cu Hristos» (La Nichita)".

[65] Iar nenumitul tâlcuitor zice: „*Sprijinirea* poate fi și a *Domnului*, ca una ce se lucra de El, și a *Sfântului lui Israel*, fiindcă rămânea în ea; ca un Sfânt ce acum este sprijinire celor ce se sfințesc, văzându-L pe El cu mintea ca un covârșitor, «că a Domnului, Împăratul nostru, este *sprijinirea* și a *Sfântului lui Israel*»".

* αἰσθήσει = simțire, percepție, discernământ.

[66] Pentru aceasta, Simmah zice așa: „«Atunci ai grăit în vedenie fiilor Tăi». Și zice: «Am văzut făgăduințele Tale cele făcute prin prooroci, după Teodorit, că pe aceștia îi numeau cei vechi și văzători, și privitori".

David, se arată însă că s-au zis despre Hristos. Minunat însă este harul Dumnezeiescului Duh, cum cu lesnire a amestecat pricinile lui David cu cele despre Hristos, şi împreună a umbrit cu tipul [prefigurarea] asemănarea şi adevărul[67].

şi ai zis: „Pus-am ajutor pe cel puternic, înălţat-am pe cel ales din poporul Meu.

„Tu, Doamne, zice, ai zis despre David: am dat ajutorul Meu celui puternic". Se vede de aici că Dumnezeu puternic îl zice pe David, ca împărat, fiindcă cei vechi numeau pe împăraţi puternici şi tari, însă, după Dumnezeire, mult mai puternic este Hristos: *Că Hristos*, zice Pavel, *este Puterea şi Înţelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24). Asemenea şi *ales* se vede că îl zice pe David, pentru că Dumnezeu l-a ales din poporul Iudeilor spre a fi împărat şi *l-a înălţat* la slavă pentru vitejiile lui. Iar întru adevăr, pe Hristos L-a slăvit Dumnezeu, după omenitate, din poporul Iudeilor întru unirea cea după Ipostas, fiindcă Sfânta Fecioară, care L-a născut, din poporul Iudeilor era. L-a înălţat însă datorită unirii (ori poate pentru deşertare [chenoză]). Pentru aceasta zice şi Pavel despre Hristos: *Pentru aceasta şi Dumnezeu L-a preaînălţat* (Filip. 2: 9).

20. Aflat-am pe David, sluga Mea, cu untdelemn sfânt al Meu l-am uns pe el.

Aceasta eu înţeleg că despre singur David o zice Dumnezeu, asemenea şi cele următoare, până la *şi întru numele Meu se va înălţa cornul lui* (v. 24), după Diodor, măcar că unii, precum dumnezeiescul Chiril şi Didim şi Eusebie şi Isihie, şi pe acestea le dau la Hristos. „Am aflat, zice, pe David de împărat, căutându-l între fiii lui Iesei", că a zis Dumnezeu către Samuil: *Am văzut între fiii lui Iesei*

---

[67] Zice însă Marele Atanasie: „*Atunci* în loc de «din vechime» prin vedenii, prooroceşte, ai grăit fiilor Tăi (adică celor chemaţi la vrednicia înfierii). Ce ai grăit? Aceasta: *Pus-am ajutor pe cel puternic*, adică «celor neputincioşi şi celor covârşiţi de Satana le-am pus scăpare pe cel puternic», iar *cel puternic* este Cel pe Care ni L-a dat nouă Părintele spre ajutor, cu adevărat Hristos este, fiindcă este Domn al puterilor". Iar Didim a tâlcuit zicerea *întru vedenii* „întru înţelegere". Că cel ce nu înţelege, pe cel ce grăieşte doar îl aude, iar cel ce înţelege se apucă cu vederea de mintea grăirii celui ce zice, iar Dumnezeu mai vârtos celor ce sunt socotiţi fii desăvârşiţi le arată ori le zice întru vedenie, după ceea ce se scrie: *Şi poporul vedea* (adică înţelegea) *glasul Domnului* (Ieş. 20: 18). Astfel erau vedeniile proorocilor, nu simţitoreşte văzându-le ei, ci gânditoreşte privindu-le. David însă şi puternic, şi ales din zece mii Îl numeşte pe Hristos, după Cântarea Cântărilor (5: 10), întrucât a fost uns cu Duhul Sfânt ca Arhiereu şi Împărat şi din sământa lui David S-a născut.

Mie împărat (I Împărați 16: 1). Iar după ungerea lui David, Cartea I a Împăraților istorisește: *Și a luat cornul cu untdelemn și l-a uns în mijlocul fraților lui* (16: 13). Iar *sfânt al Meu* a numit Dumnezeu untuldelemn al ungerii, deoarece era dumnezeiesc, căci alcătuirea lui o avea de Dumnezeu învățată și tainică[68].

21. Pentru că mâna Mea va ajuta lui și brațul Meu va întări pe dânsul.

Mână și *braț* numește puterea și ajutorul cel de la Dumnezeu, precum de multe ori am tâlcuit.

22. Nu va folosi vrăjmașul întru el și fiul fărădelegii nu va adăuga a-i face lui rău.

Limba evreiască obișnuiește a numi graiul „a folosi" în loc de „a isprăvi", după Didim, precum și aici, acum, că așa se scrie și la Evanghelie: *Vedeți că nu folosiți nimic?* (Ioan 12: 19) în loc de „nu biruiți, nu isprăviți". „Vrăjmașul, zice, de-l va vrăjmăși pe David, nu va isprăvi nimic cu el; și, fiind *fiu al fărădelegii*, adică nelegiuit, nu va adăuga a-i face rău"; de se va ispiti cineva adică a face rău lui David, a doua oară nu se va mai ispiti a-i face rău, fiind deja rănit o dată de David. Însușire a limbii evreiești este și a numi pe cel nelegiuit *fiu al fărădelegii*, și pe om, *fiu al omului*, și pe nedrept, *fiu al nedreptății*, și pe cel pierdut, *fiu al pierzării*, și pe cei neascultători, *fii ai neascultării*[69].

---

[68] Zice însă Teologul Grigorie: „Hristos (adică *uns*), prin aceea că este Dumnezeu, este uns după omenitate". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Dumnezeu, fiind Cuvântul, când S-a născut trupește din Fecioara și S-a făcut om, atunci, și omenește primind ungerea, S-a numit uns (adică Hristos)". Zice însă și Isihie: „Dumnezeu, fiind Cuvântul, când S-a născut trupește din fecioara și a ieșit om, rămânând precum era Dumnezeu, atunci, pentru tine luând ungerea, Sa numit uns (Hristos). Că Dumnezeu, fiind Cuvântul și aflându-Se Împărat mai-nainte de veacuri, Și-a însușit Lui pe ale noastre, ca și noi să ne îmbogățim printr-ale Lui". Și iarăși Chiril: „*Tatăl – Care rămâne întru Mine – face lucrările Lui* (Ioan 14: 10), iar aceasta este ceea ce zice Tatăl despre Dânsul: *Pentru că mâna Mea va ajuta Lui și brațul Meu va întări pe Dânsul*".

[69] Tot Chiril potrivește aceasta la Hristos, zicând: „Deși Iudeii au zis despre Hristos: *Veniți să-L omorâm pe El și să avem noi moștenirea Lui* (21: 38), dar socotința lor și a Satanei a fost fără de minte, iar apucătura lor le-a ieșit întru nelucrare, că Hristos a înviat a treia zi călcând moartea și prădând iadul, drept care adevărată este cea zisă: *Nu va folosi vrăjmașul întru El*".

23. Şi voi tăia de la faţa lui pe vrăjmaşii lui, şi pe cei ce-l urăsc pe el îi voi înfrânge.

„Eu, zice, voi tăia pe toţi vrăjmaşii lui David de dinaintea feţei lui şi pe cei ce-l urăsc îi voi birui"[70].

24. Şi adevărul Meu şi mila Mea cu dânsul şi întru numele Meu se va înălţa cornul lui.

„Cu David, zice, va fi adevărata Mea milă", precum am zis mai sus, adică adevărul făgăduinţei lui Dumnezeu şi mila ajutorului Lui[71]. Iar *corn al lui David* este Hristos, după Diodor, adică lauda şi slava, pentru că, precum din cap răsare cornul dobitoacelor cornute şi coarnele le sunt puterea şi podoaba lor, aşa şi David era cap al Iudeilor, adică fiindu-le împărat, că prin capete numim pe stăpânitori, iar din capul acesta al lui David a odrăslit Hristos ca un corn, Care cinstea şi slăvea pe David, precum şi coarnele cinstesc vietăţile cele cornute. Însă Hristos nu numai pentru aceasta Se zice corn, ci şi pentru că, după Dumnezeire, este mai înalt decât toţi, precum şi cornul este mai înalt decât toate mădularele vietăţilor cornute. Deci a zis Dumnezeu şi Tatăl că „cornul lui David (adică Hristos) Se va înălţa întru numele Meu", adică numindu-Se Dumnezeu. Cu acest cuvânt se conglăsuieşte şi Zaharia, părintele Mergătorului-înainte, zicând la Evanghelie: *Şi a ridicat corn de mântuire în casa lui David, slugii Sale, precum a grăit prin gura Sfinţilor Săi prooroci celor din veac* (Luca 1: 69-70), însemnând adică pe prooroci, adică pe cei pe care David i-a numit mai sus *fii ai lui Dumnezeu*, iar *casă a lui David* (cf. Luca 1: 27) a numit neamul lui David[72].

---

[70] Iar Atanasie zice: „Vrăjmaşii lui Hristos Iudei au fost cei ce au fost daţi oştii Romanilor şi care au fost pierduţi desăvârşit".

[71] „Mai înalt însă [după o tâlcuire mai înaltă], după dumnezeiescul Chiril, *adevăr* numeşte închinarea şi slujirea cea întru Duh şi adevăr despre care ne-a învăţat Hristos, pe care şi Însuşi Dumnezeu Tatăl împreună cu Fiul o primeşte; că în Hristos şi cu Hristos este adevărul Tatălui, adică puterea adevăratei slujiri, cu Dânsul iarăşi este şi mila, adică iertarea cea prin credinţă".

[72] Iar Chiril zice: „Obişnuieşte de Dumnezeu insuflata Scriptură a numi *corn* la cei păcătoşi «mândria», iar la cei drepţi, «slava»; deci cu numirile cele ce se cuvin mai ales Părintelui Se slăveşte şi Însuşi Fiul, pentru aceasta şi zice către Părintele Său: *Toate ale Mele ale Tale sunt şi ale Tale ale Mele* (Ioan 17: 10)".

25. Şi voi pune în mare mâna lui şi în râuri dreapta lui.

Prin numirea *mării* a arătat ostroavele, pentru că acestea se află în cuprinsul mării, iar cu numirea *râurilor* a arătat uscatul, fiindcă râurile se află în locurile cele uscate, iar *mână* şi *dreaptă* a numit stăpânia şi domnia. Unde dar se vede că David a stăpânit toate? În nicio parte a Scripturii. Hristos însă a stăpânit şi peste toată marea, şi peste tot pământul, precum s-a zis la Psalmul 71: *Şi va stăpâni de la mare până la mare şi de la râuri până la marginile lumii.* Drept care, *mână* şi *dreaptă* să nu le înţelegi pe cele ale lui David, ci ale cornului lui David, adică ale Stăpânului Hristos[73].

26. Acela Mă va chema pe Mine: „Părintele Meu eşti Tu, Dumnezeul meu şi Sprijinitorul mântuirii mele".

Aici lipseşte „zicând" şi trebuie să se înţeleagă pe dinafară, adică: „Acesta Mă va chema zicând: Părintele Meu eşti Tu". Unde dar a numit David pe Dumnezeu *Părintele său*? Nicăieri. Iar Hristos în prea multe părţi ale Evangheliei Îl numeşte, ca Dumnezeu, Părinte al Său. Iar *Dumnezeu* şi *Sprijinitor* Îl numeşte ca om, după Chiril şi Isihie. Că aşa a zis către Maria Magdalena: *Mă sui către Tatăl Meu şi Tatăl vostru, şi Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru* (Ioan 20: 17).

27. Şi Eu, pe Întâiul-Născut, voi pune pe Dânsul înalt mai mult decât împăraţii pământului.

Întâi-Născut Îl numeşte Pavel pe Hristos în trei feluri: *Întâi-Născut între mulţi fraţi* (Rom. 8: 29), *Întâi-Născut între morţi* (Col. 1: 18) şi *Întâi-Născut decât toată zidirea* (Col. 1: 15), adică ca o pârgă a poporului celui nou, ca Cel ce a fost Cel dintâi Care S-a sculat dintre morţi întru nemurire şi ca Cel mai ales decât toată făptura cea nouă a credincioşilor. Iar *mai înalt decât împăraţii* Îl zice David, pentru că Hristos, pe împăraţii care L-au cunoscut pe El de Dumnezeu, îi are supuşi Lui, dar El Se face mai presus şi decât cei ce-L vrăjmăşesc, şi aşa, după

---

[73] Iar Eusebie zice: „Însă cu un cuvânt mai adânc ai putea zice că dreapta Lui se zice că este în râuri, deoarece toţi cei ce vor sta de-a dreapta Lui se vor curăţa prin baia naşterii celei de-a doua, învrednicindu-se de primirea Sfântului Duh, însă *râuri ale Lui* se zic «popoarele», după cea scrisă: *Râurile vor plesni cu mâinile* (Ps. 97: 10). Iar cealaltă, osebită de *dreaptă* – zic adică pe *mâna* cea pedepsitoare şi puternică, care s-a pus în mare şi în valurile vieţii cele sărate, unde petrece balaurul –, pedepseşte pe vrăjmaşi şi smereşte pe balaurii cei de acolo". Iar în *Raiul Părinţilor* [adică Limonariul], un bătrân tâlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Mântuitorul a pus stânga Sa în mare, adică în lume, iar dreapta Sa în râuri, adică în apostoli".

chipul acesta. Hristos este mai înalt şi decât împărații cei credincioşi, şi decât cei necredincioşi. David însă a biruit pe toți împărații pământului, însă fiind împărat doar al Iudeii.

28. În veac voi păzi lui mila Mea şi aşezământul de lege al Meu credincios lui.

„Lui Hristos, zice, voi păzi mila Mea, fiindcă are trebuință de ea după omenitate". Dar Lui nu-I trebuie pentru Sineşi, ci pentru cei ce se vor naşte dintr-Însul în Duhul, adică pentru Creştini, pentru care şi roagă pe Părintele, făcându-Se mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. *Aşezământ credincios* numeşte însă adevărata făgăduință cea către David, care urma să-şi ia împlinirea întru Hristos, că s-a zis mai sus: *Până în veac voi găti seminția Ta*[74].

29. Şi voi pune în veac sămânța lui,

Sămânța lui Hristos este cuvântul Evangheliei care s-a semănat în sufletele ucenicilor Lui, care cuvânt rămâne în veacul veacului. Asemenea, *sământă a lui Hristos* este şi poporul Creştinilor, după Teodorit şi Diodor, care duhovniceşte s-a născut a doua oară prin Sfântul Botez din toate neamurile oamenilor. Iar în loc de *în veac*, Simmah a zis „cu necurmare", şi, cu adevărat, porțile iadului nu vor birui Biserica lui Hristos, precum Însuşi a zis (cf. Matei 17: 18).

şi scaunul lui ca zilele cerului.

„Scaunul Împărăției lui Hristos îl voi face atât de îndelung-petrecător* şi plin de zile, ca zilele cerului, că îndelungate şi dăinuitoare sunt ele, pentru că îşi păstrează firescul lor hotar". Se potriveşte zicerea aceasta cu aceea ce zice că *va rămâne împreună cu soarele* (Ps. 71: 5). Iar *zilele cerului* se zic deoarece cerul le isprăveşte cu mişcarea circulară a soarelui celui de pe ceruri. Să arate dar Iudeii, după Teodorit, care sămânță a lui David s-a pus în veacul veacului, adică care să se fi păstrat în Împărăție? Sau care scaun împărătesc al lui David a rămas dăinuitor? Niciunul, căci împărăția lui David s-a sfârşit cu Iehonia şi Sedechia, pe

---

[74] Pentru aceasta a zis Chiril: „Cu adevărat întâiul Aşezământ a încetat, pentru neputința şi nefolosința lui, că legea nimic n-a săvârşit, având umbre şi chipuri [tipuri] şi doar forma adevărului, însă nouă ni s-a făcut o introducere de o nădejde mai bună". Aceleaşi le zice şi Marele Atanasie, adăugând şi acestea: „Poporului celui ce a crezut în Hristos *voi păzi mila Mea*, adică iertarea păcatelor cea prin credință".

* Îl voi face să dăinuie atât de mult.

care, deosebit unul de altul luându-i robi Babilonienii, i-au dus în Babilon: pe Sedechia desăvârşit l-au orbit, iar pe Iehonia l-au dus în robie. Prin urmare, dacă scaunul lui David a fost desăvârşit răsturnat, nimeni în afară de acela n-a şezut într-însul, deoarece, după slobozenia cea din robie, Zorobabel nu s-a făcut împărat, ci povăţuitor* de popor al Iudeilor. Iar acestea le arată psalmul de mai jos; pentru aceasta, împărăţia lui David nu a rămas la strănepoţii lui mai mult de 400 de ani[75].

30. De vor lăsa fiii lui legea Mea, şi după judecăţile Mele nu vor umbla.

31. De vor spurca dreptăţile Mele şi poruncile Mele nu le vor păzi,

32. Certa-voi cu toiag fărădelegile lor şi cu bătăi nedreptăţile lor.

„De vor lăsa, zice, fiii lui Hristos - adică Creştinii cei prin Evanghelie şi prin baia Sfântului Botez născuţi a doua oară - legea Mea şi nu vor umbla întru judecăţile Mele şi vor necinsti dreptăţile Mele, şi poruncile Mele nu le vor păzi, Eu voi cerceta fărădelegile lor cu toiag şi cu bătaie". Ce osebire este între judecată, dreptate şi poruncă, am spus la Psalmul 17, tâlcuind zicerea *că toate judecăţile Lui înaintea mea sunt*. Iar vor spurca este în loc de „vor defăima", că lucrul cel nesfinţit se zice spurcat, spre osebire de cel sfinţit, adică cel de obşte şi de nimic. Iar *toiag* şi *bătaie* numeşte ispitele[76]. Înţelesul zicerii însă este de acest

* δημαγωγός = un fel de lider popular.

[75] De unde Teodorit face socoteală, zicând: „Drept aceea, prin Stăpânul Hristos, lui David îi rămâne seminţia în veac şi scaunul lui va dăinui totdeauna; că aşa a proorocit Fericitul Isaia, că după ce a zis *prunc S-a dat nouă, un Fiu S-a dat nouă* (Is. 1: 5), adaugă zicând despre *scaunul lui David* şi că împărăţia lui o va întemeia de acum şi până în veac (v. 6). Tot aşa, şi cele despre Stăpânul Hristos proorocindu-le cuvântul, vorbeşte despre împăraţii cei ce au urmat în mijloc". A zis însă şi Didim: „De vreme ce Domnul a zis că *cerul şi pământul vor trece, iar cuvintele Mele nu vor trece*, netrecând cuvintele, va împărăţi Hristos şi după trecerea cerului, şi după cea a pământului; că nu a zis «până va trece cerul», ci *ca zilele cerului*, iar după această trecere şi ducere (adică schimbare) va fi cer, fiindcă trecerea lui nu înseamnă stricare".

[76] Zice însă Marele Vasile: „Pe cei ce păcătuiesc păcate de iertare (iertabile), îi îngrozeşte cuvântul după care fărădelegile lor se vor cerceta cu toiag: că pedepsitor oarecare fiind toiagul lui Dumnezeu, nu aduce asupra lor judecăţi neîntoarse, iar celor ce păcătuiesc cu nevindecare [incurabil], ce le va mai rămâne?" „Toate rănile (ori bătăile) le-aţi petrecut, toate bătăile cele întorcătoare le-aţi defăimat; zdrobirea vă aşteaptă, că, din pedepsele ce se întâmplă după împrejurări, unele adică se fac pentru oarecari păcate, altele pentru îndreptarea moralului, iar altele, pentru a fi zdrobiţi cei deznădăjduiţi {de mântuire}, precum asupra lui Faraon, căci unii ca aceştia nu se mai îngrozesc nici de răni, nici de bătăi, nici de pieire".

fel: „Eu voi înțelepți pe Creștinii călcători ai legii Mele cu sculări asupră-le ale neamurilor, cu tirani, cu ciume, cu foamete și cu alte pedepse de acest fel, însă nu Mă voi întoarce desăvârșit dinspre ei"; iar *fărădelegi* și *nedreptăți* zice păcatele și călcările de porunci.

33. Iar mila Mea nu o voi depărta de la dânșii, nici nu voi face nedreptate întru adevărul Meu.

„Nu voi ridica, zice, mila Mea de la călcătorii poruncilor Mele, jelindu-i pe ei și așteptând pocăința lor". O, nemărginită iubire de oameni! Că, bătând Dumnezeu, miluiește și nu dă bătaie nedreasă fără amestecarea milei, ci-i bate și-i pedepsește ca pe niște defăimători și-i miluiește însă ca pe ai Săi. „Dar nici nu voi nedreptăți, zice, pe David, călcând tocmelile și făgăduințele pe care le-am dat lui[77]". Oarecari copii-manuscrise zic: „Nici nu voi face această călcare întru adevărul Meu", adică pentru că sunt adevărat[*].

34. Nici nu voi spurca așezământul Meu; și cele ce ies din buzele Mele nu le voi defăima.

„Nu voi face de nimic, zice, așezământul și făgăduința pe care le-am dat lui David". Că vrednicia [valoarea] așezământului este adevărul lui, iar nimicnicia lui este stricarea și călcarea lui. Iar *așezământ* zice cuvântul cel de mai sus, adică acesta: *În veac voi păzi lui mila Mea*; iar *cele ce ies din buzele Mele nu le voi defăima* este tâlcuire a celei de mai sus. Acest cuvânt – *prin buzele Mele* – este de omenească cuviință, că *buze* și *gură* și *limbă* a lui Dumnezeu sunt cuvântul Lui.

35. O dată M-am jurat întru cel sfânt al Meu, au doară minți-voi lui David?

Zicerea *o dată* este aici în loc de „cu adevărat", precum este și aceea: *O dată a grăit Dumnezeu*, de la Psalmul 61: 12[78]. „M-am jurat, zice, cu adevărat,

---

[77] Iar Marele Atanasie zice: „Simmah a redat zicerea *nu voi face nedreptate* prin «nu voi călca», iar Achila prin «nu voi minți». Deci zice de nenumărate ori: «De vor nelegiui cei din neamul lui David, îi voi supune pe dânșii bătăilor, iar făgăduința cea către David nu o voi minți»".

[*] Altfel spus: pentru că sunt Dumnezeu adevărat, credincios făgăduințelor pe care le fac, Îmi este cu neputință să fac o călcare ca aceasta.

[78] Și Eusebie încă zice: „*O dată* dar zice adevărul hotărârii, care nu primește strămutare". Aceasta o zice și Isihie.

adică am întărit asupra sfințeniei Mele", după Isihie[79]. Fiindcă fiecare om care se jură se jură pe ce are mai mare, Dumnezeu, fiindcă nu are pe nimeni mai presus de Sineşi asupra căruia să Se jure, pentru aceasta Se jură asupra Sa şi asupra sfinţeniei Sale, precum o spune aceasta Marele Pavel în Cartea cea către Evrei, la cap. 6. Iar aceasta, *au doară minți-voi lui David?*, este în loc de „nu voi minți lui David", că aceasta este însuşire a Scripturii Vechi, a lua pe *au doară* în loc de „nu", la cei ce se jură. În acelaşi fel este şi aceea: *Cum s-a jurat Domnului [şi] a făgăduit Dumnezeului lui Iacov: au doară voi intra în lăcaşul casei mele?* (Ps. 131: 2-3) în loc „de nu voi intra", şi altele asemenea.

36. Sămânța Lui în veac va rămâne şi scaunul Lui ca soarele înaintea Mea,

Sămânța lui David este Hristos după trup, precum am zis mai sus, Care adică cu voia Creştinilor împărăteşte peste ei în veac, iar peste necredincioşi, şi fără a voi ei, *că Mi S-a dat*, zice, *stăpânire în cer şi pe pământ* (Matei 28: 18). Iarăşi *sămânța lui Hristos* este cuvântul Evangheliei şi Creştinii cei ce printr-însul se nasc duhovniceşte a doua oară, precum şi aceasta o am zis. „Deci şi Evanghelia, şi Creştinescul popor al lui Hristos va rămâne în veac, zice, după făgăduința Mea. Dar şi scaunul, adică împărăția lui Hristos cea asupra Creştinilor, se va face, zice, vestit şi statornic ca soarele". Pentru ce a luat aici soarele spre închipuirea şi asemănarea statorniciei, am pus la Psalmul 71, tâlcuind aceasta, *şi împreună va rămâne cu soarele*, adică împărăţia lui Hristos va fi până când este soarele, adică nesfârşită[80].

---

[79] Iar Diodor zice: „Ori se jură asupra Sfântului Său Fiu, jurând ca un Părinte drept asupra Fiului Cel adevărat şi iubit". Şi însemnează că, după Eusebie, „pentru cele necurmate şi rămânătoare Se jură Dumnezeu, drept care, preotului celui după rânduiala lui Melchisedec dându-i preoţia nestrămutată, o dată jurându-Se, nu Se căieşte. Iar unde dă ceva vremelniceşte, pentru aceea nu Se jură, precum împărăţia nu o a dat lui Saul cu jurământ. Pentru aceea şi zice: *M-am căit că am făcut pe Saul împărat* (I Împ. 15: 11). Iar lui David Se jură pentru că din seminţia lui Se va naşte Mântuitorul Hristos, împreună inveşnicind cu timpul stăpânirea Lui, adică a Soarelui dreptăţii (vezi v. urm., precum şi Ps. 88: 36; Maleahi 3: 20)".[E vorba deci de preoţia după chipul lui Hristos în general, care şi ea este după rânduiala lui Melchisedec.]

[80] Iar după Sfântul Chiril: „*Scaunul lui Hristos* este Biserica, căci într-însa Se odihneşte: «Deci va fi, zice, Biserica lui Hristos strălucind şi luminând cele ce sunt sub cer şi veşnic rămânând cu soarele şi cu luna». Că precum nimeni dintre oameni nu va putea să strice rotunjimea soarelui şi a lunii, aşa nimeni nu va putea întuneca razele Bisericii, adică gânditoarea strălucire, căci ea luminează pururea, precum luminătorii cei mari". Cam acestea le zice şi Atanasie.

şi ca luna săvârşită în veac.

Aceasta trebuie a se citi în chip inversat, adică: „Şi ca desăvârşita lună, împărăţia lui Hristos, zice, va fi vestită şi întărită în veac, precum este şi luna cu lumină deplină şi întreagă"; iar *săvârşită* a numit luna plină, iar pe aceşti doi luminători i-a luat drept închipuire [icoane], precum şi în Psalmul 71.

şi martor credincios în cer.

Diapsalma.

În loc de *martor*, Simmah a zis „cel ce mărturiseşte". Deci zice David că „Cel ce a mărturisit, adică Cel ce a făgăduit despre seminţia mea, adică Dumnezeu, este în cer şi pentru aceasta este credincios şi adevărat şi vrednic de credinţă, pentru că oamenii cei ce se află pe pământ nu se văd a fi vrednici de credinţă şi adevăraţi"[81].

37. Iar Tu ai lepădat şi ai defăimat,

Zicerea aceasta şi cea următoare se spuneau de David dinspre faţa poporului Iudeilor. Că Proorocul plângea pentru robia ce urma a o pătimi de la Babilonieni Iudeii care socoteau că s-au surpat făgăduinţele cele date de Dumnezeu lui David. „Tu, Doamne, zice, Care ai făgăduit cele de mai sus, ai lepădat seminţia lui David şi o ai necinstit cu robire". Cuvântul acesta arată şi pe împăraţii Iehonia şi Iezechia care au fost luaţi în robie, după Didim, precum am zis. Prea nebuni însă sunt Iudeii care socotesc că Dumnezeu a minţit, care lucru este cu neputinţă şi necuvios. Deci seminţie veşnică a lui David şi împărăţie este Hristos, a Cărui Împărăţie nu va avea sfârşit (cf. Luca 1: 33). Iar Iudeii socotesc *scaunul* trupeşte şi împărăţia tot trupească, dar Împărăţia lui Hristos nu este din lumea aceasta, precum Însuşi a zis, adică nu este simţită, ci de gând [gândită]; că Împărăţia lui Hristos este supunerea celor ce cred şi robia cea de voie; *că Eu*, zice, *M-am pus împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6) şi iarăşi: *Şi voi da Ţie neamurile moştenirea Ta şi stăpânirea Ta marginilor pământului* (Ps. 2: 8)[82].

---

[81] Altul însă zice: „Prin aceasta însemnează Înălţarea cea cu trup a Domnului, adică cum că va fi în veac în ceruri, ca Unul Ce este cu nedespărţire unit cu el (cu trupul adică) ca Dumnezeu". Iar Eusebie zice: „Iar pentru că acestea vor fi aşa, martor este cerul, despre care zice Iov: *Şi acum, iată, în ceruri este martorul Meu, şi ajutătorul Meu întru cele înalte* (Iov 16: 19)".

[82] După dumnezeiescul Chiril, „Proorocul zice cele ce s-au întâmplat la cinstita Cruce; le zice ca şi către Dumnezeu şi Părintele: *Că ai lepădat şi ai defăimat*, adică «ai îngăduit a se lepăda şi a se defăima», că Părintele nu a defăimat pe Fiul Său, ci mai vârtos Iudeii au

zăbovit-ai pe Unsul Tău.

Uns al lui Dumnezeu numeşte pe împărat, fiindcă se unge spre împărăţie după alegerea lui Dumnezeu. Că aşa şi în Cartea I a Împăraţilor (cap. 24: 7), Saul se numeşte *unsul Domnului*. „Ai zăbovit, zice, adică ai întârziat şi ai alungat de la Sineţi pe împăratul Tău, adică pe David, lăsând întârziere, şi n-ai împlinit făgăduinţele Tale cele cu jurământ către dânsul".

38. Surpat-ai aşezământul robului Tăi, spurcat-ai în pământ sfinţenia lui.

„Ai stricat, zice, făgăduinţa pe care ai dat-o lui David, slugii Tale". A zis însă şi Psalmul 73: *Spurcat-au la pământ locaşul numelui Tău*. Acum însă *sfinţenie a lui Dumnezeu* zice David vestita biserică cea din Ierusalim; fiindcă David a voit să o zidească, dar lemnele şi vasele pentru zidire le-a lăsat fiului său, Solomon, pentru că Dumnezeu a poruncit ca biserica să nu se zidească de David, ci de Solomon, fiul său. Iar *sfântă* şi *sfinţenie* a numit biserica în Psalmul 73. Poporul Iudeilor însă, toată pătimirea şi robia pe care le-au suferit, le pune pe seama lui David, sârguindu-se a trage spre milostivire pe Dumnezeu pentru mila şi iubirea pe care El o avea către David, sluga Sa[83].

39. Stricat-ai toate îngrădirile lui, pus-ai întăriturile lui temere.

Prin *îngrădiri* să înţelegi aici zidirile şi legile, iar David numeşte aici poporul în persoana împăraţilor Iehonia şi Iezechia, căci aceştia erau strănepoţi ai lui David; că *întărituri* ale acestor împăraţi erau zidurile cetăţii Ierusalimului; iar după ce şi unul, şi altul au fost robiţi, în locul întăriturilor şi a zidurilor cetăţii au

---

făcut aceasta, însă după îngăduinţa lui Dumnezeu şi Părintele". Şi cel nenumit zice: „Ai aruncat, zice, la pământ slava Lui, cât se cuvine spre a pătimi, om gol părând a fi El călcătorilor de lege Iudei, dar *Cel între cei morţi slobod* (cf. Ps. 87: 4) nu a rămas mort, după glasul Proorocului".

[83] Iar Diodor zice: „«Ai nimicnicit în pământ sfinţenia Lui, adică morţii şi mormântului ai dat trupul lui Hristos ori Biserica Lui, casă şi sfinţenie a Lui fiind ea, îngăduind în oarecari vremi a fi dată prigoanelor celor fără de Dumnezeu, ce năpădesc asupră-i». Iar *rob al lui Dumnezeu* Se zice Hristos, ca Unul Ce a luat asupra Sa chipul robului şi care S-a născut din ceea ce a zis îngerului: *Iată roaba Domnului, facă-se mie după glasul tău!*"

fost înconjurați cu frică. „Ai făcut, zice, Doamne, îngrădirile și zidurile cetății lui David temere și frică, pentru că acestea le au strănepoții lui în locul acelora"[84].

40. Jefuitu-l-au pe el toți cei ce treceau pe cale,

Cei ce treceau pe cale, adică toate neamurile megieșe ale lui Israel și cei ce treceau pe lângă Ierusalim: Moabitenii, Ammanitenii, cei de altă seminție [păgânii], Idumeii și alții, aceste neamuri, zic, îl jefuiau pe David[85], adică bogăția și avuția lui. Pe aceste neamuri însă, *trecători pe cale* i-a numit și Psalmul 79.

făcutu-s-a ocară vecinilor săi.

Acest stih se află și în Psalmul 78, zicându-se la plural astfel: *Făcutu-ne-am ocară celor de aproape ai noștri.*

41. Înălțat-ai dreapta celor ce-l necăjesc pe dânsul; veselit-ai pe toți vrăjmașii lui.

„Mai presus, zice, de David, Doamne, ai făcut pe Babilonieni, care ne-au robit pe noi, seminția lui", pentru că cei ce biruiesc în război lovesc ridicându-și mâinile asupra celor biruiți. „Și ai veselit, zice, toate megieșele neamuri", precum a zis și în Psalmul 78[86].

42. Întors-ai ajutorul sabiei lui și nu l-ai apărat pe el în război.
43. Stricatu-l-ai din curățenia lui, scaunul lui în pământ l-ai surpat.

„Nu mai dai, Doamne, zice, ajutorul ce obișnuiai a-l dărui lui David atunci când se oștea, căci nu l-ai ajutat în războiul ce l-a făcut cu Babilonienii, ai

---

[84] Iar după dumnezeiescul Chiril: „*Îngrădiri și întăriri ale lui Hristos* îi zice pe Sfinții Apostoli, că, lăsându-i pe ei în vremea patimii, cei ce se socoteau întărituri ale Lui au fugit". Aceleași le zice și Didim.

[85] Iar Diodor zice: „A urmat însă a Se jefui și Hristos, adică trupul Lui: *Că voi*, zice, *sunteți trupul lui Hristos și mădulare din parte* (I Cor. 12: 27); iar vrăjmașii Lui, mândrindu-se asupra Lui și de ca și cum cu a loruși putere fac cele ce se cuvine a pătimi El, cu toate acestea Tu ai îngăduit aceasta și încă cei ce-L urăsc *se veselesc*, nevăzând ei nicio apărare, iar vrăjmașii au năvălit asupra Lui spre război, încât, legându-L, L-au dus la Cruce, punând asupra Lui câte erau spre ocară [vezi și vv. urm]".

[86] „Dar și Hristos, zice, S-a făcut de veselie și de ocară, celor ce ziceau: *Mântuiește-Te pe Sineți, pogorându-Te de pe Cruce!* (Marcu 15: 30; Luca 23: 37 etc.)". Și tare râdeau și se veseleau Iudeii, că socoteau, clătinând cu capetele, cum că L-au biruit deplin, chiar nevrând El, precum zice Chiril.

încetat însă şi obişnuita curăţie ce o avea", căci Iudeii întrebuinţau în sărbătorile lor stropiri şi curăţii. Cu cuvântul acesta însă arată pe poporul Iudeilor, din cea dintâi [zicere] pe cea următoare, adică că Dumnezeu a răsturnat sărbătorile lui David. „Ai doborât, zice, şi scaunul, adică împărăţia lui David". Însă cuvântul acesta este metaforic, luându-se de la pilda celor care, atunci când vor să scoată pe cineva din împărăţie ori din altă stăpânire, dărâmă scaunul lui.

44. Micşorat-ai zilele timpului său; vărsat-ai peste dânsul ruşine.

Diapsalma.

Timp numeşte vremea aceea în care Dumnezeu a făgăduit să rămână sămânţa lui David în veac. „Deci ai micşorat, zice, adică ai scurtat vremea aceasta şi mică o ai făcut, pe care o făgăduisei a o face îndelungată, şi cu ea ai ruşinat pe David", că ruşinea strănepoţilor este şi ruşine a strămoşilor. S-au ruşinat însă Iudeii din pricina robiei lor şi au pătimit cele mai necinstite nenorociri[87].

45. Până când, Doamne, Te vei întoarce până în sfârşit? Ca focul se va aprinde urgia Ta?

Aceste cuvinte sunt asemenea cu cele zise mai sus, în Psalmul 71: *Până când, Doamne, Te vei mânia până în sfârşit? Oare ca focul se va aprinde râvna Ta?*[88]

46. Adu-Ţi aminte ce este statul meu; au doară în deşert ai zidit pe fiii oamenilor?

„Adu-Ţi aminte, zice, o, Doamne, pentru ce m-am înfiinţat, adică pentru

---

[87] Iar după Teodorit: „Lui Sedechia, după ce i s-au scos ochii, i s-a rânduit să robească la moară tot restul vieţii; iar Iehonia robea şi el, şi toate îi erau pline de ocară". Iar Diodor şi acestea le dă lui Hristos, zicând: „Deşi Iudeii socoteau că Hristos S-a lipsit şi de curăţia pe care o a lucrat prin sângele Lui şi că scaunul Lui I s-a risipit în pământ, Dumnezeu L-a pus pe El ca zilele cerului. Că, văzând patima şi Crucea Lui, au socotit că Împărăţia Lui a luat sfârşit, micşorându-se şi omorându-se din pricina ruşinii ce I s-a făcut cu răstignirea, despre care a zis Apostolul: *Pentru bucuria-I pusă înainte-I, a suferit Crucea, defăimând ocara ei* (Evr. 12: 2)". Zice însă şi Chiril: „De vreme ce acei ce L-au răstignit au socotit cum că, rătignindu-L, L-au micşorat şi că a încetat de tot, chiar şi de a mai fi şi numit, pentru aceasta tâlcuiesc aici socotinţele răstignitorilor, zicând că *scaunul Lui în pământ l-ai surpat*".

[88] Iar Atanasie zice: „*Până când* adică vor cuteza asupra Lui Iudeii, cei ce s-au sârguit a răstigni pe Cel Unul-Născut, Mântuitorul nostru?"

ce am fost plăsmuit. Că pentru aceasta am fost plăsmuit, ca să viez şi să slăvesc milele Tale, pentru aceasta izbăveşte-mă de moarte, Doamne, pentru că morţii nu Te vor slavoslovi – şi nu în zadar şi fără folos, zice, *ai zidit pe fiii oamenilor*, adică pe oameni pentru ca simplu şi la întâmplare să se piardă ei, ca un lucru de prisos şi netrebnic, ca i-ai cinstit cu chipul Tău şi mari şi cinstiţi i-ai făcut, pentru aceasta nu ne trece cu vederea pe noi cei ce ticăloşeşte şi jalnic pierim".

47. Cine este omul care să fie fiu şi să nu vadă moartea şi să-şi izbăvească sufletul său din mâna iadului?

Diapsalma.

Cine se înţelege aici în loc de „niciun", după Eusebie. „Niciun om, zice, nu va trăi şi nu va vedea, adică nu va gusta moartea, şi niciunul nu-şi va izbăvi sufletul său din mâna iadului". Iar *mână a iadului* zice stăpânia şi tirania iadului[89]. „Deci, fiindcă de nevoie, zice, este să murim noi, cei ce ne-am nenorocit de firea aceasta muritoare pentru călcarea poruncii, pentru aceasta împărtăşeşte-ne pe noi, cei vii, din iubirea Ta de oameni", după Teodorit.

48. Unde sunt milele Tale cele dintru început, Doamne, cu care Te-ai jurat lui David întru adevărul Tău?

Mile aici numeşte poporul Iudeilor făgăduinţele pe care le-a făcut Dumnezeu împărăţiei lui David, că Dumnezeu, miluind pe oameni, a dat aceste făgăduinţe. Iar poporul ce se roagă *mile dintru început şi vechi* le numeşte pe acestea, pentru că David, strămoşul lor, era cu mulţi ani mai vechi. Ori zice *mile dintru început*, după Atanasie şi Chiril, fiindcă au fost hotărâte mai-nainte de veacuri de Dumnezeu, că zice Pavel: *Care este împărtăşirea tainei celei ascunse din veacuri întru Dumnezeu* (Ef. 3: 9). Iar Isaia le numeşte *sfat din început* (Is. 25: 1). Iar *ai jurat* zice în loc de „cu adevărat ai făgăduit", iar *întru adevărul Tău* însă, în loc de „fiindcă eşti adevărat"[90].

---

[89] Iar Marele Atanasie zice: „Niciunul nu se va face mai puternic decât moartea, niciunul, orice fel ar fi el, nu-şi va putea izbăvi sufletul său din iad, de nu vei da Tu, Stăpâne, învierea".

[90] Iar Marele Atanasie zice: „*Mile dintru început ale lui Dumnezeu* sunt prefacerea întru nestricăciune cea hotărâtă mai-nainte de întemeierea lumii". A zis însă şi Diodor: „Mai-nainte am zis că milele Tale rămân în veac şi nimic din făgăduinţa Ta nu va cădea; mă rog însă să ştiu pe cea neştiută dintr-însele, când şi unde va fi". Că precum a întâmpinat proorocirea celor posomorâtoare [întristătoare], aşa urmează ca şi plinirea celor mai bune să se facă în fapte - veşnica sămânţă şi scaunul lui David. Că acestea din vechime se

49. Adu-Ţi aminte, Doamne, de ocara robilor Tăi, pe care o am ţinut în sânul meu, a multe neamuri,

„Adu-Ţi aminte, zice, Doamne, de ocara noastră, a Iudeilor, robii Tăi, pe care ne-o pricinuiesc nouă multe neamuri, atât cele ce ne-au robit, cât şi cele megieşe, pe care ocară noi o ţinem în inimile noastre", că prin *sân* a zis inima, căci în inimă, ca într-un sân, adunăm întristările şi veseliile.

50. Cu care Te-au ocărât vrăjmaşii Tăi, Doamne, cu care au ocărât schimbarea unsului Tău.

Şi aici zicerea *adu-Ţi aminte* se înţelege pe dinafară, iar *uns al lui Dumnezeu* îl numeşte pe împăratul David, precum am arătat mai sus, unde zice *zăbovit-ai pe unsul Tău*, iar *schimbare a lui David* zice pe Iehonia şi Iezechia, care au împărăţit în locul lui David şi care au fost ocărâţi din pricina robiei ce au pătimit, iar repetarea zicerii *au ocărât* este doveditoare a patimii şi a întristării sufletului[91].

51. Bine este cuvântat Domnul în veac! Fie, fie!

David ne învaţă la sfârşitul acestui psalm să nu ne clătinăm şi să cârtim

---

aşteptau de către popor, iar acum se văd în lucru de către noi prin isprăvirile cele întru Domnul Iisus Hristos".

[91] După Sfântul Chiril însă, „schimbarea lui Hristos ar putea fi moartea Sa şi sângele ce s-a plătit pentru mântuirea lumii. Că a dat trup [σῶμα] în loc de cadavru [σώματος] şi suflet [ψυχήν], în loc de viaţă [ψυχῆς], şi deplină înfiinţare [ὕπαρξιν] pentru tot omul [omul întreg, omul în toate însuşirile lui]". [Text dificil; Veniamin redă prin „trup în loc de trup şi suflet în loc de suflet". Despre punerea sufletului ca plată pentru mântuire a vorbit Hristos în Evanghelia după Ioan, cap. 10, şi în alte locuri. Înţelesul poate fi acesta: jertfele legii vechi (trupul şi sufletul animalelor şi roadele pământului sau chiar dăruirea sufletească şi trupească a omului prin iubire) nu puteau aduce mântuirea pentru „tot omul" (cum zice mai sus), adică nu-l puteau vindeca deplin sufleteşte şi trupeşte, nici de patimi nu-l puteau ajuta să scape deplin (un text esenţial în acest sens este Osea 9: 4, vezi ptr. el LXX sau Biblia 1914); în schimb, jertfa lui Hristos a fost curată, nu dobitocească şi cu prihană, ca în legea veche, potrivită sufletelor dobitoceşti, ci sfântă, fără prihană sau deplină, de aceea El a înlocuit jertfele cu jertfa Sa, darea acelora cu darea Lui de Sine]. Iar după Marele Atanasie: „Aceasta este schimbarea Unsului lui Dumnezeu (adică a lui Hristos), pe care o au ocărât pe Cruce Iudeii, vrăjmaşii vieţii, care, trecând pe cale şi clătinând cu capetele lor, L-au ocărât pentru că a fost stăpânit de moarte". Iar după alţii, schimbarea lui Hristos este Biserica, adică Creştinii, cei ce cred în Hristos, că, în locul sinagogii Iudeilor, Dumnezeu Tatăl a dat Fiului Său Biserica cea din neamuri.

întru necazuri şi în relele-întâmplări care ne urmează, ci să rugăm pe Dumnezeu şi să-l aducem aminte de bunătatea Sa; iar apoi să-L lăudăm şi să-L slavoslovim totdeauna, pentru că pe toate le iconomiseşte spre folosul nostru. „Binecuvântat, zice, este Dumnezeu totdeauna; fie, fie binecuvântat!" Ori: „Să facă, să facă câte voieşte!", căci El voieşte cele câte folosesc oamenilor*[92].

PSALMUL 89

Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu.

Şi despre această suprascriere am spus în *Precuvântarea* Cărţii Psalmilor, la capitolul 5, cum că adică psalmul acesta este al lui David, însă aici i se lipeşte lui Moise, după Teodorit, psalmul învăţându-ne cum se cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu în vremea când ne aflăm în necazuri[93].

---

* Precum am zis şi în altă parte, γένοιτο γένοιτο înseamnă şi *facă-se, facă-se!*

[92] Iar *fie* în evreieşte se zice „Amin". Iar după Achila, „cu încredinţare". Aici însă s-a sfârşit, după Evrei [după felul cum au împărţit ei Psaltirea], cartea a treia a psalmilor, care s-a început de la Psalmul 72 şi s-a sfârşit aici, precum am spus în subînsemnarea *Precuvântării* cea de la urmă.

[93] Marele Atanasie însă şi Eusebie zic: „Rugăciunea aceasta Moise o ar fi dat scriind-o întru cele ce nu se cuvin grăite [ἀπορρήτοισ, sau: interzise; e vorba poate de tradiţia orală, care uneori ajungea şi în scris, care cuprindea şi unele scrieri pe care nu era cu cuviinţă ca cei mai mulţi să le ştie], aşa cum au ştiut-o cei după vremi, care acestea s-au făcut lor (Iudeilor adică) ca să ştie cum se cuvine să se mărturisească atunci când cad în primejdii, mai ales în vremile cele mai de pe urmă, după omorârea Domnului şi nesupunerea lor". Iar Teodorit zice. „Psalmul acesta prooroceşte primejdiile Iudeilor pe care le-au suferit în robie şi arată stricăciunea şi vremelnicia firii omeneşti, schimbarea cea spre mai bine a Iudeilor şi a firii omeneşti". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „*Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu.* De vreme ce omenirea era stăpânită de legătura păcatului, era ruptă de unirea cu Cel bun şi se purta împreună cu patimile cele potrivnice, avea trebuinţă de un oarecare sol putincios spre a o chema înapoi de la pieire. Dar în locul solului face aceasta omul lui Dumnezeu, însuşi răspunzând pentru greşeala celor de o seminţie şi îmblânzind pe Dumnezeu spre milostivire pentru cei pierduţi. Că îndată oarecum vorbeşte în apărarea lor către Dumnezeul care-l aude şi zice că numai al lui Dumnezeu este a fi întru tot binele statornic şi nemişcat şi pururea la fel, iar omenescul zace întru schimbare şi niciodată nu e în stare să rămână acelaşi, nici dacă se înalţă la cele mai bune, nici de cade din împărtăşirea acestora. Drept aceea, roagă pe Cel neschimbat să Se facă scăpare spre mântuire în neam şi în neam celui rătăcit".

1. Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă în neam şi în neam.

Zicerea *în neam şi în neam* este în loc de „în fiecare neam"[94].

2. Mai-nainte de ce s-au făcut munţii şi s-au zidit pământul şi lumea, din veac până în veac Tu eşti.

„În fiecare neam, zice, Doamne, Te-ai făcut nouă scăpare, pentru că Tu dintotdeauna eşti, şi mai-dinainte de a se zidi munţii, şi până a nu se plăsmui pământul şi lumea eşti Tu". Însă după ce a zis că Domnul este mai-nainte de zidiri, după urmare Îl zice pe El cum că este şi fără de început şi fără de sfârşit, că zicerea *din veac şi până în veac Tu eşti* este în loc de „de-a pururea şi până de-a pururea numai Tu eşti, şi nimeni altul". Că prin *veac* Scriptura Veche numeşte de multe ori pururea*, adică totdeauna. Aceeaşi zicere este o tautologie, a zice adică *mai-nainte de ce s-au făcut munţii şi s-a zidit pământul* asemenea este cu a zice pământul şi lumea, iar o tautologie de acest fel pricinuieşte lungirea cuvântului[95].

3. Nu întoarce pe om întru smerenie,

Osebite sunt felurile smereniei în dumnezeiasca Scriptură. Că *smerenie* se zice smerita-cugetare, că zice: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Matei 11: 29). Smerenie se zice însă şi înţelepţirea cea din ispită, precum aceasta: *Bine este mie că m-ai smerit* (Ps. 118: 71). Smerenie însă se zice şi căderea, şi pogorârea, precum aceasta: *Tu ai smerit ca pe un rănit pe cel mândru* (Ps. 88: 11). Smerenie se zice şi a se supune cineva vrăjmaşilor lui, după zicerea

---

[94] Iar Teodorit zice: „S-a făcut scăpare Iudeilor nu numai în Egipt, ci şi în pustiu, şi în vremea lui Isus Navi, şi a lui Ghedeon, şi Barak, şi Ieftae, şi Samson, şi Samuil, şi David, şi prin prooroci i-a învrednicit pe ei de toată purtarea de grijă. Însă aceste cuvinte le întrebuinţează toată firea omenească, aducând aminte lui Dumnezeu de toate felurile facerilor de bine, cum l-a mutat pe Enoh, cum au îmbrăţişat toţi viaţa cea de fiară, cum a păzit pe dumnezeiescul Noe ca pe o scânteie a neamului omenesc şi cum l-a ales pe Patriarhul Avraam, făgăduind binecuvântare tuturor neamurilor".

* ἀεί, care este adverb.

[95] „Potrivit însă veşnicia (zice altul) Proorocul o mărturiseşte aici pentru Hristos şi că El era lângă Tatăl mai-nainte de toată zidirea; aceasta, *mai-nainte de veac*, Îl însemnează ca fără de început, iar cu zicerea *până în veac* Îl arată fără de sfârşit şi, pe scurt, că este veşnic". Iar Ammonie zice: „Fiindcă priveau [doar] la trupul Domnului, Îl socoteau om gol, zicând: *Nici nu ai cincizeci de ani şi ai văzut pe Avraam?* (Ioan 8: 57); iar aceasta cu atât mai vârtos s-a făcut pricină de cădere - necunoaşterea Dumnezeirii. Pentru aceasta, acum, mărturisindu-se, Îl zic pe El a fi mai-nainte de zidire".

aceasta: „Să nu dai loc, zice, o, Doamne, să se întoarcă în smerenia aceasta și să se supună vrăjmașului celui ce a alergat la Tine"[96].

și ai zis: „Întoarceți-vă, fii ai oamenilor!",

„Tu, Doamne, zice, ai zis: O, fii ai oamenilor, întoarceți-vă către Mine!" Aceasta o a zis Dumnezeu în multe locuri din cele cinci cărți ale lui Moise: *Întoarce-te, zice Domnul Dumnezeul tău* (Deut. 4: 30). Și iarăși: *Întoarce-te la Domnul* (Deut. 30: 2). „Pentru aceasta dar primește-ne și pe noi, Doamne, care ne întoarcem către Tine"[97].

4. Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi, Doamne, ca ziua de ieri care a trecut și ca o strajă în noapte.

Și cuvântul acesta l-a zis Proorocul spre dovadă a pururea vecuirii lui Dumnezeu. Că zice că „o mie de ani înaintea Ta, Doamne, se socotesc așa ca o trecere de prea scurtă vreme, adică cum se socotește la noi o zi, și aceea să fie trecută", că aceasta însemnează *ieri*, iar *care a trecut* se tâlcuiește adică „a [zilei] celei de ieri". Iar aceasta o a zis așa: „Pentru că ziua trecută se socotește mai mică decât cea de astăzi, și iarăși așa se socotesc înaintea Ta mii de ani, precum se socotește la noi o a patra parte din noapte, adică trei ceasuri", că pe aceasta a numit-o *strajă în noapte*, fiindcă noaptea, la ostași, se împarte în patru părți care o păzesc*, pentru aceasta, după urmare, David a zis că e *ca o strajă în noapte*, adică mult mai puțin decât o noapte, o a patra strajă din noapte. „Deci precum se socotește la noi o strajă din noapte, zice, așa o mie de ani se socotesc la Dumnezeu", pentru că anii trec, iar Dumnezeu rămâne veșnic, iar *că* este

---

[96] Zice însă și Sfântul Grigorie al Nyssei: „Tu neschimbat ești, iar omenirea s-a tras cu schimbarea firii, pogorându-se din înălțimea bunătăților către smerirea și alunecarea păcatelor; drept aceea întinde mâna Ta, Tu, Cel necăzut, celui ce a alunecat, Cel ce ești cu firea Dumnezeu și cu noi asemenea om Te-ai făcut și să nu întorci omenirea din înălțimea cea de la Tine, în smerenia cea din păcat".

[97] Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Slujitor al dumnezeiescului glas se face Proorocul și proorocește zicerea cea iubitoare de oameni, iar glasul cel de acest fel este dogmă, căci cuvântul privește la fire și arată vindecare relelor, că zice: «De vreme ce schimbăcioși sunteți voi, cei căzuți din bine, întrebuințați iarăși spre bine schimbarea și de unde a-ți căzut iarăși la acela întoarceți-vă". Și Teodorit încă zice: „Nu ne rugăm în zadar, că știm bine că va primi rugăciunile noastre și ne va face schimbare din relele cele de față, sfătuind să ne întoarcem și să scăpăm de răutatea cea de mai-nainte". A zis însă și cel nenumit: „Ai zis, zice, că, de voiți să vă sculați din relele vicleniri, să vă întoarceți la pocăință".

* Rânduiesc, constituie.

adeveritor, în loc de „adevărat”[98]. Însemnează şi că zicerea aceasta o zice Verhovnicul Petru, zicând: *Şi aceasta una să nu vă rămână ascunsă iubiţilor, că o zi înaintea Domnului este ca o mie de ani, şi o mie de ani, ca o zi* (II Pt. 3: 8).

5. Defăimare* anii lor vor fi;

[98] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „O dogmă ca aceasta ne învăţăm de aici: cel din întoarcere a venit iarăşi către bine, măcar de s-ar fi alcătuit viaţa lui din zeci de mii de greşeale şi mulţimea [lor] s-ar socoti a fi ca miile de ani, cu toate acestea, va fi, după ce s-a întors la Dumnezeu, în loc de nimic; că dumnezeiescul ochi pururea le vede pe cele de faţă, iar cele trecute nu le socoteşte, ci, în loc de o zi ori de o parte a nopţii, se judecă la Dumnezeu şi mia anilor de greşeale care au trecut. Iar starea întru răutate, măcar deşi se defăimează ca un nimic de cei ce păcătuiesc, de Dumnezeu se vede ca o mulţime de ani. Bine şi potrivit numeşte greşealele *defăimări*, că cel ce lucrează răul oarecum fireşte, întru nimic socoteşte greşeala pe care o face, găsind chiar oarecari dezvinovăţiri pentru fiecare din cele ce se fac după răutate, încât e lesne fiecăruia să zică: «Pofta este nimic, iar mânia, nimic şi fiecare din cele de acest fel este nimic; că mişcările acestea sunt ale firii, iar dacă firea este lucru al lui Dumnezeu, nu s-ar putea socoti rău ceva din acestea Celui ce priveşte viaţa omenească». Pentru aceasta zice că defăimările acestea, când vor fi împreună cu voia celui ce le lucrează şi nu care voieşte să înceteze, atunci s-ar judeca de dumnezeiescul ochi ca o îndelungare de vreme”. Iar Teodorit zice: „Înţelegerea graiurilor acestora se face prin inversare, că aceasta se potriveşte cu cea de mai sus: *Să nu întorci pe om întru smerenie, că o mie de ani înaintea ochilor Tăi, Doamne, sunt ca ziua de ieri care a trecut şi ca o strajă în noapte*. Iar în mijloc se află aceasta, că a zis: *Întoarceţi-vă, fii ai oamenilor!* Şi vrea să zică cum că «mică şi dureroasă foarte este viaţa oamenilor, iar la Tine, Cel pururea vecuitor şi veşnic, şi numărul miilor de ani se aseamănă cu o zi şi mai ales cu o mică parte din noapte», că *strajă de noapte* a numit partea a patra a nopţii”. Iar Eusebie zice: „După ce s-a zidit biserica de către Solomon, până când a ajuns să fie risipită de tot, au trecut o mie de ani. Iar Iudeii potrivesc acei o mie de ani întru care au avut slujirea legii cu ziua ce a trecut şi cu a patra parte din noapte”. Însemnăm aici căci cuvântul cel de mai sus al lui David şi al Verhovnicului Petru, adevărat şi neîmpotrivit l-a arătat cu dovadă acel monah plin de evlavie şi cu har dăruit dintr-o mănăstire oarecare, despre care scrie cartea numită *Grădina Florilor* [*Limonariul*]. Că Fericitul acela, auzind de multe ori zisul cuvânt al lui David, adică acesta: *O mie de ani este înaintea ochilor Tăi ca ziua de ieri*, se ruga lui Dumnezeu ca să-i arate taina aceasta. Drept care, într-o dimineaţă, după slujba de la biserică, arătându-se un înger în chip de bulgăre preafrumos şi pe jos zburând, a tras pe nenumitul monah în pădure, iar acolo, începând o dulce şi negrăită cântare, atâta a înălţat mintea şi inima Fericitului aceluia, încât i se părea că se afla întru cele cereşti. De unde a rămas desfătându-se întru acea vedenie, auzind neînţelesul, preadulcele şi îngerescul glas trei sute de ani întregi. Iar după ce, după dumnezeiasca iconomie, a venit întru sine şi s-a întors în mănăstirea sa, i s-a părut că a petrecut vreme de un ceas de când a ieşit din mănăstire; iată cum acei trei sute de ani i s-au părut ca un ceas celui ce a gustat din parte cereasca veselie”.

* *Lit.*: dispreţ, ură.

După ce mai sus David a nimicnicit pe cei o mie de ani, zice şi aici că „încă voi defăima, zicând adică că o mie de ani. măsurându-se cu pururea-vecuire a lui Dumnezeu, sunt ca un nimic, că defăimările lor, zice, adică cele despre cele o mie de ani, la mine vor fi încă mai multe" şi, după urmare, zice şi altă defăimare[99].

dimineaţa ca iarba va trece.

Dimineaţa se înţelege aici în loc de „degrab", precum am spus şi altădată. „Degrab, zice, vor trece la Dumnezeu cei o mie de ani, ca vremelnica şi curând veştejita verdeaţă".

6. Dimineaţa va înflori şi va trece; seara va cădea, învârtoşa-se-va şi se va usca.

Acestea le zice David întinzându-se în grabnica veştejire a verdeţii, adică că „verdeaţa cea de dimineaţă va înflori, apoi va trece de la înflorire; şi seara va cădea, adică se va pleca spre pământ; apoi, zice, se va învârtoşa, cheltuindu-se [dispărând] verdeaţa pe care o avea, iar apoi se va usca". Iar *dimineaţa* şi *seara* se înţeleg ca unele prin care, ca printr-o zi, a arătat asemănarea grabnicei veştejiri a verdeţii, care într-o zi înfloreşte, se pleacă şi piere; acestea însă noi le-am tâlcuit aşa. Alţii, precum Marele Atanasie şi Eusebie, zic cum că acestea s-au rânduit pentru Evrei: că slujirea legii se numără o mie de ani, de la Solomon până la răstignirea Mântuitorului Hristos. Deci aceştia zic că psalmul prooroceşte aici cum că aceşti o mie de ani se socotesc ca o zi din pricina nelegiuirii Evreilor, fiindcă defăimările şi învârtoşările lor se vor face timp de mai mulţi ani, adăugându-se totdeauna. După cum se şi vede: că ei nu află niciun repaos din defăimare şi necinste. Aşijderea încă şi pe celelalte le înţeleg ca zise despre Evrei, cum că dimineaţa, adică norocirea lor, va trece în grabă ca iarba – că buna lor norocire a fost singură împărăţia lui Solomon, iar după Solomon s-au nenorocit[100]. Iar următoarele ziceri tot către verdeaţă le vei da, precum am tâlcuit mai sus[101].

---

[99] Iar Teodorit zice: „«De multe ori, zice, i-ai înjugat cu această ticăloşie», şi arată totodată că lepădarea Evreilor, cea după patima Mântuitorului nostru, şi lipsirea lor de dumnezeiasca purtare de grijă nu pentru scurtă vreme, ci pentru multă avea să fie. Iar Atanasie şi Grigorie al Nyssei, prin *ani*, au înţeles «anii celor ce s-au lepădat de Tine». adică ai Evreilor, cum că vor fi adică întru multă defăimare, căci s-au făcut călcare oamenilor şi demonilor, pentru că de Cel ce-i mântuia pe ei s-au lepădat".

[100] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „*Dimineaţă* numeşte începutul purtării de grijă a Iudeilor, în care ei au înflorit şi au odrăslit şi multă cinste au câştigat, iar *seară*, încetarea dumnezeieştii purtări de grijă, fiindcă nu au voit să dea vierului rod copt, ci, învârtoşându-se cu inima, desăvârşit s-au uscat; iar de această purtare de grijă s-au golit

7. Că ne-am sfârşit întru urgia Ta şi întru mânia Ta ne-am tulburat.

„Ne-am sfârşit, zice, adică ne-am împuţinat şi ne-am prăpădit, pentru că ne-ai urgisit, Doamne, păcătuind noi". Iar despre urgie şi despre mânie am vorbit cu deosebire şi mai ales la începutul psalmului 6.

8. Pus-ai fărădelegile noastre înaintea Ta, veacul nostru întru luminarea feţei Tale.

„Pus-ai, Doamne, zice, păcatele noastre goale înaintea Ta; de unde şi văzându-se, nu pot să se ascundă de Tine, ci mai vârtos Te întărâtă şi pornesc urgia Ta asupra noastră". Iar *veac* zice viaţa. „Toată viaţa noastră, zice, arătată se află înaintea cercetării Tale"[102].

---

după Cruce". A zis însă şi Eusebie: „Anii lor, ai Iudeilor, vor fi *defăimări*, că nu vor mai fi ani cinstiţi, nici de sârguire şi trebnici, ci defăimări, fiind socotiţi întru nimic. «Căci cu adevărat, din vechime, când cele ale noastre erau la început, dimineaţa ne-o făcusem ca verdeaţa, dar trecând neamul acela şi verdeaţa împreună a trecut şi apoi a înflorit şi ceva mai mult decât verdeaţa am avut, după ce a trecut şi floarea, şi seara ne-a apucat, am căzut învârtoşându-ne şi acestea le-am pătimit, că *ne-am sfârşit întru urgia Ta şi întru mânia Ta ne-am tulburat*». S-ar putea zice şi fireşte: că firea omenească în tinereţe, adică ca verdeaţa cea fragedă, odrăsleşte, în vârf înfloreşte, iar la bătrâneţi cade, vârtoasă făcându-se în seara vieţii".

[101] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Zugrăveşte aici cu cuvântul petrecerea firii noastre, ca doar de ar îndupleca pe Dumnezeu spre mai multă îmblânzire. Că zice arătat, sub vedere aducând pilda. Ce trebuie a socoti despre ticăloşia firii noastre? *Dimineata* şi *seara*, adică tinereţe şi bătrâneţe; verdeaţa de dimineaţă şi îndată floarea şi trecerea; iar după aceasta, învârtoşare şi veştejire a rămăşiţei. Aceasta este firea omenească, în tinereţe adică ca o fragedă verdeaţă odrăslind, iar în floarea vârstei înflorind, apoi către bătrâneţi căzând, iar după bătrâneţi învârtoşându-se, apoi desăvârşit uscându-se seara, adică în ceasurile cele mai de pe urmă ale vieţii". Iar Teodorit zice: „Aşa şi cei ce erau în Babilon – au ridicat capul dimineaţa ca o verdeaţă, zile norocite petrecând, apoi au trecut floarea bunei norociri şi au suferit veştejire".

[102] Iarăşi Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Nu trebuie să se facă privelişte lui Dumnezeu răutatea omenească, nu trebuie să se arate preacuratei Feţe veacul nostru cel spurcat cu păcatele; e ca şi cum ar zice cineva mai arătat: «Ce este că ai pus păcatele noastre înaintea Ta?» După cum a zis şi Iov: *Pentru ce nu ai făcut uitare nelegiuirii mele?* (Iov 7: 21), nu învinovăţind, ci mai vârtos obişnuita blândeţe căutând: «Ţie, zice, cele bune se cuvine a avea în vedere, iar nelegiuirea este nevrednică a fi văzută de Tine; fă omenirea astfel încât să nu fie vrednică de cercetarea Ta, ci veacul nostru să se facă vrednic de a se arăta Ţie»". Iar Marele Atanasie potriveşte zicerea aceasta şi la răstignitorii de Dumnezeu Iudei. Şi Apollinarie încă zice: „Nu ai trecut, zice, nelegiuirile noastre, fiindcă noi le-am chemat

9. Că toate zilele noastre au pierit

„Zilele noastre, zice, au trecut şi ne-am apropiat de moarte". Că aşa ne înduplecă să gândim urgia relelor întâmplări pe care le pătimim: că cei ce se află în necazuri obişnuiesc să zică „am murit, pentru că ne-am înecat în necazuri şi ne-am deznădăjduit de toată mântuirea şi odihna". Despre acest *că* am spus de multe ori; acum însă, despre acesta zicem că este de-obşte-cuprinzător sau adeveritor ori de prisos pentru povestire, precum este acum aici şi în multe alte locuri de la psalmii lui David. Şi dar, o, cititorule, să-ţi fie aceasta de învăţătură bine statornicită în canon, anume că a zice cineva de multe ori despre acelaşi lucru este lucru de prisos.

şi întru urgia Ta ne-am stins.

Aceasta însă o a zis şi mai sus; şi o zice de două ori, după obiceiul pe care-l au cei ce se tânguiesc, care zic aceleaşi lucruri de mai multe ori, spre mai multa arătare a patimilor[103].

10. Anii noştri s-au socotit ca un păianjen,

Prin *păianjen* se înţelege aici ţesătura lui, iar *s-au socotit* este în loc de „se socoteau". Deci zice că „anii vieţii noastre se socoteau de noi ca pânza păianjenului, adică ostenicioşi şi de scurtă vreme", pentru că şi pânza păianjenului cu multă osteneală se ţese, din pricina multei sale subţirimi, şi degrab se strică, pentru că nu are nicio tărie[104].

---

asupra capetelor noastre, pentru că am zis: *Sângele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri* (Matei 27: 25)". Asemenea însă este aceasta cu cea zisă de Iov către Dumnezeu: *Ai numărat însă meşteşugirile mele şi nu va trece niciunul din păcatele mele neştiut de Tine; ai pecetluit nelegiuirile mele în sac, mai însemnezi încă şi de am făcut cumva vreo călcare de poruncă nevrând* (Iov 14: 16-17).

[103] Iar Teodorit zice: „Păcatul, zice, a pornit urgie asupra noastră, iar urgia a adus bătaia, iar bătaia a pricinuit durerea, că viaţa noastră cea puţină întru durere o am petrecut".

[104] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Facă-se viaţa noastră vrednică de privirea Ta, că, aşa cum ne aflăm acum, toate zilele noastre au pierit, că a nu fi cineva întru Tine e una cu a nu avea putinţă să fie; că, peste cei ce stăpâneşte puternica urgie, neînfiinţată şi întunecată le este viaţa, după asemănarea ţesăturii păianjenului, căci toate sârguinţele vieţii acesteia sunt păreri [οἴησισ] şi nu ipostas [mai exact: sunt presupuneri fără bază reală sau întemeiate pe incertitudini]. Părere este cinstea, părere este dregătoria, nobilitatea, mândria, bogăţia şi toate cele ca acestea întru care cugetă păianjenii vieţii, pentru care unele ca acestea au trebuinţă de Dumnezeul Cel ce vindecă şi Care arată

zilele anilor noştri întru dânşii, şaptezeci de ani,
11. Iar de vor fi în putere, optzeci de ani,

Aici hotărăşte numărul anilor omului şi zice câţi ani sunt ai puterii şi câţi ai silei. Zice dar cum că zilele anilor noştri, adică anii noştri întru sineşi, sunt şaptezeci, că aceşti ani sunt timpurile ce le avem atâta cât ne mişcăm în putere, iar de se va întâmpla să fie cineva în silnicii, adică silit (că atunci se zice că abia mai poate), va vieţui optzeci de ani.

şi ce este mai mult decât aceştia, osteneală şi durere.

„A vieţui, zice, cineva mai mult de optzeci de ani, aceasta va fi osteneală şi durere, din pricina multei neputinţe şi pentru bolile bătrâneţii". Deci *osteneală* se zice ticăloşia*, iar *durerea*, boala. Unii însă, precum Grigorie al Nyssei, au înţeles de jos, adică partea care trece de şaptezeci şi optzeci de ani ai vieţii omului este osteneală şi durere, deoarece îndulcirea şi bucuria pe care o câştigă omul într-o astfel de vârstă bătrânească este puţină, mai mult fiind necazul şi durerea, din pricina întâmplărilor şi boalelor de la bătrâneţe[105].

---

amăgirea cea păienjinitoare şi neînfiinţată a vieţii celei materialnice, că nu sporeşte spre nicio margine de bunătate pentru cei ce vieţuiesc zădărniceşte, pe care Dumnezeu îi înduplecă a se muta spre înălţime şi aşa să străbată împletiturile cele păienjeneşti ale vieţii, cu aripă tare". A zis însă şi Eusebie: „Zice oareunde Isaia: *Ouă de aspidă clocesc şi tort de păianjen ţes* (Iudeii adică) (Is. 59: 5), arătând aşezarea lor cea sufletească, adică cea de după venirea Mântuitorului, întru care stăpânitorii, ca o pasăre ce naşte, pe cele ce dintr-înşii s-au născut le pun înainte, asemănându-se cu puii aspidelor, din pricina veninului cel borât dintr-înşii, al hulei împotriva Mântuitorului. Deci cei ce din vechime ţeseau haina Arhiereului şi podoabele sfinte, acum toată ţesătura învăţăturii prin împletitura dumnezeieştilor învăţături asemenea cu păianjenul o ţes. Că acum, citirile Scripturilor şi repetările lor prin care ţes oarecare învăţătură se potrivesc cu pânzele păianjenului". Altul însă zice: „Toată viaţa noastră este neputincioasă ca pânza unui păianjen; iar *socoteală* numeşte necurmata ticăloşie". Şi Teodorit. „Niciun lucru adeverit, niciun lucru statornic nu are firea omenească, lesne se rupe, ca ţesătura păianjenului".

* *Lit.*: mizeria, nevoia, starea de nenorocire.

[105] Aşa a înţeles şi Grigorie al Nyssei zicând: „Nu este viaţa dureroasă pentru că au trăit peste măsură, ci cea mai mare parte din viaţă – aşa scurtă cum e – e întru osteneală şi durere: pruncia e durere, viaţa cea de mijloc mai mult înmulţeşte durerile, iar bătrâneţea, mai cu deosebire pentru aceasta, mărturiseşte înmulţirea ostenelii cu cărunteţea şi cu zbârciturile. Deci toată viaţa omenească de şaptezeci, sau de optzeci uneori, se circumscrie de mai multe ori: că îi lasă pe cei duşi necopţi, iar pe cei cu viaţa îndelungată, din pricina rărimii, însă nici aşa nu se dă întru repaus, ci mai toată întru ticăloşie, iar

12. Că a venit blândețe peste noi și ne vom pedepsi.

Blândețe numește aici David măsurata pedeapsă a lui Dumnezeu. Însă a zis blândețe după măsura pedepsei și a acelei bătăi* de care suntem vrednici pentru păcatele noastre, după Sfântul Grigorie al Nyssei[106].

13. Cine știe puterea urgiei Tale? Și, de frica Ta mânia Ta să o numere?

Dacă mica și puțina Ta pedeapsă, Doamne, zice, a pricinuit nouă atâta simțire de durere, cine oare va cunoaște câtă și de ce fel este puterea urgiei Tale asupra celor ce se pocăiesc?", după Teodorit. „Cu adevărat, multă și mare este urgia aceasta, și nesuferită. Și cine va ști să măsoare mânia Ta, adică să înțeleagă câtă și cel fel este? Cu adevărat, nimeni nu va putea pricepe aceasta, căci Tu ești înfricoșător foarte", după tâlcuirea lui Grigorie al Nyssei[107].

14. Dreapta Ta așa cunoscută o fă mie,

„Așa, zice, adică cu blândețe și cu măsurată pedeapsă înțelepțește-mă, dreapta Ta fă-o cunoscută mie, Doamne, în ziua judecății, că atunci vei face cunoscută dreapta Ta, când ne vei pune pe noi de-a dreapta Ta împreună cu oile".

---

acestea se potrivesc cu cele zise de Patriarhul Iacov: *Puțini și răi au fost anii vieții mele* (Fac. 47: 9)".

* În comparație cu celelalte urgii sau robii pomenite mai-nainte, care îndurerau sufletul îndemnându-l la pocăință adâncă și ostenicioasă, pedeapsa de aici e mai ușoară, îndeamnă spre blândețe și e pricinuitoare a acesteia, ca una ce e dată după măsura păcatelor întrucâtva mai mici.

[106] Adaugă Grigorie al Nyssei și acestea: „Iarăși izvodește alt chip, așa ca să îmblânzească pe Dumnezeu asupra oamenilor; că cele ce se zic au înțelesul următor: grămada păcatelor noastre, mare bătaie trage asupră-ne; iar starea firii noastre este de nimic, încât n-ar putea încăpea (adică suferi) urgia cea după cuviință pentru greșealele noastre, dar măcar blândă și măsurată de ar fi partea ce s-ar aduce asupră-ne spre pedeapsă, nouă, celor ce o suferim, ar fi destul[ă] spre învățătură". Și Atanasie încă zice: „De vreme ce puțină și ticăloasă este viața aceasta și nu cunoaștem ce va fi nouă după acestea de la stăpânirea Ta, pentru aceasta cu blândețe cerem (Iudeii adică) să ne împărtășim de pedeapsa Părintelui cea prin Hristos".

[107] Iar Teodorit zice că, prin cuvintele acestea, David însemnează munca cea veșnică, care este nesfârșită.

și pe cei ferecați[108] cu inima întru înțelepciune.

„Și, pe lângă acestea, zice, fă-mi cunoscuți, Doamne, pe cei drepți, împreună numărându-mă și pe mine cu dânșii, ale căror inimi erau mai-nainte de moarte ferecate cu dumnezeiasca înțelepciune și cu frica lui Dumnezeu, că *frica Domnului este începutul înțelepciunii* (Ps. 110: 10). Și *pătrunde cu frica Ta cărnurile mele* (Ps. 118: 20)". Și, după alt chip încă, înțelepciunea lui Dumnezeu este deslușirea între fapta bună și cea rea. Și așa zicerea se înțelege pentru judecata din urmă; se înțelege însă și pentru viața aceasta, că adică prin *dreapta Ta așa cunoscută o fă mie* se înțelege „puterea Ta cea ajutătoare și cea de bine-făcătoare și cea păzitoare". „Și, pe lângă acestea, fă-mi cunoscuți pe cei înțelepți întru cele dumnezeiești, ca printr-înșii să mă înțelepțesc și eu și să mă fac înțelegător", după Teodorit.

15. Întoarce-Te, Doamne, până când? Și Te umilește spre robii Tăi.

„Întoarce-Te, zice, Doamne, ori Tu către noi, dinspre care Te-ai întors pentru păcatele noastre, ori noi către Tine [să ne întoarcem], care ne rătăcim încoace și-ncolo. Că până când, Doamne, nu Te vei întoarce spre noi?" Că aceasta se înțelege pe dinafară ca o elipsă: „Îndeamnă-Te dar și milostivește-Te spre noi, robii Tăi, care ne ticăloșim și pe Tine Te chemăm"[109].

16. Umplutu-ne-am dimineața de mila Ta, Doamne, și ne-am bucurat și ne-am veselit.

Prin *seară* și *noapte* se înțelege viața aceasta, după Marele Atanasie, din pricina întunericului și rătăcirii care sunt revărsate într-însa și pentru că în aceasta dormim și întru aceasta murim, iar prin *dimineață* și *ziuă* se înțelege viața viitoare, pentru strălucirea pe care o are și pentru că întru aceea ne vom scula din morți. Deci David zice aici că „*dimineața*, adică viața viitoare, noi, cei care ne-am învrednicit a ne întoarce acum către Tine, Doamne, prin pocăință, atunci ne vom

---

[108] Într-alte manuscrise se scrie „cei învățați", iar prin „cei învățați" se înțeleg cei drepți cu inima, ca unii ce au înțelepciune dumnezeiască [e vorba de un joc de cuvinte πεπεδημένους (ferecați) și πεπαιδευμένους (învățați, îndrumați etc.), de aici și osebitele variante ale copiștilor; oricum, originalul va fi fost una dintre variante; duhovnicește, în schimb, merg amândouă]. Iar Marele Atanasie prin „învățați" înțelege pe apostoli și pe evangheliști, prin care noi ne-am învățat, iar prin *dreaptă* înțelege pe Fiul.

[109] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Bine s-a adăugat zicerea cea următoare: căci zice că, de vreme ce nu ridicăm, pentru neputința firii, mărimea urgiei pe care o pornește asupra noastră păcatul, avem însă trebuință de a fi pedepsiți; dar pedepsească-ne mai vârtos mântuirea cea prin întoarcere, decât bătaia cea pentru păcatele noastre".

umple de mila Ta şi ne vom bucura", că aici este schimbare de timpuri, timpul trecut luându-se în loc de cel viitor, precum au însemnat şi Achila. şi ceilalţi: „Umple-ne pe noi dimineaţa de mila Ta şi Te vom lăuda şi ne vom veseli". Iar despre bucurie şi veselie am spus la Psalmul 9, tâlcuind aceasta: *Bucura-mă-voi şi mă voi veseli întru Tine*[110].

17. Veselitu-ne-am pentru toate zilele[111] în care ne-ai smerit pe noi, pentru anii întru care am văzut rele.

Asemenea şi aici, *veselitu-ne-am* este în loc de „veseli-ne-vom", iar *toate zilele* a zis în loc de „totdeauna", căci bucuria veacului viitor este nesfârşită. Iar atunci ne vom veseli în locul zilelor şi anilor vieţii acesteia, în care ne-am smerit cu tot felul de necaz şi de rea pătimire pe care le suferă drepţii, şi ne vom veseli în locul relelor, adică pentru necazurile şi ispitele ce le-am pătimit în viaţa aceasta.

18. Şi caută spre robii Tăi şi spre lucrurile Tale şi povăţuieşte pe fiii lor.

„Caută, zice, Doamne, spre părinţii şi învăţătorii noştri, care cu credinţă au slujit Ţie, şi, pentru dragostea acelora, povăţuieşte-ne pe noi, fiii şi ucenicii lor, spre fapta bună. Ori caută spre noi, robii Tăi, şi nu numai pe noi ne povăţuieşte, ci şi pe fiii noştri, atât cei trupeşti, cât şi cei duhovniceşti"[112].

19. Şi să fie lumina Domnului Dumnezeului nostru peste noi

---

[110] Iar Teodorit zice. „*Dimineaţă* numeşte schimbarea relelor-întâmplări; şi se roagă să se risipească întunericul acelora şi să le răsară lor lumină, nu pentru bunătatea lor, ci pentru dumnezeiasca milă. „Cu aceasta, zice, fiind, de toată veselia umplându-ne, vom aduce cuviincioasa cântare de laudă". Iar Atanasie zice: „Zice unele ca acestea de ca şi cum ar fi aflat acum împlinirea rugăciunii (adică la timp trecut); că va răsări şi lor (Iudeilor adică) Soarele dreptăţii, la sfârşitul veacului acesta".

[111] Întru alte copii, *în toate zilele vieţii noastre* se uneşte cu cea de mai sus aşa: „Şi ne-am bucurat şi ne-am veselit în toate zilele vieţii noastre".

[112] Iar Teodorit zice: „Iar de aici arată că nu ca pe nişte făcute le-a zis pe acestea, ci ca pe unele ce urmau să se facă, că nu a zis „ai căutat", ci *caută spre robii Tăi şi spre lucrurile Tale*. „Făpturile Tale suntem, zice, şi slugi ale stăpânirii Tale"; *Povăţuieşte* însă, a zis, *pe fiii lor*, adică *pe robii Tăi*, că cei ce erau în Babilon, aducând ruga, se rugau lui Dumnezeu să întoarcă pe fiii robilor lor care s-au săvârşit, iar firea omenească se roagă să fie povăţuiţi către adevăr oamenii care se vor afla la arătarea Mântuitorului nostru". Iar altul zice: „Îi arată pe Patriarhii cei dimprejurul lui Avraam, că aceştia cu adevărat sunt *lucruri ale lui Dumnezeu*, iar *fiii acestora* sunt cei ce fac faptele lui Avraam şi ale Patriarhilor, intrând prin fapta bună întru rodirea lor".

Lumina lui Dumnezeu este harul Lui, care străluceşte [luminează] pe cel ce-l ia. Iar *luminarea lui Dumnezeu* se zice pentru că vine de la Dumnezeu. Iar graiul *fie* este rugător, adică: „O, de ar fi peste noi lumina ce vine de la Dumnezeu!”[113]

şi lucrurile mâinilor noastre le îndreptează spre noi şi lucrul mâinilor noastre îndreptează-l.

Lucrurile mâinilor la plural sunt, simplu, faptele care se lucrează cu mâinile pentru care ne rugăm să se îndrepteze şi să nu se abată de la potrivirea faptei bune şi a cuviinței. Iar *lucrul mâinilor* în chip osebit unii îl zic a fi milostenia, care aici s-a cinstit ca un lucru osebit, deoarece este preaiubită lui Dumnezeu. Iar milostiv este nu numai cel ce dă, ci şi cel ce nu are şi compătimeşte cu săracii, pentru că de la cei ce nu au bani se cere împreună-pătimire cu săracii şi mângâiere prin cuvânt. Iar alții *lucru al mâinilor* zic lucrările faptei bune celei practice, acestea fiind multe şi osebite, fiindcă virtutea practică se numeşte de multe ori *mâini*, iar *lucru al mâinilor* se numeşte cel al faptei bune celei din duhovniceasca vedere, ce este de un singur fel; că *mâini* sunt oarecum gândul şi mintea, deoarece duc ca de mână şi suie sufletul la vedere[114].

---

[113] *Lumină* numeşte înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, că atunci şi pe noi ne-a arătat lumina dumnezeieştii cunoştințe luminați şi vestiți. Iar Didim zice: „Povățuieşte-ne la calea mântuirii, că aşa şi strălucirea Ta va fi peste noi, strălucind şi noi ca soarele întru Împărăția Ta”. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului adună [încheie] din zicerea aceasta că lumina dumnezeiască din care se împărtăşesc cei curățiți este nezidită; „că nezidită şi pururea-vecuitoare este împreună cu Dumnezeu, şi de aceasta dar se împărtăşesc după har şi Sfinții”.

[114] Iar altul zice: „Felurita şi multa sârguință a faptei bune se face un singur lucru, iar acesta este mântuirea celui ce a isprăvit”. Iar Teodorit zice. „Frumoasă însă este adăugirea zicerii *spre noi*, căci câştigul dreptății este al nostru; că Dumnezeu ajută iubitorilor de fapta bună şi felurile acesteia împreună cu noi le isprăveşte, iar rodul acestora îl seceră cei ce seamănă; că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, Se bucură însă de buna moştenire [parte, dobândă] şi fericirea oamenilor”.

PSALMUL 90

Lauda cântării lui David. Nescris deasupra la Evrei.

Despre psalmii nesuprascrişi am spus în *Precuvântarea* cărţii, la capitolul 5. Învaţă însă psalmul despre nebiruirea nădejdii întru Dumnezeu[115].

1. Cel ce locuieşte întru ajutorul Celui Preaînalt, întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălăşlui.

„Omul, zice, cel ce întrebuinţează ca o casă a sa ajutorul cel ce se dă de la Preaînaltul Dumnezeu, adică cel ce nu se află fără ajutorul lui Dumnezeu, ca unul care numai întru Acesta nădăjduieşte, acesta, zice, se va păzi întru acoperământul lui Dumnezeu, adică se va acoperi de Dumnezeu", iar *Dumnezeu al cerului* Se zice Dumnezeu, ca Făcător şi Stăpân al cerului, iar de este Dumnezeu al cerului, arătat este că este şi Dumnezeu al pământului şi, de obşte, al tuturor zidirilor. Însă prin *ajutor al lui Dumnezeu* se înţelege şi legea dumnezeieştilor porunci, după Atanasie, pe care Dumnezeu a dat-o oamenilor spre ajutor, adică spre a se ajuta în războiul împotriva demonilor. Pentru aceasta a zis Isaia: *Lege a dat Dumnezeu spre ajutor* (Is. 8: 20). Însă în lege *locuieşte* cel ce vieţuieşte după scopul legii, după acelaşi Atanasie[116].

---

[115] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „La Evrei psalmul acesta este nesuprascris, ca unii ce nu primesc suprascrierea cea arătătoare a arătării lui Hristos. Dar pentru aceasta nu se cuvine să lepădăm suprascrierea, căci este a celor şaptezeci [traducătorii Septuagintei], a căror conglăsuire a însemnat dăruirea Sfântului Duh ceea ce se făcea lor. Deci psalmul acesta este la noi *laudă de cântare*, că toată lauda îşi are aducerea la Dumnezeu". Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta învaţă nebiruirea nădejdii celei întru Dumnezeu; că Fericitul David, cu duhovniceşti ochi de departe privind întâmplările fericitului Iezechia şi văzând cum a stricat oastea Asirienilor nădăjduind în Dumnezeu, a scris psalmul acesta, învăţându-i pe toţi oamenii (să cunoască) câtă aducere de bunătăţi are nădejdea cuiva în Dumnezeu".

[116] Zice însă Eusebie cum că Achila şi al cincilea izvod (adică a cincea ediţie) au zis că cel ce şade întru ascunsul Celui Preaînalt, însemnând tăria şi netemerea minţii celui ce se nevoieşte după Dumnezeu în Hristos, întru ascunsul sufletului său şade locuind şi ajutor al său este Cel Preaînalt. A zis însă şi Isihie: „Vezi însă câtă îndrăzneală are la Dumnezeu cel ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt? Că pe sine tot oarecum afierosindu-se Lui, întru El îşi are toată nădejdea de a se mântui. De trei ori dar fericit este unul ca acesta şi plin va fi de toată buna-norocire; căci cânta oareunde Fericitul David, zicând: *Doamne,*

2. Zice-va Domnului: „Sprijinitorul meu ești, scăparea mea, Dumnezeul meu, și voi nădăjdui spre Dânsul".

„Cel ce locuiește, zice, în ajutorul lui Dumnezeu, acesta va zice cu îndrăzneală: «Tu, Doamne, ești Apărătorul meu și Tu singur ești scăparea mea»". Dar și înaintea altora va zice: „Acesta este Dumnezeul meu și voi nădăjdui spre Dânsul", adică va mărturisi între alții că este Dumnezeu al său.

3. Că El te va izbăvi din cursa vânătorilor și din cuvântul tulburător.

Cursele vânătorilor celor simțiți, care vânează și prind trupurile oamenilor, sunt pândirile și străjuirile care se fac pe la drumuri, în locuri ascunse; iar ale vânătorilor celor gândiți, care prind sufletele, adică ale demonilor, sunt cursă întru atacurile cele spre răutăți și poftele cele rele și vrăjmășirile cele prin patimă. Iar Simmah a tălmăcit *cuvântul cel tulburător* „cuvânt de bântuire*", adică clevetitor, pentru că un cuvânt ca acesta tulbură sufletul celui ce este clevetit. Pentru aceasta a zis și Solomon: *Cuvântul înfricoșător tulbură inima omului drept* (Pilde 12: 25). A întors însă Proorocul cuvântul către omul de acest fel, adică către cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt, în chip de întoarcere, pe care om îl îmbărbătează că-l va izbăvi Domnul de cursele gândiților și simțiților vânători, după Atanasie[117].

4. Cu spatele te va umbri și sub aripile Lui vei nădăjdui.

„Dumnezeu, zice, va bate război înaintea ta, o, omule, cel ce locuiești în ajutorul lui Dumnezeu!" Metaforic este cuvântul acesta și din asemănare, căci și cel ce stă înaintea cuiva și se luptă, acela face aceluia umbră, adică îl ascunde cu spatele său și cu părțile trupului cele de jos[118]. Iar *spatele lui Dumnezeu* este puterea Lui cea păzitoare, iar aceasta se numește și *aripi ale lui Dumnezeu*.

Dumnezeul puterilor, fericit este omul cel ce nădăjduiește spre Tine! (Ps. 83: 13)". „Acesta dar, după Atanasie, se va sălășlui întru acoperământul Dumnezeului cerului. Și bine arătat este că în viitor va fi împreună-locuitor cu Dumnezeu și în aceleași lăcașuri va locui cu Făcătorul cerului".

* *Lit.*: cuvânt jignitor/silnic, abuz.

[117] Iar după Chiril și Didim, *cuvânt tulburător* este cel de la necuvioșii eretici, că tulbură inimile celor simplii, rău grăind și fără păzire și neînțelegând nici cele ce zic, nici acelea despre care adeverează.

[118] Altul însă zice: „*Spate* precum mi se pare mie, însemnează aici că sunt părțile cele de sub cerbice, și cele ce sunt până la umere, și nu cu adevărat dosul". Și altul zice: „Spatele

5. Cu armă te va înconjura adevărul Lui;

Zicerea *cu armă* se înţelege aici în loc de „ca şi cu arma". „Deci, zice David către omul cel ce locuieşte în ajutorul lui Dumnezeu, de ai adevăr în faptă şi în cuvânt, acest adevăr te va înconjura, adică te va păzi din toate părţile". Vezi însă, o, cititorule, lauda adevărului, că David zice cum că adevărul este al lui Dumnezeu, că acesta este locuinţă a lui Dumnezeu, căci, dacă minciuna este atribut al [specifică] Diavolului, arătat este că, dimpotrivă, adevărul este însuşire a lui Dumnezeu. Însă cineva poate să zică şi altfel, după Marele Atanasie, Hristos va înconjura şi va împărăţi cu Crucea ca şi cu o armă pe cei ce locuiesc în ajutorul Lui, că Hristos este Adevărul Părintelui, precum Însuşi a zis: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl Meu* (Ioan 14: 9) [119].

nu te vei teme de frica de noapte,
6. De săgeata ce zboară ziua,

„Tu, zice, o, omule, care locuieşti în ajutorul lui Dumnezeu, nu te vei teme de frica ce urmează nopţii, fie de la demoni, fie de la oameni, nici nu te vei teme de săgeţile simţite, ce se aruncă de oameni ziua, ori de cele gândite, care se aruncă de demoni şi de patimi".

---

este locul întru care aripile se întăresc între umere". Iar Teodorit zice: „Alcătuitorul tău se va face şi te va acoperi când te vei lupta; a pus însă aceasta din asemănarea celor din linia întâi, care acoperă pe cei din urmă cu spatele lor; iar *aripi* numeşte proniile şi lucrările, întrebuinţând închipuirea [*lit.*: icoana] păsărilor, că şi acelea, pentru cea după fire a lor iubire îşi acoperă puii, precum zice unul mai arătat: «Te va acoperi pe tine sub umbra aripilor Lui ca pe un pui»; iar aceasta este asemenea cu ceea ce se zice în Deuteronom: *El (Dumnezeu) va acoperi cuibul Său, El care S-a dorit după puii Săi, dezvelind aripile Sale i-a primit pe ei, şi pe spatele Lui i-a luat pe ei* (Deut. 32: 11). Aceasta şi Stăpânul Hristos o a zis către Ierusalim: *De câte ori am vrut să adun pe fiii tăi în ce chip pasărea adună puii săi, şi nu aţi voit* (Matei 23: 37)". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Zicerea *cu spatele Său te va umbri pe tine*, este asemenea cu a fi el după Dumnezeu, că spatele se află în părţile cele mai de jos, iar cel ce este în urma lui Dumnezeu, dacă priveşte totdeauna în urma Celui ce merge înainte, nu se abate din calea cea dreaptă, iar cel ce se poartă pe de lături cu mişcarea, ori îşi poartă ochii împotriva povăţuitorului, altă cale nouă îşi taie luişi, pentru aceasta şi Moise nu priveşte spre faţa lui Dumnezeu, ci vede dosul [spatele] Lui".

[119] Zice Atanasie: „Arma lui Hristos este Crucea, de care, înconjuraţi fiind noi, asupra tuturor luptelor îndrăznim şi pe toţi vrăjmaşii îi biruim".

de lucrul ce umblă întru întuneric, de întâmplare şi de dracul cel de la amiază.

„Tu, zice, omule, cel ce locuieşti în ajutorul lui Dumnezeu, nu te vei teme de tot lucrul ce umblă întru întuneric", iar acest fel de lucru întunecat este tâlharul, vrăjmăşitorul care caută să ardă casa, acest fel de lucru este curvia, preacurvia, dracul, patimile şi orice altceva de acest fel"*. Iar *întâmplare* este tot lucrul pe care nu-l voieşte cineva, care vine de năprasnă. Iar prin *dracul de la amiază*, unii, precum Eusebie, au înţeles că este dracul trândăvirii [acediei] şi al lenevirii, care năpădeşte asupra oamenilor mai ales în vremea amiezii, iar alţii au zis că este dracul gândurilor de ruşine şi trupeşti, iar alţii au zis că este dracul neînfrânării şi al înverşunării*[120]. Căci toţi aceşti draci dau oamenilor război în vremea amiezii, atunci când pântecele se satură şi se îngreuiază de mâncări[121].

---

* Aici, dracul este pus despărţit de celelalte patimi arătate alături, pentru aceea că unele patimi omul şi le stârneşte din mândrie, din pofta cea fără măsură, din slăbiciune sau din alte neputinţe de-ale firii, neluând seama la ajutorul pe care i l-ar putea da Dumnezeu în biruirea lor. La fel spunea undeva şi Sfântul Antonie cel Mare, că unele păcate sunt de la draci, iar altele, de la fire, iar altele, de la mâncare cea multă.

* *Lit.*: imoralităţii, licenţiozităţii.

[120] După Teodorit însă, sunt de două feluri de vrăjmăşire: „Fie nearătat şi pe ascuns, atunci când ca în noapte şi în întuneric, oarecari gătesc pe ascuns curse împotriva cui voiesc ei, fie arătat şi pe faţă, ca ziua. Deci *frica de noapte* numeşte primejdia cea neştiută, iar *săgeata ce zboară ziua*, vrăjmăşirea cea vederată". Iar după Didim, „*Frica de noapte* este cea a îndulcirilor trupului, căci patima trupească năvăleşte mai mult întru întuneric, iar *săgeata ce zboară ziua* este lăcomia de avuţie, că aceasta este vremea ei, iar *lucrul cel ce umblă întru întuneric* este tot păcatul şi necunoştinţa şi duhurile rătăcirii cele rele, care aţâţă păcatele". Iar după Eusebie: „*Întâmplare* pătimesc aceia a căror minte îngenunchează către iubirea de îndulcire, atunci când se trândăvesc dinspre lucrările bunei-cinstiri şi se lenevesc la ostenelile cele pentru fapta bună". Iar Teodorit zice: „*Drac* însă *de amiază* a zis după socotinţa celor mulţi, că potrivit îi numeşte aşa pe cei ce uneltesc împotriva oamenilor, care aleargă după mâncare şi după saţiu ca asupra unui dobitoc de vânat şi cu lesnire îi înrobesc pe cei lipsiţi de purtarea de grijă cea de Sus".

[121] Iar Teologul Grigorie zice: „Cel ce nădăjduieşte spre Domnul, nici de Diavolul cel ce se preface în înger de lumină nu se va teme, măcar de ar arăta vederată lumină, măcar deşi la amiază de ar apărea celor stricaţi [cu patimile etc.]". Iar Chiril zice: „Poate că *lucru ce umblă în întuneric* îl zice pe păcatul cel neştiut, că uneori se întâmplă să nu ştim vreun lucru ascuns, iar apoi, făcându-l pe el, greşim şi cădem în teascul pierzării, despre care şi David se ruga, zicând: *De cele ascunse ale mele curăţeşte-mă!* (Ps. 18: 13)". Iar altul zice: „*Lucrul simplu ce umblă în întuneric* este o vrăjmăşire ce izbucneşte de unde cineva nu se aşteaptă, [dar] şi tot păcatul şi necunoştinţa; iar *întâmplarea de amiază* este vătămarea cea vederată şi arătată". Însemnează şi că dracul de amiază a fost cel ce l-a

7. Cădea-vor dinspre latura ta o mie şi zece mii de-a dreapta ta şi spre tine nu se vor apropia.

Pin *latură* se zice, simplu, „parte". Iar aici David însemnează partea cea de-a stânga, zicând: „Când din partea cea din stânga a omului ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt vor cădea mii de săgeţi, iar de-a dreapta lui vor cădea zece mii de săgeţi, de dânsul nu se vor atinge, adică nu-l vor vătăma". Iar după o vedere mai înaltă, psalmul zice că: „Tu, omule cel de acest fel, vei fi săgetat cu multe săgeţi din partea stângă, dar cu şi mai multe din partea dreaptă". Prin *stângă* se înţelege când se săgetează cineva cu patimi dobitoceşti, ale mâniei şi ale poftei, care învederat şi mărturisit este că sunt rele, iar *de-a dreapta* este când se săgetează cineva de pricini care par a fi drepte şi bune, însă care nu sunt de acest fel, deoarece vrăjmaşul diavol, ştiind că cei mai mulţi oameni nu primesc atacurile păcatelor celor simple şi arătate [lesne de priceput], pentru aceasta începe să-i lupte de la oarecari pricini care par să fie bune, iar la urmă, pornind de la acelea, îi doboară şi în relele cele învederate[122].

---

supărat pe David, când, după somnul de amiază, a căzut în preacurvie cu Virsavia [Batşeba]".

[122] De unde s-a conglăsuit şi Origen care zice: „Mai înalt însă, potrivit cu partea cea de-a stânga, zice *o mie*, însă în cele de-a dreapta, *zeci de mii*, că de-a dreapta sunt lucrurile noastre bune şi faptele bune, ca unele ce sunt tari şi minunate, de care puterile cele viclene se apucă să le slăbească, fiindcă mai mulţi sunt cei ce cad prin lucrurile cele socotite a fi de-a dreapta, decât cei ce păcătuiesc arătat [adică prin cele de-a stânga]; că cei mai mulţi dintre oameni, încercând a săvârşi oarecari dreptăţi [prin cele de-a dreapta], cad în ispitele de păcate". Şi Teodorit: „«Măcar de-a dreapta ta, zice, măcar de-a stânga ta nenumărată mulţime de ar veni, ţie nu ţi-ar face nicio vătămare, ci-i vei vedea pe aceia doborâţi de dumnezeiasca bătaie». Aceasta s-a făcut şi la Iezechia, că o sută optzeci şi cinci de mii de Asirieni au fost doborâţi fără de arme ostăşeşti. Tot aşa şi în vremea lui Ghedeon, aşa şi în vremea lui Ionatan, aşa şi în vremea lui Iosafat şi în vremea Proorocului Elisei însuşi aceasta s-a făcut". Într-un glas zice şi Atanasie: „Aducând spre pildă ceea ce s-a întâmplat în vremea lui Iosafat, care a biruit fără să se oştească, ci numai cântând şi lăudând pe Dumnezeu şi zicând: *Mărturisiţi-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui* (I Paralip. 16: 34; II Paralip. 5: 13; Ps. 117: 29) (care este şi psalmul ce se numeşte Polieleu). *Şi când cei din Iuda au venit pe dealul de unde se vedea pustiul şi au căutat şi au văzut mulţimea, iată, toţi erau morţi, căzuţi pe pământ, şi nu era cine să-i scape* (II Paralip. 5: 24)". „Pentru aceasta este şi scris, după Didim, *că mână tare oşteşte Domnul asupra lui Amalic din neamuri în neamuri* (Ieş. 17: 16), că Domnul nu va înceta mântuind pe cei ce-L iubesc pe El".

8. Însă cu ochii tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor vei vedea.

„Nu se vor atinge, zice, de tine, cel ce locuieşti în ajutorul lui Dumnezeu, săgeţile vrăjmaşilor. Însă, de te vei uita cu ochii cei gândiţi, vei înţelege că acest lucru este adevărat şi vei vedea bătaia ce o vor lua de la Dumnezeu demonii şi oamenii cei păcătoşi care te vrăjmăşesc".

9. Că Tu, Doamne, nădejdea mea.

Auzind cel ce locuieşte în ajutorul Celui Preaînalt făgăduinţele date de David mai sus, după Diodor, strigă din îndulcirea cea către Dumnezeu şi zice: „Tu, Doamne, eşti nădejdea mea!"[123]

Pe Cel Preaînalt ai pus scăpare ţie.
10. Nu vor veni către tine rele

David răspunde aici către cel ce locuieşte în ajutorul lui Dumnezeu şi zice: „Tu ai zis că Domnul este ajutorul tău? Şi tu ai pus pe Cel Preaînalt scăparea ta? Să ştii că nicio ispită nu se va apropia de tine", căci aceasta trebuie citită în chip întrebător: „Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăpare ţie?" Iar aceasta, *nu vor veni către tine rele*, se citeşte hotărâtor*, pentru că este ca un răspuns către aceia[124]. Iar cum că cel ce are pe Dumnezeu scăpare nu va veni către ispită, mărturiseşte însuşi Diavolul, strigând către Dumnezeu despre Iov: *Au nu Tu ai îngrădit pe cele dinafară ale lui?* (Iov 1: 10). Iar când Se va depărta Dumnezeu, de un om ca acesta se vor apropia relele, adică împrejurările şi primejdiile şi ispitele.

şi bătaie nu se va apropia întru lăcaşul tău.

„Nu numai de tine, zice, nu se va apropia vreun rău, ci nici de casa ta". Altminteri însă *bătaie* poate fi fiecare boală, iar *lăcaşul* sufletului este trupul. Deci zice că „nici trupul tău nu va fi atins de boală, căci ai făcut pe Dumnezeu scăparea ta". Iar mai potrivit este aceasta, după Hrisostom: „Omului lui Dumnezeu, de-i vor

---

[123] Iar altul zice: „Aici lipseşte graiul «ai zis», adică «Tu ai zis: Doamne, nădejdea mea»". [Vezi, pentru limpezire, tâlcuirea următoare, a lui Eftimie.]

* Afirmativ, declarativ.

[124] Iar Atanasie, tâlcuind aceasta, *nu se vor apropia de tine rele*, zice: „Prin fire răutatea năvăleşte pe dinafară, căci fapta bună îşi are pricinuirea dinăuntru, că Dumnezeu l-a făcut pe om drept, după Ecclesiast, care, multe socoteli căutând, din afară şi-a tras asupră-şi răutatea. *Însă iată ce am aflat: Dumnezeu l-a făcut pe om înţelept şi drept, iar ei (oamenii) au căutat socoteli multe* (Eccl. 7: 29)".

urma şi boli şi bătăi şi alte ispite ca acestea, i se fac lui nevoință şi cercare şi pricini de mai multe cununi, iar păcătosului acestea i se fac cu adevărat bătăi, că *multe*, zice chiar David, *sunt bătăile păcătosului* (Ps. 31: 10).

11. Că îngerilor Săi va porunci pentru tine, ca să te păzească în toate căile tale.

Aceasta e asemenea cu ceea ce a zis David la Psalmul 33: *Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de Dânsul şi-i va izbăvi pe ei*, şi Avraam încă, îmbărbătând pe omul casei sale în Mesopotamia, a zis: *Domnul Dumnezeu va trimite pe îngerul Său înaintea ta* (Fac. 24: 7). Şi Iacov încă a zis: *Îngerul mă va izbăvi pe mine de toate relele* (Fac. 48: 16), din care ne învățăm că Dumnezeu păzeşte prin înger pe cei ce nădăjduiesc întru El. Iar *căi* numeşte faptele omului[125].

12. Pe mâini te vor ridica, ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău.

Mâinile îngerilor sunt puterile lor păzitoare, iar prin *te vor ridica* zice adică „te vor sprijini în ispite şi în greutăți, încât nici piciorul tău să nu se împiedice de vreo piatră"; prin *piatră* însă se poate înțelege fiecare păcat şi fiecare împiedicare a faptei bune, iar *picior* este petrecerea omului prin care trecem toată viața aceasta[126].

---

[125] „Însemnează că, după dumnezeiescul Chiril, Arienii, auzind pe Diavolul că zice despre Hristos aceste rânduri, atunci când Îl ispitea pe munte, lipind, potrivesc şi zicerea aceasta de mai sus, adică *pe Cel Preaînalt ai pus scăpare ție*, la Hristos; dar potrivesc cum nu se poate mai rău, urmând lui Satana, tatăl minciunii, pentru ca să arate că Fiul nu este asemenea întru toate Părintelui. Că, după ei, dacă una ca aceasta ar fi adevărată, se socoteşte că noi am făcut pe Hristos nădejdea noastră, iar El Şi-a făcut pe Dumnezeu scăpare, şi deci dar noi năzuim la Cel ce este ajutat [scăpat] de altul şi chemăm drept Mântuitor pe cel ce se mântuieşte de altul; dar acestea nu pot să fie aşa. Să nu fie! Că *Preaînalt* este şi Fiul, precum şi Părintele, şi El este scăparea tuturor şi nădejdea tuturor; iar Satana a întrebuințat cuvintele acestea ca şi către un om simplu, către Mântuitorul nostru, al tuturor, şi, întuneric fiind el, nu a priceput puterea celor zise, că psalmul acesta s-a zis dinspre fața fiecărui drept care se ajută de către Preaînaltul Dumnezeu. Iar aceasta se înțelege că se zice de către Sfântul Duh către fiecare din drepți: «Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăparea Ta? Nu se vor apropia de tine rele», asemenea şi celelalte".

[126] Dumnezeiescul Chiril încă zice: „Porunceşte dar ca puterile cele bune să apere pe cei ce sunt nedreptățiți şi să depărteze pe cei stricători, fără a pătimi vreo neputință mântuindu-i (căci cum sau de unde ar fi cu putință aşa ceva?), ci, ca un împărat, poruncind străjerilor Săi, Se împotriveşte năvălirilor barbare şi alungă lăcomiile de la cei ce se află sub sceptrul Său. Dar cum? Sau de unde? Ci ca un Împărat adevărat şi înțelept

13. Peste aspidă şi vasilisc* vei încăleca şi vei călca peste leu şi peste balaur*.

„Nu se va apropia de Tine, omule care ai pe Dumnezeu scăpare, nicio fiară otrăvitoare sau mâncătoare a trupului", precum aceasta cu adevărat s-a arătat la mulţi sfinţi, după cum arată viaţa şi istoria acestora. Anagogic însă, prin *încălecare* şi *călcare* peste fiarele cele otrăvitoare şi de cărnuri mâncătoare, David a arătat biruinţa şi stăpânirea peste toată vătămarea şi răutatea. Prin *aspidă* se poate înţelege clevetirea, pentru că, precum aspida, aşa şi clevetirea varsă otravă în urechile oamenilor împotriva celor pe care îi cleveteşte, iar *vasilisc* este pizma şi zavistia, pentru că, precum vasiliscul îşi are otrava în ochi, aşa şi pizma şi zavistia vatămă cu ochii pe cei ce sunt zavistuiţi. Iar *leu* este cruzimea şi neomenia, iar *balaur* este mânia, din pricina fierbinţelii, iuţimii şi lucrătoriei, pe care patimi pe toate le va călca omul cel drept şi de dânsele cu nimic nu se va vătăma. Însă *aspidă şi vasilisc, leu şi balaur* se zice şi dracul, pentru că toate vătămările pe care le pricinuiesc aceste fiare le are şi el întru sine [le poate pricinui şi el] [127].

---

apărător întrebuinţează să Se scoale împotriva năvălirilor barbare şi să izgonească lăcomiile de la cei ce locuiesc sub sceptrele Lui". Iar Diodor zice: „Precum părinţii cei trupeşti, când văd o cale greu de umblat şi pietroasă, ridică pruncii în braţele lor, ca nu cumva să le vatăme piciorul, fraged fiind acesta şi neputând să umble pe cale pietroasă, aşa şi puterile cele înţelegătoare, pe cei ce încă nu pot să se ostenească, pe cei ce au mintea oarecum pruncească, nu-i lasă să se ostenească peste putinţă, ci îi feresc de toată ispita, ca nu cumva, cu totul obosind, să cadă sub picioarele Satanei şi aşa să se deznădăjduiască de a voi să slujească lui Dumnezeu. Această zicere dar, rău înţelegând-o Diavolul, o a zis către Hristos, dar i-a răspuns Domnul, înfruntându-l şi zicând: *Scris este: Să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău*, că a făgăduit ajutor celui ce se primejduieşte, nu celui ce se ispiteşte, celui ce se află în nevoie, nu celui ce se mândreşte şi vânează slavă deşartă; de ca şi cum zicându-i: «Nu pentru Mine s-a zis: *pe Cel Preaînalt L-ai pus scăparea ta*, ci pentru omul drept s-a zis de psalmistul zicerea aceasta»".

* Se socoteşte astăzi că *aspida* e un şarpe veninos oarecare, iar despre *vasilisc* se zice astăzi că ar fi o fiinţă imaginară, asemănătoare cu şarpele şi care ucide prin privire. Sfinţii Părinţi de mai jos nu par să fie de aceeaşi părere, adică cum că ar fi o fiinţă imaginară.

* În limbaj biblic, prin balaur (δράκων) se înţelegea fie un monstru marin, fie un şarpe, fie altă făptură înfricoşătoare; el era luat ca metaforă sau chip al diavolului. De aici şi *drac* în limba română a venit din greacă, prin limba slavonă.

[127] Dar şi după Marele Atanasie şi Chiril şi Diodor, prin *leu, balaur, aspidă şi vasilisc* s-ar putea înţelege însuşi Satana şi îngerii răi ce s-au răzvrătit împreună cu el, care nu şi-au păzit dregătoria lor şi care obişnuiesc a sluji voilor lui. Iar de voieşti, prin *şerpi* şi *vasilişti* poţi să înţelegi pe aflătorii necuvioaselor eresuri. „Îngerii răi sunt de patru feluri: puterile potrivnice, începătoriile, stăpâniile şi stăpânitorii lumii cei duhovniceşti ai răutăţii

14. Că spre Mine a nădăjduit şi-l voi izbăvi pe el.

De vreme ce lucruri mari şi neîncredinţate [de necrezut multora] a făgăduit Proorocul omului ce are pe Dumnezeu de scăpare, adică cum că va călca peste fiarele cele mai sălbatice şi mai otrăvitoare şi de ele nu se va vătăma, pentru aceasta, acum, aici, aduce pe Dumnezeu. Care adeverează cele zise mai sus, după Atanasie, şi învaţă care este plata şi rodul nădejdii întru Dumnezeu, zicând: „Fiindcă un om ca acesta a nădăjduit în Mine, pentru aceasta şi Eu îl voi izbăvi de toată primejdia".

Acoperi-l-voi pe el, că a cunoscut numele Meu.

Vezi, o, cititorule, că Dumnezeu a zis *că a cunoscut numele Meu*, deoarece fiinţa lui Dumnezeu nu poate nimeni să o cunoască. Cunoaşte însă numele lui Dumnezeu nu cel ce cunoaşte simplu că Acesta este Dumnezeu, ci acela care se poartă către Dumnezeu după cuviinţa lui Dumnezeu, adică precum se cuvine să se poarte cineva înaintea Acestui Mare şi Înfricoşător Dumnezeu, adică ca un rob şi ca un supus dumnezeieştilor şi stăpâneştilor Lui porunci[128].

15. Striga-va către Mine şi-l voi asculta pe el; cu dânsul sunt în necaz; scoate-l-voi pe dânsul şi-l voi slăvi.

„Va striga, zice, cel ce nădăjduieşte spre Mine, şi-l voi asculta, pentru că nu va cere vreun lucru nevrednic de Mine, Dumnezeu, ori de sineşi, şi în fiecare

---

[duhurile stăpânitoare ale răutăţii], fiind însemnaţi prin aceste patru fiare: prin leu, prin balaur, prin aspidă şi prin vasilisc", după Eusebie. Zice însă Marele Vasile: „*Vasiliscul* este o naştere [specie] preacumplită a şarpelui, care prin singură vederea sa îi strică pe cei ce-i vede, trimiţând din ochii săi [privirea] ca o otravă oarecare stricătoare". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Cel ce calcă pe mânie calcă pe *leu*, căci este fiară mânioasă. Iar cel ce calcă îndulcirile şi celelalte răutăţi [ce vin de aici] calcă peste *aspidă şi vasilisc şi balaur*, că îndulcirea cea trupească şi toată răutatea vieţii de nevoie este de asemănat cu cele târâtoare şi care se trag pe pământ: căci, cu adevărat, cel ce calcă peste pizmă şi zavistie, care împărăţesc întru răutate, calcă chiar peste vasilisc, că fiara aceasta, vasiliscul, îşi are otrava în ochi, precum cu adevărat se zice despre zavistnici, că au vătămarea în ochi".

[128] Întreabă însă Eusebie: „Cine este oare cel care cunoaşte numele lui Dumnezeu?" Şi răspunde: „Cel ce slujeşte numai Lui şi numai Lui I se închină şi care nu ştie niciun alt dsumnezeu afară de El, cel ce şi-a supus grumazul minţii sale şi e bine hăţuit de El, cel ce slujeşte voilor Lui şi pentru aceasta cunoaşte voia Lui; iar când auzi despre nume, să înţelegi slava, că scris este: *Mai de dorit este un nume bun, decât bogăţia cea multă* (Pilde 22: 1)".

ispită şi necaz voi fi ajutor împreună cu dânsul, precum am fost mai-nainte cu cei trei tineri din cuptor, şi mai pe urmă cu mucenicii în munci, şi de toată nevoia îl voi izbăvi – precum am zis la Psalmul 36 tâlcuind zicerea *nu am văzut pe cel drept părăsit* şi aceasta: *Iar Domnul nu-l va lăsa în mâinile lui* –, dar îl voi şi slăvi şi-l voi face vestit, pentru apropierea ce am să i-o fac lui"[129].

16. Cu lungime de zile îl voi umple pe dânsul şi-i voi arăta lui mântuirea Mea.

„De va cere, zice, cel ce nădăjduieşte întru Mine, şi viaţă de ani îndelungaţi, i-o voi da lui". Ori *lungime de zile* zice viaţa cea veşnică, pentru că viaţa aceea veşnică, numită lungime de zile, este o zi, din pricina nesfârşirii şi a nemoştenirii [nesuccesiunii] ei. „Şi-i voi arăta lui mântuirea cea de la Mine, căci pot a mântui pe cel ce nădăjduieşte întru Mine"[130].

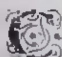
[129] A zis însă şi Marele Atanasie: „Cel ce a strigat cu glasul cel mare al sufletului către Mine Mă va afla ascultându-l şi căutând spre el, că pururea de faţă sunt, măcar şi în primejdii de s-ar afla". A zis însă şi Diodor: „Ce este mai fericit decât aceasta: a-L avea pe Dumnezeu spre ajutor gata, şi întrarmat împotriva vrăjmaşilor? Că mai vârtos atunci este de trebuinţă a fi împreună cu El, când sunt împrejurul nostru împrejurări ticăloşeşti. Că zice: «Nu numai că îl voi izbăvi de rele întristătoare, ci şi vestit îl voi face», drept care necazul nu mai este necaz, ci se face bucurie şi slavă pentru Dumnezeu, Care este împreună şi Se împărtăşeşte cu cei ce se necăjesc".

[130] „Unii însă, precum Teodorit, zic cum că zicerile cele din psalmul acesta se potrivesc mai cu deosebire împăratului Iezechia, şi mai ales cea din sfârşit, adăugire la viaţă primind el, de unde şi multă laudă din împărăţia Asirienilor a câştigat". Adaugă însă Teodorit şi acestea: „Dar şi toţi cei ce nădăjduiesc întru Dumnezeu vor dobândi toate felurile de bunătăţi, precum învaţă vechile istorii şi mărturisesc cele ce se văd acum. (Iar cele ce urmează sunt scrise în alt codice al lui Teodorit.) *Sufletele drepţilor sunt în mâna Domnului* (Înţ. lui Sol. 3: 1), iar trupurile lor se află în racle, iar prin dumnezeieştile minuni ce se fac acum se însemnează slava mântuirii, iar după rânduiala [ὅρον] cea stăpânească se izvorăsc tămăduirile, alţi mântuitori de după Mântuitorul [următori şi supuşi Lui] şi doftori de tot felul făcându-se, care au ridicat semne de biruinţă asupra demonilor, după biruitoarea Cruce fericitele lor moaşte [ca nişte noi cruci sau folosind puterea Crucii]". [Nu întâmplător versetul de mai sus se citeşte, alături de cele ce-i urmează, la *Paremiile* (adică citirile de la Pildele lui Solomon; prin extensie, se aplică şi celor din Scriptură în general) multor Vecernii săvârşite în cinstea Sfinţilor.]

CATISMA 13

PSALMUL 91

Psalm de cântare în ziua sâmbetei.

e este *psalm de cântare* am spus în *Precuvântarea* cărții; psalmul acesta însă este nenumit, dar nu nesuprascris. Nu are nici numele lui David, nici al altui cântător de psalmi, deoarece atunci se cânta de către toți psalții. Se suprascrie însă *în ziua sâmbetei*, precum au zis oarecari, pentru că David a afierosit psalmul acesta ca să se cânte numai sâmbăta, ca mulțumire lui Dumnezeu, şi pentru că sâmbăta trebuie să se adune toți psalții pentru a-l cânta. Însă, precum zic cei au privit mai înalt [θεωρήσαντες] cu mintea psalmul acesta (precum Teodorit), psalmul priveşte către veacul viitor şi învață cele ale veacului viitor, adică vorbeşte despre munca păcătoşilor şi despre cinstea drepților. Că precum sâmbăta cea veche, care se tâlcuieşte „odihnă", avea nelucrare față de toată lucrarea lumească [oprea a se lucra], aşa şi ziua aceea va avea odihnă şi încetare a vieții acesteia şi pentru aceasta este slobodă de toată purtarea de grijă cea lumească şi aşa se poate numi sâmbătă (după Teodorit)[1].

---

[1] Iar Sfântul Chiril zice: „Psalmul acesta învață că pentru aceasta trebuie a se face nelucrarea sâmbetei: ca, întru aceasta împreună adunându-ne, să facem cele ce se arată prin aceasta, adică prin a ne mărturisi, a cânta, a vesti mila şi adevărul". Iar Marele Vasile adaugă: „Despre cei ce se dedau pe sineşi sâmbăta (şi în toate sărbătorile) la săturarea pântecelui şi la toată necuviința, Dumnezeu Se ridică şi zice: *Vai celor ce se ating de sâmbete mincinoase!* (Amos 6: 3). Că sâmbetele cele adevărate sunt odihna cea rânduită poporului lui Dumnezeu, la care ajunge cel pentru care lumea s-a răstignit; şi iarăşi: *Lunile noi, zilele de odihnă şi ziua cea mare* (Biblia Sinodală trad. ἡμέραν μεγάλην cu *adunările cele de la sărbători*) *nu le pot suferi* (Is. 1: 13). Pentru aceasta, lăsate fiind acelea, cuvântul Testamentului celui Nou a mutat ziua sâmbetei în mântuitoarea Duminică, în Ziua cea dintâi a Luminii, întru care să ne sârguim a plini cu osârdie cele scrise în psalmul acesta, căci legea, zicând că nu se cuvine ca sâmbăta să se ridice sarcină, a nu se ieşi dintr-un loc, a nu aprinde focul, era cu neputință ca acestea să se țină trupeşte, drept care prin a nu aprinde foc înțelegem că să nu ne aprindem de poftele trupului, nici să aprindem focul în veşnica locuință, iar a nu ridica sarcină, ca să nu ne însărcinăm adică cu greutatea păcatului, nici să grămădim materie aprinzătoare de foc, iar a nu ne muta din

1. Bine este a se mărturisi Domnului şi a cânta numelui Tău, Preaînalte,

„Cu adevărat, zice, bun lucru este a mulțumi Ție, Dumnezeule, cineva şi a cânta numelui Tău cântări de mulțumire". Unii însă, precum Eusebie, au tâlcuit aşa: „Bine este a-şi mărturisi cineva lui Dumnezeu mai întâi păcatele sale şi apoi să-I cânte, pentru ca psalmodia cea către Dumnezeu să se facă curată"[2].

2. A vesti dimineața mila Ta şi adevărul Tău în toată noaptea,

După ce David a spus de obşte mai sus că este bine a se mărturisi şi a cânta Domnului, aici, la acest lucru bun al dumnezeieştii mulțumiri, zice şi vremile cele potrivite şi zice că bine este *a ne mărturisi* şi a cânta, ca prin acestea *să vestim*, adică să povestim şi să glăsuim, *dimineața* adică, mila lui Dumnezeu, adică pentru că ne-a miluit Dumnezeu şi nu ne-a potopit cu cutremur, nici nu ne-a ars cu foc, nici cu apă nu ne-a înecat, nici n-a dat loc ca să fim mâncați de fiare sau să cădem în mâinile vrăjmaşilor şi a ucigaşilor şi a furilor, sau în mâinile altor oameni fără de lege, care răutăți se obişnuiesc a se face de mai multe ori în vreme de noapte; şi, mai mult decât toate, pentru că nu ne-a lăsat Dumnezeu să fim bântuiți de demoni. Pe lângă acestea însă, bine este cântăm lui Dumnezeu, ca aşa să vestim şi noaptea adevărul Lui. Prin *adevărul lui Dumnezeu* însă se înțelege neascunderea lui Dumnezeu, că pe această neascundere a lui Dumnezeu se cuvine

---

loc este a nu ne strămuta din rămânerea întru Dumnezeu, ci a păzi nestrămutarea întru credință". Zice însă şi Diodor: „Tot scopul [toată acoperirea] cântării este în ziua sâmbetei: aşa sâmbăta este icoană a vieții întru Hristos şi a petrecerii evangheliceşti pe care Însuşi Mântuitorul o a izvodit nouă, şi nu altminteri, decât prin mutarea umbrelor legii la închinarea cea duhovnicească".

[2] Marele Vasile însă zice: „Se cuvine ca rugăciunea să o începem de la slavoslovie, al doilea să mulțumim, al treilea să ne mărturisim şi al patrulea să cerem cele folositoare". Iar Marele Atanasie zice: „*Mărturisirea* este o laudă cu mulțumire ce se aduce slavei lui Dumnezeu; datori suntem deci lui Hristos, Mântuitorului nostru, al tuturor, cu mulțumirile cele pentru bunătățile câte am dobândit, că multe feluri de bine am luat de la El: că Dumnezeu, fiind Domnul, S-a arătat nouă (cf. Ps. 117: 7) cu slava cuvenită lui Dumnezeu, strălucind împrejur marginile pământului şi raza adevăratei cunoştințe a lui Dumnezeu dăruind". A zis însă şi Sfântul Grigorie al Nyssei aceste [cuvinte] vrednice de însemnat: „Aceasta este spre răsplătirea celor câte le-am luat: prin rugăciune şi prin mulțumire să răsplătim Făcătorului de bine. Şi socotesc că şi toată viața de o am întinde spre vorbirea cu Dumnezeu, mulțumindu-I şi rugându-ne, am fi atât de departe de răsplătirea după vrednicie [cuvenită], încât vom vedea că nici nu ne-am sârguit a face început [mulțumirii şi rugăciunii] Făcătorului de bine (Cuvântul întâi la *Tatăl nostru*)".

să o vestim în vremea nopţii, că atunci mai ales ne pornim spre îndulcirile trupeşti şi spre sfaturile rele, pentru ca să ne sfiim dinspre mişcările cele de acest fel, aducându-ne aminte că, de vom face sau de vom gândi vreo necuviinţă, nu ne putem ascunde de Văzătorul a toate Dumnezeu. Putem însă zice că prin *dimineaţă* David a arătat toată ziua, ca din parte, totul[3].

3. În psaltire cu zece strune, în cântare din alăută.

Atunci când facem unire între cele cinci simţiri ale trupului şi cele cinci puteri ale sufletului, şi cu acestea cântăm Domnului, atunci plinim această zicere a lui David*. Dar vezi şi tâlcuirea zicerii: *Mărturisiţi-vă Domnului în alăută, în psaltire cu zece strune cântaţi-I Lui* (Ps. 32: 2), căci tâlcuirea aceea se conglăsuieşte cu zicerea aceasta[4].

---

[3] Iar Sfântul Chiril zice că zicerea aceasta este în chip inversat, care se îndreptează aşa: „A vesti dimineaţa şi noaptea mila şi adevărul Tău". Şi zice aşa: „Iar tu să nu-ţi închipui că psalmistul slăbeşte puterea cântării prin despărţire [διίστησιν, *lit.*: prin punerea unui interval], îndemnând adică a se vesti dimineaţa mila şi adevărul noaptea, nu zice aceasta, ci stihul *a vesti dimineaţa (...) şi noaptea* să-l citim aşa: «A vesti dimineaţa şi noaptea adevărul Tău», iar *a vesti* este una cu a propovădui, care înseamnă a slavoslovi; iar Cel ce Se vesteşte este Hristos, Mila şi Adevărul Părintelui, că Dumnezeu şi Părintele ne-a miluit pe noi cu Hristos şi ne-a învăţat printr-Însul adevărul, adică închinarea şi slujirea cea în Duhul şi în *Adevărul* (cf. Ioan 4: 24)". Iar Eusebie zice: „Şi la cântare, şi la vestire, de obşte se zice binele, adică «Bine este a ne mărturisi Domnului, bine este a cânta numelui Tău, Preaînalte, şi bine este a vesti dimineaţa mila Ta»". Adaugă însă Eusebie şi acestea: „Mai întâi era mărturisirea Domnului, al doilea cântarea cea prin musiceştile organe numelui Lui, al treilea vestirea în ceasurile dimineţii a milei Lui, al patrulea a vesti adevărul Lui în vremea cea de noapte; iar acestea trebuiau să se facă nu numai cu buzele şi cu glasurile, ci şi prin lovirea musiceştilor organe: *În psaltire*, zice, *cu zece strune, în cântare de alăută* (vezi v. urm). Iar *Mila şi Adevărul lui Dumnezeu* numeşte acum pe Fiul, care ne-a introdus pe noi întru a ne mărturisi şi a cânta lui Dumnezeu, şi *a vesti*, adică a propovădui pe Mântuitorul lumii – Hristos –, că întru El ne-am miluit şi prin El avem cunoştinţa către singurul şi adevăratul Dumnezeu".

* Despre aşa-zisa legătură dintre simţirile trupului şi puterile sufletului vezi nota noastră în *Precuvântarea* din Volumul I.

[4] A zis însă şi Eusebie: „*Psaltire cu zece strune* se face sufletul iubitor de Dumnezeu atunci când cele cinci puteri le va uni şi armoniza cu cele cinci simţiri ale trupului, şi aşa va face o conglăsuire, cele închipuite despre Dumnezeu şi cele dumnezeieşti neabătându-le nici într-o parte, nici în alta". A zis însă şi Ilarie [Pictavianul]: „Trebuie dar, mărturisindu-ne Domnului, să cântăm şi mila Lui şi adevărul Lui să-l vestim, nu cu vreo oarecare neluare-aminte sau cu pomenire sau închipuire [imaginaţie] către ceva din cele materialnice, ci cu toată luarea-aminte şi cu trezvirea tuturor puterilor sufletului şi încă cu toată conglăsuirea tuturor simţirilor".

4. Că m-am veselit, Doamne, întru făptura Ta, şi întru lucrurile mâinilor Tale mă voi bucura.

Prin *făptura lui Dumnezeu* unii au zis că numeşte obşteşte toată simţita zidire, iar *lucruri ale mâinilor lui Dumnezeu*, făpturile cele din parte ale simţitei zidiri, ale căror mărimi văzându-le noi: frumuseţea, felurimea cea multă, buna armonie, trebnicia şi orice altceva de acest fel, toţi împreună şi fiecare deosebi ne veselim şi ne bucurăm. Iar alţii au zis că *lucruri ale mâinilor* sunt repetare [*lit.*: dublare] a cuvântului şi a înţelesului[5].

5. Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne,

Acest *cât* este însemnător de întindere către Dumnezeu, după Teodorit. „Mari foarte sunt lucrurile Tale, Doamne, nu numai câte se află în simţita zidire, ci şi câte cu mintea se privesc în proniile şi iconomiile, în facerile de minuni şi în celelalte minuni ale Tale". Iar despre *lucrurile lui Dumnezeu* am spus şi în Psalmul 85, tâlcuind zicerea *şi nu sunt ca lucrurile Tale*.

foarte s-au adâncit gândurile Tale.

Prin *s-au adâncit* vrea să zică cum că „s-au arătat adânci şi neajunse", iar prin *gânduri* zice sfaturile lui Dumnezeu. Iar zicerea aceasta este asemenea cu cea a lui Pavel: *O, adânc de bogăţie şi de înţelepciune şi de cunoştinţă a lui*

---

[5] Marele Atanasie însă zice: „Făptura cea prea bună, adică isprava sfatului lui Dumnezeu şi Tatăl, este [cuprinde] oarecum lucrurile mâinilor Lui, puterea iconomiei celei pentru noi". Iar Ilarie prin *făptură* a înţeles fiinţa [οὐσία] şi firea [φύσιν] omenească, adică minunata unire a sufletului cu trupul: „Că David s-a umplut de veselie pentru aceea că Făcătorul prin amândouă o fire a alcătuit, prin bună-plăcere şi conglăsuire şi împreună-insuflare [σύμπνοιαν] a acestora către Dumnezeu". Iar Eusebie: „*Făptură* zice la număr singular alcătuirea sufletului şi a trupului şi conglăsuirea acestora către bine, iar *lucruri ale mâinilor* la plural numeşte iarăşi pe acestea, pe suflet adică şi pe trup privindu-le deosebi, iar *mâini* zice puterile lui Dumnezeu cele făcătoare, de care şi prin care trupul adică din ţărână, iar sufletul din nefiinţă s-au adus întru a fi; pentru aceasta şi mirându-se de alcătuirea acestora, a adăugat: *Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne!*" Iar Hrisostom, în tâlcuirea Psalmului 41, zice că stihul acesta trebuie să-l zicem după masă, zicând: „Aşa şi noi să facem gura: în loc [să o umplem] de balsam, să o umplem de duhovnicească cântare şi să zicem stând cu toţii: «Veselitu-ne-ai pe noi, Doamne, întru făpturile Tale, şi în lucrurile mâinilor Tale ne-am bucurat»", precum se scrie în Ceaslov să se zică de toţi Creştinii după cină.

Dumnezeu! Cât de necercate sunt judecăţile Tale şi neurmate căile Tale! (Rom. 11: 33)[6].

6. Bărbatul fără de pricepere [nebun] nu va cunoaşte şi cel neînţelept nu va înţelege acestea.

Fără de pricepere numeşte David pe cel ce nu are dumnezeiasca înţelepciune. „Măcar de ar avea şi pe cea firească şi omenească, cea câştigată din filosofia cea din afară, zice, omul de acest fel nu va cunoaşte cum că mari sunt lucrurile Domnului şi cum că adânci sunt gândurile Lui, ci, nădăjduind întru sineşi, va cădea întru necuviinţă şi în hule". Acest înţeles l-a repetat zicând *şi cel neînţelept nu va înţelege acestea.*

7. Când au răsărit toţi păcătoşii ca iarba şi s-au plecat toţi cei ce lucrează fărădelegea,

Şi este aici de prisos, iar *s-au plecat* este în loc de „s-au smerit", iar înţelesul este astfel: „Păcătoşii au răsărit, adică au odrăslit vremelniceşte ca iarba, însă înrâurirea lor şi buna norocire lor nu le-au ţinut multă vreme, adică s-au gârbovit către pământ şi s-au smerit". Tot pe *păcătoşi* îi zice însă *cei ce lucrează fărădelegea*[7].

8. Ca să se piardă în veacul veacului.

„S-au plecat păcătoşii şi au pierdut buna-norocire pe care o aveau, pentru ca să se pedepsească în veacul cel viitor", că *pierzare* şi *pieire* în veacul acela David obişnuieşte să numească nemângâiata muncă. Deci zice: „Păcătoşii au luat căderea din buna lor norocire cea de aici ca pe o arvună a osândirii şi a muncii de acolo". Iar de aici David intră în [trece la] acea zi a veacului viitor, precum a zis la suprascrierea psalmului[8].

---

[6] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Cine ar fi acela care să cerceteze cuvintele [raţiunile] proniilor Tale? Iar noi aceasta adică şi pe cei ce nu o ştiu îi învăţăm, iar cei lipsiţi de minte şi care au pierdut raţiunea, nici să priceapă nu voiesc, nici de la alţii să înveţe nu suferă, că acestea le adaugă îndată psalmul".

[7] Iar după Chiril şi Atanasie: „Cei ce nu pricep taina lui Hristos vor fi ca iarba, neavând adică adâncime, pentru aceasta şi degrab vor cădea şi se vor usca". Iar Teodorit zice: „Nu au voit să priceapă, nebunii, că lucrătorii fărădelegii au înflorit asemenea cu iarba şi ca verdeaţa din pământ s-au ivit, dar, după buna lor norocire cea de aici, vor lua veşnică pieire".

[8] Iar după Cuviosul Dorotei: „*Păcătoşii răsărind ca iarba* sunt gândurile cele pătimaşe, căci iarba este neputincioasă, neavând putere. Aceştia uneori se ascund înlăuntru întru

Iar Tu Preaînalt eşti în veac, Doamne.

„Tu, Doamne, zice, eşti neajuns şi neînceput şi judecăţile Tale sunt necercetate"[9].

9. Că iată, vrăjmaşii Tăi, Doamne, că iată, vrăjmaşii Tăi vor pieri şi se vor risipi toţi cei ce lucrează fărădelegea.

Vrăjmaşii lui Dumnezeu nu sunt numai necredincioşii, ci şi credincioşii, aceia dintre ei care sunt păcătoşi, fiindcă se supun Diavolului, vrăjmaşul lui Dumnezeu. Iar *pieirea vrăjmaşilor lui Dumnezeu* zice munca cea din veacul viitor; aceiaşi *se vor şi risipi* în osebite osânde şi munci.

10. Şi se va înălţa ca al inorogului cornul meu,

Corn al său a numit David pe Hristos, fiindcă Hristos a odrăslit după trup din seminţia lui, precum am zis mai pe larg aceasta în Psalmul 88, tâlcuind zicerea *şi întru numele meu se va înălţa cornul lor*, iar *se va înălţa* este în loc de „se va mări", în vremea judecăţii viitoare adică, fiindcă atunci se vor smeri toţi vrăjmaşii Lui; şi *se va înălţa ca şi cornul inorogului*, adică „se va înălţa mult şi cu covârşire"[10].

---

noi, iar uneori se ivesc înduioşându-se spre păcatul cel prin fapte. Deci atunci când răsar în suflet, adică când se ivesc, se arată cei ce lucrează fărădelegea, care sunt patimile, pentru ca apoi să fie pierdute. Căci atunci când se arată la cei ce se nevoiesc împotriva patimilor, atunci ele sunt pierdute de aceştia. Înţelegeţi dar urmarea cuvântului: mai întâi răsar gândurile cele pătimaşe, apoi se ivesc patimile, apoi acestea trebuie pierdute; acestea toate sunt ale celor ce se nevoiesc. Noi însă, făcând păcatul cel după lucrare şi de-a pururea făcând să se ivească patimile, apoi nici nu mai ştim când răsar gândurile cele pătimaşe, nici când se ivesc patimile, ca să ne nevoim asupra lor". A zis însă şi Timotei [nu am putut afla cine este acest Timotei]: „Îndată ce răsar gândurile cele rele, îndată înfloresc ca iarba şi se arată păcatele din inima cea înţelenită şi, îndată ce s-au ivit din cuiburile cele nevăzute şi se fac arătate, unindu-se toţi cei ce lucrează fărădelegea, prea cu dreptate [cu siguranţă] vor aduce pierzare desăvârşită asupra fiecărei vieţi".

[9] Iar Eusebie zice: „Deci atunci când se face stricare păcatului, ca să piară din pricina lui cei ce s-au făcut vrăjmaşi ai lui Dumnezeu, atunci cu adevărat Dumnezeu Preaînalt Se va afla în veac".

[10] Iar Diodor zice *corn* al lui David pe noul popor al Creştinilor, cel mântuit prin credinţă. Iar cel nenumit, prin *corn*, înţelege Crucea lui Hristos şi credinţa cea în Hristos care se aseamănă cu stăpânesc corn, adică din pricină că Crucea este la înălţime: că, precum Crucea prin pătimiri s-a slăvit, aşa şi credinţa bine-cinstitorilor prin prigoane se înalţă şi prin pătimiri se slăveşte".

şi bătrâneţile mele în untdelemn* gras.

Prin *untdelemn*, David a arătat alinarea (ori veselia), *ca să se veselească*, zice, *faţa cu untdelemn* (Ps. 103: 13). Apoi zice că „eu, fiindcă am cunoscut cum că se va înălţa cornul meu, socotesc că şi bătrâneţile mele vor fi cu multă alinare, adică fără întristare şi cu bucurie le voi petrece, mângâindu-mă cu nădejdile mele în viaţa cea viitoare"[11].

11. Şi au privit ochii mei întru vrăjmaşii mei

În loc de *au privit*, Simmah şi Teodoţion au zis „vor privi", iar cei şaptezeci au tâlcuit cele viitoare ca trecute, după Eusebie şi Teodorit[12]. Iar *vrăjmaşi* zice pe demoni şi pe cei necredincioşi, asupra cărora, atunci, în judecata cea din urmă, se va vedea izbânda, că aceasta lipseşte, drept care trebuie a se socoti pe dinafară, adică: „Şi au văzut ochii mei întru vrăjmaşii mei izbândă".

şi întru cei vicleni, ce se scoală asupra mea, va auzi urechea mea.

Şi la această zicere este lipsă, că lipseşte pe dinafară, adică: „Va auzi urechea mea hotărârea Stăpânului cea asupra lor, care se face de Stăpânul Dumnezeu împotriva celor care se scoală asupra mea şi viclenesc", că şi *cei ce se scoală asupră* şi *cei vicleni* aceiaşi sunt, fără conjuncţie[13].

12. Dreptul ca finicul va înflori

După ce David a zis mai sus despre păcătoşi că vor răsări ca iarba cea de

---

* ἐλαίῳ înseamnă atât untdelemn, în general, cât şi untdelemn de măsline; după o tâlcuire de mai jos, e vorba de untdelemn de măsline.

[11] Zice cel nenumit: „Dar chiar bătrâneţea mea, adică cele mai de pe urmă ale mele, întru untdelemn gras se înalţă; căci Hristos a venit în vremile cele mai de pe urmă, Cel ce ne-a miluit cu îmbelşugare şi cu cinste, aşa încât vameşii şi păcătoşii să fie întorşi spre Împărăţia Lui". Iar Teodorit spune că Simmah zice aşa: „Vechimea mea va fi ca un măslin roditor, că voi înflori şi bătrâneţea o voi lepăda şi mă voi asemăna măslinului altoit".

[12] „Că precum este cu neputinţă (zice Teodorit) ca cele făcute să nu fie făcute, aşa este cu neputinţă ca proorocia Duhului să rămână neîmplinită". Asemenea zice şi Eusebie (La Nichita).

[13] Iar Teodorit zice că *va auzi urechea mea* trebuie citit deosebi, adică: „Pieirea celor ce vieţuiesc fără de lege şi care îmi pândesc mie nenumărate răutăţi, voi auzi pe mulţi povestind-o".

puţină vreme, acum zice aici şi despre drept că va înflori ca finicul cel de multă vreme, căci floarea finicului nu cade, ci se sfârşeşte în rod prea dulce, nici mlădiţa tânără nu se veştejeşte, ci rămâne prea înflorită[14].

şi ca cedrul cel din Liban se va înmulţi.

Cedrul este înmulţit şi plin de frunză pe vârf. Dreptul însă are şi alte asemănări, atât cu finicul cât şi cu cedrul: cu *finicul*, pentru că precum finicul are partea sa cea mai mică înrădăcinată în pământ, iar toată cealaltă este ieşită din pământ în sus, tot aşa şi dreptul, puţină purtare de grijă are pentru pământ, căci aproape toată o are pentru cer. Şi precum rodul finicului nu se fură de dobitoace şi de păsări, din pricina înălţimii lui şi pentru că este spinos şi cu anevoie de urcat, aşa şi rodul dreptului, adică fapta bună a lui, nu se fură de demoni, acoperită fiind de înălţătoarea smerenie. Şi precum finicul are trebuinţă de mulţi ani pentru a se face copac desăvârşit, tot aşa şi dreptul are trebuinţă de vreme multă pentru a se face desăvârşit întru fapta bună. Iar cu *cedrul*, pentru că precum acesta este bine-mirositor şi neputrezitor, cu multe ramuri şi umbros, tot aşa şi dreptul este bine-mirositor pentru faptele lui cele bune şi neputrezitor, pentru că s-a curăţit de toată putrejunea şi stricăciunea patimilor şi are multe odrasle, deoarece naşte mulţi fii prin harul Sfântului Duh, şi umbros, pentru că este multora acoperământ şi răcoare[15].

---

[14] Iar Didim şi Eusebie şi cel nenumit zic: „Dreptul se va asemăna cu înălţimea finicului, cu necurmata înflorire şi cu rodirea în aceea că-şi are partea sa cea mai mică înfiptă în pământ, iar partea cea mai mare aflată mai presus de pământ, că inima sa o a întins către cer, iar rodul lui este nerăpit de fiare, din pricina înălţimii şi pentru că cu anevoie se pot sui la el; finicul adică se va afla curat cu inima în ceruri şi pentru că pentru desăvârşire îi trebuieşte multă vreme. Astfel este şi sădirea faptei bune, cu multă osteneală şi vreme fiind sădită, la înălţime se ridică şi roadă coaptă şi prea dulce aducând, dă îndestul acoperământ [umbră] celui ce o a câştigat".

[15] Iar altul zice: „Pe scurt, zice că dreptul ca finicul, adică se va afla curat cu inima întru împărăţia cerurilor, iar *ca cedrul*, fiindcă va rămâne nestricat". A zis însă şi Timotei: „Cu finicul aseamănă pe fiecare din cei ce mult preţuiesc dumnezeiasca dreptate, care pentru aceasta cu aceeaşi numire se numesc drepţi, şi de aici asemenea cu finicul îşi au crengile faptelor bune pururea-înflorite şi rodesc roade dulci: dragoste, bucurie, pace, milostivire, înfrânare şi cele asemenea cu acestea, că toate acestea îndulcesc simţirile sufletului omului celui ce le vede sau le aude. Pe cei drepţi însă îi aseamănă cu *cedrul*, pentru mirosul lui cel frumos şi pentru neputrejunea şi înălţimea şi desimea lui. Şi a zis că dreptul se va înmulţi ca cedrul, adică pentru că dintr-unul se fac mulţi drepţi de un chip asemănător cu semănăturile cele împărtăşitoare ale isprăvilor aceluia, că zice Marele Pavel: *Eu am sădit, Apollo a udat* (I Cor. 3: 6)". Nenumitul tâlcuitor însă zice că dreptul se aseamănă cu finicul fiindcă semnul de biruinţă al celor ce se nevoiesc sau aleargă sunt

13. Sădiţi fiind în casa Domnului, în curţile Dumnezeului nostru vor înflori.

„Drepţii, zice, sunt sădiţi în biserica aceasta de jos, înlăuntrul căreia locuieşte harul lui Hristos, fiind înrădăcinaţi în credinţă, de unde şi vor înflori în cereştile curţi, adică se vor arăta împodobiţi cu florile faptelor bune". Se înţelege însă şi altfel zicerea aceasta, după dumnezeiescul Maxim: „*Casa Domnului* este adică cunoştinţa dumnezeieştilor Scripturi, înlăuntrul căreia aflăm pe Domnul, iar *curţi* sunt poruncile Domnului"[16].

14. Încă se vor înmulţi întru bătrâneţe grase,

Bătrâneţe grase sunt [bătrâneţile] cele prea adânci şi de mulţi ani. „Drepţii, zice, cei de acest fel, măcar că mult vor îmbătrâni, însă nu vor slăbi în a spori în fapte bune, ci încă mai mult vor creşte întru fapta bună, chiar aflându-se într-o vârstă ca aceasta"[17].

şi bine-petrecând vor fi,

„Drepţii, zice, vor fi bine-petrecând, în veacul viitor desfătându-se şi bucurându-se veşnic".

ca să vestească

---

crengile ce li se dau; drept care într-alt chip nu ne putem încununa în viitor, decât prin dreptate.

[16] Iar Timotei zice: „Mai sus aseamănă dreptul cu *cedrul*, iar *Libanul* cu locul cel încăpător al drepţilor, adică l-a asemănat cu Biserica, pentru desimea ei şi pentru multa felurime şi pentru feluritele saduri ale ei. Iar *casă* înţeleasă a Domnului este adunarea soborniceştii (adică peste tot cuprinzătoarei) Biserici, iar *curţi ale lui Dumnezeu* sunt bisericile credincioşilor cele din parte, ale neamurilor celor ce au crezut". Zice însă Marele Vasile: „Este cu putinţă, dacă ne ridicăm mintea în înălţime, să înţelegem prin *curte* cereasca petrecere. Pentru aceasta, cei sădiţi aici, în casa Domnului, care este Biserica lui Dumnezeu Celui viu, acolo, în curţile Dumnezeului nostru vor înflori (La *Tâlcuirea Psalmului 28*)". Iar după cel nenumit, „*curţi* sunt cereştile locaşuri, de vreme ce (după zisa Mântuitorului) *în casa Tatălui Său multe locaşuri sunt*".

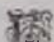
[17] Iar Teodorit zice: „*Bătrâneţe* a numit desăvârşirea, că noi pe cel bătrân îl numim desăvârşit şi împlinit, iar pe cel tânăr, nedesăvârşit. Deci prin *bătrâneţe* a însemnat viitoarea desăvârşire, întru care prea mult rod al dreptăţii va răsări şi dreptatea lui Dumnezeu se va face arătată tuturor".

15. Că drept este Domnul Dumnezeul nostru şi nu este nedreptate întru El.

„Pentru aceasta, zice, drepţii vor bine-petrece, ca bucurându-se să propovăduiască unul altuia". Ce să propovăduiască? Cum că Domnul este drept, deoarece, în locul ostenelilor şi al nevoinţelor din viaţa aceasta a drepţilor, le-a dăruit lor odihnă. Iar că *nu este nedreptate întru El* este tâlcuire a celei de mai sus, repetare a îndreptării şi dreptăţii lui Dumnezeu[18].

PSALMUL 92

În ziua cea mai-nainte de sâmbătă, când s-a locuit pământul, lauda cântării lui David.

a evrei psalmul acesta este nesuprascris. Oarecari manuscrise însă au această suprascriere luată din tălmăcirea celor şaptezeci, pe care o au tâlcuit aşa: ziua sâmbetei au înţeles-o precum am înţeles-o şi noi în psalmul trecut, adică ca Ziua Învierii a toată lumea şi de obşte. Iar prin ziua de mai-nainte de sâmbătă au înţeles ziua Învierii lui Hristos, fiindcă aceasta a fost începutul Învierii celei de obşte a toată lumea, când pământul s-a locuit de Creştinii cei a doua oară plăsmuiţi prin Evanghelie şi prin Botez. Însă această suprascriere o au numai acele copii-manuscrise cele mai cu scumpătate[19].

---

[18] Iar altul zice: „Când vor ajunge drepţii în lăcaşurile şi în curţile cele de sus şi vor afla desăvârşirea şi vor dobândi bunătăţile cele gătite, atunci vor vesti şi glasul acesta: că Judecător drept este Domnul, Care pe călcătorii de legi şi pe păgâni i-a făcut să se usuce ca iarba, iar pe drepţi şi pe bine-cinstitori ca pe nişte cedri şi finici i-a sădit în sfintele lăcaşuri şi, în locul ostenelilor celor din viaţă, le-a dat odihnă". Oarecari dascăli mai noi, mai cu de-amănuntul înţeleg zicerea aceasta: „Drepţii vor ajunge la adâncă bătrâneţe şi vor pătimi în viaţa aceasta. Pentru ce? Pentru ca să vestească celor mai tineri cum că Dumnezeu este drept şi să-i sfătuiască să păzească poruncile lui Dumnezeu, ca unii care multe au văzut şi au pătimit pentru petrecerea cea de mulţi ani". Pentru aceasta a zis şi Sirah: *Cât de frumoasă este înțelepciunea bătrânilor!* (25: 5) şi iarăşi: *Cununa bătrânilor este multa cercare* (25: 6).

[19] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „«Lauda cântării lui David, în ziua cea mai-nainte de sâmbătă, când s-a locuit pământul». Cine nu ştie, din cei ce au primit cuvântul bunei-cinstiri, că în ziua sâmbetei s-a lucrat taina morţii, cu desăvârşire nemişcat rămânând, după Lege, Făcătorul de viaţă trup în ziua aceea [a sâmbetei], când a locuit în pământ Cel ce ne-a rânduit pe noi locuitori ai pământului? Iar stricătorul nostru a fost moartea, pe

1. Domnul a împărățit,

Fiul este dintotdeauna Împărat, fiind Dumnezeu, însă nu dintotdeauna Se cunoaște de oameni că este astfel Împărat, după Teodorit. Că necunocându-L pe El mai-nainte de Împărat, mai târziu, după sculărea Lui din morți, noi, credincioșii, ne-am încredințat cum că este Împărat ca Dumnezeu. Aceasta dar proorocind-o David, zice că Domnul a împărățit, adică a fost cunoscut că este Împărat. Ori și altfel: Împărat cu adevărat era și mai-nainte, ca Dumnezeu, însă mai în urmă a împărățit și ca om: *Că Mi s-a dat Mie*, zice, *toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Matei 28: 18), și iarăși: *Iar Eu am fost pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6)[20].

întru podoabă S-a îmbrăcat,

Prin cuvântul acesta David a arătat cuviincioasa slavă și stăpânire a lui Dumnezeu, iar aceasta însemnează că cu bunăcuviință S-a îmbrăcat. Ori se înțelege și altfel: de vreme ce Hristos, atunci când a fost omorât cu trupul, nu avea chip, nici frumusețe, după Isaia (53: 2), pentru aceasta, atunci când a înviat, S-a îmbrăcat cu buna-cuviință și cu neasemuita frumusețe a nestricăciunii, după Teodorit și Apollinarie[21].

îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins.

Cu adevărat, și aici se înțelege ca și mai sus. Domnul avea cu adevărat dumnezeiasca bună-cuviință și dumnezeiasca putere tăinuite, că Însuși este Puterea lui Dumnezeu (I Cor. 10: 24), dar pe care le-a arătat în urmă, după ce S-a suit și S-a așezat în ceruri, însă nu S-a îmbrăcat cu ele pe dinafară, după Teodorit.

---

care atunci o a stricat". Iar altul zice: „Zicerea *pământul s-a locuit* însemnează Biserica cea întemeiată în tot pământul".

[20] Zice însă și Teologul Grigorie: „Îndoită este Împărăția Mântuitorului: cea mai-nainte de veacuri, iar alta sub începătorie; că *a împărățit* se zice după un înțeles ca despre Atotțiitor, peste cei ce-L voiesc și peste cei ce nu-L voiesc Împărat, iar după altul, ca lucrând ascultare și sub Împărăția Sa punându-ne pe noi, care de voie primim a ne împărăți de El". Zice însă și Marele Atanasie: „Fiindcă neamul omenesc s-a lepădat de Împărăția lui Dumnezeu și a căzut sub tirania Satanei, pentru aceasta a venit la noi Cel Unul-Născut, ca iarăși sub ale Sale sceptre să-l pună, care lucru s-a și făcut".

[21] „Iar prin bună-cuviință sau *podoabă* se înțelege și trupul nostru cel ce este în Hristos, pentru că este curat și nu are rușinarea cea din păcate", după nenumitul tâlcuitor.

Iar *S-a încins* încă trebuie cu evlavie să înțelegem în loc de „S-a împodobit", fiindcă semn de împodobire este a se încinge cineva[22].

2. Pentru că a întărit lumea, care nu se va clătina.

Fiindcă de obşte toată lumea se clătina de rătăcirea slujirii la idoli, pentru aceasta Domnul o a întărit cu adevărul cunoştinței de Dumnezeu. Drept aceea, nu se mai clatină din pricina rătăcirii, pentru că s-a întărit pe piatra credinței. Însă, în chip deosebit prin *lume* aici se înțelege Biserica, după Eusebie, iar după tâlcuirea nenumitului tâlcuitor – cea în care locuiesc credincioşii Creştini; pe aceasta porțile iadului nu o vor birui, după stăpâneasca hotărâre[23].

3. Gata este scaunul Tău de atunci,

Acest *gata* se înțelege aici în loc de temeinic şi statornic, precum a zis şi Psalmul 64, tâlcuind aceasta: *Cel ce găteşti munții întru tăria Ta*. Iar *de atunci* se înțelege în loc de „dintru început"; iar zicerea „dintru început" la Dumnezeiasca fire nu se ia vremelniceşte, ci este arătătoare a veşniciei şi a pururi-vecuirii; asemenea este la Dumnezeu şi aceasta: *din veac*. Iar David zice acum aşa: „Măcar deşi Te-ai îmbrăcat, o, Doamne, cu chip de rob, Împărăția Ta era întărită dintru început şi niciodată n-ai căzut dintr-însa".

că din veac eşti Tu.

„Întărită, zice, era Împărăția Ta din început, pentru că şi Tu, Doamne,

---

[22] Iar Teologul Grigorie zice: „Îl înfățişează însă pe El proorocescul cuvânt ca pe un Împărat ce Se îmbracă cu toate împărăteştile arme şi se nevoieşte împotriva vrăjmaşilor; fiindcă Îl arată [introduce] ca pe un împărat cu putere şi încins adică asupra necinstitorilor de Dumnezeu, frumos îmbrăcat cu cuprinderea puterii, de ca şi cum aşa ar fi trimis să se înfățişeze, iar necuprinderea [nemărginirea] puterii Lui cine o va suferi?" Cam acestea le zice şi Teodorit.

[23] Iar Teodorit zice: „Ori poate a zis *Domnul a împărățit* ca să nu socotească cineva că a luat cele ce nu le avea, şi zice: «Nu acum ai primit hirotonia Împărăției, ci o aveai din început întărită şi din început mai-nainte de veacuri, că *scaunul Tău este în veacul veacului* (Ps. 44: 8) *şi Tu Acelaşi eşti, şi anii Tăi nu se vor împuțina* (Ps. 101: 28)". Iar cel nenumit zice: „Taina întrupării Domnului de atunci s-a gătit. De când? *Din veac*, zice, adică de la începutul zidirii lumii văzute", că atunci, zidind pe om după chipul Său, l-a făcut îmbrăcându-l cu pecete [χαρακτῆρα] împărătească şi, pentru că [περὶ] ştia că aceasta îi va fi luată [ἀναλαμβάνειν], pentru aceasta a adăugat *eşti Tu*, numai cât nu a zis: «Cel ce acum Te-ai întrupat, Tu eşti Cel ce din început ai zidit pe om»". Însăşi aceasta o zice şi dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului în cuvântul său cel rostit la Teofanii.

din veac eşti, adică din început".

4. Ridicat-au râurile, ridicat-au râurile glasurile lor.

Râuri numeşte David aici pe apostoli şi pe evanghelişti, după Atanasie, ca unii ce adapă sufletele oamenilor cu duhovniceştile ape ale Evangheliei. Şi zice că apostolii şi-au înălţat glasurile lor, adică arătat şi fără nicio sfială au propovăduit în faţa oamenilor Evanghelia. Am spus însă de multe ori că David pe cele viitoare le zice ca trecute, adică în loc de „ridica-vor" a zis *ridicat-au*, iar repetarea zicerii *ridicat-au* este arătătoare de bucuria sufletului.

5. Ridicat-au râurile valurile lor[24],

Râurile, zice, adică învăţătorii câţi vor veni după apostoli, aceia vor apuca aceleaşi câte le-au însemnat şi statornicit apostolii; iar prin *valuri* se înţeleg frecările pământului şi lovirile lui, pe care le fac râurile rupând pământul când se împrăştie peste el. Deci zice David că învăţătorii cei după apostoli vor întrebuinţa aceleaşi căi ale învăţăturii acestora[25].

de glasuri de ape multe.
6. Minunate sunt înălţimile mării,

Prin *ape multe* se înţeleg, după Diodor, botezurile, adică scăldătorile [colimvitrele] (ori cristelniţele) întru care Botezul cel unul se săvârşeşte în bisericile Creştinilor cele din parte, iar *glasurile apelor* acestora sunt chemările Sfintei Treimi cele ce se fac întru sfinţitele scăldători şi chemarea darului de sus, iar prin *mare* la singular iarăşi trebuie să înţelegem Botezul cel unul, care se săvârşeşte în fiecare parte a pământului, precum am zis la Psalmul 73, tâlcuind

---

[24] Iar după Chiril şi Teodorit: „Precum râurile au fire a freca pământul cel de sub ele şi a face umblare, aşa şi apostolilor, încredinţându-li-se propovăduirea, au gătit cale celor după dânşii, făcând neostenicioasă şi neînşelătoare învăţătura, şi deci prin *valuri* potrivit a numit călătoria apostolilor". Iar altul *valuri* zice învăţăturile, ca unele ce freacă şi topesc [sapă, strică] pe cei potrivnici, căci cu acele dogme apostolii întăreau Biserica, iar pe cei potrivnici îi frecau şi îi pierdeau.

[25] Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Atunci când Chivotul legii trecea Iordanul, apele se dădeau de-o parte şi stăteau aşa, cu lucrurile strigând slava lui Dumnezeu; tot aşa atunci când Se boteza Fiul în acelaşi râu, cerescul glas Îl propovăduia ca Fiu iubit în auzurile tuturor". Altul însă prin *râuri* înţelege lucrările şi darurile Sfântului Duh: „Aceste daruri ale Sfântului Duh au ridicat glasurile lor, adică au înălţat; că peste tot pământul s-au arătat ca aducând-se din înălţimea cerului; au ridicat însă glasurile prin limba proorocilor care au proorocit mai-nainte".

zicerea *Tu ai rupt izvoarele şi pâraiele*, că Sfântul Botez se zice şi la plural, potrivit trebuinţelor, şi la singular, după putere. Iar aceste *înălţimi* gândite ale Botezului sunt *valurile*, care se fac din afundarea şi ieşirea celor ce se botează. Iar aceste înălţimi zice David că sunt *minunate*, după asemănarea înălţării mării celei simţite, căci valurile mării cele simţite sunt înfricoşătoare şi mâhnicioase oamenilor, iar demonilor bucurătoare, pentru cei ce se îneacă într-însele. Iar *valurile* Botezului, dimpotrivă: sunt înfricoşătoare şi mâhnicioase demonilor, din pricina celor ce umplu de viaţă într-însele, iar oamenilor sunt bucurătoare. Căci valurile mării îneacă şi omoară pe cei sunt într-însele, iar valurile Botezului mântuiesc pe cei ce se botează în ele. Însă valurile acestea s-au făcut minunate din ridicările cele trei şi din numirile Sfintei Treimi şi din sfinţita săvârşire a Tainei[26].

minunat este întru cele înalte* Domnul.

„Mai mult însă, zice, este minunat Dumnezeu întru lucrurile acestea înalte şi mari prin care face minuni". Însă zicerea se înţelege şi altfel: „Mult mai minunat este Domnul întru cele înalte", după inversare, precum zice David acestea şi în altă parte: *Cel ce întru cele înalte locuieşte şi spre cele smerite priveşte* (Ps. 112: 5-6)[27].

---

[26] Iar după Chiril şi Atanasie: „*Mare* zice mulţimea neamurilor celor ce au crezut, ale căror înălţări, ale cugetărilor adică, s-au făcut minunate, că nu mai cugetă despre Dumnezeu mici şi smerite, ci mari şi minunate, că mulţimea şi mărimea tainicelor învăţături şi dogme ale apostolilor şi evangheliştilor au făcut minunate înălţările mării acesteia". Iar cel nenumit zice: „Minunate s-au făcut înălţările mării atunci când au venit ucenicii la Domnul şi I-au zis: *Mântuieşte-ne, că pierim!* (Matei 8: 25), dar şi atunci când s-a rupt Marea Roşie şi a trecut poporul Israelitenesc". Iar Teodorit zice: „Precum râurile cele mari, când intră în noian şi când lovesc cu valurile în nisipuri, mai mult se lovesc valurile de îndârjirea curgerii râurilor, aşa şi dulcea şi buna de băut curgere de învăţătură a apostolilor, aducându-se de sărata şi amara mare a lumii, pricinuieşte tulburare şi valuri peste valuri se ridică; aceasta o a zis şi Avacum, că, zicând că *pământul se va rupe de râuri*, adică că se va întărâta şi adăparea o va primi şi *Te vor vedea pe Tine popoarele risipind apele şi se vor chinui*, a adăugat: *A dat glas adâncul*,[arătând] *înălţimea închipuirii sale* (Avac. 3: 9-10), căci de acest fel de tulburare toate cetăţile se umpleau.

* ὑψηλοῖς; termenul este de gen neutru, putând fi tradus fie prin *cei înalţi*, fie prin *cele înalte*, aşa cum se va vedea şi în tâlcuire.

[27] Zice însă Chiril: „Deşi *Cuvântul S-a făcut trup*, după glasul lui Ioan, şi S-a îmbrăcat în chip de rob şi S-a pus pe Sine întru smerenie, cu toate acestea, chiar şi aşa, Stăpânul este şi întru înălţimile cele cuvenite lui Dumnezeu, şi în chipul robului". Iar Didim zice: „*Cele înalte* ale lui Dumnezeu sunt acelea întru care este înalt şi puternic, zice, întru bărbaţi dumnezeieşti înălţaţi prin credinţă şi prin cealaltă faptă bună. Ori *înalţi* zice pe îngerii din ceruri şi pe arhangheli, întru care, fiind minunat Domnul, le are drept mărturii cercate şi dovedite, care, pentru adeverirea lor, se zic credincioase. Pentru aceasta a şi adăugat.

7. Mărturiile Tale s-au încredinţat foarte;

„Mărturiile cele despre Tine, Doamne, sunt foarte încredinţate şi adevărate". Adică „zisele proorocilor, câte în osebite vremi şi feluri le-au glăsuit despre înomenirea lui Hristos şi pentru iconomia întrupării Sale – după nenumitul tâlcuitor şi după Didim –, toate acestea, zic, s-au arătat adevărate prin lucruri şi din împliniri"[28].

casei Tale se cuvine sfinţenie, Doamne, întru lungime de zile.

Casă a lui Dumnezeu este biserica Creştinilor cea peste-tot-cuprinzătoare [sobornicească]. Deci zice: „Casei Tale acesteia, Doamne, i se cuvine sfinţenie, adică se cuvine a fi sfântă, ca o casă a Sfântului lui Dumnezeu". Însă va fi sfântă Biserica de va petrece într-însa curăţenia şi sfinţenia şi neîntinarea dinspre nicio spurcăciune sufletească sau trupească. Se cuvine însă a se afla în biserica lui Dumnezeu sfinţenia şi curăţenia cea de acest fel întru *lungime de zile*, adică totdeauna. Se zice însă *casă* şi biserică a lui Dumnezeu fiecare Creştin întru care se cuvine să se afle sfinţenie şi curăţenie până la sfârşitul vieţii sale[29].

---

zicând: *Mărturiile Tale s-au încredinţat foarte*". Şi Teodorit numeşte *înalţi* pe Patriarhi şi pe prooroci şi pe apostolii cei mari şi pe cei ce sunt asemenea acelora.

[28] Zice însă Teodorit: „Bună este şi adăugirea zicerii *foarte*, în loc de „nici cea mai mică dintre pre-ziceri nu se poate vedea neadevărată, ci, cu scumpătate, toate cele ce acum se văd au fost pre-zise şi s-au adeverit".

[29] Unde a zis Marele Atanasie: „Bisericii Tale adică nimic nu-i trebuieşte spre a se păzi *întru lungime de zile*, în afară de sfinţenie. Iar de s-ar întâmpla vreodată să se afle necuviinţă în casa Ta, şi în loc de sfinţenie faptă spurcată şi necurată, nu va fi cu putinţă să rămână întru îndelungare de zile". Iar cel nenumit zice: „Casă a lui Dumnezeu sunt toţi Creştinii cei ce L-au dobândit pe El întru sineşi, cărora cu adevărat li se cuvine a fi sfinţi, nu într-o zi sau două, ci în îndelungare de zile. Pentru aceasta şi Marele Pavel a zis: *Au nu ştiţi că biserică a lui Dumnezeu sunteţi şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi? Iar de va strica cineva casa lui Dumnezeu, pe acesta îl va strica Dumnezeu, căci casă a lui Dumnezeu sunteţi voi, care este sfântă* (1 Cor. 3: 16-17). Căci, cu adevărat, trebuie ca toţi cei care s-au făcut casă a lui Dumnezeu să aibă sfinţenia şi sfinţirea, că, precum este cineva al lui Dumnezeu, tot aşa şi sfânt trebuie să fie, şi invers, precum este sfânt, aşa să fie şi al lui Dumnezeu. Iar dacă sfinţenia se cuvine de obşte tuturor Creştinilor care sunt în Biserică, cu atât mai vârtos se cuvine Sfinţilor Patriarhi şi Arhiereilor şi preoţilor celor ce se află într-însa". Pentru aceasta Hrisostom în *Omilia 83* la Evanghelia după Matei, a numit preoţia slujirea de îngeri. Şi Climent Stromateul [Alexandrinul], în *Cartea a şaptea a Stromatelor*, zice: „[Preotul] trebuie a fi curat şi nespurcat". „Că sfinţenie, după dumnezeiescul Dionisie [Areopagitul], este curăţia cea desăvârşită şi a fi slobod de toată întinăciunea (cap. 12 al *Numirilor Dumnezeieşti*)". A zis şi Teodorit: *„Se cuvine dar*

PSALMUL 93

Psalm lui David, în a patra a sâmbetei, nesuprascris la Evrei.

Şi psalmul acesta este nesuprascris la Evrei. Iar aflându-se în a patra a sâmbetei, unii au adăugat zicând că se cântă în ziua a patra a săptămânii, după Marele Atanasie, că *sâmbătă* a numit aici săptămâna. Însă David, prin psalmul acesta, aduce mângâiere celor care se silnicesc şi se tiranisesc de cei nedrepţi şi răpitori, după Teodorit[30].

1. Dumnezeul izbândirilor*, Domnul, Dumnezeul izbândirilor cu îndrăzneală a stătut*.

Dumnezeul izbândirilor se înţelege în loc de „Dumnezeu izbânditor", după perifrază; că, după însuşirea limbii evreieşti, *Dumnezeul milei* Se numeşte „Milostivul", şi *Dumnezeu al îndurărilor*, „Îndurătorul", şi *Dumnezeul*

---

nouă, după apostoleasca sfătuire, ***să ne curăţim de toată spurcăciunea trupului şi a duhului şi a săvârşi sfinţenia întru frica lui Dumnezeu*** (II Cor. 7: 1), vrednică făcând casa lui Dumnezeu de primirea Celui veşnic într-însa ca locuitor".

[30] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Iudeul [Scriptura Iudaică] nici aici nu primeşte suprascrierea (pentru aceasta nescris deasupra este psalmul într-însul), fiindcă taina ce se cuprinde în psalm spune de mai-nainte iconomia cea despre Pătimirea Domnului. Că întru a cincea zi a săptămânii făcându-se vânzare de către Iuda, în ziua cea de dinaintea acesteia, Cel ce toată lumea prin Sineşi a izbăvit-o, de către vânzător oarecum se vinde: că întru a patra a săptămânii vânzându-se Domnul, când şi Iudeii au făcut sfat împotriva Lui, atunci a început a izbândi judecata cea asupra morţii Domnului şi a birui cu îndrăzneală şi a se înfăţişa pentru noi cu izbândirea împotriva Diavolului. Pentru aceasta pre-văzând Proorocul ceea ce era să fie, cu oarecare mânie se ridica asupra lucrului ce s-a făcut, numindu-L pe El *Dumnezeu al izbândirilor* şi se înălţa rugând pe Cel ce pentru noi S-a smerit să răsplătească celor mândri cu izbândirea cea după cuviinţă, pentru ca să nu se laude păcătoşii întru răutate". [Iuda L-a vândut pe Hristos joi, în a patra zi a săptămânii Iudaice, sfătuindu-se împreună cu Iudeii pentru vânzarea şi prinderea Lui (deşi Iudeii făcuseră sfat şi mai-nainte de acesta), apoi, în seara de joi spre vineri, socotită a cincea zi la Iudei, Domnul a fost vândut şi dus la judecată.] Unii însă zic că psalmul acesta s-a zis împotriva Babilonienilor şi că s-a cântat în luna a patra, în care Babilonienii s-au oştit împotriva Iudeilor, precum istoriseşte Ieremia.

* Mai exact: răzbunărilor.

* ἐπαρρησιάσατο = *lit.*: a vorbit deschis/cu îndrăzneală.

mângâierii, „Mângâietorul", şi *Dumnezeul păcii*, „Împăciuitorul" şi altele asemenea. Zice dar David că „Domnul este Dumnezeu Izbânditor. Care a stătut, adică a arătat dreapta Sa judecată, şi că, măcar că îndelung a răbdat până acum, acum a întrebuinţat izbândirea". Repetarea zicerii *Dumnezeul izbândirilor* este arătătoare de râvnă fierbinte, şi de înfocată aşezare pentru dreptate[31].

2. Înalţă-Te, Cel ce judeci pământul, răsplăteşte răsplătirea celor mândri.

„Dumnezeule, zice, suindu-Te în judecătorescul Tău scaun, după dumnezeiescul Chiril, adică Tu, Cel ce judeci şi hotărăşti şi izbândeşti pentru cei ce se nedreptăţesc, înalţă-Te, adică fă-Te cunoscut oamenilor, căci eşti în acest fel izbânditor, pentru ca să se ruşineze nedrepţii", iar despre *înalţă-Te* am zis şi la Psalmul 56, tâlcuind aceasta: *Înalţă-Te peste ceruri, Dumnezeule*. Iar *mândri* îi zice pe cei nedrepţi şi pe stăpânitorii de tot felul, fiindcă aceştia silnicesc cu mândrie pe cei săraci[32].

3. Până când păcătoşii, Doamne, până când păcătoşii se vor făli?

Pe cei mândri de mai sus aici îi numeşte păcătoşi, pentru că păcătuiesc adică faţă de Dumnezeu, trecând cu vederea şi nepăzind legea lui Dumnezeu cea despre dreptate şi din pricina fraţilor lor nedreptăţiţi de aceştia. Prin înseşi aceste

---

[31] Frumos însă zice Eusebie: „Numai cât nu zice Proorocul: «Îndrăzniţi, o, voi, că este Dumnezeu, Care şi dreaptă socoteală cere de la cei nedrepţi, şi cu îndrăznire la arătare face răsplătirile, deşi amână din îndelungă-răbdarea Sa!»" Iar Atanasie zice: „Poate că zicerea ***a stătut*** însemnează hotărârea cea după acestea care se va face la dumnezeiasca judecată asupra necinstitorilor de Dumnezeu, că zice: *Duceţi-vă de la Mine...*(Matei 25: 41)". Zice însă Grigorie al Nyssei: „Dumnezeu Se îngrijeşte de cele ce se fac între oameni, că va cere cuvenita seamă de la cei ce nedreptăţesc, ca să-i judece şi după dreptate să-i osândească. Că fiecăruia trebuie să-i răsplătească după faptele lui". Iar cel nenumit zice: „Cine este Dumnezeul izbândirilor, decât, cu adevărat, Judecătorul nostru? Hristos adică. Că zice: *Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), Care ***a stătut***, adică S-a arătat, căci aceea că a stătut a numit arătarea".

[32] Iar Teodorit zice: „Arată tuturor înălţimea puterii Tale şi strică sprânceana mândrilor, învăţând prin cercare că Tu eşti Judecătorul a toată lumea". Iar cel nenumit zice: „Prin *înălţime* zice pe cea prin Cruce, îndemnând a se iconomisi, despre care Însuşi zice: *De Mă voi înălţa, pe toţi îi voi trage către Mine* (Ioan 12: 32). Că atunci, celor cu adevărat mândri, potrivnicilor, stăpânirea le va răsplăti cu răsplătire, căci prin Cruce, pe începătoriile şi stăpâniile întunericului risipindu-le, precum zice Pavel, le-a biruit; şi altfel şi alte răsplătiri prin Cruce le-a făcut lor, când prin lemn s-a stricat cel ce a amăgit pe Adam". Iar Didim zice: „Domnul a răsplătit şi fariseilor celor mândri, celor care s-au mândrit atunci când El S-a răstignit".

numiri a numit pe cei nedrepți din Psalmul al nouălea. Obişnuiesc dar nedrepţii şi stăpânitorii cei de acest fel să se fălească în silniciile şi nedreptățile lor. Iar repetarea zicerii *până când păcătoşii* este arătătoare de râvnă, ca şi cea de mai sus.

4. Vor spune şi vor grăi nedreptate, vor grăi toţi cei ce lucrează fărădelege?

La cea dintâi zicere, *vor spune*, trebuie să înţeleagă pe dinafară numai aceasta: „până când"; iar la cea de-a doua zicere, *vor grăi*, trebuie şi aceasta să se înţeleagă dinafară: „vor grăi nedreptate", adică: „Până când, Doamne, vor spune păcătoşii nedreptate? Şi până când vor grăi nedreptate toţi cei ce lucrează fărădelege?" Iar repetarea zicerii este şi aici arătătoare de râvnă[33].

5. Pe poporul Tău, Doamne, l-au smerit [împilat], şi moştenirea Ta au dosădit.

Am spus mai-nainte că poporul cel vechi şi moştenirea cea veche a lui Dumnezeu au fost Evreii, iar poporul cel nou şi moştenirea cea nouă a lui Dumnezeu sunt Creştinii cei din neamuri.

6. Pe văduvă şi pe orfan au omorât şi pe nemernic* l-au ucis.

Aceste rele le făceau mai-nainte boierii Evreilor, pentru lăcomia lor de avuţie, însă acestea le fac şi acum mulţi dintre stăpânitorii noştri Creştini. Omoară însă şi ucid pe cel orfan şi pe cel străin nu numai cel ce întrebuinţează împotriva lor armă şi omoară în faptă, ci şi cel lacom şi nedrept, care răpeşte banii şi moşiile lor, şi cel ce trece cu vederea pe cei ce se nedreptăţesc şi nu-i ajută, dar şi cei ce-i apără şi fac hatâr celor ce nedreptăţesc adică pe aceste feţe neajutorate şi fără

---

[33] Iar cel nenumit zice: „De când a început a se alcătui viaţa oamenilor, de atunci au început şi păcătoşii a nedreptăţi pe cei drepţi, precum Cain s-a sculat asupra lui Abel şi uriaşii din vremea potopului împotriva celor împreună cu dânşii, încă şi Isav, împotriva lui Iacov, şi fraţii lui Iosif, împotriva acestuia. Şi aşa, trecând înainte cu vremile, vei afla în toate neamurile pe păcătoşi judecându-se asupra drepţilor. «Până când dar, Doamne, va fi aceasta? Până când se vor făli păcătoşii întru păgânătăţile lor şi care nici nu vor tăcea pentru cele făcute?» Că cei ce nu cruţă a face fapte rele, cum să cruţe a zice cuvinte? Pentru aceasta grăiesc acelea prin care şi pe ceilalţi îi îndeamnă a se aluneca, zicând acum: *De ce n-am face cele rele, ca să vină cele bune?*, iar altădată: *Să mâncăm şi să bem, că mâine vom muri!* (Is. 22: 13)".

* Prozelit.

apărare. Iar *nemernic*, după Evrei, este cel care, din neamuri fiind, se face evreu, iar după noi, Creştinii, este străinul şi cel pribeag[34].

7. Şi au zis: „Nu va vedea Domnul, nici nu va pricepe Dumnezeul lui Iacov".

Aceste cuvinte, măcar că nu le zic de multe ori nedrepţii cu limba, cu socoteală* le zic, pentru că, de nu ar fi cugetat unele ca acestea în gândul lor, adică cum că Dumnezeu nici nu vede, nici nu cunoaşte nedreptăţile pe care le fac, negreşit nu ar cugeta a nedreptăţi pe fraţii lor. *Nu va pricepe* însă este în loc de „nu va auzi şi nu va cunoaşte"[35].

8. Înţelegeţi, dar, cei necunoscători întru popor, şi cei nebuni, înţelepţiţi-vă odată!

„Cunoaşteţi, zice, o, necunoscătorilor şi nedreptăţitorilor cele ce tuturor sunt cunoscute şi arătate, şi voi, nebunilor, cei ce cugetaţi nişte hule ca acestea asupra lui Dumnezeu, luaţi odată înţelepciune şi cunoştinţă!"[36]

---

[34] A zis însă şi Teodorit: „Felurite nedreptăţi se îndrăznesc de dânşii, Stăpâne, întru silnicie se fălesc şi cuvinte nedrepte întrebuinţează, lucrurile lor sunt mai cumplite decât cuvintele; văduvele, orfanii şi cei ce-şi plâng pustiirea urlă înaintea acestora ca un vânat gata [de ucis]; cei ce vin din neamuri şi care se doresc după legile Tale, nedreapta junghiere a acestora o suferă", că pe aceştia i-a numit *nemernici*.

* γνώμην = aici: conştient, cu bună ştiinţă, intenţionat.

[35] Iar altul zice: „Îndoită pricină pune aici cuvântului acestora: că ei nu nedreptăţesc numai pe cei mai slabi – pe care este mai de cuviinţă mai ales a-i milui, că pe aceştia cu nesuferite primejdii i-a îmbrăcat, că aceasta înseamnă zicerea *I-au ucis* –, ci chiar şi asupra Firii Celei Preaînalte hulesc, zicând că Ea nu priveşte cele omeneşti, nici nu cercetează faptele noastre". Zice însă şi Atanasie: „Acestea, deşi călcătorii de lege şi răpitorii nu le zic cu limba, le zic cu cugetul". Zice însă Teodorit: „Aceasta este întinderea păgânătăţii: «Acestea, zice, le cutează, nesocotindu-Te pe Tine, că priveşti şi porţi grijă de lucrurile omeneşti»".

[36] [Altfel spus: Oare când va veni vremea când vă veţi înţelepţi şi veţi lua cunoştinţă?] Iar Diodor zice: „O, minune a neasemănatei blândeţi a lui Dumnezeu! Că mustrând prin David păcatul necinstitorilor de Dumnezeu, nu îndată a adus asupra lor pe cele din urgie, ci mai vârtos ca un bun dăruieşte lor doftoria sfătuirii şi le găteşte cuvântul învăţăturii. «Căci ca nişte neînţelepţi ce sunteţi acum, zice, măcar târziu, măcar acum înţelepţiţi-vă şi cunoaşteţi cele cunoscute tuturor». Prin urmare, lăsând noi socotinţele celor neînţelepţi, să ne aducem aminte de Paremiar [Solomon, autorul *Pildelor* sau *Paremiilor*] ce zice: *Drepte urme fă picioarelor tale şi căile tale le îndreptează!* (Pilde 4: 26)".

9. Cel ce a sădit urechea, au nu aude? Sau Cel ce a zidit ochiul, au nu priveşte [înţelege]?

„Este cu putinţă ca Dumnezeu, zice, Care a sădit urechea, să nu audă? Şi Dumnezeu, Care a făcut omul, e cu putinţă să nu vadă? Şi cum se poate să fie nesimţitor Cel ce a făcut simţirile? Ruşinează însă Prooroc-împăratul pe cei ce zic acestea cu întrebări mustrătoare de acest fel şi de toţi mărturisite.

10. Cel ce pedepseşte neamurile, au nu va mustra? Cel ce învaţă pe om cunoştinţa,

„Dumnezeu, zice, Cel ce pedepseşte şi bate neamurile prin înseşi legile lor fireşti, a căror cunoştinţă le-a dat-o lor, şi Acel Dumnezeu, Care bate pe cei ce păcătuiesc prin asprimea legilor cele de acest fel, Acesta, zic, nu va mustra pe cei nedreptăţitori de mai sus? Adică cum nu va pedepsi pe unii ca aceştia? Iar Acel Dumnezeu, Ce dă cunoştinţa oamenilor, cum este cu putinţă să nu cunoască răutăţile şi nedreptăţile acestora?"

11. Domnul, cunoaşte gândurile oamenilor, că sunt deşarte.

„Dumnezeu, zice, nu numai că vede şi aude toate, ci ştie încă şi gândurile acelor oameni ce gândesc* nişte necuviinţe ca acestea, socotind ei cum că Dumnezeu nu vede nedreptăţile nedrepţilor şi lucrările cele omeneşti. Acesta, zic, ştie că gânduri ca acestea, precum ale lor, sunt greşite", după Teodorit. De multe ori însă rabdă îndelung şi nu pedepseşte pe cei nedreptăţitori, pentru oarecare iconomii spre folos. Ori *gânduri* zice pe acelesa pe care unii le gândesc din pântecele lor, şi nu din învăţătura dumnezeieştilor Scripturi[37].

---

* *Lit.*: cei ce fac silogisme cu.

[37] A zis Marele Vasile: „Pentru aceasta trebuie, măcar singur de grăieşti ceva, să ştii că în urechile lui Dumnezeu grăieşti; iar de faci ceva singur, să nu-ţi fie neştiut, că aceasta cu scumpătate o vede El; şi, de gândeşti ceva, să te încredinţezi că îndată ceea ce se mişcă la inimă, El o cercetează. «Că de face cineva ceva în ascuns, oare nu-l voi cunoaşte Eu?» Că toate sunt goale şi descoperite înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, omul păcatului, orbit fiind cu mintea de răutatea sa şi pe sineşi amăgindu-se, zice: «Cu întuneric mă acopăr şi cu pereţi de jur împrejur, cine mă va vedea? De cine să mă sfiesc?» Tu însă, lumina lui Hristos păzind-o şi pururea în minte primind-o, cele vrednice de datornica ta înţelegere glăsuieşte-le în tot ceasul; *că întunericul*, zice, *nu este întuneric la Tine* (Ps. 138: 12)".

12. Fericit este omul pe care-l vei certa, Doamne, şi din legea Ta îl vei învăţa,

„Fericit, zice, şi bine-norocit e omul acela pe care-l vei înţelepţi, Doamne, cu învăţătura Ta şi din legea Ta îl vei învăţa, ori din cea firească, ori din cea scrisă, ori din amândouă împreună, după Teodorit, fiindcă legea cea firească şi cea scrisă sunt izvoare de înţelegere şi de înţelepciune"[38].

13. Ca să-l îmblânzeşti pe el în zilele cele rele,

„Fericit, zice, e omul acela pe care l-ai învăţat Tu, Doamne, din legea Ta, ca să se facă blând şi suferitor de rele în vremea ispitelor, fără a se întrista şi a se scârbi pentru ele, după Sfinţii Chiril şi Atanasie, pentru că el este încredinţat din legea Ta că şi cei ce pătimesc ispite, pentru folosul lor le pătimesc, iar cei ce le fac rău lor, vor lua cuviincioasa pedeapsă şi răsplătire".

până ce se va săpa păcătosului groapă.

„Cel învăţat din legea lui Dumnezeu, acela, zice, se face blând în ispite, până ce se va găti primejdia pentru cei fără de lege şi pentru cei ce-l nedreptăţesc pe el, că atunci, văzându-i pe ei căzuţi, nu numai că suspină asupra lor, ci încă îi este milă de dânşii şi-l doare"[39].

---

[38] „Fericit este însă, după Sfântul Chiril, cel pe care Tu, Doamne, l-ai învăţat din legea Ta, că legea de sineşi pe nimeni nu foloseşte, de nu va descoperi vreo dumnezeiască învăţătură – taina cea ascunsă într-însa, precum acestea le-a zis şi Proorocul: *Descoperă ochii meii şi voi înţelege cele minunate din legea Ta* (Ps. 118: 18). Căci pe mine Moise din vechime m-a învăţat, săvârşind slujirile legii celei pentru dânşii, dar nu erau fericiţi, căci nu aveau dreptatea cea din credinţă; fericiţi însă cu adevărat sunt cei ce se desăvârşesc întru Hristos". A zis însă şi Origen: „Fericeşte poate pe cel ce din neamuri crede în Legea cea duhovnicească, care, om fiind şi în vremea cea de mai-nainte trupesc fiind şi alăturat cu dobitoacele, întru învăţătura [παιδεύσει dar şi: certarea, îndrumarea] lui Dumnezeu, blestemul prefăcându-se în blagoslovenie, se face fericit. De Dumnezeu avem dar trebuinţă a ne fi învăţător, ca, cu adevărat, să cunoaştem voia Legii; prin acestea dar ne învăţăm că cele mâhnicioase ce se întâmplă drepţilor se fac spre folosul lor, pentru aceasta nu trebuie să ne scârbim de dânsele, ci mai vârtos a-i ferici, ca pe unii ce se pedepsesc de Dumnezeu ca de un Părinte; pentru care nici nu se poate zice că sunt bătuţi, ci că sunt iertaţi; pentru că a bate este lucru al judecătorilor, iar a certa [παιδεύειν] este al învăţătorilor".

[39] Iar după Atanasie şi Chiril: „Dreptul până atunci va suferi necazuri, până ce păcătosul Satana va fi pus în muncă".

9. Cel ce a sădit urechea, au nu aude? Sau Cel ce a zidit ochiul, au nu priveşte [înţelege]?

„Este cu putinţă ca Dumnezeu, zice, Care a sădit urechea, să nu audă? Şi Dumnezeu, Care a făcut omul, e cu putinţă să nu vadă? Şi cum se poate să fie nesimţitor Cel ce a făcut simţirile? Ruşinează însă Prooroc-împăratul pe cei ce zic acestea cu întrebări mustrătoare de acest fel şi de toţi mărturisite.

10. Cel ce pedepseşte neamurile, au nu va mustra? Cel ce învaţă pe om cunoştinţa,

„Dumnezeu, zice, Cel ce pedepseşte şi bate neamurile prin înseşi legile lor fireşti, a căror cunoştinţă le-a dat-o lor, şi Acel Dumnezeu, Care bate pe cei ce păcătuiesc prin asprimea legilor cele de acest fel, Acesta, zic, nu va mustra pe cei nedreptăţitori de mai sus? Adică cum nu va pedepsi pe unii ca aceştia? Iar Acel Dumnezeu, Ce dă cunoştinţa oamenilor, cum este cu putinţă să nu cunoască răutăţile şi nedreptăţile acestora?"

11. Domnul, cunoaşte gândurile oamenilor, că sunt deşarte.

„Dumnezeu, zice, nu numai că vede şi aude toate, ci ştie încă şi gândurile acelor oameni ce gândesc* nişte necuviinţe ca acestea, socotind ei cum că Dumnezeu nu vede nedreptăţile nedrepţilor şi lucrările cele omeneşti. Acesta, zic, ştie că gânduri ca acestea, precum ale lor, sunt greşite", după Teodorit. De multe ori însă rabdă îndelung şi nu pedepseşte pe cei nedreptăţitori, pentru oarecare iconomii spre folos. Ori *gânduri* zice pe acelesa pe care unii le gândesc din pântecele lor, şi nu din învăţătura dumnezeieştilor Scripturi[37].

---

* *Lit.*: cei ce fac silogisme cu.

[37] A zis Marele Vasile: „Pentru aceasta trebuie, măcar singur de grăieşti ceva, să ştii că în urechile lui Dumnezeu grăieşti; iar de faci ceva singur, să nu-ţi fie neştiut, că aceasta cu scumpătate o vede El; şi, de gândeşti ceva, să te încredinţezi că îndată ceea ce se mişcă la inimă, El o cercetează. «Că de face cineva ceva în ascuns, oare nu-l voi cunoaşte Eu?» Că toate sunt goale şi descoperite înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, omul păcatului, orbit fiind cu mintea de răutatea sa şi pe sineşi amăgindu-se, zice: «Cu întuneric mă acopăr şi cu pereţi de jur împrejur, cine mă va vedea? De cine să mă sfiesc?» Tu însă, lumina lui Hristos păzind-o şi pururea în minte primind-o, cele vrednice de datornica ta înţelegere glăsuieşte-le în tot ceasul; *că întunericul*, zice, *nu este întuneric la Tine* (Ps. 138: 12)".

12. Fericit este omul pe care-l vei certa, Doamne, și din legea Ta îl vei învăța,

„Fericit, zice, și bine-norocit e omul acela pe care-l vei înțelepți, Doamne, cu învățătura Ta și din legea Ta îl vei învăța, ori din cea firească, ori din cea scrisă, ori din amândouă împreună, după Teodorit, fiindcă legea cea firească și cea scrisă sunt izvoare de înțelegere și de înțelepciune”[38].

13. Ca să-l îmblânzești pe el în zilele cele rele,

„Fericit, zice, e omul acela pe care l-ai învățat Tu, Doamne, din legea Ta, ca să se facă blând și suferitor de rele în vremea ispitelor, fără a se întrista și a se scârbi pentru ele, după Sfinții Chiril și Atanasie, pentru că el este încredințat din legea Ta că și cei ce pătimesc ispite, pentru folosul lor le pătimesc, iar cei ce le fac rău lor, vor lua cuviincioasa pedeapsă și răsplătire”.

până ce se va săpa păcătosului groapă.

„Cel învățat din legea lui Dumnezeu, acela, zice, se face blând în ispite, până ce se va găti primejdia pentru cei fără de lege și pentru cei ce-l nedreptățesc pe el, că atunci, văzându-i pe ei căzuți, nu numai că suspină asupra lor, ci încă îi este milă de dânșii și-l doare”[39].

---

[38] „Fericit este însă, după Sfântul Chiril, cel pe care Tu, Doamne, l-ai învățat din legea Ta, că legea de sineși pe nimeni nu folosește, de nu va descoperi vreo dumnezeiască învățătură – taina cea ascunsă într-însa, precum acestea le-a zis și Proorocul: *Descoperă ochii meii și voi înțelege cele minunate din legea Ta* (Ps. 118: 18). Căci pe mine Moise din vechime m-a învățat, săvârșind slujirile legii celei pentru dânșii, dar nu erau fericiți, căci nu aveau dreptatea cea din credință; fericiți însă cu adevărat sunt cei ce se desăvârșesc întru Hristos”. A zis însă și Origen: „Fericește poate pe cel ce din neamuri crede în Legea cea duhovnicească, care, om fiind și în vremea cea de mai-nainte trupesc fiind și alăturat cu dobitoacele, întru învățătura [παιδεύσει dar și: certarea, îndrumarea] lui Dumnezeu, blestemul prefăcându-se în blagoslovenie, se face fericit. De Dumnezeu avem dar trebuință a ne fi învățător, ca, cu adevărat, să cunoaștem voia Legii: prin acestea dar ne învățăm că cele mâhnicioase ce se întâmplă drepților se fac spre folosul lor, pentru aceasta nu trebuie să ne scârbim de dânsele, ci mai vârtos a-i ferici, ca pe unii ce se pedepsesc de Dumnezeu ca de un Părinte; pentru care nici nu se poate zice că sunt bătuți, ci că sunt iertați; pentru că a bate este lucru al judecătorilor, iar a certa [παιδεύειν] este al învățătorilor”.

[39] Iar după Atanasie și Chiril: „Dreptul până atunci va suferi necazuri, până ce păcătosul Satana va fi pus în muncă”.

14. Că nu va lepăda Domnul pe poporul Său, şi moştenirea Sa nu o va părăsi.

„Dumnezeu, zice, nu va lepăda desăvârşit pe poporul Său, nici nu va părăsi cu totul moştenirea Sa, măcar deşi vremelniceşte îl lasă să pătimească şi să se dosădească". Iar aceasta o va face până la sfârşitul a toată lumea, uneori adică lăsând loc oamenilor celor răi să necăjească pe poporul Său, alteori iarăşi ajutându-l şi slobozindu-l, însă şi pe una şi pe cealaltă le face spre folos. Însă *popor al lui Dumnezeu* şi *moştenire* din vechime erau Evreii, iar acum, în locul acelora, sunt Creştinii, precum de multe ori am spus[40].

15. Până ce dreptatea se va întoarce în judecată

„Dumnezeu, zice, nu va lepăda pe poporul Său până ce Hristos, Cel ce este Însuşi Dreptatea, lăsând îndelunga-răbdare, va veni ca să judece lumea", după Chiril şi Teodorit. Iar cum că Hristos Se numeşte Dreptate, mărturiseşte Apostolul Pavel, zicând: *Care S-a făcut pentru noi Înţelepciune de la Dumnezeu şi Dreptate şi Sfinţenie şi Izbăvire* (I Cor. 1: 30).

şi toţi cei ce se ţin de dânsa, toţi cei drepţi la inimă.

Diapsalma.

„Când va veni Hristos, zice, întru a doua Sa venire, atunci vor sta aproape de El toţi drepţii, înfăţişându-se de-a dreapta Lui, când va judeca pe toţi oamenii"[41].

16. Cine se va scula cu mine asupra celor ce viclenesc? Sau cine va sta cu mine asupra celor ce fac fărădelege?

„Cine-mi va ajuta mie, zice, împotriva vrăjmaşilor celor ce viclenesc? Sau cine va sta împreună cu mine împotriva oamenilor celor ce lucrează fărădelegea şi împotriva dracilor?" David repetă înţelesul acesta ca unul care

---

[40] De unde a zis Sfântul Chiril: „De vreme ce noi am rămas în lume, iar El S-a suit către Părintele, cu toate acestea nu S-a depărtat de cei ce-L iubesc, că Însuşi ne-a încredinţat, zicând: *Nu vă voi lăsa orfani, voi veni către voi!* (Ioan 14: 18).

[41] „Căci se vor răpi pe nouri întru întâmpinarea Lui, după Nichita, şi-şi vor avea petrecerile întru Împărăţia Cerului împreună cu El, căci aşa zice şi Pavel: *Vom fi pururea cu El* (I Tesal. 4: 17)".

foarte doreşte dumnezeiescul ajutor, din pricina covârşirii răutăţii văzuţilor şi nevăzuţilor vrăjmaşi. „Cine altul, zice, se va lupta cu mine asupra vrăjmaşului, dacă nu Dumnezeu, Care de multe ori împreună cu mine S-a luptat şi mi-a ajutat?"[42]

17. Că de nu mi-ar fi ajutat mie Domnul, puţin de nu s-ar fi sălăşluit în iad sufletul meu.

„Nimeni altul, zice, nu mi-a ajutat mie împotriva vrăjmaşilor, decât Dumnezeu, pentru că de nu ar fi ajutat mie Dumnezeu, de multe ori primejduindu-mă eu, puţin ar fi lipsit să mor, ori cu moartea cea trupească, ori cu cea sufletească". Prin *iad* se poate zice şi mormântul cel gândit al păcatului[43].

18. De ziceam: „S-a clătinat piciorul meu", mila Ta, Doamne, mi-ar fi ajutat mie.

„De aş fi zis, zice, către Dumnezeu: o, Doamne, s-a clătinat piciorul meu[44], adică tăria mea, şi mă trag către primejdie, şi de aş fi mărturisit neputinţa mea, îndată dobândeam ajutor de la Tine". Învaţă însă David cu cuvintele acestea cum că cel ce va cunoaşte că urmează să cadă în păcat şi nu se va deznădăjdui, nici nu se va lenevi, ci-şi va mărturisi neputinţa sa, degrabă află ajutorul lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este milostiv şi îndurător cu făptura Sa.

19. După mulţimea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu.

„Pe măsura durerilor mele din inima mea, zice, aşa erau şi mângâierile

---

[42] Iar Apollinarie zice: „Foarte tare şi puternic război ne însemnează nouă Proorocul prin acestea către puterile cele rele şi numai cât nu zice cuvintele lui Pavel: *Nu ne este nouă lupta către sânge şi către carne, ci către stăpânii şi începătorii* şi celelalte (Ef. 6: 12) (La Nichita)".

[43] Zice însă Diodor: „Dumnezeu mângâie pe cei ce se ostenesc întru fapta bună, pe cei ce râvnesc pentru buna-cinstire, pe cei ce voiesc a isprăvi vieţuirea cea plăcută Lui, pe cei ce-şi omoară pornirile trupului şi se luptă împotriva voilor lor, până ce vor isprăvi lucrul la care se sârguiesc".

[44] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Întru acestea nu zice despre piciorul trupului, ci despre cel al gândului şi voia sufletului, cu care venim la toate cele practice. Căci fiecăruia dintre noi i s-a încredinţat cârma gândului său; drept aceea, atunci când iubitorul curăţiei, cel care se nevoieşte întru înfrânarea cea iubitoare de Dumnezeu, este oarecum clătinat, de multe ori Satana întorcându-l către îndulciri necuviincioase, îl ajută însă şi-l mântuieşte Dumnezeu".

care mi se dăruiau mie de la Dumnezeu, care veseleau sufletul meu. Pentru aceasta, pe cât de multe şi mari erau durerile şi suspinurile inimii mele, aşa deopotrivă de multe şi mari erau şi mângâierile cele de la Dumnezeu şi, pe cât de mare era rana mea, aşa mi se dădea de la Dumnezeu şi potrivita mea doftorie"[45].

20. Să nu fie împreună cu Tine scaunul fărădelegii,

Scaun al fărădelegii este Diavolul, fiindcă la Diavolul împărăţeşte şi se odihneşte nelegiuirea. „Să nu fie dar împreună cu Tine, zice, adică să nu fie de faţă cu Tine, Doamne, atunci când vei judeca, Diavolul, pârând şi clevetind pe oameni!" Poruncitoare zicere zice aici însă, care este în loc de rugătoare, precum şi „Doamne, miluieşte!", pe care toţi o zicem către Dumnezeu, se zice poruncitoare în loc de rugătoare, adică „o, de ai milui, Doamne!"[46] Oarecari manuscrise scriu însă „nu va fi împreună", adică „nu se va afla împreună cu Tine", ori că şi timpul acesta viitor este în loc de rugător[47].

---

[45] Pentru aceasta, nenumitul tâlcuitor zice: „Acesta este lucru de doftor cu ştiinţă, ce pune asupra rănilor potrivitele doftorii; *dureri în inimă* a zis întristările cele pentru păcatele sale, care se fac din întoarcere şi din umilinţă, ori pe cele pentru bunele-norociri ale păcătoşilor, ori asuprelile cele ce vin asupra noastră cu nedreptate, pentru care acestea Dumnezeu dă potrivita mângâiere".

[46] Că zice adâncul Eustatie [e vorba poate de Eustatie al Antiohiei (323/4-~337), vestit episcop şi propovăduitor al dreptei credinţe la Sinodul de la Niceea contra Arienilor, împotriva cărora a scris câteva lucrări; s-au păstrat de la el şi câteva omilii, un Comentariu la Hexaemeron şi o Liturghie în siriacă]: „Câte poruncitoare se zic de feţele mai mici către cele mai mari, acestea se iau în loc de rugătoare".

[47] Iar Chiril: „Prin *scaun* înţelege începătoria şi stăpânia, iar prin *fărădelege* – Satana. „Cine, zice, va fi aşa de neînvăţat şi de nepriceput, încât să socotească că scaunul fărădelegii va fi părtaş al Împărăţiei Tale, adică începătoria şi tirania Diavolului? Să nu fie!" Iar Teodorit zice: „«Nu vei suferi, zice, să Te împărtăşeşti de nedreptate cu cei ce judecă fărădelegea, care hotărăsc împotriva celor poruncite de Tine şi-şi trag asupră-şi ticăloşia ce răsare de aici». Că *scaun al bântuielii şi al fărădelegii* a numit pe nedrepţii judecători, care drept rod al nedreptăţii seceră osteneală şi ticăloşie". Iar Isidor zice: „Ascultă şi tu, cel ce voieşti a te nevoi după porunca lui Dumnezeu: «Să nu locuiască în inima ta silnicia Diavolului». Fie dar acestea şi ca rugăciuni pentru cei ce se nevoiesc pentru mărturisirea cea întru Dumnezeu şi care strigă: «Să nu se înalţe scaunul fărădelegii înaintea Ta, Doamne, care dă osteneală împotriva poruncii Tale, Doamne!»". Iar Grigorie al Nyssei: „Poate că şi ceva mai mari întru acestea filosofează David, dogmatisind că «răul nu este din pururea-vecuire, întru care, zice, nu se va adăuga împreună cu Tine scaunul fărădelegii». Iar aceasta înseamnă că începătura răutăţii nu se socoteşte [priveşte] împreună cu Tine, că începerea ei este scaunul cel ce zideşte păcatul prin poruncă». Zicând însă că răutatea nu este din pururea-vecuire, a arătat că nici nu va rămâne în veac cu ceea ce era pururea, nici nu va fi de-a pururea".

cel ce zideşte osteneală peste poruncă.

„Diavolul, scaunul fărădelegii, zice, plăsmuieşte şi închipuie în mintea noastră osteneli, cu scopul de a ne opri de la lucrarea poruncii Tale, Doamne, şi, [chiar] mai-nainte de a face noi porunca Ta pe care o am hotărât [ales], ne aduce aminte de osteneala pe care avem să o suferim pentru plinirea acelei porunci, ca să ne lepădăm de ea ca de una ostenicioasă şi pricinuitoare de dureri", după Eusebie. Iar după urmare, David zice şi pricina pentru care se roagă a nu fi de faţă Diavolul la judecată, pârând pe oameni şi clevetind.

21. Vâna-vor asupra sufletului dreptului

„Deoarece demonii, zice, slujitorii Diavolului vor pune cursă împotriva dreptului, ce s-ar întâmpla de s-ar afla de faţă la judecata Ta, Doamne, şi vor pârî păcatele cele întru ştiinţă şi cele nevrute, pentru covârşitoarea lui răutate şi ura lor de oameni?"

şi sânge nevinovat vor osândi.

„Şi vor osândi, zice, demonii sânge nevinovat, Doamne, cât după răutatea şi socoteala lor"[48]. Iar *sânge nevinovat* este omul nevinovat, după perifrază, ori nedreapta pedeapsă, potrivit dumnezeieştilor legi, adică cel ce nu e învinovăţit de acestea. Ca să se înţeleagă adică că demonii hotărăsc pedeapsă nedreaptă asupra celor nevinovaţi, pentru aceasta se roagă a nu fi de faţă când va judeca Dumnezeu, căci sunt nelegiuiţi şi nedrepţi[49].

22. Şi S-a făcut mie Domnul spre scăpareşi Dumnezeul meu spre ajutorul nădejdii mele.

---

[48] Alţii însă tâlcuiesc zicerile acestea despre Saul, *scaun al fărădelegii* zicând scaunul şi împărăţia lui Saul; pe acesta îl şi înţeleg că plăsmuieşte osteneală la poruncă, fiindcă el în zadar se ostenea să strice porunca lui Dumnezeu, căutând să omoare pe David, pe cel ales [*lit.*: hirotonit] împărat după porunca lui Dumnezeu. Că acesta, împreună cu ai săi, vâna şi gonea să prindă *sufletul dreptului*, adică pe David, şi să osândească *sângele lui cel nevinovat*, adică pe dânsul.

[49] Însemnează că, zicând Apostolul Pavel: *Au nu îngeri vom judeca?* (I Cor. 6: 3), cu aceasta arată că şi dracii (că pe aceştia Hrisostom şi Teofilact şi Icumenie îi numesc *îngeri*) vor sta la judecata lui Dumnezeu, nu însă ca să judece şi să osândească, precum zice aici Eftimie, ci mai vârtos pentru a fi judecaţi şi osândiţi de Dumnezeu şi de sfinţi, pentru ispitele şi necazurile ce le-au pricinuit în viaţa aceasta. Că, după teologi, patru cete vor sta la judecată: creştini, păgâni, îngeri şi demoni.

„Domnul, zice, mi S-a făcut scăpare atunci când mă vrăjmăşeam şi mă prigoneam în viaţa aceasta, pentru că eu nădăjduiam să am putere să stau împotriva vrăjmaşilor, dar, fiindcă mă înfrângeam şi mă biruiam de ei, nădejdea mea se împuţina şi pierea, Dumnezeu însă îmi ajuta această nădejde a mea, dându-mi putere să nădăjduiesc cele mai bune şi mai folositoare"[50].

23. Şi va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor şi după răutatea lor îi va pierde pe dânşii Domnul Dumnezeul nostru.

„Domnul, zice, va da nevăzuţilor vrăjmaşi osânda şi cuvenita muncă fărădelegii lor *şi-i va pierde*, adică îi va ridica din mijloc încât să nu se mai poată vedea, afundându-se în focul cel gătit lor". Cele zise mai sus se pot înţelege şi pentru oamenii cei răi, adică: *Nu vor fi împreună*, adică „nu se vor apropia de Tine, Doamne nelegiuiţii stăpânitori care pun *osteneală* şi nu ne lasă să săvârşim poruncile Tale"; vor *vâna* însă cei fărădelege pe *cei drepţi* şi pe cei nevinovaţi *îi vor osândi*, iar celelalte de aici asemenea se tâlcuiesc. Iar zicerea *spre ajutorul nădejdii mele* este în loc de „spre întărirea nădejdii mele întru El, care se clatină atunci când mă văd părăsit de Dumnezeu, că Dumnezeu, când îmi ajută, o întăreşte". „*Şi va răsplăti Domnul celor răi* în veacul cel viitor cu muncă şi-i va pierde pe ei în acest veac prin nenorociri şi moarte"[51].

---

[50] Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Povesteşte însă şi chipul stricării răului, adică întru vărsarea sângelui ce au făcut-o Iudeii împotriva Domnului. Că zice că «ei (Iudeii, adică) sânge nevinovat vor osândi, acesta însă mie mi se face mântuire, că Domnul, Cel ce a fost osândit la moarte, Acesta Se face mie scăpare», şi aşa Îl pune pe Dumnezeu spre ajutor de nădejde celor ce au crezut într-Însul".

[51] Iar Diodor zice: „Auzind însă că Domnul va răsplăti lor fărădelegea, să înţelegi de aici munca cea gătită lor, care se dă asupra capului celor nelegiuiţi în vremea dreptei judecăţi, când îi va pierde pe ei Domnul". Zice însă Dositei [al Ierusalimului] (în *Dodecabiblon*): „Tocmai atunci când se cânta psalmul acesta în biserica Ierusalimului, adică *şi va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor şi după răutatea lor îi va pierde pe dânşii Domnul Dumnezeu*, atunci Romanii au pus foc şi au ars biserica şi cetatea Ierusalimului, şi aşa, în locul uciderii Stăpânului Hristos, au luat răsplătire ucigaşii de Dumnezeu Iudei, pierzându-se după răutatea lor. Era în a cincea a lunii August când a ars biserica, în zi de sâmbătă, după slujirea cea după lege, în care zi, de demult, a fost arsă şi de Nabuzardan, în vremea lui Nabucodonosor (fila 12 a cărţii numite mai sus)".

PSALMUL 94

Lauda de cântare lui David. Nescris deasupra la Evrei.

Nescris deasupra este şi psalmul acesta la Evrei, iar cei şaptezeci au scris această suprascriere şi au numit-o *laudă*, deoarece laudă pe Dumnezeu, iar *de cântare* l-a numit pentru că a fost însoţit de cântare, că zice: *Şi în psalmi să-l strigăm Lui* (v. 2). Cheamă însă psalmul aceasta pe cei ce cred în Hristos la bucurie, iar pe Evreii cei ce nu au crezut îi sfătuieşte să se întoarcă şi să cadă înaintea Lui până ce au vreme de pocăinţă. Însă împreună cu cei ce au crezut în Hristos se numără şi David, dar şi cu Evreii cei ce nu au crezut: cu Creştinii adică, ca cu nişte părtaşi ai bunei-cinstiri, iar cu Evreii, ca cu nişte părtaşi de neam şi de rudenie[52].

1. Veniţi să ne bucurăm Domnului

„Veniţi, zice, o, Creştini, să ne bucurăm întru Stăpânul nostru Hristos, fiindcă ne-am învrednicit a ne supune sub un Domn şi Stăpân iubitor de oameni ca Acesta".

şi să strigăm lui Dumnezeu, Mântuitorului nostru.

„Să cântăm, zice, cu dulceaţă lui Dumnezeu laudă de biruinţă, că El a biruit pe dracii cei ce ne tiraniseau pe noi şi ne-a izbăvit din robia lor", că *strigarea de laudă* este de biruinţă, precum de multe ori am zis[53].

---

[52] Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta s-a închipuit dinspre faţa împăratului Iosia şi a preoţilor lui Dumnezeu, după ce el a junghiat pe toţi popii idolilor şi a risipit capiştile lor şi a ars oasele preoţilor celor omorâţi, iar pe tot poporul aducându-l, l-a sfătuit să se pocăiască şi să plece pe Dumnezeu spre milă, şi aşa, bucurându-se şi strigând, să cânte psalmul acesta pentru slobozirea cea din păcate".

[53] Zice însă Teodorit: „Zicând acestea, cheamă spre unire pe cei depărtaţi de dânşii, că graiul *veniţi* nu se potriveşte celor de faţă, ci celor depărtaţi. Deci s-a despărţit Israel pentru nesupunerea cea din voie: «Veniţi, dar, zice, lăsând strâmbatatea şi lepădând nesupunerea, *să ne bucurăm Domnului*, adică să ne ţinem de credinţa cea întru Dânsul». Şi adaugă iarăşi, zicând: «Începerea grăirii este a unora ce saltă şi se bucură pentru scăparea din păgânătate»; toţi de obşte să înălţăm dar lui Dumnezeu laudă de biruinţă, că strigarea este glas al biruitorilor; a biruit deci ceata bine-cinstitorilor mulţimea

2. Să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire

„Să apucăm, zice, a Doua Venire a lui Hristos, adică mai-nainte de a Se arăta iarăşi Hristos, să ne mărturisim Lui, adică să ne pocăim", după Teodorit, pentru că semn al pocăinței este mărturisirea păcatelor[54].

şi în psalmi să-I strigăm Lui.

„Noi, zice, Creştinii, după ce am crezut în Hristos, să strigăm cu psalmi de biruință, cântându-I Celui ce a zis: *Îndrăzniți, Eu am biruit lumea!* (Ioan 16: 33)".

3. Că Dumnezeu mare este Domnul şi Împărat mare peste tot pământul.

„Cu toate că Hristos, zice, S-a arătat ca om şi a murit, este însă Dumnezeu mare şi Împărat mare peste tot pământul". Cu bucurie dar se zăboveşte David, povestind mărirea şi stăpânirea şi puterea lui Hristos.

4. Că în mâna Lui sunt marginile pământului

„În mâna, adică în stăpânirea lui Hristos, zice, se află tot pământul". Ori şi altfel: zicerea aceasta se conglăsuieşte cu cea a lui Isaia: *Cel ce ții înconjurarea [cercul] pământului* (Is. 40: 22), şi iarăşi: *Cine a măsurat pământul cu palma?* (v. 12)[55].

---

necinstitorilor de Dumnezeu şi deci dar potrivit aduc lui Dumnezeu cântare de biruință, şi mai ales ceata apostolilor şi a mucenicilor".

[54] Pentru aceasta zice şi Chiril: „Mai-nainte de a şedea la judecată *fața Lui*, adică Fiul, să apucăm mai-nainte cu mărturisire, adică să ne pocăim şi stăpâneştile milostiviri asupră-ne să le chemăm prin ostenicioasa sârguință cea prin viață, că aşa se va întâmpla nouă să ne săvârşim în bine, că mărturisirea are sfârşit bunătatea, că aceasta însemnează zicerea *în psalmi să-I strigăm Lui*".

[55] Zice însă Marele Vasile: „Prin zicerea *în mână* nu zicem că Dumnezeu are mâini, ci ca să te înveți că puterea Lui ce proniază toate, aceasta este ceea ce împreună ține trupul pământului". Iar Didim zice: „Înțelegător însă, în mâna lui Dumnezeu cea acoperitoare şi atotputernică sunt numai cei ce s-au făcut cu cugetarea şi cu petrecerea dincolo de pământ, de unde nimeni nu va putea să-i răpească pe ei, fiind în mâna lui Dumnezeu şi Tatăl şi în mâna Fiului". Iar Eusebie zice: „Aceste *margini* cerându-le de la Părintele, le-a luat Mântuitorul, după cea zisă: *Cere de la Mine şi-Ți voi da Ție moştenirea Ta şi stăpânirea Ta – marginile pământului* (Ps. 2: 8), în mâna Lui dar sunt marginile

și înălțimile munților ale Lui sunt.

5. Că a Lui este marea și El o a făcut pe ea și uscatul mâinile Lui l-au zidit.

„Munții cei înalți, zice – care pentru aceasta sunt de mirare –, aceștia sunt zidiri și avuții ale lui Dumnezeu, asemenea și marea, tot avere a lui Dumnezeu este, ca și uscatul, pe care mâinile lui Dumnezeu l-au făcut". Dar prin stihiile pământului și ale mării a arătat și zidirile cele cuprinse pe pământ și în mare[56].

6. Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui și să plângem înaintea Domnului Celui ce ne-a făcut pe noi.

„Veniți, zice, o, Creștini, să ne închinăm lui Dumnezeu ca robi ai Lui și să cădem înaintea Lui ca cei ce avem trebuință de ajutorul Lui și să plângem înaintea Lui ca cei ce suntem păcătoși", după Eusebie[57].

---

pământului, pentru că cele omenești cu mâna Lui se ocârmuiesc, iar cele cerești, topologic, prin înălțimile munților numindu-se, au ceva mai bun decât cele de pe pământ, de vreme ce sunt ca o avuție a Lui și locuință a Împărăției". Iar Grigorie al Nyssei prin *pământ* înțelege pe oamenii cei plăsmuiți din pământ, iar prin *margini*, numărul total al oamenilor, cel ce se încheie pornind de la începutul plăsmuirii lor până la sfârșitul lumii; că tot numărul acesta și suma oamenilor, de la început până la sfârșit, s-a pre-cunoscut de Dumnezeu și în atotțiitoarea Sa mână se află.

[56] Zice însă Marele Vasile: „*Uscat* a numit pământul, pentru că uscatul este însușire și osebire a pământului, precum a apei este răceala și a aerului, umezeala, și a focului, fierbințeala, iar fiecare stihie se unește cu cea de lângă ea prin obștescul fel [cu ceea ce-i este propriu sau asemănător] și se împreunează cu cea potrivnică". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Care sunt mâinile cele ziditoare? O Mână adică a lui Dumnezeu cu adevărat tare lucrătoare este Dumnezeu-Cuvântul, iar Alta, Duhul Cel Sfânt, că Făcător este Acesta, nefiind făcut. Văzut-ai cum Îl zice pe El în chip hotărât Stăpân al tuturor?" Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Prin *înălțimile munților* însă se înțeleg cele mai înalte după slavă și mai vestite din puterile cele cerești: Începătoriile, Scaunele, Puterile, Stăpâniile, Arhanghelii și Serafimii, și toate acestea ale Lui sunt, că El, ca un Fiu, împreună șade cu Părintele, iar ele stau de față slujind Lui, slavoslovindu-L și lăudându-L".

[57] Zice însă același Eusebie: „Despre eiși sfinții zic că sunt dintre cei ce se închină și plâng, ca mai osârdnici către mărturisire să facă pe cei ce-i aud; și nu poruncesc pentru vreun loc sau altul zicând *veniți*, ci le cer învoirea cea după socotință; că închinăciunea nu mai este după loc, ci, după Proorocul, fiecare din locul lui se va închina (Sof. 2: 11), nu simțitorește și trupește, ci întru Duhul și întru Adevărul. Dar numai plângerea neprihănită care a scăpat de toată întinăciunea este cea care se poate face înaintea Domnului". Zice însă Teodorit: „Și istoria împăratului Iosia și a poporului povestește lacrimile câte le-au

7. Că Acesta este Dumnezeul nostru şi noi poporul păşunii Lui şi oile mâinii Lui.

Prin *popor al lui Dumnezeu* se înţeleg cei mai cunoscători*, iar *oi ale lui Dumnezeu* cei mai puţin pricepuţi. Şi se zice *popor*, fiindcă este al Împăratului, iar *oi*, pentru că se hrănesc prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, iar *oi ale mâinii Lui*, fiindcă se chivernisesc şi se ocârmuiesc de Dumnezeu.

8. Astăzi, de veţi auzi glasul Lui, să nu vă învârtoşaţi inimile voastre
9. Ca întru întărâtare [amărâre],

Acest *astăzi* nu însemnează vreo zi hotărâtă, ci însemnează în chip nehotărât* fiecare zi în care se poate zice *astăzi*. Că şi Pavel aşa a tâlcuit aceasta în Epistola către Evrei (Evr. 3: 7-13). Şi, ca să zicem pe scurt, acest *astăzi* însemnează „toată vremea"[58]. „De veţi auzi, dar, glasul lui Dumnezeu, care vă

---

vărsat după citirea Legii a doua [Deuteronomului]". Iar Teodor zice: „Când Îl veţi vedea în chipul nostru, adică cum că în formă omenească S-a arătat Împăratul şi Domnul a toate, pe Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce şade împreună cu Tatăl, să nu vă fie necunoscută iconomia, să nu fugiţi de a vă închina Lui, să nu vă lepădaţi de a cădea înaintea Lui, ci mai vârtos să cunoaşteţi că Acesta este Dumnezeul nostru şi noi, poporul Lui". Adaugă însă Eusebie: „Prin zicerea *înaintea Domnului* ne învaţă să nu facem aceasta înaintea oamenilor, nici oamenilor, ci într-ascuns, după cea zisă: *Tatăl tău, Care vede în ascuns, va da ţie întru arătare* (Matei 6: 6 etc.)".

* Cei ce au o cunoştinţă mai adâncă a lui Dumnezeu.

* *Lit.*: aoristic.

[58] Zice însă Sfântul Chiril: „Şi ce este acest *astăzi*? Nu altceva decât timpul de faţă întru care S-a făcut om Cel Unul-Născut, că atunci toţi am auzit glasul Lui, că nu ne-a grăit prin vreunii din sfinţii prooroci, ci ca Dumnezeul tuturor şi Domnul". Iar Didim zice: „Acest *astăzi* Apostolul l-a luat la toată vremea ceea ce se întinde, a vieţii noastre, după cea zisă: *Până să putem zice: Astăzi!* (Evr. 3: 13)". Şi cel nenumit zice: „Acest *astăzi* se întinde la fiecare, până la sfârşitul vieţii, şi zice: «De ai vrea în fiecare zi ca şi astăzi, din nou să auzi pe Dumnezeu şi să nu mai fi vârtos cu inima şi neînţelepţit, îţi va fi cu putinţă de te vei depărta de răutate începând lucrările faptei bune, că mulţi, cei mai mulţi dintre noi, pe [ziua de] *astăzi* lepădând-o fără lucrare, cu lenevire o trec şi amână pe ziua de mâine şi făgăduiesc [chipurile] că se vor ţine de lucrările cele bune, însă greşesc, cheltuind în acest chip toate zilele vieţii lor, ieşind din viaţă goi de lucrările faptei bune şi, cu corabie deşartă plutind, nicio sarcină nu duc". Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Mulţi multe sfătuindu-se, ziua următoare nu au ajuns-o". Şi Teologul Grigorie: „Greu lucru este voinţa cea de pe urmă [ὑστεροβουλίαν = deliberarea cea după oarece întâmplări; remuşcarea; termenul se află în Scriptură doar la Pilde 31: 3; vezi LXX sau

cheamă prin dumnezeieştile Scripturi şi mai ales prin Sfânta Evanghelie, nu învârtoşaţi inimile voastre, neascultându-l şi neprimindu-l, aşa cum nu l-aţi ascultat în vremea întărâtării, adică atunci când aţi amărât pe Dumnezeu în pustii"[59].

precum în ziua ispitirii în pustie.

A zis însuşi David în Psalmul 77: *Amărât-au pe Cel preaînalt în pământ fără de apă şi au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor* şi celelalte. Că şi atunci au învârtoşat Evreii cei vechi inimile lor şi s-au întors de către glasul lui Dumnezeu pe care l-au auzit în muntele Sinai şi au uitat facerile de bine ale lui Dumnezeu şi nu au crezut că pe toate le poate face Dumnezeu.

10. Unde M-au ispitit părinţii voştri, ispititu-M-au şi au văzut lucrurile Mele.

Cuvântul acesta îl zice dinspre faţa Sa Duhul Cel Sfânt: „Strămoşii voştri, zice, au cercat puterea Mea şi au văzut lucrările cele minunate şi facerile de bine ale Mele", despre care povesteşte şi Psalmul 77.

11. Patruzeci de ani am urât* neamul acesta şi am zis: „Pururea rătăcesc cu inima".
12. Şi ei n-au cunoscut căile Mele,

Zicerea *patruzeci de ani* unii o unesc cu cea de mai sus, zicând „şi au văzut lucrurile Mele patruzeci de ani", iar alţii zicerea aceasta o unesc cu *M-am îngreuiat de neamul acesta*, precum este aici, adică „sarcini grele am suferit şi M-am nemulţumit de neamul acesta al Evreilor, pentru necredinţa şi învârtoşarea inimii lor, pentru aceasta şi am zis că aceştia totdeauna sunt rătăciţi cu inima şi au

---

Biblia 1914], şi când simte cineva paguba, când după ducerea cea de aici nu este despăgubire, şi amar lucru este fiecăruia învârtoşarea cu care a stat în viaţă".

[59] „*Amărâre* (zice Teodorit) numeşte grăirea-împotrivă cea de multe ori făcută în pustie; cuvântul însă s-a zis mai întâi de către cei tăiaţi-împrejur, că aşa şi într-alt psalm zice: *De câte ori L-au amărât pe El în pustiu, mâniatu-L-au pe El în pământ fără de apă!* (Ps. 77: 40). A arătat însă voia cea de sineşi a socotinţei lor [adică voia slobodă], că nu a zis simplu «să nu vă învârtoşaţi», ci *să nu învârtoşaţi inimile voastre*, învăţând că ei sunt făcătorii unei inimi ca acestea".

* Verbul προσώχθισα este mai bogat, fiind tradus în osebite feluri (vezi de ex. Fac. 27: 46 sau Iez. 36: 31); altfel spus: „Patruzeci de ani M-am mâniat pe ei/am fost scârbit/stârnit de ei/M-am îngreuiat din pricina lor". De altfel, de aceste conotaţii se leagă şi tâlcuirea versetului de faţă, ba chiar şi a psalmului în întregime.

socotință nestatornică", precum şi David zice undeva: *Neam care nu și-a îndreptat inima* (Ps. 77: 11). „Dar nici n-au cunoscut, zice, cândva Evreii cei vechi căile Mele, adică poruncile Mele". Că poruncile se zic *căi*, pentru că aduc pe om către Dumnezeu. Însă prin *cunoştinţă* înţelege aici nu pe goala înţelegere şi citire, ci pe cea prin lucrare şi prin faptă, adică [vrea să zică că] „nu au voit să pună în lucrare şi în faptă poruncile Mele".

cum M-am jurat întru urgia Mea, de vor intra întru odihna Mea.

Acest *cum* este aici adeveritor: „Cu adevărat, zice, am hotărât, când M-am mâniat asupra Evreilor, că nu vor intra întru odihna Mea, adică în pământul făgăduinței", că acest *de* de aici se înţelege în loc de „nu", precum am zis şi la Psalmul 48 tâlcuind zicerea *o dată M-am jurat întru cel sfânt al Meu, de voi minți lui David*, unde am spus şi ce este jurământul lui Dumnezeu. Iar despre *urgie* am spus la începutul Psalmului 6. *Odihnă* însă se zice pământul făgăduinţei, fiindcă acesta a odihnit pe Evreii cei ce au intrat într-însul, plecând din toată rătăcirea și mutarea din loc în loc pe care o făceau de patruzeci de ani în pustiu[60]. Şi precum Evreii cei vechi nu au intrat în pământul făgăduinţei pentru că nu au ascultat glasul lui Dumnezeu, aşa şi Creştinii câţi nu vor asculta şi nu vor păzi poruncile lui Hristos nu vor intra întru Împărăția Cerului.

PSALMUL 95

Laudă de cântare lui David, când s-a zidit casa după robie. Nescris deasupra la Evrei.

Şi psalmul acesta nu are la Evrei suprascriere. Despre pricina pentru care s-a scris de cei şaptezeci *laudă de cântare*, am scris în psalmul trecut. *Zidire*

[60] Iar Nichita zice: „Scriptura ştie trei odihne: una trupească - a sâmbetei; alta a intrării în pământul făgăduinţei, întru care Isus al lui Navi a odihnit pe Evrei, lăsând rătăcirea și strămutarea cea de patruzeci de ani din pustie; iar a treia - cerească, pe care nouă acum ne-o însemnează cuvântul, că, de ar fi fost aceea [din Legea Veche] cu adevărat odihnă, n-ar fi putut pomeni aici de alta. Prin urmare, *odihnă* numeşte aici scăparea din lumea aceasta, adică locuirea în lăcaşurile cele de sus, întru care să ne sârguim şi noi a intra. Acestea pomenindu-le dumnezeiescul Apostol, înalţă glasurile Sfântului Duh, zicând: *Pentru aceasta, precum zice Duhul Sfânt, nu învârtoşaţi inimile voastre întru întărâtare* (Evr. 3: 7-8). Deci dacă, după Pavel, Duhul Cel Sfânt zice *M-au ispitit în pustie* (3: 8), iar David mărturiseşte că Cel ce a fost ispitit în pustie este Dumnezeul Cel Preaînalt, s-au astupat dar gurile luptătorilor de Duh [pnevmatomahilor], arătat propovăduind şi Apostolul Dumnezeirea Duhului".

însă a casei după robie este, istoricește, cea făcută de Zorobabel, a doua zidire a Bisericii din Ierusalim, după Teodorit. Iar după mai-înalta înțelegere [anagogic], prin *zidire a casei* se înțelege alcătuirea omeneștii luări* în care a locuit Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu după robia prin care Diavolul a robit omenirea, despre care a zis David: *Suindu-Te la înălțime, ai robit robime* (Ps. 67: 19), după Grigorie al Nyssei. Ori *zidire a casei* este adunarea Bisericii pe care a zidit-o Marele și Înțeleptul Arhitect – Fiul lui Dumnezeu. Că toate acestea pre-văzându-le David, îndeamnă pe Creștini prin psalmul acesta să cânte cu dulceață lui Dumnezeu laudă de mulțumire.

1. Cântați Domnului cântare nouă,

Ce este *cântare nouă* am spus la Psalmul 32, tâlcuind aceasta: *Cântați Lui cântare nouă*, adică cum că sunt cântările pe care le-au alcătuit Creștinii și pe care le cântă în sfintele biserici ale lui Hristos. Însă *cântare nouă* poate fi și acea slavoslovie pe care o au cântat îngerii, adică aceasta: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace!* (Luca 2: 14). Când însă au cântat aceasta? *Când s-a zidit casa*, adică atunci când S-a născut Hristos, după nenumitul tâlcuitor[61].

cântați Domnului tot pământul.

„Cântați, zice, laude lui Hristos tot pământul, pentru că El a venit să slobozească tot pământul din robia Diavolului". Aceasta însă nu se poate potrivi la simțita zidire a Bisericii din Ierusalim, fiindcă din acea zidire nu s-au folosit toate neamurile, de aceea ea se potrivește numai la Biserica cea de pretutindeni [sobornicească][62].

---

* Asumarea trupului – Întruparea.

[61] După Atanasie și Chiril și Diodor: „Sfântul poruncește apostolilor ca *cântarea cea nouă*, adică Noul Testament, să-l tâlcuiască neamurilor celor din toată lumea; că cei din lege, silniciile cele din vremea lui Faraon le știau, zicând: *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit* (Ieș. 15: 1), mai strălucite însă și fără asemănare mai înalte pre-văzând întru Duhul isprăvile Mântuitorului nostru, oarecari din sfinți au strigat: *Cântați Domnului cântare nouă!* Însă era aceasta [Pentru aceasta striga]: «*Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare* (Ps. 46: 5), prădând iadul, toate s-au făcut noi întru Hristos și cele vechi au trecut (cf. Rom. 6: 4; 7: 6; II Cor. 5: 17; Apoc. 21: 5)»". Iar Teologul Grigorie zice: „Ni se poruncește a cânta Domnului *cântare nouă*, iar cei ce erau în Babilon și se târau de păcat în tulburarea cea rea, acolo, în pământ străin, nu puteau cânta dumnezeiasca cântare, aici însă, cântare și viețuire nouă alcătuind cei ce rămân în bunătate și sporesc, parte isprăvesc acum, iar cealaltă de către Sfântul Duh, Cel ce o înnoiește".

[62] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cum pot fi acestea zise de Iudei, ca de unii ce se vrăjmășesc de toți oamenii? Căci cei ce au văzut slobozenia acelora nu s-au îndulcit, ci,

2. Cântați Domnului, binecuvântați numele Lui,

„Binecuvântați, zice, numele lui Iisus, pentru că Acesta este Mântuitorul", că Iisus se tâlcuiește Mântuitor, ori pentru că Acesta este Atotputernic la cei ce Îl numesc cu credință. De trei ori a zis David psalmul acesta – *cântați Domnului* – pentru ca să arate că Dumnezeirea este în trei Fețe [Persoane], și o slujire și o cântare se cuvine Preasfintei Treimi[63].

binevestiți din zi în zi mântuirea Lui.

„Vestiți și propovăduiți mântuitoarea propovăduire a Evangheliei". Cuvântul acesta se zice către apostoli și către moștenitorii [urmașii] acestora. Vezi însă și la Psalmul 39 tâlcuirea acestuia: *Adevărul Tău și mântuirea Ta am spus.*

3. Spuneți întru neamuri slava Lui, în toate popoarele minunile Lui.

„Propovăduiți, zice, la neamuri slava, adică înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul și patimile Lui cele pentru noi". Iar că a pătimit Stăpânul pentru robii Săi este slavă a Lui. „Așijderea propovăduiți și lucrările cele minunate pe care le-a făcut petrecând împreună cu oamenii"[64].

---

dimpotrivă, s-au îngreuiat, pentru că potrivnicii lor s-au apucat să-i îmbrace cu toate felurile de răutăți; iar proorocescul cuvânt cheamă pe toată lumea la dănțuire, având făgăduință de bunătăți noi și proaspete, dar nu poporului Iudeilor, căci glăsuirea s-a făcut pentru tot pământul, căci pentru lucruri noi este trebuință și de cântare nouă de laudă". Iar Eusebie zice: „*Toate s-au făcut noi întru Hristos și cele vechi au trecut* (II Cor. 5: 17), împlinindu-se și la noi cea scrisă în Cartea Psalmilor: *Înnoise-vor ca ale vulturului tinerețile tale* (Ps. 102: 5), căci ne-am înnoit întru Hristos, pe omul cel vechi adică dezbrăcându-l de cele ce se strică după poftele amăgirii. Îmbrăcându-ne însă cu cel nou, ne-am înnoit, după chipul Celui ce l-a zidit pe el".

[63] Altul însă a zis: „Tuturor celor care cântă lui Dumnezeu li s-a poruncit să cânte și să-l binecuvânteze numele, iar dacă cineva ajunge să binecuvânteze și slăvească numele lui Dumnezeu, o face prin fapte bune și prin cunoștința adevărului".

[64] Iar Eusebie zice: „Duhul Sfânt voiește ca ei să isprăvească lucrul evanghelicesc cu putere și cu necurmată sârguință; că zicerea *din zi în zi* aceasta arată: a binevesti ei neîncetat Mântuirea, despre care Mântuire s-a zis: *Acesta este cu adevărat Mântuitorul lumii* (Ioan 4: 42)". Iar Apollinarie zice: „Este cu putință ca prin zicerea *din zi în zi* să se înțeleagă cele două Testamente, Mântuitorul fiind Soarele dreptății; deci, de vreme ce cei ce li se poruncea a binevesti erau învățători de lege, având luminarea zilei dintâi (adică a Testamentului Vechi), după urmare, în cealaltă zi, cu altă zi, adică cu a Testamentului celui Nou luminându-se, vestesc mântuirea lui Dumnezeu, vestesc însăși Slava Lui, Care este Hristos, fiind rază a slavei Tatălui, despre care se scrie și la Isaia: *Și se va vedea*

4. Că mare este Domnul şi lăudat foarte, înfricoşător este mai presus decât toţi dumnezeii.

„Pentru aceasta, zice, propovăduiţi minunile Domnului, căci El este *mare*, adică ca un Atotputernic, iar *lăudat*, ca un iubitor de oameni". Este însă şi *înfricoşător*, pentru că poate să pedepsească şi în veacul acesta, şi în cel viitor, şi nu numai trupul, ci şi sufletul, iar ceilalţi *dumnezei* ai neamurilor, adică demonii, nu au acest fel de putere. Iar Domnul este cu adevărat înfricoşător, iar dumnezeii neamurilor sunt înfricoşători numai după nălucire, nu şi în adevăr.

5. Că toţi dumnezeii neamurilor sunt draci*; iar Domnul cerurile a făcut.

Cu adevărat Elinii numesc pe dumnezeii lor demoni [δαίμονας], fiindcă erau demoni [δαίμονες]*, adică „ştiutori de bine", după înţelesul etimologic, iar

---

slava Domnului (Is. 40: 5). Li se mai porunceşte însă să propovăduiască întru toate popoarele minunile Lui, despre care s-a zis către Dumnezeu în Psalmul 39: *Multe ai făcut Tu, Doamne, Dumnezeul meu, minunile Tale.* Pe Făcătorul minunilor lăudându-L Isaia, zice: *Slăvescu-Te pe Tine, Doamne, Dumnezeul meu, lăuda-voi numele Tău, că ai făcut lucruri minunate; sfatul Tău cel dintru început este adevărat* (Is. 25: 1)".

* δαιμόνια = demoni, draci. De multe ori traducătorii mai vechi au preferat varianta draci, mult mai populară, mai uşor de înţeles şi mai sugestivă în privinţa identităţii acestor îngeri răi (a se vedea în acest sens nota noastră de la Ps. 90: 13). Înainte de a primi un înţeles deplin în Noul Testament, termenul desemna atât în Vechiul Testament, cât şi în lumea greacă fie diferite spirite sau entităţi, fie se referea la închinarea la idoli, fie diferite entităţi puternice care transcend experienţa comună: o „manifestare" sau putere divină, un trimis ceresc etc. David anticipează aici ceea ce s-a zis de nenumărate ori în Noul Testament, anume că toate aceste „manifestări" sau fiinţe s-au săvârşit de-a lungul timpului şi se săvârşesc în continuare cu lucrarea Diavolului şi a îngerilor lui (deşi nu se poate spune că lumea păgână era cu totul părăsită de Dumnezeu). Aceste manifestări, prin puterea imaginaţiei creatoare a omului, pot lua diverse forme cultice, ceea ce noi numim astăzi religii sau credinţe religioase, care, după minţile multor oameni de astăzi, au în centru un „dumnezeu" (sau o forţă) la fel de autentic ca şi ceilalţi dumnezei, inclusiv Cel pe Care Creştinii Îl numesc Cel ce este (Ieş. 3: 14) sau Dumnezeul Cel adevărat, sau că de fapt este acelaşi Dumnezeu care Se manifestă diferit, în funcţie de cultura unui popor dat etc. Pe scurt, Septuaginta foloseşte termenul ca o manifestare a dispreţului faţă de închinarea la idoli şi credinţei în alte entităţi cereşti deosebite de Dumnezeul Cel adevărat (cf. I Împ. 28: 13; Is. 8: 19; Deut. 18: 10; I Împ. 15: 23; Num. 23: 23; Is. 34: 14; 13: 21; Deut. 32: 17; II Paralip. 11: 17) prefigurând învăţătura Evangheliei despre adevărata identitate a Dumnezeului Celui adevărat şi în Treime slăvit şi a vrăjmaşului Diavol.

* Primul termen e de gen neutru, iar al doilea, de gen masculin (cf. Matei 8: 31) [...].

noi, Creştinii, îi numim pe ei demoni [δαίμονας] ca „ştiutori de rău"*. „Astfel, zice, sunt dumnezeii neamurilor, iar adevăratul Dumnezeu a făcut cerurile şi nu numai cerurile, ci şi toate celelalte făpturi", că *toate*, zice Ioan, *printr-Însul s-au făcut* (Ioan 1: 3). David însă numeşte aici *cerurile*, fiindcă ele sunt zidite mai cu mare cuviinţă decât celelalte şi mai minunate[65].

6. Mărturisire şi frumuseţe este înaintea Lui,

David arată aici prin osebite înfăţişări* pe cei ce le au: că *mărturisire* zice pe cei mărturisesc patimile lor, iar *frumuseţe*, pe cei ce se fac frumoşi cu sufletul, pentru că se curăţesc şi se înfrumuseţează prin pocăinţă. „Aceştia dar, zice, stau înaintea lui Dumnezeu", după cea scrisă: *Ochii Domnului spre cei drepţi şi urechile Lui spre rugăciunea lor* (Ps. 33: 14)[66].

---

* Altfel spus: lucrarea dracilor era odinioară socotită de omul cel rătăcit sau de păgân „bună", ca a unora ce erau „ştiutori de bine".

[65] Iar Chiril zice: „Aceasta îndeamnă mai ales neamurile la frica Domnului, care au văzut la ele pârjolirea [ἐμπρησμὸν, sau poate caracterul stricăcios, supus focului] dumnezeilor celor păruţi; că au văzut că toţi aceia nu sunt dumnezei, ci draci, adică duhurile viclene şi necurate, care au răpit la ele slava lui Dumnezeu. Acesta dar este Însuşi Dumnezeu, ca Făcător a toate, iar zeii cei ce nu au făcut cerul şi pământul, după cea scrisă la Ieremia, să se piardă, ca unii ce au jefuit nume străin de ei". Zice însă şi nenumitul tâlcuitor: „*Mare este Domnul* se zice, nu după mărime şi grosime (că este netrupesc), ci după neasemănata covârşire a puterii ziditoreşti". A zis însă şi Teodorit: „Negrăită mărime are Domnul tuturor, iar puterea Sa s-a arătat asupra pseudo-numiţilor dumnezei şi amăgirea acelora o a vădit. Că cei cu nume de dumnezeu s-au arătat draci vicleni, iar Dumnezeul nostru S-a arătat Făcător al cerului; că, în vremea pătimirii celei de bunăvoie, nu numai soarele s-a întunecat şi pietrele s-au sfărâmat, ci şi catapeteasma templului s-a rupt şi puterile cerului s-au clătinat şi, pe scurt fie zis, totul se îngrozea de nefiinţă [ἀνυπαρξίαν], văzând pe Cel Unul, Care pe toate le poartă, spânzurat pe Cruce".

* ἕξεων = obicei, deprindere; stare, constituţie (a trupului), înfăţişare exterioară.

[66] Zice însă Eusebie: „Ce este aceasta: *înaintea Lui*? «Pe niciunul, zice, nu-l va învrednici Dumnezeu de privirea Lui, de nu va fi având în minte şi în inimă frumuseţea cea duhovnicească; ştiind a se şi mărturisi, adică a slavoslovi după mare-cuviinţa şi vrednicia slavei lui Dumnezeu». Aceasta este dar *mărturisire şi frumuseţe înaintea Lui*, adică «în vederea Lui»". A zis însă şi Diodor: „Cel ce a câştigat podoaba şi frumuseţea faptei bune şi mărturisirea cea împreună-legată cu aceasta întru mulţumire se poate înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, după Proorocul Ilie, care a zis: *Viu este Domnul puterilor, înaintea Căruia am stătut* (I Împ. 17: 1); că tot cel ce a păcătuit fuge de la starea înaintea lui Dumnezeu, *că nu vor rămâne*, zice, *cei fărădelege înaintea ochilor Tăi* (Ps. 5: 5) (La Nichita)".

sfințenie și mare cuviință întru sfințenia Lui.

Sfințenia lui Dumnezeu se arată în bisericile cele din parte, fiindcă se sfințesc de la Dumnezeu și sfințesc pe cei ce cu credință intră într-însele. „Deci, zice, întru aceste sfinte biserici petrece sfințenia și mare-cuviința, adică curăția și faptele cele cuviincioase bărbaților celor mari și sfinți", că *fiți sfinți*, zice, *că Eu, Domnul, Sfânt sunt!* (Lev. 20: 7)[67].

7. Aduceți Domnului, moștenirile* neamurilor, aduceți Domnului slavă și cinste;

Moșteniri sunt semințiile și rudeniile oamenilor ori *moșteniri ale neamurilor* sunt părinții lor duhovnicești, adică Patriarhii, Arhiereii și dascălii ori învățătorii[68]. Iar *slavă* numește slavoslovia cea prin laude, iar *cinste*, paza poruncilor lui Hristos. Căci dacă, după Apostolul, tu, creștinule, prin călcarea legii, necinstești pe Dumnezeu (Rom. 2: 23), arătat este că prin paza poruncilor cinstești pe Dumnezeu. „Deci astfel de slavă și cinste, zice, aduceți toți Creștinii Domnului", precum aceasta o a zis întocmai Psalmul 28. Ori și altfel: „Aduceți lui Hristos slavă, ca unui Dumnezeu, căci a Lui însușire este de a fi slăvit"; de unde și Heruvimii același fel de cântare de laudă aduc Lui: *Binecuvântată este slava Domnului din locul Lui* (Iez. 3: 12), iar *cinste* I Se aduce ca unui Părinte, că zice: *Cinstește pe tatăl tău* (Ieș. 20: 12), fiindcă Hristos este și Dumnezeu al nostru, și Făcător, fiindcă prin Botez ne-a făcut fii ai Săi după har. Pentru aceasta a și zis despre El Isaia: *Părinte al veacului ce va să fie* (Is. 9: 6).

aduceți Domnului slavă numelui Lui.

„Aduceți, zice, o, Creștinilor, slavă numelui lui Hristos prin faptele voastre cele lăudate", precum am zis la Psalmul 28, tâlcuind însăși zicerea aceasta ce se află acolo. Ori se înțelege și altfel: îndeamnă David pe cei ce au numele lui Hristos, și care pentru aceasta se numesc Creștini, să slăvească numele lui Hristos cu o petrecere slăvită și lăudată. Pe acest *aduceți* îl zice aici de trei ori, pentru ca

---

[67] După Teodorit: „*Sfințirea* este luarea omenității de către Dumnezeire, prin care, arătându-Se Dumnezeu oamenilor, le trimite strălucirile marii Sale cuviințe și pe toți îi aduce la închinare".

* πατριαὶ = descendența după neam.

[68] Pentru aceasta a zis și Chiril: „*Moșteniri* numește povățuitorii [*lit*.: egumenii] bisericilor, zic adică pe preoți și pe întâi-stătători, cărora li se și cuvine prin fapte bune a slăvi pe Dumnezeu, încă și a-L cinsti pe El din dreptele lor osteneli".

noi, Creştinii, îi numim pe ei demoni [δαίμονας] ca „ştiutori de rău"*. „Astfel, zice, sunt dumnezeii neamurilor, iar adevăratul Dumnezeu a făcut cerurile şi nu numai cerurile, ci şi toate celelalte făpturi", că *toate*, zice Ioan, *printr-Însul s-au făcut* (Ioan 1: 3). David însă numeşte aici *cerurile*, fiindcă ele sunt zidite mai cu mare cuviinţă decât celelalte şi mai minunate[65].

6. Mărturisire şi frumuseţe este înaintea Lui,

David arată aici prin osebite înfăţişări* pe cei ce le au: că *mărturisire* zice pe cei mărturisesc patimile lor, iar *frumuseţe*, pe cei ce se fac frumoşi cu sufletul, pentru că se curăţesc şi se înfrumuseţează prin pocăinţă. „Aceştia dar, zice, stau înaintea lui Dumnezeu", după cea scrisă: *Ochii Domnului spre cei drepţi şi urechile Lui spre rugăciunea lor* (Ps. 33: 14)[66].

---

* Altfel spus: lucrarea dracilor era odinioară socotită de omul cel rătăcit sau de păgân „bună", ca a unora ce erau „ştiutori de bine".

[65] Iar Chiril zice: „Aceasta îndeamnă mai ales neamurile la frica Domnului, care au văzut la ele pârjolirea [ἐμπρησμὸν, sau poate caracterul stricăcios, supus focului] dumnezeilor celor păruţi; că au văzut că toţi aceia nu sunt dumnezei, ci draci, adică duhurile viclene şi necurate, care au răpit la ele slava lui Dumnezeu. Acesta dar este Însuşi Dumnezeu, ca Făcător a toate, iar zeii cei ce nu au făcut cerul şi pământul, după cea scrisă la Ieremia, să se piardă, ca unii ce au jefuit nume străin de ei". Zice însă şi nenumitul tâlcuitor: „*Mare este Domnul* se zice, nu după mărime şi grosime (că este netrupesc), ci după neasemănata covârşire a puterii ziditoreşti". A zis însă şi Teodorit: „Negrăită mărime are Domnul tuturor, iar puterea Sa s-a arătat asupra pseudo-numiţilor dumnezei şi amăgirea acelora o a vădit. Că cei cu nume de dumnezeu s-au arătat draci vicleni, iar Dumnezeul nostru S-a arătat Făcător al cerului; că, în vremea pătimirii celei de bunăvoie, nu numai soarele s-a întunecat şi pietrele s-au sfărâmat, ci şi catapeteasma templului s-a rupt şi puterile cerului s-au clătinat şi, pe scurt fie zis, totul se îngrozea de nefiinţă [ἀνυπαρξίαν], văzând pe Cel Unul, Care pe toate le poartă, spânzurat pe Cruce".

* ἕξεων = obicei, deprindere; stare, constituţie (a trupului), înfăţişare exterioară.

[66] Zice însă Eusebie: „Ce este aceasta: *înaintea Lui*? «Pe niciunul, zice, nu-l va învrednici Dumnezeu de privirea Lui, de nu va fi având în minte şi în inimă frumuseţea cea duhovnicească; ştiind a se şi mărturisi, adică a slavoslovi după mare-cuviinţa şi vrednicia slavei lui Dumnezeu». Aceasta este dar *mărturisire şi frumuseţe înaintea Lui*, adică «în vederea Lui»". A zis însă şi Diodor: „Cel ce a câştigat podoaba şi frumuseţea faptei bune şi mărturisirea cea împreună-legată cu aceasta întru mulţumire se poate înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, după Proorocul Ilie, care a zis: *Viu este Domnul puterilor, înaintea Căruia am stătut* (I Împ. 17: 1); că tot cel ce a păcătuit fuge de la starea înaintea lui Dumnezeu, *că nu vor rămâne*, zice, *cei fărădelege înaintea ochilor Tăi* (Ps. 5: 5) (La Nichita)".

sfințenie și mare cuviință întru sfințenia Lui.

Sfințenia lui Dumnezeu se arată în bisericile cele din parte, fiindcă se sfințesc de la Dumnezeu și sfințesc pe cei ce cu credință intră într-însele. „Deci, zice, întru aceste sfinte biserici petrece sfințenia și mare-cuviința, adică curăția și faptele cele cuviincioase bărbaților celor mari și sfinți", că *fiți sfinți*, zice, *că Eu, Domnul, Sfânt sunt!* (Lev. 20: 7)[67].

7. Aduceți Domnului, moștenirile* neamurilor, aduceți Domnului slavă și cinste;

Moștenirі sunt semințiile și rudeniile oamenilor ori *moșteniri ale neamurilor* sunt părinții lor duhovnicești, adică Patriarhii, Arhiereii și dascălii ori învățătorii[68]. Iar *slavă* numește slavoslovia cea prin laude, iar *cinste*, paza poruncilor lui Hristos. Căci dacă, după Apostolul, tu, creștinule, prin călcarea legii, necinstești pe Dumnezeu (Rom. 2: 23), arătat este că prin paza poruncilor cinstești pe Dumnezeu. „Deci astfel de slavă și cinste, zice, aduceți toți Creștinii Domnului", precum aceasta o a zis întocmai Psalmul 28. Ori și altfel: „Aduceți lui Hristos slavă, ca unui Dumnezeu, căci a Lui însușire este de a fi slăvit"; de unde și Heruvimii același fel de cântare de laudă aduc Lui: *Binecuvântată este slava Domnului din locul Lui* (Iez. 3: 12), iar *cinste* I Se aduce ca unui Părinte, că zice: *Cinstește pe tatăl tău* (Ieș. 20: 12), fiindcă Hristos este și Dumnezeu al nostru, și Făcător, fiindcă prin Botez ne-a făcut fii ai Săi după har. Pentru aceasta a și zis despre El Isaia: *Părinte al veacului ce va să fie* (Is. 9: 6).

aduceți Domnului slavă numelui Lui.

„Aduceți, zice, o, Creștinilor, slavă numelui lui Hristos prin faptele voastre cele lăudate", precum am zis la Psalmul 28, tâlcuind însăși zicerea aceasta ce se află acolo. Ori se înțelege și altfel: îndeamnă David pe cei ce au numele lui Hristos, și care pentru aceasta se numesc Creștini, să slăvească numele lui Hristos cu o petrecere slăvită și lăudată. Pe acest *aduceți* îl zice aici de trei ori, pentru ca

---

[67] După Teodorit: „*Sfințirea* este luarea omenității de către Dumnezeire, prin care, arătându-Se Dumnezeu oamenilor, le trimite strălucirile marii Sale cuviințe și pe toți îi aduce la închinare".

* πατριαὶ = descendența după neam.

[68] Pentru aceasta a zis și Chiril: „*Moșteniri* numește povățuitorii [*lit.*: egumenii] bisericilor, zic adică pe preoți și pe întâi-stătători, cărora li se și cuvine prin fapte bune a slăvi pe Dumnezeu, încă și a-L cinsti pe El din dreptele lor osteneli".

să arate că una este Dumnezeirea, şi una este slăvirea celor trei Feţe [Persoane] ale Sfintei Treimi[69].

8. Ridicaţi jertfe şi intraţi în curţile Lui,

„Luaţi, zice, o, Creştini, jertfe duhovniceşti şi intraţi în bisericile lui Dumnezeu, că *Duh este Dumnezeu şi cei ce se închină Lui se cuvine a I se închina în duh şi în adevăr* (Ioan 4: 24). Iar *jertfele duhovniceşti* sunt faptele cele bune, iar *curţile lui Dumnezeu* sunt bisericile cele de pe alocuri[70].

închinaţi-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui.

Am tâlcuit zicerea aceasta la Psalmul 28, care asemenea se află acolo, însă *curte sfântă* numeşte Biserica lui Hristos cea de pe pământ, ori şi pe cereasca Biserică. Ia aminte însă, o, cititorule, că David a zis mai sus *curţi*, adică la plural, iar aici, după urmare, zice la singular, ca să arate că bisericile lui Hristos sunt multe, iar după credinţă este numai o Biserică; după locuri, bisericile sunt despărţite, iar după împreuna-slăvire, sunt unite.

---

[69] Iar Apollinarie zice: „Se cuvine a aduce cineva lui Hristos slavă şi cinste prin slăvirea învăţăturii Lui celei mântuitoare, strălucind cu fapte bune înaintea oamenilor, ca ei, văzând aceasta, să slăvească pe cerescul Părinte. Iar dacă cineva nu ar fi putincios, după cele zise, a slăvi pe Dumnezeu - cum ar zice cineva, după a doua plutire [πλοῦν, sau: călătorie pe mare; pesemne că e o expresie idiomatică] -, să aducă slavă numelui Lui, însuşi numele Domnului slăvind cu sănătoasa şi adevărata credinţă". Iar altul zice că „David, zicând a doua oară *aduceţi Domnului slavă numelui Lui*, prin slavă însemnează Crucea pe care voieşte a se aduce lui Hristos, aceasta fiind slavă a Lui". Pentru aceasta şi ceilalţi tâlcuitori slava au dat-o numelui Lui. Cum însă aducem Lui Crucea? Răstignindu-ne pe sine cu viaţa.

[70] Iar Teodorit zice: „*Jertfe* numeşte pe cele înţelegătoare şi duhovniceşti, pe care le vedem neîncetat aducându-se de cei bine-cinstitori, de sfinţiţii preoţi cu sfinţenie slujindu-se; pentru aceasta a zis şi prin Proorocul: *Jertfă din mâinile voastre nu voi primi, că de la răsăriturile soarelui şi până la apusuri numele Meu s-a slăvit între neamuri şi în tot locul se aduce numelui Meu tămâie şi jertfă curată* (Maleahi 1: 10-11)". Iar Chiril zice: „Bine încă a zis *ridicaţi jertfe*, adică «înălţaţi înţelegerea cea despre jertfe: nu cu râvnă de jos [pământească], jertfind boi şi celelalte dobitoace junghiind, ci înalt gândind cele prin acestea». Numeşte jertfele cele duhovniceşti şi cereşti cele ale căror închipuiri şi umbre erau jertfele ce se aduceau simţitoreşte". Iar Eusebie zice: „Iar despre ce fel de jertfe cere psalmodia, pomeneşte Fericitul Pavel, zicând: *Înfăţişaţi trupurile voastre jertfă vie, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca o închinare cuvântătoare* (Rom. 12: 1)".

9. Să se clatine de fața Lui tot pământul,

„Tot pământul, zice, să se mute de la rătăcire la adevăr prin arătarea şi înfăţişarea Domnului", după tâlcuitorul Timotei. Această clătinare şi mutare Proorocul Agheu o a numit cutremur: *Voi cutremura încă o dată cerul şi pământul şi marea şi uscatul şi voi cutremura toate neamurile, şi vor veni cele alese ale tuturor neamurilor* (Agheu 2: 6-7). Cineva însă poate zice că stihul acesta s-a plinit în vremea răstignirii, atunci când s-a clătinat tot pământul cu cutremurul cel a toată lumea. S-a împlinit însă şi când S-a arătat Domnul prin omenitate, că atunci, din pricina propovăduirii Evangheliei, s-au clătinat popoarele şi s-au tulburat neamurile.

spuneți întru neamuri că Domnul a împărățit[71].

Această zicere o am tâlcuit la începutul Psalmului 92, unde se zice: *Domnul a împărățit.* Ori se tâlcuieşte şi altfel: pentru aceasta a împărățit Domnul, fiindcă până atunci împărățea Diavolul şi păcatul, după Chiril. Se înțelege însă şi altfel: Împărăţia lui Hristos este supunerea cea de bună voie a oamenilor după credință.

10. Pentru că a întărit lumea, care nu se va clătina,

„A făcut, zice, Domnul lumea ca să stea drept întru buna-cinstire, ori o a întărit întru cunoştinţa de Dumnezeu şi fapta bună", iar *lume* numeşte biserica cea de pretutindeni [sobornicească], ce se află în toată lumea cea locuită, că *în tot pământul,* zice, *a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor* (Ps. 18: 4), iar Biserica *nu se va clătina,* fiindcă s-a slobozit de dracii care o clătinau şi s-a întemeiat pe piatra cea tare a credinței. S-a zis însă şi în Psalmul 92: *Pentru că a întărit lumea, care nu se va* clătina"[72].

---

[71] Însemnează că dumnezeiescul Iustin Filosoful şi Mucenicul zice, în *Dialogul cu Trifon Iudeul*, că în Scriptura evreiască era scrisă zicerea aceasta aşa: *Spuneți întru neamuri că Domnul a împărățit de pe lemn*, iar Iudeii cei mai din urmă au şters zicerea *de pe lemn*, fiindcă proorocea limpede împărăţirea Domnului cea de pe Cruce. Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Pentru ce *întru neamuri*? Pentru că fiii Evreilor nu suferă auzirea aceasta: pentru aceasta, către dânşii, zic Pavel şi Barnaba: *Vouă vi se cădea să vi se grăiască mai întâi cuvântul lui Dumnezeu, dar de vreme ce îl lepădați şi nu vă judecați vrednici de viața veşnica, iată, ne întoarcem la neamuri* (Fapte 13: 46)".

[72] A zis însă Timotei: „Pământul nu se mai clatină, făcându-se locuit în loc de pământ, că, împărăţind Domnul, nu rămâne simplu pământ, ci locuit, locuind într-însul Tatăl, Fiul şi

judeca-va popoare întru dreptate.

„În ziua judecății, zice, va judeca Domnul popoarele cu adevăr și cu dreptate". Însă și zicerea aceasta se află întocmai la Psalmul al nouălea, vezi deci tâlcuirea cea de acolo.

11. Să se veselească cerurile și să se bucure pământul, să se clatine marea și plinirea ei,

„Să se veselească, zice, cerurile și să se bucure pământul pentru Hristos, Care mai-nainte a fost ceresc, ca Dumnezeu, iar apoi, ca om, S-a făcut pământesc", căci Dumnezeirea lui Hristos adică de sus s-a pogorât, iar omenirea de jos s-a suit[73]. Iar *clătinare* numește aici săltarea inimii, care se pricinuiește din bucurie, iar *plinirea mării* a zis marginile ei; ori *plinirea mării* sunt râurile, iezerele și izvoarele și, de obște, toată firea și stihia apei. „Să salte, zice, și firea apei, pentru Botezul Mântuitorului"[74].

Sfântul Duh și dumnezeieștile daruri". Zice însă și nenumitul tâlcuitor: „Mai întâi se clatină pământul de la fața Lui, apoi în urmă se îndreptează de către El, cuvântul arătând mai întâi sfârșitul lumii, apoi schimbarea cea spre mai bine, pe care și Proorocul o arată, zicând: *Va fi cer nou și pământ nou, pe care Eu le fac să rămână înaintea Mea*, zice Domnul (Is. 65: 17)". Iar Didim zice: „Cu adevărat, de ar fi aceasta – a se clătina pământul și a se preface în cer, și noi a ne îmbrăca în chipul Celui ceresc, și a lepăda așezarea cea trupească și pământească –, am lua astfel deprindere [stare] duhovnicească și cerească".

[73] Iar Teodorit zice: „Împărtășească-se toată zidirea cu oamenii de veselie, și cele cerești și cele pământești să se umple de bucurie, că, dacă îngerii se bucură pentru un păcătos ce se pocăiește, cu adevărat mai mare veselie au pentru prefacerea tuturor oamenilor". Zice însă și Atanasie: „Pentru îndreptarea lumii, cereștile puteri ziceau, bucurându-se: *Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu!* Că începătorul răutății, Satana, semănătorul neghinelor, aflătorul și învățătorul a toată pângărăciunea, a răpit dintru început întru moarte firea omului prin călcarea de poruncă a lui Adam, însă din nou a închipuit-o pe ea întru nestricăciune Făcătorul a toate, stricând moartea întru Hristos și înlăturând păcatul lumii. Drept care și Duhul Sfânt poruncește a prăznui acestea și cei ce sunt în cer, și cei ce sunt pe pământ". Iar cel nenumit zice: „Și care e pricina veseliei? Venirea Mântuitorului". Iar Teodorit zice: „Toată viața oamenilor, ceea ce urmează tulburării mării, va primi sunetul dumnezeieștilor propovăduiri; însă totodată spune de mai-nainte ridicările asupră-le ale necredincioșilor, cele făcute împotriva propovăduirii adevărului, precum am arătat și într-alt psalm".

[74] Iar Chiril și Atanasie zic: „*Mare* numește mulțimea neamurilor, care, primind sunetul dumnezeieștilor propovăduiri, *s-a clătinat*, adică s-a pornit spre a primi propovăduirea ori și potrivnica putere".

bucura-se-vor câmpiile şi toate cele ce sunt într-însele.

„Se vor bucura, zice, câmpiile pământului, pentru că va să umble printr-însele Hristos, Cel ce le sfinţeşte", *că a stătut*, zice, *Hristos la loc şes* (Luca 6: 17), iar *toate cele din câmpii* sunt copacii, ţarinile, dobitoacele şi celelalte.

12. Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii de la faţa Domnului, că vine, vine să judece pământul,

„Atunci, zice, se vor bucura lemnele pădurii, pentru că dintr-însele va lua lemn mântuitoarea Cruce", după Teodorit. Iar această bucurie şi veselie se va face *de la faţa Domnului*, adică pentru arătarea lui Hristos, pentru că, iată, vine spre iconomia cea după trup. Obişnuiesc însă proorocii a întrebuinţa personificarea, potrivind adică bucuria la cele neînsufleţite şi necuvântătoare, adică lucrul celor însufleţite şi cuvântătoare, atunci când vor să arate covârşirile veseliei, ca printr-un chip ca acesta să arate că chiar şi cele neînsufleţite se veselesc. Însă cineva poate înţelege aceasta şi altfel: *ceruri* numeşte pe îngerii cei din cer, iar *pământ*, pe oamenii pământeşti, iar *mări*, pe ostrovenii şi corăbierii cei ce se află pe mare, iar *câmpii*, pe lucrătorii de pământ cei de pe câmpii, iar *lemne ale pădurii* pe tăietorii de lemne cei ce se află prin păduri şi prin codri. Ori se înţelege şi altfel: *ceruri* numeşte pe cugetătorii de cele cereşti, iar *pământ*, pe cugetătorii de cele pământeşti, iar *mare*, pe cei ce se află în sărătura şi amărăciunea păgânătăţii, iar *câmpii*, pe cei leneşi şi lesne porniţi spre patimă, iar *lemne de codru*, pe cei învârtoşaţi şi neroditori în fapta bună. Şi, simplu fie spus, toţi oamenii după închipuirile cele de mai sus se vor umple de veselie pentru înomenirea Domnului, prefăcându-se dintru necredinţă în credinţa Lui[75].

13. Judeca-va lumea întru dreptate şi popoarele întru adevărul Său.

„Îndoită îndulcire, zice, vor lua oamenii: una pentru venirea cea dintâi a lui Hristos, când a venit ca să îndrepteze şi să mântuiască lumea, şi alta încă pentru a doua venire, când va veni să judece pământul şi să răsplătească fiecăruia după faptele lui şi să slobozească stihiile din stricăciune. Şi *să judece lumea*, adică neamurile lumii, să judece încă şi *popoarele*, adică pe evrei. Ori *lume şi popoare* numeşte unul şi acelaşi lucru, însă *popoare* zice la plural, pentru multele deosebiri

[75] Însă Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a întrebuinţat personificarea, că nici cerul, nici pământul, nici marea, nici câmpiile, nici lemnele nu sunt cuvântătoare şi însufleţite, ci cei ce sunt întru acestea, aceştia aduc lui Dumnezeu cântare de laudă".

dintre neamuri şi seminţii. Va judeca însă *întru dreptate*, fiindcă este necăutător la faţă, şi *întru adevăr*, fiindcă fără greş pe toate le ştie"[76].

PSALMUL 96

Psalm lui David, când s-a aşezat pământul lui; nescris deasupra la Evrei.

Nici psalmul acesta nu are suprascriere la Evrei. Iar cei şaptezeci au scris această suprascriere socotind de la pricina pe care o cuprinde psalmul. Se suprascrie *lui David* pentru că se dă [atribuie] lui Hristos, Cel ce S-a născut din David, după dumnezeiescul Chiril. Şi încă după alt chip: David înseamnă „puternic în mână", şi pentru aceasta şi despre Hristos se poate înţelege că este „puternic în mână", fiindcă este Atotputernic. Iar *s-a aşezat pământul lui*, adică s-a împăcat şi s-a liniştit, slobozindu-se din tirania demonilor, după dumnezeiescul Chiril, *că al Domnului este pământul şi plinirea lui* (Ps. 23: 1). Iar psalmul, deşi mult mai-nainte alcătuit, s-a potrivit atunci la Hristos[77].

1. Domnul a împărăţit! Să se bucure pământul,

Despre graiul *a împărăţit* am spus în psalmul trecut, tâlcuind zicerea *spuneţi întru neamuri că Domnul a împărăţit*. Însă Hristos a împărăţit după ce S-a ostenit şi a biruit pe Diavolul şi a omorât păcatul care împărăţea. Iar despre *bucuria pământului* am spus în psalmul trecut.

veselească-se ostroave multe.

„Să se bucure, zice, bisericile cele de pe alocuri, fiindcă au ieşit din marea cea sărată a necredinţei, care mai-nainte se afunda dinspre toate părţile de valuri şi de ispite, şi care în urmă au luat stare statornică întru Hristos (după

---

[76] Însă Teodorit a zis: „Bine le-a pus pe amândouă, şi *că vine*, şi *vine*: că arătarea cea dintâi a dat oamenilor dumnezeiasca cunoştinţă, iar cea de-a doua va face desluşirea lucrurilor, drept aceea, graiul cel dintâi, *că vine*, arată venirea cea dintâi, iar cel de-al doilea, *vine*, pe a doua".

[77] Zice însă Grigorie al Nyssei: „Noi însă toţi suntem pământul lui Dumnezeu, care înainte vreme nu am stătut în pământul cel bun, şi pentru aceasta am căzut în blestem; iar după aceasta, scoţându-ne din blestem, ne-am norocit iar de starea întru [pământul] cel bun, iar aceasta îndată la începutul psalmodiei o bine vesteşte, că Domnul, împărăţind pământul, Se veseleşte; ca şi cum ar zice cineva că soarele, strălucind pământul, se luminează, tot aşa, stăpânind Împărăţia Domnului, întru noi este veselia împărăţiei".

dumnezeiescul Chiril)[78]. Ori trebuie să înțelegem simplu: *ostroavele* sunt sufletele cele ce au crezut, după același Chiril[79], iar *pământul*, noua zidire".

2. Nor și negură împrejurul Lui,

Nor și negură este trupul cel luat din Dumnezeu-Cuvântul, după Didim, fiindcă într-însul se ascundea Dumnezeirea, după Sfântul Chiril. Însă aceasta este asemenea cu zicerea: *Pus-a întuneric ascunderea Sa, întunericul Său cortul Său* (Ps. 17: 13)[80].

dreptatea și judecata este întărirea scaunului Său.

„Dreptatea, zice, și judecata este întărirea Împărăției lui Hristos". Căci acestea le-a isprăvit Hristos când a împărățit. Și, cu adevărat, dreaptă a fost judecata aceasta, a birui adică Hristos pe tiranul Diavol și a slobozi pe oamenii cei ce se tiraniseau de dânsul. Ori zice și altfel: că dreptatea, adică de obște toată fapta bună și dreapta judecată, adică deslușirea [discernământul], a învățat-o Împărăția lui Hristos[81].

---

[78] Zice însă și Teologul Grigorie: „Se înnoiesc la Dumnezeu ostroavele, pe care cineva le-ar putea socoti drept bisericile cele din neamuri, fiind chiar acum așezate și temeinică înfigere [sau: statornicire] luând de la Dumnezeu". Iar Eusebie zice: „A zis *multe*, dar nu toate, din pricina adunărilor celor rău-slăvitori, căci nu se cuvine ca și aceștia să se bucure". Și Sfântul Chiril: „*Ostroave* se zic bisericile, căci în lumea aceasta sunt în mare, fiind bătute de valurile prigoanelor; suferă însă cu vitejie și de necazuri nu se afundă, *căci porțile iadului nu o vor birui* (Matei 16: 18)".

[79] Pentru aceasta a zis cel nenumit: „Poți însă și sufletele celor adeveriți întru fapta bună să le numești *ostroave*, că, deși se învăluiesc de năvălirea și tulburarea patimilor, de dânsele nicidecum nu pătimesc".

[80] Iar după Teodorit: „Prin *nor și negură* însemnează aici cuvântul nevederea dumnezeieștii ființe; că precum pe cel acoperit cu nor și negură este cu neputință a-l vedea, cu atât mai vârtos cu neputință este a privi nevăzuta ființă. Aduce aminte însă că El [Dumnezeu, așa cum este înțeles aici] este Cel ce în muntele Sinai prin nor și prin negură a făcut arătarea Sa, și învață că, deși fața este cu neputință de a fi văzută, cu toate acestea, este cu putință a se vedea puterea ei prin lucrare [*lit.*: energie]". Adaugă însă Didim: „Omenească fire cea din Hristos se numește *nor*, ca una ce nicidecum nu are vreo greșeală sau păcat, și, pe acesta șezând Domnul, a venit în Egipt, plinind proorocia cea zisă: *Iată, Domnul șade pe nor ușor și va veni în Egipt*, plinind proorocia (Is. 19: 1), care [Egipt] alegoric se numește lumea, pentru a aduna pe acest nor toată lumea, iar aceasta [firea omenească] *întuneric* se zice, deoarece este cu neputință a se vedea Dumnezeirea ceea ce este într-însa".

[81] Iar Atanasie zice: „Pricină a venirii Domnului s-a făcut aceasta: a judeca adică cu dreptate judecata noastră, cei ce o avem adică [îndreptată] către puterile cele rele și

3. Foc înaintea Lui va merge şi va arde împrejur pe vrăjmaşii Lui.

Acestea le zice David pentru vremea judecăţii cea a toată lumea, despre care şi Daniil, pe acestea înseşi văzându-le prooroceşte cu ochii săi, a scris: *Râu de foc curge înaintea Lui* (7: 10). Însă *vrăjmaşi ai lui Hristos* sunt cei ce se supun Diavolului; iar *împrejurul Lui* se înţelege în loc de „pretutindenea".

4. Strălucit-au fulgerele Lui lumii,

Fulgerele lui Hristos sunt apostolii, care, luminându-se din adevărata lumină a lui Hristos, au strălucit şi ei, arătându-se şi ei ca nişte lumini. Pentru aceasta şi zice către ei Domnul (Matei 5: 14). Cu această zicere este unită şi cealaltă a lui David, care zice: *Cărbuni aprinşi s-au aţâţat de la El* (Ps. 17: 10)[82].

văzut-a şi s-a clătinat pământul.

„Pământul, zice, adică oamenii cei de pe pământ au văzut fulgerele acestea, pe apostoli adică, şi, de bucurie, s-au clătinat, adică au săltat, după Chiril, ori s-au mutat de la rătăcire la adevăr şi de la întuneric la lumină; ori s-au clătinat pentru ca mai mult să se întărească"; că şi meşterii zidari, atunci când vor să înnoiască pereţii lor cei învechiţi, mai întâi îi clatină, pentru ca în urmă să-i facă mai frumoşi şi mai întăriţi. Asemenea vedem şi pe Evreii cei din Tesalonic ce

---

potrivnice". Iar cel nenumit zice: „A împărăţit peste noi Hristos, ca prin credinţă să îndrepteze pe cei ce erau în păcate, şi a întrebuinţat judecată iubitoare de bine, numai lui Dumnezeu cuviincioasă, că ne-a îndreptat nu din faptele dreptăţii, ci după mila Sa cea mare". Şi Teodorit zice: „Hristos a învăţat pe oameni dreptate şi pe cei ce făceau toate fără dreaptă socoteală i-a învăţat să petreacă cu dreaptă judecată; iar acestea nu le-a isprăvit decât scaunul şi Împărăţia Lui".

[82] Iar după dumnezeiescul Chiril: „Prin *fulgere* se înţeleg cuvintele dumnezeieştii propovăduiri, care strălucesc peste toată lumea". Iar după Teodorit: „A pomenit de *foc* şi de *fulgere*, adică de lumină şi de văpaie, fiindcă focul are îndoită lucrare: că nu numai arde, ci şi luminează. Şi lumina adică drepţilor se împarte, iar focul s-a osebit celor fărădelege; pentru aceasta şi Domnul a zis că venirea Sa va fi ca fulgerul: *Precum fulgerul iese de la răsărituri şi se arată până la apusuri*...(Matei 24: 27). Prin urmare acestea sunt cele ce vor fi la a doua arătare [ἐπιφάνειασ]". A zis încă şi Eusebie: „*Focul Lui* adică merge înainte pentru vrăjmaşii Lui, iar pentru harul bărbaţilor celor bine-cinstitori şi de Dumnezeu iubitori sunt fulgerele, trimiţându-se din a Sa lumină, care în locul soarelui vor lumina lumea. Dacă atunci soarele se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina şi stelele din cer vor cădea, după mântuitoarea învăţătură, de unde din altă parte se va lumina lumea, dacă nu de la Dânsul, de vreme ce Domnul este lumina veşnică?"

ziceau despre Pavel şi Sila: *Cei ce au tulburat* [clătinat] *toată lumea, aceştia au venit aici* (Fapte 17: 6).

5. Munţii ca ceara s-au topit de faţa Domnului, de faţa Domnului a tot pământul.

Alegoric, *munţii* sunt dracii, după Atanasie şi după cel nenumit, din pricina mândriei şi a înaltei cugetări pe care o au şi după nerodirea şi împietrirea şi voia lor cea prăpăstioasă. S-a zis însă la Psalmul 67: *Precum se topeşte ceara de la faţa focului, aşa să piară păcătoşii de la faţa lui Dumnezeu* (stih 1).

6. Vestit-au cerurile dreptatea Lui şi au văzut toate popoarele slava Lui.

Ceruri sunt proorocii şi apostolii, fiindcă au avut petrecere cerească. Iar *dreptate* zice pentru a nu se închide cunoştinţa lui Dumnezeu la singuri Evreii, ci la cunoştinţa adevărului să fie chemate şi neamurile. Ori *dreptate a lui Hristos* numeşte osândirea Diavolului, care tiranisea, şi slobozirea oamenilor cei ce se tiraniseau de dânsul, precum am zis mai sus, tâlcuind zicerea *dreptatea şi judecata este întărirea scaunului Său*; dar citeşte şi tâlcuirea zicerii *binevestit-am dreptate în adunare mare* (Ps. 39: 12). Iar *slavă a lui Hristos* numeşte lucrurile cele minunate şi semnele pentru care S-a slăvit Hristos[83].

7. Să se ruşineze toţi cei ce se închină celor cioplîţi, cei ce se laudă în idolii lor.

„Să se ruşineze, zice, toţi cei ce se închină idolilor, fiindcă Hristos, adevăratul Dumnezeu, a făcut astfel de lucruri minunate". Ori: „Să se ruşineze,

---

[83] Iar Teodorit zice: „A doua venire este cea care arătat îi va face pe toţi oamenii să cunoască împărăţia Stăpânului". Şi Chiril: „Alte proorocii însă vestesc zicând *în judecată*, căci Hristos este Dreptul Judecător, iar popoarele Îl vor vedea venind în slava Părintelui". Iar cel nenumit zice: „De multe ori au vestit cerurile dreptatea lui Dumnezeu, adică pe Hristos, că glas a venit de la Dânsul, zicând: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit*, şi nu numai în vremea Botezului (Matei 3: 17), ci şi pe Tabor, unde iarăşi Domnul a strigat către Părintele: *Părinte, preaslăveşte pe Fiul Tău! Şi a venit glas din cer, zicând: «Şi L-am preaslăvit, şi iarăşi Îl voi preaslăvi!»* (Ioan 12: 28), dar şi Sfinţii Îngeri au vestit dreptatea lui Dumnezeu şi Părintele, căci a mântuit pe cei de pe pământ, îndreptându-i în credinţa cea întru Hristos". Drept aceea, după Teodorit, arătându-se ceată de Îngeri, aduc laudă lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, întru oameni bunăvoire!* (Luca 2: 14).

pentru că prin minunile lui Hristos s-a vădit rătăcirea idolilor celor ce se închină de dânşii", după Atanasie.

8. Închinaţi-vă Lui toţi îngerii lui Dumnezeu;

„Închinaţi-vă, zice, lui Hristos toţi îngerii, unii lăudându-L pentru că S-a născut cu trupul şi slavă întru cele înalte dând (cf. Luca 2: 14), iar alţii cu cuviinţă de rob slujindu-I Lui în urma ispitelor celor din pustie: *Şi iată*, zice, *a venit la El înger şi-I slujea Lui* (Matei 4: 11), iar alţii mergeau înaintea Lui cinstindu-L atunci când Se înălţa la ceruri şi strigând aceasta: *Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre* (Ps. 23: 7)"[84].

auzit-a şi s-a veselit Sionul
9. Şi s-au bucurat fiicele Iudeii

„Au auzit, zice, cerurile, adică pe prooroci şi pe apostoli, care propovăduiau măririle lui Hristos, precum s-a zis mai sus, şi s-a veselit şi clătinat Sionul, ori Noul Sion, Soborniceasca Biserică a Creştinilor". Aşijderea s-au bucurat fiicele Iudeii. Acestea din vechime erau cele câteva cetăţi ale Iudeii şi sinagogile, iar acum, fiice ale Bisericii celei una [ca moştenitoare a Iudeii] sunt bisericile cele de pe alocuri, fiindcă acestea s-au născut din cea Una şi Sobornicească Biserică. Că de vreme ce *Sion* se zice „pândă [veghere]", iar *Iudeea*, „mărturisire", pentru aceasta Biserica lui Hristos este şi una şi alta, adică este şi pânditoare, şi iubitoare a adevărului, se află şi mărturisind pe Dumnezeu şi mulţumindu-I. Deci s-a aflat Una şi Soborniceasca Biserică a lui Hristos şi s-au bucurat fiicele ei, Bisericile cele de pe alocuri[85].

pentru judecăţile Tale, Doamne.

Aici David spune pricina pentru care mai sus a zis să se bucure Bisericile lui Hristos, adică: „Pentru că Tu, Doamne, vei răsplăti fiecăruia după faptele lui,

---

[84] Pentru aceasta a zis şi Pavel, după Chiril şi Teodorit, potrivind Mântuitorului proorocia aceasta, zicând în cea către Evrei: *Şi iarăşi, când aduce în lume pe Cel întâi născut, El zice: „Şi să se închine Lui toţi îngerii lui Dumnezeu"* (Evr. 1: 6). A zis însă şi cel nenumit: „De nevoie a adus aici vorba de închinarea îngerilor, ca să nu ne ruşinăm a ne închina lui Dumnezeu, Căruia I se închină îngerii, învăţându-ne să cunoaştem că nu se cuvine a ne închina sau sluji oricui".

[85] Ori prin *fiice ale Iudeii* se înţeleg, după Chiril, sufletele cele cuvioase, cele unite prin mărturisire cu Dumnezeu. Ori sufletele apostolilor cele născute din Iudei, ori *fiice ale Iudeii* se zic bisericile lui Hristos, deoarece cei ce le-au sădit erau din Iudei, adică apostolii, după Timotei şi Teodorit.

credincioşilor adică şi drepţilor le vei da odihnă veşnică, iar necredincioşilor şi păcătoşilor le vei da muncă veşnică"[86].

10. Că Tu, Domnul Cel Preaînalt peste tot pământul, foarte Te-ai preaînălţat mai presus decât toţi dumnezeii.

„Tu, zice, eşti Domnul şi Preaînaltul Stăpân a tot pământul, precum eşti Stăpân şi al cerului, şi Tu Te-ai înălţat mai presus de pseudo-numiţii dumnezei; căci aceia s-au înălţat din rătăcirea şi necunoştinţa oamenilor, iar Tu Te-ai înălţat din adevăr şi din atotputernică puterea Ta. Deci pe cât este mai mare adevărul decât rătăcirea, pe atâta şi înălţimea Ta, Doamne, este mai mare decât înălţimea mincinoşilor dumnezei". *Te-ai preaînălţat* însă a zis în loc de „înalt Te-ai cunoscut", iar zicând *foarte* şi de două ori *prea*, a arătat prin toate acestea înălţimea lui Dumnezeu[87].

11. Cei ce iubiţi pe Domnul, urâţi cele rele; păzeşte Domnul sufletele cuvioşilor Săi, din mâna păcătosului îi va izbăvi pe dânşii.

„Urăşte, zice, Domnul pe cei răi şi iubeşte pe cei buni". Deci cel ce voieşte a iubi pe Dumnezeu, se cuvine ca şi el să urmeze lui Dumnezeu, a urî adică cele rele şi a iubi cele bune, ca cel asemenea să se unească cu Cel Asemenea. „Şi păzeşte Domnul sufletele celor afierosiţi Lui şi-i va izbăvi când se vor bântui de cel păcătos". *Păcătos* este Diavolul, pentru că el este pricinuitor a toată răutatea[88].

---

[86] După Chiril însă: „S-au bucurat pentru judecăţile lui Dumnezeu, văzând adică goniţi afară pe demonii cei ce tiraniseau, iar pe cei ţinuţi în robie, întorşi întru slobozenie".

[87] Iar cel nenumit zice: „Nu numai *Înalt*, ci şi Preaînalt peste tot pământul a spus că este; iar prin *pământ*, din parte a numit toată zidirea; şi S-a preaînălţat prin Cruce peste toţi pseudo-numiţii dumnezei, căci, cu Crucea izgonindu-se, s-au învăţat din cercare cât de înalt este Dumnezeu, încât prin păruta neputinţă păruţii putincioşi să se biruiască".

[88] Zice însă cel nenumit: „Este cu neputinţă a iubi deodată şi pe Domnul, şi cele rele: pentru aceasta trebuie să isprăvim dragostea cea către Domnul prin a urî şi a ne îngreţoşa de toate cele rele". Şi altul zice: „Urâţi răutatea ca pe o potrivnică şi vrăjmaşă a lui Dumnezeu, nefiind fire ipostatică (căci nu se împarte [οὐ γὰρ ἀντιδιαίρεται nu se poate face o dihotomie în cei ce se împotrivesc] răul cel dinafara firii cu bunătatea cea firească; şi nici nu se poate socoti că este cu putinţă să se arate în vreo fire [ca ipostas] ceea ce este numită răutate, că nici nu avem cunoştinţă de ceva de acest fel, pe care, ştiind-o, să o asemănăm), căci răutate cunoaştem că este tot lucrul cel rău, iar aceasta este ceea ce este vrednică de ură. Însă Domnul nu păzeşte sufletele tuturor, ci ale cuvioşilor Săi. Drept care, dacă ar nedreptăţi cândva cineva pe cuvioşi până la a face răutate trupului ori şi de moarte de ar putea fi ispitirea, sufletul va rămâne nevătămat şi nemicşorat, că cine nu ar

12. Lumină a răsărit dreptului şi celor drepţi cu inima, veselie.

„Omului celui drept, zice, i-a răsărit lumina adevăratei Lumini, adică a lui Dumnezeu, iar lumina duhovnicească, care povăţuieşte pe dreptul acesta la tot adevărul, ori lumina faptei bune celei practice răsare dreptului fapta bună văzătoare, iar celor drepţi cu inima le răsare veselie şi mângâiere duhovnicească"[89].

13. Veseliţi-vă, drepţilor, întru Domnul şi vă mărturisiţi pomenirii sfinţeniei Lui!

„Veseliţi-vă, o, drepţilor, întru Domnul, lepădând toată veselia lumii acesteia ca pe o mincinoasă". S-a zis însă şi la sfârşitul Psalmului 31: *Veseliţi-vă de Domnul şi vă bucuraţi, drepţilor!*; caută dar acolo tâlcuirea aceea. „Şi nu numai veseliţi-vă, zice, ci şi mulţumiţi, aducându-vă aminte de sfinţenia lui Dumnezeu, adică aducându-vă aminte pentru ce v-aţi sfinţit. Ori mărturisiţi-vă greşealele şi spurcăciunile sufletului vostru, de orice fel ar fi ele, aducându-vă aminte de curăţia lui Dumnezeu", căci, după Iov, *cine e curat de spurcăciune?* (Iov 14: 4)[90].

Toate zicerile de mai sus, *de la foc înaintea Lui va merge* până la *auzit-a şi s-a veselit Sionul*, pot să se înţeleagă şi pentru a doua venire a lui Hristos. „S-au arătat, zice, fulgerele Lui în lume, adică atunci când Se va pogorî din ceruri", că zice: *Precum fulgerul iese de la răsărituri şi se arată până la apusuri, aşa va fi venirea Fiului Omului* (Matei 24: 27). Şi iarăşi: *Soarele se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina ei şi stelele vor cădea din ceruri* (Matei 24: 29). De unde dar din altă parte s-ar putea lumina lumea dacă nu de la fulgerul venirii Domnului? Iar *au strălucit* se înţelege în loc de „vor străluci", adică la timpul viitor, după însuşirea proorocilor. Asemenea şi următoarele graiuri se înţeleg cu

---

mărturisi că martirii adevărului nu s-au păzit cu sufletul de Domnul Cel ce se mărturisea de dânşii? Iar după folosul ce-l dobândim din iubirea cea curată către Dumnezeu, să ne facem dar cuvioşi şi aşa vom avea păzitor pe Dumnezeu – avuţia cea mare a sufletului nostru ca să nu ne facem [punem] sub mâna vrăjmaşului nostru".

[89] Iar altul zice: „Lumină a răsărit dreptului şi veselie – însoţirea acesteia –, adică celui ce a isprăvit practiceasca faptă bună, care se numeşte dreptate, iar celui ce are inimă îi răsare lumina cunoştinţei". Iar Marele Vasile zice: „Precum soarele nu răsare vietăţilor şi celorlalte jivine ale nopţii, tot aşa şi Domnul, nu răsare celor ce-şi închid luminătorii sufletului, ci celor ce privesc razele Lui". „Că nu toţi oamenii, după Teodorit, au voit să câştige lumină, nici să primească veselia cea din credinţă".

[90] Zice şi Teodorit: „Toţi dar cei ce au dobândit lumină şi cei ce au îmbrăţişat soarta [calea] faptei bune, bucuraţi-vă şi lăudaţi pe Dumnezeu, povestind mulţimea facerilor de bine", că *mărturisire* a numit aici mulţumirea".

timp schimbat: *Văzut-a și s-a clătinat pământul* de pogorârea Domnului și *s-a clătinat* de frica ei. Ori: „Se va clătina pământul când vor învia morții degrab, iar atunci *munții se vor topi ca ceara*, fiindcă stihiile se vor schimba. Însă *s-a topit pământul* s-a zis și la Psalmul 74, iar *vestit-au cerurile dreptatea Lui* zice adică despre proorocii, care vestesc că este Judecător drept. Atunci când va veni să judece, toate popoarele vor vedea slava lui Hristos, Care va veni întru slava Părintelui Său, precum Însuși a spus. Apoi poruncește închinătorilor la idoli să se rușineze atunci, iar îngerilor să se închine Lui, iar când I se vor închina îngerii, atunci și toți dracii, împreună și oamenii, deoarece, după Apostolul, *Acestuia I se va pleca tot genunchiul, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt* (Filip. 2: 10).

PSALMUL 97

Psalm lui David.

Și acest psalm cuprinde [învățături] despre amândouă veniri ale lui Hristos, după Eusebie. Pentru aceasta se și potrivește cu psalmul trecut, precum și acela se potrivește cu cel de dinaintea lui[91].

1. Cântați Domnului cântare nouă, că [lucruri] minunate a făcut Domnul.

Despre zicerea *cântați Domnului cântare nouă* am zis la începutul Psalmului 95, și vezi acolo. Minunate lucruri a făcut Domnul, pentru că ce lucru este mai minunat, decât a Se face Dumnezeu om și a face toate celelalte minuni și a pătimi toate câte se scriu în Sfânta Evanghelie? Pentru aceasta dar a zis că trebuie cântare nouă, pentru lucrurile și minunile acestea noi[92].

[91] Zice însă Atanasie: „Nu în zadar s-a scris psalmul acesta de David, ci pentru că proorocește despre tainele lui Hristos, ca unul care se trage din seminția lui David".

[92] A zis însă Chiril: „Cu adevărat, minunat lucru este stricarea morții, și iarăși învierea neamului omenesc, că nu un neam s-a izbăvit, ca în vremea lui Moise, singur Israel, ci, mai vârtos, tot pământul".

12. Lumină a răsărit dreptului și celor drepți cu inima, veselie.

„Omului celui drept, zice, i-a răsărit lumina adevăratei Lumini, adică a lui Dumnezeu, iar lumina duhovnicească, care povățuiește pe dreptul acesta la tot adevărul, ori lumina faptei bune celei practice răsare dreptului fapta bună văzătoare, iar celor drepți cu inima le răsare veselie și mângâiere duhovnicească”[89].

13. Veseliți-vă, drepților, întru Domnul și vă mărturisiți pomenirii sfințeniei Lui!

„Veseliți-vă, o, drepților, întru Domnul, lepădând toată veselia lumii acesteia ca pe o mincinoasă”. S-a zis însă și la sfârșitul Psalmului 31: *Veseliți-vă de Domnul și vă bucurați, drepților!*; caută dar acolo tâlcuirea aceea. „Și nu numai veseliți-vă, zice, ci și mulțumiți, aducându-vă aminte de sfințenia lui Dumnezeu, adică aducându-vă aminte pentru ce v-ați sfințit. Ori mărturisiți-vă greșealele și spurcăciunile sufletului vostru, de orice fel ar fi ele, aducându-vă aminte de curăția lui Dumnezeu”, căci, după Iov, *cine e curat de spurcăciune?* (Iov 14: 4)[90].

Toate zicerile de mai sus, *de la foc înaintea Lui va merge* până la *auzit-a și s-a veselit Sionul*, pot să se înțeleagă și pentru a doua venire a lui Hristos. „S-au arătat, zice, fulgerele Lui în lume, adică atunci când Se va pogorî din ceruri”, că zice: *Precum fulgerul iese de la răsărituri și se arată până la apusuri, așa va fi venirea Fiului Omului* (Matei 24: 27). Și iarăși: *Soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina ei și stelele vor cădea din ceruri* (Matei 24: 29). De unde dar din altă parte s-ar putea lumina lumea dacă nu de la fulgerul venirii Domnului? Iar *au strălucit* se înțelege în loc de „vor străluci”, adică la timpul viitor, după însușirea proorocilor. Asemenea și următoarele graiuri se înțeleg cu

---

mărturisi că martirii adevărului nu s-au păzit cu sufletul de Domnul Cel ce se mărturisea de dânșii? Iar după folosul ce-l dobândim din iubirea cea curată către Dumnezeu, să ne facem dar cuvioși și așa vom avea păzitor pe Dumnezeu – avuția cea mare a sufletului nostru ca să nu ne facem [punem] sub mâna vrăjmașului nostru”.

[89] Iar altul zice: „Lumină a răsărit dreptului și veselie – însoțirea acesteia –, adică celui ce a isprăvit practiceasca faptă bună, care se numește dreptate, iar celui ce are inimă îi răsare lumina cunoștinței”. Iar Marele Vasile zice: „Precum soarele nu răsare vietăților și celorlalte jivine ale nopții, tot așa și Domnul, nu răsare celor ce-și închid luminătorii sufletului, ci celor ce privesc razele Lui”. „Că nu toți oamenii, după Teodorit, au voit să câștige lumină, nici să primească veselia cea din credință”.

[90] Zice și Teodorit: „Toți dar cei ce au dobândit lumină și cei ce au îmbrățișat soarta [calea] faptei bune, bucurați-vă și lăudați pe Dumnezeu, povestind mulțimea facerilor de bine”, că *mărturisire* a numit aici mulțumirea”.

timp schimbat: *Văzut-a și s-a clătinat pământul* de pogorârea Domnului şi *s-a clătinat* de frica ei. Ori: „Se va clătina pământul când vor învia morții degrab, iar atunci *munții se vor topi ca ceara*, fiindcă stihiile se vor schimba. Însă *s-a topit pământul* s-a zis şi la Psalmul 74, iar *vestit-au cerurile dreptatea Lui* zice adică despre proorocii, care vestesc că este Judecător drept. Atunci când va veni să judece, toate popoarele vor vedea slava lui Hristos, Care va veni întru slava Părintelui Său, precum Însuşi a spus. Apoi porunceşte închinătorilor la idoli să se ruşineze atunci, iar îngerilor să se închine Lui, iar când I se vor închina îngerii, atunci şi toți dracii, împreună şi oamenii, deoarece, după Apostolul, *Acestuia I se va pleca tot genunchiul, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt* (Filip. 2: 10).

PSALMUL 97

Psalm lui David.

Şi acest psalm cuprinde [învățături] despre amândouă veniri ale lui Hristos, după Eusebie. Pentru aceasta se şi potriveşte cu psalmul trecut, precum şi acela se potriveşte cu cel de dinaintea lui[91].

1. Cântați Domnului cântare nouă, că [lucruri] minunate a făcut Domnul.

Despre zicerea *cântați Domnului cântare nouă* am zis la începutul Psalmului 95, şi vezi acolo. Minunate lucruri a făcut Domnul, pentru că ce lucru este mai minunat, decât a Se face Dumnezeu om şi a face toate celelalte minuni şi a pătimi toate câte se scriu în Sfânta Evanghelie? Pentru aceasta dar a zis că trebuie cântare nouă, pentru lucrurile şi minunile acestea noi[92].

---

[91] Zice însă Atanasie: „Nu în zadar s-a scris psalmul acesta de David, ci pentru că prooroceşte despre tainele lui Hristos, ca unul care se trage din seminția lui David".

[92] A zis însă Chiril: „Cu adevărat, minunat lucru este stricarea morții, şi iarăşi învierea neamului omenesc, că nu un neam s-a izbăvit, ca în vremea lui Moise, singur Israel, ci, mai vârtos, tot pământul".

2. Mântuitu-l-a pe el dreapta Lui[93] şi braţul cel sfânt al Lui.

„Sprijinirea lui Dumnezeu, zice, a mântuit Luişi pe robii Săi, pe cei ce au fost robiţi de Diavolul", care *sprijinire dreaptă* se zice folositoare, dar şi *braţ*, ca o puternică. S-a zis însă şi în Psalmul 43 aceasta: *Ci dreapta Ta şi braţul Tău*. Însă scrie *mântuitu-l-a pe el dreapta Lui*, adică pe omul cel pierdut, pentru că şi lucrul acesta este minunat – a mântui Stăpânul tuturor cu ale Sale pătimiri pe robul cel călcător de poruncă şi pierdut[94].

3. Cunoscută a făcut Domnul mântuirea Sa,

„A arătat, zice, Domnul mântuirea cea de la Sine lumii, adică înomenirea Sa ori mântuitorul Său sfat"; *că nu a trimis*, zice, *Tatăl pe Fiul Său ca să judece lumea, ci ca lumea să se mântuiască printr-Însul* (Ioan 3: 17).

înaintea neamurilor a descoperit dreptatea Sa.

Aceasta este tâlcuirea zicerii de mai sus, fiindcă vestirea apostolilor a ieşit în tot pământul, propovăduind către toate neamurile au propovăduit mântuirea pe care o a făcut Domnul şi dreptatea, precum am zis mai-nainte, la

---

[93] La Teodorit, şi Chiril, şi Eusebie, şi Atanasie, şi Eftimie se scrie „a mântuit Lui", iar în altele „mântuitu-l-a pe el". [Deosebirea dintre aceste variante constă poate în aceea că ἔσωσεν αὐτῷ („a mântuit Lui", αὐτῷ fiind dativ,) a fost mai puţin inteligibil pentru unii şi alţii de-a lungul timpului, drept care s-a redat cu acuzativ, şi nu numai în textul românesc, ci şi în diferite ediţii în greceşte ale Psaltirii, după cum ne spune aici Sfântul Nicodim scriind despre „în altele", deşi, cum zice în notă, varianta cu dativ e şi cea a lui Eftimie.]

[94] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „A mântuit şi a adus Hristos Părintelui Său pe cea de sub cer, Care Hristos este slava Părintelui, Făcătorul şi Meşterul tuturor". Cam acestea le zice şi Marele Atanasie. Iar Teodorit zice: „Am spus de multe ori că prin *mână* zice lucrarea. Şi zice deci că lucru al puterii Sale este mântuirea oamenilor. Iar pentru nemăsurata iubire de oameni însă, viaţa oamenilor o socoteşte câştig al Său. Pentru aceasta dar nu a zis «i-a mântuit pe ei dreapta Lui», ci «a mântuit Luişi» [vezi însemnarea noastră de la nota 93], adică pe cei păcătoşi, că, din rătăcirea idolilor slobozindu-i şi înălţimea Împărăţiei Sale arătând-o, a dat lor mântuire". Şi iarăşi Chiril: „Dreapta Părintelui [Hristos], ceea ce pe toate le poate, a mântui şi Luişi, şi Părintelui. Dar ce a mântuit? Pe toată lumea cea de sub cer". Şi Eusebie: „Deci mântuieşte Dreapta Lui Luişi şi lui Dumnezeu pe cei ce se aduc la fericire; că nu tot cel ce se mântuieşte Domnului, lui Dumnezeu se mântuieşte, ci tot cel ce scapă după dreptul cuvânt de rele şi de patimi şi cel ce a primit cunoştinţa adevărului cu buna-cinstire de Dumnezeu".

Psalmul 93. Se înțelege însă aceasta și altfel: Domnul a făcut cunoscută mântuirea Sa proorocilor și dreptatea Sa o a descoperit neamurilor[95].

4. Pomenit-a mila Sa lui Iacov, și adevărul Său casei lui Israel.

„După ce, zice, Dumnezeu de demult a făgăduit lui Avraam să miluiască neamul lui, adeverind prin jurământ că-Și va împlini făgăduința Sa, Și-a adus apoi aminte de mila aceasta pe care o a făgăduit și de acest adevăr întărit, adică a adus acestea întru împlinire noului Iacov, în casa lui Israel celui nou, care este neamul Creștinilor, pentru că Creștinii se zic *Iacov*, fiindcă sunt amăgitori ai vicleanului Diavol, împiedicându-l, doborându-l și biruindu-l, după Didim, că *Iacov* se zice «împiedicător cu piciorul»; încă și Israel se zic Creștinii, pentru că privesc pe Dumnezeu cu ochii cei gânditori ai sufletului pe cât le este lor cu putință, fiindcă Israel se zice «minte văzând pe Dumnezeu»"[96].

5. Văzut-au toate marginile pământului mântuirea Dumnezeului nostru.

„Toate marginile pământului, zice, adică oamenii cei ce locuiesc într-însele au văzut mântuirea pe care o a făcut Hristos, Care S-a descoperit lor prin apostoli", precum s-a zis mai sus[97].

---

[95] Pentru aceasta a zis și Marele Atanasie: „*Mântuire* este Mântuitorul, după cea zisă de Simeon: *Că văzură ochii mei Mântuirea Ta* (Luca 2: 30)". Și Chiril zice: „*Mântuire* și *Dreptate* numește pe Hristos, Care ne-a mântuit printr-Însul [δι᾿ αὐτοῦ] și întru-Însuși [ἐν αὐτῷ], îndreptându-ne prin credință", „dând afară, după Atanasie, pe stăpânitorul veacului acestuia, îndreptându-ne pe noi, cei ce de demult ne tiraniseam de el". Iar Didim zice: „Altfel nu era cu putință să se vadă taina aceasta, dacă nu s-ar fi descoperit lumii harul Domnului".

[96] A zis însă Isihie: „Zicându-l pe *Iacov*, nu s-a îndestulat, ci a adăugat și *casa lui Israel*, ca să arate cu adevărat că Cel ce a făcut acum cele ce se proorocesc era Însuși Cel numit de Iacov și Israel, pentru că cu Același s-a luptat, vrând a preînchipui taina Întrupării, căci a trupului este a se lupta și a se împletici [περιπλέκεσται = lega, îmbrățișa, plia, cuprinde]".

[97] Zice Isihie: „Deci la Iudei Domnul a venit ca la ai Săi; ei însă, închizându-și ochii, în locul lor au văzut mânuirea lui Dumnezeu marginile pământului, adică toate neamurile, căci mai-nainte nu vedeau". Și Chiril: "Nimeni adică n-a rămas neîmpărtășit prin mântuirea cea în Hristos, că s-a chemat, precum am zis, prin credință tot pământul". Și Atanasie: „Niciun loc n-a rămas neîmpărtășit de Împărăția lui Hristos". Și Eusebie: „Cei ce au trecut pământul și s-au făcut mai presus de el, încât să nu mai cugete pământește și la cele materialnice, căutând a cugeta cele de sus, aceștia, margini ale pământului fiind, au văzut mântuirea și pe Dumnezeu-Cuvântul, Pricinuitorul ei, ca Mântuire a lui Dumnezeu".

6. Strigați lui Dumnezeu tot pământul, cântați și vă bucurați și cântați.

Despre *strigare* am spus la Psalmul 95 că este o laudă de biruință. „Deci cântați, zice, toți Creștinii cei de pe pământ lui Dumnezeu cu laude de biruință, pentru că a biruit pe Diavolul, și cântați Lui cântare nouă, pentru lucrările cele noi pe care le-a isprăvit. Și bucurați-vă pentru că v-ați slobozit din robia Diavolului", și zice *cântați* de două ori, „căci este spre arătarea și semnul bucuriei voastre celei dinăuntru".

7. Cântați Domnului cu alăută, cu alăută și cu glas de psalm,

Prin *alăută* trebuie să înțelegem anagogic virtutea practică, iar prin *glas de psalm*, pe cea văzătoare. „Slăviți, dar, zice, o, Creștini, pe Hristos, prin lucrare și prin vedere duhovnicească", după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril[98].

cu trâmbițe ferecate și cu glas de trâmbiță de corn.

„Trâmbițați, zice, o, Creștini, cu trâmbițe, adică cu glasurile Sfintelor Evanghelii" - care se zic trâmbițe la plural, patru fiind la număr; se numesc însă aceleași și la singular, adică trâmbiță, pentru că, deși se zic Evanghelii și sunt scrise de patru evangheliști, cu toate acestea, după conglăsuire și putere, o Evanghelie sunt, după Isihie. Iar *trâmbițe ferecate* a numit Evangheliile, fiind ferecate de Sfântul Duh, iar *trâmbiță de corn* a numit aceleași Evanghelii, fiindcă sunt dătătoare de viață și pricinuitoare de viață veșnică și pentru că trâmbița cea de corn se face din corn de dobitoc. Ori prin *trâmbițe de corn* se înțeleg poruncile Domnului cele cuprinse în Evanghelie. Asemenea, la singular înțelege și aceste porunci, căci acestea pricinuiesc viață veșnică[99].

---

[98] Iar Teodorit zice: „Să facem și noi gurile noastre alăută cuvântătoare și, în loc de strune, să întrebuințăm dinții, în loc de aramă, buzele, și decât tot arcușul, limba să isprăvească răsunarea lovirilor cea potrivită, iar limba să fie pornită de minte, ca de un cântăreț cu știință făcând mutarea ei. Această alăută este pentru Dumnezeu mai iubită decât cea însuflețită și martor este Însuși, zicând prin Proorocul: *Depărtează de la Mine glasul dinților tăi și psalmul organelor nu-l voi asculta* (Amos 5: 23). Iarăși Teodorit: „Aceasta – *strigați Domnului tot pământul* – este laudă strigată și glăsuită în vremea cea de taină (poate a Sfințitei Liturghii din Ziua Paștelui), pe care obișnuim să o aducem lui Dumnezeu cântând și psalmodiind și cu toată veselia săltând".

[99] Iarăși Teodorit zice: „De multe ori prin *trâmbiță* Sfânta Scriptură numește strigarea, după cea zisă: *Când faci milostenie, să nu trâmbițezi înainte-ți* (Matei 6: 2), adică să nu o propovăduiești. Iar prin *trâmbițe ferecate* zice pe cele de aramă și de corn, că acestea

8. Strigați înaintea Împăratului Domnului, să se clatine marea și plinirea ei, lumea și toți cei ce locuiesc într-însa.

„Cântați, zice, laude de biruință înaintea Împăratului Hristos, Biruitorul Diavolului". Și *marea să se clatine*, adică să salte de bucurie, precum am zis la Psalmul 95, și citește acolo tâlcuirea. Iar *plinirea mării* unii au înțeles că sunt peștii mării, care umplu și plinesc marea, că și aceștia se zic că s-au clătinat de bucurie, după personificare adică[100].

9. Râurile vor bate din palme* deodată,

„Râurile, zice, împreună vor bate din palme ca niște oameni cuvântători, împreună-bucurându-se unii cu alții". Că și râurile cele neînsuflețite se vor bucura când va veni Hristos, bucuria cea a toată lumea. Iar anagogic, după Chiril, *râuri* sunt acei învățători cu apa cea răcoritoare a învățăturii lor, despre care, după Teodorit, a zis Hristos: *Cel ce crede întru Mine, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui* (Ioan 7: 38). Ori *râuri* zice mulțimile Creștinilor, care ca niște râuri curg în toate zilele în sfintele biserici, după Didim[101].

---

obișnuiesc Evreii să le întrebuințeze în sărbătorile de biruință. Iar *trâmbițele* noastre sunt dumnezeieștii apostoli și prooroci". Iar Atanasie zice: „Prin *cele ferecate* însemnează înfocarea și întinderea evangheliceștii propovăduiri, iar prin *cea de corn*, pe cea împărătească. căci cornul era întrebuințat de împărați, dar strigarea împărăției o făceau și prin trâmbița de corn". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Trâmbița legii este Cuvântul; pentru aceasta și întru Înfigerea corturilor [sărbătoarea Corturilor], glasul cel din trâmbiță a fost cel ce a legiut, adică strigările proorocilor, pe care Legea le zice *trâmbiță de corn*, pentru că facerea lor era din adevăratul corn al inorogului". Iar Eusebie zice: „*Trâmbițe ferecate* se zic cuvintele apostolilor Mântuitorului nostru, pentru învățătura cea cu multă cercetare și înfocare a învățăturii lor, iar *de corn* se zic pentru lucrarea lor, căci trâmbițele acestea erau de la coarnele boilor, iar boul este o vită lucrătoare, că și Pavel zice despre apostoli: *Au doară de boi Se îngrijește Dumnezeu? Sau în adevăr pentru noi zice?* (I Cor. 9: 9-10)".

[100] Iar Atanasie zice: „Prin *mare* însemnează viața aceasta, din pricina sărăturii grijilor celor dintr-însa; căci aceasta s-a mutat de la starea ei cea de mai-nainte, adică din idolatrie". Zice însă Teodorit: „Sfârșitul proorociei se poate vedea în cetățile cele cu mulți oameni: că mulțimea bine-cinstitoarelor popoare se aseamănă în biserici cu marea ce se învăluiește, și la fel este încă și glasul psalților".

* χεῖρα. Sau: cu mâinile. Vezi și tâlcuirile de la notă.

[101] Iarăși Atanasie: „*Râuri*, zice, sunt sfinții învățători cei de taină [*lit.*: mistagogii], a căror împreună-propovăduire cu osârdie o însemnează prin a bate din palme deodată". Și Chiril zice: „Are obicei de Dumnezeu insuflata Scriptură ca prin *izvoare* și *râuri* să însemneze uneori pe Sfinții prooroci, pe apostoli și pe evangheliști; încă pe lângă aceștia

munții se vor bucura de fața Domnului, că vine,

„Chiar și munții se vor bucura, zice, de venirea Domnului", precum s-a zis și în Psalmul 95: *Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii*. Iar după o înțelegere mai înaltă [anagogic], după Isihie, se înțeleg proorocii, pentru înălțimea vederii lor. „Și se vor bucura proorocii văzând că cele proorocite de ei s-au împlinit în Hristos"[102].

că vine să judece pământul.
10. Judeca-va lumea întru dreptate și popoarele cu îndreptare.

Acestea toate s-au tâlcuit la sfârșitul Psalmului 95; acolo se zicea *și pe popoare întru adevărul Său*, iar aici *cu îndreptare*, încât din aceasta se poate încheia că adevărul și îndreptarea este unul și același lucru, pentru că cel ce este adevărat, acesta este și îndreptat [drept], și invers, cel ce este îndreptat, acela este și adevărat[103].

și pe întâi-stătătorii Bisericii, pe cei ce solesc popoarelor dumnezeiescul cuvânt, și care sunt cunoscători ai sfințitelor dogme, și care au iscusința învățătorească [*lit.*: mistagogiei; de notat e că, în trecut, nu orice preot era dăruit cu toate harismele de mai sus, așa cum se socotește azi, când tot mai mulți preoți cred că le știu pe toate, sau că au fost dăruiți cu toate]. Când vei auzi dar despre sfintele râuri, că bat adică cu mâinile, aceasta să o înțelegi în loc de «se vor bucura și vor prăznui». Pentru care pricină? Pentru că Dumnezeu a mântuit lumea". Iar Isihie zice: „Prin *râuri* să numești facerile de bine ale Duhului, iar pentru că bat cu mâinile *deodată*, de aceea se zice că în vremea venirii lui Hristos acestea s-au adunat oarecum în unime în vremea venirii lui Hristos. Poți zice însă că și simțitele râuri au plesnit cu mâinile și au săltat atunci când Iordanul a primit pe Hristos botezându-Se, că aceasta a fost obștească bucurie a râurilor și a apelor".

[102] Ori după Chiril: „Prin *munți* se înțeleg gânditele și înaltele puteri, care foarte se bucură pentru cei mântuiți întru Hristos, dar încă și toți cei ce au cugetare înaltă, așteptând răsplătirile ostenelilor, se bucură". Aceleași le zice și Atanasie: „Prin *munți* se înțeleg puterile îngerești: *Că bucurie se face în cer*, zice, *pentru un păcătos care se pocăiește* (Luca 15: 7)".

[103] Iar Teodorit zice: „Arătarea cea dintâi a lui Hristos a avut multă milă, iar cea de-a doua va avea dreptate, că toți ne vom înfățișa la divanul lui Hristos, ca fiecare să ia plata pentru cele ce a lucrat cu trupul: ori bune, ori rele".

PSALMUL 98

Psalm lui David.

Și psalmul acesta este la Evrei fără suprascriere, iar cei șaptezeci l-au scris deasupra *lui David*, precum am zis și la suprascrierea Psalmului 96[104].

1. Domnul a împărățit, să se mânie popoarele;

Zice Evanghelistul Matei: *Iisus Hristos, născându-Se în Vitleemul Iudeii, iată, magii de la răsărituri au venit în Ierusalim, zicând: Unde este Împăratul Iudeii, Cel ce S-a născut?* Iar apoi a adăugat: *Iar auzind împăratul Irod, s-a tulburat, și tot Ierusalimul cu dânsul* (Matei 2: 1-3). Acestea dar pre-văzându-le David, zice aici că Domnul S-a născut Împărat, căci El singur a zis: *Eu spre aceasta* (spre a împărăți adică) *M-am născut* (Ioan 18: 37). Iar apoi popoarele Evreilor s-au tulburat și s-au mâniat[105].

---

[104] Iar după Teodorit: „Psalmul acesta proorocește despre întoarcerea Evreilor cea din Babilon, pre-zice însă și arătarea Mântuitorului nostru și necredința Evreilor". Iar Isihie zice: „Toți ceilalți au dat psalmul acesta nescris deasupra, iar cei șaptezeci l-au afierosit lui David, ca unul ce a proorocit despre gânditul David - Hristos".

[105] Iar Atanasie zice: „A lui Hristos este Împărăția pe care nu o primesc Evreii mâniindu-se". Iar Chiril zice: „Trimit săgețile zavistiei loruși asupra lui Hristos, se clatină vrăjmășitorii, dar nimic nu pot asupra Celui ce nu înțelege [οὐδὲν εἰδότα] să pătimească". A zis însă și Eusebie: „Pentru că Dumnezeul tuturor împărățește peste toate, nimeni, ar putea zice cineva, nu ar trebui să se mânie, dar psalmul acesta zice că pentru împărățirea lui Hristos să se mânie popoarele, însă zice despre cei tăiați împrejur și despre păgânii care n-au crezut într-Însul. Că scrâșnesc și se scârbesc cei necredincioși de râvna cea pentru mântuirea neamurilor: căci nu au înțeles prooroceștile glasuri cele despre Împărăția Lui; însă acum ei se mânie pentru Împărăția Mântuitorului nostru, dar va fi o vreme când și ei se vor mărturisi numelui Lui celui mare, când tot genunchiul se va pleca: și al celor cerești, și al celor pământești, și al celor de dedesubt (cf. și Filip. 2: 10)". Cu un glas zice și Isihie: „Pe popoarele Iudeilor le-a pornit spre mânie Împărăția lui Hristos, încât au putut zice lui Pilat: *Nu scrie că este Împărat al Iudeii, ci că El a zis: Eu sunt Împăratul Iudeilor* (Ioan 19: 21)".

Cel ce şade pe heruvimi.

„Domnul, zice, a şezut pe heruvimi". precum s-a zis şi la Psalmul 79: *Cel ce şezi pe heruvimi, arată-Te!*[106]

să se clatine pământul.
2. Domnul în Sion este mare, şi înalt peste toate popoarele.

„Să se clatine, zice, pământul Iudeii"; *că s-a tulburat,* zice, *tot Ierusalimul* (Matei 2: 3), precum am zis mai sus[107]. Ori s-a tulburat tot pământul, unii tulburându-se şi mâniindu-se, iar alţii mutându-se din păgânătate. Istoriceşte însă, în Ierusalim Hristos era mare şi vestit când învăţa şi făcea minuni: *Că ieşea,* zice, *vestea despre El* (Luca 4: 37), şi iarăşi: *A ieşit auzirea Lui îndată la toată împrejurimea Galileii* (Marcu 10: 28), şi iarăşi: *Şi a mers auzirea Lui în toată Siria* (Matei 4: 24). Iar cu mai înaltă înţelegere [anagogic], Hristos este mare în Biserică, după Chiril, fiindcă *Sion* se numeşte „pândă [veghe]", drept care şi Biserica este pândă, deoarece noi, Creştinii, cei ce suntem în Biserică, nu pândim cele de pe pământ, ci cele din cer, precum zice Pavel. Iar Hristos *este înalt* în Biserică, mai înalt decât toţi oamenii, fiindcă nu este numai om, ci este şi Dumnezeu. Este încă Hristos şi *mare* în simţitul *Sion* pentru darea Legii, şi *înalt* întru toate popoarele, după Didim. Însă cuvântul acesta însemnează că Hristos, şi

---

[106] Zice însă Teologul Grigorie: „În Scriptură se zice despre Dumnezeu că doarme şi priveghează, că Se mânie şi umblă şi drept scaun are heruvimii. Spre a Se linişti El dinspre noi şi oarecum a nu da atenţie, pentru pricinile pe care numai El le ştie, L-a pomenit ca dormind; că şi somnul nostru astfel este: a nu lucra şi a nu face. Iar pe a face bine îndată, ca o schimbare, l-a zis că priveghează, că dezlegare a somnului este privegherea, precum a întoarcerii este cercetarea, iar a bate, că L-am dezlegat să Se mânie; că aşa nouă munca ne este din mânie; iar aceasta: acum pentru cutare, iar acum pentru cutare a face este mergerea, că mutarea de la un loc la altul o face mergerea; iar a se odihni întru sfintele puteri, şi oarecum a Se zăbovi [sau *a şedea*, precum în v. nostru] petrecând şi a Se înscăuna, şi aceasta este lucru al nostru". Că întru nimic nu Se odihneşte Dumnezeirea aşa de bine precum în sfinţi, precum însuşi Grigorie împreună cu Marele Vasile zic, că grabnica mişcare a lui Dumnezeu noi o am numit zbor, iar cercetarea o am numit faţă, iar darea, mână, iar auzirea, urechea, iar străvederea, ochi, iar acoperirea, aripi, şi, alteori, osebite alte lucrări sau puteri ale lui Dumnezeu prin altceva din cele trupeşti Scriptura tot aşa le-a însemnat". A zis însă şi Sfântul Chiril: „Zicerile omeneşti cele zise despre Dumnezeu nu trebuie să le înţelegem ca atare, după obiceiul cel dintre noi, ci precum se cuvine dumnezeieştii firi celei Preaînalte".

[107] Iar Eusebie zice: „Demonii, cei ce din vechime puteau mult, s-au făcut în urmă neputincioşi, că au slăbit toate puterile lor, iar lucrările lor au încetat".

între Iudei, şi între neamuri. Se va slăvi, adică şi întru cei ce au crezut dintru tăierea-împrejur, şi întru cei din neamuri[108].

3. Mărturisească-se numelui Tău Celui mare, că înfricoşător şi Sfânt este;

„Mărturisească-se Ţie, zice, toate popoarele numelui Tău, Doamne, Celui Mare", iar *nume* zice pe cel al Dumnezeirii. *Că I-a dăruit Lui*, zice (adică adăugirea omenităţii), *nume mai presus de tot numele* (Filip. 2: 9). „Să mulţumească, zice, numai numelui Tău, fără a iscodi firea Dumnezeirii Tale, după Teodorit, ori chipul înomenirii Tale. Căci înfricoşător cu adevărat este numele Tău la toţi vrăjmaşii Tăi, pentru că izgoneşte şi bate, iar celor ai Tăi şi care Te cunosc el este *sfânt*, pentru că îi sfinţeşte şi îi curăţeşte". Ori *nume* zice pe Iisus, că mare este numele acesta, fiindcă este înfricoşător, sfânt şi mântuitor, precum am zis[109].

şi cinstea împăratului iubeşte judecata.

„Dregătoria [vrednicia], zice, fiecărui împărat, şi mai ales a Împăratului Hristos, iubeşte dreapta judecată, pentru aceasta va şi ajuta pe cei ce se tiranisesc de Diavolul şi va doborî şi va birui pe Diavolul cel ce tiranisea"[110].

---

[108] A zis dar Isihie: „Slavă, zice, şi cinste şi pace tot celui ce lucrează binele, Iudeului mai întâi şi Elinului, că, înălţându-Se Hristos de pe pământ, i-a tras pe toţi către Sineşi! (cf. Ioan 6: 44; 12: 32)".

[109] Zice însă Sfântul Chiril: „*Mare* este numele lui Iisus, că se tâlcuieşte «mântuirea poporului». Şi *mare* iarăşi este înaltul nume al Dumnezeirii, adică slava; că Ziditorul tuturor făpturilor nu este ca vreuna din zidiri, ci este cu deosebire mai presus de neasemănatele covârşiri ale tuturor: că nu este nimic asemenea Lui după fire". Iar Sfântul Atanasie zice: „Numele lui Dumnezeu este înfricoşător asupra neamurilor celor urgisite, cele ce n-au primit Împărăţia Lui, iar între cei ce cred într-Însul este Sfânt".

[110] Zice însă Sfântul Chiril: „Cinstele împăraţilor sunt puterea de a judeca şi a pune lege: că acestea urmează cu adevărat cinstei împăratului; că strălucită este cinstea şi slava împăratului iubind dreptatea. Adaugă însă Fiului să judece: că Părintele a dat Lui toată judecata şi darea legii". Şi Isihie zice: „Ce e lucrul judecăţii? A slobozi pe cei nevinovaţi şi a vădi pe cei nevinovaţi, şi pentru aceasta [se zice că] cinstea împăratului iubeşte judecata (adică începătoria şi stăpânia)". Şi Teodorit zice: „Se cuvine să ne temem de împărat ca de unul ce întrebuinţează dreptatea: că însuşirea adevăratei împărăţii este a îndrepta [dar şi: a călăuzi, de la ἰθύνω] pe cei supuşi cu dreptate; că cinstea împăratului iubeşte judecata, adică iubirea dreptăţii face pe împărat cinstit". [Aceea că Împăratul Hristos iubeşte judecata, aceasta Îl umple de cinste în ochii celor ce-L iubesc, pentru că El vădeşte nedreptatea şi slobozeşte pe cei nevinovaţi, cum se zice mai sus, drept care judecata nu mai pare înfricoşătoare decât pentru ochii celor ce simt că se primejduiesc în „siguranţa" şi mândria nedreptăţii lor.]

4. Tu ai gătit îndreptările, judecata şi dreptatea întru Iacov Tu o ai făcut.

„Tu, Doamne, zice, ai dat legea Ta întru care se află îndreptări şi drepte judecăţi". Aceasta o zice mai luminat în următoarele cuvinte, adică cum că „Tu Însuţi, Doamne, ai făcut dreptate şi judecată întru neamul lui Iacov, adică întru Israeliteni, prin legea cea dată"[111].

5. Înălţaţi pe Domnul Dumnezeul nostru

„Înălţaţi, zice, înţelegeţi, o, Creştinilor, despre Hristos. Înălţaţi pe Hristos cu laude şi-L slavosloviţi, înălţaţi-L cu păzirea poruncilor Lui". Căci dacă pentru cei ce calcă poruncile lui Dumnezeu se huleşte numele lui Dumnezeu între neamuri, precum prin Isaia, jeluindu-Se, zice Dumnezeu, arătat este că, dimpotrivă, pentru cei ce păzesc poruncile lui Dumnezeu, Dumnezeu Se înalţă şi Se slăveşte[112].

şi vă închinaţi aşternutului picioarelor Lui, că sfânt este.

După Teodorit, *aşternutul picioarelor Lui* este pământul, că *cerul*, zice, *este Mie scaun, iar pământul, aşternut al picioarelor Mele* (Is. 66: 1), iar după omenitate, *aşternutul picioarelor Lui* zice acum sfânta Golgothă întru care S-a răstignit Domnul, după Isihie, ori şi Crucea, deasupra căreia au stătut picioarele Domnului Celui pironit pe dânsa. *Să ne închinăm*, zice, *locului unde au stătut picioarele Lui* (Ps. 131: 7). *Sfânt* este însă Hristos, pentru sfinţitoarea

---

[111] Iar Isihie zice: „Cum *a gătit*? Mai-nainte trimiţând legea, întru care a aşezat poruncile îndreptării, iar cel ce umblă după acelea poate tăia [răzbate pe] calea vieţii. Deci [zice de] legea cea dată întru Iacov (zice adică de neamul lui Israel), că aceasta a pus judecată asupra celor ce greşesc, spre osândire, iar celor ce fac cele bune le-a arătat dreptatea după care trebuie să petreacă". Iar Eusebie zice: „Nimeni să nu socotească că Cel ce se slavosloveşte aici este altul, afară de Cel ce a dat legea în pustie: «Că Tu, Doamne, zice, a Cărui Împărăţie o cinstim, Tu Însuţi eşti, Care Te-ai aflat de poporul cel din tăierea-împrejur, căruia i-ai aşezat judecată şi dreptate, potrivit legii cea dată lor, care cuprinde îndreptări şi judecăţi; Tu Însuţi eşti Cel ce ai gătit şi îndreptări în vremea răsplătirilor, prin care se vor răsplăti celor ce păzesc judecata şi dreptatea»". Iar Teodorit zice: „Ai arătat adevărul făgăduinţei Tale, plinind făgăduinţele cele date către strămoşii lui Israel şi dăruind mântuirea cea prin sămânţa lui Avraam".

[112] Iar Sfântul Chiril zice: „Adică Preaînalt să credeţi că este Cuvântul lui Dumnezeu Cel ce S-a înomenit şi nimic smerit [ticălos] să nu cugetaţi despre El, precum cu adevărat cugetă ticăloşii Iudei".

Dumnezeire. Şi, fiind Sfânt, a sfinţit şi aşternutul picioarelor Sale. Însă, de vreme ce şi drepţii se zic sfinţi, pentru aceasta arată David după urmare cât de mare este osebirea lui Hristos faţă de sfinţi[113].

6. Moise şi Aaron întru preoţii Lui şi Samuil întru cei ce cheamă numele Lui.

---

[113] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Se cuvine să înălţăm pe Domnul pe cât ne este cu putinţă (...), însă mai-nainte de cuvânt să-L înălţăm cu gândirea; iar când veţi ajunge la marginea cea mai de sus a puterii omeneşti şi în înălţimea şi mărimea în care se poate întinde gândirea omenească, atunci ea se va socoti a fi mai jos decât toată vrednicia pe care o poate socoti. Că, după ce se înalţă, abia dacă i se închină aşternutului picioarelor Lui, iar pricina este aceea a neatingerii şi nepriceperii vredniciei; că nimic altceva nu zice psalmodia, decât că este Sfânt, pentru sfinţitoarea Dumnezeire. Deci dacă toată înălţimea puterii este mai jos decât marea-cuviinţă a Celui căruia I se închină, că aceasta însemnează cuvântul prin *aşternutul picioarelor*, care dar este depărtarea celor ce li se pare a avea oarecare putere întru sineşi, aşa încât să poată ei a hotărî vrednicia cinstei pentru nepreţuita fire?" Şi iarăşi zice: „Acestea le zice psalmodia: «O, oameni, vi s-a vestit că este cu putinţă omenescului auz a primi dumnezeieştile Taine; voi însă, prin acestea povăţuindu-vă către bine-cinstitoarea cunoştinţă de Dumnezeu, pe cât vă încape [îngăduie] cugetarea, pe atâta înălţaţi şi slava lui Dumnezeu, ştiind că, atunci când se întinde gândul vostru şi întrece toată înalta închipuire întru socotinţele cele despre Dumnezeu, ceea ce aflaţi şi lucrul la care vă închinaţi nu este însăşi măreția Celui căutat, ci *aşternutul picioarelor Lui*, cel pogorât prin acesta, şi care, pentru gândul nostru, se află jos, tâlcuind cu asemănarea înţelegerile [percepţiile] cele de neatins [cele neînţelese]". Iar Sfântul Chiril zice: „Dar oare ce picioare ca acestea ale noastre are Dumnezeu puse asupra aşternutului? Să nu socoteşti aceasta, căci cuvântul cel despre Dânsul s-a formulat din lucrările noastre, şi din cele omeneşti; iar cele pentru Dânsul se înţeleg cu dumnezeiască cuviinţă. Şi, fiindcă este obicei la cei ce se închină împăraţilor celor de pe pământ a le săruta picioarele, din acest obicei al oamenilor, cântătorul de psalmi aduce cuvântul la Dumnezeu". Iar Isihie zice: „Pentru ce nu mai vârtos porunceşte a ne închina scaunului lui Dumnezeu, decât aşternutului picioarelor? Şi, cu toate acestea, cărui aşternut? Oare, pământului? *Că cerul*, zice, *Îmi este scaun şi pământul, aşternut picioarelor Mele* (Is. 66: 1, Matei 5: 34-35, Fapte 7: 49). Însă nouă nu ne este îngăduit a ne închina stihiilor, iar aceasta o zice înţelegând locul, despre care în alt psalm zice mai limpede: *Să ne închinăm locului unde au stătut picioarele Lui* (Ps. 131: 7), zicând adică pe Golgotha, că acela cu adevărat a fost sub picioarele Trupului Său în vremea Crucii". Alţii însă, prin aşternut al picioarelor Lui, înţeleg Crucea, care avea un loc sub picioare, pe care, sprijinindu-se picioarele Domnului, au fost pironite mai tare, precum zice Paisie al Gazei, în manuscrisul cu întrebările şi răspunsurile cele către Alexei, împăratul Moscovei, spre adeverirea acesteia aducând oarecari mărturii ale unor sfinţi, pe Irineu adică, şi pe Iustin. Iar Teodorit zice că *aşternutul picioarelor Lui* din vechime se socotea Biserica din Ierusalim, iar acum, bisericile cele ce sunt în tot pământul şi pe mare întru care aducem închinăciune Preasfântului Dumnezeu".

7. Chemat-au pe Domnul și El i-a auzit pe ei,

„Moise, zice, și Aaron, și preoții legii vechi, și Samuil, și ceilalți care-L chemau pe Domnul, toți, zice, care erau ascultați de El au fost slugi și slujitori ai lui Hristos”. Pomenește însă aici pe Moise ca pe un dătător de lege, pe Aaron, ca pe un Arhiereu și întâi între preoți, pe Samuil, ca pe un începător între prooroci. Ori *Moise și Aaron și Samuil* a numit de obște pe toți aceia care urmează faptele cele bune ale acestora, după Didim, că și la Iezechiil a zis Dumnezeu: *Sabie voi aduce pământului acesta. (...) De n-ar fi acești trei bărbați în mijlocul lui* (Noe și Daniil și Iov), *viu sunt Eu, zice Domnul, nu se vor izbăvi nici fiii, nici fiicele, numai de ar scăpa singuri* (Iez. 14: 17-18). Iar aici Dumnezeu nu numește pe Noe cel vechi și pe Iov, căci cum i-ar fi numit, ei fiind morți cu mulți ani în urmă? Ci numește Noe și Iov pe aceia care prin fapte urmează petrecerea acelora[114].

în stâlp de nor a grăit către dânșii.

„Dumnezeu, zice, grăia cu Moise și cu Aaron”; dar cu toate că Dumnezeu grăia numai cu Moise, cuvântul de aici este prea-cuprinzător*, pentru că cuprinde o față [persoană] alături de alta. Iar pildă a chipului acestuia este Apostolul Pavel care, după ce a enumerat pe toți aceia care au bine-plăcut lui Dumnezeu prin credință, apoi, după urmare, îi cuprinde pe toți la un loc, pe cei care prin credință au biruit împărății, au lucrat dreptate, au dobândit făgăduințele, au astupat gurile leilor și celelalte (cf. Evr. 11: 33). Dar toate isprăvile acestea nu

---

[114] Iar Atanasie zice: „Acesta, Ce acum jos S-a arătat om, este Împărat al celor de pe pământ, este Cel pe Care din vechime și Moise și Aaron și Samuil Îl chemau”. Și Eusebie zice: „Nu altfel au dobândit atâta vrednicie arătații prooroci, fără decât prin aceea că păzeau mărturiile Lui și poruncile pe care le-a dat lor. Tot așa și nouă, Același, prin Testamentul cel Nou, ne-a dat porunci și mărturii, pe care de le-am păzi, și noi vom fi la fel de vrednici”. Și Didim zice: „Pe cei ce au aceleași fapte, cu un nume asemănător lor i-a numit, iar dacă aceasta este așa, arătat este că și cei ce se fac slugi credincioase, toți se vor afla ca și Moise, asemenea și ca ceilalți”. Iar Teodorit zice. „Nu a pomenit simplu [degeaba] de acești prooroci, iar pe ceilalți i-a lăsat, ci a vrut să arate turbarea și tirania cea asupra lor: că și la Moise, și la Aaron s-au ispitit să le răpească preoția; și în vremea lui Samuil: că, necinstind dumnezeiasca Împărăție, au iubit-o pe cea omenească (cf. Judec. și I Împ.). Deci cuvântul învață că Iudeii nu vor izbândi nimic turbând împotriva Mântuitorului și neprimind mântuitoarea Lui Împărăție (cf. Ioan 19: 14-16), căci nebunia lor le este obișnuită dintru început”.

* Inclusiv, cu acoperire mare.

le-au făcut toţi, ci cei de care a zis mai sus, iar unele doar unii. Deci voieşte dar David aici să arate că Dumnezeu grăia cu Moise şi cu Aaron prin stâlp de nor[115].

8. Că păzeau mărturiile Lui şi poruncile Lui pe care le-a dat lor.

„Ale lui Hristos, zice, erau mărturiile şi poruncile legii, şi El le-a dat lui Moise şi lui Aaron, şi ei le păzeau ca nişte robi"[116].

9. Doamne, Dumnezeul nostru, Tu i-ai auzit pe ei; Dumnezeule, Tu milostiv Te-ai făcut lor

„Tu, Doamne, zice, ascultai pe Moise şi Aaron şi Samuil şi Te făceai milostiv lor, celor ce Te rugau pentru poporul Iudeilor cel ce Te mânia. Ori Te făceai milostiv şi atunci când ei greşeau. Că şi Moise a mâniat pe Dumnezeu la apa certării, iar Aaron, pentru viţelul pe care l-au făcut Evreii.

şi izbândind spre toate izvodirile lor.

„Tu, zice, Doamne, izbândeai, adică ajutai în toate izvodirile şi isprăvile lui Moise, Aaron şi Samuil, cele ce se făceau pentru popor, ori pedepseai toate viclenirile cele rele pe care Evreii căutau să le facă asupra lor"[117].

---

[115] Iar Didim zice: „De vreme ce cuvântul lui Dumnezeu este adevărat, potrivit se numeşte *stâlp*, ca Biserica ceea ce l-a primit pe el să fie stâlp şi temelie ale adevărului (cf. I Tim. 3. 15). Iar fiindcă este adăpător şi de roade pricinuitor, ca o ploaie venind în gândurile oamenilor, este *stâlp de nor*. Poate că prin aceasta se pre-vestea aici pogorârea Mântuitorului, în care, pe nor uşor şezând (cf. Is. 19: 1), a venit în Egipt, adică pe pământ".

[116] Iar Chiril zice: „Pentru aceea i-a cinstit pe ei Dumnezeu ca pe unii ce L-au cinstit, i-a iubit ca pe nişte slugi adevărate şi ca pe unii ce s-au făcut păzitori ai legiuirilor. Drept aceea neclătinată este ascultarea şi mai ales pricinuitoare de cinstea cea preaînaltă, pentru buna supunere şi buna urmare după voia Stăpânului". Iar Didim: „A păzi toate poruncile şi mărturiile lui Dumnezeu este lucrul unuia desăvârşit, ce are toată fapta bună".

[117] Teodorit zice că Simmah a tălmăcit aşa: „«Şi izbânditor pentru toate asupririle lor». Dar pe cei ce s-au sculat asupra Marelui Moise i-a dat focului, iar pe cei ce au scăpat de bătaie i-a trimis de vii în mormânt: că a poruncit pământului să crape şi locul lui l-a făcut mormânt de sineşi închipuit al tiraniei. Şi pe cei ce au trecut prin mare i-a făcut înghiţiţi de pământ, străine valuri întrebuinţând. Iar pe cei ce s-au ridicat asupra lui Samuil i-a dat silniciei lui Saul şi cu toate felurile de primejdii i-a înconjurat".

10. Înălţaţi pe Domnul Dumnezeul nostru şi vă închinaţi în muntele cel sfânt al Lui, că sfânt este Domnul, Dumnezeul nostru!

Iarăşi zice şi aici căci Creştinii înalţă prin cuvinte şi prin fapte pe Hristos. Iar *munte sfânt al lui Hristos* era la Evrei Ierusalimul cel de pe pământ, iar la noi, Creştinii, este Ierusalimul cel ceresc, despre al cărui popor a zis Pavel: *V-am apropiat de Muntele Sionului şi de cetatea Dumnezeului Celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 12: 22). Ori *munte sfânt* este Biserica, pentru înălţimea dogmelor şi a petrecerii sale. „Închinaţi-vă dar lui Hristos în Biserică"; ori şi Domnul zice cuvintele acestea, împreună-numărându-Se pe Sine cu noi, Creştinii; ori le porunceşte acestea dinspre faţa pliromei [plinătăţii] Creştinilor[118].

Psalmul 99

Psalm lui David, spre mărturisire.

Şi această suprascriere cei şaptezeci o au scris la psalmul acesta, cunoscând din zicerile cele cuprinse într-însul căci acesta se afieroseşte lui Hristos Cel din seminţia lui David, Care este îndestulat cu mâna*, şi că porunceşte

---

[118] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Atât cât poate cuprinde cugetul nostru, pe atâta poate face şi cele ce s-au zis, [adică, cum s-ar zice:] «înălţaţi slava lui Dumnezeu» şi celelalte câte s-au aflat; iar sus-zisa *şi vă închinaţi aşternutului picioarelor Lui* o zice aici *în muntele cel sfânt*, însemnând înălţimea Dumnezeirii". Ori poate prin *sfânt* zice înălţimea cunoştinţei de Dumnezeu, după Teodorit, care zice: „*Muntele cel sfânt* din vechime era numit Sionul, iar acum – înălţimea cunoştinţei de Dumnezeu. Că aşa şi Isaia, şi Miheia au proorocit: *În zilele cele mai de pe urmă Muntele Domnului va fi arătat* (Is. 2: 2), adică cunoştinţa de Dumnezeu se va face arătată tuturor". Iar Eusebie zice: „Înălţaţi-L pe El şi înalt slăviţi pentru [περὶ] Dânsul, fiindcă Domn este, ca Stăpân al robilor. Dar şi Dumnezeu al nostru Însuşi Se află, fiindcă este Ziditor şi Plăsmuitor al nostru". Iar Isihie zice: „Şi de ce trebuie a Se înălţa Cel din ceruri? Şi cum va fi înălţat de oameni Cel ce este în ceruri? «Dar înalt, zice, pentru [περὶ] El gândiţi că înălţime [ὕψος] este închinarea către Dumnezeu-Cuvântul, Cel din Muntele cel sfânt (adică al Golgothei)». Că precum sunt slavă împăratului semnele de biruinţă cele din război, aşa şi lui Hristos, isprava cea prin Pătimire care s-a făcut în Muntele cel sfânt, care a primit Crucea. Iar *sfânt* zice Muntele nu de la sineşi, ci din pricina venirii Celui ce S-a răstignit pe dânsul". Iar Apollinarie zice: „Porunceşte acum să se închine mai potrivit nu numai stăpânirii lui Dumnezeu, ci şi puterii celei sfinţitoare, dând ca simbol pentru aceasta închinarea cea în Muntele cel sfânt (La Nichita)".

* *Trad. lit.* Poate: „care are destulă autoritate şi bunăvoinţă".

Creştinilor să slujească lui Hristos şi să-I mulţumească, că *mărturisirea* înseamnă aici mulţumirea ori şi mărturisirea păcatelor[119].

1. Strigaţi lui Dumnezeu tot pământul, slujiţi* Domnului întru veselie,

„Cântaţi, zice, o, Creştini, lui Hristos laudă de biruinţă şi de strigare, pentru biruinţa pe care o a făcut asupra nevăzuţilor vrăjmaşi demoni, slujiţi lui Hristos, Care v-a slobozit din robia demonilor! Însă cu veselie şi cu bucurie slujiţi lui Hristos, pentru că El v-a slobozit din tiranie şi v-aţi învrednicit a avea un Stăpân ca Acesta", după Teodorit[120].

intraţi înaintea Lui cu veselie.
2. Cunoaşteţi că Domnul, Acesta este Dumnezeul nostru,

„Curat*, zice, slujiţi lui Hristos, bucuraţi-vă şi cunoaşteţi atât de la proorocii ce au proorocit despre El, cât şi de la lucrările Lui cele minunate, că Domnul Iisus, Acesta este Dumnezeul nostru"[121].

---

[119] Iar Grigorie al Nyssei zice: „De te-a ars vreo pomenire de păcat, psalmodia sfătuieşte curăţia cea prin pocăinţă. Iar de ţi se îndreptează viaţa spre mai bine, îţi face hotărâtă [întărită] voia spre cele de sus prin mulţumirea cea către Dumnezeu".

* Sau - urmând şi tâlcuirea de mai jos - „robiţi-vă Domnului".

[120] Zice însă Chiril: „Adică nu uscaţi, nu posomorâţi, nici leneşi către facerea de bine, ci osârdnici mai ales fiţi, şi veseli, şi cu nădejdea cea gătită Sfinţilor bucurându-vă". „Că robia oamenilor, după Atanasie, li face acestora frică făcătoare de stricăciune, iar cea a Domnului, temere curată, din care se face sufletului veselie". „Că a sluji Lui, după Eusebie, este asemenea cu a sluji luminii, vieţii, adevărului, dreptăţii, sfinţeniei, că Domnul reprezintă toate acestea. Deci robia Lui [faţă de El] nu o socoti posomorâtă [întristătoare], nici mâhnicioasă şi dureroasă, că este plină de veselie şi de bucurie". Şi Teodorit zice: „Că nu după amara tiranisire a Diavolului, zice, este Împărăţia Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, ci stăpânirea Lui este blândă şi iubitoare de oameni. Deci, bucurându-vă, veniţi la robia Lui". „Iar dacă cineva nu robeşte Lui cu veselie (zice Eusebie), să nu cuteze a se înfăţişa înaintea Lui cu obrazul nespălat venind în Biserica Lui!"

* γνησίως = în adevăr, autentic, sincer.

[121] Iar Didim zice: „*A intra înaintea Lui* este deosebit de zicerea *a ieşi de la faţa Domnului*. Că aşa cum Cain a ieşit de la faţa lui Dumnezeu, a trecut în alt loc (cf. Fac. 4: 16), dar pustiit făcându-se de dreptele înţelegeri cele despre Dumnezeu, s-a dus departe de la faţa Lui, îmbrăţişând nepronierea şi ateismul, a ajuns până acolo încât să nu mai aibă închipuire sau gândire de a se prinde [ἔχειν] de arătarea lui Dumnezeu, tot aşa *a intra înaintea Domnului* însemnează aceea că prin gândire El este socotit de faţă, după

El ne-a făcut pe noi, şi nu noi.

„Deşi se vede, zice, că născătorii fac, adică nasc pe fiii lor, Dumnezeu însă este Cel care îi face, ca un pricinuitor*, iar născătorii sunt ca nişte împreună-pricinuitori, că ei adică slujesc poruncii lui Dumnezeu celei dintru început, pentru aceasta mulţi născători, vrând a face copii, nu pot, precum şi Rahila, cea care-i zice lui Iacov: *Dă-mi copii, iar de nu, eu mă voi sfârşi*. Dogmaticeşte însă, ca un înţelept a răspuns Patriarhul Iacov: *Au doar în loc de Dumnezeu sunt eu?* (Fac. 30: 1-2), precum Eusebie prea-drept tâlcuieşte"[122].

3. Iar noi, poporul Lui şi oile păşunii Lui.

Acestea se zic şi la Psalmul 94, măcar că acolo se scrie *poporul păşunii şi oile mâinii*, însă în aceasta nu se află vreo osebire vrednică de cuvânt[123].

Intraţi în porţile Lui întru mărturisire, în curţile Lui întru laude

Precum se cuvine a intra cineva mai întâi în porţile casei celei dinafară şi apoi în curţile Lui, aşa, după Eusebie, se cuvine ca cineva mai întâi să-şi

---

cea scrisă: *Viu este Domnul, Căruia m-am înfăţişat astăzi înaintea Lui*, care s-a zis de Proorocul Ilie (III Împ. 18: 15)".

* αἴτιος, sau: ca Unul Care Şi-a asumat responsabilitatea principală a facerii lor.

[122] Pentru aceasta zice acelaşi Eusebie: „Şi Iov, şi David, măcar că erau născuţi din tată şi din maică, amândoi zic: *Mâinile Tale m-au făcut şi m-au plăsmuit* (Ps. 94: 5; 118: 73; Iov 10: 8). Iar către Ieremia, Dumnezeu zice: *Mai-nainte de a te plăsmui Eu pe tine în pântece te-am cunoscut* (Ier. 1: 5)". A zis însă şi Chiril: „Cel ce are fireasca stăpânire asupra tuturor, Însuşi Acesta este Dumnezeu; că nimic şi nimeni, precum am zis, dintre făpturi nu are stăpânire prin fire, ci toate sunt roabe ale Celui ce le-a zidit, că nu noi ne-am zidit pe sine, nici de la sine a răsărit pe pământ fiinţa cea cuvântătoare, ci de Dumnezeu s-au plăsmuit".

[123] Iar Teodorit zice: „Nu este numai Stăpân, ci şi Păstor al nostru, buna păşune dându-ne nouă, iar noi, *popor al Lui*, ca al Împăratului, şi *oi*, ca ale Păstorului". Iar după Eusebie: „*Popor* sunt cei mai buni şi mai înţelegători [raţionali], iar *oi* sunt cei ce se ţin de rânduiala cea mai neînţelegătoare şi care nu sunt în cercarea dumnezeieştilor cuvinte". Iar Isihie zice: „Ale cui oi suntem? Află că ale Celui Unuia-Născut, Care zice: *Oile Mele ascultă glasul Meu* (Ioan 10: 27). Şi *popor al Lui* suntem, Care pentru noi prin prooroceasca limbă zicea: *Şi veţi fi Mie popor şi Eu voi fi vouă Dumnezeu* (Ier. 11: 4). Drept aceea, Domnul Însuşi este Dumnezeu, că şi una, şi alta este Fiul, precum şi Tatăl Se numeşte". Şi Atanasie: „Deci fiind Dumnezeu al tuturor şi Făcător, pe toţi îi cheamă şi îi apropie, că *oameni şi dobitoace mântuieşte Dumnezeu* (Ps. 35: 7), pe unii, ca pe poporul Său, iar pe alţii, ca pe nişte oi ale păşunii Sale".

mărturisească păcatele sale şi apoi să laude pe Dumnezeu, ca prin mărturisire să se curăţească limba şi aşa să aducă lui Dumnezeu laudă curată. Iar *porţi* şi *curţi* ale lui Hristos sunt toate bisericile cele ce se află prin osebite părţi ale pământului, după Teodorit, pentru că ele sunt casa Lui. S-a zis însă despre curţi şi în Psalmul 83: *Doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu după curţile Domnului*[124].

mărturisiţi-vă Lui.
4. Lăudaţi numele Lui!

Din nou David zice aici cele ce le-a zis şi mai sus, mai mult îndemnând pe Creştini la slavoslovia lui Hristos. Ori prin *mărturisire* înţelege aici mulţumirea: „Mulţumiţi, zice, lui Hristos, o, Creştinilor, pentru că mult bine vi s-a făcut de El, şi lăudaţi numele Izbăvitorului şi Stăpânului nostru!"

Că este bun Domnul, în veac este mila Lui, şi până în neam şi în neam adevărul Lui.

„Lăudaţi, zice, numele lui Hristos, pentru că El este bun şi împreună-pătimitor*. Iar mila Lui este veşnică, şi nu vremelnică, precum mila oamenilor, căci adevărul lui Hristos este veşnic, care nu a rămas numai în neamul vechiului popor al Evreilor, ci şi în neamul noului popor, al Creştinilor"[125].

---

[124] A zis şi Didim: „*Porţile Domnului* sunt faptele cele bune, după felul lor, despre care între-altele s-a zis aşa: *Deschideţi mie porţile dreptăţii* (Ps. 117: 19), ca trecând cineva de porţile Lui în curţile lui Dumnezeu, adică intrând în laudele cuvântării de Dumnezeu, cu mulţumire să se mărturisească lui Dumnezeu".

* Συμπαθής.

[125] Iar Eusebie a zis: „Mărturisiţi ca unui doftor ranele sufletului vostru, golindu-le prin mărturisirea păcatului. Însă îndrăznind faceţi aceasta, această dogmă despre El învăţându-vă că El este bun, şi mila Lui este în veac". Şi Isihie zice: „Că aşa cum este bun, ca iertător şi iubitor de oameni a dat în veacul acesta mila, pentru ca, deşi rătăciţi noi prin trândăvire, prin iubirea Lui de oameni să ne întoarcem către Dânsul. Că din neamul de acum începându-se adevărul lui Dumnezeu, în neamul cel viitor să se arate, când va răsplăti fiecăruia după faptele lui, că acesta este adevărul cel neluptat şi nemincinos".

Psalmul 100

Psalm lui David.

Iosia, împăratul Iudeilor, multe bunătăți a îndreptat atunci când a împărățit, pe care, pre-văzându-le David, a alcătuit psalmul acesta, povestind dinspre fața aceluia îmbunătățita lui viață și dându-l pe el ca chip de petrecere dreaptă și pildă de desăvârșire înaintea oamenilor, după Teodorit[126].

1. Milă și judecată voi cânta Ție, Doamne.

„Cântare, zice, voi face mila Ta și judecata Ta, Doamne, și așa voi aduce-o Ție, cântând adică despre mila și judecata Ta: dar încă și Tu miluiește cu adevărat în viața aceasta, iar în cea viitoare judecă". Ori zice aceasta: „Nici mila Ta nu este fără judecată, nici judecata Ta fără milă", după Marele Vasile. „Și fiindcă acestea le voi cânta, acestea le voi și urma, miluind și totodată judecând drept", după Eusebie[127].

---

[126] Iar Sfântul Chiril zice: „*Psalm lui David*, adică laudă și slavoslovie lui Hristos, Celui născut trupește din sămânța lui David. Însemnează însă aici cântătorul pe omul cel desăvârșit, pe cel ce petrece după Dumnezeu, învățându-ne ce petrecere se cuvine să urmeze cei ce doresc să câștige Împărăția cerurilor".

[127] Iar Teologul Grigorie zice: „Să vedem dar ce fel de cuvinte grăiește cel desăvârșit către Hristos, dreptul Judecător, Căruia și milă de-l vom cânta, negreșit că împreună și judecata o cântăm". Și Marele Vasile: „Împreunează milostivirea cu judecata, ca scumpătatea judecății să se îmblânzească cu biruirea milei. *Că de vei căuta la fărădelegi*, zice, *cine va suferi*? (Ps. 129: 3). Bun este Dumnezeu și drept: dreptatea însă este răsplătirea cea după vrednicie, precum este scris: *Fă bine, Doamne, celor buni, iar pe cei ce se abat la cele strâmbe îi va lepăda Domnul, împreună cu cei ce lucrează fărădelegea* (Ps. 124: 4, 5). Milostiv și judecător: *Că iubește*, zice, *milostivirea și judecata* (Ps. 32: 5), pentru aceasta și acum zice cântărețul: *Milă și judecată voi cânta Ție, Doamne*. Deci milostiv și drept este Domnul. Să nu-L cunoaștem doar pe jumătate [ἡμισείας], nici iubirea Lui de oameni să o luăm prilej de lenevire". A zis însă și Eusebie: „Mila Ta și judecata Ta le voi cânta, învățând chipul după care ai zis că nu se cuvine întâi a judeca și apoi a milui, ci întâi a milui și apoi a judeca, și așa a face hotărârile cu iubire de oameni și cu milă". Și Sfântul Chiril: „«Te știu, zice, că ești milostiv și drept judecător și pentru acestea Te voi lăuda». Că ne-a miluit Dumnezeu-Tatăl întru Hristos, îndreptându-ne cu credința, dăruindu-ne nouă iertarea greșealelor celor dintru început și judecată dreaptă pentru noi făcând". Iar Isihie zice: „Fiindcă prin psalmodia aceasta voiește a pune în rânduială toată viața noastră, de nevoie pomenește judecata: că ochii nu vor suferi ca să vadă poticnirea cea întru dânsa, drept care ne ține departe de ea prin groaza fricii de ea. Însă mai-nainte de judecată rânduiește mila, că milostiv este Judecătorul nostru, nu

2. Cânta-voi şi voi înţelege în cale fără prihană;

„Cântând, zice, şi petrecând eu fără vreo prihană sau pâră, aşa voi cânta şi voi înţelege ce cânt", pentru că cel ce cântă trebuie să înţeleagă cele ce le cântă. Deci a umbla cineva, adică a petrece fără prihană, este însuşire a faptei bune practice, iar a cânta cineva şi a înţelege ceea ce cântă este însuşire a celei văzătoare. Ori prin *a cânta* a arătat virtutea practică, iar prin *a înţelege* a arătat pe cea văzătoare, pe care amândouă de le isprăveşte cineva cu socoteală, îşi va ajunge scopul prin dobândirea căii, adică petrecere neprihănită şi negrăită de rău[128].

când vei veni către mine?

„Când, zice, vei veni către mine, Doamne, care petrec fără prihană şi cânt şi înţeleg ce cânt pentru singur scopul aceasta, pentru ca să mă învrednicesc de a Ta gândită venire? Ori când vei veni, Doamne, către mine, care cu înfocare doresc venirea Ta?" Că a zis Domnul: *De Mă iubeşte cineva, cuvântul Meu va păzi şi Tatăl Meu Îl va iubi şi vom veni şi locaş la el Ne vom face* (Ioan 14: 23)[129].

3. Umblat-am întru nerăutatea inimii mele, în mijlocul casei mele.

însă când judecă, ci acum, când încă nu face judecată. Drept aceea, mila este a vremii acesteia, iar judecata, a celei viitoare. Acestea dar cântându-le noi, nu putem să ne deznădăjduim, nici să defăimăm poruncile Lui păcătuind".

[128] Sfântul Chiril însă zice: „«Voi cânta, zice, Ţie, o, Stăpâne, şi Te voi slavoslovi neîncetat; *voi înţelege însă şi în cale fără prihană*, adică cu înţelegere şi cu înţelepciune voi umbla calea cea dreaptă şi neîntoarsă şi fără prihană». Căci noi, cei ce voim a bineplăcea lui Dumnezeu, trebuie să fim prea-înţelegători şi a avea inima plină de înţelepciune: însă nu de înţelepciunea cea lumească şi pământească, ci mai vârtos de cea pe care o dăruieşte Hristos, că întru Dânsul sunt ascunse toate vistieriile înţelepciunii şi ale cunoştinţei, căci El înţelepţeşte pe orbi şi este Dătător a toată înţelegerea".

[129] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Cel ce a păzit calea faptelor bune fără de abatere în-tr-amândouă părţile, cu nevătămată şi bine-cinstitoare şi dreaptă cunoştinţă se va păzi prin nepătimire când se va face venirea lui Dumnezeu către dânsul. *Că voi cânta*, zice, *şi voi înţelege în cale fără prihană, când vei veni către mine*? Că psalmul arată lucrarea cea îmbunătăţită, iar *înţelegerea* pe cunoscătoarea ştiinţă cea întru fapta bună, după care, cel ce stă cu priveghere aşteptând pe Domnul său va simţi dumnezeiasca venire". A zis însă şi Isihie: „Fericit lucru este a aştepta venirea lui Dumnezeu cu necurmare, ca, venind către noi, noi să fim bine-împodobiţi. Căci El va veni la noi atunci când noi vom fi ţinut poruncile Lui". Şi Teodorit. „*Când vei veni către mine?* zice în loc de «împodobită Ţi-am făcut împărăţia sufletului, şi aşa doresc venirea Ta, o, Stăpâne; arătarea Ta o poftesc, dă-mi ceea ce voiesc!»"

4. N-am pus înaintea ochilor mei lucru fără de lege; pe cei ce făceau călcări de lege i-am urât.

„Eu, zice, petreceam în casa mea în curăția inimii mele și nici înaintea ochilor mei celor simțiți, nici a celor gândiți nu puneam lucru fără de lege, adică nu am suferit a-mi năluci și a-mi aduce aminte de vreo fărădelege. Și nu numai aceasta, ci și uram pe cei ce călcau dreptatea, atât cea către Dumnezeu, cât și cea către oameni"[130].

5. Nu s-a lipit de mine inima îndărătnică; pe cel ce se abate de la mine, pe cel rău, n-am cunoscut.

„Nu se unea cu mine, zice, inima cea sucită și strâmbă, fiindcă strâmbul cu dreptul nu se potrivesc, după Isihie. Și de voia omul viclean a se duce de la

---

[130] Iar Sfântul Chiril: „Mulți dintre oameni se fățărnicesc prin târguri, arătându-se cucernici și blânzi, iar în casele lor încetează a-și mai scunde chipul, vădindu-se că sunt răi. «Eu însă, zice, nu aveam niciun cuget nedrept locuind împreună cu mine, ci cu curăția minții mă învârteam și afară și în casă». Însă zicând acestea, psalmistul ori omul cel desăvârșit nu vânează laude de la oameni, că neiubitoare de slavă este mintea sfinților și de iubirea de mândrie nicidecum nu se atinge, ci mai vârtos socoteala [scopul] lor privește către ei, iar către noi, cei ce am primit cuvintele lor, ele sunt grăite spre folos. Și vezi că nu a zis «n-am căzut nici odinioară în lucru fără de lege», căci aceasta ar fi fost minciună. Dar ce? Nu-mi statorniceam, adică nu aveam ca scop și lucru de urmat a face cu deadinsul fărădelege. Iar de se întâmpla ceva omenesc, aceasta se făcea nepunând eu temelie în ea". [Adică „voința nu-mi era îndreptată către cele lumești ale fărădelegii, cu toate acestea, de făceam vreun lucru fără de lege, îl săvârșeam din slăbiciune, negrijă, lenevire, mândrie și lipsa fricii de judecată, și nu pentru că într-adevăr așa voiam", după cum zic și Părinții de mai sus, cei ce au tâlcuit psalmul acesta. Prin *ceva omenesc* Sfântul Chiril pare a zice pe acele înclinații către păcat venite exclusiv din voința omenească, fără îndemnul vrăjmașului, căci acesta aduce ispite numai de îndată ce vom curma lauda și cântarea pe care suntem datori să o aducem neîncetat lui Hristos *în cale fără prihană*, căci, în lauda cea către El, calea ni se face fără prihană, curată, vrăjmașul neputând sta decât la margine, fără a se putea apropia spre ispitire, decât prin prilejurile oferite de *ceva omenesc*, precum s-a zis mai sus, ce nu are totuși fire să pună stăpânire pe noi, ca unii care nu urmăm „cu deadinsul" vreo fărădelege.] Zice însă Didim: „Arătat dar aici a oprit toată călcarea de lege, nu numai pe cea în faptă, ci și pe cea în cuget: că prin *ochi* a însemnat puterea cea văzătoare a sufletului, zicând: *N-am pus înaintea ochilor mei lucru fără de lege*. Iar dacă cineva ar săvârși de voie rele, măcar de s-ar opri de la săvârșirea lor, nu va scăpa de judecata răutății cea din socoteală. Că *uram*, zice, *pe cei ce făceau călcări de lege*, nu pentru că erau oameni, ci pentru că erau astfel". „Că trebuie, după Marele Atanasie, nu numai a ne depărta de cele rele, ci și a ne întoarce fața dinspre cei ce le fac". A zis însă și Didim: „*Făcători de călcări de lege* numește pe cei ce s-au lepădat de Hristos, pe care îndelung se cuvine să-i urâm, fiindcă au ales a fi vrăjmași ai Mântuitorului".

mine, eu nu voiam să cunosc". Că nimeni nu trebuie să aibă prieteşug cu cel viclean, însă, de va veni la noi vicleanul, trebuie să ne silim să-l îndreptăm, iar de se va duce de la noi, trebuie să-l defăimăm, fără a ne păsa de durerea lui, după Eusebie şi Teodorit[131]. Această zicere însă se înţelege şi despre Diavolul. Că adică „eu, nedând loc de intrare Diavolului spre a semăna întru mine cugetări rele, pentru aceasta nici atunci când se ducea de la mine nu luam de ştire, cum am zice, nu simţeam nici când venea, nici când fugea".

6. Pe cel ce clevetea în ascuns pe aproapele său, pe acela l-am gonit.

„Goneam, zice, de la sinemi pe omul ce în ascuns grăia asupra fratelui său, ca pe un rău neslobod* şi necinstit şi ca o jiganie ce muşcă în taină". Iar *în ascuns* a adăugat, deoarece cel ce grăieşte asupra celui ce este de faţă nu păcătuieşte cât cel care o face în ascuns, pentru că, fiind de faţă, el s-ar putea dezvinovăţi de relele ce i s-ar zice[132].

---

[131] Iar Marele Vasile zice: „*Nu s-a lipit de mine inima îndărătnică*, una ca aceasta poate zice numai cel ce a rămas ţinând dreptatea, arătând astfel cugetarea prin care se poate pierde cel drept, că nu este adică potrivită nouă, căci năvăleşte din afară, trăgând-o spre noi atunci când lepădăm dreptatea". Iar Marele Atanasie zice: „Astfel numeşte sfaturile Diavolului, anume că n-au nimic drept". Şi Didim: „Scris este la Ecclesiast: *Dumnezeu a făcut omul drept* (7: 29). Deci dacă din început a fost făcut drept şi după fapta bună, toată strâmbătatea năravurilor stă departe de el". Şi Isihie: „Precum toiagul strâmb nu se poate lipi de cel drept, aşa şi cei ce au inimă strâmbă nu se pot uni cu cel ce viază cu nerăutate". Iar Chiril: „Zicerea *nu l-am cunoscut* se tâlcuieşte aşa: «Mă făceam că nici nu-i ştiu, că nu-i învredniceam a le fi prieten; dar oare ca un mândru? Nicidecum, zice, ci pentru că *ştiam că întâlnirile rele strică năravurile bune* (I Cor. 15: 33)». Că rodul minţii celei sfinţit-cuviincioase este să se lepede de cei vicleni, iar dovada răutăţii celei mai de pe urmă este grăirea de rău asupra fratelui".

* ἀνελεύθερος = *trad. lit.*; aici la fig., linguşitor.

[132] Iar Eusebie zice: „Cel ce grăieşte de rău pe cineva care nu este de faţă se mâhneşte pentru răutatea sa şi aşa nu este [se arată ca un] clevetitor, ci numai cel ce, grăind împotriva altuia, are aceasta ca pe un lucru plăcut". Iar Sfântul Dorotei: „Între a osândi, a defăima şi a cleveti este deosebire: că **a cleveti** este una cu a zice asupra cuiva că cutare a minţit, ori s-a mâniat, ori a curvit, ori altceva de acest fel, căci a grăit cu patimă despre păcatul aproapelui; iar **a osândi** este una cu a zice că cutare este mincinos, curvar şi mânios, osândind adică aşezarea sufletului său şi dând hotărâre asupra întregii sale vieţi, zicând că aşa este de fel, şi nu altfel. Că una este a zice că s-a mâniat, şi alta că este mânios; iar **a defăima** este una cu a se îngreţoşa de aproapele şi a-l urî ca pe un nesuferit oarecare, care lucru este mai pierzător decât a osândi". Iar Hrisostom zice: „Noi nu grăim de rău, iar celor ce grăiesc astfel nu le vom da ascultare. Că *ascultare zadarnică*, zice, *să nu primeşti* (Ieş. 23: 1); nu a zis «să nu crezi», ci *să nu primeşti*. Pentru aceasta şi Proorocul zice că *pe cel ce clevetea (...) l-am gonit*; nu a zis «nu-l credeam ori nu primeam cele zise», ci *îl goneam ca pe un vrăjmaş*. Drept care, zi către cel ce grăieşte asupra aproapelui: «Vrei să lauzi pe cineva? Deschid urechile ca să primesc

7. Cu cel mândru cu ochiul şi cu cel nesăţios la inimă, cu acesta n-am mâncat.

Ochi mândru zice pe cel fudul, din parte – totul. Asemenea şi *inimă nesăţioasă* numeşte pe omul nesăţios şi lacom de avuţie. „Cu acesta dar, zice, adică cu cel mândru şi cu cel lacom de avuţie, eu n-am mâncat împreună"[133].

8. Ochii mei peste credincioşii pământului, ca să şadă ei împreună cu mine.

„Ochii mei, zice, priveau totdeauna la credincioşii pământului, adică la oamenii aceia care erau vrednici de a li se încredinţa cineva pentru dreapta lor petrecere". Ori *credincioşi* numeşte pe oamenii cei buni, după Sfântul Chiril; că zice Solomon: *Om credincios cine a aflat?* (Pilde 20: 6). „Pentru că cel bun este rar, pe aceştia dar, zice, adică pe oamenii cei buni, îi căutam şi cu aceştia şedeam"[134].

---

mirurile. Vrei să zici de rău? Voi astupa intrarea graiurilor, că nu voiesc să primesc balegă şi noroi". Iar Sfântul Maxim zice: „Astupă gura celui ce grăieşte de rău în auzul tău ca să nu păcătuieşti împreună cu el, îndoind păcatul, şi pe tine să te obişnuieşti la pierzătoarea patimă, şi pe acela să-l laşi neoprit bârfind asupra fratelui. Nu da auzul tău limbii grăitorului de rău, nici limba, auzului iubitorului de prihăni, ce cu dulceaţă grăieşte sau aude cele împotriva aproapelui, ca să nu cazi din dragoste şi să te afli străin de viaţa veşnică". Şi Marele Vasile: „Cel ce grăieşte asupra fratelui şi cel ce-l îngăduie pe acesta sunt amândoi vrednici de afurisire". Iar Chiril zice: „Cel ce grăieşte către noi împotriva altuia, acela nu se dă înapoi de a grăi către alţii împotriva noastră; pentru aceasta, pe unul ca acela după cuviinţă trebuie a-l izgoni ca pe un vrăjmaş de obşte, ca [pe] unul ce urmează balaurului celui din Rai, care, împotriva lui Dumnezeu grăind, pe Eva o a amăgit".

[133] A zis însă şi Sfântul Chiril: „Deşi prea multe patimi sufleteşti sunt întru noi, una însă mai vârtos decât celelalte, mai afară de cuviinţă şi tuturor nesuferită este, căreia şi Însuşi Dumnezeu îi stă împotrivă: aceasta este mândria, care are soră lăcomia de avere, adică cea care voieşte să aibă cu nesaţ. Aceste două prăpăstii ale sufletelor şi porţi ale pieirii sunt vrednice de focul cel nestins. Cine nu fuge de cel mândru? Cine nu se leapădă de cel ce cu mână nesăţioasă adună venituri în bani şi care se lăcomeşte să aibă mai mult decât toţi". Şi Isihie zice: „«Nu doream, zice, să am învoială de prieteşug cu aceştia, căci de cele mai multe ori masa se ia ca un zălog de iubire». De nevoie dar, pe cel nesăţios cu inima, adică pe cel lacom de averi, împreună l-a împleticit cu cel mândru, căci nimeni nu va putea avea nişte prieteni ca aceştia, amândoi fiind iubitori de sineşi".

[134] A zis însă Chiril: „*Peste cei credincioşi*, adică către cei sfinţi, *ca să şadă ei împreună cu mine*, adică împreună a fi şi împreună a ne sfătui la cele trebuincioase. Că aleasă

Cel ce umblă în cale fără prihană, acela îmi slujea.

„Cel ce petrecea viață neprihănită, zice, acela îmi era slujitor", că se cuvine a avea cineva nu numai prieteni buni, ci și slujitori buni; pentru aceasta a zis Solomon: *Un slujitor înțelept este primit de împărat* (Pilde 14: 35). Iar Sirah a zis despre cel înțelept și temător de Dumnezeu: *În mijlocul celor mari va sluji* (Sirah. 39: 4).

9. Nu a locuit în mijlocul casei mele cel ce face mândrie;

Mai sus David a zis despre prietenul mândru, iar aici zice despre slujitorul mândru, că unul ca acesta nu locuia în palatul lui. Însă slujitori mândri sunt cei despre care zice Isaia: *Iar slujitorii nu vor mai spune: „Taci!"* (Is. 32: 5).

cel ce grăiește nedreptăți, nu s-a îndreptat înaintea ochilor mei[135].

„Cel ce grăia lucruri nedrepte, acela nu isprăvea cele ce le dorea și se silea să le facă și nici nu se îndrepta înaintea ochilor mei".

10. În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului,

„Dimineața, zice, adică nu în vremea beției cei de vin, nici în vremea mâniei, când mintea, întunecată fiind, greșește, ci în vremea când eram treaz și luător-aminte, atunci omoram pe păcătoși, dar nu ai pământului întreg, ci numai ai acelui pământ care era sub stăpânirea mea, și nu pe toți împreună, ci când pe unul, când pe altul", după dumnezeiescul Isidor[136].

ca să pierd din cetatea Domnului pe toți cei ce lucrează fărădelegea.

---

bunătate este omului sfătuitorul cel bun, că cinstit și vrednic de râvnit îl face, rânduind el unul ca acesta la orice fel din cele trebuincioase și spre mântuire a învăța cele de folos". Și Isihie încă zice: „Nu e destul să ne întoarcem fața dinspre cei răi, ci să ne facem plăcuți celor buni, încât ochii spre dânșii să-i întindem, care însușire este a celor iubitori față de cei iubiți ai lor".

[135] „A face mândrie este a lucra toate cu trufie; ar putea zice însă: «Nu locuia în inima mea cuget de mândrie»", după Marele Atanasie.

[136] Pentru aceeași, Isidor Pelusiotul adaugă: „Și cu mână și cu socotință curată dar mă întrarmam asupra celor ce păcătuiau lui Dumnezeu, și nici beția de vin, nici cea de mânie nu puteau face socoteala să greșească".

„Omoram, zice, pe cei păcătoşi pentru următoarea pricină, adică pentru ca cu totul să pierd pe cei fără de lege"; precum am zice: „Văzând cei fără de lege pedeapsa cea atât de aspră ce o suferă păcătoşii, să se ruşineze şi să nu se mai arate", după dumnezeiescul Maxim. Iar după mai înalta înțelegere, prin *pământ* se înțelege trupul şi cele trupeşti, pentru că şi acestea sunt pământeşti, iar *păcătoşi ai pământului* celui de acest fel sunt cugetele cele rele. „Deci, zice David, când lumina soarele şi lumina Sfântul Duh în sufletul meu – că aceasta este dimineața cea gândită –, atunci ucideam toate cugetele cele pătimaşe care izbucneau din trupul meu cel pământesc şi din cele pământeşti". Iar *cetate a Domnului* cu adevărat se înțelege sufletul, că acesta este casa Sfântului Duh, precum zice Sfântul Atanasie[137].

---

[137] Iar Marele Vasile zice: „E limpede că aceasta s-a zis în ghicitură: «Că doar nu în fiecare început al zilelor îmi spurcam mâinile cu sânge omenesc», nu aceasta o zice cuvântul, că aceasta ar fi o pângărăciune, încă ar fi şi de necrezut. Dar ce este aceasta ce zice? Să auzim mai cu înțelegere, ca să nu prihănim prooroceştile cuvinte cu minciuna. *Cetatea Domnului* este alcătuirea firii omeneşti, iar *păcătoşii pământului* sunt gândurile cele rele, despre care zice Mântuitorul că dinăuntru, din inimă ies (Matei 15: 19). Pe aceşti păcătoşi ai pământului, adică gândurile cele ce ies din pământescul trup, după fiecare cugetare de la Dumnezeu, cel ce s-a curățat pe sineşi le nimiceşte cu totul. Că zori şi *dimineață* în suflet se face în fiecare răsărit al mântuitoarei arătări, întru care trebuie să se piardă toate gândurile cele ce lucrează fărădelege. Că de nu se vor curma pornirile sufletelor către păcat, cele mai dintâi patimi urmează a spori în lucrare gândurile. Aceasta dar o zice David: «Gândurile cele pătimaşe şi păcătoase, cele ce odrăslesc din pământescul trup, cu rugăciunile cele de dimineață şi cu starea-înaintea lui Dumnezeu le omoram şi cu lumina cunoştinței şi cu arătarea cea prin mărturisire patimile trupului le judecam şi le pierdeam, [asemenea] şi gândurile cele făcătoare de fărădelege din inima mea; că aceasta e cetatea Domnului - casa Sfântului Duh»". Zice însă purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Trebuie dar ca noi să fim nu numai ucigaşi ai patimilor celor trupeşti, ci şi pierzători ai pătimaşelor gânduri din suflet; că *păcătoşi ai pământului* sunt trupeştile patimi, iar cei ce lucrează fărădelegea şi care sunt pierduți în cetatea Domnului sunt gândurile sufletului, cele ce omoară, precum şi zice: «Ucideam, zice, pe cei păcătoşi pentru a se pierde cei fără de lege»". „Iar *dimineața*, după Apollinarie, însemnează sârguința şi graba, după cea zisă: *Şi a trimis Domnul Dumnezeul Părinților noştri, prin mâna proorocilor Săi, cu mânecare, pe îngerii Săi* (II Paralip. 36: 15). Iar osebirea de cei răi este legiuită: *Stârpiți*, zice, *pe cei răi din mijlocul vostru!* (Deut. 19: 19; 17: 7)". A zis însă şi Isihie: „Cetatea lui Dumnezeu este cea întru care sunt şi locuiesc toți sfinții cărora de folos le este ca păcătoşii să fie scoşi din mijlocul lor, ori leneşii, sau ucigaşii, ca întru nimic să nu-i vatăme pe dânşii cu împărtăşirea". Iar Grigorie al Nyssei, în *Omilia 12* la Cântarea Cântărilor, zice: „Toate gândurile [cele rele] sunt lucrate de fărădelege".

CATISMA 14

PSALMUL 101

Rugăciunea săracului când se mâhneşte şi înaintea Domnului varsă rugăciunea sa.

Suprascrierea numeşte aici *sărac* pe omul ce are trebuinţă de ajutor; acestuia dar zice că i se potriveşte rugăciunea psalmului acestuia: adică psalmul acesta îl zice atunci când se mâhneşte, când se împuţinează adică cu sufletul în vremea bântuirii nevăzuţilor vrăjmaşi, aducând rugăciunea sa înaintea lui Dumnezeu. „Că voi vărsa, zice, înaintea Ta rugăciunea mea", pe care, tâlcuind-o apoi, zice: *Necazul meu înaintea Ta îl voi spune* (Ps. 141: 2). Însă psalmul acesta l-a scris mai ales pentru sineşi, pentru vremea când era gonit şi se împuţina cu sufletul şi pentru aceasta se ruga lui Dumnezeu. Însă psalmul are printre altele[1] şi proorocii despre Hristos semănate.

---

[1] După Teodorit însă: „Psalmul acesta prooroceşte ticăloşirea Evreilor cea din Babilon şi întoarcerea cea de acolo; spune însă şi despre chemarea neamurilor". Iar Grigorie al Nyssei zice: „*Rugăciunea săracului*; ca să înţelegem de ce suntem săraci, de multe ori avem trebuinţă de suirea cea către Dumnezeu; că nu vom veni în dorirea adevăratelor bunătăţi, nu vom înţelege sărăcia noastră care este întru noi, şi de se va face tăria rugăciunii oarecum însufleţită şi înlăuntru aşezată [ἐνδιάθετοσ; vezi nota noastră de la Ps. 104: 19, unde se vorbeşte de ἐνδιάθετοσ λόγοσ şi lucrarea acestuia; aici, în cazul rugăciunii, este aproape acelaşi lucru: propriu-zis; Sfântul Grigorie vorbeşte de rugăciune ca lucrarea firească a omului, ce-şi foloseşte puterile şi raţiunile sădite în el de Dumnezeu ca pe cele mai fireşti şi proprii lucrări ale firii] şi vom cunoaşte de ce suntem săraci şi nu ne vom opri zăbovindu-ne pentru cele ce le dorim: aşa se va revărsa rugăciunea noastră, încât în loc de glasuri vom întrebuinţa lacrimi; că rugăciunea este vorbire a minţii către Dumnezeu". Iar Teologul Grigorie zice în versurile iambice: „Cererea o socoteşte pentru cele de lipsă, /iar rugăciunea să fie pentru cele mai bune". Iar Didim zice: „Tot cel ce cere ceva, este sărac, neavând ceea ce cere, spre a dobândi aceasta vine prin cerere; iar tot cel ce se roagă lui Dumnezeu cere împărtăşirea celor bune, neputând a o avea de la sineşi; pentru aceasta şi toţi către Dumnezeu suntem săraci. Deci David, deşi era mare şi împărat, era însă sărac întru cele ce se dau de la Dumnezeu; pentru aceasta, cunoscându-se pe sineşi cum de multe ori de toate cele ce se dau de la Dumnezeu este lipsit, se umplea de

1. Doamne, auzi rugăciunea mea şi strigarea mea la Tine să vie!

Rugăciune zice aici pe ceea ce se aduce prin gură, iar *strigare* zice pe ceea ce se face cu mintea, din inimă. Iar Simmah a tălmăcit în loc de *strigare* „suspin". Însă strigarea cea de acest fel vine la Dumnezeu când I se face auzită, şi se face auzită când este plăcută lui Dumnezeu[2].

2. Să nu întorci faţa Ta de la mine,

„Să nu Te întorci, zice, o, Doamne, dinspre mine ca dinspre un nevrednic ce sunt", care lucru, adică întoarcerea feţei, obişnuiesc să-l facă cei ce nu vor să asculte pe cei ce se roagă[3].

în orice zi mă necăjesc, pleacă către mine urechea Ta.
3. În orice zi Te voi chema, degrab mă auzi.

„Nu numai acum Te rog să nu Te întorci, ci în tot timpul vieţii mele, mai ales în necazurile mele, că atunci este trebuinţă de mai mult ajutor". Iar despre plecarea dumnezeieştii urechi am spus şi în Psalmul 15, tâlcuind aceasta: *Pleacă urechea Ta către mine*, şi în Psalmul 85, adică la aceasta: *Pleacă, Doamne, urechea Ta*[4].

---

mâhniciune, încât foarte se întrista". Şi Eusebie zice: „Tot cel afierosit lui Dumnezeu, sărac fiind de lucrurile vieţii, iar la Dumnezeu este bogat, se mâhneşte întristându-se pentru răutatea şi pieirea celor mulţi; precum era cel ce zice (adică Miheia): *Vai mie, că a pierit cel evlavios de pe pământ şi cel ce îndreptează întru oameni nu se află!* (Mih. 7: 2); însă, cu toate acestea, săracul, mâhnindu-se şi întristându-se, află pentru sine doftorie vindecătoare a patimii – şi aceasta era rugăciunea cea către Dumnezeu, pe care singură o avea mângâiere".

[2] Iar Didim zice că acestea [rugăciunea şi strigarea] sunt bunătăţile cele de temelie, pe care şi lui Dumnezeu I se cuvine a le da, şi celor ce le cer foloseşte a le lua. [Rugăciunea şi strigarea în osebite chipuri este ceea ce este mai plăcut lui Dumnezeu, fiind în acelaşi timp, paradoxal, şi nişte bunătăţi vrednice de dobândit celor ce le caută cu osârdie.]

[3] Iar Eusebie zice: „Lucru de cutezare este a zice *să nu întorci*, că, cel ce nu se ştie vinovat pe sine cu vreun rău şi faptele sale arătându-le, acela [poate] zice aceasta, [dar] şi cel ce cere cele spre trebuinţă".

[4] „Aici trebuie să se zică cele ale lui Isaia, după Eusebie, adică *în necaz ne-am adus aminte de Tine* (Is. 26: 16). Însă trebuie ca, mai-nainte de a ne necăji, să ne zdrobim în rugăciuni, şi nu numai în vremile cele întâmplătoare [la Biserică, la pravilă sau când ne aducem aminte]; că sfântul se roagă nu ca să nu se necăjească – căci aceasta nu se poate –, ci ca, necăjindu-se, să nu se biruiască şi ca, întru nădejde bucurându-se, să sufere necazurile; iar *a pleca Dumnezeu urechea Sa* se zice pentru că puterea omenească şi

4. Că s-au stins ca fumul zilele mele

„Auzi-mă degrab, Doamne, zice, pentru că sărăceşte şi leşină sufletul meu"; iar în altă parte zice: *Degrab auzi-mă, Doamne, că a lipsit duhul meu* (Ps. 142: 7). „Au pierit, zice, ca fumul zilele mele, adică au trecut şi au pierit ca un fum anii vieţii mele".

şi oasele mele ca uscăciunea s-au uscat.

În loc de *uscăciune*, Simmah a zis „tăciune ars". „Şi înseşi oasele mele, zice, s-au uscat ca un tăciune ars, pârjolindu-se de focul ispitelor". Iar după o înţelegere mai înaltă [anagogic], prin *oase* se înţeleg cugetele care întăresc şi ţin sufletul, precum oasele ţin trupul. „Cugetele acestea însă, pârlite de ispitele şi de înfocarea patimilor sufleteşti, zice, s-au făcut slabe şi neputincioase"[5].

5. Pălit* am fost ca iarba şi s-a uscat inima mea,

„Ca iarba, zice, când se păleşte şi se veştejeşte, aşa şi eu, rănindu-mă de patimi, m-am veştejit cu inima, pentru că n-am dobândit nicio mângâiere care să-mi răcorească văpaia patimilor mele".

încât am uitat să mănânc şi pâinea mea.

„Am pierdut, zice, pofta mâncării pentru multa mea întristare", căci cei vechi pofta mâncării o numeau aducere-aminte de hrană, iar nepofta, uitare[6].

---

strigarea nu ajung la înălţimea Dumnezeirii Lui; pentru aceasta Însuşi oarecum pogorându-Se din mărirea Sa, Îşi pleacă auzul la cei ce se învrednicesc a fi ascultaţi".

[5] Iar Teodorit zice: „Relele-întâmplări, cele ce urmează, le povesteşte ca şi făcute şi zice: «Asemenea cu fumul se va topi vremea vieţii, şi că din întristare trupul se va face tăciune uscat, ca de o învăluire oarecare de foc cuprinzându-se»; că aşa şi Achila a tâlcuit: «Şi oasele mele zăcând, ca o ardere s-au pârjolit»". A zis însă şi Isihie: „Ce este *uscăciunea*? Simmah a arătat, căci a tălmăcit-o aşa: «O rămăşiţă de ardere» (adică tăciune). Că precum lemnul cel ars, de nu vom purcede să-l stingem, degrab se sfărâmă cu lesnire, aşa şi sufletul, împreună-aprinzându-se cu patimile cele lumeşti, de nu va dobândi pe Dumnezeu, Care cu iubirea de oameni le stinge arderea, lesne se strică; şi pentru aceasta dar s-a rugat, ca degrab a se auzi de Dumnezeu". Iar Marele Atanasie: „Prin *oase* a înţeles toată puterea slujirii Evreilor cea după lege; iar aceasta era arhieria, biserica, jertfele şi autonomia [αὐτονομία] neamului".

* ἐπλήγη = lovit, rănit, pălit; nuanţele ies în evidenţă în tâlcuire.

6. De glasul suspinului meu, s-a lipit osul meu de carnea mea.

„De glasurile suspinului meu, zice, s-au lipit oasele mele de carnea mea"; căci adevăratul suspin usucă şi topeşte tot seul care se află între oase şi între cărnuri. Unii însă prin carne înțeleg pielea: „Oasele mele, zice, s-au lipit de pielea mea, fiindcă şi cărnurile cele dintre oase şi piele s-au mistuit de întristare".

7. Asemănatu-m-am cu pelicanul din pustie,

„M-am făcut asemenea, zice, cu pasărea numită pelican, care fuge de petrecerile cu oamenii şi caută singurătate, fiind o vietate iubitoare de pustie"[7].

făcutu-m-am ca corbul de noapte din ruine.

Corbul de noapte este o vietate fricoasă, pentru aceasta, fugind de oameni, locuieşte în case stricate şi părăsite de oameni, căci aşa se numesc ruinele. „Aşa, zice, şi eu, fugind de oameni, locuiesc prin colibe pustii". Ori se

---

[6] A zis însă Teodorit: „Asemenea ierbii m-am stins, şi floarea cea de mai-nainte am pierdut-o, şi pofta a toată hrana o am lepădat, şi de buna-petrecere cea de mai-nainte cu totul m-am golit; că de topirea cea din întristare mi s-a uscat trupul şi peste oase goale este întinsă pielea mea". Iar Isihie zice. „Pâinea sufletului nostru este cuvântul lui Dumnezeu: că precum pâinea cea din pământ hrăneşte trupul, aşa cuvântul cel din cer hrăneşte ființa [οὐσία] sufletului; deci această pâine este cea pe care o a uitat adică a o lucra, că şi mâncarea pâinii celei gândite este lucrare, că Domnul a arătat aşa, zicând apostolilor: *Lucrați nu mâncarea ceea ce piere, ci pe ceea ce rămâne în viața veşnică!* (Ioan 6: 27); prin urmare, inima celui ce nu mănâncă pâinea acestuia se răneşte ca iarba şi se usucă; că precum iarba se păleşte şi se usucă atunci când se răreşte ploaia de deasupra ei, tot aşa şi inima, când boleşte de lipsa dumnezeiescului cuvânt, atunci se răneşte şi se usucă, neputând a odrăsli floare de faptă bună". Aceleaşi le zice şi Teodorit.

[7] Iar Sfântul Maxim zice: „Domnul Se aseamănă cu pelicanul, căci această vietate îşi face cuibul pe pietre prăpăstioase, temându-se ca nu cumva cineva să-i strice cuibul, iar şarpele, neputând a se sui în cuibul lui, pândeşte din ce parte suflă vântul şi de acolo îşi varsă otrava către cuib, când lipseşte pelicanul, şi aşa sunt omorâți puii lui; iar pelicanul, venind şi văzându-şi puii morți, zboară în înălțime deasupra cuibului şi, lovindu-şi tare coastele cu aripile, sloboade picături de sânge, iar acelea, picând către pui, le dau putere făcătoare de viață şi aşa îi înviază pe pui. Pelicanul este Hristos, puii sunt strămoşii cei întâi-zidiți, cuibul este raiul, iar şarpele este Diavolul, care şi-a suflat veninul prin neascultare întru cei întâi-zidiți şi i-a omorât; iar Hristos, înălțându-Se pe Cruce şi împungându-Se cu sulița, a picat sângele Lui cel izvorâtor de viață şi aşa ne-a înviat pe noi". Pentru aceasta se cântă şi într-un tropar al înmormântării: „Ca un pelican, din rănită coasta Ta, Cuvinte, pe morții, fiii Tăi, i-ai înviat, picături de viață pe ei picând".

înțelege și altfel: corbul de noapte, locuind prin case pustii, noaptea i se face frică și strigă, pentru aceasta se și numește corb de noapte. „Tot așa, zice, și eu strig noaptea către Tine, Dumnezeule, temându-mă ca nu cândva să vină vrăjmașii asupra mea".

8. Privegheat-am și m-am făcut ca o pasăre singuratică pe acoperiș.

„Am privegheat, zice, ca o păsăruică mică, care, pentru frica de care e cuprinsă, priveghează noaptea petrecând singură pe acoperișul caselor"[8].

9. Toată ziua m-au ocărât vrăjmașii mei și cei ce mă lăudau asupra mea se jurau.

„În tot timpul, zice, vrăjmașii cei ce mă goneau mă ocărau, prihănindu-mă că sunt fricos și ticălos, jurându-se că-mi vor vrăjmăși viața". Ori „se jurau asupra primejdiilor mele, după Atanasie și Eusebie, zicând așa: «O, de n-am pătimi și noi cele ce a pătimit David, măcar de nu ne-am face și noi ca dânsul!" Unii însă, zicerea aceasta o înțeleg ca zisă mai-nainte de Hristos, prin Proorocul, către Petru, care s-a jurat că nu știe pe omul Acela, adică pe Hristos[9].

10. Că cenușă ca pâinea am mâncat și băutura mea cu plângere am amestecat,

„De gândeam, zice, să mănânc, amestecam pâinea mea cu cenușă, adică cu spuză caldă; iar apa pe care o beam o amestecam cu plângeri și cu lacrimi; că

---

[8] Zice însă Teodorit. „Multe pilde întrebuințează, după cuviință voind să arate relele sale întâmplări. Iar prin fiecare pasăre din cele zise își arată temerea și lipsa Purtătorului de grijă. Că și pasărea, pentru nevoință, gonește de la sineși somnul și corbul cel de noapte, fugind de casele cele locuite, năzuiește la cele pustii și părăsite". Zice însă și Isihie: „Minunat rod de priveghere a arătat nouă, că aceasta ne face pe noi ca o pasăre singuratică pe acoperiș, care unora li se pare a fi lucru de defăimat, dar însă este o petrecere aleasă și fericită; că cel ce trece în singurătate ca pasărea nu se îngrijește nici de hrană, nici de îmbrăcăminte, nu se teme nici de vrăjmășire, pentru că locuiește pe acoperișuri [δώματί sau: locuri înalte] și este mai presus de cei ce-l vrăjmășesc. Să înțelegi însă că, cu adevărat, acel acoperământ, așa cum îl zice și cântătorul de psalmi, este cel despre care Domnul, povestind despre sfârșitul lumii, a zis: *Cel ce va fi pe acoperișul casei, să nu se pogoare să-și ia haina sa* (Luca 17: 31) (adică cel ce este întru înălțimea nepătimirii și a vederii, să nu se pogoare cu gândul către ceva din cele pământești)".

[9] Iar Isihie zice. „Cei ce păreau a fi prieteni, mai rele decât vrăjmașii făceau, că laudele și jurămintele cele asupra mea le prefăceau".

așa făceam în covârșitoarele mele rele-întâmplări: nesuferind să pun în gură-mi hrana fără întristare". Ori se înțelege că „cenușa o mâncam în loc de pâine și băutura o amestecam cu lacrimi și așa o beam". Și când făcea David aceasta? Atunci când toți ceilalți, mâncând hrană, se bucurau și se veseleau, vreme în care el cădea cu fața în jos, și, avându-și gura pe pământ, trăgea colbul cu răsuflarea sa, frământându-l cu lacrimi[10]. Prin urmare, cu aceste cuvinte a vrut să arate dureroasa lui viață pe care o petrecea.

11. De către fața urgiei Tale și a mâniei Tale; că, înălțându-mă, m-ai doborât.

„Aceste lucruri întristătoare de mai sus, zice, mi s-au întâmplat din pricina urgiei Tale, Doamne, adică pentru că Tu m-ai urgisit; m-ai urgisit însă pentru că eu Te-am amărât cu păcatele mele", după zicerea lui Isaia: *Tu Te-ai mâniat și noi am păcătuit* (Is. 64: 4), adică, „pentru că noi am păcătuit, Tu Te-ai mâniat". Iar prin *fața urgiei* se înțelege însăși urgia. „Și, pe lângă acestea, mi-au urmat mie și altele, pentru că Tu, Doamne, după ce mai-nainte m-ai înălțat, când bine-viețuiam, apoi m-ai zdrobit la pământ, pentru că ai îngăduit ca să cad". Asemenea este zicerea aceasta cu aceea ce zice: *Și, înălțându-mă, m-am smerit* (Ps. 87: 16).

12. Zilele mele ca umbra s-au plecat și eu ca iarba m-am uscat.

„Anii vieții mele, zice, au trecut și s-au pierdut în grabă, precum și umbra degrab se face nevăzută". Și în altă parte același a zis: *Omul, deșertăciunii s-a asemănat, zilele lui ca umbra trec* (Ps. 143: 4). Și *m-am uscat*, zice, *ca iarba*, precum a zis mai sus, că *s-a uscat* adică *inima mea*, iar aici zice că s-a veștejit tot, ca de oftică[11].

---

[10] Pentru aceasta zice altul: „Cei ce se află în covârșitoare rele-întâmplări s-au obișnuit ca, de-și vor aduce aminte cândva de hrană, să-și presare cenușă pe pâine, și așa cu lacrimi să o mănânce, ba și nici hrana care se aduce nu suferă a o mânca fără mâhnire. «Aceasta, zice, și eu o făceam»; însă David, zicând acestea, își însușește luiși primejdiile cele întâmplate poporului pe locul Ierusalimului". Zice Teodorit: „Asemenea cu acestea sunt și cele zise în Psalmul 79: *Hrăni-ne-vei pe noi cu pâine de lacrimi? Și ne vei adăpa cu lacrimi întru măsură?*; însă prin acestea arată covârșirea durerii: că, dacă vremea mâncării era plină de durere, cu neputință ar fi fost să fie slobodă de aceasta vreo altă vreme, «căci cu aceste rele mă înviforam, fiindcă Tu, Stăpâne, ai pornit urgia Ta asupra mea»". Și Sevir încă a zis: „Nici vremea odihnei nu o făcea fără fericita și după Dumnezeu plângere".

[11] Iar Marele Atanasie zice: „Zicerea *eu* este în loc de «poporul», că și-l însușește luiși [se asociază cu el, am zice noi], precum am zis, și toate ale poporului". „La înseși apusurile

13. Iar Tu, Doamne, în veac rămâi, iar pomenirea Ta în neam şi în neam.

„Lucrurile mele, zice, adică cele omeneşti, sunt lesne-schimbătoare şi nestatornice, iar Tu, Doamne, eşti totdeauna neschimbat şi pururea-vecuitor şi pomenirea Ta este fără sfârşit, atât în neamul poporului celui vechi, al Evreilor, cât şi în neamul poporului celui nou, al Creştinilor[12]".

14. Sculându-Te Tu, vei milui Sionul; că vremea este să Te milostiveşti spre el, că a venit vremea.

După cuvântul cel de dinainte, proorocia aceasta se înţelege ca zisă despre Ierusalimul cel simţit; că adică după ce s-a sfârşit hotărâta vreme a robiei, iarăşi Se va milostivi Dumnezeu asupra Sionului, pentru că a venit vremea cercetării lui, care şi aceasta s-a proorocit; iar după adâncimea cuvântului, proorocia aceasta se înţelege pentru Noul Sion, precum zice Didim, adică pentru Biserica credincioşilor: „Că Tu, Hristoase, sculându-Te din morţi, precum zice Isihie, vei milui adunarea apostolilor şi a Creştinilor, celor ce prin apostoli au crezut, şi o vei ajuta, fiindcă i-a ajuns vremea în care cer apărarea şi ajutorul Tău: căci toţi vrăjmaşii cei simţiţi şi gândiţi se pun împotrivă"[13].

15. Că bine au voit robii Tăi în pietrele lui şi de ţărâna lui le va fi milă.

„Pentru că robii Tăi, Doamne, zice, apostolii, au gătit pietrele zidirii acestui Sion nou, adică ale Bisericii, cele mai tari şi mai iscusite spre buna-cinstire şi spre fapta bună, ale căror potriviri şi uniri fac zidirea Bisericii, încă şi de ţărâna

---

vieţii (zice Teodorit) mă aflu şi mă asemăn cu umbra ce se apleacă şi se sfârşeşte, încă cu uscăciunea ierbii mă aseamănă, ce aşteaptă mâinile secerătorilor". A zis încă şi Isihie: „Să nu ne înălţăm dar pentru lucrurile cele lumeşti: că pentru aceasta pe noi Proorocul ne-a numit umbră şi iarbă, ca pentru nimic din cele de acum să ne bizuim, ştiind putrejunea şi vremelnicia lor".

12 Iar Teodorit zice: „Dar eu am şi firea într-acest fel şi încă m-a înjugat cu atâtea primejdii, iar Tu, pururea-vecuitor fiind şi veşnic, cu lesnire mi-ai dăruit oarecare schimbare din aceste rele". Şi Eusebie: „Iar Tu, Doamne, nimic muritor şi stricăcios având, în veac rămâi pururea, întru aceleaşi şi Acelaşi fiind".

13 Eusebie zice: „Care este vremea aceasta şi de trei ori dorită? Cea a învierii Domnului".

Bisericii le va fi milă şi vor purta grijă, adică de cei ce vieţuiesc într-însa mai neputincioşi şi mai pământeşte"[14].

16. Şi se vor teme neamurile de numele Domnului şi toţi împăraţii pământului de slava Ta.

„Neamurile, zice, se vor teme de numele lui Hristos, atât pentru semnele şi minunile cele săvârşite de Dânsul, cât şi de cele lucrate de ceilalţi cu numele Lui; încă şi toţi împăraţii lumii se vor teme de slava Ta". Se înţeleg însă prin *neamuri* aceia care au crezut dintre neamuri, iar prin *împăraţi* asemenea, cei ce au crezut în Hristos[15].

17. Că va zidi Domnul Sionul şi Se va arăta întru slava Sa.

„Cu adevărat, zice, va zidi şi va alcătui Domnul Sionul cel Nou, Biserica, şi iarăşi Se va arăta în a doua şi slăvita Lui venire, după Apollinarie, când va veni cu putere şi cu slavă multă", precum Însuşi a zis în Evanghelie[16].

---

[14] Iar după Hrisostom şi Teodorit, cuvântul acesta se zice ca de către Evreii cei robiţi: „De trei ori dorit, zice, ne este nouă Sionul; măcar de s-ar fi făcut şi pustii, iubite ne sunt pietrele cele rămase, spre pomenirea ţărânii celei făcute din prădăciune şi surpare, milostivire trezesc în noi". Iar altul adaugă că şi *ţărâna*, adică cei din popor care vieţuiesc mai pământeşte, îi zice că sunt vrednici de milostivire, că rămăşiţa Iudeilor care se va mântui prin Ilie este păzită pentru ziua cea mai de pe urmă.

[15] Cuvântul înseamnează aici cu prisosinţă schimbarea, şi cea a tuturor neamurilor, şi a împăraţilor, pe ale căror schimbări, pe unele le vedem că s-au făcut, iar altele nădăjduim să se facă. Că încă nu vedem toate supuse Lui, şi negreşit că tot pământul se va supune Lui (I Cor: 15. 28). Ori *împăraţi* a zis în loc de împărăţie, căci nu este niciun neam sau împărăţie care să nu se închine slavei lui Hristos, ori peste tot, ori în parte. Iar Isihie zice: „Bine a zis că *se vor teme*, căci atunci neamurile nu aveau frica Lui; iar după ce a poruncit apostolilor: *Învăţaţi toate neamurile!*, atunci şi împăraţii pământului s-au temut. şi nu unii, ci toţi; pentru aceasta vei zice că împreună cu împăraţii se zic şi drepţii; că aceştia sunt de sineşi hirotoniţi [adică cei care s-au ales singuri], dar mai vârtos de Dumnezeu sunt hirotoniţi împăraţi, pentru că îşi stăpânesc îndulcirile şi au păzit nestricat chipul cel împărătesc [socotesc că e vorba de drepţii cei de dinaintea arătării lui Hristos]". Iar Apollinarie zice: „Şi atunci cu adevărat se va întâmpla, căci deşi împăraţii pământului nu au primit întâia venire a Domnului, va fi însă că la slăvita a doua venire a Lui vor vedea slava Lui".

[16] Va zidi Domnul Sionul, Biserica, după care s-au zidit neamurile prin credinţă, şi atunci Se va slăvi întru ele. Zice încă Isihie: „Vezi că pricina supunerii împăraţilor şi a cunoştinţei neamurilor este zidirea Sionului (adică a Bisericii), pe care Hristos, nu cu pietre, ci cu minuni şi cu daruri duhovniceşti şi cu Taine a slăvit-o".

18. Căutat-a spre rugăciunea celor smeriți, nu a defăimat cererea lor.

„Domnul, zice, a căutat spre rugăciunea celor ce cugetă smerit și nu a trecut cu vederea cererea lor"[17].

19. Să se scrie aceasta întru alt neam, și poporul ce se zidește va lăuda pe Domnul;

„Rugăciunea aceasta, zice, adică psalmul acesta, după Apollinarie, unde se suprascrie *Rugăciunea săracului*, aceasta, zic, să se rânduiască și să se dea altui neam, adică neamului poporului celui nou al Creștinilor", precum tâlcuiește Chiril; căci poporul cel vechi, al Iudeilor, nu a crezut proorocirile cele ce se cuprind într-însa despre Hristos, iar Noul popor, al Creștinilor, va crede și va lăuda pe Hristos, că acesta este, după Teodorit, cel ce se zidește, despre care zice Pavel că este *zidirea cea nouă în Hristos* (II Cor. 5: 17); și nu a zis „cel zidit", ci *cel ce se zidește*, pentru că cei ce cred în Hristos se vor zidi până la sfârșitul lumii și se vor adăuga. Iar prin *zidiri* se înțelege nu înființarea, ci prefacerea spre mai bine de la necinstirea de Dumnezeu la buna-cinstire și din răutate întru faptă bună[18].

20. Că a privit dintru înălțimea cea sfântă a Lui, Domnul din cer pe pământ a privit,

„Domnul, zice, S-a plecat din sfântă înălțimea Sa cea din cer, rămânând sus și arătându-Se jos", fiindcă obiceiul celor ce se pleacă este să rămână sus și să se arate jos, după Chiril și Isihie. S-a arătat însă Domnul jos prin înomenire; iar *înălțime sfântă* numește cerul ori înălțimea Dumnezeirii. Și zice din nou că S-a

---

[17] Iar Isihie zice: „Prin *smeriți* zice arătat pe cei smeriți-cugetători, despre care Însuși Domnul zice: *Spre cine voi căuta, dacă nu spre cel smerit și liniștit și care se cutremură de cuvintele Mele*? (Is. 62: 2), prin care însemnează pe apostoli".

[18] Iar Teodorit zice: „Această facere de bine să o facem scrisă pentru veacuri, ca și cei ce vor fi să se învețe iubirea Ta de oameni". Iar Isihie zice: „*Aceasta* care? Sionul cel dintru alt neam, adică la cel al păgânilor. Că, neprimind-o Iudeii pe ea, adică pentru că Sionul nu a primit după cuviință taina ceea ce este într-însa, Biserica s-a scris maică a păgânilor (cf. și Ps. 86: 4), pentru care se potrivesc cele următoare: că s-a zidit poporul cel din păgâni cu alt început de facere, primind a doua naștere, cea din scăldătoare; că este obicei ca o astfel de înnoire să fie numită de dumnezeiasca Scriptură *zidire*. Și Pavel mărturisește despre Hristos, zicând: *Ca pe amândoi să-i zidească într-un om nou, pace făcând* (Ef. 2: 15)".

pogorât din cer pe pământ, prin privire şi cercetare, prin care a arătat pogorârea şi înfăţişarea Domnului[19].

21. Ca să audă suspinul celor ferecaţi şi să dezlege pe fiii celor omorâţi,

„Domnul, zice, S-a pogorât pe pământ, ca să audă suspinul drepţilor care suspinau pentru oamenii cei legaţi cu lanţurile şi funiile păcatelor şi pentru ca să dezlege din legăturile păcatului ori din robia dracilor pe fiii celor omorâţi, adică ai celor ce au pierit cu păcatele lor"[20].

22. Ca să vestească în Sion numele Domnului, şi lauda Lui în Ierusalim,

„Domnul, zice, S-a pogorât ca să propovăduiască în Muntele Sionului numele Părintelui Său, adică cum că este Părinte al Unui Fiu adevărat şi firesc*"; despre Care Domnul a zis: *Arătat-am numele Tău oamenilor* (Ioan 17: 6). „Şi încă, zice, S-a pogorât să propovăduiască cinstea Părintelui Său, care era Însuşi numele Părintelui". Ori şi altfel: *laudă* zice pe ceea ce o lăuda adeseori Domnul, dând* toate lucrurile Sale Părintelui Său, zicând că de la El a fost trimis; apoi le zice şi vremea când le propovăduia acestea[21].

---

[19] Iar Atanasie zice: „Ne arată aici pricina chemării neamurilor; iar aceasta este arătarea Mântuitorului nostru, Hristos, pe care o a făcut plecând cerurile". A zis încă şi Apollinarie: „S-a plecat din înălţimea Sa cea sfântă, neîncetând nici a fi Sfânt, nici de a fi înalt".

[20] Iar după Chiril şi Atanasie: „*Fii ai celor omorâţi* ar fi cei din păgâni; că părinţii lor au murit întru păcatele lor, idolilor slujind [după Chiril]". Iar Atanasie zice: „Şi care sunt *cei ferecaţi*, dacă nu aceia pe care urâtorul de bine demon i-a strâns cu lanţurile păcatelor?". Şi Isihie zice: „Toţi se aflau legaţi de păcat, fiecare cu legăturile păcatelor sale strângându-se, pe a căror întoarcere vestind-o Isaia, zice: *În urma Ta vor urma cei legaţi cu cătuşe de mâini şi vor trece către Tine şi se vor închina Ţie şi se vor ruga întru Tine* (Is. 45: 14), iar aceştia sunt şi *fiii celor omorâţi*, care au suferit moartea cea grea şi cumplită a slujirii idolilor". Frumos însă a zis şi Apollinarie: „Suspină întru pocăinţă cei ce poartă legăturile şi obezile răutăţii; căci, atunci când făceau răul cu dulceaţă, se ridicau uşor şi cu dulceaţă purtau obezile lor; iar când s-au depărtat de faptele răutăţii, se îngreuiază de însăşi deprinderea răului, după cuviinţă fiind ferecaţi; pentru aceasta şi suspină către Domnul, Cel ce poate să dezlege pe cei ferecaţi".

* De o fire cu El.

* Atribuind.

[21] Iar Isihie zice: „Nu ca [doar] până la cei de acolo să stea lauda şi vestirea lui Dumnezeu, adică Evanghelia, ci, ca de acolo începându-se, să se împartă în tot pământul.

23. Când se vor aduna popoarele dimpreună și împărații, ca să slujească Domnului.

„Atunci, zice, propovăduia Fiul numele și lauda Părintelui, când popoarele și împărații cei ce crezuseră se adunau împreună ca să slujească Lui, Care după Dumnezeire este Domnul". *Că în mijlocul adunării*, zice, *Te voi lăuda* (Ps. 21: 23). Iar prin *împărați* acum zice pe apostoli, nu numai pentru că ei au împărățit peste patimi și au stăpânit pe draci, ci și pentru că în urmă au fost cinstiți mai mult decât împărații, atât de către toată lumea, cât și de către împărați[22]. Pentru aceasta s-a și zis despre ei în Psalmul 44: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul.*

24. Răspuns-a Lui în calea tăriei Lui: Împuținarea zilelor mele spune-mi.

După ce mai sus David a plinit proorocia cea despre Hristos, aici continuă șirul cuvântului și zice că săracul cel ce s-a întristat, după Didim, către care se face rugăciunea psalmului acestuia, acesta, zic, *a răspuns*, zic adică către Dumnezeu; că prin *răspuns* trebuie să înțelegem aici un cuvânt simplu ce se face fără întrebare (căci termenul *răspundere* posedă ceva ce semnifică acest lucru*). Iar prin *calea tăriei* zice vremea, adică „săracul a grăit către Dumnezeu până când

---

Că zice Duhul Cel Sfânt prin Isaia: *Că din Sion va ieși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim, și va judeca între neamuri* (2: 5)".

[22] Pentru aceasta și împăratul Constantin, fiul Marelui Constantin, a zidit în Constantinopol o biserică vestită întru cinstea Sfinților Apostoli; și cinstitele moaște ale multor apostoli de prin osebite locuri le-a adus și le-a învistierit întru ea; iar în pridvorul acestei biserici a pus la mare cinste moaștele părintelui său, Marele Constantin, precum scrie dumnezeiescul Hrisostom. Și era acest întâi și mare împărat al creștinilor ca un portar și păzitor al bisericii pescarilor apostoli. Iar cuvintele dumnezeiescului Părinte sunt acestea: „Însuși cel îmbrăcat cu hlamida (adică împăratul) mergea ca să îmbrățișeze trupurile Sfinților acelora și, lepădând mândria, stătea rugându-se Sfinților, ca ei să stea înaintea lui Dumnezeu și a făcătorului cortului (credem că zice de Sfântul Apostol Pavel), și se ruga, stând înaintea pescarului și a celui încoronat cu coroana împărătească și a celorlalți. Îndrăzni-vei dar, spune, să zici mort pe Stăpânul, ale Cărui slugi, și după ce s-au săvârșit, sunt apărători ai împăraților lumii? (...) Că și aici, pe Marele Constantin, pentru mare cinste l-a socotit fiul său, Constantie, și l-a înmormântat înaintea ușilor pescarilor. Și cei ce sunt portari împărăției împăraților, aceștia sunt împărați la mormânturile pescarilor; iar aceștia, ca niște stâlpi ai locului, țin cele dinlăuntru, iar împărații, ca străini și vecini, au iubit a se afierosi porții curții lor (*Omilia 27* la Epistola a II-a către Corinteni)".

* Are și această conotație.

a avut putere şi n-a slăbit desăvârşit, nici n-a căzut cu totul de întristare". Şi ce a grăit? Acestea adică: „O, Doamne, arată-mi mie puținele mele zile pe care le voi mai trăi – aceasta fiind asemenea cu *fă-mi cunoscut, Doamne, sfârşitul meu şi numărul zilelor mele care este, ca să ştiu ce-mi lipseşte* (Ps. 38: 5-6) – fiindcă eu, zice, mă văd pe sinemi că sunt neputincios şi împuţinat cu sufletul şi îngreuiat, pentru aceasta socotesc că puțină este vremea vieţii mele, pe care mă rog să mi-o arăţi, Doamne, pentru ca să întrebuinţez mai cu osârdie purtarea de grijă a sufletului", după Didim[23].

25. Nu mă duce [ridica] pe mine întru înjumătăţirea zilelor mele,

Prin *ducere*, David zice despărţirea sufletului de trup, căci sufletul se ridică prin aer (adică în văzduh); iar *înjumătăţirea zilelor* este neîmplinirea, adică nerodirea zilelor vieţii, care s-au dat omului de la Dumnezeu pentru ca să lucreze şi să rodească fapte bune; că pentru aceasta s-au dat zilele vieţii, pentru ca oamenii să rodească şi să nu moară neroditori şi fără nicio faptă. Deci se roagă săracul şi împuţinatul cu sufletul să nu moară fără aducere de roadă, ci încă să vieze şi să aducă roade de fapte bune. Ori săracul zicea aceasta pentru cea zisă în Psalmul 54: *Bărbaţii sângiurilor şi ai vicleşugului nu-şi vor înjumătăţi zilele lor*, şi vezi acolo tâlcuirea acesteia[24].

---

[23] Iar după Teodorit se tâlcuieşte aşa, ca din partea celor robiţi: „Când vom dobândi, zice, întoarcerea, se vor aduna popoare şi împăraţi mirându-se de puterea Ta, adică atunci când vom avea o veselie atât de mare, încât să ne rugăm şi bunătăţii Tale, să ne dăruieşti nouă adăugire de ani, şi nu, înjumătăţindu-ne vremea, să ne dai morţii. Ori aşa socoteşte, o, Stăpâne, cât de scurtă e viaţa ce o avem şi să nu ne-o împarţi, nici să o osebeşti în jumătate robie şi jumătate întoarcere, ci degrab întoarce-ne". Iar Isihie zice: „Ceva de acest fel însemnând Hristos, zice: *A venit ceasul ca să Se slăvească Fiul Omului* (Ioan 12: 23), însemnând vremea Crucii, care vreme, de nevoie, se zice *cale a tăriei*: căci tăria Crucii este putere nemincinoasă, iar Învierea cea din morţi este cea care a făcut cale tăriei Crucii". Iar Atanasie zice: „Se ruga ca să ştie dacă va ajunge cu viaţa în zilele acelea în care urma a Se înomeni pe pământ Cel Unul-Născut".

[24] Iar Marele Vasile zice: „Plinindu-se hotarele vieţii, morţile năvălesc, pe care hotar, pentru fiecare dreaptă judecată a lui Dumnezeu le-a încheiat, acestea de departe şi mai-nainte văzând folosul cel pentru fiecare dintre noi". Iar Isihie zice: „*Ridicare* numeşte mutarea cea de aici, că aceasta este suirea sufletului. Aşadar se roagă să nu se mute neîmplinit întru fapta bună, prin viaţă desăvârşită înţelegând pe cea împlinită întru fapta bună, căci aceasta nu se măsoară cu lungimea timpului: «Căci atunci voi fi luat plin de zile, ca şi Avraam» (cf. Fac. 25: 8), când mă voi împlini cu cunoştinţa adevărului şi a faptei bune". Iar Atanasie zice: „Prin *înjumătăţirea zilelor vieţii sale* înţelege aceea că n-a ajuns să privească arătarea lui Hristos. Drept care se ruga să i se împlinească toată vremea lui şi, de ar fi fost cu putinţă, să i se întindă viaţa sa, ca doar de s-ar învrednici să vadă însăşi plinirea lucrurilor, ca astfel să se poată împlini toată viaţa sa".

în neamul neamurilor anilor Tăi.

Neamul neamurilor însemnează la Evrei „totdeauna". Dumnezeiescul David însă, împreună cu rugăciunea aceasta, amestecă şi dogme: „Tu, Doamne, zice, eşti pururea vecuitor şi veşnic şi mai presus de Dumnezeire*", după Teodorit[25].

26. Întru început, Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat şi lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile.

27. Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne; şi toţi ca o haină se vor învechi şi ca un veşmânt îi vei înveli şi se vor schimba.

„Tu, Doamne, zice, de la începutul lumii ai întemeiat şi ai întărit pământul; iar lucruri ale puterii Tale celei lucrătoare sunt cerurile, adică cerul cel dintâi şi tăria". *Că dintru început*, zice, *Dumnezeu a făcut cerul şi pământul* (Fac. 1: 1). Şi iarăşi: *Şi a numit Dumnezeu tăria cer* (v. 8)[26]. Iar cerurile adică *vor pieri*, adică se vor schimba, făpturi fiind; *iar Tu vei rămâne totdeauna neschimbat*, Făcător fiind, şi cerurile amândouă, ori împreună cu ele şi pământul.

---

* θεότητα. Dumnezeu transcende chiar şi Dumnezeirea Sa, adică fiinţa Sa, nefiind determinat de ea precum oamenii de firea umană.

[25] Iar Teodorit zice: „Tu ai fiinţa nemărginită şi lesne Îţi este a face şi pe alţii îndelung-vieţuitori". Iar Eusebie zice: „Mai-nainte zicând prooroceasca ceată *să nu mă ridici întru înjumătăţirea zilelor mele* şi rugându-se a i se prelungi viaţa până la plinirea celor proorocite, vede neputinţa cea din slăbiciunea firii celei muritoare din pricina scurtimii vremii şi zice: «Eu cu adevărat voi adormi, muritor fiind, şi numai singuri anii Tăi, Doamne, sunt din neam în neam, adică pururea, şi Tu, Doamne, vei veni la neamul acela şi la poporul cel ce se zideşte, fiindcă Însuţi eşti Dumnezeu, Care şi pe oameni ai făcut din început şi pământul l-ai întemeiat".

[26] Iar Marele Vasile zice: „Şi care ar fi *netrupeştile mâini* ale Dumnezeului Celui fără de trup, Care a zidit cerurile? Cel Unul-Născut şi Sfântul Duh, precum acelaşi Prooroc, tâlcuind, zice: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui, toată puterea lor* (Ps. 32: 6)". Iar Teodorit zice: „«Zidirea adică o prefaci precum voieşti, Stăpâne, iar firea o ai neschimbată şi mai presus de prefacere». Acestea însă dumnezeiescul Apostol I le-a pus împrejurul însuşirii [ἰδιότητι] (adică al Ipostasului) Fiului, în Epistola cea către Evrei. Dar întru Fiul privim pe Tatăl; că cele ce Acela (adică Tatăl) face, aşijderea şi Acesta (adică Fiul); şi aceeaşi fire şi întru Unul şi într-Altul se cunoaşte; că o lucrare ştim a Dumnezeieştii Treimi". Iar Didim zice: „Zicerea *întru început*, aşa aflându-se, surpă cunoştinţa celor ce zic că pământul este stihia (adică începutul) tuturor şi că toate dintr-însul s-au făcut, sau că pare a nu avea început; iar ceea ce se zice despre Dumnezeu, că *spânzură pământul pe nimic* (Iov 38: 4), arată întinderea lui în mijlocul totului".

se vor schimba din pricina multei şi desei întrebuinţări, dar şi pentru îndelungata vreme prin care va fi trecut, precum şi haina care se învecheşte cu trecerea vremii şi cu deasa întrebuinţare, după Isihie; că cerurile acestea le vei învălătuci şi aşa lesne le vei strânge, precum strânge cineva haina sa, iar acestea se vor schimba. Însă cu aceste cuvinte David arată puterea cea mare şi tăria cea mai presus de toate a lui Hristos. Vezi însă că ceea ce mai sus a zis – adică *vor pieri* –, aceasta mai jos o zice [prin] *se vor schimba*; tâlcuind adică că *vor pieri*, înseamnează că cerurile se vor schimba şi se vor înnoi spre nestricăciune. Pentru aceasta zice şi Pavel: *Trece chipul lumii acesteia* (I Cor. 7: 31), şi Isaia: *Cerul se va învălătuci ca o carte* (Is. 34: 4). Alţii însă, precum Didim, tâlcuiesc zicând că, precum haina se învălătuceşte după ce îşi împlineşte rânduita ei întrebuinţare, aşa şi cerul se va schimba întru mai bine atunci când întrebuinţarea* lui se va face mai frumoasă şi mai mare[27].

28. Iar Tu Acelaşi eşti şi anii Tăi nu vor lipsi.

„Cerurile, zice, se vor schimba; Tu însă, Doamne, Acelaşi eşti totdeauna, nestrămutat şi neschimbat, şi anii Tăi nu se vor împuţina, adică, precum eşti fără de început, aşa eşti şi fără de sfârşit". *Anii* însă, o dată daţi lui Dumnezeu, trebuie să-i înţelegem ca întindere de fiinţare veşnică[28].

29. Fiii robilor Tăi se vor sălăşlui

Robi numeşte David pe apostoli, despre care a zis mai sus *că bine au voit*

---

* Să notăm că χρεία înseamnă şi nevoie, necesitate. Analogia de mai sus nu pare uşor de înţeles. Deşi cele de dinaintea ei sunt de oarecare ajutor, prin aşezarea acestui citat, Cuviosul Eftimie pare să facă un contrast cu cele de dinainte. Cu toate acestea, sensul cuvintelor nu poate să ne ducă în primul rând decât în Evanghelie, mai exact la Matei 13: 30, 39; Marcu 4: 29; Ioan 4: 35; Apoc. 14: 15, unde întrebuinţarea întru rodire (cum zic şi David, şi Eftimie mai sus) face haina frumoasă şi mare ca şi spicele de grâu sau ca grăuntele de grâu, chip al trupului înnoit spre viaţă veşnică (cf. I Cor. 15: 37).

[27] Zice însă Didim: „*Lucrurile mâinilor Tale*, adică «ale puterilor Tale cele făcătoare de bine, care se numesc mâini»; că precum lucrurile meşterilor celor ce lucrează nouă cu mâinile îi arată curat pe ei că le-au făcut, tot aşa şi lucrurile lui Dumnezeu se arată că sunt zidirile, pentru că se zic lucruri ale mâinilor Lui". Iar Eusebie zice: „Tot trupul, cu anii şi cu îndelungatele veacuri, se învecheşte ca o haină învechită, însă cele învechite iarăşi se vor înnoi cu sfatul Tău cel dumnezeiesc". Iar Isihie zice: „Ele *se vor învechi*, ca unele ce cu adevărat s-au zidit, şi *se vor schimba*, ca unele ce sunt de Dumnezeu zidite".

[28] A zis încă şi Didim: „Tu, o, Stăpâne, pururea Acelaşi şi Asemenea fiind, mai presus de fiinţă Îţi este fiinţa şi fără de început eşti şi fără de sfârşit, că anii Tăi nici nu s-au început, nici nu se pot lua temporal, că fără de timp eşti".

robii Tăi în pietrele lui, iar *fii* ai apostolilor suntem toţi Creştinii, care ne-am născut a doua oară de apostoli prin Evanghelie, *fii* adică prin învăţătură şi după potrivirea dogmelor şi a vieţuirii, după Didim. „Creştinii aceştia dar, zice, vor locui în Sion, adică în Biserica ceea ce s-a miluit de Tine, Doamne".

şi sămânţa lor în veac se va îndrepta.

„Sămânţa apostolilor, zice, ori a fiilor apostolilor, adică Creştinii şi fiii Creştinilor – că aici prin *sămânţă* nu se înţelege cea după trup, ci cea după împărtăşirea şi moştenirea bune-cinstiri şi a faptei bune –, deci această sămânţă, zice, se va îndrepta bine în cale", fiindcă porţile iadului nu vor birui Biserica Creştinilor, precum a zis Domnul (Matei 16: 18)[29].

PSALMUL 102

Psalm lui David.

Psalmul aceasta este mulţumitor către Dumnezeu, precum se arată din începutul ce-l are[30].

1. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul şi toate cele dinlăuntrul meu, numele cel sfânt al Lui.

„Mulţumeşte, zice, şi laudă şi slavosloveşte, o, suflete al meu, pe Domnul, Care atâtea faceri de bine multe şi mari ţi-a făcut, şi voi, toate cele dinlăuntrul meu, slavosloviţi numele Domnului!" Prin *cele dinlăuntrul meu* David înţelege puterile sufletului, gândurile şi cugetările inimii, după Teodorit. Ori

---

[29] Iar Eusebie înţelege zicând cum că fiii robilor lui Hristos vor locui în ceruri atunci când ele se vor înnoi şi se vor schimba întru mai bine şi că sămânţa lor se va îndrepta [dăinui] în veac. Iar Atanasie: „Prin *sămânţă a apostolilor* a înţeles evangheliceasca propovăduire, care rămâne în veac". Iar Teodorit: „Prin *sămânţă* înţelege pe Hristos, ca Unul ce este Sămânţă din strămoşi, despre Care a zis Pavel: *Nu zice «şi seminţiilor» ca de multe, ci ca de una: «şi Sămânţa lor», Care este Hristos* (Gal. 3: 16), că Această Sămânţă rămâne în veac, căci e unită cu fiinţa lui Dumnezeu-Cuvântul, care este nestricată".

[30] „Măcar că psalmul acesta, după Teodorit, se potriveşte şi evreilor celor robiţi în Babilon, care, slobozindu-se din robie, mulţumesc printr-însul şi laudă pe Făcătorul de bine, se potriveşte mai bine la toţi Creştinii cei din neamuri, după Chiril, fiindcă aceştia s-au slobozit dintr-o robie şi mai amară, adică din cea a dracilor, şi au luat faceri de bine mai multe decât Evreii".

înțelege și toate mădularele cele dinlăuntru ale omului; că pe sineși tot se îndeamnă David să slavoslovească pe Dumnezeu și numele Lui cel sfânt, care sfințește pe cei ce-L slavoslovesc[31].

---

[31] Iar Didim zice: „Măcar că omul cel alcătuit nu este altul decât sufletul și trupul – căci din acestea este alcătuit –, cu toate acestea, zice despre suflet ca de un altul al lui. Deci omul cel alcătuit este cel ce cheamă sufletul său spre a binecuvânta pe Domnul". [Omul în sine este suflet și trup, dar, pentru că i s-a însuflat suflare de viață, adică harul Duhului, el a dobândit conștiință de sine, personalitate, putere de a transcende ceea ce e pur trupesc și sufletesc, sau imanent, care lucrări sunt cele ale duhului său. Acesta este, credem, sensul celor zise de Didim. Prin urmare, omul nu poate binecuvânta pe Dumnezeu decât dacă a ajuns să-L cunoască în oarecare măsură prin acest har sau prin alte daruri ale harului. Această conștiință de sine cu ajutorul harului a fost numită duh (deși termenul are și alte înțelesuri), după cum arată și Eusebie în fragmentul următor. Suflet au și animalele, dar nu sunt conștiente de el sau de lucrarea lui, nici de Dumnezeu, Care l-a dat, drept care nu degeaba se zice că ele privesc în jos, și nu în sus, către Dumnezeu, ca și omul. Ele, zice Sfântul Maxim, sunt purtate cumva de Dumnezeu, iar omul se poartă cu/de Dumnezeu. Duhul ar putea fi numit și partea înțelegătoare și cuvântătoare a sufletului, prin care omul se ridică cumva deasupra sufletului, devenind duhovnicesc și rațional prin Hristos (Rațiunea prin excelență) și prin Duhul, și nu pur sufletesc, după cum zice și Sfântul Apostol Pavel în I Cor. 2: 14, vorbind de omul (pur) sufletesc (ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος) sau asemănat dobitoacelor, care nu primește cele ale Duhului.] Ori, după Eusebie: „David însuși pe sine se deșteaptă spre laudă" și „poate că, după același, lăsându-se sufletul între trup și Duh [Πνεύματος], trupul adică trage sufletul spre poftele sale, de oareunde de sus coborându-l; iar duhul [πνεῦμα] iarăși în sus către sineși îl trage, sus oareunde către Dumnezeu ridicându-l, și-l roagă să binecuvânteze pe Dumnezeu". [În vechile lucrări bisericești ale limbii grecești, începând cu Biblia, nu se stabilise o regulă strictă privitoare la vremea când πνεῦμα sau πνεύματος trebuie redat cu literă mare sau mică, de aceea înțelesul reieșea adesea din context sau după priceperea duhovnicească a fiecăruia. Deși aici am redat și originalul (interesant e că în fragmentul din Eusebie, pe care l-am aflat PG 23, col. 976, Πνεύματος e cu literă mică, nu de tipar), nu e sigur totuși unde e vorba de duhul omului sau Duhul Sfânt (să avem în vedere și că în primele secole creștine Biblia a fost pusă în scris în caractere unciale, toate literele fiind de tipar, evoluând apoi în moduri dintre cele mai diverse) și, am putea zice, în cazul nostru nici nu e așa relevant, de vreme ce, atunci când omul încetează a mai fi sufletesc, devenind duhovnicesc, el se face una în Duhul cu Hristos, fără confuzie, voia lui făcându-se una cu voia Duhului sau urmând-o pe aceasta, că nu în zadar zicem: *facă-se voia Ta.*]. „Fiindcă, după Teodorit, cei ce se află bine-cunoscători despre dumnezeieștile daruri, pe sineși se deșteaptă arătat spre cântarea de laudă, cu acestea răsplătesc Făcătorului de bine pe cât le este cu putință; dar este cu putință și de-a pururea a lăuda, și cu glas a zice și a propovădui minunea facerilor de bine". Iar Didim: „*Răsplătiri* numește facerile de bine pe care le înșiră mai jos, numind adică pe *Cel ce Se milostivește, pe Cel ce vindecă, pe Cel ce izbăvește, pe Cel ce încununează* și celelalte".

2. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul şi nu uita toate răsplătirile Lui.

Iarăşi şi aici zice Prooroc-împăratul David aceasta – *binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul* – ca, prin îndesirea zicerii, mai mult să îndemne pe Creştini să slavoslovească pe Dumnezeu. „Să nu uiţi, zice, suflete al meu, răsplătirile, adică facerile de bine ce ţi-a dăruit ţie Dumnezeu", că aşa a tălmăcit Simmah; pentru că noi, luând de la Dumnezeu bunătăţi şi faceri de bine, I-am răsplătit cu rele, pentru neascultare, iar Dumnezeu iarăşi nu ne-a răsplătit cu muncă şi cu chinuri, precum ni se cuvine, ci, în loc de relele noastre, ne-a răsplătit cu bune, drept care, după urmare, David înşiră aceste răsplătiri şi faceri de bine.

3. Pe Cel ce curăţeşte* toate fărădelegile tale, pe Cel ce vindecă toate bolile tale,

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, Care Se milostiveşte şi îndelung-rabdă spre fiecare nelegiuire a ta şi nu te pedepseşte de te vei pocăi pentru dânsele; Acelaşi vindecă şi toate neputinţele tale, şi pe cele sufleteşti, şi pe cele trupeşti, atunci când Îl vei ruga fierbinte pentru dânsele".

4. Pe Cel ce izbăveşte din stricăciune viaţa Ta, pe Cel ce te încununează cu milă şi cu îndurări,

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, pentru că El te izbăveşte de fiecare primejdie sufletească şi trupească. Ori pentru că El îţi va dărui viaţă nestricată întru învierea cea de obşte[32]. Şi pentru că El te încununează atunci când tu vei isprăvi calea faptei bune şi vei păzi credinţa nestricată; cu milă însă şi cu îndurări te încununează"; pentru că nimeni nu se îndreptează, nici nu se încununează din singure faptele lui bune, *că de vei căuta la fărădelegi,* zice, *Doamne, Doamne, cine va suferi?* (Ps. 129: 3), şi iarăşi: *Că la Domnul este milostivirea, şi multă izbăvire la El, şi El va izbăvi pe Israel de toate fărădelegile lui* (v. 8); că, amestecând Dumnezeu iubirea de oameni şi mila Sa cu bunele

---

* Vezi nota de la Psalmul 77: 42.

[32] Iar Isihie zice: „«Şi de stricăciunea cea de acum şi de cea viitoare izbăveşte-mă»; că acum adică năvăleşte stricăciunea îndulcirilor, iar în urmă se învistiereşte cea a pedepselor, dintru care, pe cei ce se apropie de El îi izbăveşte". Şi Didim: „*Pe Cel ce Izbăveşte viaţa din stricăciune*, ca aşa să nu mai viezi viaţă după stricăciune şi pătimaşă, ci întru nestricăciune, iubind pe Domnul Iisus (...), Care şi dându-i trup nestricat întru înviere, izbăveşte din stricăciunea viaţa ta".

lucrări ale fiecăruia, plineşte lipsa celor bune ce trebuie să le aibă acela şi aşa îl mântuieşte[33].

5. Pe Cel ce umple de bunătăți pofta ta; înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale.

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, pentru că El te satură de bunătăţile după care flămânzeşti şi le pofteşti". Unii însă, precum Isihie, au înțeles aici prin *pofta bunătăților* aceea prin care omul voieşte să se facă pe sine Dumnezeu, pe care şi Adam poftind-o, s-a silit a şi-o sătura cu cele rele ale neascultării[34].

„Precum Dumnezeu, zice, îți satură, zice, o, suflete, pofta cu cele bune prin ascultare, aşa şi tu, de toate facerile de bine acestea aducându-ți aminte totdeauna, slavosloveşte pe Dumnezeul Cel ce ţi-a făcut atâtea faceri de bine. Şi precum vulturul se înnoieşte şi ia tinerețea sa, lepădându-şi penele cele vechi şi scoțându-şi altele noi, aşa şi tu, o, suflete al meu, te vei înnoi şi tânăr te vei face, lepădând bătrânețea pe care o pricinuiesc patimile şi boala cea din patimi, luând a doua oară prin pocăință nouă fapte bune"[35].

---

[33] Iar Didim zice: „Ne încununează pe noi Dumnezeu nu atâta ţintind [privind] către nevoința noastră, cât către mila şi îndurările Sale". Şi Isihie: „De vei fi tu către aproapele îndurat şi milostiv, va dărui ţie drept cunună Împărăţia cerurilor, zicând: *Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moşteniți împărăția cea gătită vouă; că am flămânzit şi Mi-ați dat să mănânc* (Matei 25: 34); şi iarăşi: *Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui* (Matei 5: 7)".

[34] Cuvintele lui Isihie sunt acestea: „Şi care este pofta noastră? A ne chema dumnezei. Că aceasta poftind-o Adam, a gustat din mâncarea cea oprită. Deci această poftă a noastră o a plinit Domnul prin *bunătăți*, de un chip cu Sineşi făcându-ne după darul Botezului; şi pentru aceasta ne-a numit dumnezei după har". Iar Teodorit zice: „Fiindcă este şi poftă prihănită, pe care o opreşte dumnezeiasca Lege, bine a adăugat pe *bunătăți*, că poftele noastre cele bune le plineşte Stăpânul: că, *cereți*, zice, *şi vi se va da vouă* (Matei 7: 7)". Iar Didim zice: „*Umple de bunătăți pofta ta*, că toată pofta dreptului este bună".

[35] Iar după Eusebie: „1. Dumnezeu a pus curăţire a păcatelor. 2. Neputinţele le-a vindecat. 3. Din stricăciune ne-a izbăvit prin sângele Fiului Său Cel Unul-Născut. 4. Milă întrebuinţând, ne-a încununat cu darului înfierii – pentru că, după Teodorit, cununa este de har şi iubire de oameni. 5. Şi de duhovniceşti daruri ne-am umplut". Iar după Atanasie: „Prin *vultur* se arată darul învierii: că, semănându-ne întru stricăciune, ne sculăm întru nestricăciune, ca să nu ne învechim, nici să încăpem întru stricăciune. Că prin *vultur* a asemănat pe cei ce se înnoiesc cu Cel zburător întru înălţime şi împărătesc, şi Care singur poate a privi curat în strălucirile soarelui". „Însă prin aceasta însemnează, după Eusebie, înnoirea sufletului, zborul de pe pământ la cer, şi că viaţa lui se va face întru lumina cea de sus; *vultur* Însuşi Hristos Se zice, după aceasta: *Ca un vultur care-Şi acoperă cuibul Său* (Deut. 32: 11); şi după aceasta: *Cu neputință-mi este a înțelege urmele vulturului ce*

6. Cel ce face milostenie, Domnul, și judecată tuturor celor ce li se face strâmbătate.

Aici lipsește graiul *este*, adică „Cel ce face milostenie este Domnul", care este întocmai cu *a face*. „Face, zice, Domnul milostenie și judecată dreaptă celor ce se nedreptățesc"[36].

7. Cunoscute a făcut căile Sale lui Moise, fiilor lui Israel voile Sale.

„Dumnezeu, zice, prin legea cea dată de Moise, a arătat căile Sale, adică voile Sale prin care cineva poate merge la Dumnezeu ca pe drumuri". Despre acestea am spus mai cu de-amănuntul la Psalmul 24, tâlcuind zicerea *căile Tale arată-mi, Doamne*. Mai întâi însă Dumnezeu a arătat voile Sale lui Moise, iar apoi, prin Moise, le-a arătat poporului israelitenesc[37].

---

zboară (Pilde 30: 18-19), căci dumnezeiasca fire este de neatins tuturor gândurilor". Iar Teodorit zice. „Prin *înnoirea vulturului* se însemnează întinerirea ceea ce se dăruiește prin Sfântul Botez; pe această întinerire iarăși nouă Stăpânul o a dăruit prin Preasfântul Botez și, bătrânețea păcatului curățind-o de la noi, tineri în loc de îmbătrâniți ne-a făcut". Asemenea cu acestea zice Isaia Proorocul: *Iar cei ce așteaptă pe Domnul se vor îmbrăca cu tărie, se vor întraripa ca vulturii* (Is. 40: 31). Că de vreme ce atunci când ne-am zidit am primit firile [deci nu ființele sau ființa, ci χαρακτῆρασ] cele dumnezeiești și împărătești, apoi pe acestea le-am înnegrit și le-am stricat cu iscusințele cele de toate felurile ale păcatului, făgăduiește nouă acum proorocescul cuvânt câștigarea cea de-a doua oară a Împărăției. Căci pasărea aceasta (vulturul adică) împărătească este și ei îi este încredințată împărăția păsărilor. Însemnează însă că vulturul, deși se înnoiește, moare însă atunci când partea cea de deasupra a pliscului se va întoarce peste cea de dedesubt a gurii sale din pricina învechirii, și astfel nu mai poate mânca, precum zice Aristotel începutul istoriei celei despre vietăți: „Vulturul moare plecându-i-se ciocul încovoiat".

[36] Pentru aceasta, a zis Eusebie: „Aflăm din Scriptura lui Moise ce fel de judecăți a dat pentru cei ce se nedreptățesc: că cu dreaptă judecată a certat pe Egipteni, cu bătăi de Dumnezeu date, pentru fiii lui Israel care se nedreptățeau de ei". Și Teodorit zice: „*Nu pentru dreptățile pe care le-am făcut*, precum zice dumnezeiescul Apostol, *ci pentru multă mila Sa ne-a mântuit prin baia nașterii celei de-a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt* (Tit 3: 5); și văzându-ne pe noi nedreptățindu-ne de vrăjmașul adevărului, nouă cu adevărat ne-a deschis izvoarele milei, iar împotriva acelora a dat dreapta hotărâre".

[37] Iar Isihie zice: „*Căile Sale*, adică poruncile cele ce le-a făcut cunoscute lui Moise, și, prin el, *fiilor lui Israel voile Sale*, că voia lui Dumnezeu este a nu preacurvi cineva [μὴ μοιχεύεις, a nu face adulter], a nu ucide, a nu fura, a nu mărturisi minciună, fiindcă prin ferirea de acestea ne mântuim". Iar Didim zice: „Căci *căile* [se înțeleg] prin [ἐκ] alăturare cu faptele bune; căci cel ce zice *Căile Tale arată-mi* (Ps. 24: 4), acela roagă să se facă arătate faptele Sale cele bune".

8. Îndurat şi milostiv este Domnul, îndelung-răbdător şi mult-milostiv.

9. Nu până în sfârşit Se va iuţi, nici în veac Se va mânia.

„Domnul, zice, fiindcă este Împărat, simte durere pentru cei ce se nedreptăţesc şi se silnicesc; iar ca îndelung-răbdător, nu îndată dă la muncă şi în mâinile vrăjmaşilor lor pe cei ce greşesc; iar ca mult-milostiv, nu o dată miluieşte, ci de multe ori. Dumnezeu, zice, nu Se mânie de-a pururea asupra păcătoşilor, ci Se împacă şi Se împrieteneşte cu cei ce se pocăiesc; nu ţine minte răul şi nici nu ţine mânie totdeauna asupra celor ce au păcătuit"[38].

10. Nu după fărădelegile noastre a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă,

„Fiindcă Dumnezeu, zice, este suferitorului de rele ca un mult-milostiv, pentru aceasta nu ne pedepseşte precum s-ar cuveni, după fărădelegile şi păcatele noastre". Cuvântul acesta însă, despre mila lui Dumnezeu, îl repetă David aici cu osebite ziceri, pentru ca cu acestea să arate covârşitoarea iubire de oameni a lui Dumnezeu.

11. Că, după înălţimea cerului de la pământ a întărit Domnul mila Sa spre cei ce se tem de El.

„Cât de înaltă, zice, şi mare şi nemăsurată este depărtarea cerului de la pământ, atât de înaltă şi mare este mila pe care o a întărit Dumnezeu peste cei ce

---

[38] A zis însă Marele Atanasie: „Deşi Dumnezeu S-a mâniat pentru călcarea cea întru Adam şi a osândit neamuri cu moarte, însă nu întinde până în sfârşit mânia, că a trimis în anii cei mai de pe urmă pe Unul-Născut Fiul Său spre pierderea stricăciunii. Căci Cel ce a zis [despre] cât de lesne împăciuitor este către cei ce se pocăiesc nu are mânia stăruitoare: *Căci când se va face mânie urgiei Mele, iarăşi voi vindeca* (Is. 7: 4). Şi, de Se mânie, nu face aceasta spre a strica de tot şi a pierde, că aceasta ar însemna să Se mânie *până în sfârşit* şi până la stricarea acelora asupra cărora s-ar îndrepta mânia". Zice însă şi Teodorit: „Pricina bunătăţilor acestora este adâncul dumnezeieştilor bunătăţi: nemăsurata milă şi noianul iubirii de oameni". Şi Isihie zice: „Pentru aceasta nici mânia nu o întrebuinţează pentru totdeauna (că aceasta însemnează zicerea *până în sfârşit*), nici mila nu o dăruieşte neîncetat celor nevrednici. Căci cum ar putea fi Dumnezeu şi drept, şi tare? Ori cum ar putea răsplăti fiecăruia după faptele sale? Drege dar (adică amestecă) mânia cu mila. Când este vreme de milă, o pune înainte pe dânsa, iar când e vreme de urgie, o aduce în ziua mâniei şi a dreptei judecăţi. Pentru aceasta şi zice că *nici în veac Se va mânia*, adică în veacul acesta: că judecata şi mânia o a păzit pentru cel viitor".

se tem de El"; adică mila lui Dumnezeu este nemăsurată şi nepricepută; că nu a aflat David altă simţită depărtare mai mare şi mai lungă, decât cea a cerului şi a pământului, pentru ca să pună în cumpănă [compare] cu aceasta mila pe care o arată Dumnezeu peste cei ce se tem de El, după Teodorit.

12. Pe cât sunt de departe Răsăriturile de la Apusuri, depărtat-a de la noi fărădelegile noastre.

„Pe cât de departe este Răsăritul de Apus, zice, atât a depărtat Dumnezeu păcatele de la cei ce se tem de El"; fiindcă unde este frica lui Dumnezeu, acolo urmează să fie şi paza poruncilor, precum a zis Teologul Grigorie: „Că unde este frică, acolo este şi paza poruncilor"[39].

13. În ce chip miluieşte tatăl pe fii, aşa a miluit Domnul pe cei ce se tem de Dânsul.

„Se îndură şi milostiveşte părintele cel după fire spre fiii lui: căci, atunci când ei greşesc, acela se îngrijeşte de ei suferindu-i, sfătuindu-i, rugându-i, înfricoşându-i, îndelung-răbdându-i, bătându-i, vindecându-i şi în toate chipurile făcând pentru îndreptarea şi mântuirea lor. Deci precum părintele după fire se îndură şi se milostiveşte spre fiii săi, aşa şi în chip neasemănat Dumnezeu mai mult Se îndură şi Se milostiveşte spre cei ce se tem de El şi păzesc poruncile Lui"[40].

---

[39] Iar Didim zice mai înalt: „Luminate fiind faptele bune, le-a numit *răsărituri*, precum şi păcatele le-a numit *apusuri*, din pricina întunericului. Deci cel ce s-a lipit de răsărituri are nelegiuirile departe de sineşi, că departe sunt relele de faptele bune". Zice şi Teodorit: „De ar fi aflat depărtări încă mai îndelungate decât acestea, negreşit că şi pe acelea le-ar fi adus în mijloc [atenţie], silindu-se să arate nemărginita bunătate a lui Dumnezeu". Zice însă şi Isihie: „În *întuneric* şi în *apusuri* sunt oamenii cei ce se află în păcate; scăpând însă de greşeale, se mută la lumină, încât potrivit pe izbăvirea de păcate o a numit mutare de la apusuri la răsărit, vrând împreună şi pe noi a ne învăţa care este osebirea păcatului de dreptate".

[40] Zice însă şi Hrisostom: „Nu că numai atâta, ci pentru că altă pildă nu avea pentru nemărginita iubire de fii; iar Isaia şi mai multe decât acestea a învăţat: că, luând *maica* spre pildă, care decât tatăl este mai duioasă către fii, zice aşa: *Au doară uita-va femeia pe copilul său şi de rodul pântecelui ei n-are milă? Însă şi de acestea de va uita femeia, Eu nu te voi uita pe tine!* (Is. 49: 15), zice Domnul, arătând că şi decât fireasca iubire de fii este mai presus mila lui Dumnezeu. Şi aceasta însă Iudeilor grăind-o, zice: *Deci dacă voi, răi fiind, ştiţi a da daruri bune fiilor voştri, cu atât mai vârtos Părintele vostru Cel ceresc va da cele bune celor ce cer de la El* (Matei 7: 11), nimic altceva arătând prin acestea, decât că pe câtă osebire este între cei buni şi între cei răi, atâta este osebirea purtării de grijă a lui Dumnezeu de cea părintească".

14. Că El a cunoscut zidirea noastră, adusu-Şi-a aminte că ţărână suntem.

Aici David scrie pricina pentru care Dumnezeu, ca Părinte iubitor de fii, Se milostiveşte spre cei ce se tem de El: „Pentru aceasta, zice, rabdă Dumnezeu şi arată iubire de oameni, fiindcă ştie că facerea şi alcătuirea omului este neputincioasă". Iar aceasta o tâlcuieşte mai arătat cu alta, zicând că *Dumnezeu Şi-a adus aminte* că ne-am alcătuit adică din ţărână, şi că am fost făcuţi neputincioşi, şi pentru aceasta Se milostiveşte asupra noastră. Iar zicerea *a cunoscut* şi *Şi-a adus aminte* este în loc de „ştie", aceasta fiind însuşire a limbii evreieşti a întrebuinţa graiuri de acest fel la o pricină de însemnătatea acesteia[41].

15. Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, aşa va înflori.

„Zilele vieţii omului sunt vremelniceşti şi lesne veştejicioase; şi precum grădina acum se vede frumoasă cu florile cele osebite şi de multe feluri, iar după puţină vreme se vede fără podoabă, din pricina veştejirii florilor ei, aşa şi omul, acum se vede frumos şi împodobit, iar după puţin se veştejeşte şi se strică prin moarte". Aşa socoteşte şi Solomon zicând: *Mare este omul şi cinstit bărbatul milostiv* (Pilde 20: 6). Să nu te tulburi pentru aceasta, iubitule, nici să socoteşti că David zice diferit de Solomon, tatăl şi fiul său; nu! Că de vreme ce omul îşi are făptura îndoită, trupul adică din prostul* pământ şi din ţărâna pământului, iar sufletul, din făcătoarea de viaţă insuflare a lui Dumnezeu, de aceea pentru stricarea trupului se smereşte aici de David omul şi se prosteşte, iar pentru nemurirea sufletului se măreşte şi se slăveşte de Solomon: că se necinsteşte omul pentru bolile şi ostenelile ce le suferă, însă se cinsteşte iarăşi pentru bunătăţile şi îndreptările ce le isprăveşte. Iar omul este mare cu adevărat prin aceea că, păzind poruncile lui Dumnezeu, se face după asemănarea lui Dumnezeu şi moştenitor al

---

[41] După Chiril însă: „Deci ca spre făptura Sa şi ca spre lucrul mâinilor Sale Se îndură Dumnezeu spre om, şi ca Unul Ce ştie că cu neputinţă este ca, oameni fiind, şi aşa neputincioşi, şi vieţuind viaţa cea în carne şi în sânge, să nu cadă în puţină necuviinţă; pentru aceasta nu prea cu scumpătate cercetează Judecătorul şi făgăduieşte iertarea din fireasca iubire şi facere de bine [καλοκάγαθία] către oameni".

* εὐτελής; mai jos, unde Eftimie vorbeşte de „prostirea" omului, termenul de faţă îl găsim la formă verbală. Altfel spus: omul, din pricină că este făcut din ţărână proastă, stricăcioasă, pentru aceasta, din pricina stricării păcătoase a trupului, el se prosteşte, adică se ticăloşeşte, lipsindu-se de vrednicia la care a fost chemat.

Împărăției Lui. Și iarăși omul este prea prost prin aceea că, călcând poruncile lui Dumnezeu, se face rob al păcatului și vinovat muncii celei veșnice[42].

16. Că duh a trecut printr-însul și nu va fi și nu-și va mai cunoaște încă locul său.

Duh numește David aici aerul (adică văzduhul), fiindcă fiecare vietate ce răsuflă și înghite văzduh este stricăcioasă; prin urmare, și omul, ca un asemenea acestora, este stricăcios, pentru că și în om intră și iese văzduhul prin insuflare și prin răsuflare. Ori prin *duh* trebuie să înțelegem sufletul, după Teodorit, care petrece în [pătrunde] tot trupul și care iarăși iese din trup în hotărâta vreme a morții, iar mai mult [departe], omul nu mai este în viața aceasta, pentru că moare. Iar omul nu mai *cunoaște locul* și lăcașul vieții acesteia, fiindcă se mută într-alt loc și locuință. Dar nici duhul, adică sufletul, după ce se desparte de trup, *nu va mai fi*, adică nu va mai locui în trup, precum locuia mai-nainte și era într-însul în viața aceasta, *nici nu va cunoaște mai mult locul locuinței sale*, adică trupul, deoarece, deși la Învierea cea de obște sufletele își vor lua trupurile lor, cu toate acestea, nu le vor lua în felul prin care au fost mai-nainte, adică stricăcioase și

---

[42] Zice însă Marele Vasile: „Deci când vei vedea iarbă și floare, vino la cugetarea despre firea omenească, aducându-ți aminte de icoana arătată de Proorocul Isaia: *Că tot trupul e iarbă și toată slava omului, ca floarea ierbii* (Is. 40: 6); că puțina vreme a vieții și bucuria și înflorirea omeneștii îmbelșugări cea în puțină vreme au aflat la Proorocul icoană prea potrivită: că cel ce astăzi este înflorit cu trupul, având-și fața înflorită, același mâine este vrednic de jale, ori cu vremea veștejindu-se, ori cu boala muindu-se. Același acum e vestit pentru slavă și pentru bogăție, apoi, răpit, se duce și slava - și aceea, pierind ca un vis. Drept aceea s-a nimerit de Proorocul asemănarea slavei omenești cu floarea cea prea neputincioasă". A zis însă și Chiril: „Însă noi, ticăloșii, deși ne-am făcut spre nestricăciune, apoi, în asemănarea umbrelor și cu verdeața ierburilor câmpului cu anevoie și abia înflorind, fără pregetare cădem ca către o maică la pământ, pe dânsul având-l și hrănitor, și mormânt". Iar Hrisostom zice: „După Isaia, omul e iarbă, iar după David, nici măcar iarbă, ci asemenea ierbii: *că omul*, zice, *ca iarba*, dar nu iarbă, ci «ca iarba»". Iar Teologul Grigorie zice: „Astfel de vremelnică este viața noastră, a celor ce viețuim, ca un joc [παίγνιον - lucru de joacă, jucărie] de pe pământ, nefiind, să ne facem și, făcându-ne, să ne topim; vis suntem, nu ca un lucru statornic; ca o nălucire ce nu ține; floare o vreme văzându-se și cu vremea topindu-se. *Omul ca iarba, zilele lui*, bine a filosofat dumnezeiescul David despre neputința noastră". Oarecari dascăli însă, mai cu luare-aminte tâlcuind zicerea aceasta a lui David, zic cum că nu a zis „ca floarea grădinii", ci *ca floarea câmpului*, pentru ca așa să arate mai limpede puțina vreme a vieții omului: pentru că, deoarece florile grădinii, păzindu-se de grădinar, rămân nevătămate în mult mai multe vremi, în schimb, cele ale câmpului, ca unele ce nu sunt păzite de om și de dobitoace se calcă, și de oameni se fură, și de păsări se strică, se află prin urmare în mult mai puțină vreme [înflorite].

supuse la nenumărate schimbări. Deci, precum se cuvine, din pricina prefacerii, sufletele nu le vor cunoaşte[43].

17. Iar mila Domnului din veac şi până în veac spre cei ce se tem de El,

„Mila Domnului, zice, se întinde spre cei ce se tem de El, din veacul acesta până în cel viitor, adică şi aici, şi acolo Dumnezeu miluieşte şi nu încetează cândva, nici nu va înceta de a milui spre cei ce se tem de El"; aici cu adevărat Domnul îi mântuieşte de osebitele primejdii ale vieţii, iar acolo îi mântuieşte de muncile cele ce vor să fie".

18. Şi dreptatea Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc aşezământul de lege al Lui,
19. Şi-şi aduc aminte de poruncile Lui, ca să le facă pe ele.

Dreptate a lui Dumnezeu numeşte David aici răsplătirea isprăvilor celor îmbunătăţite, că şi Simmah aşa a tâlcuit. Deci zice că şi dreptatea cea de acest fel a lui Dumnezeu rămâne veşnică şi se dă după moştenire la fiii fiilor şi, după urmare, va curge la toate neamurile, până în veacul cel viitor, fiindcă Dumnezeu răsplăteşte celor buni şi în viaţa aceasta, şi în cea viitoare. „Însă această dreptate a lui Dumnezeu se dă ca răsplătire, zice, celor ce păzesc Testamentul poruncilor Lui, pe care l-a pus Dumnezeu pentru cei ce s-au făcut fii ai Lui după har şi prin care Dumnezeu a făgăduit că le va da moştenire. Şi încă Testamentul acesta şi răsplătirea lui Dumnezeu se dă celor ce-şi aduc aminte de poruncile Lui, dar nu numai ca simplu să le ştie, ci şi ca să le isprăvească prin fapte". *Fii ai lor* nu sunt numai moştenitorii trupeştii înrudiri a născătorilor lor, ci şi moştenitorii bunei-cinstiri de Dumnezeu şi a vieţuirii celei îmbunătăţite a părinţilor lor celor duhovniceşti şi moştenire întru lucrarea poruncilor, iar nu doar pentru pomenirea lor[44].

---

[43] Pentru aceasta, Teodorit zice: „*Duh* este sufletul, care, de faţă fiind trupul, viază şi lucrează, iar zburând din trup, acesta se topeşte şi se strică, fiindcă nu se mai cunosc semnele [χαρακτῆρασ = întipăririle] lui cele de mai-nainte, nici nu se mai cunoaşte că acesta este al cutăruia, iar acela al cutăruia; iar aceasta am vedea-o mai cu de-amănuntul dacă ne-am uita în mormânturi: că toate trupurile se fac asemenea, mâncare a stricăciunii, şi semnele cele de mai-nainte nu le mai au".

[44] Zicerea aceasta este asemenea, după Eusebie, cu aceasta: „*Şi fac milă până la al miilea neam cu cei ce Mă iubesc pe Mine* (Ieş. 20: 6), că mila Domnului se întinde, alături de dreptate, soţia ei, în toate neamurile, la cei ce se tem de El". Iar Isihie zice: „Şi bine s-a numit legea lui Dumnezeu *Aşezământ* [Testament], ca dintr-însul să nădăjduim moştenire cei ce păzim poruncile". Iar Didim zice: „Aşezământul s-a dat nu pentru ca noi să avem

20. Domnul în cer a gătit scaunul Său, şi Împărăţia Lui peste toţi stăpâneşte.

„Domnul, zice, a gătit, adică a întărit scaunul Său în cer, şi dar câţi vor să stea înaintea scaunului Său, aceia să cugete cele cereşti şi să defaime pe cele pământeşti". Zicerea aceasta însă arată înălţimea scaunului şi a Împărăţiei lui Dumnezeu. Vezi însă şi tâlcuirea zicerii: *Cel ce locuieşte în cer va râde de dânşii* (Ps. 2: 4)[45].

21. Binecuvântaţi pe Domnul, toţi îngerii Lui, cei puternici la vârtute, care faceţi cuvântul Lui, [şi] auziţi glasul cuvintelor Lui.

Fiindcă David a zis mai sus despre scaunul lui Dumnezeu, pentru aceasta, după urmare, acum, aici zice despre îngeri că stau înaintea acelui scaun şi ca pe nişte împreună-slugi îi îndeamnă ca să binecuvânteze şi să slavoslovească pe Stăpânul şi Dumnezeul a toate, bucurându-se pentru că atâtea faceri de bine dă neamului omenesc. Zice însă şi că îngerii sunt *puternici* şi *tari*, pentru că puterea lor nu îmbătrâneşte, nici nu se strică, pentru aceasta se şi numesc puteri, pentru că au putere a săvârşi poruncile Sfântului Dumnezeu, că fac cuvântul şi porunca lui Dumnezeu îndată ce aud glasul cuvintelor Lui, care glas lor li se face lesne auzit[46].

---

goală pomenirea lui, ci pentru ca, pomenindu-l, să facem cele poruncite. Şi cum că s-au dat spre a le face, arată Mântuitorul, zicând: *Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este cel ce Mă iubeşte* (Ioan 14: 21); că făgăduinţele sunt plată şi moştenire pentru lucrarea poruncilor, iar nu pentru pomenirea lor".

[45] După Teodorit însă, aceasta e asemenea cu aceasta: „*Cel ce locuieşte întru cele înalte şi spre cele smerite priveşte* (Ps. 112: 5-6). Iar aici zice că scaunul Domnului tuturor şade în cer, însă priveşte şi ocârmuieşte zidirea, al tuturor fiind Făcător şi Împărat şi Stăpân". Iar Eusebie zice: „Stăpâneşte însă peste toate după alt înţeles, stăpânind şi peste cei nevrednici de Împărăţia Sa, fiindcă este Domn al tuturor". Şi Atanasie: „Sfânt fiind Dumnezeu, întru Sfinţi Se odihneşte, adică întru puterile îngereşti". Şi Isihie zice: „Împărăţeşte peste toţi, fie că-L voiesc, fie că nu; fericit însă este cel ce de voie se supune: că unul ca acela primeşte plata robiei celei de bună voie – a împărăţi împreună cu Stăpânul".

[46] Zice însă Eusebie: „David aduce la un sfârşit [τέλος] şi sufletul său, şi cereştile puteri: că pe acelaşi lucru al bunei-cuvântări îl rânduieşte şi sufletului său, şi acelora. Învaţă încă şi pe poporul cel ce a venit la credinţă că, întrebuinţând lauda lui Dumnezeu, vor avea dregătorie cu îngerii şi cu dânşii vor sta". Iar Teologul Grigorie zice, împreună cu Teodorit: „Cele asemenea cu tine, o, suflete, sunt neputincioase spre a lăuda pe Dumnezeu după cuviinţă; iar sfinţii îngeri, având-şi viaţa slobodă de patimi şi puternici fiind şi întru tăria cea după fire, şi în cea câştigată, şi fără poticnire făcând cuvântul, şi vrednici fiind a auzi glasul Lui, după cuviinţă Îl binecuvântează, căci acestor lăudători

22. Binecuvântați pe Domnul, toate puterile Lui, slugile Lui, care faceți voia Lui.

După ce mai sus David a zis despre îngeri, acum, aici, zice și de celelalte cete ale puterilor celor netrupești; iar îngerii se zic *slujitori* fiindcă slujesc, adică fac voia lui Dumnezeu, în orice ceată a îngerilor s-ar afla[47].

23. Binecuvântați pe Domnul, toate lucrurile Lui;

Cum și în ce chip binecuvântează și slavoslovesc pe Dumnezeu lucrurile și făpturile Lui cele necuvântătoare și neînsuflețite? Răspundem zicând că acestea Îl slavoslovesc întrebuințând în loc de glas vederea*, frumusețea și mărimea și

---

lauda le este cu totul lesnicioasă". Trebuie însă să însemnăm că și îngerii aud oarecare cuvinte de învățătură, că și ei au grăiri potrivite lor, prin care dumnezeieștile porunci unii altora și le însemnează; de unde și Pavel zice: *De aș grăi în limbile îngerilor* (I Cor. 13; 1)". Iar Teodorit zice osebit: „Deși multe și osebite sunt cetele celor cerești, Proorocul le-a cuprins pe toate prin aceste două numiri: că i-a numit *îngeri*, ca pe cei ce slujesc dumnezeieștilor porunci și poartă ducând și aducând dumnezeieștile cuvinte, și *puteri*, ca unele ce sunt destoinice a face cele ce li se poruncesc și care au luat putere în fire de la Cel ce le-a făcut". Iar Didim zice: „Duhul Cel Sfânt, Cel ce era în David, poruncește îngerilor să binecuvânteze pe Dumnezeu, ca Unul Care după ființă este deosebit de îngeri; și dacă e așa, cum au cutezat unii cu obrăznicie să-L zică pe El a fi din rânduiala îngerilor, El fiind cu totul altul?"

[47] Iar Eusebie zice: „Iar de ar fi unii dintre oameni petrecând viața asemenea cu îngerii, putând și ei să facă cuvântul Lui, și despre aceștia s-ar putea zice că-L binecuvântează. Însă nimeni din cei ce calcă cuvântul Lui și nu ascultă glasul Lui să nu cuteze cu obrăznicie a face aceasta!" Zice însă și Teologul Grigorie, împreună cu Marele Vasile: „Slujitori ai dumnezeieștii voi sunt, slujind lui Dumnezeu la cele ce voiește să facă printr-înșii spre facere de bine spre toate, trimițându-se în slujbă pentru cei ce vor moșteni mântuirea, la toate mergând, la toți de față pretutindeni fiind gata cu osârdia slujirii și cu ușurința firii. Vin însă la noi nu cu de la sine stăpânire [autoritate], nici ca niște stăpâni [deosebiți de Dumnezeu] cercetându-ne, căci, la bază, [προηγουμένωσ = în principiu] viața lor după fire este a privi la frumusețea lui Dumnezeu și pe El a-L slăvi neîncetat; iar lucrarea lor cea de întâmplare [περιστἄτικόσ = *lit.*: circumstanțială, depinzând de nevoi și împrejurări (de regulă critice)] este întoarcerea cea către noi, oamenii, și purtarea de grijă". Zice și Eusebie: „Fiindcă sunt și puteri potrivnice, foarte de nevoie adaugă David, zicând *slugile Lui*".

* θεωρίαν. Aici pesemne că ar trebui să se înțeleagă pe dinafară: adică lucrurile cele neînsuflețite Îl laudă pe Dumnezeu prin priveliștea sau contemplația cu care se înfățișează înaintea Făcătorului lor, grăind, adeverind ca prin niște cuvinte înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu. Dacă luăm aminte la forma verbală a termenului (θεωρέω) și a înțelesului

aşezarea şi întrebuinţarea lor, asemenea şi toate celelalte fireşti şi minunate însuşiri ale lor, care sunt adeveritoare întru înfăţişarea înţelepciunii şi puterii lui Dumnezeu celei făcătoare. Că acestea văzându-le, cuvântătorii oameni şi îngerii se pornesc spre slavoslovia şi lauda lui Dumnezeu, Celui ce le-a zidit. Şi altfel încă: proorocii obişnuiesc de multe ori a lua împreună, sub formă de personificare, firea cea neînsufleţită şi cuvântătoare spre slavoslovia lui Dumnezeu: o dată adică ca să arate cu aceasta că firea cea cuvântătoare nu este îndestulă spre lauda Ziditorului a toate Dumnezeu, şi a doua încă pentru ca prin aceasta mai mult să îndemne pe oamenii cei cuvântători spre slavoslovia lui Dumnezeu. Căci dacă fapturile cele necuvântătoare se cheamă spre lauda Făcătorului, cu atât mai vârtos oamenii cei cuvântători, care au dobândit de la Dânsul mult mai multe şi mai mari bunătăţi, după Isihie.

În tot locul stăpânirii Lui, binecuvântează, suflete ale meu, pe Domnul.

Şi care loc nu este al stăpânirii lui Dumnezeu? Cu adevărat, niciunul. Deci, în orice loc ne vom întâmpla, fără şovăială şi fără a ne sinchisi de ceva* se cuvine a binecuvânta şi a slavoslovi pe Domnul. Ce vor zice dar Iudeii la zicerea aceasta, care se arată că nu pot să cânte cântare în pământ străin? Că David grăirea aceasta o zice arătat, proorocind despre slujirea lui Dumnezeu cea evanghelicească şi nouă, neamurilor, pe care o cinsteşte mai mult decât pe cea veche, dată prin Moise[48].

---

ei, am putea spune chiar că făptura teoretizează, face speculaţii trăgând concluzii în urma cărora ajunge să laude, oarecum ca şi omul, înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu. Nu întâmplător, în retorică, θεωρία înseamnă şi expunere sau grăire continuă despre ceva.

* ἀπαρατήρητος = fără a ne lua vreo precauţie; fără a ne îngriji de vreo eventuală primejdie sau piedică.

48 Iar după Teodorit: „Unit este sfârşitul cu începutul psalmului". Iar Eusebie zice: „De ar fi fost numai al îngerilor să binecuvânteze pe Dumnezeu, bine ar fi fost, o, suflete, a te sfii şi a te smeri pe sineşi, lăsând locul bunei cuvântări celor mai buni; dar fiindcă se cuvine ca toată zidirea să dea laudă cuviincioasă lui Dumnezeu după puterea ei, ce aştepţi, o, suflete? Că să nu socoteşti că pentru loc sunt unii îndemnaţi spre buna-cuvântare, că *în tot locul stăpânirii Lui* fapta bună te face vrednic de a binecuvânta". Iar Isihie a zis: „Ori în târg de te vei întâmpla, ori în baie, ori în temniţă, ori în palate împărăteşti, aducându-ţi aminte că te afli călcând loc al stăpânirii lui Dumnezeu, să nu încetezi a binecuvânta pe Făcătorul a toate, ca fiecare loc să ţi se facă biserică a lui Dumnezeu şi adunare de îngeri şi megieşie [vecinătate] a cerului". Şi Teodorit zice: „Nouă încă şi dumnezeiescul Apostol ne porunceşte ca, în tot locul rugându-ne, să ridicăm mâini cuvioase (cf. I Tim. 2: 8)".

PSALMUL 103

Psalm lui David, despre alcătuirea lumii.

rin psalmul cel de mai sus, David înainte-slavosloveşte pe Domnul, mulţumindu-I pentru facerile de bine ce s-au făcut nouă, iar prin acesta iarăşi Îl slavosloveşte, prealăudând mai vârtos facerea Dânsului ceea ce s-a făcut Zidire[49].

1. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul! Doamne, Dumnezeul meu, măritu-Te-ai foarte!

„Binecuvântează, zice, şi slavosloveşte, o, suflete al meu, pe Domnul. Doamne, Dumnezeul meu, cunoscutu-Te-ai de noi, cei cuvântători, mare foarte, după toate dumnezeieştile Tale însuşiri şi desăvârşiri - de unde? -, din lucrarea cea mare şi Pronia zidirilor Tale"[50].

2. Întru mărturisire şi mare-cuviinţă Te-ai îmbrăcat,

Mărturisire numeşte aici David mulţumirea; iar *mare-cuviinţă*, cuvenita cinste a celui mare. „Cu acestea două, zice, Te-ai îmbrăcat, o, Doamne, prin lucrarea cea mare a zidirilor Tale, mulţumindu-Ţi-se adică pentru că ai lucrat

---

[49] Teodorit însă zice: „Darul Preasfântului Duh dă oamenilor nu numai învăţătură nărăvealnică [moralicească] şi dogmaticească, ci învaţă cu de-amănuntul şi cum se cuvine a lăuda pe Făcătorul. Că pentru aceasta a scris şi psalmul acesta, întrebuinţând rob pe Fericitul David, ca toţi să ne învăţăm cu ce laude trebuie a răsplăti Făcătorului de bine".

[50] Iar Hrisostom zice: „Nu numai Dumnezeu pe om, ci şi omul pe Dumnezeu Îl binecuvântează, dar nu cu aceleaşi: că Dumnezeu îl binecuvântează pe om punându-l în neprimejduire şi mai strălucit făcându-l, precum pe Avraam; iar omul nu oricum, ci atunci când se face pe sineşi mai luminat, atunci binecuvântează pe Dumnezeu. Că ori binecuvântează Dumnezeu pe om, ori omul pe Dumnezeu, din amândouă părţile câştigul la om trece, că Dumnezeirea nu are trebuinţă de nimic. Dar oare ce este aceasta: *Măritu-Te-ai foarte*? A mai luat oare mărire? Cum dar Se face mare Cel ce pururea este mare şi Care nu are trebuinţă de adăugire? Când cei afierosiţi Lui vor arăta viaţa prea bună; când Îl vor lăuda pe El şi prin graiuri, şi prin fapte, atunci Se va mări: nu luând El ceva spre mărire, ci arătându-Se mare celor ce nu-L cunosc, prin slujitorii Lui". A zis şi Teodorit: „După fire fiind mare, aceasta s-a arătat celor bine-cinstitori, şi s-a arătat nu toată mărimea, ci atâta cât poate încăpea firea oamenilor, prin felurimea lucrării Lui celei mari şi pronierea zidirilor".

astfel de zidiri minunate şi cinstindu-Te pentru că eşti un Ziditor cu atât de mare cuviinţă"[51].

Cel ce Te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină;

„Tu, Doamne, zice, Te-ai mărit foarte, pentru că Te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină şi Te acoperi de lumină". Aceasta e asemenea cu cea zisă de Pavel: *Cel ce locuieşte în lumina cea neapropiată* (I Cor. 5: 16). Însă cu acestea cuvinte şi David, şi Pavel învaţă cum că Dumnezeu este după fire nevăzut şi nepriceput, care însuşiri nu sunt potrivnice, după Teodorit, cu zicerea aceea: *Pus-a întuneric ascunderea Sa* (Ps. 17: 11), deoarece lumina care este neapropiată şi nevăzută săvârşeşte aceeaşi lucrare pe care o săvârşeşte şi întunericul cel nevăzut, pentru că şi una, şi alta opresc ochiul de a vedea printr-însele: că lumina cea neapropiată opreşte adică ochiul din pricina covârşirii strălucirii, iar întunericul îl opreşte din pricina lipsei luminii*. Şi, dacă cea din afara dumnezeieştii lumini este nevăzută şi

[51] Iar Isihie, prin *mărturisire şi mare-cuviinţă*, înţelege întruparea Mântuitorului: „că, deşi sunt destule spre arătarea lui Dumnezeu - zidirea îngerilor, întinderea cerurilor, întemeierea pământului şi celelalte -, însă decât acestea mai destulă [mai cu mai multă încredinţare] este întruparea Mântuitorului, adică a Se face El om şi a rămâne Dumnezeu; şi deşi acestea sunt al doilea cu rânduiala [arătării/vădirii lui Dumnezeu], mai întâi decât celelalte le-a rânduit Dumnezeu, fiind mai întâi cu puterea [fiindcă sunt primele puteri şi mărturisiri peste care dăm în calea cunoaşterii marii-cuviinţe a Mântuitorului]".

* Alţi Sfinţi, care au grăit din experierea acestei lumini, au zis că întunericul – ca ascundere a lui Dumnezeu – e simţit astfel ca întuneric nu pentru că Dumnezeu ar fi înconjurat de, sau ar iradia întuneric (poate numai după socotinţa celor întunecaţi la minte cu patimile), ci din pricina covârşitoarei iradieri a luminii care îl orbeşte atât de mult pe cel ce a fost învrednicit a o vedea, încât acesta o experiază oarecum ca întuneric (aceasta, desigur, şi din pricina limitelor firii umane), şi deci, cum zice şi Eftimie, aparent ca o lipsă a luminii; de fapt aici se opreşte puterea firească de cunoaştere şi vedere a lui Dumnezeu de către om, fie în viaţa aceasta, fie în cea viitoare, el ajungând la o cunoaştere mai presus de cunoaştere, prin care va cunoaşte prin „necunoaştere", care necunoaştere a fost numită adesea şi întuneric, căci de acolo văzătorul nu mai poate cunoaşte nimic în chip raţional, din pricina mărginirii puterii sale cunoscătoare, ci în chip mai presus de raţiune, nerămânându-i decât mirarea spre lauda lui Dumnezeu, în timp ce prin simpla vedere sau simţire a luminii (precum cântă şi Biserica: *Am văzut lumina cea adevărată...*, după cum se cântă la dumnezeiasca Liturghie, sau *Luminează-te, noule Ierusalime*...etc.), văzătorul sau simţitorul acesteia, pe lângă că se îndeamnă spre mirare întru lauda lui Dumnezeu, el mai izvodeşte şi cuvântare de Dumnezeu spre folosul său şi al celorlalţi, adică teologie, nedându-se astfel cu totul lui Dumnezeu, ci împărţindu-se între Dumnezeu şi oameni. Cu toate acestea, în cunoaşterea lui Dumnezeu în viaţa veşnică şi, în parte, aici, aceste două „trepte" se vor întrepătrunde într-un chip negrăit, dar într-un plan mai înalt, omul înaintând la nesfârşit în cunoaşterea lui Dumnezeu şi în comunicarea luminii

neapropiată, cu mult mai vârtos, fiinţa cea dinlăuntru a luminii acesteia. Alţii însă, prin *lumină*, înţeleg aici nemărginita curăţie, iar alţii, cunoştinţa[52].

3. Cel ce întinzi cerul ca un cort [piele];

„Doamne, zice, măritu-Te-ai foarte, căci ai întins cerul cu atâta lesnire, cu care cineva întinde o piele". Că David prin *piele* a arătat lesnirea prin care Dumnezeu a zidit cerul, după Teodorit. Iar Isaia a arătat nemişcarea şi forma cerului, zicând aşa: *Cel ce ai pus cerul să stea ca o boltă* (Is. 40: 22). Şi, de vei tâlcui *pielea* zicând că este un cort de piele, vei vedea că David arată prin cuvântul acesta forma cerului, după Atanasie, pentru că precum cortul este în chip de boltă, aşa şi cerul este ca o boltă[53].

---

acesteia către semenii lui (cf. Ioan 17: 3). În sfârşit, zice Eftimie de fiinţa cea dinlăuntru a luminii acesteia, nimeni în niciun chip nu poate să o vadă sau să o cunoască, ea fiind izvorul personal al acestor revărsări covârşitoare. Toate acestea însă au putut fi cunoscute însă şi prin analogie cu fiinţa umană, care, de asemenea, nu poate fi ajunsă prin cunoaştere de nimeni, ci doar prin manifestarea ei (vezi şi I Cor. 2: 10, 11).

[52] Zice însă Eusebie: „Deci precum cel ce se îmbracă cu haină simţită dinspre toate părţile se înveleşte, aşa nedespărţirea luminii cea de lângă Dumnezeu arată fiinţa ei cea de neînţeles". Iar Hrisostom zice: „Ce zici, o, Davide? Evanghelistul zice că Acesta e *Lumina cea adevărată* (Ioan 1: 9), Pavel zice că *locuieşte în lumină neapropiată* (I Tim. 6: 16), iar tu zici că lumina Îl îmbracă ca o haină? Vezi dar că, măcar prooroc de ar fi cineva, măcar Evanghelist, măcar Apostol, nu poate să se apuce să se arate desăvârşit? Prin urmare, vezi că, din numirile cele de la noi suindu-se câte puţin, mică oarecare înţelegere arată despre acea negrăită slavă: că de vreme ce Însuşi El, cum ar fi în fiinţă, nu ştim, din cele strălucite către noi [numirile] se silesc a se prinde [sau: a se ţine (ἐπιλαβέσθαι)] de ea, pe cât este cu putinţă". Iar Teologul Grigorie zicerea *Te îmbraci* o a tâlcuit aşa, zicând: „Pe Însuşi Dumnezeu David Îl arată îmbrăcat cu puterea (cf. Ps. 92: 1), iar pe sine asemenea (Ps. 17: 35), (...) şi aşa cu socotinţa cuprinzându-L, aşa cum îl cuprinde pe el puterea Lui ca şi o haină, socoteşte a-L face cunoscut, arătând cu sfială că Se îmbracă cu lumina ca şi cu o haină; că neapropierea de puterea Lui şi de lumină cine o va spune? (În *Cuvântul 45, La Paşti*)".

[53] Zice însă Hrisostom: „Încă şi altă noimă înaltă a însemnat aici, că mergem către altă viaţă, iar cele de acum sunt umbră a celor viitoare, şi că nu am ajuns la cele neapuse, ci în viaţa aceasta încă suntem în *cort*: căci cortul este făcut din cele ce se schimbă şi se topesc, tot astfel şi cerul, schimbându-se, ia alt chip de viaţă, mai bun decât al acesteia, că va fi cer nou şi pământ nou (cf. II Pt. 3: 13; Apoc. 21: 1), că nu a zis «ai întins», ci *Cel ce întinzi*". Că, după Teologul Grigorie: „După fiinţă, cu adevărat odată l-a întins, iar după Pronie, de-a pururea îl întinde, precum s-a zis: *Tatăl Meu până acum lucrează şi Eu lucrez* (Ioan 5: 11); asemenea este zis şi la Iov: *Cel ce face zorile şi apusurile, că odată făcându-le, iconomiseşte apoi împreună-ţinerea lor* (Iov 9: 9)". Prin urmare, Hrisostom, din cuvântul acesta şi din alte prooroceşti cuvinte, socoteşte cum că cerul nu este ca o sferă (adică rotund), ci numai ca o boltă, şi că stă nemişcat şi nu se întoarce împrejur, ci

Cel ce acoperi cu ape cele mai de deasupra ale lui;

„Tu, zice, ai acoperit cu apă părţile cele mai înalte ale cerului, adică cerul al doilea", pe care Scriptura îl numeşte *tărie*: *Că a despărţit*, zice, *Dumnezeu apa de sub tărie de apa cea de deasupra tăriei* (Fac. 1: 7), după tâlcuirea lui Hrisostom. Însă lucru mai presus de mirare este cum de se ţine nerevărsată curgătoarea şi în jos pogorâtoarea fire a apei deasupra tăriei celei rotunde, care şi aceasta este ca o boltă, precum o arată vederea[54].

4. Cel ce pui nourii suirea Ta, Cel ce umbli peste aripile vânturilor;

„Tu, Doamne, zice, umbli pe deasupra norilor, întrebuinţând-i ca pe o trăsură, precum Te-ai arătat în muntele Sinai; şi umbli peste aripile vânturilor". David arată însă cu cuvintele acestea că Dumnezeu este pretutindenea, căci vântul este [prin fire] ceva pornit, ce degrab ajunge de la o margine a lumii la cealaltă şi iute foarte străbate totul[55].

---

numai singuri luminătorii şi stelele cele de pe el se mişcă. Iar Marele Vasile şi Grigorie al Nyssei şi Damaschinul vor ca să fie rotund, şi că prin mişcarea lui [a cerului] cea iute pământul este strâns legat împrejur din toate părţile, acelaşi pământ stând în mijloc nemişcat. Se vede însă că şi Zorobabel arată cerul rotund, zicând: *Au nu este iute în cale soarele, că se învârteşte în cercul cerului şi iarăşi aleargă la locul său într-o zi?* (I Ezdra 4: 34). Noi însă zicem că pe cunoştinţa cea cu de-amănuntul a acestora, singur Dumnezeu Cel ce le-a zidit o ştie; şi vezi zicerea Teologului Grigorie la Psalmul 8, unde zice *când privesc cerurile*. [Părinţii vedeau deci pământul în centrul universului, iar cerul şi celelalte stihii le vedeau ca aşezate în jurul pământului, slujind omului şi pământului, socotinţa lor fiind net superioară cărturarilor de astăzi, care nu mai văd universul ca slujitor al omului de la Dumnezeu, ci ca obiect de cercetare şi de exploatare. Prin urmare, de vom spune că Sfinţii Părinţi au greşit în observaţiile lor ştiinţifice despre univers şi că nu erau aşa de evoluaţi/cunoscători ca şi noi, nu puţin am greşi zicând aceasta.]

[54] Iar Hrisostom zice: „Cu dumnezeiasca poruncă s-a întărit apa şi nu curge, nici nu lasă; şi, măcar că firea apei nu este de acest fel, iată, acest lucru prea-minunat s-a făcut în ceruri; dar nici pe soare nu l-a stins apa, nici soarele, atâta vreme umblând, pe apa cea de jos ce este sub soare nu o a uscat, încât aş putea zice cutezând că acestea nu sunt lucruri ale firii, ci ale Proniei celei mai presus de fire". Iar Teologul Grigorie zice: „Unii însă (precum Didim) înţeleg prin cele cu care se acoperă cele mai de deasupra şi ape dumnezeieşti prin care este lăudat Dumnezeu, adică puterile cele bune [îngerii], vrednice fiind, pentru curăţia minţii celei stăpânitoare, a da cuvenita laudă Celui ce le-a zidit". Iar Isihie zice: „Cele înalte [τὰ ὑψηλά] ale Tainelor Botezului le-a arătat".

[55] Iar Teodorit zice: „Prin acestea a arătat Pronia lui Dumnezeu ceea ce pretutindeni ocârmuieşte şi că stăpâneşte şi vânturile, şi nourii, şi că Însuşi le îndreptează şi le învistiereşte pe acestea (cf. şi Ps. 134: 7) şi dă la vreme trebuinţa ceea ce din acestea se

5. Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc;

David propovăduieşte prin aceste cuvinte pe Dumnezeu ca Făcător al firii celei gânditoare şi nevăzute. Iar pe *îngeri* i-a numit David şi *duhuri*, şi *foc*, arătând cu aceste numiri mişcarea lor cea iute şi grabnică; ori însemnând şi firea, şi ființa lor. Sunt însă *duhuri*, adică înțelegătoare, şi *foc* nematerialnic[56].

6. Cel ce întemeiezi pământul pe întărirea Lui, nu se va clătina în veacul veacului.

„Tu, Doamne, zice ai întemeiat pământul, asupra căruia i-ai întărit şi temelii deasupra hotarului [ὅρον], adică a poruncii Tale, că aceasta se face

---

înfiinţează. Despre *nouri* şi despre *vânturi* Moise nu a zis nimic, însă le-a însemnat împreună cu cele care le cuprind şi pe acestea. Iar David, mai cu de-amănuntul cercetând, vorbeşte şi se face pricinuitor de mai multă slavoslovie". Iar Hrisostom zice: „*Nourul* însă este simbol al cerului; pentru aceasta şi Hristos S-a înălţat pe nouri, ca simbol al dumnezeieştii puteri, că nicăieri nu se vede pe nouri vreo altă oarecare dumnezeiască putere". Şi Isihie încă zice: „Aceasta s-a făcut Celui Unuia-Născut în vremea Înălţării Sale, când pe dedesubt L-au luat pe El nourii". Adaugă însă Hrisostom: „Vântul decât nourii este mai subţire şi mai uşor; drept care nu s-a îndestulat cu zicerea despre vânturi, ci a căutat iarăşi altceva mai iute şi mai grabnic, adică numirea *aripilor*; şi prin obiceiurile limbii, şi pe cât era cu putinţă, să arate uşurinţa, subţirimea şi iuţimea voinţei lui Dumnezeu cea de pretutindenea ori că vântul este o pornire a aerului".

[56] Iar Marele Vasile: „Fiinţa îngerilor este duh de aer, iar când e nevoie [după împrejurări], foc nematerialnic, după cea scrisă; pentru aceasta pot fi şi în locuri anume, şi văzuţi se fac în forma [εἴδει] trupurilor atunci când se arată celor vrednici; sfinţenia însă este în afara fiinţei lor, că puterile cerului nu sunt prin fire sfinte, ci, după măsura covârşirii faţă de altele, îşi au măsura de la Duhul Sfânt". Zice Teologul Grigorie: „Vezi dar că nu putem nici pe firea cea gândită şi cerească să o vedem fără trup, deşi ea este netrupească, *foc* şi *duh* numindu-se ori făcându-se; că numai Cel ce-i face îi poate zice cu adevărat *duhuri* şi pe slujitorii Săi, *pară de foc*; că *a face* înseamnă a-i păstra prin cuvântul prin care ele au fost făcute. Iar când auzi că sunt *duh* şi *foc*, prima numire înseamnă firea [φύσις] inteligibilă, iar a doua înseamnă că este curăţitoare; căci ştim că şi prima fiinţă [οὐσία] (adică a lui Dumnezeu) are aceleaşi numiri. Dar aceasta este pentru noi netrupească sau e foarte neapropiată. Una luminându-se într-un fel, alta, într-altul, după măsura firii şi a rânduielii [treptei] fiecăreia". Iar Hrisostom zice: „Nu arată (David adică) pe îngeri ce sunt adică cu fiinţa [οὐσία], ci cu lucrarea acestora prin stihii o arată". Zice însă şi Teodorit: „Pe îngeri însă, întrebuinţându-i Dumnezeu drept slujitori, pe cei vrednici îi miluieşte iar pe cei potrivnici îi pedepseşte; pentru aceasta Serafimii se tâlcuiesc «arzători», din care pricină a pomenit de foc, însemnând lucrarea cea pedepsitoare".

pământului în loc de reazem şi de temelie, pe care-l întăreşti pe însăşi ea. Drept care şi pământul, pe porunca Ta întemeiat fiind, nu se va abate niciodată, nici se va strămuta din locul său”[57].

7. Adâncul ca o haină este îmbrăcămintea lui,

„Adâncul, zice, este ca o îmbrăcăminte şi o haină a lui, adică a stihiei pământului”[58]. *Adâncul* însă este mulţimea apelor, adică marea şi oceanul, care înconjoară tot pământul şi-l face ca pe un ostrov aflat în mijloc. Zicerea aceasta însă se înţelege, după Didim, şi pentru nemăsurata cunoştinţă şi nepricepere a înţelepciunii şi a puterii şi a Proniei lui Dumnezeu. Căci, spăimântându-se David, a zis că adâncul nepriceperii este ca o haină a lui Dumnezeu Însuşi, adică că Dumnezeu S-a îmbrăcat cu nepriceperea ca şi cu o haină, nepriceput fiind de toate făpturile Sale*.

---

[57] Zice şi Marele Vasile: „Cum stă pământul întărit şi neclătinat? Pe ce se poartă? Şi ce este ceea ce-l sprijineşte? Şi iarăşi aceea, pe ce? Că nici cuvântul nostru nu are pe ce să se reazăme, decât pe dumnezeiasca voie”. Iar Hrisostom zice: „Care întărire, o, Proorocule? Unde este atâta apă ce stă sub dânsul? Aceasta nu este întărire, ci temelie putredă. Care dar este întărirea? Puterea Celui ce l-a lucrat, hotărârea Făcătorului, voia lui Dumnezeu, care este mai tare decât toate”. Iar Teologul Grigorie: „Pentru aceasta n-a zis «Cel ce l-ai întemeiat» [aşa cum prost se traduce în Biblia sinodală], ci *Cel ce întemeiezi*, precum nici la înger, «cel ce ai făcut», ci *Cel ce faci pe îngeri*, care însemnează iconomia şi împreunăţinerea celor făcute, odată [cele deja] întemeiate şi făcute: astfel îi este şi tunetului întărirea (v. 8) şi zidirea de către Duhul (v. 31) pe care le-a arătat odată cuvântul, drept care acum lucrarea le este necurmată”. Zice însă Isidor: „Nu este împotrivire între zicerea *Cel ce-l faci pe el de se cutremură* şi *nu se va clătina în veac*, că nu se va clătina adică, dar se va clătina. Căci cutremurul, mărturisindu-şi robia, nu iese din rânduiala sa, ci dumnezeiasca hotărâre o vesteşte”. Şi Teodorit zice: „Pe însuşi pământul pe dânsul întărindu-l, i-a dat lui nemişcare, şi în acest chip va rămâne până când va voi Dumnezeu. Aşa zice şi în altă parte: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* (Iov 26: 6)”. [Prin întocmirea lui cu nemişcare nu a arătat, desigur, că pământul se ţine singur pe sine în vârtutea acestei nemişcări, ci prin nemişcare a arătat nemişcarea în dependenţa de voia lui Dumnezeu şi neabaterea printr-o mişcare oarecare de la porunca Lui.]

[58] Iar după Teodorit şi alţii, pronumele *lui* se înţelege în loc de „[a] pământului”, după obiceiul limbii evreieşti, care întrebuinţează numiri bărbăteşti în loc de femeieşti [forme masculine în loc de feminine; τῆς γῆς, *pământului*, este adj. feminin, iar αὐτοῦ, *lui*, este pronume masculin; de aici şi explicaţia lui Teodorit despre aparentul dezacord, ce vine din aceea că Scriptura grecească a tradus aici literal din cea evreiască]. Pentru aceasta şi Achila a tălmăcit că „adâncul a îmbrăcat pământul ca şi cu o haină”.

* Haina poate fi aici înţeleasă ca întuneric al necunoaşterii, aşa cum s-a zis mai sus.

peste munți vor sta ape

„Deasupra munților, zice, se vor aduna ape şi de acolo vor izvorî, măcar că apele au firească însuşire să curgă în jos din locurile cele înalte". „Ori, după Teodorit, apele, adică valurile mării, se înalță atât de mult, încât ajung să se asemene cu munții", precum mai curat zicea aceasta mai jos.

8. De certarea Ta vor fugi, de glasul tunetului Tău se vor înfricoşa.

„Apele, zice, care izvorăsc deasupra munților vor seca în fața straşnicului tunet al poruncii Tale, Doamne, iar valurile mării cele ce se înalță se vor alina şi se vor sfii". Pentru aceasta şi în altă parte zice David: *Şi a certat Marea Roşie şi s-a uscat* (Ps. 105: 10). Dar şi apele cele mai de sus, şi valurile mării se vor înfricoşa, într-un chip oarecare firesc simțind glasul tunetelor; ori se vor înfricoşa şi se vor strânge pentru folosul nostru, iar dacă apele se strâng şi se înfricoşează de glasul tunetului, de ca şi cum ar simți o mânie oarecare a lui Dumnezeu, cu atât mai vârtos noi, oamenii cei cuvântători, se cuvine să ne înfricoşăm de tunetul dumnezeieştii mânii şi să ne înfrânăm de la răutate[59].

9. Se suie munții şi se pogoară câmpiile în locul pe care l-ai întemeiat lor[60].

„Munții, zice, se suie, adică sunt înalți, iar câmpiile, adică şesurile, sunt josite, şi aşa şi munții şi câmpiile rămân în locul acela pe care l-ai rânduit lor, Doamne". Iar de vei înțelege zicerea aceasta pentru apele mării, să ştii că valurile

---

[59] Iar Marele Atanasie zice: „Ori poate că pentru aceasta s-au făcut tunetele, pentru ca adâncul apelor să ia oarecare frică, după oarecari pătimiri potrivnice, nepricepute nouă. Căci de strălucirea fulgerului şi de bubuitul trăsnetului nu numai oamenii se spăimântează, ci şi păsările şi fiarele, şi cele ce petrec în ape, toate după oarecare rațiune firească se strâng în ele (pentru aceasta vedem şi atunci când se fac ploi multe şi furtuni că stăpâneşte austrul [νότος, vântul de sud-vest, personificat de cei vechi ca zeu; Auster în *lat.*], iar de se face tunet, vremea se preface şi ploaia încetează şi furtuna mării, iar această prefacere corăbierii obişnuiesc să o numească Προβένζτασ [*lit.*: «de turmă», pesemne o expresie populară]". Zice însă şi Marele Vasile: „Prin lovirile cele cu vuiet din vremea tunetelor [intensificările vântului], Scriptura obişnuieşte să înțeleagă tăria vântului, care, cuprins în găurile nourilor, pricinuieşte, atunci când izbucneşte cu zgomot, bubuitul tunetului [sau *glasul* lui, cum zice David; fragmentul e din *Hexaimeron*, Omilia a III-a]". Iar Teodorit zice: „Precum noi ne înfricoşăm de tunet, aşa şi marea se teme de hotarul pus eişi".

[60] După alte izvoade: „În locul în care le-ai întemeiat pe ele".

mării se înalţă ca munţii şi *se pogoară*, adică se smeresc şi se josesc ca şi câmpiile, după Teodorit.

10. Hotar ai pus, pe care nu-l vor trece, nici nu se vor întoarce ca să acopere pământul.

„Nici munţii, zice, nici valurile mării nu vor trece peste hotarul pe care l-ai pus lor, Doamne, care este dumnezeiasca Ta poruncă şi voie, că aceasta este cea care le ţine, nici nu se vor strămuta din fireasca lor rânduială încât să acopere pământul, munţii adică rostogolindu-se peste dânsul, iar valurile mării revărsându-se şi înecându-l"[61].

11. Cel ce trimiţi izvoare în văi, prin mijlocul munţilor vor trece ape;

„Tu, Doamne, zice, faci să izvorască ape prin văi şi prin gropi pentru ca să se adape vietăţile cele ce trăiesc prin acele locuri, iar printre munţi străbat râurile"[62].

---

[61] Marele Atanasie cuvintele acestea le înţelege ca zise despre valuri, zicând: „Înălţându-se ele, se aseamănă cu munţii şi, întinzându-se, iarăşi după porunca Ta se fac ca un şes şi pământ neted". Şi Eusebie zice: „Le-ai întemeiat lor loc pe care nu este cu putinţă a-l trece; pentru aceasta nici nu pot să înece pământul, pentru hotarul cel pus lor din pricina poruncii ce zice: *Până la acesta vei veni şi nu-l vei trece, ci întru sineţi se vor sfărâma valurile tale* (Iov 38: 11)". Iar Teologul Grigorie zice: „Ce este lucrul acela care adună marea, ce este ceea ce i-a legat ei? Cum se înalţă şi stă, de ca şi cum s-ar ruşina de megieşul pământ? Şi cum primeşte toate râurile şi aceeaşi rămâne prin multa ei adunare? Oare ce aş putea grăi pentru acestea? [Din *Cuvântul II Teologic*, sau *XVIII, 27*]". Şi Hrisostom: „«Ori de Mine nu vă veţi teme, zice Domnul, de Cel ce am pus mării drept hotar nisipul?» De nisipul cel mai slab decât toate, marea, cea nesuferită pentru silele [puterile] ei, se înfrânează şi dumnezeieştii porunci se supune. Hotarul însă nimic altceva nu este, decât cunoştinţa despre locul unde să stea; pe care, vrând Proorocul a-l arăta, zice că nu din tăria peretelui [materia ce o înconjoară], ci din porunca lui Dumnezeu, apele, sfiindu-se, se întorc, drept care pe aceasta o a numit hotar".

[62] Iar Hrisostom zice: „Izvoarele nu sunt roade ale munţilor, ci ale Celui ce a făcut să izbucnească din pământ, spre trebuinţa vietăţilor celor de pe acolo; pentru aceasta zice *Cel ce trimiţi*, arătând şi aici lesnirea. Că precum Cel ce este trimite (cf. Ieş. 3: 14), având multă lesnire, aşa Acelaşi acestea făcându-le, să nu socotim că erau din cer. Pentru aceasta şi Pavel zicea, arătând lesnirea: *Cel ce cheamă la fiinţă pe cele ce încă nu sunt* (Rom. 4: 17)". Iar alţii zic, tropologic, că Dumnezeu trimite izvoare de lacrimi în ochii oamenilor, care ochi sunt adânciţi şi făcuţi ca nişte văi.

12. Adăpa-se-vor toate fiare câmpului, nădăjdui-vor* colunii întru setea lor.

„Pricina pentru care, zice, face de izvorăsc şi de curg râurile printre munți şi printre dealuri este ca ele să adape toate vietățile, atât pe cele blânde, cât şi pe cele sălbatice, de unde şi colunii, adică asinii sălbatici vor primi apele acestea spre a-şi potoli setea", căci asinul sălbatic este un dobitoc prea uscat şi prea însetat, după Teodorit, precum zice şi Proorocul Ieremia, povestind despre lipsa ploii: *Asinii sălbatici au stătut prin văi şi au tras vânt* (Ier. 14: 6). Au tras, adică au înghițit vântul, ca prin acesta să-şi răcorească puțin setea, negăsind ape[63].

13. Peste acelea păsările cerului vor locui,

„Pe lângă ape, zice, şi pe la marginile râurilor, vor locui păsările, câte adică iubesc apele, precum sunt gâştele, rațele şi cele asemenea".

din mijlocul stâncilor vor da glas.

„Apele, zice, cele ce ies din pietre, vor da glas, deoarece, făcând sunet cu grabnica lor curgere, cheamă oarecum pe dobitoace spre a se adăpa, iar pe oameni îi îndeamnă spre a lăuda pe Dumnezeu, Care din pietrele cele uscate izvorăşte cu îmbelşugare firea apei celei umede"[64].

---

* προσδέξονται; sau: aştepta-vor, primi-vor.

[63] Iar Isihie tropologic tâlcuieşte zicerea aceasta, zicând: „Prin *fiarele câmpului*, adică ale lumii, îi numeşte pe păcătoşi: căci precum fiarele câmpului se pot îmblânzi, aşa şi păcătoşii se pot schimba; pentru aceasta se şi adapă cu prooroceştile ape. Iar *coluni* a numit pe cei ce nu mai poartă ca sarcină păcatul, care s-au slobozit de acesta, pentru că pe aceştia i-a arătat şi însetați de apele cele gândite. Pe aceştia i-a însemnat Dumnezeu către Iov, zicând: *Cine este cel ce a lăsat slobod pe asinul cel sălbatic? Şi legăturile lui cine le-a dezlegat?* (Iov 39: 5)". Zice însă Elianos (*Despre însuşirile dobitoacelor*, Cartea a XIV-a, cap. 1 [E vorba de Aelianus Tacticus, scriitor militar roman (c. 175 - c. 235 d. Hr.), lucrarea citată este *De Natura Animalium*]) că asinii sălbatici ai Mavrusiilor/μαυρουσιων sunt atât de grabnici la alergare, încât par că sunt înaripați, însă obosesc degrab şi stau nemişcați de parcă ar fi legați, iar din ochii lor scot lacrimi tulburi, nu atât pentru că vor fi omorâți de vânători, cât pentru slăbiciunea picioarelor lor. Iar vânătorii, punând funia în grumazul lor şi legându-i dinapoia cailor lor, îi trag ca pe nişte robi. Mavrusii însă sunt cei ce acum se numesc Mori [sau Mauri]".

[64] A zis însă şi Hrisostom: „Unii însă, această zicere (*din mijlocul pietrelor vor da glas*) spun că ar fi scrisă despre păsări, adică despre potârnichi sau alte oarecare din cele ce petrec în nişte locuri ca acelea. Iar unii înțeleg apele cele ce răsună printre pietre, căci acest lucru este prea folositor: a privi adică pâraiele care răsună, şi apa în linişte căzând şi

14. Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra ale Tale,

„Tu, Doamne, zice, adăpi munții din nouri", că pe aceştia îi numeşte *cele mai de deasupra.* Şi dacă munții se adapă, arătat este că şi câmpiile, şi de obşte tot pământul, se adapă, când cu bună-măsurare se dau de la Dumnezeu, de sus, prin nour, ploile[65].

din rodul lucrurilor Tale se va sătura pământul.

„Tot pământul, zice, adică cele din pământ şi dobitoacele cele de pe pământ, se va sătura din roadele lucrurilor Tale". Şi numeşte aşa toate roadele pământului, nu doar pentru că odrăslesc cu porunca lui Dumnezeu, ci şi pentru că şi locurile care fac astfel de roade au fost lucrate şi zidite de Dumnezeu. Unii însă, precum Eusebie, zicerea *Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra* o au înțeles ca zisă despre singur munții, iar prin zicerea aceasta înțeleg că se zice şi despre celălalt pământ, adică cum că şi acela se va adăpa din roadele lucrurilor lui Dumnezeu, adică din ploaie, care este ca un rod al iconomiei lui Dumnezeu, după care iconomie Dumnezeu lucrează şi adapă nourii din apele mării, şi ale bălților, şi ale râurilor, şi din toată stihia apei[66].

---

lovind printre pietre, şi zefirele suflând şi printre frunze şuierând. Nu sunt oare acestea mai frumoase decât muzica, decât orice alăută, decât orice liră? Mult mai bune, că nu din meşteşug omenesc, din strune este armonia şi conglăsuirea aceasta, ci din stihii şi din înțelepciunea lui Dumnezeu. Însă apele dau glas, că nu simplu şi în linişte fug, ci ca cele mai multe necuvântătoare să le poată afla: că pentru aceasta a poruncit să facă ele sunet: ca de departe să se cheme vietățile cele ce au trebuință să se adape".

[65] După Hrisostom: „Unii zic că din apa cea mai presus de cer (poate din tărie) ni se fac nouă în chip nevăzut şi negrăit ploile (precum şi Mitrofan, Mitropolitul Smirnei, se întăreşte să dovedească în *Tâlcuirea celei de-a doua Epistole a lui Petru*, zicând că apa potopului din acea apă s-a făcut), că aceasta înseamnă zicerea *din cele mai de deasupra ale Tale*; că, şi începând, zicea: *Cel ce acoperi cu ape cele mai de deasupra ale lui* (v. 3), adică «ale cerului»". Iar după Eusebie: „*Cele mai de deasupra* este aerul, că zice: «Ca să fie iubite cele mai de deasupra ale lui Dumnezeu, ca unele ce de El s-au făcut»; iar aerul să se înțeleagă ca îmbrăcat cu nouri". Iar Isihie: „Prin *munți* înțelege anagogic pe prooroci, care nu de la sine, ci din ceruri (pe care Dumnezeu i-a pus mai presus de zidire) au darul Duhului".

[66] Iar Hrisostom zice: „Unii însă numesc ploaia rod al lucrurilor lui Dumnezeu; şi nu zic doar de ploaie, ci şi de soare, de aer, de schimbări [sau solstiții] şi de vremi [anotimpuri], că, dacă pământul nu s-ar îndestula de toate acestea, nu ar putea aduce întru plinire rodul". Iar Isihie zice lucruri *ale lui Dumnezeu* nu numai făpturile, ci şi semnele şi minunile al căror rod este Evanghelia, din care a săturat pe om cu cunoştința de Dumnezeu". Cam aceleaşi le zice şi Eusebie.

15. Cel ce răsare iarbă dobitoacelor şi verdeaţă spre slujba [robia] oamenilor,

Aici David spune trebuinţa pentru care se fac ploile. *Iarbă* dar numesc unii pe cea care odrăsleşte în locuri nelucrate şi în fâneţuri, iar *verdeaţă*, pe cea care odrăsleşte în locuri nelucrate. *Iarba* s-a dat ca să o mănânce dobitoacele cele slobode şi sălbatice mâncătoare de iarbă, iar *verdeaţa* s-a dat pentru ca să o mănânce acele dobitoace care slujesc oamenilor, adică boi, cai, măgari, oi, capre şi cele asemenea; că toate acestea s-au numit de David spre *slujba oamenilor*, pentru că slujesc oamenii la felurite întrebuinţări, după Hrisostom şi Teodorit. Unii însă, iarăşi altfel tâlcuiesc: prin *iarbă* înţeleg pe ceea ce nu face niciun rod, netrebnică pentru hrana oamenilor, iar prin *verdeaţă*, pe cea care face rod trebnic spre hrana oamenilor; drept care *iarba* răsare spre hrana dobitoacelor, iar *verdeaţa*, pentru oameni şi pentru slujba lor, fiindcă slujeşte pământului oamenilor, pentru care s-a şi făcut[67].

16. Ca să scoată pâine din pământ

„Pământul, zice, se va sătura de ploaie. Pentru ce? Pentru ca să odrăslească grâu şi prin grâu să facă pâine făcută din grâu"[68].

[67] Zice însă Grigorie al Nyssei: „Aici e bine să se zică despre cel ce robeşte pe cei de un neam cu sine; că una este slujirea oamenilor - cele iraţionale; iar tu din acestea ai puţine; pentru aceasta, firea împărţind-o cu slujirea şi cu domnirea, o ai făcut să o poţi domni şi să-ţi robească ţie, celui după asemănarea lui Dumnezeu şi stăpân a tot pământul, pe care cine l-a vândut? Cine este cel ce l-a cumpărat? Numai a lui Dumnezeu este a putea aceasta; iar mai vârtos, nici a lui Dumnezeu, *că fără de căinţă [părere de rău] sunt darurile Lui* (Rom. 11: 29); iar dacă Dumnezeu nu robeşte pe cel slobod, cine este cel ce se pune mai presus de Dumnezeu cu domnia [puterea] sa?" A zis însă şi Teologul Grigorie: „Ajunge însă ca aceştia a sluji celor slobozi şi atâta a fi osebirea, încât din acea ţărână unul adică să stăpânească, iar celălalt să fie stăpânit; şi aşa să nu se îngreuieze cumpăna [ζυγός = *lit.*: jugul], nici blestemul păcatului nostru celui dintâi".

[68] Iar Hrisostom zice: „Pentru ce, după ce a zis David *Cel ce răsare iarbă dobitoacelor*, a adăugat *ca să scoată pâine din pământ*? Pentru că aceeaşi sămânţă obştească mâncare se face şi oamenilor, şi celor necuvântătoare. Ia aminte însă: se seamănă grâu care este numai hrană a oamenilor, iar după ce odrăsleşte, aduce şi hrana celor necuvântătoare; că precum însăşi viaţa, dobitoacele pentru noi o au luat, aşa şi hrana lor, din hrana noastră îşi are începuturile". Iar Marele Vasile zice: „Mai întâi e răsărirea, apoi odraslă şi verdeaţă, apoi creşterea ierbii, iar după aceasta, săvârşirea seminţei". Iar Isihie: „Prin *pământ* înţelege pe stăpânitorul [κυριακός] trup, că de acolo a scos pâinea cea tainică".

şi vinul veseleşte inima omului;

„Şi vinul, zice, veseleşte inima omului, odihnind-o, hrănind-o, încălzind-o şi bucurând-o"; pentru că şi vinul este rod al pământului, pentru că via din pământ odrăsleşte şi din rodul viei se face vinul[69].

17. Ca să veselească faţa cu untdelemn

„Pământul, zice, se satură de ploaie pentru ca să adape măslinii şi din măslini să se facă uleiul, care moaie şi arată veselă faţa cea uscată a acelui om care-l mănâncă sau se unge cu el".

şi pâinea inima omului o întăreşte.

„Vinul veseleşte şi bucură inima omului, iar pâinea o întăreşte şi o împuterniceşte atunci când este obosită de osteneli şi slăbită de foame", că şi pâinea [tot] rod al pământului este; pentru că Dumnezeu, ca Făcător al tuturor fâpturilor, pentru toate Se îngrijeşte*: şi de cele necuvântătoare, şi de cele cuvântătoare, şi însufleţite, şi neînsufleţite. Că pentru aceasta satură pământul de ploaie, ca pământul, îngrăşându-se şi împuternicindu-se, să odrăslească hrana cea potrivită tuturor vietăţilor[70].

[69] Zice încă Sfântul Chiril: „Firească adică şi trează băutură de nevoie celor însetaţi este apa; iar vinul este mai trebnic: că este mai bun dres cu apă, că fierbinte fiind [pricinuind fierbinţeală] şi umezele [sucuri, umori] dulci având, dregându-se cu măsură, prisosinţele cele rele le topeşte cu fierbinţeala, iar umezelile cele iuţi şi rele cu bunele miresme le drege, că bine a zis: *Bucuria sufletului şi veselia inimii este vinul, căci a fost statornicit din început ca să se bea la vremi anume şi cu măsură. Iar amărârea sufletului este vinul când se bea mult întru certare şi cădere* (Sirah 31: 33)". Iar Hrisostom zice: „Nu a zis «hrăneşte trupul», măcar că şi aceasta o face, ci, îndoită având lucrarea, el lucrarea zice că *veseleşte inima*". A zis şi Isidor: „Vinul, măsurat bându-se, se face oarecare doftorie şi mângâiere şi spre trebuinţa trupului, iar ce e mai mult decât aceasta, desfrânat şi ocărâtor şi neastâmpărat se numeşte: *Că vinul este beţie neastâmpărată şi ocărâtoare* (Pilde 20: 10). Drept aceea, de vei trece hotarul şi nu vei bea nemăsurat, doftoria se face otravă". Zice însă şi Isihie: „Este limpede că zice de vinul cel de taină; pentru aceasta, nu trupul, ci inima o veseleşte, că are iertare de păcate (din cele de iertat adică), de care mai ales inima oamenilor se veseleşte".

* *Lit.*: proniază.

[70] Iar Hrisostom zice: „S-au învrednicit de pomenire mai întâi cele întăritoare ale vieţii noastre, cele ce-l cinstesc pe om cu roadele lor, îndestulată aşezare [sufletească şi trupească] făcându-i; iar prin vin împreună cu acestea află mângâiere în scârbe; iar untdelemnul face viaţa sănătoasă şi cu tărie îndelungată când întrebuinţăm ungerea". Iar Eusebie zice: „Se veseleşte şi se netezeşte faţa omului celui dinlăuntru cu undelemnul cel

18. Sătura-se-vor lemnele [copacii] câmpului, cedrii Libanului pe care i-ai sădit;

„Din ploaie, zice, care satură pământul, din aceea se vor sătura și vor înverzi și toate sadurile pământului și osebiții copaci". Asemenea și cedrii muntelui numit Liban. Iar prin cedrii, care sunt copaci, David a arătat toți copacii, fiecare după felul lor, „pe care i-ai sădit Tu, Doamne, cu porunca Ta"[71].

Acolo păsările își vor face cuib.
19. Locașul erodiului* le povățuiește pe ele.

„Pe saduri, și copaci, și cedri, zice, păsăruicile cele mici își vor face cuiburile lor". Însă prin acestea mici să înțelegi, iubitule, și celelalte păsări, fiindcă copacii nu sunt trebnici numai oamenilor, dându-le materie pentru facerea caselor și a corăbiilor, ci și păsărilor, ca să zboare într-înșii și să șadă pe crengile lor și să-și facă cuiburi într-înșii. Iar pasărea numită erodiu, mai-nainte decât oricare altă pasăre, își face cubul ei în copaci[72].

---

hrănitor al dumnezeieștii lumini și care vindecă boalele și durerile sufletului; iar vinul, deși deosebit de acesta prin meșteșugul prin care e făcut, prin scop și calitate, împreună cu el se dă de Dumnezeu prin cuvântul Său; că, precum este via, așa și măslinul, *că eu*, zice, *ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu* (Ps. 51: 7), căci învățătura Lui, după osebita ținere [σχέσιν, după felul cum e urmată, după așezarea fiecăruia, după nevoi etc.], este și vin, și untdelemn, și pâine". Iar Isihie zice: „*O întărește* întru împărțirea darurilor Sfântului Duh; că întru El se veselesc fețele credincioșilor. *Căci roada Duhului este dragoste, bucurie*, precum zice Pavel (cf. Gal. 5: 22), iar Pâinea cea de taină întărește inima, încredințare cu dânsa dând că și noi ne facem trup al lui Hristos prin împărtășirea Trupului Celui Tainic".

[71] Zice însă Hrisostom: „Și copacii cei neroditori sunt ai lui Dumnezeu; iar când zice că i-a sădit, aceasta însemnează că nu cu osteneala oamenilor, nici cu silința lucrării de pământ, ci cu porunca lui Dumnezeu cea din început dată firii pământului dă lor odrăslirea aceasta". Dar Eusebie zice: „Scriptura evreiască și ceilalți au zis «copacii Domnului», și de aceea a zis că de Dânsul sunt sădiți, și nu de mână, ci cu dumnezeiescul cuvânt odrăsliți". Iar Isihie a înțeles anagogic prin *lemne* pe cei ce cinstesc Legea ziua și noaptea, pe cei sădiți lângă izvoarele apelor, ca niște copaci care se satură de dumnezeiasca cunoștință; iar prin *cedrii Libanului* a tâlcuit pe cei din neamuri – Libanul fiind simbol al locurilor celor pline de idoli – care, sădindu-se apoi de Sfântul Botez și la Legea lui Dumnezeu cugetând, se satură de dumnezeiasca cunoștință (cf. și Ps. 1)".

* ἐρωδιός (*lat.* Ardea, din specia sau familia *Ardeidae* sau Ardeidelor): e vorba de fapt de ceea ce am putea numi astăzi bâtlan sau, după alții, egretă.

[72] Zice însă Atanasie: „Erodiul își face cuibul în copacii cei mai înalți". Iar Hrisostom zice: „Și aceasta însă este lucru al înțelepciunii lui Dumnezeu: că nu toți copacii sunt de

Munții cei înalți cerbilor, piatra scăpare iepurilor.

Vezi aici, o, cititorule, că și munții cei înalți, și pietrele sunt trebnice, că Dumnezeu de toate fapturile Sale Se îngrijește* și le ajută, până și de cele mai mici și mai simple vietăți. Pentru că, de nu s-ar fi făcut munții și pietrele, ca vietățile să se ascundă într-însele, negreșit de mult ar fi lipsit osebitele specii și feluri [familii] ale vietăților celor mâncătoare de iarbă, mâncându-se de fiarele cele mâncătoare de cărnuri[73].

---

folos tuturor spre [construirea de] locuință, ci, precum hrana păsărilor, lucrările lor și viețile lor sunt osebite, așa și lăcașurile". Adaugă însă dumnezeiescul Maxim, zicând: „Erodiul are atât de multă întreagă înțelepciune (precum spun istoricii), încât, atunci când urmează să se împreuneze cu partea femeiască, plânge patruzeci de zile; și iarăși, după ce se împreunează, plânge alte patruzeci, iar cuibul și-l are înalt [la înălțime], ca să nu fie umbrit de ceva, arătându-se astfel pildă vie de întreagă înțelepciune, care povățuiește și covârșește multe fapte bune". Iar Isihie prin *păsări* numește sufletele cele ce se gonesc de Diavolul și de cei ce lucrează împreună cu el, care [suflete] au putut scăpa pentru fapta bună de cursele lui, despre care a zis și David: *Sufletele noastre ca o pasăre s-au izbit de cursele vânătorilor* (Ps. 123: 7). Iar *erodiu* e Apostolul Petru, fiindcă neîncetat urma lui Hristos. Și precum erodiul povățuiește păsările, așa și Petru, pe ceilalți ucenici și apostoli, și precum erodiul arată păsărilor cum trebuie să zboare peste cursele vânătorilor, așa și Petru, trecând prin lepădare, prin pocăință a scăpat din cursă și pe alții îi învață să se pocăiască".

* *Lit.*: pe toate le proniază.

[73] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Fiindcă temerea [δειλὸν] de fire pe cerbi și pe iepuri îi dă și-i face lesne prinși tuturor vânătorilor, pentru aceasta Dumnezeu le-a dăruit și iuțime de picioare, și scăpare prin lucruri, că, de n-ar fi fost una din acestea două, cealaltă [iuțimea] ar fi fost netrebnică". Iar dumnezeiescul Maxim zice mai înalt: „Urmează cerbului mintea cea cu dreaptă socoteală [διαγνωστικός], alergând să dobândească dumnezeieștile noime, precum cerbul munții cei înalți; iar patimile cele asemenea cu fiarele cele otrăvitoare, care se încuibează în firea celor ce sunt [ființelor], cu cuvântul judecății le strică". Iar Marele Vasile zice: „*Piatra* se face scăpare iepurilor, adică întărire a credinței celei în Hristos, despre care s-a zis: *Pe piatră m-ai înălțat* (Ps. 60: 2)". Iar Didim zice: „Neamul cerbilor are război împotriva neamului șarpelui, căci se grăbesc să-i piardă; tot astfel sunt și ucenicii lui Hristos, gata fiind a se năpusti împotriva a toată neascultarea; aveau însă și putere a sta și împotriva gândiților șerpi, de la Cel ce le-a dăruit stăpânirea a călca peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașilor (cf. Luca 10: 19)". Iar Isihie zice: „Prin *cerbi* înțelege drepții, fiindcă cerbii sunt vietăți curate, iar prin *iepuri*, pe păgâni și pe păcătoși, fiindcă iepurii sunt vietăți necurate (după Legea lui Moise) și slabe, că zice Scriptura: *Să nu mâncați cămila, porcul și iepurele* (Deut. 14: 7)". Și Simmah zice: „Piatra, scăpare dihorului" [χοιρογρύλλιοι, termenul a fost tradus în osebite versiuni fie prin arici, fie chiar prin iepure de o specie anume (poate de deșert), fie prin dihor; același termen grecesc se găsește de fapt și în versetul nostru.

20. Făcut-ai luna spre vremi,

„Dumnezeu, zice, a făcut luna pentru ca să lumineze în vremea nopții". Pentru aceasta însuși David a zis în altă parte: *Luna și stelele spre stăpânirea nopții* (Ps. 135: 9).

Soarele și-a cunoscut apusul său.

„Soarele, zice, cunoaște când trebuie să apună". Cunoaște însă aceasta nu ca un însuflețit și cuvântător, fiindcă nu trece hotarul pe care i l-a rânduit Dumnezeu - ca ziua să lumineze, iar noaptea să se ascundă -, ci știe porunca lui Dumnezeu ca și cum ar fi un cuvântător, după Teodorit; că zicerea este metaforică, mutată de la cele cuvântătoare la cele necuvântătoare și neînsuflețite; și mai arată aici că soarele lucrează răsăritul și apusul său[74].

---

dar conform cu LXX, așa cum o avem acum, în schimb, în vers. lui Eftimie avem λαγώοισ, care pare-se că este tot un iepure, de o altă specie decât cea pe care o sugerează χοιρογρύλλιοι], iar dihorii sunt necurați, pentru aceasta zice și Solomon: *Și dihorii sunt un neam nu tare, care și-au făcut casele în pietre* (Pilde 30: 26).

[74] Iar Hrisostom zice: „În nicio parte a Scripturii nu zice că luna a fost făcută pentru altceva, decât spre deosebirea [διάγνωσιν] și numărarea luminătorilor [stelelor], că aceasta însemnează *spre vremi*". Și la Facere încă se scrie despre luminători: *Să fie spre semne și spre vremi*, adică, după Marele Vasile, *spre semne* de ploaie multă, de secetă, de pornirile vânturilor; iar prin *spre vremi* înțelege schimbările vremilor, ale iernii, ale primăverii, ale verii și ale toamnei". [Să se ia aminte însă că atunci când zice de vremi, καιρῶν, are în vedere mai puțin sau deloc timpul, κρόνοσ, adică modul omenesc născocit după/din păcat de socotire a vremii, care s-a călăuzit mai puțin de *vreme* sau ciclurile sau ritmurile naturii așa cum le-a lăsat Dumnezeu, cât de socotințele sale „temporale" în timp, după „ritmurile" naturii și gândirii sale cele întunecate. De aceea, și la începutul Cărții Facerii se vorbește de vremi, și nu de timpuri. Oricum, cele două căi de a socoti timpul s-au diversificat de-a lungul vremii în diferite ipostaze religioase cu conotații din cele mai diverse. Dacă am socoti duhovnicește această *vreme*, prosteștile socoteli ale „oamenilor de știință" n-ar mai trebui să tulbure pe nimeni.] Iar Isihie: „Prin *lună* să înțelegi sinagoga Iudeilor, pe care Dumnezeu o a pus până în vremile Legii și ale proorocilor, iar prin *Soare*, pe Hristos, Care Și-a cunoscut apusul Său: căci cunoștea vremea în care se potrivea iconomia patimii, încât până să vină acea vreme, zicea: *Încă n-a venit ceasul* (Ioan 2: 4), iar când a ajuns să fie în vremea potrivită, zicea: A *venit ceasul ca să Se slăvească Fiul Omului* (Ioan 12: 23)".

21. Pus-ai întuneric şi s-a făcut noapte,

„Tu, Doamne, zice, ai hotărât să se facă întuneric, care se înfiinţează din afară, atunci când lumina soarelui se duce şi apune, şi iarăşi întunericul se face noapte". Pentru aceasta a zis Moise: *Şi a numit Dumnezeu lumina ziuă şi întunericul l-a numit noapte* (Fac. 1: 5)[75].

Întru aceea vor trece toate fiarele pădurii;

Vezi, iubite cititorule, folosul ce-l are noaptea; pentru că ea nu pricinuieşte numai oamenilor odihnă, nici nu-i face doar mai puternici cu somnul şi cu odihna după ce-i primeşte obosiţi de ostenelile zilei, ci şi fiarelor le dă îndrăzneală de a umbla să-şi caute trebuincioasa hrană[76].

22. Puii leilor răcnesc ca să apuce şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor.

„În vremea nopţii, zice, umblă leii şi puii lor urlând şi răcnind cu mare glas, pentru ca să răpească şi să afle trebuincioasa hrană cea de la Dumnezeu ori

---

[75] Zice însă Hrisostom: „Şi aceasta nu este o mică parte a facerii de bine celei prin lumină - a odihni pe om, obosit fiind el, şi a da loc nopţii". Dar zice şi Marele Vasile: „Ceea ce umbra este ziua, aceea trebuie să socotim că este firea întunericului în vremea nopţii: că nimic altceva nu este după fire, decât umbrire a pământului, nu vreo întâmplare [συμβαῖνον = proprietate, consecinţă, urmare, atribut; în sens modern: accident; ideea Sfântului pare a fi că umbrirea nu e din pricina vreunui proces iraţional al firii: vezi şi mai jos, la nota 81, unde se vorbeşte de aparenta răutate sau neorânduială din fire] a fiinţei, ci lipsa luminii, căci Dumnezeu lipsa lumii o a numit întuneric". Iar Marele Atanasie zice: „Aceasta o a zis ca să nu socotim pe unul făcător al zilei, iar pe altul, făcător al nopţii". Iar Isihie zice: „Arătat vremea Răstignirii Mântuitorului o zice (David adică), întru care apune Soarele nostru, că atunci s-a făcut întuneric din ceasul al şaselea până la al nouălea".

[76] Iar Hrisostom: „Zice că, depărtându-se soarele, atunci fiarele se adună în turmă. Şi este a ne minuna de iconomia lui Dumnezeu şi de rânduiala ce o a pus fiarelor: căci atunci când tu dormi, atunci ele lasă pustiul; noaptea îţi face ţie odihnă, iar fiarelor le dă slobozenie ca să-şi sature pântecele cele flămânde". Marele Vasile însă zice mai înalt: „Prin *pădure*, dumnezeiasca Scriptură obişnuieşte să numească viaţa oamenilor cea materialnică, care a scornit feluritele îndulciri ale patimilor, în care viaţă fiarele cele stricăcioase se încuibează şi se ascund, a căror fire, în lumină şi în soare rămânând nelucrătoare, pentru aceasta îşi au tăria întru întuneric: că, după ce apune soarele, zice Proorocul David, făcându-se noapte, întru aceasta ies fiarele pădurii din culcuşurile lor: iar vrăjmaşilor celor întunecaţi vremea li se face noapte şi întuneric spre vrăjmăşirea sufletelor, pentru care hrana lor cea rea şi-o fac din turmele lui Dumnezeu".

care li se dă de la Dumnezeu", că de la Dumnezeu se dă hrana tuturor vietăților. Pentru aceasta, în altă parte același David a zis: *Cel ce dai hrană la tot trupul* (Ps. 135: 25)[77], ori zice că, „leii, răcnind, cer oarecum de la Dumnezeu hrana lor". Pentru că de multe ori mulți oameni, luând aminte, au văzut cum multe dobitoace, flămânzind sau însetând, ridică capul către cer și cu negrăit cuvânt roagă pe Făcătorul a toate să le dea hrană. Pentru aceasta și în altă parte a zis David: *Cel ce dai hrană dobitoacelor și puilor de corb, celor ce-L cheamă pe El* (Ps. 146: 10).

23. Răsărit-a soarele și s-au adunat și în culcușurile lor se vor culca.

„Când răsare soarele dimineața, zice, atunci și dobitoacele cele sălbatice toate, și fiarele se adună și se ascund prin culcușurile și locuințele lor, fiindcă din fire știu făgăduita lor vreme cea slobodă de a umbla", după Hrisostom.

24. Ieși-va omul la lucrul său și la lucrarea sa până seara.

„Când răsare soarele, zice, dobitoacele cele sălbatice și fiarele se adună prin culcușuri, iar omul cel cuvântător, sculându-se din somn, iese din casa sa pentru a face lucrul și meșteșugul său până seara, că atunci iarăși se întoarce în casa sa pentru a se odihni de osteneală, știind că ziua s-a rânduit de la Dumnezeu omului și vitelor celor domestice, iar noaptea s-a rânduit celor sălbatice, ca nu unindu-se să se mănânce și să se strice cele domestice de cele sălbatice", după Hrisostom[78].

---

[77] A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Se zice și aceasta, că leii, când văd vreuna din dobitoacele cele mai neputincioase, mai întâi răcnesc, și așa, pe aceea îngrozind-o, năvălesc asupră-i și o fac vânat și mâncare. Pentru aceasta dar și aici s-a zis că puii leilor răcnesc ca să răpească". Iar Isihie zice: „*Fiare ale pădurii* și *pui de leu* a numit pe demoni, care în vremea patimii Domnului răcneau, socotind că atunci aveau vreme de vânat; văzând pe Iuda că a vândut pe Domnul, pe Petru că s-a lepădat de El, pe ceilalți apostoli că au fugit și s-au împrăștiat, răcneau dar dracii ca să răpească și să ceară de la Dumnezeu pe apostoli. Pentru aceasta a și zis Domnul: *Simone! Simone! V-a cerut pe voi Satana* (de la Tatăl Meu) *să vă cearnă ca pe grâu și Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta* (Luca 22: 31-32)".

[78] Zice Hrisostom: „Dormind stăpânii oameni, se scoală fiarele; sculându-se ei, fiarele se depărtează. Văzuși buna-rânduială a Făcătorului? S-a deșertat stăpânul și niciuna din cele stricătoare nu află, ci, apucând mai-nainte soarele, pe toate le-a gonit. Că precum robii cei fugari, atunci când se arată stăpânul lor, sar și fug în ascunzătorile lor, tot așa și omul, soarele răsărind, osteneala zilei trecute prin somn lepădând-o, întinerit merge iarăși la lucrări cu osârdie mare". Zice și Teologul Grigorie: „Noaptea îl strânge pe om cu somnul, iar fiarele se înfățișează și cer fiecare hrana ce li se dă de la Cel ce le-a zidit; ziua fiarele se adună, iar omul se grăbește la lucrare, unii altora (adică noi lor și ele nouă) dăm loc în rânduială de lege și de rațiune firească". Iar Isihie, înțelesul său cel înalt urmându-l, zice:

25. Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut!

Mirându-se și uimindu-se aici de lucrurile lui Dumnezeu, Proorocul David strigă din așezarea sufletului său așa: „Multe, minunate s-au făcut, Doamne, lucrurile și fapturile Tale, fiindcă acestea una către alta sfătuindu-se și toate către toate, în bine se leagă* spre alcătuirea și împlinirea unei lumi, precum a zis Teologul Grigorie. Și toate fapturile Tale le-ai făcut cu înțelepciune nepricepută, pentru că niciuna din ele, nici cea prea mică, nu s-au făcut în deșert și de prisos, ci toate au cuvânt și pricini și împliniri [scopuri] minunate pentru care s-au făcut; măcar deși împlinirile acestea sunt de neînțeles"[79].

„Atunci când S-a sculat Hristos din morți, s-au adunat – adică s-au depărtat, precum a zis Simmah – fiarele și demonii în întunecatele lor culcușuri; iar apostolii, cei ascunși pentru frica Iudeilor, au ieșit și s-au înfățișat, luând îndrăzneală de la Învierea lui Hristos; încă și toți credincioșii *până seara*, adică până la sfârșitul vieții lor, lucrează lucrurile lor, adică fapta bună, că aceasta o a dat nouă Domnul spre lucrare". Prea înalt însă a înțeles zicerea aceasta Sfântul Grigorie al Tesalonicului, scriind către Xenia: „Iar luminându-se de ziuă și Luminător răsărind în inimile noastre, după Verhovnicul apostolilor (cf. Matei 13: 6; 16: 2) și acest proorocesc cuvânt, vine Omul Care este cu adevărat [ὁ ὄντως ἄνθρωπος] la lucrarea Sa cea adevărată și, lumina întrebuințând-o drept cale, merge sau Se suie la munții veșnici și la lucrările cele mai presus de lume întru lumina aceasta. O, minune! Despărțindu-Se de stăpânirea materiei celei dintâi, Se face locuitor în cer și privitor pe pământ, nedespărțindu-Se de acesta, precum numai El știe calea!"

* ἔχουσιν = se susțin, se aparțin, se au.

[79] Marele Vasile zice: „Când vom auzi despre Dumnezeu zicându-se că *toate întru înțelepciune le-a făcut*, învățăm să înțelegem meșteșugul Lui cel atoatefăcător. Iar Apostolul numește *înțelepciune* pe Fiul, zicând: *Care S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu* (I Cor. 1: 30), că întru Dânsul s-au zidit toate". Zice și Hrisostom: „Hristos este Înțelepciunea lui Dumnezeu, întru Care toate s-au făcut și s-au împodobit: cele mici, cele mari, cele sălbatice, cele blânde, cele roditoare, cele neroditoare, cele înalte, cele întinse, cele întoarse și toate celelalte. Și ceea ce zice Moise, că toate câte s-au făcut sunt bune foarte, aceasta de aici asemenea cu aceea a zis, anume că *toate întru înțelepciune le-ai făcut*". A zis și Teodorit: „Fiecare din cele zise socotind-o Proorocul și multa purtare de grijă a lui Dumnezeu înțelegând-o, în mijlocul povestirii a înălțat laudă minunată foarte și cuvinte vrednice de laudă și pline de înțelepciune, zicând despre toate că sunt fapturile lui Dumnezeu; căci a aflat că și noaptea, ceea ce se clevetește de oarecari răi-credincioși, a fi foarte trebuincioasă, că și lemnele cele roditoare aduc trebuință, și că feluritele neamuri ale fiarelor la multe sunt potrivite și trebuincioase oamenilor". Pentru aceasta și Teologul Grigorie, tâlcuind pentru ce Se zice Fiul Cuvânt, zice: „Pentru că ființează în cele ce sunt, cineva n-ar greși în cuvânt de L-ar zice Cuvânt; că ce lucru din cele ce sunt este, care să nu se fi făcut cu Cuvântul? (Cuvântul 2, *Despre Fiul*)". Și iarăși

Umplutu-s-a pământul de zidirea Ta.

„Tot pământul, zice, este plin de zidirile cele minunate și bune, Doamne", precum a zis Teodorit[80].

26. Însăși marea aceasta este mare și largă, acolo se găsesc târâtoare cărora nu este număr,
27. Vietăți mici și mari.

„Iată, zice, cât este de mare însăși marea pe care o vedem! Și cât de mare și largă! Căci într-însa se află atâtea și atâtea târâtoare, adică pești mulți și chiți, care după număr sunt nenumărați; acolo, în mare, se află vietăți mici și mari"[81].

Acolo corăbiile umblă,

28. Balaurul acesta pe care l-ai zidit ca să se joace* în ea.

---

zice: „Și *Înțelepciune* se zice Fiul, ca știință [ἐπιστήμη] a dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri, căci cum ar fi cu putință ca Cel ce a făcut să nu știe cuvintele [rațiunile] celor ce le-a făcut?"

[80] Mai potrivit însă se scrie la Nichita: „Zicerea *umplutu-s-a* este asemenea cu ce s-ar zice despre pământ și făpturile de pe dânsul; îndestul ni s-a spus că s-a împlinit cuvântul cel despre el (cf. Ps. 23: 1; 88: 12) și are o margine; vino dar acum să trecem către megieșa lui mare". Iar Isihie, mai cu înaltă înțelegere [anagogic], a zis: „*De zidire*, adică de înnoire și de tinerețe, că, de este vreo zidire nouă în Hristos, cele vechi au trecut, și iată, toate s-au făcut noi (cf. II Cor. 5: 17)".

[81] Zice însă Hrisostom: „Dumnezeu nu a făcut lucruri deșarte, ci le-a umplut de toate felurile de vietăți, aerul, pământul, marea – pe acelea [aerul și pământul] adică numai de păsări și de cele zburătoare, de cele cu câte patru picioare și de cele zburătoare, iar marea, de nenumărați pești, din care unii mai mari, iar alții mai mici, ce se fac hrană celor mai mari, iar neamul nu se cheltuiește". Și Teodorit: „Și aceasta însă este o dovadă a dumnezeieștii iconomii: a petrece împreună cu neamurile cele mici și cu cele mari și a nu se pierde desăvârșit de către acelea, că cei mai puternici mănâncă pe cei mai slabi și totuși nu se pierd, ci mulțimea biruiește cheltuirea". Zice însă și Marele Vasile: „Cu aceștia (cu peștii adică) se aseamănă câți din oameni înghit pe cei mai slabi, dar, cu adevărat, peștilor nu le este vinovăție, că întâmplarea [συμβαῖνον, vezi nota 75] este a firii; în schimb, tu, pentru ce este cinstit și cu Lege și cuvânt, nu vei avea nicio dezvinovățire și așa te vei trage pe sineți către tulburarea celor iraționale [vezi pe larg în *Omilia VII la Hexaimeron*]".

* Sau: a-l batjocori/înșela/ocărî pe el. ἐμπαίζειν de la παίζω este un verb mai greu de înțeles doar printr-o singură traducere. Noi am redat urmând în primul rând tâlcuirea de mai jos. El a fost tradus printr-o variantă sau alta, în funcție de context. Fericitul Augustin, de pildă, în Tâlcuirea lui la Psalmi, dar și Sfântul Ioan Gură de Aur (vezi mai

„Acolo, zice, în mare plutesc osebite caice şi corăbii, acolo se află şi balaurul, adică chitul, pe care l-ai zidit, Doamne, pentru a se juca şi a sălta într-însa, adică în apa mării". Prin *balaur* însă a numit chitul, pentru că este mai mare între peştii şi vietăţile de acolo, precum şi balaurul este mare foarte între vietăţile uscatului, după Teodorit[82].

---

jos), înţelege prin *balaur* pe Diavolul, verbul fiind deci cu atât mai tainic şi mai de netâlcuit, cu cât arată modul relaţiei dintre Dumnezeu şi Diavolul, care, ca şi un chit, înoată pe marea vieţii cea sărată cu păcate.

[82] Zice însă Teodorit: „Prin meşteşugul corăbieresc şi prin iscusinţa cârmuirii cărăm unii de la alţii cele trebuitoare; şi rodul cel ce odrăsleşte la noi îl ducem altora şi-l primim în schimb pe acela ce se face la acela, încât nici prisosul nu este nefolositor, nici lucrul trebuincios neaflat". Iar Sfântul Chiril: „Cu *corabia* aseamănă Biserica cea una şi sobornicească, iar prin *corăbii* numeşte bisericile cele din parte, prin *mare*, viaţa omenească, prin *târâtoare*, neamurile şi mulţimea cea nenumărată şi de multe forme şi feţe ale oamenilor, prin *înotători [peşti]*, pe sfinţiţii şi credincioşii creştini, că bisericile, ca nişte corăbii înotând pe marea aceasta gândită, primesc pe cei ce cred şi îi duc pe un alt pământ şi ţară, spre Împărăţia cerurilor şi în Patria Sfinţilor. Însă cu navigatorii este şi Hristos, căci atunci când se face vifor şi furtună în mare, iar Hristos, după iconomie, pare că dormitează, atunci se cuvine să strigăm: *Deşteaptă-Te, pentru ce dormi, Doamne?* (Ps. 43: 25), căci aşa El Se va scula şi va certa vânturile şi marea şi se va face alinare". Iar Hrisostom zice: „*Mare* a numit marea, pentru că este mai mare decât pământul, de vreme ce ca şi cu o haină l-a învelit pe el". Iar Isihie: „*Marea* o înţelege anagogic a fi darul cel mare al Botezului, ca unul ce cuprinde mari taine, iar că e *largă* zice pentru că primeşte pe toţi oamenii, iar *târâtoare*, pentru cei păcătoşi care-şi spală păcatele în Botez, iar *vietăţi mici şi mari* numeşte pe drepţii cei măsuraţi şi pe cei după covârşire, că Botezul pe toţi îi primeşte, că nu numai păcătoşii, ci şi drepţii au trebuinţă de baia naşterii celei de-a doua, pentru că, de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va intra în Împărăţia lui Dumnezeu". Iar Marele Vasile numeşte *corăbii* pe cei ale căror trupuri sunt aruncate şi clătinate încoace şi-ncolo de marea sărată a acestei vieţi; iar vrednice de toată lauda sunt acele corăbii ce străbat marea şi nu rămân întru dânsa, nici nu se afundă de valuri: că cei ce sunt în trup, dar nu se oştesc după trup, biruind furtuna vieţii, fac lucrare în ape multe, căci aceştia se pogoară nevoindu-se spre a dobândi pe unii din cei afundaţi. Iar despre *balaur* zice Hrisostom: „A făcut, zice, balaurul ca să se joace într-însa, adică pe Diavolul, dar nu te-a făcut să te zavistuieşti pentru stăpânirea aceasta (adică nici ţie nu ţi s-a oprit această stăpânire, creştine, a-l batjocori adică pe Diavolul); de voieşti, joacă-te şi tu într-însa, că poţi a-l lega ca pe o pasăre (vezi şi Matei 12: 29; 16: 19; Marcu 3: 27)". Şi Marele Vasile zice: „S-a făcut cu adevărat obştescul nostru vrăjmaş pentru a se batjocori de Sfinţi; acum însă, întorcându-se împrejurul nostru, ceea ce el era dator a pătimi, cu aceasta ne stăpâneşte prin păcate". Dar şi Atanasie, şi Chiril au înţeles prin *balaur* pe Leviatan [termen evreiesc, aflat de cinci ori în Vechiul Testament, tradus în gr. prin δράκων sau κῆτος (balaur, chit, şarpe etc.) şi mai rar redat prin transliterare ca atare; el a fost preluat de autorii biblici din mitologia păgână ca metaforă pentru Diavol sau diferite

Toate către Tine așteaptă ca să le dai lor hrană la bună vreme.

„Toate vietățile, zice, și cele cuvântătoare, și cele necuvântătoare, și cele de uscat, și cele zburătoare, și cele ce viețuiesc pe apă și uscat, la Tine, Doamne, nădăjduiesc, ca să le dai lor hrana cea de nevoie", că și înseși cele necuvântătoare, după o oarecare firească rațiune, nădăjduiesc a-și lua hrana lor de la Dumnezeu în vremea de trebuință, precum am zis mai sus, tâlcuind zicerea *și să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor*.

29. Dându-le Tu lor, vor aduna, deschizând Tu mâna Ta, toate se vor umplea de bunătate;

„Când vei da, zice, Tu, Doamne, hrana cea de nevoie vietăților, atunci și ele o adună și mângâie foamea; iar când Îți vei deschide mâna, adică puterea Ta cea dătătoare și îmbelșugătoare, atunci și toate făpturile cuvântătoare și necuvântătoare se vor sătura de Pronia și bunătatea Ta"[83].

---

personaje sau imperii amenințătoare; *lit.*, înseamnă «încolăcit», «înfășurat», fiind vorba cel mai adesea de o ființă mitologică sau zeitate, precum dragonul sau șarpele], stăpânitorul celor din ape, după Iov, adică pe Satana. Și, cu adevărat, nu numește atât chitul, cât pe Satana, începătorul răutății, care spre nimic altceva nu s-a făcut [prin apostazia sa], decât spre a fi batjocorit, precum este scris la Iov: *Pe pământ nu este nimic asemenea lui, făcut spre a se batjocori de îngerii Mei* (Iov 40: 19; a se vedea tot cap. 40 și 41, deoarece Cartea lui Iov a fost numerotată divers, de la o trad. la alta), care este amar și otrăvitor, pe lângă aceasta și fricos, că el dintotdeauna e obișnuit a fugi; cumplit este și iubitor a face răul, căci umblă strâmb ca fiara; în sfârșit însă, el va fi sfărâmat de sabia lui Dumnezeu". „Se scrie *ca să se joace într-însa*, adică în mare, căci, după Teodorit, și Scriptura evreiască, și cea Siriană așa numește, cu nume masculin, precum a zis și mai sus: *Adâncul ca o haină este îmbrăcămintea lui*, adică adâncul ei, al mării". Zice însă Sfințitul Augustin: „Acesta este, Doamne, balaurul cel mare și roșu, șarpele cel din început, care se numește Satana și Diavolul, având șapte capete și zece coarne, pe care l-ai făcut să se joace în marea aceasta mare și largă, dar și în corăbii, întru care sunt târâtoare cărora nu este număr și dobitoace mici și mari, adică osebite neamuri de demoni, care noaptea și ziua nu fac nimic altceva, decât umblă împrejur căutând pe cine să înghită, și pe toți i-ar înghiți de nu i-ai izbăvi Tu".

[83] Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Este obicei al Scripturii ca prin *mână* să arate lucrarea cea dătătoare; deci și aici, puterea cea dătătoare de bunătăți o a numit *mână*, asemenea și lesnirea dării bunătăților prin *deschiderea mâinii* o a arătat. Că precum lesne este a întinde degetele, strânse fiind ele (adică a deschide mâna), așa lesne este Lui a dărui aducerea tuturor bunătăților". (Pentru aceasta se povestește că prin mâna Mergătorului-Înainte se făcea o minune ca aceasta: când ea se deschidea și se întindea, era semn că în acel an urma să fie bună-norocire, iar când ea se strângea, era semn că acel an urma să

30. Iar întorcându-Ți Tu fața Ta, se vor tulbura; lua-vei duhul lor și se vor sfârși, și în țărâna lor se vor întoarce.

„Iar când vei întoarce, zice, Doamne, fața Ta de către făpturile Tale, adică cercetarea și Pronia Ta, atunci și fapturile, împreună-lipsindu-se de Pronia și bunătatea Ta, se vor tulbura, adică se vor mâhni pentru lipsire; iar când vei lua duhul lor, adică sufletul oamenilor, și-l vei despărți de trupurile lor, atunci și trupurile lor se vor face moarte și se vor topi în mormânt, din carele s-au și facut", căci cuvântul acesta este osebit pentru oameni, nu și pentru celelalte vietăți[84].

31. Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi

„Tu, Doamne, zice, vei trimite pe Duhul Tău Cel Sfânt, Cel făcător de viață, și așa, prin lucrarea Acestuia se vor scula toți oamenii". Ori se înțelege și altfel: „Tu, Doamne, vei trimite pe Duhul Tău, Care va veni peste Creștini prin Sfântul Botez; și așa se vor zidi cei ce-L iau pe Acesta printr-o zidire nouă și duhovnicească și întru popor nou se vor dezbrăca de omul cel vechi, după Isihie".

---

fie rău-norocit.) Iar isihie zice: „Toate bunătățile cu mâna Ta, Dumnezeule, se strâng, că, atunci când se deschide, toate le umple și le satură de bunătăți. Iar *deschidere a mâinii Lui* se potrivește a socoti și întinderea de pe Cruce, de la care toate s-au umplut de bunătate, adică de iubire de oameni, pentru că tot păcatul prin Cruce s-a iertat"

[84] Iar Atanasie: „Prin aceasta arată că El este Stăpânul vieții și al morții". Iar Maxim zice: „Viețile celor necuvântătoare și ale sadurilor nu sunt dumnezeiești; ci ale focului și ale suflării celei legate de materie; despre acestea s-a zis aceea a lui David: *Lua-vei duhul lor și se vor sfârși* și celelalte, pentru singur simțitorescul suflet și pentru viața vegetală [φυτικῆς] pe care acestea le primesc". Iar Dionisie Areopagitul zice: „Nu înțelege acestea despre viața celor gândite [inteligibile, viața puterilor cerești] și despre cea a noastră; căci, făcând Dumnezeu viața aceasta funțial pentru nemurire și pentru cele gândite și pentru sufletele noastre, nu le mai ia lor însușirea de a viețui". [Citatul e din *Numirile Dumnezeiești VI*, vezi pentru aceasta ed. rom., Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere*, trad. de Pr. Dr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, 1997, pp. 161 și 210. Dat fiind faptul că scoliile Sfântului Maxim la scrierile Sfântului Dionisie erau în trecut confundate de unii pe alocuri cu scrierile Sfântului Dionisie, de aceea precizăm aici că cele două fragmente de mai sus (de după cel din Sfântul Atanasie) aparțin de fapt Sfântului Maxim, ele formând de fapt o singură scolie a lui; vezi p. 210 din *op. cit.* Cei doi sfinți mai zic acolo că, deși toate se împărtășesc din viața lui Dumnezeu, animalele și plantele nu sunt dumnezeiești, ele împărtășindu-se de viață sau au viețuirea „ca ecoul cel mai îndepărtat al vieții", ele neavând toată împărtășirea de aceasta din pricina „slăbiciunii participării la ea"; iar dacă ele se retrag prin moarte de la ea, la ea se vor întoarce altele, care se reînnoiesc din pământ și din participarea la viață (vezi *ref. cit.*).]

Prin urmare, zicerea aceasta se înțelege și pentru sculare cea din morți, și pentru nașterea cea de-a doua prin Sfântul Botez.

Și vei înnoi fața pământului.

„Prin trimiterea Sfântului Tău Duh, zice, vei înnoi, Doamne, fața, adică podoaba pământului, care sunt oamenii cei de pe pământ". După Hrisostom și Sevir însă, se înțelege și altfel, anume că și pământul se va înnoi slobozindu-se din robia stricăciunii, după Apostolul Pavel. Încă și Petru a zis: *Pământ nou, după făgăduința Lui, așteptăm* (II Pt. 3: 13)[85].

32. Fie slava Domnului în veac!

„Fie, zice, slava Domnul veșnică și nesfârșită, care, din facerile de bine cele zise mai sus, pe unele le-a făcut cu adevărat, iar pe altele le face până acum, iar pe altele le va face în viitor[86].

[85] Zice însă Marele Vasile: „*Trimitere a Duhului* numește pogorârea Lui cea spre a lucra, nu mutarea cea din loc în loc, că Duhul Domnului a umplut lumea, de Care se înnoiește fața pământului". Iar dumnezeiescul Dionisie Areopagitul zice: „După urmare, și vietățile și sadurile își au viața în cel mai de pe urmă ecou [ἀπηχήμα] al vieții, care, luându-li-se, după cuvântul zis, le lipsește de toată viața, către care cele rămase cu neputința cea spre împărtășirea de dânsa, iarăși întorcându-se, se fac iarăși vii. Dar și nouă, oamenilor, ne dăruiește viața, viață apropiată de cea în chipul îngeresc, revărsându-se din iubirea de oameni și care ne reîntoarce și ne recheamă la ea însăși atunci când ne depărtăm, și, ceea ce e și mai dumnezeiesc, ne-a făgăduit că pe noi, întregi, suflete și trupuri unite împreună, ne va strămuta la viața cea desăvârșită și la nemurire. E un lucru care celor vechi li se părea contrar firii, dar mie și ție și însuși adevărului ne apare ca dumnezeiesc și mai presus de fire. Zic mai presus de fire, o dată pentru că numai lui Dumnezeu Îi este propriu să fie viu după fire, și a doua pentru că este unită și cu firea noastră, nu numai cu viața dumnezeiască atotputernică. Căci fiind a tuturor viețuitoarelor prin fire, și mai ales a celor dumnezeiești, nicio viață nu e în afara firii sau mai presus de fire (vezi și în *op. cit.* mai sus, p. 162)". Zice însă și Chiril: „Aud pe oarecare zicând: «Duhul Dumnezeiesc Cel ce m-a făcut». Cântă încă și David despre cele ce se află pe pământ: *Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi*. Deci atunci când Duhul zidește și înnoiește pe cel pierdut, acesta se face a doua oară ceea ce a fost dintru început; o fire dar este făcătoare a tuturor, cea mai presus, cea mai înaltă. Cum oare nu sunt necuvioși cei ce pogoară pe Duhul din dumnezeieștile tronuri și zic pe Cel după fire slobod că este rob, de ca și cum ar fi făcut?"

[86] Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Poate că, aducându-și aminte de Înviere, a unit împreună cu ea slava Domnului care se va face în veacul cel viitor, când se va pleca Lui tot genunchiul. Noi însă, învățându-ne puțin prin Proorocul despre chipul darului (adică cel al Învierii), prin cele ce zice – *Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi* –, zicem împreună

Veseli-Se-va Domnul de lucrurile Sale.

„Domnul, zice, Se va veseli atât pentru zidirea şi facerea lumii, cât şi pentru lucrurile pe care le-a isprăvit şi urmează a le isprăvi prin iconomia întrupării"[87].

33. Cel ce caută spre pământ şi-l face pe el de se cutremură;

Această zicere se plineşte atunci când se fac cutremure; pentru că Dumnezeu caută spre pământ cu urgie, pentru păcatele oamenilor; iar pământul, nesuferind urgia cea cu mânie a lui Dumnezeu, se clatină şi se cutremură după o oarecare simţire firească ori, mai bine zis, după o oarecare simţire nepricepută, mai presus de cea firească*, precum zice Marele Atanasie[88].

Cel ce Se atinge de munţi şi fumegă.

„Dumnezeu, zice, Se atinge de munţi, de unde aceştia, nesuferind

---

cu Proorocul: „*Fie slava Domnul în veac*, a Celui ce pe unele din cele zise le-a făcut, iar pe altele le face, iar pe altele le va face!"

[87] După Didim şi Grigorie al Nyssei: „Dumnezeu a adus întru a fi pe cele făcute, neavând trebuinţă de ceva, ci ca ele, de El după măsură împărtăşindu-se, să se îndulcească, iar El să Se veselească văzându-le pe ele că se veselesc. (...) Veselia lui Dumnezeu este nepătimaşă, fiindcă nepătimaşă este Dumnezeirea; iar celui ce n-ar socoti niciodată că este ceva ce i s-ar putea întâmpla de năprasnă şi celui pe care nicio răutate nu-l supără; ci toată bunătatea şi tot orice bine ar fi îi urmează, unul ca acesta s-ar veseli, după cuvânt [sau: în chip raţional], cu veselie nepătimaşă şi neoprită, că veselia este următoare faptei bune şi bunătăţii". Şi Hrisostom încă zice: „David arată pe Dumnezeu bucurându-Se de viaţa celor ce sunt, şi nu de pieirea lor, că nu Se veseleşte pentru pieirea celor vii". Zice însă şi Teodorit: „A proorocit prin aceasta cunoştinţa de Dumnezeu a oamenilor care va să fie: că, scăpând oamenii din amăgirea cea de mai-nainte şi primind cunoştinţa de Dumnezeu, Se va veseli Dumnezeu, nu pentru că I se închină, ci pentru că-i vede că se mântuiesc".

* Mai exact: suprafirească.

[88] Zice însă Hrisostom: „Iar tu, rogu-te, înţelege câtă mărime de trup [a muntelui] întâmpină Dumnezeu, căutându-i asupră-i, şi-l face de se cutremură, şi aşa socoteşte de aici negrăirea puterii; împăratul, de ar voi să mute o stâncă, de nu va întrebuinţa o maşină [un mijloc oarecare], nu va putea să o mişte din loc, iar Dumnezeu, căutând spre pământ, îl face pe el de se cutremură". Iar Atanasie zice: „Poate că, zicând despre înviere, uneşte cu aceasta şi judecata cea de obşte, care şi frică va da tuturor celor de pe pământ. Iar *munţi* numeşte puterile cele potrivnice, pe care le va şi arde în vremea judecăţii, semn al lucrării ei fiind fumul".

înfățișarea lui Dumnezeu, fumegă, precum și iarba, când se atinge de foc, fumegă". Aceasta însă cu lucrul s-a făcut în Muntele Sinai, care fumega tot, precum zice Scriptura, pentru că S-a pogorât Dumnezeu pe el în foc, iar fumul s-a suit ca un fum de cuptor (Ieș. 19: 18). După dumnezeiasca cuviință însă, se cuvine să înțelegem și graiul *Cel ce caută pe pământ*, și *Cel ce Se atinge de munți*.

34. Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi.

„Până ce voi via, zice, și mă voi afla în lumea aceasta, voi cânta Dumnezeului meu". David întrebuințează aici o formă de repetare a cuvintelor, arătând același înțeles, pentru mai multă întărire și ca semn al așezării lui celei fierbinți către Dumnezeu[89], că *voi cânta Domnului în viața mea* este același lucru cu *voi cânta Dumnezeului meu până ce voi fi*.

35. Îndulcească-se Lui vorba mea, și eu mă voi veseli de Domnul.

„O, de ar plăcea, zice, vorba mea lui Dumnezeu, ceea ce se face prin cântări și prin psalmi, adică vorbirea mea cea către Dumnezeu și gândurile mele, că, de va plăcea lui Dumnezeu vorba mea, mă voi veseli și eu, cel ce vorbesc cu El, căci a plăcut lui Dumnezeu"[90].

---

[89] Zice însă Hrisostom: „Aici, prin *cântare* nu zice pe cea prin graiuri, ci pe cea prin fapte. Că, de vreme ce David s-a aflat pe sine vinovat lui Dumnezeu pentru multe și nicio răsplătire vrednică neputând pune înaintea lui Dumnezeu, ceea ce avea, aceea o pune, adică a-L lăuda neîncetat și toată viața sa întru aceasta a o cheltui. Să audă cei ce prin dughene și prin crâșme se tăvălesc toată ziua și niciodată nu se întorc către rugăciune; câți sunt vinovați lui Dumnezeu, să știe că aceasta este dobânda vieții: a binecuvânta pe Dumnezeu și întru aceasta [întru binecuvântare] se cuvine a și viețui". Iar Teodorit zice: „Potrivit a adus zicerea *în viața mea* și *până cei voi fi*, că nu este întru moarte cel ce-L pomenește pe El, și în iad cine se va mărturisi Lui? (cf. Ps. 6: 5)". „Însă multă dovadă arată, după Eusebie, și apropiere către Dumnezeu adăugirea: că nu a zis «cânta-voi lui Dumnezeu», ci *Dumnezeului meu*; căci pare să zică așa: «Celui ce m-a zidit și m-a crescut și Celui ce mi S-a făcut pricinuitor a toate bunătățile (vezi ziceri asemănătoare și la Sirah 24: 8; Evr. 9: 11)»; iar *cântarea*, aici, o zice pe cea din fapte, nu pe cea din graiuri".

[90] Și ce este *îndulcească-se*? Zice Hrisostom: „Bine-primită și plăcută și prea-dulce și prea-veselitoare să se arate lui Dumnezeu rugăciunea, care nimic altceva nu este, decât vorbire către Dumnezeu; deși prin psalmo-cântare se înțelege că întru sineși își are răsplătirea, că ce ar fi asemenea cu vorbirea cu Dumnezeu?" [A cânta sau a se ruga cineva lui Dumnezeu este mai ales un dar, căci cântarea și rugăciunea sunt atât veselitoare pentru om, cât și dăruitoare de alte daruri de la Dumnezeu.] Iar Marele Vasile zice: „Pentru aceasta, știindu-se pe sine ca având împreună-vorbirea cu Dumnezeu, David zice aceasta: «Îndulcească-se Ție vorba mea», că împreună-vorbirea celui ce cu întărâtare și cu

36. Lipsească păcătoşii de pe pământ şi cei fără de lege, ca să nu mai fie ei.

„O, de ar pieri*, zice, păcătoşii de pe pământ şi cei fără de lege, să se facă adică păcătoşii drepţi, iar cei nelegiuiţi să se facă legiuiţi, încât să nu mai fie astfel precum sunt păcătoşii şi nelegiuiţii, ci să se prefacă prin pocăinţă". Se roagă dar Proorocul să nu piară oamenii, ci să piară răutatea oamenilor, după Hrisostom şi Teodorit. Ori prin *păcătoşi* şi *cei fără de lege* zice pe demoni. Ori zice să piară aceia care rămân întru răutate nevindecaţi şi neîndreptaţi, pentru că ei îşi împart răutatea lor şi celor buni, ca şi ciumaţii ce molipsesc pe cei sănătoşi[91].

Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul!

Potrivit cu începutul a făcut David şi sfârşitul psalmului acestuia; că a început de la slavoslovie şi iar la slavoslovie l-a sfârşit, după Hrisostom, Teodorit şi Isihie[92].

încăpăţânare se bagă în pricini dialectice nu este dulce, ci amărâtoare". Şi iarăşi zice Hrisostom: „Cum se poate să se îndulcească lui Dumnezeu vorba noastră? Prin a fi viaţa curată, prin a filosofa sufletul [cele dumnezeieşti] şi prin altele ca acestea. Căci atunci când vei fi cheltuit toată viaţa rugându-te, iar petrecerea ta ar face toate împotrivă, nu te va auzi cu lesnire; nu numai însuţi nu vei putea face aceasta [îndulcirea adică], ci nici altul pentru tine nu o va putea face. Acestea le zic însă nu ca să nu ne mai rugăm, nici ca să nu mai cântăm, ci ca împreună cu cântarea să ne îngrijim şi de viaţă, şi de petrecere". Şi Isihie a zis: „Că, de va avea Dumnezeu plăcere de zicerile noastre atunci şi noi potrivit ne vom veseli de El, bunătăţi luând de la El, unele adică acum, iar altele aşteptându-le, iar atunci vom putea să *împlinim şi zicerea «Bucuraţi-vă întru Domnul!»* (Filip. 4: 4)".

* Această variantă la optativ (ἐκλίποισαν) este de fapt şi cea pe care o avem în Septuaginta, în ediţia Rhalfs, cea din uzul actual, spre deosebire de cea la imperativ de la Eftimie. Cea la optativ credem că e de fapt una intepretativă. La fel şi în cazul lui *îndulcească-se* (h`dunqei,h).

[91] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Drept aceea aici nu se roagă să se piardă fiinţa, nici a se da oamenii de tot pierzării, ci răutatea şi viclenia: să piară păcătosul, aşa încât să nu mai fie păcătos, ci să se prefacă, să nu se mai afle cel nelegiuit, aşa încât să nu mai fie nelegiuit, ci să se schimbe; că aşa sunt sufletele Sfinţilor: nu numai pentru eişi, ci pentru toată lumea îşi înalţă rugăciunea". Iar Teodorit zice: „Să lipsească în acea vreme când vor auzi: *Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor!* (Matei 25: 41)". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Poate că prin David însemnează aşezarea cea după Înviere, când şi Domnul Se va veseli de lucrurile Sale, Însuşi zicând: *Lipsească păcătoşii de pe pământ*, căci cum se va numi cineva din păcat, păcatul nefiind?"

[92] Zice însă Isihie: „De această bună cuvântare către Dumnezeu să ne ţinem şi noi cu osârdie, că buna cuvântare cea neîncetată îndreptează viaţa noastră spre buna-vieţuire".

Aceasta este tâlcuirea ce am făcut-o eu la psalmul acesta. Ştiu însă şi alegoriile ce le-au făcut unii la psalmul acesta, dar le-am lăsat de voie şi nu le-am arătat, pentru că sunt silite [forţate] şi cu anevoie de primit.

PSALMUL 104

Aliluia.

Am spus în *Precuvântare*, la capitolul 5, despre acei psalmi care au scris deasupra *Aliluia*; iar aceasta vrea să zică „Lăudaţi pe Cel ce este, adică pe Domnul"; şi îndeamnă psalmul aceasta pe oameni să slavoslovească pe Dumnezeu şi-i învaţă pe Creştinii cei din neamuri despre acele faceri de bine pe care le-a făcut Dumnezeu poporului celui vechi al Evreilor, şi ce fel a fost mai-nainte poporul acesta, şi cum l-a făcut Dumnezeu să fie în urmă[93].

1. Mărturisiţi-vă Domnului, şi chemaţi numele Lui,

Zicerea aceasta este asemenea cu *mărturisiţi-vă Lui, lăudaţi numele Lui*, pe care o am tâlcuit la Psalmul 99: „Mulţumiţi Domnului, o, oamenilor, pentru mulţimea facerilor de bine ce vi s-a făcut de către El şi întotdeauna chemaţi numele Izbăvitorului şi Stăpânitorului vostru"[94].

---

[93] Zice însă Grigorie al Nyssei, împreună cu Eusebie: „Din psalmii cei suprascrişi *Aliluia*, acesta este cel dintâi. Prin *Aliluia* se înţelege lauda care-şi are înălţarea către Dumnezeu; iar ea este din numirile celor tâlcuitoare ale dumnezeiescului glas; ea se află în multe din suprascrierile cele de acest fel ce se află la psalmii cei mai din urmă ai Cărţii Psalmilor (adică în Cartea a cincea a Psaltirii [vezi la *Precuvântare* despre împărţirea psalmilor], prin care se poate înţelege cum că celor ce au ajuns acum către desăvârşirea vieţuirii celei către fapta bună li se potriveşte a lăuda pe Dumnezeu şi că se află întru aceea în care şi firii îngerilor i s-a încredinţat a fi. Că n-am învăţat altceva, decât că şi acelora nu li s-a dat să aibă altă îndeletnicire, decât a lăuda pe Dumnezeu, nici celor desăvârşiţi întru fapta bună nu li se cuvine a se sârgui întru altceva, decât ca viaţa lor a o face să fie laudă lui Dumnezeu". Iar Atanasie zice: „Sfântul Duh porunceşte în psalmul acesta Sfinţilor Apostoli să facă arătate poporului celui din neamuri toate minunile câte a făcut Domnul, întru arătarea Sa".

[94] Zice însă Hrisostom: „De te vei mărturisi şi vei lepăda păcatele, vei putea, cu îndrăzneală chemând numele Lui, să lucrezi mari bunătăţi". Şi Isihie zice: „Nu în zadar voieşte ca mai întâi să ne mărturisim şi al doilea a-L chema, ci ca, curaţi prin mărturisire făcându-ne, din organ curat să-I aducem laudă".

Vestiți între neamuri lucrurile Lui.

Cam aceeaşi o zice David şi în Psalmul 95: *Vestiți întru neamuri slava Lui*, iar lucrările şi slava lui Dumnezeu sunt minunile acelea pe care le spune David mai jos.

2. Cântați-I Lui și-L lăudați* pe El. Povestiți toate minunile Lui.

Am spus în mai multe locuri că *cântați* însemnează a cânta cineva cu singur glasul, iar *a lăuda* însemnează împreună a lovi şi organul psaltirii. „Cântaţi dulce, zice, cu glasul şi cu organul cântaţi lui Dumnezeu şi povestiţi tuturor minunile Lui"; precum a zis şi în Psalmul 95: *Vestiți la toate neamurile minunile Lui*.

3. Lăudați-vă întru numele cel sfânt al Lui;

„Mare-cugetaţi şi lăudaţi-vă, zice, întru numele lui Hristos, de la Care şi voi vă numiţi Creştini"; că cuvântul acesta se zice către apostoli şi către arhierei, învăţătorii şi moştenitorii apostolilor[95].

Veselească-se inima celor ce caută pe Domnul.

„Veselească-se, zice, inima celor ce caută şi cheamă pe Domnul, pentru că se vor ajuta din chemarea şi căutarea aceasta"[96].

4. Căutați pe Domnul și vă întăriți, căutați fața Lui pururea.

„Întăriţi-vă, zice, şi împuterniciţi-vă întru a căuta totdeauna pe Domnul; şi nu vă leneviţi întru aceasta, după Teodorit; şi căutaţi faţa Domnului, adică pe Domnul (după perifrază) ori dumnezeiasca Lui cercetare; ori pe Fiul Lui, pe Iisus Hristos, Care este faţa şi chipul cel neschimbat al Părintelui şi pecetea* Ipostasului

---

* ψάλατε = *lit.*: psalmo-cântaţi, psalmodiaţi.

95 Pentru aceasta a zis Pavel: *Cel ce se laudă, întru Domnul să se laude* (II Cor. 10: 17). Aceasta o zice şi Anna, şi Ieremia (I Împ. 2: 10 ş.u.; Ier. 9: 23 ş.u.), după Teodorit.

96 A zis însă dumnezeiescul Augustin: „Veselească-se dar inima celor ce Te caută, Doamne". Dacă întru a Te căuta este veselie, ce fel de veselie va fi întru a Te afla? Deci voi căuta cu fierbinţeală şi neîncetat faţa Ta, ca aşa să mi se deschidă uşa şi poarta dreptăţii".

* χαρακτήρ.

Lui". după Didim; *Că cel ce M-a văzut pe Mine*, zice, *a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 6)[97].

5. Aduceți-vă aminte de minunile Lui, pe care le-a făcut, de înfricoșările* Lui și de judecățile gurii Lui.

„Aduceți-vă aminte, zice, de lucrurile minunate pe care le-a făcut Dumnezeu și, învățând neamurile, povestiți-le acestea; așijderea, aduceți-vă aminte și de înfricoșările lui Dumnezeu, adică de minunile cele mai presus de minuni și de semne; asemenea încă, și de judecățile, adică de hotărârile, lui Dumnezeu, pe care le-a arătat prin legea Sa"[98].

---

[97] Zice însă Hrisostom: „Ce este aceea a căuta pe Dumnezeu? Pe cele ale Lui a le cugeta, pe Dânsul pururea a-L gândi, în minte de-a pururea a-L avea, niciodată a înceta a vorbi cu El prin rugăciune și prin faptele cele bune, că cel ce caută are în minte pe cel ce-l caută. Deci trebuie ca cel ce caută pe Domnul să se mărturisească mai întâi printr-o pocăință curată și prin roadele ei, că unul ca acesta și a-L căuta poate, și, căutându-L, a-L afla, după făgăduință. Căci nu este lucru al tuturor a ști să-L caute: că dacă la pietrele cele scumpe este de trebuință de cei ce știu a le lucra și la înot trebuie multă iscusință, cu mult mai vârtos a căuta cineva pe Dumnezeu; că multe sunt cele ce-l opresc a-L afla: mulțimea lucrurilor, zburdările trupului, boalele sufletului, vrăjmășirile dracilor și lenevirea socotinței; iar de ne vom izbăvi degrab de toate acestea, atunci Îl vom afla pe El și de răutate ne vom dezbăra și fapta bună o vom dobândi". Zice însă Teodorit, împreună cu Eusebie: „Căutați-L pentru totdeauna, nu de trei ori pe an, după legea dată lui Moise, înaintea Lui arătându-ne (cf. Ieș. 23: 14, 17), ci în toată viața". A zis însă și Isihie: „Voiește iar ca cel care caută pe Domnul să ia tărie în suflet cu înfrânarea îndulcirilor; iar prin *față* nu zice pe cea a ființei (*că aceasta nimeni nu o poate vedea*, zice către Moise, *și să fie viu* [Ieș. 33: 20]), ci prin fața lui Dumnezeu se înțelege cunoștința cea despre El". Iar Hrisostom zice: „Prin *față* înțelegem aici arătarea, Pronia, purtarea de grijă, ajutorul, apărarea și înțelegerea cea despre El".

* Pentru înțelesurile termenului τέρατα (minuni, grozăvii, lucruri de mirare etc.), vezi nota noastră de la Ps. 70: 8.

[98] Zice însă Hrisostom: „Aici mi se pare că arată calea prin care este cu putință și a căuta, și a afla pe Dumnezeu. Și care este calea? De-a pururea a purta în minte preaslăvitele Lui lucrări, și legile, și poruncile: că prin *judecăți* pare a zice legile cele din cer și de pe pământ și cele ce sunt în mare, căci, cu adevărat, nu singur omul a luat lege, ci toate cele ce se văd: pentru mare, ca să nu treacă marginile, pentru munți, să fie închegați; pământul, ca să stea; soarele, pentru a alerga; luna, spre a sa bună-rânduială; la fel pentru felurita ceată a stelelor, pentru firea celor fără de trup, pentru cea a sadurilor și a tuturor celorlalte". Ori, după Teodorit: „*Judecăți* numește pe cele ce s-au lucrat cu minuni, cu dreaptă hotărâre, spre pedeapsă; că, fiindcă urmează a povesti cele ce s-au făcut în Egipt, arată de mai-nainte dreptatea cu care s-au pedepsit Egiptenii". Iar Atanasie zice: „*Înfricoșări* numește minunile cele ce s-au făcut de Mântuitorul, iar *judecăți ale gurii*, poruncile Noului Testament".

6. Sămânța lui Avraam, robii Lui, fiii lui Iacov, aleșii Lui.

Sămânța lui Avraam, zice, și *fiii aleși ai lui Iacov*; prin aceștia numește pe apostoli, după Atanasie, fiindcă apostolii erau și robi ai lui Hristos, Cel ce Se pogora din seminția lui Avraam și a lui Iacov, după ceea ce zice: *Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul, am spălat picioarele voastre, și voi sunteți datori să vă spălați unii altora* (Ioan 13: 14). Aceștia înșiși erau și aleși ai lui Hristos, după ceea ce zice: *Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi* (Ioan 15: 16), precum zice Eusebie.

7. Acesta este Domnul Dumnezeul nostru, în tot pământul judecățile Lui.

„Hristos, zice, este Domnul și Dumnezeul nostru, iar judecățile și Legea Lui nu s-au dat numai Evreilor, ci și tuturor neamurilor pământului".

8. Adusu-Și-a aminte în veac de Așezământul Legii Lui, de cuvântul pe care l-a poruncit la mii de neamuri,

„Dumnezeu, zice, Și-a adus aminte de veșnicul Său Testament (ori Așezământ), cel nestrămutat și neschimbat". Începând însă David de sus, de la Avraam, a numit facerile de bine pe care le-a făcut Dumnezeu Evreilor; iar *cuvânt* zice iarăși Testamentul și făgăduința pe care o a dat Dumnezeu cu privire la pământul făgăduinței. „Și-a adus aminte Dumnezeu, zice, de cuvântul pe care l-a dat, care ajunge la mii de neamuri, adică ajunge la multe neamuri și în mulți ani"; că prin *mii* numește acum cele multe, după Hrisostom și Isihie. Iar zicerea *a poruncit* încă se înțelege în loc de „l-a făgăduit".

9. Pe care l-a așezat lui Avraam, și jurământul Său lui Isaac.

„Și-a adus aminte Dumnezeu de cuvântul pe care l-a făgăduit lui Avraam și de jurământul cu care a jurat lui Isaac"; că înseși făgăduințele ce le-a dat Dumnezeu lui Avraam, aceleași le-a dat și lui Isaac, atât pentru pământul făgăduinței, cât și pentru înmulțirea seminției Lui. Iar ce este jurământul lui Dumnezeu am spus la Psalmul 88, tâlcuind aceasta: *Juratu-M-am lui David, slugii Mele*[99].

---

[99] Că a zis Dumnezeu lui Avraam: *Asupra Mea M-am jurat, zice Domnul, pentru aceea cu adevărat blagoslovind, te voi blagoslovi, și înmulțind, voi înmulți seminția ta, și se vor blagoslovi toate neamurile pământului* (Fac. 22: 17 ș.u.). Zice însă Hrisostom: „Când zice

10. Şi l-a pus pe el lui Iacov, spre poruncă, şi lui Israel, spre **Aşezământ veşnic,**

„Cuvântul cel de mai sus, zice, şi făgăduinţa pe care o a dat Dumnezeu, o a pus ca să fie poruncă necălcată lui Iacov, şi să fie Testament veşnic şi nestrămutat"[100].

11. Zicând: „Ţie-ţi voi da pământul lui Hanaan, funia [partea] **moştenirii voastre".**

12. Când erau ei puţini la număr, împuţinaţi şi nemernici într-însul

„Dumnezeu, zice, a zis lui Avraam: Eu voi da ţie Palestina, pe care atunci o locuiau Hanaaneii, adică *funia*, măsura de împărţire a moştenirii, atât ţie, cât şi strănepoţilor tăi"[101]. Când însă a zis acestea şi le-a făgăduit? Atunci când neamul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui Iacov erau prea puţini la număr şi nemernici în pământul făgăduinţei, adică atunci când locuiau vremelnic, ca nişte străini, în pământul Hanaaneilor. *Că ţie*, zice, *şi seminţiei tale voi da pământul în care nemerniceşti, tot pământul Hanaan spre stăpânire veşnică* (Fac.17: 8).

13. Şi au trecut din neam în neam şi de la o împărăţie la alt popor,

„Avraam, zice, şi Isaac şi Iacov petreceau şi pribegeau prin multe neamuri şi schimbau locuri şi locuri"; că Avraam a mers din pământul Haldeilor în pământul Hanaaneilor, şi de la pământul Hanaaneilor în pământul Egiptului şi al Gherarei. Asemenea şi Isaac, şi Iacov, precum istoriseşte Cartea Facerii. *Şi de la o împărăţie la alt popor*, adică de la unele ţări care aveau împărat la altele, care nu aveau împărat şi monarhie, dar care aveau democraţie.

14. Nu a lăsat om să le facă strâmbătate

însă *jurământ*, nu zice aceasta de ca şi cum Dumnezeu S-ar jura, ci, precum se zice că Se mânie nemâniindu-Se, aşa cu adevărat pentru *Se jură* se zice nejurându-Se, că aşa, când voieşte să arate adevărul şi neclătinarea făgăduinţei Lui, întrebuinţează această zicere. [Altfel zis: Precum se zice după omenească-cuviinţă că Se mânie, dar, după dumnezeiască cuviinţă, nu Se mânie, aşa şi aici, unde se zice că *Se jură*.]

[100] Că zice Teodorit: „Este o însuşire a celor ce au avere să supună pământul măsurii".

[101] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Dar însă a făgăduit ca acolo unde erau puţini să-i înmulţească ca stelele cerului şi în loc de nemernici să-i facă stăpâni, dar nu când s-au făcut mulţime mare, ca să nu scrie cineva în piatră biruinţa din puterea mulţimii, ci când erau puţini, ca să se arate tăria Celui ce a făgăduit".

„Nu a lăsat Dumnezeu, zice, pe niciun om ca să-i nedreptăţească, adică să vatăme pe strămoşi"; că pe Faraon în Egipt l-a certat cu certări mari şi rele, şi casa lui, pentru Sara, femeia lui Avraam (Fac. 12: 17). Iar lui Abimelec, împăratul Gherarilor, i S-a arătat Dumnezeu noaptea şi i-a zis multe şi înfricoşate, pe lângă care i-a zis şi aceasta: *Dă înapoi omului femeia, că este prooroc, şi el se va ruga pentru tine şi vei fi viu* (Fac. 20: 7). Iar pe Isaac şi pe Laban Dumnezeu nu i-a lăsat ca să-l nedreptăţească pe Iacov, încă şi pe mulţi alţii nu i-a lăsat Dumnezeu să nedreptăţească pe Iacov sau să vatăme pe aceşti zişi Patriarhi[102].

Şi a certat pentru dânşii împăraţi.
15. „Nu vă atingeţi de unşii Mei şi întru proorocii Mei nu vicleniţi".

„Dumnezeu, zice, a certat, adică a ruşinat şi a spăimântat, pentru Patriarhii cei de mai sus, pe împăraţi": pe Faraon, împăratul Egiptului adică, şi pe Abimelec al Gherarilor, precum am zis. *Şi a zis Dumnezeu lor: Să nu vă atingeţi de unşii Mei, nici să nu vicleniţi întru proorocii Mei* (I Paralip. 16: 22). Cu adevărat, *unşi* i-a numit pe Patriarhi, pentru că erau unşi cu Sfântul Duh ori cu darul proorociei, iar *prooroci*, pentru că au proorocit multe, şi mai ales Iacov, cel ce a proorocit ce urmau să fie cei doisprezece fii ai săi. Însă şi Însuşi Dumnezeu a zis anume despre Avraam către Abimelec că este prooroc (Fac. 20: 7). Însă cuvintele lui David nu se află chiar întocmai în Cartea Facerii, adică acestea: *Nu vă atingeţi de unşii Mei şi întru proorocii Mei nu vicleniţi*, ci acolo se află cu alte cuvinte, dar la înţeles se potrivesc cu cele ale lui David[103].

16. Şi a chemat foamete pe pământ şi toată întărirea pâinii o a sfărâmat.

---

[102] A zis însă şi Hrisostom: „Greutăţile şi nevoile lucrurilor puteau să-i şi răpună, însă Pronia cea de sus i-a păzit întru neprimejduire, încât şi nemerniciile lor pentru aceasta li se făceau, ca mai vederată să se arate purtarea de grijă şi puterea lui Dumnezeu".

[103] Zice dar Sfântul Chiril: „Fiindcă este dintre lucrurile cele nefireşti ca cei mai străluciţi în viaţa aceasta să nu arate vreo purtare de grijă pentru adevăratele lor slugi, nefiresc este şi pentru Domnul puterilor, Căruia toate-I sunt lesnicioase spre isprăvire, să nu facă nicio purtare de grijă pentru cei ce-L iubesc". „Deci *unşi* îi numeşte în loc de aleşi, că ceea ce face ungerea - a osebi adică pe cel uns -, aceea face şi alegerea, mai deosebiţi făcând pe cei aleşi", după Teodorit. Iar după Marele Atanasie: „*Unşi* se zic cei de pe lângă Avraam, pentru că s-au învrednicit de comuniunea [μετοχὴ] cu Dumnezeu-Cuvântul în vedenii"; „că nu s-au uns cu untdelemn simţit, după Isihie, ci din comuniunea cu Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce i-a osebit, şi aşa [*unşi*] s-au numit, încât au putut zice: *Părtaşi ai lui Hristos ne-am făcut* (Evr. 3: 14), iar din împărtăşirea Duhului s-au zis *prooroci*".

„Dumnezeu, zice, a chemat, adică a trimis foamete în pământul Hanaan, unde locuiau Iacov şi fiii lui, ca să pregătească cu bună-iscusinţă pogorârea lui Iacov în Egipt cu pricina foamei, atunci când cei şapte ani ai îmbelşugării au fost urmaţi de alţi şapte ani de nenorocire şi foamete; şi a sfărâmat Dumnezeu toată puterea hranei şi toată întărirea pe care o poate pricinui pâinea în inima omului"[104].

17. Trimis-a înaintea lor om;

„Mai-nainte, zice, de a veni foametea şi mai-nainte de a se pogorî Iacov şi neamul lui în Egipt, a trimis Dumnezeu înaintea lor om", adică pe preafrumosul Iosif, întrebuinţând la această trebuinţă şi nevoie vicleşugul şi zavistia fraţilor lui Iosif; şi vânzarea pe care au făcut-o aceia lui Iosif ca rob, Dumnezeu o a făcut trimitere, după Teodorit. Pentru aceasta şi în urmă a zis Iosif către fraţii săi: *Iar acum nu vă întristaţi că m-aţi vândut aici, că spre viaţă m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră* (Fac. 45: 5)[105].

Rob s-a vândut Iosif.

---

[104] Zice însă Hrisostom: „Deşi foametea era răsplătire a păcatelor, cu toate acestea însă, blândul Dumnezeu şi bătaia aceasta spre facere de bine o a întrebuinţat". Zice şi Teodorit: „Toată *întărirea pâinii*, adică tot ce putea să hrănească a făcut să se rărească, nu numai grâul, ci şi orzul şi legumele şi celelalte cu care trăiesc oamenii". Zice însă iarăşi Hrisostom: „Mai ales aceasta e bună-meşteşugire a lui Dumnezeu: ca prin cele potrivnice să facă bine; iar apoi foametea însăşi o a trimis; iar ca să nu socotească oamenii că întâmplarea a venit din urmarea firii [din pricini fireşti], a spus mai-nainte despre foamete, adăugând şi pricina. Dar care era pricina? Ca toţi, de pretutindeni, să cunoască tăria lui Dumnezeu". Adaugă însă Atanasie şi aceasta, vrednică de luat aminte: „Şi aceasta după urgia lui Dumnezeu s-a obişnuit a se întâmpla: în foamete adică a nu se întări oamenii mâncând; că nici pâinea cea puţină nu-i îndestula, zice, căci toată tăria hranei o a pierdut, ca, şi de s-ar arăta ca pâine, să nu întărească pe cei plini de dânsa".

[105] Zice însă Hrisostom: „Şi, dacă l-a trimis El, de ce sunt învinovăţiţi fraţii? Pentru că au vrăjmăşit lui Iosif? A întrebuinţat răutatea lor, dar nu ca şi cum ar fi vrând să împlinească iconomia lui Dumnezeu, nici pentru a-i scăpa pe dânşii de învinovăţire". A zis însă şi Isihie: „De aici se arată că cele ce se întâmplă sfinţilor se fac din oarecari iconomii minunate şi care slăvesc şi pe Însuşi Dumnezeu, şi pe cei ce le pătimesc. Că iată, şi Iosif spre robie s-a vândut de fraţi Ismailitenilor, apoi lui Putifar în Egipt, ca să fie trimis înaintea celuilalt neam, adică ca mai-nainte să apuce şi bine să gătească lor pogorârea în Egipt, din care atât de mari şi multe minuni au urmat. Aşa se cuvine să ne încredinţăm, cum că sunt oarecari cuvinte [raţiuni] de neajuns pentru noi, în vârtutea cărora Dumnezeu adesea iconomiseşte întru-tot-înţeleapta Lui Pronie, pe care firea noastră muritoare necunoscându-le, obişnuieşte să se mâhnească".

18. Smerit-au în obezi picioarele lui; prin fier au trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul Lui.

19. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el;

„Iosif, zice, a fost vândut de fraţii săi Ismailitenilor şi de Ismailiteni iarăşi a fost vândut în Egipt lui Putifar[106] şi l-au obijduit pe el stăpânul său şi oamenii lui, punându-l în temniţă pentru clevetirea stăpânei sale; sufletului lui, zice, adică însuşi Iosif, a trecut prin fier, că a scăpat de sabia ce ajunsese până la acesta, adică a venit şi s-a primejduit până într-acolo, încât era să fie ucis cu sabia, după Teodorit, măcar deşi el a scăpat"[107]. Dar a suferit acestea până ce a venit în ispravă* şi s-a plinit cuvântul şi dumnezeiasca lui înţelepciune cu care a dezlegat visurile celor legaţi împreună cu el, adică al marelui Putifar şi al marelui paharnic ai împăratului Faraon. Ori prin *cuvânt* zice purtarea de grijă şi Pronia lui Dumnezeu pentru Iosif, care voia să-l slăvească pe el şi neamul lui[108]. Cuvântul Lui însă, cu care l-a înfocat pe Iosif, este cuvântul firesc cel dinlăuntru sădit* al

---

[106] Iar Hrisostom zice: „Nimeni din cei ce cad în robie să nu se întristeze, ori din cei ce se iau de vrăjmaşi. Că ce te întristezi? Pentru că eşti la barbari? Cu legea oştirii te-ai luat; iar dreptul, de fraţii săi vânzându-se, către acest fel de tiranie este trimis, ca de aici şi tu să te înveţi să nu deznădăjduieşti când vei cădea în primejdie".

[107] Pentru aceasta, Simmah a zis: „În fiare a venit sufletul lui".

* Până ce s-a învrednicit de cuvântul lui Dumnezeu.

[108] Ori după Isihie: „Prin *cuvânt* zice cel pentru dânsul, pe care Dumnezeu l-a pus în iconomia cea pentru dânsul; cu cuvântul pe toate le iconomiseşte: căci cu oarecare cuvânt a dat şi slobozenia, şi sfârşitul ispitelor celor ce se împărtăşeau asupra lor; pe care ei, neştiindu-l de mai-nainte, la urmă din ispravă l-au înţeles". Iar Eusebie zice: „*Cuvântul Lui* zice pe acela despre visurile pe care văzându-le, a spus părintelui său şi fraţilor, zicând că snopii acelora se închinau snopului său".

* *Trad. lit.*, ἐνδιάθετοσ... λόγοσ; mai liber: raţiune, cuvânt, gând, idee, noţiune, concept, sens; sugestie, îndemn, semn. Vezi despre acelaşi la Psalmul 129: 1. E vorba, la bază, de raţiunile dumnezeieşti, care se vădesc în sau se manifestă în diverse forme în creaţie - cea mai cuprinzătoare numire, precum socotesc, fiind acest ἐνδιάθετοσ... λόγοσ. Strict vorbind, aceste raţiuni (λόγοι) vădesc cuvintele (λόγιά, de care David va grăi adesea în Psalmul 118, echivalându-le uneori cu poruncile, îndreptările, judecăţile sau legile lui Dumnezeu) lui Dumnezeu din inima omului cu deosebire şi, în general, în alte felurite lucrări ale Proniei Sale. Chipul uman (şi toată făptura de obşte) cel făcut după cel dumnezeiesc le are înnăscute, sau în chip firesc, şi le poate actualiza neîncetat în comuniune cu Raţiunea, Logosul suprem care le-a sădit, din/cu care omul îşi alcătuieşte aşa-numitul προφορικὸσ λόγοσ, adică cuvântul rostit, exprimat în anume fel şi pentru un scop anume prin λόγιά, precum am zis. El le poate „actualiza" de asemenea în comuniune cu stricătorul acestora, Diavolul, care le deturnează de la scopul lor. Pe lângă această asumare firească a lucrurilor, omul a fost învrednicit şi de comuniunea directă şi conştientă cu Dumnezeu, ca o plinire personalizată a „raţiunilor" fireşti ale lumii, spre

„Dumnezeu, zice, a chemat, adică a trimis foamete în pământul Hanaan, unde locuiau Iacov și fiii lui, ca să pregătească cu bună-iscusință pogorârea lui Iacov în Egipt cu pricina foamei, atunci când cei șapte ani ai îmbelșugării au fost urmați de alți șapte ani de nenorocire și foamete; și a sfărâmat Dumnezeu toată puterea hranei și toată întărirea pe care o poate pricinui pâinea în inima omului" [104].

17. Trimis-a înaintea lor om;

„Mai-nainte, zice, de a veni foametea și mai-nainte de a se pogorî Iacov și neamul lui în Egipt, a trimis Dumnezeu înaintea lor om", adică pe preafrumosul Iosif, întrebuințând la această trebuință și nevoie vicleșugul și zavistia fraților lui Iosif; și vânzarea pe care au făcut-o aceia lui Iosif ca rob, Dumnezeu o a făcut trimitere, după Teodorit. Pentru aceasta și în urmă a zis Iosif către frații săi: *Iar acum nu vă întristați că m-ați vândut aici, că spre viață m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră* (Fac. 45: 5) [105].

Rob s-a vândut Iosif.

---

[104] Zice însă Hrisostom: „Deși foametea era răsplătire a păcatelor, cu toate acestea însă, blândul Dumnezeu și bătaia aceasta spre facere de bine o a întrebuințat". Zice și Teodorit: „Toată *întărirea pâinii*, adică tot ce putea să hrănească a făcut să se rărească, nu numai grâul, ci și orzul și legumele și celelalte cu care trăiesc oamenii". Zice însă iarăși Hrisostom: „Mai ales aceasta e bună-meșteșugire a lui Dumnezeu: ca prin cele potrivnice să facă bine; iar apoi foametea însăși o a trimis; iar ca să nu socotească oamenii că întâmplarea a venit din urmarea firii [din pricini firești], a spus mai-nainte despre foamete, adăugând și pricina. Dar care era pricina? Ca toți, de pretutindeni, să cunoască tăria lui Dumnezeu". Adaugă însă Atanasie și aceasta, vrednică de luat aminte: „Și aceasta după urgia lui Dumnezeu s-a obișnuit a se întâmpla: în foamete adică a nu se întări oamenii mâncând; că nici pâinea cea puțină nu-i îndestula, zice, căci toată tăria hranei o a pierdut, ca, și de s-ar arăta ca pâine, să nu întărească pe cei plini de dânsa".

[105] Zice însă Hrisostom: „Și, dacă l-a trimis El, de ce sunt învinovățiți frații? Pentru că au vrăjmășit lui Iosif? A întrebuințat răutatea lor, dar nu ca și cum ar fi vrând să împlinească iconomia lui Dumnezeu, nici pentru a-i scăpa pe dânșii de învinovățire". A zis însă și Isihie: „De aici se arată că cele ce se întâmplă sfinților se fac din oarecari iconomii minunate și care slăvesc și pe Însuși Dumnezeu, și pe cei ce le pătimesc. Că iată, și Iosif spre robie s-a vândut de frați Ismailitenilor, apoi lui Putifar în Egipt, ca să fie trimis înaintea celuilalt neam, adică ca mai-nainte să apuce și bine să gătească lor pogorârea în Egipt, din care atât de mari și multe minuni au urmat. Așa se cuvine să ne încredințăm, cum că sunt oarecari cuvinte [rațiuni] de neajuns pentru noi, în vârtutea cărora Dumnezeu adesea iconomisește întru-tot-înțeleapta Lui Pronie, pe care firea noastră muritoare necunoscându-le, obișnuiește să se mâhnească".

18. Smerit-au în obezi picioarele lui; prin fier au trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul Lui.

19. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el;

„Iosif, zice, a fost vândut de fraţii săi Ismailitenilor şi de Ismailiteni iarăşi a fost vândut în Egipt lui Putifar[106] şi l-au obijduit pe el stăpânul său şi oamenii lui, punându-l în temniţă pentru clevetirea stăpânei sale; sufletului lui, zice, adică însuşi Iosif, a trecut prin fier, că a scăpat de sabia ce ajunsese până la acesta, adică a venit şi s-a primejduit până într-acolo, încât era să fie ucis cu sabia, după Teodorit, măcar deşi el a scăpat"[107]. Dar a suferit acestea până ce a venit în ispravă* şi s-a plinit cuvântul şi dumnezeiasca lui înţelepciune cu care a dezlegat visurile celor legaţi împreună cu el, adică al marelui Putifar şi al marelui paharnic ai împăratului Faraon. Ori prin *cuvânt* zice purtarea de grijă şi Pronia lui Dumnezeu pentru Iosif, care voia să-l slăvească pe el şi neamul lui[108]. Cuvântul Lui însă, cu care l-a înfocat pe Iosif, este cuvântul firesc cel dinlăuntru sădit* al

---

[106] Iar Hrisostom zice: „Nimeni din cei ce cad în robie să nu se întristeze, ori din cei ce se iau de vrăjmaşi. Că ce te întristezi? Pentru că eşti la barbari? Cu legea oştirii te-ai luat; iar dreptul, de fraţii săi vânzându-se, către acest fel de tiranie este trimis, ca de aici şi tu să te înveţi să nu deznădăjduieşti când vei cădea în primejdie".

[107] Pentru aceasta, Simmah a zis: „În fiare a venit sufletul lui".

* Până ce s-a învrednicit de cuvântul lui Dumnezeu.

[108] Ori după Isihie: „Prin *cuvânt* zice cel pentru dânsul, pe care Dumnezeu l-a pus în iconomia cea pentru dânsul; cu cuvântul pe toate le iconomiseşte: căci cu oarecare cuvânt a dat şi slobozenia, şi sfârşitul ispitelor celor ce se împărtăşeau asupra lor: pe care ei, neştiindu-l de mai-nainte, la urmă din ispravă l-au înţeles". Iar Eusebie zice: „*Cuvântul Lui* zice pe acela despre visurile pe care văzându-le, a spus părintelui său şi fraţilor, zicând că snopii acelora se închinau snopului său".

* *Trad. lit.*, ἐνδιάθετοσ... λόγοσ; mai liber: raţiune, cuvânt, gând, idee, noţiune, concept, sens; sugestie, îndemn, semn. Vezi despre acelaşi la Psalmul 129: 1. E vorba, la bază, de raţiunile dumnezeieşti, care se vădesc în sau se manifestă în diverse forme în creaţie - cea mai cuprinzătoare numire, precum socotesc, fiind acest ἐνδιάθετοσ... λόγοσ. Strict vorbind, aceste raţiuni (λόγοι) vădesc cuvintele (λόγιά, de care David va grăi adesea în Psalmul 118, echivalându-le uneori cu poruncile, îndreptările, judecăţile sau legile lui Dumnezeu) lui Dumnezeu din inima omului cu deosebire şi, în general, în alte felurite lucrări ale Proniei Sale. Chipul uman (şi toată făptura de obşte) cel făcut după cel dumnezeiesc le are înnăscute, sau în chip firesc, şi le poate actualiza neîncetat în comuniune cu Raţiunea, Logosul suprem care le-a sădit, din/cu care omul îşi alcătuieşte aşa-numitul προφορικὸσ λόγοσ, adică cuvântul rostit, exprimat în anume fel şi pentru un scop anume prin λόγιά, precum am zis. El le poate „actualiza" de asemenea în comuniune cu stricătorul acestora, Diavolul, care le deturnează de la scopul lor. Pe lângă această asumare firească a lucrurilor, omul a fost învrednicit şi de comuniunea directă şi conştientă cu Dumnezeu, ca o plinire personalizată a „raţiunilor" fireşti ale lumii, spre

conştiinţei, după Isihie, pe care l-a dăruit Dumnezeu nouă, oamenilor, după care ne numim cuvântători [raţionali]. Cu acest cuvânt firesc sau lege a cercat pe Iosif în cuptorul ispitelor şi l-a arătat pe el curat şi ales ca aurul; pentru că acest cuvânt firesc a învăţat pe Iosif în conştiinţa sa că nu se cuvine să se atingă de femeie străină.

Trimis-a împăratul şi l-a slobozit pe el, boierul poporului, şi l-a lăsat pe el.

20. Pusu-l-a pe el domn casei lui şi boier a toată avuţia lui,

21. Ca să înveţe pe boierii lui ca pe sine însuşi şi pe cei bătrâni ai lui să-i înţelepţească.

„Când a văzut, zice, împăratul Faraon visurile, atunci a trimis şi a dezlegat pe Iosif din legăturile temniţei, iar după ce Iosif a tâlcuit visurile lui Faraon, atunci acesta l-a pus domn şi stăpânitor al palatului şi al împărăţiei sale; şi i-a dat stăpânire să fie al doilea după Faraon în tot Egiptul, pentru ca să povăţuiască pe mai-marii lui şi să dea cunoştinţă şi înţelepciune bătrânimii lui, Dumnezeu toate iconomisindu-le", precum acestea toate le povesteşte Cartea Facerii[109].

---

mântuirea sa de stricăciunea şi neorânduiala adusă în lume de vrăjmaşul. Despre acest „cuvânt firesc sau lege", cum e numit de Eftimie mai departe, şi lucrarea lui, se dă aici pilda lui Iosif. O pildă însemnată găsim şi la Ieremia (cf. 20: 9; 23: 29 ş.u.), la Apostolul Pavel şi la mulţi alţii. Prin urmare, lumina, prezenţa lucrătoare a lui Dumnezeu în om alungă pe de-o parte întunericul iraţionalităţii sădit de vrăjmaş (sau prezenţa acestuia) din conştiinţa omului, iar pe de alta, împuterniceşte pe om prin harul Său să-şi actualizeze sau întărească raţiunile sale întru dobândirea gândului/minţii [νοῦς] lui Hristos (cf. I Cor. 2: 16), a vistieriei sale de raţiuni şi de daruri, ca astfel să se facă, ca şi Iosif şi ceilalţi prooroci, o „gură" şi un fiu al lui Hristos prin cuvântul cel rostit (προφορικὸσ λόγοσ) întru lauda Lui şi spre folosul tuturor, după cum şi Sfântul Ioan Gură de Aur întăreşte mai jos vorbind de slujitorii lui Dumnezeu ca „guri" ale Lui. Aceasta lucrare a lui Dumnezeu este ceea ce Apostolul Pavel şi aproape toţi Sfinţii Părinţi de după el numesc îndreptarea omului prin credinţa lucrătoare prin iubire, iar nu prin faptele legii, care îndreptare este, tot după aceiaşi, una cu dobândirea virtuţilor. Iar aceasta se face, cum zice mai sus Isihie, nu pasiv, ci prin conştiinţă, conştient, sau prin conştiinţa lucrării lui Hristos, Izvorul tuturor raţiunilor şi al virtuţilor şi Fiinţa acestora. Cu un termen mai general, această lucrare a lui Dumnezeu poate fi numită Pronie sau grijă a iconomiei dumnezeieşti, cum zice Eftimie mai jos.

[109] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Ce e mai minunată decât aceasta? Pe robul, pe străinul, pe cel părut că ar fi nedreptăţit unele ca acelea, împăratul îl slobozeşte. Văzut-ai rodul ispitelor? Văzuta-i rodul primejdiilor? Vezi cum prin vrăjmăşii i se împleteşte cunună, că, de nu ar fi spus visurile, cum l-ar fi slobozit împăratul? Dar cum ar fi spus visurile, dacă n-ar fi căzut în temniţă? Şi în temniţă cum ar fi căzut, dacă n-ar fi fost

22. Şi a intrat Israel în Egipt şi Iacov a nemernicit în pământul lui Ham.

David arată pe scurt istoria, că după ce s-a făcut Iosif domn şi stăpânitor al Egiptului, s-a pogorât Israel, părintele său (împreună cu toată familia şi cu slugile sale, de toţi fiind în Egipt 75 de suflete), şi a locuit ca străin în pământul lui Ham, iar *Egipt* şi *pământul lui Ham* este unul şi acelaşi, fiindcă Egipt, de la care s-a numit Egiptul, a fost strănepot al lui Ham, pentru aceasta acelaşi pământ avea numirile amânduror acestora: şi a lui Egipt, şi a lui Ham.

23. Şi l-a înmulţit pe poporul său foarte şi l-a întărit pe el mai mult decât pe vrăjmaşii lui.

„Dumnezeu, zice, a adăugat [sporit] foarte poporul lui Israel în Egipt". Ori l-a adăugat ca popor al Său, fiindcă atunci singur Israelitenii credeau în adevăratul Dumnezeu. „Şi i-a întărit pe Israeliteni, zice, mai mult decât Egiptenii, vrăjmaşii lor, care şi pe Israeliteni urau, şi pe Dumnezeu"[110].

---

clevetit? Şi cum ar fi fost clevetit, dacă n-ar fi intrat în casa egipteană? Şi întru aceasta cum ar fi intrat, de nu l-ar fi vândut mai departe Ismailitenii? Şi aceştia cum l-ar fi revândut, de nu l-ar fi vândut pe el fraţii săi? Vezi cum, prin vrăjmăşirea fraţilor, ca prin oarecare şirag, ispitele cele din mijloc ca de mână l-au dus pe el la scaun? Deci nimeni să nu deznădăjduiască, măcar deşi cu rea bănuială de s-ar alege - fără numai conştiinţa să nu-l prihănească - cu acestea, strălucit va fi". Iar Teodorit zice: „Iosif a povăţuit la cunoştinţa de Dumnezeu pe ceilalţi nu numai prin cuvinte, ci şi cu faptele bune, spre buna-cinstire trăgându-i". Pentru aceasta a zis şi Eusebie: „Cuvântul învaţă însă că nu atât pentru sarcina împărţirii roadelor a înaintat Iosif spre începătorie, cât pentru folosul cel sufletesc al celor ce urmau a se înţelepţi şi a-l urma pe el. Căci vedem cum tânărul învăţa pe cei mai bătrâni şi pe cei ce mult se făleau întru înţelepciune; copilandrul Evreu poruncea spre îndreptare, robul pe cei slobozi; şi întru acestea biruia atunci când lucrurile Egiptenilor se păreau a fi mari". Pentru aceasta potrivit adaugă Hrisostom: „Fapta bună [la început] întru puţin se vrăjmăşeşte, iar apoi, mai lesne rupe vrăjmăşirile decât o pânză de păianjen, prin acestea mai strălucită făcându-se. Nimeni dar să nu deznădăjduiască, măcar cu vreo rea bănuială de s-ar alege, numai conştiinţa să nu-l prihănească, şi cu aceasta mai strălucit va fi". [Parţial, citatul se regăseşte şi mai sus.]

[110] Însă zice Hrisostom: „Arată însă cuvântul că sporirea nu a fost a firii, ci a făgăduinţei lui Dumnezeu; căci, atunci când trebuiau să se facă mai puţini - bătându-se de zapciii lucrărilor, copiii în râu aruncându-li-se, firea batjocorindu-li-se -, atunci mai vârtos au sporit aşa de mult, încât şi înfricoşători li se făceau acelora între care locuiau: robii - stăpânilor; cei ce erau goniţi - gonitorilor; străinii - cetăţenilor; cei neînarmaţi - celor întrarmaţi. *Că pe cât, zice, îi smereau pe dânşii, cu atât mai mulţi se făceau şi se întăreau foarte, foarte*".

24. Întors-a inima lor, ca să urască pe poporul Său, ca să vicleneascǎ întru slugile Lui.

„Dumnezeu, zice, a întors inima lui Faraon, nu a aceluia care ura pe Iosif, ci a altuia, născut mai în urmă şi de un nume cu Faraon, *care nu ştia pe Iosif*, precum zice dumnezeiasca Scriptură: *Şi s-a ridicat alt împărat peste Iosif, care nu ştia pe Iosif* (Ieş. 1: 8), şi acesta ura pe Israel şi-l tiranisea foarte. *Că a învârtoşat*, zice, *Dumnezeu inima lui Faraon* (Ieş. 10: 20), adică l-a lăsat să se întărească asupra Israelitenilor, pentru ca ei, tiranisindu-se foarte, cu fierbinţeală să dorească a ieşi din Egipt şi să se dezbare de necazul şi tirania Egiptenilor". Şi acelaşi Faraon *viclenea* împotriva Israelitenilor, adică îi vrăjmăşea şi cugeta viclenii împotriva lor; că a zis Faraon Egiptenilor: *Iată, neamul fiilor lui Israel s-a înmulţit foarte şi poate mai mult decât noi* (Ieş. 1: 9), iar pentru aceasta a poruncit ca să se omoare copiii născuţi de parte bărbătească ai Evreilor[111].

25. Trimis-a pe Moise, sluga Sa, şi pe Aaron, pe care l-a ales Luişi.

26. Pus-a întru dânşii cuvintele* semnelor Sale şi ale înfricoşărilor* Sale în pământul lui Ham.

„Dumnezeu, zice, a trimis în Egipt la Faraon pe Moise, sluga Sa, şi pe Aaron, fratele lui, cărora le-a rânduit poruncile cele despre semne şi poruncile cele despre înfricoşări, adică i-a rânduit să lucreze în Egipt semnele şi înfricoşările ori le-a arătat lor pricinile semnelor şi ale înfricoşărilor celor groaznice şi chipurile prin care trebuie să lucreze". Unii zic că prin *semne* şi *înfricoşări* numeşte acelaşi lucru, iar alţii, că *semne* au numit pe cele câte urmau după fire şi vătămau, precum

---

[111] Zice însă Atanasie, împreună cu Eusebie: „De vreme ce întru a se cinsti de Egipteni au căzut asemenea cu dânşii în slujirea idolilor, pentru aceasta [Dumnezeu] a făcut a fi urâţi de dânşii şi a li se pune asupră-le cele mai grele lucrări, ca să se înveţe a nu lua aminte la acelea, nici la frica de zei [δεισιδαιμονία, sau: superstiţii], ci, prigonindu-se, să nădăjduiască către Dumnezeu şi să afle loc pentru a se plini făgăduinţa cea către Avraam". Zice însă şi Hrisostom: „Ce zice? Dumnezeu este pricinuitor al acestora? Ba, zice, că aici *a întors* însemnează «a îngăduit». Nu i-a lăsat dar din început să se facă iubiţi Egiptenilor, ca aşa să nu petreacă mult în Egipt; şi vezi aici buna lor meşteşugire: pe cei urâţi, iarăşi, când I S-a părut Lui, aşa de năprasnă a făcut să le fie lor iubiţi şi vrednici de crezare, încât a li se da toate lucrurile lor şi întru nimic a-i bănui". Pentru aceasta a zis şi Isihie: „*A întors*, adică a îngăduit să se întoarcă. Că aşa este obicei în dumnezeiasca Scriptură să se zică atunci când este cu putinţă a opri [ceva sau pe cineva]: a îngădui; nu însă fără de vreun cuvânt [raţiune], ci altele iconomisind".

* Sau mai degrabă „raţiunile". Vezi însă şi tâlcuirea de la notă.

* Vezi nota de la Psalmul 77: 42.

a fost boala dobitoacelor Egiptenilor, iar *înfricoşări*, cele câte s-au făcut mai presus de fire, precum a fost schimbarea apelor în sânge, precum am spus la Psalmul 77, tâlcuind stihul 48: *Că a pus în Egipt semnele Sale şi înfricoşările Sale*, fiindcă acolo a istorisit David facerile de bine pe care le-a făcut Dumnezeu Evreilor; însă acolo a început a le istorisi după ce [a povestit cum] Israelitenii au ieşit din Egipt şi cu alt chip[112].

27. Trimis-a întuneric şi i-a întunecat,

Măcar că înainte de întuneric Dumnezeu a dat alte bătăi Egiptenilor, David pe aceasta a scris-o mai întâi, fără a face şi a socoti ordinea, fără a păzi vreo rânduială. Ori, pentru că lucrul cel mai bun şi mai de nevoie oamenilor este lumina, pentru aceasta a pus întunericul ca întâia bătaie a Egiptenilor, ca pe una ce este cea mai grea, precum şi în Psalmul 77 – cu neluarea-aminte povestind rănile cele de acest fel şi bătăile Egiptului, precum am spus tâlcuind zicerea[113].

Căci au amărât cuvintele Lui;

„Pentru aceasta, zice, a pedepsit Dumnezeu pe Egipteni, pentru că au călcat poruncile Lui, cele care rânduiau să slobozească pe poporul Său cel Israelitenesc ca să iasă din Egipt". *Şi au amărât cuvintele lui Dumnezeu*, pentru că nu s-au supus lor; ori se înţelege şi altfel: „Că Egiptenii, amărând cuvintele lui Dumnezeu prin cuvinte, pe Însuşi Cel ce le-a grăit L-au amărât". Unii însă tâlcuiesc graiul *au amărât* în loc de „l-au călcat", fiindcă la Evrei zicerea *au amărât* are şi înţelesul de „au călcat". Însă oarecare manuscrise redau prin „că nu au amărât cuvintele Lui", Moise adică şi Aaron.

28. Întors-a apele lor în sânge şi a omorât peştii lor;

---

[112] Zice însă Hrisostom: „*A pus întru dânşii cuvintele semnelor*, adică alegându-i pe ei slujitori ai slobozeniei celor de o seminţie cu ei, încredinţându-le puterea de a face minuni; însă aceia erau doar slujitori, Dumnezeu fiind Cel ce isprăvea totul, povăţuind peste popor: limba o mişcau, gura împrumutând-o lui Dumnezeu; graiurile le rosteau; iar toată puterea de la Dumnezeu se trimitea". „*Semnul* însă, după Vasile, este lucrul arătat [făcut cunoscut prin ceva], având în sineşi arătarea vreunui lucru nearătat şi ascuns, precum semnul lui Iona arată pogorârea în iad şi iarăşi scularea din morţi celor ce pot lua tainicul cuvânt al celor ce se fac [sau: tainica raţiune; vezi şi nota noastră de la v. 19]. Scriptura însă numeşte lucrările cele de mirare şi arătătoare de vreun cuvânt tainic *semne*".

[113] Zice însă Hrisostom: „Cu adevărat era lucru foarte de mirare: pretutindeni strălucind raza în Egipt ca apoi să se arate întunericul, dar nu în tot Egiptul, ci numai unde erau Egiptenii".

Despre acestea am zis la Psalmul 77. stih 49, şi vezi acolo.

29. Scos-a pământul lor broaşte în cămările împăraţilor lor.

Am zis despre bătaia broaştelor la Psalmul 77: *Şi a scos pământul lor broaşte târâtoare.* Ori se înţelege şi altfel, anume că apele au făcut broaşte, precum istoriseşte Cartea Ieşirii: *Că iată, zice, Eu lovesc cu toiagul cel ce este în mâna Mea asupra apei râului şi se va preface în sânge* (Ieş. 7: 17). Iar *a scos pământul* este în loc de „s-a acoperit cu broaşte"[114]. Broaştele acestea însă se aflau nu numai în osebitele locuri ale Egiptului, ci chiar şi în vistieriile palatului împărătesc, unde de nevoie era mare pază şi mulţime de slugi şi de ostaşi, care puteau goni broaştele, după Isihie.

30. Zis-a, şi a venit muscă câinească şi muşiţă în toate hotarele lor.

Despre *musca câinească* a zis şi în Psalmul 77, la stihul 44, şi vezi acolo[115].

31. Pus-a ploile lor grindină, foc arzând în pământul lor;

---

[114] Poate însă pentru aceea că broaştele trăiesc în apă şi pe uscat şi mai ales pentru că ele se nasc şi se hrănesc prin bălţi şi prin locuri mlăştinoase, pentru aceasta a zis aici David că a scos pământul broaşte. Zice însă şi Hrisostom: „Văzuşi negrăita putere a lui Dumnezeu cum bate cu cele mici? Căci ce ar fi mai de nimic decât broaştele?"

[115] Despre *musca câinească*, Filon Iudeul zice acestea: „Iar musca câinească, îndrăzneala amânduror vietăţilor luând-o (şi pe a câinelui, şi pe a muştei), se arată ca o vietate muşcătoare şi supărătoare, şi de departe cu sunet ca cu o săgeată venind împunge şi, cu silă [în forţă] căzând asupră-le, împunge mult mai tare; atunci însă era slobozită rana şi de la Dumnezeu, ca să se îndoiască vătămarea cea de la Dânsul". Iar despre *muşiţă* zice Hrisostom: „Aici însă vrăjitorii n-au putut nimic, ca acolo unde amăgeau cu vederea [ὄψιν, poate: priveliştea] care înşela ochii celor ce lesne se amăgesc, precum la toiagul cel ce s-a prefăcut în şarpe şi la apa cea schimbată în sânge. În schimb, unde era mărturia lucrului ce se făcea prin simţire, n-au putut nimic, pentru că muşiţele muşcau, ca să te înveţi că nici întru cele dintâi n-au înfiinţat vietăţi vii, ci amăgeau vederea celor fără de minte". Iar despre grindină şi despre foc a zis Teodorit: „Norii au schimbat obişnuitele lor naşteri şi, în loc de ploi, au născut grindină şi trăsnete. Şi împreună cu grindina se aduceau săgeţi arzătoare. Şi firi potrivnice una alteia - apă şi foc - una pe alta nu se vătămau, că nici focul nu putea topi apa cea îngheţată a grindinii, nici apa nu stingea văpaia, ci, lepădând ele vrajba cea firească, aduceau asupra Egiptenilor unită bătaie şi sălbăticia lor cea de fiară o mustrau, că, oameni fiind, nu se ruşinau de fire, ci pe cei de o fiinţă cu dânşii cu amar îi silniceau să robească".

32. Şi a bătut viile lor şi smochinii lor şi a sfărâmat tot lemnul hotarului lor.

33. Zis-a, şi a venit lăcustă şi omidă, cărora nu era număr.

34. Şi au mâncat toată iarba în pământul lor şi au mâncat tot rodul pământului lor.

35. Şi a bătut pe tot întâiul-născut, pârga a toată osteneala lor.

Tâlcuirea tuturor bătăilor acestora se află la Psalmul 77, şi dar, o, cititorule, vezi-le acolo, ca să nu zicem iarăşi aici cele de acolo[116].

36. Şi i-a scos pe ei cu argint şi cu aur

„Dumnezeu, zice, a scos pe Evrei din Egipt cu vase de argint şi de aur, pe care le-au împrumutat de la Egipteni, precum a poruncit Dumnezeu, ca acelea să se socotească ca o plată Evreilor în locul cărămizilor şi a celorlalte slujbe pe care le-au făcut Egiptenilor[117].

Şi nu era întru seminţiile lor bolnav.

„Niciunul din Evrei, zice, nu s-a aflat neputincios şi bolnav când a ieşit din Egipt", iar aceasta s-a făcut cu dumnezeiasca iconomie, pentru ca să nu rămână niciunul în Egipt oprit de boală. Moise însă nu scrie aceasta anume [nu o pomeneşte ca atare], dar ea se înţelege şi se potriveşte, fiindcă în niciun loc din cele cinci cărţi ale sale nu se arată cum că era atunci vreun bolnav. Se înţelege însă şi altfel, anume că cei ce urmează lui Dumnezeu nu bolesc, fiindcă toate le

---

[116] Iar Isihie zice: „Bine a numit *pârga a toată osteneala lor* moartea celor întâi născuţi, că, deşi au fost cei de pe urmă cu rânduiala, pentru puterea cu care s-a făcut şi pentru durerea cea pricinuită, aceasta s-a socotit a fi cea dintâi bătaie; că aceasta singură a atins pe Egipteni şi i-a înduplecat să trimită pe Evrei. Aici însă David înşiră numai opt bătăi". Iar Nichita zice: „Tu însă, rogu-te, vezi cum că Aaron este cel ce aduce asupră-le bătăile cele din pământ şi cele din apă, sângele, broaştele şi muşiţele, iar la bătăile cele din aer şi din cer slujea Moise, adică la cea prin grindină, prin trăsnete, prin lăcuste şi la cea prin întuneric, iar de obşte [împreună] el şi Aaron una au poruncit, cea prin băşicile cele prin cenuşa din cuptor; alte trei bătăi însă sunt lucrate fără de slujirea oamenilor: cea prin musca câinească, pieirea vitelor şi moartea celor întâi-născuţi".

[117] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Fiindcă nici cele ale lor [lucrurile] nu le dădeau Egiptenii voie să le ia, de aceea, pe lângă acestea, au luat cu ei şi din bogăţia Egiptenilor". A zis însă şi Isihie: „Nu nedreptăţind pe Egipteni - că nu se cuvine lui Dumnezeu unora a face bine nedreptăţindu-se alţii -, ci, atunci când porunceşte Evreilor să-i jefuiască, prin aceasta primeau răsplata pe care Egiptenii le-o datorau pentru facerea cărămizilor". Aceleaşi le zice şi Eusebie.

pot întru Hristos, Cel ce-i împuterniceşte[118]. Se poate însă ca David să fi luat aceasta din altă parte şi să o fi învăţat, ori dintr-o carte ascunsă [apocrifă], ori din predanie, ori din descoperirea Sfântului Duh, precum şi multe altele de felul acesta a învăţat.

37. Veselitu-s-a Egiptul întru ieşirea lor; căci căzuse frica peste dânşii.

„S-au bucurat, zice, toţi cei rămaşi în Egipt, şi care nu s-au afundat ducându-se după Evreii care au ieşit din Egipt; fiindcă căzuse peste dânşii frica Evreilor, din pricina rănilor ce le-a dat Dumnezeu pentru Evrei"[119].

38. Întins-a nor spre acoperirea lor, şi foc ca să lumineze lor noaptea.
39. Cerut-au, şi au venit cristei şi cu pâine cerească i-a săturat pe ei.
40. Desfăcut-a piatra şi au curs ape, curs-au râuri întru cele fără de apă.

După ce David a povestit pe scurt bătăile ce le-a dat Dumnezeu Egiptenilor, acum întoarce cuvântul spre facerile de bine ce le-a făcut Dumnezeu Evreilor, adică cum că îi acoperea cu nor ziua şi noaptea îi lumina cu stâlp de foc[120], şi că le-a dat cristei şi mannă, căci aceasta o numeşte aici pâine cerească[121].

---

[118] Zice însă Teodorit: „Din bătăile cele ce se aducea asupra Egiptenilor, Evreii nu au gustat niciuna". Iar Hrisostom şi Eusebie zic: „Iar aceasta era o pricină de mult mai multă frică: că, după atâta mare ticăloşie, niciunul nu era bolind, luând seama mai ales la mulţimea bătăilor ce au căzut asupra Egiptului; iar aceasta [ticăloşia sau mulţimea bătăilor] a trecut chiar şi peste rânduiala firii: nevăzându-se într-atâta mulţime (că cei ce aveau vârstă de bărbat erau peste şase sute de mii, iar cealaltă mulţime de bătrâni, de copii şi de femei nu era cu putinţă a o număra) niciun bolnav cu trupul". Şi Apollinarie zice: „Mare lucru este ca, dintr-o ţară ce a pătimit cele mai rele, niciunul din Evrei să nu cadă în vreo pătimire de boală, ci toţi să scape". Zice însă şi Isihie: „Dovadă vederată este că mâna lui Dumnezeu era cea care scotea pe Israel din Egipt, căci cum a fost altfel cu putinţă ca, din mii şi mii, niciunul să nu ajungă bolnav? Şi mai ales în toate zilele răupătimind ei şi ticăloşindu-se cu lucrările?"

[119] Zice însă Isihie: „Atâta prefacere a dat Dumnezeu lucrurilor, încât cei ce sileau mainainte pe Evrei, stăpânindu-i, acum au ajuns a se ridica şi a-i îndemna să plece. Pentru aceasta şi noi cu nimic nu suntem datori a ne îngriji de puterea vrăjmaşilor, ca unii care avem pe Dumnezeu luptându-Se pentru noi". Iar după Teodorit: „Atât de mult s-au înfricoşat Egiptenii de pedepsele cele de toate felurile, încât slobozirea Evreilor şi-au socotit-o ca o facere de bine".

[120] La aceasta zice Hrisostom: „Văzuşi viaţă neticăloşită? Văzuşi lucru preaminunat şi preaslăvit? Văzuşi slujirea slujită? Când soarele acoperea toată ziua mai fierbinte

şi cum că din piatră le-a scos apă şi, însetaţi fiind, i-a adăpat. Iar prin *râuri* numeşte osebitele revărsări ale apei care curge din piatră, după Teodorit, iar *locuri fără de apă* sunt acele locuri unde nu se poate afla niciun semn de umezeală, după Hrisostom. Dar despre toate acestea am zis câte ceva la Psalmul 77, şi vezi acolo tâlcuirea acestora acolo, ca să nu zicem aici aceleaşi.

41. Că Şi-a adus aminte de cuvântul Lui cel sfânt, cel către Avraam, robul Său.

„Facerile de bine cele de mai sus, zice, le-a făcut Dumnezeu Evreilor pentru că Şi-a adus aminte de făgăduinţa aceea ce o a dat lui Avraam, robul Său, adică cum că va înmulţi seminţia lui şi cum că lui îi va da pământul lui Hanaan, adică Palestina"[122].

42. Şi a scos pe poporul Său întru bucurie şi pe aleşii Săi întru veselie.

43. Şi le-a dat lor ţările păgânilor şi ostenelile popoarelor le-au moştenit,

44. Ca să păzească dreptăţile Lui şi legea Lui să o caute.

„Dumnezeu, zice, a scos poporul evreiesc din Egipt, bucurându-se că a scăpat de sugrumarea Egiptenilor, şi pe aleşii Săi i-a slobozit cu veselie", iar *aleşi* numeşte acelaşi popor, ca pe unul ce era ales de Dumnezeu. „Şi a dat lor locurile neamurilor megieşe care locuiau în Palestina, moştenind ostenelile şi avuţiile neamurilor celor zise[123]. Toate acestea însă, zice, le-a făcut Dumnezeu Evreilor.

---

slobozind raza, Evreilor în loc de acoperământ li se fac norii, iar stâlpul de foc risipea de la dânşii întunericul, împreună şi lumină, şi povăţuitor făcându-se lor; că stâlp de nor era umbrindu-i ziua şi stâlp de foc luminându-i noaptea, şi amândoi povăţuindu-i".

[121] Zice însă Isihie: „*Manna* era nu ca din însuşi cerul, ci din văzduhul cel mai presus de capul nostru (pe care de multe ori Sfânta Scriptură îl numeşte cer), care mannă era icoană a Pâinii celei cereşti ce s-a dat Bisericii prin dumnezeiasca Taină".

[122] Zice însă Hrisostom: „Aceasta o zice ca să nu socotească ei că acestea s-au întâmplat pentru vrednicia lor şi astfel să li se facă prilej de nebunie [ἀπόνοιαο, sau: cârtire]". Pentru aceasta, după Eusebie, Moise a zis Evreilor: *Să nu zici în inima ta, când a pierdut Domnul Dumnezeu neamurile acestea dinaintea feţei tale, zicând: „Pentru dreptatea mea m-a adus Domnul ca să moştenesc pământul acesta bun". Nu pentru dreptatea ta, ci pentru păgânătatea neamurilor acestora le izgoneşte Domnul de la faţa ta, şi ca să aşeze Testamentul cu care S-a jurat Dumnezeu părinţilor noştri* (Deut. 9: 5).

[123] De unde a zis Teodorit: „Nu numai din robia Egiptenilor i-a slobozit, ci şi pământul Hanaaneilor le-a dăruit lor şi ostenelilor celor străine s-au făcut stăpâni, că nu pământ pustiu şi neumblat le-a dăruit lor, ci gras şi îmbelşugat, şi bine-lucrat, ca să nu se

Cu ce scop? Pentru ca să-i îndemne [ca îndemn] să păzească poruncile Lui și să caute legea Lui". Prin *căutare* însă să înțelegi „dorul", pentru că ceea ce dorește cineva, aceea și caută.

ostenească nici la vreo lucrare a pământului". Zice însă și Hrisostom: „Și care sunt *dreptățile Lui*? Buna-cinstire, filosofia [după cele dumnezeiești] și curățirea sufletului; acest fel de răsplătire să ceară de la Dânsul, care iarăși la dânșii se va întoarce, la cei ce o au dat". [Ca și mai sus, în cazul cântării, mijloacele cunoașterii lui Dumnezeu și dobândirii dreptăților Lui sunt una cu răsplătirile sau dreptățile Lui, care, desigur, vor crește peste măsura ostenelilor sau mijloacelor acestea; precum mai general zice Sfântul Maxim că Hristos este pricina/ființa virtuții, mijlocul de dobândire al ei și scopul ei.] Iar Isihie zice: „*Legea Lui să o caute*, adică Evanghelia, că ce mai erau să caute: lucrul ce deja îl aveau? Drept aceea, negreșit, cel de-al doilea Testament îl însemnează". Pentru aceasta, după Eusebie: „Fiindcă se învredniciseră de atâtea faceri de bine, dar n-au păzit cele zise, s-a luat de la dânșii darul, și nu numai pământul l-au pierdut, ci și de la Dumnezeu au căzut, robi făcându-se neamurilor și vrăjmașilor lor".

CATISMA 15

PSALMUL 105

Aliluia.

Şi psalmul acesta este asemenea cu cel de mai-nainte, pentru că şi acesta povesteşte ca şi acela lucrările cele minunate ale lui Dumnezeu. Pe lângă acelea, acesta arată şi nemulţumirea şi vicleşugul Evreilor, şi îndelunga-răbdare şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, după Teodorit. Pentru aceasta, asemenea cu acela are şi suprascrierea.

1. Mărturisiţi-vă Domnului, că este bun,

„Mărturisiţi-vă, zice, o oamenilor, Domnului, păcatele voastre, pentru că El este bun şi nepomenitor de rău celor ce I se mărturisesc"[1].

Că în veac este mila Lui.

„În veacul acesta, zice, se dă mila lui Dumnezeu celor ce se pocăiesc, iar în veacul cel viitor se pune în lucrare judecata Lui". Pentru aceasta mai-nainte a zis să ne mărturisim în veacul acesta. Ori zice că „Dumnezeu totdeauna miluieşte, pentru aceasta şi trebuie ca totdeauna să ne mărturisim Lui", ori şi altminteri: „Că mila lui Dumnezeu este veşnică la cei vrednici de milă"[2].

---

[1] Iar Hrisostom zice: „Ce este că este bun? Pentru aceasta, anume că voieşte, zice, să te prihăneşti pentru păcate, ca să nu te muncească, ci ca să te încununezi; ca să te izbăvească de răutăţi. Că adică judecătorii, pe cel ce se mărturiseşte, prinzându-l, îl muncesc; iar Dumnezeu, când prinde pe cel ce tăgăduieşte, îl pedepseşte, iar când mărturiseşte, de mângâiere şi de iertare îl învredniceşte".

[2] Zice însă Eusebie: „Îndeamnă dar cu osârdie către mărturisire prin a spune că bun este Domnul, că în veac este mila Lui: „Pentru aceasta, zice, cu osârdie mărturisiţi-vă, că El este gata spre iubirea de oameni, ştiind că lucrurile veacului acesta de milă au trebuinţă, muritoare şi stricătoare fiind".

2. Cine va grăi puterile Domnului; cine va face auzite toate laudele Lui?

„Cine, zice, este vrednic să spună facerile de bine cele cu mari puteri pe care le-a făcut Dumnezeu poporului lui Israel? Cu adevărat, nimeni; pentru că acestea sunt de nepovestit în cuvinte". Ori *puteri* zice simplu lucrările cele mari şi minunate ale Domnului. Că şi David a zis în altă parte: *Dumnezeul nostru în cer şi pe pământ, toate câte a voit, a făcut* (Ps. 113: 11). Ori prin *puteri* înţelege puterile cele de-Dumnezeu-cuviincioase pe care le face când Se va face om. Ori zicerea aceasta este proorocie despre minunile Domnului: „Cine oare, zice, va spune laudele şi slavosloviile cele ce se potrivesc la fiecare din minunile Domnului? Nimeni, adică"[3].

3. Fericiţi cei ce păzesc judecata şi fac dreptate în toată vremea.

„Fericiţi, zice, şi bine-norociţi sunt aceia care păzesc lega lui Dumnezeu, ori cei ce au judecată, adică dreaptă-socoteală [discernământ] spre a judeca drept, nu numai pe alţii, ci mai întâi pe sineşi, încât a nu lăsa a se oşti patimile trupului împotriva sufletelor lor şi a se birui binele de rău; aşijderea, fericiţi sunt aceia ce fac totdeauna dreptate şi loruşi, şi altora", precum am zis[4].

4. Adu-Ţi aminte de noi, Doamne, întru bunăvoinţa poporului Tău, cercetează-ne pe noi întru mântuirea Ta.

Pre-văzând David tainele iconomiei Întrupării şi pe noul popor al Creştinilor, se roagă ca atunci să-Şi aducă aminte Dumnezeu şi de el, *bunăvoinţă* numind alegerea acestui popor nou, după Teodorit: „Adu-Ţi aminte, zice, o, Doamne, şi de noi, ca împreună cu Acela [Hristos, Care a săvârşit iconomia Întrupării] să ne numeri şi pe noi", ori *bunăvoinţă* numeşte pe aceia despre care zic îngerii la Naşterea Domnului: *Întru oameni bunăvoire* (Luca 2: 14), însăşi aceasta vrând să o arate cu cea următoare, spre mai multă creştere a cererii sale: „Cercetează-mă, zice, şi pe mine, Doamne, cu mântuirea aceea ce se va face de

---

[3] Pentru aceasta a zis şi Hrisostom: „Dar ce este *va face auzite*? Adică să înveţe, să arate, să tâlcuiască. Şi ce este *laudele Lui*? Adică mulţumirile [aduse] Lui, cu prisosinţă arătând cum că mărimea bunătăţilor covârşeşte tot cuvântul, de ca şi cum ar fi zis: «Cine poate după vrednicie a povesti bunătatea cea atât de mare»?"

[4] Un altul dintre tâlcuitori [poate tălmăcitori; deşi *lit.* înseamnă tâlcuitori, în vechime tălmăcitorul era numit uneori şi tâlcuitor], în loc *de cei ce fac dreptate*, a redat prin „cei ce fac milostenie"; că amândouă acestea caută mai ales Domnul: păzirea dreptăţii şi darea iubirii de oameni [*lit.* filantropia]. Zice Teodorit: „Fericeşte nu pe cei ce o dată au întrebuinţat milostenia, ci pe cei ce pururea şi neîncetat urmează urmelor acesteia".

Tine în lume", care este Înomenirea lui Hristos, după Hrisostom; „că *El*, zice, *va mântui pe poporul Său*" (Matei 1: 21)[5].

5. Ca să vedem bunătatea aleşilor Tăi, să ne veselim întru veselia neamului Tău şi să ne lăudăm cu moştenirea Ta.

„Pentru aceasta, zice, cercetează-mă şi pe mine, Doamne, pentru ca să văd în vremea facerii de bine a noului Tău popor, adică al Creştinilor, Tainele şi acele duhovniceşti bunătăţi pe care le vor vedea aceia - pentru aceasta şi Domnul zice către ucenicii Săi: *Mulţi prooroci şi drepţi au dorit să vadă cele ce vedeţi, şi n-au văzut, şi să audă cele ce auziţi, şi nu le-au auzit* (Matei 13: 17) - şi ca să mă bucur şi eu împreună cu neamul Tău, cu Creştinii, că aşa a zis îngerul despre bucuria aceasta către păstori: *Că iată, vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul* (Luca 2: 10), şi, pe lângă acestea, pentru ca să am şi eu, zice, împărtăşire de bunătăţile cele zise şi laudă în moştenirea noului popor al Creştinilor, care va crede în Hristos"[6].

6. Greşit-am cu părinţii noştri, nelegiuit-am, făcut-am nedreptate.

Cuvintele acestea se înţeleg - aşijderea şi cele de mai sus - ca zise din faţa acelor Evrei care urmau să creadă în Hristos; că din partea acestora zice David acestea, precum l-a povăţuit harul Sfântului Duh; pentru aceasta şi mărturiseşte păcatele Evreilor cele ce le-au făcut încă mai-nainte de a crede în Hristos[7].

7. Părinţii noştri în Egipt n-au înţeles minunile Tale, nu şi-au adus aminte de mulţimea milei Tale.

8. Şi Te-au amărât, suindu-se la Marea Roşie.

---

[5] Zice iarăşi Hrisostom: „Se poate ca şi în pedeapsă să cerceteze; pentru aceasta, cercetarea cere pe cea pentru mântuire [exprimare eliptică; poate: se cere după mântuirea celor cercetaţi]".

[6] Iarăşi Hrisostom: „Prin *bunătatea celor aleşi* înţelege iubirea de oameni ceea ce s-a făcut de la Dumnezeu; căci, aşa de multă fiind, i-a primit spre alegere pe curvari, pe vameşi şi pe păcătoşi, pe săraci, ba şi pe pescari; pe aceasta dorea Proorocul a o vedea, că vrednică de privire [contemplaţie] era minunea, şi a se veseli întru veselia neamului ca să se îndulcească de împărtăşirea Tainelor".

[7] Zice însă Teodorit: „*Părinţi* însă numeşte nu pe Sfinţii Patriarhi, ci pe cei ce au fost după aceştia; că aceasta a arătat-o prin cele adăugate". Iar Hrisostom zice: „Nu zice aceasta vrând a-i cleveti pe părinţi, ci mila lui Dumnezeu a o trage asupră-şi".

„Strămoşii noştri, zice, Evreii, zice, n-au cunoscut minunile pe care le-ai făcut pentru dânşii, Doamne[8], nici n-au pus în mintea lor mila ce le-ai arătat-o lor", de ca şi cum ar zice David: „Totdeauna au uitat strămoşii lor acestea: când, apropiindu-se adică de Marea Roşie, au văzut pe Egipteni venind în urmă asupra lor; căci atunci, foarte temându-se, au zis cu cârtire lui Moise: *Oare nu erau mormânturi în Egipt, de ce ne-ai scos pe noi ca să ne omoare în pustie* (Ieş. 14: 11), şi iarăşi: *Lasă-ne ca să robim Egiptenilor, că mai bine este nouă a robi Egiptenilor decât a muri în pustia aceasta* (v. 12). Pentru aceasta, cu cuvinte cârtitoare ca acestea au mâniat pe Dumnezeu aproape de Marea Roşie. *Suindu-se la Marea Roşie: suindu-se* însă a zis deoarece Egiptul dintru care ieşiseră este mai jos decât Marea Roşie prin aşezarea sa[9].

9. Şi i-a mântuit pe ei pentru numele Său, ca să cunoască puterea Lui.

„Dumnezeu i-a mântuit, zice, şi nu a închis pe Evrei în mâinile Egiptenilor, prigonitorii lor, pentru ca să nu se hulească numele Lui de neamuri şi chiar de Evrei cum că ar fi neputincios şi amăgitor, măcar că Evreii nu erau vrednici de o mântuire ca aceasta, ca învârtoşaţi la inimă* şi nemulţumitori ce erau. Aceasta însă, zice, o a făcut Dumnezeu ca să arate puterea cea mare pe care o are, nu numai la Evrei şi Egipteni, ci şi la toate celelalte neamuri"[10].

10. Şi a certat Marea Roşie şi a secat, şi i-a povăţuit pe dânşii întru adânc ca în pustie.

11. Şi i-a mântuit pe ei din mâna celui ce îi ura, şi i-a izbăvit pe ei din mâna vrăjmaşilor.

---

[8] Zice Hrisostom: „Nu a zis «nu au ştiut», ci *nu au înţeles*, adică nu au cunoscut cum trebuie, au priceput orbeşte. Şi care erau *acestea*? A izbăvi pe cei din rătăcire şi a străluci în fapta bună".

[9] Iar altul zice: „Aici, pornind de la loc, întăreşte prihănirea; că nu a trecut mult timp şi, facerile de bine îndată uitându-le, năravul lor iarăşi l-au întrebuinţat".

* ἀγνώμονεσ, Veniamin a tradus literal prin „necunoscători". La forma verbală (ἀγνωμονέω) termenul înseamnă: a se comporta fără simţire, cu mândrie, aroganţă, în chip nedrept, cu răutate, în necunoştinţă. Cu alte cuvinte, lipsa adevăratei simţiri şi cunoştinţe a lui Dumnezeu a Evreilor a fost născută de mândrie şi de toate cele pomenite mai sus, care atitudini nasc la rândul lor o „nesimţire" şi o „necunoaştere" şi mai mare, ca într-un cerc vicios. Această nesimţire a mers până la capăt (dacă se poate vorbi de capăt): uciderea chiar a Dumnezeului Cel ce i-a scos din Egipt, Care apoi S-a făcut Dumnezeu-Om.

[10] Zice Hrisostom: „Pricina mântuirii nu era vrednicia acelora, ci cea a iubirii sale de oameni".

12. Acoperit-a apa pe cei ce-i prigoneau pe ei, niciunul dintr-înșii n-a rămas.

13. Și au crezut cuvântului Lui, și au cântat laudei Lui.

„Dumnezeu, zice, a lovit Marea Roșie prin toiagul lui Moise și s-a uscat prin mijloc[11], și așa a povățuit pe Evrei prin mare, ca prin pustii[12]". *Întru adânc* însă a zis pentru că Evreii umblau prin mijlocul și pe fundul mării, unde mai-nainte de a se despica era adânc și multă mulțime de apă. Și *i-a izbăvit* de Faraon *cel ce îi ura* și de *vrăjmașii lor*, de Egipteni[13]. Fiindcă apa Mării Roșii *i-a acoperit* pe toți, *n-a mai rămas niciunul*[14]. De unde văzând Evreii acestea, *au crezut* făgăduințelor lui Dumnezeu și *au cântat* cântare de biruință pe care o a învățat Moise, adică *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit* (Ieș. 15: 1), iar Moise era capul danțului bărbaților, iar Mariam, sora lui, capul danțului femeilor[15].

---

[11] Iar altul zice: „A lovit marea ca pe una însuflețită și s-a uscat prin mijloc". Zice și Isihie: „Nu atingerea toiagului, ci porunca lui Dumnezeu a făcut noianul uscat".

[12] Teodorit zice: „Cu cuvântul golind fundul mării, acel adânc l-au făcut pustiu de umblat pentru ei; fiindcă în pustietăți este multă lesnire celor ce aleargă, nici saduri fiind, nici îngrădire împiedicând; de aceea cu asemănarea pustiului a arătat lesnirea trecerii".

[13] Hrisostom zice: „Aici pune [înainte] două [lucruri]: și că erau vrăjmași, și că-i puteau vrăjmăși; că ce este mai greu decât robirea aceasta, când stăpânirea este cu ură și vrăjmașul are stăpân? Dar încă din toate acestea i-a izbăvit".

[14] Iarăși Hrisostom: „Atunci vrăjmășirea era omenească, căci atunci când pruncii Evreilor erau omorâți după porunca lui Faraon, mulți au scăpat; dar fiindcă aici hotărârea se aducea de sus, niciunul n-a putut să scape. Pentru aceasta zicerea *niciunul dintr-înșii n-a rămas* arată bătaia cea dată de Dumnezeu".

[15] Iar mai înalt: „Precum în marea aceasta nestatornică, pătimașă și tulburătoare a vieții, toată mintea cea apostată (adică potrivnică), după asemănarea Egiptenilor, ca o piatră se afundă în adânc; iar pe cât se putea numi iubit și străvăzător al adevărului, cel ce Israel de istorie s-a numit, singur acesta o trece pe ea ca pe uscat, nicăieri neatingându-se de amărăciunea și sărătura lucrurilor celor lumești. Așa, cu închipuire de Lege povățuitoare (căci Moise era tip al Legii ce va să vină), Israel a trecut marea neudat; iar cu aceasta împreună trecând Egipteanul, a fost afundat; și unul și altul călătorind în adânc cu așezarea ceea ce era împreună cu sine: cel dintâi ușor petrecând, iar cel de-al doilea la fund fiind tras, că ușor lucru și plutitor este fapta bună, și toți cei ce viază după dânsa *zboară ca nourii*, după Isaia, și *ca porumbeii la cuiburi* (60: 8), iar păcatul este greu, precum zice unul din prooroci (Zah. 5: 8; Iez. 22: 18), ca un plumb șezând pe cumpănă [deși citatul pare al Sfântului Nicodim - căci aproape toate fragmentele cele fără vreun autor pomenit îi aparțin lui -, el aparține de fapt Sfântului Grigorie al Nyssei, din *Despre feciorie*, cap. 18]". Zice însă Hrisostom: „Pentru aceasta însă, întru cântare de mulțumire a încheiat Moise, ca neuitată să aibă Israelitenii pomenirea și, des cântând-o, să-și aducă aminte de facerile de bine ale lui Dumnezeu". Iar altul zice: „Timpanul Mariamei cu care

14. Grăbitu-s-au, uitat-au lucrurile Lui, n-au suferit sfatul Lui.

„Degrabă, zice, au uitat Evreii facerile de bine ce le-a arătat Dumnezeu către dânşii!"; că, flămânzind după trecerea Mării Roşii, şi-au adus aminte de cazanele Egiptului cele cu cărnuri, şi de mulţimea pâinilor din Egipt, şi cârteau, fără a aştepta sfatul, adică voia lui Dumnezeu, care avea să facă o iconomie, şi pentru aceasta i-a lăsat să flămânzească[16].

15. Şi au poftit poftă în pustie, şi au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă.

16. Şi le-a dat lor cererea lor, şi le-a dat lor saţiu în sufletele lor.

„Au poftit, zice, Evreii cărnuri şi pâini, precum am zis, şi au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă, cerând cu cârtire şi cu ispită apă ca să bea, precum e scris şi în Psalmul 77: *Amărât-au pe Cel Preaînalt în loc fără de apă, şi au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor*[17]. Pentru aceasta Dumnezeu a dat cererea lor, atât pentru mâncare cât şi pentru băutură. Iar *cerere* zice cârtitoarea lor poftă, fiindcă [de fapt] nu au cerut, ci au poftit şi au grăit împotrivă şi au cârtit, după Teodorit. Însă nu le-a dat simplu, ci cu îmbelşugare şi cu saţiu, atât carnea cristeilor, cât şi pâinea mannei, şi apa cea din Merra îndulcind-o (cf. Ieş. 15: 23), şi pe ceea ce a izvorât din piatră".

17. Şi au mâniat pe Moise în tabără, şi pe Aaron, Sfântul Domnului.

„Evreii, zice, s-au împotrivit lui Moise cu tabăra lui Datan şi Abiron", precum arată Cartea Numerilor la cap. 16. Asemenea s-au împotrivit şi lui Aaron. Sfântul, adică cel afierosit lui Dumnezeu, Core şi cei împreună cu dânsul.

---

ea cânta cântarea, trup mort fiind, însemna murirea: că precum doba sloboade mult sunet, lipsită fiind de toată umezeala şi prea uscată făcându-se, aşa şi curăţia se face strălucită şi vestită, nicio umezeală de viaţă aşteptând întru sineşi în viaţa aceasta".

[16] Zice însă Isihie: „Lucru însuşit de necredincioşi şi de nebăgători de seamă este aceasta: a nu aştepta adică voia lui Dumnezeu - când El voieşte toate ale iconomiei cu îndelungă-răbdare -, ci a deznădăjdui pătimind de uitarea minunilor celor mai-nainte făcute".

[17] Unde zice Isihie: „A unit aici două păcate ale Evreilor: unul, că cu poftă trupească au poftit în pustiu, în care trebuia a filosofa şi de toată pofta a se înfrâna; iar al doilea, că, având trebuinţă de apă, nu cereau, ci ispiteau, însă Dumnezeu nu a încetat a face minuni". A zis însă şi Hrisostom: „În acest fel fiind ei, nu i-a trecut totuşi cu vederea, ci a făcut pogorământ, toate lucrându-le, ca să-i tragă pe ei la Sine; şi, ca pe nişte copii ce în zadar şi în deşert plâng, pe care părintele cel iubitor de fii îi suferă, aşa cu adevărat şi Dumnezeu pe aceia".

gâlcevindu-se să se preoţească* şi ei, precum istoriseşte aceeaşi Cartea a Numerilor.

18. S-a deschis pământul şi a înghiţit pe Datan, şi a acoperit întru adunare pe Abiron.

„Pământul, zice, s-a deschis şi a înghiţit pe Datan de viu, şi a acoperit peste adunarea lui Abiron"; măcar că Cartea Numerilor la cap. 16 zice: *A înghiţit pământul împreună pe Datan şi pe Abiron şi toată adunarea lor şi dobitoacele şi corturile şi toate averile lor*, David i-a împărţit şi a zis că a înghiţit deosebi pe Datan şi deosebi pe Abiron, ca astfel mai mult să mărească nenorocirea lor[18].

19. Şi s-a aprins foc în adunarea lor, văpaie a ars pe păcătoşi.

„Foc, zice, s-a aprins întru adunarea lui Core, fiindcă a ieşit foc de la Domnul şi a ars pe cei două sute cincizeci de oameni care au adus tămâie după asemănarea preoţilor, şi aşa ars pe acei păcătoşi şi nelegiuiţi care s-au apucat să răpească preoţia", precum aceeaşi Carte a Numerilor mărturiseşte în cap. 16.

20. Şi au făcut viţel în Horeb, şi s-au închinat celui cioplit.

Cartea Ieşirii povesteşte că Evreii au silit pe Aaron să toarne viţelul.

---

* ἱερατεύουν, sau: să se sfinţească întru preoţie.

18 Pentru aceasta, zice Nichita: „Această pedeapsă o a adus asupra lor silind pe ceilalţi a se înţelepţi; că, din cele groaznice, pe unele le aduce ca pe nişte nevoinţe, spre dovada bărbăţiei, precum asupra lui Iov prin lipsirea avuţiilor, iar pe altele, ca o vindecare pentru cele greşite, precum cele asupra lui David pentru ruşinea cea din casa lui, ce a luat răsplătire pentru nelegiuita poftă, şi pe altele pentru a face mai înţelepţi pe cei rămaşi, precum aici, în felul în care au fost cele asupra lui Datan şi Abiron: că, aici, nu aceştia s-au făcut ceva mai buni cu chipul pedepsirii, căci cum s-ar fi făcut mai buni cei ce s-au pogorât în Iad? Cei care, crăpăturile pământului mai mult deschizându-se, au fost înghiţiţi şi îngropaţi? Ci pe ceilalţi i-a făcut mai înţelepţi cu pilda, văzând ei familii întregi în jos trăgându-se că se pogoară în iad". „Fii cu luare-aminte, zice însă Eusebie, că atunci când Evreii au amărât pe Dumnezeu suindu-se către Marea Roşie, a făcut lor cunoscută puterea Sa, aşijderea şi atunci când au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă, le-a dat lor cererea lor, iar când au mâniat pe Moise şi pe Aaron, s-au pedepsit şi s-a deschis pământul şi a înghiţit pe Datan şi pe Abiron, că slujitorii lui Dumnezeu nu se cuvine a fi defăimaţi, căci la singur Dumnezeu fiind bunătatea şi asprimea, întâi a dat cele ale bunătăţii, iar fiindcă nu s-au folosit după cuviinţă, a adus asupra lor pe cele ale asprimii". Pentru aceasta, după Isihie: „Fiindcă l-au nesocotit pe cel ce a despărţit Marea Roşie, pentru aceasta, pământul deschizându-se, au pierit".

căruia ei i s-au închinat ca unui dumnezeu. Însă David nu întrebuințează după rânduială istoria celor ce s-au făcut în pustie, ci păcatele și păgânătățile Evreilor le-a înșirat aici după cum i-a venit[19].

21. Și au schimbat slava Lui întru asemănare* de vițel ce mănâncă iarbă.

„Au prefăcut, zice, Evreii cinstea lui Dumnezeu în asemănare de vițel ce mănâncă iarbă". Aceasta însă o a adăugat ca mai mult să prihănească nebunia Evreilor, adică că ei, cuvântători [raționali] fiind, au slăvit și s-au închinat la idol de dobitoc necuvântător[20]. Oarecari manuscrise însă au „slava lor", iar slava Evreilor era Dumnezeu, Care i-a slăvit prin zisele minuni și slăvitele faceri de bine. „Ei însă, zice, ca niște nebuni, au schimbat pe Dumnezeul lor Cel viu și adevărat cu asemănarea unui vițel"*.

22. Și au uitat pe Dumnezeu, Cel ce i-a mântuit pe dânșii; pe Cel ce a făcut [lucruri] mari în Egipt.

23. Minunate în pământul lui Ham, înfricoșătoare în Marea Roșie.

---

[19] Zice Teodorit: „Nu simplu a pomenit Muntele Horeb, ci arătând covârșirea păgânătății; că întru acesta s-a arătat Domnul tuturor, întru acesta i-a umplut pe ei de frică cu mulțime de foc arătându-Se, trâmbiță întrebuințând și cu trăsnete lovind și cu multă înspăimântare dând Legea, întru acesta și ei au cugetat păgânătatea și s-au închinat celui cioplit; că aceasta este prihănire a unei nebunii străine, anume că cei ce vedeau că prin omenescul meșteșug s-a dat chip [εἶδος], acelui lucru i-au adus dumnezeiască cinstire". [Ca și astăzi, și dintotdeauna, omul a adus cinstire chipului dat de meșteșugul lui (*lit.* tehnica sa), privind, ca și animalele, în jos, la formele sale, dar, ca și aceia, nimeni din cei ca ei nu vor scăpa de înghițirea pământului, de pogorârea în iad, de înghițirea de viermele cel neadormit al acestuia, care nu este decât propria nesăturare întru ale tehnicii închipuirii de idoli (cf. Marcu 9: 44 ș.u.).]

* ὁμοιώματι = imagine, copie, asemănare (ceea ce este de același fel cu altceva), reprezentare.

[20] Pentru aceasta, zice Teodorit: „Vițelul însă, a cărui fire este necuvântătoare, și hrana îi este iarba, iar slujirea lui s-a dăruit oamenilor, are icoană de nimic: că nu este numai irațional, ci și neînsuflețit, neputând nici să rumege, nici să mănânce. Cu toate acestea, pe acest chip așa de neputincios ei l-au cinstit mai mult decât pe Dumnezeul tuturor". Sevir însă spune: „David zice nu numai despre asemănarea dobitocului, ci pomenește și de masa lui, zicând *ce mănâncă iarbă*, înfricoșând pe cei nesimțitori".

* Altfel spus: Cinstea cea cuvenită lui Dumnezeu și-au arătat-o către un alt „dumnezeu", conferindu-i aceluia slava ce I se cuvenea adevăratului Dumnezeu sau închinându-se acestui idol în chip asemănător închinării către adevăratul Dumnezeu.

24. Şi a zis să-i piardă pe dânşii, de n-ar fi stătut Moise cel ales al Lui întru zdrobire înaintea Lui

25. Ca să întoarcă mânia Lui, ca să nu-i piardă pe ei.

„Închinându-se, zice, Evreii viţelului celui turnat, au uitat pe Dumnezeu, Care i-a izbăvit din Egipt şi Care a făcut pentru dânşii minuni atât de mari, atât în Egipt cât şi în Marea Roşie şi în pustie". Pentru aceasta a şi zis Dumnezeu către Moise: *Şi acum lasă-mă, ca, mâniindu-Mă cu urgie asupra lor, să-i zdrobesc pe ei* (Ieş. 32: 9). Iar Moise, rugându-se şi îmblânzind pe Dumnezeu, zice: *Rogu-mă, Doamne, a păcătuit poporul acesta păcat mare şi şi-a făcut dumnezei de aur, şi acum, de vei ierta lor păcatul lor, iartă, iar de nu, şterge-mă pe mine din cartea Ta în care m-ai scris* (Ieş. 32: 31). Zic unii că, deşi Scriptura zice de un viţel, cu toate acestea, se zice că s-au făcut mai mulţi viţei; pentru aceasta şi Evreii jucând ziceau: *Aceştia sunt dumnezeii tăi, Israele, care te-au scos pe tine din pământul Egiptului* (Ieş. 32: 4). Şi Moise încă *dumnezei de aur* a zis, precum s-a zis mai sus. Iar alţii zic că acest cuvânt l-a întrebuinţat la plural în loc de singular, după obiceiul limbii evreieşti[21].

26. Şi au defăimat pământul cel dorit, n-au crezut cuvântului Lui;

„Şi-au întors feţele, zice, Evreii şi au defăimat pământul cel bun al făgăduinţei, fiindcă nu au crezut cuvintele şi făgăduinţele ce le-a dat Dumnezeu strămoşilor lor despre pământul acesta". Defăimarea aceasta a pământului făgăduinţei o vei afla în Cartea Numerilor, la cap. 14, unde se scrie că cei doisprezece iscoditori, întorcându-se din pământul făgăduinţei, povesteau despre el, iar Evreii, auzind, s-au înfricoşat şi plângeau.

şi au cârtit în corturile lor, n-au ascultat glasul Domnului.

„În corturile lor. zice, au cârtit Evreii", că zice Cartea Numerilor: *Şi înţelegând toată adunarea, au slobozit glas, şi plângea tot poporul în noaptea aceea, şi cârteau asupra lui Moise şi Aaron* (Num. 14: 1), adică atunci când cei

---

[21] Zice însă Hrisostom, împreună cu Teodorit: „Lucru însuşit iubirii de oameni a lui Dumnezeu este a nu aduce asupra cuiva pedepse cu tăcere, ci mai-nainte a le propovădui prin îngroziri, chemând la pocăinţă pe cei ce au păcătuit: precum s-a făcut Ninivitenilor prin Iona, şi în Evanghelie la smochinul cel spre pildă. Aşadar, arătându-se şi aici îngrozirea, nu este însă şi vreo hotărâre de a se plini totul, ci îngrozire ce face întoarcere de la păcat; că, păcătuind Israel, nu cu tăcere a adus asupră-i pieire, ci. pornind pe sluga sa la rugăciunea cea pentru popor, a spus de mai-nainte, zicând: *Şi acum lasă-mă* şi celelalte. Iar aceasta s-a zis către Moise ca să se arate curata aşezare a lui Moise cea pentru popor".

doisprezece iscoditori ce s-au trimis să vadă pământul făgăduinței, întorcându-se, au povestit poporului puterea neamurilor celor ce locuiau într-însul. „Au cârtit, zice, și n-au ascultat glasul Domnului, nici nu l-au crezut, Cel ce făgăduise să le dea numitul pământ".

27. Şi a ridicat mâna Sa asupra lor, ca să-i surpe* pe ei în pustie.

28. Ca să surpe sămânța lor întru neamuri și să-i risipească prin țări.

„Dumnezeu, zice, a pornit asupra Evreilor mâna Sa, adică puterea Sa cea pedepsitoare și chinuitoare, pentru ca să-i omoare și să-i sădească pe fiii cârtitorilor Evrei în pământul neamurilor, al Hanaaneilor adică și al celorlalte, și așa să-i împrăștie în țările acelora. Că a zis, zice, Domnul către Moise: *Toți bărbații care M-au ispitit acum a zecea oară și n-au ascultat glasul Meu, cu adevărat nu vor vedea pământul pe care Eu cu jurământ l-am făgăduit părinților lor, fără numai fiilor care sunt aici cu Mine* (Num. 14: 22).

29. Şi au jertfit lui Belfegor, și au mâncat jertfele morților.

„Isprăvire*, zice, ca o sărbătoare și praznic au făcut Evreii lui Belfegor; ori s-au învățat în tainele lui Belfegor; ori s-au afierosit lui, care era idol al Madianiților", precum istorisește Cartea Numerilor: *S-a afierosit*, zice, *Israel lui Belfegor* (25: 3), atunci când au poftit Evreii pe fiicele Moabitenilor și ale Madianiților și s-au înduplecat de dânsele a se închina idolilor lor; pentru aceasta au și mâncat jertfele morților, adică acelea ce se aduceau la idolii cei morți și nesimțitori și nelucrători, după Hrisostom și Teodorit[22].

---

* καταβαλεῖν de la καταβάλλω înseamnă atât *a surpa, distruge* etc., cât și *a așeza, a pune, a sădi*. În cazul de față, ambele conotații sunt valabile. Vezi pentru aceasta tâlcuirea de mai jos.

* τελετή = rit, inițiere în mistere, rituri practicate la inițiere; sărbătoare însoțită de rituri mistice sau inițiatice; preoție sau oficiu sacru. Aici cred că Eftimie are în vedere mai mult sensul din urmă. Veniamin a legat termenul de τέλος socotind că este un derivat al acestuia, drept care l-a redat prin „isprăvire" sau „sfârșit", poate la fel de valabil în cazul nostru; în chip asemănător îl folosește și Apostolul Pavel în 1 Cor. 10: 11, unde vorbește de un moment sau o perioadă culminantă (isprăvire, sfârșit) la care ajung oamenii prin lucrarea lui Dumnezeu sau prin depărtarea de Acesta, adică în idolatrie și imoralitate.

22 Zice Marele Atanasie: „*Belfegor* este idol al Moabitenilor, care la Elini e numit Cronos". Și Apollinarie spune: „Zice de idolul Baal, din locul Fegor, pe care Elinii în numesc Baal Bil și pe care îl zic a fi Cronos. Se vede însă că Fegor se numește și Fogor: *Învrăjbiți-vă cu Madianiții*, zice Moise, *vrăjmașii voștri, și omorâți-i, bateți-i, că ei vrăjmășesc vouă cu vicleșugurile cu care v-au viclenit pe voi în Fogor și prin Hasvi, fiica*

30. Şi L-au întărâtat pe El întru izvodirile lor, şi s-a înmulţit întru dânşii căderea.

„Evreii, zice, cu faptele lor cele rele de mai sus, au mâniat pe Dumnezeu şi, pentru aceasta, mulţi dintre ei au căzut, adică au murit"[23].

31. Şi a stătut Finees, şi L-au îmblânzit, şi a încetat bătaia.

32. Şi i s-a socotit lui întru dreptate, din neam şi în neam până în veac.

„Când au căzut, zice, Evreii asupra fiicelor Moabitenilor, atunci Finees, văzând pe un israelitean pe nume Zambri [*ebr.* Zimri] curvind cu neomenie cu o Moabiteancă numită Hasbi [*ebr.* Cozbi] înaintea lui Moise şi a fiilor lui Israel, s-a sculat din cortul său şi, luând o suliţă, a trecut-o prin amândoi, şi aşa a încetat urgia lui Dumnezeu, adică căderea şi moartea poporului". Finees însă era fiu al lui Eleazar, care era fiul lui Aaron, adică nepot al lui Aaron, drept care, râvna aceasta pe care o a arătat Finees i s-a socotit drept faptă bună şi de mare vitejie, încă şi cunună a luat de la Dumnezeu: să aibă preoţia veşnică, el şi fiii lui, şi nu numai acestea, ci şi neîncetat să laude numele Lui pentru acea ucidere ce a făcut-o pentru buna-cinstire de Dumnezeu; dar vezi la cap. 25 al Numerilor[24].

---

marelui Madiam (Num. 25: 17). Însă Fogor este de fel un munte, precum este scris: *Şi au luat Valak pe Valaam la vârful lui Fogor, ce se întinde în pustie* (Num. 23: 28). Se vede dar că de vreme ce în Muntele Fogor era aşezat idolul lui Baal, pentru aceasta Moise mai sus l-a numit Fogor, după apropierea locului, arătând pe idolul cel poreclit după loc". Pentru aceasta a zis şi Teodorit: „Fegor se numeşte locul idolului, iar pe acest idol Baal, numit după acel loc, cu numele elinesc se zice că se cheamă Cronos. Iar jertfele morţilor, adaugă Teodorit, sunt cele ce la Elini se numesc *turnări* [libaţii], care s-au obişnuit a se aduce morţilor"; „ori şi pentru că cu vrăji de morţi [*lit.*: necromanţie] făceau slujbe idolilor, şi pomeniri de oameni morţi", precum zice altul. Iar Teodorit încă adaugă cum că „n-ar greşi cineva de ar numi *morţi* pe aceştia ce sunt numiţi dumnezei".

[23] Iar Hrisostom zice: „Aici însemnează că nu numai acestea au păcătuit, ci multe altele, pe care n-ar putea suferi vreodată să le povestească cu totul, că, deşi nu numai o dată, nici de două ori, nici de trei ori, ci de zeci de mii de ori păcătuind ei şi cu osebite chipuri păgânătăţind, el îi suferea cu îndelungă-răbdare".

[24] Zice însă Filon Iudeul: „Pilda lui Finees urmând-o şi alţi câţiva râvnitori ai bunei-cinstiri şi ai înfrânării, după porunca lui Moise, într-o zi au omorât 240000 de mii de Evrei, care se însemnaseră şi jertfiseră idolilor, şi aşa au curăţit neamul Evreilor de obşteasca spurcăciune. Însăşi aceasta o zice şi Scriptura: *Şi s-au făcut cei ce au murit întru bătaia aceasta 240000* (Num. 25: 9)". „Tu însă, rogu-te, ia aminte, zice Hrisostom, că niciunul dintre ei (adică nici Moise, nici Finees) nu au câştigat simplu iertare pentru cei ce au

33. Și L-au mâniat pe El la apa grăirii-împotrivă [certării], și s-a dosădit Moise pentru dânșii, că au amărât duhul lui.

34. Și au osebit întru buzele sale,

„Evreii, zice, au mâniat pe Dumnezeu în pustiul Cadisului [*ebr.* Cadeșului]; fiindcă acolo a însetat poporul, și se tânguia și plângea și grăia-împotrivă, de unde apa ce a ieșit din piatră s-a numit *apa grăirii-împotrivă*. Iar Moise s-a dosădit pentru Evrei din pricină că i-a fost poruncit de Dumnezeu să ia toiagul său și să adune tot poporul și să grăiască către piatra aceea ce se afla acolo prin preajmă ca să scoată apă; el însă, luând toiagul său și adunând tot poporul, a zis către dânsul: *O, nesupușilor, ascultați-mă, au doară din piatra aceasta voi scoate vouă apă?* (Num. 20: 10); apoi a lovit apa cu toiagul său de două ori și a ieșit apă multă; dar, fiindcă nu a grăit către piatră, precum i-a zis lui Dumnezeu, spre slava lui Dumnezeu, ci a grăit către popor cu mânie și cu împuținare de suflet, pentru aceasta a fost dosădit de Dumnezeu, Care a zis către Aaron și către Moise: «Fiindcă nu ați crezut întru Mine ca să Mă sfințiți, adică să Mă slăviți înaintea fiilor lui Israel, pentru aceasta nu veți scoate adunarea acesta în pământul făgăduinței pe care l-am dat lor». Pricina pentru care a grăit Moise a fost aceea că, apucând mai-nainte Israelitenii, au amărât sufletul lui Moise pentru că le grăia împotrivă și-i ocăra și, din aceasta fiind silit, s-a împuținat cu sufletul, adică puțin a purtat grijă de porunca ce i-a dat-o Dumnezeu, îndoindu-se cu buzele la ceea ce voia să zică, căci cu îndoială și cu nedumerire a grăit Moise, necrezând cum că negreșit va ieși apă din piatră; că socotesc cum că a presupus că este cu putință ca piatra să nu scoată apă; iar Evreii de obște adeseori se arătau nemulțumitori către Dumnezeul Acesta care le făcea bine cu atâtea și atâtea faceri de bine[25]".

---

păcătuit (cf. Num. 25); iar eu acestea le zic, ca să nu ne bizuim numai pe rugăciunile sfinților, ci să aducem și din partea noastră pocăință".

[25] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Pentru aceasta se tânguia și Moise către Israeliteni, zicând: *Și Domnul Dumnezeu S-a mâniat pe mine pentru cele ce se zic de voi și S-a jurat că eu nu voi trece Iordanul acesta și nu voi intra în pământul pe care Dumnezeu îl dă ție întru moștenire* (Deut. 3: 21). Și iarăși: *Și m-a defăimat pe mine Domnul pentru voi, și nu m-a ascultat, și a zis Domnul către mine: Ajungă-ți, că nu mai adaugi a grăi cuvântul acesta* (Deut. 3: 26); numai ce nu a zis: «Trezviți-vă și îndeletniciți-vă, că dacă pe Mine, pe Dătătorul de lege, nu M-au cruțat pentru păcatul acela, socotiți ce fel de pedeapsă veți suferi voi de veți rămâne întru aceleași răutăți». De aici ne învățăm că, deși mari de ar păcătui cineva, însă de ar face aceasta într-ascuns, pe nimeni smintind, ia pedeapsă mai mică decât cel ce ar păcătui mici, în arătare însă și pe mulți smintind". Se minunează și Marele Vasile zicând: „Eu, cu adevărat, când văd pe marele Moise, slujitorul lui Dumnezeu, la apa certării, pentru nimic altceva, ci numai pentru că a zis poporului celui ce cârtea pentru lipsa apei: *Au doară din piatra aceasta scoate-voi vouă apă?*; pentru

[şi] n-au pierdut neamurile de care le-a zis lor Domnul.

35. Şi s-au amestecat între păgâni, şi au deprins lucrurile lor,

„Evreii, zice, nu au pierdut toate neamurile care erau în pământul făgăduinţei, precum le-a zis lor Dumnezeu să facă, ca să nu se înveţe adică faptele cele rele şi să slujească idolilor, precum istoriseşte aceasta Cartea Judecătorilor, ci, încă amestecându-se cu neamurile*, s-au învăţat faptele lor cele rele şi păgâneşti". Vezi însă şi la Psalmul 77 la stihul ce zice: *Şi s-au întors, şi au călcat legământul ca şi părinţii lor*[26].

şi au slujit celor cioplıţi ai lor, şi li s-a făcut lor spre sminteală.

36. Şi au jertfit pe fiii lor şi pe fiicele lor dracilor.

37. Şi au vărsat sânge nevinovat, sângele fiilor lor şi ale fiicelor, pe care i-au jertfit celor cioplıţi ai lui Hanaan.

„Evreii, zice, au slujit idolilor păgânilor, şi aşa s-au făcut lor idolii spre sminteală. Slujirea ceea ce o aduceau idolilor li s-a făcut împiedicare a cercetării şi a ajutorului lui Dumnezeu, şi, după urmare, s-a făcut lor spre cădere. Şi au jertfit Evreii pe fiii şi pe fiicele lor dracilor vărsând nevinovat sângele lor. Însă a

---

singur cuvântul acesta primind îngrozire că nu va intra în pământul făgăduinţei, care aceasta era capul făgăduinţelor celor către Evrei, când îl văd pe acesta rugându-l şi neiertându-i-se, văd cu adevărat asprimea lui Dumnezeu, după Apostolul (cf. Rom. 11: 22), şi, cu adevărat, mă încredinţez că adevărat este cuvântul acesta: adică dacă dreptul abia se mântuieşte, necinstitorul de Dumnezeu şi păcătosul unde se vor arăta?" „Se pare, deci, cu adevărat, după Teodorit, că Dumnezeul tuturor a pus asupra lui Moise ca o pedeapsă moartea şi mormântul său în afară de templu, însă o a lucrat aceasta altele iconomisind: că ştiind înainte de toate nebunia Iudeilor, nu a lăsat ca printr-însul să ia sfârşit toată făgăduinţa, ca aşa să nu-l ia pe el drept dumnezeu; că pentru aceasta şi mormântul lui a făcut Dumnezeu să fie neştiut, iar pe lângă aceasta a voit ca din cele ce s-au întâmplat însuşi dătătorului de Lege să arate şi vremelnicia dării Legii". Şi dumnezeiescul Chiril însă zice: „Altfel însă vom primi: pe Moise la Lege, însă la preoţie pe Aaron, iar frumuseţea slujirii celei întru Lege o vom pune asupra Mariamei. Deci nu numai Legea, nici preoţia cea după Aaron, nici slujirea cea în corturi nu ne va introduce pe noi întru moştenirea Sfinţilor şi în pământul cel mai adevărat al făgăduinţei, ci mai vârtos vom merge către cetatea cea de sus, şi vom veni întru moştenirea Părinţilor, Povăţuitor având pe Iisus Hristos, precum Evreii pe Isus al lui Navi".

* Mai exact, cu unele dintre ele, dacă avem în vedere ce a zis la început, adică că nu au pierdut toate neamurile.

[26] Zice Hrisostom: „Nu numai că n-au pierdut acele neamuri, ci şi s-au amestecat întru ele, şi către păgânătate de voie mergeau, şi nu numai că pe aceia nu i-a făcut mai buni, ci şi ei de la aceia mai răi s-au făcut".

face Evreii acestea le-a fost ca un lucru următor, pentru că se învățaseră lucrările păgânilor, că păgânii jertfeau în oarecari vremi pe fiii lor idolilor"[27].

38. Și s-au pângărit în pământul lor de sângele uciderii, și s-au spurcat în faptele lor, și au curvit întru izvodirile lor.

S-au spurcat este tâlcuire a lui *s-au pângărit*. „S-a spurcat, zice, pământul, de ucideri și de sângiuri, și de faptele cele rele ale Evreilor; pentru aceasta, despărțindu-se ei de Dumnezeu, s-au lipit de draci", că slujirea idolilor și a dracilor David și alții prooroci o numesc curvie*, însă cuvântul se înțelege și pentru neastâmpărările lor cele trupești[28].

39. Și S-a mâniat cu iuțime Domnul asupra poporului Său, și a urât moștenirea Sa.

40. Și i-a dat pe dânșii în mâinile vrăjmașilor, și i-a stăpânit pe ei cei ce îi urau pe ei.

„Drept aceea, zice, pentru slujirea idolilor și pentru nelegiuitele fapte ale Evreilor S-a mâniat Domnul asupra poporului Său și a urât moștenirea Sa, adică iarăși pe înșiși Evreii, pentru aceasta i-a și dat în mâinile vrăjmașilor lor, care i-au stăpânit", precum istorisește Cartea Judecătorilor[29].

---

[27] Zice însă Hrisostom: „Îndoită este vinovăția, și că au jertfit fii, și că nevinovat [sânge au vărsat]; dar mai vârtos, nici vinovat de ar fi fost, n-ar fi trebuit să-i muncească; iar acum și nevinovat, și a treia decât aceasta mai cumplit, anume că dracilor, care le ziceau să junghie fii, iar ei ascultau; iar Dumnezeu le zicea să piardă pe păgâni, iar ei grăiau-împotrivă. Dumnezeu însă voia aceasta ca să nu aibă ei iarăși învățători ai răutății".

* πορνείαν = adulter, desfrânare și cele ce mai decurg de aici; dar și, cum se arată apoi, neastâmpăr, în general, și din osebite pricini.

[28] Zice Teodorit: „*Curvie* numește aici nu numai neastâmpărarea trupească, ci și slujirea idolilor". Iar Hrisostom zice: „Tulburarea aceasta, sau idolatria, proorocii s-au obișnuit a o numi *curvie*, împreună arătând purtarea de grijă a lui Dumnezeu și necunoștința acelora. Căci câtă purtare de grijă arată un bărbat [adevărat, n.n.] pentru femeia sa, atâta arată și Dumnezeu pentru dânșii; dar ei și așa s-au depărtat de Dânsul, și de idol de voie s-au apropiat". Iar Isihie zice: „Depărtarea de Dumnezeu o numește *curvie*".

[29] Hrisostom însă zice: „De vreme ce slobozenia nu o au întrebuințat spre trebuință, îi face robi barbarilor, ca prin aceasta mai buni să se facă, care lucru cu adevărat s-a întâmplat: că atunci și s-au rușinat, și mai apropiați s-au făcut". Zice însă Eusebie: „Nu dă Dumnezeu în mâinile altora pe poporul Său, dacă mai-nainte nu-l urăște; îl urăște însă pentru faptele cele mai-nainte zise. Iar când Domnul îl dă, cine nu l-ar putea stăpâni? Adică îl stăpânesc toți".

41. Şi i-au necăjit pe ei vrăjmaşii lor, şi i-au smerit sub mâinile lor. De multe ori i-a izbăvit pe dânşii.

42. Iar ei L-au amărât pe El întru sfatul lor şi s-au smerit întru fărădelegile lor.

„De multe ori, zice, Dumnezeu a izbăvit pe evrei din mâinile vrăjmaşilor lor, precum mărturiseşte Cartea Judecătorilor; ei însă au mâhnit pe Dumnezeu, Izbăvitorul lor cu sfatul lor cel viclean şi cu socotinţa lor cea nemulţumitoare; şi au căzut şi au slăbit din pricina mulţimii fărădelegilor lor"[30].

43. Şi a văzut Domnul când se necăjeau ei, când a auzit El rugăciunea lor.

44. Şi Şi-a adus aminte de Aşezământul de Lege al Lui, şi S-a căit* după mulţimea milei Sale.

45. Şi i-a dat pe ei spre milostivire înaintea tuturor celor ce i-au robit pe dânşii.

„Dumnezeu, zice, a văzut cum se necăjeau Evreii şi a ascultat rugăciunea lor; pentru aceasta Şi-a adus aminte de Testamentul şi făgăduinţa pe care le-a dat lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacov, şi ca un Mult-milostiv a schimbat urgia Sa întru milă - că aceasta însemnează zicerea *S-a căit* -, pentru aceasta S-a îndurat şi i-a miluit, nu în ascuns şi nearătat, ci arătat şi făţiş, încât au priceput dumnezeiasca Lui milă cea către dânşii toţi aceia la care au robit", deoarece, precum istoriseşte Cartea Judecătorilor, multor neamuri în osebite vremi le-au fost robi. Aceasta însă, după Eusebie şi Atanasie, s-a făcut în vremea împăratului Cirus, a lui Darius şi a lui Artaxerxe, precum istoriseşte Ezdra[31].

46. Mântuieşte-ne pe noi, Doamne, Dumnezeul nostru, şi ne adună din neamuri.

---

[30] Iar Isihie zice: „Împreună a lăudat şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, şi răutatea acelora o a jelit: că Dumnezeu, bine-făcându-le, de cele mâhnicioase nu înceta a-i izbăvi; ei, în schimb, şi mâniindu-L, şi amărându-L, stăruiau în chip asemănător".

* μετεμελήθη, sau: I-a părut rău.

[31] „Că împăraţii aceştia, biruind pe Evrei, apoi nu numai din robie i-a slobozit, ci şi bani le-au dat spre zidirea dumnezeieştii biserici. *Căinţă* însă numeşte curmarea pedepsei", după Teodorit. Zice însă Isihie: „Vezi cât de mare lucru este bunăvoinţa lui Dumnezeu? Cum ne face nouă şi pe vrăjmaşi de bine voitori, şi nu doar pe unii, ci pe toţi? Şi pe vrăjmaşii cei ce i-au făcut robi, ca pe nişte părinţi iubitori către cei robiţi? Încât arătat este că cea dintâi [bunăvoinţă] a fost a mâniei lui Dumnezeu, iar cea din urmă a iubirii de oameni, că de amândouă avem trebuinţă spre îndreptare".

47. Ca să se ne mărturisim numelui Tău celui sfânt, ca să ne fălim întru lauda Ta.

48. Bine este cuvântat Dumnezeul lui Israel, din veac şi până în veac; şi va zice tot poporul: fie, fie.

Iarăşi aici David se întoarce la rugăciunea cea de mai-nainte; însă socotesc că rugăciunea aceasta se face dinspre faţa Bisericii celei din neamuri, dar poate şi dinspre faţa Evreilor acelora care au fost robiţi în osebite locuri după robia Babilonienilor. „Adună-ne, zice, o, Doamne, pentru ca să-Ţi mulţumim ca Izbăvitorului şi Mântuitorului nostru şi pentru ca să ne fălim slăvindu-Te, pentru că mare lucru este, cu adevărat, a Te lăuda cineva pe Tine şi fală adevărată este acelora ce Te laudă, pentru că se învrednicesc a se face lăudători Unuia Atotputernic şi nemărginit de bun Dumnezeu de acest fel". „Lăudat, zice, şi binecuvântat totdeauna este Dumnezeu". Şi tot poporul va zice aceasta: „Binecuvântat este Domnul"; ori: „Fie binecuvântat"[32].

PSALMUL 106

Aliluia.

Şi psalmul acesta are aceeaşi suprascriere ca şi cel de mai-nainte, pentru că şi acesta, ca şi acela, povesteşte facerile de bine ale lui Dumnezeu, după Isihie şi Didim[33].

1. Mărturisiţi-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui.

2. Să zică cei mântuiţi de Domnul, pe care i-a izbăvit din mâna vrăjmaşilor şi din ţări i-a adunat pe dânşii.

[32] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai rodul căderii în robie? Văzut-ai rodul întoarcerii din robie? «Atâta pedeapsă am luat, zice, izbăveşte-ne dar de vrăjmaşi, dă-ne ca, prin cuviincioasele legi obişnuitele laude să le aducem noi numelui Tău; dă-ne a ne împodobi întru slujirea Ta»". Iar despre *fie, fie* (ori *facă-se, facă-se*) zice Teodorit: „Se cuvine ca tot poporul a adăuga la glasul celor ce laudă pe *Amin*, că aceasta Scriptura evreiască o numeşte *Amin*; de unde a rămas obicei şi în Biserică ca la slavoslovia preotului poporul să se unească zicând *Amin*, şi împărtăşirea de aici să o aducă, şi aşa să ia blagoslovenia". Zice însă Isihie: „Întru acestea fiii Evreilor hotărăsc şi a patra carte a Psalmilor, având sfârşit ca şi cele trei de mai-nainte pe *fie, fie* (ori *facă-se, facă-se*)".

[33] După Teodorit încă: „Psalmul acesta prooroceşte şi slobozirea Evreilor, şi slobozirea tuturor oamenilor o pre-vesteşte". Iar după Atanasie: „Psalmul acesta arată lucrările lui Isus al lui Navi şi pe ale Judecătorilor".

3. De la răsărituri şi de la apusuri, şi de la miazănoapte şi de la mare.

Însăşi pre-cuvântarea [introducerea] aceasta o are şi psalmul de mai-nainte; şi vezi tâlcuirea acesteia acolo. „Să spună, zice, cei ce s-au izbăvit de Domnul. Ce să spună? Că e bun Domnul[34]. De unde s-au izbăvit? Din mâinile Diavolului". Cuvântul acesta însă se înţelege şi despre Creştini, cei ce au crezut în Hristos, după Atanasie şi Eusebie, care s-au adunat în Biserica lui Hristos din toate neamurile, măcar că Evreii se sfădesc şi zic că psalmul acesta se înţelege despre Evreii care s-au slobozit din robia Babilonului. Oarecari manuscrise însă au „din mâna vrăjmaşului", adică a Diavolului: „Domnul, zice, a adunat pe Creştini într-o singură adunare din osebite ţări şi neamuri, adică din cele patru colţuri ale lumii, fiindcă în tot pământul a ieşit vestirea apostolilor şi la marginile lumii, graiurile lor (cf. Ps. 18: 4)[35].

4. Rătăcit-au în pustiu fără de apă; calea cetăţii de locuit n-au aflat[36].

„Creştinii cei din neamuri, zice, au rătăcit mai-nainte într-o viaţă şi într-o petrecere pustiită de tot rodul faptei bune şi *fără de apă*, pentru că nu avea adăpare de dumnezeiasca învăţătură", iar *cetate de locuit* este cerul, a cărui cale păgânii nu o au aflat, pentru că se rătăceau în păgânătate şi în răutate, iar *calea cerului* este cunoştinţa de Dumnezeu şi buna-cinstire şi faptele cele bune.

---

[34] Zice însă Eusebie: „Domnului trebuie a ne mărturisi, şi cu mărturisirea păcatelor noastre ca doftorului, şi cu a mulţumi Lui pentru facerile de bine cele către noi, având chezăşuirea iubirii de oameni cea de la Dânsul, iar El nu numai că este bun, ci şi mila Sa o întinde în tot veacul acesta".

[35] Zice însă Hrisostom: „Nu zice simplu «cei ce s-au mântuit», ci *cei mântuiţi*, arătând că a dat pentru dânşii preţuri de răscumpărare; că pentru noi s-a vărsat sângele; iar despre aceia (adică de ucigaşii Domnului), ascultă pe Proorocul ce zice: *Şi voi da oameni pentru tine, şi începători [stăpânitori] pentru capul tău* (Is. 43: 4), adică pe Iudeii cei ce L-au dat spre moarte, Dumnezeu i-a dat spre pedeapsă". Zice şi Atanasie: „Din cele patru părţi ale lumii s-au adunat neamurile cele ce din vechime erau pustiite [lipsite] de dumnezeiasca cunoştinţă, şi neîmpărtăşite nici de umezeala [νοτίdos] dumnezeiască, şi care se aflau în multă sete" [poate zice adică: nu aveau nicio brumă de cunoştinţă dumnezeiască].

[36] Iar Eusebie: „*Cetate de locuit* a numit fapta bună şi înţelepciunea lui Dumnezeu". Iar Teodorit: „*Cetate* zice pe cea bine-cinstitoare de Dumnezeu".

5. Flămânzind și însetând, sufletul lor într-înșii se sfârșea.

„Păgânii, zice, mai-nainte erau flămânzi și însetați, pentru lipsa cunoștinței de Dumnezeu, ori pentru învățătura care hrănește și adapă sufletele cele cuvântătoare, pentru aceasta și sufletul lor se amăra și bolea foarte în păcat"[37].

6. Și au strigat către Domnul când se necăjeau ei, și din nevoile lor i-a izbăvit pe ei.

7. Și i-a povățuit pe ei la calea dreaptă, ca să meargă în cetatea cea de locuit.

8. Mărturisească Domnului milele Lui, și minunile Lui fiilor oamenilor.

9. Că a săturat suflet deșert, și suflet flămând a umplut de bunătăți.

„Proorocii, zice, au strigat către Dumnezeu pentru neamuri, după Eusebie, așijderea și dumnezeieștii îngeri, apărătorii fiecărui neam; pentru aceasta Dumnezeu i-a ascultat și a izbăvit neamurile, adică pe Creștinii cei din păgâni i-a izbăvit din tirania dracilor și i-a povățuit în calea cea dreaptă care suie la cer; că pe aceasta mai-nainte neamurile nu o puteau afla, fiindcă se aflau în rătăcire; că Domnul, făcându-Se om, i-a învățat adevărul și i-a povățuit ca să afle cetatea cea de locuință, adică cerul. Pentru aceasta, Creștinii cei din păgâni să mulțumească și să povestească oamenilor ce nu știu minunile cele ce le-a făcut Dumnezeu cu dânșii. Ce să mărturisească? Că a săturat sufletele lor cele deșarte și flămânde de dumnezeiasca pâine și de băutura cea izvorâtoare de viață, adică de evangheliceasca învățătură, și de bunătățile și tainele cele duhovnicești"[38].

---

[37] Zice însă Atanasie: „Nu aveau nici pâinea ceea ce întărește inima omului (cf. Ps. 103: 17), nici apa cea vie, despre care s-a zis: *Cel ce bea din apa pe care o voi da Eu nu va înseta în veac* (Ioan 4: 14)". Iar Isihie: „Când sufletul va flămânzi și va înseta, neavând auzire de dumnezeiescul cuvânt, de nevoie leșină și se împuținează, căci hrana sufletului este pâinea dumnezeieștii cunoștințe". „Cu această foamete a îngrozit Dumnezeu pe Iudei, după Teodorit, zicând: *Iată, Eu voi aduce foamete pe pământ, nu foamete de pâine, nici însetare de apă, ci foamete de a auzi cuvântul Domnului* (Amos 8: 11)".

[38] Zice însă Grigorie al Nyssei: „Arătat este că proorocia nici pâinea nu o zice hrană, nici apa băutură, ci hrană [zice] adevărata mâncare, și băutură pe apa cea duhovnicească: iar acestea două le face Domnul, potrivit și după cuviință dându-le celor ce au trebuință de El, hrană adică celor ce flămânzesc și izvor de apă celor ce însetează făcându-Se. Deci, ce dezlegare s-a aflat acestei lipsiri? A rătăcirii? A pustiirii? A ticăloșiei celei în loc fără de apă? Ale mișcării celei ce se face din foame? O, minune! Un glas de întoarcere făcându-se către Dumnezeu, acestea spre bine le-a prefăcut. Că zice: *Au strigat către Domnul*

10. Pe cei ce şedeau întru întuneric şi în umbra morţii, pe cei fereca{i cu sărăcie şi cu fier.

11. Că au amărât cuvintele lui Dumnezeu, şi sfatul Celui Preaînalt l-au întărâtat.

„Povestească, zice, Creştinii cei din păgâni milele lui Dumnezeu; pentru că Dumnezeu i-a umplut de bunătăţi şi i-a luminat; că şedeau în întunericul rătăcirii, aceasta fiind icoană a morţii; căci aceasta desparte sufletul de adevărata viaţă precum şi moartea îl desparte de această vremelnică viaţă. Povestească încă milele lui Dumnezeu: căci ei erau legaţi cu sărăcia de fapte bune, şi cu fier, adică cu lanţul cel tare şi greu al păcatelor, că zice Paremia: *Cu lanţurile păcatelor sale se strânge cel fără de lege* (Pilde 5: 22)". S-au dezlegat însă legăturile acestea de către Mântuitorul Hristos. Povestească încă Creştinii milele lui Dumnezeu: căci ei mai-nainte au amărât cuvintele lui Dumnezeu, adică pe Dumnezeu, Care grăia şi învăţa pentru mântuirea lor: că Dumnezeu învăţat pe toţi oamenii binele şi fapta bună prin firescul cuvânt*, prin conştiinţă şi prin Legea cea scrisă ce s-a dat

---

când se necăjeau ei şi din nevoile lor i-a izbăvit pe ei". Pentru aceasta zice şi Hrisostom: „Vezi iarăşi purtarea de grijă a lui Dumnezeu: nimic mai mult n-au făcut aceştia, ci au strigat numai, ca în Egipt, şi cu osârdie L-au chemat, şi toate relele s-au pierdut; nu au arătat isprăvi, ci o singură adevărată rugăciune, iar rugăciunea o a lucrat necazul. Deci şi noi, când ieşim din viaţa aceasta, nu cu trupul, ci cu petrecerea, cu chipul vieţuirii, să nu ne tulburăm, de vreme ce prin ispite avem să ne suim la cer; că, de vreme ce cei ce atâţia ani au fost în Babilon, urmând a dobândi aceeaşi ţară, au întâmpinat greutate la întoarcere, cu mult mai vârtos noi, prin pustie mergând, unde nu este cetate, unde nu este cale desfătată [larg-deschisă], ci strâmtă şi necăjită. Pentru aceasta trebuie să fim treji şi să priveghem şi cu chemarea Domnului să ne îndeletnicim, ca să ne uşureze ticăloşia călătoriei şi degrab să ne întoarcă pe noi în cetatea cea de locuit, că cetatea aceea este spre locuinţă, iar aceasta, de pribegie şi înstrăinare". Iar Eusebie zice: „Boala lor cea dintâi era cea a rătăcirii; a doua, că nu aflau cale de locuinţă; şi a treia, că erau flămânzind şi însetoşând şi leşinând. Pentru aceasta Domnul mai-întâi i-a povăţuit la calea cea dreaptă; al doilea, le-a arătat lor cum că au să meargă la cetatea cea de locuit; şi a treia, a săturat sufletul lor cel flămând". Iar Atanasie *cale* zice credinţa cea în Hristos, iar *cetate de locuit* numeşte Biserica sau Ierusalimul cel ceresc. „Vezi însă, zice Hrisostom, ce plată cere: prin lucrări făcându-li-se bine, prin cuvinte cere răsplătirea şi porunceşte tuturor să vestească cele ce s-au făcut. Pentru care pricină? Şi pentru ce? Ca şi aceştia să se facă bine-cunoscători şi pe alţii la aceeaşi râvnă să-i aducă".

* φυσικοῦ λογου, sau: raţiunile, sensurile, gândurile, intenţiile lui Dumnezeu vădite în chip negrăit omului prin firea omenească sau prin firea lucrurilor; vezi şi nota noastră de la Ps. 104: 19. Neamurile, păgânii, dacă au ajuns să se închine stihiilor sau altor entităţii, deci unor lucruri socotite superioare, „divine", mai presus de stricăciunea vieţii, aceasta s-a făcut datorită asumării sau înţelegerii raţiunilor sădite de Dumnezeul Cel adevărat în

Israelitenilor, şi prin prooroci, şi prin faceri de bine, şi prin îngroziri, şi prin bătăi, şi prin celelalte, prin care toate acestea un lucru se căuta: răutatea să se piardă, precum zice Teologul Grigorie, din care acestea, lucru ce cu osârdie se caută, era să se piardă răutatea*. Şi pentru că ei au mâniat pe Dumnezeu, Care voia mântuirea lor - că prin *cuvintele lui Dumnezeu* trebuie să înţelegem pe Dumnezeu, Cel ce le zice aici, aşijderea şi prin *sfatul Celui Preaînalt* voia Lui, adică pe Cel preaînalt care voia, după perifrază.

12. Şi s-au smerit întru osteneli inimile lor, slăbit-au şi nu era cine să le ajute.

13. Şi au strigat către Domnul când se necăjeau ei, şi din nevoile lor i-a mântuit pe dânşii.

14. Şi i-a scos pe ei dintru întuneric şi din umbra morţii, legăturile lor le-a rupt.

15. Mărturisească Domnului milele Lui şi minunile Lui fiilor oamenilor.

16. Că a sfărâmat porţi de aramă şi zăvoare de fier a frânt.

„Sufletul, zice, celor ce din păgâni au crezut s-a ticăloşit de ostenelile păcatului[39]; au slăbit cu sufletul, şi nu era cine să-i izbăvească din tirania Diavolului; pentru aceasta au strigat către Dumnezeu în necazul lor, şi Dumnezeu i-a izbăvit din nevoile lor". Însăşi aceasta o a zis mai sus David, şi chiar de patru ori o zice în psalmul acesta, pentru ca cu ea să arate mărimea facerii de bine a lui Dumnezeu. „Aşijderea i-a izbăvit din întunericul rătăcirii, care este umbră a morţii", precum a zis mai sus; „pentru aceasta să povestească cei din neamuri

---

făptură şi concepţiilor despre acestea în chip despărţit de relaţia personală cu Dumnezeu, iar fiindcă aproape toate aceste credinţe au degenerat în învăţături şi practici contra firii şi necuviincioase sau iraţionale se datorează întunericului necunoştinţei şi umbrei morţii sau rătăcirii de care se vorbeşte mai sus. Nu întâmplător foarte multe dintre ele au şi dispărut de tot sau au dat naştere altora asemănătoare, care continuă acest *lanţ* al rătăcirii şi a nesiguranţei până la sfârşitul veacurilor. Eftimie zice apoi şi cum Dumnezeu „S-a îngrijit" şi de toate aceste rătăciri, ceea ce arată că lucrarea Lui s-a extins şi se extinde *în tot pământul*, fără a se vădi nicidecum prin aceasta că El a şi făcut cu putinţă mântuirea efectivă în tot pământul, adică prin orice şi oricum, ci, cum zice undeva mai sus, numai *în cetatea de locuit*, adică *în cer*, cer sau cetate care se coboară NUMAI în Biserică - sau se face una cu ea prin sfintele slujbe -, în care Biserică se intră numai prin „dumnezeiasca pâine, băutura cea izvorâtoare de viaţă şi evangheliceasca învăţătură", cu care se dobândesc „bunătăţile şi Tainele cele duhovniceşti".

* Cf. *Cuvântul 38, la Teofanie sau Naşterea lui Hristos*.

[39] Zice Hrisostom: „Văzut-ai cum îţi arată de la leac firea boalei? Că zicând *s-au smerit în osteneli* a arătat că defăimarea suferită era din trufie".

milele pe care le-a făcut Dumnezeu lor", precum şi aceasta s-a zis mai sus, pe care mai vârtos David o zice în psalm de patru ori, ca aşa să sporească mulţumirea cea către Dumnezeu. Şi pentru ce să povestească milele lui Dumnezeu? Adică ale lui Hristos? „Pentru că Hristos, zice, a sfărâmat porţile cele tari şi nesfărâmate ale iadului; pentru că Hristos, pogorându-Se la iad, le-a sfărâmat şi a scos sufletele cele ce erau ţinute acolo, după Atanasie, aşijderea a rupt şi zăvoarele uşilor iadului cele de fier". Iar prin *porţi ale iadului* şi *zăvoare* se arată nescăparea şi neslobozenia din iad, după Teodorit, fiindcă nimeni nu putea scăpa din iad[40].

17. Sprijinitu-i-a pe ei din calea fărădelegii lor, că pentru fărădelegile lor s-au smerit.

18. Toată mâncarea o a urât sufletul lor; şi s-au apropiat până la porţile morţii.

19. Şi au strigat către Domnul când se necăjeau ei, şi din nevoile lor i-a mântuit pe dânşii.

„Dumnezeu, zice, a ajutat pe cei ce au crezut din păgâni încă din vremea când ei umblau întru nelegiuire[41]; pentru că s-au ticăloşit şi s-au arătat vrednici de

---

[40] Atanasie zice: „Prin *a rupt legăturile lor* se înţelege că arată năprasnica stricare a păcatului". Şi Hrisostom: „Vezi grabnică scăpare? N-a dezlegat legăturile, ci le-a rupt, adică cu mare putere s-au scos de la vrăjmaşi, şi legăturile le-a rupt ca nimeni alţii să nu le mai poată lega; şi, precum a zis că «nu le-a dezlegat» ci *le-a rupt*, aşa şi porţile, «nu le-a rupt», ci *le-a sfărâmat*, nici «zăvoare n-a ridicat», ci *le-a rupt*".

[41] Pentru aceasta a zis Pavel: *Că încă păcătoşi fiind noi, Hristos a murit pentru noi* (Rom. 5: 8). Iar Grigorie al Nyssei zice: „*Smerire* este nelegiuirea; şi bine zice că i-a smerit, că la noima cea de acest fel se potriveşte un alt cuvânt al unui prooroc, care zice că ca un plumb şade nelegiuirea în cumpănă (cf. Zah. 5: 6, 7), arătând că este oarecum greu şi cu răutatea jos atârnând, care răutate pe cel ce este întru cele înalte pentru asemănarea cea către Dumnezeire l-a tras în adâncul său". [Literal, în greceşte, smerenie înseamnă josire, starea de a fi (mai) jos decât alţii; această „josire", de e făcută pentru a da loc slavei lui Dumnezeu - prin izgonirea plumbului nelegiuirilor şi defăimarea celor lumeşti pentru iubirea lui Dumnezeu -, este una înălţătoare spre Dumnezeu, sau care face loc slavei şi descoperirii Acestuia; iar dacă în schimb omul îşi adună fărădelegi ce cad peste el ca plumbul în cumpănă, atunci el se va smeri fie căutând pe Dumnezeu pentru a-l izbăvi de această smerire a fărădelegii întru a se înălţa din ea, fie se va smeri - lăsându-se adică pradă urmărilor propriilor nelegiuiri -, ticăloşindu-se mai departe întru depărtarea de Dumnezeu. Mai exact, a fi smerit înseamnă a te afla într-o stare în care nu te simţi deasupra cuiva, iar aceasta nu e o anulare de sine, ci dimpotrivă, o împlinire de sine, căci numai printr-o plecare (care e una cu smerenia) a unora în faţa altora ne putem înţelege şi iubi unii pe alţii.] Iar Didim zice aşa: „Stihul acesta, adică *sprijinitu-i-a pe ei din calea fărădelegii lor*, se potriveşte la tâlharul cel ce a mărturisit pe Cruce: că încă în calea nelegiuirii fiind el (că pentru tâlhărie a fost osândit), smerindu-se cu munca pentru

milă şi de sprijinire: că s-au îngreţoşat şi au urât toată mâncarea sufletească, adică tot cuvântul dumnezeiesc şi învăţătura din pricina covârşirii boalelor; fiindcă se dezgustau şi se îngreţoşau de înseşi dogmele filosofilor Elini[42]. Şi au ajuns până la porţile morţii celei sufleteşti, care dădeau sufletul muncii celei veşnice". Iar *porţi ale morţii* numeşte păcatele cele mari şi de moarte, după Didim şi Isihie, care aduc pe om la moartea cea sufletească; ori *porţi ale morţii* zice însăşi moartea, după perifrază. Apoi zice iarăşi că cei din neamuri au strigat către Dumnezeu întru necazul lor, şi i-a izbăvit, precum am zis mai sus[43].

20. Trimis-a Cuvântul Său şi i-a vindecat pe ei, şi i-a scos din stricăciunile lor.

„Dumnezeu, zice, a trimis pe Cuvântul Său Enipostatic, adică pe Fiul Său, fiindcă Se trimite Cuvântul Cel cu Ipostas şi viu, şi nu cel neipostatic care piere în aer[*], care este cuvântul nostru cel grăitor". Pentru aceasta şi Acest Cuvânt Ipostatic (adică Fiul) zice adeseori că *Tatăl M-a trimis* (Ioan 20: 21 etc.). Acesta

---

nelegiuirile ce le făcuse, l-a sprijinit pe el Domnul, zicând: *Astăzi vei fi cu mine în rai* (Luca 23: 43)".

[42] Pentru aceasta, zice Teodorit: „Cuvântul cel ce iscusea nu mai putea a-i hrăni pe ei, drept pentru care unii adică au hotărât chiar moartea lui Socrate, iar pe Anaxarh l-au dat la străină şi neobişnuită pedeapsă [după istorici, primul a murit prin otravă, iar a doilea, bătut cu pisăloage de fier într-o pivă], alţii, pe moştenitorii lui Pitagora amar muncindu-i, au adus asupră-le moarte fără de vreme. Dar însă şi acestora Dumnezeul tuturor a făcut a li se împărtăşi nemuritoarea hrană". Iar Grigorie al Nyssei zice: „A ajuns însă Cuvântul şi până la porţile morţii, mână de mântuire întinzând celor ce căzuseră până la aceasta; pentru că s-au întors la atotputernica hrană a Aceluia despre Care s-a zis lui Adam: *Din tot pomul ce este în rai să mănânci*; că precum acolo numeşte prin *tot pomul* plinirea a toată bunătatea, aşa aici mâncarea cea adevărată şi atotputernică Cuvântul o numeşte tot mâncare, pe care întoarcerea de către aceasta face [pricinuieşte] boala ceea ce se sfârşeşte în moarte, dar iarăşi strigarea cea către Dumnezeu întoarce primejdia în prăznuire. Că zice: *Şi au strigat către Domnul* şi celelalte". Şi Isihie zice: „Prin *toată mâncarea* înţelege toată hrana înţelegătoare [raţională]; că omul a urât toate felurile acesteia, că nici legea cea firească, nici cea scrisă nu le-a păzit, şi pentru aceasta până la porţile morţii s-a apropiat".

[43] Iar Hrisostom zice: „Vezi că, adeseori, pune dobânda necazului: că pentru aceasta la fiecare zice că după strigare s-au mântuit şi că, crezând, au alergat către Dumnezeu ca să arate că mult folos le-a făcut lor din robire".

[*] A fost trimis Cuvântul Enipostatic, adică Cel ce este de o fiinţă cu Tatăl şi cu Duhul, care asumă/are din veci în Ipostasul Său toată Dumnezeirea împreună cu Tatăl şi cu Duhul. Cuvântul neipostatic sau aipostatic este cel fără ipostas sau fiinţă, care se pierde în aer.

dar a vindecat toată boala şi toată neputinţa şi a izbăvit pe cei din păgâni de păcatele lor[44].

21. Mărturisească Domnului milele Lui şi minunile Lui fiilor oamenilor.

Iarăşi zice şi aici acelaşi cuvânt pe care l-a zis mai sus de două ori.

22. Şi să jertfească Lui jertfă de laudă, şi să vestească lucrurile Lui întru bucurie.
23. Cei ce se pogoară la mare în vase, cei ce fac lucrare în ape multe.
24. Aceştia au văzut lucrările Domnului şi minunile Lui întru adânc.

„Creştinii cei din neamuri, zice, să jertfească lui Dumnezeu jertfă înţelegătoare şi evanghelicească, după Teodorit, lăudându-L şi binecuvântându-L şi mulţumindu-I[45]; aceştia dar ce ştiu lucrările cele minunate ale lui Dumnezeu povestească-le celor mai noi". Iar prin *lucrări* se înţelege facerile de bine ale lui Hristos: mila, înomenirea şi celelalte taine ale mântuitoarei iconomii. Iar *cei ce se pogoară la mare* sunt dumnezeieştii apostoli, după Eusebie, care mai-nainte au fost pescari şi oameni ai mării: „Că ei, pogorându-se la mare cu hainele şi făcând lucrare, adică lucrându-şi meşteşugul pescăresc în apele cele multe ale mării, aceştia, zice, au văzut mai mult decât ceilalţi oameni lucrările Domnului nostru

---

[44] Iar Grigorie al Nyssei şi Didim zic: „Vezi că Cuvânt viu şi Ipostatic se trimite spre mântuirea celor pierduţi, şi stricarea păcatului pe cei ce se aflau în el i-a mântuit? Ca să nu rătăcească după vechime [urmând cele vechi], nici sufletele să flămânzească pentru lipsa hranelor celor înţelegătoare, nici a mai veni către porţile morţii, ci să ştie a călători în calea ce duce la cereasca cetate". Zice însă şi Isihie: „Ce e decât aceasta mai vederat spre arătarea Întrupării Mântuitorului? Căci *Cuvânt trimis* zice pe Cel ce S-a întrupat, Care zice: *Cel ce Mă primeşte pe Mine primeşte pe Cel ce M-a trimis pe Mine* (Ioan 13: 20), Care a vindecat neamul nostru din stricăciuni, adică de păcate, şi l-a izbăvit, că stricăciune a tot omul sunt păcatele, de vreme ce, *dacă cineva strică Biserica lui Dumnezeu, îl va strica pe El Dumnezeu* (I Cor. 3: 17)". Altul însă, după istorie, prin *Cuvânt al lui Dumnezeu* a înţeles porunca lui Dumnezeu cea despre slobozirea robilor, ca să se înveţe [cei ce citesc şi Iudeii] iarăşi că nu Cirus era cel ce i-a dezlegat, ci Însuşi Dumnezeu, Cel ce le-a dăruit lăsare şi Care socotinţa aceluia o a pornit spre aceasta.

[45] Zice însă Hrisostom: „Deci nu jertfă de viţei şi de oi, ci de laudă caută Proorocul: că de vreme ce acelea nimic n-au putut, spre slujirea [λειτουργίαν] aceasta în locul aceleia o aduce, arătând că duhovniceasca slujire de sus luminează". Iar Atanasie zice: „Întoarce cuvântul la Sfinţii Apostoli, că aceştia sunt cei ce au predanisit nouă tainele Noului Testament". Iar Hrisostom zice: „Bine a zis *întru bucurie*, că trebuie cu bucurie şi cu veselie a propovădui Pronia lui Dumnezeu".

Iisus Hristos şi minunile pe care le-a făcut în adâncul mării". Şi care sunt acestea? Ascultă[46]!

25. Zis-a şi a stătut duhul viforului, şi s-au înălţat valurile ei.
26. Se suie până la ceruri şi se pogoară până în adâncuri;

„Stăpânul Hristos, zice, a poruncit (adică a îngăduit) şi s-a ridicat furtună, încât se făcea, zice Evanghelistul Marcu, vifor de vânt mare, iar valurile năvăleau asupra vasului, încât şi acesta se umplea (Marcu 4: 37). Iar valurile mării, când se înălţau suindu-se foarte, iarăşi smerindu-se, se pogorau, precum urmează în vremea furtunilor celor mari". Iar zicerea *se suie până la ceruri şi se pogoară până la adâncuri* s-a zis în chip de covârşire*, precum este şi aceea: *Spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi* (Ps. 50: 7), şi aceasta: *Acolo*

---

[46] Zice însă dumnezeiescul Isidor: „*Cei ce se pogoară la mare* pot fi purtătorii de Dumnezeu apostoli, fiind ei din acest meşteşug de mai-nainte şi din lucrul pescăriei în viaţă. Că de vreme ce treburile oamenilor ca nişte ridicări de valuri se umflă şi se domolesc, potrivit dumnezeieştilor prooroci, nepotrivirea mişcărilor [ἀνωμαλία = anomalia; vezi şi însemnarea noastră de la Psalmul 72, la suprascriere] s-a numit *mare*. Iar despre cei ce au vânat-o pe aceasta, s-a zis că ei *fac lucrare în ape multe*, că aceştia, trimiţându-se de Mântuitorul la Evangheliceasca propovăduire, s-au dat pe sineşi mării vieţii celei omeneşti, întrebuinţându-şi trupurile lor ca pe nişte *vase* şi căruţe, ori mai vârtos prin acestea însemnează bisericile cele de pretutindeni de dânşii alcătuite, întru care băgau pe cei vânaţi de dânşii. Şi aşa multă lucrare au făcut pentru mântuirea celor smulşi şi luaţi de vânt în adâncul rătăcirii prin năvodul cel mult-împletit al dumnezeieştilor şi sfinţitelor învăţături". Iar Vasile zice: „*Vase* de mare cu anevoie povăţuite sunt trupurile cele ce, cu îmbelşugată hrană şi cu multe cărnuri încărcându-se, aşa se afundă în adâncul pieirii. Iar *vase* lăudate sunt cele ce slujesc celor ce se pogoară la mare pentru a face lucrare în ape multe, ca pogorându-se cu viaţa pentru a câştiga pe oarecari din cei afundaţi, au văzut pentru aceasta lucrările Domnului, drept plată a lucrării luând cunoştinţa lucrărilor Domnului şi a minunilor celor dintru adânc". A zis însă şi Grigorie al Nyssei: „Aici iarăşi zice despre nevoirea oamenilor: că, părăsind viaţa cea statornică şi neînviforată, de voie s-au băgat în noian. «Că *cei ce se pogoară la mare în vase*, zice, în loc de a lucra Raiul întru care au fost rânduiţi mai-nainte, fac lucrare afundată». *Mare* însă zice viaţa aceasta materialnică, care se tulbură de toate vânturile ispitelor, «dar şi în acestea, zice, s-au văzut lucrările Domnului: că, afundaţi făcându-se în răutatea vieţii şi de multe ori pătimind rele primejduiri de răsturnări, corăbiile sufletului au văzut spre sine lucrările iubirii de oameni ale Celui ce ne mântuieşte din adâncurile păcatelor".

* Ca hiperbolă.

am văzut pe uriaşi, şi eram înaintea lor ca nişte lăcuste (Num. 13: 34), şi multe alte pilde ale acestei forme de covârşire se află în Scriptură, după Didim[47].

sufletul lor întru răutăţi se topea.

27. Tulburatu-s-au, clătitu-s-au ca cel ce se îmbată şi toată înţelepciunea lor s-a înghiţit.

28. Şi au strigat către Domnul când se necăjeau ei, şi din nevoile lor i-a scos pe dânşii.

„Sufletul apostolilor, zice, aflându-se cu frică sub primejdia furtunii (că prin *răutăţi* se înţeleg aici nu păcatele şi faptele cele rele, ci dosădirile cele asupritoare [osebitele vătămări], după Isihie), se topea [muia] şi leşina când Domnul dormea în barcă; iar apostolii, apropiindu-se de Domnul, L-au deşteptat, zicând: *Doamne, mântuieşte-ne că pierim* (Marcu 8: 25). Că atunci, de acea frică mare, s-au clătinat şi s-au cutremurat cu mintea, precum se clatină cel beat de multa băutură, şi toată înţelepciunea şi iscusinţa pe care marinarii o aveau s-a

---

[47] Iar altul zice: „Prin *ceruri* se înţelege aici aerul, precum se zic şi păsările cerului. Prin *până la ceruri* dar vrea să zică că mulţi sunt aceia care se înalţă în văzduh; că şi obşteasca vorbă a oamenilor multa înălţime o zice *cer*, precum şi cei vechi au zis despre trup: *Veniţi să ne zidim nouă cetate şi trup al cărui vârf să fie până la ceruri* (Fac. 11: 4)". Zice însă Grigorie al Nyssei: „Poate că *a zis şi a stătut duhul viforului* l-a zis nu despre Dumnezeu, ci despre vrăjmaşul, că glasul potrivnicului lucrează duhul viforului celui înţelegător. Iar *vifor* se zice silnicul vânt [vântul puternic], care nu loveşte de-a dreptul, ci trăgând spre sine printr-o iute învârtoşare [vârtej], care atunci când cade cu silă asupra apei ca o piatră ce se afundă de greutate, apa se desparte de nevoie cu sila [forţa] vântului. Deci ridicarea la înălţime a valurilor celor de acest fel, zic adică a patimilor, se face pricină a *pogorârii în adânc*; despre *adânc* însă ne învăţăm din Scriptură că este petrecerea dracilor". Iar Hrisostom zice: „Te sfătuieşte încă şi pe tine cuvântul: că, de vei vedea că lucrurile au venit la cea mai de pe urmă, să nu cazi, nici să te deznădăjduieşti, că se va face grabnică prefacere, căci aceasta se întâmplă şi în mare". Iar Isihie zice: „Prin *mare* înţelege viaţa, iar prin *vase* bisericile, despre care Dumnezeu a zis către Iov: *Şi tot vasul plutitor, împreună venind, nu vor putea trage nicio bucată din coada lui, nici în vasele pescarilor capul lui* (Iov 41: 7) [e vorba de Leviatan; vezi pentru aceasta nota noastră de la Psalmul 103: 28]. Prin aceasta vrea să zică că meşteşugirea oamenilor se biruieşte şi nu poate ţine sau suferi nici pielea cozii Diavolului; iar capul lui, adică idolatria, care era capul [principiul] răutăţii lui, pe acesta, zic, l-au omorât pescarii, adică apostolii, în vasele bisericilor. Iar apostolii au văzut lucrurile şi minunile lui Hristos câte în adânc, adică în adânca înţelepciune, le-a iconomisit pentru mântuirea noastră. Iar *valuri ale mării* zice ispitele: că precum alinarea e moştenirea valurilor, aşa şi pacea e faţă de ispite". Iar Teodorit zice: „Cu pilde le-a spus acestea Proorocul şi prin ele învaţă că la semnul lui Dumnezeu se fac cele întristătoare, iar cele dorite se adaugă".

pierdut; pentru aceasta au strigat către Domnul când erau să se afunde, şi i-a izbăvit Domnul de frica şi de primejdia aceea[48].

29. Şi a poruncit viforului, şi a stătut întru linişte, şi au încetat valurile mării.

30. Şi s-au veselit că s-au alinat, şi i-a povăţuit pe dânşii la limanul voii Lui.

31. Mărturisească Domnului milele Lui, şi fiilor oamenilor minunile Lui.

32. Să-L înalţe pe Dânsul întru adunarea poporului şi în scaunul bătrânilor să-L laude pe El.

Aici spune şi chipul prin care i-a izbăvit pe apostoli de primejdie, zicând: *A poruncit Domnul vânturilor şi mării, şi s-a făcut linişte mare*, precum zice Evanghelistul Matei (8: 26)[49]. Pentru aceasta, apostolii şi ceilalţi care se aflau împreună în vas, văzând liniştea, s-au veselit, pentru că a alinat valurile mării, şi aşa Domnul i-a povăţuit la liman; iar *liman* cu adevărat sunt poruncile Domnului, pentru că păzesc mai presus de toate furtunile pe cei ce rămân într-însele. „Pentru aceasta şi apostolii, zice, să propovăduiască şi să vestească tuturor milele şi minunile Domnului, şi să-L înalţe în adunările şi Bisericile creştinilor, şi să-L slavoslovească în sinedriul [sfatul] bătrânilor, adică al celor ce covârşesc cu anii şi cu cinstea[50].

33. Pus-a râurile întru pustie şi curgerile apelor întru sete.

---

[48] Iar Teodorit zice: „Prin acestea însă însemnează primejdiile cele de tot felul ale firii pe care nimeni nu este atât de putincios şi îndestul cu omeneasca înţelepciune ca să le dezlege. Că nici cârmuitorii de corăbii ce încoace şi-ncolo se poartă ca nişte beţi, când valurile mării covârşesc de vânturi nu pot să biruiască silniciile". Zice şi Isihie: „Ispitele înfruntă, adică covârşesc puterile oamenilor; pentru aceasta zice Domnul: *Rugaţi-vă ca să nu intraţi în ispite* (Matei 26: 41). Drept care, precum marinarii, din pricina viforului prăpădindu-şi tot meşteşugul [tehnica de la vas] şi bunurile, prin chemarea lui Dumnezeu se mântuiesc, aşa trebuie ca şi cei ce cad în ispite să nu se bizuie pe puterea lor, ci singura nădejdea în Dumnezeu să o întrebuinţeze".

[49] Zice însă şi Grigorie al Nyssei: „Poate că zicând *s-au alinat valurile ei*, cu numirea alinării însemnează că valurile sunt oarecari puteri cu voie proprie prin care arată firea cea potrivnică, adică pe cea a dracilor".

[50] Iar Teodorit zice: „Aceasta se poate vedea adică făcându-se totdeauna la cei ce au crezut din neamuri; că în toate bisericile cele din toată lumea adunarea sfinţitului povăţuitor, povestind minunile dumnezeieştii iubiri de oameni, tot poporul laudă pe Făcătorul de bine".

34. Pământul cel roditor întru sărătură, de răutatea celor ce locuiesc pe dânsul.

35. Pus-a pustiul întru iezer de apă şi pământul cel fără de apă întru curgeri de ape.

„Dumnezeu a făcut, zice, pe înţelepţii Elini pustii de înţelepciune, a căror limbuţie curgea ca o apă; fiindcă pescarii şi necărturarii apostoli le astupau gurile; iar iezerele cuvintelor elineşti le-a uscat Dumnezeu, după Isihie, iar pământul, adică adunarea Israelitenilor care aduceau roadă pe prooroci [zice poate de mucenicirea lor], o a prefăcut Dumnezeu în sărătură şi în nerodire", după Atanasie, Chiril şi Isihie; că pământul sărat este neroditor, „iar pricina nerodirii acesteia, zice, a fost răutatea Evreilor ce locuiau pământul, din pricina cărora pământul lor nu mai rodeşte bărbaţi duhovniceşti şi sfinţi ca aceia; că nu mai este întru dânşii preot, ori prooroc ori alt rod al vieţuirii lor celei dintru început. Iar pe Biserica Creştinilor celor din păgâni cea mai-nainte pustiită de roadele bunei-cinstiri şi ale faptei bune o a schimbat Dumnezeu în iezere de apă, adică în scăldătorile [colimvitrele] Sfântului Botez, ca să se reverse şi să ţâşnească totdeauna din aceste duhovniceşti ape. Aşijderea iarăşi, pe această Biserică a Creştinilor, ce mai-nainte era fără de apă, de dumnezeiescul Cuvânt a fost făcută să izvorască ape vii de dumnezeieşti dogme", după Sfinţii Părinţi cei de mai sus şi după Didim[51].

---

[51] Iar Grigorie al Nyssei zice: „De la Dumnezeu, unele râuri se fac, iar altele pier; căci curgerile răutăţii se pierd, iar izvoarele faptelor bune umplu locurile cele uscate. De *ape* a zis că a pus râurile în pustii şi celelalte. Prin *râuri* zice năvălirile patimilor, iar prin *curgeri de ape*, urmările relelor: când oamenii îngrămădesc pururea rele peste rele, lungesc curgerea răutăţii ca pe un râu oarecare. Dar şi *pământul cel roditor*, zice, *întru sărătură* l-a făcut, că sufletul cel roditor, prefăcându-se din răutăţi, s-a făcut însetat, de dumnezeiasca sare a învăţăturii dregându-se, ca aşa să nu mai crească răutatea celor ce locuiesc hrănindu-se cu relele năvăliri ale apelor; însă săratul şi însetatul suflet cel ce primeşte fericitul plâns se face iezer strălucind cu întoarcerea apelor, în care plâns se sălăşluiesc cei ce flămânzesc de dreptate". Iar altul zice cum că Proorocul voieşte a fi lăudat Dumnezeu mai simplu şi mai obşteşte, că toate, precum voieşte, le preface: şi cum pustiul adică îl face a se revărsa de râuri, alteori usucă izvoarele apelor, încât să se facă însetare unde mai-nainte era îmbelşugare de adăpare. Însă putem lua acestea mai însuşite Iudeilor şi celor din păgâni: că se potriveşte de ca şi cum s-ar mira Proorocul de felul cum Sinagoga lor cea din vechime bine-roditoare s-a prefăcut în sărătură, iar Biserica celor din păgâni cea mai-nainte fără de apă se revarsă de ape bune. Zice şi Isaia: *Face-voi pustiu în iezere de ape, şi pământul cel însetat în curgere de ape* (Is. 41: 16). Şi Solomon, la Cântarea cântărilor: *Ochii tăi ca iezerele din Esevon, la porţile fiicei multora* (7: 4), prin *fiică a multora* înţelegând Biserica, după Isihie, că nu numai apostolilor s-a făcut fiică, ci şi proorocilor.

36. Şi a sălăşluit acolo pe cei flămânzi; şi a aşezat cetăţi de locuit.

37. Şi au semănat ţarine, şi au sădit vie, şi au făcut rod de sămânţă.

38. Şi i-a binecuvântat pe ei şi s-au înmulţit foarte, şi dobitoacele lor nu le-a împuţinat.

„Dumnezeu, zice, a locuit în Biserica Sa pe cei din neamuri, adică pe cei mai-nainte flămânzi şi lipsiţi de hrana duhovnicească, care s-au săturat apoi într-însa de cuvântul dumnezeieştii învăţături. Drept aceea, şi ei au aşezat, adică au zidit, cetăţi de locuire duhovnicească, adică biserici pe alocuri. Aşa curat toate le prooroceşte David[52]: au semănat însă apostolii sufletele oamenilor cu sămânţa dumnezeieştii propovăduiri, care suflete erau mai-nainte înţelenite şi nesemănate; au sădit încă şi vii, adică sufletele Creştinilor, care rodesc struguri de fapte bune şi au făcut roade de seminţe duhovniceşti[53], care s-au adus Stăpânului Hristos, pe care-L veselesc, Care a binecuvântat pe apostoli. Zice dumnezeiescul Luca: *Ridicând mâinile Sale, i-a binecuvântat pe ei* (24: 50). Şi arătat este că prin apostoli a binecuvântat şi pe cei ce au moştenit credinţa şi propovăduirea apostolilor. Pentru aceasta şi s-au înmulţit foarte: pentru că din apostolii cei 12 şi cei 70 s-au înmulţit Creştinii în nenumărate zeci de mii. Dar dobitoacele apostolilor nu le-a împuţinat: dobitoace însă ale apostolilor sunt ucenicii lor, după Isihie şi Teodorit, care ca nişte dobitoace cu nedumerire urmează apostolilor unde îi povăţuiesc pe ei şi primesc de la dânşii hrana duhovnicească ca nişte cuvântătoare. Că şi înşişi ucenicii apostolilor cei simpli după chipul petrecerii s-au înmulţit şi s-au adăugat, că zice Luca la Fapte: *Iar Domnul adăuga pe cei ce se mântuiesc în toate zilele în Biserică* (Fapte 2: 47)[54].

---

[52] Zice Isihie: „Nu cetate, ci *cetăţi*: că osebite feluri de petreceri are poporul cel din neamuri; întru care sunt sălăşluirile faptelor bune care păzesc pe omul nostru cel dinlăuntru".

[53] Zice Atanasie: „Ce sunt *ţarinile* să înţelegi de la Cel ce a zis: *Ieşit-a semănătorul să semene sămânţa sa* (Matei 13: 3). Iar prin *vii* să înţelegi bisericile, precum s-a zis: *Viile noastre înfloresc* (Cânt. Cânt. 2: 13)". Ori, după Isihie: „*Ţarină* este filosofia ceea ce duce către Împărăţia Cerurilor; că a zis Domnul: *Asemenea este Împărăţia Cerurilor unei comori ascunse în ţarină, pe care, găsind-o omul, o a ascuns* (Matei 13: 44); pe aceeaşi Împărăţie însă şi vie prin pilda năimiţilor lucrători o a arătat. Iar *rod de sămânţă* să înţelegi pe cel în treizeci, în şaizeci şi în o sută, pe care îl lucrează cei ce s-au învăţat filosofia cea întru Hristos şi fapte bune au sădit întru aceasta".

[54] Grigorie al Nyssei zice: „Iar *dobitoace* zice slujirea cea supusă a mişcărilor sufletului, când fiecare din ceea ce este întru noi trebniceşte spre fapta bună. Mânia, când se face supusă raţiunii, este dobitoc bun; alt dobitoc ca acesta este pofta - purtând oarecum în spate şi ţinând sufletul, îl ridică către înălţime, fiind bun atunci când îndreptează frâiele minţii către cele de sus; şi celelalte toate [părţi ale sufletului] tot dobitoace sunt, crescându-se cu blagoslovenia, atunci când cu slujirea cea către dânsul [suflet] ni se fac

39. Şi s-au împuţinat şi s-au dosădit de necazul relelor şi de durere.

După ce David a propovăduit până aici despre sporirea şi creşterea Bisericii lui Hristos, acum, aici, prooroceşte şi despre ispitele şi prigoanele ce aveau să urmeze asupra ei, după Isihie. „S-au împuţinat, zice, Creştinii, pentru că dintre ei au fost omorâţi sute de mii de către tirani cu felurite munci şi prin mucenicie pentru numele lui Hristos, şi s-au dosădit de necazurile, ispitele şi ostenelile ce le-au suferit de la acei tirani: răpindu-li-se averea, izgonindu-se, bătându-se şi nenumărate alte rele pătimind"[55].

40. Vărsatu-s-a urgisire către mai-marii lor, şi i-a făcut pe ei să rătăcească în loc neumblat, şi nu în cale.

41. Şi a ajutat celui lipsit din sărăcie, şi i-a pus pe ei ca pe nişte oi de moştenire*.

„Stăpânitorii, zice, şi împăraţii şi domnii sub care erau supuşi Creştinii pe care îi prigoneau s-au defăimat şi s-au făcut ca nişte netrebnici înaintea lui Dumnezeu, după Isihie; pentru că Dumnezeu i-a lăsat pe aceşti stăpânitori să rătăcească"; că este însuşire a Scripturii să numească slobozirea, lucrare. Dar unde i-a slobozit să rătăcească? În cale părăsită şi în prăpastie, şi nu în cale netedă şi umblată, adică Dumnezeu S-a depărtat ca ei să rătăcească în dogmele cele păgâneşti şi pierzătoare ale rătăcirii idolilor[56]. „Stăpânitorilor adică şi tiranilor aşa

---

nouă trebnice către mari lucruri". Ori după Atanasie: „*Dobitoace* numeşte pe cei mai necuvântători ai Bisericii, care sunt păstoriţi de apostoli".

[55] Iar după Teodorit şi Atanasie şi Eusebie, acestea se zic pentru Iudei, adică că mulţimea neamului Iudeilor a ajuns la atâta rărime de bunătăţi, încât cei bine-plăcuţi lui Dumnezeu se aflau puţini şi cuprinşi de număr, iar mai-marii lor, Cărturarii, zic, şi Fariseii au fost aruncaţi în ruşine, dându-se defăimării: că cei din veacuri vestiţi şi lăudaţi, pentru dânşii sunt cu totul neînsemnaţi".

* πατριάσ = familie, neam, seminţie, descendenţă; a se vedea de pildă Ieş. 12: 3; Luca 2: 4; Ef. 3: 15.

[56] Zice însă Teodorit: „Aceasta şi Iudeii o au pătimit: că, lăsând calea cea dreaptă la care au fost chemaţi, urmează cugetelor lor şi se rătăcesc necunoscând calea cea împărătească". Ori, după Grigorie al Nyssei: „Zicerea *i-a făcut pe ei să rătăcească* este în loc de «i-a împrăştiat», ca pe unii ce au ales răutatea. Poate însă că Proorocul strigă şi pentru firea omenească, ceea ce se rătăcea în cea neumblată şi nu umbla în cale; că alta este calea cea nerătăcită şi mântuitoare, al cărei nume este adevărul, lumina, viaţa şi nestricăciunea; «iar aceasta pe care sunteţi acum alergând, zice, este neluminată şi cuprinsă de întuneric şi vă duce în prăpăstii»". Şi Teodorit zice: „Evreii adică rătăcesc pe o cale care nu e cale [ἀνοδία], iar neamurile cele ce din vechime erau sărace au dobândit

le-a făcut Dumnezeu, iar poporului Creştin, care era sărac din pricina prădăciunii şi lipsit, pe care [sărăcie] el o a ales pentru Hristos, acestuia, zice, i-a ajutat Dumnezeu şi l-a aşezat ca pe nişte oi ale Sale, *moştenirile* ce erau răspândite pe alocuri, adică pe adunările fiecărei biserici[57]. Iar *moşteniri* le-a numit datorită înrudirii prin credinţă, fiindcă toţi Creştinii un Părinte au, pe Hristos, Care Se numeşte şi Păstor bun, pentru că-Şi pune sufletul Său pentru oile Sale[58].

42. Vedea-vor drepţii şi se vor veseli, şi toată fărădelegea îşi va astupa gura sa.

43. Cine este înţelept şi va păzi acestea, şi va pricepe milele Domnului?

„Toate cele proorocite mai sus, zice, ca lucrări ale Domnului le vor vedea drepţii - adică bine-cinstitorii Creştini, cei ce umblă pe calea cea dreaptă şi netedă a Domnului - şi se vor veseli. Iar *fărădelegea*, adică cei fără de lege şi necinstitorii de Dumnezeu le vor vedea şi-şi vor astupa gura lor, neavând ce zice de mirarea şi de dumerirea lor; adică când vor vedea că se lăţeşte propovăduirea Evangheliei şi credinţa lui Hristos chiar până la împăraţi şi la ighemoni [domni][59]". Adaugă însă David în sfârşit şi zice: „Care înţelept va lua aminte la

---

dumnezeiasca purtare de grijă şi duhovniceasca bogăţie o au câştigat; Dumnezeu nu aduce asupra cuiva rătăcirea, ci opreşte rătăcirea, iar pe cei ce nu se supun îi lasă neocârmuiţi, iar ei, nefiind ocârmuiţi, purtându-se ici şi colo împrejur, se rătăcesc încoace şi-ncolo". Iar Isihie zice: „După socotinţa stăpânitorilor celor necinstitori de Dumnezeu, aceasta nu era calea". „Că nici nu ştiau, după Hrisostom, care este calea cea adevărată, pentru aceasta neumblată era calea lor în care Dumnezeu i-a rătăcit; că, socotind ei să oprească credinţa ce se lăţea, alergau prin omorârea mucenicilor şi se rătăceau, fiindcă râvna mucenicilor se făcea spre slava credinţei şi sporirea Tainei".

[57] Iar Isihie zice: „*Săracului*, adică prigonitului popor, că era sărac, neavând nicio avere de care să poarte de grijă, dar din sărăcia aceasta i-a ajutat lui: că, de vreme ce uşurare de oameni nu avea - că toţi, şi gloatele şi împăraţii şi stăpânitorii îl vrăjmăşeau -, singur Dumnezeu îi era ajutor, spre Care el nădăjduind, pe toţi vrăjmaşii i-a biruit".

[58] Zice însă Isihie: „Iar *oi* a numit adunările mucenicilor, fiindcă aceştia se întâmplau a fi din osebite stări şi dregătorii, i-a pus ca pe nişte oi, moartea lor primind-o în loc de jertfă".

[59] „*Fărădelege*, după Eusebie, nu însăşi fapta o zice, că aşa aceasta ar fi zicere neînţeleasă, ci adică pe tatăl şi învăţătorul fărădelegii, Diavolul, ori şi pe tot cel făcut după dânsul. Se scrie însă şi la Zaharia (cf. Zah. 5: 7-8) foarte drept cum că fărădelegea e ca *femeia*, pentru că slăbeşte mintea celui ce păcătuieşte, care apoi se vrăjeşte înspre îndulcire, iar *cumpăna de plumb* ceea ce astupă gura fărădelegii este Domnul, că astfel este puterea lui Hristos întru noi, că, de ajunge a fi aceasta în mintea şi inima noastră, toată întinăciunea o şterge". Iar Grigorie al Nyssei: „Cât de fericită este viaţa aceea în care gura nelegiuirii ca un izvor de noroi pentru totdeauna se va astupa nemaispurcând cu

acestea, crezând că toate acestea se vor face, atunci cei ce cred vor pricepe aceste mile ale Domnului când se vor împlini la vremea lor"[60].

PSALMUL 107

Cântare de psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus şi în *Precuvântarea* cărţii şi în multe alte părţi ale psalmilor[61].

---

putoarea viaţa oamenilor: că aceasta este vârful bunătăţilor, capul nădejdii, marginea a toată fericirea, a nu se mai bântui adică firea de răutate, ci a se scoate toată fărădelegea (că aceasta – răutatea – ar fi aflătoarea fărădelegii, că pe aceasta o însemnează cuprinzătorul glas), să-şi astupe gura al cărei glas s-a făcut la început oamenilor materie de moarte. Deci când se va scoate din mijloc toată împotrivirea faţă de bunătate, atunci ne va primi pe noi acea aşezare a cărei vestire niciun cuvânt nu se poate afla vrednic a o face".

60 Iar Grigorie al Nyssei zice: „Fiindcă lucrarea înţelepciunii este îndoită, una este cercetătoare şi căutătoare de cele folositoare, iar alta, păzitoare de cele aflate. Lucrarea cea una a înţelepciunii, cea căutătoare zic, va înceta atunci, adică în veacul viitor, că la ce vom întrebuinţa căutarea, lucrul căutat fiind de faţă? Că numai lucrat porunceşte a fi cel rămas ca să se păzească binele cel câştigat, către aceasta ajutându-ne nouă înţelepciunea. Şi ce este înţelepciunea? Şi ce este păzirea bunătăţilor? A nu avea fără înţelegere [ἀσύνετος, fără simţire; a avea nebuneşte] dumnezeiasca iubire de oameni: că cel ce înţelege cele de care s-a norocit nu va pierde binele de care s-a învrednicit; iar cel ce are darul fără înţelegere va păţi aceleaşi pe care le păţesc orbii, care, luând în mâini mărgăritarul, ori vreun smarald, ori vreo piatră din cele scumpe ca pe o pietricică din cele proaste, o aruncă din neştiinţa bunului, fără voie [ἀκουσίως, printr-o lucrare involuntară] păgubindu-se de câştig". Şi Teodorit zice: „Nu este lucru al oricui a cunoaşte şi a înţelege iubitoarele de oameni iconomii ale Mântuitorului, nici a păzi dumnezeieştile dări de lege, ci a celui ce întrebuinţează înţelepciunea şi înţelegerea şi care strigă către Stăpânul: *Deschide ochii mei, şi voi înţelege minunile din legea Ta* (Ps. 118: 18)". Şi Hrisostom zice: „Vezi că de înţelegere şi de înţelepciune este trebuinţă, încât aşa a cunoaşte iubirea de oameni a lui Dumnezeu?" Iar Isihie zice: „Tu dar aflând că pe păzitorul Legii l-a numit înţelept, de doreşti înţelepciunea, lucrează Legea, că sporirea celor cu înţelegere este lucrarea, iar câştigul nu e nimic [degeaba], pentru că tu, păzind Legea, alţii vor înţelege milele lui Dumnezeu".

61 Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are înrudire cu cel al cincizeci şi şaselea şi cu cel al cincizeci şi nouălea", precum mai jos zice şi autorul Eftimie. Iar Atanasie zice: „În psalmul acesta se propovăduieşte cunoştinţa de Dumnezeu ceea ce s-a făcut între neamuri".

1. Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea, cânta-voi și voi lăuda întru slava mea[62]**.**

2. Deșteaptă-te slava mea! Deșteaptă-te psaltire și alăută! Deștepta-mă-voi dimineața.

3. Mărturisi-mă-voi Ție întru popoare, Doamne, cânta-voi Ție întru neamuri,

4. Că mare este mila Ta deasupra cerurilor și până la nouri adevărul Tău.

5. Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta

Toate acestea se scriu asemenea și în Psalmul 56, pe care le-am tâlcuit acolo; și vezi acolo tâlcuirea lor. Că aceeași este și zicerea *măritu-s-a până la ceruri mila Ta* cu *mare este mila Ta deasupra cerurilor*. Iar *deșteaptă-te* și *deștepta-mă-voi* pot să se înțeleagă și pentru Învierea lui Hristos, după dumnezeiescul Chiril și Isihie: că David îndeamnă și zice către Hristos: „Deșteaptă-Te și scoală-Te, Doamne, Care ești psalmodia și dulcea mea cântare". Iar Hristos răspunde făgăduind și zicând: „Așa Mă voi scula în vremea dimineții", fiindcă, după Evanghelistul Luca, Domnul S-a sculat în dimineață adâncă. Iar *slavă a lui David* este Hristos, după Isihie, fiindcă din sămânța lui S-a născut[63].

---

[62] Iar Teologul Grigorie zice: „Fericit de atâta laudă mare este acela a cărui inimă s-a gătit spre lauda dumnezeieștii slave, încăpând într-însul pe Cel neîncăput, căruia cu adevărat i-a izvorât a se umple limba de veselie și a se face instrument al dulcii-viersuiri celei dumnezeiești, celui ce se deșteaptă cu slava, ce mânecă de dimineață și lucrează până ce lipește limba de grumazul său încât să zică cu David către Dumnezeu: *Gata este inima mea*". Zice însă și Teodorit: „S-a curățit vasul sufletului meu, gata este spre primirea Sfântului Tău Duh, să vie dar harul Tău, ca slava mea, darul cel proorocesc iarăși luându-l, iarăși să slujesc cântarea". Iar altul zice: „Precum, curate fiind pânzele, se lipesc vopselele de ele – iar de este vreo rămășiță de necurăție, îndată se face de lepădat răul cel ascuns într-însele –, așa și împărtășirea lui Hristos în sufletele cele sfinte și curate intră, iar cu cele ce nu sunt așa, nu se unește nici câtuși de puțin; *Sfântul Duh* [în altele variante ale LXX găsim în loc de ἅγιον Πνεῦμα (Sfântul Duh), σοφία!] *fuge de vicleșug*, după cea scrisă, *și nu va locui în trup prea îngreuiat cu păcate* (Înț. lui Sol. 1: 4)".

[63] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Simțind dar Proorocul venirea Duhului, cheamă organele sale cele vii, pe omul cel ascuns și pe cel ce strălucește [φαινομένων] spre slujirea cântării celei de laudă". Iar Eusebie prin *psaltire* înțelege puterile sufletului, iar prin *alăută*, simțirile trupului, pe care David le deșteaptă pentru ungerile dumnezeiescului Duh ce urmau să se facă întru el". Iar Isihie zice: „Fericit lucru este a găti lui Dumnezeu inima, că cel ce o gătește Îl va avea întru sine locuind. Însă datori suntem a aduce îndoită gătire: că, precum cei ce urmează a primi pe împărat, mai întâi gătesc casa curățind-o, iar al doilea, lucruri de trebuință pun într-însa, așa și noi avem trebuință a face lui Dumnezeu îndoită gătire: una adică prin a curăți locașul inimii, iar al doilea, bunătăți și fapte bune adunând într-însa; că așa Dumnezeu nu numai că va veni întru noi, ci și Se va zăbovi îndelung".

pentru ca să se izbăvească cei iubiţi ai Tăi.

Aceasta întocmai se scrie şi în Psalmul 59. Iar *cei iubiţi* sunt poporul cel nou al Creştinilor, pentru aceasta şi scris este: *Iubind pe ai Săi care erau în lume, până în sfârşit i-a iubit* (13: 1).

6. Mântuieşte-mă cu dreapta Ta şi mă auzi. Dumnezeu a grăit în cel sfânt al Său:

7. „Înălţa-Mă-voi şi voi împărţi Sichemul şi valea locaşurilor o voi măsura.

8. Al Meu este Galaadul, al Meu este Manase, şi Efraim, sprijinirea capului Meu.

9. Iuda, împăratul Meu; Moab, căldarea nădejdii Mele;

10. Spre Idumeea voi pune încălţămintea Mea. Mie cei de alt neam Mi s-au supus".

11. Cine mă va duce la cetatea îngrădirii? Sau cine mă va povăţui până în Idumeea?

12. Au, nu Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pe noi? Şi, au, nu vei ieşi, Dumnezeule, întru puterile noastre?

13. Dă-ne nouă ajutor în necaz, că deşartă este mântuirea omului.

14. Întru Dumnezeu vom face putere şi El va urgisi pe vrăjmaşii noştri.

Şi toate aceste ziceri asemenea se scriu în Psalmul 59; pentru aceasta caută tâlcuirea lor acolo. Şi, deşi se deosebesc de acelea după unele ziceri, au totuşi acelaşi înţeles. Şi să nu te nedumereşti, o, cititorule, dacă David scrie aceleaşi cuvinte în osebiţi psalmi! Fiindcă acesta este obicei şi însuşire a limbii evreieşti, şi mai ales a dumnezeieştilor prooroci, a zice adică aceleaşi şi de multe ori a le zice pentru mai multa pricepere a celor ce le aud.

Iar Atanasie zice: „Slava Proorocului este deprinderea cea văzătoare şi practică, după care se află către moraliceasca şi înţelegătoarea [διανοητικός] faptă bună". Iar Isihie zice: „Deşteaptă-te? De unde? Dintre cei morţi, la care pogorându-Se Hristos, i-a cercetat de acolo, ca să Se scoale împreună cu ei şi să-i înalţe: că voieşte a ne împărtăşi cu Dânsul de slava cea cerească; că nu numai că ne-a sculat pe noi împreună cu El, ci şi împreună ne-a pus de-a dreapta Sa întru cele cereşti".

PSALMUL 108

Întru sfârşit, psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus de multe ori la osebiți psalmi; însă psalmul acesta este alcătuit în formă de blestem, iar blestemele sunt acestea: proorocii despre relele ce urmau să le ia vânzătorul Iuda şi alți oarecare; pentru că forma aceasta de formulare a blestemului este obişnuit în proorociile proorocilor, precum pildele acestora se află în nenumărate locuri în Sfânta Scriptură: că şi lui Isus al lui Navi, când a împărțit cele douăsprezece seminții la vremea când au intrat în pământul făgăduinței, i s-a poruncit de Dumnezeu pe unele seminții să le binecuvânteze, iar pe altele să le blesteme; şi înseşi binecuvântările şi blestemele au fost proorocii ale blestemelor şi binecuvântărilor ce aveau să le urmeze acelora, şi nu cu adevărat blesteme şi binecuvântări, deşi ele s-au adus în formă de binecuvântări şi blesteme, precum pe larg dovedeşte dumnezeiescul Hrisostom în precuvântarea la psalmul acesta[64].

1. Dumnezeule, lauda mea să nu o taci,

Ziceam că psalmul acesta s-a alcătuit şi se zice dinspre fața Stăpânului Hristos, după Teodorit, Care roagă pe Tatăl ca om să vieţuiască încă, şi zice aşa: „Tu, Dumnezeule şi Părinte al Meu, să nu-Mi curmi lauda, care prin Mine se aduce Ție de aceia ce văd minunile pe care Eu le fac şi prin care Te slăvesc". Ori: „Să nu încetezi cu tăcere lauda Mea cu care Eu Te laud pe Tine, fiindcă toate câte

---

[64] Iar Eusebie zice: „Psalmul acesta se zice dinspre fața lui Hristos". Iar Atanasie şi Teodorit zic că „însemnează patimile lui Hristos şi pedepsele ce aveau să fie asupra lui Iuda şi asupra a însuşi poporului Iudeilor, iar câte se zic cu chip rugător ori poruncitor – precum *Diavolul să stea de-a dreapta lui, şi când se va judeca să iasă osândit* –, acestea , zic, se zic cu chip pre-zicător şi proorocesc în loc de «va sta» şi «va ieşi», că nu se roagă să se facă acestea, ci ceea ce urmează a se întâmpla pentru răutatea lui, aceasta mai-nainte o spune". Zice însă Teodorit: „La acest înțeles ne povățuieşte pe noi şi Marele Petru, vorbind între apostoli şi prihănind vânzarea lui Iuda, şi dovada proorociei de aici făcând-o". Oarecari cercetători însă, enumerând blestemele cele cuprinse în psalmul acesta, le încheie pe ele în treizeci, care [blesteme] se dau lui Iuda în locul celor treizeci de arginți, pe care luându-i ticălosul, a vândut pe Mântuitorul Dumnezeu. Împreună mărturiseşte aceasta şi înțeleptul Nichita în Catena Psaltirii, zicând: „Tu însă, rogu-te, să afli, cercetând cu de-amănuntul blestemele ce se dau asupra lui Iuda, că sunt în număr de treizeci, adică câți arginți s-a întâmplat a primi el pentru vânzare".

isprăvesc, laudei şi slavei Tale le datorez", după Eusebie. Ori zice: „Cererea Mea cea cu laudă să nu o treci cu tăcerea"[65].

că gura păcătosului şi a vicleanului s-au deschis asupra Mea.

Prin *păcătos* şi *viclean* înţelege aici pe Iuda, după Teodorit şi Eusebie, care a deschis gura asupra Mântuitorului Hristos şi a vorbit cu Arhiereii şi cu bătrânii poporului despre vânzare[66].

2. Grăit-au împotriva Mea cu limbă vicleană şi cu cuvinte de urâciune M-au înconjurat şi s-au luptat cu Mine în zadar.

„Iuda, zice, şi Iudeii au grăit împotriva Mea, gătind viclenii şi vrăjmăşii şi zicând cuvinte ale urâciunii"; pentru că Iudeii, de multe ori înconjurându-L pe Domnul, ziceau cuvinte ca acestea pricinuitoare de urâciune, prihănindu-L şi ocărându-L şi întrebându-L cu rea şi vicleană aşezare, şi vrăjmăşindu-L zadarnic şi fără vreo pricină binecuvântată[67].

3. În loc să Mă iubească, Mă cleveteau; iar Eu Mă rugam.

„Iudeii, zice, în vremea în care se cuvenea a Mă iubi - pentru că în toate zilele făceam bine cu cuvântul şi cu lucrul -, ei cu totul dimpotrivă Mă grăiau de

---

[65] Zice însă Teodorit: „Stăpânul Hristos zice acestea omeneşte, că Se roagă ca om, măsurile firii omeneşti plinind, iar ca Dumnezeu, rugăciunile celor ce se roagă cu curăţie, le primeşte; iar *laudă* numeşte pătimirea, fiindcă în dumnezeieştile Evanghelii pe aceasta o numeşte slavă: *Că a venit*, zice, *ceasul ca să Se slăvească Fiul omului* (Ioan 12: 23)".

[66] Zice însă şi Isihie. „Pe Iuda îl însemnează, a cărui gură s-a deschis mai întâi ca unui păcătos, iar al doilea, ca a unui om viclean s-a deschis asupra Domnului, căci ca păcătos şi fără de lege zicea Iudeilor: *Ce voiţi să-mi daţi, şi eu Îl voi da pe El vouă?* (Matei 26: 15), iar ca viclean a zis către Iisus: *Bucură-Te, Rabi! Şi L-a sărutat* (Matei 26: 49), dând arvună celor ce-L luau pentru sărutarea vânzării".

[67] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai viclenie îndelungată? Aceasta mai mult mânie pe Dumnezeu, când relele din sfat şi din gândiri şi din multa iscusinţă se lucrează de către cei ce le fac. Că una este a jefui cineva pe cineva şi, amăgit fiind, să se împiedice, şi alta e a face lucrul cu viclenie. Este însă şi altă vinovăţie prea mare, când oarecari fac rău asupra celui ce nu le-a făcut rău şi asupra făcătorului de bine, mai ales când acesta este vrednic [de cinste] şi iubit". Zice însă şi Isihie: „Niciun prilej de vrăjmăşie şi de ură având pentru a-L omorî, cu cuvinte de urâciune L-au înconjurat, anume când, în adunarea curţii lui Caiafa stând împrejur, au ridicat mărturii mincinoase şi au grăit asupra Lui cu limbă vicleană: când s-a sculat Arhiereul şi a zis către El: *Te jur pe Dumnezeul Cel viu ca să ne spui nouă de eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu* (Matei 26: 63); că, întrebându-L unele ca acestea, nu voiau a afla, ci a împleti vinovăţie de hulă urmăreau".

rău şi Mă cleveteau, numindu-Mă amăgitor şi nelegiuit şi potrivnic lui Dumnezeu[68]. Eu însă nu pomeneam răul lor, ci Mă rugam pentru dânşii". (De aici şi Domnul în Evanghelie a legiuit să ne rugăm pentru cei ce ne asupresc şi ne supără în vreun fel.) Ori: „Mă rugam cerând ajutorul Tău cel de la Tine, Părintele Meu". Că povesteau dumnezeieştii evanghelişti că cu osebire şi de multe ori Fiul Se ruga către cerescul Părinte.

4. Şi au pus împotriva Mea rele în loc de bune şi urâciune în locul iubirii Mele.

„Iudeii, zice, au meşteşugit asupra Mea rele în locul facerilor de bine ce le-au luat de la Mine; în locul iubirii cu care Eu îi iubeam, ei, dimpotrivă, M-au urât".

5. Pune peste dânsul pe cel păcătos,

Zicerea *pune* şi cele asemenea sunt poruncitoare şi rugătoare numai în formă, însă ele se zic prooroceşte şi au însemnare de timp viitor, în loc de *pune-se-va* şi *va sta*, după Teodorit şi Atanasie. „Pune-se-va, zice, păcătosul, adică Diavolul în Iuda", precum este scris, *că a intrat Satana într-însul* (Ioan 13: 27). Ori zicerea *pune* se înţelege în loc de „depărtează-te, ca să se pună într-însul", după însuşirea ce o are Scriptura, a numi adică depărtarea lui Dumnezeu „lucrare", precum de multe ori am zis[69].

şi Diavolul să stea de-a dreapta lui.

„Diavolul, zice, va sta de-a dreapta lui Iuda, adică se va împrieteni cu el", fiindcă starea de-a dreapta se dădea prietenilor[70]. Pentru aceasta şi drepţii la

---

[68] Zic însă Isihie şi Eusebie că, trebuind a-L iubi pe El ca pe un Făcător de bine şi ca pe un vindecător nu numai al trupurilor, ci şi al sufletelor, ei însă împleteau cleveiiri împotriva Lui şi L-au clevetit către Pilat.

[69] Acelaşi Isihie zice: „Precum S-a numit Dumnezeu drept şi că se zice că Se bucură de dreptate (*că drept este Domnul*, zice, *şi dreptăţii a iubit* [Ps. 10: 7]), aşa şi Diavolul este păcătos, ca un iubitor de păcate, şi nu numai el păcătuind, ci şi povăţuind a păcătui pe cel ce-i îngăduie aceasta, drept care pe acesta voieşte a-l pune asupra lui Iuda, ca să-l stăpânească pe el precum stăpâneşte pe draci, fiindcă, ca şi aceia, de partea lui s-a făcut vânzătorul".

[70] Iar Marele Vasile zice: „Însă Diavolul stă de-a dreapta slăbănogind cele drepte, adică jefuind faptele lor cele bune; că nu vrăjmăşeşte asupra lucrurilor noastre celor deşarte, ci asupra celor drepte şi de laudă". Zice însă şi Isihie: „Nu numai ucenic fiind a vândut pe Învăţătorul, ci nici patima iubirii de argint n-a putut să o înlăture, că lui i-a încredinţat

Dumnezeu se învrednicesc stării de-a dreapta. Se înțelege însă și altfel: „Va sta Diavolul de-a dreapta lui, furându-i faptele lui", după Vasile și Eusebie. Cu toate acestea, fiindcă la Zaharia este scris despre fiul Arhiereului celui mare, cum că Diavolul stătea de-a dreapta lui, acolo însă se adaugă aceasta: *Spre a se împotrivi lui. Și mi-a arătat mie Domnul pe Iisus Preotul cel mare, stând înaintea feței îngerului Domnului, și Diavolul stătea de-a dreapta lui spre a se împotrivi lui* (3: 1), adică stătea de-a dreapta lui luptându-se și oștindu-se împotriva faptelor lui cele drepte.

6. Când se va judeca el, să iasă osândit.

„Iuda, zice, când se va judeca de conștiința sa, va ieși osândit, și din sfatul conștiinței, și din sfatul Iudeilor", că scris este: *Căindu-se, a întors cei treizeci de arginți Arhiereilor și bătrânilor, zicând: Am greșit de am dat sânge nevinovat. Iar ei au zis: Ce ne pasă nouă, tu vei vedea* (Matei 27: 3). Că s-a osândit ticălosul și de a sa conștiință, și de Iudei, căci cuvânt de prihănire și de osândire este zicerea *tu vei vedea*[71].

Și rugăciunea lui să se facă întru păcat.

„Rugăciunea lui Iuda, zice, se va face spre neîmplinire, pentru că el, când se pleca în partea Iudeilor, vrăjmașii lui Hristos, negreșit că se ruga și el

---

Hristos punga, făcând pogorământ pentru neputința lui; drept aceea, vânzătorul nu se afla lipsit de bani". [Mai exact: Nici ucenicia nu și-a urmat-o după cuviință, nici patima iubirii de argint n-a putut să o înlăture, iar pentru neputința lui întru ale uceniciei, Hristos i-a încredințat punga, ca poate de la ascultarea aceasta mai mică să vină la cele mai mari. Cuvântul e deosebit de pilduitor, de unde putem învăța că, ca și în cazul lui Iuda, pentru neputința multora, Dumnezeu face pogorământ și le încredințează negoțul sau prilejul facerii de milostenie, în vârtutea averilor încredințate, lucru prin care, până astăzi, mulți continuă să-L vândă pe Hristos pentru bani, neînțelegând sensul acestui pogorământ. Prin urmare, dacă nu suntem ucenici așa de buni prin cele de dreapta, adică prin iubire și vedere duhovnicească, măcar prin virtutea practică să mișcăm bunăvoința lui Hristos.] Și Didim zice: „Nu tuturor aceleași sunt de-a dreapta, ci celui osârduitor îi sunt cele inteligibile și cele ale faptei bune; iar celui rău, cele simțite și cele ale răutății. Deci de-a dreapta celui drept stă Dumnezeu, iar de-a dreapta păcătosului, Diavolul".

71 Altul însă zice: „La judecata ce va să fie, zice, nu va avea niciun cuvânt spre dezvinovățire: pentru că era iubit Învățătorului și de bani nu avea lipsă, de Dânsul încredințându-i-se punga".

împreună cu dânşii ca să se piardă Hristos şi pomenirea Lui". Ori zice simplu că „Iuda nu va câştiga ceea ce cere pentru răzvrătirea lui"[72].

7. Fie zilele lui puţine, şi dregătoria lui să o ia altul.

Zice degrab cum că Iuda va muri: pentru că, puţin după vânzare vieţuind, îndată s-a dus şi s-a spânzurat, după Teodorit. Iar apostoleasca sa dregătorie o va lua altul, adică Matia, cel ce a fost ales în locul lui; precum a spus Petru Verhovnicul zicerea aceasta a lui David la Fapte (cap. 1: 20); pentru că apostolii erau episcopi şi păzitori şi păstori ai celor ce credeau în Hristos[73].

8. Să fie feciorii lui săraci şi femeia lui văduvă.

Zicerea aceasta şi cele următoare nu se înţeleg pentru Iuda, fiindcă în Scriptură nu se pomeneşte nimic despre femeia şi fiii lui Iuda. Pentru aceasta zice Hrisostom că David prooroceşte acestea despre un altul oarecare care zavistuia preoţia, după ce Iudeii s-au întors din Babilon în Ierusalim, pentru care acestea s-au şi plinit arătat[74].

---

[72] Iar altul zice: „Ba şi rugăciunea necinstitorilor de Dumnezeu [păgânilor], a celor ce se apucă de dânsa, întru păcat se socoteşte, şi li se face lor adăugire de rele pentru că cutează cu nevrednicie a vorbi către Dumnezeu; căci cât de bine s-ar putea ruga iubitorul de argint?" Zice însă Teodorit: „Aici zice în loc de «se va face», căci vânzătorul a rămas pustiu de toată răspunderea [dezvinovăţirea]: judecându-se, se osândeşte, iar rugăciunea ceea ce se aduce de către el îi creşte prihana. Că Făcătorul de bine n-a rămas necunoscut de către El, încă şi de dumnezeieştile cuvinte s-a îndulcit, şi de minuni prea mari, la care nu numai că a fost văzător, ci şi lucrător s-a făcut, luând de la Acesta stăpânire".

[73] Iar Teodorit zice: „Acestea nu numai lui Iuda, ci şi tuturor Iudeilor celor necredincioşi li s-a întâmplat: că trecând puţini ani după Răstignire (adică patruzeci), tot neamul lor a fost tulburat, unii adică au fost omorâţi, iar femeile şi copiii au fost luaţi în robie". Iar altul zice că episcopia Iudeilor o au moştenit Creştinii. Iar Didim zice: „Tuturor vânzătorilor adevărului zilele se fac puţine, anume cele ce le aveau mai-nainte de a vinde adevărul". Şi Isihie zice: „Hirotonit fiind pentru veşnicie, Apostol ca şi ceilalţi apostoli, mai-nainte de vânzare dregătoria a păzit-o doar pentru puţine zile".

[74] Adaugă însă Hrisostom şi acestea: „Pentru că erau mai osârdnici, au ştiut aceasta, după istorie (unde se scrie aceasta, nu ştiu. [Paranteza Sfântului Nicodim. Cercetând şi originalul gr., nu am reuşit să aflăm la ce se referă. Vezi şi Omilia Sfântului Ioan la Ps. 108, cap. 3, de unde e luat citatul. Precum se vede şi mai jos, dar şi în tâlcuirea lui Eftimie, versetul are tâlcuiri diferite.])". Iar Eusebie: „Însă potrivit şi cu de-amănuntul acestea s-au plinit asupra vânzătorului după spânzurarea Sa - şi copiii i-au rămas orfani, şi femeia în văduvie". Iar altul zice că este însă şi orfanie folositoare, psalmul rugându-se pentru fiii lui Iuda, ca să fie lipsiţi de un părinte rău ca acesta, ca aşa să nu aibă învăţător

9. Clătinându-se, să se strămute fiii lui şi să ceară; să se scoată din curţile casei lor.

„Fiii, zice, celui ce a vrăjmăşit preoţia, bătându-se, se vor scoate din casa lor şi se vor face cerşetori; şi, pe lângă orfanie, vor pătimi şi fugă şi sărăcie, şi se vor izgoni din casele lor, fără a fi lăsaţi de ceilalţi a locui într-însele, că şi fiii unuia ca acesta se vor pedepsi, că şi ei s-au împărtăşit din răutatea părintelui lor".

10. Să cerceteze împrumutătorul toate câte sunt ale lui şi să jefuiască străinii ostenelile lui.

„Împrumutătorul, zice, celui ce a vrăjmăşit preoţia, va cerceta după moartea lui câte averi are, căutând împrumuturile pe care i le-a dat încă pe când trăia; şi străinii, şi păgânii vor răpi cele ce i-au rămas după împlinirea împrumutului"*[75].

11. Să nu-i fie lui sprijinitor, nici să fie îndurător spre orfanii lui.

„Nu se va afla, zice, după moartea lui, nimeni care să-i fie ajutător şi apărător lui; nici nu va fi cineva care să se milostivească sau să se îndure către orfanii lui, pentru că şi ei s-au împărtăşit de răutatea părintelui lor"[76].

12. Să fie feciorii lui întru pierzare, într-un neam să se stingă numele lui.

„Fiii acestuia, zice, se vor pierde, şi nu simplu, ci fără roade, fără a lăsa moştenitori neamului lor; că, zice după urmare, se va stinge pomenirea lui într-un

---

rău al vieţii, şi, pentru boala iubirii de argint, să moştenească ocările tâlharului şi ale vânzătorului.

* Poate: după ce-şi va achita toate datoriile.

[75] Iar după Teodorit: „Acestea se zic şi despre Iudei, ale căror averi au fost răpite de Romani. Pentru aceasta, Simmah a zis aşa: «Să scuture zapciul toate averile lui». Iar zapcii sunt împăraţii Romanilor care luau birul pus asupra lor, după Eusebie şi Teodorit, iar aceştia au răpit toate ale Iudeilor, după ce au cercetat cu de-amănuntul, încât şi cele ascunse le-au aflat şi le-au jefuit".

[76] Zice Teodorit: „Făcându-se dar acestea, şi războinicii împărţind cele cuvenite lor, nimeni nu va mai purta de grijă pentru dânşii, nici fiii lor nu vor fi învredniciţi de vreo milostivire". Şi Isihie zice: „Îndurătorul Dumnezeu, întorcându-Şi faţa dinspre ei, a zis: *Iată, casa voastră vi se lasă pustie* (Matei 23: 38); drept care, cine oare urma să se mai îndure de ei şi să se milostivească?"

singur neam îngrădindu-se, adică în singur neamul fiilor lui, fără a-i rămâne nepoţi"[77].

13. Pomenească-se fărădelegea părinţilor lui înaintea Domnului, şi păcatul maicii lui să nu se şteargă.

„Pomeni-se-va, zice, fărădelegea acestor strămoşi, adică a celor ce l-au născut, fiindcă şi aceia împreună cu el au lucrat ori l-au învăţat răutatea; şi se va pomeni păcatul lui, adică nu se va trece cu vederea, nici nu se va ierta. Ba nici păcatul maicii sale nu se va şterge, pentru că şi ea asemenea cu părinţii lui se va osândi. Şi fărădelegea şi păcatul, zice, pentru că împreună au lucrat ori l-au învăţat răutatea"[78].

14. Să fie înaintea Domnului pururea şi să piară de pe pământ pomenirea lui*,

„Fărădelegea, zice, şi păcatul născătorului acestuia nu se vor uita, ci totdeauna se vor afla ştiute la Dumnezeu şi se va pierde de pe pământ pomenirea acestuia, adică a lui Iuda". Că David a întors iarăşi proorocia la Iuda (că şi aceasta este un fel de proorocie, după Hrisostom, adică a curma proorocii pricina* la mijloc şi a băga altă pricină, precum îi învaţă pe ei Duhul Sfânt Cel ce grăieşte

---

[77] Acestea, după Teodorit, s-au plinit şi la Iudei, al căror nume s-a stins într-un neam, fiindcă după patruzeci de ani de la înălţarea lui Hristos au suferit desăvârşită pierzare. Împăraţi n-au mai avut, nici nume de Farisei şi de ceilalţi".

[78] Încă şi acestea, după Teodorit, s-au plinit la neamul Iudeilor: „Că păcatul părinţilor, zice, a venit asupra capului lor, că au omorât pe prooroci, după cea zisă de Domnul: *Că tot sângele dreptului, de la Abel până la Zaharia, se va cere de la neamul acesta* (Luca 11: 51)". Deci, precum fapta bună a părinţilor, de multe ori şi pe fii, chiar şi greşind ei, i-a folosit, aşa pe Iudei credinţa lui Avraam, aşa pe Solomon buna-cinstire a lui David, aşa şi răutatea părinţilor asupra fiilor celor asemenea lor va trage şi spori pedeapsa, că niciun prilej de cruţare din nicio parte nu li se află". Însă *părinţi ai evreilor* numeşte pe cei ce s-au făcut rău-cinstitori de Dumnezeu în osebite vremi, iar *maică* pe rudenia cea rea, ori şi Ierusalimul, dintru care au săvârşit urâciunea vărsării de sânge a lui Hristos". Iar Didim zice: „*Părinţi ai lui Iuda* ar putea fi cei ce l-au născut pe el după [κατὰ] vânzare, fie cei ce prin darea arginţilor l-au pornit pe el spre aceasta, fie încă şi Satana cel ce a pus în inima lui ca să-L vândă pe Domnul, şi boierii cei ce aveau înţelepciunea veacului acestuia (a iudeilor adică), despre care zice Pavel: *Că de ar fi cunoscut ei pe Domnul slavei, nu L-ar fi răstignit* (I Cor. 2: 8)".

* În alte versiuni avem *lor* (αὐτῶν).

* Subiectul sau obiectul în discuţie (ὑπόθεσιν).

între-înşii). „Şi va pieri pomenirea lui Iuda, fiindcă nici pământul moşiei sale, nici neamul lui cel după moştenire nu vor ţine pomenirea lui"[79].

pentru că nu şi-a adus aminte a face milă.

15. Şi a gonit pe omul cel lipsit şi sărac şi străpuns la inimă* ca să-l omoare.

Toate cele mai sus zise le va pătimi Iuda pentru că nu i-a fost milă de Hristos, Care cu nedreptate Se vrăjmăşea de Iudei; care mai vârtos a şi lucrat împreună cu cei ce-L vrăjmăşeau, şi pentru că nu şi-a adus aminte de facerile de bine pe care le-a luat de la Hristos, şi aşa, pentru pomenirea acelora, să se îndure şi să-i fie milă de El; ba şi L-a vânat, luând mulţime multă cu arme şi cu săbii de la Arhierei şi de la bătrânii poporului, ducându-se şi căutându-L ca să-L afle şi să-L prindă. Iar *sărac şi lipsit* era Hristos, din pricina amărăciunii* trupului, şi pentru că nu avea casă unde să-Şi plece capul. Citeşte însă şi tâlcuirea zicerii *fericit este cel ce înţelege pe cel lipsit şi pe sărac* de la Psalmul 40, ca să pricepi că *lipsit* cei vechi îl numesc pe cerşetor ori pe cel căzut din bogăţia pe care o avea, iar *sărac*, pe cel ce-şi câştigă cele de nevoie spre viaţă prin lucrul mâinilor şi prin osteneli; iar *străpuns la inimă* era Hristos, după zicerea: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Matei 11: 29)[80].

---

[79] Iar Eusebie şi Teodorit zic: „De aici este arătat că nu numai pentru Iuda, ci pentru toţi cei ce n-au crezut, a zis acestea, că a mutat faţa de la una singură la cea a multora [a mutat cuvântul de singular la plural, vorbind de mulţi], şi n-a mai zis *pomenirea lui*, ci *pomenirea lor* [vezi în acest sens nota noastră la v. cu pricina], precum se scrie în altele". Zice însă şi Isihie: „*Piară de pe pământ*. De pe care pământ? De pe al celor vii, despre care Însuşi David zicea: *Cred că voi vedea bunătăţile Domnului în pământul celor vii* (Ps. 26: 19). Însă poate că zice că «se va pierde de pe pământul acesta pomenirea cea spre bine a lui Iuda [ca unul care a fost Apostol şi celelalte]», fiindcă şi acum se grăieşte despre pomenirea lui Iuda, însă spre rău".

* κατανενυγμένος; vezi mai jos interesanta comparaţie a lui Eftimie cu ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ de la Matei 11: 29, expresie ce o echivalează cu cea din versetul nostru - *străpuns la inimă*.

* εὐτέλειαν = *lit.*: ieftinătatea, caracterul sărăcăcios; la Veniamin şi la alţii din cei vechi, termenul era tradus prin „prostimea". La fel se zicea undeva despre viitorul Mitropolit Veniamin că se ducea la mănăstirea Neamţ ca „să se prostească", desigur fără vreo conotaţie negativă.

[80] După Atanasie: „Domnul se străpungea din pricina Iudeilor şi pentru Iuda, că Se mâhnea văzând pieirea lor; şi era smerit, pentru că între oameni a petrecut viaţă smerită". Şi iarăşi: *Însuşi Domnul*, zice, *Care, bogat fiind, a sărăcit, ca pe noi să ne îmbogăţească cu sărăcia Sa* (II Cor. 8: 9). Şi Isihie: „*Nu şi-a adus aminte a face milă*. Cui? Arătat că luişi, că nici în pocăinţă n-a ştiut să facă milă, de unde putea câştiga milă şi a dobândi

16. Şi a iubit blestemul, şi-i va veni lui; şi n-a voit binecuvântarea, şi se va depărta de la dânsul.

17. Şi s-a îmbrăcat cu blestemul ca şi cu o haină, şi a intrat ca apa în măruntaiele* lui, şi ca untuldelemn în oasele lui.

„Iuda, zice, prin fapte a iubit şi a tras asupra sa blestemul[81], şi nu a voit, drept care s-a întors dinspre binecuvântare[82]". Pentru aceasta până astăzi bine-cinstitorii creştini blestemă pe ticălosul Iuda şi nimeni dintre ei nu se află ca să-l binecuvânteze: că s-a îmbrăcat ticălosul cu blestemul ca şi cu o haină, peste tot cuprinzându-l pe el şi pedepsindu-se de la el; s-a îmbrăcat însă Iuda cu blestemul prin urâciunea vânzării, pentru care toţi îl blestemă, urându-l ca pe vânzătorul Domnului. Pentru aceasta a şi intrat blestemul ca o apă în măruntaiele lui, şi nu l-a cuprins numai pe dinafară, ci a încăput şi în cele dinlăuntru ale lui, şi încă adânc, ca untdelemnul în oasele lui. Creşte însă David lucrul pentru ca să arate greutatea blestemului; şi prin apă ghicitoreşte arată puterea blestemului, iar prin untdelemn arată neştergerea şi statornicia blestemului, după Teodorit[83].

---

iubire de oameni. Iar cel ce nu s-a miluit pe sineşi, cum poate oare a se milui de Domnul? Iar *lipsit şi sărac* era Domnul, căci, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, şi nu numai că a sărăcit, ci, pentru neascultarea Iudeilor, S-a făcut atât de sărac, încât a zis: *Vulpile au vizuini, iar păsările cerului cuiburi, iar Fiul Omului nu are unde să-Şi plece capul* (Luca 9: 58), care este dovadă de o covârşitoare sărăcie. Însuşi însă era cu inima străpuns pentru noi, pentru care zicea: *Întristat e sufletul Meu până la moarte* (Matei 26: 38)". Iar Eusebie zice: „Iuda L-a omorât, zice, făcându-se pricinuitor pentru a fi dat la moarte". „Însă, zice Teodorit, acestea le vor suferi ucigaşii Lui, că au făcut uciderea Domnului cu cruzime şi cu sălbăticie, şi până la moarte au gonit pe Cel ce a întrebuinţat toată smerenia şi blândeţea".

* Sau: *cele dinlăuntru*; vezi tâlcuirile.

81 Zice Teodorit: „Aici arătat a schimbat forma cea rugătoare şi pe amândouă le-a pus în chip prezicător: «Că şi blestemul pe care l-au iubit, îl vor lua, şi de binecuvântarea, pe care n-au voit să o ia, vor fi lipsiţi»". Iar isihie zice: „Care *blestem*? Cel al Celui Unul Născut, care s-a auzit când au cugetat vânzarea, zicând: *Vai omului aceluia prin care se vinde Fiul Omului; bine ar fi fost de nu s-ar fi născut omul acela* (Matei 26: 24)".

82 „Binecuvântarea nu o au primit, după Eusebie, adică pe cea pe care o a zis Dumnezeu în faţa Mântuitorului către Iacov: *Cel ce te va binecuvânta, binecuvântat va fi* (Fac. 27: 29)". Iar Isihie zice: „Zice de binecuvântarea apostolilor pe care Însuşi Hristos o a zis: *Amin zic vouă, cei ce aţi urmat Mie, la înnoirea lumii, veţi şedea pe douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece seminţii ale lui Israel* (Matei 19: 28)".

83 Aşa zice Teodorit: „Iudeii sunt cuprinşi de rele nu numai pe dinafară, ci şi pe dinlăuntru, şi de acestea sunt împresuraţi ca de ape. Apoi, fiindcă apa udă trupul şi-l răcoreşte, dar nu are umezeală statornică, a adăugat *şi ca untuldelemn în oasele lui*, căci untdelemnul rămâne mai mult timp în trup. „Că va veni asupră-le, zice, o perioadă de rele

18. Să-i fie lui ca o haină cu care se îmbracă şi ca un brâu cu care pururea se încinge.

19. Acesta este lucrul celor ce Mă clevetesc pe mine la Domnul şi a celor ce grăiesc rele asupra sufletului Meu.

„Blestemul, zice, se va face lui Iuda ca o haină şi ca un brâu ca cuprinzându-l peste tot şi strângându-l". Apoi David zice o pecetluire ca aceasta: „Pedeapsa şi osânda lucrului se va face lui Iuda şi Iudeilor de la Domnul celor ce mă clevetesc cu nedreptate, ori mă clevetesc numindu-mă potrivnic al lui Dumnezeu; şi celor ce grăiesc rele asupra sufletului meu, adică pedeapsa aceasta se face, zice, de la Domnul asupra acelora care grăiau asupra mea cuvinte aducătoare de moarte". *Că sfat*, zice, *au făcut toţi arhiereii şi bătrânii poporului asupra lui Iisus ca să-L omoare* (Matei 26: 1). A zis însă şi în Psalmul 40: *Asupra mea cugetau rele mie*[84].

20. Şi Tu, Doamne, Doamne, fă cu Mine pentru numele Tău, că bună este mila Ta.

„Tu, Doamne, zice, fă milă cu Mine (că aceasta lipseşte pe dinafară), nu că Eu aş fi vrednic, ci pentru Sineţi şi pentru numele Tău, adică pentru că eşti iubitor de oameni şi milostiv[85]". Aici însă Domnul roagă pe Tatăl ca om, ca să ne

---

care va urma iuţimea apei şi statornicia untdelemnului»". Iar Isihie: „Prin *cele dinlăuntru* înţelege puterile cele cuvântătoare [raţionale] ale sufletului, ca pe unele ce adeseori se schimbă, iar prin *oase*, pe cele lucrătoare [practice], ca unele ce sunt tari". Iar altul zice: „Dar şi în loc de băutură cu adevărat blestemul îl beau aceştia (Iuda şi Iudeii), şi în loc de ungere, cu dânsul se ung, şi în loc de haină, cu el se îmbracă, iar pricina este că de binecuvântarea făgăduită mai întâi lor prin Hristos şi dată lumii s-au lepădat".

[84] Iar ceilalţi tâlcuitori, în loc de zicerea *celor ce mă clevetesc*, au pus „celor potrivnici". „Judecata aceasta, zice, a celor ce grăiesc rele asupra sufletului Meu, se face pedepse pentru graiuri, şi nu oarecare, ci pedepse prea amare. Iar cel ce zice astfel, luişi îşi zice, căci, având lesnire a Mă binecuvânta, mă cleveteşte drept potrivnic lui Dumnezeu, şi călcător de lege Mă numeşte", că prin aceasta până acum oftează Evreii. „Pentru aceasta, toate cele mai-nainte zise se vor face lor, şi cei ce au arătat ură asupra Mea roade ca acestea vor aduna", după Teodorit.

[85] Iar după alt tâlcuitor: „Mila oamenilor nu e de acest fel, că este câteodată când aceasta e întrebuinţată spre vătămare, iar Dumnezeu [o întrebuinţează] pretutindeni spre folos". Iar Isihie zice: „Deşi cele smerite se potrivesc lui Hristos pentru omenitatea Lui, [se poate socoti că] şi cele înalte se însoţesc împreună cu cele smerite; că a adăugat *pentru numele Tău*, adică «pentru vrednicia Mea», că nume al Tatălui este Fiul, şi pentru aceasta se şi zice: *Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului* (Matei 23: 39 etc.), că Cel ce

învețe să fim smerit-cugetători, și atunci când suntem nedreptățiți să ne smerim, și așa prin smerenie să tragem ajutorul lui Dumnezeu către noi. S-a zis însă și în Psalmul 40 dinspre fața lui Hristos: *Și Tu, Doamne, miluiește-mă!* Așijderea și în Psalmul 21 multe ca acestea de omenescă-cuviință și smerite s-au zis din partea omenității Domnului.

21. Izbăvește-mă, că sărac și lipsit sunt Eu, și inima Mea S-a tulburat înlăuntrul Meu.

Am spus mai sus ce este *lipsit* și ce este *sărac*, și că acestea se zic dinspre fața Domnului după omenitate, după Teodorit. S-a zis însă și în Psalmul 21: *Izbăvește de sabie sufletul Meu.* Încă și în Evanghelie este scris: *Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta* (Ioan 12: 27), așijderea scris este într-însa și aceasta: *Acum sufletul Meu s-a tulburat* (Idem), și iarăși: *Întristat e sufletul Meu până la moarte* (Matei 26: 28).

22. Ca umbra când se abate Ms-am pierdut*, împrăștiatu-M-am* ca lăcustele.

„Eu, zice, așa degrab am fost ucis și ridicat din mijloc ca și umbra ce trece degrab și se pierde, atunci când soarele ajunge la apusuri și apune". Ori se înțelege așa: „În locul bunătăților ce le-am făcut Iudeilor, am fost omorât de dânșii: precum lăcustele lesne zboară și sunt împrăștiate de vânt din loc în loc, așa și Eu am fost izgonit, zice, din viața aceasta cu moartea"[86].

---

este întocmai cu Tatăl neschimbat, și pentru aceasta vrednicia Tatălui luând-o asupră-Și, așijderea iarăși milă a Tatălui se numește pe Sine, fiindcă prin venirea Sa ne-am miluit".

* ἀνταναιρέθην, verbul înseamnă și *a fi înlăturat, oprit, dat la o parte*, și *a fi ucis, pierdut, nimicit*, drept care în numeroase alte locuri s-a redat după context.

* ἐξετινάχθην de la ἐκτινάσσω. Avem în acest verset ca în sute altele un paralelism sintetic sau sinonimic. Verbul de aici e mai bogat; pentru a înțelege tâlcuirea de mai jos, adăugăm că el însemnează și *a îndepărta, a izgoni* (ca pe un proscris) și chiar *a ucide*", precum în Judec. 16: 20; Ieș. 14: 27 etc.

[86] Pentru aceasta, zice Teodorit: „Ca niște lăcuste ce se vântură de vifore, și încoace și-ncolo se poartă, neavând cetate, nici sat, nici casă, ci o dată întru una trecând, iar altă dată într-alta, iar alteori încă și în munți și prin pustii alergând". Iar Sfântul Maxim, moralicește tâlcuind zicerea, zice: „Cu *lăcusta* arată aceasta, că, precum se zice că ea nu leapădă mai-nainte coada cea pe dinafară, nici pielea ceea ce este deasupra nu o scutură, până ce în sfârșit nu leapădă baliga cea dinlăuntru, așa nici vreunul din oameni, de nu va lepăda mai-nainte desăvârșit iubirea cea către cele ce se strică, ce este înăuntru, în gândul său, ca pe o baligă împuțită, nu va putea să se dezbrace de omul cel vechi". Iar cel nenumit zice: „Se poate însă zice și pentru toți ucenicii Domnului: «Ne-am împrăștiat ca

23. Genunchii Mei au slăbit de post şi carnea Mea s-a schimbat pentru untdelemn.

„Genunchii Mei, zice, au slăbit de post - fiindcă Stăpânul Hristos ducea o viaţă de strâmtorări, fără a Se spăla şi fără a Se îngriji; iar dovadă la aceasta este postul cel de patruzeci de zile, pâinile cele de orz şi spicele cele ce se frecau de Uenici din pricina foamei, după Teodorit, măcar că deşi uneori, după iconomie, Se împărtăşea şi de o masă mai grasă - şi carnea Mea, zice, s-a schimbat în uscăciune şi în nefrumuseţe din lipsa untdelemnului, adică pentru neungere", fiindcă cei vechi, atunci când se spălau, se ungeau cu untdelemn[87].

24. Şi M-am făcut ocară lor, văzutu-M-au, clătinat-au capetele lor.

„Eu, zice, M-am făcut ucigaşilor Mei Evrei ocară şi defăimare - căci ei Îl ocărau pe Domnul şi-L batjocoreau, precum povestesc Sfinţitele Evanghelii; ei, zice, văzându-Mă spânzurat pe Cruce – după Atanasie şi Isihie –, îşi clătinau capetele, precum zice Evanghelistul: *Iar cei ce treceau pe cale Îl huleau clătinându-şi capetele lor şi zicând: Cel ce strici biserica şi în trei zile o zideşti, mântuieşte-te pe sineţi* (Matei 27: 39)"[88].

---

lăcustele»; fiindcă izgonindu-se şi alungându-se de către cei ce voiau să le facă rău, nu se ticăloşesc, ci se poartă zburând mai presus de cele pământeşti; dar şi toţi Mucenicii, ca nişte lăcuste împrăştiindu-se, lăsând cele de jos, aleargă către darurile chemării celei de sus".

[87] Pentru aceasta, Simmah a zis aşa: „Carnea mea S-a schimbat pentru lipsa ungerii". Iar Sfântul Maxim tropologic tâlcuieşte aceasta: „Cel ce se depărtează de toată răutatea şi posteşte de simţitorii idoli ce se aduc în suflet prin fiecare simţire face slabi genunchii legii păcatului, zic adică biruitoarele deprinderi ale patimilor, nemaiputând ei cu lesnicioasă mişcare a sălta lucrările celor rele şi a isprăvi relele cele necuviincioase şi făcătoare de pierzare; iar *carne* e aici puterea cea poftitoare; iar *untdelemnul* e puterea răutăţii, iar cel ce o unge pe aceasta sporeşte [πιαίνουσα, sau: se grijeşte de, face neînfrânată, lărgeşte] pofta spre îndulcire. Deci cel ce taie prilejurile cele către îndulcire schimbă raţiunea cărnii, adică puterea cea poftitoare o mută către Dumnezeu". A zis însă şi Isihie: „Deşi ostenit de călătorie, precum zice Ioan, nu-i de mirare că genunchii Lui au slăbit de post, că spre adeverirea trupului pe care L-a primit a suferit fără de păcat cele omeneşti. Însemnează că şi Proorocul Daniil se ungea cu untdelemn, după obiceiul celor vechi, iar când postea şi se ruga pentru poporul lui Israel, nu se ungea, precum singur zice: *Şi cu ungeri nu m-am uns* (10: 3)".

[88] Sfântul Maxim tropologic tâlcuieşte aceasta: „Cel ce fuge de răutatea demonilor cu pomenirea păcatelor celor de mai-nainte se ocărăşte de dânşii, meşteşugind ei a-l aduce în deznădejde, aşa ca să-i pară lui a-i fi cu iertare pocăinţa ce o urmează. Iar *ocară* demonilor este şi cel ce paşte cu iubire de Dumnezeu întru faptele cele bune moravurile

25. Ajută-Mi Mie, Doamne, Dumnezeul Meu; și Mă mântuiește după mila Ta.

26. Și să cunoască că mâna Ta este aceasta și Tu, Doamne, o ai făcut pe ea.

Precum ca om a pătimit Domnul, așa și acum ca om roagă pe Dumnezeu. Iar *după mila Ta* zice în loc de „cu mila Ta", ori „ca un milostiv"[89]. „Cunoască, zice, Iudeii, Doamne, că ajutorul Tău este, adică al Tău este ajutorul acesta și sprijinirea pe care o ai arătat către Mine, ajutându-Mi ca Fiului Tău Cel iubit și netrecându-Mă cu vederea ca pe un potrivnic Ție, lui Dumnezeu, precum ei Mă numesc în chip mincinos"[90].

---

trupului și mișcările sufletului, *că urâciune*, zice, *este Egiptenilor tot păstorul de oi* (Fac. 43: 34). Iar *capete* ale demonilor celor răi sunt începăturile patimilor pe care ei le pornesc, vrând a trage printr-însele la ei pe cel ce sporește într-însele".

[89] Aceasta însă tropologic o tâlcuiește Sfântul Maxim, zicând: „*Domnul* Se zice adică *Dumnezeu* al celor ce lucrează virtutea practică, că unii ca aceștia sunt însă din rânduiala celor ce li se poruncește; iar *Dumnezeu* se zice adică al celor ce se nevoiesc în filosofia cea cunoscătoare [γνοστικὴν], ca al unora ce se fac cunoscători ai științei celor ce sunt. Deci cel ce simte fireasca slăbiciune, deși sporește în fapta bună, se roagă însă lui Dumnezeu să-i ajute. Iar *mila lui Dumnezeu și Tatăl* este îndurarea Celui Unuia-Născut prin trup către om, Care prin Sineși a făcut a Se da pentru noi plată de isprăvire; neluând nimic în dar, a mântuit firea oamenilor. Prin urmare, după taina aceasta, cel ce cunoaște [διαγνούς, termen dificil, poate mai degrabă așa: cel ce cugetă întru dobândirea dreptei socoteli/discernământului] se roagă să se mântuiască, că fără de adevărata milostivire nu este cu putință a dobândi mântuirea". Iar Isihie zice: „Și *al Său ajutor*, și *mântuirea noastră* S-a făcut, ca Cel ce S-a făcut mijlocitor al nostru și Arhiereu către Dumnezeu-Tatăl; pentru aceasta, deci, zice că Tatăl este Domnul și Dumnezeul Său - care lucru se potrivește cu fețele [persoanele] noastre - pentru că este însușit [propriu] Mijlocitorului și Arhiereului a lua adică asupra Sa fețele acelora pentru care ierurghisește și mijlocește".

[90] Dumnezeiescul Maxim iarăși tropologic tâlcuiește aceasta, zicând: „*Mână a lui Dumnezeu* socotesc că zice dumnezeiasca putere pe care Domnul o a făcut întru cel drept, izbăvindu-l din răutate și mântuindu-l prin fapte bune, pe care mână, dreptul, cunoscând-o necurații draci, voiește să se depărteze de ocările cele de mai-nainte [aruncate] asupra, cunoscând izbăvirea și mântuirea ceea ce s-a făcut prin mila lui Dumnezeu". Iar Atanasie zice: „Aici, *mână* zice lucrarea pe care o a făcut sculându-Se pe Sineși din morți". Și Isihie zice: „*Mână* numește iconomia Crucii și a Învierii, că, de vreme ce minunile cele mari le numește *deget*, de nevoie, spre asemănarea cu cele zise și tâlcuirea lor, prea mare fiind minunea Crucii și a Învierii, o numește *mână*".

27. Blestema-vor ei, şi Tu vei binecuvânta, cei ce se scoală asupra Mea să se ruşineze, iar sluga Ta se va veseli.

Ziceau luptătorii de Dumnezeu Iudei: *Au doară crezuta-au într-Însul vreunii din boieri? Au din Farisei? Dar gloata aceasta care nu cunoaşte legea, blestemată este* (Ioan 7: 49)[91]. „Însă cei ce se scoală împotriva Mea se vor ruşina, ori când Eu Mă voi scula din mormânt, ori când voi veni la a doua venire; iar Eu Mă voi veseli pentru oamenii care se vor mântui prin iconomia Mea".

---

[91] Iar Teodorit zice: „Iudeii până astăzi continuă să grăiască hulele cele asupra Mântuitorului Celui Îndelung-răbdător. Dar aceia, hulindu-L, fac cumva mai vestită propovăduirea în toate zilele, iar cele ale binecuvântării se revarsă peste toate neamurile". Iar dumnezeiescul Maxim tropologic tâlcuieşte, zicând: „Necuraţii draci pururea blestemă pe cei drepţi spre ocări pomenindu-le păcatele cele de mai-nainte, ori, spre întărâtare, altele mai rele spunându-le. Dumnezeu însă îi blagosloveşte fie prin virtuţile cele ce sunt mângâindu-le mintea cea obosită, ori chipuri de alte virtuţi mai înalte dându-le, şi puterea cea spre lucrarea lor dăruindu-le, ori dându-le cuvânt de înţelepciune şi de cunoştinţă mai tainică, şi aşa, biruind deznădăjduirea de cele de mai-nainte, le dă sporirea întru cele de-al doilea". Şi iarăşi zice: „Se scoală cu adevărat dracii asupra tuturor drepţilor, mai întâi războindu-i prin aţâţările alegerii celei slobode a voirii [προαίρεσις] şi către necuratele îndulciri [plăceri] trăgându-i, iar atunci când nu nimeresc cu ispitirea aceasta, se întind asupră-le cu împresurătoarele chinuiri ale ispitelor celor fără de voie şi afară de alegerea cea slobodă a voirii [zice poate de ispitele cele de-a dreapta şi de cele de-a stânga]; după care, sfântul [sau *sluga*, cum zice în psalm] se veseleşte cu dreptate, căci a biruit şi îndulcirea şi chinuirea cu bărbăţie, prin înfrânare şi răbdare, şi pentru că a păzit Stăpânului întreagă virtutea care prin amândouă [ispitiri] s-a cercat". Zice însă Hrisostom: „De aici învaţă pe ascultători oarecare filozofie: că şi zeci de mii de blestemuri de ar arunca ei, blagoslovind Dumnezeu, nicio vătămare nu va fi către aceştia, ci ruşinea şi ocările se vor întoarce asupra lor". „Iar *slugă* aici Domnul se numeşte, după Teodorit, fiindcă şi Pavel a zis: *Pe Sineşi S-a deşertat, chip de rob luând* (Filip. 2: 7), şi prin Isaia strigă: *Cel ce din pântece m-a făcut rob al Său* (Is. 49: 5), şi Însuşi zice: *Fiul omului n-a venit să I Se slujească, ci ca să slujească* (Matei 20: 28). Deci *sluga* sau *robul* este nume al firii celei luate, dar nu pentru că aceea robeşte - căci cum ar fi roabă firea omenească cea unită cu Dumnezeu-Cuvântul şi care a primit stăpânirea tuturor?-, ci ca să se arate osebirea [trăsăturile] firii acesteia. Deci zicerea *slugă* sau *rob* nu e aici arătătoare a vredniciei, ci a firii [adică osebirea sau însuşirea firii umane s-a arătat în aceea că ea, fără de păcat fiind însuşită de Hristos-Dumnezeu, s-a făcut roabă a Lui şi a Tatălui prin Duhul, suferind cele omeneşti prin robia faţă de voia dumnezeiască, slujind tuturor, ca pe toţi să-i robească (cf. şi Ef. 4: 8)]". Iar Isihie zice. „*Blestem* numeşte aici Crucea, căci în Lege era scris: *Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn* (Deut. 21: 23), şi pentru aceasta au cerut Iudeii ca Hristos să nu fie [simplu] omorât, ci prin Cruce [să fie răstignit], vrând a-L ocărî cu blestemul cel scris în Lege, însă Părintele l-a întors în binecuvântare".

28. Îmbracă-se cu ruşine cei ce mă clevetesc pe Mine şi să se învelească ca şi cu un veşmânt cu ocara lor.

„Iudeii, zice, care Mă clevetesc ca pe un potrivnic lui Dumnezeu, se vor ruşina înaintea neamurilor, împrăştiindu-se şi robindu-le lor, şi de toţi ocărându-se; aceia se vor îmbrăca cu ruşinea ca şi cu un veşmânt"[92].

29. Mărturisi-Mă-voi Domnului foarte cu gura Mea şi în mijlocul multora Îl voi lăuda pe El.

„Eu, zice, ca un om voi mulţumi lui Dumnezeu, ca Mântuitorului şi Izbăvitorului Meu, şi în mijlocul multora Îl voi lăuda". Şi, cu adevărat, Mântuitorul Hristos ca om mulţumeşte şi laudă pe Dumnezeu în mijlocul a multor oameni atunci când în biserici se citeşte sfânta Evanghelie, prin care slăveşte pe Dumnezeu şi Părintele Său[93].

---

[92] Hrisostom zice: „Vezi cum se roagă a nu se da ei muncii sau ruşinii, ca să se facă lor învăţătură de îndreptare şi pricină de schimbare spre mai bine". Zice şi Sfântul Maxim tropologic: „Cel drept pururea se roagă ca demonii să se îndurereze şi să se nenorocească de cele ce poftesc, şi aşa, pentru că s-au biruit, ruşinea de la unul sau de la altul demonii nu o mai pot suferi". Iar după Eusebie: „Îndoită e învelirea în haină, adică pe deasupra [pentru apărare], şi pentru ruşine, care este o mâhniciune a minţii care se face pentru o nenorocire a [nereuşită a obţinerii] vreunui lucru poftit". A zis şi Isihie: „Să se ruşineze Iudeii văzând pe Cel de dânşii răstignit închinat de toţi. Iar Hristos Cel răstignit şi înviat Se bucură nu atât pentru ruşinea iudeilor, cât Se veseleşte pentru mântuirea lumii; iar ei se îmbracă cu ruşine, că pe Cel ce după trup era cu dânşii şi Care voia să-i mântuiască L-au răstignit. Se îmbracă însă ca cu un veşmânt, pentru îndrăznirea [πολμήματι, sau: ruşinea] Crucii, care s-a numit haină, se leapădă de Cel ce prin scularea cea din morţi lumea o a sculat, şi acestea lor ca o îndoită ruşine potrivit li se face îmbrăcăminte şi veşmânt".

[93] După Sfântul Maxim: „Foarte Se mărturiseşte Domnului cu gura Sa cel ce din tot sufletul şi puterea aduce lui Dumnezeu rugăciune înţelegătoare, pentru desăvârşita curăţie ce s-a făcut întru el, şi răsplăteşte cu mulţumirea facerii de bine; că *lauda cea prin mărturisire* este mulţumirea de bunătăţile ce se aduc dreptului de la Dumnezeu, iar *gură*, lucrarea cea gânditoare a puterii celei cuvântătoare [raţiunii], iar *laudă* e cuvântul cel în lucrare, prin laude arătător de bunătăţile cele câştigate, care [bunătăţi] sunt mai alese decât orice bunătăţi ale altora. Deci prin laudă dreptul după putere şi cu fapta şi cu cuvântul covârşitoarea putere a lui Dumnezeu arătată făcând-o multora, vădeşte că nu cunoştinţa tuturor e curată întru aceasta [întru lauda sau puterea lui Dumnezeu adică]". Iar Isihie prin *gură a lui Hristos* înţelege Biserica, al cărei Cap este, că printr-însa făgăduieşte să se mărturisească Tatălui.

30. Că a stat de-a dreapta celui lipsit, ca să Mă mântuiască* de cei ce gonesc sufletul Meu.

„Dumnezeu, zice, a stat în partea dreaptă a Mea, a săracului, adică Mi-a ajutat Mie", că de-a dreapta omului stau cei ce-l ajută. Ori se înțelege și altfel, anume că Dumnezeu S-a înfățișat [a stat] pentru faptele Mele de-a dreapta, și de faptele mele bune S-a tras ca să-Mi ajute; și M-a mântuit de la vrăjmașii mei Iudei, înviindu-Mă din morți"[94].

* σῶσαι, verbul e la aorist, drept care unii au redat fie prin *să Mă mântuiască*, fie prin *să-L mântuiască.* Cu toate acestea, în amândouă cazurile se zice despre Mântuitorul Hristos.

[94] Zice Teodorit: „Firea cea dumnezeiască, nedespărțită făcând unirea, de față era lângă firea omenească, pe care și săracă o numește; dar o lăsa însă să pătimească, lucrând mântuirea oamenilor. Că lesne era Lui, odată ce a luat firea omenească, să o facă nemuritoare, dar, de vreme ce Patima era mântuirea lumii, a îngăduit să se facă însăși Patima, iar după patimă a împărtășit nemurirea și nestricăciunea". Iar dumnezeiescul Maxim tropologic tâlcuiește acestea: „Dreapta dreptului este duhovniceasca cugetare, la care se înfățișează Dumnezeu mântuindu-l de cei cel gonesc pe de-a stânga, adică de pământeasca cugetare. Iar *sărac* este cel ce de-a pururea poartă în mintea sa smerita-cugetare cea potrivită firii celei făcute din cele ce nu erau și care cunoaște că nimic nu are al său, afară de Dumnezeu, spre lucrarea faptei bune". Zice însă și Isihie: „Că precum Fiul nu numai că șade de-a dreapta Tatălui, ci stă și de-a dreapta [oamenilor] - că a zis Ștefan: *Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu* (Fapte 7: 56) -, așa și Tatăl se zice că a stătut de-a dreapta Fiului, ca noi să ne învățăm a cunoaște o singură vrednicie: a Fiului și a Tatălui".

CATISMA 16

PSALMUL 109

Psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus de multe ori, însă psalmul acesta se aduce la Hristos[1].

1. Zis-a Domnul Domnului meu:

„Dumnezeu şi Tatăl, zice, a zis către Dumnezeul meu şi Fiul Său după ce S-a înălțat la ceruri". Iar de este scris (Deut. 6: 49): *Domnul Dumnezeul nostru Unul este*, aceasta nu s-a scris spre lepădarea Unuia-Născut. Să nu fie! Ci spre osebire şi despărțire de cei ce nu sunt dumnezei. Cu dumnezeiască cuviință însă se cuvine să înțelegem că Domnul Dumnezeu a zis către Fiul, şi nu după omenească-cuviință, adică ca şi către Dumnezeu, şi nu ca şi către un om. Şi această zicerea astupă gurile Evreilor, căci care sunt cei doi domni ai lui David dintre care unul S-a născut din pântece mai-nainte de luceafăr (cf. v. 3) şi S-a cinstit cu preoție

---

[1] Însemnează Teodorit: „Că şi Domnul în Evanghelie psalmul aceasta la Sineşi îl aduce, întrebând pe Farisei şi zicând: *Ce vi se pare vouă despre Hristos? Al cui Fiu este? Zis-au Lui: Al lui David. Zis-a lor: Cum dar David întru Duhul Îl numeşte Domn, zicând: «Zis-a Domnul Domnului meu: Şezi de-a dreapta Mea până ce voi pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale?» Deci, dacă David Îl numeşte pe El Domn, cum este Fiu al Său? Şi niciunul nu I-a putut răspunde Lui cuvânt?* (Matei 22: 42); că Fariseii mărturiseau pe Domnul a fi Fiu al lui David, iar că era şi Domn al lui David (după Dumnezeire adică), aceasta n-o ştiau [drept care credeau că El va fi un fel de erou național sau eliberator din robia romană]. Deci cealaltă [zicere] o adaugă Domnul, netăgăduind cea mărturisită [în psalm], ci învățând că Acelaşi este şi Fiu al lui David după trup, şi Domn al lui, ca Dumnezeu şi Făcător a toate. Să zică dar Evreii cei ce aduc psalmul acesta la Avraam [ca zis] dinspre partea robului; şi Arienii şi Eunomienii cei ce aduc psalmul acesta la Dumnezeu de dinainte de a Se întrupa; şi Pavlicienii, şi Sabelienii, şi Fotinienii cei ce au adus aceasta la Hristos ca la un om gol [oarecare]; că ce vor zice dar la aceasta: *Din pântece mai-nainte de luceafăr Te-am născut*? (v. 4)". Şi Atanasie zice: „Psalmul acesta prooroceşte naşterea Domnului şi suirea la ceruri".

după rânduiala lui Melhisedec? Nici n-au aflat, nici nu au ce să zică[2], căci este prea arătat că Acesta este Hristos, Care este şi Dumnezeu şi om.

Şezi de-a dreapta Mea.

Precum prin zicerea *Domn* şi *Domn* se arată cinstea cea întocmai pe care o are Tatăl cu Fiul, tot aşa, prin şederea cea de-a dreapta, prin scaun împărătesc, aceeaşi cinste deopotrivă asemănătoare a Acestora asemenea se arată, a Căror şedere este obştească, Cărora şi Împărăţia le este obştească; Aceştia să astupe dar gurile lui Arie şi a lui Eunomie care flecăresc zicând că Fiul este neîntocmai cu Tatăl, fiindcă Dumnezeu şi Tatăl este fără de trup şi nescris-împrejur [necircumscris], şi nu are dreaptă şi stângă, că acestea sunt proprii trupului. Aşijderea dar aici înseamnează odihna Lui şi câştigarea dumnezeieştii Împărăţii, iar zicerea *de-a dreapta* arată adeverirea Fiului şi apropierea şi potrivirea cinstei[3].

---

[2] Zice însă şi Teodorit: „Dacă împăratul David, împărat bine-cinstitor de Dumnezeu, care şi de dar proorocesc s-a învrednicit, numeşte Domn al său pe Stăpânul Hristos, nu era dar numai om, după nebuneasca zicere a Evreilor, ci şi Dumnezeu, ca Făcător şi Domn al lui David. Că şi obştimea numelui arată însuşirea fiinţei: că Domnul nu zice Domnului şi Tatăl Fiului Său «Domnul zidirii», nici «Domnul fāpturii»". Iar alţii, pe Cel ce a zis îl zic Dumnezeu, iar pe cel ce a auzit îl zic Zorobabel. Dar ce, Zorobabel a fost Domn al lui David? Dar cum ar avea aceasta vreo raţiune, care şi el, în loc de mare cinste, David s-a numit? Şi de unde a avut preoţia, şi mai ales una străină [neobişnuită] şi preaslăvită? Deci aceasta, *zis-a Domnul Domnului meu*, s-a zis despre Hristos. În Scriptura evreiască însă e scris: „Zis-a Iehova [Ιεχωβὰ, termen ce transliterează relativ exact cuvântul evreiesc] lui Iehova", care este zicere arătătoare a fiinţei celei de o potrivă a Tatălui şi a Fiului; fiindcă nicio zidire nu se numeşte Iehova, că singur lui Dumnezeu se dă numele acesta, şi numai Dumnezeieştii şi neziditei firi, şi nu vreunei alte firi zidite". [Nu se cunoaşte cu precizie redarea evreiască a numelui lui Dumnezeu. Iehova sau Iahve sau altele - cum adesea se zice - sunt variante ce conţin vocale adăugate în chip cel puţin subiectiv de Evreii de mai târziu, vrăjmaşii lui Hristos, la textul evreiesc nevocalizat. Importantă e însă redarea greacă a numelui, Dumnezeu mărturisind că este: „Cel ce sunt" (ὁ ὤν, cf. Ieş. 3: 14), adică El este Cel ce este/fiinţează, sau fiinţa prin excelenţă, Cel ce fiinţează cu adevărat, Ce are fiinţa absolută şi nemărginită; de aceea s-a şi zis mai sus că numele denota deofiinţimea şi egalitatea în Dumnezeire a Treimii.]

[3] Zice însă şi Marele Vasile: „Dacă scaunul lui Dumnezeu, precum cu adevărat noi credem, este nume de vrednicie osebită, şederea de-a dreapta Tatălui cea hotărâtă Domnului ce altceva poate însemna dacă nu cinstea cea deopotrivă a vredniciei? Iar *de-a dreapta* însemnează apropierea cea către Cel asemenea, nu trupeşte luându-se *dreapta*, căci aşa ar fi ceva necuvenit lui Dumnezeu, ci cuvântul, arătând marea-cuviinţă a cinstei, a zis aşa din numirile cele cinstite ale înainte-şederii. Deci, luând aminte de aici, nu zicem pe Fiul mai mare decât Tatăl din pricina şederii de-a dreapta şi preacinstită, nici tu să nu o zici că e mai jos şi mai puţin, ci întocmai cinstit şi asemenea, că pe aceasta o arată

2. Până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale.

Prin *vrăjmași* înțelege aici, după Teodorit și Atanasie, pe Iudei, pe Elini, pe eretici și pe demoni. Iar *până* nu e pus întotdeauna pentru timp viitor, ci, cu adevărat, de multe ori însemnează „până la oarecari vremi", iar partea cea rămasă a timpului nu se tăgăduiește, ci și pe aceea împreună o cuprinde, precum este acum, aici, despre care și Teologul Grigorie în *Întâiul cuvânt despre Fiul* a filosofat: „Și noi, la evangheliceasca zicere a lui Matei - adică aceasta: *Până ce a născut pe Fiul Său Cel Întâi-Născut* (Matei 1: 25) -, urmând Părinților am tâlcuit[4]: pentru că dacă Împărăția Lui ar fi fost hotărnicită până la oarecari vremi și nu ar fi fost veșnică, cum s-ar mai ține zicerea aceea a lui Daniil: *Și Împărăția Lui va fi Împărăție veșnică* (Dan. 3: 33)? Și iarăși: *Va ridica Dumnezeul cerului o Împărăție care nu se va strica* (Dan. 2: 44). Ori cum se va adeveri ceea ce a zis Arhanghelul Gavriil către Fecioara: *Și împărăției Lui nu va fi sfârșit* (Luca 1: 33)?" Iar deși auzi, o, cititorule, aici că Tatăl pune pe vrăjmași sub picioarele Fiului Său, iar la Pavel că Fiul îi pune sub picioarele Sale - *Că se cuvine*, zice, *a împărăți El până ce va pune pe toți vrăjmașii sub picioarele Sale* (1 Cor. 15: 25), de auzi, zic, aceasta, să nu te tulburi, fiindcă obștească este lucrarea și puterea

---

împărtășirea șederii". Și Chiril încă zice: „Iar locul cel de-a dreapta însemnează cinstea cea deopotrivă și [de o] vrednicie". Și Sevir zice: „Cinstea cea întocmai a Fiului și a Tatălui o înțelegem prin șederea cea de-a dreapta; că la ființa cea netrupească nu e cu putință a înțelege dreapta ori stânga". Aceasta o zice și Isihie: „Fiul nu-Și răpește Luiși vrednicie de Împărăție și de Dumnezeire (pentru aceasta zice Pavel *nu răpire s-a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu* [Filip. 2: 6]), ci bine voind Tatăl și bucurându-Se de vrednicia Fiului are Împărăția și cinstea cea deopotrivă către Tatăl". „Deci *scaunul*, după Eusebie, însemnează vrednicia Lui cea împărătească; iar *șederea*, adeverirea și întărirea și neclătinarea stăruirii în Împărăție; iar *de-a dreapta* însemnează că este părtaș al bunătăților și al darurilor celor drepte ale Tatălui". Iar Teodorit zice: „Mare lucru cu adevărat este a se pune să șadă firea omenească de-a dreapta, și nu numai mai presus de alte firi, ci mai presus de toată zidirea. Însă și aceasta s-a zis omenește: că Fiul, ca Dumnezeu, are scaunul veșnic: *Că scaunul Tău*, zice, *Dumnezeule, este în veacul veacului* (Ps. 44: 8). Că nu S-a învrednicit cinstei acesteia după Cruce și după patimă ca Dumnezeu, ci a luat ca om ceea ce avea ca Dumnezeu; deci ca om aude *șezi de-a dreapta Mea*, căci ca Dumnezeu are veșnic stăpânirea". A zis însă și în altă parte dumnezeiescul Vasile: „Dar ce, de-a dreapta șezând, este mai cinstit? Mai cinstit este a avea cinstea prin Sineși, iar dacă, să zicem, nu a avut-o, luând-o de la Cel ce L-a născut, harul este al Celui ce l-a dat".

[4] Însemnează că Domnul Eftimie, acest mai cinstit între filosofi, are tâlcuire și la Evanghelie, prea pe scurt, care cu puțini ani mai în urmă s-a tipărit în Lipsca [sau Lipsia], iar acum se află în biblioteca sfintei mănăstiri Cutlumuș, despre care tâlcuire însă vorbește aici.

Amânduror, a Tatălui şi a Fiului, şi obşteşti sunt către Amândoi isprăvile, pentru că toţi se vor supune Fiului; unii de voie, alţii de silă, când vor vedea pogorându-se din ceruri întru A Doua Sa Venire, despre care mai multe a învăţat Pavel zicând: *Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor dintru adânc* (Filip. 2: 10). Iar prin *aşternut al picioarelor* vrea să zică „supuşi", adică „până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi supuşi sub picioarele Tale"[5].

3. Toiagul puterii va trimite Ţie Domnul din Sion,

Uneori prin *toiag* se ia însemnare de pedeapsă, precum aceasta: *Ce voiţi? Să vin la voi cu toiag ori cu dragoste şi cu duh de blândeţe?* (I Cor. 4. 24), iar alteori spre semn de păstorire, iar pentru aceasta zice: *Vei paşte pe ei cu toiag de fier* (Ps. 2: 9), iar alteori spre semn al Împărăţiei, precum aceasta: *Ieşi-va Toiag din rădăcina lui Iesei* (Is. 11. 1), iar alteori spre semn al puterii, precum este zicerea de faţă: „A trimis, zice, Domnul, ca unui om putere din Sionul cel din ceruri, ori din Sionul cel din Ierusalim, pentru că din Sion a început puterea isprăvilor lui Hristos şi a propovăduirii Evangheliei Lui". Se poate însă prin *toiagul puterii* să se înţeleagă şi Crucea, după Hrisostom, fiindcă ce altceva este mai puternică decât Crucea, care aşa lesne biruieşte şi doboară pe simţiţii şi gândiţii vrăjmaşi[6]?

---

[5] Şi Teodorit zice: „Deci zicerea *până* nu e însemnătoare de timp, ci e o însuşire a [idiom al] dumnezeieştii Scripturi, precum aceasta: *Eu sunt, şi până ce veţi îmbătrâni Eu sunt* (Is. 46: 4); şi arătat este că nu se poate alătura fiinţarea [existenţa] lui Dumnezeu cu bătrâneţea oamenilor, că, şi îmbătrânind ei şi sfârşindu-se, Făcătorul tuturor rămâne". Zice însă şi Hrisostom: „Auzind pe Proorocul zicând că Tatăl pune sub picioarele Fiului, să nu te tulburi, că nu de ca şi cum neputând Fiul s-au zis acestea. Că Pavel zice că Însuşi Hristos va pune sub picioarele Sale, că de obşte le sunt lucrările, şi pentru aceasta zice că *toate ale Mele sunt ale Tale, şi ale Tale ale Mele* (Ioan 17: 10)". Zice însă şi Eusebie: „În sfârşit, zice, lângă Mine împărăţeşte, şi cinstea şi slava cea de la Mine o ţine; să tacă însă cei ce acum prigonesc Biserica şi stau împotriva numelui Tău surpându-se, şi sub picioarele Tale să se supună, că va fi vreme când vei lua Împărăţia întreagă". Iar Isihie zice: „În viaţa aceasta, şi Tatăl supune Fiului, şi Fiul supune Tatălui omenirea. Iar când se va sfârşi veacul acesta, şi Dumnezeu Se va face toate celor ce sporesc întru toate, atunci, suindu-ne noi întru deplinătatea vederii şi a cunoştinţei, vom vedea pe Tatăl întru Fiul şi pe Fiul întru Tatăl. Pentru aceasta şi Domnul zicea că atunci va veni întru slava Părintelui Său (cf. Matei 16: 28)".

[6] Zice şi Teodorit: „Arată aici stăpânirea mântuitoarei Cruci, că prin aceea toată tabăra potrivnicilor o a supus; însă aceasta s-a înfipt în Sion". Adaugă însă Hrisostom zicând că toiagul acesta al Crucii tot pământul şi marea le-a întors [spre Dumnezeu] şi de multă putere a umplut pe apostoli: cu acest toiag ieşind ei, în toate părţile lumii au lucrat toate acelea, cu aceasta înconjurând ei, toate le-au biruit, luând stăpânirea de la Ierusalim. Iar

şi stăpâneşte în mijlocul vrăjmaşilor Tăi.

„Stăpâneşte, zice, Doamne Iisuse Hristoase, în mijlocul vrăjmaşilor Tăi, supunându-i şi stăpânindu-i, şi cu jugul evangheliceştilor Tale porunci trage-i sub Tine"; şi iată ce lucru de mirare* era acesta: că apostolii Domnului, deşi erau înconjuraţi din toate părţile de vrăjmaşi, cu toate acestea îi biruiau pe ei, după Teodorit, şi nu simplu, ci cu covârşire şi cu adăugire îi stăpâneau pe ei[7].

4. Cu Tine este începătoria* în ziua puterii Tale,

„În ziua aceea, zice, în care se arată puterea lui Dumnezeu, atunci cu Tine va fi începătură, adică la Tine va fi Împărăţia, căci aceasta nu-Ţi vine din afară, după Hrisostom, ci este unită cu firea Dumnezeirii Tale". Prin *începătorie* se poate înţelege şi Fiul lui Dumnezeu, ca Pricinuitor a toate, adică ca Făcător al tuturor, Care este nedespărţit împreună cu Tatăl[8]. Iar *ziua puterii* este cea dintâi

---

Atanasie împreună cu Eusebie prin *toiag al puterii* au înţeles cuvântul evanghelicesc ce s-a trimis, care pe toate neamurile le-a stăpânit". Şi Isihie zice: „Fiindcă toiagul are îndoită lucrare - că şi bate şi povăţuieşte -, pentru aceasta şi Crucea pe noi ne povăţuieşte şi pe demoni îi bate, drept care de nevoie s-a zis *toiag al puterii*, fiindcă lucrează unele ca acestea. Şi de unde l-a trimis pe acesta lui Hristos? *Din Sion*, zice, că acolo S-a jertfit pe Sineşi Cel Unul-Născut".

* παράδοξον = paradoxal.

[7] Zice însă Hrisostom: „Vezi proorocie care străluceşte mai mult decât soarele; că ce este zicerea *stăpâneşte în mijlocul vrăjmaşilor Tăi*? Este în loc de «în mijlocul Elinilor şi în mijlocul Iudeilor». Că aşa s-au sădit bisericile în mijlocul cetăţilor, aşa au stăpânit şi au biruit; aceasta este dovada strălucitei biruinţi: că în mijlocul vrăjmaşilor s-au ridicat jertfelnicele, ca oile în mijlocul fiarelor şi ca mieii în mijlocul lupilor. Şi nu a zis «biruieşte», ci *stăpâneşte*, ca aşa să arate că biruinţa ce s-a făcut nu a fost din tăbărâre de oşti, ci a fost stăpânire din poruncă, şi aşa stăpâneau apostolii, pe Hristos având întru Dânşii".

* ἀρχὴ, *trad. lit.*, în sens larg: putere, stăpânire, autoritate.

[8] Iar altul zice: „Prin aceasta însemnează vremea judecăţii, în care cu dumnezeiască putere toate le va judeca, venind cu îngerii Săi întru slava Părintelui Său". Şi Chiril însă zice: „Va veni însă ziua Aceluiaşi Care este din Tatăl şi are în Sineşi pe Tatăl, ca început neînceput al fiinţei Sale, care început îl zice cu osebire numai din zicerea *din Care*, pentru că este din Tatăl". [*Din Care* traduce pe ἐξ οὗ, adică din Care este/S-a născut/a venit. Textul de aici e luat din Tâlcuirea Sfântului Chiril la Ioan, la cuvintele: *La început era Cuvântul*. De notat e că zicerea *din Care* nu apare în textul grecesc de azi al Evangheliei lui Ioan, ci doar în textul evanghelic citat de Sfântul Chiril.] Iar Isihie înţelege prin *începătorie* Crucea lui Hristos, fiindcă întru dânsa s-a biruit începătorul (adică stăpânitorul şi împăratul lumii), aşijderea şi prin *ziua puterii* înţelege ziua Crucii (adică

venire a lui Hristos şi a nenumăratelor Lui minuni, ori cea a venirii sale celei de-a doua, după Teodorit, şi a trâmbiţei celei de pe urmă, care va scula pe cei morţi; că şi o venire şi alta a Lui este dovadă de o putere prea mare, după Hrisostom

întru strălucirile sfinţilor Tăi;

„Când va veni, zice, ziua puterii Tale, Doamne, şi a arătării Tale Celei dintâi, atunci vor străluci sfinţii Tăi"; că ce a fost mai strălucit decât apostolii, după Hrisostom, care alergau împrejur strălucind lumea şi luminând-o cu propovăduirea Evangheliei şi cu faptele lor bune? Aşa cum soarele străluceşte lumea cu razele sale, în acest fel au fost apostolii de străluciţi întru întâia arătare a Domnului şi în veacul acesta; dar mult mai strălucit va fi Domnul întru a doua Lui arătare şi în veacul viitor, când drepţii vor străluci ca soarele întru slava Părintelui lor, precum a zis Domnul (cf. Matei 13: 43). Că ori la arătarea cea dintâi a Domnului, ori la cea de-a doua, de vei înţelege zicerea aceasta, cu nimic nu vei greşi, că şi una şi alta este dovadă a unei mari puteri, după Hrisostom[9].

din pântece mai-nainte de luceafăr Te-am născut.

Zicerea *şezi de-a dreapta Mea* ce a zis-o mai sus, precum şi aceasta ce o zice aici, *din pântece mai-nainte de luceafăr Te-am născut*, acestea se zic dinspre faţa Tatălui către Fiul, precum au înţeles toţi în chip bisericesc, după Didim. Iar *toiagul puterii va trimite Ţie Domnul* şi *cu Tine este începătoria* se zic dinspre faţa lui David către Fiul. Iar zicerea *din pântece* arată adeverirea naşterii, după Hrisostom, Didim şi Sevir, şi că este de o fiinţă cu Tatăl, după Teodorit, pentru că cei ce se nasc, cu adevărat din pântecele născătorilor lor se nasc (deci arată prin aceasta că Domnul Fiu adevărat şi după fire este al Tatălui, şi nu fiu înfiat şi după har, precum zice Didim). Iar zicerea *mai-nainte de luceafăr* însemnează [vremea de] mai-nainte de a se face soarele, precum zice şi în Psalmul 71, *mai-nainte de*

---

venirea cea mare), pentru semnele şi minunile ce s-au făcut într-însa, că întru această zi a avut Domnul începătoria, adică Crucea, cu Sineşi, nu numai fiind pironit pe ea, ci şi pe umeri purtând-o. Aceasta mai luminat arătând-o, Isaia zice: *A cărui începătorie (adică stăpânire) s-a făcut pe umerii Lui* (Is. 9: 5), pe care, tâlcuind-o Teologul Grigorie, a zis: „Cu Crucea împreună Se înalţă".

[9] Iar Atanasie zice: „Zicerea *întru strălucirile sfinţilor Tăi* nimic altceva nu însemnează decât cetele sfinţilor Îngeri pe care ni le arată nouă, care în noaptea aceea în care S-a născut Hristos strigau: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu*". Iar Hrisostom: „*Strălucire* zice aici frumuseţile sfinţilor: că cine e mai strălucit decât Pavel? Şi cine mai lăudat decât Petru? Care înconjurau lumea mai mult decât soarele strălucind şi seminţele bunei-cinstiri arătând? Căci ca îngerii din ceruri pogorându-se, aşa erau neapropiaţi tuturor, că *nimeni*, zice, *nu îndrăznea să o oprească, ci poporul îi mărea pe ei* (Fapte 5: 13)".

soare rămâne [este] numele Lui. Dar ce, numai mai-nainte de soare L-a născut Tatăl? Ba, că şi în altă parte zice despre El: *Şi din veac şi până în veac eşti Tu* (Ps. 89: 2), şi măcar că nu numai din veac, ci şi mai-nainte de veac este, şi nu numai până în veac este, ci şi mai presus de veac şi fără de sfârşit. Deci ziceri ca acestea trebuie înţelese cu dumnezeiască cuviinţă, adică din ele trebuie să înţelegem că Fiul este mai-nainte de toate cele ce sunt, şi că este mai-nainte de veacuri; iar cei ce înţeleg *mai-nainte de luceafăr* că este acea noapte în care Fecioara a născut pe Hristos, rău înţeleg! Că trebuia să se zică nu numai mai-nainte de luceafăr, ci şi de răsăritul soarelui. Căci întotdeauna zicerea *mai-nainte de soare* însemnează simplu „mai-nainte de existenţa soarelui", precum şi prin „mai-nainte de răsăritul soarelui" se însemnează zorile[10].

---

[10] Iar Hrisostom zice: „A pomenit însă de pântece ca să arate adeverirea naşterii şi că din însăşi părinteasca fiinţă S-a născut Fiul; că şi noi, adeverirea naşterii din pântece o avem, iar lucrările cu mâinile le facem. Deci pântecele şi inima însemnează însuşirea [ceea ce e propriu, proprietatea] şi adeverirea". A zis însă şi Sevir: „Zicerea că *din pântece L-a născut* însemnează că e de o fiinţă, iar *mai-nainte de luceafăr* însemnează că e mai-nainte de veacuri". Şi Teodorit zice: „*Mai-nainte de luceafăr* însemnează că El este mai-nainte de vremi şi de veacuri, iar *din pântece* învaţă că este de aceeaşi fiinţă: «Că nu de aiurea, zice, ci din a Mea fiinţă S-a născut (pântecele înţelegându-se prin analogie): că precum oamenii din pântece nasc, şi cei ce se nasc au aceeaşi fire cu cei ce i-au născut, aşa şi Tu din Mine Te-ai născut, şi fiinţa Născătorului întru Sineţi o arăţi»". Iar după Atanasie: „*Mai-nainte de luceafăr* însemnează că chipul naşterii s-a închis oarecum în nearătare şi nepricepere şi ca-ntr-un întuneric adânc. Că ce este lucrul [acesta] cuviincios Dumnezeirii, de s-ar înţelege că Fiul S-a născut mai-nainte de luceafăr? Că dacă pentru vechime, cum nu ar fi fost mai bine a zice «mai-nainte de cer şi de pământ»?" [Categoriile temporale nu pot povesti în adevăr sau destul de bine modul şi vremea naşterii lui Hristos, dar, paradoxal, toate trimit cugetul către ceea ce este necuprins de acesta - naşterea din veşnicie, care veşnicie nu poate fi cugetată decât într-o măsură foarte mică, după omeneasca-cuviinţă.] După Nichita, şi acest fel de zicere are un înţeles oarecare, că zice Ioan în Apocalipsă despre Hristos: *Eu sunt rădăcina şi neamul lui David, steaua cea strălucitoare şi de dimineaţă* (22: 16). Deci dacă steaua cea de dimineaţă, adică din zori, este neam al lui David, arătat este că naşterea cea după trup a Mântuitorului s-a zis *luceafăr*, faţă de care naşterea cea din Dumnezeu a fost mai-nainte, precum una ca aceasta este ceea ce se zicea aici, adică «din Sinemi Te-am născut mai-nainte de arătarea Ta cea după trup», că zicerea *mai-nainte de luceafăr* asemenea este cu cea mai-nainte de întrupare". Şi Eusebie zice: „Eu însă ştiu, auzind pe oarecine, că în loc de *din pântece*, [Scriptura] cea Romanicească [în latină] a zis «din Mariam», pomenind anume de Născătoarea de Dumnezeu. De unde unii zic că aici s-a închipuit de Tatăl naşterea cea după trup a Unuia-Născut. Fiindcă cu a Sa putere mai presus de fire s-a lucrat naşterea. Iar zicerea *mai-nainte de luceafăr* este pentru că Domnul S-a născut noaptea şi mai-nainte de zori. Iar unora nu le place aceasta, zicând că Domnul nu la iconomia cea după trup, ci la naşterea cea după Dumnezeire a socotit psalmul acesta".

5. Juratu-S-a Domnul şi nu-I va părea rău [nu Se va căi],

Precum mânia, zicându-se la Dumnezeu, nu însemnează patimă, ci însemnează pornirea puterii celei pedepsitoare, aşa şi jurământul lui Dumnezeu însemnează adeverirea şi ceea ce negreşit are să fie, şi nu jurământul cel ce se face la noi, la oameni; iar *nu-I va părea rău* că nu va preface Dumnezeu, nici nu va schimba ceea ce a adeverit (precum de multe ori face la multe lucruri, prefăcând hotărârile sale pentru alte iconomii folositoare, precum a zis Teodorit). Şi ce s-a jurat şi cu adeverire a hotărât? Ascultă![11]

Tu eşti preot în veac după rânduiala lui Melhisedec.

Preot cu adevărat a fost Domnul după rânduiala lui Melhisedec, pentru că a împărţit apostolilor pâine şi vin la Cina cea de taină, precum şi Melhisedec a împărţit pâine şi vin lui Avraam şi celor împreună cu el, atunci când s-a întors de la lupta şi biruinţa ce a făcut-o asupra împăratului Hodologomor, precum se vede la capitolul 14 al Facerii. Şi este *preot în veac* Hristos fiindcă nici început de zile, nici sfârşit de viaţă nu are, după Dumnezeire, precum şi Melhisedec nu a avut început şi sfârşit, după istoria Scripturii, dar Melhisedec nu le are pe acestea pentru aceea că istoria Scripturii le-a trecut sub tăcere, şi n-a arătat din ce născători s-a născut şi când a murit, iar Hristos după adevăr nici început nu are, nici sfârşit[12].

---

[11] Zice însă şi Atanasie: „Jurământul este către Dumnezeu-Cuvântul, încredinţând pe cei ce aud, şi crezare dând fiecăruia, că ceea ce s-a făgăduit şi zis negreşit se va face". Şi Teodorit zice: „Acestea cu scumpătate le-a tâlcuit dumnezeiescul Apostol în Cartea cea către Evrei: arătând nemărginirea arhieriei acesteia, zice că preoţia levitică nu a primit făgăduinţele cu jurământ, iar aceasta s-a întărit cu jurământ. Aceasta însă o a zis omeneşte, că Dumnezeirea este neîmpărtăşită de patimi, că părerea de rău e şi ea patimă".

[12] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „După limba elinească, este [se zice despre] *Melhi* împăratul, iar *Sedec* înseamnă dreptate, iar *Salim*, pace. Şi să se vadă că, întru numirea sa, Melhisedec e îmbogăţit după amestecarea celor însemnate de cuvinte în numele lui, şi de aceea s-a zis împărat al dreptăţii şi al păcii". A zis însă şi Teologul Grigorie: „Se zice dar Hristos *Melhisedec* ca Unul fără maică, după naşterea cea mai presus de noi, şi fără de tată, după cea ca a noastră, şi ca fără de neam [genealogie], de neam de cel de sus – *că neamul Lui cine-l va povesti?* (Fapte 8: 33) – şi ca împărat al Salimului, adică al păcii, şi ca Unul Care a luat zeciuială de la Patriarhi, făcând vitejie asupra puterilor celor rele". Citeşte şi la capitolul al şaptelea al Cărţii celei către Evrei, unde Pavel minunat alegoriseşte în Hristos cele ale lui Melhisedec. Am subînsemnat însă şi eu destule la capitolul acesta, traducând tâlcuirea celei către Evrei. Iar Teodorit zice: „Melhisedec însă nu a fost preot al Evreilor, ci al neamurilor. Aşa şi Stăpânul Hristos, nu numai pentru Evrei, ci şi pentru toţi oamenii S-a adus pe Sineşi jertfă lui Dumnezeu. Aflăm însă despre Melhisedec că era şi preot şi împărat; deci dacă Hristos este după trup din David, iar

6. Domnul este de-a dreapta Ta, sfărâmat-a în ziua mâniei Sale împărați.

„Domnul, zice, va fi cu Tine, ajutându-Te ca pe un om", precum zice şi în Psalmul 15, *văzut-am mai-nainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta Mea este, ca să nu Mă clatin*. „Însuşi, zice Domnul, va zdrobi în Ziua Judecății pe necredincioşii împărați, şi hotărâtele munci cele veşnice [le va aduce]. Iar de va zdrobi pe împărați, cu mult mai vârtos va zdrobi pe ceilalți necredincioşi"[13].

7. Judeca-va întru neamuri, plini-va căderile, zdrobi-va capetele multora de pe pământ.

„Domnul va judeca, zice, neamurile, ori va judeca întru neamuri pe cei vrednici de judecată, şi va înmulți stârvurile (ori leşurile), pentru că va doborî spre folos, şi pe mulți va smeri", că ceea ce mai sus a zis osebit pentru împărați, aceasta acum, aici, o zice peste tot pentru ceilalți. Acestea însă se înțeleg nu numai pentru judecata din urmă, ci şi, după alt chip [alt înțeles], arată puterea cea de nesuferit a lui Dumnezeu, căci atunci când Dumnezeu urgiseşte, atunci zdrobeşte şi împărați şi toate celelalte le face[14].

David din Iuda, iar Hristos a luat arhieria după rânduiala lui Melhisedec, a încetat cu adevărat preoția levitică şi s-a mutat blagoslovenia preoției celei mai mari la seminția lui Iuda. Iar acum preoţeşte Hristos, Cel ce a odrăslit după trup din Iuda, nu aducând El ceva, ci fiind cap al celor ce aduc. Că trup al Său numeşte Biserica, şi prin aceasta preoţeşte ca om, iar ca Dumnezeu primeşte pe cele ce se aduc".

[13] Iar Isihie zice: „Vezi că zicerea *şezi de-a dreapta Mea* nu e arătătoare de vreun loc oarecare, ci de unire a Fiului cu Tatăl şi de asemănare după toate? Că dacă Fiul şade de-a dreapta, cum de zice iarăşi că Tatăl este de-a dreapta Lui? Iar zicând că *împărați va zdrobi în ziua mâniei* arată pe aceia care s-au adunat împreună împotriva Domnului şi asupra Unsului (adică Hristosului) Său, Irod adică, şi Pilat, Anna şi Caiafa şi cei împreună cu dânşii". „Ori prin *împărați*, după Didim, însemnează pe cei gândiți, adică pe începătoriile şi stăpânirile întunericului şi stăpânitorii lumii, care, zdrobindu-se, vor înceta de a mai fi vrăjmăşitori, stricându-se de Domnul în Ziua Judecății toată stăpânirea lor". Iar Teodorit zice: „*Domnul este de-a dreapta Ta* spune în loc de «nedespărțită ai Dumnezeirea cea unită»".

[14] Iar Hrisostom zice: „*Va judeca*, adică va osândi pe demoni, pentru cele ce au păcătuit şi au păgânătățit". „Nu a zis însă, zice Isihie, «va judeca neamurile», ci *va judeca* [κρινεῖ], adică va osândi pe Diavolul *întru neamuri*; că, văzând puterea lui întru neamuri şi înfruntând-o, l-a osândit. Şi a înmulțit stârvurile demonilor, că împreună cu el [cu Diavolul] şi pe oastea lui o a doborât. Că, îngropându-Se în pământ prin moartea Sa, şi moartea stricând-o, a zdrobit capetele gândiților balauri".

8. Din pârâu pe cale va bea, pentru aceasta va înălța capul.

După Hrisostom, prin aceste cuvinte David prooroceşte despre sărăcia* petrecerii şi a vieții lui Iisus Hristos, adică cum că El, ducând o viață simplă* şi fără prisosiri, va bea din pârâu şi din torentele ce curg în calea vieții acesteia; ori se înțelege prin aceea că, umblând în calea vieții acesteia, va bea din pârâu. Anagogic însă prin *pârâu* să înțelegi iarna, mulțimea şi puhoiul ispitelor, după Didim; iar prin *cale*, viața aceasta trecătoare şi hotarele ei, prin *băuturi* [*va bea*], împărtăşirea şi primirea ispitelor*. „Deci, zice, Hristos va bea, adică va cerca în viața Sa şi va suferi puhoi şi mulțime de ispite", *că prin ceea ce Însuşi a pătimit, ispitit fiind*, zice, *poate şi celor ce se ispitesc să le ajute* (Evr. 2: 18); însă pentru simplitatea şi smerenia aceasta şi pentru ispite Se va înălța şi Se va slăvi suindu-Se la cer şi şezând de-a dreapta lui Dumnezeu; iar sărăciile acestea nu numai că nu L-au vătămat cu nimic, ci şi L-au înălțat la înălțime şi slavă negrăită, după Hrisostom[15].

---

* Despre termenul grecesc folosit aici, vezi notele de la Psalmul 108: 15 şi Psalmul 102: 15.

* ἀπέριττον, întrucâtva sinonim cu termenul de mai sus, cuvântul de față aduce alte nuanțe: simplu, fără pretenții şi fără exagerări, fără a stârni de voie tulburări. Descrierea de aici se potriveşte cu zicerea lui Isaia (53: 2): *fără chip, fără frumusețe, ca să ne [facă să ne] uităm la El, şi nicio înfățişare [prin] care să ne fie drag.*

* Desigur nu şi căderea în ele, nici fuga de ele din pricina vreunor neputințe, precum la oameni, ci primirea lor spre biruire, spre pildă nouă. Deşi Hristos sfătuia undeva pe apostoli să se roage neîncetat ca să nu intre în ispită (cf. Luca 22: 40), căci e mai bine să fim acoperiți cu rugăciunea ca şi cu un scut, decât să cădem în ispite. Dar, după Apostolul Petru (cf. I Pt. 1: 6) şi alți apostoli, Dumnezeu îngăduie să dăm şi de ispite, căci cine oare se poate ruga neîncetat?

15 Adaugă încă Hrisostom şi acestea: „În felul în care-I era masa şi băutura - masa cu pâine de orz şi băutura apă din pârâu -, prin acesta, zic, a venit să ne învețe filosoficeasca dietă: pântecele a-l stăpâni, închipuirea [φαντασίαν; aici zice poate de închipuirile deşarte, de aparențele înşelătoare sau de fala de care se pot umple unii din osebite pricini] a o călca, mândria a o strica: «Că multă sărăcie, zice, va întrebuința înomenindu-Se, ca, celor ce se află pe cale, cu apă să le vindece setea»". Iar Teodorit zice: „Se pare însă că are şi o altă mai adâncă proorocie, că şi taina Patimii o însemnează. Că prin *pahar* îi este obicei a numi Patima, după ceea ce zice: *Treacă de la Mine paharul acesta* (Matei 26: 39). Iar *pârâu* îi numeşte pe Iudei, fiindcă câştigaseră dumnezeiescul har, dar nu s-au îndulcit de el pururea, precum şi pârâul, nu necurmată are curgerea apei, ci se alcătuieşte din ploile ce se nasc din nori, aşa şi Iudeii au avut vremelnic darul Legii, care se dăruia lor de prooroci ca de nişte nori. Deci în calea vieții acesteia trecătoare, paharul Patimii îl bea de la Iudei, cei ce ca paharul s-au uscat, lipsit fiind de toată umezeala. Asemenea cu aceasta [poate mai vârtos cu *că va înălța capul*] este şi ceea ce a zis Sfântul Apostol Pavel: *S-a*

PSALMUL 110

Aliluia.

salmul aceasta este de mulțumire[16].

1. Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea,

„Eu, zice, voi mulțumi Ție, Doamne, nu numai cu cuvinte, nici numai cu limba şi cu gura, ci şi cu toată inima mea, cu suflet înfocat şi prea osârduitor, şi cu gând luător-aminte, slobod fiind de toată grija cea lumească şi înălțându-mi mintea către Tine, şi voi mulțumi Ție atât pentru facerile Tale de bine cele făcute către mine, cât şi pentru cele ce le-ai făcut tuturor oamenilor; că această mulțumire a mea către Tine este o jertfă îndemânatică*. Aceasta este aducerea cea

---

smerit pe Sineşi, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe Cruce. Pentru aceasta şi Dumnezeu L-a preaînălțat pe El (Filip. 2: 8); iar ca Dumnezeu, nu smerit fiind S-a înălțat, ci înalt fiind, S-a smerit pe Sineşi, iar ca om, înălțimea ceea ce nu avea o a luat".

[16] Iar Atanasie zice: „Dinspre fața apostolilor se aduce psalmul acesta în chip mulțumitor, povestind ei câte şi ce fel de lucrări ale iconomiei Mântuitorului s-au făcut". Iar Teodorit dă socotință cum că psalmul acesta se aduce dinspre fața împăratului Iosafat ca laudă şi mulțumire către Dumnezeu pentru biruința ce a făcut asupra Moabitenilor, Ammanitenilor şi Idumeilor. Iar Hrisostom şi Origen zic că psalmul acesta şi cel următor cuprind câte slove are alfabetul evreiesc, adică cele 22 de litere. Drept care, şi literesc şi începătoresc se zice psalmul acesta [vezi şi nota noastră de la începutul psalmului următor]. Aceleaşi le zice şi Isihie: „Luminată cu adevărat e inscripția [suprascrierea] psalmului acestuia, că *aliluia* se tâlcuieşte laudă lui Dumnezeu. Are însă şi încă ceva, mai luminat, că Evreilor s-a scris după litere". Zică însă şi Ioan Litin în Psaltirea sa cea din nou tipărită: „Fiindcă stihurile psalmului acestuia sunt numai 10, pentru aceasta în stihurile lui cele 8 se pun două litere ale alfabetului evreiesc, câte una la fiecare stih, iar la cele 2 de pe urmă se pune câte trei litere ale aceluiaşi alfabet, şi aşa în aceste 10 stihuri se pun cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc".

* πρόχειρος, *trad. lit.*; cuvântul îl găsim în Scriptură doar la Pilde 11: 3. Mai liber s-ar putea traduce prin „jertfă de toată vremea, desăvârşită, gata întotdeauna spre laudă şi spre facerea de bine", deşi traducerea literală e şi ea în sine foarte sugestivă sau plină de înțeles pentru cei ce pot să înțeleagă.

lesnicioasă şi aceasta este o lucrare de nevoie trebuincioasă, care cu îndatorire se cere totdeauna de la noi de către Dumnezeu", după Hrisostom[17].

în sfatul drepţilor şi în adunare.
2. Mari sunt lucrurile Domnului,

„În sfatul, zice, şi în adunarea oamenilor celor ce cugetă drept, toate lucrurile Domnului sunt mari, adică cele ce le face lucrând minuni, atât cele vechi cât şi cele din urmă, lucrurile făcute prin zidirea lumii din ceea ce nu era întru a fi"; că zicerea aceasta se înţelege şi pentru minunile lui Dumnezeu, şi pentru făpturile Lui; pentru că cei ce cugetă drept, drepţii şi cei îmbunătăţiţi, adunându-se la un loc şi sfătuindu-se, adică socotind lucrurile cele de acest fel ale Domnului, nu află printre ele a fi vreunul cât de mic, nici nevrednic de Dumnezeu, Cel ce le-a făcut, ci toate li se arată lor că sunt mari şi că au mare şi adâncă socotinţă*, măcar deşi altora de multe ori li se pare că nu sunt astfel de mari, pentru strâmba şi înrăutăţita lor minte[18].

dovedite întru toate voile Lui.

Alt tâlcuitor însă a zis: „Zicerile cele de mai sus, lucrurile cele cu de-amănuntul ale lui Dumnezeu, acestea dar sunt gătite şi cu scumpătate săvârşite, adică sunt iscusite întru toate voile lui Dumnezeu, îndemnând pe cei pricepuţi şi înţelepţi să facă voile Lui". Că cine, văzând şi auzind acest fel de lucrări ale Domnului, nu se va îndemna spre a săvârşi toate voile Dumnezeului Celui ce face acest fel de lucruri? Din acestea omul cel înţelept înţelege că, cu adevărat,

---

[17] Iar Isihie a zis: „*Cu toată inima* a zis - ca nu cumva una din lucrările noastre să se mărturisească, iar alta să se abată spre păcat - dinspre [περὶ] care să ne mărturisim; nici pe vreun picior al sufletului nostru să-l mişcăm spre dreptate, iar pe celălalt să-l lăsăm în noroiul păcatelor, ci toată inima, Lui să o afierosim, Celui ce este ziditor şi făcător al ei, şi Care nu învredniceşte a primi dar pe jumătate făcut". Şi Hrisostom zice: „Aşa legiuieşte şi Moise, zicând: *Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi din tot cugetul tău* (Deut. 6: 5 etc.). Aici însă mi se pare că *mărturisire* zice mulţumirea. «Voi lăuda, zice, şi voi mulţumi» (La Nichita)".

* λογασριασμόν, adică sunt făcute cu bună-chibzuinţă şi iscusinţă.

[18] Unde a zis Hrisostom: „Nu se arată mari, ci de sineşi sunt mari, de vor avea deslușitor drept; căci şi soarele de sineşi este strălucit şi luminat, şi toată lumea o luminează. Dar celor ce bolesc de vederi, nu este astfel, iar soarele nu este cu vinovăţie, ci meteahna vine din boala aceluia. Pentru aceasta a zis şi Sirah: *Lucrurile Domnului sunt bune toate, şi toată trebuinţa, la vremea ei o va da. Şi nu se poate zice că aceasta e mai rea decât aceasta, că toate la vreme se vor cinsti* (Sirah 39: 33-34). Şi iarăşi: *Nu e cu putină a zice: Ce e aceasta? Pentru ce aceasta? Că toate spre folosul lor s-au zidit* (v. 32)".

Dumnezeu este Cel ce le face. Şi că Cel ce lucrează acestea este iubitor de oameni. Voile lui Dumnezeu sunt însă poruncile Lui cele făcătoare de viaţă[19].

3. Mărturisire şi mare-cuviinţă este lucrul Lui,

„Lucrurile Domnului, zice, sunt mulţumire şi laudă şi mare-cuviinţă"; nu lucrul acela e al Domnului, iar acela e osebit de al Lui, ci lucrurile Domnului sunt peste tot în tot pământul, fiindcă fiecare lucru este îndestul să pornească spre mare-cuviincioasă slavoslovie şi mulţumire lui Dumnezeu, Celui ce le-a făcut toată mintea cea cuvântătoare care Îl vede şi-L aude. Cu osebit chip însă, prin *lucrul Domnului* se înţelege înomenirea Sa[20].

şi dreptatea Lui rămâne în veacul veacului.

Această zicere o scrie David spre mângâiere, adică celor ce se nedreptăţesc, şi spre înţelepţirea şi îndreptarea celor ce nedreptăţesc. Că zice cum că dreapta judecată a lui Dumnezeu, veşnică fiind, aşteaptă şi pe cei ce nedreptăţesc şi pe cei ce se nedreptăţesc, ca celor ce se nedreptăţesc să le dea

---

[19] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Că aşa sunt săvârşite lucrările lui Dumnezeu, încât pun întru cei ce iau aminte prea limpede cunoştinţa cea despre El, în loc de cărţi făcându-se celor ce văd; şi ele învaţă nu numai cunoştinţa de Dumnezeu, ci şi buna rânduială". Iar Apollinarie, prin *lucruri ale lui Dumnezeu*, înţelege nu doar pe cele ce sunt zidire, ci şi minunile cele ce s-au făcut după osebite vremi şi chipuri; iar prin *voi ale lui Dumnezeu* înţelege virtuţile. Zice şi Teodorit: „Toate cele făcute de Dânsul, şi zidirea a toate şi iconomia, sunt de mare-cuviinţă şi mai presus de fire şi vrednice de cântare de laudă de la toţi oamenii; că *mărturisire* zice aici mulţumirea". Iar Isihie: „[Drept] lucru a lui Dumnezeu a stătut mântuirea noastră, despre care zice Hristos către Tatăl: *Lucrul pe care Mi l-ai dat Mie să-l fac l-am săvârşit* (Ioan 17: 4). Iar lucrul acesta oare oarecare îndoită facere: una adică din punerea noastră [πρόθεσις, sau: aşezarea/jertfa noastră, scopul, planul nostru] înaintea lui Dumnezeu, iar cealaltă e luată din iubirea de oameni a lui Dumnezeu; că lucrul nostru este a cere, iar apoi vine a da [δοῦναι, sau: iar al lui Dumnezeu a da]. Drept aceea, prin mărturisirile noastre, arătăm depărtare de la petrecerea cea rea, şi dorirea cea bună. Iar *marea-cuviinţă a lui Dumnezeu* este că celui ce e mare i se cuvine a milui pe cei mici, şi pe cei smeriţi a-i înălţa, încât lucrul lui Dumnezeu să se facă din amândouă părţile – şi din a Sa mare-cuviinţă adică, şi din mărturisirea noastră (La Nichita)".

[20] Iar Hrisostom zice: „Fiecare din lucrurile Lui este îndestul să trimită pe privitor la mulţumire, *că nu este cu putinţă a zice: Ce e aceasta? Şi pentru ce aceasta?* (Hrisostom pomeneşte şi mai sus de acest citat; a se vedea totuşi întreg cap. 39 de la Sirah.) Că şi noaptea şi ziua, şi foametea şi îmbelşugarea, şi viaţa şi moartea, şi toate cele ce se văd îndestulate sunt a ne deştepta spre slavoslovie. Că bine făcând, a îngrozit şi cu gheena: şi precum părinţii, şi bătând şi ocrotind, nu sunt mai puţin părinţi, aşa şi Dumnezeu".

odihnă, iar celor ce nedreptăţesc să le dea muncă. Ori zice că dreptatea lui Dumnezeu este veşnică, adică nestrâmbată şi neclătinată[21].

4. Pomenire a făcut minunilor Sale.

Adusu-Şi-a aminte şi *pomenire a făcut* şi celelalte ziceri de acest fel proorocii le iau la facerea de bine a lui Dumnezeu, precum am spus şi în altele. Zice dar David că „Domnul lucrează minunile Sale şi nu încetează de a face minuni în fiecare neam; ca prin minunile acestea să tragă la cunoştinţa Sa pe oamenii cei mai groşi cu mintea", precum a făcut astfel de minuni şi în vremea potopului, şi a amestecării limbilor, şi a arderii Sodomei, şi în vremea lui Avraam şi a lui Isaac şi a lui Iacov, precum unele de acest fel a făcut şi în Egipt, în pustie, în pământul făgăduinţei, în Babilon, după slobozirea din Babilon şi în vremea Macabeilor, şi mai ales precum a făcut astfel de minuni la venirea lui Hristos şi după venirea Lui, în vremea apostolilor şi a Mucenicilor şi a celorlalţi Sfinţi, şi până astăzi face minuni ca acestea, de obşte, în parte, prin case, prin cetăţi şi în toate părţile lumii, precum povesteşte Hrisostom[22].

Milostiv şi îndurat [este] Domnul,

„Domnul, zice, Cel ce face minunile cele de mai sus, este milostiv şi îndurat pentru că, miluind şi îndurându-Se spre oameni, face acestea voind veşnica lor mântuire".

hrană a dat celor ce se tem de Dânsul.

---

[21] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Deci nu te tulbura văzând oameni clevetindu-se, ispitiţi peste cuviinţă şi rău-pătimind, că judecata rămâne nemitarnică. Aşteaptă dar o hotărâre curată care dă fiecăruia după vrednicie. Iar de o cauţi pe aceasta acum, vezi să nu tragi asupra ta vreo hotărâre". Şi Teodorit zice: Nimic din cele ce se fac nu este nedrept, ci toate de Cel drept se împodobesc, că, în veac dreptatea întrebuinţând-o, pe toate le ocârmuieşte".

[22] Iar Apollinarie zice: „De toate cele din vechime pre-zise de prooroci aducându-Şi aminte Hristos, a plinit cele pre-zise; că aceştia cu Dumnezeiescul Duh mai-nainte spuneau descoperind cele ce urmau să se facă de El. Că acum zice Isaia: *Şi vor fi semne şi minuni în casa lui Israel* (Is. 8: 18)". Iar după Teodorit, ar zice şi împăratul Iosafat: „Că pomenire a făcut Dumnezeu de minunile cele din început, cele din vremea strămoşilor noştri, că prin biruinţa noastră ne-a adus aminte, precum Egiptenilor, că apa a acoperit pe Amaleciţi, cu întinderea mâinii lui Moise i-a înfrânt şi celelalte. Şi facerile de minuni cele mult-vestite, care de cei necredincioşi se socotesc neadevărate, adevărate le-a arătat".

Cineva s-ar putea nedumeri şi aici pentru ce zice David: căci cum dă Domnul hrană celor ce se tem de El, de vreme ce dă hrană şi celor ce nu se tem de El? Noi însă, dezlegând nedumerirea, răspundem zicând că *hrană* aici David zice pe cea sufletească şi cuvântărească şi duhovnicească, adică pâinea cea cerească, care mai cu osebire o dă Domnul numai celor ce se tem de El. Prin *hrană* însă se poate înţelege şi Cina cea de Taină a Trupului şi sângelui Domnului; ori Prooroc-împăratul zice aceasta fiindcă Dumnezeu hrăneşte de multe ori cu simţitoarea hrană pe cei ce se tem de El atunci când se află în nevoie şi în lipsă, precum l-a hrănit pe Ilie, pe Daniil, pe poporul Evreilor şi pe mulţi alţii, după Didim[23].

5. Aduce-Şi-va aminte în veac de Aşezământul de Lege al Său;

Evreii tâlcuiesc zicerea aceasta zicând că Dumnezeu Şi-a adus aminte de Testamentul Său, adică că a lucrat şi nestrămutat a făcut Testamentul Său, care cuprinde cele despre înmulţirea seminţiei lui Avraam şi despre moştenirea pământului făgăduinţei. Iar noi, Creştinii, tâlcuim zicând că zicerea aceasta este proorocie despre Hristos, după Apollinarie: deci Dumnezeu Îşi va aduce aminte în veacul cel cuvenit de Testamentul pe care l-a dat lui Avraam şi celorlalţi Patriarhi, zicând că *întru sământa Ta* (adică întru Hristos) *se vor blagoslovi toate neamurile* (Fac. 22: 18).

tăria lucrurilor Sale o a vestit poporului Său.
6. Ca să le dea lor moştenirea neamurilor;

Poporului celui vechi al Evreilor a arătat adică Dumnezeu tăria lucrurilor Sale, adică puterea în lucrări, prin minunile ce se făceau atunci, dar noului popor al Creştinilor i s-a arătat tărie în lucrări prin minunile cele ce se fac în toate zilele după ce El S-a făcut Om. Dar pentru ce a făcut aceasta? Ca Evreilor să le dea pământul făgăduinţei, în care mai-nainte locuiau neamurile, iar nouă Creştinilor să ne dea şi pământul făgăduinţei, şi pe cel al celorlalte neamuri, câte le-au stăpânit adică împăraţii Creştinilor[24].

---

[23] Pentru aceasta, şi cuvintele acestea ale lui David potrivit se zic de preot în mulţumirea cea după masa prânzului.

[24] Isihie zice: „Această tărie cutezând apostolii, mergeau în toate neamurile propovăduind, şi au primit moştenire pentru ostenelile lor tot pământul, întorcându-l către Dumnezeu cu cuvintele lor". Iar Atanasie zice: „Apostolicească ceată, zice, a spus poporului celui chemat la credinţă tăria lucrărilor lui Hristos, adică cum că aceste lucrări pururi le face cu însăşi tăria Sa".

lucrurile mâinilor Lui, adevărul și judecata.

Prin *mâinile Tatălui*, unii au înțeles pe Fiul și pe Sfântul Duh, fiindcă sunt făcătoare ale tuturor, iar acestea sunt: ale Sfântului Duh, adică adevărul - că a zis Domnul: *Acela* (adică Mângâietorul) *vă va povățui pe voi la tot adevărul* (Ioan 14: 13) - iar lucru al Fiului este judecata - că *toată judecata*, zice, *o a dat Fiului* (Ioan 5: 22); că acestea două, *adevărul și judecata*, Scriptura de multe ori le pomenește la Duhul Sfânt și la Fiul. Ori zice că lucrările lui Hristos sunt adevărate și nu după nălucire; și *drepte*, adică pline de dreptate și de dreaptă-socoteală [discernământ] și de iconomie, după Didim. Pentru aceasta, despre Dânsul a zis și Isaia: *Va scoate adevărul și judecata* (42: 3). Iar Hrisostom, tâlcuind zicerea aceasta, arată că Scriptura de multe ori numește *adevărul* iubirea de oameni, după care însemnare trebuie să înțelegem că lucrările lui Dumnezeu sunt pline de iubire de oameni și de dreptate, pentru că Dumnezeu totdeauna și pretutindeni pe acestea două le amestecă; căci de ar întrebuința singură iubirea de oameni, am cădea cu toții în lenevire, și iarăși, de ar întrebuința singură dreptatea, am pieri cu toții și niciunul nu s-ar mântui, după Hrisostom.

7. Credincioase toate poruncile Lui,

Poruncile Domnului sunt vrednice de a fi crezute[25]; ori, fiindcă a zis *toate poruncile Lui*, întâi* sunt poruncile fapturii, pe care le păzesc [țin] cerul, soarele, luna, stelele, ziua, noaptea, vremile, munții, pământul, râurile, iezerele, izvoarele, copacii, ierburile și, peste-tot-cuprinzător [în chip universal], toate cele neînsuflețite și cele însuflețite și necuvântătoare*. Iar al doilea sunt cele sădite din

---

[25] Zice însă Hrisostom: „Ce vrea să zică *credincioase*? Adevărate, dăinuitoare. Că de s-ar și călca, urmează pedepsele, iar ele nu se clatină. De le-ar călca și oamenii, Dumnezeu însă, pentru dânsele, va izbândi, ca să nu zici, rogu-te, că spre îngrozire s-au zis cele zise ori că cu covârșire [ca simple hiperbole]; că nimeni, dând lege, nu zice numai spre îngrozire, ci și spre înțelepțire". A zis însă și Marele Vasile: „Iar deși sunt credincioase toate poruncile Lui, arătată cădere din credință este și prihană de mândrie, ori de ar strica cineva ceva din cele scrise ori de ar adăuga ceva din cele ce nu sunt scrise".

* Sau primul rând sau tip de porunci. E demnă de luat aminte această împărțire a poruncilor. Sfântul Apostol Pavel, referindu-se la același lucru, scrie în Epistola către Romani 2: 15 de τὸ ἔργον τοῦ νόμου (lucrul, fapta legii sau, având în vedere contextul discursului paulin, manifestarea și dovada practică a legii în viața păgânilor). Prin urmare, putem vorbi de un fel de așezământ special de lege urmat în chip lucrător prin „porunci" de păgâni.

* Se referă, credem, pe de-o parte, la natură în general, iar pe de altă parte la viețățile cele însuflețite dar iraționale, adică dobitoacele.

început în firea oamenilor, pe care le păzesc chiar și păgânii, cei ce nu au lege scrisă. Iar al treilea sunt cele scrise în legea cea dată prin Moise. Iar al patrulea și cel de pe urmă sunt poruncile Evangheliei, care sunt credincioase, adică adevărate și nemișcate. Pentru că, deși oarecari porunci ale Legii celei vechi a lui Moise s-au schimbat cu Legea cea nouă a Evangheliei, s-au schimbat însă într-un bine mai înalt, pe care nimeni nu-l poate stinge. Că a zis Domnul: *Amin zic vouă, până ce va trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă nu va trece din Lege* (adică din cele zece porunci) *până ce nu se vor face toate* (Matei 5: 18). Și iarăși: *Cerul și pământul vor trece, iar cuvintele Mele nu vor trece* (Matei 24: 35).

întărite în veacul veacului, făcute întru adevăr și întru dreptate.

„Poruncile Domnului, zice, sunt întărite și veșnice și nemișcate și nicio minciună nu se află într-însele, nici strâmb sau nedrept", după Hrisostom. Și altfel, prin *adevăr* se înțelege luminarea și curățirea, iar prin *dreptate*, dreapta croire*, pentru că toate poruncile Domnului sunt adevărate și limpezi și învață cum se cuvine ca cineva să umble pe calea cea dreaptă a faptei bune[26].

8. Izbăvire a trimis poporului Său; poruncit-a în veac Așezământul de Lege al Său.

„Tatăl, zice, a trimis pe Fiul, adică pe Hristos, izbăvire și slobozire poporului Său". *Că a binevesti săracilor*, zice, *M-a trimis pe Mine, a propovădui robilor slobozire* (Is. 61: 1), și iarăși: Că *Acesta va mântui pe poporul Său de păcatele lor* (Matei 1: 21). Și Pavel a zis: *Care S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu și Dreptate și Sfințenie și Izbăvire* (I Cor. 1: 30)[27]. „Tatăl, zice, a

---

* ὀρθοτομίαν. Altfel spus: prin dreptate se înțelege dreapta croire a căii de urmat sau îndreptarea ei (trecând peste toate piedicile).

[26] Iar Didim zice: „Pentru ce *întărire*? Pentru că poruncile lui Moise au fost vremelnice, iar cele ale Evangheliei, statornice, nu numai în veacul acesta, ci rămânând și în cel viitor". Iar Hrisostom zice: „Ce este *întru adevăr și dreptate*? Nimic strâmb sau sucit nu este într-însele, nimic neluminat, nimic pentru vreun hatâr oarecare sau spre ură, ci toate spre folos".

[27] Zice însă Isihie: „*Izbăvire* zice pe ceea ce s-a facut prin Mântuitorul, despre care și Zaharia, atunci când Se zămislise Hristos, proorocind nașterea Lui, zice: *Bine este cuvântat Domnul Dumnezeul lui Israel, că a cercetat și a făcut izbăvire poporului Său* (Luca 1: 68)". Și Didim zice: „Izbăvirea aceasta nu e a ta, ci a Celui ce a zis că *Fiul omului nu a venit ca să I se slujească, ci ca să slujească și să-Și dea sufletul Său plată de izbăvire în locul multora* (Marcu 10: 45). *Că prin scump sângele Lui ne-am izbăvit din zadarnică petrecerea noastră cea din Părinți predanisită*, după Verhovnicul Apostol (I Pt. 1: 18-19)".

rânduit în veac noul şi evanghelicescul Său Testament, ori veşnicul Lui Testament". *Că voi da vouă*, zice, *Testament veşnic* (Is. 55: 39, fiindcă Testamentul lui Dumnezeu cel dat prin Moise a fost vremelnic, după partea slovei, adică ceea ce se vede, şi după închipuirea şi umbrirea Noului Testament pe care o cuprindea. Căci atunci când a venit Cel Nou, Cel Vechi a încetat.

9. Sfânt şi înfricoşător este numele Lui;

„Numele lui Hristos, zice, este *Sfânt* cu adevărat, fiindcă face nenumărate minuni, şi *înfricoşător*, fiindcă goneşte demonii şi vindecă patimile". Iar de este Sfânt, apoi trebuie guri sfinte ca să-l zică şi să-l slavoslovească[28].

începutul înţelepciunii este frica de Domnul.

10. Iar înţelegerea [priceperea] este bună tuturor celor ce o fac pe dânsa;

„Izvor şi rădăcină, zice, şi pricină (adică obiect) a înţelepciunii este frica de Domnul", fiindcă, după Teologul Grigorie, aceasta este unde este ţinerea poruncilor, iar unde este ţinerea, urmează curăţia, iar unde e curăţie, se află iluminare, iar iluminarea este plinirea dorinţei[29]; „celor ce fac* înţelepciunea şi o

---

[28] Zice însă şi Hrisostom: „*Sfânt* este numele Lui şi înfricoşător, adică plin de multă înspăimântare şi mirare. Iar de este înfricoşător numele Lui, cu atât mai vârtos fiinţa Lui. Acest nume întrebuinţându-l apostolii, lumea toată o au îndreptat; acesta şi David în loc de armă întrebuinţându-l, pe acel înfricoşător [poate pe Goliat] l-a doborât; prin acesta nenumărate lucrări s-au isprăvit şi prin acesta ne învăţăm sfinţita şi tainica slujire [μυσταγωγίαν]". A zis însă şi Isihie: „*Sfânt* adică, că *Uns* se numeşte, iar ungerea Domnului este plinirea a toată sfinţenia, despre care zice Ioan: *Şi voi ungere aveţi de la Cel Sfânt* (I Ioan 2: 20), iar *înfricoşător*, pentru că I se zice şi Judecător. *Că Tatăl*, zice, *pe nimeni nu judecă, ci toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22)". Şi Teodorit zice: „Celor ce cred, Sfânt este şi prea dorit şi izvorând venirea bunătăţilor, iar celor ce nu cred şi care trăiesc în călcare de lege îi osândeşte şi-i munceşte".

[29] Iarăşi zice Teologul Grigorie: „Ce este *începutul*? Izvor, rădăcină, pricină. Că ceea ce este temei şi temelie spre isprăvire este evlavia, şi, cum ar zice cineva, scutecele cele dintâi, şi cele elementare (slovele). Că, începând de la vedere, trebuie să ajungem la frică şi, cu frica începând şi curăţindu-ne şi, ca să zic aşa, subţiindu-ne, să ne ridicăm la înălţime (La Nichita)". Iar Teodorit zice: „Prin *înţelepciune* nu zice buna-limbuţie, ci cunoştinţa celor dumnezeieşti. Deci frica este pentru cei ce se introduc [începători], iar celor desăvârşiţi, avuţia iubirii".

* ποιοῦσι, *trad. lit.* Cum adică fac înţelepciunea? Urmând celor de mai sus, zicem că şi-o pricinuiesc sau o dobândesc cu frica de Dumnezeu pe care o iau din lucrarea poruncilor, sau chiar de-a dreptul prin lucrarea poruncilor. Aceasta pare că o vădeşte şi tâlcuirea v. 1 din psalmul următor.

lucrează şi o dobândesc, acelora, zic, li se dă înţelegere bună", pentru că este înţelegere rea, despre care s-a scris: *Sunt înţelepţi întru a face rău* (Ier. 4: 22). Ori se înţelege şi altfel, anume că înţelegerea e bună, adică folositoare, însă nu celor ce simplu o au pe ea, ci celor ce o folosesc în fapte şi în cuvinte bune[30].

lauda Lui rămâne în veacul veacului.

„Lauda, zice, şi slavoslovia lui Hristos rămâne veşnică şi nesfârşită între îngeri şi între oameni", pentru aceasta dar se cuvine şi noi a lăuda şi a mulţumi totdeauna[31].

PSALMUL 111

Aliluia.

u socotesc că precuvântarea [prologul] şi începutul psalmului acestuia este una cu sfârşitul psalmului de mai-nainte. Pentru aceasta şi psalmul

---

[30] Iar altul zice, împreună cu Teodorit: „Aşa se face dumnezeiasca frică începătură de înţelepciune introducătoare; fiindcă iarăşi, aici, *înţelepciune* nu zice pe cea în graiuri, ci pe cea în lucruri, nu buna-limbuţie, cunoştinţa celor dumnezeieşti. Fiindcă şi cei din afară, aceasta au hotărât că este înţelepciune: deosebirea [priceperea] dumnezeieştilor şi omeneştilor lucrări, iar meşteşugul acesta îl învăţăm din frica de Dumnezeu, răutatea pierzând-o, fapta bună sădind-o şi către cer mutându-ne. Că ce este mai înţelept decât un suflet ca acesta? Nu ajunge însă cunoştinţa, după acelaşi Teodorit, ci trebuie şi vederea lucrărilor de făcut [cunoştinţa lucrurilor e deşartă fără vederea sau înţelegerea lor duhovnicească cu simţurile sufletului]; şi se cuvine ca cel ce s-a învrednicit de dumnezeiasca pricepere, cu lucrurile să-şi arate cunoştinţa, şi aşa adevărata şi întâia înţelepciune să o isprăvească. Iar aceasta este nu priceperea care străluceşte prin cuvânt, ci ceea ce se vădeşte prin fapte, *că priceperea este bună*, zice, *tuturor celor ce o fac pe ea*, şi nu celor ce o propovăduiesc, adică celor ce o arată prin fapte, şi nu celor ce o vestesc prin cuvinte, că nu îl caută numai pe auzitorul legii, ci şi pe făcătorul ei (La Nichita)". Zice şi Eusebie: „Priceperea e bună atunci când se săvârşeşte cu fapte. Pentru aceasta, nu a zis simplu «priceperea este bună», ci şi *tuturor celor ce o fac pe ea*". „Că celor ce fac pricepere, după Didim, nestrăină de fapta bună, aceasta este folositoare, din care folos înţeleg binele ei".

[31] Zice şi Hrisostom: „Care *laudă*, spune-mi? Mulţumirea, slavoslovia cea prin fapte". Şi Eusebie: „Sfârşitul celor fericiţi este a fi către Dumnezeu şi a sta înaintea Lui şi a se zăbovi cu singură cuvântarea de Dumnezeu [teologia] şi lauda Lui". Iar Didim zice: „Aceasta e potrivită teologilor să o zică, că lauda Lui adică, teologhisindu-se, rămâne în nemărginire; şi fiindcă Cel ce Se laudă este nemuritor, negreşit că şi lauda [adusă] Lui e fără sfârşit, ca una ce petrece întru toţi vecii".

acesta are aceeaşi suprascriere ca şi celălalt, ca o parte a aceluia; că sfârşitul aceluia zice: *Începutul înţelepciunii este frica de Domnul*; iar începutul acestuia zice: *Fericit bărbatul care se teme de Domnul*. Zic unii, precum Hrisostom şi Origen, că psalmul acesta cuprinde cele douăzeci şi două de litere ale limbii evreieşti, iar începuturile stihurilor psalmului acestuia au în Scriptura evreiască literele evreieşti ale alfabetului, iar psalmul trecut cuprinde numărul acelorași litere, precum am zis; de aceea, şi acesta se zice începătoresc* şi alfabetic, după Origen; iar fiindcă literele evreieşti ale alfabetului sunt în număr de douăzeci şi două, iar stihurile psalmului acestuia sunt numai zece, pentru aceasta, la fiecare stih din cele opt, se pun două litere din alfabet, precum zice Litinos în de curând tipărita lui Psaltire; şi aşa, în zece stihuri, se cuprinde alfabetul evreiesc, precum am zis şi la psalmul trecut; se vede însă că psalmul acesta se scria cu literele alfabetului evreiesc pentru că grăieşte despre cele moraliceşti[32].

1. Fericit bărbatul care se teme de Domnul,

În psalmul trecut, David a zis că frica de Domnul face înţelept pe cel ce o are – *începutu înțelepciunii este frica de Domnul* –, iar la acesta zice că frica Domnului face fericit pe cel ce se teme de El - *fericit bărbatul care se teme de Domnul*; însă nu e fericit cel care simplu se teme de Domnul, pentru că în acest chip şi demonii se tem, ci cel ce se teme de Dumnezeu pentru ca să păzească poruncile Lui, că simpla frică de Dumnezeu este o frică goală şi moartă, iar frica care face pe om să păzească poruncile lui Dumnezeu, aceasta e frică lucrătoare şi vie[33].

---

* στοιχείωσιο, adică în ordinea literelor care pun început fiecărui stih.

[32] Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta aduce învăţătură despre buna-cinstire de Dumnezeu celor ce o voiesc". Iar alţii zic că psalmul acesta este aproape o tâlcuire a zicerii aceleia a Apostolului Pavel, care zice: *Iar buna-cinstire de Dumnezeu la toate e folositoare, având făgăduinţa vieţii acesteia de acum şi a celei viitoare* (I Tim. 4: 8), care făgăduinţe sunt aici împreună-adunate.

[33] După Marele Atanasie: „Bărbăţia nu e virtute a trupurilor, ci a sufletelor, unde nu este parte bărbătească şi femeiască; că toate (sufletele adică) cele făcute după chipul lui Dumnezeu au aceeaşi închipuire [τύποσ = arhetip, model, conţinut; adică: au aceleaşi însuşiri, după chipul lui Dumnezeu, ca arhetip al lor] şi se împărtăşesc de aceeaşi fire; pentru aceasta nu către trupuri se desluşeşte cuvântul, ci se uneşte către [e legat de] alegerea cea slobodă a sufletului, că multe femei, mai neputincioase fiind cu trupul, cu toate acestea însă, cu credinţa sufletului s-au făcut mai viteze decât bărbaţii, precum Suzana asupra judecătorului, precum Iail [sau Iaela] asupra lui Sisara; încă şi la începutul psalmilor, Duhul Sfânt, povestind obşteasca fericire a tuturor în Hristos, îi statorniceşte bărbatului aceasta, zicând: *Fericit bărbatul*...; şi nu în zadar, ci pentru că nu socotea pe femei străine de această făgăduinţă, şi că nu numai bărbaţilor li se potriveşte aceasta, ci,

întru poruncile Lui va voi foarte.

„Cel ce se teme de Dumnezeu, zice, acela se va bucura şi se va veseli întru poruncile Lui, că aceasta înseamnează zicerea *va voi foarte*; că şi în altă parte arătând David îndulcirea ce o are de poruncile Domnului, zicea: *Ridicat-am mâinile mele către poruncile Tale pe care le-am iubit* (Ps. 118: 48); şi iarăşi: *Cât de dulci sunt gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea gurii mele* (Ps. 118: 103)”[34].

2. Puternică pe pământ va fi seminţia lui; neamul drepţilor se va binecuvânta.

„Seminţia celui ce se teme de Domnul, zice, se va face puternică pe pământ, fiindcă se împuterniceşte de Dumnezeu [împotriva] celor ce-i supără şi-i bântuiesc”. Iar *seminţii ale lui* sunt ucenicii şi următorii faptei bune, după Isihie, şi cei ce păzesc asemănarea şi curăţia lăudatei lui petreceri şi care moştenesc

---

ştiind că una este virtutea bărbăţiei, pentru aceasta a folosit obştesc nume de oameni, zicând *fericit bărbatul*, pentru ca, de la bărbăţie numindu-se numirea bărbatului, bărbaţii şi femeile să socotească fericirea de obşte; aşa şi aici, nu numai pe bărbat fericeşte, ci cu numele bărbăţiei cuprinde şi femeile (La Nichita)”. [Tot astfel, adeseori, când se pomenea un număr mai mic sau mai mare de oameni, Sfânta Scriptură pomenea doar numărul bărbaţilor, neînsemnând prin aceasta că femeile n-au fost luate în seamă, dimpotrivă, ele participau ca şi bărbaţii la o lucrare sau alta, fiind luate în seamă de Dumnezeu, chiar dacă nu erau pomenite cu numărul. De aici şi Apostolul Pavel zice în Gal. 3: 28 că în Hristos nu mai e nici bărbat, nici femeie, căci fiecare are aceeaşi haină – Hristos.] Iar Eusebie zice: „Când David obişnuia să numească pe cel ce se teme de Domnul, numea pe tot cel ce din neamuri s-a apropiat de Dumnezeu; că în Psalmul 134, după Israel şi Aaron şi Levi, cheamă spre laudă pe cei ce se tem de Domnul. Drept aceea, şi în psalmul acesta, cel ce se fericeşte nu poate fi altul decât poporul cel din păgâni ce s-a apropiat de Dumnezeu, pe care îl numeşte [zicând] că se teme de Domnul. Iar unul ca acesta nu va fi şi fericit de nu va urma pe cea dintâi – adică a voi foarte întru poruncile Lui: că şi demonii se tem de Dumnezeu după o frică goală de cunoştinţă”.

[34] Iar Hrisostom zice: „Cum s-ar face *să voim foarte întru porunci*? Când cu scumpătate, şi ne temem, şi iubim pe Dumnezeu. Că a zis *întru poruncile Lui va voi foarte* şi nu «poruncile Lui va face», căutând ceva mai mult. Dar ce e aceasta, a le face adică pe ele cu osârdie [προθυμίας]? A fi noi iubitori de ele foarte; a le iubi nu pentru plata ce se află pentru ele, ci pentru Cel ce l-a pus, nici pentru frica Gheenei, nici pentru îngrozirea muncii, nici pentru făgăduinţa Împărăţiei, ci pentru Cel ce le-a legiuit cu toată osârdia să plinim poruncile. Că greutate nu o face firea lucrurilor, ci a obişnuit a o face lenevirea celor mulţi, că, dacă cineva ar primi dumnezeieştile porunci cu osârdie, va vedea că sunt uşoare şi lesnicioase chiar şi cele [ce par că sunt] aspre”.

[primesc], ca pe o moştenire, faptele bune ale învăţătorilor lor. Se va lăuda însă seminţia celor drepţi cu inima de către seminţia celor nespurcaţi, dar şi a celor drept cugetători[35].

3. Slavă şi bogăţie în toată casa lui, şi dreptatea lui rămâne în veac.

„Slavă, zice, de la Dumnezeu şi bogăţie întru faptele bune se vor afla în casa omului care se teme de Dumnezeu", după Hrisostom. Ori: „*Slavă* se va da lui de la acei oameni care îl cinstesc pentru faptele lui bune; iar *bogăţie*, pentru că se îmbogăţeşte din acele bunătăţi ce le va câştiga, că şi acestea le va lua ca dar când va voi, pentru credinţa şi îndrăzneala ce o are către Dumnezeu; dar şi *dreptatea* lui, adică fapta lui bună, care-l face drept, va rămâne nestricată după moarte împreună cu dânsul în veacul ce va să vie"[36].

---

[35] De unde a zis Hrisostom: „Adică este cu putinţă ca şi mai-nainte de ducerea de aici, şi mai-nainte de cercarea bunătăţilor de acolo; ca virtutea să-şi aibă adică în sineşi răsplătirea şi mai-nainte de darurile nevoinţelor; şi de este mai statornică decât piatra, şi decât diamantul mai tare, pentru cele ce a lucrat este cu putinţă a dobândi răsplătire în pământul celor blânzi". Iar Teodorit zice: „Fiindcă aceasta se părea vrednică de iubit oamenilor din acea vreme, acest dar Se făgăduieşte să-l dea celor ce se tem de El. Pe care cu adevărat l-a şi dat: pentru Avraam – lui Israel; pentru David – celor dintr-însul; iar pentru Israel – strănepoţilor, măcar că s-au făcut şi călcători de lege". Zice însă şi Didim: „Omul cel ce se fericeşte - fiindcă are frica de Dumnezeu ca sământă, pe care o seamănă în pământul cel bun, în inima sa cea osârdnică şi bună - este cu putinţă a aduce rod însutit; iar seminţele celor răi, care seamănă în trup materialnic şi pământesc, le vor fi lor neputincioase, pentru aceasta vor şi secera din trup stricăciune [φθαρόν = pervertire, ruină]; iar celor ce seamănă întru Duhul, puternică le e sământă, de unde şi vor secera viaţă veşnică".

[36] Zice însă Hrisostom: „Ştie Scriptura a numi bogăţie pe cea în lucrurile cele bune, precum atunci când zice: *Să se îmbogăţească în fapte bune* (I Tim. 6: 18). Şi iarăşi: *Ori lumea, ori viaţa, ori cele de acum, ori cele viitoare, toate ale noastre sunt* (I Cor. 3: 22). Văzuşi mărime de bogăţie? Că aceasta este cu adevărat bogăţie, precum cealaltă lume: pustie de bogăţie, de lucruri. Şi, tot astfel, cine era mai bogat decât apostolii, cărora ca din izvoare de apă toate le curgeau, iar bogăţia banilor pe ei nu-i stăpânea? Dar mai ales acest lucru este bogăţie: a nu avea trebuinţă de bogăţie. Şi încă *slavă* aveau, cea de la Dumnezeu, că şi aceasta le urma, după făgăduinţă, şi li se adăuga". Iar alt tâlcuitor, în loc *dreptate*, a zis „milostenia lui rămâne în veac", „că astfel este puterea milosteniei, după Hrisostom, fiind lucru nemuritor şi nestricat şi care niciodată nu se poate stinge, că toate cele omeneşti se trec, iar puterea milosteniei cu omul împreună-călătoreşte, care şi pentru aceasta [om] al dreptăţii şi al milosteniei s-a numit, şi că rămâne nemuritor în veac, de nicio greutate a vremilor vătămându-se, ci în veacul cel viitor împreună-zăbovind, ori mai-nainte călătorind şi sălăşluiri gătind". Iar Atanasie zice: „Şi slava şi bogăţia celui ce se teme de Dumnezeu să nu se socotească a fi din cele trecătoare, că la sfinţi nu se află

4. Răsărit-a întru întuneric lumină drepţilor; Cel îndurat, milostiv şi drept [este].

„Dumnezeu, zice, celor ce sunt în întunericul ispitelor şi necazurilor le-a răsărit lumină de slobozenie şi de mângâiere". Ori se înţelege că „Hristos a răsărit din pământ lumină şi adevăr celor ce se află întru întunericul rătăcirii". Pentru aceasta şi zicea: *Eu sunt lumina lumii* (Ioan 8: 12); însă lumina aceasta a răsărit celor drepţi, adică celor ce pot să cugete drept, pentru că aceştia sunt cei ce cunosc lumina cea de acest fel[37]. „Dumnezeu, zice, este *milostiv şi îndurat*, fiindcă este bun, iar *drept*, fiindcă este Judecător". Vezi însă şi tâlcuirea ce am făcut-o Psalmului 100, adică acolo unde zice: *Milă şi judecată voi cânta Ţie, Doamne*[38].

---

niciun lucru de acest fel". Şi Teodorit zice: „Şi aceste făgăduinţe le face ca şi către cei încă nedesăvârşiţi, care nu pot ajunge la cele mai desăvârşite; că pe cei desăvârşiţi Stăpânul Hristos cele dimpotrivă îi învaţă, zicând: *Să nu câştigaţi aur, nici argint, nici aramă la brâiele voastre, nici să aveţi traistă pe cale, nici încălţăminte, nici toiag* (cf. Matei 10: 10, 11). Şi iarăşi: *Cel ce nu se va lepăda de toate bogăţiile sale nu poate fi ucenicul meu* (Luca 14: 33). Tot aşa lui Solomon a adus slavă şi bogăţie, aşa fiilor lui Israel a dăruit bogăţia Egiptenilor". Şi Didim zice: „Aceasta să o înţelegi auzind pe Pavel zicând: *Săraci, dar pe mulţi îmbogăţind, nimic având, şi toate avându-le* (II Cor. 6: 10). Că cine s-ar putea face mai bogat decât moştenitorul lui Dumnezeu şi împreună-moştenitorul lui Hristos?"

[37] Iar Teodorit zice: „Uneori Scriptura numeşte *întuneric* necunoştinţa, iar alteori primejdiile, aşijderea şi *lumina*, acum numeşte cunoştinţa, iar altădată scăparea din cele rele. Deci zice că Dumnezeu va arăta adevărul şi celor ce nu-l cunosc, şi celor aflaţi în ispite şi în necazuri, cărora le va întinde ajutorul Său". Zice însă Isihie: „Dar pentru ce neamurilor [διατί δὲ τοῖς ἔθνεσιν]? Pentru că cei ce fac cele rele urăsc lumina, ca unii ce se vădesc de dânsa, căreia nu vor a-i da ochii". [Aici pare că se asociază *neamurile* cu *drepţii*, de care scrie David. Dar, aparent, întrebarea lui Isihie nu se explică limpede. Poate că textul grecesc e rupt de un context oarecare sau conţine greşeli. Poate că Isihie întreba de fapt: „Dar pentru ce nu şi neamurilor sau păgânilor, ci doar drepţilor?" Deşi în Biblie se zice că vestirea luminii a ieşit *în tot pământul*, totuşi apostolii şi cei de după ei (cel puţin o perioadă sau deloc) n-au vestit acolo unde lumina părea că nu va fi primită, aceasta fiind urâtă de ei dintotdeauna (cf. şi Fapte 16: 6, unde se pare că avem un caz asemănător), după îndemnul Duhului, Cel ce-i călăuzea peste tot.]

[38] Iar Hrisostom zice: „Că dacă este milostiv, şi pe cei păcătoşi de multe ori îi învredniceşte iertării, cu atât mai vârtos nu va îngădui ca pe cei ce au isprăvit fapta bună să-i lase să se ducă neîncununaţi. Iar dacă aici nu le-a răsplătit, negreşit le va răsplăti şi, de este drept, plata fiecăruia după vrednicie o va da, chiar dacă nu o dă aici, iar aceasta este mai cu seamă o dovadă a învierii: că atunci când mulţi din cei îmbunătăţiţi se văd că au pătimit nenumărate rele, şi din cei răi mulţi îndulcindu-se de multă slobozenie, unde va dobândi fiecare plata cea după vrednicie de nu ar urma înviere, judecată şi răsplătire?"

5. Bun este bărbatul care se îndură şi împrumută, tocmi-va cuvintele sale la judecată;

„Bun este omul acela ce se milostiveşte şi miluieşte pe cei ce sunt în nevoi şi împrumută pe cei ce au nevoie de împrumut". Că scris este şi în Psalmul 36: *Dreptul toată ziua împrumută şi miluieşte*. Însă cel milostiv de acest fel bine îşi va întrebuinţa cuvintele sale grăind cu dreaptă-socoteală, şi nu simplu, la întâmplare şi fără socotinţă; ori va pune bine în rânduială lucrările sale cu dreaptă judecată. Că şi Simmah aşa a tălmăcit: „Bine îşi aşază răspunsurile la judecata din urmă", adică îşi va găti prin milostenie ajutorări şi apărări la judecata din urmă, după pilda credinciosului şi înţeleptului iconom din Evanghelie[39].

---

[39] Unde zice Marele Vasile: „Bun este şi cel ce întru iubirea lui Dumnezeu împărtăşeşte celor de aproape din darul cel dat lui de la Dumnezeu, care, după înţeleptul iconom, dă la vreme slugilor celor împreună cu dânsul măsură de grâu, şi nu, în chip nesocotit şi simplu, pune înaintea tuturor cuvântul tainicei propovăduiri, auzind că zice: *Să nu aruncaţi cele sfinte câinilor* (Matei 7: 6)". Iar Hrisostom zice: „Vezi câte plăţi de nevoinţă pune Iubitorul de oameni: că rămâne rodul fără sfârşit; căci se va izbăvi de ispite; că aceasta însemnează că-i *va răsări lui lumină*, adică va râvni lui Dumnezeu; că şi Dumnezeu e îndurat, că va lua iertare de păcatele sale şi-şi va găti luişi ajutor la judecata viitoare; că cu acesta îşi va iconomisi cuvintele sale la judecata viitoare, unde va câştiga apărare, va câştiga dezvinovăţire; pentru el atunci nu va fi osândire, fiindcă cu milostenia îşi adună bună apărare". Iar alt tâlcuitor a zis: „Iconomisind lucrările sale cu judecată, adică, după Hrisostom, dobândind multă bogăţie [εὐημερία], nu va suferi ceva din cele necuvenite, fiindcă s-a făcut iconom prea bun. Căci ce e mai trist ca un om care, văzându-se cu sufletul în primejdie, să se teamă să-şi dea toate ale sale? Şi nu e oare nebunia cea mai mare ca cineva să-şi dea toate avuţiile pentru a scăpa de primejdiile care-i ameninţă viaţa şi, urmând a se da în primejdie şi în muncile veşnice, să nu întrebuinţeze astfel de iconomii? Pentru aceasta dar, înţelept iconom îl zice pe cel milostiv, ca pe unul ce cu puţini bani a cumpărat cerul, cu o haină, împărăţia, cu pâinea şi cu un pahar cu apă rece, bunătăţile cele viitoare. Că ce poate fi asemenea iconomiei acesteia?" [Hrisostom potriveşte versetul nostru la pricina iconomului cel înţelept de la Luca 16.] Iar Teodorit zice: „Cel ce urmează Stăpânului Celui de obşte cu bucurie foloseşte pe cei împreună cu el robi, milostivindu-se ca un părtaş al aceleiaşi firi, şi împrumutând ca unul care aşteaptă plată de la Stăpânul de obşte. Şi unul ca acesta nu face nimic fără dreaptă socoteală, ci, drept întrebuinţându-şi cugetarea, şi cuvintele şi faptele le împodobeşte". Zice şi Isihie: „Nu pe cel ce simplu împrumută, ci pe cel ce [împrumută] cu milostivire îl numeşte *bun*, după cuviinţă: că cel dintâi o face cu nădejde de câştig, iar cel de-al doilea cu legea milostivirii împarte şi împrumută. Arătat dar spune aici despre iubitorul de săraci: acesta pe Dumnezeu îndatoreşte, milostivindu-se spre cel sărac, precum zice Solomon în Pilde: *Cel ce pe sărac miluieşte pe Dumnezeu îndatoreşte* (19: 17)".

că în veac nu se va clătina.

„Omul cel milostiv, zice, care se teme de Dumnezeu nu se va clătina în veacul acesta de ispite, fiindcă se întemeiază statornic pe piatra credinței în Dumnezeu și a nădejdii și a dragostei; și fiindcă are conștiința sa neclătinată ca o ancoră". Iar după Hrisostom, „nu a zis «nu se va bântui [ispiti]», pentru că *multe sunt necazurile drepților* (Ps. 33: 19), ci că *nu se va clătina*. Iar acesta este lucru de mirare: cum sfinții, nenumărate rele pătimind, nu se abat, ci-și păzesc în chip neclătinat și nemișcat până în sfârșit dreapta lor cugetare; aceasta cu adevărat e biruință lăudată, aceasta e vestire strălucită și propovăduire a virtuții nevoitorilor[40]. Ori se înțelege prin aceea că cel milostiv nu se va clătina în veacul cel viitor: *Că m-am gătit*, zice, *și nu m-a tulburat* (Ps. 118: 60), necunoscând în conștiința sa vreo necuviință.

6. Întru pomenire* veșnică va fi dreptul, de auzul rău nu se va teme.

„Omul cel drept, zice, va fi pomenit de oameni pentru faptele lui bune, nu numai viu fiind, ci și după moarte[41]. Milostivul cel de acest fel însă nu se va

[40] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Aceasta este cea de mirare, când nu în lipsă de ispite se află în siguranță, ci atunci când, în desimea meșteșugirilor, rămâne nebiruit totdeauna".

* μνημόσυνον = pomenire, amintire (necurmată) de, păstrarea memoriei cuiva (spre pomenire), sau cererea către Dumnezeu pentru a-l pomeni / a-și aminti de el / a nu-l uita. Mai jos, la notă, Pahimeres pune termenul (relativ diferit) în contrast cu ἀνάμνησις, care înseamnă a pomeni/aminti cuiva de ceva, el dând pildă pe prooroci, care obișnuiau să facă pomenire / să amintească lui Dumnezeu de un lucru sau altul (făcând o cerere, o rugăciune sau aducând o jertfă ce însoțea cererea și rugăciunea). Pilduitor ne stă Mântuitorul, Care la Cina cea de Taină folosește ἀνάμνησιν (Luca 22: 19, *spre/întru pomenirea Mea*, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν; termen care, am văzut, se referea la lucrarea de mijlocire a proorocilor și, desigur, a altor persoane cu îndrăznire înaintea lui Dumnezeu). Dacă proorocii nu reușeau (din osebite pricini) întotdeauna să miște pe Dumnezeu spre milostivirea de ei, de popor sau de cineva anume, Hristos – numit în Legea Veche și Prooroc (cf. Deut. 18: 19 etc.), Proorocul prin excelență – ia locul omului ce se arăta neputincios în a îndura pe Dumnezeu spre milostivire față de popor, reușind, prin jertfa Sa, să împace pe Dumnezeu cu oamenii prin mijlocirea și viața Sa. Prin urmare, pentru aceasta zice Mântuitorul la Cina cea de Taină: *faceți aceasta spre pomenirea Mea*, o dată pentru a avea în cuget lucrarea Sa mântuitoare, iar al doilea, spre pomenire înaintea lui Dumnezeu a jertfei Sale ca om, în care ne includem și noi ca trup al lui Hristos prin puterea Dumnezeirii Sale la fiecare dumnezeiască Liturghie și chiar după aceasta.

[41] Iar Teodorit zice: „Unul ca acesta e prea vestit, și de toți pururea-pomenit, și care-și va lăsa lauda pururi-pomenită, pomenit fiind pentru virtutea lui, și nu numai viu fiind, ci și după moarte". Iar Hrisostom adaugă: „Deci cum va pătimi acesta ceva rău în viață, când și până în moarte se face altora învățător al bunăvoinței? Ci ca să învețe și cei

spăimânta de auzire şi vestire înfricoşătoare". „Nu a zis nici aici simplu de vestire înfricoşătoare, după Hrisostom, ci că nu se va teme de acea vestire, fiindcă bogăţia aceea s-a trimis mai-nainte la loc nejefuit, adică la cer, prin milostenie; şi acolo se sârguieşte să meargă şi însuşi după moarte. Că, după cuvântul Domnului: *Unde va fi comoara voastră, acolo va fi şi inima voastră* (Matei 6: 21). Pentru aceasta dar, cel drept şi milostiv nu se va teme încă nici de cei ce omoară numai trupul, iar sufletul nu-l pot omorî"[42].

---

necredincioşi că rodul lui cel nemuritor rămâne în cer, aici dă încercarea; ca îngropându-se trupul lui, şi pământului dându-se, pomenirea lui pretutindenea să se poarte: că astfel este puterea virtuţii: nu se duce cu vremea, nu se veştejeşte cu mulţimea zilelor, iar aceasta se face pentru mântuirea celor mulţi; iar acela nu are trebuinţă de lauda [εὐθυμία] cea de la alţii [căci e îndestulat de cea de la Dumnezeu]; iar cei ce vieţuiesc cu răutate au trebuinţă de lauda aceluia, ca din lauda celor isprăvite de alţii să se facă mai osârdnici şi să scape oarecând din răutate". Şi Pahimeres, în *Scoliile* cele la Dionisie Areopagitul [Pahimeres are în vedere fragmentul din *Ierarhia Bisericească*, cap. III, 9; ed. cit. (vezi nota 84 la Psalmul 103)], zice: „Deci noi nu numai că-i pomenim pe cei cuvioşi, ci şi cu pomenirea lui Dumnezeu pe aceştia îi punem înainte; iar ceea ce se zice la prooroci «a pomeni [ἀναμνῆσαι] înaintea Domnului» nu trebuie să înţelegem aşa, anume că această amintire [μνήμης] făcută lui Dumnezeu se aminteşte în închipuirea [φαντασία] pomenirii, precum este în înţelegerile celor legaţi cu trup, precum se întâmplă adică la noi, oamenii, ci pomenirea lui Dumnezeu [a dreptului] potrivit s-ar zice «cunoştinţa lui Dumnezeu», după care cunoaşte pe cei ce desăvârşit s-au făcut întru sineşi după chipul lui Dumnezeu prin viaţa cea îmbunătăţită şi s-au învrednicit de neuitata cunoştinţă cea pentru dânşii". [Vezi şi nota noastră de mai sus. Deci Dumnezeu „nu face pomenire de ceva/cineva" (ἀναμνῆσαι), aşa cum fac oamenii (fie ei prooroci sau altceva, cei din Legea Veche cu deosebire) în închipuirea lor printr-o pomenire a cuiva sau a ceva într-o jertfă, ci aşa-zisa pomenire a lui Dumnezeu (în v. nostru, *pomenirea veşnică a dreptului)* este de fapt „neuitata cunoştinţă cea pentru dânşii", respectiv necurmata lor cunoştinţă sau cunoaştere a lui Dumnezeu prin care vieţuiesc în El, ca unii care s-au înveşnicit întru pomenirea Lui cea veşnică sau pentru vecie. Având în vedere deosebirea dintre cei doi termeni ce am făcut-o în nota mai sus, am putea conchide zicând că Hristos a făcut, face şi va face pomenire de fraţii Săi în locul omului şi pentru om, ca Dumnezeu-Tatăl să facă pomenire veşnică de cei îndreptaţi de Hristos, adică drepţii. Iar după pilda Sa şi puterea mijlocirii Sale, noi facem şi vom face pomenire de fraţii noştri întru/spre pomenirea lor de către Dumnezeu pentru o nevoie oarecare; iar atunci când facem în chip liturgic pomenire de Maica Domnului şi de sfinţi, îi pomenim tot ca pe nişte mijlocitori, după pilda şi chipul lui Hristos, ca unii care se află întru pomenirea veşnică a lui Dumnezeu.]

[42] A zis însă şi Atanasie: „Pentru sfinţi, frica celor ce se muncesc este nimic". Iar Isihie: „Ori de cuvintele cele despre moarte, ori de căderea din avuţii, de nimic din cele zise nu se va teme cel milostiv; şi la toate cele ce i s-au întâmplat va mărturisi ca Iov, zicând: *Gol am ieşit din pântecele maicii mele, gol mă voi şi duce* (Iov 1: 21)".

7. Gata este inima lui a nădăjdui în Domnul; întăritu-s-a inima lui, nu se va teme,

Simmah a zis: „Întărită este inima lui”. „Inima dreptului şi a milostivului, zice, este întărită şi nemişcată din nădejdea ce o are întru Dumnezeu, că nădăjduieşte cum că va birui prin ajutorul lui Dumnezeu şi va dobândi mântuirea, fără a se teme de vreo răutate”[43].

până ce va privi asupra vrăjmaşilor săi.

Vrăjmaşii dreptului şi ai milostivului sunt demonii. „Inima unuia ca acesta e întărită până ce va vedea asupra vrăjmaşilor săi demoni relele pe care ei urmează să le pătimească, după Hrisostom, şi nu se va teme până ce nu vor cădea şi se vor prăpăstui vrăjmaşii lui, şi cu mult mai vârtos nu se va teme după ce se vor prăpăstui”. Pentru că, zicând David pentru îndoire şi neîncredere, că adică dreptul nu se va teme până ce se vor prăpăstui vrăjmaşii lui, a trecut sub tăcere pe cealaltă [zicere] ca pe una adevărată şi fără îndoială: adică, cum s-ar zice, că cu mult mai vârtos nu se va teme dreptul după prăpăstuirea vrăjmaşilor săi. Însuşire însă a Scripturii e şi aceasta, a întrebuinţa zicerea *până ce* în chip nehotărât*, precum am zis şi în altă parte[44].

---

[43] De aceasta zice Hrisostom: „Văzut-ai pe cel ce a zidit casa pe piatră? Că de ce poate a se teme cel gol şi bine încins, şi care nu dă nimănui niciun prilej de apucătură? De ce poate a se teme cel ce are pe Dumnezeu milostiv şi de-bine-voitor? Nu se va bântui, nu se va cleveti, că nu are de unde să se vatăme, de aici repezindu-se la locul cel din cer, la cel neatins de nicio bântuire; că ştie curat că toate vrăjmăşirile pentru bani şi asupra banilor se fac”.

* *Lit.*: cu aorist. Adică David implică prin zicerea *până ce* - folosindu-se de un verb la mod subjonctiv şi timp aorist (în cazul nostru ἐπίδῃ, de la ἐφοράω), care timp verbal e tradus în osebite limbi la diverse timpuri, ca unul ce, ca atare, nu exprimă un timp anume bine definit, el fiind dedus din context - nu pentru a arăta un punct terminus, ci, dimpotrivă, îl foloseşte pentru a exprima continuitatea, timpul nedefinit, din trecut sau din viitor, sau mai bine zis „timpul” fără sfârşit, pentru nădejdea şi dragostea dreptului de care zice mai sus. A se vedea de pildă şi alte locuri, precum Ps. 109: 1; Evr. 10: 13; Matei 16: 28 etc.

[44] Iar Teodorit zice: „Milostivul nu numai că nu se teme de vrăjmaşi, ci şi aşteaptă biruinţa cea asupra lor pentru nădejdea cea întru Dumnezeu”.

8. Împrăştiat-a, dat-a săracilor, dreptatea lui rămâne în veacul veacului.

„Cel milostiv şi drept a împrăştiat săracilor avuţiile sale"; însă cu zicerea *a împărţit* a arătat, după Hrisostom, bogata dare a milosteniei, ce aduce bogată răsplătire, care pricinuieşte milostenie celui milostiv; căci ea a fost numită *sământă* (cf. II Cor. 9: 9 ş.u.), care dă rod însutit, pentru că cei ce seamănă împrăştie sămânţa pe holde; de unde, după urmare, şi dreptatea celui milostiv, adică răsplătirea şi plata lui, rămâne totdeauna şi veşnică, că acestea le zice David spre adeverirea cuvintelor sale; ori *dreptate* numeşte în chip deosebit aici virtutea ce se pricinuieşte din milostenie care îndreptează pe cel milostiv[45].

9. Cornul lui se va înălţa întru slavă,

„Cinstea dreptului, zice, şi a milostivului se va mări", iar ce însemnează cornul am spus la Psalmul 85, tâlcuind zicerea *şi întru numele Meu se va*

---

[45] Iar Hrisostom zice: „Vezi însă că şi Proorocul a întrebuinţat zicerile cele mai bune: că nu a zis «a dat» ori «a împărţit», ci *a împrăştiat*, împreună-arătând şi îmbelşugarea celor ce dau, iar lucrul lui numindu-l *sământă* (din nou, cf. II Cor. 9: 9 ş.u.). Că una ca aceasta fac cei ce seamănă: împrăştie pe cele adunate [seminţele] şi pe cele arătate [roadele] le împart, ca pe cele viitoare să le ia. Aceasta e mai bună decât adunarea, şi a împrăştia aşa e mai bine decât a aduna: a împrăştia bani adică şi a aduna dreptate. Aceasta o fac şi lucrătorii de pământ, dar aceia pentru cele neştiute; că cel primit este pământ; iar tu [primeşti] din mâna lui Dumnezeu, de unde nimic nu se poate pierde. Că cel ce plugăreşte cerul poate nădăjdui şi pentru cap [κεφάλαιον = capital] şi pentru dobândă [τόκον], dacă putem numi una ca aceasta dobândă, dar nu atât de mult pentru cap, căci capetele au fost bani şi bogăţie, iar împărăţia cerurilor este dobândă. Văzut-ai fire de împrumut şi îndatorire? Ce lucru ar putea fi mai minunat decât acesta? Cele ce se adună pier, iar cele ce se împrăştie rămân". Zice însă şi Marele Vasile: „De mirare cu adevărat este ceea ce voiesc să zic, însă decât toate mai adevărat: că bogăţia, ţinându-se, piere, iar împrăştiindu-se după chipul arătat de Domnul, nu numai că se păstrează, ci se şi înmulţeşte şi cu sporire de rod se întoarce. Aceasta şi Apostolul o zice: *Cel ce seamănă cu blagoslovenie, cu blagoslovenie va secera* (II Cor. 9: 6)". Zice şi Teodorit: „Cel împodobit cu dumnezeiasca frică nu întinde simplu mila sa către cei nevoiaşi, ci face aceasta cu multă îmbelşugare [φιλοτιμία = mărime de suflet, generozitate] şi urmează celor ce împrăştie seminţele cu necruţare, semănându-le întru nădejdea spicelor". Iar Isihie anagogic înţelege zicerea aceasta, zicând: „Prin *săraci* să înţelegi aici pe cei lipsiţi de dumne-zeiescul cuvânt, adică pe păgâni, la care apostolii ca nişte plugari au semănat cuvântul cel înţelegător".

înălța cornul lui[46].

păcătosul va vedea și se va mânia; cu dinții săi va scrâșni și se va topi*. pofta păcătoșilor va pieri.

„Omul cel rău și nemilostiv, zice, ori și Diavolul, văzând pe cel milostiv că miluiește pe cel sărac, se mânie, pentru că socotește iubirea de oameni a celui milostiv rușinare a neomeniei lui". „Căci astfel se arată lucrul virtuții, după Hrisostom: îngreuiază adică și e potrivnică răutății; pentru aceasta, omul neîndurat va scrâșni cu dinții săi asupra celui îndurător și milostiv, arătând cu aceasta durerea și scârba inimii sale. Însă nu va cuteza să zică vreun cuvânt împotriva lui, pentru că virtutea milostivului îi va astupa gura; pentru aceasta, neîndurătorul se va topi cu totul, scârbindu-se pentru ispràvile și faptele bune ale celui milostiv, topindu-se din pricina pizmei sale, călău și ucigaș făcându-se luiși"[47]. Iar *pofta lui va pieri*, „căci, după Hrisostom, ea poftește lucruri stricăcioase și muritoare, pentru aceasta, când acestea se strică și pier, împreună se strică și piere și pofta nemilostivului"[48]. Unii însă, și zicerea *răsărit-a lumină celor dintru întuneric*, o

---

[46] Iar Isihie zice: „*Cornul drepților* este nădejdea cea în Dumnezeu, căci cu aceasta străpungem pe vrăjmași când vin asupră-ne; acesta și acum este înalt, iar cei mai mulți nu-l știu; se va înălța însă întru slavă în veacul viitor, arătându-se câtă mărime și slavă are". Și Didim zice: „*Corn* [κέρας] numește pe Dumnezeu, căci toți drepții zic că întru Acesta nădăjduiesc: *Întru Tine pe vrăjmașii noștri îi vom împunge* [κερατιοῦμεν] (Ps. 43: 6). Iar cel ce se fericește astfel – care pe vrăjmași i-a biruit întru Domnul –, cornul prin care i-a biruit pe aceștia, îl are înălțat întru slavă". Iar Teodorit zice: „*Corn* numește puterea, din asemănare cu dobitoacele cele într-armate cu coarne, cu care biruie pe cei ce năvălesc asupră-le. Deci zice că «puternic și vestit va fi cel ce are bogăția virtuții»".

* τακήσεται, *trad. lit.*, aici pare a fi cu sensul de „a se face nevăzut din pricina fricii".

[47] Iar Atanasie zice: „*Păcătos* îl numește pe Diavolul, de care, mântuindu-se păgânii, se va mânia, fiindcă însetează de pieirea tuturor". Și Isihie prin *păcătos* a înțeles pe Diavolul, asemenea și Sevir, că Diavolul scrâșnește din dinți, căci aceasta îi este propriu, ca unui leu neîmblânzit ce este (cf. și I Pt. 5: 8); dar și el se va topi în focul Gheenei, căruia i s-a dat focul drept moștenire, unde e scrâșnirea dinților, precum zicea Domnul. [Acest foc e numit de unii Părinți fie focul poftelor neîmplinite sau nesăturate, sau al materiei după care tânjim în chip asemănător Diavolului, pentru a o stăpâni, care-i va chinui asemenea unui foc ce se înalță neîncetat întru găsirea materiei de ars sau de stăpânit, dar care într-un sfârșit nu o va mai găsi; fie focul neputinței de a mai iubi pe Dumnezeu și a afla mila Lui, ca unii care s-au închis acesteia cu învârtoșare încă din viață.] Iar Eusebie zice *păcătoși* pe Iudei și pe necredincioșii păgâni, pe cei dintâi scrâșnind cu dinții pentru procopseala credincioșilor păgâni, iar pe cei necredincioși, pentru că dintr-înșii s-au mutat cu credincioșie la petrecerea cea după Dumnezeu.

[48] Pentru aceasta zice Hrisostom. „Astfel e răutatea, măcar la împărăție de s-ar sui, decât toți e mai ticăloasă și mai fricoasă și se aseamănă cu un noian și cu o mare ce se

dau tot la omul cel temător de Dumnezeu pe care l-a fericit David la începutul psalmului, şi nu la Dumnezeu; adică cum că omul cel milostiv va lumina sufletele cele întunecate ale celor nesupuşi şi netemători de Dumnezeu. Aşijderea, şi stihurile cele următoare la dânsul le dau, că cel milostiv adică miluieşte şi se îndură şi judecă drept.

PSALMUL 112

Aliluia.

Şi acest psalm e mulţumitor faţă de Dumnezeu, precum a fost şi cel trecut, pentru aceasta are aceeaşi suprascriere ca şi acela[49].

1. Lăudaţi tineri* pe Domnul, lăudaţi numele Domnului.

Aici prin *tineri* numeşte slugile, după Teodorit, pentru că şi în Psalmul 134 zice: *Lăudaţi numele Domnului, lăudaţi slugi pe Domnul*, că pe cei ce aici îi zice *tineri*, acolo i-a zis *slugi*. Unii însă prin *tineri* au înţeles pe cei fără de răutate şi fără de vicleşug, ori pe ucenicii lui Hristos şi pe ucenicii apostolilor. „Lăudaţi însă, zice, pe Domnul şi slăviţi-L, nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte", că zice: *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzând faptele voastre, să slăvească pe Părintele vostru Cel din cer* (Matei 5: 16)[50].

înnoieşte. Că ce e mai ticălos decât a trăi cu răutatea? Când slujeşte pentru bani, şi de isprăvile altora se topeşte, şi norocirea altora o socoteşte pedeapsă a sa? Dar ce înseamnă *pofta păcătosului va pieri*? Aceea că stă pe nimic [οὐδαμοῦ ἵσταται, sau: nu stă nicăieri/nicidecum/pe nimic]. Şi dacă aici cele ale păcătosului sunt astfel, gândeşte-te ce fel vor fi cele din veacul viitor!"

[49] Iar după Atanasie: „Întru aceasta se învaţă poporul cel nou a aduce neîncetată laudă Izbăvitorului său; încă împreună cu aceasta însemnează şi chemarea tuturor neamurilor".

* *Lit.: copii* (παῖδες), cei de până la vârsta pubertăţii.

[50] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Se cuvine ca, întâi viaţa curăţindu-şi (creştinul), aşa să cânte laude lui Dumnezeu, *căci lauda cea din gura păcătosului nu e frumoasă* (Sirah 15: 9), iar al doilea, să ia seama că lauda nu e numai prin graiuri, ci şi prin fapte, şi mai ales această laudă o cere Dumnezeu; aşa laudă Heruvimii; pentru aceasta şi Proorocul, auzind dulcea cântare cea tainică, se ticăloşeşte pe sineşi zicând: *Vai mie! Că om fiind, şi necurate buze având, şi mijlocul unui popor ce are buze necurate locuiesc* (Is. 6: 5). Pentru aceasta, şi David de la puterile cele de sus începe şi zice: *Lăudaţi pe Domnul din ceruri. Lăudaţi-L pe El toţi îngerii Lui*, încât pentru aceasta trebuie să ne facem îngeri şi aşa să lăudăm. Să nu socotim dar simplă lauda aceasta, ci mai-nainte decât gura noastră să

2. Fie numele Domnului binecuvântat, de acum şi până în veac.

„Să fie, zice, între noi, cei bine-credincioşi, numele Domnului binecuvântându-se şi nehulindu-se". Cum? Şi în ce chip? Atunci când noi îl slăvim cu cuvinte şi fapte bune, precum s-a arătat mai sus. „Că numele Domnului, după Hrisostom, este de Sineşi binecuvântat, se face însă între noi binecuvântat atunci când îl binecuvântăm şi-l slăvim nu numai cu cuvintele cele bune, ci şi cu faptele cele bune; pentru că, văzând necredincioşii faptele şi cuvintele cele de acest fel, slăvesc şi ei numele Stăpânului nostru Iisus Hristos"[51].

3. De la răsăriturile soarelui până la apusuri, lăudat este numele Domnului.

„Numele Domnului, zice, este prealăudat şi preaslăvit nu numai în Palestina şi în Ierusalim, ca mai-nainte, ci în toate părţile lumii". Prooroceşte David cu cuvintele acestea, după Hrisostom şi Teodorit, grăirea evangheliceştii propovăduiri care a ieşit în toată lumea.

4. Înalt este peste toate neamurile Domnul, peste ceruri slava Lui.

„Înalt, zice, Se va face Domnul - nu că atunci Se va face înalt, ci că atunci Se va arăta înalt la Creştinii cei din neamuri, pentru că aceştia au să dogmaticească [cuvinte] înalte despre Domnul, şi să-L înalţe cu slavoslovii lui-Dumnezeu-cuviincioase". *Slava Domnului* însă este în ceruri, pentru că în ceruri se slăveşte de sfinţii îngeri. Tot aceasta însă se înţelege şi despre îngerii

---

răsune viaţa noastră, şi mai-naintea limbii să strige petrecerea [cea după Dumnezeu], că astfel şi tăcând putem lăuda pe Domnul, aşa şi grăind unită vom face dulcea cântare cu viaţa". Iar Eusebie a înţeles prin *tineri* pe copiii de paisprezece ani, zicând că: „Neştiind copiii cum trebuie a lăuda pe Domnul, ca un învăţător şi pedagog predaniseşte glasurile acestea, pentru ca ei să laude".

[51] Zice însă şi Teodorit: „«Se cuvine, zice, ca voi, care sunteţi slugi şi de la Dumnezeu l-aţi luat pe *a fi* [fiinţarea], să lăudaţi numele Lui, măcar deşi nu ştiţi firea Lui, că fără de început şi pururea-vecuitoare are lauda», că *din veac şi până în veac* aceasta înseamnă. Se cuvine dar şi noi să-I aducem Făcătorului nostru lauda de mulţumire". Şi Hrisostom: „Ce zici? Nu e blagoslovit dacă tu nu te vei ruga? Vezi că nu pentru buna cuvântare zice cea cuvenită Lui şi cea proprie firii Lui [de ca şi cum ar fi lipsit de ele], ci se face pentru cea de la oameni. Pentru că zice şi Pavel: *Slăviţi dar pe Dumnezeu în trupul şi în duhul vostru* (I Cor. 6: 20)".

care lăudau pe Dumnezeu la naşterea Domnului şi ziceau: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pe pământ pace, întru oameni bunăvoire!* (Luca 2: 14)[52].

5. Cine este ca Domnul Dumnezeul nostru? Cel ce locuieşte întru cele înalte [cei înalţi] şi spre cele smerite priveşte, în cer şi pe pământ.

Acestea le zice David spre ocara şi batjocura mincinoşilor dumnezei ai Elinilor şi ai Păgânilor. „Care alt Dumnezeu, zice, este ca adevăratul Dumnezeul nostru? Negreşit, niciunul. Acesta locuieşte întru cele înalte şi în cer, priveşte însă şi spre cele de jos de pe pământ". Dar cum locuieşte Dumnezeu întru cele înalte şi în ceruri, de vreme ce El a măsurat cerul cu mâna Sa şi pământul cu palma Sa, după Isaia (cf. 40: 12), şi plineşte cerul şi pământul, şi Se află pretutindenea în toate părţile, şi este necircumscris şi neîncăput? Răspundem cu dumnezeiescul Hrisostom că David, după ce a făcut pogorământ pentru grăsimea şi grosimea minţii Iudeilor şi a zis că locuieşte în cer şi de acolo priveşte pe pământ, mai în urmă a înălţat puţina minte a Iudeilor la o înţelegere mai cuvenită lui Dumnezeu, şi a zis *în cer şi pe pământ*, de ca şi cum ar zice: „Dumnezeu este totodată şi în cer şi pe pământ, şi sus şi jos, adică Dumnezeu este pretutindenea". Vezi însă şi la Psalmul al doilea tâlcuirea zicerii *Cel ce locuieşte în ceruri va râde de dânşii*. Alţii însă, zicerea *în cer şi pe pământ*, o unesc cu aceasta, *cine este ca Dumnezeul nostru?* Adică „Cine este ca Domnul Dumnezeul nostru în cer şi pe pământ? Negreşit, nimeni"[53].

---

[52] Iar după Teodorit: „Şi aici stihurile acestea însemnează că toate neamurile s-au încredinţat că Acesta este Dumnezeu şi e preaînalt, şi Făcător al tuturor, şi e lăudat de îngerii din ceruri". Zice însă şi Hrisostom: „Dar cum *înalt întru neamuri* ori *peste toate neamurile*? Că noi Îl mărim nu adăugând Lui înălţime. Să nu fie! Ci cu dogmele, cu slujirea, cu închinăciunea şi cu toate celelalte, nimic smerit [de jos, inferior] înţelegând despre El, precum Iudeii, ci cu mult mai înalte şi mai mari decât dânşii". Şi Isihie zice: „Deşi aici Se slăveşte, slava însă se suie la cer, unde are jertfelnicul cel nefăcut de mână, unde oştile îngerilor neîncetat Îl slăvesc, iar noi ne-am învăţat a-L slăvi după urmarea lor".

[53] Zice însă Marele Vasile: „*Cerul* zice scaun al lui Dumnezeu din aceea că puterile cereşti au cunoştinţa lui Dumnezeu cu statornicie aşezată întru ele; iar *pământul* zice *aşternut picioarelor* pentru că, pe pământ, oamenii abia dacă pot încăpea cele mai de pe urmă din cele despre Dumnezeu". Zice însă şi Hrisostom: „Oare nu se pare a fi mare ceea ce s-a zis? Dar când vei înţelege pentru cine s-a zis, vei cunoaşte că e foarte smerită [κατεδεές, *lit.*: cu îngăduinţă]. Căci cum locuieşte în ceruri Cel ce e pretutindeni de faţă? Cel ce zice: *Dumnezeu apropiat sunt Eu, şi nu depărtat* (Ier. 23: 23)?" Iar Atanasie zice: „Se învaţă poporul cel nou că, deşi Domnul nostru S-a înălţat, cu toate acestea, şi aşa pământul e plin de slava Sa şi se foloseşte de cercetarea Lui". Iar Isihie: „*Înalţi* zice pe sfinţi, iar aceştia sunt înalţi pentru că n-au urmat nimic pământesc, despre care zice anume Isaia: *Acestea zice Cel Preaînalt, Cel ce locuieşte în veac întru cele înalte, Sfânt e*

6. Cel ce ridică de la pământ pe cel sărac și din gunoi înalță pe cel lipsit.

Pământ și gunoi numește aici David nenorocirea. Laudă însă puterea lui Dumnezeu, Care cu lesnire preface lucrurile în cele ce voiește, după Teodorit, și pe cel sărac și ne-cinstit [ocărât] îl face bogat și cinstit, iar pe cel nenorocit și lipsit îl face slăvit și vestit.

7. Ca să-l așeze pe el cu stăpânitorii, cu stăpânitorii poporului Său;

„Dumnezeu, zice, nu numai că îmbogățește pe cel sărac și slăvește pe cel lipsit, ci încă îi pune ca să șadă împreună cu stăpânitorii poporului Său și îi ridică în cinste și la stăpânirea stăpânitorilor". Prin *sărac* și *lipsit* se înțelege și poporul cel din păgâni, după Atanasie și Eusebie[54]. Pe acesta, Hristos îl ridică din necinstea patimilor și, din Evanghelie învățându-l, îl face de aceeași cinste cu apostolii, care sunt începători ai Bisericii lui Hristos, după ceea ce zice: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 18). Pentru aceasta și Petru Verhovnicul și Apostolul scrie Creștinilor: *Celor ce au dovedit împreună cu noi credință întocmai cinstită* (II Pt. 1: 1)[55].

Cel ce face a locui cea stearpă în casă, maica ce se veselește de feciori.

Cu cuvintele acestea David laudă puterea lui Dumnezeu, pentru că El preface nu numai lucrurile lumii acesteia, ci și înseși firile și legile firii, pentru că Dumnezeu pe femeia cea stearpă și fără copii o face să locuiască în casă ca o maică veselindu-se de copii, adică pe cea fără copii o face maică veselindu-se de copii, făcând-o maică a multor copii, precum pe Ana, maica lui Samuil, și pe multe altele și în Legea veche și în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a

---

numele Lui întru sfinți odihnindu-Se (57: 15)". Zice însă și Teodorit: „Și fericitul Moise a zis: *Cine este asemenea între dumnezei, Doamne? Cine este asemenea, preaslăvit întru sfinți?* (Ieș. 15: 11). Iar prin toate acestea ne învățăm a cunoaște neasemănarea Dumnezeului a toate, anume cum că niciuna din cele ce sunt nu se poate asemăna cu firea lui Dumnezeu, ori cu puterea, ori cu lucrarea".

[54] Despre aceasta a zis și Isaia: *Pentru aceasta Te va binecuvânta poporul cel sărac* (Is. 25: 3).

[55] Iar altul zice: „Nu numai apostolii, ci și Patriarhii sunt stăpânitori ai poporului Evreilor, cu care se vor sălășlui cei ce au crezut dintre neamuri. Și aceasta o zice și Domnul: *Mulți de la răsărituri și de la apusuri vor ședea la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov întru Împărăția cerurilor* (Matei 8: 11)".

multe altele şi în Legea veche şi în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a copii, făcând-o maică a multor copii, precum pe Ana, maica lui Samuil, şi pe multe altele şi în Legea veche şi în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a zis prin Isaia: *Eu născătoare şi stearpă am făcut* (66: 9). Iar unii prin *casă* au înțeles aici familia fiilor[56].

[56] Iar Teodorit zice: „Mai vădit şi mai adevărat se poate vedea aceasta în Biserica Creştinilor: că, stearpă fiind ea din vechime şi fără copii, o a făcut maică care se veseleşte de nenumăraţi copii, după proorocia ce zice: *Veseleşte-te cea stearpă care nu naşti, înalță glas şi strigă, ceea ce nu aveai dureri, că mai mulți sunt fiii celei părăsite decât a celei cu bărbat* (Is. 54: 1)". „Căci cu adevărat, după Didim, cu mai mulţi fii, şi fii buni, s-a făcut Biserica cea din neamuri decât Sinagoga Evreilor ceea ce are Legea drept bărbat". „Aceasta s-a făcut şi *casă* duhovnicească, după Atanasie, fiindcă are pe Domnul locuind întru dânsa; s-a făcut dar *maică*, şi de mulţi veselindu-se, şi s-au mântuit fiii ei prin credinţa în Hristos. Are însă oarecare deosebire de Sinagogă, fiindcă aceea nu s-a veselit de fiii săi, pentru că s-au dat pieirii". Zice însă Grigorie al Nyssei: „Socotesc însă că întru acestea se însemnează şi fecioria, iar lucrul împreunării trupeşti este facerea trupurilor muritoare; iar al împărtăşirii celei de Duhul e viaţa şi nestricăciunea, care se face în loc de fii. Că de multe feluri sunt virtuţile, ale căror maici sunt sufletele cele iubitoare de Dumnezeu; şi bine este să zicem la aceasta apostolescul glas (cf. I Tim. 2: 15), că aceasta se mântuieşte prin naştere de fii, anume maica cea veselă a fiilor celor de acest fel, precum a vestit cântarea de psalm; căci Fecioara care se veseleşte cu adevărat e maica ce poartă în pântece fii nemuritori prin lucrarea Duhului, care de prooroc se numeşte stearpă pentru întreaga-curăţie" [aici zice de sterpiciunea cea roditoare întru fii, ca virtuţi veşnice, dobândite prin întreaga-curăţie, şi nu prin împreunarea trupească]. Didim încă anagogic tâlcuieşte aceasta, zicând: „Fiecare suflet însă, din pricina sterpiciunii fiind fără fii, se pune de Dumnezeu *în casă*, adică în Biserica Dumnezeului Celui viu, care suflet [suflet în *gr.* e de gen fem.] se face maică a faptelor, a învăţăturilor şi a înţelesurilor de cuvinte, spre a se veseli împreună de naşterea celor ce le are împreună cu Dumnezeu-Cuvântul cu Care locuieşte". Iar Isihie potriveşte zicerea aceasta şi la toată firea oamenilor care era stearpă din pricina idolatriei, dinspre faţa căreia a zis Isaia: *Strâmt îmi este locul, dă-mi loc ca să locuiesc. Şi vei zice în inima ta: Cine mi-a născut mie pe aceştia, că eu sunt fără de copii şi văduvă, nemernică şi închisă, şi pe aceştia cine i-a hrănit mie? Eu am rămas singur, iar aceştia unde au fost?* (Is. 49: 20, 21). Iar altul zice la subînsemnările lui Teodorit: „Se poate înţelege aici şi schimbarea cea bună, că cel ce şedea în gunoiul patimilor, şi era sărac de toată bunătate, şi suflet, sterp şi nenăscător fiind, acesta, schimbându-se cu schimbarea cea bună, se ridică mai presus de cele pământeşti şi se îmbogăţeşte de bunătăţi, şi naşte pe fiii cei buni ai virtuţilor".

PSALMUL 113

Aliluia.

ulțumitor este și psalmul acesta către Dumnezeu. Povestește însă facerile de bine pe care din vechime le-a făcut Dumnezeu neamului evreiesc, și laudă puterea lui Dumnezeu, și prihănește neputința idolilor, după Teodorit[57].

1. Întru ieșirea lui Israel din Egipt, a casei lui Iacov din popor barbar.
2. Făcutu-s-a Iudeea sfințirea Lui, Israel, stăpânirea Lui[58].

Israel și *casă a lui Iacov* numește neamul Evreilor, iar *Egipt* și *popor barbar* numește neamul Egiptenilor. Achila l-a zis „popor din limbă străină". Deci David zice că, după ce Evreii au ieșit din Egipt, țara Iudeii s-a făcut sfințenie a lui Dumnezeu, adică afierosire a lui Dumnezeu, iar poporul Evreilor s-a făcut moștenire a lui Dumnezeu pentru că se stăpânea și se povățuia obștește și se apăra de Dumnezeu. Dar deși ceilalți oameni erau și ei stăpânire a lui Dumnezeu după fire, adică pentru că sunt zidiri ale lui Dumnezeu, singur Evreii erau stăpânire a lui Dumnezeu - și după apropiere, și după alegere - ca popor ales al lui Dumnezeu[59].

3. Marea a văzut și a fugit;

„Marea Roșie, zice, a cunoscut puterea lui Dumnezeu, că a simțit de ca și cum ar fi fost însuflețită și cuvântătoare în chip negrăit de voia lui Dumnezeu. pentru aceasta, împărțindu-se în două, a fugit din mijloc și a dat pământul cel uscat din dânsa ca loc de a trece neudați Israelitenii, când i-a scos Moise din Egipt". Zicând însă că *a fugit*, a arătat frica și grăbirea mării, după Hrisostom, după care s-a împărțit în două și a stătut perete de-a dreapta și de-a stânga.

---

[57] Iar după Eusebie: „Psalmul acesta arată că unul e Dumnezeu, și al Vechiului și al Noului Testament". Prin acesta se însemnează și chemarea neamurilor, după Atanasie.
[58] Aceasta este alcătuirea cea netedă a zicerii: „Din ieșirea lui Israel din Egipt și din poporul barbar, Israel și casa lui Iacov s-au făcut", și celelalte.
[59] Iar Isihie zice: „*Iudeea* se tâlcuiește mărturisire, iar *Israel*, minte ce vede pe Dumnezeu. Deci mai întâi se cuvine a ne mărturisi pentru a ne face sfințenie a lui Dumnezeu, casă și biserică a Lui făcându-ne, și așa să ne desăvârșim prin vederea adevărului, prin care să dovedim că ne-am făcut Israel, și fericirii să ne învrednicim, văzând pe Dumnezeu cu inimă curată".

Iordanul s-a întors înapoi.

Această minune a urmat în vremea lui Isus al lui Navi, când râul Iordanului şi-a oprit curgerea sa şi a dat loc la pământ uscat, pentru ca să treacă neudat Chivotul lui Dumnezeu şi tot poporul lui Israel. Însă David a arătat aceste două minuni în Psalmul 65, zicând: *Cel ce întoarce marea în uscat, în râu vor trece cu piciorul*[60].

4. Munţii au săltat ca berbecii, şi dealurile, ca mieii oilor.

Voind David să arate covârşirea bucuriei ce a urmat Israelitenilor, atunci când au trecut Marea Roşie neudaţi şi când au trecut râul Iordanului, potriveşte şi la cele neînsufleţite şi nesimţitoare simţire de bucurie şi de veselie, zicând că încă înşişi munţii şi dealurile, adică atât Sinaiul şi Horebul, cât şi munţii şi dealurile Iudeii au săltat, adică s-au bucurat ca berbecii şi ca mieii atunci când saltă; pentru că berbecii şi mieii, atunci când saltă, îşi arată bucuria, ca săltările şi săriturile cele din afară ce le fac prin câmpiile cele înflorite. Am zis însă şi noi la Psalmul 95 despre bucuria celor neînsufleţite, tâlcuind zicerea aceasta: *De la faţa Domnului, că vine*, unde se scrie şi aceasta: *Veselească-se cerurile şi să se bucure pământul, să se bucure câmpiile şi toate cele ce sunt într-însele.*

5. Ce este ţie, mare, că ai fugit? Şi tu, Iordane, că te-ai întors înapoi?
6. Munţilor, că aţi săltat ca berbecii, şi dealurilor, ca mieii oilor?

Întrebuinţând David formă retorică de personificare, după Teodorit, vorbeşte împreună cu stihiile şi cu lucrurile cele neînsufleţite, şi întreabă Marea Roşie şi Iordanul şi munţii şi dealurile, zicându-le: „Pentru ce aţi făcut aceasta? Şi tu, mare, pentru cei ai fugit din mijloc? Iar tu, Iordane, pentru cei ai întors înapoi curgerile tale? Şi voi, munţi, pentru ce aţi săltat ca berbecii? Şi voi, dealuri, pentru

---

[60] Isihie însă anagogic a tâlcuit, zicând: „*Marea* să socotim petrecere a vieţii celei rele, ca pe o nestatornică, iar *Iordanul*, darul Botezului. Fuge dar marea vieţii de cel ce se mărturiseşte, sărată fiind oarecum şi neputincioasă a se amesteca cu cel ce s-a depărtat de sărătura păcatelor. Iar Iordanul nu fuge, ci se întoarce înapoi la cei ce se mărturisesc, la cei ce se schimbă în lacrima pocăinţei, fiindcă pocăinţa se lucrează cu puterea Botezului, şi cu nimic nu s-ar folosi cineva căindu-se, de nu s-ar noroci mai întâi de a fi botezat. Pentru aceasta şi Ioan, propovăduind pocăinţa, a adăugat la pocăinţă botezul. Şi pentru ce se întoarce Iordanul la cele dinapoi? Pentru că cel ce s-a pocăit aleargă înapoi pocăindu-se, părăsind drumul cel dinainte". (Deci Iordanul se ia spre închipuirea pocăinţei.)

ce ați săltat ca mieii cei mici?" Însă cu întrebarea aceasta arată că lucrul acesta a urmat lor în chip preaslăvit* și mai presus de fire[61].

7. De fața Domnului s-a clătit pământul, de fața Dumnezeului lui Iacov.

Aici însuși David dă răspunsul în locul celor neînsuflețite la cele ce le-a întrebat mai sus, căci acelea, necuvântătoare fiind, nu puteau să răspundă, după Teodorit; și zice că pentru arătarea Domnului s-au clătinat, adică au săltat munții și dealurile, iar prin arătare să înțelegi pe cea din Sinai și din Horeb și arătarea lui Dumnezeu din Munții Iudeii; precum zice și în Psalmul 95: *Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii de fața Domnului, că vine*. Iar *Dumnezeu al lui Iacov* a zis după cea scrisă: *Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov* (Ieș 4: 6)[62].

8. A Celui ce a întors piatra în iezere de apă, și cea vârtoasă* în izvoare de apă.

„De arătarea Domnului, zice, a săltat pământul, care a prefăcut piatra cea după fire vârtoasă și uscată, ca să fie ca iezerele pline de apă, și piatra cea atât de vârtoasă – din marginea căreia abia s-ar fi putut rupe puțin cu un ciocan de fier – o

---

* *Lit.*: în chip paradoxal.

[61] Iar Hrisostom zice: „Învață-te obiceiul Scripturii, căci atunci când voiește a spune ceva mare, vreun lucru bun, sau mâhnicios, zice și despre cele neînsuflețite că simt, nu că ar simți cu adevărat, ci ca să arate mărimea celor ce se întâmplă. Așadar și noi obișnuim să zicem că «însăși cetatea s-a întristat, însăși fața pământului s-a făcut posomorâtă, înseși pietrele au slobozit glas»". A zis și Teologul Grigorie: „Scriptura știe mult a personifica și pe cele neînsuflețite, precum aceasta: *Marea a zis acestea și acelea*. Și: *Adâncul a zis: Nu este întru mine* (Iov 28: 14). Și: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu*. Și: *Că munții și dealurile* se întreabă cuvinte de săltare". Și Isihie anagogic tâlcuiește zicerea aceasta, zicând: „Se bucură toți proorocii văzând întoarcerea celui ce se mărturisește, din care munții ca berbecii – ca unii ce se împărtășesc de o mai mare bucurie – iar ceilalți, dealurile, ca miei, ca unii ce se împărtășesc de o mai mică bucurie, dar care se zic ca despre niște rudenii ai celor mari".

[62] Iar Eusebie zice: „Prin cuvântul acesta se însemnează chemarea neamurilor; că din vechime adică, întru oarecare puțină simțire s-a făcut [chemarea, și] mării și râului și munților și dealurilor. Iar acum zice ca toată stihia pământului să se miște și să se clătească; iar după Achila, «să se chinuiască ca într-o naștere», ca să se plinească cea zisă de Isaia: *Cine a auzit una ca aceasta, cine a văzut ca o țară să se nască într-o zi și un popor deodată? Că s-a chinuit Sionul și a născut pe fiii săi* (Is. 66: 8)".

* ἀκρότομον = *lit.*: netedă, ascuțită; de aici și *vârtoasă*.

a făcut izvor de ape". Acestea le zice însă David şi le măreşte, ca să arate minunea cea mare[63].

9. Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slavă.
10. Pentru mila Ta şi adevărul Tău,

După ce David a povestit mai sus vechile faceri de bine ce le-a arătat Dumnezeu către Evrei, acum, aici, roagă pe Dumnezeu pentru Iudeii cei din vremea Sa şi zice: „Să nu faci milă cu noi, Doamne, pentru bunătăţile noastre; pentru că noi suntem pustii de fapte bune şi cu totul nevrednici, precum au fost şi strămoşii noştri cei de demult, care au luat facerile Tale de bine cele zise mai sus; dar dă, adică fă să se slăvească numele Tău. Cu ce? Cu mila Ta, şi cu mila Ta cea adevărată, adică miluindu-ne pe noi, şi cu adevărat miluindu-ne". Că prin *milă* şi *adevăr* numeşte David de multe ori mila cea adevărată, însăşi mila lui Dumnezeu (adică cea fiinţială [οὐσιαστικόν] pe care aici o zice prin epitete), atâta cât după asemănarea milei omeneşti se poate înţelege, care, faţă de [în cumpănă cu] cea dumnezeiască, este mincinoasă, şi numai după împărtăşire[64].

---

[63] Şi Teodorit aşa a tâlcuit piatra cea vârtoasă: „Pe cea lipsită de toată umezeala – şi care, din pricina nvârtoşării, nu suferă rupere dintr-însa – El o a acoperit cu vărsare de apă, poruncind a ieşi de acolo izvoare îmbelşugate". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei anagogic tâlcuieşte aceasta: „Împietrită fiind firea de gerul idolatriei (cea omenească adică), îngheţată fiind şi nemişcată spre mai bine, încălzindu-se însă de Duhul şi înfierbântându-se de raza Cuvântului, s-a făcut iarăşi apă-săltătoare spre viaţa veşnică; iar Cea împietrită din pricina gerului idolatriei S-a sculat spre a Se face Fiu al Patriarhului, prin virtute asemănându-se cu el!" [Gerul idolatriei a făcut pe Piatra-Hristos, Cel încă neîntrupat, să Se învârtoşeze ca o piatră faţă de idolatria oamenilor, şi aşa să-Şi întoarcă oarecum faţa pentru o vreme faţă de ei: dar Piatra-Hristos S-a făcut prin întrupare şi Înviere – ca oarecând, ca tip, prin toiagul lui Moise (cf. şi I Cor. 10: 4) - izvor de apă-săltătoare spre viaţă veşnică prin Duhul. Iar prin aceasta S-a asemănat şi Patriarhului David, şi el pre-închipuire a lui Hristos.] Iar Isihie zice *piatră vârtoasă* pe Hristos, după Pavel (cf. mai sus, dar şi Rom. 9: 32), Care S-a prefăcut pe Sine în iezere şi în izvoare de apă; că, deschizându-I-se coasta cu suliţa, a scos iezerele Botezului, încă şi izvoarele tainelor, că a curs apă şi sânge – una fiind simbolul Tainei (al Euharistiei adică), iar cealaltă, închipuirea [χαρακτήρ, sau pecetea, semnul] Botezului, care a curs din coasta Lui.

[64] Iar Eusebie zice: „Poate că David pe furiş se bagă cu faţa la cei din Israel, rugându-se a se număra împreună în chemarea neamurilor prin cele ce le zice. „Noi adică suntem nevrednici de darul de care s-au învrednicit toate neamurile, dar să nu faci asta pentru noi, Stăpâne, ci pentru numele Tău cel ce din început s-a chemat peste noi, şi nu pentru dreptăţile noastre; pentru aceasta, fă har pentru mila Ta şi pentru adevărul Tău". Iar Hrisostom zice: „«Nu ca pe noi să ne faci mai străluciţi şi vestiţi, ci ca Însuşi să faci puterea Ta pretutindeni arătată». Că precum numele Lui se slăveşte, apărând şi ajutând, aşa iarăşi Se slăveşte când noi vieţuim întru fapta bună şi strălucim cu petrecerea". Iar

ca nu cândva să zică neamurile: Unde este Dumnezeul lor?

„Miluieşte-ne pe noi, Doamne, zice, şi nu lăsa să se stăpânească vrăjmaşii şi neamurile, ca să nu se întâmple să Te ocărască ele şi a zice cu batjocură: «Unde este Dumnezeul Evreilor, ca să le ajute?» Adică să zică cum că eşti neputincios, şi pentru aceasta nu ne-ai ajutat".

11. Iar Dumnezeul nostru, în cer şi pe pământ, toate câte a vrut a făcut.

„Neamurile toate, zice, vor bârfi şi vor zice cele de mai sus, după Didim, iar Tu, Dumnezeul nostru, ai zidit făpturile ce le-ai voit, atât în cer cât şi pe pământ. Însă de multe ori rabzi-îndelung şi suferi răutăţile oamenilor după iconomie, pentru ca să dai vreme păcătoşilor să se pocăiască"[65].

12. Idolii neamurilor, argint şi aur, lucruri de mâini omeneşti.

13. Gură au, şi nu vor grăi; urechi au, şi nu vor auzi; nări au, şi nu vor mirosi.

14. Mâini au, şi nu vor pipăi; picioare au, şi nu vor umbla; nu vor glăsui cu gâtlejul lor.

Cu aceste cuvinte, David batjocoreşte pe idoli şi pe mincinoşii dumnezei ai neamurilor, şi înşiră toate mădularele lor, ca mai mult să mărească prihănirea lor, după Hrisostom. Iar mai întâi prihăneşte închipuirile cele din afară ale

---

Isihie: „Prin *milă şi adevăr* înţelege pe Hristos; şi zice că slavă Îşi dă Tatăl Luişi pentru întruparea Fiului Său, prin El slăvindu-Se şi arătându-Se; că aceasta şi Domnul o zice în Evanghelie: *Părinte, preaslăveşte numele Tău!* (Ioan 12: 28). Şi cum L-a preaslăvit? Mântuindu-ne pe noi".

[65] Iar Hrisostom zice: „Ce este aceasta, *în cer câte a vrut a făcut*, dacă nu puterile cele de sus? Ori zice poruncile pe care cu lesnire le isprăveşte" Zice şi Didim: „Zice *în cer*, nu ca despre un loc, ci din covârşirea mărimii, că de ar fi numai în locul cel de sus, în alte părţi s-ar opri de a mai fi. Este însă întru toate cerurile şi pe pământ, că, fiind ca Altul faţă de toate, nu e cuprins de toate, ci e şi afară din toate şi Se află întru toate, după raţiunea facerii tuturor şi a Proniei. Şi dacă toate cu voia lui Dumnezeu au venit întru fiinţă, unii, în chip neevlavios, înţeleg că existenţa [ὑπάρξειν] Fiului atârnă de voia lui Dumnezeu-Tatăl; să audă dar rău-credincioşii că de voia lui Dumnezeu a atârnat singură zidirea". [Arienii şi alţii ca ei ziceau că Fiul S-a născut din voia Tatălui, ca şi cele zidite în timp, şi nu din fiinţa Tatălui, adică din veşnicie, ca Dumnezeu egal cu Tatăl.] Iar Isihie zice: „Este în cer şi pe pământ, nu numai toate plinindu-le, ci cu trup făcându-Se pe pământ, şi nu simplu, ci pe demoni supunând şi zidirea care suspina slobozind-o".

simțirilor lor: gura, ochii, urechile, nasul, mâinile și picioarele; iar apoi prihănește simțirile lor, zicând că sunt fără de nicio lucrare și materie neînsuflețită. Însă cineva s-ar putea nedumeri: pentru ce nu a zis și despre gura idolilor, pentru ce nu mănâncă, precum a zis și despre ochi că nu văd, și pentru urechi că nu aud, și pentru celelalte simțiri ale lor? Răspundem zicând că și nouă ni se pare că de multe ori zicem la Dumnezeu că nu vede și nu aude, și că miroase și umblă și grăiește, însă nu zicem că și mănâncă (poate pentru că aceasta [zicerea] e prea groasă); pentru aceasta, David, în loc să zică că gura idolilor nu mănâncă, a zis că nu grăiește, și pentru aceasta și întâi, și în urmă a zis despre grăire și glas. Pentru că graiul și glasul sunt dovada cea prea curată a vieții cuvântătoare, adică prin cele ce grăiește dovedește curat că este viu și cuvântător; și, de vreme ce idolii nu au grai, sunt prin urmare neînsuflețiți și necuvântători și morți[66].

15. Asemenea lor să fie cei ce-i fac ei și toți cei ce nădăjduiesc spre dânșii.

„Cei ce fac idolii, zice, și apoi li se închină ca unor dumnezei și nădăjduiesc într-înșii să-i mântuiască, sunt și orbi și surzi și nesimțitori, ca și idolii pe care ei îi fac. Idolii neamurilor sunt așadar în acest fel nesimțitori, zice, asemenea și cei ce li se închină sunt nebuni, că nu pot dobândi de la dânșii niciun fel de ajutor"[67]. Noi însă, cei ce ne închinăm adevăratului Dumnezeu, nu suntem în acest fel.

---

[66] Iar Teodorit zice: „Tu faci câte voiești, iar idolii cei ce se închină de neamuri, aceia nu fac ce se pare că fac, ci sunt făcuți, și din materia din care sunt își au cinstea, că se fac din aur și din argint, și de la meșteșug își dobândesc frumusețea, căci îi fac argintarii și aurarii și zlătarii". Și iarăși zice: „Fiindcă demonii cei ce lucrează prin idoli și care întrebuințează vrăji mincinoase nu au adus acelea prin idolii cei neînsuflețiți, ci prin oamenii cei cuvântători, ori le vesteau acestea prin oarecari semne. Pentru aceasta potrivit a zis *nu vor glăsui cu gâtlejul lor*, că idolii sunt cu totul nemișcați și neînsuflețiți". [Deci puterea demonică lucra prin oameni, și nu prin idoli, iar din această putere Se fățărea că ar lucra prin idoli. Zicând că din meșteșug (τέχνης = artă, tehnică, cum am zice noi) își dobândesc frumusețea, ba și lucrarea, credem că, astăzi, unul ca Teodorit nu s-ar fi dat înapoi să zică cuvinte asemănătoare nici despre progresele sau avatarurile drăcești ale meșteșugului acesta, anume că, dacă atunci ei nu aveau grai, ochi și altele, acum, vrăjile acestora au făcut să pară că ar avea (așa cum, să ne amintim, vrăjitorii din Egipt le năluceau Evreilor că fac minuni ca și Dumnezeul lor), omul aducând astăzi poate mai multă închinăciune „meșteșugului" său decât în vechime; dar Dumnezeu, ca și de demult, nu Se va lăsa prea mult așteptat, și va arăta „închinătorilor" cine este mai puternic. *Dar vine ceasul, și acum este*... (Ioan 4: 23). Exemplele ar fi de prisos.]

[67] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cei ce au fost cinstiți prin cuvânt și care au căzut într-atâta necuvântare [iraționalitate], e drept să ia nesimțirea celor cărora li se închină". Zice și Eusebie. „Erau asemenea cu idolii; că de ar fi văzut, nu ar fi socotit pe idoli dumnezei,

16. Casa lui Israel a nădăjduit spre Domnul, ajutorul şi apărătorul lor este.

17. Casa lui Aaron a nădăjduit spre Domnul, ajutorul şi apărătorul lor este.

18. Cei ce se tem de Domnul au nădăjduit spre Domnul, ajutorul şi apărătorul lor este.

„Noi, Israelitenii, zice, nu în zadar am nădăjduit spre Domnul, pentru că Domnul ne ajută şi ne apără". Împarte însă pe Evrei în poporul lui Israel de obşte, în neamul preoţesc şi în prozeliţi, adică în cei ce din neamuri veneau la slujirea Legii. *Casă a lui Israel* numeşte de obşte pe Israeliteni, pe care îi şi pune mai întâi, din pricina mulţimii lor, iar *casă a lui Aaron* numeşte neamul preoţesc, fiindcă mai-nainte decât toţi preoţii Legii Vechi a preoţit Aaron şi aşa s-a făcut rădăcină a preoţilor celor născuţi mai în urmă, iar *temători de Domnul* numeşte pe prozeliţii cei din neamuri, fiindcă aceştia s-au apropiat de credinţa iudeilor şi pentru aceasta se tem de Domnul, după Atanasie[68].

19. Domnul, pomenindu-ne pe* noi, ne-a binecuvântat.

20. Binecuvântat-a casa lui Israel, binecuvântat-a casa lui Aaron.

21. Binecuvântat-a pe cei ce se tem de Domnul, pe cei mici cu cei mari.

„Domnul, zice, Şi-a adus aminte de noi, robii Săi, şi pentru aceasta ne-a

---

de nu ar fi auzit, nu ar fi socotit că cei neînsufleţiţi grăiesc şi iau prinosuri; de ar fi umblat pe calea cea dreaptă, s-ar fi lepădat demult de rătăcirea idolească". Zice însă şi Hrisostom: „Şi măcar că aceasta, asemănarea cu Dumnezeu, este virtute, aici s-a făcut blestem. Socoteşte dar cine au fost aceştia [dumnezeii, idolii], când asemănarea cea cu dânşii se zice în locul blestemului celui mai de pe urmă". Şi Didim zice: „Nu blestemă pe oameni, ci ca să arate că aceasta urmează idolatriilor: că lor aceasta nu li se părea blestem, ci lucru vrednic de rugăciune, a fi făcuţi dumnezei, precum socotesc, şi a avea cele de laudă".

[68] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Împarte cuvântul între Israel şi neamul preoţesc şi între cei ce din neamuri s-au apropiat de Domnul, că preotul nu e asemenea cu cel de rând, ci preotul are ceva mai mult". Şi Didim: „Tot neamul cel străvăzător, pentru că are mintea văzând pe Dumnezeu, se zice *casă a lui Israel*, pentru că se află ca o biserică a Dumnezeului Celui viu". Iar Teodorit zice: „Învaţă cuvântul că, chiar dacă cineva nu are dregătoria preoţiei, nici nu se împărtăşeşte de rudenia israeliteanească, împodobindu-se cu dumnezeiasca frică şi sârguindu-se la fapta bună, va dobândi şi el de la Dumnezeu toată purtarea de grijă".

* Sau: *aducându-Şi aminte de*.

binecuvântat". Dar ce vrea să zică prin *ne-a binecuvântat*? „Adică ne-am umplut de nenumărate bunătăți, după Hrisostom[69]. Fiindcă din început, de la strămoșii noștri și până la noi, strănepoții acelora, nu a încetat Dumnezeu făcând bine neamului nostru, al Israelitenilor". Împarte aici, ca și mai sus, pe popor în trei părți, iar *pe cei mici cu cei mari*, aceasta o zice de obște pentru cele trei părți. *Mari și mici* însă zice nu numai după vârsta trupului și după anii vieții, ci și după putere și neputere, așijderea și după bogăție și sărăcie, și după slavă și neslavă, și după slobozenie și robie; adică i-a blagoslovit și pe cei înalți cu trupul și pe cei scurți, și pe bătrâni și pe tineri, și pe tari și pe neputincioși, și pe bogați și pe săraci, și pe slăbiți și pe neslăbiți, și pe stăpâni și pe slugi.

22. Adaugă Domnul spre noi, spre noi și spre fiii noștri.

„Binevoiască Domnul, zice, a ne crește pe noi și pe fiii noștri, și a adăuga nouă încă și alte bunătăți". Oarecari manuscrise au însă și persoana a doua, adică „spre voi și spre fiii voștri". Drept care, din aceasta este arătat că David roagă pe Dumnezeu pentru adăugirea și creșterea Creștinilor, că aceștia sunt cei ce au sporit mai mult decât Evreii și acestora li s-a adăugat mai mult decât Evreilor bunătățile cele adevărate și cerești.

23. Binecuvântați sunteți voi de Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul.

Și zicerea aceasta trebuie să o înțelegem că este pentru Creștini, pe care i-a blagoslovit Stăpânul Hristos atunci când S-a înălțat la ceruri, precum

---

[69] Adaugă însă Hrisostom și aceasta: „Ce este *a binecuvântat*? «De nenumărate bunătăți, zice, i-a umplut». Dar și omul binecuvântează pe Dumnezeu, precum atunci când zice: *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul*. Dar cel ce binecuvântează pe Dumnezeu însuși câștigă, mai strălucit pe sine făcându-se, fără a da Aceluia ceva. Iar Dumnezeu, binecuvântându-ne, mai străluciți ne face, nu luând El ceva: că Dumnezeirea nu are trebuință de nimic, încât de amândouă părțile folosul este al nostru". Iar Teodorit zice: „Această împărțire a făcut-o și aici, și rodul nădejdii l-a arătat, că a însoțit binecuvântarea cu nădejdea și că de aceasta nu va împărtăși numai casa lui Israel și a lui Aaron, ci și pe cei ce se tem de El". Zice însă Isihie: „Când a primit Dumnezeu uitare de oameni? (Niciodată.) Că acesta e ceea ce se însemnează prin cele zise: că, de vreme ce suntem sub blestem, nu putem să ne slobozim dintr-însul altfel și a lua binecuvântare, dacă Hristos, spânzurându-se pe lemn, nu ar fi purtat blestemul nostru; potrivit zice dar că Și-a adus aminte de noi Domnul, și așa pe noi ne-a binecuvântat [ἐμνήσθη. Pentru sensul *pomenirii* în general, a se vedea tâlcuirile de la Psalmul 111: 6]".

istoriseşte Luca: *Şi ridicându-Şi mâinile Sale, i-a blagoslovit pe ei* (Luca 24: 50), căci aşa a blagoslovit pe apostoli şi prin ei a blagoslovit pe toţi Creştinii[70].

24. Cerul cerului Domnului, iar pământul l-a dat fiilor oamenilor.

„Primul cer, zice, pe care l-a zidit Dumnezeu la început, la facerea simţitoarei lumi, pe care cer îl are drept învelitor şi acoperământ cerului ce se vede, care de Scriptură se numeşte tărie, după Teodorit, acela, zice, este locuinţă a Domnului". Şi vezi tâlcuirea zicerii *Cel ce locuieşte întru cele înalte*, la Psalmul 112. Iar pământul l-a dat oamenilor spre locuire şi desfătare[71].

---

[70] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai cât de puternică este tăria blagosloveniei? Cu graiul lui Dumnezeu [binecuvântările] se fac lucruri. Că cerul graiul Lui l-a făcut, că zice: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit*. Cu acel cuvânt te blagosloveşte, cu care poate atâtea".

[71] Iar Teodorit: „Domnul a toate petrece în cer, neavând firea circumscrisă, ci bucurându-Se de cetele sfinţilor îngeri care petrec acolo". Şi Hrisostom încă zice. „Nu luând şi având pe cele din înălţime, pe cele de aici ni le-a hotărât nouă; nu este aceasta, să nu fie! Ci cuvântul este de pogorământ; că, de ar fi aceasta, cum ar sta cealaltă de Dumnezeu zisă: *Cerul şi pământul Eu le umplu, zice Domnul* (Ier. 23: 24), că aceasta este potrivnică celeilalte. Cuvânt de pogorământ dar întrebuinţează, nu închizând în cer pe Dumnezeu, ci arătând că întru cele de acolo se odihneşte". Iar altul zice (poate Didim): „Cel ce poate afierosi mai adânc acestea va zice că ceea ce se zice *cer* în Scriptură este ceva mai deosebit, mai apropiat de Dumnezeu, întru care stă singur Dumnezeu. Căci, cu adevărat, Diavolul fiind în cer mai-nainte de călcarea poruncii Sale, de ca şi cum era oareunde jos, zicea: «În cer mă voi sui, deasupra cerului voi pune scaunul meu». Într-acest cer nu s-a suit, fără numai Cel ce S-a pogorât din cer, căci, de acolo trimiţându-Se, a venit, zicând: *M-am pogorât din cer* (cf. şi Ioan 6; Ef. 4). Dar şi Sfântul Duh din cerul acesta S-a trimis, precum zice Petru: *Cu Duhul Sfânt trimis din cer* (I Pt. 1: 12), că unde este Tatăl, acolo este şi Fiul şi Sfântul Duh. Cerul acesta nu se cugetă după loc, nu e al unui loc anume, ci, aşa-zicând, este covârşirea [ὑπεροχή] cea dintâi a lui Dumnezeu şi aşezarea". Dar şi sfinţitul Augustin cam aceleaşi le zice în capitolul 31 al *Soliloquii-lor* sale, scriind aşa: „Necugetat şi nevăzut, şi mai presus de cuvânt şi de înţelegere, şi prea neapropiat şi prea neschimbat şi prea neîmpărtăşit se crede a fi acela pe care nimeni, niciodată, din oameni sau din îngeri nu l-a văzut şi nici nu-l poate vedea – acesta este cerul Tău. Doamne; cerul cel mai bun, lumina cea mai presus de începuturi şi mai presus de înţelegere, şi mai presus de cuvânt, şi mai presus de fire, despre care se zice: *Cerul cerului*, către care cer este pământul, că mai presus de orice minune şi mai presus decât toate cerurile, acela îl atârnă şi pe însuşi acesta înfocat. Pentru aceasta s-a zis *cerul cerului Domnului*, că nimănui altcuiva nu-i este cunoscut, decât Domnului, întru care nimeni nu s-a suit fără numai Cel ce S-a pogorât din cer. Că nimeni n-a văzut pe Tatăl fără numai Fiul şi Duhul Lor, şi nimeni n-a cunoscut pe Duhul, fără numai Tatăl şi Fiul, al Cărora este Duhul". A zis însă şi Isihie: „Vezi cum a împărţit Făcătorul zidirea către noi? Şi precum Însuşi este nevăzut, are nevăzut şi cerul cerului, şi aşa a împărţit nouă văzuta zidire".

25. Nu cei morţi Te vor lăuda pe Tine, Doamne, nici toţi cei ce se pogoară în iad.

26. Iar noi, cei vii, binecuvânta-vom pe Domnul de acum şi până în veac.

Zicerea aceasta este asemenea cu ceea ce a zis în altă parte: *Au doară ţărâna Te va mărturisi pe Tine? Au va vesti adevărul Tău?* (Ps. 29: 9), şi cu aceasta: *Au doară va spune cineva în mormânt mila Ta?* (Ps. 86: 12). Iar celor ce socotesc mai adânc li se pare că *morţi* zice David pe aceia care s-au omorât după lucrarea faptei bune şi, mai-nainte de a se strica de fireasca moarte a trupului, s-au stricat de moartea cea de voie a păcatului, iar *vii* iarăşi numeşte pe cei care viază în fapte bune şi trec din această viaţă josită la viaţa cea înaltă şi dumnezeiască. Pentru că cei ce sunt morţi de fapta bună nu vor lăuda pe Dumnezeu în viaţa aceasta. Căci, după Sirah, *nu e frumoasă lauda în gura păcătosului* (15: 9). Dar nici în cealaltă viaţă nu vor lăuda pe Dumnezeu, pentru că se vor munci neîncetat. Iar cei ce viază cu fapte bune vor lăuda pe Dumnezeu şi aici şi acolo, *de acum*, zice, *şi până în veac* (Ps. 112: 2). Cei morţi de fapta bună se pogoară în iad, iar cei ce au viaţă în aceasta se vor sui la cer[72]. Zicând însă David *noi, cei vii*, a arătat pe cei ce erau asemenea lui după fapte bune, adică pe cei ce erau îmbunătăţiţi precum era şi el.

PSALMUL 114

Aliluia.

Şi psalmul acesta este mulţumitor faţă de Dumnezeu, precum a fost

---

[72] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „*Morţi* nu pe cei sfârşiţi îi zice, ci pe cei ce au murit în păgânătate ori pe cei ce au căzut în păcate. Fiindcă şi Avraam era sfârşit, şi Isaac, şi Iacov, cu toate acestea însă, ei au vieţuit în aşa fel încât pomenirea lor o face cu cei vii, şi curat pe cei drepţi îi zice vii; că precum Dumnezeu este Viaţă şi Dreptate, aşa şi drepţii, după împărtăşirea de El, se numesc aşa". Iar Teodorit şi Atanasie numesc aici *morţi* pe cei ce slujesc idolilor celor morţi, şi care nu au viaţă întru sine, adică cunoştinţa singurului Dumnezeu, iar *vii* numesc pe cei ce se închină Dumnezeului Cel viu, cărora li s-a sortit dumnezeiască laudă. Şi, pe lângă aceasta, învaţă că se cuvine cu toată osârdia cei ce slujesc lui Dumnezeu să-L laude cât încă vor fi vii, fiindcă moartea opreşte a face aceasta: *Voi lăuda*, zice, *pe Domnul în viaţa mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi* (Ps. 145: 2)".

şi cel zis mai-nainte[73].

1. Iubit-am, că va auzi Domnul glasul rugăciunii mele.
2. Că a plecat urechea Sa spre mine, şi în zilele mele Îl voi chema.

„Eu, zice, am iubit pe Dumnezeu (că aceasta lipseşte, şi de aceea trebuie să se înţeleagă pe dinafară) şi m-am veselit, pentru că El a auzit glasul rugăciunii mele şi pentru că a plecat urechea Sa, pogorându-Se spre neputinţa mea – precum am zis şi la Psalmul 16, tâlcuind aceasta: *Pleacă urechea mea spre mine şi ascultă graiurile mele* –, pentru aceasta şi de acum înainte voi chema numele Domnului în toate zilele vieţii mele"[74].

---

[73] Iar altul zice aşa: „Psalmul acesta cuprinde mulţumirea întoarcerii din Babilon" ori, după Teodorit, „prooroceşte relele pe care le-a făcut Ierusalimului Antioh Epifanul".

[74] Iar Isihie zice: „În psalmul cel zis mai-nainte, dacă cineva s-a numărat între cei ce se tem de Domnul, acesta, acum, sporind din frică la iubirea de Dumnezeu, ar putea zice *iubit-am*; că nu e al tuturor a zice aceasta, ci celui ce acum s-a desăvârşit şi care a trecut peste frica cea din robie şi a ajuns a fi întru Duhul înfierii". Zice însă şi Marele Vasile: „Zicerea *iubit-am* nu se potriveşte sau se zice oricui, adică «iubit-am pe cineva», ci se înţelege de către noi că însuşi lucrul de iubit este Dumnezeul a toate; că ceea ce este iubit (sau bun) este ceea ce toţi doresc (după Aristotel). Deci bun e Dumnezeu, şi Cel dintâi şi mai desăvârşit dintre bunătăţi. Pe acest Dumnezeu L-a iubit, fiind vârful celor dorite, şi pătimirile cele pentru El cu bucurie le-am primit. Dar care sunt acestea? Le spune mai apoi: chinurile morţii, primejdiile iadului, necazul, durerile, care toate i s-au părut [lui David] iubire pentru dragostea de Dumnezeu, şi pentru nădejdea ce se păstrează pentru cei au primit patimi pentru buna-cinstire de Dumnezeu. «Nu fără de voie, nici de nevoie sau silnicit am răbdat nevoinţele, zice, ci cu oarecare dragoste şi cu aşezare sufletească am primit cele dureroase, şi ca să pot zice: *Pentru Tine suntem omorâţi toată ziua*; şi: *Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos?* (Rom. 8: 35 ş.u.). Am iubit dar toate acestea ştiind că sub Stăpânul cel privitor şi dătător de nevoinţă sufăr primejdiile cele pentru buna-cinstire. Am iubit şi am fost ascultat, şi plata iubirii am primit". Zice şi Hrisostom: „Cine, fiind ascultat, nu va iubi? Mulţi din oamenii cei lumeşti nu vor să audă acestea, care lor le sunt de folos, ci roagă a li se face lor cele de folos, apoi, când li se face, se supără şi se mâhnesc. Căci cele de folos sunt cele pe care numai Dumnezeu le ştie a fi de folos, măcar sărăcie de ai zice, măcar foamete, măcar boală, măcar orice altceva de acest fel. «Că eu, zice, pentru chinuri şi pentru primejdie am iubit pe Dumnezeu, că m-a auzit şi a făcut mie cele de folos». Şi iarăşi: «A plecat, zice, urechea Sa spre mine, ca să arate neputinţa mea»; că, jos zăcând, i s-a pogorât întru iubire de oameni". Iar altul zice: „Dumnezeiescul auz nu are trebuinţă de glas prin simţire, că ştie şi întru mişcarea inimii a cunoaşte cele ce se cer. Au n-ai auzit că Moise, nimic grăind, ci cu negrăitele lui suspinări rugând pe Domnul, a auzit pe Domnul zicându-i: *Ce strigi către mine?* (Ieş. 14: 15). Că îndrăzneala faptelor celor drepţi este pentru Dumnezeu strigare".

3. Cuprinsu-m-au durerile* morții, primejdiile iadului m-au aflat.
4. Necaz și durere am aflat, și numele Domnului am chemat.

Eu socotesc că zicerile acestea sunt asemenea cu cele ce se zic în Psalmul 17; că David zice acolo *iubi-Te-voi, Doamne*, apoi scrie și pricina pentru care scrie că-L va iubi, adică: „Pentru că, zice, ești tăria mea, întărirea mea și scăparea mea" și altele asemenea. Apoi, după urmare, zice *lăudând voi chema pe Domnul*, iar la urmă povestește și primejdiile pentru care a chemat pe Domnul și că a fost ascultat. Că zice: *Cuprinsu-m-au durerile morții*. Iar aici acestea le zice iarăși, *iubit-am, că va auzi*, în loc de „că m-a auzit Domnul când L-am rugat", ori zice că „încă mă va auzi Domnul, pentru că și acum m-a auzit". Iar pricina iubirii sale către Dumnezeu zice că este aceea că Domnul îl va asculta. Apoi, asemenea cu cea din Psalmul 17, zice: *Și în zilele mele Îl voi chema*. Și așa, la urmă, povestește și aici primejdiile pentru care, necăjindu-se, iarăși a chemat pe Domnul și s-a izbăvit de ele. Și pentru aceasta a zis că a iubit. Iar după ce David a zis mai sus despre durerile morții și primejdiile iadului, tâlcuiește ce sunt acestea, adică că sunt necazuri și dureri, *că necaz*, zice, *și durere am aflat*. Iar despre chinurile morții și primejdiile iadului am zis pe larg la Psalmul 17, tâlcuind zicerea *cuprinsu-m-au durerile morții*, și vezi acolo[75].

---

* ὠδῖνες; termenul are în vedere durerile nașterii, travaliul nașterii unui prunc. Vezi în acest sens Is. 26: 17, Matei 24: 8; Fapte 2: 24, sau la Sfântul Vasile, în tâlcuirea sa la acest verset, pe care, din pricina mărimii, Sfântul Nicodim nu o ia cu totul.

[75] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai armă tare? Văzut-ai mângâiere care pe toate cele grele le stinge? Văzuși suflet înfocat de dorul Stăpânului? «Destul mi-a fost, zice, spre scăparea relelor ce m-au cuprins a chema pe Dumnezeu». Pentru ce dar nu chemăm de multe ori pe Dumnezeu, ca să ne izbăvim de rele? Pentru că nu-L chemăm cum trebuie a-L chema, că El gata este pururea a da, și atât de mare e bunătatea Lui, încât a noastră, în asemănare cu aceea, se vede a fi răutate. Pentru aceasta te lasă să cazi într-un rău neașteptat, pentru a-L chema, ca mai cu scumpătate să te apropii de El. Că și maicile, pe copiii mai nesupuși, cu felurite răstiri speriindu-i, îi silesc a scăpa la sânul lor, nevrând să-i mâhnească, ci meșteșugind apropierea lor". Zice însă și Marele Vasile: „«Pentru că *m-au cuprins chinurile morții și durerile iadului m-au aflat*, atât de departe eram de a mă feri și a cădea în ispitele acestea, încât m-am supus de voie la și mai multe decât ispitele acestea; adică *necaz și durere*, care, venind, m-au aflat de bună voie primindu-le, dar fără voia mea n-am fost cuprins de ele. Că mai-nainte, zice, *primejdiile iadului m-au aflat*, iar apoi, *necaz și durere am aflat*. Că, de vreme ce acolo fără scăpare fiind, m-am aflat la cele aduse asupră-mi de ispititor, ca să arăt bogăția iubirii celei către Dumnezeu, am adăugat necazuri la necazuri și durere la durere; nu prin puterea mea sculându-mă împotriva celor dureroase, ci pentru că am chemat numele Domnului. Astfel este cuvântul Apostolului care zice: *Întru acestea toate biruim prin Cel ce ne-a iubit pe noi* (Rom. 8: 37). Căci biruiește cu adevărat cel ce nu se înduplecă durerilor celor ce cu sila îi vin asupră-i; biruiește însă cel ce de voia sa trage dureri asupră-i spre arătarea răbdării. Cel ce a căzut

5. O, Doamne, izbăveşte sufletul meu; milostiv este Domnul şi drept şi Dumnezeul nostru miluieşte.

„O, Doamne şi Dumnezeule, încă şi încă izbăveşte-mă de relele ce vor să vină, ce are să-mi urmeze"[76]. Vezi însă, o, cititorule, cum învaţă David pe cel ascultător şi îi zice: „Dumnezeu e milostiv, nu te deznădăjdui, dar, o, păcătosule, pentru că ai păcătuit". Şi iarăşi îi zice: „Dumnezeu e şi drept. Drept aceea să nu te rezemi [prea mult] întru mila Lui şi aşa să te trândăveşti sau să defaimi, ci să nădăjduieşti şi să te temi", precum tâlcuieşte Hrisostom. Apoi, pentru ca David să arate că Dumnezeu Se pleacă mai mult spre iubirea de oameni decât spre dreptate, după Teodorit[77], a adăugat zicând şi că *Dumnezeul nostru miluieşte*. Iar *Dumnezeul nostru* s-a zis spre osebire de dumnezeii neamurilor.

în oarecare păcat de moarte să zică *cuprinsu-m-au durerile morţii*, că *tot cel ce face păcatul*, zice, *de la Diavolul s-a născut* (I Ioan 3: 8). «Deci, când eram lucrător al păcatului, zice, eram în pântecele morţii, şi atunci m-au aflat şi primejdiile iadului. Deci cum m-am izbăvit pe sineşi? Fiindcă am aflat necaz şi durere, şi de reaua-pătimire prin pocăinţă m-am izbăvit. Pe măsura mărimii păcatului, prin pocăinţă mi-am născocit mie necaz şi durere, şi aşa am cutezat a chema numele Domnului»". A zis însă şi Isihie: „*Necaz şi durere* a numit pocăinţa, *necaz* adică, ca unul ce are aducere-aminte de păcat, iar *durere*, pentru chinuirile prin care se obişnuieşte a se isprăvi: sac, cenuşă şi privegheri. «Că aceasta aflând-o, adică cu aceasta alergând, am chemat după cuviinţă numele Domnului, că rugăciunea este ipostasul [temeiul, încredinţarea] pocăinţei»".

[76] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai suflet filosof? Că lăsând cele lumeşti, una cere, a-i rămâne sufletul nevătămat şi a nu pătimi nimic din cele ce-l vatămă. Că acesta bine aflându-se, toate celelalte trec. Că precum el neaflându-se bine, niciun folos nu ne este nouă din cealaltă bună-norocire. Pentru aceasta trebuie şi a face şi a zice ca el să stăruie şi să se păzească; că aceasta e ceea ce s-a zis: *Fiţi înţelepţi ca şerpii*; că precum şarpele trece cu vederea celălalt trup [restul trupului] pentru a-şi păzi capul, aşa şi tu trebuie ca toate celelalte să le dai pentru mântuirea sufletului". Însemnăm aici că Sfântul Teofilact, tâlcuind zicerea evanghelicească pe care o a zis Domnul: *Acum sufletul Meu s-a tulburat; şi ce voi zice? Izbăveşte-mă, Părinte, de ceasul acesta?* (Ioan 12) şi cea apostolească ce zice: *Care în zilele întrupării Sale, cereri şi rugăciuni cu mare strigare şi cu lacrimi aducea Celui ce putea să-L izbăvească pe El din moarte* (Evr. 5: 7), acestea tâlcuindu-le, zice că aceste cuvinte ale Apostolului şi ale Domnului le-a proorocit David în psalmul acesta şi a zis: *În zilele mele Îl voi chema; cuprinsu-m-au durerile morţii, primejdiile iadului m-au aflat, necaz şi durere am aflat, şi numele Domnului am chemat: o, Doamne, izbăveşte sufletul meu!*

[77] Cuvintele lui Teodorit sunt acestea: „De două ori pomenind mila, dreptatea o a pomenit doar o dată, arătând pe Dumnezeu mai pornit spre iubire de oameni; că iubirea de oameni a lui Dumnezeu biruieşte hotărârea dreptăţii, şi o ia oarecum pe aceasta spre mijlocire". Zice însă Marele Vasile: „*Mila* însă e un simţământ care se face la cei ce sunt smeriţi mai

6. Cel ce păzeşte pe prunci Domnul,

Aici se înţelege pe dinafară, adică adăugând „este Domnul". Că David laudă şi această Pronie a lui Dumnezeu pe care o are către prunci. Căci, după Marele Vasile şi după Hrisostom, de nu ar păzi Pronia lui Dumnezeu pruncii cei mici, mai ales atunci când se află în scutece, cu lesnire i-ar omorî şi şarpele, şi scorpia şi multe alte jigănii otrăvitoare, şi degrab s-ar strica, ori căzând în gropi, şi în fântâni, şi în prăpăstii, şi într-alte locuri primejdioase ca acestea. Unii însă, precum Teodorit, au înţeles cuvântul acesta pentru pruncii cei ce sunt în pântecele maicilor lor, care se mişcă în locurile întunecoase şi umede ale mitrasului, precum şi peştii se mişcă în adâncul mării, unde nu pot nici răsufla; că numai după ce se nasc pot răsufla, şi iarăşi, după ce ies din căldura mitrasului în aerul acesta rece şi neobişnuit lor, de nu s-a păzi de dumnezeiasca Pronie, nu ar putea vieţui nici câteva clipe. Ori şi alt fel, prin *prunci* să înţelegi pe cei nou-începători întru fapta bună, pe care, din pricina neiscusinţei lor, îi păzeşte dumnezeiasca Pronie, până ce sporesc şi se fac puternici să lupte împotriva patimilor şi împotriva dracilor, vrăjmaşii lor cei nevăzuţi[78].

smeritu-m-am şi m-am mântuit.

„M-am ticăloşit, zice, de ispite, şi pentru aceasta m-am mântuit, adică Domnul m-a izbăvit de ele. Că m-a lăsat să pătimesc rău pentru a mă face mai

---

mult decât li se cuvine; se face, zic, de către cei ce se află cu împreună-pătimire faţă de cei ce pătimesc: că miluim pe cel ce a căzut dintr-o mare bogăţie în sărăcia cea mai de pe urmă, şi ne este milă de cel ce se bucura de sănătate şi de frumuseţea trupului, dar care acum se strică de patimile cele mai rele. Deci, fiindcă şi noi eram oarecând slăviţi cu petrecerea cea din rai, dar ne-am făcut însă neslăviţi şi smeriţi din pricina căderii, Dumnezeul nostru ne miluieşte văzându-ne în ce fel ne-am făcut din cele ce eram; pentru aceasta şi pe Adam l-a chemat înapoi cu glasul milei: *Adame, unde eşti?* (Fac. 3: 9). Că Cel ce pe toate le ştie nu căuta să-l afle, ci voia ca el să înţeleagă în ce fel s-a făcut, întrebându-l *unde eşti?*, în loc de «în ce cădere te-ai pogorât dintr-atâta înălţime?»". A zis însă şi Origen: „Fiindcă Domnul miluieşte cu dreptate, este milosârd şi drept; însă nu drept întru a milui a fost Saul miluind pe Agag (cf. I Împ. 15). Şi, de ar fi drept fiecare întru a milui, nu ar fi zis Legea degeaba: *Să nu miluieşti [părtineşti] pe sărac în judecată* (Ieş. 23: 3)". Şi cel nenumit: „Ca milostiv, Dumnezeu nu-Şi întoarce faţa de către cel păcătos care se roagă, iar ca drept, nu-l primeşte altfel decât prin pocăinţă".

[78] Zice însă Teodorit: „*Prunci* numeşte pe cei ce s-au născut a doua oară prin Sfântul Duh întru Hristos, pe cei ce sunt prunci după porunca lui Iisus, pentru că s-au întors şi s-au făcut ca copiii, pe care Însuşi Dumnezeu îi păzeşte, nelăsându-i să se bântuiască de vrăjmaşi, neavând ei încă vreme de nevoinţă".

filosof. A stins însă ispitele, ca să cunosc harul și Pronia ce o are către mine, și din amândouă părțile mi-a făcut bine". După Hrisostom însă se înțelege și altfel, anume că Dumnezeu mântuiește pe cei ce au isprăvit virtutea smereniei[79].

7. Întoarce-te, suflete al meu, la odihna ta, că Domnul bine a făcut ție.

8. Că a scos sufletul meu din moarte, ochii mei din lacrimi și picioarele mele din alunecare.

Unora li se pare că prin cuvintele acestea David se îndeamnă pe sineși să se întoarcă la odihna și slobozenia din ispitele cele pe care le suferea până atunci, ca pentru aceasta să se mângâie pe sineși, căci atunci i se făcuse bine și se slobozise din așteptata moarte și de lacrimile ce le vărsa din pricina multului său necaz, și din cursele ce le întinsese împotriva sa vrăjmașul și în care de multe ori se prindea. De va înțelege însă cineva zicerile acestea anagogic, prin *odihnă* va zice, după Hrisostom, că este ducerea din lumea aceasta a sufletului omului drept, care [ducere] îl slobozește de toate cele mâhnicioase; că această ducere și odihnă este o facere de bine a lui Dumnezeu către oamenii cei drepți, că prin aceasta se slobozesc din greutate și din toate celelalte patimi ale trupului. Despre aceștia zice și Pavel: *Fiindcă cei ce suntem în cortul acesta suspinăm, îngreuiați fiind* (II Cor. 5: 4), și iarăși: *Că mai vârtos și mai bine îmi este de m-aș slobozi și împreună cu Hristos a fi* (Filip. 1: 23). Se potrivesc dar zicerile acestea drepților celor ce se despart de greutatea și multa sarcină a trupului acestuia, și care se odihnesc în lăcașurile cerești. Drept aceea, după ce David a zis *că Domnul a făcut bine ție*, a adăugat *că a scos*, adică „a izbăvit sufletul meu din moarte, adică din păcatul meu, care este moartea sufletească, pentru că aceasta omoară lucrurile sufletului meu celor întru fapta bună. *A izbăvit însă și ochii mei din lacrimi*, și așa nu vor mai lăcrima din multele și desele mele necazuri. *A izbăvit și picioarele mele de împiedicările și alunecările* care au fost puse înaintea mea de văzuții și nevăzuții vrăjmași care mă vrăjmășeau[80].

---

[79] După Marele Vasile însă, aceasta trebuie înțeleasă așa: „«Fiindcă m-am smerit, și m-am întors, și m-am făcut ca un prunc, și am primit Împărăția cerurilor ca un copil, și prin nerăutate m-am pogorât pe sinemi în smerenia copiilor. Domnul, Cel ce păzește pruncii, m-a mântuit de durerile morții și de primejdiile iadului». Nu a zis «nu m-a lăsat să cad în primejdie», ci «m-a mântuit după ce am căzut»". Adaugă însă Hrisostom: „Îndoită e aici mulțumirea: și că a îngăduit a cădea în primejdie, și că, căzând, nu l-a părăsit, ci dinspre amândouă părțile i-a făcut bine; că amândouă sunt un fel de facere de bine, și cea dintâi decât a doua nu e mai mică; dar trebuie a zice ceva de mirare și mai mare: o dată, că prin primejdie a trecut, iar cealaltă, că a făcut sufletul mai filosof".

[80] Adaugă însă Hrisostom și acestea: „Că de vreme ce moartea a intrat din pricina păcatului, cu toate acestea, Dumnezeu o a întrebuințat spre facerea noastră de bine, care

9. Bine voi plăcea înaintea Domnului în latura celor vii.

Latura celor vii este cerul, ori lumea ce va să fie, unde niciun om nu va muri; iar lumea aceasta este latura şi locul celor morţi[81]. Zice dar că „bine voi plăcea în nestricata latura aceea, împreună cu sfinţii slujind fără încetare lui Dumnezeu, fără a fi cineva care să mă vrăjmăşească". Ori *bine voi plăcea* a zis în loc de „bine-plăcut voi fi judecat la Dumnezeu". Zicerile acestea s-au tâlcuit şi altfel, la Psalmul 55, unde se scrie că *a izbăvit sufletul meu din moarte, ochii mei din lacrimi şi picioarele mele din alunecare, bine-plăcând în lumina celor vii*[82].

[moarte] având scăpare din relele cele de aici, şi de multe ori mută către viaţa cea de sus, nu ştiu dacă se poate numi cu adevărat moarte, groaza având-o mai mult în nume decât în lucru; iar de se pare un lucru înfricoşător, se află aşa pentru neputinţa celor ce li se pare aşa, cărora nu moartea este cea care face întristare, ci conştiinţa cea rea; încetează dar de a fi păcătos, şi va fi ţie moartea dorită". Zice însă Marele Vasile: „*Odihnă luişi* zice dreptul lacrimile cele de sus, prin care va lua plata nevoinţelor sale; pentru aceasta, nevoitorul cel bun luişi îşi aduce cuvintele cele mângâietoare, asemenea cu Pavel zicând: *Nevoinţa cea bună m-am nevoit (...), deci se păstrează mie cununa dreptăţii* (II Tim. 4: 7); că odihnă veşnică stă înaintea celor ce după Lege s-au nevoit în viaţa aceasta, nu dându-se după vreo datorie a lui Dumnezeu pentru faptele lor, ci după harul Marelui Dumnezeu dându-se celor ce nădăjduiesc întru Însul. Şi bine a zis *întru odihna ta*, ca a sa, şi nu ca străină, că cele de Dumnezeu gătite lor sfinţii le câştigă ca pe nişte averi ale lor". Adaugă iarăşi Hrisostom: „*Şi picioarele mele din alunecare*; aceasta e mai mare decât cea dintâi, că nu numai de întristare suntem izbăviţi, ci şi de a fi împiedicaţi şi vrăjmăşiţi. Deci cel ce s-a dus cu isprăvile a stătut pe piatră, a apucat limanul, toate împiedicările au pierit, apoi nicăieri nu mai e gâlceavă, nici tulburare, ci cel ce s-a dus rămâne de-a pururea întru buna voinţă". Zice însă Isihie: „Odihna sufletului este tăierea păcatelor, că păcatul îl întinde şi toate puterile lui le sfarmă. Pentru aceasta şi Botezul, ca unul ce are scăpare de păcate, David l-a numit *apa odihnei*. Deci îndeamnă pe sufletul cel ce s-a rătăcit în păcate să se întoarcă către odihna cea prin Botez, sau prin lacrimi, sau prin pocăinţă". Iarăşi Marele Vasile zice: „Cu asemănarea celor de aici închipuieşte odihna cea viitoare: «Că aici *m-au cuprins durerile morţii*, iar acolo *a izbăvit sufletul meu din moarte*; aici *ochii mei varsă lacrima cea din necaz*, iar acolo nu este lacrimă, că *a şters Dumnezeu toată lacrima de pe toată faţa* (Is. 25: 8); aici multă e primejdia alunecării, pentru aceasta şi Pavel zicea: *Celui ce i se pare că stă, să ia seama să nu cadă* (I Cor. 10: 12), iar acolo trainice sunt temeliile, neschimbată viaţa, că nu va mai veni primejdie către păcat".

[81] Pentru aceasta a zis Teodorit: „*Latura celor vii* nu a zis viaţa aceasta, în care sunt plângeri şi tânguiri şi boli şi morţi şi păcate şi primejdii, ci viaţa cea scăpată de toate acestea, în care câştigarea virtuţii e neticăloşită şi bogăţie dreptăţii se adaugă fără osteneală".

[82] Hrisostom zice: „Bine zice *în latura celor vii*, că aceea e chiar viaţa scăpată de moarte, neamestecate având bunătăţile; *că vrăjmaşul cel mai de pe urmă*, zice, *moartea, se va*

PSALMUL 115

Aliluia.

Şi psalmul acesta este mulţumitor către Dumnezeu, precum au fost şi cei zişi mai-nainte, pentru aceasta şi acesta are aceeaşi suprascriere ca şi aceia.

1. Crezut-am, pentru aceea am grăit,

Zice Marele Vasile că, de vreme ce Proorocul David a zis la sfârşitul psalmului de mai-nainte *bine voi plăcea înaintea Domnului în latura celor vii*, pentru aceasta acum zice la începutul acestui psalm că „am crezut pentru ceea ce am proorocit acolo, la celălalt psalm, adică am crezut că voi bine-plăcea înaintea Domnului în latura celor vii, pentru aceasta am şi grăit aşa, că nu cu ochii trupului am privit latura aceea, ci credinţa mi-a făcut-o mie bine-arătată", după Teodorit. Dar şi în Psalmul 26 zice iarăşi: *Cred că voi vedea bunătăţile Domnului în pământul celor vii*, măcar că şi aceasta s-a tâlcuit acolo după alt înţeles.

iar eu m-am smerit foarte.

„Eu însă, zice, norocindu-mă de la Dumnezeu de această înainte-cunoştinţă, că voi bine-plăcea adică lui Dumnezeu, foarte m-am smerit, socotind că sunt

---

strica (I Cor. 15: 26)". Şi Eusebie: „Lumea aceasta însăşi e muritoare şi loc al muritorilor, şi sufletul încă în trup muritor este închis, şi pe pământ umblând, nu se află în locul viilor, ci se află oarecum pe jumătate mort, mort cuvântului său [sau: raţiunii sale], şi cu firea îmbrăcat cu trup stricăcios; aşa încât tot omul să fie împleticit din om mort şi viu [*trad. lit.*; sau: dintr-o parte moartă şi una vie; sau: din oameni ce odată sunt morţi, iar apoi vii, sau invers]. Drept aceea, petrecerea pe pământ nu e loc al celor vii, nici viaţa cea în trup muritor. Pentru aceasta, dreptul cunoaşte ca străină latura cea de aici pentru sufletul său, că sufletul nu din pământ s-a luat, nici în pământ nu încape, ci este din alt loc, din cel ce se numeşte *latura celor vii*". Iar Marele Vasile zice: „*Latura celor vii* este aceea în care Proorocul făgăduieşte ca va bine-plăcea lui Dumnezeu, fiindcă urmează a nu se opri de nimic din cele din afară; acela e locul celor vii, în care nu e noapte, nu este somn ca închipuire a morţii, nu va fi mâncare şi băutură – întăriturile slăbiciunii noastre – nu ceva din întâmplările cele dinafară, ci loc al viilor, care nu mor din pricina păcatului, ci viază pentru adevărata viaţă cea în Hristos".

nevrednic de un dar mare ca acesta, temându-mă ca nu cumva să mă mândresc şi să pierd darul acesta atât de mare"[83].

2. Şi am zis întru uimirea* mea: tot omul este mincinos.

Uimire numeşte David aici înspăimântarea şi mirarea, după Marele Vasile. „Că eu, zice, înspăimântându-mă şi mirându-mă de acea minunată latură a celor vii, care mi s-a făcut cunoscută prin Sfântul Duh, am zis arătat că fiecare om ce se află în lumea aceasta e mincinos, după omeneasca fericire", pe care şi Teologul Grigorie o a numit mincinoasă bună-norocire, fiindcă aceasta nu rămâne, ci ca un vis mincinos şi neipostatic degrab trece şi se topeşte. Că toate sunt deşertăciune a deşertăciunilor, după Ecclesiast. Pentru că cu lesnire se prefac şi se

---

[83] Marele Vasile zice: „*Credinţă* să se socotească a fi cea în cuvintele despre Dumnezeu, credinţă, şi nu dovadă; adică credinţa cea mai presus de meşteşugirile cele raţionale care trag sufletul spre înduplecare. O, de s-ar face şi mie să cred în chip vrednic, ca să grăiesc acum Bisericii lui Dumnezeu celei mari cinci cuvinte din mintea mea! Şi nimeni să nu ia în râs cuvântul, de ca şi cum noi fără cercetare înjugăm pe cei ce aud spre înduplecare pentru cele ce le zicem. Trebuinţă este dar ca începăturile [primele noţiuni ale] fiecărei învăţături să fie necercetate de cei ce se învaţă [învăţăcei]; ca în întregime sufletul cel neputincios bine să grăiască şi să nu bârfească în zadar, neaducând cuvântul asupra niciunei feţe; deci începătura cuvântului de înţelepciune [ἔμφρωνοσ] este credinţa cea bine întărită în inima celui ce grăieşte. Apoi, de acolo de unde a fost cu putinţă a isprăvi desăvârşit credinţa, pentru aceasta adaugă zicând *iar eu m-am smerit foarte*. Că cel ce nu se smereşte pe sineşi cu mintea sa nu urmează nici Apostolului ce zice: *Fraţilor, eu pe sine încă nu mă socotesc să fi ajuns* ([îndreptarea adică] Filip. 3: 13), ci cu cugetul său măsoară cele neatinse, drept care nu poate a zice aceasta: *Crezut-am, pentru aceea am grăit*, şi nici pe cea de aici nu e cu putinţă să o adauge – *iar eu m-am smerit foarte*". [Iar dar cu ce frică şi cu câtă evlavie îndemna Sfântul Vasile să se apropie cineva de tainele credinţei! Ierarhia sau treptele propuse de el sunt astăzi din păcate în bună măsură răsturnate.] A zis însă şi Hrisostom: „Având în minte acest cuvânt, Apostolul îl arată Corintenilor: *Având, zice, acelaşi duh al credinţei - după cea scrisă: «Crezut-am, pentru aceea am grăit» -, credem şi noi, şi pentru aceea grăim*; *duh al credinţei* zicând deprinderea ceea ce se face din credinţă, ori pe Duhul ce se dă de Dumnezeu celui ce are credinţă; că zicerea *crezut-am, pentru aceea am grăit* se uneşte cu aceasta: *Cu inima adică se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire* (Rom. 10: 10)".

* ἐκστάσει de la ἔκστασις = ecstaz. [Urmând unor teologi de azi sau mai vechi, scriem ecstaz fără x, pentru a deosebi experienţa creştină de osebite extaze romantice sau năluciri lumeşti; la fel avem şi experiere, şi nu experienţă, iconomie, şi nu economie, ipostas, şi nu ipostază, Iisus, şi nu Isus etc. Căci aşa cum, după cuvântul Scripturii, gândurile sau sfaturile (βουλαί) lui Dumnezeu nu sunt ca gândurile oamenilor (cf. Is. 55: 8), tot aşa şi cele ale Bisericii tind să fie ca cele ale lui Dumnezeu, în chip divino-uman, şi nu strict uman.]

strică, iar bunătățile cele ce se află acolo în locul celor vii sunt cu adevărat adevărate, pentru că sunt statornice și neschimbate și nemuritoare[84].

3. Ce voi răsplăti Domnului, pentru toate câte mi-a răsplătit mie?

„Ce răsplătire, zice, să fac lui Dumnezeu, Care, pe lângă atâtea nenumărate faceri de bine ce mi-a dat mie, mi-a dăruit și acest dar, mie, ticălosului, de a vedea adică în uimire pe nevăzutul loc al celor vii?" Iar graiul *a răsplăti* este în loc de „a da", precum am zis și la Psalmul al șaselea, tâlcuind zicerea *de am răsplătit [cu rău] celor ce-mi răsplătesc mie rele*[85].

---

[84] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice mai înalt: „Ce este binele [frumosul] care este cu adevărat? Fiecare are trebuință de ochii săi ca să vadă binele acela, pe care bine, cel ce-l vede după oarecare dar dumnezeiesc și insuflare netâlcuită, vederea cea de negrăit o înțelege întru înspăimântarea conștiinței; iar cel ce nu o vede nu va cunoaște paguba. Și bine mi se pare că Marele David, această neputință [ἀμηχανίαν = *lit.*: această lipsă de mijloace sau resurse] vrea să o arate. Dar, odinioară, ea s-a înălțat cu mintea prin puterea Duhului și a văzut într-acea fericită uimire frumusețea cea negrăită și necuprinsă de minte, și a văzut cu adevărat cât e cu putință omului a vedea, afară din aceperământurile trupului [afară din trup]; însă fiindcă a dorit să spună și ceva vrednic din ceea ce s-a arătat, a strigat glasul acesta, pe care toți îl știu, anume că *tot omul e mincinos*. Iar aceasta înseamnă, pe cât socotește rațiunea mea, că tot omul ce cu glas se îndeamnă la tâlcuirea lucrului celui negrăit cu adevărat mincinos este, și nu ca o dovadă a urii față de adevăr, ci pentru slăbiciunea povestirii despre acesta". Zice însă și Marele Vasile: „Nu cade Proorocul deșert după cuvântul aceasta, precum unii dintre sofiști se apucă să-l mustre, zicând: «Dacă tot omul este mincinos, iar David era și el om, mincinos adică era și acesta, iar de este mincinos, nu se cuvine să-i credem lui cele ce le-a zis». Iar adevărul este așa precum vom zice: *Oameni* se zic cei ce încă sunt stăpâniți de patimile cele omenești; iar cel ce de acum s-a făcut mai presus de patimile trupești și a ajuns la desăvârșirea minții și a trecut către starea îngerilor, acesta, când vorbește despre cele omenești, se osebește adică pe sine de ceilalți. Nemincinos este dar cel ce a zis: *Eu am zis: dumnezei sunteți și toți fii ai Celui Preaînalt* (Ps. 81: 6), și, cu adevărat, de este pentru altcineva, și lui David îi este potrivită o astfel de numire: pentru că *fiu al Celui Preaînalt* este cel ce prin fapta bună s-a înfiat lui Dumnezeu, iar acesta nu moare ca un om, căci are pe Dumnezeu în sineși". Însemnează că Achila a zis: „Eu am zis când mă necăjeam: Tot omul este minciună". Iar Teodoțion: „Tot omul e deșert". Iar Simmah: „Eu am zis mâhnindu-mă: Tot omul minte". Și nu simplu am pus toate tălmăcirile, ci vrând să arăt că omenească bună-norocire o numește minciună, că trece prea degrab și nu are nimic statornic (acestea sunt cuvintele lui Teodorit). Pentru aceasta a zis și Solomon, care, deși a petrecut prin toată buna-norocire, de fiziologia lucrurilor omenești apucându-se, a pus înainte prologul aceasta: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni* (Eccl. 1: 2).

[85] Spune Hrisostom: „Pe ale celor robiți însușindu-le luiși, zice: «Mult bine mi-ai făcut, Stăpâne; ce voi răsplăti Ție? Paharul mântuirii voi lua și voi jertfi Ție pentru mântuirea poporului jertfa ce zice *jertfa* [σπονδή; a se vedea pentru aceasta nota noastră de mai jos]

mântuirii, și numele Tău voi chema, și voi da făgăduințele pe care pentru mântuirea poporului le-am făgăduit». Aceasta este o socotință mulțumitoare: a umbla adică împrejur și a căuta să dea ceva Făcătorului de bine pentru cele ce a pătimit; și toate dându-le, să socotească că nimic vrednic nu a dat". Iar Marele Vasile zice: „Deci aici nu s-a zis că «a dat», ci că Marele Dăruitor *a răsplătit*, ca și cum n-ar fi El Cel ce a început a cinsti mai întâi cu darul, ci ca și cum El ar răsplăti celor au apucat a-I oferi Lui daruri, că mulțumirea față de El se socotește spre facerea de bine a celor ce au luat; căci Dumnezeu, dând avuții, cere de la Tine milostivirea prin mâna săracilor; astfel, deși Își primește înapoi bunurile Sale, de ca și cum le-ar lua pe ale lor, întreg îți plătește darul, ca pentru ale tale". [Din *Omilia a V-a la Sfânta Muceniță Iulita*, cap. 5. Vezi și trad. rom. în „Sfântul Vasile cel Mare", *Scrieri*, partea întâi, PSB 17, 1986, unde acest fragment e tradus astfel: „În aceste cuvinte nu se spune că marele Dăruitor «a dat», ci că a *răsplătit*, ca și cum n-ar fi El Cel ce a dăruit pentru prima dată, ci ca Și cum El ar răsplăti pe cei care l-au oferit Lui daruri, că mulțumirea pentru cele primite este socotită tot o binefacere. Dumnezeu, Care ți-a dat averea, îți cere milostenie prin mâna săracului; deși Dumnezeu primește înapoi bunurile Sale, totuși îți mulțumește pe deplin, ca și cum ai fi făcut milostenia din propriile tale bunuri".]

Iar Hrisostom zice: „Cu adevărat, nu am ceva vrednic de a pune înainte, dar ceea ce am, aceea pun – jertfă mulțumitoare către Dumnezeu, și, pentru mântuire, pe El să-L pomenesc". Și Marele Vasile zice: „Nu va fi nouă răsplătire pentru cele ce am luat de la Domnul decât a suferi moartea cea pentru Dânsul și a urma Stăpânului; această moarte este dar din cele foarte cinstite la Dumnezeu; că pătimirea cea întru nevoințele cele pentru buna-cinstire – a sta adică împotriva păcatului până la moarte – o a zis *pahar*. Că *paharul mântuirii voi lua*, zice, adică: «Însetând, vin la săvârșirea cea prin mărturisire, ca pe o băutură de viață nemuritoare bând din ea; socotindu-mă că gust odihna sufletului și a trupului, și nu dureri, sufăr chinurile cele ce se aduc asupră-mi întru nevoință pentru buna-cinstire". Asemenea și Teodorit: „*Pahar de mântuire* a numit moartea cea pentru buna-cinstire. Deci și aici, acest pahar, vitejii și nevoitorii bunei-cinstiri, loruși își poruncesc să-l bea". Iar Atanasie: „*Pahar de mântuire* numește împărtășirea de Taine". Asemenea zice și Hrisostom. Iar Marcu al Efesului se nedumerește: „Pentru ce acest stih al lui David – *paharul mântuirii voi lua, și numele Domnului voi chema* – se cântă ca Chinonic la Praznicele Născătoarei de Dumnezeu?" Și dezlegând nedumerirea aceasta, însuși zice: „Acesta este de obște pentru toate zilele, și mai ales potrivit împărtășirii [de la fiecare dumnezeiască Liturghie]. Se cântă însă cu deosebire la Născătoare de Dumnezeu nu pentru prima parte, adică pentru *paharul mântuirii voi lua* – că aceasta este obștească, precum s-a zis –, ci pentru cea de-a doua, adică *și numele Domnului voi chema*, căci aceasta este o pre-zicere cuvenită Născătoarei de Dumnezeu, care și la dânsa a luat sfârșit (precum și aceasta: *Pomeni-voi* [după altele, avem la plural, μνησθήσονται, *pomeni-vor*] *numele tău în tot neamul și neamul* – Ps. 44: 18, care se cântă înaintea Evangheliei [sau *Cântării*, cum se mai zice] Născătoarei de Dumnezeu, întru care este scrisă rugăciunea și chemarea ei), că atunci a chemat numele Domnului, când a zis: *Mărește, suflete al meu*,

De vreme ce mai sus David nu a aflat vreo răsplătire vrednică de a fi adusă lui Dumnezeu, pentru aceasta zice aici că va lua paharul mântuirii; iar *pahar* numeşte moartea cea pentru Hristos prin mărturisire [mucenicie], după Vasile, pentru că şi Hristos în sfintele Evanghelii *pahar* a numit moartea, zicând către Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedeu: *Puteţi bea paharul pe care Eu îl beau?* (Matei 5: 22). Iar *mântuitor* l-a zis David fiindcă moartea cea pentru Hristos mântuieşte şi face vii cu mult mai vârtos pe cei ce mor. „Pentru Hristos dar, zice, voi muri, fiindcă însetez de moartea cea pentru Dânsul, Care m-a învrednicit de atât de multe faceri de bine, fiind Fiul Cel Unul-Născut al lui Dumnezeu. Şi numele lui Hristos voi chema pentru a-mi dărui aceasta, a muri adică pentru Dânsul". Şi dar dumnezeiescul David, cât din partea sa şi a voii sale slobode, a murit pentru dragostea lui Hristos.

5. Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot poporului Lui;

„Eu, zice, voi da după datorie lui Dumnezeu făgăduinţele cele ce le-am făgăduit Lui înaintea mulţimii poporului, pentru că, după puţin, mă voi duce din viaţa aceasta" [87].

scumpă [cinstită] este înaintea Domnului moartea cuvioşilor Săi.

„Eu, zice, mă bucur, căci mor, pentru că moartea celor ce sunt osebiţi şi afierosiţi lui Dumnezeu este scumpă". Căci dacă viaţa bărbaţilor celor de acest fel este scumpă, cu mult mai vârtos este moartea lor, care îi suie la Stăpânul lor şi Dumnezeu: că, atunci când mor, cei afierosiţi lui Dumnezeu sunt cinstiţi cu întâmpinarea şi cu întovărăşirea sfinţilor Îngeri[88].

---

pe Domnul, şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că iată, de acum, mă vor ferici toate neamurile, că a făcut mie măriri Cel Puternic, şi Sfânt este numele Lui. Şi nu ar greşi cineva de ar înţelege prin *pahar* şi dumnezeiescul dar al Duhului, ca unul ce e făcător de veselie şi de înspăimântare, precum s-a zis şi de David: *Paharul Tău este îmbătându-mă ca un puternic* (Ps. 22: 3), de care umplându-se Născătoarea de Dumnezeu, şi mai ales plin fiind el, a glăsuit cântarea aceasta (din *Tâlcuirile la dumnezeieştile Slujbe*, tipărită împreună cu cea a lui Simeon al Tesalonicului)".

[87] Iar Marele Vasile zice: „Aceste făgăduinţe – cele pentru a bea eu paharul mântuirii – gata sunt sub mărturia a tot poporul să le plătesc".

[88] Iar Marele Vasile zice: „Şi cinstită cu adevărat e moartea cuvioşilor: căci atunci când sufletul va fi curăţit şi preaslăvit prin nevoinţele pentru buna-cinstire, strălucind cu frumuseţea faptei bune, se va înfăţişa înaintea Judecătorului, cum nu va cinstită înaintea Domnului moartea unui astfel de om? Deci să nu ne tânguim pentru ducerile de aici ale cuvioşilor bărbaţi, ci mai vârtos să jelim naşterile şi căile de intrare ale vieţii acesteia: că

6. O, Doamne, eu, robul tău; eu, robul Tău, şi fiul roabei Tale.

„O, Doamne, zice, eu sunt afierosit şi hotărât stăpânirii Tale". De două ori însă s-a numit pe sineşi rob al lui Dumnezeu, pentru ca să arate că se bucură să se numească rob al lui Dumnezeu. Şi propovăduieşte aceasta şi mărturiseşte fără nicio ruşine, după Hrisostom. Iar fiu a zis că este al roabei lui Dumnezeu; cu deosebire însă a pomenit numai de numele maicii sale şi nu şi de al tatălui, ori a zis aceasta numai pentru că, dintre copiii roabelor, el era mai cinstit la stăpânii lor[89].

7. Rupt-ai legăturile mele: Ţie voi jertfi jertfă de laudă, şi întru numele Domnului voi chema.

8. Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot poporul Lui, în mijlocul casei Domnului, în mijlocul tău, Ierusalime.

„Tu, Doamne, zice, ai spart şi ai rupt legăturile păcatelor mele cu sabia pocăinţei[90]. Pentru aceasta voi jertfi Ţie jertfă de laudă şi de slavoslovie, care este

---

intrarea în lume este prin necinste, prin spurcăciune şi prin putoare, iar ieşirea şi scăparea de aici este cinstită şi lăudată, dar nu la toţi oamenii, ci la cei ce au petrecut viaţa de aici cu cuvioşie şi cu osârdie. Când mureau iudaiceşte (sau fireşte), leşurile erau urâte, iar când moartea era pentru Hristos, moaştele erau cinstite. Încă şi acum, cel ce se atinge de moaşte de mucenic ia oarecare împărtăşire de darul cel ce petrece în trupul acela". Zice însă şi Pahimeres în *Scoliile* la Sfântul Dionisie Areopagitul: „*Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioşilor*, dar nu simplu ca o moarte şi ca o despărţire a sufletului de trup, ci pentru că dumnezeieştii bărbaţi (adică oamenii cei sfinţi) se săvârşesc întru cuvioşie". Iar Teodorit zice: „Iar de este cinstită înaintea lui Dumnezeu, cărui dintre cuvioşi nu-i va fi scumpă?" Iar altul zice: „Vezi că *pahar de mântuire* a numit moartea cea prin mărturisire întru Dumnezeu? Care, cât e de cinstită, o arată cinstea mucenicilor ceea ce se dă în toată lumea. Arată însă aceasta şi graiurile Domnului ce au zis: *Oricine Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, şi Eu îl voi mărturisi pe el înaintea Tatălui Meu Cel din cer* (Matei 10: 32)".

[89] Zice însă Hrisostom: „Nu zice de robia cea de obşte, ci pe cea după multa aşezare şi iubire ce se înfierbântă de dor, care e o cunună prea mare şi mai strălucită decât toate cununile. Pentru aceasta şi Dumnezeu, în loc de cunună prea mare, o pune, zicând: Moise, *robul meu, s-a săvârşit* (Iosua 1: 2)". Iar după Eusebie: „De două ori s-a numit pe sineşi rob, ca prin robia cea firească, prin care ca Făcătorului suntem datori, fii fiind ai roabei Lui, adică ai firii, a voit, zic, să arate şi pe cea din alegerea cea slobodă, prin care singur drepţii slujesc".

[90] Zice însă Hrisostom: „Care legături, dacă nu păcatele? Căci fiecare se strângea cu lanţurile păcatelor sale; sau, după istorie, cele ale durerii. Este însă cu adevărat şi legătură bună, cu care bine ar fi să se strângă cineva, precum atunci când zice cineva: Cu *legătura*

lucrare şi roadă a inimii mele. Şi unde voi jertfi jertfa aceasta? Deasupra jertfelnicului sufletului meu. Şi voi chema numele Tău, al Domnului meu, pentru ca să-mi ajute la această duhovnicească jertfă". Pentru aceasta, iarăşi zice: „Şi voi răsplăti după datorie făgăduinţele ce le-am dat Ţie, Doamne". A zis însă aceasta şi aici, şi mai sus, pentru ca prin repetarea cuvântului să adeverească şi mai mult cuvântul său. Spune însă şi locul unde-şi va plăti făgăduinţele, adică în curţile casei Domnului. Fiindcă cortul lui Moise are osebite curţi, care atunci se aflau înlăuntru în Ierusalim[91].

Aceasta este tâlcuirea psalmului acestuia pe care o am făcut urmând psalmului celui mai-nainte zis. Însă rămâne să însemnăm aici şi tâlcuirea lui Hrisostom: că zice dumnezeiescul părinte că David, mai-nainte văzând câte rele urmau să pătimească Iudeii venindu-le asupră vrăjmaşii cu oşti şi lovindu-i în Babilon, apoi aducându-şi aminte de chemarea şi slobozenia pe care iarăşi urmau să le dobândească, zice în psalmul acesta: „Am crezut că Iudeii, neamul meu, vor

---

păcii (Ef. 4: 3), şi *care e legătura desăvârşirii* (Col. 3: 14), şi *legatul lui Hristos* (Ef. 3: 1)".

[91] Iar Marele Vasile zice: „Întru sporire ajungând David, de jertfele cele prin sângiuri se apără, iar cele prin laudă făgăduieşte a le împlini, şi zice: „«Fiindcă m-ai izbăvit din legăturile păcatelor pogorându-Te în iad, şi omenirea o ai dezlegat, legată fiind morţii şi afundată în nemilostivele lanţuri ale iadului, pentru aceasta voi jertfi Ţie nu din cele cu câte patru picioare, cu două unghii şi care rumegă, nici zburătoare curate, nici făină curată, dreasă cu untdelemn, că acestea se aduc Ţie, Stăpânului, de la pământ, ci ceea ce este însăşi avuţia mea, roada inimii mele, slavoslovia aceasta, pe care voi aduce-o din mintea mea ca de pe un jertfelnic care nu cere jertfe trupeşti în care covârşesc cei cu bogăţii mai multe, ci mărturisirea cea din aşezare şi din inima adevărată, de care deopotrivă se împărtăşesc toţi cei ce voiesc". Iar altul zice: „Că şi cel ce primeşte Tainele Testamentului Celui Nou – zic adică Trupul şi Sângele cel mântuitor – se împărtăşeşte din jertfa cea fără de sânge şi înţelegătoare prin care se răsplăteşte lui Dumnezeu prin laudă şi mulţumire, şi acesta, zic, poate zice: «Paharul mântuirii voi lua şi voi jertfi Ţie jertfă de laudă, şi nu cele rânduite de Moise»". Zice însă şi Hrisostom: „*Voi jertfi Ţie jertfă de laudă*, adică «voi mulţumi, Te voi lăuda», că decât toată jertfa mai bine-primită este la Dumnezeu mulţumirea, lucru lesne de avut, şi de care se poate îndestula şi cel ce e lipsit de toate". Zice însă şi Marele Vasile: „Jertfesc Ţie lauda înaintea a tot poporul, nu ca ruşinându-mă pe ascuns şi nedumerindu-mă unde şi în ce loc întunecat voi jertfi, fugind de prihanele păgânilor, ci înaintea a tot poporul - părtaşi la această slujire luându-i pe toţi - şi în curţile casei Domnului. Auziţi toţi cei ce lăsaţi Biserica şi vă învârtiţi prin casele de obşte ticăloasele lepădături ale cinstitului trup că nu e cu putinţă să fie îngăduit cuiva a-şi zidi jertfelnic după slujirea cea veche, ci, pentru cei ce voiesc a jertfi, s-a rânduit numai unul singur?" Iar Teodorit zice: „Se poate să ne învăţăm şi de aici, că şi atunci când stăpânea Legea, cei mai duhovniceşti, luând aminte la Lege, cinsteau mai mult jertfele cuvântătoare decât pe cele necuvântătoare, închipuind umbros Noul Testament. Se potriveşte însă psalmul acesta şi tuturor bunilor-biruitori Mucenici".

fi robiți și iarăși se vor slobozi, învățându-mă aceasta de la Sfântul Duh. Pentru aceasta am și grăit despre acestea în mai mulți psalmi: *m-am smerit*, adică m-am ticăloșit* pentru robia neamului meu. Eu însă am zis întru uimirea mea: *Tot omul este mincinos*, adică «eu am zis întru întristarea mea»", fiindcă întristarea scoate pe cel ce se întristează din cugetarea cea așezată și tare care, când se varsă mai adânc în om, îl face nesimțitor. Socotind însă mai ales neadeverirea omeneștii bunei-norociri asupra pildei schimbării bunei-norociri a Iudeilor – care pe cât de bine-norociți erau mai-nainte, pe atât de nenorociți s-au făcut mai în urmă – aceasta, zic, socotind-o David, a zis: „Cu adevărat, tot omenescul bine este mincinos, fiindcă nu are fire statornică". Și iarăși: „Fiindcă nădăjduiesc că neamul meu va afla întoarcere și slobozenie, mă bucur foarte, și pentru aceasta zic: *Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte a răsplătit mie*?" Că David propria facere de bine o socotește facere de bine a neamului său.

„Mult bine mi-a făcut Dumnezeu, și eu, dar, ce voi răsplăti Lui?" Arată însă cuvântul acesta multa bucurie și buna-cunoștință a sufletului lui David. *Paharul mântuirii voi lua*, adică „potirul* (paharul de mulțumire), zice, voi lua și-l voi turna înaintea lui Dumnezeu ca pe o jertfă pentru mântuirea poporului meu". Că la Evrei erau felurite chipuri de aducere a jertfelor, dintre care unul era potirul (adică paharul) mântuirii. *Și numele Domnului voi chema* spre mântuirea poporului meu. *Rugăciunile mele le voi da Domnului înaintea a tot poporul Lui*, adică făgăduințele le voi plini Domnului, pe care, în primejdie aflându-mă, le-am făgăduit pentru mântuirea mea. *Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui.* Aceasta este o învățătură după care de la Dumnezeu se cinstește moartea robilor Săi cu înfățișarea îngerilor și a mulțimii de sfinți, pentru multa cinstire a celor ce mor. Însă despre cei a căror moarte este cinstită se înțelege și aceea că viața lor a fost mai cinstită [decât a celor mai mulți]: pentru că, în viață făcând bunătățile, slujeau Stăpânului lor. *O, Doamne, eu, robul Tău, și fiul roabei Tale.* Nu înțelege însă prin cuvintele acestea obșteasca robie, după care toți sunt robi ai lui Dumnezeu – *că toate*, zice, *împreună sunt slujitoarele Tale* (Ps. 118: 91) –, ci pe cea de voie și de dor și de dragoste; însă David, în locul a toată vrednicia, socotește mai bine a fi rob al lui Dumnezeu, mai vârtos împodobindu-se cu robia aceasta decât cu împărăția sa. Iar Hrisostom a tâlcuit *fiu al roabei Tale* precum am tâlcuit și noi. Iar *Rupt-ai legăturile mele*, adică pe cele ale întristării și

---

* *Trad. lit.*; altfel spus: „Am simțit o rușine cumplită pentru neamul meu, ajungând la o mâhniciune asemănătoare celei în care au căzut ei".

* σπονδεῖον, un fel de potir sau pahar special, întrebuințat pentru jertfe în general sau libații. Cu el se oferea σπονδή, sau jertfa de vin, de unde și denumirea lui. Termenul este pus în contrast cu ποτήριον (pahar, potir) din versetul nostru, el sugerând pare-se mai limpede ideea de jertfă de felul celei descrise mai sus. Paranteza care urmează aparține Mitropolitului Veniamin, care încearcă astfel o traducere a termenului.

ale ispitelor, care mult mă stăpâneau împresurându-mă şi strâmtorându-mă, o tâlcuieşte Hrisostom precum am tâlcuit-o şi noi. *„Voi jertfi Ţie jertfă de laudă* pentru ruperea ce ai făcut-o legăturilor şi ispitelor mele cu sabia iubirii Tale de oameni". Iar *jertfă de laudă* numeşte slavoslovia şi mulţumirea. *Şi întru numele Domnului voi chema*, adică „numele Domnului voi chema şi întru alte ispite ce-mi vor urma de aici înainte, pentru că am înţeles câtă putere are numele lui Dumnezeu cel atât de înfricoşător şi înfiorător [φρικτός]". Iar celelalte ziceri ale psalmului le tâlcuieşte Sfântul Părintele acesta precum am tâlcuit şi noi. *Înaintea a tot poporul* îşi plinea David făgăduinţele, dar nu pentru mândrie şi fală, ci pentru a aduce şi pe ceilalţi Iudei la râvna sa, ca să-i ia şi pe ei împreună-părtaşi ai acestei răsplătiri. Iar decât toată jertfa, mai bine-primită lui Dumnezeu este mulţumirea, care e lucru lesne de câştigat şi pe care-l poate câştiga şi omul cel mai nenorocit şi sărac.

PSALMUL 116

Aliluia

ulţumitor este şi psalmul acesta, deoarece cheamă toate neamurile spre slavoslovia şi mulţumirea lui Hristos, Care a făcut bine tuturor neamurilor, cu atâtea şi atâtea faceri de bine şi daruri, prin iconomia întrupării Sale.

1. Lăudaţi pe Domnul toate neamurile, lăudaţi pe Domnul toate popoarele.

„Lăudaţi, zice, şi slavosloviţi pe Domnul toate neamurile care aţi crezut în Hristos, pentru că v-aţi povăţuit de El şi aţi ieşit din întunericul rătăcirii şi al idolatriei; v-aţi mutat însă la lumina adevărului şi a dumnezeieştii cunoştinţe. Şi toate popoarele lăudaţi pe Hristos". Zice însă ceea ce a zis mai sus, pentru ca să mărească slavoslovia lui Hristos[92]. Ori prin *popoare* numeşte pe cei din Evrei care

---

[92] Iar Eusebie zice: „Este cu totul arătat că cele zise sunt proorocie despre bunătăţile Bisericii şi mai-nainte-zicere despre propovăduirea care a cuprins toată lumea; că nu un neam, două sau trei, ci pe tot pământul şi marea cheamă psalmul; care [chemare a psalmului] cu adevărat atunci s-a făcut, când venirea lui Hristos a strălucit". „Că atunci, după Teodorit, tuturor neamurilor le-a dat drept prilejuri de mântuire pe slujitorii facerii de bine, întrebuinţând pe Sfinţii Apostoli, care, toată lumea înconjurând-o, întunericul necunoştinţei l-au risipit şi pe Soarele dreptăţii L-au arătat. *Că mergând*, zice, *învăţaţi toate neamurile* (Matei 28: 19)". Adaugă însă acelaşi Teodorit: „Că de vreme ce Evreii

au crezut în Hristos; ori *popoare* numeşte de obşte pe toţi oamenii: că se cuvine de toţi oamenii de obşte a mulţumi lui Hristos, fiindcă pentru mântuirea tuturor oamenilor S-a făcut om şi a primit a suferi mântuitoarele patimi, şi mai ales pentru mântuirea tuturor Evreilor: *Că n-am fost trimis*, zice, *fără numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel* (Matei 15: 24).

2. Că s-a întărit mila Lui peste noi, şi adevărul Domnului rămâne în veac.

„Mila Domnului, zice, s-a făcut puternică şi tare, şi cu covârşire s-a turnat peste toţi oamenii, pentru multa Sa iubire de oameni", măcar deşi mulţi dintre oameni s-au întors dinspre dânsa şi nu au voit a o primi. Împreună însă se numără David pe sine cu cei ce au primit mila lui Dumnezeu, precum şi într-alţi psalmi obişnuieşte să se numere pe sine împreună cu Creştinii cei din neamuri, socotindu-se chiar unul din cei ce au crezut în Hristos. Însă *adevărul Domnului rămâne în veac*, adică cel prin Evanghelie, şi cel prin Hristos predanisit apostolilor; pentru că legea a fost umbră a adevărului Evangheliei, după Hrisostom. Pentru aceasta, după ce a venit şi adevărul Evangheliei, umbra legii a încetat, precum încetează şi închipuirea cea dintâi şi umbroasa scriere a icoanei*, după ce se pun deasupra ei de către zugravi adevăratele culori. *Că darul şi adevărul prin Hristos s-au făcut* (Ioan 1: 17)[93].

---

s-au împrăştiat în toată lumea, învăţaţi fiind a cunoaşte un singur Dumnezeu, şi nu mai locuiau în Palestina, nici nu mai erau supuşi unui popor sau rânduiţi sub un singur împărat, ci erau împrăştiaţi în toate neamurile, potrivit nu-i zice lui «popor», ci *popoare*". „Ori poate, după Eusebie, îi cheamă astfel şi pe cei din neamuri, după cea scrisă de Zaharia: *Şi vor năzui neamuri multe la Domnul, şi vor fi Lui popor* (2: 11); căci la sfârşit, neamuri fiind Evreii, nu mai erau popor al Lui; însă, schimbându-se din viaţa cea de mai-nainte, se fac Lui *popoare*". Însemnează că Apostolul Pavel zicerea aceasta o aduce în Cartea cea către Romani, pentru ca să arate că atunci s-a plinit, că zice aşa: *Iar neamurile să slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui, precum este scris: Lăudaţi pe Domnul toate neamurile, lăudaţi-L pe El toate popoarele* (Rom. 15: 9, 11)".

* Schiţa.

[93] Zice însă Hrisostom: „Spune şi pricina mântuirii, că nu din a lor ispravă, nici din îndrăzneala vieţii, ci din singură iubirea de oameni s-au mântuit". „Că mila singură întrebuinţând-o, după Teodorit, a lucrat mântuirea noastră. Aşa a zis şi Fericitul Pavel: *Nu pentru dreptăţile noastre pe care le-am fi făcut noi, ci după mare mila Sa ne-am mântuit* (Tit 3: 5). Şi iarăşi: *În dar sunteţi mântuiţi* (Ef. 2: 8). Potrivit însă a zis proorocescul cuvânt că nu s-ar fi norocit neamurile de o prefacere ca aceasta, de nu s-ar fi făcut mai puternică mila lui Dumnezeu decât păcatele noastre, de nu ar fi fost mai tare decât răutatea neamurilor, încât să biruiască toată frica de zei, superstiţiile şi rătăcirea". Zice însă şi Isihie: „Pune împreună adevărul şi mila ce s-a întărit peste noi, că în multe locuri numirile acestea, *mila şi adevărul*, se zic la Mântuitorul, precum şi în acesta: *Trimis-a*

PSALMUL 117

Aliluia.

Şi psalmul acesta este mulţumitor către Dumnezeu, pentru facerile de bine pe care David le-a luat de la El[94].

1. Mărturisiţi-vă Domnului, că e bun, că în veac este mila Lui.

Înseşi cuvintele acestea le-a zis David şi în Psalmul 105, şi s-au tâlcuit acolo. „Mărturisiţi, zice, Domnului toate păcatele voastre, pentru că El este bun şi nepomenitor de rău către cei ce se mărturisesc; şi mila Lui e veşnică şi necurmată asupra celor ce se pocăiesc", după Eusebie.

2. Zică dar casa lui Israel că este bun; că în veac e mila Lui.
3. Zică dar casa lui Aaron că este bun; că în veac e mila Lui.
4. Zică toţi cei ce se tem de Domnul că este bun, că în veac e mila Lui.

„Să spună, zice, poporul cel simplu al lui Israel, şi neamul lui Aaron, adică cel preoţesc, şi toţi cei ce se tem de Domnul, prozeliţii adică, cei ce din neamuri au năzuit la credinţa Israelitenilor. Ce să spună? Că Domnul este bun celor ce se mărturisesc şi că mila Lui este veşnică peste cei ce se pocăiesc; pentru că aceştia toţi s-au îndulcit de bunătatea şi mila lui Dumnezeu, după osebite vremi şi chipuri". A împărţit însă aici pe Evrei în trei, precum i-a împărţit şi în Psalmul

---

Dumnezeu mila Sa şi adevărul Său, şi a izbăvit sufletul meu din mijlocul puilor de lei (Ps. 56: 5); de aceea, şi strălucind ea peste neamul oamenilor, cheamă la laudă toate neamurile şi popoarele, învăţându-le să mulţumească Părintelui Celui ce a întărit Mila Sa şi a făcut Adevărul să rămână până în veac". Iar Hrisostom zice: „*S-a întărit mila Lui peste noi*, adică s-a adus, tare s-a făcut, decât piatra mai statornică, fiindcă în toate zilele sporeşte".

[94] Iar Teodorit zice: „Lauda aceasta o aduc Evreii lui Dumnezeu drept mulţumire după întoarcerea din Babilon, când toţi vecinii lor se adunaseră asupră-le, încă şi alte neamuri barbare se ridicaseră împreună asupra lor, dar care cu bătăi de Dumnezeu slobozite s-au topit. Dar, de vreme ce întru acelea s-au însemnat cele ale noastre, cântarea această de laudă se potriveşte mai mult celor ce au crezut din neamuri". Zice însă şi Isihie: „Adică David cântă lui Dumnezeu mărturisirea, ştiind că aceasta este mare spre ajutorul păcătoşilor şi doftorie rănilor celor sufleteşti".

113, în stihul *casa lui Dumnezeu a nădăjduit spre Domnul*[95]. Iar după ce David a făcut pe toți Evreii o ceată, după ce le-a poruncit să mulțumească lui Dumnezeu (că *mărturisire* însemnează și mulțumire) și să zică că este bun și că mila lui rămâne în veac, povestește lor mai jos lucrările Sale. Că se cuvenea Evreilor să mulțumească lui Dumnezeu, pentru David, împăratul lor, de vreme ce el se lupta pentru dânșii și cădea în ispite pentru dragostea lor, din care se izbăvea de Dumnezeu cu preaslăvire.

5. Din necaz am chemat pe Domnul și m-a auzit întru desfătare.

„Eu, zice, am chemat pe Domnul când mă strâmtoram de necazuri și de ispite, și Domnul nu simplu m-a auzit, ci și întru desfătare, adică din strâmtorare m-a pus la odihnă și în slobozenie". A zis însă și în Psalmul 4: *Întru necaz m-ai desfătat*, și caută tâlcuirea acestuia acolo[96].

---

[95] Zice însă Eusebie: „Trei fiind cetele cele ce se chemau în mijloc, cuvântul a luat-o pe cea mai cinstită, pe cea preoțească, într-o parte punând pe Israel, iar în cealaltă punând pe cei ce se tem de Domnul, iar la mijloc pe preoți, pe care i-a numit *casa lui Aaron*". Zice însă Hrisostom: „Ce este zicerea *în veac este mila Lui*? Necurmându-se niciodată și prin toate strălucind și arătându-se, iar dacă mulți nu o văd, aceasta o pătimesc pentru neputința cugetărilor lor; că cei ce bolesc la vedere nici soarele nu-l văd". Zice însă Teodorit: „Pentru venirea lui Hristos trebuie să mulțumească mai ales Evreii, că, deși au suferit cele dimpotrivă, nu au suferit însă de la Cel ce a venit, ci de la necunoștința lor". Și după cel nenumit: „Fiindcă evanghelicescul dar s-a revărsat peste toate neamurile, o parte din neamuri era și poporul cel din tăierea-împrejur, partea cea mai dintâi; după cuviință dar, cuvântul îi cheamă pe dânșii la mărturisire, apoi pe cei din neamuri care au venit la Evanghelie, după cea zisă: *Iudeului mai întâi, și Elinului* (Rom. 1: 16)".

[96] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai bunătate și iubire de oameni? Nu a zis «că eram vrednic», nu a zis «că am arătat isprăvi», ci numai că *am chemat*, și a ajuns rugăciunea să dezlege primejdia; care și la cei ce erau în Egipt o zice: *Văzând, am văzut pătimirea cea rea a poporului Meu, și M-am pogorât ca să-i scot pe ei* (Ieș. 3: 7). Nu a zis «am văzut fapta bună a poporului Meu», ci *necazul*. Vezi, Părinte milostiv, ce ajută numai în primejdii? Că dreptul, ajungând a fi în necaz, nu se roagă să fie scos dintr-însul, ci cu vitejie și liniște voiește să-l sufere". [*Primejdii* traduce pe συμφοράν, care denotă orice fel de întâmplare nefericită. De aici nu înseamnă desigur că Domnul îi ajută numai pe cei în necazuri, iar pe drepți îi părăsește. Prin drepți înțelege pe cei ce se cred drepți după cugetul lor, dar care nu sunt drepți în ochii lui Dumnezeu (cf. Matei 9: 13; 23: 28 etc.); că pe cei cu adevărat drepți Dumnezeu nu-i părăsește niciodată (cf. I Pt. 3: 12, unde se citează din Psalmi). Pe acești din urmă drepți, Domnul îi va părăsi numai atunci când vor înceta rugăciunea și lauda și nu vor mai voi să sporească în dreptate, bizuindu-se astfel pe vitejia și liniștea lor atunci când se primejduiesc, precum zice mai sus.] Zice însă Origen: „Cel ce călătorește pe calea cea strâmtă și necăjicioasă din necaz cheamă pe Domnul, iar cel ce umblă pe calea cea desfătată nu-L mai cheamă. Cel ce-L cheamă se mântuiește, *că*

6. Domnul este mie ajutor, şi nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?

Zicerea aceasta este asemenea cu cea pe care David a zis-o în Psalmul 26: *Domnul este luminarea mea şi mântuirea mea, de cine mă voi teme?* Vezi însă, o, cititorule, că nu a zis David „nu voi pătimi vreun rău de la om", ci „*nu mă voi teme* de voi pătimi ceva, pentru că, de voi pătimi, aceasta nu vine din slăbiciunea lui Dumnezeu, Care mă ajută, ci din depărtarea lui Dumnezeu, Care lasă să pătimesc pentru păcatele mele, ca să mă pedepsesc şi să mă îndreptez"[97].

7. Domnul este mie ajutor, şi voi privi asupra vrăjmaşilor mei.

„Dumnezeu, zice, se va lupta pentru mine, şi eu numai voi vedea pe vrăjmaşii mei căzând şi doborându-se: pe vrăjmaşii mei cei simţiţi îi voi vedea cu ochii mei cei simţiţi, iar pe vrăjmaşii cei gândiţi, pe demoni, îi voi vedea cu ochii cei gândiţi ai sufletului meu". Se potriveşte însă zicerea aceasta şi la toţi cei ce nădăjduiesc fără îndoială întru Domnul.

8. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre om.
9. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre boieri.

„Fericit, zice, este acel om ce nădăjduieşte întru Domnul şi nu în om". Pentru aceasta zice şi Ieremia: *Blestemat este cel ce are nădejdea sa spre om* (17: 5). A zis însă şi înţeleptul Sirah: *Priviţi la neamurile cele din început şi luaţi aminte: cine s-a nădăjduit spre Domnul şi s-a ruşinat?* (2: 10). Iar de se va ruşina cineva şi nu va lua ceea ce nădăjduieşte, acela nu a nădăjduit în Dumnezeu cum se cuvine. Pentru aceasta şi Pavel, adeverind cuvântul, a zis: *Iar nădejdea nu ruşinează* (Rom. 5: 4). A zis însă David că este [mai] bine* a nădăjdui cineva în

---

tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui (Rom. 10: 13), iar cel ce nu-L cheamă nu se va mântui".

[97] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai înălţime de gând? Văzut-ai cugetare ce se suie mai presus de neputinţa omenească? Cum pe toată firea o a trecut cu vederea? Acestea nu numai să le cântăm, ci şi cu fapta să le arătăm. Nu a zis *nimic nu voi pătimi*, ci *nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?*", „şi pătimind, zice, nu m-am temut", care şi Pavel o zice: *De este Dumnezeu pentru noi, cine va fi împotriva noastră?* (Rom. 8: 31)".

* Deşi strict gramatical ἀγαθὸν este aici fără grad comparaţie, din context se poate înţelege ca şi comparativ de superioritate. În acest sens zice şi Eftimie mai departe, afirmând că nu poate fi asemănare sau comparaţie între Dumnezeu şi om, adică între omul cel făcut din nimic spre viaţă şi nemurire şi Dumnezeu care este Nemurirea şi Însăşi Viaţa, drept care, cum zice apoi, aceasta s-a zis după pogorământ. Am putea limpezi ceva

Dumnezeu, decât în om, după asemănare. Fiindcă unul către celălalt este neasemănat, a zis aceasta după pogorământ, pentru neputinţa celor ce aud, după Hrisostom[98].

10. Înconjuratu-m-au toate neamurile, şi întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

11. Înconjurând, m-au înconjurat, şi întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

„Toate neamurile, zice, cele ce locuiau în Palestina s-au unit împreună şi din toate părţile m-au înconjurat, precum pescarii înconjoară peştii înlăuntru în mreje, eu însă cu numele Domnului i-am înfruntat şi i-am biruit". Ori prin *neamuri* zice felurile şi nenumărata mulţime a dracilor. Pentru că, uneori, toţi dracii, împreună adunându-se, înconjoară şi dau război dreptului, spăimântându-l şi în toate chipurile ispitindu-l[99]. „De multe ori, zice David, m-au înconjurat şi eu

---

mai mult ideea zicând că, într-adevăr, nu putem nădăjdui în ce este schimbăcios şi stricăcios, adică în om, dar a nu avea niciun fel de nădejde în om - fie ea spre vreun lucru pământesc, fie ceresc sau de mântuire - înseamnă a ne însingura în chip absolut, lucru de altfel cu neputinţă (am călca chiar un şir întreg de sfaturi şi porunci biblice). Totuşi, îndemnul lui David trebuie să stea cumva în picioare, aşa cum a fost grăit. Graiul lui ar putea fi înţeles şi aşa: „Bine este a nădăjdui spre Domnul, şi nu spre omul ce nu umblă nădăjduind spre El, iar de vreodată nădejdea se va clătina, iarăşi bine este a nădăjdui în Domnul (şi) prin acela ce-şi are nădejde neclintită în El, şi aşa a câştiga din nou nădejdea".

[98] Zice dar acelaşi: „Acestea nu le zice după asemănare [!], căci curat şi chiar a nădăjdui spre Domnul bine este, iar spre om nu este bine; că nimic nu e mai slab decât nădejdea aceasta, că nu e numai neputincioasă, ci şi înşelătoare [ἐπισφαλής, precară, gata de a cădea, nestatornică, primejdioasă, îndoielnică]. Şi aceia câţi de multe ori au nădăjduit în oameni, cu înşişi aceia împreună s-au dus [în pierzare]. Iar nădejdea în Dumnezeu nu e numai tare, ci şi fără sminteală, neavând vreo prefacere. Mai bine este dar, lăsând purtarea de grijă a oamenilor, să cerem dumnezeiescul ajutor". Zice însă şi Teodorit: „Dumnezeu cu adevărat bun este şi iubitor de oameni, şi, cele bune vrând, poate să le facă, şi stăpânirea o are nepieritoare. Iar oamenii sunt şi pieritori după fire, şi cu socotinţa schimbăcioşi; şi, măcar deşi stăpânesc, vremelnică au stăpânirea. Mai bine dar, lăsând ajutorul oamenilor, să cerem dumnezeiescul ajutor".

[99] Iar Isihie: „Prin *neamuri* înţelege osebitele vieţi ale oamenilor, fiindcă între neamuri sunt osebite vieţi; pe cel drept dar, şi cei vicleni, şi iubitorul de argint îl înconjoară, şi zavistnicii cei mândri, şi făţarnicii, obştesc vrăjmaş socotindu-l pe el, pentru mustrarea lor cea din buna-vieţuire a acelora; dar aceasta [înconjurarea] din mulţimea acestora o biruieşte cu numele lui Dumnezeu; iar pentru dânsul *nume* este Hristos, Care spre biruirea a toată vrăjmăşia e destul, că Acesta Se face armă şi pavăză şi trup al celui ce-L poartă". Iar Teodorit zice: „Biserica a primit cu adevărat atacurile tuturor neamurilor, iar

i-am biruit", pentru a arăta astfel cât de mare şi minunată e puterea numelui Domnului, care a izbăvit cu adevărat pe David din nescăpata primejdie a înconjurării vrăjmaşilor. I-a înfruntat însă şi i-a biruit pe vrăjmaşi în chip preaslăvit.

12. Înconjuratu-m-au ca albinele fagurul, şi s-au aprins ca focul în spini, şi întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

David arată cu cuvintele acestea mărimea relelor ce le pătimea, iar cu asemănarea *albinelor* arată ghicitoreşte multa osârdie pe care o aveau vrăjmaşii asupra lui, iar cu cea a *focului în spini* arată nemăsurata lor mânie, după Hrisostom. Pentru că albinele, atunci când găsesc din întâmplare vreun fagure de miere, cu mare osârdie îl înconjoară sugându-i mierea, iar focul, atunci când cade asupra spinilor, se face neastâmpărat[100].

13. Împins fiind, m-am povârnit să cad, şi Domnul m-a sprijinit.

„Eu, zice, am fost împins de vrăjmaşi, şi m-am povârnit să cad, adică m-am primejduit şi am fost aproape de a cădea; însă Domnul mi-a ajutat mie, pentru a arăta mai mult din puterea şi Pronia Sa. Fiindcă m-a răpit din gura morţii, unde din toate părţile eram deznădăjduit"[101].

Ierusalimul nu ale tuturor, ci ale unora. La Biserica noastră dar se aduce cuvântul, că cei ce din fiecare neam au crezut tulburările şi primejdiile cele ce de la cei necredincioşi le-au suferit, dar însă, în Dumnezeu nădăjduind, pe potrivnici i-a biruit".

[100] Adaugă Hrisostom şi aceasta: „Însemnează dar şi grăbirea pieirii lor, că precum albinele, boldul întrebuinţând spre izbândire, pentru lovirea boldului mor, aşa, zice, şi vrăjmaşii, prin a loruşi răutate, pe sineşi se omoară. Şi precum focul de spini atingându-se, nu rămâne, ci după ardere îndată se trece, aşa şi aceştia, mai cu înfocare năvălind, degrab s-au stins şi au pierit". Iar cel nenumit zice: „Prin *albine* zice alegoric despre Biserică, care, miere adunând şi faguri făcând, a cinstit înţelepciunea lui Dumnezeu, care, deşi după tărie este neputincioasă – pentru că propovăduirea ei nu este în cuvinte de înduplecare ale înţelepciunii omeneşti – are însă boldul întru arătarea Duhului şi a puterii; iar ***ca albinele***, căci sunt şi care nu sunt albine, adică ereticii, care, deşi au asemănarea albinelor, sunt trântori, care nici miere nu adună, nici faguri nu fac, ci, mâncând mierea, vrăjmăşesc Albinei-Biserici. Iar Biserica îi pierde ca printr-un bold în numele Domnului şi-i taie în două cu mustrarea adevărului".

[101] Zice însă Isihie: „Ne împing pe noi spre păcat câte din cugetări se povârnesc spre îndulcire, care din starea cea tare din lege ne povârnesc, lesnicioşi făcându-ne a ne prăpăstui de demoni, dar, de vom fi treji, vom avea pe Dumnezeu sprijinitor, că Acesta şi sufletul nostru îl poate întări, şi pe cei ce vor a ne opri a-i izgoni".

14. Tăria mea şi lauda mea este Domnul, şi S-a făcut mie spre mântuire.

„Domnul, zice, este puterea mea şi lauda şi slava mea, fiindcă prin Domnul mă cinstesc şi mă slăvesc de către toţi, pentru că am câştigat un Ajutător atotputernic ca Acesta". Ori zice: „Pe Domnul Îl laud şi-L slăvesc totdeauna, pentru că mi S-a făcut Mântuitor"[102].

15. Glas de bucurie şi de mântuire în corturile drepţilor.

Iarăşi şi aici se înţelege din afară: „Că Domnul S-a făcut mie glas de bucurie şi de mântuire, care bucurie şi mântuire cu dulceaţă se cântă în lăcaşurile drepţilor; pentru că eu, mântuindu-mă în chip preaslăvit de Dumnezeu, pentru aceasta m-am îndemnat spre a-L lăuda, bucuria aceasta şi mântuirea dăruindu-mi El". Iar *corturi ale drepţilor* socotesc că cu duh proorocesc numeşte David aici colibele [καλύβασ] nevoitorilor care urmau să se facă după iconomia cea din trup, pentru că mai ales în acestea se cântă şi se citeşte în toate zilele Psaltirea aceasta a lui David. Ori prin *corturi* numeşte bisericile cele de pe alocuri[103].

---

[102] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Ce e *lauda mea*? Slava mea, fala mea, podoaba mea, înfăţişarea mea [în lume]; că nu numai că izbăveşte de primejdie, ci şi străluciţi şi vestiţi face pe cei ce se tem de El, cu slavă dându-le mântuirea". Iar Origen zice: „*Tăria mea şi lauda mea e Domnul* este un glas de mucenic îndrăzneţ". „Iar *că S-a făcut mie spre mântuire*, după alt tâlcuitor, se înţelege astfel: «Că, făcându-Se Domnul spre mântuire, nu ia început de fiinţare, că pururea-vecuitor şi veşnic este, ci Se face spre mântuire pentru că primeşte asupră-Şi apropiere către cei ce se mântuiesc. Pentru aceasta, toate cele ce se zic că S-a făcut Hristos se supun acestui înţeles, că Dumnezeu **nu** S-a făcut Cuvânt, Adevăr, Înţelepciune sau Fiu, ci Înţelepciune şi celelalte S-a făcut **pentru noi**; deci nu simplu făcându-Se Înţelepciune, ci pentru noi; asemenea şi Dreptate şi Sfinţenie şi Izbăvire, după arătarea cea către noi. Tot aşa şi Hristos şi Domn L-a făcut Dumnezeu: Hristos (Uns), adică împărat şi Preot peste cei care se împărăţesc de El pentru care Se aduce jertfă, şi pentru cei care aduc jertfele, şi care voiesc a-I sluji Lui, şi, soborniceşte, cele ce se zic despre El şi se ţin de toţi; şi aşa înţelegând, nu vei păgânătăţi".

[103] Zice însă Hrisostom: „Când Dumnezeu isprăveşte totul, cei ce se îndulcesc de veselie se bucură şi saltă, îndoit veselindu-se, şi pentru că s-au mântuit, şi că prin Dumnezeu s-au mântuit". Şi Eusebie zice: „Însă mai înalt [înţelegându-se], acum, pierzându-se vrăjmaşii cei gândiţi, cei ce după vremi au gonit poporul lui Dumnezeu, pace de aici apucând şi corturile lui Dumnezeu, adică bisericile cele zidite prin toată lumea, potrivit de aici se aud glasurile cele de bucurie şi mulţumitoare, şi nu de undeva de aiurea, ci în corturile drepţilor, care sunt bisericile lui Hristos. Care însă sunt glasurile cele ce se aud în biserici şi se dau lui Dumnezeu, veselindu-se cei ce se mântuiesc? Şi ce se aude zicându-se? *Dreapta Domnului a făcut putere* şi celelalte". Iar cel nenumit *corturi* numeşte lăcaşurile cele ce sunt la Tatăl, despre care Mântuitorul, sfătuind milostenia, a zis: Că *atunci când*

16. Dreapta Domnul a făcut putere,

„Dreapta Domnului, zice, adică ajutorul şi împreună-lucrarea Lui au isprăvit biruinţa asupra vrăjmaşilor mei şi au înfipt semnul cel de biruinţă". Acesta este glasul cel de bucurie şi de mântuire ce l-a zis mai sus, ce se va zice în corturile drepţilor.

dreapta Domnului m-a înălţat, dreapta Domnului a făcut putere.

„Ajutorul lui Dumnezeu, zice, m-a ridicat de unde căzusem; ori şi m-a slăvit ca pe unul ce aş fi biruit pe vrăjmaşii mei". Şi iarăşi zice aceasta de bucurie - *dreapta Domnului a făcut putere* -, pentru ca să mărească mulţumirea cea către Dumnezeu. Ori zicând de trei ori *dreapta Domnului*, tăinuit a arătat întreitul ajutor de la Întreit-ipostaticul Dumnezeu[104].

17. Nu voi muri, ci voi fi viu şi voi povesti lucrurile Domnului.

„Eu, zice, nu voi muri din pricina vrăjmaşilor mei care m-au înconjurat, precum socoteau ei, nu, ci va fi cu totul dimpotrivă: ei vor muri şi vor pieri, iar eu voi fi viu şi voi povesti minunile lui Dumnezeu celor ce nu le ştiu". Ori zice că: „Nu voi muri cu moartea cea sufletească, ci voi fi viu cu viaţa cea după Dumnezeu, şi voi fi nemuritor, fiindcă cei ce se vor naşte în urmă vor cânta

---

veţi lipsi (adică când veţi muri) *să vă primească* (săracii pe care i-aţi miluit) *în corturile cele veşnice* (Luca 16: 9); în aceste corturi sunt toţi drepţii bucurându-se, că au dobândit bunătăţile cele aşteptate".

[104] Iar Hrisostom zice: „Vezi pricina bucuriei, că Dumnezeu toate le-a îndreptat; vezi că întru izbăvirea de rele, dar şi întru câştigarea laudei, facerea Lui de bine s-a făcut? Că nu numai că i-a făcut puternici, ci şi slăviţi. Acesta e glasul bucuriei: a mărturisi că singură puterea Domnului a făcut biruinţa, şi a înfipt steagul cel de biruinţă; pe cei ce se nevoiau i-a mântuit şi mai înalţi i-a arătat". Iar *dreapta* este, după Teodorit şi Eusebie, lucrarea bunătăţilor şi Unul-Născut, Fiul Părintelui. Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Aici a arătat luminat taina Sfintei Treimi, numind de trei ori *dreapta Domnului*. Că aşa închipuieşte şi întreitele lucrări ale lui Dumnezeu, fiindcă trei oarecari iconomii a lucrat Dumnezeu la noi: a făcut putere, luând ţărână din pământ şi făcând pe om după chipul Său; şi a făcut şi alta: înălţându-l şi împreună cu Sineşi ridicându-l şi împreună punându-l să şadă de-a dreapta întru cele cereşti, precum zice Pavel; a făcut şi a treia putere: dând omului darurile Sfântului Duh". „Face însă putere dreapta lui Dumnezeu, după alt tâlcuitor, întru tot cel ce cugetă şi face cele de-a dreapta; încă îl şi înalţă, ca şi a doua putere să se facă în- tr-însul pe lângă cea dintâi, pentru care, câştigând nemurire, zice: *Nu voi muri, ci voi fi viu*".

totdeauna psalmii mei, şi nu vor înceta cântându-i şi citindu-i până la sfârşitul veacului". Ori cuvântul acesta, după Eusebie, prooroceşte despre viitoarea înviere a lui David. „Adică eu, zice, nu voi muri aşa încât să nu mă scol, ci voi vieţui iarăşi prin înviere împreună cu toţi oamenii. Pentru aceasta, voi povesti lucrările Domnului, împreună cu celelalte minuni ale Lui, şi învierea ce mi-a dăruit"[105].

18. Certând, m-a certat Domnul, şi morţii nu m-a dat.

„Domnul, zice, m-a pedepsit*, îngăduind să cad în primejdie, ca să mă fac mai bun şi să mă îndreptez din frica primejdiei şi a nevoii, şi să mă fac mai întreg-înţelept decât înainte. Însă nu m-a lăsat să mor, ci m-a răpit din moarte, precum am zis mai sus, pentru ca să-mi arate puterea şi purtarea de grijă cea pentru mine", după tâlcuirea lui Hrisostom[106].

---

[105] Zice însă Eusebie: „Glasul acesta, *nu voi muri*, ar putea fi al celor bine-cinstitori, care după vremi erau prigoniţi de către vrăjmaşii Bisericii şi care veneau chiar la moarte; însă cu nădejdea că vor fi vii şi că vor lua adăugire de zile, pentru ca să mărturisească lucrările lui Dumnezeu celor ce nu le-au văzut cu ochii lor". „Că aceasta este mai ales viaţa, după Hrisostom, a-L lăuda pe Dumnezeu şi tuturor a vesti minunile şi lucrările Lui".

* Precum am zis şi în altă parte, *m-a certat* şi *m-a pedepsit* traduc acelaşi verb, παιδεύω = a creşte, a educa, a învăţa, a instrui etc. pe cineva cu osebite mijloace în scopul îmbunătăţirii. Din raţiuni stilistice, el a fost tradus de-a lungul timpului în diverse feluri. A pedepsi, a certa, a chinui pe cineva, a te răzbuna pe el, a-l înfrunta etc., aşa cum le înţelegem noi astăzi, în sens mai mult sau mai puţin negativ, sunt verbe exprimate mai bine de grecescul τιμωρέω (cf. Evr. 10: 29) sau κολάζω (cf. Matei 25: 46; II Pt. 2: 9) şi altele, în schimb, pentru cei vechi, uneori sensul sau direcţia acestora din urmă putea fi implicat şi în primul verb, toate putând fi însumate în ceea ce Apostolul Pavel numea în chip personificat pedagog (παιδαγωγὸς) către Hristos, adică legea sau lucrarea lui Dumnezeu din Vechea Lege (cf. Gal. 3: 24), în schimb, în Legea Nouă, s-a făcut cumva invers: Hristos, risipind aparentul impersonalism al Legii, S-a făcut Pedagogul prin excelenţă, prin legea şi lucrarea Sa mântuitoare, directă şi personală, către oameni.

[106] Zice Hrisostom: „Câştigul ispitei, care dar este acesta? Că întru certare m-a certat Domnul, adică: «Întru ispite mai bun m-a făcut, încât să mărturisesc că spre folosul meu se fac cele ce se par scârbelnice; drept aceea, îndoită mântuire am câştigat, şi izbăvirea de primejdie, şi scăparea de răutate». Pentru aceasta şi Pavel scria: *De sunteţi fără de certare, apoi din curvie sunteţi, şi nu fii adevăraţi* (Evr. 12: 5)". Zice şi Teodorit: „Arată însă cuvântul că nici prigoana Bisericii nu s-a făcut în zadar şi la întâmplare, ci spre folos şi spre cercare celor ce se ispiteau". Zice şi Eusebie: „Cel ce este certat cu dumnezeiască certare şi cu mare folos de Domnul, făcându-se mai bun şi cu socotinţa şi cu fapta, nu cade în moartea care stăpâneşte pe cei ce păcătuiesc: că pe cei necertaţi îi întâmpină moartea, iar cel ce este certat cu certare de Domnul nu se dă morţii, care ia pe cei daţi în patimile necinstei şi în mintea cea nebună". Zice şi Didim: „Şi, cu adevărat, pentru ce l-a certat? *Pentru că pe cel pe care îl iubeşte, Domnul îl ceartă* (Pilde 3: 12). Şi nu-l dă

19. Deschideţi mie porţile [uşile] dreptăţii, şi intrând într-însele mă voi mărturisi Domnului;

„Deschideţi mie, o, preoţi şi leviţi, porţile cortului, întru care se află dreptatea, legile şi îndreptările legii, ca intrând într-însele să mulţumesc Domnului şi să-L slavoslovesc, precum mai-nainte m-am făgăduit". Prin *porţi ale dreptăţii* să înţelegi şi colibele pustnicilor celor mai-sus zişi, şi bisericile cele de pe alocuri, înlăuntrul cărora se urmează şi dreptatea şi toată fapta bună, pentru ca, intrând David în ele, să mulţumească Domnului prin psalmii săi cei ce se cântă[107].

---

morţii, că nu îngăduie să fie doborât el de vrăjmaşi, ci împreună cu ispita îi dă şi scăparea. Însă Domnul pentru aceasta ceartă, după Solomon, *căci sufletele necertate s-au rătăcit* (Sol. 17: 1)". Iar Teodorit zice: „A îngăduit a năpădi asupra mea cele scârbelnice, certându-mă Părintele, dar a risipit norul cel îndesit al acestora, şi de vătămarea cea din ele cu totul m-a slobozit".

[107] [Deci lauda lui David se săvârşea şi în biserica din Ierusalim, şi în continuatoarea acesteia, Biserica creştină, în care se vedea în vedere duhovnicească, despre care a şi proorocit atâtea şi atâtea.] Zice însă Hrisostom: „Celor ce sunt pedepsiţi li se deschid porţile, care s-au şi dezbrăcat de păcate. Deci cel certat poate zice cu îndrăzneală: *Deschideţi mie porţile dreptăţii*. Iar această zicere trebuie să o luăm anagogic şi prin *porţi* să înţelegem pe cele ale cerului, care celor răi le sunt închise şi la care trebuie să batem numai cu fapta bună, prin milostenie şi prin dreptate". Iar după Teodorit: „Mai înalt, *porţi ale dreptăţii* numeşte osebitele feluri ale faptei bune, şi sporirile acesteia, prin care umblă cei ce au suferit în vremile necazurilor". Adaugă însă Eusebie, zicând: „Vezi dar că, vieţuind noi după voia lui Dumnezeu, trebuie să umblăm prin toată calea virtuţii ca prin multe porţi, pe care cea mai de pe urmă poartă şi una (μία) le primeşte, dinspre care mai încolo nu e cu putinţă a merge, şi fie aceasta vederea lui Dumnezeu, după cea scrisă: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5: 8)". [Calea virtuţii cheamă la intrarea pe mai multe porţi întru dobândirea mai multor virtuţi; aceste virtuţi sunt luate de la Hristos, fiinţa virtuţii, la a Cărui poartă batem (cf. Matei 7: 7); toate aceste virtuţi alcătuiesc (şi au ca ţintă) dreptatea, ultima poartă şi una/singura/cea dintâi (μία, adică principiul, temelia celorlalte; precum la Fac. 1: 5, unde se vorbeşte de lumina lui Dumnezeu ce alcătuieşte *ziua cea una*, care este temelia şi scopul fǎpturilor). Iar această poartă din urmă, dreptatea, este poarta principală către cer, prin care nu intrăm decât dacă am dobândit virtuţile prin curăţia inimii, cum se zice mai sus, prin care vom vedea pe Dumnezeu, Soarele dreptăţii, *Dreptatea noastră* (Ier. 33: 16; Baruh 2: 6 etc.) şi fiinţa acesteia, pe a Cărui poartă către Împărăţie intrăm tocmai pentru urmarea dreptăţii Lui sau a Lui Însuşi (cf. Matei 5: 10). Acestea le întăreşte şi Sfântul Atanasie mai departe, în nota următoare.] Iar Atanasie, *uşa* cea de pe urmă şi una, înţelege pe Hristos, Care a zis: *Eu sunt uşa* (Ioan 10: 9), ca Povăţuitor şi Învăţător al virtuţii. Iar Isihie prin *uşi* a înţeles Legea şi proorocii, iar prin *uşă*, credinţa prin care ne aducem la Dumnezeu.

aceasta este poarta [uşa] Domnului, drepţii vor intra într-însa.

Eu socotesc că David numeşte aici prin *poartă* pe cea strâmtă despre care a zis Domnul în Evanghelie: *Intraţi pe uşa cea strâmtă* (Matei 7: 13). De aceea, David, pre-văzând-o aici pe aceasta, a zis că aceasta e *poarta Domnului*, despre care va învăţa Domnul Iisus venind, [prin] Care duce pe oameni la Domnul. A adăugat însă şi că prin această poartă strâmtă *vor intra drepţii*, că şi Domnul a zis că *puţini sunt cei ce o află* (v. 14) şi că *puţini sunt cei aleşi*, precum iarăşi Domnul a zis: *Mulţi** *sunt chemaţi, şi puţini aleşi* (Matei 20: 19)[108].

20. Mărturisi-mă-voi Ţie*, că m-ai auzit, şi Te-ai făcut mie spre mântuire.

---

* În unele locuri din Scriptură prin *mulţi* se înţelege „toţi", precum la Marcu 14: 24 şi în altele.

[108] Dar şi Chiril prin *uşă* înţelege pe Hristos: „Că nu e cu putinţă cu vreun alt chip a veni la cunoştinţa lui Dumnezeu şi Tatăl decât prin Însuşi Acesta, Care şi zice: *Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine* (Ioan 14: 6)". Zice însă şi Atanasie: „Cei ce umblă prin virtute, ba mai vârtos întru virtuţi (căci trebuie mai cu seamă în ele a petrece), aceia ajung la însăşi poarta care îi duce la vederea Domnului. Şi care e aceasta? Curăţia inimii, că *fericiţi sunt*, zice, *cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5: 8)". Iar Hrisostom adaugă: „Sunt porţi ale morţii, sunt porţi ale pieirii (cf. Ps. 9: 13), sunt şi porţi ale vieţii, cele strâmte şi necăjicioase; şi, fiindcă sunt multe, pentru aceasta spune semnul porţii Domnului, ca prin aceasta să intre cei pedepsiţi [vezi pentru aceasta nota noastră de la Psalmul 117: 18], că cei ce se necăjesc prin aceasta umblă, nu prin porţile morţii şi ale pieirii şi ale căilor celor desfătate şi late, că acelea nu sunt ale Domnului, ci prin calea cea strâmtă".

* Mulţimea zicerilor de mărturisire sau de alte lucrări la timp viitor nu arată desigur că acestea nu au loc şi în clipa când sunt rostite: deja dorinţa de a face aceasta pune deodată în lucrare şi fapta sau lucrarea celor ce o rostesc, altminteri nu putem vorbi de o rugăciune adevărată, ci de o pornire cu îndoială spre aceasta, privind-o ca pe o lucrare opţională sau o eventualitate faţă de care nu avem vreo obligaţie. Aşa cum zicea şi Eftimie, aceasta este şi ea un fel de exprimare specifică Scripturii, a folosi adică un timp verbal pentru a arăta altul, sau chiar mai multe, ba şi timpul nedeterminat, continuitatea. Dacă mesajul Scripturii ar fi fost îngrădit strict în exprimarea lui de niscai reguli gramaticale precise şi accesibile tuturor - lucru de altfel cu neputinţă chiar şi în celelalte tipuri de texte, ale filosofiei „din afară" -, Scriptura ar fi devenit o carte plictisitoare şi neinteresantă, pe care degrab am da-o la o parte pentru a lua alta. Dumnezeu nu a lăsat oamenilor o „bibliografie" sau nişte „reguli precise", ci S-a arătat şi a grăit oamenilor într-un mod propriu numai Lui, adică cu putere, cu minuni, cu cuvinte, cu fapte, ca om (omeneşte) şi ca Dumnezeu, amestecând cele dumnezeieşti cu cele omeneşti. Pe scurt, a arătat modul comuniunii Sale cu oamenii ca pildă pentru modul nostru de comuniune între noi, şi între noi şi El. Iar dacă cele ale Lui au fost puse şi în scris, aceasta s-a făcut pentru neputinţa

Iarăşi cu aceste cuvinte făgăduieşte David că va mulţumi lui Dumnezeu că l-a mântuit din primejdie, precum şi mai sus a făgăduit să-I mulţumească.

21. Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului.

Zicerea aceasta este proorocie arătată despre Hristos. Nu urmează însă după înlănţuire* cu zicerile cele de mai sus, pentru că proorociile obişnuiesc a curma înlănţuirea cuvântului şi a se pune în mijloc, pentru a fi trecute cu vederea de către Evrei, sau ca nu cumva, pentru proorociile acestea, cărţile proorocilor să fie pierdute [nimicite] de Evrei, vrăjmaşii lui Hristos. *Ziditori* dar numeşte pe Arhierei şi Cărturari şi pe dascălii Evreilor, după Teodorit, ca pe nişte aleşi ai lui Dumnezeu spre a zidi şi îndrepta poporul pe temelia legii. Iar *piatră nebăgată în seamă* numeşte pe Hristos: *piatră*, pentru statornicie, şi pentru neînduplecare către

---

multora de se adăpa de la tradiţia vie, orală pe care o a lăsat Dumnezeu prin Hristos în Duhul, drept care cele scrise nu sunt referinţa ultimă în viaţa cu Dumnezeu, ci pur şi simplu un ajutor. Toate cele ale Lui au fost adeverite de lumina Învierii şi slava Duhului Sfânt de Care S-a umplut şi ca om după patima Sa; drept care, fapta este şi criteriul şi temeiul cuvintelor şi făgăduinţelor Sale. Aşadar, faptele sunt cele ce au vorbit în primul rând, şi apoi cuvintele. Drept care, nimeni în niciun chip n-ar fi îndreptăţit să tâlcuiască după niscai procedee – fie ele logice, literare, gramaticale sau stilistice – cuvintele Scripturii fără a dobândi într-o oarecare măsură ceea ce a dobândit El, sau fără a face apel la cei ce au lucrat la înţelegerea Scripturii după criteriile şi temeiurile de mai sus. Prin urmare, a învăţa cuvintele lui Dumnezeu fără a le vedea transpuse în faptă de cineva şi/sau prin viu grai - ca mod de viaţă şi expresie a trăirii şi bucuriei de ele, de unde să luăm şi noi pildă - e cum nu se poate mai riscant. Sfântul Vasile de la Poiana Mărului scria şi el undeva că în vremea lui (el scria în sec. XVIII) atât de mare era lipsa unor povăţuitori buni, încât oamenilor nu le mai rămăsese decât sfintele cărţi, ce erau singure vrednice de a plini această lipsă. Într-o epocă a confuziilor şi a neîncrederii, Sfinţii Părinţi de ieri şi de azi care au tâlcuit Scriptura rămân călăuze temeinice spre calea cunoaşterii lui Dumnezeu, aşa încât să putem zice şi noi despre ei, ca şi Iudeii oarecând despre Hristos: *Niciodată n-a vorbit un om aşa cum vorbeşte acest Om* (Ioan 7: 46), căci *El învăţa ca unul Care avea putere, iar nu cum îi învăţau cărturarii* (Matei 7: 29); iar cine nu recunoaşte această putere şi chip de grăire a Sfinţilor Părinţi arată limpede lipsa dorinţei de cunoaştere a lui Hristos-Dumnezeu - Cel ce i-a dăruit pe ei cu puterea de a grăi cuvântul adevărului -, respectiv căutarea de *certuri şi sfădiri pentru lege* (Tit 3: 9) şi *înţelepciune trupească* (II Cor. 1: 12), de *lucruri „fireşti"* ([venite strict din lucrarea simţurilor firii] I Cor. 2: 14) proprii unor oameni *sufleteşti* (ψυχικοί, cf. Iuda 1: 19) ce aleargă după *înţelepciunea lumii* (I Cor. 3: 19), şi nu după cea *a lui Dumnezeu, făcută acum cunoscută prin Biserică* (Ef. 3: 10).

* Aparent nu se leagă logic sau semantic de cele de mai sus.

păcat, că *fărădelege*, zice, *nu a făcut* (Is. 53: 9), iar *nebăgat în seamă*, pentru că nu L-au băgat în seamă şi L-au defăimat Arhiereii şi Cărturarii Iudeilor ca pe o piatră netrebnică spre zidire, că îi zicea Lui: *Samarinean eşti şi ai demon* (Ioan 8: 48). Şi iarăşi: *Omul Acesta nu este de la Dumnezeu* (Ioan 9: 16), ci *amăgeşte mulţimea* (Ioan 7: 12).

Piatra aceasta, adică Hristos, Cel defăimat de dânşii, atât de vrednică de luat în seamă şi bine-trebnică, s-a luat în seamă spre zidire şi S-a făcut Piatră în capul unghiului, adică s-a pus în unghiul peretelui şi al zidirii. Dar nu toată piatra se pune în capul unghiului, ci numai cea mai aleasă şi mai tare decât celelalte şi mai trebnică, pentru ca împreună să lege cu amândouă părţile ei într-un unghi pereţii zidirii. Dar cum S-a făcut Hristos piatra din capul unghiului? S-a făcut unind cele două popoare – pe cel evreiesc şi pe cel păgânesc – într-o credinţă. Pentru aceasta zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, cel ce a făcut pe amândouă una* (Ef. 2: 17). Însă şi Însuşi Domnul a zis: *Am şi alte oi, care nu sunt din staulul acesta, şi pe acelea Mi Se cade a le aduce; şi glasul Meu vor auzi, şi va fi o turmă şi un păstor* (Ioan 10: 16). Ori *unghi* numeşte Biserica credincioşilor: pentru că precum unghiul uneşte prin sineşi într-o lipitură amândoi pereţii, aşa şi Biserica lui Hristos face unirea amânduror popoare, al Evreilor şi al Păgânilor. Iar *capul* ei este Hristos, ca al unui trup, şi nu este numai cap al ei, ci şi legătură şi temelie[109].

---

[109] Iar altul zice: „Aceasta şi la început s-a făcut cu închipuire: că Avraam s-a făcut Patriarh amânduror neamurilor, şi al celor netăiaţi-împrejur, şi al celor din tăierea-împrejur. Dar acelora ca închipuire, iar acestora întru adevăr". Zice însă de Dumnezeu purtătorul Maxim: „Hristos S-a făcut în capul unghiului, a legat adică împreună amândouă neamurile, şi S-a făcut Cap al Bisericii. Că, după Scripturi, Biserica este unghi: că precum unghiul se face unire a doi pereţi, strângând pe unul cu altul împreună spre nedezlegată ţinere, aşa şi Biserica s-a făcut unire amânduror neamurilor, al celui din Păgâni şi al celui din Evrei, şi, împreună legându-le pe ele după o raţiune a credinţei, le-a strâns spre o împreună-cugetare, a cărei piatră din capul unghiului este Hristos, ca şi Cap al întregului trup. Că în ce chip se află piatra de unghi ca legătură a doi pereţi – spre nedespărţita unire legându-i pe amândoi –, aşa pe amândouă popoare ale lumii iconomia întrupării Stăpânului nostru împreună unindu-le întru om nou, şi într-un trup şi duh împreună întocmindu-le, Însuşi S-a făcut în capul unghiului, păzind neclătinată unirea ei (a Bisericii) cu mijlocirea Sa". Zice însă Teodorit: „Această zicere, măcar de nenumărate ori de s-ar obrăznici, Evreii nu pot a o potrivi altuia. Că deşi Zorobabel domnea peste seminţiile din vechime despărţite, stăpânirea lui nu a ţinut însă multă vreme. Iar Stăpânul Hristos aceşti doi pereţi ce erau foarte despărţiţi unul de altul îi uneşte. Despre această piatră a vestit Dumnezeu şi prin glasul lui Isaia: *Iată, pun în Sion piatră aleasă de mult preţ, în capul unghiului, cinstită în temeliile lui* (Is. 28: 16). Aceasta a zis Fericitul Pavel: *Zidindu-vă pe temelia apostolilor şi a proorocilor, piatra din capul unghiului fiind Iisus Hristos* (Ef. 2: 20). Pe această piatră o a văzut şi Daniil tăindu-se fără de mâini (cf. Dan. 2: 45), şi Domnul încă zicerea aceasta a lui Daniil o a zis către Iudei: *Au doară niciodată*

22. De la Domnul s-a făcut aceasta, şi este minunată întru ochii noştri.

„Unghiul acesta, zice, unirea aceasta a amânduror popoarelor, şi legătura aceasta s-au făcut de Dumnezeu, şi nu de un om oarecare, şi aceasta e minunată în ochii noştri, care ne-am învrednicit a o vedea". Căci cum nu e lucru minunat, atât de mare şi de puternic?[110]

23. Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim întru ea.

Zi numeşte aici fericirea şi buna-norocire a lumii. Căci atunci când zicem şi „zi rea", nu zicem măsurând după drumul soarelui, ci relele care urmează în acea zi, după Origen şi Hrisostom. Iar când zicem „zi bună", arătăm bunătăţile cele ce urmează în ea. Drept aceea, David prooroceşte şi acum isprăvile, bunătăţile şi biruinţele pe care le-a făcut Domnul nostru Iisus Hristos în ziua Învierii Sale. Pentru că în această zi Hristos a împăcat pe oameni cu Dumnezeu, a încetat tirania Diavolului, a stricat puterea morţii. Pe cei ce erau nevrednici pământului, i-a făcut vrednici cerurilor. A stins întunericul rătăcirii, a izgonit păcatul şi a sădit virtutea şi de alte nenumărate bunătăţi duhovniceşti a umplut lumea. Pentru aceasta, după urmare, David îndeamnă pe toţi cei ce au crezut în Hristos să se bucure şi să se veselească în ziua învierii Lui, pentru că s-au învrednicit întru El de duhovniceşti bunătăţi ca acestea[111].

---

n-aţi citit în Scripturi că piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului?(Matei 21: 42)".

[110] Iar Hrisostom zice: „Cine nu s-ar spăimânta? Cine nu s-ar mira că, de unde S-a răstignit Hristos, acolo se şi închină lui Hristos? Şi că cei ce L-au răstignit sunt în necinste, iar cei ce I Se închină întru slavă? Şi că cuvântul s-a răspândit în toată lumea pentru a uni pe toţi întru adevăr? Cu adevărat, şi celor ce cercetează câtuşi de puţin este minunată aceasta, iar mult mai cu scumpătate celor ce cred; pentru aceasta zice *în ochii noştri*, că ce s-a făcut nu a fost lucru omenesc, acest fel de unire a unghiului nu a fost al vreunuia din cei mulţi, nu a fost al îngerilor, nici al arhanghelilor, ci ispravă a lui Dumnezeu; lucrul acesta a fost însuşit [propriu] Lui". Şi cel nenumit zice: „*Este minunată întru ochii noştri*. Cum a născut Fecioara! Cum Cel răstignit a înviat şi pe cei morţi i-a înviat! Cum Cel pălmuit şi scuipat a supus Luişi lumea! Iar deşi are trup ca şi noi, se află însă lângă Tatăl! Şi încă toată Taina cu puterea Dumnezeirii s-a făcut".

[111] Iar Atanasie zice: „Care e aceasta, dacă nu cea mântuitoare a tuturor neamurilor, întru care Piatra cea lepădată S-a făcut în capul unghiului? Ziua, zic, de Înviere a Mântuitorului, ceea ce s-a făcut de un nume cu Ziua Domnului [Duminica; sau aşa: „care s-a făcut eponim al Duminicii"]". Zice Teodorit: „Adică «zi făcută de Dumnezeu», cea în

care a înviat după Patimă. Că îndată după Înviere a poruncit apostolilor să învețe toate neamurile. Că dacă pe celelalte zile, luminând soarele, le isprăvește și lumina cea dintr-însul o dă trupurilor, și nu sufletelor; iar lumina Mântuitorului Cuvânt e luminătoare sufletelor cuvântătoare. Cu adevărat aceasta e zi nouă; ea s-a făcut la toată lumea zi nouă de lumină și de bună-cinstire, că toate zilele ale Domnului sunt; însă mai cu deosebire aceasta zice că s-a făcut de bunul Dumnezeu, fiindcă dintru început întru aceasta a făcut Dumnezeu lumina și tot întru aceasta a înviat Mântuitorul; această înviere primind-o ea, a slobozit razele Soarelui dreptății. Că și lumina zidind-o Dumnezeu, a numit ziua *lumină* și nimic altceva n-a mai făcut într-acea zi. Potrivit dar a zis că aceasta e ziua pe care a făcut-o Domnul. Căci dacă în ziua întâi/cea una [vezi pentru aceasta și însemnarea noastră de la nota 107] a făcut lumina, iar din aceea s-au făcut apoi toate spre bucurie și veselie omului, după cuviință zice și aici *să ne bucurăm și să ne veselim întru ea*, fiindcă întru dânsa am primit toate bunătățile". Acestea s-au scris la Nichita. Alții însă, mai cu iscodire, zic că zilele a doua și a treia a săptămânii le-a făcut lumina cea dintâi, care s-a făcut în ziua cea dintâi. Iar pe a patra, a cincea, a șasea și a șaptea le-a făcut soarele cel ce s-a făcut în a patra zi. Iar întâia zi, adică Duminica, singur Domnul a făcut-o dintru neființă întru ființă, că aceasta s-a făcut început al vremii în care a făcut cerul și pământul: că lumina care a fost în ziua întâi n-a fost zidită îndată la începutul zilei, adică ca dimineață, ci după trecerea a câteva ceasuri, după teologi; că trecerea de oarecare vreme se vede între începutul Domneștii făcutei zidiri a cerului și a pământului și a celor din mijloc, și facerea luminii cea din ziua întâi, precum dă a înțelege Scriptura, zicând: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul, iar pământul era nevăzut și netocmit, și întuneric era deasupra adâncului, și Duhul lui Dumnezeu Se purta peste ape. Și a zis Dumnezeu: Să fie [Facă-se] lumină!* Căci zicerea *se purta peste ape* arată întindere de vremi. Iar Teodor zice: „Să înțelegi că s-a zis *aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul*, știind că întru facerea întregii lumi întru întâia zi nu se scrie că Dumnezeu a făcut altceva decât ziua aceasta. Că a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și s-a făcut lumină. Și a numit Dumnezeu lumina zi (La Nichita)". „*Veselie* zice aici pe cea duhovnicească, după Hrisostom, pe cea a minții, a gândurilor. *Să ne bucurăm și să ne veselim într-însa*, că atât de multe bunătăți am dobândit; că nu e mică ispravă a ne bucura pentru bunătăți, a sălta și a ne veseli și a primi cu îndulcire facerile de bine ale lui Dumnezeu". [Cele zise mai sus de tâlcuitori s-ar putea înțelege și așa: În chip asemănător pământului de la Facere 1: 2 – *netocmit* (neorganizat, fără o formă demnă de om și Dumnezeu) și *nevăzut* (nu invizibil, ci întunecat, *căci întuneric era deasupra adâncului*, cu lucruri ascunse, precum zice în chip asemănător Isaia, 45: 3) – în acest chip, zic, era și pământul de dinaintea venirii lui Hristos, îndreptându-se cu repeziciune către un astfel de pământ din pricina întunericului păcatelor și a păgânătății. La Facere, Cuvântul a zis: *Să fie lumină!* (leagă aceasta de Prologul de la Ioan), adică: Să se arate lumina Mea peste tot pământul, ca toate să crească și să se înmulțească cu puterea ei (cf. Fac. 1: 28), și nu din puterea adâncului de întuneric al neființei. Iar omul n-a ascultat, și a întors spatele, căutând să vadă ce e în „spatele" luminii. Ziua cea una nu și-a ajuns scopul, drept care Dumnezeu a făcut alta, Ziua Învierii, prin care a înviat cu trupul, ca lumina acesteia să risipească adâncul întunericului păcatelor ca pe un fum (cf. Ps. 67). O nouă făptură, ca și oarecând la Facere, își făcea apariția. Pentru aceasta și zice Teodor al Antiohiei mai jos că Dumnezeu nu a făcut cu

24. O, Doamne, mântuieşte! O, Doamne, sporeşte*!

„O, Doamne, zice, mântuieşte pe poporul Tău cel creştin! O, Doamne, sporeşte pe poporul Tău şi credinţa propovăduirii Evangheliei Tale!"[112]

Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului.

Şi zicerea aceasta e proorocie despre Hristos. Pentru că Hristos a venit întru numele Domnului, adică a venit de la Domnul şi din fiinţa Domnului. Pentru aceasta şi zice către Iudei: *Eu am venit întru numele Tatălui Meu, şi voi nu Mă primiţi* (Ioan 5: 43). Şi iarăşi: *Eu de la Dumnezeu am ieşit şi am venit* (Ioan 8: 42). Ori zicerea *întru numele Domnului* înseamnă „întru numele lui Dumnezeu", adică „am venit având nume de Dumnezeu, şi Dumnezeu fiind"[113].

---

deosebire decât o zi (deşi nu se poate zice, desigur, în mod evoluţionist, că toate celelalte au venit singure de nicăieri sau din „explozii" oarecare) iar celelalte au venit de la sine (şi nu de sine) prin împreună-lucrarea luminii Cuvântului în Duhul. Teologii citaţi de Sfântul Nicodim dau a înţelege că, cu deosebire, prin această lumină a Cuvântului au fost făcute ziua a doua şi a treia, şi bine zic, pentru că în acestea s-au făcut tăria şi apele, prin care s-a pus început (principiu) vieţii. Iar celelalte zile, le-a făcut, zic ei, cu deosebire soarele, ca unul care joacă un rol important în naşterea şi dăinuirea vieţii pe pământ. Dar soarele apare în a patra zi (Fac. 1: 19), când deja verdeaţa şi pomii ieşiseră înaintea lui, ceea ce arată lucrarea de viaţă făcătoare a luminii dumnezeieşti; nu întâmplător despre soare se zice în Scriptură că la Ziua cea Una, a Învierii, menită să dăinuie veşnic, soarele nu va mai fi, căci lumina lui Hristos luminează în lume, şi întunericul nu o va cuprinde, aşa cum n-a cuprins-o nici la venirea ei în lume (cf. Ioan 1: 5 ş.u.).]

* εὐόδωσον, sau: *bine-sporeşte.*

[112] Iar Hrisostom zice: „Fiindcă ştia buna-norocire a lumii (David adică), şi schimbarea lucrurilor, şi prefacerea spre mai bine, împreună-îndulcindu-se cu cei ce se îndulcesc, zice: *O, Doamne, sporeşte!* Adică «mântuieşte pe cei ce le-au dobândit, lesnicioasă fă-le lor calea, încât să arate că s-au îmbelşugat cu adevărat de roadele vrednice ale darului, iar după ce le-au dobândit să nu cadă din bunătăţile cele de acest fel". Iar Didim a zis: „*Mântuieşte* de cele rele, adică de păcat şi de amăgire, şi bine-sporeşte, lesnicioasă făcându-ne nouă calea faptelor bune".

[113] Zice însă Teodorit: „Cui i se dă această cântare de laudă au aflat pruncii din Ierusalim, căci acest glas l-au adus copiii Stăpânului spre înfruntarea celor ce se făgăduiseră că învaţă cele dumnezeieşti, dar care nu voiau să cunoască înţelegerea cea adevărată. Căci Cărturarii Îl numeau pe Stăpânul *samarinean*, iar pruncii Îl mărturiseau a fi *Cel ce vine*, şi-L numeau binecuvântat; încă şi *osana* se află în proorocia aceasta, că zicerea *mântuieşte* în Scriptura evreiască au aflat-o scrisă *osana*. Şi, de aici, şi Botezătorul, pe ucenicii săi către adevăr povăţuindu-i, întreba prin aceia pe Domnul: *Tu eşti «Cel ce vine», ori pe altul să aşteptăm?* Şi Domn fiind, întru numele Domnului a venit, şi este

25. Binecuvântatu-v-am pe voi din casa Domnului,

„O, voi, zice, cuvântătoarele făpturi ale Bisericii lui Hristos, noi, proorocii, cei ce credem şi ştim tainele lui Hristos cele ca acestea, v-am blagoslovit şi v-am fericit, Creştinilor, care sunteţi oameni din casa Domnului, fiindcă aveţi să dobândiţi astfel de bunătăţi şi de taine dumnezeieşti. Căci *casa Domnului* este Biserica credincioşilor"[114].

Dumnezeu este Domnul, şi S-a arătat nouă.

„Dumnezeu, zice, este Hristos, şi S-a arătat oamenilor prin întrupare"[115]. În loc să zică la timp viitor „Dumnezeu este Domnul şi Se va arăta", a zis la timp

---

binecuvântat, fiindcă este Fiu al Celui binecuvântat. Aşa şi arhiereul Îl întreba: *Tu eşti Fiul Celui binecuvântat?* (Marcu 14: 61)". Zice şi Chiril: „Ce este *întru numele Domnului*? Adică întru slava lui Dumnezeu cuvenită Domniei şi covârşire mai presus de toate". Zice şi Hrisostom: „*Bine*, şi încă aceasta, *Cel ce vine* s-a zis, că ale noastre nu stau până la cele ce s-au făcut, ci trec la altele mai multe, la Înviere, la Împărăţie, la odihna cea cu Hristos, Care, pe toate voind a le arăta, zicea: *Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului*. Aceasta şi Hristos o zice Iudeilor: «Voi veţi mărturisi că nu sunt potrivnic lui Dumnezeu, când Mă veţi vedea venind pe nori, şi acest glas îl veţi slobozi în graiuri de binecuvântare, înşivă învinovăţindu-vă» [graiurile acestea par o parafrază a unor cuvinte adunate din Evanghelii]". Zice şi cel nenumit: „Bine s-a zis *Cel ce vine* şi nu «Cel ce a venit», că de-a pururea vine la neamul oamenilor (deşi nu cu trup), nu mişcându-Se, nu Însuşi mutându-Se (că este plinind cerul şi pământul cu a Sa înfăţişare), ci noi, cu ţinerea şi cu aşezarea apropiindu-ne de El, ori depărtându-ne de Dânsul".

[114] Zice însă Hrisostom: „*Arătare* numeşte întruparea, şi se miră că Dumnezeu, şi Domn fiind, şi din aceeaşi fiinţă, ne-a învrednicit cu arătarea, şi pentru aceasta dar ne-a binecuvântat, că am dobândit un astfel de dar. Aceasta şi Hristos însemnând-o, zice: *Mulţi prooroci şi drepţi au dorit a vedea cele ce vedeţi voi, şi nu au văzut, şi a auzi cele ce auziţi, şi nu au auzit* (Matei 13: 17)". Iar Teodorit zicerea *din casa Domnului* o tâlcuieşte aşa: „Blagoslovenia *pietrei* acesteia aducem vouă, care piatră s-a făcut casă a lui Dumnezeu-Cuvântul, a Celui ce era într-însa. Căci *Cuvântul*, zice, *trup S-a făcut, şi S-a sălăşluit întru noi*".

[115] Zice Teodorit: „Arătat însă L-a teologhisit pe stăpânul Hristos; că dacă mai sus L-a numit *piatră*, iar apoi *binecuvântat*, şi *venind întru numele Domnului*, aici L-a numit Domn şi Dumnezeu, şi că arătarea Lui s-a făcut prin trup, şi că a dăruit mântuirea celor ce au crezut". Zice însă Origen: „Aceea că *a venit*, nu înseamnă că a luat alt loc, ci că S-a arătat nevăzut [şi] mai-nainte, fiindcă chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut, fiind nevăzut, luând chip de rob, şi Cuvântul trup făcându-se, S-a văzut, ca, aşa arătându-Se, să ne povăţuiască pe noi spre a vedea şi slava Lui, slava ca Unuia-Născut din Tatăl".

trecut, *S-a arătat*, după însuşirea proorociei, care întrebuinţează pe cele viitoare ca trecute*.

26. Tocmiţi sărbătoare întru împodobire cu cele frumoase*, până la cornurile jertfelnicului.

Un tâlcuitor zice la Hrisostom: „«Prăznuiţi întru cele ce acoperă», adică cu jertfele cele ce acoperă jertfelnicul până la cornul lui»". Iar altul zice: „«Prăznuiţi cele ce odrăslesc», adică cu cununi de flori şi de ramuri". Iar unii, precum Origen, zic că „cele ce acoperă" însemnează îndesirea. Iar alţii, precum Didim, zic că însemnează „odrăslire". Deci cuvântul lui David îndeamnă aici pe Iudei să prăznuiască strălucit, iar pe noi, Creştinii, să prăznuim cu jertfe duhovniceşti, care acoperă prin mulţimea lor sufletul, tainicul jertfelnic, şi cu cununi de virtute şi cu ramurile facerii de bine[116].

---

* La fel vedem de pildă şi în cazul lui Avraam (cf. Ioan 8: 56). Cu alte cuvinte, în vederea lui Dumnezeu şi cunoaşterea duhovnicească a tainelor Lui, viitorul devine neîncetat trecut, făcându-se de fapt prezent continuu, drept care, pentru cunoscătorul de Dumnezeu, nu mai există veniri sau arătări ale lui Hristos în trecut, acum sau în viitor, ci pentru el Hristos este pur şi simplu, iar dacă în Scriptură întâlnim totuşi şi periodizări, acestea marchează cumva aceste chipuri osebite ale prezenţei lui Hristos între oameni – în chip mai apropiat sau mai depărtat. Când pare mai depărtat, din pricina păcatelor şi neputinţelor noastre, atunci mijloacele de cunoaştere şi căutare a Lui devin mai omeneşti, temporale, urmând categoriile timpului, după omeneasca-cuviinţă. Stricta urmare a acesteia din urmă nu poate duce decât la „omenizarea" lui Hristos, „lipsirea" Lui de Dumnezeire în ochii noştri şi ai multora.

* ἐν τοῖς πυκάζουσιν = *lit.* ar fi (având în vedere şi cadrul liturgic evreiesc): întru împodobire/acoperire de ramuri şi cununi, deşi în alte locuri e redat oarecum altfel, după context, precum la Iov 15: 23; Os. 14: 9 şi III Mac. 4: 5. Sensurile multiple ale expresiei sunt bine redate şi de Eftimie. Mitropolitul Veniamin redă prin „în desişuri", variantă ce nu e şi ea departe de adevăr, fiind folosită mai jos de Teodorit şi Grigorie al Nyssei. Prin urmare, înşişi Părinţii tâlcuitori înţelegeau relativ diferit sensul termenului.

[116] Iar Teodorit zice: „Adunaţi-vă toţi împreună săvârşind praznic prea mare, prăznuind mântuirea voastră, încât mulţimea, strâmtorându-se, să ajungă până la capul altarului. Că a zis *întru desime*, în loc de «îndesaţi şi strâmtoraţi de mulţime»". Mai înalt însă tâlcuieşte aceasta Grigorie al Nyssei, zicând: „Toată zidirea este un palat oarecare, zidire a Stăpânului; dar, fiindcă a încăput păcatul, şi a astupat gurile celor stăpâniţi de el, şi a încetat glasul cel de bucurie, şi s-a rupt conglăsuirea prăznuitorilor, omeneasca fire neprăznuind cu firea cea mai presus de lume, pentru aceasta S-a arătat Domnul, ca să se facă o conglăsuită prăznuire prin îndesirea cortului zidirii celei de jos cu puterile cele începătoare de dănţuire, pusă fiind împrejurul jertfelnicului celui de sus. Căci coarnele jertfelnicului celui înţelegător sunt puterile cele înainte-puse şi mai înalte ale firii celei înţelegătoare, cu care, cu împărtăşirea prăznuirii, se împreună şi firea omenească prin

27. Dumnezeul meu eşti Tu, şi mă voi mărturisi Ţie; Dumnezeul meu eşti Tu, şi Te voi înălţa.

28. Mărturisi-mă-voi Ţie, că m-ai auzit, şi Te-ai făcut mie spre mântuire.

„Tu, zice, eşti Dumnezeul meu, şi pentru aceasta numai Ţie voi mulţumi, şi pe Tine Te voi slăvi, măcar de nu aş fi luat de la Tine nicio facere de bine", după Hrisostom. Că se cuvine ca făpturile să mulţumească Făcătorului lor şi pentru că le-a făcut, şi pentru că poartă grijă de ele. „Îţi voi mulţumi totdeauna nu numai pentru că eşti Făcătorul meu, ci şi pentru că eşti Făcătorul meu de bine: că, rugat fiind de mine, ai ascultat rugăciunea mea şi de multe primejdii m-ai mântuit"[117].

29. Mărturisiţi-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui.

Din stihul prin care psalmul a făcut început, dintr-acesta face şi sfârşitul, după Isihie. Şi urmează formă de cerc [circulară], care cerc de la ce semn începe la acelaşi se sfârşeşte. Că aşa şi psalmul acesta a început cu îndemn către popor, şi tot aşa se şi sfârşeşte, îndemnând a mărturisi Domnului păcatele lor, pentru că e bun celor ce se mărturisesc, şi mila Lui este veşnică către cei ce se pocăiesc. Ori să se mărturisească Domnului, după Didim şi Hrisostom, pentru că e bun celor ce-I mulţumesc, şi mila Lui e veşnică[118].

înfigerea cortului din Ziua Învierii, trupul îndesindu-se cu înnoirea. Că îndesirea este asemenea cu împodobirea ori cu îmbrăcarea, precum tâlcuiesc cei ce ştiu acestea". Iar altul zice: „*Jertfelnic* este trupul Domnului: că precum jertfelnicul primea toate jertfele arderilor de tot, şi cea de mântuire, şi cea pentru păcate, aşa şi trupul lui Hristos, pe toate arderile de tot ale noastre, şi jertfa de mântuire, prin care primeşte la Sine toată virtutea noastră ca să o sfinţească, şi cea pentru păcate, prin care cu trupul Său păcatele noastre le-a ridicat. Iar *cornuri* ale Lui sunt braţele Crucii, căci *cornuri*, zice, *sunt în mâna Lui* (Avacum 3: 4)".

117 Şi Hrisostom zice: „Şi fără faceri de bine trebuie a mulţumi lui Dumnezeu, şi pentru aceasta a-L slăvi pentru mărire, pentru fiinţă şi pentru slava Lui cea negrăită. «Că zicând de facerile de bine, ori fără acestea, voi mulţumi şi mă voi mărturisi, că acest fel de Stăpân am, aşa înalt, aşa mare, aşa nevăzut, aşa de neînţeles». Iar prin *voi înălţa* se înţelege «voi slăvi»".

118 Iar Hrisostom zice: „Nu se îndestulează a aduce numai jertfa aceasta, ci cheamă şi pe mulţi alţii părtaşi ai bunei cuvântări şi a mulţumirii; şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu o propovăduieşte pretutindenea, lăudând stăruirea ei [dăinuirea ei în veac] şi mărimea, şi face aceasta ca şi noi să rămânem mulţumindu-I Iubitorului de oameni Dumnezeu". „Ca mărturisirea (păcatelor adică) în toată viaţa să o păzim", după Isihie. Iar după Eusebie: „Aducându-ne aminte cine S-a făcut mântuirea noastră, să nu ne mai întoarcem către vrăjmaşul, care s-a făcut nouă spre pieire".

CATISMA 17

PSALMUL 118

Aliluia.

Multe prefaceri de lucruri a primit în viața sa dumnezeiescul David, după Hrisostom și Teodorit, precum am povestit în *Precuvântarea* cărții, la capitolul 1. Fiindcă el uneori fugea de vrăjmașii săi, iar alteori cădea în necazuri și felurite întâmplări, iar alteori avea viață de bucurie; acum umbla pe calea cea după Dumnezeu, iar altă dată se poticnea într-însa. Însă toate aceste schimbări ale vieții le-a adunat în psalmul acesta, însemnând într-însul și rugile nescrise ce le aducea lui Dumnezeu în fiecare zi, spre învățătura și folosul celor ce le citesc. Potrivit dar și desăvârșit este psalmul acesta, pentru că și pe cei îmbunătățiți îi aduce la desăvârșire, și pe cei ce viază cu lenevire îi deșteaptă spre lucrarea virtuții. Și fiindcă adeseori David pomenește aici Legea, și mărturiile, și poruncile, și îndreptările, și cuvintele, și judecățile aproape în fiecare stih, despre acestea este toată materia psalmului acesta, și, spre deosebire de alți psalmi, întru acestea îl cheltuiește în chip deosebit. Pentru aceasta caută, o, cititorule, la Psalmul 17, la stihul ce zice: *Că toate judecățile Lui înaintea mea sunt*, și acolo vei afla ce vrea să zică fiecare din acestea. Drept care, atunci când vom afla vreun cuvânt de acest fel, nu este dar trebuință să-l tâlcuim iarăși în psalmul acesta. Trebuie însă să se știe că deși cuvintele cele de mai sus, adică mărturiile, poruncile, îndreptările și celelalte se deosebesc una de alta, de cele mai multe ori arată Legea lui Dumnezeu, după sinecdoca și metonimia de care acestea sunt cuprinse[1].

---

[1] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „În psalmul acesta David însemnează petrecerea sfinților, nevoințele, necazurile, prăpăstuirile, ridicările, asuprelile demonilor, nenumăratele cugetări ce năpădesc asupra lor, cursele, vânările, dar încă și cele prin care ar putea ei birui, adică Legea, cuvintele, răbdarea, ajutorul cel de sus, ba încă și darurile cele după osteneli, cununile și răsplătirile". Că psalmul este introducător și arătător de începerea cea după Dumnezeu; pentru aceasta s-a și așezat după literă [alfabet], după glasul Evreilor, precum zice Origen: că de opt ori aceeași literă începe la opt stihuri, adică la fiecare opt stihuri ale psalmului acestuia se scrie o literă din alfabetul evreiesc; precum, de pildă, la cele dintâi opt stihuri ale psalmului se scrie litera *alef*, aceasta punându-se la fiecare stih; așijderea și la cealaltă grupă de opt stihuri se pune litera *bift*, aceasta

1. Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în legea Domnului.

Cale numește David viața aceasta trecătoare și întâmplătoare, după Teodorit. Deci fericește aici Proorocul pe Creștinii aceia care petrec viața aceasta

---

punându-se la fiecare stih. Și așa, înainte, până la sfârșit, la toate cele o sută șaptezeci și șase de stihuri ale psalmului acestuia se scriau cele douăzeci și două de litere ale alfabetului evreiesc, împărțindu-se câte una, fiecare luând câte opt stihuri". Pentru aceasta, psalmul acesta se suprascria și *alfabetic* [στοιχείωσις = după o expunere/învățătură elementară, „pe litere": aici: după stihurile și literele lor; sau „literesc", cum se mai zice], după Hrisostom, pentru că la fiecare stih se începea cu o literă a alfabetului evreiesc. Zice și Ioan Litin în Psaltirea sa cea din nou tipărită: „În Massora [*lit.*: tradiția; e vorba de notele marginale ale Masoreților evrei la Biblia evreiască, pe care au alcătuit-o astfel cândva după sec. VII d.Hr., acesteia adăugându-i în plus vocale și accente] se numește «marele alfabet»; pentru aceasta, și copiilor evrei psalmul li se dădea spre învățătura elementară; precum și noi dăm celor ai noștri ca învățătură pe *Sfinte Dumnezeule*... [adică rugăciunile începătoare, elementare] și cele ce se numesc *bucoavne* [abecedare]". Pentru aceasta zice și Origen: „Psalmul acesta este loc dumnezeiesc și început al cuvintelor lui Dumnezeu, precum zice și Pavel, și loc moralicesc, ce cuprinde toată teoria numirilor celor moralicești din Sfânta Scriptură. În psalmul acesta fiecare literă se înmulțește de opt ori. Pentru că întru fiecare literă a lui ne desăvârșim, după același Origen, și sufletul nostru se curățește. Că numărul șapte este simbol al grosimii materialnice, iar opt este început al vieții celei nematerialnice și mai bune. Că mai-nainte de a veni ziua a opta a lui Hristos, adică cea de Înviere, toată lumea era necurată și netăiată-împrejur [la inimă; cf. Rom. 2: 29]; iar când a venit cea a Învierii, toți ne-am curățit, și împreună-îngropându-ne, și împreună-murind cu El". „*Fără prihană* încă se mai zice psalmul acesta, după Hrisostom, pentru că cei ce iau aminte și cercetează cu scumpătate luminarea acestuia, aceasta îi îndreptează la deplinătatea vieții [viața desăvârșită], și, după numirea sa, îi face desăvârșiți și fără prihană. Iar *neprihănit* este tot cel izbăvit de toată spurcăciunea și ura și întinăciunea, și care e afară de toată pata și nelegiuirea și păcatul". Pentru aceasta, fiindcă desăvârșește făcându-i fără prihană pe cei ce-l cinstesc și-l fac pe el, pentru aceasta, zic, și Biserica lui Hristos îl citește în toate zilele la rugăciunea de miez de noapte [la Miezonoptică]. Iar Duminica, fiindcă se cântă canonul Sfintei Treimi, acesta se citește în loc de a treia catismă. Psalmul acesta însă se numără ca unul [fără stări sau grupe], iar alții l-au împărțit în trei stări". [Nu se știe sigur dacă tâlcuirea la Psalmul 118 atribuită lui Hrisostom îi aparține de drept, deși vedem că Sfântul Nicodim aduce ceva fragmente din ea. De fapt, tâlcuirea lui Hrisostom la acest psalm s-a păstrat separat de corpusul tâlcuirii la psalmi sub formă de 3 omilii. De altfel, Sfântul Nicodim preia foarte puține fragmente din aceste 3 omilii ale lui Hrisostom. În altă ordine de idei, zicem că nu întâmplător psalmul se citește la Miezonoptică, căci slujba aceasta are caracter eshatologic, iar de acest caracter dă seama și tâlcuirea lui Eftimie de la începutul lui, unde citează din Hrisostom și Teodorit.]

fără de prihană şi viază drept, şi pe aceia ce petrec legiut şi după legea lui Dumnezeu[2].

2. Fericiţi cei ce cearcă mărturiile Lui, cu toată inima Îl vor căuta pe Dânsul.

„Fericiţi, zice, şi bine-norociţi sunt Creştinii aceia care cinstesc legea şi cuvintele lui Dumnezeu cu cercetare, luare-aminte şi pricepere şi înţeleg duhovnicească vistierie cea ascunsă într-însele; pentru că ei, din cercetarea aceasta, vor căuta pe Dumnezeu cu toată inima lor, fiindcă au văzut gânditor frumuseţea Lui şi s-au îndulcit de prea-dulce lumina Lui; pentru aceasta şi tot dorul îl întind către Dumnezeu, şi lucrurile cele din viaţă şi lumeşti le trec cu vederea şi le defaimă. Se silesc însă şi se nevoiesc a cunoaşte pe Dumnezeu prin a se face bine-plăcuţi Lui". Prin urmare, cineva caută pe Dumnezeu atunci când aleargă la El prin calea dumnezeieştilor Sale porunci care îl duc la Dumnezeu[3].

---

[2] Zice Origen: „Ce rânduială frumoasă! Că, mai-nainte de a veni la cercetarea dumnezeieştilor cuvinte, trebuie a isprăvi şi a petrece viaţa moralicească; căci mărturiile lui Dumnezeu trebuie cercetate cu suflet curat; *semănaţi-vă*, zice Proorocul Osea, *vouă spre dreptate, şi culegeţi roadă spre viaţă. Luminaţi-vă vouă lumina cunoştinţei, că este încă vreme* (10: 12-13). Deci ce zice întâia fericire? Că se cuvine ca mai întâi să călătorim şi apoi să ajungem la sfârşitul pentru care apucăm calea, şi nu simplu a călători, ci fără prihană, ca aşa să venim la sfârşit curat. Iar *fără prihană* călătoreşte cel ce se întinde către cele dinainte, iar pe cele din urmă le uită (cf. şi Filip. 3: 14), adică cel ce, după Hrisostom şi Teodorit, nu se întoarce la cele din urmă, nici nu se abate în stânga sau în dreapta, ci călătoreşte neabătut pe calea cea împărătească. Iar *care umblă*, după aceiaşi, a zis pentru aceea că nu trebuie ca uneori a isprăvi Legea, iar alteori a se face călcători ai ei. Pentru aceasta, nu cei ce au umblat oarecând se fericesc, ci cei ce umblă de-a pururea şi cu necurmare". Iar Simmah a zis „fericiţi cei desăvârşiţi", adică „cei ce calea lor de acum, cea a muritoarei vieţi, cu neprihănire o au săvârşit". Însemnează încă că în vremea morţii sale, Teodor Studitul, stihul acesta îl zicea mai vârtos, adică: *Fericiţi cei fără prihană în cale, care umblă în Legea Domnului*, precum scrie Patriarhul Dositei [al Ierusalimului] în cele douăsprezece cărţi ale sale.

[3] Zice Eusebie: „Cu cale şi rânduială sporeşte: mai întâi trebuie a cerceta mărturiile lui Dumnezeu şi apoi din toată inima a-L căuta pe El. Deci cei mai întâi fericiţi sunt *cei fără prihană în cale*, ce nu umblă nicăieri afară de Lege; iar cei al doilea, ca pe o mai bună şi mai înaltă treaptă suindu-se, altminteri se fac fericiţi: că nu au isprăvit numai chipul cel moralicesc, ci au ajuns a cerceta şi adâncul mărturiilor lui Dumnezeu". Zice însă Marele Vasile: „Prea bine s-a zis că *cu toată inima Îl vor căuta pe El*, că, de vreme ce se poate ceva bine şi din obişnuinţă, pentru aceasta, pe cei ce fac aceasta din toată inima lor îi fericeşte aici, [adică] pe cei ce cu sârguinţă se iscusesc în virtute, pe cei ce umblă cu judecată raţională şi cu cercetarea mărturiilor Lui". Iar după Hrisostom şi Teodorit: „Această lucrare nu e a oricui, ci a celui ce a apucat a se sui pe vârful virtuţii (ori a faptei

3. Că nu cei ce lucrează fărădelegea au umblat în căile Lui.

Atunci când David zice simplu *căi* în chip nehotărât*, de cele mai multe ori arată viața aceasta, iar când zice hotărât *cale*, sau *căile lui Dumnezeu*, arată Legea și poruncile lui Dumnezeu. Drept aceea, cei ce calcă poruncile lui Dumnezeu în ceva, în vreo mică parte, nu umblă, nici petrec, în căile lui Dumnezeu, pentru că, din pricina acelei mici greșeli pe care o fac, se abat de la căile lui Dumnezeu[4].

4. Tu ai poruncit poruncile Tale ca să le păzească foarte.

„Tu, Doamne, zice, ai poruncit în Legea Ta ca să o păzim, și blestem dai celor ce se lenevesc a o păzi", că *blestemat*, zice Ieremia, *cel ce face lucrul Domnului cu lenevie* (Ier. 48: 10)". Pentru aceasta trebuie ca toți Creștinii să ne temem de Dumnezeu, Care a dat poruncile, și să le păzim cu toată luarea-aminte și cu toată scumpătatea, după Teodorit, fără a călca nici cât de puțin în vreo lucrare[5].

5. O, de s-ar îndrepta căile mele, ca să păzesc îndreptările Tale!

„Măcar, zice, de s-ar îndrepta căile mele, ca să păzesc poruncile Tale, Doamne". Se roagă însă David pentru paza dumnezeieștilor porunci, știind că nimeni nu poate să isprăvească vreo poruncă fără ajutorul lui Dumnezeu. Că zice Pavel: *Nici al celui ce voiește, nici al celui ce aleargă, ci al lui Dumnezeu, Care miluiește* (Rom. 9: 16)[6].

---

bune), că unul ca acesta nu-și împarte gândul între Dumnezeu și îngrijări pentru cele din viață, ci pe acestea le trece cu vederea, iar pe sineși tot se afierosește lui Dumnezeu".

* Vag, nedefinit. Expresia revine adesea.

[4] De unde a zis și Origen: „De face cineva nelegiuire, acela nu umblă în calea Domnului, pentru aceasta nici nu este fără prihană în cale". Iar cel nenumit zice: „Unde se zice *căi* la plural se arată Legea cea Veche și proorocii, iar unde se scrie *cale*, se arată calea Noului Testament, adică Iisus Hristos, Cel ce a zis: *Eu sunt Calea.* Pentru aceasta zice și Ieremia: *Opriți-vă*, zice, *de la căile voastre, și întrebați de cărările Domnului cele veșnice, și vedeți care este calea cea bună și umblați într-însa* (6: 16)".

[5] De aceasta a zis Teodor: „Cine păzește poruncile foarte? Cel ce nu suferă a călca nici pe cea mai mică dintr-însele; cel ce cu toată vârtutea urmează cele poruncite".

[6] Zice însă Origen: „Ale Acestuia (adică ale lui Dumnezeu) sunt și începuturile și sfârșiturile. Căci, ca să încep a călători pe cale, trebuie ca să-mi ajute - *că de la Domnul pașii omului se îndreptează* (Ps. 36. 23). Muritorul însă cum ar înțelege căile sale, așa ca să nu se abată de la căile drepte și să o ia pe cele strâmbe? Iar *o* este în loc de *fie* [sau *facă-se*, adică *drepte facă-se căile mele*], că așa se împodobește calea, pierzându-se

6. Atunci nu mă voi ruşina, când voi căuta spre toate poruncile Tale.

„Când se vor îndrepta, zice, şi se vor tocmi căile petrecerii mele – precum a zis mai sus – atunci nu mă voi ruşina, pentru că atunci voi căuta să păzesc toate poruncile Tale, şi le voi isprăvi pe toate". Ori se înţelege şi altfel: „Nu mă voi ruşina atunci când voi căuta la toate poruncile Tale, şi le voi păzi pe toate". Căci chiar şi numai o singură poruncă de o va trece cu vederea cineva, îşi pricinuieşte luişi ruşine şi osândă de la Dumnezeu[7].

7. Mărturisi-mă-voi Ţie întru îndreptarea inimii, întru învăţarea judecăţilor dreptăţii Tale.

„Când mă voi învăţa, zice, Legea Ta, atunci voi mulţumi Ţie, Doamne, după dreptate, cu toată inima mea şi cu tot sufletul meu, după Teodorit, pentru că din învăţătura Legii Tale mi s-a luminat mintea şi mari faceri de bine mi s-au făcut din aceasta[8].

împiedicările, după cea zisă: *Ridicaţi smintelile din calea poporului Meu* (Is. 57. 14) – adică precum s-a făcut dumnezeiescului David femeia sminteală şi cădere vederii la vreme, altuia fiertura s-a făcut spre îndulcire; altuia slava, precum lui Saul; altuia moşie, precum via lui Nabot pentru Ahab, asupra tuturor cărora este trebuinţă de Dumnezeu. Care le strică pe acestea - iar osârdia cea iubitoare de Dumnezeu o apără. Iar cel ce se încredinţează pe sine ca vrednic de a umbla pe calea lui Dumnezeu fără de ajutorul cel de sus, acela nu-şi are căile îndreptate".

[7] Pentru aceasta a zis şi Teodorit: „Rodul nelegiuirii este ruşinea. Aşa a zis şi dumnezeiescul Apostol: *Deci atunci, care rod aveaţi? Cele de care acum vă ruşinaţi*. Iar cei ce plinesc toate poruncile au îndrăzneala conştiinţei". „Că de cele pe care cineva nu le vede, zice Nichita, de acelea se ruşinează. Că a zis dumnezeiescul Iacov: *De ar ţine cineva toată Legea, şi ar greşi întru una, se face vinovat faţă de toate* (Iac. 2: 10), iar cel ce ţine toate nu se va ruşina atunci, adică în ziua Judecăţii, că nu va auzi: *Nu te ştiu pe Tine* (Luca 13: 27 etc.). Deci dacă căile mele se îndreptează de Dumnezeu, nădăjduiesc că nu mă voi abate, nici nu voi umbla afară de cale, nici, căzând, nu mă voi ruşina".

[8] Zice însă Teodorit: „După rugăciune, pune şi pe cele ale voii celei slobode; iar începutul mântuirii este mărturisirea păcatelor celor de mai-nainte". Iar Origen zice: „Cel ce n-a primit niciodată îndreptarea inimii [prin mărturisire], ci încă o are strâmbă, încă nu s-a mărturisit vreodată spre a fi primită lui Dumnezeu mărturisirea lui".

8. Îndreptările Tale voi păzi, nu mă părăsi foarte*.

„După ce, zice, mă voi învăța întru Legea Ta, Doamne, atunci o voi păzi, pentru aceasta Te rog să nu mă părăsești multă vreme - că aceasta înseamnă zicerea *foarte* - de ai judecat cumva a mă părăsi pentru oarecari iconomii spre folos, precum de multe ori obișnuiești a face pentru folosul celor ce se părăsesc"[9].

9. Întru ce își va îndrepta tânărul calea sa? Întru păzirea cuvintelor Tale.

Aici David este și cel ce întreabă, și cel ce răspunde. Că de vreme ce tinerețea este fără multă înțelepciune, ușoară și lesne-amăgită, pentru aceasta are trebuință de paza poruncilor lui Dumnezeu, că paza aceasta a poruncilor îndreptează viața tânărului și o păzește[10].

---

* *Trad. lit.* Unii traducători au tradus liber prin *până în sfârșit*, variantă redată în tâlcuirea lui Eftimie.

[9] Tot așa, după Hrisostom și Teodorit, și Marele Ilie, fiind cu nebăgare de seamă, a căzut în patima temerii, și așa a cunoscut neputința firii omenești, și îndată iarăși a dobândit dumnezeiescul dar. Tot așa și dumnezeiescul Petru a alunecat, lepădându-se de Hristos, și îndată Stăpânul l-a primit iarăși slujitor; iar Iuda, gol cu desăvârșire făcându-se de dumnezeiasca purtarea de grijă, s-a făcut vânat gata al Diavolului. Tot așa a fost lăsat și fericitul David după păcatul acela, și a căzut în acele întâmplări cumplite, dar iarăși a luat îndrăzneală către Dumnezeu. Iar Saul, pustiu de aceasta făcându-se cu totul, s-a golit de darul lui Dumnezeu și s-a înjugat cu duhul cel rău. Deci potrivit zice: „*Nu mă părăsi foarte* și vreme îndelungată, că credincios ești, neîngăduind să ne ispitim mai mult decât putem".

[10] Zice însă Teodorit: „Lesne povârnită este tinerețea și către răutate iute-plecată, că se înviforează de felurite valuri de pătimiri. De aceea are nevoie de povățuitor care să-l îndrepteze la limanuri; iar acesta este propriu dumnezeieștilor cuvinte: că acestea abătând de la căile cele potrivnice, sunt destule a îndrepta și a povățui către dumnezeiasca cale. Și ceea ce este zăbala la calul de herghelie și frâul, aceasta se face tinerilor dumnezeiescul cuvânt". Zic însă Marele Vasile și Eusebie: „Să se învețe cei ce acum plinesc cuvântul, ori sunt încă tineri care încă nu viază cu fărădelege, dar spre care a venit porunca lui Dumnezeu, pe care păcatul a început a-i mișca și a-i tulbura, să se învețe, zic, a-și îndrepta cale loruși, iar atunci când se dumiresc și caută cum s-ar face aceasta, să se învețe a păzi cuvintele lui Dumnezeu, răspunzând cu rugăciune și zicând lui Dumnezeu: «Îndreptăm calea vieții noastre când păzim cuvintele Tale cele semănate în dumnezeieștile Scripturi». Că păzindu-se acestea nu lasă pe cel mai tânăr a călători strâmb, nici a se face în așa fel încât să zică: *Păcatele tinereții mele și ale neștiinței mele să nu le pomenești, că bine este omului*, precum zice Ieremia, *din tinerețile sale să poarte un jug* (Plângeri 3: 27), căruia nici nu i se va zice: *Cele ce nu le-ai adunat în tinerețea Ta,*

10. Cu toată inima Te-am căutat, să nu mă lepezi de la poruncile Tale.

„Cu toată inima mea, zice, Te-am căutat, Doamne, fără să împart inima mea la grijile şi dragostile lumii acesteia, pentru aceasta te rog să nu mă lepezi de la poruncile Tale ca pe un nevrednic". Smerită-cugetare arată însă cuvântul acesta, care păzeşte nejefuite isprăvile şi faptele cele bune. „Ori să nu mă lepezi de la poruncile Tale pe mine, care păcătuind întru vreme am fost rece faţă de ele, iar de voi mai pătimi vreo răcire ca aceasta, înfierbântă-mă iarăşi cu căldura harului şi a iubirii Tale"[11].

11. Întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greşesc Ţie.

Cuvinte numeşte David aici dumnezeieştile porunci. „Poruncile Tale, Doamne, zice, le-am ascuns în cămara mea, întipărindu-le în ea, spre a fi neştearsă pomenirea lor şi aducerea aminte de ele; ca, pe acestea totdeauna văzându-le şi aducându-mi aminte de ele, să nu greşesc, pentru că poruncile Tale nu îngăduie a greşi acel om ce le are în inima sa şi le ţine minte"[12].

---

cum le vei afla la bătrâneţe? (Sirah 25: 3)". Iar Isihie prin *mai tânăr* înţelege poporul cel păgânesc, care călătorea strâmb încă mai-nainte de tinereţe: că acesta este cel ce-şi îndreptează calea sa întru păzirea cuvintelor lui Dumnezeu. Că înţelegerea dumnezeieştii Legi e tuturor curăţitoare şi păzitoare; căci de multă necurăţie e plină tinereţea, şi pentru aceasta are nevoie de curăţire; pe aceasta însă căutând-o, a aflat chipul, adică *întru păzirea cuvintelor Tale*".

[11] Iar Hrisostom cu Teodorit zic: „Mulţi caută pe Dumnezeu, dar nu cu toată inima, ci în treacăt şi făţarnic: căci pe aceasta [căutarea] o împart nu numai grijile de lucrurile omeneşti, ci şi poftele cele necuviicioase (care, după Marele Atanasie, se şi leapădă de dumnezeieştile porunci ca nişte ostaşi netrebnici); iar iubitorul de cele dumnezeieşti tot gândul său îl afieroseşte lui Dumnezeu, iar purtarea de grijă [Pronia] de acolo o dobândeşte". Iar altul zice: „Ar putea întreba cineva: «Ar putea Dumnezeu să lucreze întru a îndepărta cumva pe cineva de la dumnezeieştile porunci, lipsindu-l oarecum de ajutor? Răspundem zicând că cel ce are poftă a căuta pe Dumnezeu cu toată inima nu va rămâne niciodată fără împreună-lucrarea firii omeneşti, cu care va plini toată porunca lui Dumnezeu; iar de la cel ce nu are plecare a căuta pe Dumnezeu cu toată inima, dar face lucrurile Domnului, însă cu lenevie, i se va lua şi ceea ce părea că făcea oarecând prin lenevie lucrurile Domnului (cf. şi Luca 8. 18)".

[12] Pentru aceasta a zis şi Domnul: *Cel ce are* (adică în inimă făcând şi de-a pururea pomenind) *poruncile Mele şi le păzeşte pe ele*...(Ioan 14: 22). Zice însă şi Teodorit împreună cu Hrisostom: „Precum cel ce a agonisit aur ori pietre scumpe nu le pune afară, ci le ascunde înlăuntru în vistierii şi în cămări, ca să scape de mâinile tâlharilor, aşa şi cel ce a agonisit bogăţia virtuţii, o ascunde pe ea în suflet, ca nu prin slavă să o jefuiască pe

8. Îndreptările Tale voi păzi, nu mă părăsi foarte*.

„După ce, zice, mă voi învăța întru Legea Ta, Doamne, atunci o voi păzi; pentru aceasta Te rog să nu mă părăseşti multă vreme - că aceasta înseamnă zicerea *foarte* - de ai judecat cumva a mă părăsi pentru oarecari iconomii spre folos, precum de multe ori obişnuieşti a face pentru folosul celor ce se părăsesc"[9].

9. Întru ce îşi va îndrepta tânărul calea sa? Întru păzirea cuvintelor Tale.

Aici David este şi cel ce întreabă, şi cel ce răspunde. Că de vreme ce tinerețea este fără multă înțelepciune, uşoară şi lesne-amăgită, pentru aceasta are trebuință de paza poruncilor lui Dumnezeu, că paza aceasta a poruncilor îndreptează viața tânărului şi o păzeşte[10].

---

* *Trad. lit.* Unii traducători au tradus liber prin *până în sfârşit*, variantă redată în tâlcuirea lui Eftimie.

[9] Tot aşa, după Hrisostom şi Teodorit, şi Marele Ilie, fiind cu nebăgare de seamă, a căzut în patima temerii, şi aşa a cunoscut neputința firii omeneşti, şi îndată iarăşi a dobândit dumnezeiescul dar. Tot aşa şi dumnezeiescul Petru a alunecat, lepădându-se de Hristos, şi îndată Stăpânul l-a primit iarăşi slujitor; iar Iuda, gol cu desăvârşire făcându-se de dumnezeiasca purtarea de grijă, s-a făcut vânat gata al Diavolului. Tot aşa a fost lăsat şi fericitul David după păcatul acela, şi a căzut în acele întâmplări cumplite, dar iarăşi a luat îndrăzneală către Dumnezeu. Iar Saul, pustiu de aceasta făcându-se cu totul, s-a golit de darul lui Dumnezeu şi s-a înjugat cu duhul cel rău. Deci potrivit zice: „*Nu mă părăsi foarte* şi vreme îndelungată, că credincios eşti, neîngăduind să ne ispitim mai mult decât putem".

[10] Zice însă Teodorit: „Lesne povârnită este tinerețea şi către răutate iute-plecată, că se înviforează de felurite valuri de pătimiri. De aceea are nevoie de povățuitor care să-l îndrepteze la limanuri; iar acesta este propriu dumnezeieştilor cuvinte: că acestea abătând de la căile cele potrivnice, sunt destule a îndrepta şi a povățui către dumnezeiasca cale. Şi ceea ce este zăbala la calul de herghelie şi frâul, aceasta se face tinerilor dumnezeiescul cuvânt". Zic însă Marele Vasile şi Eusebie: „Să se învețe cei ce acum plinesc cuvântul, ori sunt încă tineri care încă nu viază cu fărădelege, dar spre care a venit porunca lui Dumnezeu, pe care păcatul a început a-i mişca şi a-i tulbura, să se învețe, zic, a-şi îndrepta cale loruşi, iar atunci când se dumiresc şi caută cum s-ar face aceasta, să se învețe a păzi cuvintele lui Dumnezeu, răspunzând cu rugăciune şi zicând lui Dumnezeu: «Îndreptăm calea vieții noastre când păzim cuvintele Tale cele semănate în dumnezeieştile Scripturi». Că păzindu-se acestea nu lasă pe cel mai tânăr a călători strâmb, nici a se face în aşa fel încât să zică: *Păcatele tinereții mele şi ale neştiinței mele să nu le pomeneşti*, *că bine este omului*, precum zice Ieremia, *din tinerețile sale să poarte un jug* (Plângeri 3: 27), căruia nici nu i se va zice: *Cele ce nu le-ai adunat în tinerețea Ta*,

10. Cu toată inima Te-am căutat, să nu mă lepezi de la poruncile Tale.

„Cu toată inima mea, zice, Te-am căutat, Doamne, fără să împart inima mea la grijile şi dragostile lumii acesteia, pentru aceasta te rog să nu mă lepezi de la poruncile Tale ca pe un nevrednic". Smerită-cugetare arată însă cuvântul acesta, care păzeşte nejefuite isprăvile şi faptele cele bune. „Ori să nu mă lepezi de la poruncile Tale pe mine, care păcătuind întru vreme am fost rece faţă de ele, iar de voi mai pătimi vreo răcire ca aceasta, înfierbântă-mă iarăşi cu căldura harului şi a iubirii Tale"[11].

11. Întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greşesc Ţie.

Cuvinte numeşte David aici dumnezeieştile porunci. „Poruncile Tale, Doamne, zice, le-am ascuns în cămara mea, întipărindu-le în ea, spre a fi neştearsă pomenirea lor şi aducerea aminte de ele; ca, pe acestea totdeauna văzându-le şi aducându-mi aminte de ele, să nu greşesc, pentru că poruncile Tale nu îngăduie a greşi acel om ce le are în inima sa şi le ţine minte"[12].

---

cum le vei afla la bătrâneţe? (Sirah 25: 3)". Iar Isihie prin *mai tânăr* înţelege poporul cel păgânesc, care călătorea strâmb încă mai-nainte de tinereţe; că acesta este cel ce-şi îndreptează calea sa întru păzirea cuvintelor lui Dumnezeu. Că înţelegerea dumnezeieştii Legi e tuturor curăţitoare şi păzitoare; căci de multă necurăţie e plină tinereţea, şi pentru aceasta are nevoie de curăţire; pe aceasta însă căutând-o, a aflat chipul, adică *întru păzirea cuvintelor Tale*".

[11] Iar Hrisostom cu Teodorit zic: „Mulţi caută pe Dumnezeu, dar nu cu toată inima, ci în treacăt şi făţarnic: căci pe aceasta [căutarea] o împart nu numai grijile de lucrurile omeneşti, ci şi poftele cele necuviincioase (care, după Marele Atanasie, se şi leapădă de dumnezeieştile porunci ca nişte ostaşi netrebnici); iar iubitorul de cele dumnezeieşti tot gândul său îl afieroseşte lui Dumnezeu, iar purtarea de grijă [Pronia] de acolo o dobândeşte". Iar altul zice: „Ar putea întreba cineva: «Ar putea Dumnezeu să lucreze întru a îndepărta cumva pe cineva de la dumnezeieştile porunci, lipsindu-l oarecum de ajutor? Răspundem zicând că cel ce are poftă a căuta pe Dumnezeu cu toată inima nu va rămâne niciodată fără împreună-lucrarea firii omeneşti, cu care va plini toată porunca lui Dumnezeu; iar de la cel ce nu are plecare a căuta pe Dumnezeu cu toată inima, dar face lucrurile Domnului, însă cu lenevie, i se va lua şi ceea ce părea că făcea oarecând prin lenevie lucrurile Domnului (cf. şi Luca 8. 18)".

[12] Pentru aceasta a zis şi Domnul: *Cel ce are* (adică în inimă făcând şi de-a pururea pomenind) *poruncile Mele şi le păzeşte pe ele*...(Ioan 14: 22). Zice însă şi Teodorit împreună cu Hrisostom: „Precum cel ce a agonisit aur ori pietre scumpe nu le pune afară, ci le ascunde înlăuntru în vistierii şi în cămări, ca să scape de mâinile tâlharilor, aşa şi cel ce a agonisit bogăţia virtuţii, o ascunde pe ea în suflet, ca nu prin slavă să o jefuiască pe

12. Binecuvântat eşti, Doamne, învaţă-mă îndreptările Tale.

Slavosloveşte David pe Dumnezeu şi-L laudă pentru că s-a folosit de Legea Lui; se roagă însă ca să se înveţe şi să afle vreun înţeles încă şi mai cu încredinţare despre acestea şi mai înalt[13].

13. Cu buzele mele am vestit toate judecăţile gurii Tale.

„Nu numai eu, zice, m-am învăţat poruncile şi legile Tale, Doamne, ci şi altora le-am propovăduit”[14].

14. În calea mărturiilor Tale m-am desfătat, ca pentru toată bogăţia.

„Nu a zis simplu «ca pentru bogăţie», ci ca «pentru toate felurile de bogăţie»”. „Eu, zice, umblând în calea poruncilor Tale, Doamne, m-am bucurat într-însa de ca şi cum aş fi dobândit toată bogăţia”. Ori zice: „Atât m-am bucurat în calea poruncilor Tale, precum şi alt om iubitor de bogăţie se bucură şi se veseleşte întru toate bogăţiile”[15].

---

ea prădătorii sufletelor”. Că de nu va ascunde cineva ca în tezaure, zice Nichita, în inima sa poruncile lui Dumnezeu, vine vicleanul Diavol şi le răpeşte, ca păsările sămânţa cea semănată pe cale (cf. Matei 13: 4)”. Zice însă şi Chiril: „Că precum nu este fără folos a pomeni spre viaţă cuvintele lui Dumnezeu totdeauna, tot aşa a le uita este pricină de pieire. Pentru aceasta scrie Moise: *Şi să grăieşti întru el şezând pe cale, şi umblând pe cale, şi culcându-te şi sculându-te* (Deut. 6: 7)”. Iar după Teodorit, cuvântul ne învaţă încă ceva: să aducem dumnezeieştile cuvinte tuturor; dar şi zice: *Nu daţi cele sfinte câinilor, nici nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Matei 7: 6)”. Iar după Origen: „Nu numai a zice cele mincinoase [este nepotrivit], ci şi pe cele adevărate a le vesti celor cărora nu li se cuvine, că nu trebuie a arunca mărgăritarele înaintea porcilor”.

[13] Iar Origen zice: „Binecuvântează pe Dumnezeu, mulţumindu-I pentru cele de care s-a învrednicit acum, că, având cuvinte tainice, negrăite şi vrednice de bucurie, binecuvântează pentru acestea pe Domnul”. Iar cel nenumit zice: „De-Dumnezeu-învăţaţi sunt cei ce păzesc învăţăturile Legii şi le isprăvesc”.

[14] De unde a zis cel nenumit: „Aduce dar în aceştia şi în alţii aceeaşi fericită dorire a bunătăţii”.

[15] Zice însă Teodorit: „Ostenicioasă este calea faptei bune, şi de trei ori dorită celor desăvârşiţi. Acestora jugul Domnului este dorit şi povara uşoară (cf. Matei 11: 29-30). Aceasta o a zis şi proorocescul cuvânt, că nimic nu mai avea din cele ale vieţii acesteia, nici aurul, nici dregătoria, nici stăpânirea, «că mie, zice, în loc de toate, bucurie şi bogăţie îmi sunt mărturiile Tale». Iar zicerea *pentru toată bogăţia* nu se află simplu, ci arată felurile bogăţiei: că bogat se numeşte cel ce are aur, dar şi cel ce are argint, şi cel ce are haine, şi cel ce are pământ mai mult, care o parte sădit, iar alta a semănat, şi cel ce are

15. Întru poruncile Tale mă voi îndeletnici şi voi cunoaşte căile Tale.

Despre îndeletnicire am spus mai pe larg la Psalmul 54, tâlcuind stihul acesta: *Mâhnitu-m-am întru îndeletnicirea mea*, unde şi ziceam că îndeletnicirea se zice şi citirea cea deasă şi stăruitoare, precum acest fel de însemnare are şi aici zicerea *mă voi îndeletnici*. „Deci, zice David, adeseori mă voi îndeletnici citind poruncile Tale, şi din citirea aceasta deasă voi înţelege mai cu scumpătate”[16].

16. Întru îndreptările Tale voi cugeta, nu voi uita cuvintele Tale.
17. Răsplăteşte robului tău, via-mă-vei[17] şi voi păzi cuvintele Tale.

„Eu, zice, voi cugeta întru poruncile şi îndreptările Tale, Doamne, şi nu le voi uita, pentru că deasa lor citire ţine pomenirea lor în închipuirea mea. Deci în locul îndeletnicirii ce o am întru poruncile Tale şi în locul citirii ce o fac întru îndreptările Tale, răsplăteşte-mi mie, Doamne, robului Tău, iar eu, luând răsplătirea cea de acest fel, voi vieţui viaţă mai bună, întinzându-mă către cele dinainte şi sporind în şi mai mari măsuri de virtute de măriri”[18].

---

dobitoace şi altele; pe toate acestea cuprinzându-le Proorocul şi către dumnezeieştile mărturii alăturându-le, a zis că mai vrednice de iubire sunt *lui* dumnezeieştile mărturii decât iubitorilor de bogăţie toate felurile de bogăţie”. „*Cale a mărturiilor* acestea poate fi, după Atanasie, a umbla după voia lor, nu cu mâhniciune, nici de silă, ci cu toată veselia”.

[16] Zice însă cel nenumit: „Prin acestea ne învăţăm că nu e cu putinţă a înţelege căile lui Dumnezeu decât a cerceta cele despre poruncile lui Dumnezeu, şi a le cerceta pe acestea aşa de mult, încât pe ceea ce se numeşte îndeletnicire a o preface în cercetare a poruncilor, mai ales atunci când şi îndeletnicirea este fără prihană, după cea scrisă: *A ieşit Isaac la câmp să se îndeletnicească* (Fac. 24: 63)”. [Pentru ideea de *cercetare* a poruncilor s-a folosit verbul ἐξετάζω, verb ce implică nu numai o cercetare şi căutare întru cunoaştere ci şi ideea de cercare, probare, experiere a lor printr-un fel oarecare. Prin urmare, cercetarea e mai mult decât îndeletnicirea.]

[17] Iar în altele se zice *viază-mă*.

[18] Zice însă Origen: „De cercetează cineva întru poruncile lui Dumnezeu, să nu o facă întru cuvinte de răsfăţ şi ziceri iscoditoare, că nu auzitorii îndreptării lui Dumnezeu vor fi drepţi înaintea lui Dumnezeu, ci făcătorii lor şi cei ce le cugetă cu lucrurile”. Zice şi Teodorit: „Nu e a oricui a întrebuinţa glasul acesta, că nimeni, purtând conştiinţă rea, să nu cheme pe Judecătorul spre răsplătire, pe lângă aceasta, nici nu zice «răsplăteşte-mi mie»”, „că de-i va răsplăti, după cel nenumit, îl va munci negreşit, iar cel ce întrebuinţează cugetări curate, încredinţându-se în conştiinţa sa că nu se ştie pe sineşi întru nimic vrednic de muncă, acesta cu îndrăzneală va întrebuinţa glasul acesta. Iar ca să nu se pară că cuvântul este trufaş, cuvântul are o siguranţă, anume că nu zice «răsplăteşte mie», ci *răsplăteşte robului Tău*, adică «de este cineva rob al Tău şi slujeşte Ţie». Iar mai cu seamă *răsplăteşte* s-a zis în loc de «dă», după obiceiul Scripturii, precum am zis la

18. Descoperă ochii mei, şi voi cunoaşte minunile din Legea Ta.

„Scoate, Doamne, zice, acoperământul ochilor sufletului meu, adică grosimea legii, care opreşte şi acoperă duhovnicescul ei înţeles, şi voi înţelege minunatele noime cele ascunse în Lege"[19].

19. Nemernic [pribeag] sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de mine poruncile Tale.

„Viaţă trecătoare întrebuinţez, Doamne, în lumea aceasta, şi alerg către altă viaţă, pentru aceasta arată-mi mai adânc poruncile Tale, ca să le lucrez cu mai multă sârguinţă şi să alerg la acea viaţă cu mai multă osârdie"[20].

20. Dorit-a sufletul meu, ca să iubească judecăţile Tale în toată vremea*.

Psalmul 7, tâlcuind aceasta: *De am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele*". Zice şi Origen: „Celui ce dă îi răsplăteşte precum lui Avraam [căruia i l-a dat] pe Isaac, şi celui ce i-a adus cei zece arginţi, acestuia i-a răsplătit Stăpânul (cf. Luca 19)". Şi Teodor zice: „«Răsplăteşte-mi dumnezeiasca şi fericita viaţă, ca, după ea petrecând, să păzesc cuvintele Tale»; căci, după pomenirea lor, urmează păzirea lor".

[19] Iarăşi Teodor zice: „Mai întâi zicând *voi păzi cuvintele Tale* (v. 16), a adăugat apoi *descoperă ochii mei*; că nimeni, petrecând viaţă necuviincioasă, nu poate primi vreo descoperire a dumnezeieştilor minuni, ci numai cel ce-şi va îndrepta viaţa sa după Legea lui Hristos întru dragoste şi întru toată cealaltă virtute; acesta dar, îmbogăţindu-se în minte cu dumnezeiasca lumină, va înţelege dumnezeieştile minuni, care lumină şi altora va fi trebnică, şi chipul povăţuirii tainelor [*lit.*: mistagogiei] fără prihană îl va face către dânşii".

[20] Zic însă Hrisostom şi Teodorit: „Pe pământul aceasta noi nu locuim, ci pribegim, că, puţină vreme vieţuind, ne mutăm la altă viaţă. Însă mulţi nu vor să ştie de aceasta, anume cei ce cu bunătăţile acestea de acum ca de nişte statornice şi mult-petrecătoare se fălesc. Iar cel învăţat întru cele dumnezeieşti ştie de vremelnicia vieţii, şi pentru aceasta se şi numeşte pe sine pribeag, şi se roagă ca nicicum a-i fi necunoscute dumnezeieştile porunci". Iar altul zice: „Seamănă de ca şi cum ar fi zis: «Nu am vieţuit ca cei mulţi, nici nu m-am silit pentru lucrurile pământului, pentru aceasta nimic din cele de pe pământ nu cer, ci ceea ce şi Ţie-Ţi este drag a dărui şi mie de folos a lua». Dar ce este aceasta *să nu ascunzi de la mine poruncile Tale*? Cele ascunse celor mulţi". „Că celor ce pribegesc pe pământ, după Teodorit, de aceia Dumnezeu nu ascunde poruncile Sale, ci după cuviinţă le face cunoscute, ca unora ce vor şi pot a le face cunoscute, ca unora ce vor şi pot a le lucra. Deci, de vreme ce voim a nu se ascunde de la noi Legea lui Dumnezeu, pe cele de acum să nu le socotim ca statornice".

„Mult am dorit, zice, în sufletul meu, ca să doresc totdeauna judecăţile şi dreptăţile Tale, Doamne, adică mult am iubit dorul de judecăţile Tale, Doamne; pentru aceasta le-am şi dorit în toată vremea, adică le doream cu înfocare". Ori se înţelege şi aşa: „Dorit-a sufletul meu judecăţile Tale în toată vremea, încât să le poftesc, ori ca să le doresc"[21].

21. Certat-ai pe cei mândri; blestemaţi sunt cei ce se abat de la poruncile Tale, Doamne.

„Tu, Doamne, zice, în cartea Legii Tale ai înfricoşat că vei da muncilor pe cei care din mândrie defaimă Legea Ta, ori i-ai blestemat, precum zice după

---

* ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ. Cercetând sensul celor două verbe de aici, am aflat că între ele sunt oarecari deosebiri, mai mult sau mai puţin semnificative. Primul implică mai mult nevoia, adică dorul dintr-o nevoie, iar al doilea, dorul de dragul a ceva sau cuiva. E vorba deci de un paralelism sinonimic sau climatic, pe care-l accentuează şi Eftimie în tâlcuirea sa. Prin urmare, psalmistul doreşte să se dorească după Dumnezeu şi dintr-o nevoie fiinţială după Dumnezeu, şi de dragul Lui, adică pentru El, pentru iubirea Lui. Sau, cum zice apoi Eftimie, el a dorit judecăţile Lui ca să (ὡσεὶ) le poftească. Propriu-zis putem vorbi şi de un dor după dor, pentru că dorul, pe lângă că aduce pe cineva lângă altcineva, sau întru ceva al cuiva (judecăţile etc.), întreţine, înfierbântă comunicarea, relaţia dintre persoane, apropiindu-le. Acest dor e dovada dorinţei fiinţiale, cum ziceam mai sus, după veşnicie a omului, pe care a sădit-o Dumnezeu în el. Dacă, cugetând prin absurd, nu ar fi existat aceasta, n-am mai fi putut vorbi de vreo relaţie om-Dumnezeu, căci atunci omul n-ar fi cugetat decât cele limitate ale firii sau lumii, stricăciunea. În vremurile moderne, de mai multe veacuri încoace, „izgonirea" lui Dumnezeu din propria Lui creaţie sau din cugetarea umană, excluderea putinţei de a fi al unui Dumnezeu personal şi creator a dus la dorirea exclusivă a celor „de aici", ba mai degrabă a doririi după dorirea vieţii limitate şi a morţii fără sens, adică a doririi mijloacelor şi nu a scopurilor, a lucrurilor care nu merg nicăieri, pe care omul a ajuns să le îndumnezeiască ca pe nişte lucruri veşnice, precum în vechiul păgânism.

[21] Iar Teodorit zice: „Mulţi doresc dumnezeieştile judecăţi şi Împărăţia cerurilor o poftesc, însă nu cu înfocare şi nu pururea, ci acum le plac dumnezeieştile judecăţi, adică poruncile, ori judecăţile cele pentru fiecare lucru, iar acum urmează patimilor trupului. Iar Proorocul doreşte a avea necurmat dorul acestora, şi zice: «Doreşte sufletul meu a pofti pururea, şi, dorind să poftească, pofteşte pururea»". Iar Teodor zice: „Dintru poftirea judecăţilor lui Dumnezeu se va întâmpla să trebuiască să suferi vitejeşte şi înţelepţeşte toate, nu numai cele îndulcitoare, ci şi cele dureroase şi neplăcute, şi către toată lucrarea a fi osârdnic cu dorul".

urmare, fiindcă scris este: *Blestemat e cel care nu rămâne în toate cuvintele legii acesteia ca să le facă pe ele* (Deut. 27)"[22].

22. Ia de la mine ocara şi defăimarea, că mărturiile Tale am căutat.

„Doamne, zice, ridică de la mine ocara şi defăimarea, pe care mi le-au pricinuit mie lenevirea mea cea de mai-nainte, şi păcatul, pentru care m-au ocărât gândiţii mei vrăjmaşi, demonii". Ori *ia* a zis în loc de „goneşte de la mine ocara şi defăimarea, şi să nu Te depărtezi, ca apoi să mi se pricinuiască mie acestea, de mă vor birui vrăjmaşii mei"[23].

23. Pentru că au şezut boierii, şi asupra mea cleveteau, iar robul Tău se îndeletnicea întru dreptăţile Tale.

„Acei vrăjmaşii ai mei mă prihăneau luându-mă în râs, pentru că citesc din Legea Ta, iar eu mai mult o citeam, ştiind câştigul şi folosul pe care-l iau din citirea aceasta". Prin *boieri* se poate înţelege şi începătoriile şi stăpânitorii de lume ai întunericului acestui veac, adică demonii[24].

---

[22] Iar Didim zice: „Unde este poruncă, poate fi vorba de abatere? Că porunca Domnului este dreaptă. Deci nu numai de a căzut cineva din poruncă este blestemat, ci şi cel ce câtuşi de puţin s-a abătut dintr-însa". Zice însă Hrisostom: „Duhul Cel Sfânt strigă, zicând: *Blestemaţi sunt cei ce se abat de la poruncile Tale*. Să ne temem dar, fraţilor, să nu vină peste noi blestemul Sfântului Duh. Să luăm aminte ca nu cândva, pe alţii zicându-i blestemaţi, noi înşine să ne facem abatere de la poruncile lui Dumnezeu". Zice şi Eusebie: „Maica fărădelegii este mândria, că pentru aceasta nu sufăr a asculta cu supunere poruncile lui Dumnezeu în felul în care era nesupus şi poporul lui Dumnezeu cel ce zicea: *Nu ne vom stăpâni şi nu vom veni către Tine* (Ier. 2: 31)".

[23] Iar după Teodorit: „Nabal a ocărât pe David (cf. I Împăraţi 25), numindu-l rob fugar. l-au ocărât pe dânsul şi Semein [*ebr.* Şimei], după păcat, şi Gheteii, pentru care, durându-l, se roagă să se abată de la dânsul ocările, de vreme ce a căutat dumnezeieştile mărturii". Zice Didim: „Păcatele sunt vrednice de ocară, pentru aceasta şi întru Înviere păcătoşii se vor scula spre ocară şi ruşinare veşnică, după Daniil". „Deci cel ce după păcat se pocăieşte cu cuviinţă va zice lui Dumnezeu, după Isihie: «Să nu mă mai judeci vrednic de ocară şi de defăimare»". Iar Atanasie zice: „Şi păgânii în vremea prigoanei ocărau defăimând pe cei ce se vrăjmăşeau de dânşii, şi care îi biruiau pe ei". „Două feluri de defăimare sunt, după Didim, fiindcă cele defăimate ale lumii le-a ales Dumnezeu (cf. I Cor. 1: 27), iar tot cel ce face vicleşug a fost defăimat înaintea Lui. «Deci defaim defăimarea cu care mă defaimă pe mine oamenii cei fără de minte pentru cele vrednice nu de defăimare, ci de cinste; şi fug de defăimarea cu care s-a defăimat cel ce face vicleşug»".

[24] După Teodorit: „*Boieri ai nedreptăţii* sunt cei ce grăiau împotriva lui David: Saul, Avenir, Ahitofel, Abesalom şi alţii care batjocoreau citirea lui cea în Lege". Încă şi tot

24. Că mărturiile Tale cugetarea mea sunt, și sfaturile mele, îndreptările Tale.

„Vrăjmașilor mei, zice, alte lucruri zadarnice le sunt cugetarea și luarea-aminte, iar mie, cugetarea și sfătuirea sunt Legea Ta, Doamne"[25].

25. Lipitu-s-a de pământ sufletul meu, viază-mă după cuvântul Tău.

„Puțin, zice, de nu m-am lipit de fața pământului, adică foarte m-am smerit, pentru aceasta dar fă-mă să viez după Legea Ta". Ori: „Lipitu-m-am de cele pământești, și m-am pironit de dânsele"[26].

---

sfântul poate zice: „Boierii întunericului sfătuiesc asupra mea, iar eu, robul Tău, care cu scump sângele Tău m-ai răscumpărat, cercetam dumnezeieștile Tale Scripturi". Și e lămurit că la toate cele bune urmează a fi zavistie. Potrivit e dar a se da pe sine în citire și în cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu, că s-a ridicat asupră-i pentru zavistie nu oricare s-ar fi întâmplat, ci boierii, și-l pizmuiesc pe el nu pentru altceva, ci pentru că ei nu fac cele pe care le văd la dânsul făcându-le".

[25] Iar Teodorit zice: „Toată omeneasca învățătură depărtând-o de la mine, așezămintelor Tale urmez".

[26] Altul însă zice: „Aceasta zicând David, arată împărtășirea sufletului cu trupul, țărâna fiind din pământ". „Iar apoi, după Teodorit, arată și covârșirea smereniei sale celei de bunăvoie, pe care o a arătat pentru cele ce a păcătuit, nădăjduind să vieze prin aceasta după cuvântul lui Dumnezeu, al Celui ce învață pe cel ce se smerește; că nu nehotărât [oricum] zice *viază-mă*, ci zice să vieze după Lege. Căci a cere aceasta este lucru al celui smerit, care cere aceasta ca o răsplătire a smereniei". „Poate însă, după cel nenumit, că Proorocul mărturisește despre sufletul său, pe care înainte nu l-a mai lăsat a se lipi de Dumnezeu, când s-a făcut întru răutate, din care pricină s-a lipit de pământ, și către cele pământești s-a pironit și așa și-a doborât fireasca sa înălțime și mărire. Că tot sufletul, păcătuind, se lipește de pământ, că s-a zis în Lege: *În urma Domnului Dumnezeului tău să umbli* și *către Dânsul să te lipești* (Deut: 10: 20)". Iar Teodor zice: „Cântătorul de psalmi arată aici oarecum smerita-cugetare și rodul cel dintr-însa: căci atunci când cineva se va lipi de pământ smerindu-se, zicând, ca Avraam, *iată, eu sunt pământ și cenușă*, va fi viu, după cuvântul lui Dumnezeu, adică după acea fericire pe care Însuși o a glăsuit în Evanghelie, zicând: *Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este Împărăția cerurilor*". Iar Origen zice: „Acum sufletul s-a lipit de pământ și s-a făcut carne, iar întru Înviere, carnea se va lipi de suflet și se va face de ca și cum [οἱονεί] ar fi suflet, care, lipindu-se de Domnul întru Înviere cea de obște, se face în duh și se face trup duhovnicesc. Însă aceasta este asemenea cu aceea ce zice: *S-a smerit sufletul nostru în țărână, lipitu-s-a de pământ pântecele nostru* (Ps. 43: 26)". [Am redat cum nu se putea mai literal, pentru a se înțelege cât mai bine această frumoasă cugetare asupra prefacerilor omului, a cărei adâncime numai la Origen - în ciuda greșelilor lui - și la puțini alții se poate afla.]

26. Căile Tale le-am vestit și m-ai auzit, învață-mă îndreptările Tale.

„Mărturisit-am Ție, Doamne, zice, păcatele mele și am cerut iertare pentru ele, și Tu m-ai ascultat – *Că spune*, zice, *mai întâi tu păcatele tale, ca să îndreptezi* (Is. 44: 26) –, pentru aceasta învață-mă de acum mai cu scumpătate și mai adânc poruncile Tale, ca nu să greșesc iarăși"[27].

27. Calea îndreptărilor Tale fă să o înțeleg, și mă voi deprinde întru minunile Tale.

„Doamne, zice, fă-mă să înțeleg calea Legii Tale, căci, cu adevărat, de acum înainte, de mă voi îndulci din înțelegerea acesteia, voi citi minunile cele făcute de Tine, pe care înțelegere Însuși mi-ai dăruit-o"[28].

28. Dormit-a sufletul meu în trândăvie*, întărește-mă întru cuvintele Tale.

„M-am trândăvit, Doamne, pentru lenevirea și împuținarea sufletului meu, pe care obișnuiesc a o face prin îngrijirile de lucrurile lumii, ori din necurmatul război al demonilor; pentru aceasta, întărește-mă și împuternicește-mă întru cuvintele Tale, adică întru cugetarea poruncilor Tale, ca să nu mă despart de ele; că prin cugetarea aceasta voi putea să lepăd de la mine somnul trândăviei"[29].

---

[27] Iar Eusebie zice: „Cel ce călătorește după voia gândului și a trupului, în căile sale umblă, iar când se va depărta de la a păcătui, atunci va umbla în căile lui Dumnezeu". Zice însă și Hrisostom că zicerea aceasta: „*Căile mele* este asemenea cu aceea ce zice: *Zis-am: mărturisi-voi asupra mea nelegiuirea mea Domnului* (Ps. 35: 5)".

[28] Zice însă Hrisostom: „Potrivit se roagă Proorocul să primească de la Dumnezeu înțelegere, ca să cunoască calea dreptății, ca nu cumva să greșească și, în loc de virtute, să se țină de răutate; pentru că aproape de uși și oarecum alăturate sunt și virtuțile și răutățile (care adică sunt lesne-amăgitoare de a depărta de la cele bune)". Iar Teodorit zice: „Nouă ne este trebuință de dumnezeiasca înțelegere, ca fapta bună să o lucrăm după dumnezeiasca Lege; iar cel ce întrebuințează iubire de oameni să nu caute spre slava-deșartă; cel ce urmează viață pustnicească să nu vâneze laudă lumească; cel întreg-curat [înfrânat] să nu o întrebuințeze spre rușinea desfrânării, ci pentru dorul virtuții să urmăm întreaga-înțelepciune. Potrivit dar se roagă să dobândească dumnezeiasca înțelegere ca să cunoască calea dreptății".

* ἀκηδίας = achedie, lehamite, starea adusă, după Sfinții Părinți, de așa-numitul drac al amiezii.

[29] Iar Teodor zice: „Cuvântul învață că pe duhul lenevirii nu se poate altfel a-l da afară decât prin citirea dumnezeieștilor cuvinte. Trebuie dar să fim treji, ca să nu ajungem în

29. Calea nedreptății depărtează-o de la mine, și cu Legea ta mă miluiește.

Calea nedreptății este lucrarea care aduce pe om la nedreptate, pe care umblă nedrepții. „Această lucrare nedreaptă, zice, gonește-o de la mine, Doamne, și, după legea iubirii Tale de oameni, miluiește-mă". Că legea iubirii de oameni a lui Dumnezeu va milui pe acela care se căiește și-L roagă din suflet[30].

30. Calea adevărului am ales și judecățile Tale nu le-am uitat.

Calea adevărului numește David adevăratele dogme ale credinței prin care umblă drept-credinciosul Creștin; fiindcă adevărul este Hristos, *că Eu*, zice, *sunt Adevărul* (Ioan 14: 6). Iar calea lui Hristos este petrecerea evanghelicească pe care Însuși Hristos o a deschis credincioșilor Creștini, după dumnezeiescul Chiril. Deci această petrecere evanghelicească zice David că a iubit-o ca pe una mai-nainte cunoscută de el. Așijderea și *judecăți* zice poruncile lui Hristos, pe care le-a cunoscut[31].

---

dormitarea cea oprită, *că nu va da*, zice, *somn ochilor tăi, nici genelor tale dormitare* (Pilde 6: 4)". „Că precum, după Isihie, dormitarea este începutul dormirii, așa și sufletul, ajungând la începutul păcatelor, se zice că dormitează, doborât adică de păcat și covârșit apoi de somn, însă, ca din somn deșteptându-se, se scoală prin pomenirea celor mai bune". Iar după Hrisostom și Teodorit: „Necurmata năvălire a păcatului stinge de multe ori tăria cugetelor și-l face pe nevoitor a se trândăvi, făcându-l să lucreze ceea ce se numește trândăvie [achedie], iar sufletul, trândăvindu-se, primește somnul, iar somnul aduce moartea asupra lui. Pentru aceasta și Proorocul se roagă să se întemeieze și să se întărească. Aceasta însă o a zis și în alți psalmi: *Luminează ochii mei ca nu cândva să adorm întru moarte* (Ps. 12: 4), *moarte* numind păcatul". După Nichita însă: „La cel ce se îndeletnicește întru citirea celor dumnezeiești, trândăvia îl poate înșela și altfel, anume atunci când nu înțelege cele ce se cuprind în ele".

[30] Zice însă Eusebie: „Zicerea *cu legea Ta mă miluiește* este asemenea cu ceea ce ar zice cineva doftorului «adu-mă la sănătate»". Iar Origen a spus: „Nu a zis «depărtează-mă pe mine de la nedreptate», ci *calea nedreptății depărtează-o de la mine*, ca pe una ce s-a întâmplat întru mine, și se află în mine. Că atâta timp cât suntem răi, calea nedreptății este întru noi, drept care pe toate să le facem ca pe aceasta să o izgonim din sufletul nostru. Iar mai ales pe Dumnezeu să-L rugăm a ne fi ajutor în aceasta, ca, aceasta depărtându-se de la noi, să putem zice: *Și cu Legea Ta miluiește-mă*".

[31] Zice însă Eusebie: „Încă și tot iubitorul de adevăr, și cel ce nu a zis niciodată cuvânt mincinos în gura sa, ci toate le zice și le face cu îndrăzneală, ar putea zice *calea adevărului am iubit*; dar și cel ce întru toată lucrarea își aduce aminte și înaintea ochilor săi pune judecățile și poruncile lui Dumnezeu va putea zice *judecățile Tale nu le-am uitat*". Iar Origen zice: „Stihul acesta îl zice singur cel care defaimă pe cele ce se văd, ca

31. Lipitu-m-am de mărturiile Tale, Doamne, să nu mă ruşinezi.

„Nu pot să mă despart, zice, de poruncile Tale, Doamne, că oarecum m-am lipit şi m-am pironit într-însele; pentru aceasta, să nu mă ruşinezi; căci de ai îngădui să mă biruiesc de vrăjmaşii mei, aceasta mi s-ar pricinui, să mă despart de poruncile Tale"[32].

32. Pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai desfătat inima mea.

„Doamne, zice, când ai slobozit sufletul meu din strâmtorarea ispitelor, atunci am alergat în calea poruncilor Tale, adică cu sârguinţă şi cu osârdie am umblat într-însele, după Legea Ta vieţuind"[33].

33. Lege pune* mie, Doamne, calea îndreptărilor Tale şi o voi căuta pe dânsa totdeauna.

---

pe nişte vremelnice şi mincinoase, şi pândeşte [priveghează pentru] pe cele ce nu se văd, ca pe nişte veşnice şi singure adevărate, şi către acelea aleargă; dar calea adevărului nu este aceea pe care o alege cel ce neguţătoreşte bogăţia cea de jos şi slavele cele de pe pământ, ci cel ce alege a călători, precum am învăţat, în calea adevărului, şi numai acesta, neuitând judecăţile lui Dumnezeu şi răsplătirile Lui, poate face una ca aceasta".

[32] Zice Teodorit: „Cel ce sloboade glasul acesta arată aici covârşitoarea sa aşezare sufletească ce o are către dumnezeieştile cuvinte: că nu a zis simplu «le-am urmat», ci *m-am lipit*, adică «cugetarea mea nu o am despărţit câtuşi de puţin de acestea»; şi aşa caută să culeagă rodul acestei aşezări prea mari, ca să nu ia cercare de nicio ruşine".

[33] Teodorit însă zice: „De amândouă este de trebuinţă: şi de osârdia noastră, şi de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pentru a alerga nu pe calea uneia dintre porunci, ci spre toate poruncile; şi cele zise de dânsele cu lucrurile şi cu faptele a le isprăvi, încât a putea zice:«Calea o am isprăvit». Că dumnezeiescul dar nici nu se dă celor ce nu au osârdia cea bună, nici firea omenească nu poate isprăvi ceva fără de ajutorul cel de sus. Aceasta şi Proorocul o învaţă: «Fără oprire alergam pe calea poruncilor Tale, de la Tine luând înlesnire», că înlesnire numeşte *desfătarea*, precum şi în altă parte a zis: *Întru necaz m-ai desfătat* (Ps. 4: 1), şi iarăşi: *Lărgit-ai paşii mei sub mine, şi nu au slăbit urmele mele* (Ps. 17: 37)". Iar Origen zice: „*Cale* strâmtă şi necăjicioasă este cea care duce la viaţă, iar *inimă desfătată* şi bine-încăpătoare, lărgită de către Cuvântul, este cea sfântă, care priveşte pe Dumnezeu şi aleargă drumul cel bun al căii poruncii lui Dumnezeu. Iar inima cea strâmtă şi care nu încape într-însa locaşul Părintelui şi al Fiului desparte de Dumnezeu pe cel ce o a făcut astfel cu răutatea sa". Zice însă şi cel nenumit: „Şi cum se lărgeşte inima noastră? Prin ispite şi prin necazuri, că acestea pe spinii gândurilor din noi îi taie, şi inima o fac mai încăpătoare spre primirea dumnezeieştilor legi".

* *Lit.*: „legiuieşte".

Pentru ce zice David aici să-i legiuiască Dumnezeu calea poruncilor Sale, de vreme ce aceasta era legiuită mai-nainte de Moise? Răspundem zicând că graiul *lege pune* este în loc de „învaţă-mă". Iar Simmah a zis „arată-mi", iar Achila, „luminează-mă", că cel ce învaţă legiueşte oarecum pe cel care învaţă, îndemnându-l la cele bune şi oprindu-l de la cele rele. Şi însuşi David a zis mai sus ***învaţă-mă îndreptările Tale***. Ori *pune lege* a zis în loc de „arată-mi calea îndreptărilor Tale şi o voi căuta totdeauna, pentru că aceasta este ascunsă de cei mulţi, pentru că li se pare a fi nedescoperită"[34].

34. Înţelepţeşte-mă şi voi căuta Legea Ta, şi o voi păzi pe ea cu toată inima mea.

„Doamne, zice, dă-mi priceperea şi luminarea Duhului Tău ca, prin cercetarea aceasta, să cercetez Legea Ta cu stăruinţă şi cu luare-aminte şi, după ce o voi înţelege cu scumpătate, după urmare o voi păzi, că paza Legii este una cu urmarea ei, şi plinirea prin lucrări"[35].

35. Povăţuieşte-mă în cărarea poruncilor Tale, că pe aceea am voit.

„Povăţuieşte-mă, zice, Doamne, în cărarea poruncilor Tale, pentru că cei ce au osârdie a umbla întru poruncile Tale, Însuşi Tu, Dumnezeule, eşti Cel Care îi povăţuieşti". A numit-o *cărarea poruncilor Tale* pentru că aceasta nu este nouă şi neobişnuită, ci veche şi obişnuită, şi bătută de atâţia şi atâţia drepţi care au umblat pe dânsa"[36].

---

[34] Zice însă Origen: „Una cere de la Dumnezeu, iar pe cealaltă făgăduieşte a o da de la sine. «Tu, Doamne, zice, legiuieşte-mi calea îndreptărilor Tale, şi eu în toată vremea vieţii mele mă voi da pe sine în căutarea ei»". Iar Teodor zice: „«Fiindcă nu este puţină calea îndreptărilor Tale, o voi căuta, a zis, nu în două zile, ori în trei, ori în zece, ci totdeauna», că abia îi ajungea vremea vieţii".

[35] A zis şi Teodorit: „Şi Domnul a poruncit, zicând: *Cercetaţi Scripturile* (Ioan 5: 39). Dar cei ce le cercetează au trebuinţă de luminarea cea de sus şi aşa să afle ceea ce caută şi pe cele vânate de dânşii să le păzească". A zis însă şi Apollinarie: „De are trebuinţă cineva de pricepere ca să cerceteze Legea, nu de altă pricepere are nevoie decât de cea care i se dă de la Dumnezeu, şi aşa să cunoască scopul Legii". Şi Teodor: „Fiindcă mă înţelepţişi întru cele ascunse în Lege, nu o voi mai păzi cu gura, ci în minte şi în toată inima, ca pe un zălog prea de nevoie".

[36] Zice însă Atanasie: „*Cărare* se zice calea cea bătută, pe care mulţi din cei drepţi în fapta bună au umblat; şi de nu va întrebuinţa cineva drept povăţuitor pe cel drept, nu poate să călătorească după poruncile lui Dumnezeu; că trebuie a ne face următori lui Hristos, ridicând Crucea şi urmând în urma Lui". Şi Didim zice: „Când vom voi calea poruncilor lui Dumnezeu, adică când vom alege mai mult decât toate lucrarea celor bune,

36. Pleacă inima mea spre mărturiile Tale, şi nu la lăcomie.

„Întoarce, Doamne, zice, inima mea în iubirea poruncilor Tale, ajutând osârdiei ei prin harul Tău, şi să nu o laşi să se întoarcă în lăcomia iubirii de averi, nici să se biruiască de lucrurile lumii". Vezi însă, o, cititorule, că dumnezeiescul David de la Dumnezeu le cere pe toate, şi fuga de cele rele, şi iubirea celor bune, pentru ca prin aceasta să ne învețe că Dumnezeu este Cel ce isprăveşte totul, că *fără Mine*, zice, *nu puteți face nimic* (Ioan 15: 5). Aceasta însă să-ți fie ție canon de obşte la toate celelalte ziceri asemănătoare zise de David în psalmul acesta. Însă Dumnezeu nu ajută tuturor, ci celor ce sunt vrednici, şi celor ce înşişi de sineşi aleg să facă după rațiune şi osteneală ceea ce pot[37].

37. Întoarce ochii mei ca să nu vadă deşertăciune; în calea Ta mă viază.

„Doamne, zice, întoarce ochii mei ca să nu vadă lucruri vătămătoare de suflet şi frumusețe deşartă [zadarnică] - înțelege aici însă şi ochii trupului, şi ochii sufletului - şi cu Legea Ta fă-mă viu"; fiindcă adevărata lege pricinuieşte viață celor ce petrec după ea. Iar viața trupului pricinuieşte singură moartea[*38].

---

atunci Îl vom avea pe Dumnezeu drept povățuitor, încât să nu ne putem rătăci dintr-însa, nici să o greşim. Însă bine o a numit *cărare*, ca să cunoşti că nu e una neobişnuită, şi nici străină, ci, mulți drepți călătorind pe dânsa, s-a făcut bătătorită şi arătată s-a făcut celor ce vor voi în urmă a o călători".

[37] Zic Hrisostom şi Teodorit: „Precum firea apei [curgătoare] este înființată a se purta prin desimi, iar de întâmpină ceva în curgerea ei, toată încape pe acolo, tot aşa şi firea oamenilor: Diavolul, deschizând calea spre păcat, [firea] curge spre mai rău, şi aşa se obişnuieşte a fi cu împătimire către lăcomie, încât, de multe ori, şi voia cea slobodă biruindu-se de patimă, se rătăceşte tulburându-se. Deci Proorocul se roagă numai potrivit a i se pleca inima spre dumnezeieştile mărturii şi a scăpa de încercarea pornirii celei în amândouă părțile; *fiindcă gândul omului cu sârguință este plecat spre cele rele din tinerețile lui* (Fac. 8: 21), precum este scris". Iar Origen zice: „Dar cineva ar putea zice: «Dacă toate se dau la Dumnezeu, unde este cea din partea noastră, adică stăpânirea de sine? Auzi dar că a se da la Dumnezeu arată bunăvoirea [εὐμένειαν] cea de acolo şi că de sus se dă sporirea celor ce se isprăvesc, şi spre tine [ἐπὶ σοὶ, pentru/către tine, din pricina ta, pe temeiul tău] este pornirea cea spre bine şi întoarcerea de către cele rele. Drept care prin această rugăciune nu se strică stăpânirea de sine, că de la Dumnezeu cerem a ni se face nouă acelea, după ce şi din partea noastră facem ceea ce se cuvine".

[*] Scriind despre *viață*, Eftimie foloseşte peste tot în tâlcuirea acestui verset termenul ζωη, acesta fiind folosit de mulți scriitori biblici, Sfinți Părinți şi autori antici în general, pentru a-l deosebi de βίος, care înseamnă viața fizică, dusă aproape exclusiv prin mijloace materiale. Dar termenii au fost folosiți şi interschimbabil, desigur, cu nuanțările de

38. Pune robului Tău cuvântul Tău întru frica Ta.

„Doamne, zice, întăreşte întru mine, robul Tău, stăpânească Ta lege, *întru frica Ta*, adică spre a se face Legea Ta aceasta, pricinuind întru mine frică şi temere"[39].

---

rigoare. Totuşi, pentru viaţa dumnezeiască sau veşnică sau cea cu Dumnezeu în general (cf. Ioan 5: 26; 1 Ioan 5: 20 etc.) s-a folosit, cel puţin în Evanghelii şi mai ales la Ioan, termenul ζωή, accentuându-se calitatea şi/sau natura diferită a vieţii în/cu/pentru Dumnezeu. Dacă Eftimie şi alţii folosesc ζωή pentru a arăta viaţa trupului întru moarte şi nu întru viaţa lui/cu Dumnezeu, aceasta arată că ea, viaţa, sau mai degrabă harul (precum la Fac. 2: 7, πνοὴν ζωῆς, *suflare de viaţă*) ca dar al lui Dumnezeu pentru vieţuire sau trăire (şi, desigur, cu deosebire, pentru trăire întru El întru ascultare şi laudă), poate fi folosită şi împotriva Lui, ceea ce atrage după sine moartea, precum zice Eftimie, întâi a sufletului (aducând incoştienţa şi robia/slujirea satanică a lumii şi a sinelui în chip egoist) şi apoi a trupului, care a pierdut harul vieţii în urma depărtării de Izvorul lui - Dumnezeu.

[38] Zicerea *în calea Ta viază-mă* se înţelege, după Hrisostom, astfel: „După legile Tale dă-mi să vieţuiesc şi să petrec". Iar altul zice: „Precum inima omenească este plecată spre lăcomia de avere, pentru că se biruieşte de patimă şi pierde stăpânirea de sine, tot aşa şi vederea noastră de multe ori se biruieşte şi se răneşte de deşertăciunea celor ce se privesc: că pe cele frumoase cu trupul şi care se arată ca bune ochilor trupului, pe acestea le numeşte deşertăciune, precum a zis şi Solomon: *Şi iată, toate sunt deşertăciune*". „Că deşertăciune şi zădărnicie, după Teodorit, este tot lucrul necâştigător şi nefolositor, iar astfel sunt cele părut-veselitoare ale vieţii". Zice şi Origen: „Deşertăciune este vederea celor necuvenite şi necuviincioase, închipuirea cea din gând, pe care Pavel o arată, zicând: *Întru deşertăciunea minţilor, întunecaţi la cuget fiind* (Ef. 4: 17); vezi dar deşertăciunea minţii de care se zice, adică atunci când, având cineva minte, nu o foloseşte pe ea la vederile celor adevărate, ci o dă pe ea lui Satana celui ce o leagă. Acesta dar, rugându-se, zice: *Întoarce ochii mei ca să nu vadă deşertăciune*, că şi aceasta a darului lui Dumnezeu este". „Această deşertăciune a vieţii acesteia, după cel nenumit, se roagă Proorocul să nu o vadă, aducându-şi aminte de cele zise către Lot: *Să nu te uiţi la cele din urmă, mântuieşte-ţi sufletul tău* (Fac. 19: 17)".

[39] Iar după Teodorit: „Povăţuitor [*lit.*: pedagog] de nevoie în porunci este frica de Dumnezeu; pentru aceasta roagă pe Dumnezeu să o pună pe aceasta asupră-i, şi zice: «Să şadă asupra mea frica Ta, spăimântându-mă şi neplecându-mă a mă abate din cuvintele Tale»". Iar Simmah zice: „Pune peste robul Tău graiul Tău cel despre frica de Tine". Iar după Apollinarie: „Dumnezeu pune cuvântul Său întru frica Sa, adeverind prin dovezi celor evlavioşi ca nici frica să o aibă fără cuvânt, nici cuvântul lui Dumnezeu fără frică; că precum sunt oarecari care au râvnă, dar nu după cunoştinţă, tot aşa sunt şi alţii care au frica de Dumnezeu, dar nu după cunoştinţă". Iar Eusebie zice: „Se roagă Proorocul a se întări pe sineşi întru frica de Dumnezeu, că frica Celui ce a poruncit e destulă spre paza legii".

39. Şterge ocara Mea de care mă tem*, că judecăţile Tale sunt bune.

„Doamne, zice, ridică din sufletul meu ocara ce mi s-a pricinuit din păcatul ce l-am făcut, că de ocara aceasta mă tem şi n-am linişte, căci demonii mi-o vor aduce în Ziua Judecăţii; ori din ocara cea din ticăloşia pe care o pătimesc, socotesc cu temere că mă vor înfrunta vrăjmaşii care-mi vrăjmăşesc viaţa, pentru că Tu judeci drept şi ştii că m-am căit de păcatul acela şi întru Tine am nădăjduit, şi cu totul Ţie pe sine m-am afierosit"[40].

40. Iată, am dorit poruncile Tale, întru dreptatea Ta viază-mă.

„Flămânzesc, zice, şi însetez de poruncile Tale, Doamne, pentru aceasta viază-mă cu dreptatea Ta". Asemenea e aceasta însă cu cea de mai sus, unde s-a zis: *în calea Ta viază-mă*[41].

41. Şi să vină peste mine mila Ta, Doamne, mântuirea Ta după cuvântul Tău.

„Binevoieşte, Doamne, zice, să vină mila Ta şi mântuirea Ta peste mine". Că sfârşitul* milei, după Teodorit, este mântuirea. „O, de ar veni după cuvântul şi făgăduinţa Ta, că Însuţi ai făgăduit în legea Ta să vii şi să mântuieşti

---

* Biblia 1914 traduce liber şi relativ inexact ὃν ὑπώπτευσα prin *de care-mi pare rău*. Mai exact ar fi aşa: *Pe care o privesc/trăiesc cu suspiciune/grijă/temere/grijă/nelinişte.*

[40] Iar Isihie zice: „De ocara cea de către păcătoşi se teme tot dreptul pe care aceia obişnuiesc a-l ocărî, atunci când greşesc puţin cu ceva în vreo faptă bună. Dar Dumnezeu, întrebuinţând judecăţi bune şi iubitoare de oameni, nu trece cu vederea ocara lor, ci o ia de la dânşii, îndreptându-i, chiar de se va fi întâmplat să greşească puţin". Iar cel nenumit zice: „Când mă ocărăsc pentru Hristos, acea ocară nu este a mea, ci a lui Hristos. Iar când pentru păcatele mele, sunt dator a zice: «Ridică de la mine ocara mea de care mă temeam şi la care mă aşteptam». Şi nu a zis «că judecăţile Tale am păzit», că, păcătuind, nu le-a păzit, pentru care era şi ocărât, ci *că judecăţile Tale sunt bune*". Zice Teodorit: „Nu numai pe cei ce păcătuiesc îi îngrozeşte cu munca, ci şi celor ce se căiesc le făgăduieşte mântuire, că *judecăţi ale lui Dumnezeu* numeşte dreptele Lui hotărâri".

[41] Iar Teodor zice: „«Fiindcă am dorit poruncile Tale, pentru aceasta viază-mă după dreptatea Ta şi răsplăteşte-mi, nu numai pentru că Ţi-am făcut poruncile Tale, ci şi pentru că cu dragoste m-am aflat către ele; şi nu pentru hatârul altcuiva, ci numai pentru ele mă aflu săvârşindu-le». *Întru dreptatea Ta viază-mă*, adică «dă-mi să viez după fapta bună, ori să mă fac viu întru Hristos». Căci Dumnezeu şi Tatăl este Cel ce ne face vii întru *dreptatea Sa*, iar aceasta este Hristos".

* Împlinirea, calea, scopul.

pe cei ce păzesc poruncile Tale", *că fac milă*, zice, *în mii** *la cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Tale* (Ieș. 20: 6)[42].

42. Și voi răspunde cuvânt celor ce mă ocărăsc, că am nădăjduit întru cuvintele Tale.

„Celor ce mă ocărăsc, zice, că pătimesc pentru fapta bună și pentru că păzesc poruncile Tale, le voi răspunde acest cuvânt, că eu în cuvintele lui Dumnezeu am nădăjduit, Care făgăduiește că multe bunătăți va da celor ce păzesc poruncile Lui; pentru aceasta dar, pătimesc rău și mă ticăloșesc și pentru aceasta păzesc poruncile Lui, pentru că mă hrănesc cu acest fel de bune-nădejdi"[43].

43. Să nu iei din gura mea cuvântul adevărului până în sfârșit; că întru judecățile Tale am nădăjduit.

„Doamne, zice, să nu ridici de la mine darul cel proorocesc în vreme îndelungată, dar și de se va opri acesta la o vreme, după o iconomie oarecare, iarăși să se așeze întru mine". Ori zice: „Ca să nu Te depărtezi, Doamne, ca așa să se ridice din gura mea adevărul. Pentru că se poate întâmpla ca vreodată să zic, ca un om, vreo minciună. Ori să nu ridici adevărul de la mine, ca apoi să-l aștept

---

* χιλιάδας, adică „fac nenumărate mile sau miluiesc de nenumărate ori nenumărați oameni care cer aceasta".

42 Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Toți suntem săraci de dumnezeiasca iubire de oameni. De iubirea Lui de oameni are trebuință și cel ce a apucat pe vârful cel mai de sus al faptei bune; fiindcă și cei ce păcătuiesc, și cei ce și-au îndreptat viața avem trebuință de mila lui Dumnezeu". A zis încă și Teodor: *„Să vină peste mine mila Ta după cuvântul Tău*, împreună cu mila Ta și mântuirea Ta, ca, de aceasta miluindu-mă, să mă mântuiesc. Că sfârșitul [scopul] milei celei de la Dumnezeu este mântuirea cea de la El, și pentru aceasta nu se roagă cerând mai întâi mântuirea lui Dumnezeu și apoi mila, bine-făcând așa, «și nu atât, zice, pentru zisele fapte bune mă mântuiesc, cât pentru mila Ta și darul Tău mă mântuiesc»".

43 Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Că cel ce se află în rele-întâmplări suferă ocările tăcând, iar cel ce viază o viață dorită [după voia lui] înfruntă pe cei răi. «De mă voi noroci dar, cu mila Ta, zice, iar mila aceasta mi se va face prin mântuirea Ta, voi avea îndrăzneală către cei ce se ridică asupra mea și mă ocărăsc»". A zis și cel nenumit: „De va veni peste mine, zice, mila și mântuirea Ta, voi fi îndestulat de cuvânt, încât voi putea răspunde celor ce mă ocărăsc; că nu este de cuviință a se ocărî cel ce are astfel de dogme, pe care cei străini de credință la iau în râs ca pe niște lucruri nebunești, iar eu le voi dobândi, că acestea sunt pline de pricepere și de înțelepțire".

vreme îndelungată, adică să nu mai vină niciodată. Pentru că eu mult am nădăjduit în Legea Ta, socotind că mă voi păzi întru darul adevărului, de-l voi păzi şi eu"[44]

44. Şi voi păzi legea Ta prin toate în veac şi în veacul veacului.

„*Prin toate*, adică în fiecare lucru, voi păzi legea Ta, Doamne", iar *în veac şi în veacul veacului* este creştere şi întindere [augmentare] a zicerii *în toate*. Ori zice că „voi păzi Legea Ta nu numai în viața aceasta, ci şi în cea viitoare, care este veac al veacului acestuia, fiind mai cinstită decât viața aceasta". Însă cu aceste cuvinte, David a arătat multa sa osârdie ce o are spre păzirea legii lui Dumnezeu[45].

45. Şi am umblat întru lărgime, că poruncile Tale am cercetat.

„Bine-călătoream, zice, şi întru toate zicerile bine-spoream şi aflam lățime şi înlesnire, pentru că am iubit poruncile Tale. Şi măcar că mă necăjeam de ispite, nu mă strâmtoram, fiindcă buna-mărturie a conştiinței mele care dinăuntru

---

[44] [Luarea darului (harismei) proorocesc, David o socoteşte o lucrare deosebită a lui Dumnezeu, făcută fie pentru păcatele lui, fie dintr-o iconomie oarecare. Deci scopul acestei lucrări este ori folosul lui David, ori al altcuiva, ori de obşte, totul pentru o apropiere cât mai mare a tuturor de Dumnezeu. Această iconomie sau Pronie a lui Dumnezeu nu va fi înțeleasă niciodată deplin de oameni; ca şi în cazul lui Iov, răsplătirea lui Dumnezeu pentru orice încercare la care ne supune va fi întotdeauna nu numai pe măsura celor suferite, ci mult mai mare, fie aici, fie în viața de veci, căci, precum zic Părinții, cu Dumnezeu facem neguțătorie duhovnicească, şi nu după legile din afară.] Iar altul zice la Nichita: „Este trebuință de ajutorul lui Dumnezeu întru a nu ne lipsi de ajutorul lui Dumnezeu întru vreme îndelungată, adică spre a păzi noi adevărul lui Dumnezeu cu scumpătate şi până la răsuflarea cea mai de pe urmă şi a nu grăi gura noastră în două părți: uneori adeverind, iar alteori mințind". „Că aşa de cinstit este adevărul, după Hrisostom, încât şi Hristos a zis: *Eu sunt Adevărul şi Viața* (Ioan 14: 6)". Vezi şi tâlcuirea şi subînsemnarea zicerii *să nu mă lepezi de la fața Ta, şi Duhul Tău Cel Sfânt să nu-l iei de la mine* de la Psalmul 50. Şi Didim încă zice: „*Cuvânt al adevărului* să înțelegi propovăduirea bunei-cinstiri, care de este luată în puțină vreme, pentru oarecare sminteală sau greşeală întâmplată ca unor oameni, drepții vor tăcea; întocmai şi darul proorociei cel ce este întru ei, de se opreşte puțină vreme, de vor nădăjdui în judecățile lui Dumnezeu, iarăşi pe cei ce au greşit prin pocăință îi primeşte, adică nu până în sfârşit vor suferi luarea darului, ci iarăşi îl vor primi, venindu-şi întru sine şi trezvindu-se".

[45] Pentru aceasta a zis Atanasie: „Voi fi păzitor al Legii Tale, zice, nu uneori isprăvind-o, iar alteori nu, ci şi în viața aceasta, şi în cea viitoare o voi isprăvi". „Că întru aceea, după Teodorit, se va da tuturor întreagă şi curată paza dumnezeieştilor porunci".

mă adeverează că am cercetat şi am iubit poruncile Tale, aceasta mă desfăta întru necazul meu". Căci conştiinţa bună mângâie pe cel ce o are[46].

46. Şi am grăit întru mărturiile Tale înaintea împăraţilor, şi nu m-am ruşinat.

„Grăiam, zice, legea Ta înaintea împăraţilor, şi eram cinstit, şi luam îndrăzneală întru poruncile Tale, fără a mă teme de slava şi de puterea stăpânitorilor". Se potriveşte însă aceasta şi la mucenicii lui Hristos, după Eusebie, cei aduşi înaintea demonilor şi a împăraţilor pentru numele lui Hristos[47].

47. Şi am cugetat la poruncile Tale, pe care le-am iubit foarte.

48. Şi am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale, pe care le-am iubit, şi mă îndeletniceam întru îndreptările Tale.

„Cugetam, zice, întru poruncile Tale, Doamne, citindu-le, pentru că mult le-a iubit sufletul meu". Încă şi mâinile mele am ridicat întru poruncile Tale, Doamne, făcându-le adică şi prin lucruri plinindu-le - că *mâinile* sunt simbol al faptei -, însă şi din dragostea cea către poruncile Tale îndemnându-mă, adeseori şi

---

[46] Zice însă Origen: „Dragostea cea către Dumnezeu face în sufletele oamenilor bună-încăpere, căci dragostea nu se strâmtorează. Iar această dragoste către Dumnezeu este căutarea şi isprăvirea poruncilor lui Dumnezeu. Că a zis Domnul: *De mă iubiţi, ţineţi poruncile Mele* (Ioan 14: 15). Drept aceea, cel ce caută după dreptate poruncile lui Dumnezeu întru desfătare *umblă*, adică vieţuieşte întru lărgime. Fiindcă cel ce iubeşte pe Domnul toate le suferă şi toate le rabdă şi, după cuviinţă [în chip firesc], nu are nicio strâmtorare".

[47] Zice însă Hrisostom: „Viaţa cea întru Lege este făcătoare de îndrăzneală. Astfel s-a făcut şi Pavel, astfel şi Petru, astfel ceata Sfinţilor Apostoli. Astfel au defăimat pe păgânii împăraţi mucenicii şi cei bine-biruitori". Asemenea zice şi Teodorit, adăugând şi aceasta: „Martor la aceasta e Marele David, că viaţa cea după Lege este maica îndrăznelii, că înainte de păcat cu multă îndrăzneală îi vorbea lui Saul, iar după păcat, de batjocoritorul de tată fugind, se pleca la pământ şi umbla cu capul acoperit". Zice şi Didim: „Trebuie ca cel ce grăieşte cuvintele lui Dumnezeu cu gura să-şi aibă mintea mucenicească gata spre a pătimi; că pentru aceasta a numit Proorocul dumnezeieştile cuvinte *mărturii* [μαρτυρίοις, sau *mucenicii*]". Adaugă însă şi cel nenumit pentru ce se cuvine cu îndrăzneală a grăi mărturiile lui Dumnezeu înaintea împăraţilor: „Fiindcă, zice, mai mare decât toţi împăraţii şi mai cu seamă Împărat al împăraţilor este Cel ce grăieşte întru noi atunci când grăim cele ale lui Dumnezeu. Căci atunci când vom fi chiar vrednici de cele ce grăieşte întru noi, nu se va întâmpla cu noi ceva vrednic de ruşine, încât nu numai din cuvinte, ci şi din fapte cele ce se grăiesc întru noi să le cunoaştem şi să le facem cunoscute".

cu stăruire le citeam pe ele". Că aceasta însemnează zicerea *mă îndeletniceam*, precum am zis mai sus[48].

49. Pomeneşte cuvintele Tale robului Tău, de care mi-ai dat nădejde.

„Pentru mine, robul Tău, zice, adu-Ţi aminte, Doamne, de cuvântul Tău, asupra căruia m-ai făcut să nădăjduiesc". Dar care este cuvântul acesta? „Adică cum că vei milui şi vei mântui pe cei ce păzesc poruncile Tale". *Că fac*, zice, *milă întru mii, celor ce Mă iubesc şi păzesc poruncile Mele* (Ieş. 20: 6). Însă, după dumnezeiască cuviință, graiul trebuie să-l înțelegem la Dumnezeu: *pomeneşte* în loc de „săvârşeşte şi adu întru plinire cuvântul acesta"[49].

50. Aceasta m-a mângâiat întru smerenia mea, că cuvântul Tău m-a viat.

Aceasta care? „Adică nădejdea că ai să-mi faci mie aceasta, zice, m-a mângâiat, şi m-am însufleţit întru smerenia mea, adică în pătimirea cea rea şi în ticăloşia în care eram din pricina ispitelor şi necazurilor. Şi cuvântul pe care l-am

---

[48] A zis însă Hrisostom împreună cu Teodorit: „Împărăţia lui Dumnezeu nu e întru cuvânt, ci întru putere, pentru aceasta dar şi dumnezeiescul prooroc lângă cugetare a adăugat şi fapta, că zicând *şi am cugetat la poruncile Tale, pe care le-am iubit foarte*, arătându-şi şi dorul cel fierbinte, a adăugat *şi am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale*, «că cele ce mă învăţam prin dumnezeieştile cuvinte, acelea prin fapte le urmam»". Zice însă şi Origen: „Sfârşitul [scopul] cugetării la porunca lui Dumnezeu este lucrarea şi fapta cea după porunci, pentru care se vede că bine a adăugat aceasta: *Cugetam întru poruncile Tale* şi *am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale, pe care le-am iubit*; pentru că, după cugetarea şi repetarea cuvântului, bine este a ridica mâinile la lucrările cele după porunci, dând lucru poruncilor fără de mâhnire sau de nevoie, ci din dragoste şi din osârdie". Şi Teodor zice: „Cugetarea la poruncile lui Dumnezeu nu înseamnă doar citirea lor, ci şi isprava. Că cel ce iubeşte ceva, acela negreşit îşi şi plineşte. Iar dacă şi foarte le iubeşte (precum zice David aici), nu se leneveşte întru nimic pentru a pătimi şi pentru a adeveri că are ceea ce iubeşte". A zis însă şi Marele Atanasie: „*Mâini* numeşte aici lucrările cele practice, iar prin *mă îndeletniceam* zice adică «mai mult vorbeam cele despre îndreptările Tale»".

[49] Zice şi Teodorit: „Legiuind Dumnezeu, a făgăduit bunăvoinţa celor ce păzesc Legea, iar călcătorilor de Lege, pedeapsa. Deci roagă pe Dumnezeu ca să-Şi aducă aminte de făgăduinţele Sale". Iar Origen zice: „Şi ce cuvânt este cel pentru care Îl roagă să-şi aducă aminte, dacă nu cel de a fi cu ei, după făgăduinţa ce le-a dat-o, care s-a făcut lor şi mângâiere în prigoane? Că zice aceasta: *Iată, Eu sunt cu voi până la sfârşitul veacului* (Matei 28: 20)".

zis mai sus, că vei milui pe cei ce păzesc poruncile Tale, acesta m-a făcut viu, că eram aproape mort din pricina covârşirii necazurilor"[50].

51. Cei mândri au făcut călcare de lege foarte; iar eu de la legea Ta nu m-am abătut.

„Cei mândri, zice, călcau legea Ta vreme îndelungată, eu însă nu am urmat răutatea lor şi fărădelegea lor. Ori cei mândri făceau călcare de lege pentru că mă luau în râs, căci totdeauna cuget la Legea Ta cea dumnezeiască[51]. Eu însă nu am lăsat cugetarea Legii Tale pentru batjocurile acelora". *Mândri* însă numeşte pe defăimătorii şi călcătorii Legii dumnezeieşti, pentru că mândri se arată astfel ca şi călcători de lege[52].

52. Adusu-mi-am aminte de judecăţile Tale cele din veac, Doamne, şi m-am mângâiat.

„Mi-am adus aminte, Doamne, zice, de drepte judecăţile Tale, pe care din început le întrebuinţezi, şi pe cei ce pentru fapta bună rău-pătimesc, îi cinsteşti şi slăveşti. Iar pentru cei norociţi pentru răutatea lor îi necinsteşti. Şi din această aducere-aminte m-am mângâiat în necazurile şi relele mele pătimiri"[53].

---

[50] Zice însă şi cel nenumit: „Nimic altceva nu face pe sufletul cel cuvântător a vieţui viaţa cea cuvenită lui precum cuvântul lui Dumnezeu, şi luându-se, şi înţelegându-se în sufletul omului; că după această înţelegere se va ruga cerând şi cele ale vieţii". Şi Origen zice: „Numai aceasta este destulă a ne mângâia pe noi în relele-pătimiri: când vom avea încredinţare de adevărata viaţă. *Că, dacă nădăjduim în Hristos numai pentru viaţa aceasta, suntem mai jalnici decât toţi oamenii* (I Cor. 15: 19), căci viaţa cea viitoare este învierea cea de-a doua a sufletului".

[51] Iar după Hrisostom şi Teodorit: „*Mândri* numeşte pe Saul, pe Abesalom şi pe împăratul Amonitenilor, care au făcut nelegiuirile acestea celor trimişi de David spre mângâiere (cf. II Împ. 10: 4)". Pentru aceasta a zis şi Eusebie: „Maica călcării de Lege este mândria".

[52] Zice însă Teodorit: „Acestea le-ar putea zice şi bunii-biruitori mucenici, când pătimeau de la oamenii cei păgâni şi tirani acele rele şi cumplite". Iar Teodor zice: „Tiranii, nu simplu călcând legile, ci şi foarte, eu nu m-am abătut niciun pic de la Legea Ta, ci petreceam întru aceasta păzindu-mi lucrarea cea stăpânitoare a sufletului, ca să nu se facă în inima mea vreun grai ascuns de nelegiuire". Iar cel nenumit zice: „De nevoie Proorocul a înţeles că *nelegiuire foarte* este adică cea covârşitoare, a nu călca cineva Legea singur, ci a aţâţa şi pe alţii, luând în râs şi batjocorind pe cei ce viază după Lege".

[53] Zice însă Teodorit: „Adusu-mi-am aminte de cele ale lui Abel, de ale lui Avraam, de ale lui Isaac, ale lui Iacov, ale lui Iosif, ale lui Iov, ale lui Moise, cum au fost lăsaţi a cădea în felurite ispite, iar în urmă i-ai arătat străluciţi şi vestiţi, şi de aici am adunat destulă mângâiere".

53. Mâhnire m-a cuprins dinspre cei păcătoşi, care părăsesc Legea Ta.

„Eu, Doamne, zice, m-am mâhnit pentru cei păcătoşi, întâi mâhnindu-mă asupra lor, pentru că au călcat Legea Ta, şi al doilea, pentru că prin defăimarea Legii Tale ei pier şi se dau muncilor"[54].

54. Lăudate erau de mine îndreptările Tale, în locul pribegiei mele.

„Poruncile Tale, Doamne, zice, erau cântate de Tine, adică le cugetam în tot locul, oriunde mă aflam". Ori şi altfel: „Poruncile Tale îmi erau în psalmi, ori le făceam psalmi, şi, cântându-le, mă veseleam"[55].

55. Adusu-mi-am aminte noaptea de numele Tău, Doamne, şi am păzit Legea Ta.

„Mi-am adus aminte, Doamne, de numele Tău şi de Legea Ta în vremea nopţii. Că de vreme ce demonii supără sufletul mai mult noaptea, cu cugetările trupeştii necurăţii, după Didim, pentru aceasta eu, aducându-mi aminte de Tine, mă înfrânam pentru frica Ta". Ori „mi-am adus aminte de Tine, Doamne, zice, în noaptea patimilor, când de acestea se întuneca sufletul meu"[56].

---

[54] Zice însă Teodorit: „Pătimind eu rău, cu pomenirea judecăţilor Tale mă mângâiam; mă supăram însă şi mă aflam cu nerăbdare, văzând pe mulţi călcând cu neruşinare Legile Tale". Zice şi Didim: „Dacă pătimeşte un mădular, pătimesc toate mădularele, drept aceea se cuvine a ne mâhni pentru fraţii care sunt astfel, şi aşa a ne afla ca Sfântul acesta". „Că, după cel nenumit, păcătosului îi este de râs cinstirea de Dumnezeu, iar cinstitorilor călcarea de Lege le este înfricoşătoare, pentru că pre-vesteşte înfricoşătoarea muncă".

[55] Zice însă Origen: „Viaţa aceasta o zicem *loc de pribegie*; „«însă, cântând îndreptările Tale, mă veseleam»". „Şi numai lucrul acesta l-am socotit bun [lauda, adică], după Teodor, în locul pribegiei mele, în locuirea cea străină pribegind, şi care nimic bun şi adevărat nu puteam avea; căci străinului cele casnice îi sunt dorite, iar mai înainte de întoarcerea la ele toate îi sunt mâhnicioase".

[56] Zice însă Teodorit: „De-a pururea sculându-se noaptea ceata sfinţilor, se roagă şi laudă pe Dumnezeul tuturor, cu dorul poruncilor şi al dumnezeieştilor cuvinte, nici somnului dând loc; că nu doar în fiecare zi, ci şi dormind, cugetarea cea de toată ziua o gătesc, isprăvind zicerea *şi în Legea Domnul va cugeta ziua şi noaptea* (Ps. 1: 2). Dar se pare că *noapte* numeşte aici vremea ispitelor, că aduce întuneric asupră-le, şi vine peste oameni ca o noapte. Întru aceasta însă este de nevoie mai cu osebire de pomenirea Dumnezeului tuturor, Care îmbărbătează şi mângâie şi goneşte cugetările cele potrivnice". A zis însă şi Origen: „În toată vremea am trebuinţă de pomenirea cuvintelor lui Dumnezeu, şi mai ales

56. Aceasta s-a făcut mie, că îndreptările Tale am căutat.

„Această aducere-aminte, zice, ce mi-a venit noaptea", după Teodorit. Că de multe ori David obişnuieşte a schimba graiul în numire, precum aici, graiul *mi-am adus aminte* l-a schimbat în nume, adică *aceasta*, zicând *această aducere-aminte*, precum a zis şi la stihul 49 [şi 50], *de care mi-ai dat nădejde, aceasta* (*nădejdea* adică) *m-a mângâiat întru smerenia mea*. Deci David zice că „această pomenire a Ta, Doamne, mi s-a făcut, fiindcă totdeauna am căutat cu multă osârdie poruncile Tale, şi din această aducere-aminte am luat frica Ta în inima mea".

57. Partea mea eşti, Doamne, zis-am să păzesc Legea Ta.

„Doamne, zice, Tu eşti partea şi moştenirea şi bogăţia mea, pentru că eu am defăimat partea de pe pământ şi vremelniceasca moştenire şi pământeasca bogăţie; pentru aceasta dar am zis, adică tocmeală am făcut şi am făgăduit să păzesc legea Ta necălcată"[57].

58. Rugatu-m-am feţei Tale cu toată inima mea: miluieşte-mă după cuvântul Tău.

„Doamne, zice, rugatu-m-am feţei Tale, adică Ţie, cu toată inima mea pentru păcatul meu, pentru aceasta miluieşte-mă după cuvântul Tău". Că scris este în Lege că cei ce se pocăiesc se miluiesc, ori miluieşte-mă după făgăduinţa ce mi-ai dat, ori după dreapta Ta socoteală"[58].

---

când *e întuneric împrejurul meu, şi pereţii mă acoperă* (Sirah 23: 25), după prooroceasca zicere, când mă aflu întru necurata poftă, care tulbură partea cea stăpânitoare".

[57] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Dumnezeu nu e parte a multora, ci a celor ce îmbrăţişează desăvârşirea. Aşa S-a făcut parte de moştenire preoţilor şi leviţilor. *Că fiilor lui Levi nu va fi parte în mijlocul fraţilor lor, că partea lor e Domnul* (Num. 18: 30)". A zis însă şi Eusebie: „Cel ce s-a lepădat de toate lucrurile pentru Domnul, acela poate zice: *Partea mea eşti, Doamne*, Căruia urmează a-l zice: *Zis-am să păzesc Legea Ta*, adică cea duhovnicească, despre care a zis Pavel: *Ştim că Legea este duhovnicească* (Rom. 7: 14). Căci cum nu vor păzi Legea ori poruncile Domnului cei ce după leviţi au parte de El?"

[58] Iar Hrisostom şi Teodorit tâlcuiesc aşa: „Nu se roagă în chip nehotărât [vag], ci după dumnezeiescul cuvânt a dobândi milă. Aceasta însă o ar fi putut zice şi un bolnav înţelept doftorului: «Precum ştii, vindecă, după cum te povăţuieşte meşteşugul». Iar un negustor înţelept ar putea zicea aceasta cârmaciului unei corăbii: «După legile meşteşugului, îndreptează vasul, după cum îţi porunceşte ştiinţa». Tot aşa ni se cuvine şi nouă a cere dumnezeiasca milă, că Dumnezeu, de la Care cerem, ştie chipul milei, că, de multe ori,

59. Cugetat-am la căile Tale, şi am întors picioarele mele la mărturiile Tale.

„Cugetând, Doamne, zice, Legea Ta, am îndreptat calea vieţuirii mele către poruncile Tale". Însă oarecari manuscrise au „cugetam căile mele", adică „mai întâi socoteam ce trebuie să fac şi trebuie să zic, pentru aceasta şi umblam întru poruncile Tale"[59].

60. Gătitu-m-am şi nu m-am tulburat a păzi poruncile Tale.

„Eu, zice, m-am gătit şi m-am arătat osârdnic spre a păzi poruncile Tale, Doamne. Pentru acesta nu m-am tulburat de asprimea şi greutatea ce li se pare leneşilor şi trândavilor că au poruncile acestea. Pentru că lucrul ce se aşteaptă şi se nădăjduieşte se face mai bine-întrebuinţat şi mai uşor". Ori zice că „nu m-am tulburat când au năvălit asupra mea demonii şi ispitele, fiindcă ştiam de mai-nainte că vor năvăli asupra mea, şi pentru aceasta eram pregătit spre a răbda"[60].

---

prin pedeapsă lucrează mântuire, şi certarea se face iubire de oameni. Precum şi doftorul taie şi arde lucrând sănătate bolnavului, tot aşa şi noi trebuie să cerem milă, că uneori ea se dă prin sărăcie şi prin boală, prin care se dăruieşte iubire de oameni, şi, după doftoricescul cuvânt, cu cele potrivnice se vindecă cele potrivnice". Zice şi Origen: „Faţa lui Dumnezeu este chipul Ipostasului Său. Deci cel ce cu toată inima se lasă în voia Domnului, ca prin curată inimă Îl priveşte pe El, şi dintru privire se miluieşte, după cuvântul învăţăturii, şi acesta dar ar putea zice zicerile acestea de faţă. Iar despre felul în care cineva ar putea vedea faţa lui Dumnezeu, învaţă Iisus, zicând: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*".

[59] Iar Origen zice: „Niciodată n-am grăit cu obrăznicie, fără a socoti mai întâi de-mi este îngăduit a grăi sau a tăcea. Niciodată n-am făcut ceva cu semeţie, fără a socoti dacă fapta este cuvenită. Toate cu socotinţă le-am făcut, şi pentru aceasta am întors picioarele mele la mărturiile Tale, ca să nu călătoresc afară de ele". Se vede însă că Origen a citit *căile mele* şi nu *căile Tale*, precum Teodorit, iar Scriptura evreiască şi cei şaptezeci în Hexalpă, precum şi alţi tâlcuitori, au *căile Mele*.

[60] Pentru aceasta Hrisostom împreună cu Teodorit zic: „Gata pe sinemi făcându-mă împotriva năvălirilor celor grele, din năprasnica lovire nu am suferit tulburare. Că pregătit fiind, după Teodor, vitejeşte am suferit cele ce-mi cădeau în gând, pe care de mai-nainte le bănuiam să mi se întâmple. Că ştiind cea zisă: *Fiule, de te apropii a sluji Domnului Dumnezeu, găteşte sufletul tău spre ispită* (Sirah 2: 1), şi aceasta totdeauna cugetându-o, întru năvălirile celor ce zavistuiesc calea cea după Dumnezeu, ori întru cea a ispitelor, nu mă tulburam". La Everghetinos, în foaia 300, Cuviosul Zosima însemnează zicerea aceasta aşa: „M-am gătit şi nu m-am tulburat, fiindcă începutul biruinţei cuiva este cel împotriva mâniei, a se tulbura adică când este necinstit, dar a nu grăi. Iar dintru a nu grăi vine apoi şi la a nu se tulbura nicicum de mânie în inimă. Precum Avva Moise, când întâi

61. Funiile păcătoşilor s-au înfăşurat împrejurul meu, şi Legea Ta n-am uitat.

Funiile păcătoşilor demoni sunt săgeţile cele rele, după Teodor, prin care apucă să ispitească pe cei ce se nevoiesc. „Aceste funii dar, şi relele cugetări ale demonilor, s-au înfăşurat împrejurul meu, măcar că eu iarăşi nu am uitat Legea Ta, ci cu frica Legii Tale ca cu o sabie am tăiat funiile acestea, şi aşa m-am izbăvit de dânsele"[61].

62. În miezul nopţii m-am sculat, ca să mă mărturisesc Ţie, pentru judecăţile dreptăţilor Tale.

„În miezul nopţii mă sculam, zice, atunci când demonii mai mult dau război oamenilor, pe unii îndemnându-i spre a cugeta şi a gândi rele, iar pe alţii spre păcate trupeşti". Ori zice: „Că atunci când este somnul mai dulce la ochi, atunci eu mă sculam din patul meu spre a mă mărturisi Ţie, adică pentru a-Ţi mulţumi pentru judecăţile dreptăţii Tale. Pentru că acestea le-ai legiuit, purtând de grijă de mai-nainte de noi, oamenii. Ca, temându-ne de ele, să fim înţelepţi. înfruntându-le, şi nu, păcătuind, să ne osândim". Ori: „Mă sculam din somn ca să mărturisesc Ţie păcatele mele, pentru judecăţile dreptăţii Tale, temându-mă de ele"[62].

---

a fost defăimat de părinţii săi s-a tulburat cu adevărat, dar nu a grăit, iar apoi, când a fost ocărât de clerici, nicicum nu s-a tulburat". [*Evergehtinosul* este o carte editată de Sfântul Nicodim pe la sfârşitul secolului XVII, la puţin timp după editarea *Filocaliei*; şi nu întâmplător, căci Everghetinosul este, întru fel, o Filocalie aranjată tematic, dar care totuşi cuprinde şi multe alte scrieri neaflate în *Filocalie*. Cartea a fost scrisă de Pavel Monahul în secolul XI, circulând numai în manuscrise până la tipărirea ei de către Sfântul Nicodim. Din cele 4 volume ale cărţii, a apărut în 2006 la Editura Egumeniţa volumul II. ce va fi urmat şi de celelalte.]

[61] Iar Teodorit zice: „Vrăjmăşirile demonilor şi ale oamenilor le-a numit *funii*. luând pricina asemănării de la împleticire. Aşa zice şi Isaia: *Vai celor ce-şi trag păcatele lor ca nişte funii lungi* (Is. 5: 18) (pentru aceasta şi unii dintre părinţii mai înţelepţi [zice de cei din Pateric] au numit pe demoni împletitori de funie, pentru împleticirile, vicleniile şi vrăjmăşirile lor pe care le împletesc împotriva oamenilor)". Iar Origen zice: „*Funii* numeşte păcatele cele împreună-împletite [ce stau] unele peste altele; că cela ce a făcut un păcat, pentru acela se sileşte a împleti şi altul, precum David, pentru preacurvie, a adăugat şi ucidere, iar Cain, pentru ucidere de frate, a mai adăugat şi minciună. Dar chiar şi acestea, deşi l-au împleticit pe David, el nu a uitat dumnezeiasca Lege; că fără şovăială privind la pocăinţă şi întorcându-se, funia păcatului o a rupt".

[62] A spus Teodorit: „«Nu numai ziua, zice, ci şi noaptea, încă şi în însuşi miezul nopţii. când mai cu multă dulceaţă vine somnul peste oameni, mă aflam lăudându-Te. şi slăveam

63. Părtaş sunt eu tuturor celor ce se tem de Tine, şi celor ce păzesc poruncile Tale.

64. De mila Ta, Doamne, este plin tot pământul, îndreptările Tale mă învaţă.

„Părtaş sunt, zice, celor ce se tem de Tine, Doamne, şi păzesc poruncile Tale, pentru că şi eu, asemenea, mă tem de dânşii, şi asemenea păzesc poruncile Tale[63]. Tot pământul Tău, Doamne, îl miluieşti, pe toţi îi hrăneşti, pentru toţi proniezi şi pe toţi îi rabzi îndelung, pentru aceasta miluieşte-mă şi pe mine, după Teodorit, şi învaţă-mă îndreptările Tale mai înalt şi mai adânc". Măcar că şi David se miluia de Dumnezeu împreună cu ceilalţi, aceasta o a zis aşa pentru a face cuvântul mult mai îndemnător[64].

65. Bunătate ai făcut, Doamne, după cuvântul Tău cu robul Tău.

„Bine ai făcut mie, zice, robului Tău, Doamne", că aşa a tălmăcit Simmah, „după cuvântul Tău cel scris în Lege, că adică bine se va face celor ce

---

hotărârile Tale cele drepte (şi aceasta nu o dată, ci în fiecare miez de noapte, ceasul vremii aceleia aflându-l îndemânatic spre rugăciune, pentru că ziua mă îmbulzeau grijile)». Aceasta şi dumnezeiescul Apostol împreună cu Sila o a făcut, aflându-se legaţi de picioare în butuci: după bătăile şi caznele ce le suferiseră, cu rugăciunea au amestecat şi cântarea de laudă, şi aşa au cules rodul bunei-privegheri, şi au dobândit dumnezeiasca bunăvoinţă".

[63] Iar Didim zice: „Cel desăvârşit se poate face părtaş al lui Hristos, după cea zisă: *Făcutu-ne-am părtaşi ai lui Hristos* (Evr. 3: 14). Iar aducându-se cel de faţă, se zice pe sineşi a fi părtaş celor ce se tem de Domnul, şi nu simplu al celor ce se tem, ci al celor care, pentru că se tem, păzesc poruncile lui Dumnezeu. Căci dovada dumnezeieştii temeri este paza poruncilor. Deci prin *părtaş* să înţelegem pe cel iubit şi prieten (precum şi Scriptura siriacă în loc de *părtaş* a zis *prieten*, după Teodorit). Pentru aceasta a zis şi Ecclesiastul: *De va cădea unul, celălalt să ridice pe părtaşul său* (4: 19). Deci acesta nu voieşte nicidecum a zice simplu că «sunt prieten şi părtaş al tuturor celor ce se tem de Domnul», ci «şi celor ce păzesc poruncile Lui»". Aşa a zis şi Teodor: „Părtaş şi prieten aveam pe cei ce aveau poruncile la mare preţ şi voiau a vieţui după Lege. Aceasta o a zis şi într-alt psalm: *Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Doamne* (Ps. 138: 17)". Iar cel nenumit zice: „Din cei ce se tem, sunt oarecari care păzesc mai mult poruncile, care sunt întrecându-se în dragoste, părtaşi fiind ai dragostei lui Dumnezeu".

[64] Zice Eusebie: „De vei înţelege mulţimea celor ce păcătuiesc, a celor ce nu cinstesc pe Dumnezeu, a celor ce grăiesc asupra noastră nedreptate, şi vei vedea îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu cea asupra atâtor păcate - cum şi după toate acestea răsare soarele Său şi peste cei răi şi peste cei buni, cum plouă şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi - vei zice: *De mila Ta este plin tot pământul, îndreptările Tale mă învaţă*".

vor bine-plăcea Ţie". Ori *după cuvântul Tău* însemnează în loc de „după cum se cuvine Ţie". Că mulţumeşte David lui Dumnezeu pentru că aşa se cuvenea, căci i s-a făcut bine de la Dmnezeu[65].

66. Bunătate şi învăţătură şi cunoştinţă mă învaţă, că poruncile Tale am crezut.

„Învaţă-mă, Doamne, zice, să am bunătate către cei de un neam şi de o credinţă cu mine". Iar *învăţătură*[*] zice virtutea practică. Iar *cunoştinţă*, pe cea a vederii, după Didim. „Deci înţelepţeşte-mă către aceste fapte bune, fiindcă m-am încredinţat întru poruncile Tale şi am crezut că acestea mă vor înţelepţi"[66].

67. Mai-nainte de ce m-am smerit, eu am greşit; pentru aceasta, cuvântul Tău am păzit.

„Mai-nainte de a pătimi eu rău, zice, am păcătuit, că întâi păcătuind, apoi m-am pedepsit şi m-am smerit; pentru aceasta am păzit Legea Ta, ca să nu păcătuiesc iarăşi şi să mă pedepsesc". Pentru că păcatului îi urmează smerenia ispitei şi a pedepsei. Ori prin *smerenie* trebuie să înţelegem virtutea smereniei,

---

[65] Zice Didim: „Întru acestea se învaţă cel iscusit în cele dumnezeieşti a nu avea cu nesimţire facerea de bine a lui Dumnezeu care i s-a făcut, a şti că bunătatea lui Dumnezeu, ajungând la el, s-a învrednicit a se face rob al lui Dumnezeu, şi aşa a mulţumi pentru bunătăţile ce i s-au făcut. Iar *după cuvântul Tău* se află însemnând că cu cuvânt şi cu pricină raţională se face bunătatea Domnului".

[*] παιδείαν. E de luat aminte că la tâlcuirea versetului următor, Eftimie pune în gura lui David acestea „apoi m-am pedepsit" şi „şi să mă pedepsesc", folosind termenul de aici la formă verbală. Precum am mai zis, pedeapsa era adesea aceeaşi cu învăţătura, deşi în alte locuri *pedeapsa* şi *învăţătura* traduc alţi termeni greceşti, sugerând alte nuanţe.

[66] Zic însă Hrisostom şi Teodorit: „A ştiut Proorocul trebnicia iscusinţei [παιδείας]: că, iubire de oameni întrebuinţând Stăpânul, o aduce pe aceasta asupra oamenilor. Pentru aceasta dar se roagă a se împărtăşi din ea: că, bunătate întrebuinţând Dumnezeu, aduce iscusinţa din bunătate, iar iscusinţa aduce cunoştinţă. Tot aşa se roagă şi Ieremia: *Iscuseşte-ne pe noi, Doamne, însă cu judecată şi nu cu mânie* (Ier. 10: 24). Tot aşa şi bolnavul, dorind sănătate, şi tăiere de cuţit, şi arsură cere". Iar după altul: „Bunătatea este adevărata cunoştinţă a celor ce s-au făcut de Dumnezeu: iar iscusinţa (adică pedeapsa cea spre învăţătură) este măsurarea patimilor [îngrădirea lor întru oarecari margini; pare-se că aici zice mai degrabă de afecte, care pot lua forma împătimirii sau păcatului] (cf. şi Luca 6: 38 etc.), iar cunoştinţa este vederea Sfintei Treimi. Însă de voieşti bunătatea, înţelege dragostea, iar de voieşti iscusinţa, înţelege smerenia, iar de voieşti cunoştinţa, dobândeşte înţelegerea dumnezeieştilor Scripturi". „Aceasta însă este asemenea, după cel nenumit, cu zicerea: *Dorit-ai înţelepciunea? Păzeşte poruncile* (Sirah 1: 25)".

care se pricinuieşte în inima celor ce iau aminte din socotinţa* şi conştiinţa că au păcătuit. Că omul se smereşte când gândeşte că a păcătuit, drept aceea, păcatul şi greşeala s-au făcut lui David pricină de smerită cugetare[67].

68. Bun eşti, Doamne, şi întru bunătatea Ta învaţă-mă îndreptările Tale.

„Doamne, zice, fiindcă eşti bun şi iubitor de oameni şi iubitor de a face bine, pentru aceasta mai curat învaţă-mă fireasca Ta bunătate şi iubire de oameni, pentru ca şi eu să le urmez după putere". Înseşi cuvintele ce le-a zis David mai sus, le zice şi aici, pentru a-şi creşte rugăciunea şi pentru că mult doreşte să se înveţe de-a dreptul de la Dumnezeu[68].

69. Înmulţitu-s-a asupra mea nedreptatea celor mândri; iar eu cu toată inima mea voi cerceta poruncile Tale.

---

* στοχασμὸν = *lit.*: ghicire; atenţie, grijă faţă de ceva. Smerenia adică vine la cei ce, după oarecari socotinţe, s-au grijit de păcat, conştientizându-l ca atare. Cât despre smerenie, din tâlcuirile cele de aici şi de la notă reiese că ea este mai întâi o rea-pătimire pricinuită de păcat, sau o stare „critică" la care ajunge păcătosul ce conştientizează păcatul, suferind urmările lui, din care rea-pătimire se naşte întoarcerea către Dumnezeu.

[67] Zic însă Hrisostom şi Teodorit: „Eu însumi, zice David, mi-am pricinuit pedeapsă de învăţătură [iscusinţă]; că hotărârea pedepsei e slobodă de nedreptăţi; pedeapsa a urmat păcatului, iar pedepsei i-a urmat paza poruncilor. M-am îmbolnăvit, m-am tăiat, m-am însănătoşit". Zice însă şi Teologul Grigorie: „Între greşeală şi îndreptare David pune smerenia, fiindcă din prima e pricinuită smerenia, iar apoi se naşte a doua, căci păcatul este maica smereniei, iar a întoarcerii este smerenia". Iar Chiril înţelege zicerea altfel, greşeală zicând păcatul cel cu mintea, iar smerenie, pe ceea ce se face cu fapta. Că, mai-nainte de a cădea omul în păcatul cel cu fapta, păcătuieşte cu mintea şi cu cugetele. şi zice aşa: „Deci aceasta însemnează zicerea *mai-nainte de a mă smeri eu, am greşit*, anume că «mai-nainte de a pătimi desăvârşit păcatul, noi păcătuim cu gândurile priceperii, cinstind-l şi primindu-l, şi prin păcat dăm loc de intrare Satanei. Iar închipuire şi icoană a lucrului e patima lui Iuda vânzătorul, căci întru noi răsar mai întâi îndulcirile isprăvilor de săvârşit, fiindcă mai-nainte de a isprăvi mintea cu lucrul, se face cu totul întru greşeale, mergând înainte cu îndulcirea, însă păcatul, doar în pofte aflându-se, mintea stă în cumpănă, privind în amândouă părţile, slobodă având-şi plecarea, ori spre una, ori spre alta, însă până ce-şi va da roadele cele născute întru răutate, încă nu pătimeşte omorâre".

[68] Iar Isihie zice: „Lucru al celui drept este ca toate cele sortite lui de la Pronie, cu bucurie primindu-le, să zică lui Dumnezeu (chiar şi la cele ce par mai amare): *Bun eşti, Doamne*, şi a cere de la Domnul cunoştinţelor să se înveţe cuvintele îndreptării Lui. *Şi întru bunătatea Ta*, zice, pentru că întru Dumnezeu este şi asprime, adică urgie, după Pavel (cf. Rom. 11: 22)".

„Cei mândri mă nedreptăţesc, zice, eu însă nu voi urma lor, nici nu mă voi osebi de poruncile Tale, ci le voi cerceta şi din acelea voi lua mângâiere în sufletul meu". Prin *mândri* să înţelegi şi pe demoni, şi pe oamenii care defaimă dumnezeiasca Lege, că din mândrie se naşte defăimarea dumnezeieştii Legi[69].

70. Închegatu-s-a ca laptele inima lor; iar eu la Legea Ta am cugetat.

„S-a învârtoşat, zice, şi s-a împietrit asupra mea inima oamenilor celor mândri ca laptele", că laptele, când se încheagă şi se face brânză, se împietreşte. Ori: „Că inima celor mândri s-a îngrăşat, hrănindu-se cu nedreptăţi", pentru că şi laptele, după ce se prinde smântâna, se vede mult mai gras[70].

71. Bine este mie că m-ai smerit, ca să învăţ îndreptările Tale.

„De folos, zice, mi-a fost că m-ai pedepsit, Doamne, cu ispitele, ca din pedeapsa aceasta să mă înveţi dreptatea Ta, cu care baţi pe cei ce păcătuiesc, şi ca să mă învăţ că, dacă aici îi pedepseşti, cu mult mai vârtos acolo"[71].

---

[69] Zice şi Origen: „Oricât de drept este cineva, cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, şi cu atât se înmulţeşte întru el pacea lui Dumnezeu; tot aşa şi un nevoitor, că pe cât de mult se înmulţeşte nedreptatea de la cei mândri ce voiesc a-l nedreptăţi, ori de la potrivnicii demoni, ori de la oamenii cei răi, făcându-se aceasta, cel drept nicicum nu se va da lor, pe atât de mult va cerceta cu toată inima poruncile lui Dumnezeu spre a le face".

[70] Zice însă Teodor: „Achila însă, în loc de *închegatu-s-a*, a zis «s-a îngrăşat ca seul inima lor». «Inima lor, zice, se desfăta în desfătarea aceasta, iar eu Legea Ta am cugetat, din a cărei citire am vânat cunoştinţa Proniei Tale»". Iar după cel nenumit: „Mai-nainte de mândrie, zice, vrăjmaşii mei erau oarecum ascultători şi înfrăţiţi cu inima, încât se asemănau cu laptele cel prea hrănitor; iar când s-au îmbrăcat cu mândria, s-au împietrit cu toţii, prefăcându-se oarecum ca din lapte în brânză".

[71] Iar Simmah a zis: „Le-a venit în gând că m-am deosebit pentru a mă învăţa poruncile Tale". Iar Teologul Grigorie zice: „*Mai-nainte de sfărâmare merge semeţia, iar mai-nainte de cădere, gândirea cea rea* (Pilde 16: 20) sau, mai limpede, nimicirea urmează după mândrie, iar slava după smerenie. Acestea ştiind David, întru cele bune pune şi umilinţa, şi mărturiseşte har Celui ce l-a făcut a se umili, că din aceasta i s-a făcut se învăţa îndreptările. Şi iarăşi, lucru al oamenilor înţelepţi este atunci când se pedepsesc cu relele-întâmplări, şi ca aurul în foc se curăţesc, şi care zic: *Bine este mie că m-ai smerit*, că smerenia naşte cunoştinţa îndreptărilor, precum şi pătimirea lui Petru s-a chemat după mântuire, când urma să se piardă (în *Cuvinte către cetăţenii Naziansului*)". Zice şi Chiril: „Mai întregi-înţelepţi ne fac pe noi necazurile şi ne scot pe noi din groapa trândăviei, înduplecându-ne a iubi chipurile blândeţii. Şi pe cel cu anevoie hăţuit [trupul adică], ca de nevoie şi de frică îl supun jugului cuvioşiei şi al ascultării: bine-plăcându-i dar şi

72. Bună este mie Legea gurii Tale, mai vârtos decât mii de aur și de argint.

„Bună, zice, adică mult mai prețioasă este Legea Ta, Doamne, pe care o ai grăit* lui Moise cu gura, mai mult decât mii de aur și de argint, pentru că Legea Ta povățuiește trupul, îndreptează moravurile și înțelepțește sufletul", după dumnezeiescul Chiril[72].

Starea întâi

73. Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit, înțelepțește-mă și voi învăța poruncile Tale.

„Doamne, zice, Tu Însuți m-ai zidit, pentru aceasta tot Tu înțelepțește-mă și Însuți mă învață, ca din înțelepțirea Ta aceasta să mă învăț a isprăvi poruncile Tale". Unii însă prin *mâini ale lui Dumnezeu și Tatăl* înțeleg pe Fiul și pe Duhul Cel Sfânt prin Care toate s-au făcut[73].

---

cântătorului de psalmi cele dureroase, pe care *smerenie* le numește, binevoiește a fi întru neputință și în nevoie, ca din suferirea acestora să se socotească vrednic a învăța îndreptările lui Dumnezeu; niciunul nu le va ști pe acestea, de nu se va smeri mai-nainte și în multe se va necăji". Adaugă însă iarăși Teologul Grigorie: „Bărbații întreg-înțelepți se pedepsesc [iscusesc] cu relele-întâmplări, ca mai mult să se apropie de Dumnezeu, pentru dureri, și pe Făcătorul de bine Îl împrietenesc prin necaz; fiindcă sufletul slăbit și neputincios este aproape de Dumnezeu și, pentru ceea ce-i trebuie, se întoarce către Cel ce poate a-i da (adică la Dumnezeu), pe toate defăimându-le pentru îmbelșugarea darului".

* ὑπαγόρευσας de la ὑπαγορεύω, termenul e cumva mai bogat: a dicta, a sugera; a implica în oarecare fel. Cât privește numeralul *mii*, unii adaugă după el „de comori", pentru o limpezire oarecare a sensului.

72 Adaugă iarăși Chiril: „Bogăția pământească abia dacă se întinde împreună cu viața trupului; murind însă trupul, piere și ea, căci este slujitoare a poftelor trupești; iar cel ce cinstește mai mult dumnezeieștile cuvinte decât aurul și argintul, și cereasca bogăție o adună în inima sa, de trei ori fericit este, și neclătinată își va avea de la Dumnezeu nădejdea cea pentru toate bunătățile". Iar cel nenumit zice: „Legea lui Dumnezeu dă cu îndestulare celor ce iau aminte la ea, iar miile aurului și argintului ațâță pe cel ce le are spre pofta bogăției și dorul lăcomiei de averi, iar unul ca acesta se află întotdeauna lipsit, iar poftind mai mult, pentru aceasta se face în sărăcie și în lipsă". Iar Didim: „*Lege* zice pe cea evanghelicească, iar *gură* pe Hristos, Care cu gura Sa a grăit Evanghelia".

73 Zice Marele Vasile: „De câtă cinste s-a învrednicit omul, de la Dumnezeu învață [cuvântul] cel ce se aduce de aici; că celelalte viețăți s-au făcut prin poruncă, iar omul s-a învrednicit să se facă din mâinile lui Dumnezeu, și altă vrednicie i s-a dat: a fi primitor și

încăpător al învăţăturii şi al priceperii celor de la El. O mână a lui Dumnezeu o arată Iov, zicând: *Duhul Dumnezeiesc, Cel ce m-a făcut* (Iov 33: 4), iar pe cealaltă o arată Solomon, zicând: *Dumnezeule al Părinţilor, Cel ce toate le-ai făcut cu Cuvântul Tău, şi cu înţelepciunea Ta l-ai alcătuit pe om*; cu adevărat dar, Hristos, Puterea lui Dumnezeu, l-a făcut pe omul cel dinăuntru, şi l-a zidit pe cel dinafară (cf. şi Rom. 7: 22; II Cor. 4: 16)". Zice însă şi Grigorie al Nyssei: „Zidirea se cuvine lutului, iar facerea, celui după chip. Drept aceea, carnea adică s-a zidit, iar sufletul s-a făcut". [Ce spune Sfântul Grigorie se potriveşte aici foarte bine cu zicerea Sfântului Vasile de mai-nainte. Carnea (σάρξ, precum la Fac. 2: 23) este zidită (ἐπλάσθη de la πλάσσω = a zidi ceva, dându-i o formă anume, dintr-un material anume şi după un chip sau tipar, a modela, precum la Rom. 9: 20; I Tim. 2: 13) din lut de mâna lui Dumnezeu, iar sufletul *a fost făcut* (ἐποιήθη), care verb apare pomenit şi în descrierea facerii celor de pe pământ (cf. Fapte 4: 24; 7: 50 etc. unde verbul *a face* redă pe ποιέω). Ce vor să spună acestea? (Vezi în acest sens şi nota 111 de la Psalmul 117.) Că Dumnezeu, prin puterea Sa, a înfiinţat cele ale lumii prin poruncă (cf. Ps. 148: 5 unde avem paralelismul: zicere/poruncire → naştere/zidire sau întemeiere, precum la Fac. 1), dar le-a şi *făcut* (cf. ref. de la Fapte) - ca şi un poet (căci cel ce face - ποιέω - nu poate fi decât un fel de poet sau artizan) ce nu poate alcătui vreo operă decât prin ceva şi pornind de la ceva, ceva ce, în cazul nostru, tot Dumnezeu a făcut -, dându-le o formă şi un conţinut mult variate faţă de pământul netocmit şi gol, la a cărui formă, printr-o sinergie oarecare, a participat şi făptura, pe care David şi alţii o personifică adesea prin laude - care făptură se resimte cumva şi ea de lucrarea Ziditorului (cf. Ps. 148; Ps. 18; Rom 8 etc.) -, dar nu ca pe o însufleţită, ci pentru a arăta covârşirea lucrării lui Dumnezeu. În chip oarecum asemănător a fost şi facerea omului: Omul *a fost zidit* (ἔπλασεν) din lut în chip deosebit prin „mâna" lui Dumnezeu, adică carnea (nu trupul!), precum zice Sfântul Grigorie al Nyssei mai sus; iar cel după chip (adică chipul omului făcut după cel al lui Dumnezeu, omul conştient de sine şi menirea sa) *a fost făcut* (ἐποιήθη), omul fiind făcut şi pe dinafară şi pe dinlăuntru, cum zice Sfântul Vasile: *dinlăuntru*, adică sufletul, după Sfântul Grigorie, prin care omul, prin insuflarea harului acestei *faceri*, s-a făcut şi pe *dinafară*, trup (σῶμα) adică cu suflet viu (Fac. 2: 7), har ce a dat deci şi va da viaţă personală cărnii spre asemănarea cu Dumnezeu ca trup raţional după raţiunile/scopurile lui Dumnezeu, şi nu cu dobitoacele (cf. Ps. 48), ce sunt numai carne cu suflet, suflete vii (ψυχῶν ζωσῶν, Fac. 1:20), adică „trupuri" iraţionale, dar nu după chipul şi spre asemănarea cu Dumnezeu.]. Iar după Sfântul Iustin [Martirul]: „[Dumnezeu] Făcătorul se deosebeşte de [Dumnezeu] Ziditorul, adică Plăsmuitorul: că Făcătorul, de nimic altceva neavând trebuinţă, din a Sa putere face lucrul ce se face; iar Ziditorul, puterea zidirii luând-o din materie, alcătuieşte lucrul ce se face [γινόμενον, care se naşte, care ia fiinţă]". Iar altul zice: „Poate, zicând că *a făcut* [ἐποίησεν], tâlcuieşte apoi şi ceea ce zice, adică: «Tu, Cel ce m-ai făcut, şi ca primitor de înţelepciune m-ai lucrat, înţelepţeşte-mă ca să cunosc poruncile Tale»". Iar Teodorit: „Dumnezeu se zice că a făcut firea oamenilor, nu întrebuinţând mâini, căci este fără de trup, ci arătând pentru facerea [ποίημά] aceasta mai multă aşezare [διάθεσιν = aşezare în ordine, cu un efect, o stare sau forţă deosebite. Poate că Teodorit vrea să arate de fapt că lucrul *manual* e superior celui făcut în alt chip; altfel zis: zicerea lucrătoare a lui Dumnezeu e ca un *poem*, adică altceva

74. Cei ce se tem de Tine mă vor vedea şi se vor veseli, că întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Doamne, zice, cei ce se tem de Tine mă vor vedea că sporesc dacă însă mă vei şi înţelepţi. Iar după urmare se vor veseli, pentru că eu în cuvintele Tale am nădăjduit, şi nu în vreun alt lucru lumesc"[74].

75. Cunoscut-am, Doamne, că drepte sunt judecăţile Tale şi întru adevăr m-ai smerit.

„Am cunoscut, zice, din cercare, Doamne, că judecăţile Tale sunt drepte şi, pentru aceasta, după acest drept cuvânt, m-ai smerit cu ispitele, ca să mă înţelepţesc, că am păcătuit"[75].

76. Facă-se dar mila Ta ca să mă mângâie, după cuvântul Tău robului Tău.

„O, Doamne, zice, facă-se mila Ta mie, robului Tău, pentru a mă

---

decât o înşirare de cuvinte oarecare]". Iar cel nenumit zice: „Dumnezeu, pe toate zidindu-le cu Cuvântul, când a venit spre om, a zis: *Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră*. Cui altuia îi zice *să facem om* dacă nu Fiului Unul-Născut şi Duhului Sfânt, pe care acum şi Mâini Îi numeşte? Şi la Iov este scris: *Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit, după aceasta, schimbându-mă, m-ai bătut* (10: 8)". Unii însă, graiul *să facem*, îl dau celei dintâi zidiri, iar graiul *a zidit* îl dau la baia naşterii de-a doua şi a zidirii de-a doua.

[74] Zice Origen: „Cei ce se tem de Dumnezeu cu temerea cea curată, pentru că nu le lipseşte nimic, sunt desăvârşiţi; *că nu este lipsă*, zice, *celor ce se tem de El* (Ps. 33: 10). Acest fel fiind însă, se află buni, după frica ce o au, pentru aceasta şi pe toţi îi vor să sporească şi să aibă folos, şi se veselesc de cei ce plac lui Dumnezeu". Şi Didim: „Nu toţi cei ce văd pe cel drept se veselesc, că unora le este greu şi văzându-l, *căci viaţa lor e nepotrivită cu a celorlalţi, şi cărările sunt schimbate* (Înţ. lui Sol. 2: 15), şi, pentru aceasta, nu privesc cu plăcere. Şi pe cât de grea e acestora privirea aceasta, pe atât de primită e celor bine-cinstitori veselia; iar vederea se înţelege fie ca simţitoare, fie gânditoare, după suflet; ca aşa să poată zice că cuvântul [raţiunea] lui vede înţelegerile (noimele), înţelepciunea ce o are; să căutăm dar să-l vedem aşa şi să ne veselim cu această înţelegere".

[75] Iar Apollinarie zice: „Cel credincios crede că judecăţile lui Dumnezeu sunt dreptate, dar nu ar fi cunoscut aceasta de nu ar fi luat cuvântul cunoştinţei; iar necredinciosul nu crede aşa, ci învinuieşte Pronia; dar mai bun nu este cel ce doar crede, ci cel ce şi cunoaşte; iar din acestea [din credinţă şi din cunoştinţă] cunoaşte judecata lui Dumnezeu".

mângâia, că am pătimit rău şi m-am mâhnit; şi să mi se facă mie aceasta după făgăduinţa Ta, că Însuţi ai făgăduit în Lege că ajuţi celor ce se pocăiesc"[76].

77. Să-mi vie mie îndurările Tale, şi voi fi viu; că Legea Ta cugetarea mea este.

„Să vie, Doamne, zice, îndurările Tale peste mine, cel ce mă năduşesc de mâhniciune, şi voi fi viu cu dânsele. Să-mi vie dar, pentru că Legea Ta cugetarea mea este, şi nu vreun alt lucru lumesc"[77].

78. Să se ruşineze cei mândri, că cu nedreptate au făcut fărădelege asupra mea; iar eu mă voi îndeletnici întru poruncile Tale.

„Doamne, zice, ruşinează-se cei mândri, biruindu-se şi nimic isprăvind – *mândri* însă numeşte pe cei ce s-au însemnat mai sus, adică pe demoni şi pe cei ce defaimă dumnezeiasca Lege –, pentru că cu nedreptate au păcătuit asupra mea, împotrivindu-se numai din pizmă"[78].

---

[76] Iar Teodorit zice: „Celor ce întrebuinţează căinţă, le-ai făgăduit blândeţea Ta. Aceasta o a zis şi prin Isaia: *Atunci când, întorcându-te, vei suspina, atunci te vei mântui* (Is. 30: 15)". Ori după Atanasie: „Mila lui Dumnezeu-Tatăl este Fiul, Care a şi mângâiat inimile ce se tiranizau de Satana". „Vezi, zice Timotei, căci, ca un viteaz nevoitor şi învăţat a suferi relele-întâmplări, se roagă a nu se depărta de el cele ce-l mâhnesc, ci a i se da cuvânt tare de mângâiere în vremea ispitelor, se roagă, zic, Celui ce-i poate a-i da lui ca cu toată bucuria şi netulburarea să sufere întâmplarea cea rea: «căci în aceasta, zice, miluieşte-mă, ca să se facă mie mângâiere»". Adaugă însă Atanasie: „Mulţi, dobândind mângâiere, se amăgesc, de ca şi cum din a lor pricepere şi din cugetarea lor o ar avea. «Deci, ca nu cumva şi eu să mă amăgesc asemenea acestora, facă-se dar mila Ta robului Tău mângâiere»".

[77] Iar după Sfântul Chiril: „Cu dreptate se roagă *să primească îndurările*, ca unul ce pe cele din partea sa le împlineşte, mai cu seamă în însăşi smerenia, adică poporul cel nou ce *cugetă la Lege* în vremea ispitelor, adică la cea Evanghelicească; căci am însemnat odată că psalmul acesta se zice dinspre faţa poporului cel nou". Iar Teodorit zice: „Mort se socoteşte pe sineşi, fiind lipsit de dumnezeiasca blândeţe; pentru care se roagă să învieze cumva a doua oară prin dumnezeiasca iubire de oameni".

[78] Zice Teodorit: „Nu blestemă pe vrăjmaşii cei simţiţi, ci pentru aceştia se roagă; că ruşinea pentru păcate neguţătoreşte mântuirea". Zice şi Teodor: „Se roagă Proorocul pentru dânşii - că cel ce păcătuieşte, câtă vreme nu simte că a păcătuit, nu se ruşinează, iar când îşi vine întru simţirea păcatelor sale, atunci se ruşinează. «Să vină, dar, zice, spre a se ruşina, să se şi înveţe, că cu nedreptate au nelegiuit asupra mea»".

79. Să mă întoarcă pe mine cei ce se tem de Tine şi cei ce cunosc mărturiile Tale.

„Dacă, zice, cândva m-aş rătăci din poruncile Tale, să mă întoarcă în calea cea dreaptă a lor cei care se tem de Tine, Doamne, şi care ştiu cuvintele Tale"[79].

80. Fie inima fără prihană întru îndreptările Tale, ca să nu mă ruşinez.

„Doamne, zice, facă-se inima mea neprihănită şi desăvârşită, pentru că cugetă întru îndreptările Tale, şi să se curăţească cu frica acestora, ca să nu mă ruşinez făcând vreun lucru rău, vrednic de ruşine şi de ocară"[80].

81. Stingă-se spre mântuirea Ta sufletul meu, întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Doamne, zice, sufletul se înstrăinează oarecum de trup şi se moaie şi leşină nesuferind covârşirea şi înfocarea dumnezeiescului tău har". *Mântuire* numeşte însă mântuitoarea înomenire a lui Hristos, după Eusebie. Deci zice: „Că foarte doresc mântuirea aceasta şi nădăjduiesc în cuvintele Tale că negreşit se va face aceasta", adică în cuvintele cele scrise în Lege despre înomenirea lui Hristos. Unii însă, precum Teodorit, înţeleg că David vorbeşte aici despre mântuirea sa, adică: „Că doresc, Doamne, de mântuirea cea de la Tine şi nădăjduiesc în

[79] Zice Marele Atanasie: „Să dobândesc învăţătura de la slugile Tale, care va fi în acest fel încât va putea să întoarcă sufletele, pentru că este îmbogăţită cu frica Ta". Iar Teodorit zice: „Se roagă de ca şi cum ar fi fost, din pricina păcatului, departe de ceata drepţilor, şi pentru că toţi aceştia şi-au întors ca şi Dumnezeu feţele dinspre el, se roagă dar ca iarăşi să se unească cu dânşii şi împărtăşirea cea cu dânşii să o dobândească". Iar Origen zice: „Proorocul voieşte ca toţi cei ce se tem de Dumnezeu să se întoarcă şi să vină către el, ca să le dea şi lor din darul ce este întru el".

[80] Iar Teodor zice: „Toate păcatele sunt vrednice de ruşine; deci, până când inima este nedesăvârşită, îi trebuie multă purtare de grijă şi nevoinţă, ca nu cumva să bolească şi să se facă mai rea decât este; iar când va ajunge la marginea desăvârşirii, aşezându-se întru obişnuire de fapta bună, nu se mai teme ca nu cândva să se ruşineze. Pentru aceasta, şi începând psalmul îndată, pe cei fără prihană i-a fericit. Iar aceasta e asemenea cu cea scrisă: *Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule*".

poruncile Tale - ca unul care le păzesc - că mă voi mântui". Însă nu este vreo osebire de ar zice cineva ori cuvânt la singular, ori cuvânt la plural[81].

82. Sfârşitu-s-au ochii mei întru cuvântul Tău, zicând: „Când mă vei mângâia?"

„Au slăbit, zice, şi s-au slăbănogit gânditorii ochi ai sufletului meu; privind cu totul la Legea Ta, au slăbit, însă [nu simplu, ci] întrebând: Când mă vei mângâia, înţeleptindu-mă, şi bogăţia cea ascunsă întru poruncile Tale, când o vei descoperi mie?"[82]

83. Că m-am făcut ca un foale în brumă; îndreptările Tale nu le-am uitat.

Unii zic că foalele, când se răceşte în brumă, se strânge. „Astfel, zice, m-am făcut şi eu, ca un foale strângându-mă şi înţeleptindu-mă de ispite; şi pentru aceasta de acum nu voi uita îndreptările lui Dumnezeu, ca să nu cad iarăşi în ispite". Iar alţii oarecari zic dimpotrivă, anume cum că foalele, atunci când se află în brumă, se moaie şi se face slăbănog şi moale. „Astfel, zice, m-am făcut şi eu, că, aflându-mă în ispite, am slăbit şi m-am slăbănogit, însă, în ciuda slăbiciunii mele, nu am uitat îndreptările Tale, Doamne, încât să fac ceva în afara Legii". Ori se înţelege şi altfel: „Că m-am făcut ca un foale, mort întru patimi şi în păcate, însă încăpător al dumnezeieştilor cuvinte, precum şi foalele este încăpător de umezeli. M-am făcut însă astfel cu bruma şi roua dumnezeieştilor daruri care s-au pogorât de sus în sufletul meu şi au răcit intrarea patimilor; pentru aceasta nu

---

[81] Iar Teodorit zice: „Cei ce doresc ceva şi sunt lipsiţi de ceea ce doresc, despre ei se zice că *se sfârşesc* [*se sting*]. Tot aşa şi cei ce înseteazā foarte şi sunt lipsiţi foarte de apă, aşa cei ce aşteaptă pe oarecari din cei cunoscuţi să vină din înstrăinare, şi, neavând parte de ei, se topesc de dorul lor; tot aşa şi cei ce se luptă cu oarecari rele-întâmplări şi aşteaptă dumnezeiasca bunăvoinţă, văzând ei că aceasta întârzie, se sfârşesc".

[82] Zice însă Teodor: „*Cuvântul* de Care se va mângâia Îl zice pe Domnul nostru Iisus; pe Acesta Îl avem Mângâietor către Tatăl; Acesta este curăţitor pentru păcatele noastre, după Ioan"; pe Acesta dar, aşteptându-L cu zdrobiţii ochi ai sufletului şi cu totul fiind întru vederea Lui, se roagă a se noroci de mângâierea cea de la El", precum zice Eusebie. Iar Teodorit zice: „*Cuvânt* şi *făgăduinţă* se zice de Dumnezeu insuflata Scriptură. Deci se sfârşeşte nu numai cel ce aşteaptă dumnezeiasca făgăduinţă şi dezlegarea relelor ce-i sunt asupră-i, ci şi cel ce se îndeletniceşte în dumnezeieştile cuvinte şi doreşte a se învăţa cu scumpătate înţelesul acestora, aflarea acestora socotind-o mângâiere şi odihnă a sufletului".

m-am deosebit de Legea Ta, ştiind că prin dumnezeiasca Ta Lege m-am învrednicit a lua darul Tău cel de sus"[83].

84. Câte sunt zilele robului Tău? Când vei face mie judecată de către cei ce mă gonesc?

„Doamne, zice, câte sunt zile mele? Negreşit, puţine. *Că zilele anilor noştri*, zice, *sunt şaptezeci de ani* (Ps. 89: 10). Apoi, fiindcă puţină vreme am a vieţui, când vei face mie judecată despre vrăjmaşii cei ce mă vânează? Atât despre demonii cei nevăzuţi, cât şi despre oamenii cei văzuţi? Vei face însă izbândă când îi vei întoarce şi-i vei goni departe de la mine"[84].

85. Spusu-mi-au mie călcătorii de lege bârfe, dar nu sunt ca Legea Ta, Doamne.

„Călcătorii de Lege oameni, zice, mi-au spus bârfiri de dogme, dar acestea erau împotriva Legii Tale, Doamne. Ori mi-au spus bârfe prin care

---

[83] Iar după Hrisostom şi Teodorit: „Foalele, înfierbântându-se, se moleşeşte, şi umflându-se, creşte, iar răcindu-se în brumă, se răceşte şi se strânge. Tot aşa e şi firea trupului, se trândăveşte cu desfătare şi creşte şi se ridică asupra sufletului; iar cu reaua-pătimire cea pustnicească şi cu bruma darului celui de sus, se smereşte, se tescuieşte şi se face mort către patimi. Tot aşa şi Proorocul, fiindcă era gonit de Saul, era mai puternic decât patimile şi se sfia, iar dobândind pacea, de zădărârile cele din desfătare s-a vindecat, după care, smerind trupul, a înnoit pomenirea dumnezeieştilor legi". Iar Origen zice: „În multe locuri vei vedea că Scriptura aseamănă trupul cu foalele, precum aceasta: *Nu pun vin nou în foale [burduf] vechi* (Matei 9: 17), căci cuvântul nu voieşte ca dogmele cele noi să încapă în omul cel vechi, care se strică după poftele amăgirii, ci în cel ce se înnoieşte cu mântuitoarea învăţătură. «Am omorât, zice, mădularele mele cele de pe pământ; fierbinţeala trupului o am răcit cu dumnezeiescul Cuvânt, nu mai sunt fierbinte spre pofta îndulcirilor pântecelui, ori către cele trupeşti»". Iar Marele Atanasie: „*Foale în brumă* se face tot cel ce-şi topeşte trupul, şi nimic înfocat şi poftitor nu mai află într-însul, ci-l răceşte ca bruma". Şi Teodor: „Cuvântul lui Dumnezeu, brumă fiind (fiindcă şi *rouă* şi *ploaie* în multe locuri se zice [cf. Judec. 6: 37; Pilde 19: 12; Ps. 71: 6 etc.]), îngheaţă neînfrânata mea aprindere cea din patimi, ca aşa să port omorârea lui Iisus în trupul meu".

[84] Zice însă Origen: „«Toate zilele omeneşti sunt puţine, de aceea, pentru că puţină vreme viez pe pământ, voiesc a vedea judecându-se pe cei ce mă gonesc; şi Te rog a nu se întârzia aceasta». Iar cei ce ne gonesc sunt Satana şi duhurile răutăţii; iar când se pare că şi vreun om ne goneşte, cel dintâi care ne goneşte nu este om, ci este Diavolul, al cărui următor este omul".

tâlcuiau Legea Ta, însă nu erau unite cu Legea Ta". Această zicere se poate zice de obşte însă pentru toate cuvintele ereticilor[85].

86. Toate poruncile Tale sunt adevăr; cu nedreptate m-au gonit, ajută-mi.

„Toate poruncile Tale, zice, sunt adevărate, prin care porunceşti ca nimeni să nu nedreptăţească pe nimeni. Eu însă sunt nedreptăţit, pentru aceasta ajută-mi, dar mai vârtos ajută-mi şi izbândeşte legilor Tale, care se calcă de cei nedrepţi". Această zicere este însă pentru nevăzuţii vrăjmaşi[86].

87. Puţin de nu m-au sfârşit pe mine pe pământ; iar eu n-am părăsit poruncile Tale.

„Puţin a lipsit, zice, să nu mă omoare vrăjmaşii, Doamne", dar *sfârşit* se zice şi plinirea vieţii. „Deci au hotărât, adică au făcut să se sfârşească cu viaţa mea; ori au hotărât şi m-au doborât la pământ. Eu însă, şi aşa pătimind, nu m-am deosebit de citirea şi păzirea poruncilor Tale"[87].

---

[85] De unde a zis şi dumnezeiescul Chiril: „Dar şi poporul cel nou depărtează de la sine basmele [*lit.*: miturile] cele băbeşti ale Iudeilor, învăţăturile şi poruncile oamenilor, ori şi bârfelile înţelepţilor veacului acestuia, care nu au niciun adevăr". [Sfântul Chiril se referă poate la faptul că Iudeii, neputincioşi în a împlini Legea lui Dumnezeu dată prin Moise, rămânând în final şi fără Ierusalim, au scornit osebite învăţături dintre cele mai rătăcite, ce au luat forma Talmudului şi a altor cărţi; cât priveşte înţelepciunea veacului acestuia, aceasta, deşi pare că înlesneşte o viaţă morală şi social-politică folositoare, ea nu are niciun adevăr, ci e cu totul mincinoasă, creând o ordine socială artificială şi mincinoasă, care în final va duce la tulburări dintre cele mai vătămătoare.] Zice şi Teodorit: „Se cuvine nouă a fugi nu numai de basmele Elinilor şi de necredinţa Evreilor, ci şi de hulitoarele dogme ale ereticilor". Şi Origen zice: „Mulţi se apucă a tâlcui dumnezeieştile Scripturi, dar nu toţi zic bine, că rareori este cel ce are de la Dumnezeu darul întru aceasta. Mulţi, arătându-se că vestesc şi învaţă, însă nu bine-vieţuind, ci cu călcare de legi. Orice ar zice dar unii ca aceştia, zăbavă deşartă este şi bârfire: că nu poate fi cuvânt puternic şi sănătos şi mântuitor în sufletul călcătorului de lege".

[86] Zice însă Apollinarie: „«Nu închipuire, nu simbol sunt poruncile Tale; cu nedreptate m-au gonit». Se poate însă a se goni şi cu dreptate, şi cu nedreptate: cu dreptate se goneşte cel ce viază cu călcări de lege, iar cu nedreptate, dreptul şi iubitorul de adevăr, pentru adevăr făcându-se vrăjmaş oamenilor".

[87] „*A se sfârşi la pământ* nu este, după Didim, a muri de obşte, ci a ajunge în deprindere materialnică, pe care o a numit pământ, încât, la sfârşit ajungând, să se facă ca pământul".

88. După mila Ta viază-mă, şi voi păzi mărturiile gurii Tale.

„Doamne, zice, viază-mă cu mila Ta, că milostiv eşti, ca, prin mila Ta ajutându-mă, să păzesc mărturiile gurii Tale, pe care Însuţi le-ai grăit* lui Moise, iar el le-a scris"[88].

89. În veac, Doamne, cuvântul Tău rămâne în cer.

90. În neam şi în neam adevărul Tău. Întemeiat-ai pământul şi rămâne.

„Doamne, zice, porunca Ta rămâne totdeauna neclătinată în cer, adică cea după rânduială, pentru că aceasta ţine cerul după acea rânduială prin care s-a zidit dintru-nceput*. Dar şi adevărul poruncii Tale adevereşte în toate neamurile

---

* Vezi nota noastră de la v. 72.

[88] Zice însă Teodorit: „Cu smerita-cugetare a împodobit cuvântul: că nu a cerut viaţă ca răsplătire a dreptăţii săvârşite, ci s-a rugat a o lua pe aceasta ca dar de milă, făgăduindu-se a păzi mărturiile lui Dumnezeu".

* Atunci când Biblia vorbeşte strict despre porunci, ea foloseşte ἐντολή, precum la Ieş 24: 12 şi în altele, unde poruncile ţin de Legea lui Moise, arătându-se ca nişte cerinţe speciale ale Legii în ansamblu, cu deosebire cele 10 porunci. Dar Eftimie, vorbind de poruncă, redă termenul prin πρόστιγμα (care este sinonim relativ cu ἐντολη, pe care aici Eftimie îl echivalează cu λόγοσ din versetul nostru), numai că acesta semnifică mai mult o hotărâre, un canon care funcţionează după o *rânduială*, termen redat de Eftimie prin τάξις, care denotă o succesiune fixă, un fel de tipic după care se ţin rânduielile, canoanele sau hotărârile de la templu sau cele din viaţa în Dumnezeu în general (cf. Luca 1: 8; Evr. 5: 6; I Cor. 14: 40; Col. 2: 5 etc.). Urmând şi altor Părinţi, credem că zicerile Psalmistului şi ale lui Eftimie se limpezesc astfel: „*Cuvântul* sau *raţiunea* (sensul,. ordinea) lui Dumnezeu, cum zice David, este şi va rămâne în cer, dar şi pe pământ, cum zice undeva tot David despre o zicere eliptică asemănătoare (cf. Ps. 102: 19; 113: 11). Acesta este una cu *adevărul* Său, pe care-l vădeşte *din neam în neam* prin *porunca* (πρόστιγμα) sau poruncile Lui, după o rânduială (τάξις) bine-aşezată de Dumnezeu. Pe această rânduială se întemeiază pământul şi cei de pe el ca pe o temelie, precum la Psalmul 103: 6. Prin urmare, raţiunea, sensul lucrărilor lui Dumnezeu rămâne în cer, în Hristos, Raţiunea supremă, iar prin facerea lumii, şi pe pământ (cf. Ps. 18; 113: 11 etc.), printr-o rânduială, un tipic (τάξις) plin la rândul lui de alte „rânduieli" (προσταγμάτων) pe care le alcătuiesc poruncile, hotărârile sau alte lucrări legate de rânduiala sau tipicul principal. Rânduiala sau tipicul a luat diferite forme: liturgice, morale, politice şi de altă natură, prin care se adevereşte şi se propovăduieşte adevărul lui Dumnezeu (cf. Ps. 18: 4), după care adevăr se întemeiază, se întăreşte şi dăinuie pământul şi toţi cei de pe el, prin care toţi oamenii învaţă despre Dumnezeu-Cuvântul, Care, ca o poruncă – cum vădeşte Eftimie – Se

fără a se strâmba acea rânduială ce s-a hotărât şi s-a legiut dintru-nceput. Tu, zice, ai întemeiat pământul, şi rămâne nestrămutat, precum l-ai rânduit"[89].

91. Cu rânduiala Ta rămâne ziua, că toate sunt slujitoare Ţie.

„Cu rânduiala, zice, şi cu porunca Ta, Doamne, rămâne ziua, păzindu-şi rânduiala sa, precum ai poruncit. Pricină însă a rămânerii de acest fel este aceea că nu numai acestea, adică cerul şi pământul şi ziua sunt roabe ale Tale, ci împreună toate zidirile. Pentru aceasta se supun poruncii Stăpânului lor, precum şi robii cei cuvântători stăpânului lor"[90]. Iar după o vedere mai înaltă, zicerile acestea se înţeleg prin aceasta: „Cuvântul Tău rămâne totdeauna în cer, adică întru îngeri - că zice: *Cei puternici la vârtute, zice, care fac cuvântul Lui* (Ps. 102: 20). Rămâne însă adevărul Tău atât în neamul Legii celei Vechi cât şi în al Celei Noi a Evangheliei". Că întru amândouă Legile cuvântul lui Dumnezeu Se mărturiseşte ca adevărat. Şi *ai întemeiat pământul*, adică Biserica, după Origen, şi o ai întărit pe ea cu credinţa Evangheliei - că Biserica mai-nainte era pământ, pentru că cugeta cele pământeşti şi la cele pământeşti zăbovea - pentru aceasta şi a rămas precum o ai rânduit - că multe ispite venind asupra Bisericii, nu o au biruit, *că porţile iadului,* zice, *nu o vor birui pe ea* (Matei 17: 18). *Rămâne însă ziua*, adică lumina bunei-cinstiri de Dumnezeu care a răsărit prin propovăduirea Evangheliei,

---

înfăţişează, este şi rămâne în cer şi pe pământ pentru totdeauna spre întemeierea şi rânduirea întregii lumi. Toate acestea le arată David o dată mai mult în continuare.

[89] Iar după Atanasie, Vasile şi Chiril: „Aici *cuvântul* nu e grai ce se topeşte, ci, precum zice cel ce cântă, *rămâne în veac*". Iar mie mi se pare că Proorocul se atinge de ghicituri mai înalte", după Teodorit. „Ştiu, zice, că Cuvântul Tău, prin Care pe toate le-ai făcut, rămâne întru tot veacul". Aşa, pomeneşte de Cuvântul pururea-vecuitor al Tatălui, de Cel ce era dintru început, mai-nainte de facerea totului. Şi numeşte arătat *slujitoare a Lui* toată zidirea împreună. Iar Teodorit zice: „Că graiul însemnează că mulţimile îngerilor, în cer locuind, păzesc dumnezeiasca Lege, şi slobozi sunt de toată călcarea de poruncă". Zice însă şi Origen: „De voieşti a cugeta mai cu scumpătate cea zisă de prooroc, cercetează, rogu-te, cele cereşti şi cele pământeşti: nu vei afla nicio călcare de poruncă a razei soarelui, că drumul său soarele cu neabatere îl ţine; uită-te şi la drumurile lunii, rânduiala ei şi formele suite; după aceasta, şi la celelalte stele, şi la cealaltă zidire, şi pe toate le vei afla că se îndreptează cu cuvântul Celui ce le-a împodobit". Zice însă Didim: „Bine însă a zis *în veac*, şi nu «în veacul veacurilor»; că după veacul acesta cerul şi pământul vor trece". Iar *în neam şi în neam* Teodorit şi cel nenumit numesc pe cel de mai-nainte al Israelitenilor şi pe cel din neamuri. Căci atunci când cel al Evreilor a lepădat adevărul şi a zis: *Ridică-L pe acesta de pe pământ* (Fapte 22: 22), atunci s-a mutat adevărul de la neamul acela la neamul acesta".

[90] Zice însă Teodorit: „«Că toate slujesc Ţie, şi voilor Tale urmează, că Tu eşti Făcătorul tuturor», căci lucrul este slujitor al celui ce l-a făcut".

şi nu se poate nici curma, nici stinge de puterea potrivnicilor demoni şi ai necredincioşilor oameni. Însă David zicea aceasta cu dar proorocesc.

92. Că de n-ar fi fost Legea Ta gândirea mea, atunci aş fi pierit întru smerenia mea.

„De nu m-aş fi slobozit, zice, din ispite, pentru că am avut Legea Ta cugetarea mea, negreşit aş fi murit din pricina smereniei, adică de pătimirea rea ce o suferea m atunci, căci ispite puternice au venit asupra mea"[91].

93. În veac nu voi uita îndreptările Tale, că într-însele m-ai viat.

„În tot veacul acesta, zice, nu voi uita poruncile Tale, Doamne, pentru că prin acestea m-ai făcut viu pe mine, care eram sugrumat de ispite, de care m-am şi slobozit, căci cugetarea mea era dumnezeiasca Ta Lege"[92].

---

[91] Zic însă Hrisostom şi Teodorit: „Acestea le-ar putea zice fiecare dintre cei bine-cinstitori atunci când cad în primejdie. Iosif, fiind în robie, de preacurvie ferindu-se, a scăpat şi de robie, şi de clevetire; şi pe Daniil, de asemenea, au vrut să-l oprească de la rugăciune (Dan. 6), şi purtătorii de biruinţă mucenici, toate felurile de munci suferindu-le, acum se fericesc. Potrivit dar a zis acestea David, că, izgonit fiind de Saul, a fost silit a petrece împreună cu oamenii cei de altă seminţie şi vrăjmaşi, iar de n-ar fi purtat împreună cu sine cugetarea dumnezeieştilor legi, s-ar fi împărtăşit de păgânătate". Zice şi Apollinarie: „Vremea ispitelor şi a întâmplărilor nepriincioase se numeşte *smerenie*. Deci lucrurile bărbatului fericit este a cădea în smerenie şi a nu pieri. Adică: «Am venit întru ispita mărturisirii, de ar fi Legea lui Dumnezeu cugetarea mea pururea mai-nainte de a cădea în ispită, venind în smerenie şi în ispita mărturisirii, nu voi pieri». Tot aşa se potriveşte să se zică şi la toată ispita: «De nu s-ar fi făcut Legea Ta sprijinire mie, dându-mi război relele-cugetări şi potrivnicele puteri, aş fi pierit»".

[92] Zice însă Hrisostom: „Fericit e acela ce glasul acesta îl înalţă către Dumnezeu întru adevăr şi care viază pe lumea aceasta întru îndreptările lui Dumnezeu. Că păcătosul nu poate să zică: *În veac nu voi uita îndreptările Tale*, călcând poruncile lui Dumnezeu". Şi Teodorit: „Cu cercare învăţându-se Proorocul, zice: «Că îndreptările Tale odrăslesc viaţă, iar pomenirea acestora o voi păzi nestinsă»". Iar Didim zice: „Precum cel ce dintr-o mare boală prin oarecari doftoreşti ajutorări primindu-şi iarăşi sănătatea nu uită doftoriile acelea, aşa şi sfântul acesta, înviat fiind [dăruit cu viaţă] de Dumnezeu prin îndreptările ce le avea de la El, zice că nu le va uita întru tot veacul, pricina dând-o că întru acestea l-a înviat pe el Dumnezeu. Că aşa va face viu pe om, după cum a zis: *Omul ce le va face pe acestea va fi viu într-însele* (Lev. 18: 5) în loc de «printr-însele»". Zice însă şi Atanasie: „«Întru cuvintele Tale voi avea viaţă». Viu dar e singur dreptul, măcar de s-a părut că moare. Iar morţii sunt cei nedrepţi, măcar deşi se par că vieţuiesc. Că cei ce au întărirea vieţii întru sineşi sunt cei ce au dreptatea, iar nedrepţii, neavând-o pe aceasta, se aseamănă cu cele neînsufleţite, care nu se mişcă de sineşi, ci din afară".

94. Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă, că îndreptările Tale am căutat.

Scris este în Lege: *Omul care va face acestea, viu va fi printr-însele* (Lev. 18: 5). „Deci, de vreme ce eu, zice, sunt al Tău, Doamne, pentru aceasta mântuieşte-mă de cei ce-mi vrăjmăşesc viaţa, căci al tău sunt, pentru că caut îndreptările şi poruncile Tale"[93].

95. Pe mine m-au aşteptat păcătoşii ca să mă piardă, mărturiile Tale am cunoscut.

„M-au vrăjmăşit, zice, păcătoşii şi au pândit calea mea, aşteptându-mă ca să mă omoare. Că cei ce vrăjmăşesc şi pândesc aşteaptă şi râvnesc să prindă pe cel ce-l vrăjmăşesc, eu însă, înţeleptit de Tine şi învăţându-mă mărturiile Tale, mă mângâi cu acestea"[94].

---

[93] După Teodorit: „Nu toţi putem a întrebuinţa glasul acesta, căci robul păcatului minte lui Dumnezeu de se numeşte rob al Lui. Că de ce s-a biruit cineva, aceluia îi este rob. De vom scăpa dar de păcat, şi vom alege mai mult dumnezeieştile legi, şi de vom umbla prin înţelegerile, cuvintele şi faptele cele după Dumnezeu, atunci putem zice lui Dumnezeu: *Al Tău sunt eu*. Şi de unde e arătată aceasta? «Că îndreptările Tale le ţin». Iar unul ca acesta se vrăjmăşeşte de către păcătoşi, de care se roagă să se mântuiască". Însă această zicere se poate auzi după osebite chipuri, după Eusebie şi Atanasie; că *al Tău sunt* poate zice şi ca un rob al Stăpânului, şi ca un fiu al Tatălui, şi ca o oaie a păstorului. Aşa înduplecă pe Dumnezeu în toate chipurile, zicând: „Păzeşte la Tine averea Ta". Căci, după Atanasie, se înţelege pe dinafară: „Că robii Tăi suntem, ori fii după har, ori slujitori". Zice însă şi Hrisostom: „De eşti al lui Dumnezeu, fă cele ale lui Dumnezeu, pentru singur El oşteşte-te, caută îndreptările cele de la Dânsul, nimic lumesc să nu cauţi, nimic pământesc, că nimeni nu poate sluji la doi domni, lui Dumnezeu şi lui Mammona, nimeni nu are prieteşug şi cu tiranul şi cu împăratul. Să fim dar numai ai lui Dumnezeu, depărtându-ne de prieteşugul lumii, căci aceasta este vrăjmăşie faţă de Dumnezeu; şi atunci vom putea zice cu îndrăzneală către El: *Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă*; iar El va zice: *Încă Tu grăind, iată, Eu de faţă sunt* (Is. 58: 9)". [Acest verset, ce revine adesea în tâlcuirile Părinţilor la psalmi, pare că se potriveşte de minune cu cel de la Marcu 11: 24.]

[94] Iar Teodorit zice: „Zicerea *m-au aşteptat* Simmah şi Teodoţion o au zis «au nădăjduit». «Păcătoşii adică au nădăjduit să mă dea morţii, eu însă, de mărturiile Tale luând-aminte, viaţa cea de aici o dobândeam»".

96. A toată isprava am văzut marginea*; desfătată e porunca Ta foarte.

„Am cunoscut, zice, sfârşitul tuturor, al sârguinţelor şi al meşteşugurilor, atât pe cel al oamenilor, cât şi pe cel al demonilor. Pentru că porunca Ta, Doamne, este foarte desfătată şi nu strâmtorează mintea, ci o lărgeşte spre cunoştinţă; din aceasta dar, şi eu, lărgit fiind cu mintea, am cunoscut sfârşitul a tot meşteşugul şi mişcarea". Ori se înţelege şi altfel: „Că am văzut sfârşitul fiecărei răsturnări*", că *sfârşit* se zice şi răsturnare, după Didim, care este adică sfârşitul morţii păcătoşilor. Apoi se citeşte aceasta: *desfătată e porunca Ta foarte*. „Porunca Ta, Doamne, zice, lărgeşte pe cel ce se află şi viază cu strâmtorare de necaz", după Eusebie. Celor ce o urmează nu le pricinuieşte deci strâmtorare şi ticăloşie, măcar că celor leneşi li se pare ostenicioasă şi obositoare[95].

---

* πάσης συντελείας εἶδον πέρας πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. Biblia sinodală: *La tot lucrul desăvârşit am văzut sfârşit*. Biblia 1914: *La tot sfârşitul am văzut sfârşit*. Biblia 1688: *A toată săvârşirea am văzut marginea*. Dată fiind bogăţia de înţelesuri, am redat urmând mai degrabă tâlcuirile Părinţilor de mai jos şi textul grecesc, decât unele traduceri. Începând-şi tâlcuirea, Eftimie echivalează πέρας (sfârşit, margine, limită) cu τέλος, termen ce include toate sensurile lui πέρας, dar care merge mai departe decât ele (scop, urmare, consecinţă, împlinire, concluzie), precum cineva sporeşte în virtute: ajungând la un început, acesta nu-l poate începe decât pornind de la o ispravă (συντελείας), sau sfârşit (τέλος), pe care Dumnezeu a făcut-o încă de la facerea lumii şi pe care continuă să o facă pentru noi prin neîncetate începuturi şi sfârşituri ale lucrărilor Sale, care sunt deci ca nişte pricini pentru începutul nostru. După chipul Lui facem şi noi, împreună-lucrând cu El întru sporirea virtuţilor şi împlinirea poruncii Sale, care spre deosebire de Lege, precum zice Sfântul Chiril mai jos, este desfătată, adică încăpătoare de alte şi alte începuturi şi isprăvi ale sporirilor, după cum zice apoi şi Timotei.

* *Lit.*: catastrofe.

95 Iar Simmah a zis: „Am văzut sfârşitul a toată gătirea [κατασκευάς, sau: a toată încercarea şi isprava; Teodorit explică mai jos pe larg sensul cuvântului]", desfătată [*lit.*: largă, încăpătoare] e porunca Ta foarte. „Că toate, zice Teodorit, cele omeneşti, şi bogăţia, şi sărăcia, şi stăpânia, domniile şi voievoziile oşteneşti, tiraniile şi împărăţiile au sfârşit, şi încă sfârşit grabnic, iar porunca Ta este desfătată şi nepieritoare, iar celor ce o păzesc le pricinuieşte viaţa cea nemărginită şi nepieritoare, şi bunătăţile cele ce nu primesc nicio schimbare". Zice însă şi Atanasie: „*Sfârşit* zice adică al vrăjmăşiei celei de la demoni, iar marginea acesteia o am văzut întru nimic împlinită; atunci şi porunca mi s-a făcut desfătată pentru a umbla într-însa. Că deşi cineva poate umbla pe calea cea strâmtă şi necăjicioasă, întru lărgimea poruncilor umblă; că nimeni umblând întru porunca lui Dumnezeu nu se strâmtoreşte, făcându-se mare-de-suflet şi cu minte-mare umblând într-însa. «Deci mie, zice, desfătată mi s-a făcut porunca Ta, pentru isprăvirea ei»; că cel ce umblă pe cea împotriva poruncilor lui Dumnezeu, şi întru răutate întinzându-se, strâmtă şi necăjicioasă socoteşte că este isprăvirea poruncilor lui

97. Cât am iubit Legea Ta, Doamne, toată ziua cugetarea mea este.

„Iubit-am foarte, zice, Legea Ta, Doamne, şi toată ziua o cuget, adică în toate zilele, uneori citind-o, iar alteori făcând-o, alteori încă gândind* la ea"[96].

Dumnezeu, iar cel ce a ajuns a fi desăvârşit întru fapta bună păzeşte fără osteneală apoi porunca lui Dumnezeu, şi pentru aceasta zice că luişi îi este desfătată porunca lui Dumnezeu". Iar după Chiril: „*A toată isprava am văzut marginea*. Va să zică: «A toată fapta mai-nainte de început i-am cercetat sfârşitul, şi am cugetat. De unde vine şi la ce ispravă duce?» Iar *desfătată e porunca Ta* zice defăimând strâmtorarea Legii, că Legea este strâmtă. Noi însă ne desfătăm prin credinţă şi prin dragoste, câţi suntem împrejurul lui Hristos; iar calea buneivoinţe se lărgeşte şi celui mic şi celui mare, fiecare rodind după măsura puterii sale. Că Dumnezeu primeşte toată duhovniceasca bărbăţie: înfrânarea, răbdarea, şi celelalte fapte bune". Zice şi Timotei: „Deşi sfârşitul fiecărei fapte bune este cel făcut cu toată sporirea, cu toate acestea, şi la fiecare sporire este ispravă; deci cel ce prin toată sporirea s-a lăsat la sfârşitul faptei bune poate zice: *A toată isprava am văzut marginea*, adică a celui ce merge către desăvârşita bunătate, a celui care a trecut prin multe începuturi şi sfârşituri. Că circumscrierea sporirii celei dintâi este începutul celei ce se ţine de ea şi sfârşitul aceleia este început al celei următoare. Pentru aceasta s-a zis: *Când omul va isprăvi, atunci începe, iar când va înceta, atunci nu se va nedumeri* (Sirah 18: 7). De cum ar zice David: «Am ajuns la sfârşitul a toată sporirea şi virtutea duhovnicească, însă porunca Ta, Doamne, este desfătată şi sfârşit nu are. Pentru aceasta nici eu n-am putut să ajung la împlinirea ei desăvârşită». Căci atunci când omul caută să se facă desăvârşit în porunci, astfel se vede pe sine rob netrebnic şi că e departe de săvârşirea acelora (cf. şi Luca 17: 10)".

* συλλογιζόμενοσ, pentru *cugetare* însă, David a folosit μελέτη. Legea lui Dumnezeu în general, sau în cele de suprafaţă ale ei, e îndemnătoare spre cugetare întru slava, cunoaşterea şi propovăduirea lui Dumnezeu, iar cele mai adânci ale ei, legate de miezul acesteia, stârneşte, ne atrage spre *gândirea* la ea, adică la cântărirea sau socotirea, cugetarea, discutarea şi aflarea osebitelor ei putinţe sau virtualităţi, care pentru o simplă cugetare nu ies la iveală, ci doar, cum zice mai sus, prin citirea ei, cugetarea la ea şi facerea ei, din care se nasc apoi alte şi alte înţelesuri, păstrate în Sfânta Tradiţie, dar nu ca altceva sau despărţit de Legea lui Dumnezeu, ci ca o extindere şi o împlinire neîncetată a acesteia, după pilda lui Hristos (cf. Matei 5: 17).

[96] Iar Teodorit zice: „Nu oricine însă, plinind dumnezeiasca Lege, o plineşte iubind-o, ci unii, de frică şi de temerea de muncă, iar alţii, pentru a lua slavă de la oameni. Iar iubitorii cei adevăraţi ai virtuţii, cu aşezarea cea sufletească pentru iubirea de cele bune se silesc a plini dumnezeieştile porunci". Zice şi Teodor: „Ca dovadă de iubire a Legii dumnezeieşti a făgăduit că se dă pe sine spre citirea ei în toate zilele; căci aceasta este dovadă de iubire cu scumpătate şi cu neîndoire este, adică ca în toate zilele a se zăbovi şi a şedea lângă acela pe care cineva îl iubeşte. Drept aceea, cei ce citesc în treacăt cele legiuite, nu din iubirea legii le citesc, ci din dorinţa de a se arăta oamenilor". Şi Origen zice: „Legea se citeşte nu numai în ziceri şi în glasuri, ci şi în fapte; căci atunci când cineva citeşte

98. Mai mult decât pe vrăjmașii mei m-ai înțeleptit cu porunca Ta, că în veac a mea este.

Vrăjmașii celor ce păzesc Legea lui Dumnezeu sunt cei ce nu le păzesc. „Mai mult, dar, zice, și mai adânc decât pe aceia, Doamne, pe mine m-ai învățat porunca Ta, pentru aceasta îmi este iubită; din care pricină aceia mă nedreptățesc, fiindcă m-ai învățat în chip mai înțelept decât pe aceia”[97].

99. Mai mult decât toți cei ce mă învață am înțeles, că la mărturiile Tale cugetarea mea este.

„Eu, zice, și decât înșiși învățătorii mei m-am făcut mai priceput, pentru că Legea Ta o am necurmată cugetare, care știe a lumina și a înțelepți pe om”[98].

100. Mai mult decât bătrânii am priceput, că poruncile Tale am căutat.

înțelegând cele ce se zic și făcându-le, nelăsând de-o parte vreo lucrare, ci în toate făcând ceea ce voiește Legea, acesta, și zicând cele ce le citește și făcându-le, se zice că cugetă Legea lui Dumnezeu, de unde se și zice: *Toată ziua cugetarea mea este*. Deci începătorul, ba și cel sporit cugetă Legea ziua și noaptea. Iar cel desăvârșit nu poate fi în noapte, precum zice Pavel: *Noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat, și ca ziua cu bună cuviință să umblăm* (Rom. 13: 12-13)”. Iar Didim zice: „*Toată ziua* o putem gândi în loc de toată vremea vieții noastre”.

[97] Zice însă Teodorit: „Mărturisind Proorocul că iubește cu înfocare dumnezeiasca Lege, afierosește totul dumnezeiescului dar. «Că de la Tine, zice, am primit înțelepciunea și cunoștința, am îndrăgit Legea Ta, că mai multă știință mi-ai dat decât vrăjmașilor mei”. Iar Origen: „*Vrăjmași* zice pe Iudei, că din porunca lui Dumnezeu mai mult decât aceștia s-a înțelepțit creștinul, duhovnicește înțelegând Legea și păzind-o”.

[98] Zice însă Origen: „Dumnezeieștile Scripturi ale Iudeilor au fost primele cărora li s-au încredințat cuvintele lui Dumnezeu; despre ei se zice că au fost învățători, fiindcă ei au luat Legea și proorocii. Însă noi, din neamuri, zicem [cu o singură gură]: «Mai mult decât cei ce mă învață am priceput. Din care pricină? Pentru aceea că mărturiile Tale cugetarea mea sunt, aflu mărturii noi, afară de cele de multe ori zise; că cugetarea mea sunt mărturiile lui Iisus Hristos; căci am primit mărturiile acestea și, pentru aceasta, eu mai mult decât cei ce mă învață am priceput»”. Și Eusebie zice: „Iar de zice oareunde Mântuitorul: *Nu este ucenicul mai presus decât învățătorul său* (Matei 10: 24), putem zice că acestea s-au zis de Mântuitorul îndemnând totodată și oprind: *Să nu chemați învățători pe pământ, că Unul este învățătorul vostru, Cel ce este în cer* (Matei 23: 8). Către Acel învățător dar nu este ucenicul mai bun. Iar învățătorii ce aici se arată mulți la număr se află ca niște străini, decât care ucenicul se face de multe ori mai bun, pentru mai multa și necurmata iscusință cea întru dumnezeieștile cuvinte”.

„Mai priceput, zice, şi mai înţelept decât cei mai vechi cu anii şi cu vârsta decât mine m-am făcut". Cu cuvintele acestea însă David arată pe Saul, care era mai vechi decât el, după Teodorit. Unul ca acesta a fost şi Daniil, care a priceput şi a desluşit judecata Suzanei mai mult decât Iudeii cei mai bătrâni decât dânsul. „Iar pricina unei astfel de priceperi, zice, s-a făcut mie căutarea dumnezeieştilor Tale porunci, Doamne, adică cercetarea lor cea cu de-amănuntul şi păzirea lor". Aceste cuvinte se pot zice şi dinspre faţa noului popor al Creştinilor, căci vrăjmaşii acestora sunt Iudeii, care totdeauna vrăjmăşesc pe Creştini. Dar iarăşi şi ca învăţători ai Creştinilor au stătut, fiindcă apostolii cei dintâi dintr-înşii au fost, care au învăţat pe Creştinii cei din neamuri care au crezut despre Legea lui Dumnezeu, şi au dat acestora Cărţile legilor şi ale proorocilor. Care Evrei sunt şi mai bătrâni decât Creştinii, precum scrie: *Israel este fiul Meu, cel întâi născut* (Ieş. 4: 22): „Mai mult dar decât Evreii, ne-am înţelepţit noi, Creştinii, din Legea lui Dumnezeu, că mai înţelepţeşte decât dânşii înţelegem noima cea ascunsă a Legii; pentru aceasta, după urmare, iubim şi mai mult dumnezeiască Legea aceasta; şi, mai mult decât oricare altele, mai vârtos pentru că prooroceşte despre Mântuitorul Hristos[99].

101. De la toată calea cea rea am oprit picioarele mele, ca să păzesc cuvintele Tale.

„Am oprit, zice, picioarele mele de a umbla în vreo cale rea. Aceasta însă o am făcut ca să nu calc poruncile* Tale, Doamne, care poruncesc să nu

---

[99] Iar Teodorit zice: „Lucru osebit împăraţilor este a învăţa, iar a se învăţa este al slugilor. Deci a împărăţit Saul, şi cu vremea era mai bătrân, cu toate acestea, nici stăpânia împărăţiei, nici vremea vârstei nu l-a făcut pe el a fi întreg-înţelept, ci se silea să-l omoare pe făcătorul său de bine. Iar Marele David, încă fiind rânduit împreună cu supuşii, tânăr fiind cu vârsta, a iubit filosofia şi n-a suferit a face nedreptate cuiva, nici a-i munci pe cei ce-l nedreptăţeau". Zice şi Origen: „Pe cei ce mai sus i-a zis *învăţători*, pe aceştia acum îi zice şi *bătrâni*". Iar cel numit zice: „Isav era mai mare decât Iacov, blagoslovenia era a lui Isav, dar eu, Creştinul, ca un alt Iacov, ascultând sfaturile Rebecăi, ale duhovniceştii mele maici, Biserica, ori ale Ierusalimului celui de sus, care este maica noastră, mă îmbrac cu podoaba ce bună a lui Isav, adică a poporului celui vechi al Israelitenilor (fiindcă acela, părăsind petrecerile blânde, a ieşit la fiară [Fac. 25: 28]), iar podoaba lui cea bună era Legea şi proorocii. Şi aşa îmbrăcându-mă, mă apropii la duhovnicescul meu Părinte Hristos şi-l aduc hrană blândă, iezi tineri şi buni (cf. şi Fac. 27: 9); căci Părintele meu Se hrăneşte cu cele blânde, şi nu cu fiare sălbatice; şi aşa iau blagosloveniile poporului celui întâi-născut, şi astfel mă fac mai priceput decât cel bătrân".

* Ca şi la v. 88 (vezi şi nota) şi în altele, Eftimie echivalează *cuvintele* lui Dumnezeu cu *poruncile* Lui. Prin urmare, cuvintele lui Dumnezeu nu sunt „ceva" de aflat, ci ceva de făcut şi împlinit - porunci.

umble cineva în calea răutății"[100].

102. De la judecățile Tale nu m-am abătut, că Tu ai pus mie lege.

„Câtuşi de puțin, zice, nu m-am abătut de la poruncile Tale, pentru că nu om, ci Tu Însuți, Dumnezeule, ai legiut poruncile Tale acestea, pentru aceasta, de Tine temându-mă, nu m-am abătut de la ele".

103. Cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea, gurii mele.

„Dulci foarte, zice, sunt cuvintele gurii Tale, Doamne, atât gâtlejului şi gurii mele celei simțitoare, cât şi celei gândite a sufletului meu; pentru că cu gâtlejul meu şi cu gura mea cele simțitoare se grăiesc dumnezeieştile Tale cuvinte, iar cu [simțirile] cele gândite ale sufletului meu, acestea se înțeleg"*. Arată deci David întru acestea dulceața ce o are în cuvintele lui Dumnezeu, care se pricinuieşte celor ce au sănătoase şi zdravene simțirile sufletului lor; căci celor cu

[100] „Nu este cu putință, după Teodorit, a călători pe două căi în aceeaşi vreme, adică pe cea a desfrânării şi pe cea a întregii-înțelepciuni, prin dreptate şi prin nedreptate, ci trebuie a fugi de cele potrivnice, şi pe cea dreaptă a călători, că numai aşa e cu putință să ne facem păzitori ai dumnezeieştilor legi; că aceasta este păzirea dumnezeieştii Legi, a o plini cu faptele". Şi Origen zice: „Pe căi rele călătorim, slujind poftelor şi îndulcirilor; glasul acesta proorocesc este al celor desăvârşiți: căci până când încă păcătuim nu putem a-l zice pe acesta; că numai dintru oprirea picioarelor noastre dinspre toată calea cea rea vom putea păzi cuvintele lui Dumnezeu. Care cuvinte? Cele din Lege, înțelegându-le duhovniceşte şi cunoscând pe Iisus Hristos, Cel ce se propovăduieşte printr-însele. Zicerea *am oprit picioarele mele* arată slobozenia voii de sine: că precum de la Dânsul este mişcarea picioarelor spre a umbla, ori şi a le opri, aşa a zis şi aceasta". Zice însă şi Didim: „*Căi rele* sunt cele către răutate. Cale rea este desfrânarea şi beția, fiindcă amândouă povățuiesc ca de mână spre curvie; cale rea este şi mânia, fiindcă uneori scoate pe om spre ucidere, iar alteori către hulă şi către cele asemenea acestora".

* Deci cuvintele dumnezeieşti se înțeleg nu cu simțirile cele trupeşti (sau mai puțin cu ele, ori doar în chip strict rațional, „intelectualist", cum se mai zice), ci cu cele sufleteşti, primele fiind oarecum nişte mijloace. Despre felurile simțirilor am scris în nota de la cap. XVI din *Precuvântare*, în Vol. 1. Folosind sinecdoca, Eftimie dă aici ca exemplu stomacul stricat (după o zicere proverbială). Prin urmare, cei ce nu înțeleg şi nici nu pot grăi cuvinte dumnezeieşti, ajungând chiar la nesuferirea lor, nici pe cele dulci ale lumii nu le mai suferă (folosindu-le cel mult cu silă, sau dintr-o nevoie trupească, sau într-un scop material).

stomacul stricat, şi mierea cea dulce îi se pare amară, după parimia [zicerea, proverbul] de obşte[101].

104. Din poruncile Tale am cunoscut, pentru aceasta am urât toată calea nedreptăţii.

„Eu, zice, m-am înţelepţit din poruncile Tale şi m-am făcut mai priceput, de aceea, din această pricepere mi-am întors faţa şi am urât toată calea răutăţii" [102].

105. Făclie* picioarele mele este Legea Ta şi lumină cărărilor mele.

„Legea Ta, Doamne, zice, mă povăţuieşte la cele bune ca o lumină şi ca o făclie, care în noaptea vieţii acesteia şi în întunericul patimilor îmi arată calea faptei bune, şi nu mă lasă să mă poticnesc în păcat". Iar *picioare* şi *cărări* numeşte

---

[101] „«Nu aşa îmi îndulceşte, zice Teodorit, dulceaţa mierii simţirea gurii, precum o face cugetarea dumnezeieştilor Tale cuvinte». Însă *gâtlejul* l-a pus ca pe un organ al glasului, iar prin glas, cugetarea. Acestea întrebuinţându-le sufletul, culege folosul cel din dumnezeieştile cuvinte". Iar altul zice: „Harul celor scrise are în chip firesc buna-primire şi tuturor inimilor este drag şi iubit, ale acelora adică ce cinstesc mai mult adevărul încredinţării; precum şi psalmistul, preaminunat arătând dulceaţa cea din adevăr, zice: *Cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale*. Căci cuvântul înţelept şi folositor este ca mierea sufletelor, fiind putincios a pierde şi amărăciunea cea din răutate". Zice însă şi Marele Atanasie: „Deci *dulci* sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru bucuria cea cuvântărească de ele; dar mai dulci decât mierea, covârşind toate cele ce oamenilor li se par dulci". Şi Apollinarie zice: „În ce chip simţirea cea sănătoasă primeşte dulceaţa mierii, iar cel bolnav şi înfocat [febril] mai mult se amărăşte de dânsa, în acelaşi fel, de-ţi este sănătoasă simţirea gustului, se îndulceşte de cuvântul lui Dumnezeu, iar de boleşte, nu-l primeşte, căci nu se îndulceşte. Pentru aceasta s-a zis: *La urechile nebunilor să nu zici nimic, ca nu cumva să ia în râs înţeleptele tale cuvinte* (Pilde 23: 9)". Şi Didim: „*Miere* numeşte învăţătura cea dinafară, pentru dulceaţa şi frumuseţea zicerii, încă şi pentru linguşire, care năvăleşte şi îndeamnă la îndulciri; mult mai dulci decât aceasta sunt cuvintele lui Dumnezeu gurii şi gâtlejului dreptului pentru înghiţire, adică pentru lucrare. Că lucrătorul celor legiuite se mulţumeşte cu cele ce mântuiesc şi nu se îndulceşte de cele ce-l desfată".

[102] Altul însă zice: „Mi-am întors faţa, zice, dinspre toată răutatea, prin alăturarea către cele mai bune, văzând-o pe ea urâtă şi pierzătoare şi vrednică de toată urăciunea". Şi Teodorit zice: „Înţelegând cele ce-i plac, m-am întors dinspre toate felurile răutăţii".

* λύχνον = *lit.*: însemnează un vas oarecare pus pe un postament pentru a lumina în oarecare fel. Termenul însă a fost folosit de multe ori ca metaforă pentru lumină în general, sau pentru o sursă de lumină, alta decât cea materială (II Împ. 21: 17; Luca 11: 34, 12: 35 etc.). Drept care şi folosirea lui de Părinţi mai jos e destul de nuanţată. Biblia 1688 redă poate cel mai sugestiv prin *luminător*.

calea care duce la Dumnezeu pe cei ce umblă într-însa. Se înțelege însă și altfel: „Că Legea cea dată prin Moise, trupește și după slovă înțelegându-se, se face făclie celor ce umblă în virtutea practică, iar înțelegându-se duhovnicește, se face lumină celor ce se suie la vedere și la cunoștință"* [103].

---

* Cei din Legea Veche, care înțelegeau după slovă și trupește, ca unii ce erau trupești și înțelegeau numai slovele și înțelesurile lor mai groase, urmau virtutea practică, vederea și adevărata cunoștința a lui Dumnezeu fiindu-le celor mai mulți străină, după iconomia lui Dumnezeu, pentru omul cel vândut păcatului (Rom. 7: 14), Care ceea ce era mai bun (cf. Evr. 8: 6; 11: 40) rânduise la plinirea vremii (cf. Gal. 4: 4), adică un Testament sau o Lege mai bună (cf. Evr. 7: 22). Dar ce este plinirea vremii? Este vremea când deznădejdea de izbăvirile cele din lumea aceasta și-a ajuns la capăt, iar nebunia idolatriei a ajuns în starea cea mai jalnică, întregul pământ făcându-se vrednic de mila lui Dumnezeu, milă mișcată și de rugăciunile drepților din Legea Veche.

[103] A zis însă și Chiril: „Trebuie dar a ne desfăta în dumnezeieștile cuvinte cu necurmare, care ca o făclie oarecare se fac pe cărțile cele sfințite". Și Marele Atanasie zice: „Întru lumina dumnezeieștilor legi umblând, face umblare dreaptă și neîmpiedicată, ca în noapte și în întuneric, în locul cel de pe pământ. Că Pavel arătat a zis: *Împotriva stăpânitorilor de lume ai întunericului veacului acestuia* (Ef. 6: 12), că prin *întuneric* a arătat văzduhul cel de deasupra pământului". Frumoasă însă este și asemănarea ce o aduce la aceasta Marele Vasile, zicând: „Precum corăbierii iau povățuirea corăbiei noaptea de la Nord, ori de la alt luceafăr ce pururea se arată, și cu acestea totdeauna își săvârșesc îndreptarea, așa și cel ce se îndreptează cu poruncile Domnului ca cu oarecari luceferi luminoși nu dă somn ochilor săi, ca necurmată să aibă povățuirea cea din porunci. Că de vreme ce fapta bună nu e tuturor lesne de isprăvit, nici chipul dreptății tuturor lesnicios, cine oare ne-ar putea arăta pe noi înțelepți, și binele ni l-ar face arătat, ca, cunoscându-l, să-l săvârșim? Cine, dacă nu arătat că Hristos și legiuirile Lui, adică lumina evangheliceștilor propovăduiri?" „Însă se cuvine a ști că Legea s-a numit *făclie*, și că aceasta de abia dacă a luminat un neam. Iar Mântuitorul, Soarele Dreptății, toată lumea a luminat". Iar după Didim: „*Făclie* este cuvântul lui Dumnezeu pe care l-a primit cineva, prin care a crezut în Dumnezeu. Acesta dar să fie arzând, și ca niciodată să nu se stingă, *că lumina drepților e pururea, iar lumina necredincioșilor se stinge* (Pilde 13: 9). Făclia cădea și cuprindea cortul mărturiei, luminându-l, ca cei ce slujeau lui Dumnezeu, văzând făclia, să isprăvească slujbele, luminându-se de ea. Tot așa și în biserică se aprinde și candela (făclia)". Și Teodor zice: „De are cineva cuvântul lui Dumnezeu, și-l întrebuințează în toate lucrările - precum am zice despre cineva care, la fiecare pas ridicându-și piciorul ca să umble, nu se poate împiedica, căci are făclia și o întrebuințează -, de a primit și făclia și tinde să creadă în ea, dar însă nu o întrebuințează în toate lucrările, și nu veghează cu cuvântul în tot pasul său, unde-și va pune piciorul sufletului său? Iar acesta îndoit păcătuiește: că are cuvântul și nu-l întrebuințează pretutindenea. Căci venind Cuvântul din ceruri, fiecare din cei credincioși, nefiind [încă] învățat de Acela, aprind întru sineși făclia și lumina, și așa între oameni s-au făcut multe făclii. La toate dar, ori în faptă, ori în gândire, să întrebuințăm făclie înaintea noastră, că *nimeni*, zice, *aprinzând făclie, nu o acoperă* (Matei 5: 15)". Zice și Timotei: „Făcliile s-au luat spre întrebuințare mai mult

106. Juratu-m-am şi am pus ca să păzesc judecăţile dreptăţii Tale.

„Fiindcă am cunoscut prin cercare folosul pe care-l au poruncile Tale, Doamne, pentru aceasta am jurat, adică m-am făgăduit - şi făgăduinţa aceasta o am făcut nemişcată - să păzesc poruncile Tale". Iar punere numeşte întărirea jurământului de mai sus, adică a făgăduinţei[104].

107. Smeritu-m-am până în sfârşit, Doamne, viază-mă după cuvântul Tău.

„Foarte m-am smerit, zice, Doamne, ori din silnica mea ticăloşie, ori din voita mea rea-pătimire. Drept aceea, fiindcă m-am ticăloşit atâta, viază-mă după făgăduinţa ce ai dat, Doamne, că Tu ajuţi pe cei ce rău-pătimesc". Ori şi după cuvântul scris în cea leviticească [Levitic]: *Omul care va face cele poruncite va fi viu întru-însele* (Lev. 18: 5)[105].

108. Cele de bună voie ale gurii mele binevoieşte-le, Doamne, şi judecăţile Tale mă învaţă.

„O, Doamne, zice, primeşte şi adu la bună-ispravă făgăduinţele ce le-am făcut nu de silă, ci din alegerea mea cea de bunăvoie şi de bună-cunoştinţa mea.

---

noaptea, fiindcă petrecerea cea de acum se aseamănă cu noaptea, pentru tulburarea şi întunericul păcatului. De aceea s-a dat de la Dumnezeu Legea drept făclie, nelăsându-ne a ne împiedica pe noi, cei ce călătorim către Dânsul, Care şi Lumină Se face paşilor noştri, adică umblărilor şi faptelor noastre".

[104] Zice şi Marele Vasile: „Scriptura numeşte pretutindeni *jurământ* nestrămutata adeverire despre fiecare lucru, precum a numit aici jurământ adevărata şi nestrămutata judecată a sufletului, fiindcă cu jurământ se adeverează cele mai multe din lucrări. «Am pus, zice, nu de a călca, ci de a păzi poruncile Tale». Trebnică însă este zicerea aceasta celor ce s-au jurat a face ceva rău, şi celor cărora li se pare doar că au jurat bine că ar face ceva". Zice însă Origen: „Zicerea *am pus* însemnează aici că a hotărât cu adevărat, iar prin aceea că *s-a jurat* însemnează că aceasta nestrămutată o a pus şi lucrul a-l păzi fără călcare. Că zice dreptul: «Judecăţile lui Dumnezeu le pun sufletului meu, iar când le voi pune pe acestea, voi fi zicând: *Gândurile drepţilor sunt judecăţi* (Pilde 12: 5)»".

[105] Iar Apollinarie zice: „«Deşi aveam prilej a mă înălţa, zice, ca un împărat şi înţelept şi prooroc, cu toate acestea, m-am smerit foarte», *că Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har* (Pilde 3: 34)". Zice şi Teodor: „*Smerenie-foarte* este mărturisirea păcatelor după cuviinţă, chiar şi fără trebuinţa mustrărilor, ci a se pârî cineva pe sineşi, care este covârşire de smerenie. Pe aceştia făgăduieşte Cuvântul lui Dumnezeu să-i facă vii, că întrebuinţează bunătate şi iubire de oameni către noi, după mărturisire; că *mărturisiţi-vă*, zice, *Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui*".

Acestea însă erau ca să se păzească poruncile Tale. Pentru aceasta învață-mă judecățile și hotărârile Tale, care sunt cu anevoie de înțeles, *că judecățile Domnului sunt*, zice, *adânc mare* (Ps. 35: 6). Ori învață-mă mai adânc poruncile Tale"[106].

109. Sufletul meu în mâinile Tale este pururea și legea Ta n-am uitat.

„Ție, Doamne, zice, îmi încredințez și-mi dau de-a pururea sufletul meu, și pe Tine Te fac păzitor și apărător și ocârmuitor al sufletului, pentru că pentru aceasta am păzit Legea Ta, ca să nu cad din mâinile Tale"[107].

110. Pus-au păcătoșii cursă mie și de la poruncile Tale n-am rătăcit.

„Ticăloșii demoni și oamenii cei fără de lege, zice, mi-au pus cursă, silindu-se a mă prinde, eu însă nu m-am rătăcit, nici nu m-am abătut de la poruncile Tale, temându-mă ca nu cumva, depărtându-mă de ele, să cad în cursa vrăjmașilor celor de mai sus. Pentru că cel ce umblă în Legea și în poruncile lui Dumnezeu, acela nu cade în cursă"[108].

---

[106] Altul însă zice: „Fiindcă dintre păcate, unele se întâmplă de voie, iar altele fără voie, se întâmplă însă de multe ori a greși și cu gura, nu de voie, ci după oarecare părere [prejudecată, pripeală], sau din neștiință. Însă David roagă pe Dumnezeu ca singure pe cele de voie să le primească, iar una din aceasta era că s-a jurat să păzească judecățile". Iar după Teodorit, Eusebie și Origen, isprăvile faptei bune, pe cele mai multe, adică dumnezeieștile legi, le spun, iar altele sunt adăugate de socotințele omului, precum și jertfele, unele erau din socoteala și voia omului, care jertfe s-au numit *daruri*. Așa și acum, dreptatea și întreaga-înțelepciune se învață de legile evangheliceşti; iar fecioria, neagoniseala și viața singuratică și petrecerea în pustietăți sunt lucruri ale voirii slobode [γνώμησ], care trec peste lege; pe cele ca acestea dar le-a numit *de bună voie* și slobode de toată sila, pentru care și se roagă să se facă vrednice de primire la Dumnezeu". Zice însă și Chiril: „Fără vreo stăpânire este fapta bună, de voie slobodă de toată sila. Una ca aceasta avea David, care se ruga lui Dumnezeu să-i fie singure plăcute cele ce de voie se făceau de dânsul".

[107] Zice însă Teodor: „Mai mare dovadă a osârdiei este ca cineva prin primejdie să nu socotească să se depărteze de Lege și, întru vrăjmășiri fiind, să nu se tragă de la dreptate din pricina urgiei și întărâtării de la vrăjmășitori". Și cel nenumit zice: „De vom afierosi sufletul nostru în mâinile lui Dumnezeu, încât de acolo el să primească și hrana, și viața, și cinstea, și slava, să nu suferim nici cea mai mică uitare a Legii lui Dumnezeu; și de-L vom pomeni pe El de-a pururea, niciuna din cele lumești nu ne va sili să ne lenevim dinspre cele dumnezeiești".

[108] Zice însă Origen: „Multe și osebite curse împletesc păcătoșii drepților: precum lui Iosif egipteanca și frații, lui Daniil cei ce au luat stăpânire de la Darie. Dar drepții nu s-au

111. Moştenit-am mărturiile Tale în veac, că bucurie inimii mele sunt.

„Moştenire veşnică, zice, am socotit, Doamne, poruncile Tale, şi câştig, pe care nimeni nu le poate lua de la mine". Însă cuvântul acesta îl arată din prea multa sa iubire ce o are întru poruncile Domnului[109].

112. Plecat-am inima mea ca să fac îndreptările Tale în veac, spre răsplătire.

„Eu, zice, am întors inima mea spre a face totdeauna poruncile Tale, Doamne, pentru răsplătirea cea mare ce se va face celor ce le lucrează pe ele"[110].

113. Pe călcătorii de lege am urât şi Legea Ta am iubit.

114. Ajutorul meu şi sprijinitorul meu eşti Tu; întru cuvintele Tale am nădăjduit.

---

rătăcit de la poruncile lui Dumnezeu, şi pentru aceasta s-au făcut mai presus de cursele lor". Şi Teodor: „Precum vânătorii necuvântătoarelor dobitoace pun capcane ca să le prindă, aşa şi Diavolul şi îngerii lui toate le-au umplut de curse, şi toată viaţa este plină de curse. «Aceia cu adevărat, zice, mi-au pus curse pretutindenea, eu însă mă ţineam foarte de poruncile Tale şi nu m-am rătăcit de la ele»". Iar cel nenumit zice: „Când cu bucurie mărturisind şi încredinţând adevărul şi neruşinându-se de numele lui Hristos înaintea oamenilor, şi până la moarte nevoindu-se pentru a mărturisi adevărul, atunci poate cineva zice acestea".

[109] Zice însă Origen: „Cei câţi se bucură de poruncile lui Dumnezeu şi îmbrăţişează dreapta-lucrare, aceştia moştenesc mărturiile Lui pentru totdeauna, agonisindu-le pe acestea ca soartă şi parte în locul tuturor celor ce sunt pe lume, şi pentru că se veselesc chiar şi pătimind pentru dânsele". Şi Apollinarie zice: „Bucuria inimii apostolilor erau mărturiile lui Dumnezeu, când au ieşit ei de la faţa adunării bucurându-se că s-au învrednicit a se necinsti pentru numele lui Iisus".

[110] Zice însă Teodorit: „Bine a zis însă că *a plecat*, ca să arate voia cea de sineşi, căci sfatul sufletului se aseamănă cumpenei, iar mintea ţine cumpăna, [minte] căreia i s-a dat să stăpânească; şi, de se va întâmpla să se îngreuieze cu gânduri bine-credincioase, cumpăna se va pleca către cele bune; şi aceasta mărturiseşte Proorocul că o făcea: «Că Domn fiind mie, celui ce voiesc a pleca inima către ce voiesc, o am întors pe ea la poruncile Tale, punându-mi ca scop răsplătirea cea de la Tine»". Zice însă şi cel nenumit: „Iar răsplătirea este Împărăţia lui Dumnezeu şi bunătăţile, pe care ochi nu le-a văzut, şi urechi nu le-a auzit şi la inimă de om nu s-au suit, pe care Dumnezeu le-a gătit celor ce-L iubesc".

„Doamne, zice, pe cei fără de lege am urât şi Legea Ta am iubit şi am nădăjduit în ea, care îndreptează pe cei ce o săvârşesc şi făgăduieşte lor că vor lua multe bunătăţi în ceruri"[111].

115. Depărtaţi-vă de la mine cei ce vicleniţi, şi voi cerceta poruncile Dumnezeului meu.

„Abateţi-vă de la mine, zice, voi, oamenii cei vicleni, şi demonii şi necuviincioasele cugetări, pentru ca să pot cu linişte a cerceta poruncile Dumnezeului meu. Fiindcă supărarea voastră mă opreşte de la mântuitoarea şi întru adânc cercetare a acestora"[112].

116. Apără-mă după cuvântul Tău şi mă viază, şi nu mă ruşina pe mine de la aşteptarea mea.

„Ajută-mi mie, Doamne, zice, după făgăduinţa Ta, pentru că ai făgăduit în Legea Ta să ajuţi celor ce o păzesc. Ori şi simplu, viază-mă după făgăduinţa Ta prin cercetarea Ta, şi nu mă lăsa să mă ruşinez, pe care [ruşine] negreşit o voi pătimi dacă mă voi nenoroci de nădejdea pe care o am întru Tine ca să mă ajuţi"[113].

---

[111] Iar Teodorit zice: „David numeşte *călcători de lege* pe înţelepţii veacului acestuia, ori pe începătorii eresurilor, ori cugetele viclene ce îndeamnă la fărădelegi. Cu toate acestea, fiindcă sufletul are puteri prin care iubeşte şi prin care urăşte, lucrul de făcut este acela de a le întrebuinţa pe acestea după raţiune; se cucerniceşte însă Proorocul şi puterea iubirii o pune la Legea lui Dumnezeu, iar puterea urii la potrivnicii Legii. Pentru aceasta zice către Dumnezeu: «Că aceasta o am isprăvit nu fără de ajutorul Tău, ci dobândind înduplecarea Ta»". Iar Hrisostom zice: „Astfel sunt cele cu care se laudă sfinţii, precum zice şi într-alt psalm: *Au nu i-am urât, Doamne, pe cei ce Te urăsc pe Tine* (Ps. 138: 21), şi asupra vrăjmaşilor Tăi mă topeam? Că, precum cel ce iubeşte lumina urăşte întunericul, tot aşa cel ce iubeşte Legea lui Dumnezeu, cugetele şi faptele cele nelegiuite le urăşte".

[112] Pentru aceasta a zis şi cel nenumit: „Cugetele cele rele, zice, de care este plin omul cel ascuns al inimii noastre – că din inimă ies gândurile cele rele: uciderile, curviile şi celelalte care spurcă pe om –, acestor cugete le zice dar: *Depărtaţi-vă de la mine*".

[113] Zice însă şi Teodor: „Zicând *depărtaţi-vă de la mine cei ce vicleniţi* (adică *cei ce faceţi răutate*), cheamă după urmare pe Dumnezeu la aceasta, ca cu puterea Lui să se izgonească din sufletul lui cugetele cele făcătoare de răutate şi, dobândind linişte, să se norocească de viaţa cea după Dumnezeu şi de mântuire, şi să nu cadă din aşteptarea Sa". Iar după Didim: „Aşteptarea sfinţilor este viaţa cea veşnică şi Împărăţia Cerurilor. Prin urmare, atunci când cineva se face nevrednic, neurmând cuvântul Celui pe Care L-a socotit să-L creadă, se ruşinează dinspre aşteptarea sa".

117. Ajută-mi, şi mă voi mântui, şi voi cugeta întru îndreptările Tale pururea.

„Doamne, zice, Însuţi de vei ajuta mie, mă voi mântui de vrăjmăşirea văzuţilor şi nevăzuţilor mei vrăjmaşi şi, după urmare, voi cugeta totdeauna întru îndreptările Tale”[114].

118. Defăimat-ai pe toţi cei ce se depărtează de îndreptările Tale, că nedrept este gândul lor.

„Doamne, zice, întorsu-Ţi-ai faţa de la toţi cei ce se depărtează de la poruncile Tale ca dinspre nişte netrebnici, pentru că ei, gândind să facă fărădelege, nu păzesc Legea Ta”[115].

119. Călcători de lege am socotit pe toţi păcătoşii pământului, pentru aceasta am iubit mărturiile Tale.

„Eu, zice, am socotit că toţi păcătoşii pământului sunt călcători ai poruncilor Tale. Pentru aceasta, ca să nu mă fac şi eu călcător, am iubit Legea Ta, Doamne”. Iar *păcătoşi ai pământului* îi zice pentru că sunt din [ἀπὸ] pământ, ori pentru că, pe pământ fiind, păcătuiesc[116].

---

[114] Zice însă Teodorit: „«Dobândind mântuire, nu mă voi face nelucrător al îndreptărilor Tale, ci totdeauna voi face cugetare la ele». Iar *cugetare* zice nu numai pe cea în cuvinte, ci şi pe cea în lucruri”. Şi Apollinarie: „Mai sus a zis *ajutorul meu şi sprijinitorul meu eşti Tu*, iar aici *ajută-mi*. «Nu mi-e destul, zice, ajutorul cu care m-am ajutat, ci încă neîncetat am trebuinţă de ajutor. Neîncetat ajută-mi!». Iar zicerea *şi mă voi mântui* este că, până când suntem aici, aceasta [mântuirea] nu se va face desăvârşit, iar când vom scăpa de viaţa aceasta, atunci va fi cu putinţă să ne mântuim, când vom vieţui împreună cu Sfinţii Îngeri”. Iar cel nenumit zice: „*Pururea*, adică nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor, că acolo vom cugeta îndreptările faţă către faţă; nu însă după umbră, ci după adevăr”.

[115] Iar Didim zice: „*A se depărta* nu este întocmai cu *a păcătui*; că cel ce s-a depărtat, desăvârşit s-a depărtat de a sluji pe Dumnezeu, şi celor ca aceştia li s-a zis: *Vai vouă, fiilor depărtaţi!* (Is. 30: 7), şi iarăşi: *Vai lor, că au fugit de la Mine!* (Os. 7: 13). Pe unii ca aceştia dar pedepsindu-i, nemaicertându-i ca pe fiii cei iubiţi de El, îi defaimă, zicând către fiecare: *Te va pedepsi depărtarea ta şi te va mustra răutatea ta* (Ier. 2: 19)”. „Dar eu, zice Teodorit, voi avea multă osârdie în poruncile Tale, ştiind cum s-au batjocorit, cum s-au ocărât şi cum s-au lepădat călcătorii acestora”. „Că, după Atanasie, acesta e sfârşitul celor ce strică Legea lui Dumnezeu - că vor fi defăimaţi. Şi care e pricina? Că nedrept este gândul lor, căci se sfătuiesc să calce dumnezeiasca Lege”.

[116] Zice Teodorit: „În loc de *călcători de lege am socotit*, Teodoţion a zis [a adăugat] «întru nimic», Achila a zis «tescovine [borhot]», iar Simmah a zis «rugină». Proorocul a arătat însă că el, ca şi Dumnezeu, defăimând pe călcătorii de Lege ca pe o rugină

120. Pătrunde cu frica Ta cărnurile mele, că de judecățile Tale m-am temut.

„Din citirea pe care o fac, zice, în judecățile și hotărârile Tale, Doamne, m-am temut cu sufletul, însă am și trupul sfiindu-se cu o astfel de temere mântuitoare. Pentru aceasta, Însuți pironește-l și omoară-l cu frica Ta. Pentru ca să nu se mai abată la porniri și fapte necuviincioase”[117].

121. Făcut-am judecată și dreptate, nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate.

„Eu, Doamne, zice, am făcut judecată dreaptă, pentru aceasta, ca pe unul ce drept am judecat, să nu mă dai celor ce-mi vrăjmășesc cu nedreptate, nici cei fără de lege să mă stăpânească ca pe un legiuit”.

---

lepădată, sau ca pe niște tescovine netrebnice, toată osârdia o a adus întru împlinirea dumnezeieștilor cuvinte, fiindcă știa paguba călcării de Lege”. Iar Origen zice: „*Călcători de Lege* se zic nu numai cei ce s-au lepădat după credință, ci și cei ce au păcătuit cumva oarecând. Iar *păcătoși ai pământului* sunt oamenii cei ce păcătuiesc pe pământ; căci păcătoșii Cerului sunt alții, cei către care este lupta noastră, împotriva duhurilor răutății dintru cele cerești; că mai întâi acolo păcătuind, apoi au făcut aceasta pe pământ”. Zice și cel nenumit: „Tot păcătosul se va rândui între călcătorii de Lege, fie că va călca puțin din Lege, fie mult. Pentru aceasta a scris Ioan Teologul: *Tot cel ce face păcatul face și nelegiuirea, și păcatul este nelegiuirea* (I Ioan 3: 4)”.

[117] Iar Marele Vasile zice: „Frica este curăția sufletului, după rugăciunea Proorocului; că unde locuiește frica, a șezut toată curăția sufletului, de toată fapta rea ferindu-se, mădularele trupului neputând a se porni spre lucruri necuviicioase, căci sunt pătrunse cu frică; că precum cel ce are înfipte întru sine piroanele cele trupești este nelucrător, fiind stăpânit de durere, tot așa cel pătruns de frica lui Dumnezeu, nici ochiul nu-l poate folosi spre cele ce nu se cuvin, nici mâinile a le mișca spre fapte oprite, nici vreun lucru mic sau mare de ar face afară de cuviință nu poate face, ca de oarecare durere fiind pătruns din așteptarea îngrozirilor”. Iar Atanasie zice: „*Pătrunde* zice în loc de înfige. «Înfige dar întru curăție cărnurile mele»”. Și Origen zice: „Cel pătruns [e cel ce] se răstignește. «Deci caut crucea, o caut întrebând: Nu cumva aceasta este frica lui Dumnezeu, că și Mântuitorul a zis: *Tot cel ce nu-și va lua crucea sa și nu-Mi va urma Mie nu este vrednic de Mine*. Dar fiindcă am zis că mai desăvârșit este cel ce iubește decât cel ce se teme de Dumnezeu și că acolo de unde va intra iubirea cea desăvârșită, aceasta aruncă afară frica, de aceea caut să aflu dacă nu cumva cel răstignit se teme, pătruns fiind de frică, ca să-și omoare mădularele cele de pe pământ. Însă când va veni desăvârșita dragoste, se pogoară de pe cruce, se îngroapă și se scoală din morți, ca întru înnoirea vieții să umble nu cu frică, ci după dragostea cea în Hristos Iisus”.

122. Primește pe robul Tău întru bunătate, ca să nu cleveteascâ cei mândri.

„Rabdă-mă îndelung, zice, Doamne, pe mine, robul Tău, pentru bunătate, adică pentru ca prin curata și adevărata mea pocăință să pot spăla de la mine întinăciunea păcatului meu, și să nu cleveteascâ cei mândri, adică cei ce trec cu vederea și defaimă Legea Ta, [zicând] că mă ticăloșesc adică de ispite așa după întâmplare, și nu pentru păcatul pe care am cutezat să-l fac. Ori să nu mă cleveteascâ [zicând] că în zadar mă pocăiesc, ori că în deșert nădăjduiesc mântuire"[118].

123. Ochii mei s-au stins spre mântuirea Ta și spre cuvântul dreptății Tale.

„Au slăbit, zice, și au obosit ochii sufletului meu privind la ajutor acela ce nădăjduiesc să-l dăruiești mie și la făgăduința dreptății Tale"[119].

124. Fă cu robul Tău după mila Ta și întru îndreptările Tale mă învață.

„Doamne, zice, miluiește pe robul Tău, că milostiv ești. Ori arată cu mila Ta facerea Ta de bine și, după ce mă vei milui, învață-mă îndreptările Tale"[120].

---

[118] Zice însă Teodorit: „«Crede robului Tău, celui ce făgăduiește, Însuți fă-Te primitor și chezaș al făgăduinței mele, că mă voi sili a plini legile Tale». Iar fiindcă clevetirea este dureroasă, măcar deși are plată mare, cere de aceea a se izbăvi de ea, mai ales de a celor mândri și puternici, dinspre care ea se face mai puternică: că, luând lângă sine puterea, nedreptatea face vătămare și mai mare". „De nevoie însă, după Eusebie, roagă pe Dumnezeu a i se face primitor și chezaș, și ca Însuși să se facă și păzitor al lui; ca, ținând chezășia Sa, să nu dea nicio pricină de prindere clevetitorilor celor ce-l pândesc". Zice însă Origen: „Cum se fac clevetitoare puterile cele rele? Ele au lucrat și m-au plecat a mă face păcătos, și ei îmi vor fi și pârâși, toată pricina păcatului dându-mi-o mie". Zice și Didim: „Cel ce a făcut judecată și dreptate nu se dă celor ce-l nedreptățesc; Dumnezeu însă îl primește cu bunătate, rob al Său făcându-se, și așa nu-l lasă a se cleveti de cei mândri".

[119] Și Teodorit: „Și aici, *cuvânt* zice făgăduința. «Neîncetat aștept, zice, mântuirea cea de la Tine și sfârșitul făgăduinței». Iar că *s-a stins* a zis însemnând dorul cel întins".

[120] Zice însă Teodorit: „Lucrătorul faptei bune celei atât de mari se roagă să câștige milă și, prin aceasta, să se îndulcească de mântuire, și nu o cere ca pe o plată a unei datorii, ci din iubire de oameni". Și Didim zice: „Omul întru îndurările lui Dumnezeu se numără pe sine după cuviință, ca să învețe îndreptările Lui. Că nici nu suntem vrednici de o cunoștință ca aceasta, călcători ai legii firești făcându-ne, dar însă pentru mila lui Dumnezeu ne învățăm". Și Apollinarie: „Vezi cum cei câți aleg a-l sluji lui Dumnezeu,

125. Robul Tău sunt eu, înțelepțește-mă și voi cunoaște mărturiile Tale.

126. Vremea este a face Domnul; stricat-au Legea Ta.

„Doamne, zice, eu sunt robul Tău, și, de mă voi înțelepți, voi cunoaște mărturiile Tale[121]. Însă vremea este Ție, Doamne, a face. Ce? Izbândă (că aceasta lipsește, și trebuie a se înțelege pe dinafară)! Fiindcă cei fără de lege au stricat și au călcat Legea Ta"[122].

127. Pentru aceasta am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul și topazul.

„Fiindcă oamenii cei fără de lege, zice, au stricat Legea Ta, pentru aceasta eu o am iubit mai mult decât aurul și pietrele cele scumpe și decât multa bogăție"[123].

---

singuri se învață Legea Lui, lepădându-se de celelalte slujiri? Iar pe aceștia îi înțelepțește, punând întru dânșii cunoștința mărturiilor Sale, încât nu numai să citim, ci și să cunoaștem noima celor ce le citim".

[121] Zice însă Teodorit: „Toți oamenii sunt după fire robi ai lui Dumnezeu; iar [robi] după așezare sunt cei ce cu drag aleg stăpânirea lui Dumnezeu. Din această însoțire fiind și Proorocul, *rob* pe sine se numește, și de pricepere se roagă a se învrednici, ca să cunoască mărturiile lui Dumnezeu". Zice și Origen: „Nimeni, rob fiind al păcatului, nu poate fi rob al lui Dumnezeu. Deci cel ce întru toate faptele și gândurile slujește lui Dumnezeu, și toate le face după cuvântul Lui, acela să zică: *Robul Tău sunt eu*. Astfel fiind Proorocul, se roagă să ia plata slujirii: *înțelepțește-mă*; căci este o înțelepțire ce se dă de la Dumnezeu și se păstrează la Dumnezeu ca într-o vistierie; *că duhul înțelepciunii*, zice, *și al priceperii și celelalte dăruiri se vor odihni peste el* (Is. 11: 2)".

[122] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Dumnezeu, Cel ce pe toate cu cumpănă și cu măsură le cumpănește, suferă cu îndelungare păcatele oamenilor, iar când vede că răutatea a crescut întru îndelunga-răbdare, atunci aduce în bună-vreme bătaie asupră-le. Aceasta dar o zice și aici: «Vremea este, o, Stăpâne, a Te scula spre cercetarea celor ce se nedreptățesc. Vreme este Ție, Domnului, a face izbândă, că acum vrăjmașii au călcat Legea Ta»". După cel nenumit: „Aici se arată și chemarea noului popor. «Vremea este a face chemarea neamurilor, căci cei ce au luat Legea Ta o au stricat», adică Evreii cei din tăierea-împrejur. *Că în vreme primită*, zice, *te-am ascultat, și în ziua mântuirii am ajutat Ție* (Is. 49: 8)". Și Didim zice: „Strică Legea nu cei ce fac o fărădelege, ci cei ce fac osebite și multe și pe toți îi întărâtă spre multe feluri de răutăți, mai ales când aceștia se întâmplă să fie stăpânitori de noroade ori învățători; atunci dar trebuie cineva a face dreptate și a-și îndrepta viața cu sârguință în buna-cinstire de Dumnezeu".

[123] Zice dar Teodorit: „«Aceia au defăimat Legea Ta, iar eu mai vrednice de iubire socotesc poruncile Tale decât aurul și decât pietrele cele de mult preț». Că topazul este

128. Pentru aceasta spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea nedreaptă am urât.

„Eu, zice, mă îndreptam şi spoream ori într-o poruncă deosebită, ori în cea de obşte pentru toate poruncile*. Şi spoream întru toate ca să-Ţi slujesc Ţie, că Tu Însuţi le-ai poruncit pe toate. Pentru că cei ce calcă numai una dintr-însele Te pornesc spre urgie. Şi nu numai că spoream întru toate poruncile Tale, ci şi toată calea rea o uram. Pentru că cine iubeşte poruncile lui Dumnezeu, acela de nevoie urăşte toată nedreptatea, care este potrivnică poruncilor. Că neconglăsuite şi neînvoite sunt fapta bună şi răutatea, lumina şi întunericul, sănătatea şi boala, şi nu se pot arăta amândouă la o persoană[124].

129. Minunate sunt mărturiile Tale, pentru aceasta le-a cercetat pe ele sufletul meu.

---

unul din acelea; căci de la piatra topazului, care în vremea aceea era mai cinstită, le-a arătat pe toate". „Se zice însă, după Nichita, că piatra aceasta este una prea strălucită şi galbenă, aflându-se cu deosebire în cetatea Topaza, din Indii; iar frecându-se cu piatră de tocilă [de ascuţit], dă puţină umezeală gălbui-arămie, care poate umple şi un pahar, după cum vrea cel ce freacă, şi nu pare că se micşorează, nici la măsură, nici la cumpănă, care lucru e de mirare. Unii zic că topazul are culoare asemenea aurului, şi pentru aceasta şi David a numărat-o după aur". Zice însă şi Atanasie: „Acestea se potrivesc cu zicerea: *Bună este mie Legea gurii Tale mai mult decât mii de aur şi de argint*. Şi cu aceasta: *Luaţi învăţătură, şi nu argint, şi cunoaşteţi mai mult decât aurul cel lămurit* (Pilde 8: 10). Că mai bună este înţelepciunea decât pietrele cele de mult preţ, şi toate cele scumpe nu sunt vrednice de ea". Iar Origen, zicerea *pentru aceasta*, o dă la zicerea *vremea este a face*. Adică: „Fiindcă vremea este să faci izbândă, Doamne, asupra celor ce au stricat Legea Ta, pentru aceasta eu, temându-mă să nu cad în vremea izbândirii Tale, am iubit poruncile Tale mai mult decât toate cele scumpe".

* Spre una ce le cuprinde pe toate, precum iubirea etc.

[124] Zice însă Nichita: „Iar în chip minunat s-a zis că aceasta – *spre toate poruncile tale m-am îndreptat* – ţine de desăvârşire, iar acestui lucru îi urmează urârea oricărei căi nedrepte, fiecare virtute fugind de răutatea potrivnică ei. Pentru că nu era cu putinţă să iubească şi toată calea cea nedreaptă, şi poruncile, ci din două trebuia să iubească una singură". Dar ce vrea să zică *m-am îndreptat*? Ne răspund Origen şi Eusebie: „Sufletul omenesc, chiar după ce a plinit cuvântul [poate e o aluzie la v. 130], se face întru răutate, după ce se face răutatea, se strâmbă şi sufletul, şi atunci el are trebuinţă de îndreptare. Dar sufletul nu se poate îndrepta până la capăt [deplin] fără a împlini în acelaşi timp şi toate poruncile; iar dacă sufletul rămâne prins în strâmbătate, nu se mai îndreaptă prin nicio poruncă, ci prin foc, prin întuneric sau prin tăiere în două sau prin alt oarecare lucru din cele mâhnicioase". A zis şi Sinesie Cirenianul: „A fi potrivnic răutăţii de tot felul înseamnă a fi casnic [prietenul] faptei bune".

„Minunate, zice, sunt poruncile Tale, Doamne. Căci cum nu vor fi minunate când ele învață toate felurile virtuții și izgonesc toate felurile răutății?", după Didim. Pentru aceasta, nu simplu le-a căutat pe ele sufletul meu, ci le-a și cercetat cu toată deplinătatea* cu putință și cu toată scumpătatea"[125].

130. Arătarea* cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci.

„Tâlcuirea, zice, și arătarea cuvintelor Tale, Doamne, luminează și înțelepțește chiar și pe cei ce sunt încă prunci cu vârsta și nedesăvârșiți". De e așa, cu atât mai mult luminează pe bărbați, care au măsurile cuvântului și dreapta-socoteală. Ori luminează pe prunci la minte. Ori pe cei ce au crezut din păgâni, ca pe niște din nou lipsiți și prunci întru cunoașterea lui Dumnezeu. Și, simplu zicând, luminează pe poporul cel nou[126].

---

* τελειότης, *trad. lit.*; mai liber ar fi fost: „cu toată sinceritatea și după adevăr", precum la Judec. 9: 6, unde avem același termen.

[125] Iar după Teodor: „Unii se minunează de aur și pietre, eu însă, de laudă și singure bune știind numai dumnezeieștile porunci, de acestea mă țin și le păzesc mai mult decât pe toate vistieriile". „Și de vreme ce, după Origen, multă înțelepțire au, pentru aceasta nu iau aminte la ele după cum s-ar întâmpla, ci sufletul meu le cercetează cu întindere, până când voi câștiga preastrălucitul adevăr al științei acesteia". „Nu în zadar le-a iubit David pe acestea, după Hrisostom și Teodorit, că sunt vrednice de iubit și îndestulate de a trage și a chema spre iubire pe cei ce pot să le înțeleagă".

* δήλωσιν = arătare întru tâlcuire/descoperire, simbol spre dezvăluire. Termenul e tâlcuit mai jos de Teodor, care aproape sigur că s-a gândit la Lev. 8: 8, unde se vorbește tot de *arătarea și adevărul* cu care era încins arhiereul; termenii traduc din *ebr. Urim și Thummim*, care după unii ar însemna „lumina și desăvârșirea". Dincolo de semnificație, este vorba de un fel de platoșă sau ceva asemănător, care se purta pe piept de arhiereu, ca unul ce era mijloc al descoperirilor de la Dumnezeu sau vestitor și tâlcuitor al legilor Lui.

[126] Iar Achila, în loc de *arătarea cuvintelor Tale*, a zis „deschiderea graiurilor", iar Simmah a zis „ușa cuvintelor Tale". „«De lumina Ta, zic Teodorit și Eusebie, luminându-mă, am primit cunoștința aceasta a poruncilor Tale ca printr-o ușă, și introducerea și întâia deschidere și predanisire a cuvintelor Tale». Iar acestea s-au făcut după venirea lui Hristos; căci El a venit să plinească și Legea și proorocii, și a arătat și toate cuvintele cele din Lege și din prooroci, pe de o parte cu împlinire plinind proorociile, iar pe de alta, descoperind Legea, pentru a nu se mai vedea ea după literă și după umbră, ci ca duhovnicească". „Pentru aceasta zice: Pentru apostoli mărturisescu-Mă Ție, Părinte, că ai ascuns acestea de la cei înțelepți și pricepuți, și le-ai descoperit pe ele pruncilor (cf. Matei 11: 25)", după Hrisostom. Zice însă Atanasie: „*Prunci* se zic cei ce se țin întru curăție, și care se aseamănă pruncilor, «că întru aceștia încape cuvântul înțelepciunii Tale»". Și Teodor zice: „S-a poruncit ca arhiereul să poarte arătare și engolpion și adevăr. Deci această arătare luminează și înțelepțește pe prunci".

131. Gura mea am deschis şi am tras duh, că de poruncile Tale am dorit.

„Gura sufletului meu, zice, adică gândirea [διάνοιαν] mea, după Teodorit, am închis-o dinspre relele-cugetări şi am deschis-o bunelor-cugetări, şi pentru aceasta am tras în mine Duhul priceperii şi darul înţelepciunii, că pe aceasta o doream cu covârşire, şi mult cercetam poruncile Tale, şi am nădăjduit întru ele foarte"[127].

Starea a doua

132. Caută spre mine şi mă miluieşte, după judecata celor ce iubesc numele Tău.

Fiecare om are trebuinţă întotdeauna de mila lui Dumnezeu, pentru aceasta şi zice David aici: „Caută spre mine, că mă bântuiesc de ispite şi mă necăjesc, şi miluieşte-mă, adică după măsura [ὅρον] pe care o ai către cei ce Te iubesc. Judecând adică şi hotărând să-i miluieşti şi să-i ajuţi, şi mai ales când sunt în necazuri şi în ispite"[128].

---

[127] Zice însă Teologul Grigorie: „Trebuie dar a dobândi duhovniceasca urmare, mai întâi cu filosofia cea din fapte a se curăţa cineva, şi abia apoi, deschizând gura gândului, să tragă Duh, şi apoi să scoată cuvânt bun şi să grăiască înţelepciunea lui Dumnezeu întru cele desăvârşite". Iar Sfântul Nil zice: „Când, întocmai ca şi păsările cele mici, vom deschide gura minţii, venind către noi, darul Domnului ne va da hrană ca unor pui ce cască gura". Iar după Grigorie al Nyssei şi Vasile: „Gura sufletului poate fi puterea lui cea gânditoare, care, gândind, vorbeşte cuvântul cel ce este în gând. Deci Proorocul nu trebuie să grăiască din singură gândirea sa, ci din cuvintele cele date lui de la Dumnezeu cuvântul lui Dumnezeu deschide gura sa, ca să ia cuvânt întru deschiderea gurii. Nu se deosebeşte întru nimic a lua cuvinte cu a trage Duh, că graiurile Domnului duh sunt şi viaţă sunt. Iar pricina cea pentru a trage duhul cel de la Dumnezeu o a dat zicând *că de poruncile Tale am dorit*. Însuşi dorul acesta silind şi trăgând pe Duhul Cel ce zboară peste toţi cei ce doresc poruncile". Pentru aceasta a zis şi Origen: „Plata dării duhului este grăirea poruncilor lui Dumnezeu şi isprăvirea lor".

[128] Mai arătat a zis Teodorit: „Se roagă a dobândi dumnezeiasca bunăvoinţă; nu simplu, ci precum obişnuieşte Dumnezeu a da milă celor ce-L iubesc. «Că precum ai judecat, zice, şi ai hotărât a căuta, şi de multă cercetare ai învrednicit pe cei ce iubesc numele Tău, care s-au suit mai sus decât cei ce se tem, tot aşa, de aceeaşi cercetare şi de aceeaşi milă învredniceşte-mă, şi de acelaşi fel de hotărâre, după aceeaşi judecată»". „Că de vreme ce, după Timotei, din cei ce se miluiesc de Dumnezeu, unii se miluiesc prin pocăinţă, degrab mărturisindu-se şi depărtându-se de păcate, iar alţii că au sporit în alergarea către însuşi sfârşitul faptei bune, David [în schimb] cere a se milui nu după judecata celor ce se

133. Paşii mei îndreptează-i după cuvântul Tău, şi să nu mă stăpânească toată fărădelegea.

„Tocmeşte-mi, zice, Doamne, şi îndreptează calea vieţii mele după dumnezeiască legea Ta, şi să nu mă stăpânească nicio nelegiuire, ca nu cândva să o fac pe ea - pentru că, după cuvântul Domnului, *tot cel ce face păcat este rob al păcatului* (Ioan 8: 34) - ori să nu mă stăpânească vreun om fără de lege şi să mă facă rob al său". Iar prin *toată fărădelegea* a zis adică de orice fel ea, de ca şi cum ar zice „să nu mă stăpânească nicio fărădelege"[129].

134. Izbăveşte-mă de clevetirea oamenilor, şi voi păzi poruncile Tale.

„Izbăveşte-mă, Doamne, zice, ca niciunul dintre oameni să nu mă cleveteascǎ, nici eu pe dânşii". Că clevetirea este lucru greu şi cu anevoie de suferit, şi de multe ori pricinuieşte deznădăjduire celor puţini la suflet, şi lepădare de Pronia cea de sus de la Dumnezeu. Iar pentru izbăvirea aceasta, David făgăduieşte să aducă răsplătire lui Dumnezeu paza poruncilor Sale. Ori se înţelege şi altfel: „Izbăveşte-mă, Doamne, de clevetirea care mă supără, şi voi păzi

---

pocăiesc, ci după a celor ce au sporit în fapta bună; şi pentru aceasta şi cutează a se arăta Domnului, căci de aceea zice: *Caută spre mine*".

[129] Zice însă Teodorit: „Noi dar, aducând ca prinos osârdia, şi Dumnezeu dând ajutorul, şi calea îndreptând-o, nu mai are loc silnicia păcatelor". Iar Vasile zice aşa: „Eşti călător? Eşti asemenea cu cel ce se roagă, zicând: *Paşii mei îndreptează-i*. Ia aminte a nu te da în lături din cale, să nu te abaţi în dreapta sau în stânga; spre calea împărătească mergi". Zice şi Eusebie: „Noi trebuie a pune înainte calea cea bună şi aşa a începe, iar lucru al lui Dumnezeu este a îndrepta pe cei ce călătoresc. Căci de va îndrepta El calea şi de va ocârmui petrecerea noastră, după Legea Lui vei spori, şi niciun păcat nu ne mai poate stăpâni". „Că cuvântul lui Dumnezeu, zice Apollinarie, îndreptează paşii mei, trecând astfel din răutate şi din neştiinţă la fapta bună şi la cunoştinţa adevărului". Însemnează că ceea ce zic aici Eusebie şi Teodorit - că noi adică aducem osârdia ca prinos la cele bune şi începem calea cea bună -, acestea, zic, ei le zic după noima cea mai la îndemână [simplu de înţeles]; însă după acrivie, Dumnezeu este Cel ce începe şi Dumnezeu este Cel ce săvârşeşte tot binele şi El este Cel care împuterniceşte cu darul Său voia şi osârdia noastră spre a voi cele bune. Pentru aceasta Pavel, adeverind acestea, zice: *Cel ce a început în voi lucrul cel bun îl va duce şi la capăt, până în ziua lui Hristos Iisus* (Filip. 1: 6). Şi iarăşi: *Dumnezeu este Cel ce lucrează întru noi pe a voi şi pe a lucra, pentru bunavoinţă* (Filip. 2: 13). Şi Solomon: *Voirea se găteşte de la Domnul* (Pilde 8: 35). Şi Domnul încă a zis: *Fără de Mine nu puteţi face nimic* (Ioan 15: 15)".

poruncile Tale", pentru că clevetirea obişnuieşte a opri pe oamenii cei mici la suflet şi puţin-credincioşi de la paza poruncilor lui Dumnezeu[130].

135. Faţa Ta arat-o peste robul Tău şi mă învaţă îndreptările Tale.

„Arată-mi, Doamne, zice, puterea Ta cea văzătoare, adică caută spre mine şi învaţă-mă îndreptările Tale, pentru că, de nu mă vei învăţa Tu, eu de la sinemi nu pot a le învăţa". Se înţelege însă şi altfel, după Chiril şi Atanasie, anume că faţa lui Dumnezeu este Dumnezeu-Fiul, că zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 9), fiindcă Fiul se numeşte înfăţişare* a Tatălui. Deci David roagă pe Dumnezeu-Tatăl să arate pe Fiul Său întrupat, Care are să Se facă om şi să-l înveţe îndreptările Evangheliei cu un astfel de chip, precum voieşte El să le legiuiască. Ori David roagă dinspre faţa noului popor pe Tatăl ca să trimită la dânşii pe Fiul Său, spre a-i învăţa evangheliceştile Sale porunci[131].

136. Pâraie de apă au izvorât ochii mei, pentru că n-au păzit Legea Ta.

Pâraie de apă se zice orice curgere a şuvoaielor. Deci zice David: „Ochii mei, lăcrimând, s-au adâncit şi s-au făcut vâlcele, adică s-au uscat de mulţimea lacrimilor pe care le varsă. Pentru ce? Pentru că oamenii cei răi nu au

---

[130] Iar altul zice: „Nu este durere a sufletului mai grea decât clevetirea - ori în credinţă de s-ar cleveti cineva, ori asupra vieţii. Pentru aceasta scris este: *Clevetirea împrejur poartă pe cel înţelept* (Eccl. 7: 8), şi nimeni nu o poate defăima, fără numai cel ce priveşte la Dumnezeu, ca şi Suzana, ca Cel ce poate şi din nevoie a izbăvi, şi pe oameni a încredinţa, şi pe suflet cu nădejde a-l mângâia". „Că şi Stăpânul Hristos, după Teodorit, pe cei ce se clevetesc şi se ocărăsc, râvniţi [ţintă a pizmei] şi fericiţi i-a numit, zicând: *Fericiţi veţi fi când vă vor ocărî pe voi (...) şi vor zice tot răul împotriva voastră, minţind pentru Mine*. Dar şi a ne ruga ne-am chezăşuit, ca să nu cădem în ispită; se potriveşte dar rugăciunea Proorocului şi cu evangheliceştile cuvinte". „Că se roagă, după cel nenumit, să se izbăvească de clevetire şi, drept plată pentru că se va răscumpăra – şi mai ales ca mulţumire –, păzirea poruncilor o făgăduieşte; că mare fiind darul, tot aşa e răsplătirea". Iar Chiril şi Atanasie *clevetire* zic învăţătura ereticilor şi a înţelepţilor veacului acestuia. „De s-ar izbăvi oamenii într-un chip oarecare de Diavolul şi de puterile lui cele rele, de clevetirea lor adică, acesta este singur lucrul lui Dumnezeu de a izbăvi", după cel nenumit.

* χαρακτήρ = pecete, formă, reprezentare, dezvăluire.

[131] Iar Teodorit zice: „Dumnezeirea este fără trup, simplă şi necompusă din părţi. Dumnezeiasca Scriptură însă grăieşte despre ea mai trupeşte şi mai gros, măsurând cuvintele după firea omenească. Drept aceea, prin arătarea dumnezeieştii feţe să se înţeleagă dezlegarea celor mâhnicioase şi darea celor bune".

păzit Legea Ta, Doamne. Că toată noaptea, zice, eu plâng şi mă tânguiesc pentru ticăloşii aceia". Se înțelege cuvântul acesta şi pentru Iudei, care, făcând călcări de lege, au omorât pe Hristos, că pe aceştia îi plângea David, fiind de un neam cu el[132].

137. Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecățile Tale.

Această zicere, adică *drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecățile Tale*, este bine şi de folos a o gândi noi totdeauna şi a o zice la fiecare întâmplare, după Eusebie, şi să credem şi să o mărturisim. Că, de o vom avea pe aceasta în minte, nu ne vom tulbura văzând noi oarecari lucruri că sunt îngăduite de Dumnezeu, crezând noi că, atâtea câte iartă Dumnezeu să se facă, se fac cu dreaptă judecata Lui.

138. Poruncit-ai dreptatea [a fi] mărturiile Tale, şi adevărul Tău foarte*.

„Doamne, zice, ai poruncit a se păzi de oameni poruncile Tale, pentru că ele sunt însăşi dreptate şi adevăr". Ori zice: „Că ai poruncit [ca] mărturiile Tale, Doamne, [să fie] foarte drepte". Pentru că Legea răsplăteşte fiecăruia: şi celui îmbunătățit, şi celui păcătos, din care pricină a grăi adevărul este una cu a primi făgăduința [răsplătirii][133].

139. Topitu-m-a râvna Ta, că au uitat cuvintele Tale vrăjmaşii mei.

---

[132] Iar Teodorit zice: „Apostolească este şi Legea aceasta. *Că voi plânge*, zice, *pe mulți din cei ce au păcătuit mai-nainte şi nu s-au pocăit* (II Cor. 12: 21). *Şi cine este bolnav, şi eu să nu bolesc?* (II Cor. 11: 29). Şi iarăşi: *De pătimeşte un mădular, împreună-pătimesc toate mădularele* (I Cor. 12: 26). Proorocul dar evangheliceasca petrecere o întrebuințează, tânguindu-se de fărădelegile altora, ai cărui ochi vărsau păraie de lacrimi, că *păraie de apă* a numit mulțimea lacrimilor, în loc de «văzând fărădelegile oamenilor, vărsam lacrimile ca un pârâu». Însemnează şi că în alte scrieri se scrie la persoana întâi, că adică eu n-am păzit Legea Ta, şi pentru aceasta plâng şi lăcrimez".

* Formularea e eliptică, iar traducerea e literală. Biblia sinodală vine cu o parafrază: *Poruncit-ai cu dreptate mărturiile Tale şi cu tot adevărul.* S-ar putea reda şi aşa: *Poruncit-ai ca mărturiile Tale să fie cu dreptate, şi adevărul Tău foarte.*

[133] Iar Teodorit zice: „«Cu dreptate pe toate le ocârmuieşti, o, Stăpâne, purtând de grija oamenilor. Şi vrând a-i arăta lucrători ai dreptății, ai dat şi Lege, şi ai mărturisit pentru cei ce o vor călca ce fel de munci vor lua; şi ai făgăduit celor ce o păzesc bunele-răsplătiri, pe care le şi adevereşti cu lucrurile», că aceasta arată *adevărul Tău foarte*". Zice însă Didim: „Pentru că drepte sunt judecățile Tale, drept eşti şi Tu; după canoanele prea dreptelor judecăți judeci pe toți cei ce primesc judecățile Tale".

„Doamne, zice, când Tu eşti defăimat, eu mă topesc cu totul de râvnă, pe care o pătimesc pentru defăimarea Ta". Ori zice: „Că dreaptă mânia Ta ceea ce se face pentru defăimarea poruncilor Tale, aceasta mă usucă şi mă topeşte, pentru că oamenii cei fără de lege au uitat poruncile Tale şi nu le cinstesc, şi care numai pentru aceasta s-au făcut vrăjmaşi ai mei"[134].

140. Cu foc lămurit este cuvântul Tău foarte, şi robul Tău l-a iubit pe el.

„Doamne, zice, Legea Ta este preacurată şi neprihănită ca aurul cel curat şi lămurit în foc şi în topitoare". A zis însă şi la Psalmul 11: *Cuvintele Domnului sunt cuvinte curate, argint lămurit prin foc*. „Iar Legea Ta, zice, o a iubit singur acela care este rob şi slujitor al Tău şi care Te slujeşte cu frică"[135].

---

[134] Zice însă Teodorit: „Văzându-L defăimat pe Dătătorul de Lege, Proorocul se mânie după dreptate şi plânge pentru cei ce trăiesc în fărădelege. Râvna aceasta l-a înălţat pe Finees, pe Marele Ilie l-a făcut vrednic de veşnică pomenire, cu râvnă râvnind Atotţiitorului Dumnezeu şi înfocat cu aceasta bine-biruitorul Ştefan a mustrat necredinţa Iudeilor, pe aceasta purtând-o în suflet dumnezeiescul Pavel, se atingea de Corinteni, zicând: *Râvnesc spre voi cu râvnirea lui Dumnezeu* (II Cor. 11: 2). Şi iarăşi: *Cine se sminteşte şi eu să nu mă aprind?* (II Cor. 11: 29)".

[135] Iar după Teologul Grigorie şi Sfântul Chiril: „Cel ce s-a aprins cu inima de curatele şi ca prin foc lămuritele cuvinte ale lui Dumnezeu cele fierbinţi şi care nimic apos şi rece nu au în ele, atunci când de dânsul se deschid Scripturile, are mintea lui Hristos, iar cel ce nu are cuvântul lui Dumnezeu cel viu şi înfocat - cel ce-i face pe cei ce-L iubesc vii cu Duhul -, acela poate fi de-a pururea răcit şi mort, căci dragostea multora se va răci, zice Domnul, pentru că se va înmulţi nelegiuirea (Matei 24: 12)". Zice însă şi Origen: „Fără vicleşug este Legea lui Dumnezeu, înfocată fiind cu Însuşi Duhul. Pentru aceasta nu măguleşte, nu foloseşte gluma, ci înfruntează arătat pe cei ce păcătuiesc, şi pe cei ce se lenevesc de ea îi întristează, că viu e cuvântul lui Dumnezeu, şi lucrător şi mai ascuţit decât toată sabia cea cu două ascuţişuri. Dacă într-adevăr prin acesta suntem robi ai lui Dumnezeu, şi noi să-l iubim neviclenindu-l, şi curat să-l grăim din topitoarea Sfântului Duh". Zice şi cel nenumit: „Ce trebuie să socotim despre cuvintele lui Dumnezeu? Cum că sunt lămurite, cum că nicio silabă nu s-a aruncat în zadar şi la-ntâmplare în Scripturi, ci toate aşa sunt scrise, ca argintul cel lămurit prin foc. Pentru aceasta şi Mântuitorul ne învaţă să nu defăimăm nicio cirtă scrisă în Scriptură, zicând: *Nicio iotă sau vreo cirtă nu va trece din Lege, până ce nu se vor face toate* (Matei 5: 18)".

141. Mai tânăr sunt eu şi defăimat, iar îndreptările Tale nu le-am uitat.

După istorie, David era mai tânăr decât ceilalţi fraţi ai săi, pentru aceasta, atunci când a mers Samuil să-l ungă împărat, s-a şi defăimat de către fraţii săi pentru puţinii săi ani şi pentru vârsta tânără, după Teodorit. Dar şi decât Saul era mai tânăr David, şi se defăima de el şi se vrăjmăşea. Cu toate acestea, acest defăimat îşi aducea aminte de poruncile lui Dumnezeu şi le citea mai mult decât toţi aceia. Se înţelege însă zicerea aceasta şi ca zisă dinspre faţa noului popor al Creştinilor, care era ocărât şi defăimat de poporul cel vechi al Evreilor, dar însă acesta ţine şi păzeşte Legea cea Veche mai mult decât poporul cel vechi al Evreilor, adică partea cea moralicească a Legii, care cuprinde cele zece porunci, şi nu pe cea slujitorească, care cuprinde cele despre osebitele jertfe şi curăţii[136].

142. Dreptatea Ta este dreptate în veac şi Legea Ta, adevăr.

„Doamne, zice, dreptatea Ta este dreptate veşnică, şi însăşi dreptatea. Căci pe cel ce Tu ai voit să-l îndreptezi veşnic în chip drept, cu adevărat, îl şi îndreptezi. Iar dreptatea oamenilor nu este dreptate adevărată, pentru că este vremelnică, şi de multe ori greşeşte şi cade din dreptul cuvânt. Legea Ta însă este chiar adevărul, pentru că se adeverează foarte întru toate cuvintele sale". *Adevăr* şi *dreptate* se înţeleg însă şi după zisa: *Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecăţile Tale*, adică adevărate; că a zis şi în Psalmul 18: *Judecăţile Domnului sunt adevărate, îndreptate împreună*[137].

---

[136] Iar Teodor zice: „*Mai tânăr* este şi cel ce a făcut început întru dumnezeieştile cuvinte, şi *defăimat*, pentru că se smereşte pe sine; acesta este caracterul cinstitorilor de Dumnezeu, care în viaţa aceasta se smeresc, iar de cei mai mulţi dintre oameni se defaimă, pentru nemândria şi blândeţea vieţii pe care o petrec".

[137] Iar Sfântul Chiril zice: „*Dreptate* şi *adevăr* a numit propovăduirea cea nouă şi evanghelicească, ca una ce e a Legii acesteia". Zice însă Teodorit: „Cel ce se supune omeneştilor legi, nici în viaţa aceasta nu dobândeşte vreo cinste de la dătătorii de lege, iar cel ce urmează dumnezeieştilor legi, are drept plată a ostenelilor viaţa cea veşnică. Şi legile omeneşti nu toate sunt drepte cu adevărat, iar Legea lui Dumnezeu e luminată cu adevărul, drept care potrivit a zis: *Dreptatea Ta este dreptate în veac, şi Legea Ta adevăr*". Şi Eusebie zice: „Dumnezeu are dreptatea judecând, şi răsplăteşte veşnic cele ale dreptei judecăţi. Pentru aceasta dar se şi zice *dreptatea Ta este dreptate în veac*, că neschimbat şi neprefăcut este Dumnezeu, nu uneori având, iar alteori neavând dreptate, izvor şi născător al ei fiind. Aşa şi Legea ceea ce a fost la Iudei, pe care o socoteau a fi adevăr, nu era adevăr, ci închipuire [prefigurare]; însă la noi, cei ce ne-am întors către Dumnezeu, nu mai e închipuire, ci adevăr". [Era închipuire a adevărului, căci privea mai

143. Necazuri şi nevoi m-au aflat; poruncile Tale sunt gândirea mea.
144. Drepte sunt mărturiile Tale în veac; înţelepţeşte-mă şi voi fi viu.

„În necazurile şi nevoile în care mă găsesc, zice, am drept cugetare poruncile Tale, care mă mângâie, după cel nenumit, şi-mi uşurează mâhniciunea. Şi poruncile Tale acestea sunt dreptate veşnică", precum a zis mai sus. Deci David pomeneşte buna-cuvântare* şi lauda dumnezeieştii Legi; pentru aceasta, după urmare zice: „Înţelepţeşte-mă cu poruncile Tale, ca prin înţelepţirea aceasta să viez după adevăr; căci cei ce nu se vor înţelepţi de Tine nu viază cu adevărat prin faptele cele bune şi prin dumnezeiescul Tău dar, ci viază rău şi în păcate"[138].

145. Strigat-am cu toată inima mea, auzi-mă, Doamne, îndreptările Tale voi căuta.

„Când aveam necaz, zice, am strigat către Tine, Doamne, însă nu simplu, ci cu toată inima mea; pentru aceasta auzi-mă, că de mă vei auzi, voi căuta îndreptările Tale"[139].

146. Strigat-am către Tine, mântuieşte-mă, şi voi păzi mărturiile Tale.

Însăşi ceea ce a zis mai sus, zice şi acum, aici, adăugându-şi [întărindu-şi] rugăciunea şi adeverindu-şi făgăduinţa. „Mântuieşte-mă, Doamne, zice, că mă

---

mult viaţa cu Dumnezeu aici şi mai puţin sau aproape deloc viaţa cu El în veşnicie, căci omul cel vechi al păcatului nu-şi putea închipui decât în oarecare măsură, foarte mică, viaţa veşnică cu Dumnezeu în Hristos; simplu zis: burduful cel vechi şi murdar nu putea primi vinul cel nou, căci burduful s-ar fi stricat, iar vinul s-ar fi vărsat (cf. Matei 9: 17).]

* εὐφημία, reputaţia bună, cum zicem noi, sau vestea bună despre ceva/cineva.

138 Zice însă Teodorit: „Acestea (necazurile) s-au însoţit cu iubitorii faptei bune. «Dar din învăţătura poruncilor mă învăţ bărbăţia şi sufăr vitejeşte cele mâhnicioase»". Şi Atanasie: „Mărturiile cele ce mi le-ai dat mie nu în puţină vreme sunt folositoare: sunt dreptate în veac, îndreptând pe cel ce cu aşezarea inimii se apropie de ele". Zice şi Didim: „În toate acestea, Proorocul cere de la Dumnezeu pricepere, pe cea mai de nevoie din darurile lui Dumnezeu. Şi zice: «Înţelepţeşte-mă ca să viez, că la acea fericită viaţă cel fără de minte ori cel nepriceput nu va veni», de aceea pentru aceasta trebuie a cere pricepere de la Dumnezeu, Care o dă tuturor celor ce o cer de la El din tot sufletul".

139 Zice Teodorit: „*Strigare* iarăşi osârdia sufletului o numeşte, şi pentru aceasta adaugă zicând *cu toată inima mea*. Aşa şi Moise, tăcând, striga, dar, cu mintea rugându-se, Dumnezeu i-a zis: *Ce strigi către Mine?* (Ieş. 14: 15)".

primejduiesc de văzuţii şi nevăzuţii mei vrăjmaşi, şi spre răsplătirea mântuirii voi păzi poruncile Tale".

147. Apucat-am înainte fără de vreme*, şi am strigat; întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Eu, zice, mai-nainte de a veni ceasul rânduit al dimineţii, am apucat şi m-am sculat afară de ceasul rânduit al nopţii, până să se scoale ceilalţi oameni; şi, sculându-mă, am strigat către Tine, Doamne, şi am nădăjduit întru cuvintele Tale, care au răsunat în urechile mele prin Sfântul Tău Duh". Cuvintele lui Dumnezeu însă sunt acelea pe care le poartă suferind însuşi David, zicând: *Striga-va către Mine şi-l voi auzi* (Ps. 90: 15)[140].

148. Apucat-au ochii mei către dimineaţă, ca să cuget la cuvintele Tale.

---

* *Lit.*: în nevreme.

[140] Zic însă Hrisostom şi Teodorit: „Cu adevărat, străin lucru: că împărat fiind David şi cu nenumărate griji învăluit şi, pe lângă acestea, arătând şi nevoinţele osteneşti, aducea rugăciuni lui Dumnezeu nu numai după ce se lumina de ziuă, ci şi în miezul nopţii, neaşteptând cântările cocoşilor, aşa dorea de Dumnezeu, Făcătorul său, cu aşa mare osârdie cerea ajutorul de acolo". Iar Nichita: „Nu-i de mirare însă dacă cineva, bătrân fiind şi nemaibântuindu-se de poftele cele trupeşti, s-ar da pe sine la nevoinţa cinstirii de Dumnezeu, ci este de mirare aceea că, tânăr fiind, calcă patimile tinereţii *şi mai-nainte apucă fără de vreme*, voind a birui tinereţea cu bătrâneasca socoteală. Căci atunci aş putea zice despre unul ca acesta că duhovniceşte a facut mai-nainte, apucând fără de vreme". Zice însă şi Didim: „Nevremea nopţii are cele mai mari bântuiri din partea vrăjmaşilor celor gândiţi, fiindcă întunericul ajută spre toată fapta de ruşine şi spurcată şi necuviincioasă. Dar Proorocul zice să apuce mai-nainte şi să strige, chemând pe Dumnezeu; şi astfel s-a pus pe sineşi în siguranţă, nădăjduind în cuvintele lui Dumnezeu, Cel ce zice: *Că spre Mine a nădăjduit, şi-l voi izbăvi pe el* (Ps. 90: 14)". [În chip firesc, noaptea e vreme de odihnă, şi nu de altceva, dar viaţa în Dumnezeu o preface în *nevreme*, în timp afară de rânduiala cea după fire a lucrurilor; la fel ca şi mai-nainte, unde s-a zis despre tinereţe şi bătrâneţe, căci nevremea (ἀωρία) înseamnă literal vreme nepotrivită, nelalocul ei, greşită. Prin urmare, asprimea vieţii duhovniceşti, ticăloşia în care a ajuns firea umană şi năvălirea ispitelor cheamă la biruirea rânduielii fireşti a anilor şi a zilei (ce sunt de altfel întocmite în bună măsură de tulburarea adusă de păcat), prin inversarea, biruirea sau transcenderea lor, prin prefacerea *cronosului* (a timpului măsurat după legea firii) în *kairos* (în vreme după viaţa cu Dumnezeu), în rânduială duhovnicească, cum zice Didim mai sus. Pentru aceasta, cum pare că zice tot Didim, Dumnezeu ne cheamă la lucruri *de mirare*, minunate, nelumeşti.]

„Apucat-au mai-nainte de zi ochii mei, în vremea zorilor, ca să citesc Legea Ta, Doamne". Că în vremea şi în miezul nopţii se ruga, iar dimineaţa citea dumnezeiasca Lege[141].

149. Glasul meu auzi-l, Doamne, după mila Ta, după judecata Ta mă viază.

150. Apropiatu-s-au cei ce mă goneau fărădelege*, şi de la Legea Ta s-au depărtat.

„Ascultă, Doamne, glasul meu[142], după mila Ta, fiindcă eşti milostiv. Şi, după cum învaţă Legea Ta, fă-mă să viez, adică fă-mă ca să viez în chip legiuit. Iar cei ce mă vânează, zice, cu cât se apropie de fărădelege, cu atât mai mult se depărtează de Legea Ta". Oarecari manuscrise însă au „fărădelege", iar prin aceasta se înţelege că „vrăjmaşii mei au adus fărădelegea aproape de mine şi puţin a lipsit ca să nu mă prindă, unele ca acestea vrăjmăşind ei împotriva mea"[143].

151. Aproape eşti Tu, Doamne,

Acelaşi David zice în altă parte: *Aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă pe El* (Ps. 144. 19). Iar Dumnezeu a zis prin Ieremia: *Dumnezeu apropiat sunt Eu, şi nu depărtat*, şi iarăşi: *Au nu cerul şi pământul le plinesc Eu?, zice*

---

[141] Zice Teodorit: „Dar David adică nu numai în vremea somnului celui dulce, ci şi către zori făcea cugetare la dumnezeieştile cuvinte, deşi era împărat. Iar noi, cu sărăcie vieţuind, şi scăpaţi de toată purtarea de grijă, toată noaptea o petrecem tăvălindu-ne pe pat, şi nici după ce se începe ziua nu aducem laudă Dătătorului de bunătăţi".

* ἀνομίᾳ ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου, aici, *lege* este nominativ. Adesea, în traduceri, el s-a luat ca adverb (*mă goneau cu fărădelege, fără dreptate, pe nedrept* etc.). Mai jos, Eftimie zice că este şi o variantă cu acuzativ, ἀνομίαν, din aceasta el dând o tâlcuire cu adăugarea lui „au adus".

[142] Iar după Teodorit: „Numai cât nu zice David: «Multe meşteşuguri ai cu care să faci vii pe cei nevrednici de viaţă; auzi-mă, dar, după mila Ta». Iată, şi acest îmbogăţit cu atâtea bunătăţi (David) se roagă să dobândească milă, şi nu în chip nehotărât cere mila, ci după hotărârea cea aducătoare de folos". [Nu oricum, oricând şi pentru orice lucru la întâmplare şi nefolositor cere mila, ci după folos, după socotinţa lui Dumnezeu.]

[143] „Departe de dumnezeieştile legi sunt însă cei ce se ispitesc a vrăjmaşi pe cel drept, zice Teodorit, *că cel ce se leapădă de voi*, zice, *nu de voi se leapădă, ci de Cel ce M-a trimis pe Mine* (Luca 10: 15); *şi voi vrăjmăşi vrăjmaşilor Tăi, şi voi sta împotriva potrivnicilor Tăi* (Ieş. 23: 22)". Şi Origen zice: „Din cuvântul cel ce zice ne învăţăm să ştim ce pătimeşte cel ce goneşte pe cel drept. Că cu cât se apropie a goni pe cel drept, cu atât mai departe se face de Legea lui Dumnezeu, şi cu cât se depărtează de Lege, cu atât se depărtează de viaţă".

Domnul (Ier. 23: 23, 24). Şi Isaia zice: *Încă grăind Tu, iată, Eu sunt de faţă* (Is. 58: 9). Aproape dar este Domnul. De cine? De cei ce se apropie de El. Pentru că drepţii se apropie de Dumnezeu prin sporirea şi suirea faptelor bune, iar păcătoşii se depărtează de Dumnezeu, despre care s-a zis: *Iată, cei ce se depărtează de Tine pier* (Ps. 70: 26)[144].

şi toate căile Tale sunt adevăr.

„Toate poruncile Tale, Doamne, sunt adevărate şi încredinţate. Ori toate proniile prin care ocârmuieşti lumea sunt adevărate, ori toate judecăţile şi toate hotărârile Tale sunt adevărate, şi întărite, şi drepte, şi sfinte".

152. Din început am cunoscut din mărturiile Tale, că în veac le-ai întemeiat pe ele.

„Întâi am cunoscut din mărturiile Tale, Doamne, că veşnic le-ai întărit. Şi când am început a le gândi, am înţeles că nimeni nu le poate clătina şi nimeni nu le poate întoarce sau strica". Iar deşi se pare că cele mai multe au fost stricate de Evanghelie, s-a stricat însă numai partea umbroasă şi pe dinafară a literei, şi nu după noima cea duhovnicească ascunsă într-însele[145].

---

[144] Iar altul zice, adică Nichita: „Dumnezeu se apropie după raţiunea facerii şi a Proniei, dar de nu vom lucra şi noi a ne apropia de El după măsura alegerii de voie şi a desăvârşirii, nu vom dobândi apropierea Lui; pentru aceasta dar sunt păcătoşii departe de El".

[145] [*Legea (veche) e duhovnicească*, zice Apostolul Pavel (Rom. 7: 14). S-ar putea zice mai înalt şi că Legea lui Dumnezeu este una, căci unul este Dumnezeu, nu una veche şi una nouă, sau una care apare şi alta care dispare (acest fel de afirmaţii sunt mai mult după omeneasca-cuviinţă, chiar dacă le găsim şi în Biblie), ci doar că odată se revelează într-un fel, iar altă dată într-alt fel, odată e înţeleasă într-un fel, altă dată într-altul, căci nu pot fi mai multe Legi de ca şi cum ar fi mai mulţi dumnezei, ci o Lege şi un Dumnezeu Întreit în Persoane, cu un unic scop pe care-l lucrează în diferite chipuri. Această Lege unică are acelaşi scop - unirea cu Dumnezeu şi toate cele ce decurg de aici, sau care premerg acestei uniri, doar că mijloacele, *legile*, date de Dumnezeu în acest scop au variat de la o epocă la alta, depinzând de puterea sau de vrednicia omului în faţa lui Dumnezeu. Mare parte din aceste cunoştinţe despre Lege, numite cunoştinţe *în parte* sau parţiale, vor lua sfârşit (cf. I Cor. 13: 8), va rămâne doar premiul sau scopul (I Cor. 9: 24), Care este Dumnezeu.] Iar după Hrisostom şi Teodorit: „*Mărturii* numeşte cerul şi pământul. «Pogorându-Te, zice, pune mărturii lor cerul şi pământul». Pentru aceasta şi Marele Moise, începând cântarea, a zis: *Ia aminte cerule şi voi grăi şi să asculte pământul graiul gurii mele* (Deut. 32: 1). Că precum cerul şi pământul rămân în veac, aşa şi poruncile lui Dumnezeu. *Că peste acestea*, zice, *nu este cu putinţă a se adăuga, nici din acestea nu se poate a lua* (Deut. 12: 32). A zis însă şi Domnul: *Cerul şi pământul vor trece, iar*

153. Vezi smerenia mea, şi mă scoate, că Legea Ta n-am uitat.

„Vezi, Doamne, zice, reaua-pătimire pe care o sufăr, şi scoate-mă din ispite, fiindcă pentru Legea Ta pătimesc-rău, şi iarăşi, nu o am uitat. Şi nici n-am suferit să o calc ca să scap de ispite şi de reaua-pătimire, care pentru dânsa le sufăr, nici n-am primit să urmez răutăţilor acelora care mă vrăjmăşesc". Ori zice: „Vezi, Doamne, virtutea smereniei mele, şi izbăveşte-mă de ispite, că nu am uitat Legea Ta, care porunceşte ca oamenii să cugete smerit"[146].

154. Judecă judecata mea şi mă izbăveşte; pentru cuvântul Tău mă viază.

„Judecă, Doamne, judecata ce o am cu cei ce mă vrăjmăşesc şi viază-mă pentru Legea Ta, pentru care mă primejduiesc să mor bătându-mă de vrăjmaşii mei, atât de cei văzuţi cât şi de cei nevăzuţi".

155. Departe este de la cei păcătoşi mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat.

„Departe, zice, este mântuirea - şi cea trupească, şi cea sufletească - de la călcătorii dumnezeieştii Tale Legi, Doamne. Pentru că, de nu se vor pocăi, se

---

cuvintele Mele nu vor trece. Întru acestea dar se vede neîncetat Pronia lui Dumnezeu; că toate după rânduială se mişcă. «De aici, zice, cu scumpătate am cunoscut că aproape eşti şi de faţă la cele făcute de Tine, şi niciunul din lucruri nu este neştiut de Tine»". Zice şi Origen: „Din început începând eu a fi cinstitor de Dumnezeu, din mărturiile Tale mi-a venit cunoştinţa; că împreună-lucrând din înţelegerea mărturiilor celor predanisite, aşa mă luminam; şi am cunoscut că mărturiile Tale în veac le-ai întemeiat". Zice şi Didim. „Mărturiile s-au întemeiat de Dumnezeu, aşa ca nimeni să nu le clatine, ori să le răstoarne. «Că Cuvântul Tău, Înţelepciunea şi Fiul Tău fiind, este temelia acestora»".

146 „Îndoită e smerenia, după Eusebie, că una s-a rânduit pentru ispite, iar a doua se împotriveşte mândriei. Deci Sfântul David, ştiind Legea ceea ce porunceşte a cugeta-smerit, roagă pe Dumnezeu pentru vederea smereniei celei lăudate şi isprăvite în sufletul lui, dar încă şi pentru răbdarea cea întru ispite" [aşadar, smerenia se dobândeşte fie prin biruirea ispitelor, fie prin alungarea mândriei]. „Deci cu smerenia cea mai sus zisă, după Teodorit, Proorocul şi-a împodobit şi celelalte virtuţi ale sale; şi decât aceasta cinsteşte mai mult dumnezeiasca făgăduinţă, iubirea de oameni şi ajutorul; şi se roagă să se izbăvească de vrăjmaşi". Zice însă şi Origen: „Fericit lucru este a se smeri cineva înaintea lui Dumnezeu. Că zice Iacov: *Smeriţi-vă înaintea Domnului, şi vă va înălţa pe voi* (Iac. 4: 10). Deci când aşa ne vom smeri, chiar şi de draci de ne vom vrăjmăşi, măcar şi de oamenii cei ce urăsc fapta bună ne vom goni, avem pe Dumnezeu izbăvindu-ne, numai Legea Lui să nu o uităm, nici în ispite să ne deznădăjduim".

primejduiesc să moară vremelniceşte [înainte de vremea firească] şi să se muncească în iad pentru veşnicie, pentru că au defăimat poruncile Tale. Şi dimpotrivă: Aproape e de mine mântuirea, şi cea a vieții, şi cea sufletului. Că voi scăpa de pieirea pe care o pătimesc călcătorii de Lege, căci cu toată inima am căutat poruncile Tale". Ori cuvântul acesta este şi învățătoresc: căci învață că păcătoşii nu se vor mântui în veac, nici în cealaltă viață, măcar deşi s-ar bine-noroci ei cumva. Ori zice că păcătoşii nu vor lua ajutor de la Dumnezeu, trecând cu vederea şi defăimând îndreptările Lui[147].

156. Îndurările Tale multe sunt, Doamne; după judecata Ta mă viază.

„Mult-milostiv eşti, Doamne, pentru aceasta în vremea judecății Tale celei a toată lumea fă-mă să viez viața cea fericită şi veşnică, când drepții vor merge, după cuvântul Tău, în viața veşnică (cf. Matei 25: 46). Ori şi aici fă-mă vremelniceşte să viez după Legea Ta, ajutându-mi prin darul Tău mie, care mă sârguiesc a o păzi"[148].

157. Mulți sunt cei ce mă gonesc şi mă necăjesc; de la mărturiile Tale nu m-am abătut.

„Mulți din vrăjmaşii cei văzuți, zice, şi din cei nevăzuți caută să mă stăpânească, ridicând asupra mea tot felul de ispite; eu însă, nădăjduind întru Tine,

---

[147] Zice însă Teodor: „Drept aceea, mântuirea fuge de la ei şi ei fug de mântuire". Zice şi Atanasie: „Care e pricina? Că îndreptările Tale nu le-au căutat". „Din care, după Didim, unii puteau să ia leacul de mântuire şi prilejuri spre pocăință. Precum nu fără judecată au căzut din adevărata mântuire, şi dreptățile lui Dumnezeu a le cerceta – şi, de aici, acum a se tocmi [pregăti] – nu au voit, nu dar toți păcătoşii se află departe de mântuirea lui Dumnezeu; ci câți nu caută îndreptările lui Dumnezeu".

[148] Pentru aceasta a zis cel nenumit: „Mila omului se face către aproapele său, iar mila Domnului peste tot trupul". Iar după Teodorit: „Multe sunt îndurările lui Dumnezeu, mulți fiind şi cei către care se fac. Că de mila Lui are trebuință oricine, măcar de s-ar părea foarte drept. Că adevărată este zicerea: *De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, cine va sta înaintea Ta?* (Ps. 129: 3). Iar *după judecata Ta* s-a zis pentru aceea că Dumnezeu nu face nimic fără judecată. Aceasta de multe o a zis Proorocul în psalmul acesta, uneori zicând *după judecata Ta*, iar alteori, *după cuvântul Tău*; iar apoi, ca pe amândouă împreună să le zică, judecata cu cuvânt o zice (v. 154)". Zice însă şi Origen: „Mulțimea îndurărilor lui Dumnezeu cine o poate număra sau gândi? Că pe cei ce în toate zilele nu-L ascultă, El în toate zilele îi mângâie; pe cei ce-l hulesc, ca pe nişte fii îi sfătuieşte; pe cei ce s-au deznădăjduit, Dumnezeu nu-i deznădăjduieşte".

Doamne, câtuşi de puţin nu m-am abătut de la poruncile Tale". Însă cele mai sus zise, David le zice şi acum, aici şi în alte părţi, după osebite vremi[149].

158. Văzut-am pe cei neînţelegători şi mă topeam, că cuvintele Tale nu le-au păzit.
159. Vezi că poruncile Tale le-am iubit, Doamne; după porunca Ta mă viază.

A zis şi mai sus: *Topitu-m-a râvna Ta, că au uitat cuvintele Tale vrăjmaşii mei*[150]. „Vezi, Doamne, zice, cât am iubit poruncile Tale, pentru aceasta viază-mă cu mila Ta". Că uneori David se roagă să se facă viu pentru paza poruncilor lui Dumnezeu, iar alteori, pentru mila lui Dumnezeu. Iar paza poruncilor o pune [îndeamnă], oarecum îndreptăţindu-se [astfel]. Iar mila lui Dumnezeu o pune, smerit-cugetând. Însă mai desăvârşită este aceasta a doua decât cea dintâi, adică a pune cineva mila lui Dumnezeu mai-nainte de păzirea poruncilor lui Dumnezeu. Fiindcă, după Apostolul, nimeni se îndreptează din faptele Legii (Gal. 2: 16). Caută însă, o, cititorule, şi tâlcuirea zicerii de la Psalmul 102: *Pe Cel ce te încununează cu milă şi cu îndurări*[151].

---

[149] Iar Nichita zice: „Ar putea zice şi poporul cel nou al Creştinilor, care ca într-o nevoinţă şi războire îşi petrece toată viaţa gonindu-se de vrăjmaşi. «Că mă necăjeau stăpânitorii cei după vremi, vrăjmaşii adevărului, şi puterile cele potrivnice; dar socoteam întru nimic necazurile de la ei, de cuvântul Tău temându-mă, o Stăpâne». Şi care e acesta, dacă nu aceasta? *Să nu vă temeţi de cei ce omoară trupul* (Luca 12: 4), că scris este că şi toţi cei ce vieţuiesc cu buna-cinstire în Hristos vor fi prigoniţi (cf. Matei 5)". „Însă, după Didim, pe lângă [prigonirile] din afară, care au şi încetat, sunt altele dinlăuntru, făcându-se de către potrivnicii demoni: prin casnici, prin muiere gâlcevitoare, prin slugă fără rânduială sau prin păcatele înseşi". „De aceea, după Origen, cel drept nu este acela care nu este prigonit, care nu mărturiseşte despre nevăzutele puteri întru ascunsul inimii prin mucenicia conştiinţei, ci cel ce stă întru dumnezeieştile mărturii, neînduplecându-se dintr-însele, nici abătându-se. Că de nu mă voi nevoi să mărturisesc pe Dumnezeu prin întreaga-înţelepciune şi prin celelalte virtuţi, mă voi face lepădat de Dumnezeu; că de câte ori ar urmări cineva luptele mucenicilor cu scopul nevoinţei celei asemenea, de atâtea ori acesta se face mucenic al lui Dumnezeu".

[150] Zice şi Atanasie: „De am văzut pe cineva neînţelegând, eu pentru acela mă topeam de râvna cinstirii de Dumnezeu". Şi Teodorit: „Aşa se tânguia şi Fericitul David pentru Iudei, tot aşa Însuşi Stăpânul jelea Ierusalimul, aşa şi dumnezeiescul Ieremia plângea de fărădelegea poporului". Şi Teodor: „Dreptul trebuie a se tângui pentru fiecare din cei ce fac fărădelege; dar cu mult mai vârtos pentru cei care au pus nişte tocmeli către Dumnezeu, de vreo viaţă, ori de vreo credinţă, ori de feciorie, ori de întreaga-înţelepciune în însoţire, ori de înfrânare, şi care apoi le calcă, şi cuvintele lui Dumnezeu nu le păzesc".

[151] Iar după Eusebie: „Chem, zice, faţa Ta ca să mă înţelepţească, după chipul în care am păzit poruncile Tale; că nu simplu, nici ca pe o poruncă ce cu anevoie şi silit le

160. Începătura cuvintelor Tale este adevărul;

Cu zicerea aceasta David voieşte să arate că cuvintele lui Dumnezeu sunt adevărate. Căci dacă începutul cuvintelor lui Dumnezeu este adevărul, de nevoie urmează să fie adevăr şi cele ce merg în urma începutului acesta. „Însă poate că, după dumnezeiescul Hrisostom, David zice graiul acesta pentru cuvântul şi porunca cea dintâi pe care o a grăit Dumnezeu către Adam, zicând: *Din tot pomul ce este în rai poţi să mănânci mâncare, iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mâncaţi, căci în ziua în care veţi mânca dintr-însul, cu moarte veţi muri* (Fac. 2: 16), căci cuvântul aceasta e început [principiu] al tuturor cuvintelor pe care le-a zis Dumnezeu către om. Şi s-a făcut atât de adevărat, încât moartea a stăpânit în tot neamul omenesc, după moştenire, până la sfârşitul lumii"[152].

întrebuinţam, ci cu aşezare iubitoare, şi cu curată şi iubitoare primire le primeam; pe care acestea, a le socoti şi a le judeca este lucru numai al Tău, care singur ştii mişcările sufletului". „Că e cu putinţă, după cel nenumit, a le păzi din scârbă şi din silă, şi nu din iubire, care lucru este al celui desăvârşit; măcar deşi se fericeşte cel ce-şi are voia în Legea Domnului, mai mult decât voia este dragostea. «Însă, deşi am iubit poruncile Tale, zice, întru nimic mai prejos mă rog să dobândesc mila Ta, ca să viez Ţie; că oricâte ar isprăvi omul, tot are trebuinţă de mila Ta»".

[152] Iar după Chiril şi Atanasie: „Cuvântul cel dintâi şi în-fiinţat în Dumnezeu-Tatăl este adevărul, adică Fiul; Acesta e încă şi dreptate. Ori şi aşa: «Aceasta, zice, s-a dat întâi între poruncile Tale, şi aceasta e întâia poruncă: adevărul întru toate - şi în faptă, şi în cuvânt, şi în minte»". [παράγγελμα = *lit.*: se referă la o veste transmisă de o lumină, de un semnal luminos printr-un far sau o faclie; poruncă, îndemn, precept. Termenul e doar de câteva ori folosit în Scriptură. Prin urmare, această primă poruncă este lumina celorlalte porunci, cea care le adevereşte în adevăr, cuvânt şi minte. Luând aminte la cele de mai sus, zicem că Hristos Însuşi este începutul, porunca, lumina, dreptatea şi adevărul în toate, şi mai puţin o lege sau vreo învăţătură oarecare impersonală, care ar avea pretenţia să cuprindă începutul sau principiul tuturor şi a toate.] Iar după Teodorit: „*Începătură a cuvintelor* numeşte poate şi făgăduinţele cele către Avraam, că din acela s-a alcătuit neamul Evreilor. Iar făgăduinţele s-au împlinit, şi poporul a crescut cu mulţimea ca stelele cerului; şi întru seminţia lui, după făgăduinţă, a binecuvântat toate neamurile, căci aceasta a însemnat zicând *şi în veac toate judecăţile dreptăţii Tale*, adică veşnice şi neclătite. Că prooroc fiind, vedea stăpânirea cea veşnică a lui Hristos; şi pentru aceasta a zis că începătura dumnezeieştilor cuvinte s-a împodobit cu adevăr şi că dreptatea este neclătinată". „În multe feluri însă, după Nichita, luându-se *începătura*, după un înţeles se zice că începătură este adevărata cunoştinţă a cuvintelor [raţiunilor] lui Dumnezeu, ce se face pe temeiul ei; că, întru a se cunoaşte aceasta, şi goală o voi pune a se arăta, că cuvintele Testamentului celui Vechi şi ale Celui Nou s-au dat ca, prin acestea iscusindu-ne şi ca de mână povăţuindu-ne, după duhovniceasca lor voie a ajungem să vedem adevărul faţă către faţă; iar dacă începătura este pricina celor ce duc spre adevăr - şi

și în veac toate judecățile dreptății Tale.

„Veșnice și neclătinate, zice, sunt toate judecățile și hotărârile dreptății Tale, Doamne, precum a zis și mai sus: *În veac le-ai întemeiat pe ele*.

161. Boierii [stăpânitorii] m-au gonit în zadar și de cuvintele Tale s-a înfricoșat inima mea.

„Sufletul meu, zice, nu s-a temut de începătorii și stăpânitorii aceia care omoară trupul, iar sufletul nu-l pot omorî, ci de cuvintele Tale s-a temut, Doamne, care pot să piardă și sufletul și trupul cu munca cea veșnică, precum Însuți ai zis în Evanghelii (cf. Ioan 12: 48; Matei 10: 28). Adică mai mult m-am temut de poruncile Tale decât de oamenii ucigași și vărsători de sânge, drept aceea, de frica acelora n-am făcut niciun lucru afară de poruncile Tale". Prin *boieri* însă se înțeleg Saul și cei împreună cu dânsul: că pe acesta de multe ori avându-l în mâini David și putând a-l omorî, nu l-a omorât, temându-se de poruncile lui Dumnezeu, care poruncesc aceasta: *Pe stăpânitorul poporului tău să nu-l grăiești de rău* (Ieș 24: 28). Și dacă nu se cuvine cuiva a grăi de rău pe stăpânitorul său, cu atât mai mult nu se cuvine a-l omorî[153].

---

pentru aceasta s-au și făcut -, aduc dar la adevăr și dumnezeieștile cuvinte (că pentru adevăr s-au zis). Potrivit s-a zis că începătura lor este adevărul, iar de vreme ce, și după altă rațiune, începătură se zice ceea ce este în oarecare; prin urmare, în dumnezeieștile cuvinte este adevărul, din acesta fiind adevărate, iar după această rațiune, aceasta [începătura] se zice că este adevărul lor". [ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, zice David aici. Pentru înțelesurile implicate de aceste dumnezeiești cuvinte - ce par, într-un fel, atotcuprinzătoare -, cugetarea evlavioasă nu s-ar putea opri niciodată din mirare și slăvire; iar încercând să priceapă un înțeles mai simplu, rațiunea nu poate decât să se prăbușească nedumerită întru slăvirea Cuvântului, ale Cărui începuturi sunt în toate, pentru/în toți și pentru/în toate.]

[153] Cuvântul acesta însă se înțelege și după vedere, precum zice Origen: „Că de vrăjmașii cei stăpânitori, adică tiranisitori și demonicești, nu este cu putință a scăpa altfel nevătămați decât numai întăriți fiind cu frica lui Dumnezeu, care frică ne face să ne abatem de la rău și de la împotrivirile omenești. Vezi, rogu-te, spre pildă, un om chemat la mucenicie, gonit fiind de stăpânitorii veacului acestuia și privind feluritele unelte de muncă; dar el nu se teme de ele, aducându-și aminte de judecata lui Dumnezeu, și de aici temându-se, cu totul și-o închipuiește în minte, cugetând că muncile cele de acolo se păstrează pentru cel ce se leapădă de Dumnezeu. Acesta va zice dar: «*Boierii m-au gonit în zadar*, dar nu ca pe un tâlhar, nici ca pe un ucigaș, nici ca pe unul ce ar fi făcut ceva din cele necuvenite, ci pentru că cinstesc pe adevăratul Dumnezeu. Eu însă, de aceștia ce omoară trupul nu mă tem, mă tem însă de îngrozirile pe care le-ai pus pentru cei ce se vor

162. Bucura-mă-voi de cuvintele Tale, ca cel ce află jafuri [dobânzi] multe.

„Precum se bucură ostaşii, zice, după ce biruiesc pe vrăjmaşii lor, prădând lucrurile celor biruiţi, şi se bucură de multe jafuri, aşa şi eu, Doamne, mă veselesc când citesc şi cuget cuvintele Tale, pentru că-mi luminează mintea şi-mi dăruiesc bogăţie şi vistierie de cunoştinţă"[154].

163. Nedreptatea am urât şi m-am scârbit; iar Legea Ta am iubit.

„Nu simplu, zice, am urât păcatul, Doamne, ci m-am îngreţoşat de el". Iar a se îngreţoşa cineva de păcat este mai mult decât a-l urî. Şi mai sus încă a zis: *Pe cei fără de lege am urât, iar Legea o am iubit*[155].

---

lepăda de Tine». Şi bună cu adevărat e temerea aceasta, precum bună şi mântuitoare e frica de Dumnezeu»". Iar Didim: „Îndoită este temerea, una fără raţiune, care se află în partea mânioasă a sufletului, iar alta raţională, care se statorniceşte la inimă şi la înţelegere în chip raţional; aceasta e poate [τάχα] cea dumnezeiască". [Cea din urmă aşezare e desigur frica cea mai cu adevărat dumnezeiască, cu toate acestea, nici prima nu pare exclusă de Didim: de frică, de disperare, sufletul se poate mânia pe tiranii de care se zice mai sus, dintr-o oarecare nesiguranţă, neîncredere sau nehotărâre în faţa a ceea ce-l aşteaptă. Iar aici raţiunea trebuie să precumpănească; dar ea poate izbândi şi prin mânie, printr-o sfântă mânie - ce o vedem adesea şi în viaţa Mântuitorului şi a mucenicilor - prin care putem alunga ceaţa neîncrederii, a nesiguranţei şi a temerii de munci, şi chiar defăima pe chinuitori, căutând să ascuţim raţiunea, pornind de la gândul cel bun al inimii de la Dumnezeu şi ajungând la înţelegerea sensului celor ce trebuie să se isprăvească.]

[154] Zice însă Teodorit: „Fiindcă a pomenit de vrăjmaşii prigonitori, potrivit a adus şi pomenirea *jafurilor*; căci ele se află în jurul morţilor celor căzuţi în războaie, fie arme, fie haine, fie alte lucruri de-ale ucigaşilor. Zice dar: «Că de i-aş fi omorât pe toţi cei ce mă prigoneau, şi prea multe aş fi jefuit, oricâte prăzi aş fi luat, nu m-aş fi veselit aşa precum mă bucur de legile Tale, care îmi dăruiesc vistierie de cunoştinţă»". Zice şi Teodor: „Nu numai de frică, zice, a făcut ascultare de dumnezeieştile cuvinte, ci şi cu bucuria cea pentru ele. Căci faţă de bucuria cuiva de multa bogăţie, mai adevărată este păzirea cuvintelor ceea ce se face cu bucurie. Vrednic lucru de cercetat este însă pentru ce a alăturat pe cel ce se bucură pentru cuvinte cu cel ce a aflat jafuri. De vei privi pe cei care aveau cuvintele lui Dumnezeu şi pe cei care le au acum, vei vedea că Creştinii i-au jefuit pe Iudei, căci Hristos a zis: *Se va lua Împărăţia lui Dumnezeu de la voi şi se va da neamului celui ce va face rodul ei* (Matei 21: 43); însă jafuri multe, căci multe sunt cărţile Scripturii, pe care ei nu le au, ca unii ce nici înţelegerea [νοῦν] lor nu o ştiu".

[155] Zice Marele Vasile către unul ce l-a întrebat: „Cum ar putea cineva din aşezarea sufletului şi din osârdie să facă poruncile Domnului? Prin cercarea după fire a îndulcirii şi a folosului, ba şi însăşi aşteptarea celor de acest fel face în suflet aşezarea şi pofta cea

164. De șapte ori pe zi Te-am lăudat, pentru judecățile dreptății Tale.

Zicerea *de șapte ori* la Evrei înseamnă „de multe ori". Deci zice David: „De multe ori în zi Te-am lăudat, Doamne, pentru judecățile dreptății Tale, și pentru iconomiile Tale cele cu judecată. Fiindcă toate lucrările și judecățile Tale le faci cu dreptate și cu cuviință". Însă de vom lua zicerea *de șapte ori* după câtime și după număr, ziua o vom înțelege împreună cu noaptea, iar numărul rugăciunii în cuprinsul celor douăzeci și patru de ceasuri, adică miezul nopții [Miezonoptica], rugăciunea de dimineață [la Utrenie], ceasul întâi, cel al treilea, al șaselea și al nouălea, rugăciunea de seară [la Vecernie] și cea după cină [Pavecernița][156].

---

dinspre aceasta. De va urî dar cineva nedreptatea și-i va fi greață de dânsa, așa se va curăți de tot păcatul; precum și trupul, care, ca de puțină boală, pătimește nepoftire și îngrețoșare de mâncări, tot așa și sufletul, lepădând lenevirea și trândăvirea cea dinspre îndreptările lui Dumnezeu și încredințându-se că porunca Domnului e viață veșnică, se întocmește cu această așezare a celui ce zice: *Judecățile Domnului adevărate sunt* (Ps. 18: 10), și *mai dulci decât mierea și fagurul* (Ps. 18: 11)". Iar Teodorit zice: „Adevărat este cuvântul acesta, că cel ce se află cu înfocare către cele dumnezeiești, cele dimpotrivă le urăște". „Că amândouă aceste puteri se află în suflet - cea a iubirii și cea a urii -, după Nichita, iar dreptul le folosește după fire". Zice și cel nenumit: „Cam în acest fel este și ceea ce se zice, anume că Evreii se îngrețoșează de porc, de mortăciune, de trup mort de om și de iepure, iar eu, de lucrul cel cu adevărat vrednic de urât; că ce folos este în îngrețoșarea de acelea? De nedreptate dar m-am îngrețoșat, care îngrețoșare dă mare folos. Că eu *legea Ta am iubit*, nu trăgând-o ca aceia la cele pământești: că noi, ca cei ce ne-am sculat împreună cu Hristos, cele de sus le căutăm, nu cele pământești, și Legea duhovnicește o înțelegem". Și Eusebie zice: „Cu adevărat ura nedreptății este însoțită cu iubirea Legii. Trebuie dar ca cel ce voiește a iubi Legea să se îngrețoșeze de nedreptate, că așa bune se vor arăta nouă cele ale Legii; încă și Mântuitorul ne învață că nu putem sluji la doi domni".

[156] Zice însă Marele Vasile: „Nu trebuie a se trece cu vederea nici de noi rânduitele vremi ale rugăciunii, noi cei care de nevoie le-am ales, fiecare având osebită pomenire de bunătățile cele de la Dumnezeu: dimineața adică, ca mișcările cele dintâi ale sufletului să fie afierosite lui Dumnezeu; iar în ceasul al treilea, spre aducere-aminte de darul Sfântului Duh; iar la al șaselea, după urmarea cuvântului cel sfânt care zice: *Seara și dimineața și la amiază voi povesti* (Ps. 54: 18); iar în al nouălea, că și apostolii în aceste vremi se suiau la biserică, precum scrie la Fapte. Astfel împlinindu-se ziua, avem mulțumirea celor ce ni se dau într-însa, ori de cele isprăvite și mărturisirea celor trecute. Și iarăși noaptea începându-se, se face cerere de a fi nouă odihna fără poticnire și fără nălucire. Iar miezul nopții, David, ba și Pavel și Sila, de nevoie ni l-au dat nouă să-l avem spre rugăciune, și ei întru acea vreme asemenea rugându-se". Iar Apollinarie zice: „Nu se cuvine a înțelege

165. Pace multă este celor ce iubesc Legea Ta, şi nu este lor sminteală.

„Doamne, zice, cei ce iubesc Legea Ta au pace, nu cu vrăjmaşii cei nevăzuţi, cu demonii, ci cu Dumnezeu, şi nu se află la ei vreo sminteală sau vreo împotrivire, deoarece calea virtuţii lor le-o îndreptează Legea lui Dumnezeu, ridicând din mijloc toată piatra şi împiedicarea păcatului". Ori se înţelege că cei ce iubesc Legea lui Dumnezeu au pus totdeauna pace cu Creştinii cei de o credinţă cu ei, măcar că aceia nu vor întotdeauna să se împace cu dânşii, pentru pizma şi socotinţa lor cea rea"[157].

166. Aşteptat-am mântuirea Ta, Doamne, şi poruncile Tale am iubit.
167. Păzit-a sufletul meu mărturiile Tale şi le-a iubit foarte.

---

hotărâtor [literal], că adică suntem datori a lăuda pe Dumnezeu numai de şapte ori, şi nu în toate ceasurile zilei. Că la Evrei *de şapte ori* se obişnuieşte a se zice «de multe ori». Pentru aceasta prooroceşte a zis Ana despre Biserica cea din neamuri şi despre Sinagoga Evreilor, că *cea stearpă a născut şapte, iar cea cu mulţi fii a slăbit* (I Împ. 2: 5), iar de aici nu înţelegem că Biserica a născut numai de şapte ori cu numărul, ci mai vârtos mulţi şi nenumăraţi fii. Încă şi David arătat zice că Domnul va fi lăudat în toată vremea, şi zice: *Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea* (Ps. 33)". Zice şi Origen: „Dreptul în toată vremea vieţii sale se va lumina şi în zi desăvârşită va fi, necurmându-se de noapte". Şi Teodorit: „Unii *de şapte ori* l-au tâlcuit prin «de multe ori»; însă şi una şi alta arată iubirea cea fierbinte a Proorocului, că pentru dumnezeiasca laudă şi pentru dănţuire nu alegea vreo vreme anume".

[157] Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Legea lui Dumnezeu era şi făclie celor ce voiesc a vieţui după ea. Că precum cel ce merge în lumină nu se împiedică, ci mai vârtos sare peste cele ce se întâmplă înainte, măcar groapă de ar fi, măcar piatră, măcar altceva asemenea, tot aşa şi cel ce a primit în minte Dumnezeiasca lumină, de toate smintelile Diavolului trece pe alături". „Că multă pace este celor ce iubesc Legea, după Teodor, nu atât cea din afară, că aceea nu e a noastră, ci cea în gânduri, după care urmează a avea netulburare şi nesupărare din nepătimire". Iar Teodorit zice: „Cei ce au câştigat pacea cea către Dumnezeu din păzirea poruncilor Lui, măcar de s-ar vrăjmăşi de toţi oamenii, ferită viaţă viază. Şi martor e Pavel, zicând: *Întru toate necăjiţi fiind, să nu ne strâmtorăm* (II Cor. 4: 8); şi Domnul încă, trimiţând pe apostolii Săi în toată lumea ca pe nişte oi în mijlocul lupilor, le-a zis: *Pace las vouă, pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)". Adaugă însă Teodor, zicând: „Având dar pacea pentru numele lui Dumnezeu, cei ce sunt desăvârşiţi nu au într-înşii sminteală; că a avea sminteală se întâmplă celor mici, nu celor mari, precum zice Mântuitorul: *Vedeţi să nu smintiţi pe vreunul din aceştia mici* (Matei 18: 6, 10)". Zice şi cel nenumit: „Cei ce au pacea lui Dumnezeu, nicio sminteală din cele obişnuite altora nu suferă: că la Legea lui Dumnezeu privind - care pe cei drepţi îi încununează în vremea viitoarei judecăţi, iar pe cei păcătoşi îi miluieşte -, nicio împiedicare din cele ce se întâmplă acum nu suferă".

„Eu, zice, am iubit poruncile Tale, Doamne, ca prin iubirea aceasta să-mi vie nădăjduita şi adevărata şi veşnica mântuire cea de la Tine. Şi sufletul meu nu numai că a păzit poruncile Tale, ci le-a şi iubit, şi nu simplu le-a iubit, ci cu covârşire"[158].

168. Păzit-am poruncile Tale şi mărturiile Tale, că toate căile mele înaintea Ta sunt, Doamne.

Mai sus David a zis deosebi că a păzit mărturiile lui Dumnezeu, acum însă a unit acestea împreună cu poruncile, pentru a arăta că una şi aceeaşi lucrare însemnează amândouă. Arată încă şi care pricină a stătut, pentru care a păzit poruncile. Şi zice că este aceasta: „Pentru că toate căile petrecerii mele şi ale faptei bune se fac înaintea Ta, Doamne, şi aşa petrec viaţa mea, de ca şi cum ai fi Însuţi martor şi privitor la aceasta - precum şi în altă parte zicea: *Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea* (Ps. 15: 8) -, pentru aceasta şi mă temeam de Tine, că vezi toate faptele Mele, şi aşa păzesc poruncile Tale şi mărturiile Tale"[159].

169. Să se apropie rugăciunea* mea înaintea Ta, Doamne, după cuvântul Tău mă înţelepţeşte.

---

[158] Zice însă Origen: „Fericit e cel ce aşteaptă mântuirea lui Dumnezeu, iubind însă şi poruncile Lui; că acesta sporeşte spre viaţa desăvârşită şi spre vârful fericirii. Iar poruncile cu deosebire li s-au sortit apostolilor, către care Domnul zicea: *Fie mijloacele voastre încinse, şi făcliile voastre aprinse* (Luca 12: 35), şi aşa vor fi asemenea oamenilor celor ce aşteaptă pe Domnul". Şi Teodor: „Iar de aşteaptă pe Mântuitorul - despre Care S-a zis: *Şi va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu* (Luca 3: 6) -, după urmare iubeşte şi poruncile lui Dumnezeu, pe a Cărui mântuire o au aşteptat, ca şi cu fapta să fie curat, şi aşteptarea să o vadă împlinită".

[159] Zice Didim: „Cel ce căile faptelor bune le aleargă înaintea lui Dumnezeu, ca după scopul lui Dumnezeu să le isprăvească, ca pentru binele însuşi, şi nu după vreo neguţătorie sau arătare [fudulie], acesta a păzit poruncile lui Dumnezeu, milostenia aducând-o din dreptate, şi fără a se arăta pe sineşi: pentru post arătându-se cu faţă veselă, şi nu posomorât, şi altele câte s-au rânduit de Legea lui Dumnezeu".

* Pentru rugăciune în general se foloseşte προσευχή. Totuşi nu acest termen e folosit aici, ci δέησίς, iar în versetul următor ἀξίωμά. Primul termen (δέησίς) accentuează cel mai mult ideea de cerere, iar al doilea (de altfel rar folosit în Scriptură), deşi conţine şi ideea de cerere, sensul prim e acela al unei evaluări juridice făcute după vrednicie, după caz, sau după cuviinţă (precum la Ieş. 21: 22, unde, literalmente, se zice că bărbatul trebuie *să dea vrednicia*, adică un dar conform unei hotărâri judecătoreşti sau rânduieli anume, după nelegiuirea săvârşită). Prin urmare, cererea lui din v. 169 e urmată de o întindere spre Dumnezeu, de o intensificare a cererii ce ia forma altei cereri însoţite de pomenirea vredniciei sale, pe care, aşa cum am văzut, adeseori el nu o lua în seamă (atât de mult).

„Să nu se întoarcă, zice, rugăciunea mea cea către Tine, Doamne, ca o neprimită, ci să se apropie şi să se primească de Tine. Şi care e rugăciunea mea aceasta? Este aceea să mă înţelepţeşti, nu după meşteşugul omenesc, nici după ştiinţa lumească, ci după cuvântul Tău, ca să înţeleg adică cuvintele Tale şi să cunosc cu scumpătate Legea Ta"[160].

170. Să intre vrednicia mea înaintea Ta, Doamne, după cuvântul Tău mă izbăveşte.

Mai sus, David a zis *să se apropie rugăciunea mea*, aici însă zice să intre, pentru că, dacă rugăciunea se va apropia la Dumnezeu, negreşit că va şi intra la El[161].

171. Vărsa-vor buzele mele laudă, când mă vei învăţa îndreptările Tale.

„Doamne, zice, buzele mele vor aduce Ţie laudă mulţumitoare, când mă vei învăţa îndreptările Tale mai cu pricepere şi mai adânc, adică laudă osebită şi

---

apelând la singură mila lui Dumnezeu. Credem că despre acest fel de cerere vorbeşte şi Teodor mai jos.

[160] Zice însă Origen: „După literele cele mai dintâi, călătorul către Dumnezeu încă nu era aproape de El; iar când a ajuns către sfârşitul psalmului, şi la litera cea mai de pe urmă la Evrei, atunci se roagă ca rugăciunea să se apropie de Dumnezeu şi să ajungă la El. Însă rugăciunea se suie la Dumnezeu, trimisă fiind numai din voia slobodă cea îndreptătoare. Iar despre apropierea de Dumnezeu am aflat osebirile acestea, că anume numai cel desăvârşit se suie la Dumnezeu, după cea scrisă: *Iar către Dumnezeu să se apropie singur Moise, iar ceilalţi să nu se apropie* (Ieş. 24: 2), însă este şi rugăciunea prin care se poate apropia, precum zice aici David: *Să se apropie cererea mea înaintea Ta, Doamne*. Însă Dumnezeu nu este în loc, nici trup nu este, ci fiinţă negrăită, nespusă şi nevăzută, iar de nu este în loc, atunci dar este apropiere de Dumnezeu, adică ne apropiem de El întru noi prin cel [omul] ascuns al inimii, zic adică de apropierea prin fapte bune, de care, cu cât cineva se lipseşte mai mult, cu atât e mai departe de Dumnezeu". Zice şi Eusebie: „De era simplă zicerea *înţelepţeşte-mă*, ce trebuinţă era de zicerea *după cuvântul Tău*? Trebuinţa adăugirii o vei înţelege din alte pilde, precum ar zice cineva: «După meşteşugul doftoresc, o, învăţătorule, înţelepţeşte-mă!»"

[161] Iar Teodor zice: „Cel ce voieşte să vină trebuie întâi să se apropie, iar apoi să intre; de s-a apropiat cineva de casa unui stăpân de casă, după ce s-a apropiat, de este prieten şi vrednic de împărtăşirea cu stăpânul casei, intră la el. Tot aşa şi rugăciunea cea aleasă şi neosândită se apropie de scaunul darului şi intră înaintea lui Dumnezeu, suindu-se unde voieşte; rugăciunea e întraripată de fapta bună, pe care o călăuzeşte pe ea, până ajunge înaintea lui Dumnezeu; iar păcatul, greu fiind, o trage în jos şi o îngreunează". Iar după Eusebie: „Drepţii prea adeseori zic aceasta - *mă izbăveşte* -, ştiind că cu viaţa aceasta, după nevoinţa ce le stă înainte, sunt în oştire şi în tulburare".

mulțumitoare pentru această facere de bine a Ta". Se roagă însă David ca să mulțumească lui Dumnezeu, pentru ca să arate dorul ce-l avea către mulțumirea către Dumnezeu[162].

172. Spune-va limba mea cuvintele Tale, că toate poruncile Tale sunt dreptate.

„Bine ar fi, zice, de ar grăi limba mea totdeauna cuvintele Tale, Doamne, uneori adică citindu-le, iar alteori altora învățându-le, și a nu se zăbovi la vreun alt lucru zadarnic; pentru că toate poruncile Tale sunt dreptate, care întocmește și îndreptează viața oamenilor, aducându-i la măsura faptei bune". Și mai sus încă a zis: *Dreptate sunt mărturiile Tale*[163].

173. Fie mâna Ta să mă mântuiască, că poruncile Tale am voit.

„Să vină, zice, mâna și puterea Ta, Doamne, pentru ca să mă mântuiască,

---

[162] Fiindcă Teodorit a găsit în cea elinească „izbucnit-au buzele mele", pentru aceasta zice că: „Izbucnirea (râgâirea) e potrivită cu hrana. «Că, îndreptările Tale învățându-le, adu-ce-voi Ție, Învățătorului unor astfel de îndreptări, cântare de laudă»". „«Că dacă, după Origen, nu mă voi învăța astfel îndreptările Tale, nu pot zice o astfel de izbucnire, ca peste tot la cei sătui». Că, săturându-ne noi, așa râgâim aerul hranei pe care am luat-o. Este încă și hrană duhovnicească, că Însuși cuvântul zice că este pâine și are trup, de Care îndestulându-ne izbucnim laudă din buzele omului celui dinlăuntru". Iar dacă izbucnirea este cântare de laudă adusă lui Dumnezeu, zice Nichita, e limpede că începutul ei se face prin mâncare, iar aceea este teologia cea desăvârșită". [Verbul e ἐξηρεύξατο, același cu cel de la Psalmul 44: 1, pentru care să se vadă și nota. Unii autori antici au luat verbul, folosindu-l pentru a descrie revărsarea apelor, lucru pe care l-am arătat și în acea notă. Vedem însă că Teodorit ia verbul din metafora hrănirii, la fel și Origen. În versetul nostru însă avem φθέγξαιτο, oarecum sinonim cu cel folosit de Teodorit și Origen.]

[163] Iar Nichita zice: „Vezi rugăciunea Proorocului, că rugându-se a se înțelepți de cuvintele lui Dumnezeu și a se izbăvi de cel viclean, se roagă să i se dăruiască ca nimic altceva în viață să grăiască, decât numai lauda lui Dumnezeu. Și, cu adevărat, mare vrednicie cere de la Dumnezeu, ca buzele și limba sa să se facă organe ale lui Dumnezeu, osebit hotărâte spre slavoslovia lui Dumnezeu. Și precum din argint sau din aur se osebesc oarecari vase bisericești și se afierosesc lui Dumnezeu, spre a nu se lua la altă trebuință, ci numai la obșteasca slujbă, tot așa acum roagă Proorocul a i se afierosi buzele sale și limba sa, ca de-a pururea să izbucnească laudă, iar limba să nu grăiască niciun alt grai, decât cuvintele lui Dumnezeu". Iar după Apollinarie: *Deschide gura ta cuvântului lui Dumnezeu* (Pilde 31: 3). Iar după același Nichita, „toate poruncile sunt dreptate, fiindcă întru aceeași poruncă și întru aceeași dreptate se plinesc toate poruncile: întru a iubi pe aproapele ca pe sine. Dar și fiecare poruncă este dreptate, fiindcă după dreptate este legiuită. S-ar putea zice și toate faptele bune dreptate, pentru că una urmează alteia, că cel ce are una le poate avea pe toate".

adică facă-se spre a mă mântui", precum a zis şi în altă parte: *Fă-te mie Dumnezeu izbăvitor* (Ps. 30: 3)[164].

174. Dorit-am de mântuirea Ta, Doamne, şi Legea Ta cugetarea mea este.

„Dorit-am cu covârşire, zice, de mântuirea cea de la Tine, Doamne, şi nu de ajutor omenesc, pentru aceasta şi Legea Ta îmi este drept cugetare, ca pentru aceasta să mă izbăvesc de vrăjmaşii mei"[165]. Se poate însă ca, după Atanasie, David să zică aici despre înomenirea Mântuitorului, că aceasta s-a dat lumii de mântuire. *Că S-a născut*, zice, *nouă astăzi Mântuitor* (Luca 2: 11), şi Simeon zice: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30). „Deci această mântuire a Ta, Doamne, am dorit să o văd", precum despre aceasta am zis şi în altă parte. Iar „*Legea Ta*, a zis, este cugetarea Mea, pentru că ea cuprinde umbros cele despre mântuirea şi înomenirea Ta aceasta".

175. Viu va fi sufletul meu şi Te va lăuda; şi judecățile Tale vor ajuta mie.

„Sufletul meu, zice, va vieţui viaţa cea adevărată, Doamne" - *că drepții*, zice, *vor trece la viața veşnică* (Matei 25: 16) -, şi atunci Te va lăuda mai înalt şi mai desăvârşit, iar judecățile Tale cele gândite îmi vor ajuta mie când le voi păzi pe ele, pricinuindu-mi îndrăzneală". Oarecari manuscrise au: „Să vieze sufletul meu" şi „judecățile Tale să-mi ajute", după care se însemnează că Proorocul

---

[164] Cel nenumit zice: „Poate că, precum se zice că împăratul are «mână mare», adică oştenească, aşa şi mâna lui Dumnezeu, toată oastea cea cerească, toată puterea îngerească şi sfântă este trimiţându-se spre mântuirea oamenilor. Iar zicerea *facă-se mâna Ta* nu însemnează facerea ei după fiinţă, ci părtinirea către cei ce se mântuiesc; şi nu ar greşi cineva de ar înţelege *mână a lui Dumnezeu* pe Hristos, şi atunci graiul *facă-se* se va zice în loc de «să vină spre a Se face, să se întrupeze Mâna Ta spre a ne mântui»". Zice şi Teodorit: „*Mână* numeşte dumnezeiasca lucrare de la care se roagă să se învrednicească spre mântuire". Zice însă şi Origen: „Mâna lui Dumnezeu, fiind El adevărat drept judecător, unora li se face spre a se mântui, iar altora spre a-i certa şi a-i munci; dar de vom alege să păzim poruncile lui Dumnezeu - şi de ne-ar opri şi alţii, de ne-ar bântui şi vrăjmaşii cei văzuţi -, dreapta lui Dumnezeu ne poate mântui; căci dacă am ales Legea Lui, negreşit că ne va face a o şi isprăvi".

[165] Zice însă Didim: „Cei mai mulţi dintre oameni doresc mântuirea, dar nu pe cea a lui Dumnezeu, ci pe cea a trupului, care este în lume. Cu anevoie însă este a dori mântuirea lui Dumnezeu, odihna în Dumnezeu, moştenirea celor sfinte; că mântuirea lui Dumnezeu aceasta este - viaţa veşnică".

voieşte să vieze viaţă îmbunătăţită, că aceasta este însăşi viaţa, şi se roagă să se fapta bună, precum am zis mai-nainte[166].

176. Rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută pe robul Tău, că poruncile Tale nu le-am uitat.

„Doamne, zice, am rătăcit ca o oaie pierdută, şi nu doar pentru că am pierdut calea poruncilor Tale, ci şi că trupeşte petreceam în munţi şi în codrii, şi mă mutam din loc în loc, pentru că mă gonea Saul şi Abesalom şi vrăjmaşii mei cei împreună cu dânşii. Pentru aceasta caută-mă şi întoarce-mă la locuinţa mea cea de mai-nainte, în Ierusalim, oprind pe cei ce mă gonesc, pentru că nu m-am lenevit dinspre poruncile Tale"[167]. Ori David zice cuvântul acesta dinspre partea noului popor al Creştinilor. „Rătăcit-am ca o oaie pierdută, fiindcă nu umblam pe calea cea dreaptă şi adevărată a bunei-cinstiri şi a virtuţii, ci umblam pe căile cele strâmbe şi prăpăstioase ale necinstirii de Dumnezeu şi ale răutăţii, care-mi pricinuiau pieire şi pierdere [ruină]. Pentru aceasta, caută-mă pe mine, cel ce sunt robul Tău după facere - *că toate*, zice, *sunt roabe ale Tale* (Ps. 118). Caută-mă, Păstorule Cel bun, Care-Ţi pui sufletul pentru oi, şi Care, după pilda cea din Evanghelie, ai căutat pe oaia cea rătăcită din o sută şi o ai numărat împreună cu cele nouăzeci şi nouă, şi împreună adună-mă în staulul Tău". Iar cea următoare pe care o zice, adică *că poruncile Tale nu le-am uitat*, se pare că nu s-ar potrivi noului popor al Creştinilor, pentru că poruncile nu le poate uita cel ce nu le-a învăţat, ci numai cel ce le-a învăţat mai-nainte. La noul popor s-ar potrivi numai atunci când s-ar schimba zicerea, tâlcuindu-se cu schimbarea timpului, şi *nu le-am uitat* se va înţelege în loc de „nu voi uita", adică „eu, poporul Tău cel nou, Doamne, nu voi uita poruncile Tale".

---

[166] Zice însă Origen: „Viaţa sufletului o a întins în timpul viitor; că viaţa noastră este ascunsă [acum] împreună cu Hristos întru Dumnezeu, iar atunci [în viitor] va lăuda cu adevărat pe Dumnezeu". [Acum viaţa cu Hristos se desfăşoară mai mult lăuntric, în ascuns, iar atunci, în viaţa viitoare, şi pe faţă şi într-ascuns, după cum şi Apostolul Pavel a zis adeseori.] Zice şi Apollinarie: „Ştiu bine că, zice, judecăţile Tale unora le sunt înfricoşătoare, dar mie îmi vor ajuta, că fiecăruia vei răsplăti după faptele lui".

[167] Iar Atanasie: „După ce a zis despre sine că s-a îndreptat prin fapte, iarăşi zice despre sineşi că este oaie rătăcită, în smerita-cugetare iscusindu-se, şi de nevoie singur pe sineşi oprindu-se şi smerindu-se, pentru ca să nu se înalţe, după cea zisă de Domnul, atunci când toate le va isprăvi: *Să ziceţi: Robi netrebnici suntem* (Luca 17: 10). Pentru aceasta şi încheierea a tot psalmul o descrie întru a sa prihănire, mărturisindu-şi rătăcirea ce i s-a făcut de oarecând, şi că din turma lui Dumnezeu s-a pierdut oarecând". „Aceasta însă, după Teodorit, se cuvenea a o zice Proorocul după păcat, dar şi toată firea oamenilor. «Deşi am rătăcit, zice, şi am călcat unele din poruncile Tale, nu am primit uitare desăvârşită a acestora; pentru aceasta caută-mă, află-mă, primeşte-mă iarăşi, vino,iarăşi ca să mă ai, Păstorule cel bun»".

adică facă-se spre a mă mântui", precum a zis şi în altă parte: *Fă-te mie Dumnezeu izbăvitor* (Ps. 30: 3)[164].

174. Dorit-am de mântuirea Ta, Doamne, şi Legea Ta cugetarea mea este.

„Dorit-am cu covârşire, zice, de mântuirea cea de la Tine, Doamne, şi nu de ajutor omenesc, pentru aceasta şi Legea Ta îmi este drept cugetare, ca pentru aceasta să mă izbăvesc de vrăjmaşii mei"[165]. Se poate însă ca, după Atanasie, David să zică aici despre înomenirea Mântuitorului, că aceasta s-a dat lumii de mântuire. *Că S-a născut*, zice, *nouă astăzi Mântuitor* (Luca 2: 11), şi Simeon zice: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30). „Deci această mântuire a Ta, Doamne, am dorit să o văd", precum despre aceasta am zis şi în altă parte. Iar „*Legea Ta*, a zis, este cugetarea Mea, pentru că ea cuprinde umbros cele despre mântuirea şi înomenirea Ta aceasta".

175. Viu va fi sufletul meu şi Te va lăuda; şi judecăţile Tale vor ajuta mie.

„Sufletul meu, zice, va vieţui viaţa cea adevărată, Doamne" - *că drepţii*, zice, *vor trece la viaţa veşnică* (Matei 25: 16) -, şi atunci Te va lăuda mai înalt şi mai desăvârşit, iar judecăţile Tale cele gândite îmi vor ajuta mie când le voi păzi pe ele, pricinuindu-mi îndrăzneală". Oarecari manuscrise au: „Să vieze sufletul meu" şi „judecăţile Tale să-mi ajute", după care se însemnează că Proorocul

---

[164] Cel nenumit zice: „Poate că, precum se zice că împăratul are «mână mare», adică ostenească, aşa şi mâna lui Dumnezeu, toată oastea cea cerească, toată puterea îngerească şi sfântă este trimiţându-se spre mântuirea oamenilor. Iar zicerea *facă-se mâna Ta* nu însemnează facerea ei după fiinţă, ci părtinirea către cei ce se mântuiesc; şi nu ar greşi cineva de ar înţelege *mână a lui Dumnezeu* pe Hristos, şi atunci graiul *facă-se* se va zice în loc de «să vină spre a Se face, să se întrupeze Mâna Ta spre a ne mântui»". Zice şi Teodorit: „*Mână* numeşte dumnezeiasca lucrare de la care se roagă să se învrednicească spre mântuire". Zice însa şi Origen: „Mâna lui Dumnezeu, fiind El adevărat drept judecător, unora li se face spre a se mântui, iar altora spre a-i certa şi a-i munci; dar de vom alege să păzim poruncile lui Dumnezeu - şi de ne-ar opri şi alţii, de ne-ar bântui şi vrăjmaşii cei văzuţi -, dreapta lui Dumnezeu ne poate mântui; căci dacă am ales Legea Lui, negreşit că ne va face a o şi isprăvi".

[165] Zice însă Didim: „Cei mai mulţi dintre oameni doresc mântuirea, dar nu pe cea a lui Dumnezeu, ci pe cea a trupului, care este în lume. Cu anevoie însă este a dori mântuirea lui Dumnezeu, odihna în Dumnezeu, moştenirea celor sfinte; că mântuirea lui Dumnezeu aceasta este - viaţa veşnică".

voieşte să vieze viaţă îmbunătăţită, că aceasta este însăşi viaţa, şi se roagă să se fapta bună, precum am zis mai-nainte[166].

176. Rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută pe robul Tău, că poruncile Tale nu le-am uitat.

„Doamne, zice, am rătăcit ca o oaie pierdută, şi nu doar pentru că am pierdut calea poruncilor Tale, ci şi că trupeşte petreceam în munţi şi în codrii, şi mă mutam din loc în loc, pentru că mă gonea Saul şi Abesalom şi vrăjmaşii mei cei împreună cu dânşii. Pentru aceasta caută-mă şi întoarce-mă la locuinţa mea cea de mai-nainte, în Ierusalim, oprind pe cei ce mă gonesc, pentru că nu m-am lenevit dinspre poruncile Tale"[167]. Ori David zice cuvântul acesta dinspre partea noului popor al Creştinilor. „Rătăcit-am ca o oaie pierdută, fiindcă nu umblam pe calea cea dreaptă şi adevărată a bunei-cinstiri şi a virtuţii, ci umblam pe căile cele strâmbe şi prăpăstioase ale necinstirii de Dumnezeu şi ale răutăţii, care-mi pricinuiau pieire şi pierdere [ruină]. Pentru aceasta, caută-mă pe mine, cel ce sunt robul Tău după facere - *că toate*, zice, *sunt roabe ale Tale* (Ps. 118). Caută-mă, Păstorule Cel bun, Care-Ţi pui sufletul pentru oi, şi Care, după pilda cea din Evanghelie, ai căutat pe oaia cea rătăcită din o sută şi o ai numărat împreună cu cele nouăzeci şi nouă, şi împreună adună-mă în staulul Tău". Iar cea următoare pe care o zice, adică *că poruncile Tale nu le-am uitat*, se pare că nu s-ar potrivi noului popor al Creştinilor, pentru că poruncile nu le poate uita cel ce nu le-a învăţat, ci numai cel ce le-a învăţat mai-nainte. La noul popor s-ar potrivi numai atunci când s-ar schimba zicerea, tâlcuindu-se cu schimbarea timpului, şi *nu le-am uitat* se va înţelege în loc de „nu voi uita", adică „eu, poporul Tău cel nou, Doamne, nu voi uita poruncile Tale".

---

[166] Zice însă Origen: „Viaţa sufletului o a întins în timpul viitor; că viaţa noastră este ascunsă [acum] împreună cu Hristos întru Dumnezeu, iar atunci [în viitor] va lăuda cu adevărat pe Dumnezeu". [Acum viaţa cu Hristos se desfăşoară mai mult lăuntric, în ascuns, iar atunci, în viaţa viitoare, şi pe faţă şi într-ascuns, după cum şi Apostolul Pavel a zis adeseori.] Zice şi Apollinarie: „Ştiu bine că, zice, judecăţile Tale unora le sunt înfricoşătoare, dar mie îmi vor ajuta, că fiecăruia vei răsplăti după faptele lui".

[167] Iar Atanasie: „După ce a zis despre sine că s-a îndreptat prin fapte, iarăşi zice despre sineşi că este oaie rătăcită, în smerita-cugetare iscusindu-se, şi de nevoie singur pe sineşi oprindu-se şi smerindu-se, pentru ca să nu se înalţe, după cea zisă de Domnul, atunci când toate le va isprăvi: *Să ziceţi: Robi netrebnici suntem* (Luca 17: 10). Pentru aceasta şi încheierea a tot psalmul o descrie întru a sa prihănire, mărturisindu-şi rătăcirea ce i s-a făcut de oarecând; şi că din turma lui Dumnezeu s-a pierdut oarecând". „Aceasta însă, după Teodorit, se cuvenea a o zice Proorocul după păcat, dar şi toată firea oamenilor. «Deşi am rătăcit, zice, şi am călcat unele din poruncile Tale, nu am primit uitare desăvârşită a acestora; pentru aceasta caută-mă, află-mă, primeşte-mă iarăşi, vino,iarăşi ca să mă ai, Păstorule cel bun»".

CATISMA 18

PSALMUL 119

Cântarea treptelor.

ântările treptelor sunt 15, şi toate au o suprascriere. Alt tâlcuitor însă, în loc de *cântarea treptelor* scrie „cântarea de suişuri". Iar psalmii aceştia se zic *trepte* fiindcă proorocesc de suirea din Babilon la Ierusalim a Iudeilor celor robiţi acolo; cum adică cei ce se aflau în necaz au rugat pe Dumnezeu şi, fiind ascultaţi, au primit iarăşi patria lor. Iar treptele încep de la strigarea şi ruga pe care o făceau Iudeii către Dumnezeu când se necăjeau şi sfârşesc cu aşezarea lor cea desăvârşită în Ierusalim, că de aceea se zic după istorie psalmii aceştia *trepte*. Iar tâlcuindu-se după o mai înaltă înţelegere, psalmii se suprascriu *trepte* pentru că, mai mult decât ceilalţi, suie din Babilon, adică din tulburarea vieţii acesteia (că *Babel* se tâlcuieşte tulburare), pe poporul lui Dumnezeu, adică cel creştinesc, care este robit în robia patimilor. Unde însă suie? La Ierusalimul cel de sus. Căci cel ce citeşte şi înţelege psalmii aceştia, văzând ce fel de dragoste fierbinte avea poporul cel vechi al Evreilor către Ierusalim, patria lor cea pământească, şi cât plângea acela, şi ce fel de glasuri mâhnicioase slobozea către Dumnezeu, şi ce fel suspina pentru lipsa Ierusalimului celui de jos, acestea, zic, văzându-le, se înfierbântă şi el şi se aprinde spre iubirea şi dragostea Ierusalimului celui de sus, patria sa cea adevărată[1].

---

[1] Iar după Hrisostom: „Unii (adică Origen şi Eusebie) au luat treptele acestea spre suirea cea după fapta bună. Căci calea care duce acolo se potriveşte cu treptele, suind puţin câte puţin pe omul cel îmbunătăţit şi filosof din Babilonul tulburării vieţii acesteia către cer, ca şi către alt Ierusalim. Aceasta o însemnează şi scara lui Iacov, cea întărită de la pământ la cer. Că precum o scară înaltă ce are trepte una peste alta, tot aşa Duhul Cel Sfânt prin Proorocul a pus Cartea Psalmilor; că astfel şi locurile cele neumblate şi mai înalte, se fac umblate prin trepte şi prin scări; dar, fiindcă cei ce se suie, atunci când ajung la o înălţime mai înaltă, se întâmplă a şi luneca, pentru aceasta nu numai de suire este trebuinţă, ci şi de întărire şi de ajungere la vârf. Întărire însă, adică neprimejduire [ἀσφάλεια, sau: asigurare, siguranţă, statornicie], este atunci când nu vom cerceta cât ne-am suit, şi aşa să ne mândrim, ci vom căuta a afla cât ne mai lipseşte pentru a ne mai sui privind către ceea către care ne întindem, pe care, şi Pavel, arătând-o, zicea: *Cele din urmă uitându-le, spre*

cele dinainte mă întind (Filip. 3: 14)". Zice însă Eusebie: „Tot sufletul ce este întru păcate, jos este, iar de acolo nu se va scula cu lesnire, ci întrebuinţând oarecari trepte ale virtuţii după chipul sporirii; şi fiindcă sfârşitul pogorâtorilor este Babilonul, care se tâlcuieşte tulburare, iar al suitorilor este Ierusalimul, care este vederea păcii, cei ce se suie cântă cântările treptelor, iar cei ce se pogoară, plângerile lui Ieremia". Adaugă însă acelaşi şi zice: „Să se ştie că biserica cea din Ierusalim avea cincisprezece trepte, şi, la fiecare treaptă suindu-se, cei rânduiţi spre a lăuda ziceau o cântare, şi, pentru aceasta, şi cântările sunt întocmai la număr cu treptele bisericii [din Ierusalim]". Iar Teodorit: „Nu fiecare psalm [din cei ai treptelor] prooroceşte aceleaşi, ci unul relele-întâmplări din Babilon, altul bunele-vestiri ale întoarcerii, altul veselia cea de pe cale, altul războaicle cele ce s-au făcut după întoarcere, altul zidirea bisericii, multa felurime a proorociei îndepărtând saţiul dulcii cântări de laudă". Însemnăm însă aici că Teodor Studitul, din treptele acestea culegând, a melurghisit Antifoanele [a pus pe note, le-a făcut cântări] cele din Octoih spre cântare în toate Duminicile în cele patru glasuri, a melurghisit, zic, după cele 12 trepte ale lui David, plinind în fiecare glas câte trei trepte - căci în fiecare Antifon a melurghisit câte o treaptă -, fiindcă fiecare glas are trei Antifoane. Prin urmare, cele patru glasuri, cuprinzând douăsprezece Antifoane, cuprind douăsprezece trepte, însă pe aceste douăsprezece trepte le-a melurghisit şi în celelalte patru glasuri alăturate, începând iarăşi de la treapta cea dintâi şi de la glasul al cincilea [glasul cinci fiind, cum se ştie, plagalul celui dintâi, cu o octavă mai sus, drept care, se poate numi şi el *întâi*]; însă spre plinirea celor douăsprezece trepte lipseau trei psalmi. Pentru aceasta, pe două dintre trepte: ale psalmului *Adu-Ţi aminte, Doamne, de David* (Ps. 131) şi pe *iată acum binecuvântaţi pe Domnul* (Ps. 133) le-a lăsat, şi poetul nu le-a judecat vrednice a le melurghisi; iar treapta ce a rămas (Ps. 132), adică *iată acum ce este bun şi ce este veselitor*, în două împărţind-o, o a adus la glasul al optulea, făcându-i patru Antifoane. Iar tâlcuitorul Antifoanelor Octoihului, Nichifor Xantopol, zice că aceşti 15 psalmi ai lui David îi cântau antifonic cei ce stăteau pe cele cincisprezece scări ale bisericii [din Ierusalim]". Şi de aici şi Cuviosul Teodor Studitul a numit Antifoane treptele cele melurghisite de el. Adaugă însă şi aceasta, anume că Cuviosul Nichita Stithatul, ucenicul Sfântului Simeon Noul Teolog, are o frumoasă tâlcuire, osebită de Catena lui Nichita, aflată în manuscrise, la toate treptele, din care voi însemna aici câteva. Zice dar aici acest dumnezeiesc Părinte la suprascrierea treptelor acestora: „Până când socotinţa noastră se zăboveşte în nepotrivite amestecări şi în gâlcevii, iar sufletul se ridică asupră-i cu patimile, afară de fire pornindu-se puterile lui, nu poate cânta cântare curată lui Dumnezeu cu suişuri înalte ale inimii. *Căci cum*, zice, *vom cânta cântare Domnului în pământ străin?* (Ps. 136). Adică cu inimă stăpânită de patimi? Căci, cu închipuire [*lit.*: figurat], inima se numeşte pământ, iar *cântare* este ceea ce se cântă de noi lui Dumnezeu, rugăciunea cea curată şi nerăspândită (*că suişuri*, zice, *în inima sa a pus* [Ps. 83: 6]) şi sporirile sufletului: când dar mintea noastră - slobozindu-se de legături şi de robia cea amară a Babilonienilor demoni - face prin înfăţişarea Sfântului Duh întoarcere către nobilitatea [εὐγένειαν] cea de mai-nainte, şi iarăşi se prea împodobeşte ca să vadă Ierusalimul cel gândit, atunci cântă cu curăţenie lui Dumnezeu şi se roagă". Adaugă însă Hrisostom şi acestea: „Cum au scăpat Evreii din robie? Cu dorul Ierusalimului; că de nu ar fi isprăvit ei aceasta, n-ar fi câştigat nimic cu harul lui Dumnezeu, ci ar fi rămas în

1. Către Domnul am strigat când m-am necăjit, şi m-a auzit.

„Eu, zice, poporul cel vechi al Evreilor, am strigat către Dumnezeu întru necazul robirii mele şi al pătimirii mele celei rele din necaz, şi Dumnezeu m-a auzit". *Strigare* numeşte aici Proorocul pe ceea ce se face din sufletul cel plin de durere şi din inimă zdrobită către Dumnezeu, Care singur poate slobozi pe cei ce aleargă la El, că acest fel de strigare după dreptate o aude Dumnezeu. Se aduc însă cuvintele acestea din partea poporului Evreu cel bine-cinstitor, după Teodorit[2].

2. Doamne, izbăveşte sufletul meu de buze nedrepte şi de limba vicleană.

Aceasta se vede că o a cerut poporul de la Dumnezeu când a strigat întru necazul său, precum a zis mai sus, ori a cerut aceasta împreună cu altele. Iar *buze viclene* numeşte pe cele ce grăiesc nedreptate la înălţime, precum este scris în Psalmul 72: *Nedreptate la înălţime a grăit*. Asemenea, buzele viclene sunt şi cele

---

robie şi ar fi murit într-însa. Aşa şi noi, de nu ne vom ţine stăpânindu-ne de dragostea celor cereşti, şi a Ierusalimului celui de sus, ci ne vom pironi de viaţa aceasta, nu vom putea să ne dobândim patria".

[1] Zice Hrisostom: „Precum apele, atunci când curg către loc şes şi au multă încăpere [au albie mult-încăpătoare], nu se ridică către înălţime, iar când le opresc pe ele de jos şi le strâmtorează, strâmtorate fiind, mai iute se suie către înălţime decât toată săgeata, tot aşa şi mintea omenească, până ce are multă slobozenie, se revarsă şi se împrăştie, iar când o întâmplare de lucruri o va strâmtora pe ea, în jos îngreuindu-se, atunci cu curăţie şi cu tărie îşi trimite rugăciunile către înălţime. Că ascultă ce zice Proorocul: *Către Domnul am strigat când m-am necăjit, şi m-a auzit*". Acestea le zice Sfântul şi în *Cuvântul despre Pronie şi despre cele de necuprins*, iar în tâlcuirea psalmului acestuia zice aşa: „Văzut-ai câştigul necazului? Văzut-ai plinirea cea gata a iubirii de oameni? Câştigul adică, că a adus Evreilor robiţi rugăciune curată; isprava cea gata a iubirii de oameni: că, încă chemând ei, Dumnezeu îndată a căutat spre ei, ca şi în Egipt: *Văzând, zice, am văzut reaua-pătimire a poporului Meu şi am auzit suspinul lor, şi M-am pogorât ca să-i scot pe ei* (Ieş. 3: 7). Şi dar, iubitule, când te afli în necaz, nu te deznădăjdui, ci mai vârtos atunci deşteaptă-te, fiindcă şi rugăciunile atunci se fac mai curate, şi mai multă bunăvoinţă iei de la Dumnezeu". Încheie însă şi Sfântul Chiril, zicând: „Armă a drepţilor se află dar necazul, care-i îmbărbătează spre buna-vieţuire, ca, strigând către Dumnezeu, să fie ascultaţi". Şi Cuviosul Nichita zice: „Vezi dar cum se ascultă rugăciunea ceea ce cu lacrimi şi cu durere de suflet se aduce lui Dumnezeu. «Când m-am necăjit, zice, am strigat către Domnul şi m-a auzit». Ia aminte însă şi că viaţa aceasta a sfinţilor de-a pururea e în necaz şi în durere, necăjindu-se ei şi de oameni şi de demoni".

ale clevetitorilor, şi, de obşte, ale tuturor celor fărădelege. Iar *limba vicleană* este a clevetitorilor şi celor fără de lege, ori şi a vrăjmăşitorilor[3].

3. Ce se va da ţie? Şi ce se va adăuga ţie către limba vicleană?

Se vede însă că David răspunde cu cuvintele acestea celui ce s-a rugat mai sus, zicând: *Doamne, izbăveşte sufletul meu*. Şi zice către el: „Ce bunătate se va da şi ce se va adăuga ţie, omule, destul împotriva limbii viclene?" Adică niciuna. Cuvântul acesta arată însă că limba vicleană este cu anevoie biruită, pentru covârşitorul vicleşug pe care-l are. Ori, după cel nenumit: „Arată că ţie, o, omule, care ceri să te izbăveşti de limba vicleană, nu ţi se va da certare îndestulă asupra [κάτα] ei", pentru că limba vicleană însăşi de sine este îndestulă bătaie omului celui viclean[4].

4. Săgeţile celui puternic sunt ascuţite cu cărbuni pustiitori.

Şi aceasta s-a zis de David spre mângâierea celui de mai sus ce se ruga să se izbăvească de limba vicleană. Că zice către el să nu se mâhnească, pentru că săgeţile puternicului Dumnezeu sunt ascuţite asupra oamenilor celor fără de lege şi vicleni împreună cu cărbuni pustiitori, adică care pustiesc şi pierd, ca deodată să-l şi junghie, iar cărbunii să-l ardă şi să-l piardă. *Săgeţi* însă şi *cărbuni* a numit feluritele bătăi. Unii însă prin *puternic* au înţeles pe Diavolul, că el biruieşte şi silniceşte pe cei leneşi şi trândavi, iar prin *săgeţi ascuţite* şi *cărbuni pustiitori* au

---

[3] Iar Teodorit zice: „Unii ca aceştia erau şi cei ce au pus curse lui Daniil pentru rugăciune, şi cei ce au clevetit către Nabucodonosor pe cei trei tineri". Zice însă Hrisostom: „Vezi aici strălucire evanghelicească, că zice: *Rugaţi-vă, ca să nu intraţi în ispită* (Matei 26: 41), că nimic nu se aseamănă cu ispita aceasta, a cădea adică în mâna omului viclean. Că acesta e mai cumplit decât fiara: că ceea ce este arătat se vede, iar acesta de multe ori a ascuns otravă sub acoperirea blândeţii, ca şi cursa să-i fie cu anevoie arătată, şi pe cel ce-i cade în mână lesne să-l arunce în prăpastie. Iar *buze nedrepte* ar putea zice cineva pe cele care vatămă virtutea şi care duc către răutate". Iar Nichita Stithatul zice: „*Buzele* demonilor celor ce năpădesc asupra noastră gânditor se înţeleg a fi gândurile cele pătimaşe şi necurate, iar *limbă*, gândul cel ce-l porneşte pe suflet afară de fire; cu care [buze şi limbă] vorbesc în inimile noastre toată nedreptatea şi pornesc pe omul cel dinlăuntru".

[4] Iar Nichita Stithatul zice: „Zice Dumnezeu către cel ce voieşte a se izbăvi de limba vicleană: «Ce se va da ţie mai mult decât puterea şi ajutorul Meu? Şi, pe lângă acestea, ce se va adăuga ţie spre ajutor asupra unei limbi viclene ca acestea? Au doară nu se păstrează întru tine aflându-se armele Mele, ale Celui puternic? Acestea întrebuinţându-le, taie buzele cele viclene şi limba lui Satana ceea ce rău grăieşte întru tine hulă, fiind ascuţite mai mult decât sabia cea cu două ascuţişuri»".

înțeles gândurile cele pătimașe, pe care le aduce Diavolul și care iute intră în suflet și ard fapta bună, după Grigorie al Nyssei, că pe acestea și Apostolul Pavel *săgeți înfocate ale celui viclean* le-a numit (Ef. 5: 16)[5].

5. Vai mie! Că nemernicia mea s-a îndelungat; sălășluitu-m-am în sălașele lui Chedar;

Iarăși cuvântul acesta se zice din partea poporului Evreilor celor robiți, care se tânguia și zicea: „Vai mie, că robia mea s-a îndelungat în Babilon timp de șaptezeci de ani; că atâta a zis Proorocul că este viața cea desăvârșită a oamenilor, după Teodorit: *Zilele anilor noștri sunt șaptezeci de ani* (Ps. 89: 10)". „Robia mea, zice, s-a prelungit, și eu am locuit între sălașele Chedarului". Chedarul este o țară vecină Babilonului, în care locuiesc oameni spurcați și pângăriți, cu care Babilonienii i-au pus pe Evrei să locuiască; fiindcă prin Chedar, după Origen, vrea să zică întunecare, și pentru aceasta plâng cei ce locuiesc în locașurile întunecării. Iar alegoric, lăcașurile întunecării sunt petrecerea în patimile cele ce întunecă mintea[6].

---

[5] Iar Marele Vasile zice: „*Săgețile ascuțite ale celui puternic* le cere spre vindecarea de limba vicleană; cere însă a fi de față și cărbunii cei pustiitori, pentru ca, de cei ce nu s-ar atinge săgețile cele cuvântătoare, din pricina orbirii inimii acelora, acestea să le fie gata de muncă, pe care și *cărbuni pustiitori* o a numit: căci câți s-au făcut pe sineși pustii de Dumnezeu, acestora de nevoie le este trebuitoare gătirea cărbunilor pustiitori". Iar Teodorit zice: „Drept aceea, nu te mâhni, rănindu-te de limba vicleană, că gata sunt pedepsele ce se trimit de Dreptul Judecător, ce lucrează cu iuțimea săgeților celor prea ascuțite și arde precum cărbunii cei pustiitori". „Deci, după Nichita, ce se va da ție mai mult? Ori ce altceva voiești a se adăuga ție după atâta mare gătire a Celui Puternic asupra necinstitorilor de Dumnezeu?" Iar altul a zis: „Cu cărbuni de cedru aprinși, pentru că aceștia sunt mai tari decât alți cărbuni și țin multă vreme". Iar Cuviosul Nichita, prin *săgeți ascuțite ale celui puternic*, înțelege cele patru virtuți capitale: înțelepciunea, dreptatea, bărbăția și întreaga-înțelepciune [cumpătarea]. Iar prin *cărbuni aprinși* înțelege Trupul și Sângele Domnului, Cel cu Care noi ne împărtășim. Și, de aici, și focul lacrimilor, și înfocatele suspinuri ale inimii, și rugăciunea cea cu umilință, căci de acestea se rănește și se arde Diavolul și se pustiește toată tăria demonilor, și se taie buzele cugetelor viclene".

[6] Zice însă Hrisostom: „Aceasta este mai cu seamă întâia învățătură a faptei bune, a ști adică cum că nemernici suntem în viața aceasta, că viața aceasta este pribegie, ba și mai proastă decât pribegia. Că Hristos pe aceasta o a numit *cale*, încă și necăjicioasă (Matei 7: 14); pentru aceasta mărturisesc și cei vechi că nemernici sunt, și pentru aceasta mai vârtos s-au făcut minunați: că cel străin de cele de aici va fi cetățean al celor de sus. Deci dacă Evreii doresc de Ierusalim, ce iertare am avea noi de nu ne-am stăpâni de mai tare dor de Ierusalimul cel de sus?" [Dacă așa era dorul Evreilor după Ierusalimul cel pământesc, cu atât mai mult nouă ni se cuvine a avea un dor mult mai mare ca aceia, căci și Ierusalimul

mult a nemernicit sufletul meu.

„Mulţi ani, zice, am pribegit ca un străin în robie"[7].

6. Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram;

„Eu, zice, eram în pace cu locuitorii Chedarului cei gâlcevitori şi fără de lege, nestându-le împotrivă pentru niciun lucru lumesc, ci, ca un rob, îi lăsam de făceau ceea ce voiau". Însă cuvântul acesta ne învaţă să ne facem şi noi în acest fel, şi să avem pace cu toţii; pentru că, dacă se cuvine să avem pace cu cei ce urăsc pacea, cu mult mai vârtos se cuvine să fim în pace cu cei ce iubesc pacea. Şi astfel ne vom face paşnici dacă în lumea aceasta ne vom afla ca nişte străini, şi pe

---

nostru cel ceresc e plin de multe bunătăţi, dar de mai multe decât acela.] Iar Marele Vasile zice: „Deci cel ce şi-aduce aminte de Dumnezeu şi caută patria Sa va suspina, zicând: *Vai mie! Că nemernicia mea s-a îndelungat.* Căci are poftă să se dezlege de trup şi a fi împreună cu Hristos, căci are nemernicia împiedicare bucuriei". Se mâhneşte, zice Cuviosul Nichita, glasul acesta şi plângerea aceasta este lăudată celor ce au ajuns la vârsta bărbatului desăvârşit; fiindcă sufletele celor desăvârşiţi sunt nevoitoare pururi, strălucite şi pline de lumini bune; iar când mintea lor cea curată se umple de vederea cea de sus, pentru vreo oarecare nevoie a trupului şi din veselia şi îndulcirea cea de acolo va cădea, atunci ei pe cele de acum le văd întuneric adânc, ca, de pildă, după asemănarea celor ce privesc în sus către razele soarelui, care, uitându-se apoi către cele de jos, văd întocmai şi cele de aproape şi cele de departe, pentru aceasta şi nemernicia lor cea de aici depărtată o socotesc, şi locuinţa lor cea întunecată, viaţa aceasta, mai grozavă decât tot întunericul". Adaugă şi Teodorit: „Chedarul este locuit de neamul Saracinilor, mai sălbatic decât fiarele, ce folosesc vase cu corturi şi colibe. Iar Chedar a fost al doilea fiu al lui Ismail. Dar fiindcă Ismail a fost izgonit de Avraam cu roaba Agar, mama lui, potrivit se tânguiau Evreii că, din slobozenia cea mai dinainte căzând, petreceau lângă cei pe jumătate robi, siliţi fiind a le sluji".

[7] Zice însă Hrisostom: „Nu din pricina mulţimii numeşte anii mulţi, ci pentru greutatea şi grozăvia lucrurilor; că şi puţini de ar fi, se par mulţi. Tot aşa trebuie a ne afla şi noi, măcar puţin de am vieţui aici, mult să socotim, pentru dorul celor ce vor să fie. Acestea însă le zic nu prihănind viaţa aceasta, ci îmbărbătându-vă pe voi către dorul celor viitoare". Mai înalt însă tâlcuieşte aceasta dumnezeiescul Maxim: „Până când sufletul face trecere din putere în putere şi din slavă în slavă, adică de la virtute la virtute spre mai mare sporire, şi de la cunoştinţă la cunoştinţă spre mai mare suire, nu va înceta nemernicind, după cea zisă: *Mult a nemernicit sufletul meu.* Că multă este lungimea şi lăţimea cunoştinţelor celor ce trebuie a le petrece după datorie până ce va trece în locul cortului celui minunat, până la casa lui Dumnezeu". Iar Nichita zice în Catenă: „Pe suflet zice că-l nemerniceşte aici, că trupul, din pământ fiind, nu nemerniceşte, ci singur sufletul".

pământ vom petrece ca nişte nemernici şi vremelnici, fără a ne pironi către lucrurile vieţii acesteia şi fără să luăm aminte la ele ca la nişte lucruri adevărate şi statornice[8].

când grăiam lor, se luptau cu mine în zadar.

„Când eu, zice, grăiam cuvinte de pace cu locuitorii Chedarului, ei mă vrăjmăşeau în zadar, adică fără a avea vreo pricină binecuvântată; şi nici atunci nu arătau iubire de oameni către mine. Ei însă, chiar şi aşa cu asprime purtându-se cu mine, eu eram în pace către dânşii"[9].

---

[8] Zice însă Hrisostom: „Acesta era în pace şi cu cei ce urăsc pacea. Iar noi ce vom pătimi de ne vom arăta către prieten cu cele proprii vrăjmaşilor? Dar cum vom isprăvi aceasta? Dacă vom petrece ca nişte nemernici, ca nişte străini, dacă de nimic din cele de faţă nu vom fi stăpâniţi, că nimic altceva nu face lupta şi războiul ca iubirea celor de aici, şi ca pofta slavei, ori a banilor, ori a desfătării. Când însă vei tăia funiile [către] acestea, de unde va mai lua început războiul?" Iar Cuviosul Nichita zice: „Trebuie ca noi, ai lui Hristos fiind şi de la Hristos numindu-ne, din ambele părţi să fim în pace, dinafară adică cu oamenii cei ce urăsc pacea să fim paşnici, că nu se cuvine robului lui Dumnezeu a se gâlcevi; iar dinlăuntru, cu însuşi sufletul, şi cu Dumnezeu şi cu îngerii Lui: că în pace fiind puterile sufletului nostru, şi după fire mişcându-se în Duhul Sfânt, vom avea pace întru sine şi conştiinţa nu o vom avea gâlcevindu-se ori deznădăjduindu-se, şi, nedeznădăjduindu-ne de dânsa, avem pace şi îndrăzneală către Dumnezeu, după cel ce a zis; având pace cu Dumnezeu prin curăţie, avem apropiere către puterile cele de sus, şi făcători de pace suntem cu cei ce urăsc pacea". Adaugă însă Hrisostom: „Şi nu zice că «e rău şi nu pot suferi»; căci mai ales atunci trebuie a se arăta blândeţea, când o avem pe ea către cei sălbatici, atunci se arată tăria ei, atunci străluceşte lucrul si isprava şi rodul ei".

[9] Iar Hrisostom zice: „Astfel trebuie a fi noi, măcar de ne-ar răpi alţii, măcar de ne-ar abate; măcar iubindu-i noi, de ne-ar urî şi ne-ar vrăjmăşi, noi cele din partea noastră să le arătăm, aducându-ne aminte de pilda ce ne porunceşte ca oile şi ca porumbeii să fim în mijlocul lupilor (cf. Matei 10: 16), ca pe aceia mai buni să-i facem, iar noi plata ceea ce este în cer să o luăm". Zice şi Eusebie: „Omul cel iubitor de Dumnezeu, şi întru nemernicie fiind - departe de cei din Ierusalim, care se tâlcuieşte vedere a păcii -, pornit fiind, paşnic este către toţi, iar cei gâlcevitori, casnici ai Chedarului fiind, adică ai întunecării, urăsc pacea, vrăjmaşi fiind ai Ierusalimului".

PSALMUL 120

Cântarea treptelor.

1. Ridicat-am ochii mei la munţi, de unde va veni ajutorul meu.

Această cântare prooroceşte cuvintele pe care le ziceau Evreii când au început a se sui de la Babilon către Ierusalim. Însă *munţi* zice cerurilor, căci de la ceruri nădăjduiau a veni obişnuitul lor ajutor de la Domnul, ca să-i trimită pe ei nevătămaţi către patria lor, Ierusalimul. Apoi, după urmare, tâlcuieşte cuvântul[10].

2. Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul.

„Ajutorul meu, zice, va veni de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul", că zidirea totului e a Însuşi adevăratului Domn. Şi noi, Creştinii, de vom ridica ochii sufletului nostru la cer, osebindu-i de la lucrurile cele pământeşti, va veni nouă ajutor de la Domnul[11].

---

[10] Zice însă Hrisostom: „Că dacă Evreii cei groşi şi pironiţi către pământ din robie şi din ticăloşie aşa de osârdnici s-au făcut, şi priveau către cer, cu mult mai vârtos pe noi ne va îndrepta necazul". Zice însă şi Cuviosul Nichita: „Glasul acesta îl înalţă cel ce acum se întoarce din robia patimii Babilonienilor şi a demonilor către Ierusalim, gândita cetate a nepătimirii, adică fiecare dintre noi, cei credincioşi, iar *munţi* sunt înaltele porunci ale lui Dumnezeu. Acesta dar îşi ridică ochii şi mâinile la munţii cei înalţi ai poruncilor lui Dumnezeu, şi la lucrarea acestora, de unde vine tot ajutorul împotriva demonilor şi a patimilor, spre ajutorarea slăbiciunii lui". Prin *munţi*, şi Teodor Studitul a înţeles legile şi poruncile lui Dumnezeu, zicând: „La munţii legilor Tale m-ai înălţat, cu fapte bune luminează-mă, Dumnezeule, ca să Te laud pe Tine" [din Antifoanele duminicale].

[11] Zice însă Hrisostom: „Cei mai-nainte de aceasta, lemnului zicându-i «dumnezeul meu eşti» şi pietrei, «tu m-ai născut», acum, pe Făcătorul a toată lumea Îl cunosc şi zic: «Ajutorul meu de la Domnul, nu de la oameni, nici de la cai, nici de la aliaţi, ci de la Domnul». Această alianţă e nebiruită, şi nu numai nebiruită, ci şi grabnică, numai de va căuta cineva la înălţime. Că pentru aceasta, pe singură vietatea aceasta (adică pe om) l-a făcut Dumnezeu să stea drept şi l-a aşezat să-şi aibă ochii către înălţime, învăţând şi din cele simţitoare că trebuie a privi către înălţime şi a filosofa despre cele cereşti". Aceleaşi le zice şi dumnezeiescul Vasile, adăugând: „Precum dar te-ai alcătuit, omule, aşa filosofează. Aceasta şi oarecare înţelept o zice: *Ochii înţeleptului în capul lui* (Eccl. 2: 14)". Zice însă Origen: „«Eu, zice, am ridicat ochii mei la munţi, adică la sfinţii îngeri, ca aşa să mă ajutorez de vreunul dintr-înşii, însă ajutorul a venit la mine de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul». Că nu simplu a adăugat aceasta - *Cel ce a făcut cerul şi*

3. Să nu dai întru clătinare piciorul tău, nici să dormiteze Cel ce te păzeşte.

Această zicere este despre însăşi iubirea de fraţi; adică să se roage fiecare lui Dumnezeu pentru fratele său. „Să nu dai, tu, frate, piciorul sufletului tău întru abatere şi întru prăpăstuire, nici să laşi calea cea dreaptă a faptei bune, ca nu şi Dumnezeu, Cel ce te păzeşte, să dormiteze şi să te lipseşti de darul şi cercetarea Lui. Şi, de vreme ce tu ai alunecat pentru neluarea ta aminte la păcat, teme-te, ca nu cumva să înceteze de a te mai păzi". Ori zice: „Nu da, o, omule, petrecerea vieţii tale la lucruri care te clatină şi care nu au nicio temelie şi întărire, precum bogăţia, slava şi îndulcirile şi toate celelalte lucruri stricăcioase ale lumii acesteia, ci să umbli totdeauna pe calea cea statornică şi dreaptă, care e virtutea şi lucrarea poruncilor lui Hristos, că aceasta te face să alegi calea vieţii acesteia drept şi fără primejdie"[12].

---

pământul: «Pretutindenea, zice, poate şi în pământ străin a ajuta, şi între barbari a întinde mâna»".

[12] Zice însă Hrisostom: „Atunci când voim să dobândim ceva, trebuie ca şi noi cele din partea noastră să le aducem, chiar mici şi proaste cu adevărat fiind, trebuie însă a le aduce. Că aşa voieşte Dumnezeu; nu nelucrând noi, nici dormind ori sforăind, nici cu faţa în sus căzând, ci lucrători şi sârguitori să ne aflăm. Din aceasta însă arată şi alta: că chiar de vom aduce cele din partea noastră, avem însă trebuinţă de încuviinţarea [ῥοπῆς] Lui prin rugăciune, pentru a ne afla în siguranţă. Însă cine îşi dă piciorul în clătinare? Cel ce umblă în lucruri alunecoase şi care nu au temei tare, precum iubirea banilor, precum dorul celor lumeşti". Zice şi Marele Vasile: „Îndoită e puterea sufletului: una care viază trupul, iar cealaltă, cea văzătoare, care se mai numeşte şi socotitoare; prin ea să priveghezi, că, precum zice Proorocul: *Nu va dormita Cel ce te păzeşte*. Îndoit sunt tocmite şi patimile [πάθη, sau: poftele, afectele, sentimentele] trupului: una adică care se sârguieşte la vederea celor mai bune şi potrivite, iar cealaltă, necuviinţele trupului pândindu-le, le înţeleneşte şi le înfrânează. Iar de va fi să îmbrăţişeze nelucrarea şi va avea puterea văzătoare nemişcată, aflând patimile puterea sufletului cea dătătoare de viaţă întru nelucrare, nefiind nimeni stăpânitor asupră-i şi oprind-o, trupul trage sufletul către pornirile şi lucrările sale". Prin urmare, după dumnezeiescul Vasile, aici *păzitor* se înţelege a fi mintea. Iar Stithatul zice: „*Clătinare* este adică a lucrărilor vieţii, din care se nasc ispitele şi prilejurile păcatelor. Iar *piciorul* - care se socoteşte al sufletului - e mintea, cu care alergăm gânditor în calea poruncilor. Iar *păzitor* e îngerul păcii, credinciosul nostru păzitor. Drept aceea, Sfântul Duh sfătuieşte pe toţi cei ce fug acum de marea cea sărată a vieţii să fugă cu totul de apucarea lucrurilor celor lumeşti. *Nu da întru clătinare piciorul tău* - adică la tulburări şi răspândiri lumeşti, din care, cu gânditorul picior al sufletului, omul începe a se poticni în piatra păcatului - şi aşa *nu va dormita* îngerul cel ce te păzeşte, nici *nu va adormi*, adică să tragă către sineşi lumina atunci când noi întoarcem toată pornirea sufletului la cele ce nu folosesc".

4. Iată, nu va dormita, nici nu va adormi cel ce păzeşte pe Israel;

„Omule, zice, de te-ai feri de lucrurile vieții acesteia cele neadevărate şi vremelnice şi de vei umbla calea cea dreaptă şi primejdioasă a virtuții, să ştii că nici Dumnezeu nu va dormita, nici nu va adormi, adică nu va înceta a te păzi ca lumina ochiului cu harul şi Pronia Sa; că Însuşi El este şi Cel care l-a păzit pe Israel oarecând, şi Acelaşi este şi acum Cel ce păzeşte totdeauna pe noul Israel, adică pe noi, Creştinii". Vezi însă şi tâlcuirea zicerii: *Deşteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne?* la Psalmul 43.

Domnul Te va păzi pe tine.
5. Domnul este acoperământ ţie peste mâna ta cea dreaptă.

„Omule, zice, de vei umbla aşa pe calea virtuții, Domnul te va păzi şi te va acoperi, şi va sta de-a dreapta Ta, şi va fi ajutorul şi acoperitorul tău, acoperindu-te atunci când vei lucra faptele cele bune", că aceasta însemnează cu *mâna dreaptă*. Ori zice: „Că Domnul va fi acoperământul Tău, ca să lucrezi sub acoperământul Lui faptele cele de-a dreapta, adică lucrările bune"[13].

6. Ziua soarele nu te va arde, nici luna noaptea.

„Atâta purtare de grijă, zice, va arăta Dumnezeu pentru tine, frate, de vei umbla în calea virtuții, încât nici pe soare nu-l va lăsa să te ardă ziua – precum făcea din vechime Israelitenilor –, nici luna nu o va lăsa să te ardă noaptea, ca să te slăbănogească cu trupul". Cu acestea însă arată David nemărginita purtare de grijă ce o arată Dumnezeu către cel îmbunătățit, după Hrisostom. Urma însă, după acelaşi Hrisostom, a se îndulci de la Dumnezeu şi simțitoreşte de acest dar deosebit; de care acum însă, cu mult mai vârtos, urmează a se îndulci de aceleaşi şi prietenii lui Dumnezeu. Zic însă fiziologii [naturaliştii] că şi luna înfierbântă trupurile, căci ea nu e numai umedă, ci şi dogoritoare, şi, după urmare, poate umezi şi încălzi trupurile. Ori că *nu te va arde* se înțelege în loc de „nu te va vătăma nici soarele, nici luna"[14].

---

[13] Zice însă Hrisostom: „Vezi că şi aici voieşte să fii lucrător? Luând această metaforă din petrecerea ostaşilor, psalmistul ți-L arată pe Dumnezeu stând la dreapta ta pentru a te face lucrător nebiruit, încât să înfigi apoi semnul biruinței; căci mai mult decât toate, aceasta [mâna dreaptă] e cea prin care le lucrăm pe toate. Şi nu numai că va sta alături de tine, ci Se va şi lupta şi va fi apărător al tău".

[14] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Atunci când prin faptele bune şi prin cunoştința cea adevărată se înalță întru noi Soarele dreptății, atunci firea noastră - care, ca şi luna, este supusă schimbării şi prefacerii - ia rânduială stabilă". Iar Grigorie al Nyssei zice: „În

7. Domnul te va păzi pe tine de tot răul, păzi-va Domnul sufletul tău.

„De multe ori, zice David, că Domnul păzeşte sufletul o dată pentru mai multa tărie, iar a doua, pentru ca mai mult să îndemne pe Creştini să umble în calea cea dreaptă a virtuţii", căci oamenii doresc a se păzi de Dumnezeu ca de Unul Care păzeşte pe cei ce umblă în calea cea de acest fel a virtuţii. Ori zice: „Că Dumnezeu va păzi şi sufletul şi trupul de toată primejdia"[15].

8. Domnul va păzi intrarea ta şi ieşirea ta, de acum şi până în veac.

„Domnul, zice, te va păzi şi când intri în casa ta, şi când ieşi, adică va păzi toată viaţa ta, şi adunările cele împreună cu alţii, şi toate mişcările tale cele bune". Ori se înţelege şi altfel: „Că va păzi Dumnezeu şi intrarea ta în viaţa aceasta, adică naşterea ta, şi ieşirea ta din viaţa aceasta, adică moartea ta şi sfârşitul, ori şi toată viaţa ta de acum şi de după ea", că toată viaţa omului se priveşte [socoteşte] şi se schimbă cu intrări şi ieşiri[16].

---

cântarea a doua a treptelor s-a prihănit soarele. Astfel deci se numeşte potrivnicul atac al ispitei; însă celui ce are ajutor de la Domnul, aceasta El o face binecuvântare spre a nu se arde el ziua de soare. Deci soarele se face ca unul care vatămă când nu se îngrădeşte arderea cea de la el de norul luminos Duhului Sfânt, pe care nor Domnul l-a întins peste unii ca aceştia spre acoperământ lor. Asemenea, puterea cea potrivnică se zice şi luna, care nu are vreo lumină a sa, ci una mincinoasă. Că, nefiind Dumnezeu, Satana s-a socotit de către cei neînţelepţi a fi dumnezeu al veacului acestuia, ce se preface în înger de lumină". Iar Origen încă a zis: „Fiindcă soarele nu are drept lucrare numai luminarea, ci şi arderea, la fel şi Dumnezeu este lumină drepţilor, iar păcătoşilor este foc, drept care se primeşte şi la El zicerea: că Soarele dreptăţii luminează adică peste cei ce fac bunătate, însă arde pe cei ce cad sub asprimea lui Dumnezeu. Aceleaşi dar va face şi luna, adică Sfânta Biserică cea împreună cu Dânsul: împreună bine făcând şi împreună mâniindu-se cu El". Zice însă şi Hrisostom: „Din prisosinţă dar, voind a arăta purtarea Sa de grijă, nu numai de cele rele te va păzi, ci nici cele omeneşti nu va îngădui să pătimeşti, şi de aceea a adăugat aceasta, pentru că îmbelşugată e darea ajutorului Său". Şi Teodorit: „Dobândind de la Dânsul purtarea de grijă, nevătămat te vei păzi şi ziua şi noaptea".

[15] „Cutează dar, zice un altul în Catena lui Nichita, cutează, o, frate, să iei păzitor pe Dumnezeu spre a nu te birui de cei ce năvălesc din răutate, nici a te stăpâni de răutate; iar de ni se întâmplă vreo pagubă sau primejdie trupească, fii încredinţat că nu va lăsa Domnul sufletul tău, precum nici pe cel al lui Iov, pentru care a zis către Diavolul: *Numai sufletul să i-l păzeşti* [nevătămat] (Iov 2: 6)".

[16] După alt tâlcuitor însă, zicerea aceasta se înţelege mai înalt: „Se însemnează că sufletul nostru are trebuinţă de pază - şi adică de-a pururea -, iar mai cu deosebire în vremea ieşirii din această viaţă şi la intrarea în cetatea lui Dumnezeu, decât pentru abaterea de la rău şi către intrarea spre a face binele; că ce folos ar fi dacă cădea cineva pierind în

PSALMUL 121

Cântarea treptelor.

1. Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie: În casa Domnului vom merge.

Acest stih l-au zis Evreii cu mare bucurie când umblau pe calea cea dorită şi se întorceau de la Babilon la Ierusalim, după Teodorit.

2. Stând erau picioarele noastre în curţile Tale, Ierusalime;

Stihul acesta este ca un răspuns către cel de mai sus. „Când am auzit, zice, noi zicându-ne cei împreună-călători cu noi că vom merge la Ierusalim, în Biserica Domnului, îndată cu cuvântul acesta ne-am închipuit în minte cum picioarele noastre stăteau în curţile Ierusalimului, căci dorul nostru cel covârşitor întru mergerea în Ierusalim aşa ne făcea să socotim"[17].

---

mijlocul căii? Pentru aceasta s-a zis: *Nu ferici pe om înainte de sfârşitul lui!* (Sirah 11: 28)". Zice însă şi Grigorie al Nyssei: „Aceasta cu adevărat este ieşirea împreună şi intrarea ceea ce se face păzită de Dumnezeu: că ieşirea din ceea ce suntem se face intrare a bunătăţilor celor ce se află mai presus de noi. Această ieşire o face cineva întrebuinţând drept povăţuitor pe Cel ce a zis: «*Eu sunt Calea* şi *Eu sunt Uşa. De va intra cineva prin Mine, va intra şi va ieşi* din răutate în fapta bună, din neştiinţă întru ştiinţă, dintr-o virtute într-alta», şi niciodată nu va conteni cineva a intra şi a ieşi, ci totdeauna prin sporirea la cele mai înalte va intra şi de-a pururea din cele apucate va ieşi". Zice însă şi Hrisostom: „Văzut-ai ajutor necurmat pretutindeni fiind de faţă şi la intrare şi la ieşire? Ce poate fi asemenea cu dragostea aceasta, ce, cu iubirea de oameni? Aici, cu adevărat, toată viaţa o însemnează, că întru aceasta este toată viaţa, întru intrări şi ieşiri". Şi Teodorit zice: „Prin cele zise a însemnat Pronia lui Dumnezeu cea în toate felurile, care, de faţă fiind, ne facem mai buni decât neîmpăcaţii vrăjmaşi şi aşa scăpăm de cursele celor văzuţi şi nevăzuţi".

[17] Iar Eusebie zice: „Că tinerii cei ce s-au născut în cei treizeci de ani ai robiei din Babilon întrebau pe cale pe bătrânii ce rămăseseră în robie, care cunoşteau Ierusalimul: «Unde mergem?»; iar aceia le-au răspuns, zicând: «Mergem la biserica Domnului ce este în Ierusalim», iar tinerii, auzind de aceasta, s-au bucurat. Au întrebat şi a doua oară, zicând: «De unde ştiţi aceasta?»; iar aceia au răspuns: «Din însăşi vederea noastră ştim aceasta, şi nu din auzire, căci înşine eram oarecând în Ierusalim, iar picioarele acestea ale noastre ce acum umblă împreună cu noi au stătut în curţile Ierusalimului; încă şi chipul zidirii cetăţii îl ştim şi locul şi forma ei o ţinem minte»". Adaugă însă Teodorit: „Al bunei-cinstiri de

Ierusalimul, cel zidit ca o cetate, a cărui împărtăşire e împreună.

„O, Ierusalime, zice, patria noastră cea dorită, care te-ai zidit ca o cetate cu adevărat domnească, după vechile timpuri". Iar în loc de *a cărui împărtăşire e împreună*, alt tâlcuitor a zis „a cărui împreunare este împreună", adică metocurile* Ierusalimului şi celelalte zidiri, care erau aproape, erau unite împreună, pentru mulţimea locuitorilor, după Hrisostom[18].

3. Că acolo s-au suit seminţiile, seminţiile Domnului,

Aceasta este lauda cea mai mare pe care poporul Evreilor o face Ierusalimului. „Pentru că Ierusalimul, zice, nu se împodobea atât pentru lărgimea cea mare pe care o avea şi pentru zidiri, precum se împodobea – că de trei ori pe an se suiau şi se adunau într-însul toate cele douăsprezece seminţii ale lui Israel – în vremea sărbătorilor celor mari, prăznuite de tot poporul, adică la Paşti, la

---

Dumnezeu e glasul acesta: se veselesc dar şi se bucură nu că-şi vor dobândi casele lor, ci pentru că vor vedea casa lui Dumnezeu". Iar Hrisostom zice: „Dar acum mulţi se mâhnesc la graiul acesta: că dacă s-ar sui cineva la locul nelegiuirii, şi ar face chemare, mulţi ar fi cei ce ar alerga împreună, iar de ar chema cineva la casa de rugăciune, mulţi ar fi cei ce se lenevesc; dar Iudeii n-au fost aşa, decât care ce ar fi mai cumplit atunci când decât aceia Creştinii se văd mai trândavi? Dar de unde s-au suit aceia ce erau mai buni? De la robie: că şi lucrurile lor dobândindu-le, şi de înseşi graiurile se bucurau, cu mult dor îmbrăţişând [sau: legându-se de] casa cea de rugăciune şi cetate. Că astfel S-a obişnuit Dumnezeu să facă: atunci când, având noi bunătăţile, nu le simţim, le scoate pe ele din mâinile noastre, ca ceea ce nu a făcut dobândirea să o facă lipsirea".

* μετόχια; acelaşi termen a fost tradus şi prin împărtăşire, precum avem în versetul nostru. Termenul a dat românescul metoc, adică o clădire oarecare, un schit, chiar un loc, care ţine de un oraş (precum aici, Ierusalimul) sau de o mănăstire. Termenul a fost folosit şi în cazul împărtăşirii duhovniceşti, de rău sau de bine, precum la II Cor. 6: 14-16.

[18] Zice şi Eusebie: „Cetatea nu era răspândită încoace şi-ncolo, nici despărţită şi împărţită în multe părţi, ci era zidită în aşa fel încât se părea a fi o casă pentru împreunarea zidirilor celor dintr-însa". Iar Stithatul înţelege prin *casă* aşezarea cea dinlăuntru a sufletului, iar *Ierusalim*, pământul nepătimirii, iar *zidire a casei* [părţile ce alcătuiesc casa], pe cea alcătuită din multe fapte bune, a cărei temelie e smerenia şi sărăcia cea duhovnicească, iar *împărtăşirea* acesteia este împărtăşirea de lumină, care prin iubire şi prin smerita-cugetare se păzeşte neîmpuţinată". Iar Hrisostom zice: „Că, întorcându-se Iudeii şi văzând pustiirea cetăţii, cheamă înapoi vechea bună-norocire şi povestesc laudele, zicând că această vestită şi strălucită cetate, care avea mulţi singlitici [*lit.*: senatori; aici pare că zice de cei adunaţi în sfatul bătrânilor sau în alte adunări], acum are o înfăţişare tristă". Iar Origen zice: „Când inima şi sufletul celor ce cred este una, iar mădularele unuia poartă grijă de ceilalţi, ei sunt Ierusalim, a cărui împărtăşire este împreună".

Cincizecime și la Înfigerea Corturilor. Acolo, zice, în Ierusalim, mai-nainte de robie adică, se suiau din vechime toate semințiile Domnului și se adunau împreună". Și le-a numit *seminții ale Domnului* ca pe un popor ales Domnului și ca pe nişte supuse Domnului.

mărturia lui Israel.
4. Ca să se mărturisească numelui Domnului.

„Adunarea cea din fiecare an, zice, a celor douăsprezece seminții ale lui Israel în Ierusalim era la poporul lui Israel o dovadă că s-a plinit făgăduința lui Dumnezeu cea dată lui Avraam, adică de a se înmulți seminția lui și a moșteni pământul făgăduinței". Ori prin *mărturie* se înțelege aceea pe care Dumnezeu o a dat poporului lui Israel. Că Dumnezeu a mărturisit şi le-a poruncit lor să se adune în Ierusalim în trei vremi ale anului, adică la cele trei praznice zise. Iar alcătuirea cea netedă a zicerii e aceasta: „Acolo se suiau semințiile, semințiile Domnului, mărturisirea lui Israel". „S-au suit, zice, pentru mărturie și poruncă, adică după porunca lui Dumnezeu". Însă pentru ce s-au suit? Pentru a mulțumi numelui lui Dumnezeu, adică lui Dumnezeu, cu prilejul de Dumnezeu legiuitei slujiri a Legii[19].

5. Că acolo au şezut scaunele la judecată; scaunele din casa lui David.

Iată și altă laudă a Ierusalimului. „Acolo, zice, în Ierusalim, au stătut scaune de împărăție spre a judeca pe popor"; adică *scaune din casa lui David* vrea să zică din palatele împărătești ale lui David; ori *scaune* zice întâi despre cele ale

---

[19] Iar Teodorit zice: „*Mărturie a lui Israel* a numit dumnezeiasca Lege, pe ceea ce arătat poruncește ca Israelul să alerge împreună la locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeu". Zice însă dumnezeiescul Hrisostom: „A se aduna toți la Ierusalim, aceasta se face prilej de dumnezeiască cunoștință, ca nu pretutindenea rătăcindu-se să afle prilejuri și ieșiri către slujirea idolilor, pe care, cu adevărat aceasta arătând-o, zice: *Acolo s-au suit semințiile, (...) mărturia lui Israel*, așa ca o mustrare, și spre a nu le fi lor dezvinovățire spre alergarea către idoli". Zice însă și Stithatul: „Precum semințiile cele ce au fost despărțite în vremea lui Ieroboam – cele zece despărțindu-se de davidiceasca împărăție -, după întoarcerea din Babilon, s-au făcut o singură ighemonie și toți alergau împreună la Ierusalim cu veselie, după Lege aducând lui Dumnezeu obișnuita slujire, într-același chip puterile sufletului fiecăruia, de la cea firească la cea afară de fire abătându-se, s-au despărțit de împărăția lui Dumnezeu, iar după pocăință se fac sub o firească ighemonie și împărăție a lui Hristos, aducând lui Dumnezeu jertfă curată, obișnuită și cu duh zdrobit fireștile mișcări și lucrările lor".

arhiereilor şi preoţilor, iar al doilea zice despre scaunele împăraţilor, după tâlcuirea lui Hrisostom.

6. Întrebaţi dar cele ce sunt spre pacea Ierusalimului,

„Fericiţi, zice, Ierusalimul cu urare de pace şi ziceţi lui: Pace fie ţie, o, cetate Ierusalim! Pace fie poporului tău! Căci de acum înainte va avea pace adâncă şi bucurie covârşitoare". Iar alt tâlcuitor a zis „îmbrăţişaţi-l"[20].

şi îndestulare celor ce te iubesc pe tine.

„Fericiţi, zice, Ierusalimul, şi ziceţi şi aceasta: O, cetate Ierusalim, fie bună-norocire şi îmbelşugare nu numai cetăţenilor Tăi, ci şi tuturor celor dimprejur, dintre neamurile care te iubesc". Aceasta este însă şi proorocie pentru ceea ce era să se facă[21].

7. Fie pace întru puterea ta şi îndestulare întru zidurile* tale.

Alt tâlcuitor a zis „să se facă", ori „se va face". „Fericiţi, zice, Ierusalimul şi ziceţi: O, Ierusalime, pace întru puterea ta, adică întru ostaşii tăi", că puterea cetăţii stă în oştile cele de război. Iar pacea acestora stă întru a nu se gâlcevi, nici a avea vrăjmaşi[22]. Iar în loc de *îndestulare întru zidurile tale*, alt tâlcuitor a zis „şi bogăţie întru împărăţiile tale", iar altul „întru îngrăditurile Tale", că zidurile sunt tăria cea mai puternică a cetăţii[23].

---

[20] Iar Hrisostom zice: „*Întrebaţi*, adică rugaţi-vă ca să vă întoarceţi iarăşi la însăşi buna-norocire cea de mai-nainte, ca să vă izbăviţi de desele războaie, pentru nimic altceva rugându-vă şi cerând decât [pentru] cele ce îndeamnă şi ajută către însăşi pacea".

[21] Zice însă Hrisostom: „Multă e aici avuţia îndestulării când nu stau bunătăţile slobode până la dânsa, adică la cetatea Ierusalimului, ci când sunt cei ce le dobândesc şi le iubesc pe ele. Şi care sunt aceştia, dacă nu cei ce vor să lucreze împreună cu ei, ori şi înşişi cetăţenii?"

* πυργοβάρεσίν; sau *turnurile*, sau *fortificaţiile*, sau, după Biblia 1688, *băştile turnului*, adică toate cele făcute pentru apărarea cetăţii.

[22] Zice însă Hrisostom: „Ce e *întru puterea ta*? Adică cu ipostasul tău [temelia ta], cu locuitorii tăi, fiindcă războiul e făcător de stricăciune, iar acela a pierdut odinioară Ierusalimul, drept care Proorocul se roagă pentru pacea lui".

[23] „Căci, după Hrisostom, nu prooroceşte Ierusalimului numai scăparea de cele rele, ci şi adăugirea de bunătăţi, pace, îndestulare şi roade îmbelşugate; că ce folos ar fi de pace în vremea foametei, ori de îndestulare în vreme de război?" Zice însă şi Stithatul: „Că, de nu va fi pace întru puterile sufletului nostru – care se face prin Sfântul Duh –, nici Dumnezeu nu va locui întru noi, nici îndestulare nu va fi de roadele Duhului, cele ce prin luminările

8. Pentru frații mei și pentru vecinii mei, am grăit adică pace pentru tine.

Cuvântul acesta îl zice din partea sa Proorocul David Ierusalimului, adică: „O, Ierusalime, eu m-am rugat pentru pacea ta, pentru Iudei, rudeniile mele, și pentru semințiile lui Israel, ca, în pace petrecând ei, să slujească înlăuntrul tău și să mulțumească lui Dumnezeu”[24].

9. Pentru casa Domnului Dumnezeului nostru, am căutat cele bune ție.

„Pentru casa Domnului, zice, cea zidită înlăuntrul tău, am cerut, o, Ierusalime, ca și tu să ai liniște și îndestulare; ca adică să dobândești podoaba ta cea mai dinainte și slujirea lui Dumnezeu cea legiuită”[25].

PSALMUL 122

1. Către Tine am ridicat ochii mei, Cel ce locuiești în cer.

Și acest cuvânt se proorocește dinspre fața Evreilor celor aflați pe cale, întorcându-se de la Babilon la Ierusalim[26]. Se zice însă că Dumnezeu locuiește în cer pentru că Se odihnește întru curatele și Sfintele Puteri cele de acolo, după Hrisostom; pentru că și despre sfinții cei ce se află pe pământ s-a zis: *Voi locui și voi umbla întru dânșii* (Luca 16: 12).

Lui se fac în inimile noastre. Iar de vei înțelege prin ziduri [turnuri] și virtuțile cele capitale, nu vei greși din cuviință”.

[24] Zice însă Teodorit: „Acestea, zice, le rog pentru tine, nepetrecând eu întru tine – căci cum ar fi putut, de vreme ce el și-a primit sfârșitul vieții cu multă vreme înainte? –, ci dorind ca cei de o seminție cu mine să dobândească pace și casa Dumnezeului meu să-și câștige frumusețea cea de mai-nainte”.

[25] Zice însă Hrisostom: „Vezi cum potolește mândria lor? Căci, ca să nu socotească ei cum că după dreptate și vrednicie au luat cele bune, le face cunoscut că pentru slava lui Dumnezeu s-au întors iarăși în patria lor; și cunoscând aceasta, să rămână cu multă neprimejduire, ca nu păcătuind iarăși să cerce aceleași pedepse; drept care, pentru aceasta, a adăugat zicând *că pentru casa Domnului am cerut cele bune ție*”.

[26] Ori aceștia au fost cei de pe lângă Zorobabel, ori cei de pe lângă Iisus al lui Iosedec, ori cei de pe lângă Neemia și Ezdra. Că, obosind pe cale, se roagă să câștige de la Dumnezeu milă și îndurare, ca niște defăimați ce erau”.

2. Iată, precum sunt ochii slugilor în mâinile stăpânilor lor.

3. Precum sunt ochii slujnicei în mâinile stăpânei sale, aşa sunt ochii noştri către Domnul Dumnezeul nostru, până ce Se va milostivi spre noi.

Cu pildele acestea ale slugilor şi ale slujnicei, Evreii arată că ei cu totul şi cu totul totdeauna privesc la Dumnezeu şi cum că din nicio altă parte nu nădăjduiesc ajutor decât de la Dumnezeu; pentru aceasta nici nu vor să se despartă de El până ce-i va milui. Iar graiul *se va milostivi* are formă rugătoare şi însemnare de timp viitor*. Iar unii zic, precum Teodorit, că pentru aceasta au adus Evreii în mijloc pilda slujnicei, spre întinderea şi covârşirea iubirii: pentru că slujnicele, fiind mai neputincioase cu firea, şi fiindcă se află în odăile lor pe lângă stăpânele lor, ele mai mult caută la mâinile lor decât slugile la mâinile stăpânilor lor, iar ele doresc de stăpânele lor mai mult decât slugile de stăpânii lor[27].

4. Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi; că prea mult ne-am umplut de defăimare.

„Miluieşte-ne, zic, şi iar miluieşte-ne, Doamne, pe noi, cei robiţi, pentru că ne-am săturat, de atâta îndelungare de ani (adică de 70), de defăimările şi batjocurile atât ale Babilonienilor celor ce ne-au robit, cât şi de ale celorlalte neamuri vecine acestora, care se bucură şi se veselesc de relele noastre întâmplări, ori de ale celorlalte neamuri prin ale căror locuri treceau Evreii întorcându-se la Ierusalim". Repetarea graiului *miluieşte-ne* arată, după Teodorit, înfierbântarea sufletelor Evreilor; şi pentru aceasta dar se roagă ca cu ceva vreme mai-nainte să se miluiască şi mai degrab să se aşeze în patria lor, Ierusalimul[28].

---

* ἕως οὗ οἰκτιρῆσαι, adică, pentru că e verb optativ aorist şi pentru prepoziţia ce-l însoţeşte, se ia la viitor.

[27] Zice însă Hrisostom: „A zis *până ce se va milostivi spre noi* şi nu «până ce ne va plăti», nici «până ne va da răsplătire», ci «până ce Se va milostivi să ne miluiască». Deci şi tu, omule, aşteaptă neîncetat: ori de vei lua, ori de nu vei lua, să nu te depărtezi, şi negreşit vei lua. Nu vezi slujnicele cum atârnă de doamnele lor? Nici ochiul, nici gândul lăsându-l a se rătăci pe afară? Aşa fă şi tu, urmează numai lui Dumnezeu, şi, toate celelalte lăsându-le, fă-te din cei ai Lui, şi negreşit vei lua cele ce le ceri spre folos".

[28] Iarăşi Hrisostom zice: „Văzut-ai minte zdrobită? Evreii se roagă să se mântuiască din milă, şi nu după vrednicia lor. «Dar pentru că, zice, multă bătaie am suferit şi jelania cea mai de pe urmă am răbdat, pentru acestea dar îngăduie-ne pe noi şi ne miluieşte»". Însemnează că zicerea aceasta a lui David o pomeneşte în parte şi Proorocul Isaia, zicând: *Doamne, miluieşte-ne spre noi, că spre Tine am nădăjduit* (Is. 33: 2). Pentru aceasta, şi Biserica lui Hristos din zicerea lui David a alcătuit acel tropar ce se zice la Paraclise, ce zice: „Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că, nepricepându-ne de niciun

5. Prea mult s-a umplut sufletul nostru;

„Prea mult, zice, şi cu mare covârşire s-a umplut şi s-a săturat sufletul nostru de defăimarea şi necinstea Babilonienilor şi ale celorlalte neamuri rele; pentru aceasta, mai mult nu putem suferi”[29].

ocară celor ce se îndestulează şi defăimare celor mândri.

„De s-ar întoarce, zice, Doamne, ocara celor bogaţi şi bine-norociţi cu care ne ocărau aici pe noi, cei robiţi şi nenorociţi; şi de s-ar întoarce defăimarea şi necinstea peste acei mândri care ne-o făceau nouă, celor smeriţi! Ca nu prin buna-norocire şi mândrie a lor să ne defaime încă [iarăşi] pe noi, nenorociţii şi smeriţii”. Se potriveşte însă psalmul acesta şi tuturor creştinilor care urmează calea ce duce la Ierusalimul cel de sus şi care se bântuiesc de văzuţii şi nevăzuţii vrăjmaşi[30].

---

răspuns, (...)”. Iar din zicerea lui Isaia a alcătuit celălalt tropar, ce zice: „Doamne, miluieşte-ne pe noi, că spre Tine am nădăjduit”.

[29] Pentru aceasta zice Hrisostom: „«Şi însuşi sufletul nostru s-a slăbănogit şi s-a tulburat de mărimea relelor; că se află pătimind multe rele, chiar suferind cu vitejie. Dar noi însă şi aceasta o am pierdut, fiindcă nu precum trebuie am întrebuinţat cinstele». Cu cele dimpotrivă îi îndreptează Dumnezeu, acestea făcându-le pretutindenea. Aşa, cu adevărat, a făcut lui Adam: fiindcă locuirea Raiului nu o a întrebuinţat spre cele de folos, cu scoaterea din Rai l-a îndreptat”.

[30] Iar Simmah a zis: „S-a săturat sufletul nostru de luarea în râs a celor ce ne defăimează şi de ocara celor mândri”, de unde stihul acesta va avea un înţeles ca acesta: „Săturatu-s-a sufletul nostru de mândrii şi trufaşii Babilonieni care ne batjocoresc şi ne ocărăsc”. Iar după cei 70, are alt înţeles, precum zice Teodorit: „Dimpotrivă întoarce lucrurile, Stăpâne, şi relele noastre întâmplări adaugă-le peste cei ce se trufesc acum, pentru buna-norocire întru care se află”, precum şi Eftimie a tâlcuit stihul. „Că nimic nu e mai rău decât mândria, după Hrisostom: pentru aceasta [avem] ispite şi necazuri şi trup muritor şi multe întâmplări ale lucrurilor, pentru aceasta patimi şi boale, ca cu nenumărate zăbale să se înfrâneze sufletul, care lesne se mândreşte şi către mărime se înalţă”. Iar cel nenumit zice: „Ocara e întru cei ce se îndestulează cu cele lumeşti, iar defăimarea întru cei mândri, precum a Fariseului care defăima pe Vameş”.

PSALMUL 123

Cântarea treptelor[31].

1. De n-ar fi că Domnul era întru noi, zică dar Israel.

2. De n-ar fi că Domnul era întru noi, când s-au ridicat oamenii asupra noastră, iată, de vii ne-ar fi înghiţit pe noi.

uvintele acestea zic despre Evrei, când s-au întors la Ierusalim şi la patria lor. Pentru că, mulţumind Sfântului Dumnezeu, poruncesc poporului să zică cum că: „Întorcându-ne noi la Ierusalim, s-au sculat asupra noastră neamurile vecine, încă mai-nainte de a se înconjura cu zid Ierusalimul. Şi, cu adevărat, de nu ar fi fost Domnul împreună cu noi ajutor, nu am fi scăpat din mâinile lor, ci neamurile vecine, îndemnându-se de pizmă, ne-ar fi înghiţit de vii. Însă cuvântul *a ne înghiţi de vii* arată grăbirea pieirii şi a pierzării Evreilor[32].

---

[31] Zice însă Teodorit: „Că după întoarcerea din Babilon a Evreilor, tuturor celor de prin ţările dimprejur părându-le rău pentru întoarcerea acelora, au ridicat obştesc război asupra lor; şi neamuri barbare împreună cu ele aducând, au pornit alături de aceia oştire asupra lor".

[32] [Exprimarea e mai eliptică. Metafora e luată deci din năvălirea apelor, care, ca nişte năvălitori, mătură totul în cale prin aluviunile cele aduse cu ele. Evreii, ca nişte piedici în calea apelor celor pline de stricăciune şi fără rânduială ale năvălitorilor, s-au izbăvit de toată stricăciunea adusă de acestea, ca de nişte arme cu care voiau să-i ucidă.] Eusebie însă zice: „Acei bătrâni ce încă erau vii după slobozire învăţau pe tinerii cei născuţi în Babilon să zică cuvintele acestea". Iar Origen zice: „Era obişnuit ca oarecare din preoţi, stând pe una din trepte, să zică atunci când poporul venea de dimineaţă la biserică ceva de acest fel: «Zică dar Israel, că de nu ar fi fost Domnul întru noi», poporul făcând ceea ce i se poruncea, începând de la graiul acesta". Iar Hrisostom zice: „Că David, ca un stătător [conducător] prea bun al cetei de cântăreţi, le poruncea adeseori să zică acestea. Că, după ce le zicea el mai întâi, le poruncea apoi şi acelora, ca dascălul ucenicilor, zicând: «Zică dar Israel, că de nu ar fi fost Domnul întru noi, mult am fi pătimit»; eu însă, ceea ce adeseori am zis, o zic şi acum: că mare a fost rodul robiei: că cei ce erau alergând la idoli şi pe Dumnezeu defăimându-L, auzi-i ce zic acum, şi cum pe a loruşi mântuire o afierosesc lui Dumnezeu, şi ca Unui Făcător de biruinţă cântare de mulţumire şi de biruinţă Îi cântă». Aceasta şi noi acum o zicem: «Că de nu ar fi Domnul întru noi, cu adevărat de vii ne-ar fi înghiţit pe noi pierzătorii demoni; că ce nu a făcut vrăjmaşul nostru Diavol, care de multe ori şi pe apostoli i-a cerut să-i cearnă. Că vicleană şi nesăţioasă e fiara şi, de nu s-ar înfrâna adesea, toate le-ar răsturna şi le-ar tulbura»". Iar

Când s-a iuțit mânia Lui asupra noastră.
3. Iată, apa ne-ar fi înecat pe noi.

Apă numeşte venirea şi puternica năvălire a neamurilor vecine asupra Ierusalimului. „Când s-au mâniat, zice, neamurile cele vecine, din pricină că noi ne-am câştigat iarăşi Ierusalimul, patria noastră, cu adevărat (că *iată* aceasta însemnează) năvălirea lor ne-ar fi înecat ca o apă, de nu ar fi fost Dumnezeu ajutorul nostru".

4. Pârâu a trecut sufletul nostru;

Pârâu sau puhoi de primăvară* numesc Evreii aici grabnica şi neorânduita pornire a neamurilor vecine; care puhoi târăşte cu el orice află în cale-i, şi toată vremelnica lor stricăciune, precum mai sus o a numit apă. „Şi a trecut sufletul nostru (adică noi), zice, adică s-a izbăvit de năvălirea cea fără rânduială a neamurilor dimprejur"[33].

iată, sufletul nostru a trecut apa cea fără de stare.

„Sufletul nostru, zice, adică noi am trecut cu adevărat (că *iată* aceasta însemnează) nesuferita năvălire a neamurilor dimprejur şi am rămas în neprimejduire, Domnul fiindu-ne nouă de ajutor"[34].

Teodorit, *zicerea de vii ne-ar fi înghițit pe noi*, o tâlcuieşte zicând aşa: „Că nici de îngropare nu ne-am fi învrednicit, ci ca de fiară de vii ne-am fi înghițit".

* De fapt, cel care se formează la sfârşitul iernii spre primăvară.

[33] De unde a zis Teodorit: „Precum puhoiul, adunându-se din multe ploi, mai straşnic se face, dar nu ține multă vreme, tot aşa, când s-au adunat aceia din multe şi osebite neamuri ca să lovească Ierusalimul, s-au stricat şi risipit de dreapta hotărâre. Că aceasta învață Proorocul, zicând: «Că de nu s-ar fi arătat ajutorul lui Dumnezeu mai puternic decât dânşii, nimic nu i-ar fi oprit să ne târască pe lângă dânşii şi să ne piardă»". Zice însă Hrisostom: „Să nu cădem dar jos atunci când vin cele rele: fie că este puhoi, de orice fel ar fi, ori nori alergători, ori alt lucru ce aduce mâhnire, nu e fără sfârşit, ci degrab piere. Orice rău ai zice că e, către sfârşit ajunge, că de nu ar avea sfârşit, firea nu ar fi ajuns până acum. Dar vei zice că «acesta târăşte pe mulți, că nu urmează fireasca lui curgere». Dar pricina e înfricoşarea de el şi nu puterea cu care năvăleşte, ci trândăvia celor ce se lasă lesne doborâți. Dar puhoiul până la o vreme e înfricoşător, iar apoi se linişteşte, pierind fără de veste".

[34] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „*Apă fără de stare* reprezintă cele mai nesuferite dintre ispite şi care au goana neostoită; dar cei ce s-au învrednicit a trece cu nevătămare de ispitele Diavolului ca prin oarecari râuri revărsate, pentru însăşi aceasta, ar putea zice

5. Binecuvântat este Domnul, Care nu ne-a dat pe noi spre vânarea dinților lor.

Cu numirea *dinților*, Iudeii numesc sălbăticia cea de fiară și puterea neamurilor vecine, care voiau să-i înghită pe ei de vii, precum fiarele sălbatice îi mănâncă de vii pe oameni"[35].

6. Sufletul nostru ca o pasăre s-a izbăvit din cursa vânătorilor.
7. Cursa s-a sfărâmat și noi ne-am izbăvit.

Precum a arătat David cu cuvintele cele de mai sus puterea și cruzimea și sălbatica mânie a neamurilor vecine care vrăjmășeau pe Iudei, tot așa cu cuvintele de aici arată dimpotrivă slăbiciunea și neputința Iudeilor, după Hrisostom. Că precum pasărea e mică și neputincioasă și cu lesnire se prinde de vrăjmași, tot așa și Iudeii au fost de neputincioși și lesne spre a fi prinși de vrăjmași când s-au întors în Ierusalim, patria lor. *Cursă* însă zice pândirile și meșteșugirile ce le găteau neamurile împotriva Iudeilor, care, sfărâmându-se și stricându-se, Evreii s-au izbăvit nevătămați de dânsele[36].

---

bucurându-se: *Pârâu a trecut sufletul nostru*". Și Grigorie al Nyssei zice: „Că deși apa diavoleștii bântuiri e fără de stare, și de minții noastre nebiruită, adică revărsarea cea prin patimi, cu ajutorul lui Dumnezeu vom putea trece, ca printr-un pârâu oarecare, pornirea răzvrătirii lui. Fiindcă viața omenească este plină de tot felul de tulburări și neliniști, de-a pururea se poartă asupra lucrului ce este înainte, drept care mai de folos ne-ar fi să ne aflăm departe de o astfel de curgere, ca nu, înconjurându-ne de cele fără de stare, la cele pururea cu stare să ne lenevim". [A se nota în acest sens că *fără de stare* traduce pe ἀνυπόστατον, care înseamnă și copleșitor, covârșitor și/dar fără ipostas, fără temei, fără substanță, fără încredințare, fără realitate, fără ființă, nestatornic, ca o nălucire, precum se zice și în continuare.] Iar altul zice: „Apa cea fără de stare cineva nu o ar putea trece fără de Hristos. Această apă e una cu răutatea, ca una care nu are vreo ființă sau statut al său. Că întâmplare [accident] fiind, întru cei ce o lucrează se află, neavând ființă de sine". Iar Nichita Stithatul: „Prin *apă fără de stare* a înțeles păcatul cel în lucrare, și clevetirile și prihănirile cele asupra celor nevinovați. Căci ca o răutate fără de stare e de nesuferită clevetirea de care se ruga David, zicând: *Izbăvește-mă de clevetirea oamenilor și voi păzi poruncile Tale* (Ps. 118: 134)". Zice și Origen: „*Fără de stare* e, adică cu neputință de a fi oprită, și cum poate omul a se împotrivi unui diavol atât de mare?"

[35] Iar Hrisostom zice: „Văzuși cum a arătat și neputința lor, și tăria acelora? Că aceia ca niște fiare și lei au venit asupră-le, gătiți a prânzi din cărnurile lor, cu putere și cu mânie fiind întrarmați, iar aceștia se aflau mai neputincioși decât toată pasărea. Dar atunci se arată mai vârtos minunile lui Dumnezeu, când cei neputincioși biruiesc pe cei tari".

[36] Cuviosul Nichita Stithatul înțelege însă prin *pasăre* sufletul fiecărui sfânt, care e ușor și întraripat ca pasărea și prea iute întru a zbura, care, când vede vicleșugul și cursa

8. Ajutorul nostru întru numele Domnului, Cel ce a făcut cerul și pământul.

„Ajutorul nostru, zice, al Iudeilor celor ce ne-am izbăvit de vrăjmășirile neamurilor celor vecine, nu s-a făcut cu care și cu cai de la oameni sau cu vreo altă putere de oști, ci cu singur numele adevăratului Dumnezeu, fiindcă noi Îl numim, adică Îl chemăm cu credință". Ori *întru numele Domnului* se înțelege în loc de „întru Domnul", după perifrază. Însăși aceasta o a zis și la Psalmul 19: *Aceștia în căruțe și aceștia pe cai, iar noi întru numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom mări*. Se potrivește însă psalmul acesta și la toți Creștinii, pe care dumnezeiasca Pronie și ajutorul îi vor izbăvi de ispite[37].

---

vânătorilor oameni și demoni, zboară. Însă nu în acest fel este sufletul păcătosului, îngrășat fiind cu greutatea păcatelor și neputincios a zbura, și, pentru aceasta se face lesne prins în cursa Diavolului. Iar *cursă a vânătorilor* diavoli e păcatul cel în lucrare. „Însă, după Nichita cel din Catena, mâncare și vânat se fac dinților celor necredincioși cei ce se prind cu cuvintele acelora, pe care rău, cel ce nu l-a pătimit, având întru sine pe Domnul lui Israel, mulțumește. *Cursă* însă pot fi și lingușirile și făgăduințele cele mai bune [de izbândă] ale ispititorilor, adică cuvintele acelea amăgitoare, bogăția, copiii, femeia, avuția și dregătoriile; însă decât toate acestea, mai presus făcându-se omul lui Dumnezeu, mulțumește lui Dumnezeu, Cel ce le-a sfărâmat pe ele și pe el l-a izbăvit, mărturisind că nu cu puterea sa a scăpat de ispitele cele atât de mari, ci cu ajutorul lui Dumnezeu, Cel ce a făcut cerul și pământul". Și Hrisostom zice: „Izbăvitu-ne-am de cursa demonilor celor ce vânează, Hristos sfărâmând pe Diavolul. Dar de unde biruiește de atât de multe ori? Din lenevirea celor ce dorm. Că cine nu putea birui pe cel ce doarme, măcar de ar fi mai neputincios decât toți? Deci, pentru ce te temi de el? Nu înțelegi ce fel de ajutor ai? Că nu numai că neputincios s-a făcut vrăjmașul, ci și ajutorul s-a făcut ție mai mare!" Zice însă și cel nenumit: „Ori de câte ori, chemându-ne spre a păcătui, vom birui, de atâtea ori cursa s-a sfărâmat și noi ne-am izbăvit".

[37] Zice însă Hrisostom: „Vezi ce fel de Strateg ai? Ce fel de Împărat? Pe Făcătorul a toate, Cel ce cu cuvântul atâtea trupuri a adus întru ființă. Deci să nu cazi, ci stai vitejește, nevoiește-te, nu dormi, curăță-ți armele și osârdia îmbărbătează-o, lovește neîncetat pe vrăjmașul, căci Hristos cu Crucea a sfărâmat toată cursa lui, cel tare a fost legat, lucrurile lui s-au răpit, puterea lui s-a stricat. Pentru ce te temi de el? Din ce pricină tremuri, spune-mi? Ți s-a poruncit a călca peste vrăjmașul, a cărui putere e neputincioasă, de unde dar de multe ori el biruiește? Din mișelia noastră; dar de ai voi să stai împotrivă, nu va îndrăzni să-ți tăbare înainte-ți. Iar dacă tu dormind, el biruiește, aceasta nu urmează din puterea lui, ci din lenevirea ta, încât fără de răspundere îți este doborârea".

PSALMUL 124

Cântarea treptelor.

1. Cei ce nădăjduiesc în Domnul, ca muntele Sion;

uvintele acestea le urmează celor din psalmul trecut. Pentru că şi acestea sunt mulţumitoare şi aduc laudă de biruinţă pentru isprava ce o au făcut, şi pentru slobozenia ce o au câştigat Evreii de la neamurile cele vrăjmaşe. „Ca Muntele Sion, zice, neclătinat şi nedoborât, aşa sunt neclătinaţi şi neprimejduiţi cei ce nădăjduiesc spre Domnul"[38].

nu se va clătina în veac cel ce locuieşte în Ierusalim.

---

[38] Iarăşi Hrisostom zice: „Ce zice prin adăugirea *Sionului*? De ce nu a zis simplu «ca un munte», ci a pomenit de muntele acela? Învăţând să nu ne smerim în relele-întâmplări, nici să ne afundăm, ci, atârnaţi fiind de nădejdea cea întru Dumnezeu, toate să le suferim vitejeşte. Că şi muntele acesta, pustiu şi gol făcându-se, iarăşi s-a întors la buna-norocire cea de mai-nainte". Zice însă şi Marele Vasile: „Omul cel viteaz, măcar nenumărate rele de ar pătimi, nu se schimbă; că păcătosul se spulberă ca ţărâna, iar dreptul, ca şi Muntele Sionului, niciodată nu se va clătina". Iar Hrisostom adaugă acestea: „Precum ori de câte ori vei arunca cu suliţa, vrând a răsturna muntele, aşa pe acela niciodată nu-l vei birui. Cum oare? Toate meşteşugirile tale le vei strica şi tăria o vei pierde. Astfel e şi dreptul: oricâte lovituri ar primi, el nu pătimeşte niciun rău, iar puterea demonilor şi a vrăjmăşitorilor oameni o strică. Să nu căutăm dar odihna, nici viaţa cea plină de desfătare, că această poftă nu e a omului viteaz, ci e proprie viermelui, mai mult unuia necuvântător decât unuia care are cuvânt. Drept care roagă-te să nu cazi în ispită, iar de vei cădea cândva, nu te întrista, nici tulbura, ci fă-le pe toate în aşa fel încât să te faci strălucit. Nu ai auzit pe Proorocul zicând: *Cei ce nădăjduiesc spre Domnul, ca Muntele Sion*? Prin aceasta se arată neabaterea de la iubirea cea întru Dumnezeu, iar nădejdea cea întru Dumnezeu este mai întărită decât muntele". Şi Teodorit zice: „Cel ce s-a îngrădit cu nădejdea cea întru Dumnezeu rămâne nemişcat şi neclătinat ca şi Muntele Sionului, vestit şi lăudat". Iar Nichifor Xantopol zice: „Muntele Sionului era mai întărit decât ceilalţi munţi; iar pentru că era înconjurat şi de alţi munţi, precum o zice David mai jos, pentru aceasta îl mai numeşte undeva şi bine-înrădăcinat (cf. Ps. 47: 2), fiindcă poalele lui nu se sfărâmau în câmpii de şes, ci într-alţi munţi; că zice: *Munţii Sionului, coastele de miazănoapte* (idem). Precum dar Muntele Sionului are împrejur alţi munţi, aşa şi cei ce nădăjduiesc spre Domnul au pe Dumnezeu împrejurul lor păzindu-i, *şi Domnul*, zice, *împrejurul poporului Său*".

„Cel osebit de Domnul, zice, nu se va clătina, în tot veacul", adică cei ce locuiesc în Ierusalim. Însă cu adevărat stihul acesta se înțelege mai mult pentru cei ce locuiesc în Ierusalimul cel de sus, căci aici, după ce vor dobândi fericirea, nu se vor clătina niciodată[39].

2. Munți împrejurul lui, și Domnul împrejurul poporului Său, de acum și până în veac.

Ierusalimul cel de jos și simțitor cu adevărat are propășirea și siguranța sa de la munții ce se află împrejurul lui, dar are și paza și ajutorul cel de la Domnul; și mai vârtos și cu deosebire pe această păzire o are adevărată, după Hrisostom. Pentru aceasta, cei ce locuiesc în Ierusalim nu se vor clătina în veacul veacului, adică până în veacul cel hotărât de la Dumnezeu spre mântuirea Ierusalimului[40].

3. Că nu va lăsa Domnul toiagul păcătoșilor peste soarta drepților;

David spune aici pricina pentru care Dumnezeu va păzi Ierusalimul și pe cei ce locuiesc într-însul. „Dumnezeu, zice, nu va lăsa toiagul, adică împărăția, după Hrisostom, și puterea păcătoșilor, adică a oamenilor celor păgâni și răi – de felul neamurilor celor învecinate cu Ierusalimul –, ca să împărățească peste cei drepți care viețuiesc întru Legea lui Dumnezeu și sunt moștenire și parte a lui

---

[39] Iarăși Hrisostom: „Deci ce? Deși odată au locuit departe de Ierusalim, oare cei trei tineri împreună cu Daniil nu s-au clătinat? Să nu fie! Că din patrie au căzut, și robie au suferit, iar clătinare niciuna, niciodată, ci într-atâta tulburare de lucruri, și într-atâta mulțime de valuri fiind, de ca și cum ar fi stând pe piatră, și în liman lin ajungând, așa, nimic neplăcut n-au pătimit. Nu numi dar *clătinare* întâmplarea lucrurilor, nu aceasta e clătinare, ci pieirea sufletului și căderea din fapta bună, pe care cei ce sunt în primejdie și care se țin treji nu o pătimesc". Iar Eusebie zice: „Dintru început Sionul era o cetate simplă, săracă în cele ale traiului și nu prea cinstită, iar Ierusalimul era una împărătească, întru care era sfințenia". [Cetatea Sionului a aparținut inițial Iebuseilor, după care a fost cucerită de David.] Iar Teodorit zice: „Cel ce locuiește în Ierusalim, trebuie să petreacă după legile Ierusalimului; că celor ce locuiesc așa și care se supun scopului Legii, Proorocul le făgăduia întărirea".

[40] Iar Origen zice: „*Munții dimprejurul Ierusalimului* socotesc că sunt dumnezeieștile puteri. *Că străjui-va*, zice, *îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El* (Ps. 33: 7), iar împrejurul poporului Său, Însuși Domnul. Unul dar e poporul Domnului, deosebit de cei ce se tem de Domnul. Că una este *casa lui Israel binecuvântați pe Domnul* (Ps. 134: 19) și alta, *cei ce vă temeți de Domnul binecuvântați pe Domnul* (Ps. 134: 20)".

Dumnezeu". Iar *păcătoşi* se zic şi demonii, cărora nu li se îngăduie de la Dumnezeu să ispitească până în sfârşit pe robii Lui ce drepţi[41].

ca să nu-şi întindă drepţii întru fărădelegi mâinile lor.

„Nu îngăduie Dumnezeu, zice, oamenilor păcătoşi şi demonilor să bântuiască până în sfârşit pe cei drepţi, ca drepţii, dobândind păzirea şi ajutorul cel de la Dumnezeu, *să nu-şi întindă mâinile*, adică să nu facă fărădelegile şi faptele cele rele, ci totdeauna să slujească lui Dumnezeu prin faptele cele bune"[42].

4. Fă bine, Doamne, celor buni şi celor drepţi cu inima.

În rugăciune încheie Proorocul psalmul acesta şi zice: „Fă bine, Doamne, dă bunătăţi oamenilor celor buni, celor ce au inimă dreaptă, celor nevicleni şi celor neînrăutăţiţi"[43].

---

[41] Iar Teodorit zice: „*Toiag* a numit urgia şi biciul vrăjmaşului. Pentru aceasta şi pe Asirieni, Dumnezeu, prin Isaia, *toiag al mâniei* i-a numit: *Vai*, zice, *Asirienilor, toiagul mâniei Mele, şi urgie e în mâinile lor, urgia mea la neam nelegiuit o voi trimite* (Is. 10: 5-6)".

[42] Iar Teodorit zice: „Apoi arată şi pricina, ca drepţii să nu înveţe răutatea, adică să nu socotească că toate sunt fără rânduială şi neocârmuite, şi aşa să se abată spre mai rău, şi vătămarea cea de acolo să şi-o tragă". Şi Hrisostom zice: „Cu ispita înţelepţindu-se drepţii şi cu dăruirea bunătăţilor mai buni făcându-se, aşa să petreacă întru fapta bună şi să nu se atingă de răutate, dinspre amândouă părţile învăţându-se". Iar Cuviosul Nichita Stithatul înţelege prin *toiag al păcătoşilor* atacul păcatului ce vine de la draci; că pe acesta nu-l va îngădui Dumnezeu să stăruie în inima drepţilor, fiindcă acesta mai mult decât toiagul şi biciul îi chinuie şi-i face să se întristeze, ca nu cumva, acesta zăbovind mai mult, drepţii să-şi întindă mâinile lor la nelegiuiri, adică să vină la lucrarea răului, şi moartea cea de gând să o tragă asupră-le". Iar Origen zice: „Să întrebuinţăm zicerea aceasta atunci când, în vreme de prigoană, mulţi se leapădă de Dumnezeu, zicând: «De vreme ce cei care s-au lepădat nu erau drepţi, a lăsat Domnul toiagul păcătoşilor peste soarta lor ca să-şi întindă întru fărădelegi mâinile lor»; *că de la cel ce nu are, şi ceea ce i se pare că are i se va lua* (Luca 8: 18)". [Înţelesul poate fi acesta: Cei în pragul desăvârşirii dreptăţii lor, adică pe cale de a primi mucenicia, pot cădea în deznădejde zicând că Dumnezeu i-a părăsit şi a lăsat toiagul păcătoşilor asupra lor, ca asupra unor nedrepţi care astfel îşi primesc pedeapsa şi osânda, drept care se leapădă de Dumnezeu, zicând că şi cei ce s-au lepădat înainte, din aceeaşi pricină s-au lepădat; în plus, dacă nu aveau nicio faptă bună a dreptăţii, sau aveau una părelnică sau fără vrednicie, Dumnezeu e acum îndreptăţit să le ia şi ceea ce li se pare că are.]

[43] Zice însă Teodorit: „Nimic nedrept nu a cerul Proorocul, ci ca cei buni cele bune să dobândească, iar cei ce au lăsat calea cea dreaptă, întrebuinţând cele strâmbe şi

5. Iar pe cei ce se abat la îndărătnicii, duce-i-va Domnul cu cei ce lucrează fărădelege.

„Pe oamenii, zice, care se apleacă la lucrurile cele îndărătnice şi strâmbe şi la gândurile cele răzvrătite şi rele, pe unii ca aceştia, zic, Domnul îi va da la munca iadului, ori Îşi va şi întoarce faţa dinspre ei, întocmai ca şi dinspre cei fără de lege"[44].

Pace peste Israel.

„Pace, zice, fie peste poporul lui Israel".

Astfel se arată şi tâlcuirea psalmului acestuia după istorie. Se potriveşte însă şi Creştinilor celor ce locuiesc în Biserica lui Hristos cea înaltă şi nebiruită, împrejurul căreia sunt îngrădind-o şi păzind-o înalţii învăţători. Dar şi Hristos se află împrejurul poporului Său cel creştinesc[45].

încâlcite, să afle sfârşitul potrivit lor". Iar Origen zice: „*Buni* sunt cei ce au îndreptat moravurile, iar cu inima dreaptă sunt cei ce au dogme sănătoase; iar Dumnezeu nu tuturor face bine, ci celor buni şi drepţi cu inima".

[44] În loc de *îndărătnicii*, Achila a tălmăcit „încurcături", iar Simmah „strâmbături", iar Teodoţion „răzvrătiri". Hrisostom însă zice: „Fapta bună e netedă şi lesnicioasă; precum dar răutatea e lucru al răzvrătirii, de multe feluri şi netrecută [ἀδιεξόδευτον = ce nu are niciun loc, trecere sau curgere; niciun mijloc, centru sau ipostas (cum se zicea mai-nainte) limpede; contradictorie şi fără sens]. Socoteşte dar pe cel ce voieşte să mintă şi să împletească vicleşuguri, de câte trebuie să se apuce, câtă împestriţare de amăgituri îi trebuie! De câte cuvinte prefăcute are trebuinţă! De câtă iscusinţă în grăire! Iar cel ce grăieşte adevărul, nici de osteneală, nici de greutate, nici de făţărnicie, de nimic de acest fel nu are trebuinţă! Adevărul de sineşi străluceşte! Pentru aceasta, răutatea şi mai-nainte de munca iadului aduce muncă asupra celui ce o întrebuinţează, iar fapta bună şi mai-nainte de răsplătire dă plată!"

[45] A zis însă Hrisostom: „În rugăciune a sfârşit cuvântul, că astfel sunt sufletele sfinţilor, după îndemnare şi sfătuire adaugă şi rugăciunea, mare ajutor aducând celor ce ascultă".

PSALMUL 125

Cântarea treptelor[46].

1. Când a întors Domnul robia Sionului, făcutu-ne-am ca nişte mângâiaţi.

Şi psalmul acesta este următor celui dinainte. *Întoarcerea* zice adică aşezarea cea în Sion, patria fiilor lui; că aceştia au fost robia Sionului. Iar *mângâiere* zice slobozenia lor. „Căci, zice, când ne-am întors noi, Iudeii, în Sion, patria noastră, atunci foarte ne-am mângâiat". Că zicerea *ca nişte mângâiaţi* este întinzătoare*, în loc de „foarte", după Teodorit, precum avem la Psalmul 72: *Cât e de bun Dumnezeul lui Israel!* Iar *ne-am făcut*, adică precum se fac cei mângâiaţi, adică ne-am făcut în veselie şi în bucurie[47].

2. Atunci s-a umplut de bucurie gura noastră şi limba noastră de veselie.

„Când ne-am întors în Ierusalim, zice, patria noastră, gura noastră s-a umplut de cuvinte îmbucurătoare, care arată bucuria cea dinlăuntru a sufletului

---

[46] Zice însă Teodorit: „Împărăţind Cirus, a poruncit ca toţi iudeii să se întoarcă. Însă cei mai mulţi, având socoteală rea şi întru toate împotrivindu-se dumnezeieştilor legi, nu au voit să se întoarcă. Iar câţi se sârguiau pentru strămoşeasca buna-cinstire şi doreau de slujirea cea după Lege au făcut întoarcerea cu toată dragostea. Aceştia dar văzându-şi slobozenia în psalmul acesta s-au bucurat şi se roagă să o dobândească şi cei de o seminţie cu dânşii".

* De intensitate.

[47] „De patru feluri e robia, după Hrisostom: 1. Bună, după cea scrisă: *Robind toată înţelegerea spre ascultarea lui Hristos* (II Cor. 10: 5). 2. Rea, precum atunci când zice: *Robind femeiuştile* (II Tim. 3: 6). 3. Este şi simţitoare, despre care zice aici David 4. Este şi gândită, despre care se zice: *A propovăduit celor robiţi iertarea* (Is. 61: 1). Însă, decât cea simţită, mai cumplită e cea gândită, că cei ce cu legea războiului iau în robie, de multe ori se milostivesc către ceilalţi, fără a-i vătăma cu ceva la suflet; iar cel luat rob de păcat a căpătat stăpân barbar şi nemilostiv, ce-l trage la lucrurile cele mai necinstite, că tiranul acesta nu ştie să cruţe, nici să se milostivească. Pentru aceasta dar să fugim cu multă sârguinţă de stăpânirea lui şi să-i dăm război, neîncăpându-ne niciodată cu dânsul, iar după ce ne vom slobozi, să rămânem în slobozenie".

nostru; şi limba noastră s-a umplut de veselie". Însă David, pe cele ce au să fie, le spune ca trecute, după legea proorociei[48].

3. Atunci vor grăi întru neamuri.

„Atunci, zice, când ne vor vedea oamenii cei din neamuri, adică neamurile, că ne-am întors şi ne-am aşezat în patria noastră, se vor mira de aşezarea noastră cea vrednică de mirare şi vor zice acestea ce urmează".

4. Mărit-a Domnul a face cu dânşii;

„Neamurile vor zice despre noi, Evreii: că mare lucru a făcut Domnul Evreilor, pentru că a făcut milă cu ei". Apoi întoarce cuvântul şi în fața Evreilor celor ce ziceau acestea.

mărit-a Domnul a face cu noi;

„Cu adevărat, zice, precum au zis cei din neamuri, aşa zicem şi noi: că mare lucru a făcut Domnul întru noi", după tâlcuirea lui Teodorit. Însă aceasta e însuşire a limbii evreieşti: a zice după lipsă [eliptic] căci cutare a făcut, fără însă a adăuga şi ce a făcut; adică a făcut milă.

---

[48] Iar Teodorit zice: „«Îndată de bucurie veselindu-ne, am pornit limbile noastre spre cântarea de laudă». Iar *veselie* Achila l-a tălmăcit prin «laudă», iar Simmah prin «bună cuvântare»". Iar Nichita Stithatul zice: „Precum poporul Israel, slobozindu-se din acea îndelungată robie, se umplea de veselie la întoarcerea în cetatea Ierusalimului, tot aşa şi cel ce mai-nainte nu era popor, în urmă s-a numit popor al lui Dumnezeu, cel Creştin, adică din neamuri: slobozindu-se din păgânătatea idolilor, s-a întors către cereasca cetate Ierusalim şi la Biserica lui Dumnezeu; tot aşa încă şi fiecare dintre noi, învrednicindu-ne de slobozenia de patimi, purcezând de la robia celui viclean şi a păcatului, se întoarce la Ierusalim, cetatea nepătimirii cu veselie şi cu bucurie". Iar Origen zice: „Se prooroceşte că apostolii vor zice acestea pentru sineşi şi pentru cei din neamuri: *Mărit-a Domnul a face cu dânşii* (v. 4), iar cei din neamuri se învață a le zice, mulțumind pentru sineşi şi zicând: *Mărit-a Domnul a face cu noi* şi *la râul Babilonului acolo şezând şi plângând, iar când a întors Domnul robia Sionului, s-a umplut de bucurie gura noastră* (cf. Ps. 136: 1 şi 125: 1)". Zice însă şi cel nenumit: „Când vom fi făcut aceasta: *Zis-am: Păzi-voi căile mele ca să nu păcătuiesc cu limba mea*, atunci se va umple de bucurie gura noastră. S-a umplut însă de bucurie şi gura lui Filip, când, începând de la zicerea *ca o oaie spre junghiere S-a adus, a binevestit famenului etiopian pe Iisus* (cf. Fapte 8: 30 ş.u.; mai exact, din context aflăm că Filip, deschizându-şi gura sa şi citind, a făcut ca în cele din urmă famenul, după cateheză şi Botez, să se ducă bucurându-se; şi cum dar se putea bucura dacă nu de bucuria sau buna vestire adusă de Filip?)".

ne-am făcut veselindu-ne.

„Ne-am bucurat, zice, pentru că ne-am așezat iarăși în patria noastră și pentru că s-a arătat puterea lui Dumnezeu ceea ce s-a făcut întru noi la neamurile cele ce locuiesc împrejurul Ierusalimului".

5. Întoarce, Doamne, robia noastră, ca pâraiele în austru.

Deși mai sus a zis *când a întors Domnul robia Sionului*, acum, aici, zice *întoarce robia noastră*, că Iudeii cei ce s-au întors în Ierusalim se roagă și pentru cei ce încă au rămas în Babilon. Căci mulți au rămas acolo, pentru care se roagă să se întoarcă și ei. Că două, ba și trei suișuri li s-au făcut lor, după Hrisostom. „Întoarce, zic, Doamne, pe robiții rămași Iudei, cei ce au rămas în urmă, și așa degrab mișcă-i și-i pornește să se întoarcă, precum pornești pâraiele iernii cu vântul austrului", pentru că austrul, topind grosimea nourilor prin fierbințeala sa, pogoară ploi și pornește pâraiele cele secate spre a curge cu mare repejune. Ori *ca pâraiele* a zis ca rugând pe Dumnezeu să se întoarcă la Ierusalim Iudeii cei rămași, să se aducă adică cu repejune și cu grabă, precum pâraiele curg cu mare grabă; ca toți cei robiți în grabă să se deșarte din Babilon și nimeni să nu rămână acolo, pentru că și pâraiele degrab se deșartă și seacă. Ori *austru* numește Ierusalimul, după Teodorit, precum de multe ori îl numesc și proorocii (Iezechiil și Avacum), căci vine dinspre Miazăzi, după așezarea Babilonului, care este la Nord. „Întoarce, dar, Doamne, zice, în austru, adică în Ierusalim, pe frații noștri cei robiți ce au rămas în Babilon"[49].

6. Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera.

„Cei ce seamănă, zice, lacrimile rugăciunii cu nădejdea mântuirii, aceștia vor secera cu bucurie și rodul mântuirii, care e slobozenia din necazul care-i

---

[49] Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Iar mai înalt, *crivăț [Miazănoapte]* se alegorisește Diavolul, iar *austru*, Domnul, după cea zisă în Cântarea cântărilor de Mireasă: *Scoală-te, crivățule, și vino, austrule* (4: 16), că (mireasa, adică Biserica) se leapădă de Satana și se nuntește cu Hristos. Și noi dar, ca dintr-un loc geros și ca de crivățul păcatului și al Diavolului, tatăl său, ne întoarcem la fapta bună și la Domnul, și înfierbântați cu Duhul ne facem". Iar Cuviosul Nichita Stithatul zice: „Așa și sfinții neîncetat și stăruitor se roagă să se întoarcă din robia loruși, zic adică din cea a minții în austru, adică întru Duhul, Care dă lacrimile pocăinței, încât ea să se facă cu un cuget lin și neînvăluit, curgând spre ei valurile umilinței, asemenea râului".

supără". Obştesc însă este cuvântul acesta şi se potriveşte tuturor celor ce se află în nevoi şi în ispite[50].

7. Mergând, mergeau şi plângeau, aruncând seminţele lor.

Din cuvântul cel obştesc de mai sus, David a trecut la cea din parte, că zice despre Iudeii cei robiţi: că mergând ei în robie, mergeau şi plângeau semănând, precum am zis, prin lacrimi, nădejdea slobozeniei şi a mântuirii lor[51].

---

[50] Zice însă Hrisostom: „Sământa bunătăţilor ce vor să fie sunt necazurile cele ce se fac pentru Dumnezeu şi mai toată reaua-pătimire cea de aici; aceasta este pricinuitoare a veşnicelor bunătăţi. Că un astfel de lucru e fapta bună, răsplătirile pentru osteneli având-le strălucite, iar noi trebuie să ne ostenim şi să ne ticăloşim şi abia atunci să căutăm odihna". Şi altul încă zice (poate Marele Vasile): „Lacrima aceasta se face sământă şi arvună a cereştii bucurii; şi fiindcă din ceea ce seamănă cineva din aceasta va şi secera, cel ce seamănă cu pocăinţa cea vrednică de cuvânt [demnă de toată lauda] întru Duhul milostenie, îndurare, rugăciune, dreptate, lacrimă necurmată, acesta, semănând cu lacrimi, cu bucurie va secera, luându-şi mănunchiurile pocăinţei". Şi Hrisostom iarăşi zice: „Să semănăm dar lacrimi, ca să secerăm bucurie, că nu precum pogorându-se ploaia pe semănături le răsare şi le face să crească, nu întocmai, zic, face ploaia lacrimilor să răsară şi să se împodobească sământa bunei-cinstiri". Încă şi Cuviosul Nichita Stithatul zice: „Că cei ce pururea în veacul acesta aleargă pe calea poruncilor lui Dumnezeu cu plângere se lărgesc cu inima spre iubirea lui Dumnezeu şi a celor de aproape ai lor şi se mângâie de venirea Sfântului Duh către dânşii, că *fericiţi*, zice, *cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Matei 5: 4)". Zice însă şi Origen: „Cel ce seamănă cu lacrimi, întru duhul (adică în suflet) seamănă, aceştia sunt care lăcrimează fericindu-se, însă cu adevărat întru bucurie vor secera viaţa veşnică, căci, aflând-o pe aceasta, vor râde".

[51] Zice însă Hrisostom: „Tot omul ce va urma să isprăvească un lucru trebnic are trebuinţă de osteneală şi de ticăloşie. Deci ceea ce zice Proorocul e aceasta: că trebuie să se bucure nu numai pentru întoarcere, ci şi pentru robie, şi pentru amândouă a mărturisi har [a mulţumi]; că cea dintâi a fost sământă, iar cea din urmă rod. Când dar zice *aruncând seminţele*, nu vorbeşte despre grâu, ci despre lucruri, învăţând pe ascultător a nu se întrista în necazuri; că precum cel ce seamănă nu se mâhneşte, măcar deşi grele sunt ostenelile, căci are înaintea ochilor nădejdea unor roade îmbelşugate, aşa nici cel ce se necăjeşte nu trebuie să se mâhnească: măcar deşi multe de-ar fi cele necăjicioase, să se mângâie în aşteptarea roadelor, a teascurilor pline, a belşugului care i se face din necaz". Zice însă Marele Vasile: „Lacrima şi bucuria nu-şi au naşterea din aceleaşi pricini. Că cea dintâi, curgând oarecum dintr-o lovire venită fără veste, bate şi strâmtorează sufletul, iar înghesuind duhul [πνεύματος, sau aerul] dimprejurul inimii, face ca ea să se nască fireşte; când cavităţile encefalului din cap se umflă de aburii şi suflările cele din scârbă, pe care strângerea cea din adânc a fierbinţelii le înalţă ca prin oarecare canale prin porii ochilor, atunci aceştia din urmă deşartă umezeala cea grea; că precum norul prin picături, aşa şi grosimea aburilor în lacrimi se topeşte. Iar bucuria e ca o săltare a sufletului, veselindu-se

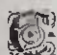
8. Şi venind, vor veni cu bucurie, luându-şi mănunchii lor.

„Când vor veni, zice, Evreii din robie şi se vor întoarce la Ierusalim, patria lor, atunci vor aduce întru bucurie cu sineşi secerişul şi mănunchii semănăturilor lor; adică vor secera rodul nădejdii slobozeniei lor pe care cu lacrimi l-au semănat". Căci precum sămânţa grâului are trebuinţă de ploi pentru a rodi, aşa sămânţa nădejdii are trebuinţă de lacrimi pentru a face rod. Şi precum holda trebuie arată şi sfăşuită [discuită] în brazde cu plugul, ca să nu odrăslească buruieni sălbatice, aşa şi sufletul are trebuinţă de ispitiri şi de necazuri pentru ca să se moaie asprimea lui, ca să nu odrăslească spinii şi ciulinii patimii şi alte buruieni ale păcatelor, după dumnezeiescul Hrisostom.

PSALMUL 126

Cântarea treptelor[52].

1. De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce zidesc.

ând s-au întors Evreii din Babilon la Ierusalim şi au început a zidi Biserica şi cetatea lor, erau opriţi de către neamurile vecine, cele din ţările apropiate: că-i zavistuiau şi se temeau de ei, ca nu iarăşi să se bine-norocească şi să se mărească ca mai-nainte. Pentru aceasta au trebuit să treacă 46 de ani până ce să se zidească biserica şi Ierusalimul[53]. Zidind deci Evreii cu multă osârdie, iar

---

de cele ce le are în cunoştinţă, şi numai ce nu sare, împingându-se afară din pricina plăcerii (în *Cuvântul despre mulţumire*)".

[52] Ia aminte că Teodorit suprascrie psalmul acesta „Cântarea treptelor lui Solomon", şi aceasta tâlcuind-o însuşi Teodorit, zice: „Din vechime, cu adevărat, Solomon a zidit dumnezeiasca biserică, iar stricându-se ea de Babilonieni, Zorobabel a ridicat-o iarăşi. Pe aceasta dar socotesc că o zice *Solomon*, pentru că a înnoit lucrul lui Solomon; că nici cuvântul proorocesc nu se potriveşte la zidirea lui Solomon, ci la cea care s-a făcut de Zorobabel după întoarcere. Deci cei de pe lângă Zorobabel şi Iisus, fiul lui Salatiil, împodobiţi fiind cu cinstirea de Dumnezeu, aceştia, zic, aduc acest prinos de învăţătură din psalmul acesta".

[53] De unde zice Hrisostom: „Ceea ce Iudeii, arătând, ziceau: *În patruzeci de ani s-a zidit biserica aceasta* (Ioan 2: 8), nu zic despre zidirea cea de mai-nainte, cea făcută de Solomon, ci de cea din urmă, ce s-a făcut după împăcarea cu Perşii". Iar Nichita în Catenă, aducând ca mărturie pe Hrisostom, zice: „Atât de mulţi din cei de alte neamuri au ucis Iudeii, din cei ce împiedicau zidirea bisericii şi a Ierusalimului, încât din mulţimea de

neamurile oprindu-i în toate chipurile, David îi învăța să năzuiască la Dumnezeu și să-L cheme spre ajutor la zidire, zicând acestea: „Că de nu ar zidi Dumnezeu casa prin apărarea și ajutorul Său, în zadar se ostenesc cei ce o zidesc". Însă Dumnezeu, pentru apărarea și ajutorul evreilor, a întârziat și a zăbovit mulți ani de atunci înainte, ca așa să-i deștepte pe ei puțin câte puțin și ca să nu-i lase să se facă mai leneși din odihnă - și din aceasta să se întoarcă iarăși la răutatea lor cea de mai-nainte - pentru grabnicul ajutor ce l-ar fi câștigat. Zicerea aceasta dar din această pricină a luat început. Se zice însă și mai de obște, căci se potrivește a se zice la toate lucrurile[54].

---

sânge pământul s-a udat până în adânc și multă tină s-a făcut din sângele lor; iar trupurile cele moarte, atât ale oamenilor cât și ale dobitoacelor, acopereau cu mulțimea lor mai tot pământul acela; și iarăși, atât de mare era mulțimea viermilor ce izvorau din trupuri, încât toate erau așa de acoperite, că nici nu puteau fi văzute de viermi. Pentru aceasta scrie și Neemia că meșterii, cu o mână țineau uneltele meșteșugului ziditoresc și zideau, iar cu cealaltă țineau armele, pentru a se lupta cu vrăjmașii care-i opreau (cf. 4: 17)".

[54] Zice însă Hrisostom: „Nimeni - nici cei ce zidesc, nici cei ce păzesc - să nu se bizuie pe puterea sa, ci să cheme dumnezeiescul ajutor; cu acesta împreună-lucrând, și una și alta se fac lesne; iar întârziind Dumnezeu ajutorul, zadarnică e sârguința oamenilor. Toate se fac zadarnice de nu vom trage ajutorul lui Dumnezeu. Trebuie dar ca cuvântul acesta (al lui David) a-l potrivi la toate, nu ca noi să ne lenevim, ci, cele din partea noastră făcându-le, să dăm totul la Dumnezeu. Că, precum nu se poate neajutând Dumnezeu, să aducem noi lucrurile la scop, tot așa, de ar ajuta Dumnezeu, lenevindu-ne noi și cu fața în sus căzând [aruncându-ne], nu e cu putință a ajunge la scop și a isprăvi ceva. Drept aceea, făcând noi ceva, totul să-l dăm nu la noi, ci la Dumnezeu, Cel ce săvârșește. Nici, iarăși, totul lăsând pe seama lui Dumnezeu (lăsând pe Dumnezeu cu toate), noi să petrecem nelucrători; căci pe amândouă acestea le însemnează zicerile cele ce ne stau înainte: și lucrul cel din partea noastră, și ceea ce se face de la Dumnezeu". Zice însă și Teodor Studitul (adică la Antifoane): „De nu va zidi Domnul casa sufletului, și pe cea a faptelor bune, în zadar ne ostenim". „Iar de zidește cineva casa sufletului, după Nichita Stithatul, cu pietrele cele de multe feluri ale faptelor bune și cu lucrarea poruncilor, în zadar va zidi prin singură nevoința trupească de nu va avea și pe Domnul împreună-zidind, prin dragoste, prin nădejde și prin credință; și în zadar va păzi cetatea bunei-cinstiri de Dumnezeu și a faptelor bune, de nu o va face cu Domnul prin păzirea smeritei-cugetări spre neclătinarea ei de duhurile mândriei; iar El o va păzi prin venirea Preasfântului Duh". A zis însă și Origen: „Mai întâi a zidit Domnul coasta, pe care o a luat din Adam spre facerea femeii, care, fiindcă nu a zidit împreună cu Cain, care a zidit cetate pe numele lui Enoh, fiul său, în zadar a zidit (cf. Fac. 4: 17). Dar și cei ce au purces de la răsărituri și au zis: *Să ne zidim nouă cetate și turn*, în zadar s-au ostenit zidind, fiindcă Domnul nu zidea împreună cu dânșii (cf. Fac. 11). Au suspinat Evreii în Egipt zidind, fiindcă în deșert se osteneau. Cei ce zideau biserica în Ierusalim, în zadar au ostenit, pentru aceasta a fost stricată [se gândește poate la Ier. 13: 18]. Au zidit și apostolii biserica, casa lui Dumnezeu, dar nu s-au ostenit în zadar, că Domnul o a zidit. Zidesc și cei de altă credință [ετερόδοξοι = eterodocși] peste adunarea celor ce viclenesc, dar în zadar se ostenesc". A zis însă și Ioan

2. De n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzeşte.

„Şi ce zic, zice, despre zidirea casei: că, de nu o ar zidi Domnul, în deşert se ostenesc cei ce o păzesc? Dar şi după ce se va zidi şi se va isprăvi cetatea, iarăşi nimeni nu o poate păzi, de nu o va păzi Dumnezeu cu Pronia şi împreună-lucrarea [sinergia] Sa"[55].

În deşert este vouă a mâneca.
3. Sculaţi-vă după ce aţi şezut, voi, cei ce mâncaţi pâinea durerii.

„Deci, o, Iudeilor, voi, cei ce zidiţi Ierusalimul şi-l păziţi, voi care nici pâinea voastră nu o mâncaţi fără osteneală şi durere şi voi care vieţuiţi în necazuri şi ştiţi că, fără de ajutorul şi împreună-lucrarea lui Dumnezeu, în zadar vă este a mâneca de dimineaţă ca să zidiţi şi a vă scula îndată după ce aţi şezut. Adică: în zadar vă este să vă siliţi atât de mult ca să isprăviţi, mânecând degrab, şi zidirea Ierusalimului şi a bisericii, iar ziua să primiţi odihnă". Iar copleşiţi de durere* erau nu numai pentru că se osteneau cu aşa covârşire, ci şi pentru că se luptau cu vrăjmaşii, precum am zis, şi totodată şi zideau, luptându-se deci cu neamurile vecine care-i opreau de la zidire, iar de aici, din aceasta sufereau îndoită ticăloşie[56].

Scărarul: „Cel ce voieşte a se lupta împotriva trupului său, de sineşi în deşert aleargă, că de nu va strica Domnul casa cărnii şi nu va zidi casa sufletului, în zadar a privegheat şi a postit cel ce o strică".

[55] Zice însă Eusebie: „Casa aceea va rămâne atâta timp cât o va păzi Domnul, depărtându-Se însă cândva de păzire (după ceea ce s-a zis: *Se va lăsa casa voastră pustie* [Matei 23: 38]), atunci va ajunge a fi pustie, sârguinţa şi ajutorul oamenilor făcându-se în zadar şi de prisos".

* *Lit.*: ar fi fost „dureroşi", „suferinzi", zicând adică de cei ce mănâncă pâinea durerii, de unde-şi pricinuiesc şi suferinţa.

[56] [Altfel spus: ostenelile zidirii sunt ca nişte dureri ale naşterii de fii; şi precum s-a zis că *de nu va zidi Domnul casa* şi celelalte, aşa şi aici, de nu va lucra Domnul, în zadar s-ar osteni ei şi la facerea de prunci, precum şi astăzi, mai mult ca odinioară, se ostenesc mulţi şi rămân cu osteneala fără rod, şi la facere de fii, şi la zidirea de cetăţi. Căci Domnul e Cel ce le-a dat pe toate - ca nişte „materii prime" am zice noi, ba şi mai mult - şi numai El ştie pentru ce le-a dat, şi cum trebuie folosite, aşa încât, venind vrăjmaşii cei simţiţi şi cei gândiţi ca nişte ape (cf. celor de mai sus, dar şi Luca 6: 48), să nu poată strica nimic, nici facerea de fii, nici zidirea casei trupeşti, nici a casei sufleteşti, căci dacă Domnul nu va locui în ele, ce vom face în faţa apelor?] Iar Hrisostom: „Iar dacă aceea - ca să zidească cetate şi ziduri - avea trebuinţă de atâta ajutor de sus, cu mult mai vârtos noi, care călătorim în calea ce duce la cer". Teodoţion însă, zicând „cei ce mâncaţi pâinea idolilor",

4. Când va da iubiţilor săi somn, iată moştenirea Domnului, fiii,

„Când va da Dumnezeu, zice, iubiţilor Săi robi somn dulce şi slobozenie de toată îngrijirea, adică când va da odihnă şi slobozenie, după Teodorit, vouă, Iudeilor, de vrăjmaşii cei ce vă supără şi vă dau război (iar aceasta o va face când va fi de folos), atunci nu numai Biserica şi Ierusalimul se vor zidi cu lesnire, ci şi fii vi se vor naşte, care vor fi moştenire şi popor ales al lui Dumnezeu". Aceasta dar o a pus David drept încheiere a tuturor bunătăţilor, pentru că la Evrei naşterea de fii era lucru iubit şi dorit. Aşa deci, cu adevărat, zicerea aceasta se înţelege ca osebită pentru Evrei, iar în chip mai cuprinzător [soborniceşte] se înţelege că atunci când Dumnezeu va da somn iubiţilor robilor săi, adică slobozenie şi odihnă, precum am zis, atunci lucrurile acelea la care se sârguiesc de le lucrează nu numai că vor lua sfârşit, ci, pe lângă aceea, şi fiii cei nemoşteniţi se vor face lor [moşteniţi], care sunt moştenirea cea dată lor de la Domnul, adică sunt moştenitori ai osârdiei şi a virtuţii părinţilor lor[57].

plata rodului pântecelui.

„Fiii, zice, care se vor da vouă de la Domnul spre moştenire, aceştia sunt plata cinstirii voastre de Dumnezeu şi a rodirii pântecelui. Adică aceştia sunt

---

a zis potrivit tâlcuirii lui Eusebie: „Că nimic nu le va folosi locul, luaţi fiind dintre vrăjmaşi, că după ce se vor împotrivi, din nou amăgindu-se, iarăşi către acela se vor sârgui, iar vina şi osânda va fi din aceea că iarăşi se vor face slujitori ai idolilor, care mai apoi s-au şi făcut".

[57] Iar Eusebie zice: „Învaţă pe Evrei, care se mândreau pentru locul bisericii şi pentru cetatea Ierusalimului, că moştenirea lui Dumnezeu nu e în pietre neînsufleţite, nici în colţuri de pământ şi de cetate, ci, oarecând, moştenire a Domnului vor fi fiii cei ce se vor naşte dintr-însa, pe care trebuie a-i aştepta atunci când va da iubiţilor Săi somn, adică după sfârşitul alegerii poporului celui de mai-nainte. Căci atâta timp cât între Evrei se aflau iubiţi ai lui Dumnezeu - în felul în care erau proorocii şi ceilalţi oameni iubitori de Dumnezeu şi drepţi -, nu era cu putinţă a se face lepădarea lor şi chemarea neamurilor spre intrarea în locul lor. Pentru aceasta zice că, atunci când va trece neamul aleşilor lui Dumnezeu celor ce sunt între Evrei, atunci tot neamul se va lepăda, şi mai-nainte se va lua sămânţa cea bună dintr-înşii, care va fi moştenire a Domnului; însă prin aceasta însemnează naşterea după trup a Domnului şi a apostolilor din care şi prin care s-a alcătuit Biserica lui Dumnezeu şi casa cea nouă şi nezidită de oameni, cea de Însuşi Domnul, din pietre vii şi din suflete cuvântătoare, pentru care se şi numeşte *cetate a lui Dumnezeu*. Altfel zis, petrecerea cea cinstitoare de Dumnezeu s-a întărit prin Hristos întru toată lumea şi de Însuşi Domnul s-a păzit". Iar Grigorie al Nyssei zice moraliceşte: „Fericit e cel ce a scăpat cu pace de patimi şi a dobândit somnul cel îndatorat iubiţilor către adormirea cea de obşte".

răsplătirea virtuții voastre, care vii se va da prin multa naștere de fii". Se înțelege zicerea aceasta și după o noimă mai înaltă: că Creștinii aceia care s-au înfiat lui Dumnezeu prin Botezul nașterii a doua au fost răsplata înomenirii lui Hristos, iar Hristos [la rândul Lui] e rod al pântecelui Născătoarei de Dumnezeu, fiindcă prin singură ea S-a născut, fără sământă bărbătească[58].

[58] [Precum oarecând roada ostenelilor Evreilor și a chemării lui Dumnezeu au fost cetatea Ierusalimului și roada pântecelui, fiii, așa și la venirea lui Hristos, osteneala și primirea lucrării lui Dumnezeu a Născătoarei de Dumnezeu, ca sol al întregului pământ ce aștepta zidirea din nou a acestuia, a adus rod dumnezeiesc-omenesc, pe Hristos, Care a răsplătit cu înomenirea Sa tuturor celor ce L-au primit, născându-i a doua oară prin Botez, ca roade noi spre zidirea Bisericii Sale și a Ierusalimului ceresc.] Iar alt tâlcuitor zice: „Plata, rodul pântecelui", pe care cuvânt, tâlcuindu-l Hrisostom, zice: „Această plată și răsplătire a cinstirii de Dumnezeu și a faptei bune, adică fiii cei buni, aceasta, zic, o vor lua; dar deși ceea ce se face e lucru al firii, Dumnezeu însă, când dă cele de la Sine, și firea mai mult lucrează, că și ea are trebuință de ajutorul cel de sus". „Iar binecuvântarea pentru fii va fi, după Teodorit, ca o plată celor ce au nădăjduit întru Dumnezeu". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Eu socotesc că David îi cântă pe cei ce s-au dat oarecând lui Emanuil: *Iată moștenirea Domnului, plata rodului pântecelui*, căci s-au dat lui Hristos, ca o plată oarecare, atât cei ce au crezut din sângele lui Israel, cât și cei din cealaltă mulțime, zic dar de cei din neamuri. *Domn* însă numind pe Iisus, și *rod al pântecelui* L-a zis că S-a făcut, după asemănarea noastră: că S-a născut din femeie și S-a arătat rod al pântecelui fecioresc; drept aceea, Hristos i-a câștigat pe cei ce au crezut și ca în rânduială de plată s-au dat Lui de la Dumnezeu și Tatăl. *Că cere, zice, de la Mine, și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8)". Iar Teodor Studitul în Antifoane zice: „Rodul pântecelui (cei născuți din rodul pântecelui, adică cei născuți în Colimvitra Sfântului Botez, care e ca un pântece al Bisericii prin care se nasc a doua oară fiii lui Hristos) cu Duhul fii se fac Ție, Hristoase, ca și Tatălui, sfinții pururea sunt [în traducerea din Anastasimatarul românesc exighisit de Macarie avem așa: «ca unui tată, sfinții pururea»; aici, în schimb, traducerea e literală]". Și iarăși: „[Ca] rodul pântecelui, sfinții cu duhovnicească mișcare odrăslesc dogme părintești ale facerii de fii [*lit.*: ale înfierii]". Iar Cuviosul Nichita Stithatul numește *moștenire a Domnului* „pe cei ce au sporit în rânduială de fii; acestora însă le este și plata rodului pântecelui. Iar *pântece* numește aici mintea cea încăpătoare de noime, ale cărei roade și nașteri sunt plata sârguinței celor ce lucrează virtuțile. «Că pentru frica Ta, Doamne, zice, noi am zămislit în pântece și ne-am chinuit și am născut Duhul mântuirii, pe care l-am făcut pe pământ»". [Precum rodul pântecelui unei femei, tot așa și Sfinții fac arătat prin viața lor pe Duhul mântuirii, care-i umple de bucurie precum pruncul pe mamă, sau precum fiii Bisericii pe maica lor ce i-a născut prin pântecele Colimvitrei, precum s-a zis mai sus.]

5. Ca nişte săgeţi în mâna celui puternic, aşa fiii celor scuturaţi*.

„Precum se văd, zice, înfricoşătoarele săgeţi în mâna ostaşului celui puternic, pentru tăria şi iscusinţa aceluia, în acelaşi chip şi fiii celor scuturaţi, adică ai Iudeilor celor slăbiţi de robie, după Teodorit, se vor arăta de înfricoşători vrăjmaşilor, pentru nebiruita putere a lui Dumnezeu ceea ce este cu dânşii", după tâlcuirea lui Hrisostom. Iar mai înalt, se înţelege şi pentru fiii cei duhovniceşti ai învăţătorilor noştri, ai celor ce sunt slăbiţi de robia cea gândită a dracilor, care, ca şi aceia, se vor arăta înfricoşători dracilor[59].

6. Fericit cel care-şi va împlini pofta sa dintr-înşii;

„Fericit, zice, va fi Iudeul acela ce-şi va plini pofta sa din acestea. Din care? Adică din zidirea şi dobândirea bisericii şi a cetăţii Ierusalimului, din odihna

---

* Proscrişi.

[59] Iar Hrisostom zice: „Nu numai întru acestea, zice, vor fi cele ale bunei-norociri, adică în zidire, păzire şi în naştere de fii, ci şi în buna naştere de fii, iar pe lângă acestea se vor adăuga şi altele. Dar care sunt acestea? Înfricoşători vor fi vrăjmaşilor lor ca săgeţile". Iar dumnezeiescul Chiril: „Prin *scuturaţi* să înţelegi pe cei din Israel, fiindcă au căzut din dumnezeiescul har, pentru că au batjocorit pe Hristos. Însă fiii cei dintr-înşii, dumnezeieştii ucenici, s-au făcut săgeţi, ca nişte trimişi din mâna Celui Puternic, adică s-au făcut puternici şi viteji. Că, pe aceştia, Domnul Cel Puternic (despre Care s-a zis: *Săgeţile Tale sunt ascuţite, Puternice* [Ps. 44: 6]) îi va întrebuinţa spre doborârea a toată înălţarea care se mândreşte; însă, fiindcă S-a pus şi întru mântuirea Iudeilor, *scuturaţi* se numesc fiii şi puternicii spre război, precum ne învăţăm de la Neemia: *Jumătate din cei scuturaţi făceau lucru, iar cealaltă se lupta împotriva vrăjmaşilor* (Neemia 4: 16)". Potrivit însă zice şi Didim: „Că cei care au scuturat dintr-înşii pe omul cel vechi împreună cu faptele lui, următori făcându-se Celui Puternic cu faptele lor ce se fac împreună cu cuvântul, se numeşte că le au în mâini ca nişte săgeţi ascuţite, adică cuvintele, pe care puternici sunt a le arunca. Ne învăţăm dar că fiii celor scuturaţi, când zideau casa Domnului, ţineau la sine săgeţi şi săbii şi alte arme, ca cu o mână să facă lucrul zidirii, iar cu cealaltă să arunce cu săgeţile asupra celor ce voiau a opri zidirea dumnezeieştii case. Astfel este sârguinţa dumnezeieştilor învăţături, a zidi totodată lui Dumnezeu casă în fiecare suflet al celor ce se învaţă şi a da război cugetelor şi puterilor celor rele, care se apucă să oprească creşterea zidirii". Iar Nichita Stithatul zice: „Fiii celor scuturaţi, adică ai celor ce au slăbit şi s-au ticăloşit în pocăinţă, chemând înapoi prin pocăinţă pe cel după chip şi după asemănare, şi cu Hristos îmbrăcându-se, se fac ca nişte săgeţi în mâna puternicului Dumnezeu, lovind şi răpind pe cel viclean, de care răpiţi fiind de mai-nainte, petreceau în multă neputinţă şi ticăloşie".

şi slobozirea de vrăjmaşii ce-l bântuiau, din multa naştere de fii, şi de fii buni, şi de alte daruri asemenea acestora şi bunătăţi de la Dumnezeu"[60].

nu se vor ruşina când vor grăi vrăjmaşilor lor în porţi.

„Evreii aceia, zice, care-şi vor plini pofta de bunătăţile cele mai sus zise, aceia nu se vor ruşina de vreo neputinţă sau nenorocire a lor când vor vorbi împreună cu vrăjmaşii lor în porţile cetăţii Ierusalimului. Căci toate treburile lor – şi cele dinăuntru, şi cele dinafară – vor fi bine norocite. Ori Evreii nu se vor ruşina [atunci când li se va zice] că au un Dumnezeu neputincios – căci cu aceasta îi ocărau pe ei vrăjmaşii lor cei din neamuri mai-nainte de a se săvârşi zidirea Bisericii şi a cetăţii Ierusalimului –, ci le vor vorbi lor cu multă îndrăzneală şi strălucire. Căci cetăţenii obişnuiau a nu primi înăuntru, în cetate, pe solii vrăjmaşilor, ci îi primeau în afara porţilor Ierusalimului, după Teodorit, şi le vorbeau acolo"[61].

PSALMUL 127

Cântarea treptelor.

1. Fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul,

Şi psalmul acesta e următor şi conglăsuit cu cel trecut. Căci după ce David a fericit pe cel ce-şi va sătura pofta sa, precum s-a zis, acum, aici, după

---

60 Iar Sfântul Chiril zice: „Fericeşte pe cel ce vrea să-şi plinească pofta sa, pe care o avea pentru învăţătura celor dumnezeieşti, [zicându-i] să şi-o plinească dintr-înşii, adică din învăţătura sfinţilor povăţuitori de taine [mistagogi]". Iar Teodorit: „Fericit va fi cel ce-şi va plini pofta sa din înşişi vrăjmaşii. «Că nu numai, zice, că nu ne vom birui, ci îi şi vom birui pe ei, şi tuturor vom fi râvniţi".

61 Iar după Sfântul Chiril şi Eusebie: „De atâta îndrăzneală şi înfăţişare se vor împărtăşi, încât nu numai în biserica lui Dumnezeu vor grăi cele potrivite, ci şi între cei ce stau în afara porţilor, care sunt vrăjmaşi ai cuvântului adevărului; cu mustrare le vor putea grăi, şi aşa vor doborî toate cuvintele lor mincinoase. Şi fericit va fi cel ce se va îndestula de Noul Testament şi-l va face [practica]; că unii ca aceştia, când ies din viaţa aceasta şi grăiesc către potrivnicele puteri în porţile cereşti, în care tot sufletul se cercetează dinafară de către demoni, atunci nu se vor ruşina". Iar după Stithatul: „Cel ce şi-a plinit pofta din dumnezeiasca dragoste şi a îmbrăţişat mişcarea cea după fire nu se va ruşina când va grăi vrăjmaşilor demoni prin cugete în porţi, adică în atacurile prin care ei lovesc prin simţiri; că simţirile sunt porţile prin care intră către noi moartea cea gândită".

urmare, mai cuprinzătoare şi mai desăvârşită face fericirea, zicând: „Fericiţi sunt cu adevărat toţi care se tem de Domnul". Iar *toţi* s-a adăugat, după Hrisostom, ca să arate că cei ce se tem de Domnul, şi robi de vor fi, şi săraci, măcar pe jumătate iubiţi, de nimic nu se vor opri de a fi norociţi şi bine-fericiţi. Căci cel ce nu se teme de Dumnezeu, măcar de ar avea toate bunătăţile câte se fericesc şi se râvnesc de oameni, e mai nenorocit şi mai ticălos decât toţi, şi, dimpotrivă, cel ce se teme de Dumnezeu, de ar avea relele acelea de care oamenii fug şi se îngreţoşează de ele, e cel mai bine-norocit şi mai fericit decât toţi. Şi altfel încă se înţelege zicerea: că frumuseţea trupului, şi puterea, şi bogăţia, şi slava, şi multa naştere de fii, şi a avea copii buni, şi toate bunătăţile trupeşti cele de acest fel nu sunt cu adevărat vrednice de fericire [de a fi fericite], pentru că sunt nestatornice şi vremelnice şi lesne schimbăcioase. Drept care, după urmare, curat arată David care sunt cei ce se tem de Domnul.

care umblă în căile Lui.

„Aceia sunt cei ce se tem de Domnul, zice, care umblă în căile care sunt legiuite de Dumnezeu şi care sunt arătate prin poruncile Domnului"[62].

---

[62] Zice însă Hrisostom: „Care sunt căile lui Dumnezeu? Petrecerea cea după fapta bună. Iar *căi ale Lui* se zic fiindcă prin acestea se cuvine a merge către Dumnezeu. Şi nu a zis «cale», ci *căi*, că multe căi şi osebite sunt, ca lesnicioasă să se facă intrarea. Că pentru aceasta a împărţit în multe, pentru îmbelşugarea călătoriei, lesnicioasă făcând nouă ducerea cea de aici. Că unii strălucesc în feciorie, iar alţii se încuviinţează prin nuntă, alţii se împodobesc întru văduvie, alţii de toate s-au dezbrăcat, alţii numai de jumătate; şi unii prin viaţă dreaptă, iar alţii prin pocăinţă. N-ai putut după Botez să-ţi păzeşti trupul curat? Poţi însă prin pocăinţă a-l face curat prin bani, prin milostenie. Nu ai bani? Poţi însă a cerceta pe cel bolnav. Eşti dar neputincios cu trupul şi nu poţi să umbli? Suferă-le toate acestea cu mulţumire, şi mare plată vei câştiga. Fiindcă şi isprava lui Lazăr a fost aceasta, şi de aici cu adevărat se îndulcea de sânurile lui Avraam". Iar Nichita Stithatul zice: „Cei ce umblă în căile Domnului, aceştia sunt care se tem de Domnul; iar cei ce umblă în căile Lui, nu fac aceasta întru lumina lor; că tot cel ce se teme de Domnul se cunoaşte din lucrarea poruncilor lui Hristos şi pentru aceasta se fericeşte de Scriptură. *Că fericit e bărbatul*, zice, *care se teme de Domnul, întru poruncile Lui va voi foarte* (Ps. 111: 1)". Şi Teodorit zice: „După ce a zis *fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul*, proorocescul cuvânt a arătat şi ce e propriu acestei temeri, adăugând pe *care umblă în căile Lui*, căci însuşire a celor ce se tem de Domnul e a nu păşi afară de dumnezeieştile căi, ci întru dânsele pururea a-şi face umblarea". A zis însă şi Origen: „De sunt fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul, cei ce nu se tem de Domnul nu-s fericiţi; şi dacă cei ce se tem de Domnul umblă în căile Lui, cel ce nu umblă nu se va teme". Zice şi cel nenumit: „*Cei ce se tem de Domnul* sunt cei din neamurile netăiate-împrejur, care sunt fericiţi fără a fi din tăierea-împrejur şi fără îndatoririle lăsate de Moise. «Că cei ce se tem de Domnul, zice, spre

2. Ostenelile roadelor tale vei mânca;

După ce David a învăţat care e cel cu adevărat fericit şi după ce a arătat cine e cel ce se teme de Domnul, şi din acestea a îndemnat pe popor să umble în căile poruncilor lui Dumnezeu, acum, aici, întoarce cuvântul la cel ce se teme de Dumnezeu şi prooroceşte bunătăţile pe care le va dobândi. Iar unii, precum Teodorit şi Origen, prin *roade* au înţeles nu rodirile*, ci mâinile omului, din parte, întregul, fiindcă parte a mâinii este palma (care, elineşte, se zice şi καρπός, care cuvânt se zice şi rodul tuturor semănăturilor*), adică partea care începe de la degetele mâinii şi până la cot, iar zicerea o tâlcuiesc aşa: „Adică tu, cel ce te temi de Domnul, vei culege ostenelile mâinilor tale, fără a fi cineva să te oprească". Că şi Achila şi Simmah aşa au tălmăcit, „ostenelile mâinilor tale". Iar alţii au numit zicerea aceasta împotrivă-însemnare*, fiindcă aici osteneli însemnează roade, iar roadele iarăşi însemnează osteneli, după Nichita Stithatul. Adică de-a-ndăratelea* faţă de cum este scris, adică „roadele ostenelilor tale vei mânca"[63].

Domnul au nădăjduit». Mai bun însă decât cel ce se teme de Domnul e cel ce a ajuns în desăvârşita dragoste, că dragostea aruncă frica afară".

* ἐπικαρπία = profitul, dobânda, răsplata ce se ia de pe urma unei proprietăţi sau a unei bogăţii oarecare.

* Nota Mitropolitului Veniamin. Alţii însă, precum zice şi Eftimie apoi, zic că καρπός este încheietura mâinii.

* ἀντισημασίαν. Adică o zicere cu două sensuri, care, deşi sunt cumva diferite, se presupun unul pe altul, unul putând înlocui pe celălalt, după gândul autorului şi priceperea cititorului; căci ἀντι însemnează şi „în locul".

* *Lit.*, ca o antistrofă (ἀντιστροφή).

[63] Altul însă, adică Nichita, zice: „Trebuincioasă însă e în toată viaţa psalmiceasca cântarea aceasta. «Că purtând grijă, zice, de cucernicie şi sfinţenie, veţi mânca roadele ei, cu cununi nestricate de la Dumnezeu cinstindu-vă; iar cei neînfrânaţi şi nedrepţi vor câştiga plăţile faptelor celor rele. Că ceea ce va semăna cineva, aceea va şi secera; şi potrivită cu ostenelile fiecăruia este câştigarea bunătăţilor, deşi, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cu mai multă măsură, *că măsură*, zice, *bună, îndesată şi cu vârf vor da în sânul vostru* (Luca 6: 38). Ca despre un plugar însă a zis aceasta, care adună cele ce a plugărit; precum e arătat că cei şaptezeci de tălmăcitori, nu au numit *roade* «buna-rodire [rodnicia, fertilitatea]», ci «partea mâinilor»; că, precum plugarul dobândeşte răsplătirile ostenelilor sale şi din ostenelile sale, mănâncă, aşa şi fiecare dintre cei ce se ostenesc întru cinstirea de Dumnezeu, potrivit cu ostenelile sale adună luişi hrană în viaţa ce va să fie lângă Dumnezeu. Ai putea zice şi altfel: că însăşi virtutea hrăneşte sufletul lui, încât înseşi ostenelile cele după Dumnezeu se fac hrănitoare şi veselitoare de suflet".

fericit ești, bine-ți va fi.

„O, omule, zice, de te temi de Dumnezeu, vei fi fericit și bine-norocit". Însăși aceea ce a zis-o mai sus o zice iarăși aici, spre mai multa adeverire a cuvântului. *Și bine-ți va fi*, adică „te vei bine-noroci".

3. Femeia ta ca o vie bine-roditoare în laturile casei tale.

„Femeia ta, zice, a celui ce te temi de Dumnezeu, va fi ca o vie îmbelșugată de struguri; adică femeia ta va fi îndestulată de fii. *În laturile*, adică în cale patru părți ale ogrăzii casei tale". Iar alt tâlcuitor a zis „întru cele mai dinlăuntru ale casei tale", adică în cămara de nuntă a casei tale, unde se află patul de odihnă.

4. Fiii tăi ca niște tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale.

„Fiii tăi, zice, vor fi bine-înfloriți, fragezi și frumoși împrejurul mesei tale, ca niște odrasle de măslin tinere și fragede"[64].

5. Iată, așa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Domnul.

„O astfel de binecuvântare, zice, va dobândi de la Dumnezeu omul care se teme de El". *Binecuvântare* însă numește acum darul și facerea de bine a lui Dumnezeu, ca pe una ce e vrednică de buna-cuvântare. „Ce zici, o, dumnezeiescule David? Numai un astfel de dar va câștiga de la Dumnezeu cel ce se teme

---

[64] Iar după Teodorit: „Pe copii i-a asemănat cu tinerele odrasle de măslin, ca pe unii ce încununează masa și primesc ploaia bunei-cinstiri de Dumnezeu și aduc rodul copt și frunzele lor nu le leapădă". Iar după Cuviosul Nichita Stithatul: „*Femeia* bărbatului celui ce se teme de Dumnezeu e buna-cinstire de Dumnezeu, iar *fiii și copiii*, cei ce sunt născuți și cresc cu învățătura ei, iar casa lui este viața aceasta, întru care strălucește ca o făclie în casă. Prin buna-cinstire de Dumnezeu a lui poți înțelege iarăși, după însuși aceasta, curata minte a omului celui după Dumnezeu, din care ca niște odrasle și roade odrăslesc noimele cunoștinței celei cerești, iar *casă*, lumina lui Dumnezeu de care se acoperă și se luminează, iar *masă*, vederea după fire, în care ca niște felurite mâncări se află rațiunile celor ce sunt și vasul înțelepciunii [*vasul* traduce pe κρατὴρ, ce era un fel de bol în care se făcea amestecul vinului cu apa, care apoi se turna în pahare]". Iar celălalt Nichita, cel de un nume cu Stithatul, în Catena la Psaltire zice: „Psalmistul numește *vie* Biserica, zicând ghicitorește către Mirele Hristos: «Femeia ta va fi ca o femeie bine-îndestulată, ale cărei roade sunt credincioșii, odrăslind din Biserică ca dintr-o maică»". Iar Origen, prin *femeie*, înțelege înțelepciunea, iar prin *fii*, făptuirea.

de El? Da, zice, fiindcă eu vorbesc către oamenii Iudei cei nedesăvârşiţi, care iubesc cele zise mai sus, adică femei şi copii şi bunătăţile cele asemenea". Însă şi după alt chip este cuvântul acesta, ca din partea adăugirii, după Hrisostom: că adică Dumnezeu, pe lângă bunătăţile cele cereşti ce va da celor ce se tem de El, le va adăuga şi pe acestea pământeşti. *Că, zice, căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu, şi acestea toate se vor adăuga vouă* (Matei 7: 33). Iar anagogic, *femeia* omului celui cinstitor de Dumnezeu şi temător de Dumnezeu, şi soţia lui, e sufletul* lui, cel ce se află în trupul său, care este plin de fapte bune ca şi o vie îmbelşugată. Iar *fii ai lui* sunt ucenicii, următorii, moştenitorii bunei-cinstiri de Dumnezeu şi faptei lui celei bune, care înfloresc şi înverzesc ca nişte tinere odrasle de măslin odată cu creşterea vârstei duhovniceşti, şi stau împrejurul lui atunci când îi învaţă, şi pe care-i ospătează cu mâncarea dumnezeieştilor cuvinte[65].

6. Binecuvânta-te-va Domnul din Sion

„Binevoiască Domnul, zice, a te blagoslovi, că te temi de El, adică să te laude şi să te umple de dar". Pentru că, pe acela pe care Domnul îl primeşte, pe acela îl şi laudă, şi pe acela ce-l laudă, pe acela îl şi umple de daruri. Iar prin *Domnul Cel ce locuieşte în Sion* a zis adică „în casa cea din Sion", că acolo se zicea că locuieşte Domnul, pentru că în biserică vorbea cu preoţii.

şi vei vedea bunătăţile Ierusalimului în toate zilele vieţii tale.

Adică bunătăţile Ierusalimului celui de jos, ale căruia erau bogăţiile şi avuţiile, puterea oştilor, biruinţa asupra vrăjmaşilor, slava cea de la toţi, şi alte bunătăţi ca acestea. Iar bunătăţile Ierusalimului celui de sus sunt cele pe care ochii nu le-au văzut, urechile nu le-au auzit şi la inima omului nu s-au suit (cf. Cor. 2: 9)[66].

---

* Precum am mai zis, substantuivul *suflet* e de gen feminin în limba greacă.

[65] Iar Teodorit zice: „Aşa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Dumnezeu, căci după vieţuire judecă Dumnezeu, nu după neam. Aşa şi pe Iov, care se trage din neamul lui Isav, de cununi l-a învrednicit. Aşa şi pe Abimelec l-a povăţuit către adevăr. Aşa şi pe Iamen. Aşa şi pe Cornilie, aşa pe toate neamurile".

[66] Însemnează că, după Grigorie al Nyssei: „Zicerea *vei vedea* se înţelege în loc de «vei dobândi»; precum e şi aici: *Ridica-se-va din mijloc necinstitorul de Dumnezeu, ca să nu vadă de slava Domnului* (Is. 26: 10) (adică ca să nu o dobândească, ori să se îndulcească de ea); sau aici: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*, adică «se vor îndulci, se vor împărtăşi». Dar şi «curat a vedea» să înţelegi aici, adică în loc de «a se îndulci, a se împărtăşi»". Iar după Teologul Grigorie: „La această măsură mă aduce aici lumina adevărului, ca să văd şi să mă îndulcesc de strălucirea lui Dumnezeu". Zice însă şi

7. Şi vei vedea pe fiii fiilor tăi.

„Binevoiască dar Domnul, zice, a dobândi tu, cel ce te temi de Dumnezeu, simţitor adică, fii şi nepoţi moştenitori ai neamului tău". Iar anagogic şi gânditor: „Să dobândeşti moştenitori şi ucenici ai bunei-cinstiri de Dumnezeu şi ai virtuţii tale, pe care să-i înveţi şi să-i naşti a doua oară duhovniceşte"[67].

Pace peste Israel.

Însăşi aceasta o a zis şi la sfârşitul Psalmului 124. Iar Israel nu e numai poporul cel vechi al Evreilor, ci şi cel nou al creştinilor, precum de multe ori am zis. Iar deşi după vremi s-a curmat şi a lipsit pacea lui Dumnezeu şi de la Noul Israel, pricina lipsirii acesteia au fost înşişi Creştinii, care cu lenevirea lor se fac nevrednici de acest fel de pace a lui Dumnezeu. Căci, chiar şi atunci când Dumnezeu ne înfricoşează că ne va munci, nu trebuie a ne deznădăjdui, ci prin pocăinţă să îmblânzim mânia lui Dumnezeu, ca şi Ninivitenii. Nici iarăşi, atunci când făgăduieşte să ne dea bunătăţi, nu trebuie a ne lenevi, ci cu mai multă osârdie şi îndreptare a vieţii noastre trebuie să tragem spre noi făgăduitele bunătăţi. Căci şi lui Iuda a făgăduit Dumnezeu că va sta pe scaun împreună cu ceilalţi ucenici curaţi şi apostoli, ca să judece cele 12 seminţii ale lui Israel (cf. Matei 19: 28). Dar însă el, în urmă făcându-se iubitor de argint şi vânzător, a oprit făgăduinţa lui

---

cel nenumit: „Cel ce se află la începutul sporirii, acela este cel ce se teme de Dumnezeu şi care încă n-a văzut bunătăţile Ierusalimului celui de sus. Pentru aceasta, cuvântul îi roagă lui sporire întru a se învrednici de vederea celor de sus. Din aceasta însă se arată că sfârşitul faptei bune se încheie în vederea cu mintea".

[67] Zice însă Hrisostom: „Mulţi, temându-se de Dumnezeu, întru neînvăţătură [neiscusinţă] s-au săvârşit; şi atunci adică erau plăţile nevoinţei [adică mai mult cele ale lumii], iar acum sunt cerul şi bunătăţile cele din ceruri. Că dacă, temându-te de Dumnezeu, nu ai avea totuşi copii, de unde ai putea şti că nu-ţi dă altele mai mari decât facerea de bine aceasta? Că nu într-un singur chip face Dumnezeu bine tuturor, ci în multe feluri, bogat fiind. Câţi, având copii, au fericit pe cei ce nu au? Că pentru aceasta ţi s-a poruncit a avea o rugăciunea ca aceasta, cu care poţi face numai o cerere simţitoare, şi mai mult nu. Că toate celelalte cu adevărat sunt pentru cer şi pentru împărăţia cea de acolo, pentru petrecerea cea cu acrivie şi pentru scăparea de păcate ni se zic nouă, iar pentru cele simţitoare ni se porunceşte a zice o cerere. Şi care e aceasta? *Pâinea noastră cea spre fiinţă, dă-ne-o nouă astăzi*. Iar de aceste bunătăţi simţite, măcar deşi ar curge, să scăpăm pe cât putem de mult". Şi Teodorit încă zice: „Iar cum că nici din vechime nu au cunoscut folosul câştigării celor întru cele simţite, precum ne învaţă Isaia, zicând: *Să nu zică famenul: lemn uscat sunt eu. Că acestea zice Domnul către fameni: Voi da lor în casa Mea şi în zidul Meu loc vestit, şi fiilor, şi fiilor lor* (56: 3)".

Dumnezeu, făcându-se pe sine nevrednic de aceasta, precum tâlcuieşte Hrisostom[68].

PSALMUL 128

Cântarea treptelor.

1. De multe ori s-au luptat cu mine din tinereţile mele.

Şi psalmul acesta se zice dinspre faţa poporului Evreilor, atunci când de multe ori i se dădea război de neamurile vecine Ierusalimului, care, pentru pizma lor, împiedicau zidirea bisericii şi a Ierusalimului. *Tinereţe* însă numeşte începuturile, adică vremea când se întorceau din Babilon la Ierusalim. Iar de vei înţelege zicerea aceasta pentru războiul cel de gând al demonilor, prin *tinereţe* vei înţelege vârsta tânără a omului. Fiindcă din vârsta cea dintâi îndată ne dau război demonii. Fericit este cel ce poate zice: *Şi nu m-au biruit.*

Să zică dar Israel.
2. De multe ori s-au luptat cu mine din tinereţile mele

[68] Zice însă Teodorit: „Roagă pace pentru Israel; însă adevărata pace e cea cu Dumnezeu, dar, căzând trupescul Israel din aceasta, şi de cealaltă s-a lipsit". Şi Eusebie zice: „«Pace peste Israelul cel ascuns, a cărui laudă nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu; că Israel nu înseamnează nici numire de neam, nici seminţie, ci chip îndreptător al iubirii de Dumnezeu, precum şi pe doctor, nu numele, ci ştiinţa îl face să fie aşa". Adaugă însă Hrisostom: „Ce folos e lor de celelalte, nefiind pacea? Deci capul bunătăţilor celor de atunci şi siguranţa ce se făgăduia lor era pacea, şi aceasta necurmată". Iar după Stithatul: „Mintea ceea ce cu desăvârşită curăţie vede pe Dumnezeu – că Israelul aceasta înseamnează –, atunci când ajunge a se face blândă şi întru împărtăşirea de pacea cugetelor, încetează toate lucrurile sale, şi dinspre filosofia practică, şi dinspre fireasca vedere, intrând în adâncurile vederii prin Sfântul Duh şi odihnindu-se întru Dumnezeu". [Se enumără aici bine-cunoscutele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc, ce pot fi descrise şi aşa: despătimirea prin/şi dobândirea virtuţilor, vederea şi cunoaşterea după şi prin fire a raţiunilor lui Dumnezeu din făpturi, sau a lucrării Proniei, sau cunoaşterea lui Dumnezeu prin slava şi înţelepciunea Lui, ce se vădesc în făpturile cu firea curăţită întru vedere şi cu dreaptă-socoteală, şi cunoaşterea şi vederea lui Dumnezeu în lumină, în adâncurile rugăciunii şi odihna în El, stare ce arvuneşte sau anticipează odihna în Dumnezeu de după viaţa aceasta.]

După ce Evreii cei mai bătrâni au zis mai sus *de multe ori s-au luptat cu mine din tinerețe*, acum spune și celorlalți mai tineri să zică și ei același cuvânt, ca să cunoască toți de obște de ce fel de primejdie i-a izbăvit pe ei Domnul.

și nu m-au biruit [nu au putut asupra mea].

„Ne-au vrăjmășit, zice, neamurile vecine, dar însă nu au putut întru noi, adică nu ne-au biruit desăvârșit, pentru că Dumnezeu nu a îngăduit să isprăvească aceasta, măcar că ei cu o astfel de socoteală dădeau adeseori război, silindu-se ca desăvârșit să ne piardă"[69].

3. Pe spatele meu au lucrat păcătoșii, îndelungat-au fărădelegea lor.

„Necinstitorii de Dumnezeu și păgânii cei răi, vecinii Ierusalimului, meșteșugeau pe la spatele meu – adică nu numai pe dinaintea mea – răutățile lor, ci și pe la spate și pe ascuns. Dar și aproape de noi aflându-se, și înseși cărnurile noastre le strujeau, și așa multă vreme ne vrăjmășeau"[70].

---

[69] Iar după Teodorit: „Acestea însă mai adevărat se potrivesc la noul popor, care, primind multe năvăliri ale războaielor, pe toate le-a biruit". Iar după Nichita, în Catenă: „Zicerea *de multe ori s-au luptat cu mine din tinerețile mele* o zice David pre-zicând și despre desele ridicări ce urmau să se facă împotriva Bisericii, pre-vestind nebiruirea cea întru nevoință. Și adaugă: *Că nu au putut asupra mea.* Iar de trupescului Israel nu ar greși cineva dacă va zice aceasta: «pe care Egiptenii l-au robit, cei de altă seminție de multe ori i-au biruit: și Babilonienii, și Macedonenii și Romanii la cea mai de pe urmă». Iar de Israelul cel ce cu adevărat vede pe Dumnezeu, poporul cel nou, zic, al Creștinilor, a cărui închipuire a fost Iacov, ar putea zice după cuviință: «De multe ori m-au vrăjmășit din tinerețile mele, dar însă nu m-au biruit, că îndată asupra acestuia încă de la întâia vârstă nenumărate tabere de război s-au ridicat, năvălind asupra lui, însă nu l-au biruit, ci nesurparea acestuia au arătat-o, iar pe a loruși neputință o a mustrat". [De ar fi trăit Cuviosul Eftimie și ceva vreme după 1453 (anul căderii Constatinopolului), ar fi cugetat poate zicând că neputința păgânilor s-a mutat la Creștini, Satana, pentru lenevia Creștinilor, nemaiputând fi legat de Dumnezeu așa ca înainte, ci lăsat să se dezlănțuie câtăva vreme (cf. Apoc. 20: 3), vreme tâlcuită de unii teologi ca fiind mileniul al doilea, dar, totuși, după cuvântul Domnului, „porțile iadului" nu vor birui Biserica, așa cum nu au reușit să o biruie cu totul pe cea iudaicească până la năvălirea romană din anul 70, dar care, cu toate acestea, ca și „grupările" creștine din afara Ortodoxiei, dăinuie până azi, în ciuda izgonirii ei din Ierusalim.] Pentru aceasta a zis și Marele Vasile: „Că precum cei ce cu adăugirea materiei celei arzătoare mai mult înalță flacăra, așa pururea cei ce se silesc a nimici Biserica cu prigoanele o au adus pe ea în măsuri și mai mari de slavă și de putere".

[70] Iar după Hrisostom: „*Peste spatele meu* adică se apucau să zdrobească însăși puterea mea, că simbolul spatelui e puterea". Iar Teodorit zice: „Cuvântul acestea însemnează bătăile și muncile cele ce se aduceau peste purtătorii de biruință mucenici de către

4. Domnul cel drept

„Cu adevărat, zice, drept este Domnul, pentru că pe noi, Evreii, ne-a lăsat să pătimim, ca să ne îndreptăm şi să ne facem mai întreg-înţelepţi. Iar pe vrăjmaşii noştri i-a cercetat, pentru că cu nedreptate şi cu pizmă s-au sculat asupra noastră".

a tăiat grumazul păcătoşilor.

„Domnul, zice, a tăiat grumazul cel înalt şi mândru al vrăjmaşilor celor vicleni care ne vrăjmăşeau şi a ridicat din mijloc mândria lor, arătându-ne pe noi prin ajutorul Său mai puternici decât dânşii"[71].

5. Să se ruşineze şi să se întoarcă înapoi toţi cei ce urăsc Sionul.

Acest *să se ruşineze şi să se întoarcă* se înţelege fie rugător, adică: „O, de s-ar ruşina şi s-ar urî de Dumnezeu toţi cei ce urăsc Sionul", fie se zice

---

necinstitorii de Dumnezeu". Anagogic însă, după Nichita în Catenă, se înţelege aşa: „Nu mică laudă e drepţilor că se vrăjmăşesc de Diavolul, cei răi neavând aceasta, că sunt prieteni şi supuşi ascultători ai lui. Iar că *nu a putut asupra mea* o va zice singur Cel ce a luat Stăpânire de la Dumnezeu [ca om], adică Cuvântul, ca să calce toată puterea vrăjmaşului; că bine s-a zis că dinapoia Lui meşteşugea (cf. Matei 16: 23), ca să nu îndrăznească demonii a sta în faţa celui drept, ori a se lupta împotrivă-i, ci pe ascuns să ispitească a vrăjmăşi, că de ar meşteşugi păcătoşii din faţă, ar vătăma inima de moarte, cu cugete rele lovind-o şi faţa umplând-o de priviri pierzătoare, şi pe celelalte simţiri prin cele ale lor simţite. Dar pe aceştia îi va avea dinapoi cel ce le uită pe cele din urmă (cf. şi Filip. 3: 14) şi către cele dinainte se întinde, şi merge în urma Domnului Dumnezeu". Zice însă şi Marele Vasile: „Îşi îndelungă nelegiuirea lor cei ce-şi împletesc păcatele ca un lanţ de fier şi adaugă păcate peste păcate, pe care-i jeleşte Isaia, zicând: *Vai celor ce-şi târăsc păcatele lor ca şi cu o funie lungă, şi ca funia junicii celei de jug nedreptăţile lor* (5: 18)". Zice şi Origen: „Cu cât îşi îndelungă cineva nelegiuirea sa, cu atât se depărtează pe sine de la Dumnezeu".

Zice însă Didim: „Taie dar grumazul celor nesupuşi ce nu-l pleacă jugului celui bun, Domnul Cel drept, cu bună aşezare făcând aceasta, ca, lepădând vitejia şi tăria cea către cele rele, să se supună Domnului". Iar Teodorit zice: „Achila şi Simmah au tălmăcit *grumajii* «lanţuri», iar Teodoţion, «zgarde». Toate însă sunt adevărate, că şi lanţurile ce le-au gătit vrăjmaşii sfinţilor Dumnezeu le-a tăiat acestora, şi zgardele ce le-au pus împrejurul lor le-a zdrobit, şi înşişi grumajii păcătoşilor le-au tăiat".

prooroceşte, în loc de „unii ca aceştia se vor ruşina". Acestea însă e potrivit a le înțelege şi a le zice şi pentru Noul Sion, adică pentru Biserica Creştinilor[72].

6. Facă-se ca iarba de pe casă,

„O, de s-ar face, zice, cei ce urăsc Biserica lui Hristos, nu simplu, ca iarba ce răsare pe casă, ci ca ceea ce lesne se veştejeşte şi degrab piere, neavând rădăcină adâncă în pământ. O, de s-ar face, zice vrăjmaşii Bisericii lesne sfărâmați şi degrabă morți şi neroditori, ca şi iarba cea zisă". Iar după urmare, David zice şi câte alte urmează de aici, din asemănarea cu iarba de case.

care mai-nainte de smulgere s-a uscat.

„Iarba caselor, zice, se usucă mai-înainte de a veni vremea rodului ei, neavând adâncime şi umezeală". Căci celelalte ierburi ale pământului, după ce fac rod, se usucă, după care se seceră ori se cosesc de lucrătorii de pământ, ca unele ce-şi au rădăcină adâncă, şi, prin urmare, îşi trag umezeală din adâncime.

7. De care nu şi-a umplut mâna sa cel ce seceră şi sânul său cel ce adună mănunchii.

„Adică iarba caselor, zice, nu a secerat-o nimeni ca să-şi umple dintr-însa mâna sa – precum se face când se seceră cealaltă iarbă a pământului –, pentru că mai-nainte de a se secera s-a uscat şi a pierit; dar nici secerătorul, de o va fi secerat, nu şi-a umplut brațul său de mănunchiurile de iarbă"[73].

---

[72] Iar la Hrisostom altul zice: „Abată-se înapoi", adică, după Teodorit „să cadă şi să greşească din apucăturile lor cele rele şi să se pornească la fugă cei ce vrăjmăşesc Sionul". Iar Eusebie zice: „Precum Ierusalimul nu este una cu pietrele sau zidirile nici fața pământului, ci petrecerea cea de acest fel a cinstirii de Dumnezeu, aşa şi Sionul, că Ierusalimul se tâlcuieşte «vederea păcii», iar Sionul, «pândă [veghere]»: cel dintâi arată podoaba moravurilor şi chipul cel statornic şi paşnic, iar Sionul, pe cel ce trece, şi pe cele de mai încolo de cele ce se văd pândind, de felul celeia ce zice: *Nepândind noi cele ce se văd, ci pe cele ce nu se văd* (II Cor. 4: 18)". Zice însă şi Hrisostom: „Aceasta s-a făcut şi la Biserică, că, începând ea a se sădi, adeseori asupra ei se puneau mulți: la început adică popoarele şi tiranii, iar după acestea, vrăjmăşirile eresurilor, şi din toate părțile se vânturau asupră-i multe şi felurite războaie, dar însă nimic n-au isprăvit, ci prigoanele vrăjmaşilor s-au dezlegat, iar dreptățile Bisericii înfloresc".

[73] Altul însă zice: „De care nu s-a umplut palma sa". A zis însă şi Origen: „Învățătura celor ce se ridică asupra cunoştinței de Dumnezeu este iarbă de case, ce se usucă mai-nainte de a se secera, nici mâinile făcându-le întru lucruri bune, nici sânul întru cunoştință".

8. Şi cei ce treceau n-au zis: „Binecuvântarea Domnului peste voi!", [sau] „Binecuvântatu-v-am pe voi întru numele Domnului!"

„Acestor culegători de iarbă, zice, de pe case, călătorii nu le ziceau binecuvântarea şi lauda pe care călătorii obişnuiesc a o zice când trec pe lângă holde şi văd pe secerători secerând". Dar ce obişnuiesc a le zice? Binecuvântarea şi darul Domnului să fie peste voi, secerătorilor, noi v-am binecuvântat şi v-am lăudat cu numele Domnului, chemându-L pentru a vă binecuvânta şi a creşte secerişul vostru"[74].

PSALMUL 129

Cântarea treptelor*.

1. Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne,

Acest psalm l-a scris Proorocul David povestind în ce chip şi cu ce fierbinţeală se ruga când avea ispite şi ce cuvinte zicea rugându-se. Învaţă însă şi pe Evreii care s-au întors din Babilon la Ierusalim să urmeze lui când le vin ispite şi să nădăjduiască întru Dumnezeu[75]. „Eu, zice, am strigat către Tine, Doamne, din adâncul inimii mele, şi nu din marginile buzelor mele", că a se ruga cineva din adâncul inimii sale e lucrare de rugăciune prea fierbinte, iar a se ruga numai cu buzele şi cu gura este lucrare prea rece. Iar rugăciunea ce se face din adâncul inimii, aceea înalţă cuvintele cele ce se grăiesc jos în inimă prin cuvântul cel aşezat înlăuntru*, cu durere şi cu putere; pe care le strâmtorează, şi toată mintea celui ce se roagă o întinde către Dumnezeu. Iar rugăciunea care se face numai cu buzele şi cu limba înalţă către Dumnezeu numai cuvintele goale ale rugăciunii, fără durere şi putere, şi mişcă doar organele cele dinafară ale glasului. Iar *strigare*

---

[74] Zice însă şi Teodorit: „Cei ce privesc ţarinile pline de roade obişnuiesc a lăuda silinţa plugarului, iar trecând pe cale, binecuvântează pe cei ce seceră cele de acest fel, iar celor ce adună iarba de pe case, nu le-au zis vreodată ceva de acest fel".

* Psalmul constituie parte integrantă din stihologia de la Vecernia de fiecare zi, şi nu întâmplător, ci pentru că rugăciunea de aici e proprie mai mult drepţilor celor din Noul Legământ, precum se zice şi mai jos.

[75] Iar Teodorit zice: „Această rugăciune o aduce lui Dumnezeu ceata drepţilor".

* Pentru cuvântul *lăuntric* sau *sădit/aşezat înlăuntrul inimii*, vezi nota noastră de la Psalmul 104: 19.

numeşte aici glasul cel mare, însă nu pe cel mare după puterea [cel zgomotos] şi lovirea aerului celui dinafară, ci pe cel mare după puterea şi tăria aşezării celei dinlăuntru a inimii[76].

Doamne, auzi glasul meu.
2. Fie urechile tale luând aminte spre glasul rugăciunii mele.

„Auzi, Doamne, zice, glasul meu cel ce se înalţă din adâncul inimii, şi puterea Ta cea auzitoare să ia minte la rugăciunea mea, ca o binecuvântată şi fierbinte, care se aduce cu putere"[77].

3. De te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?

---

[76] A zis însă şi Hrisostom: „Că precum un copac tare, ce-şi are rădăcina mult-adâncită în pământ, stă împotriva a toată sila vânturilor, iar tulpina ceea ce este deasupra pământului cu crengile ei se clatină la o mică suflare de vânt, tot aşa, cu adevărat, şi rugăciunile cele ce se înalţă de jos şi sunt înrădăcinate în adânc, măcar deşi mii de gânduri de s-ar apropia, măcar toată tulburarea Diavolului, rămân întărite şi neînduplecate, nici într-o parte abătându-se; iar cele ce ies din gură şi din buze, nici către vreo înălţime, nici către Dumnezeu nu pot a se sui, pentru lenevirea celor ce le zic. Că pe unul ca acesta, şi vreo mică lovitură de s-ar face, îl abate, cel mai mic zgomot, cea mai mică tulburare, se duce de la rugăciune; gura răsună, iar inima e deşartă şi mintea pustie". Zice însă şi cel nenumit: „Se scrie la Pilde: *Apă adâncă e cuvântul din inima omului* (18: 4), şi la Iudita: *Adâncul inimii omului e de neaflat, iar cuvintele cugetelor lui nu le veţi pricepe* (8: 14), şi Samarineanca a zis: *Puţul e adânc* (Ioan 4: 11), şi Apostolul: *Duhul pe toate le cercetează, şi pe cele adânci ale lui Dumnezeu* (I Cor. 2: 10). Deci, de vreme ce adâncul (de cele mai multe ori) se ia întru laudă, pentru aceasta zice şi Proorocul: *Dintru adâncuri am strigat către Tine*". Şi Teodorit zice: „Dumnezeiasca Scriptură prihăneşte pe cei ce întrebuinţează singure buzele: *Şi acum, cu adevărat,* zice Proorocul Ieremia către Dumnezeul a toate, *aproape eşti Tu de gura lor, şi departe de rărunchii lor* (Ier. 12: 2)". Dar cum şi Însuşi Dumnezeu, prin Proorocul Isaia, prihăneşte, zicând: *Acest popor cu buzele Mă cinsteşte, iar cu inima lor e departe de Mine*(Is. 29: 13). Iar cei ce acum se roagă, din adânc înalţă rugăciunea.

[77] „Două lucruri ne învăţăm de aici, zice Hrisostom, că nu putem dobândi simplu [oricum] cele de la Dumnezeu de nu vor fi şi cele din partea noastră; pentru aceasta şi mai întâi zice *dintru adâncuri am strigat*, după care adaugă *auzi-mă*; că rugăciunea întinsă şi lacrimile pline de umilinţă au multă putere spre a îndupleca pe Dumnezeu să ia aminte la cele ce se zic, iar *Doamne, auzi glasul meu* zice de ca şi cum ar fi isprăvit oarecare lucru mare". Iar Teodorit: „Zicând ca urechile să ia aminte la noi, a numit puterea cea văzătoare şi pe cea auzitoare, că ochilor li s-a încredinţat puterea cea văzătoare, iar urechilor pe cea auzitoare, iar Dumnezeu, cu puterea cu care aude, cu aceea şi vede, şi cu ceea ce vede, cu aceea şi aude. «Ţine, zice, urechile luând aminte», fiindcă lucrarea aceleiaşi puteri unice a lui Dumnezeu este şi a auzi şi a vedea".

„Doamne. zice. de Te vei uita şi vei cerceta cu scumpătate toate fărădelegile oamenilor, care dintre ei va putea suferi cercetarea aceasta? Ori cine se va afla nevinovat şi curat? Cu adevărat, nimeni". Că zice Solomon: *Cine se va făli că are inimă curată? Ori cine va cuteza să zică că e curat de păcat?* (Pilde 2: 9). Şi Pavel încă zice: *Toţi au greşit şi se lipsesc de slava lui Dumnezeu* (Rom. 3: 23). Şi iarăşi: *Cu nimic nu mă ştiu pe sinemi greşit, dar nu cu aceasta m-am îndreptat* (I Cor. 4: 4). Iar repetarea zicerii *Doamne, Doamne* e un cuvânt al celui ce se minunează de multa iubire de oameni şi bunătate a lui Dumnezeu[78].

4. Că la Tine este milostivirea*.

Acest *că* aici este adeveritor, în loc de „cu adevărat, la Tine, Doamne, este milostivirea cea adevărată, mila cea adevărată, pentru aceasta şi cercetezi păcatele oamenilor cu milostivire şi cu iubire de oameni"[79].

Pentru numele Tău Te-am aşteptat, Doamne.

„Doamne, zice, Te-am aşteptat ca să-mi ajuţi, nu dar pentru virtuţile şi isprăvile mele, că nu am unele ca acestea, pentru că sunt păcătos, ci pentru numele Tău, adică pentru a nu se necinsti Sfânt numele Tău de vrăjmaşii mei, care vor zice cum că Tu nu ai putere să mântuieşti pe poporul Tău". Că zice şi prin Iezechiil: *Nu pentru voi fac Eu casa lui Israel, ci pentru numele Meu cel Sfânt*

---

[78] Pentru aceasta a zis şi Hrisostom: „Nu e cu putinţă ca nimeni, cu de-amănuntul dând seamă de faptele sale, să se poată învrednici cândva de milă şi de iubire de oameni". Şi Teodorit zice: „Că, de vom ţine cu dreptate cumpenele dreptăţii, cine va fi destoinic să sufere hotărârea care se dă de la aceasta? Negreşit, toţi ar suferi pieire".

* ἱλασμός, sau curăţirea. Precum am mai zis, cuvântul denotă şi curăţirea, ambele nuanţe contopindu-se în ceea ce se numeşte jertfă împăciuitoare sau mântuitoare de ispăşire pentru păcate, precum zice şi Origen mai jos, dând referinţă Epistola I a Sfântului Ioan 2: 2 (vezi şi 4: 10), unde se foloseşte acelaşi termen, care jertfă a fost pre-închipuită în Legea Veche (cf. Lev. 25: 9; Num. 8: 2.) şi desăvârşită în cea nouă, când curăţirea sau milostivirea se identifică cu Hristos, ca mijloc prin Care s-a făcut mântuirea, care S-a adus pe Sine jertfă în locul jertfei mielului (cf. I Cor. 5: 7).

[79] „«Nu pentru isprăvile noastre (zice Sfântul Hrisostom), ci pentru bunătatea Ta e cu putinţă să scăpăm noi de iad». Aceasta şi prin Proorocul însemnând-o, zice (Dumnezeu): *Eu sunt Cel ce şterg nelegiuirile tale* (Is. 43: 25), adică «al Meu e lucrul acesta, al bunătăţii Mele, al iubirii Mele de oameni; căci ale tale nu vor fi destule cândva spre scăparea de muncă, de nu se vor adăuga cele ale iubirii Mele de oameni»". Zice însă şi Origen: „Curăţirea nelegiuirilor ce se face de la Domnul Hristos e [în vârtutea faptului] că însuşi e Curăţitorul Cel pentru păcatele noastre".

(Iez. 36: 22). Şi în altă parte zice: *Am făcut aceasta pentru ca numele Meu să nu fie spurcat înaintea neamurilor* (20: 9)[80].

5. Aşteptat-a sufletul meu spre cuvântul Tău;

„Sufletul meu, zice, Doamne, a nădăjduit întru făgăduinţa ce ai dat către patriarhii şi strămoşii noştri, că adică vom moşteni pământul făgăduinţei şi că, de Te vom asculta, vom mânca bunătăţile pământului, zicând: *De veţi vrea şi mă veţi asculta, bunătăţile pământului veţi mânca* (Is. 1: 19). Ori şi întru făgăduinţa Ta a nădăjduit sufletul meu, pe care o ai făcut, după care vei mântui pe aceia care-Ţi vor bineplăcea şi se vor pocăi de păcatele lor"[81].

Nădăjduit-a sufletul meu spre Domnul.

„Întru singur Domnul, zice, a nădăjduit sufletul meu şi întru niciun alt lucru al lumii acesteia".

6. Din straja dimineţii până în noapte, din straja dimineţii până în noapte, să nădăjduiască Israel spre Domnul.

„Poporul israelitenesc, zice, să nădăjduiască spre Domnul, Care singur poate a izbăvi şi mântui pe om". *Străji* însă cei vechi numeau părţile nopţii, căci în patru părţi sau străji împărţeau străjerii noaptea, iar fiecare parte şi strajă cuprindea 3 ceasuri, de unde, după urmare, trecea şi a patra parte a nopţii, adică trecea de trei ori, iar pe cea care era către ziuă, o numeau a dimineţii, că aceasta vestea că straja zilei e aproape. Sfătuieşte dar Proorocul pe tot poporul israelitenesc să nădăjduiască întru singur Domnul în toată viaţa sa, după Hrisostom. Că prin cursul zilei şi al nopţii a arătat toată viaţa: că, începând de la straja dimineţii şi ajungând până la noapte, apoi iarăşi ajungând la aceeaşi strajă a dimineţii, a asemănat cu cercul curgerea şi perioada zilei şi a nopţii, începând de dimineaţă şi sfârşind în dimineaţa următoare[82].

---

[80] Zice însă Origen: „Aşteptarea şi răbdarea cea pentru numele lui Dumnezeu e mai bună decât cea pentru orice altceva, iar sufletul cel ce nădăjduieşte în cuvântul Domnului rabdă în chip lăudat".

[81] Zice însă Hrisostom: „«Asupra cuvântului Tău am bune-nădejdi». Asupra cărui cuvânt? Asupra celui al iubirii de oameni, că Însuşi zice: *Pe cât e de departe cerul de pământ, aşa e departe calea Mea de căile voastre, şi gândurile voastre de gândul Meu* (Is. 55: 9)". Şi Teodorit zice: „*Cuvânt* a numit aici făgăduinţa cea bună, că iubire de oameni a făgăduit celor ce se pocăiesc".

[82] Zice însă Teodorit: „În loc de «peste toată ziua», că straja dimineţii e cea mai de pe urmă a nopţii, că străjerii cei desăvârşiţi până la acea vreme străjuiesc". Şi Hrisostom: „Să

7. Că la Domnul este mila şi multă mântuire la El,

„La Domnul, zice, se află adevărata şi grabnica şi puternica milă cea prea sigură, care se dă celor ce sunt vrednici de acest fel de milă"[83].

şi El va izbăvi pe Israel de toate fărădelegile Lui.

Domnul, zice, va izbăvi poporul israelitenesc de toate fărădelegile Lui, atunci când şi el se va pocăi pentru ele şi va plăcea lui Dumnezeu şi când va petrece după legi". Se potriveşte însă zicerea aceasta, şi tot psalmul, şi la Noul Israel, adică la poporul Creştinilor[84].

---

nădăjduiască în toată viaţa, adică zi şi noapte. Că nimic nu e asemenea către mântuire precum în toată vremea a privi către Dumnezeu, şi a atârna de nădejdea cea de acolo, măcar deşi nenumărate rele de ar cădea asupră-ne spre a ne arunca în deznădejde: aceasta [privirea] e zid nesurpat, aceasta e siguranţă neprimejduită, aceasta e turn nebiruit. Deci măcar cu moartea de ar îngrozi întâmplările şi cu primejdie de desăvârşită pierire, nu înceta nădăjduind întru Dumnezeu, aşteptând mântuirea cea de la El". Zice însă şi Origen: „Sufletul cel ce dintru început a vieţuit bine nădăjduieşte spre Domnul din straja dimineţii până în noapte, când nu poate să mai lucreze. Iar de nu va plini aceasta, nu se numeşte că a nădăjduit spre Domnul până în noapte. Îndemnându-se dar a păzi buna-cinstire de Dumnezeu din vârsta cea dintâi, zică dar: *Din straja dimineţii până în noapte, să nădăjduiască Israel spre Domnul*". Zice şi cel nenumit: „Îndemnându-ne pe noi din tinereţe şi din început a ne nevoi, pentru aceasta zice David că din straja dimineţii trebuie a nădăjdui spre Domnul". [Zicerea lui David se aseamănă cu cea de la Ps. 103: 24, unde seara e luată de tâlcuitori ca sfârşit al vieţii, de unde omul nu mai poate lucra fapta bună spre mântuire, nici a săvârşi laudă, precum aici, în vreo nădejde de mântuire. Bine zic cei de mai sus că începutul bun se pune de dimineaţă sau în tinereţe, şi nu mai târziu, când seara se apropie şi cele ale luminii lui Hristos abia se mai văd (cf. Ioan 9: 4).]

[83] „Ce e că la Domnul e mila? întreabă Hrisostom. Adică că acolo e izvorul şi vistieria iubirii de oameni izvorând neîncetat. Iar unde e milă e şi izbăvire, şi nu simplu izbăvire, ci multă, acolo e şi noian de nemărginită iubire de oameni. Deci, măcar de am fi şi dedaţi către păcate, nu trebuie să cădem cu faţa în sus, nici a deznădăjdui, că unde e milă şi iubire de oameni, şi cercetările greşelilor se fac cu de-amănuntul de către Cel ce judecă; iar pentru multa Lui milă şi pentru plecarea din iubirea de oameni cele mai multe le trece cu vederea. Că astfel e Dumnezeu spre a milui neîncetat: şi plecat, şi gata de a da iertare". Şi Teodorit zice: „Nu se îndestulează drepţii numai din a avea bogăţia nădejdii cea întru Dumnezeu, ci şi pe ceilalţi toţi îi îndeamnă către un câştig asemenea, iar folosul cel din aceasta odrăsleşte şi-l fac arătat; că Iubitor de îndurări şi Iubitor de oameni e Stăpânul, şi celor ce se pocăiesc le dă mântuire".

[84] Zice însă Teodorit: „Cuvântul e proorocie pentru Stăpânul Hristos, că Acesta e Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii. Aşa a zis şi dumnezeiescul Gavriil: *Şi vei chema numele lui Iisus, că Acesta va mântui pe poporul Său de păcatele lor* (Matei 1: 21)".

PSALMUL 130

Cântarea treptelor.

1. Doamne, nu s-a înălțat inima mea, nici ochii mei nu s-au înălțat.

Și psalmul acesta l-a scris David pentru sineși. Că povestește într-însul ce fel de smerenie avea atunci când se afla slobod de ispite. Învață însă cu dânsul și pe poporul Evreilor, pe cei care s-au întors din robia Babilonului, ca și ei să aibă smerită cugetare, asemenea lui David, și să nu nădăjduiască în isprăvile și virtuțile lor, ci să nădăjduiască întru Domnul. „Doamne, zice, nu s-a înălțat inima de mândrie și de trufie, nici ochii mei nu s-au înălțat privind din boala mândriei"[85]. Dar ce? Se fălește oare Proorocul cu cuvintele acestea? Da, se fălește, după Hrisostom. Căci atunci când vremea și trebuința o cere, cineva trebuie să se laude cu isprăvile sale, atunci când lauda se face nu pentru arătare și înalta cugetare, ci pentru folosul auzitorilor și pentru a-i atrage și pe ei la o astfel de urmare a faptei bune[86]. Zicând însă David mai întâi că *nu s-a înălțat inima mea*, iar apoi că *nici ochii mei nu s-au înălțat*, din aceasta a arătat că inima este cea care se înalță întâi, și apoi ochii, adică văd înalt și pe sus[87].

---

[85] Zice însă Marele Vasile: „De o răutatea asemenea cu cel mândru este și cel înalt cu privirea și privitor peste, osebindu-se de acela numai prin așezare: că acela adică asupra altora întrebuințează ocara și mândria, iar al doilea, și singur fiind, pe sineși se înalță și cu deșertăciunea minții mai presus se socotește. Și ca să înțelegi rogu-te mai cu scumpătate pe cel cu adevărat înalt [cu privirea], adu-ți aminte de sineți când erai în deșertăciunea tinereții tale, de s-a întâmplat cândva să fii deosebi, și ai gândit la viață și la planuri pentru ea, cât de lesne alergai cu închipuirea minții tale de la stăpâniri la stăpâniri, din putere în putere, cu bogăție te îmbrăcai, casă zideai, argintul și aurul îl lepădai, și celelalte; mintea cea de acest fel e înaltă și pe sus privitoare, nicăieri nu se statornicește; deci păcat este înălțarea. Dar auzi și pe Domnul zicând: *Nu vă înălțați* (Luca 12: 29). Și Fericitul David întru isprăvi enumeră pe a nu căuta de sus și a nu se înălța".

[86] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu pretutindeni s-a oprit lauda, îngăduind-o acolo unde este de nevoie: că cel ce nu se laudă cu Crucea este mai nebun decât toți; cel ce nu se laudă pentru credință este mai ticălos decât toți. *Pentru aceasta*, zice Pavel, *cel ce se laudă, întru Domnul să se laude* (II Cor. 10: 17). Dar cum e rău a ne lăuda? De vom face aceasta ca Fariseul".

[87] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Nu s-a înălțat inima mea, nici nu s-a atins de sufletul meu vicleșugul [πονηρία, răutatea, vicleșugul], care e pricinuitor al tuturor relelor și rădăcină a fărădelegii celei de pe urmă - nici ochii mei nu s-au înălțat, adică nu am suit

2. Nici n-am umblat întru cele mari, nici întru cei mai minunați decât mine.

„Doamne, zice, eu nu m-am adunat împreună cu oamenii mai mari şi mai minunați decât mine, nici nu petreceam cu oamenii ce erau de stare mai înalți decât mine, după Hrisostom, pentru că mă socoteam a fi nevrednic de adunarea acelora, afară numai dacă, nevrând eu să mă adun împreună cu ei, unii dintr-înşii mă sileau la aceasta". Ori şi *mari şi minunați* numeşte pe acei oameni care se socotesc pe sineşi astfel, adică mândri şi înalt-cugetători, de ca şi cum ar zice: „Eu nu numai că mă feream de patima mândriei, ci nici împreună cu cei ce aveau patima aceasta nu mă adunam"[88].

3. De nu m-aş fi smerit, ci aş fi înălțat sufletul meu.

4. Ca cel înțărcat de maica lui, aşa să răsplăteşti sufletului meu!

„Doamne, zice, de nu mă smeream cu cugetul precum pruncul cel abia înțărcat se smereşte lângă maica sa; dar şi de m-am înălțat sau m-am mândrit, precum m-am mândrit, aşa să-mi răsplăteşti şi să-mi faci după cuviință pedeapsa mândriei mele, ori rău să răsplăteşti şi să pedepseşti sufletul meu"[89].

---

sprâncenele mele, nici n-am întins grumazul meu -, că din izvorul cel dinlăuntru al patimii este izbucnind boala, iar trupul îl preface după aprinderea cea dinlăuntru".

[88] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu e mică isprava aceasta: a fugi de cei umflați de mândrie, a urî pe cei fuduli, a se feri de ei şi a se îngrețoşa; ci mare e siguranța faptei bune, care e păzirea de cugetarea prea mare". Iar dumnezeiescul Calist Tilicude, în capetele sale cele netipărite, întoarce zicerile psalmului acestuia, zicând aşa: „Doamne, de nu s-a înălțat inima mea, şi de nu s-au înălțat ochii mei, şi de nu am umblat întru cele mari şi minunate ce sunt mai presus de mine, adică întru înaltele şi negrăitele taine ale Duhului, şi de nu m-aş fi învrednicit de vederea duhovnicească a lui Dumnezeu, nu m-aş fi smerit cugetând, precum Isaia adică, când s-a învrednicit adică de înalta vedere a lui Dumnezeu, atunci s-a smerit cu adevărat şi a zis: *O, ticălosul de mine!* (Is. 6: 5); asemenea şi Avraam când a grăit cu Dumnezeu a zis: *Pământ sunt şi cenuşă!* (Fac. 18: 27), aşijderea şi Iov. De nu se va sui dar cineva cu mintea la duhovniceasca privire a nemărginirii lui Dumnezeu, nu poate dobândi adevărata smerenie" [Calist Tilicude e prezent cu unele scrieri în *Filocalia românească*, Vol. VIII].

[89] Zice însă Hrisostom: „Zicerea ce se zice e în chip inversat [după hiperbat]: «De nu m-aş fi smerit ca cel înțărcat înaintea maicii mele, ci am înălțat inima mea, aşa să mi se răsplătească sufletului meu». Iar ceea ce zice este astfel: «Nu numai că eram curat de răutate, din laudă zic, nici numai străin de cei ce o aveau, ci şi virtutea cea potrivnică mândriei cu multă covârşire o am primit, pe smerita-cugetare o zic, a fi

5. Să nădăjduiască Israel spre Domnul de acum şi până în veac!

„Să nădăjduiască, zice, întru Domnul poporul israelitenesc, acum şi în viitor, urmând mie, care nădăjduiesc întru Domnul, fie că mă aflu în necaz sau în odihnă, şi în toată vremea". Se potriveşte psalmul acesta şi la noul Israel, adică la poporul Creştinilor. Se poată însă ca David să fi scris şi psalmul acesta şi pe cei de dinaintea acestuia dinspre faţa poporului Evreilor, celui mai bine cinstitor de Dumnezeu care se întorcea din robie, care popor, prin psalmul acesta, povesteşte cu ce fel de rugăciuni se ruga atunci când se afla în ispite şi ce fel de smerită cugetare avea atunci când era slobod de ispite, pentru a ne învăţa pe noi, Creştinii, cu pilda lui, cum să ne rugăm în vremea ispitelor şi cum să ne smerim pe noi, zic, cei care ne-am slobozit din gândita robie a patimilor şi a demonilor[90].

---

adică smerit; o astfel de cugetare, zice, am câştigat şi eu: precum şi pruncul cel înţărcat se ţine de maica sa şi se smereşte şi care de toată mândria este curat». Aceasta o a poruncit Domnul ucenicilor Săi, zicând: *De nu vă veţi întoarce şi nu vă veţi face ca copiii, nu veţi intra întru Împărăţia cerurilor* (Matei 18: 3). Şi nu simplu [degeaba] a pomenit de cel înţărcat, ci vrând a arăta necazul: «Că precum pruncul abia smuls de la ţâţă, nici aşa nu voieşte a se depărta de la maica sa, ci se chinuie, suspină şi strigă, ţinându-se mai departe de născătoarea lui, aşa şi eu, zice, şi în necaz aflându-mă, şi în strâmtorare, şi în primejdii, mă ţineam totuşi de Dumnezeu, şi de nu am fost aşa, zice, să-mi răsplătească sufletului meu după cuviinţă, adică cu judecata cea de pe urmă»". Iar Cuviosul Nichita Stithatul: „Cuvântul cel firesc şi cu har despre pruncul celui înţărcat cercetându-l împrejur, zice: „Astfel m-am făcut către Tine, Doamne, prin smerenie iubindu-Te, precum pruncii cei de curând smulşi de la ţâţele maicii lor, care, ţinuţi fiind de pomenirea dulceţei laptelui, cu toate mişcările rugăminţilor se agaţă de născătoarele lor ca să se apuce de ţâţe şi de obişnuita hrană să se îndestuleze". Şi Teodorit zice: „De nu m-am temut şi eu de Tine şi nu m-am suspus Ţie pe sinemi asemenea pruncului celui abia înţărcat de maica sa, aşa să se răsplătească sufletului meu".

[90] Zice însă Origen: „În cântarea cea mai-nainte de aceasta s-a zis: *Din straja dimineţii până în noapte să nădăjduiască Israel spre Domnul*, iar acum zice şi până când, că *de acum*, zice, *şi până în veac*, că după acela dobândeşte cineva cele nădăjduite". Şi Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a arătat pentru ce a făcut povestirea isprăvilor: că nu cinstindu-se pe sine îşi povestesc fapta lor bună, ci deşteptându-i pe ceilalţi la o râvnă asemenea. Pentru aceasta l-a şi rugat pe tot Israelul a se ţine de această nădejde, şi cu necurmare a o avea, şi roadele cele ce odrăslesc dintr-însa a le culege".

PSALMUL 131

Cântarea treptelor.

1. Adu-Ţi aminte, Doamne, de David şi de toată blândeţea lui.

Şi acest psalm l-a scris David dinspre faţa poporului celui mai bine cinstitor de Dumnezeu al Evreilor, atunci când s-a întors din Babilon la Ierusalim. Că prin psalmul acesta el roagă pe Dumnezeu ca iarăşi să se zidească biserica, dacă nu de dragul lor, măcar pentru sârguinţa şi silinţa ce o aveau încă fiind David viu, strămoşul şi împăratul lor, căutând, mai-nainte de zidire, să afle un loc prielnic de o biserică ca aceasta, care în urmă adică s-a zidit de Solomon, fiul său[91]. Iar *blândeţe* numeşte nepomenirea de rău şi îndelunga-răbdare a lui David pe care o arătat către Saul şi către cei împreună cu dânsul; asemenea şi către femeia care-l ocăra, şi către mulţi alţii. Însă Iudeii pomenesc singură blândeţea lui David, pentru că această faptă bună David o a isprăvit într-un chip mai deosebit, ori şi că prin mijlocirea virtuţii acesteia se arată şi celelalte bunătăţi ale lui David. „Doamne, zic ei, adu-Ţi aminte de David cel preablând, care prin blândeţea sa a bine-plăcut Ţie"[92].

---

[91] Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are multă asemănare cu cel de-al optzeci şi optulea (adică cu cel ce zice: *Milele Tale, Doamne*...). Că cele ce se zic aici se zic şi acolo: cei robiţi în Babilon roagă pe Dumnezeul tuturor, aducând în chip rugător făgăduinţele cele ce s-au făcut de Dumnezeu către Marele David, şi rugându-se a se învrednici de mare iertare. Are însă şi proorocie despre Mântuitorul lumii, Cel ce urma să odrăslească după trup din neamul lui David".

[92] Altul însă zice: „Precum Iov, drept fiind întru toate şi iubitor de Dumnezeu, covârşea încă şi în răbdare şi întru bărbăţie, iar Iosif întru întreaga-curăţie, şi Solomon în filosofie, iar Avraam a fost credincios, aşa şi David covârşea întru blândeţe. Dar şi despre Moise este scris: *Şi omul Moise era blând foarte, mai mult decât toţi oamenii cei ce sunt pe pământ* (Num. 12: 3)". Zice însă şi Cuviosul Nichita Stithatul: „Nu este cu putinţă să se facă cineva vreodată blând, de nu înainte prin multa smerenie şi prin lucrarea poruncilor ar ajunge în adâncurile smeritei-cugetări: că aceste virtuţi pururea se ţin una pe alta, şi nu este cu putinţă să se despartă una de celelalte, că ori blând de ar fi cineva, iar nu smerit, ori iarăşi, smerit, dar nu blând [nu isprăveşte astfel nimic], ci cel cu adevărat blând este şi smerit, şi cel cu adevărat smerit este şi blând, după Dumnezeu, Care a zis: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Matei 11: 29)". [Cum poate fi cineva blând fără a fi smerit şi invers? A fi blând, după o accepţie literală, este a nu se socoti cineva pe sine ca având vreo vrednicie oarecare, iar a fi smerit este a se socoti cineva mai jos decât toţi.

5. Să nădăjduiască Israel spre Domnul de acum şi până în veac!

„Să nădăjduiască, zice, întru Domnul poporul israelitenesc, acum şi în viitor, urmând mie, care nădăjduiesc întru Domnul, fie că mă aflu în necaz sau în odihnă, şi în toată vremea". Se potriveşte psalmul acesta şi la noul Israel, adică la poporul Creştinilor. Se poată însă ca David să fi scris şi psalmul acesta şi pe cei de dinaintea acestuia dinspre fața poporului Evreilor, celui mai bine cinstitor de Dumnezeu care se întorcea din robie, care popor, prin psalmul acesta, povesteşte cu ce fel de rugăciuni se ruga atunci când se afla în ispite şi ce fel de smerită cugetare avea atunci când era slobod de ispite, pentru a ne învăța pe noi, Creştinii, cu pilda lui, cum să ne rugăm în vremea ispitelor şi cum să ne smerim pe noi, zic, cei care ne-am slobozit din gândita robie a patimilor şi a demonilor[90].

---

adică smerit; o astfel de cugetare, zice, am câştigat şi eu: precum şi pruncul cel înțărcat se ține de maica sa şi se smereşte şi care de toată mândria este curat». Aceasta o a poruncit Domnul ucenicilor Săi, zicând: *De nu vă veți întoarce şi nu vă veți face ca copiii, nu veți intra întru Împărăția cerurilor* (Matei 18: 3). Şi nu simplu [degeaba] a pomenit de cel înțărcat, ci vrând a arăta necazul: «Că precum pruncul abia smuls de la țâță, nici aşa nu voieşte a se depărta de la maica sa, ci se chinuie, suspină şi strigă, ținându-se mai departe de născătoarea lui, aşa şi eu, zice, şi în necaz aflându-mă, şi în strâmtorare, şi în primejdii, mă țineam totuşi de Dumnezeu, şi de nu am fost aşa, zice, să-mi răsplătească sufletului meu după cuviință, adică cu judecata cea de pe urmă»". Iar Cuviosul Nichita Stithatul: „Cuvântul cel firesc şi cu har despre pruncul celui înțărcat cercetându-l împrejur, zice: „Astfel m-am făcut către Tine, Doamne, prin smerenie iubindu-Te, precum pruncii cei de curând smulşi de la țâțele maicii lor, care, ținuți fiind de pomenirea dulceței laptelui, cu toate mişcările rugăminților se agață de născătoarele lor ca să se apuce de țâțe şi de obişnuita hrană să se îndestuleze". Şi Teodorit zice: „De nu m-am temut şi eu de Tine şi nu m-am suspus Ție pe sinemi asemenea pruncului celui abia înțărcat de maica sa, aşa să se răsplătească sufletului meu".

[90] Zice însă Origen: „În cântarea cea mai-nainte de aceasta s-a zis: *Din straja dimineții până în noapte să nădăjduiască Israel spre Domnul*, iar acum zice şi până când, că *de acum*, zice, *şi până în veac*, că după acela dobândeşte cineva cele nădăjduite". Şi Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a arătat pentru ce a făcut povestirea isprăvilor: că nu cinstindu-se pe sine îşi povestesc fapta lor bună, ci deşteptându-i pe ceilalți la o râvnă asemenea. Pentru aceasta l-a şi rugat pe tot Israelul a se ține de această nădejde, şi cu necurmare a o avea, şi roadele cele ce odrăslesc dintr-însa a le culege".

PSALMUL 131

Cântarea treptelor.

1. Adu-Ţi aminte, Doamne, de David şi de toată blândeţea lui.

Şi acest psalm l-a scris David dinspre faţa poporului celui mai bine cinstitor de Dumnezeu al Evreilor, atunci când s-a întors din Babilon la Ierusalim. Că prin psalmul acesta el roagă pe Dumnezeu ca iarăşi să se zidească biserica, dacă nu de dragul lor, măcar pentru sârguinţa şi silinţa ce o aveau încă fiind David viu, strămoşul şi împăratul lor, căutând, mai-nainte de zidire, să afle un loc prielnic de o biserică ca aceasta, care în urmă adică s-a zidit de Solomon, fiul său[91]. Iar *blândeţe* numeşte nepomenirea de rău şi îndelunga-răbdare a lui David pe care o arătat către Saul şi către cei împreună cu dânsul; asemenea şi către femeia care-l ocăra, şi către mulţi alţii. Însă Iudeii pomenesc singură blândeţea lui David, pentru că această faptă bună David o a isprăvit într-un chip mai deosebit, ori şi că prin mijlocirea virtuţii acesteia se arată şi celelalte bunătăţi ale lui David. „Doamne, zic ei, adu-Ţi aminte de David cel preablând, care prin blândeţea sa a bine-plăcut Ţie"[92].

---

[91] Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are multă asemănare cu cel de-al optzeci şi optulea (adică cu cel ce zice: *Milele Tale, Doamne...*). Că cele ce se zic aici se zic şi acolo: cei robiţi în Babilon roagă pe Dumnezeul tuturor, aducând în chip rugător făgăduinţele cele ce s-au făcut de Dumnezeu către Marele David, şi rugându-se a se învrednici de mare iertare. Are însă şi proorocie despre Mântuitorul lumii, Cel ce urma să odrăslească după trup din neamul lui David".

[92] Altul însă zice: „Precum Iov, drept fiind întru toate şi iubitor de Dumnezeu, covârşea încă şi în răbdare şi întru bărbăţie, iar Iosif întru întreaga-curăţie, şi Solomon în filosofie, iar Avraam a fost credincios, aşa şi David covârşea întru blândeţe. Dar şi despre Moise este scris: *Şi omul Moise era blând foarte, mai mult decât toţi oamenii cei ce sunt pe pământ* (Num. 12: 3)". Zice însă şi Cuviosul Nichita Stithatul: „Nu este cu putinţă să se facă cineva vreodată blând, de nu înainte prin multa smerenie şi prin lucrarea poruncilor ar ajunge în adâncurile smeritei-cugetări; că aceste virtuţi pururea se ţin una pe alta, şi nu este cu putinţă să se despartă una de celelalte, că ori blând de ar fi cineva, iar nu smerit, ori iarăşi, smerit, dar nu blând [nu isprăveşte astfel nimic], ci cel cu adevărat blând este şi smerit, şi cel cu adevărat smerit este şi blând, după Dumnezeu, Care a zis: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Matei 11: 29)". [Cum poate fi cineva blând fără a fi smerit şi invers? A fi blând, după o accepţie literală, este a nu se socoti cineva pe sine ca având vreo vrednicie oarecare, iar a fi smerit este a se socoti cineva mai jos decât toţi.

2. Cum s-a jurat Domnului, a făgăduit Dumnezeului lui Iacov.

„Adu-Ţi aminte, Doamne, zice, că David a făgăduit Ţie, Doamne, cu jurământ ca să isprăvească cele ce se vor zice de aici înainte".

3. De voi intra în lăcaşurile casei mele, de mă voi sui pe patul aşternutului meu.

4. De voi da somn ochilor mei şi genelor mele dormitare.

5. Şi odihnă tâmplelor, până ce voi afla loc Domnului, locaş Dumnezeului lui Iacov.

„Adu-Ţi aminte, Doamne, zice, că David a râvnit într-o vreme cu sufletul său – că lauda lui Dumnezeu se rătăcea din loc în loc – şi s-a făgăduit cu jurământ că nu va face aceasta şi aceasta până ce nu va afla loc vrednic, adică locuinţă prielnică lui Dumnezeu, loc de biserică". Şi, cu adevărat, nu s-a odihnit dumnezeiescul David până ce nu aflat loc prielnic pe care Solomon în urmă a zidit biserica cea vestită, precum istoriseşte Cartea întâi a Paralipomenei (adică a rămăşiţelor) la cap. 28, până ce n-a dat locul lui Solomon, şi pilda* bisericii întregi. Iar *de* e în loc de „nu voi intra în lăcaşul casei mele, nu voi da somn ochilor mei", precum am zis şi la altele: că acesta, luându-se de la jurământ, se înţelege „nu". Iar prin *lăcaş* şi *casă a lui David* se poate zice biserica, pentru că de acolo vorbea Dumnezeu cu preoţii cei vrednici, dându-le dumnezeieştile vestiri, precum am zis şi în altă parte[93].

---

fără a avea pretenţii de ridicare la o înălţime oarecare; în amândouă cazurile pilda unei astfel de aşezări este Hristos ca om, Ce nu făcut nimic fără Tatăl (cf. In 8: 38; 14: 10), fără a căuta să Se învrednicească de vreo dregătorie lumească şi socotindu-se a fi dintre cei mai de jos (Is. 53: 3; Luca 9: 58; Filip. 2: 7); o aşezare sau alta a sufletului nu poate fi dobândită fără a urma pilda lui Hristos, fără de care am ajunge, ca şi Evreii, să credem că „slujim" lui Dumnezeu, făcând de fapt voile tatălui minciunii - Diavolul - şi al trimisului său - antihrist (cf. Ioan 8: 48; 5: 43).]

* Adică planul pentru zidire, cf. I Paralip. 28: 12.

[93] Zice însă Hrisostom: „Pe cel ce a zidit biserica (adică pe Solomon) îl trece sub tăcere, iar pe cel ce a făgăduit să o zidească îl pune în mijloc, ca aşa să cunoşti cât de mare e voinţa şi că Dumnezeu pururea obişnuieşte a hotărî plată voinţei; pentru aceasta dar, nu de Solomon, ci de David pomeneşte mai mult, pentru că mai degrabă el este cel ce o a zidit, şi nu fiul său, că David a făgăduit, dar fiul a urmat". A zis însă şi Teodorit: „Că mai întâi el fost care s-a rugat să zidească dumnezeiasca biserică, iar fiindcă a fost oprit prin Proorocul Natan, spunându-i-se de mai-nainte că biserica se va face de Solomon, s-a stânjenit de zidire, dar nu s-a lenevit, ci a adunat argint, fier şi aramă şi pietre, precum istoriseşte Cartea I a Paralipomenelor". Iar după Eusebie şi Chiril: „Luând David

6. Iată, l-am auzit pe el în Efrata;

„Noi, Evreii, zice, am auzit de la părinţii şi strămoşii noştri, ori şi de prin cărţi, cum că Chivotul Legii, purtându-se din loc în loc, a ajuns a se statornici în locul ce se numeşte Efrata, adică în Vitleem". Că scrie în Cartea Facerii că Iacov a îngropat pe Rahila, femeia sa, în Efrata: *Şi a murit Rahila şi s-a îngropat în calea către Efrata; acesta este Vitleemul* (Fac. 35: 16). Căci locul purta numele lui Vitleem, cel ce a locuit mai întâi într-însul; dar şi locul Efrata avea numele lui Efrata, cel ce a locuit mai întâi acolo[94].

---

cunoştinţă prin Duhul Sfânt că, cu adevărat, va fi cândva venirea Domnului la oameni, aşa de tare se necăjea pe sineşi, încât se lepăda de aşternutul său şi de casa sa şi se arunca pe sineşi cu faţa la pământ, zăcând înaintea lui Dumnezeu pe faţa pământului, aruncat jos şi rugându-se să cunoască locul Domnului; şi cu jurământ a făgăduit că nu se va mai scula de pe faţa pământului şi nu se va depărta de locul în care, căzând, se ruşina mai-nainte până ce nu va afla care ar fi locul cel mai-nainte cunoscut al venirii Domnului la oameni şi care e gătit Lui. «Că nu voi înceta, zice, scurgând sudorile cele din osteneală, până nu voi afla locul întru care se va face naşterea cea după trup a Celui Unul Născut sub vremi din femeie». Aşa stăruind el în rugăciune, şi cu jurământ prin adeverire topindu-se pe sine, Dumnezeu Se pleacă spre El, fiindu-I milă de el, ca aşa să nu se îndoiască – de vreme ce odată s-a jurat – că va dobândi cele ce dorea, pentru aceasta dăruieşte lui cunoştinţa celor ce le-a cerut prin proorocescul Duh. Pentru aceasta, şi după urmare zice: *Iată, l-am auzit* şi cele ce urmează". Iar după Nichita Stithatul: „Locul Domnului, întru care au umblat picioarele Lui, gânditor se zice a fi inima cea acum curăţită de patimile cele lipite de ea, şi slobozenia ceea ce se face sufletului prin venirea Sfântului Duh şi desăvârşita nepătimire. Iar *locul Dumnezeului lui Israel* şi *lăcaşul Dumnezeului lui Iacov* sunt sufletul şi cugetarea cea în chipul luminii, care, acum luminându-se de Dumnezeiescul Duh şi cu împărtăşirea dumnezeiescului foc, acum se fac cu totul foc, iar acum izvor de apă vie, şi celor însetaţi curată băutură a cuvântului dându-le; căci un suflet ca acesta se face loc încăpător al neîncăputului Dumnezeu".

[94] Însă după Chiril şi Eusebie: „Zice de naşterea Domnului, ceea ce urma să se facă pe neştiute, fiind oarecum ascunsă, dar pe care noi o am aflat în Efrata, care e în Vitleem, după proorocia lui Miheia, care zice: *Şi tu Vitleeme, casa lui Efrata, dintru tine va ieşi mie povăţuitor* (Mih. 5: 2). Deci cine nu se va mira de nemințirea cuvântului, cu însuşi ochii văzând peştera Naşterii Mântuitorului nostru cea din Vitleem?" „Deci fericitul David, după Teodorit, s-a rugat să zidească biserică lui Dumnezeu, iar Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut i-a făgăduit că din rodul coapsei lui Îşi va zidi luişi biserică însufleţită şi cuvântătoare. Şi, fiindcă erau două corturi, unul din lemne şi din pietre, iar altul de suflet şi de trup, primul făcut de Solomon în Ierusalim, iar al doilea în Vitleem, ţesut de darul Preasfântului Duh, iar cei bine-cinstitori de atunci pe unul îl vedeau, iar pe celălalt îl aşteptau, potrivit dar a zis cuvântul cel proorocesc: *Iată, l-am auzit pe el în Efrata*, adică că se va face de Duhul Sfânt".

aflatu-l-am pe el în câmpiile dumbrăvii.

Zicerea *am aflat* înseamnează „că am aflat de la pomeniții strămoșii noștri că Chivotul lui Dumnezeu, mai-nainte de a se zidi biserica, locuia prin câmpii și prin codrii, adică se purta încoace și-ncolo, când în Silom [*ebr.* Șilo], când la cei de alte seminții, neavând un loc hotărât". Acestea însă le zic Iudeii ca să arate că David a fost silit a râvni pentru Chivotul lui Dumnezeu ce se purta încoace și-ncolo; iar locul Ierusalimului l-a aflat loc prielnic de biserică și de locuire a Chivotului. Pentru Ierusalim dar și pentru biserică roagă ei aici pe Dumnezeu[95].

7. Intra-vom în locașurile lui, închina-ne-vom în locul unde au stătut picioarele Lui.

Aceste cuvinte se zic dinspre fața sfinților ce erau dintre Iudei, care prooroceau acestora că biserica se va zidi și vor intra într-însa și se vor închina și vor sluji lui Dumnezeu ca și mai-nainte de robie. Iar *locaș* numește ori curțile bisericii, ori însăși biserica, numind-o la plural pe cea una. *Locașuri* însă și *picioare* și *stare* a zis după omeneasca cuviință, pentru grosimea minții auzitorilor. Pentru că dinlăuntrul bisericii se auzeau înfricoșătoarele glasuri și proorocirile lui Dumnezeu pentru pricinile și lucrurile Iudeii, care tâlcuiau cele nearătate* și spuneau mai-nainte cele ce erau să fie, după Hrisostom[96].

---

[95] „Iar *câmpiile dumbrăvii* numește poate și peștera în care a fost Nașterea, și locul bisericii celei din Ierusalim, care din vechime era pustiit și nu avea nicio zidire", după Teodorit. Însemnăm aici și din Paralipomene că *Efrata, tatăl lui Vitleem* (I Paralip. 4: 4), este cel de la care s-a numit locul. Că Chivotul Legii, după multă trecere de vreme s-a adus la seminția lui Iuda, iar din seminția lui Iuda S-a născut Domnul. Se mai zice însă că la Evrei Efrata înseamnează Maria, din care s-a născut Domnul (La Nichita). Și Barinul [Lexiconul Barin] încă aceasta o zice la zicerea Efrata, anume că acest nume înseamnează numele Mariei.

* ἀσαφῆς = cele nelimpezi, obscure, neclare, mai greu de înțeles; cele adânci ale Legii.

[96] Zice însă Eusebie: „David cu adevărat a cerut să afle un locaș; însă din multe se învață despre unul singur, care sunt bisericile cele de prin toată lumea". Iar după Sfântul Chiril al Ierusalimului și după dumnezeiescul Ioan Damaschinul, ar fi sălașele osebite ale lui Dumnezeu la care se închină cinstitorii de Dumnezeu: Peștera, mântuitoarea Golgothă, făcătorul de viață Mormânt și Sionul, biserica cea din marginea cetății; însă locul unde au stătut picioarele Lui este cel ce încă și acum se arată în Muntele Măslinilor, iar Crucea e însemnată de cea următoare: *Scoală-Te, Doamne...*, că după Cruce urmează sculare".

8. Scoală, Doamne, întru odihna Ta, Tu şi Chivotul sfinţirii Tale.

„Scoală-Te, zice, Doamne, şi ajută spre a se zidi biserica înlăuntrul căreia Te odihneşti. Scoală-Te, zice, Doamne, Tu şi Chivotul sfinţirii Tale". O dată adică pentru că şi Chivotul are putere, fiindcă de multe ori a săvârşit multe minuni prin dumnezeiescul său dar cel ce locuieşte într-însul, şi a doua, pentru că şi casa Chivotului a fost biserica cea zidită în Ierusalim. Iar *Chivot al sfinţirii* se numea fiindcă era plin de sfinţenie, prin care sfinţea şi pe ceilalţi; pentru că şi cele ce se aflau în el erau sfinte, adică năstrapa ceea ce avea manna, şi toiagul lui Aaron, şi tablele Legii. Dar mai vârtos şi cu deosebire tablele erau sfinte, adică cele zece porunci, fiindcă sfinţeau pe cei ce le foloseau şi le lucrau pe ele. Ori *sfinţenie* zice biserica, fiindcă era sfinţită şi afierosită lui Dumnezeu şi fiindcă cuprindea sfintele sfinţilor, acolo unde se afla Chivotul. Că aceasta o a zis *sfinţenie* şi în Psalmul 73: *Ars-au cu foc sfinţitorul Tău*[97].

---

[97] Altul însă zice: „Mai înalt însă zicând *scoală-Te Tu şi Chivotul*, grăbeşte suirea lui Hristos cea în cer; că *Chivot al sfinţirii* numesc Sfântul Lui Trup, cu care S-a înălţat, al cărui simbol făcându-l Moise, a alcătuit Chivotul din lemne neputrezitoare, iar jertfelnicul cel curăţitor din aur curat, prin *jertfelnic curăţitor* adică preînchipuind pe Cuvântul lui Dumnezeu Cel Strălucitor şi Preacurat, pe Care Dumnezeu L-a pus înainte drept curăţitor prin credinţă, iar prin *Chivot* a preînchipuit Trupul pe care l-a luat Luişi după ce a venit între oameni şi l-a prefăcut întru nestricăciune. Pentru aceasta se şi zice că Chivotul s-a făcut din lemne neputrezitoare". Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului, tâlcuind zicerea aceasta în cuvântul despre Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, zice: „Că precum a înviat Hristos, aşa şi Chivotul Lui cel însufleţit, adică Sfânta Lui Maică, a înviat din mormânt după trei zile, după asemănarea Fiului Său, şi nu numai că a înviat, ci s-a şi suit la ceruri, iar acum cu preacuratul său trup împreună-împărăţeşte cu Fiul său şi Dumnezeu". Aceasta împreună-mărturiseşte şi Sfântul Cosma în Canonul cel la Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, zicând: „Pentru aceasta, Preacurată, împreună cu Fiul te scoli, pururea-vecuind". Aceasta o adeverează şi Sfântul Ioan Damaschinul în oarecare din cele trei laude ale sale la Adormirea ei, asemenea şi Marcu al Efesului în cele opt Canoane la Adormire, şi Sfântul Teodor Studitul. Din parte însă şi Iosif Vrienie. Drept aceea, Născătoarea de Dumnezeu nu numai că s-a mutat, ci şi a înviat şi s-a înălţat, şi mutarea ei se vesteşte ca parte a propovăduii Bisericii, iar învierea şi înălţarea ei se socoteşte ca o dogmă. „Căci, după Marele Vasile, dogmele se ţin în taină şi tăcere, iar propovăduirile se vestesc". Zicerile Părinţilor celor de mai sus le-aş fi putut arăta aici [cu totul], dar, pentru lungimea vorbelor, le-am lăsat. Vezi-le însă în *Grădina darurilor* cea de noi adunată, la a noua cântare a Născătoarei de Dumnezeu, unde tâlcuim stihul acesta: *Că a făcut mie măriri Cel Puternic.*

9. Preoţii Tăi se vor îmbrăca cu dreptate şi cuvioşii Tăi se vor bucura.

„Dacă se va zidi, zice, biserica Ta, Doamne, zice, preoţii Tăi se vor îmbrăca cu dreptatea slujirii Tale ca şi cu o haină, ori cu toată dreptatea, adică cu fapta bună, slujind Ţie şi vieţuind întru fapta bună, dar şi cuvioşii Tăi cei ce sunt afierosiţi Ţie, adică poporul Tău, se vor bucura". Ori *cuvioşi* zice pe cei mai îmbunătăţiţi.

10. Pentru David, sluga Ta, să nu întorci faţa unsului Tău.

Iarăşi la virtutea lui David năzuiesc Iudeii, socotindu-se nevrednici pe sineşi. „Pentru virtutea lui David, zice, a slugii Tale, să nu Te întorci, Doamne, de către povăţuitorul poporului, care s-a uns şi s-a hotărât de Tine spre a ne povăţui pe noi, adică de Zorobabel". Iar *unsul Tău* l-a numit ca să arate cu aceasta buna-voinţă a lui Dumnezeu către dânsul. Ori zice: „Pe cel uns prin Tine şi prin Legea Ta să nu-l întorci nelucrător, pe cel care se roagă împreună cu noi, atât pentru biserică, cât şi pentru cetate şi împărăţie"[98].

11. Juratu-S-a Domnul lui David adevăr*, şi nu Se va lepăda.

„Cu adevărat, zice, a făgăduit Dumnezeu lui David făgăduinţă adevărată, pe care nu o va tăgădui, pentru că El este adevărat şi Însuşi Adevărul". Care însă este făgăduinţa aceasta? Ascultă[99].

---

[98] Iar Teodorit zice: „*Uns* numeşte aici împărăţia Iudeilor. Şi fiindcă în acele vremi împăraţii lor erau rău-cinstitori, pentru aceasta David se roagă să nu se stingă neamul împărăţiei".

* ἀλήθειαν; sau adverbial: *cu credincioşie*.

[99] Zice însă Marele Vasile: „Cu adevărat jurământul e un cuvânt ce prin sineşi încredinţează adevărul celui ce aude; precum aceasta: *Juratu-S-a Domnul lui David adevăr*, căci aici încredinţarea făgăduinţei o leagă cu jurământ, ori altminteri, prin jurământ arată nevoia de a nu minţi nicidecum: precum de către Avraam se jură sluga, ca lui Isaac să-i potrivească cuviincioasă însoţire, aşa S-a luat şi Fiul de către Tatăl ca întru jurământ, adică taina cea pentru Dânsul". Iar Sfântul Chiril zice: „Obiceiul de a Se jura al Tatălui ca pe a Sa putere este adică a Se jura pe Fiul, căci Fiul nu e osebit de Tatăl după fiinţă. Că şi Moise, când ne-a arătat că s-a jurat lui Dumnezeu, a adăugat, zicând: *Că voi ridica mâna mea la cer, şi aşa mă jur pe dreapta mea* (Deut. 32: 40); căci Dreapta Tatălui este Fiul, prin care le ţine pe toate". Iar Eusebie zice: „Fiindcă David s-a jurat după cele arătate mai sus, primindu-l Dumnezeu, cu cele asemenea îl răsplăteşte. Pentru aceasta şi Însuşi se jură lui David adevărul, adică i-a făgăduit cu încredinţare făgăduinţă adevărată,

Din rodul pântecelui Tău voi pune pe scaunul Tău.

„O, Davide, dintre fiii tăi, zice, voi pune pe scaunul împărăției tale". Și nu numai aceasta, ci și altele încă, pe care le zice în continuare[100].

12. De vor păzii fiii tăi așezământul de Lege al Meu și mărturiile Mele acestea pe care îi voi învăța pe ei.

13. Și fiii lor până în veac vor ședea pe scaunul tău.

„O, Davide, zice, de vor păzi fiii tăi Testamentul Meu și mărturiile Mele, adică Legea Mea – precum astfel se numește Legea în Psalmul 118 –, îi voi învăța pe ei Legea aceasta prin citirea ei. De vor păzi Legea Mea fiii tăi împărățind după moștenire după tine, să știi că nu numai ei vor împărăți, ci și fiii fiilor tăi totdeauna vor împărăți, după moștenire"[101]. Acest fel cu adevărat e făgăduința lui

---

ca prin două lucrări nestrămutate, prin făgăduință adică și prin jurământ - în care cu neputință este ca să mintă Dumnezeu -, să primească David puternică mângâiere pentru cele ce s-a rugat. Dar unde s-a jurat Dumnezeu lui David? Când a zis către el prin Proorocul Nathan: *Când se vor plini zilele tale și vei adormi cu părinții tăi, și voi ridica după tine sămânța ta, care va fi din pântecele tău, și voi găti împărăția Lui. Acela va zidi Mie casă numelui Meu, și voi îndrepta scaunul Lui până în veac*, și celelalte ce s-au scris (cf. II Împărați 7: 12) (cuvintele acestea însă sunt numai făgăduință a lui Dumnezeu către David, iar nu jurământ). Dar, cu adevărat, pe lângă făgăduință, Dumnezeu a adăugat către David și jurământ, lucru ce se arată din psalmul acesta și din mulți alți psalmi, dar și din cuvântul acela ce l-a zis Avenir, arhistrategul oștilor lui Saul, către Ieboste [*ebr.* Ișboșet], fiul lui Saul: *Așa și așa să facă Dumnezeu lui Avenir și acelea se vor adăuga lui. Că precum S-a jurat Domnul lui David, așa voi face lui în ziua aceasta; că voi lua împărăția de la casa lui Saul și voi ridica scaun lui David peste casa lui Israel* (II Împărați 2: 9). Iar unde anume S-a jurat Dumnezeu nu am putut afla - nici în cea de-a doua a Împăraților, nici în Paralipomena; și, cu toate că am cercetat cu deadinsul, zicerea juratu-S-a se poate înțelege și în loc de «cu adeverire a făgăduit»".

[100] Zice Teodorit: „Aceasta este făgăduință, și plinirea o a primit: că nu singur Solomon, ci și cei din Solomon s-au învrednicit de scaunul împărătesc; și au adeverit sfârșitul făgăduinței Stăpânului Hristos, întărind împărăția lui David. Că aceasta și Isaia o a prevestit, zicând: *Prunc S-a născut nouă* (Is. 9: 5), iar apoi, după puțin, *iar scaunul și împărăția lui David să le îndrepteze de acum și până în veac*". Făgăduința aceasta, cu adevărat, precum s-a zis, o a adeverit Hristos, pe cealaltă însă, adică pe cea de mai jos, nu nehotărâtă o a dat Dumnezeu, ci cu oarecare hotărâre".

[101] Zice însă Teodorit: „Făgăduința Stăpânului însă a fost astfel (iar fărădelegea acelora a curmat drumul împărăției): căci îndată când Solomon întru necinstire de Dumnezeu și-a atras asupră-și dumnezeiasca urgie, pentru care scaunul a căzut în tiranie, atunci și cele zece seminții au primit împărăție străină: pe a lui Ieroboam adică în Samaria, iar la

Dumnezeu. Dar, de vreme ce fiii şi moştenitorii lui David nu au năzuit la Legea Domnului, pentru aceasta au căzut din Împărăţie. Acestea le voi zice celor mai îmbunătăţiţi dintre Iudei de după scăparea din robie, aducând aminte lui Dumnezeu de făgăduinţa Sa cea de acest fel şi rugându-L să o plinească". Ori şi cu făgăduinţa aceasta se mângâie unul pe altul şi dau bune-nădejdi poporului Domnului, de vreme ce zic şi următoarele cuvinte, care şi acestea s-au zis lui David de Dumnezeu.

14. Că a ales Domnul Sionul, osebitu-l-a pe dânsul spre locaş Luişi.

„Fiii tăi, zice, şi fiii fiilor tăi vor şedea pe scaunul Tău; pentru că şi Sionul, cel apropiat de Ierusalim, întru care e scaunul împărăţiei tale, şi pe acesta, zice Domnul, l-am ales Eu, Cel ce am dat făgăduinţa aceasta"*.

15. Acesta e odihna Mea în veacul veacului; aici voi locui, că l-am ales pe el.

„Sionul acesta, zice, e odihna Mea, şi întru dânsul voi locui, pentru că Eu l-am ales". Acestea însă şi cele următoare le zic ei ca pe unele de asemenea făgăduite de Dumnezeu[102].

---

mutarea din Babilon, a fost golită de davidiceasca împărăţie". Despre aceasta scrie Ieremia, anume despre împăratul Iehonia, cel ce a fost în vremea mutării din Babilon, zicând: *Pământule, pământule, ascultă cuvântul Domnului, scrie pe bărbatul acesta «om lepădat», căci nu se va mai adăuga din seminţia lui bărbat şezând pe scaunul lui David, stăpânitor în Iuda* (Ier. 22: 29). Cu toate acestea însă, stăpânirea s-a curmat, s-au dezbinat în robie de la seminţia lui Iuda; nu însă lipsind cu desăvârşire, că, robiţi fiind Evreii în Babilon, începătoria o avea seminţia lui Iuda; asemenea şi după robie, căci povăţuitorul poporului celui robit era Zorobabel, ce se trăgea din seminţia lui Iuda, şi aşa până la venirea lui Hristos; căci de atunci, de la aceasta înainte a lipsit cu desăvârşire începătoria şi stăpânia. *Că nu va lipsi*, zice, *începător din Iuda, şi povăţuitor din coapsele lui, până ce nu va veni Acela căruia I se păstrează* (Fac. 49: 10)"

* De notat că stihul de faţă este cântat ca şi Chinonic la unul din Praznicele închinate Maicii Domnului. Sionul este Născătoarea de Dumnezeu ca biserică întru care S-a sălăşluit Cuvântul lui Dumnezeu prin întrupare.

102 Zice însă Chiril: „După slovă, dintru început Dumnezeu a cinstit Sionul mai mult decât pe celelalte cetăţi şi l-a arătat ca locuinţă a Sa, iar prin Duhul a făcut cunoscută Biserica cea din neamuri, întru care locuieşte Hristos, făcând cetate cinstită şi pe cei sfinţiţi făcându-i să locuiască în ea; că de aceea zice *aici voi locui*". Iar Teodorit zice: „Şi altfel a luat sfârşit făgăduinţa: că, deşi biserica cea veche din Ierusalim s-a făcut pustie pentru îndrăcirea Iudeilor, între case s-a făcut oarecare schimbare, că, prin dumnezeiescul dar, locurile de acolo s-au învrednicit de Cruce, de Înviere şi de Înălţare; şi dar de pe tot pământul şi marea toţi împreună aleargă acolo unde e locul Răstignirii şi al Învierii, ca să

16. Vânatul lui, binecuvântându-l, îl voi binecuvânta;

Vânat a numit adunarea şi bogăţia hranei şi toate cele de nevoie vieţii, după Hrisostom. Iar prin *binecuvântându-l, îl voi binecuvânta* se înţelege „că voi hărăzi şi voi adăuga, spre a fi toate cele trebuincioase spre hrană, bogate, sfinte şi îmbelşugate"[103].

pe săracii lui îi vor sătura de pâine.

17. Pe preoţii lui îi voi îmbrăca cu mântuire; şi cuvioşii lui cu bucurie se vor bucura.

„Pe săracii cei ce locuiesc în Ierusalim, zice, îi voi sătura cu pâine, adică îi voi îmbogăţi; pe preoţii lui îi voi îmbrăca cu sănătate şi cu neprimejduire[104]. Şi cuvioşii cei din Ierusalim, adică cei afierosiţi lui Dumnezeu, cu bucurie se vor bucura". Iar despre repetările acestea, adică *cu bucurie se vor bucura* şi *binecuvântându-l, îl voi binecuvânta* şi cele asemenea, unii zic că sunt însuşire a limbii evreieşti şi a Scripturii, iar alţii zic că repetarea aceasta arată creşterea ori adeverirea [întărirea] bucuriei şi a binecuvântării.

---

se îndulcească de binecuvântarea ce izvorăşte din acelea". „Însă nu toţi Iudeii au fost la fel, după cel nenumit, că şi din ei, mulţi păzind îndreptările lui Hristos, adică Noul Testament (pentru care s-a şi zis: *pe care îi voi învăţa pe ei* [v. 12]), s-au aşezat la scaunul lui Hristos, pe cel al episcopiei zic, că peste acest Ierusalim pe scaunul lui Iacov au şezut cincisprezece episcopi dintre Iudei, iar cei ce nu au păzit înşişi s-au făcut pe sineşi străini de făgăduinţă şi au căzut din împărăţia cea gătită".

103 Iar după o înţelegere mai înaltă: „*Vânatul Sionului*, adică al Bisericii este, după nenumitul tâlcuitor, cei ce în toate zilele ca nişte peşti se vânează de apostoleştile şi evangheliceştile mreje. Iar *săracii Sionului* sunt cei ce de Dumnezeu se fericesc cu duhul, care au Pâinea cea gândită, Care S-a pogorât din cer".

104 Iar Teodorit zice: „Ceea ce mai sus a numit dreptate, aici o a numit mântuire: că mântuirea este rod al dreptăţii". „De vreme dar ce aceştia, după Nichita, înşişi pe sine s-au îmbrăcat cu dreptate, după cuviinţă şi Dumnezeu îi îmbracă cu mântuire. Mai înalt însă se înţelege că Hristos, Cel numit mai sus Dreptate, acum S-a numit Mântuire, cu Care se îmbracă preoţii Bisericii, după cea zisă: *Îmbrăcaţi-vă cu Domnul Iisus* (Rom. 13: 14); căci Aceasta se pare că este locuinţa noastră, cu care dorim a ne îmbrăca, după Apostolul (cf. II Cor. 5: 2), cu îmbrăcămintea veseliei, haina mântuirii, după glasul lui Isaia (cf. 61: 10)".

18. Acolo voi răsări corn lui David, gătit-am luminător* unsului Meu.

„Acolo, zice, în Sion, voi găti - iarăşi din numele lui David - înălţime şi cinste, pentru că după acestea îl vor slăvi toţi oamenii, căci neamul lui împărăţeşte pentru totdeauna. Şi, pe lângă acestea, împăratului Meu David (că zicerea *unsului Meu* arată apropiere [alăturare, paralelism]) i-am gătit luminător, adică slavă şi laudă seminţiei lui, care ca o făclie va arăta tuturor slava lui şi ca o lumină se va arăta tuturor neamurilor ce vor veni, ca un strămoş al neamului şi seminţiei celei de acest fel". Ori *luminător* numeşte strălucirea neamului lui David, care străluceşte între neamuri[105]. Acestea toate vor urma moştenitorilor lui David, de vor păzi dreptatea şi poruncile lui Dumnezeu, precum a zis mai sus[106].

19. Pe vrăjmaşii lui îi voi îmbrăca cu ruşine, iar peste dânsul va înflori sfinţenia Mea.

---

* λύχνον = candelă, lampă, făclie sau altă sursă de lumină; metaforic: lumina cuiva sau a ceva, precum am zis şi în altă parte.

[105] Altul însă zice: „*Cornul* lui David e pârga lui David, iar *făclia*, trupul cel de lut, ce are în loc de feştilă sufletul, iar lumină aprinsă pe Dumnezeirea Ceea ce locuia în trup". „Că de vreme ce lui Zorobabel nu i se potriveşte proorocia, după Teodorit (fiindcă nici strănepoţilor, nici fiilor nu le-a lăsat ighemonia, de aceea nimeni n-ar avea pricină să-l numească *corn*, el stăpânind puţină vreme, căci cornul înseamnează ceva tare şi dăinuitor), de vreme ce dar, zic, proorocia nu i se potriveşte lui Zorobabel, cuvântul aceasta dar prevesteşte naşterea cea după trup a lui Hristos, după ceea ce se scrie: *Ridicat-a nouă corn de mântuire în casa lui David, slugii Sale* (Luca 1: 69). «Că întru acea vreme, zice, când se va arăta mântuirea adică, va răsări slava lui David, slăvindu-se el din cei mai din urmă pentru Hristos, Cel ce a răsărit dintr-însul»". Ori, după Sfântul Chiril: „Făclie oarecare este dumnezeiescul Botezător mergând oarecum înaintea lui Hristos, pe care şi Însuşi Mântuitorul l-a mărturisit, zicând despre el învăţătorilor Iudei: *Acela era luminătorul cel ce ardea şi lumina* (Ioan 5: 35)".

[106] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Bunătăţile ni le dau doar făgăduinţele lui Dumnezeu. Dar de nu vom face şi noi cele din partea noastră, la acestea nici nu trebuie să ne uităm, căzând cumva cu feţele în sus [a nepăsare] şi întorcându-ne cu faţa la pământ (adică a ne lenevi). Că multe din bunătăţile pe care le-a făgăduit Dumnezeu, nu le face şi arătate [nu le lucrează], nevrednici aflându-se cei ce ar voi să primească bunătăţile; precum şi cele rele cu care i-a îngrozit, nu le aduce în lucrare atunci când cei ce L-au mâniat în urmă se schimbă şi mânia o depărtează de la El. Acestea dar ştiindu-le, nici pentru făgăduinţă să nu ne lenevim, ca să nu cădem, nici pentru îngroziri să nu ne deznădăjduim, ci să ne schimbăm întru mai buni".

„Eu, zice, voi ruşina pe vrăjmaşii lui David, adică ai neamului lui David; iar peste David, adică seminţiei şi strănepoţilor lui, va înflori şi va stăpâni Legea Mea". Ori prin *peste dânsul* se înţelege în loc de „lui", adică „neamului lui şi întru moştenirea împărăţiei lui".

Unii însă prin *corn* au înţeles pe Zorobabel, ca pe un povăţuitor al poporului, şi că în vremea acestuia, zice-se, se vor ruşina vrăjmaşii lui, şi în vremea împărăţiei lui va odrăsli iarăşi Legea ceea ce din vechime se veştejise. Alţii iarăşi zic că zicerea *a ales Domnul Sionul* şi celelalte ziceri ce urmează sunt proorocii pentru aceia ce urmau să se învrednicească a lua darul proorociei în biserica Ierusalimului[107].

Aceasta este tâlcuirea cea după istorie şi după slovă a psalmului acestuia. Trebuie însă să tâlcuim şi acele ziceri ale psalmului care pomenesc de Hristos: *Intra-vom în locaşurile Lui, închina-ne-vom în locul unde au stătut picioarele Lui*. Aceasta este proorocie despre Creştinii care zic acestea unii către alţii, *locaşurile* numindu-le pe cele din Palestina şi din Ierusalim, unde a petrecut şi a locuit Stăpânul Hristos, iar *loc pe care a stătut picioarele Lui* zic ori locurile în care a umblat Domnul, ori numesc Crucea, asupra căreia s-au pironit picioarele Lui, pe care Cruce în Psalmul 98 o a numit *aşternutul picioarelor Lui*. Şi vedem dar proorocia aceasta plinită: că din toate părţile lumii merg Creştinii şi se închină la sfintele locurile acelea. *Scoală-Te, Doamne, întru odihna Ta, Tu şi Chivotul sfinţirii Tale*. „Scoală-Te, zice, Doamne, din morţi şi suie-Te la scaunul Împărăţiei Tale cel din cer; Tu, Dumnezeule, şi adăugirea omenităţii pe care o ai primit, că acesta e Chivotul sfinţirii, adică locaşul Dumnezeirii Tale". Că precum Chivotul

---

[107] Iar Teodorit zice: „S-a plinit însă şi altfel zicerea *pe vrăjmaşii lui îi voi îmbrăca cu ruşine, iar peste dânsul va înflori sfinţenia Mea*, căci, cu adevărat, martori ai ruşinii sunt Iudeii, vrăjmăşirea cea către Hristos primind-o şi ruşinea secerând-o. Iar martori ai sfinţeniei sunt bisericile cele din tot pământul şi marea, ca unele ce sunt trup al Stăpânului Hristos ce iau de la El izvoare de sfinţenie". Iar Nichita în Catenă zice: „Poate că, zicând de înflorirea sfinţeniei, astfel făgăduieşte învierea din morţi. Că a zis *va înflori*, adică iarăşi va străluci; iar locuirea înlăuntrul trupului a Dumnezeirii, adică unirea ei cu trupul, necurmată o va avea, decât toate mai bună făcându-se şi de nimic nefiind stinsă de aici înainte. *Sfinţenie* însă se poate afla că se numeşte Dumnezeirea; că cei vechi ai Evreilor, scriind dumnezeieştile cuvinte, pentru evlavie şi cinstirea de Dumnezeu, negrăitul nume al lui Dumnezeu, pe care s-au obişnuit să-l scrie cu patru litere (adică Ιεχωβὰ [despre Iehova a se vedea nota noastră de la Ps. 109: 1]), aveau obicei să nu-l însemneze nici cu literele omeneşti, ca nu cumva cinstirea să fie lesne înţeleasă tuturor", „nici prin limbă nu-l glăsuiau simplu, după Teologul Grigorie, ci sfinţenie îl numeau. Dar şi până acum, cei învăţaţi mai cu de-amănuntul întru cele dumnezeieşti aşa numesc. Pentru aceasta, şi tăbliţa şlefuită a arhiereului, adică cea din faţă şi cea din dos, Domnul a toate a poruncit să se numească sfinţenie, zicând: *Şi să faci tăbliţă de aur curat, şi să sapi într-însa chip de pecete: sfinţenie Domnului. Aceasta va fi şi în faţa mitrei, şi pe fruntea lui Aaron* (Ieş. 32: 36). Deci arătat este că prin *sfinţenie* a însemnat Dumnezeirea".

Legii s-a alcătuit din lemne neputrezicioase şi peste tot era ferecat cu aur curat, într-acest chip era şi luarea omenităţii Domnului, închegată din trup nepăcătos şi nestricat, care a şi fost îndumnezeit din adevărata Dumnezeire cea după fire, adică din unirea cea după Ipostas a adevăratului Dumnezeu. „*Preoţii Tăi*, zice, *se vor îmbrăca întru dreptatea* Evangheliei, adică se vor împodobi cu toată virtutea, şi cuvioşii cei după preoţi şi iubitorii de virtute se vor bucura, petrecând îngereşte.

Pentru David, zice, *sluga Ta, să nu întorci faţa unsului Tău*. „Adică de nu pentru altceva, măcar pentru mine, sluga Ta, să nu întorci arătarea lui Iisus Hristos, a Fiului Tău, Ce urmează a Se arăta oamenilor prin înomenirea Sa, ci să Se arate". *Adevărul cel jurat lui David* arăta ghicitoreşte pe Hristos, care urma să Se nască din seminţia lui David şi să şadă pe scaunul împărăţiei lui. Că Acesta e adevăratul Împărat al lui Israel, Care cu adevărat după maică este din seminţia lui David, Care se trage din neamul lui David. Este însă şi Împărat, căci a pus Lege Creştinilor, supuşilor Lui, pe care-i îndreptează şi-i păzeşte, şi Care a murit pentru ei: căci acestea sunt însuşirile care adeverează şi caracterizează pe adevăratul împărat. „*De vor păzi fiii tăi aşezământul Meu* cel evanghelicesc *şi mărturiile Mele acestea pe care-i voi învăţa* (cuvântul acesta însă se zice de către Dumnezeu-Tatăl către Fiul Său Cel Unul-Născut, adică către Hristos, Cel ce după omenitate este din David, pentru ucenicii şi apostolii Săi, pe care Hristos în Evanghelie i-a numit *fii*, ca unii ce s-au făcut fii ai Lui prin învăţătură şi prin credinţă), de vor face, zice, apostolii aceasta, şi nu numai ei, ci şi Creştinii, ucenicii lor şi cei următori, vor şedea în păstorescul şi apostolescul scaun prin arhierie. *Că-i vei pune*, zice, *pe ei începători şi stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 45: 16). Ori vor şedea Creştinii, ucenicii apostolilor, întru odihna şi îndulcirea cereştii Tale Împărăţii, care aceasta până astăzi se plineşte la cei ce păzesc aşezământul şi poruncile Evangheliei.

Iar *odihnă veşnică a lui Dumnezeu* e Biserica, pe care porţile iadului nu o vor birui, iar *vânatul Bisericii* e năvodul propovăduirii, prin care vânează şi prinde ca pe nişte peşti pe cei ce înoată în sărătura rătăcirii. *Vânat* e însă şi vânarea* cu care apostolii au vânat mulţimile, iar *săraci ai Bisericii* sunt cei săraci cu duhul, pe care Tatăl îi va sătura cu pâinea cea cerească, adică cu Împărăţia cerurilor. *Iar preoţii Bisericii se vor îmbrăca cu mântuire* după ce mai întâi înşişi se vor îmbrăca cu dreptate, precum am zis. Iar *cuvioşii ei* se vor bucura cu bucurie veşnică, după ce vor muri şi vor ieşi din lumea aceasta. *Şi va răsări David în Biserica lui Dumnezeu* cu înălţime şi cinste, pentru că David se laudă şi se slăveşte ca strămoş al lui Hristos. Ori şi *în Sion va răsări corn al împărăţiei lui David*, înalt şi puternic, care împunge şi omoară pe toţi aceia ce stau împotriva lui; cornul acesta e Împărăţia lui Hristos, iar *luminător* ce s-a gătit lui Hristos este

* θήραν înseamnează atât acţiunea de a vâna, cât şi vânatul (ceea ce este prins) şi modul prin care se face vânarea: cursa.

Preasfântul Trup ce I s-a alcătuit, fiind luminos pentru strălucirea nepăcătuirii. Ori *luminător* e Evanghelia care luminează pe cei ce se află în întunericul rătăcirii şi povăţuieşte la buna-cinstire de Dumnezeu şi la virtute; *că făclie*, zice, *picioarelor mele este Legea Ta* (Ps. 118), ori făclie e Înainte-mergătorul Ioan, *că acela*, zice, *era făclie luminoasă* (Ioan 5: 35). Iar *vrăjmaşi ai lui Hristos* sunt demonii şi toţi vrăjmaşii adevărului, care cu toţii se vor ruşina, şi mai vârtos în vremea Învierii a toată lumea. Lui Hristos însă Îi *va înflori* Sfânta Biserică, care sfinţeşte pe cei ce vin la dânsa cu dreptate şi care va avea pe Hristos ca floare a sa şi podoabă.

PSALMUL 132

Cântarea treptelor.

1. Iată acum ce este bun ori ce este veselitor, fără numai a locui fraţii împreună?

Înainte-cunoscând aşezarea cea mai de pe urmă a Iudeilor celor de un neam cu el, anume că, după ce se vor slobozi de neamurile dimprejur care-i vrăjmăşeau, vor zidi biserica şi cetatea Ierusalimului şi vor petrece supunându-se unui povăţuitor şi stăpânitor, pentru aceasta cu psalmul acesta îi sfătuieşte să nu se despartă unii de alţii (precum s-au osebit mai-nainte cele 10 seminţii, făcându-şi împărat al lor pe Ieroboam, sluga lui Solomon, şi s-au mutat din Ierusalim în Samaria; iar cele două seminţii, a lui Iuda şi a lui Veniamin, aveau împărat al lor în Ierusalim, precum este scris în Cartea a III-a a Împăraţilor la cap. 12; care despărţire s-a făcut Iudeilor pricină de multe fărădelegi şi de războaie şi de primejdii). Pentru aceasta, zic, sfătuieşte David pe fraţii săi cei de un neam să nu fie despărţiţi, ci să locuiască toţi împreună sub ocârmuirea şi povăţuirea unei ocârmuiri, zicând: „Ce altceva este mai bun şi atât de veselitor, decât a locui împreună fraţii şi cei de un neam, ori întru unul şi acelaşi loc, şi a petrece împreună cu unire, cu dragoste şi cu un suflet?"[108] Zice însă că locuirea-împreună a fraţilor e totodată şi lucru *bun*, şi lucru *veselitor*, căci multe lucruri sunt bune, dar nu sunt veselitoare şi, dimpotrivă, multe lucruri sunt veselitoare, dar nu sunt totodată şi bune, adică priincioase şi folositoare sufletului. Iar împreuna-locuire,

---

[108] Iar Teodorit zice: „Că în vremea împăratului Roboam, fiul lui Solomon, seminţiile s-au despărţit, şi cele zece seminţii au urmat lui Roboam, iar cele două au îmbrăţişat davidiceasca împărăţie. Iar după întoarcerea din Babilon, s-au adunat iarăşi împreună şi au iubit unirea, şi aveau o stăpânie, şi petreceau sub un stăpânitor, iar slujba cea de obşte o săvârşeau împreună".

Legii s-a alcătuit din lemne neputrezicioase şi peste tot era ferecat cu aur curat, într-acest chip era şi luarea omenităţii Domnului, închegată din trup nepăcătos şi nestricat, care a şi fost îndumnezeit din adevărata Dumnezeire cea după fire, adică din unirea cea după Ipostas a adevăratului Dumnezeu. „*Preoţii Tăi*, zice, *se vor îmbrăca întru dreptatea* Evangheliei, adică se vor împodobi cu toată virtutea, şi cuvioşii cei după preoţi şi iubitorii de virtute se vor bucura, petrecând îngereşte.

Pentru David, zice, *sluga Ta, să nu întorci faţa unsului Tău*. „Adică de nu pentru altceva, măcar pentru mine, sluga Ta, să nu întorci arătarea lui Iisus Hristos, a Fiului Tău. Ce urmează a Se arăta oamenilor prin înomenirea Sa, ci să Se arate". *Adevărul cel jurat lui David* arăta ghicitoreşte pe Hristos, care urma să Se nască din seminţia lui David şi să şadă pe scaunul împărăţiei lui. Că Acesta e adevăratul Împărat al lui Israel, Care cu adevărat după maică este din seminţia lui David, Care se trage din neamul lui David. Este însă şi Împărat, căci a pus Lege Creştinilor, supuşilor Lui, pe care-i îndreptează şi-i păzeşte, şi Care a murit pentru ei; căci acestea sunt însuşirile care adeverează şi caracterizează pe adevăratul împărat. „*De vor păzi fiii tăi aşezământul Meu* cel evanghelicesc *şi mărturiile Mele acestea pe care-i voi învăţa* (cuvântul acesta însă se zice de către Dumnezeu-Tatăl către Fiul Său Cel Unul-Născut, adică către Hristos, Cel ce după omenitate este din David, pentru ucenicii şi apostolii Săi, pe care Hristos în Evanghelie i-a numit *fii*, ca unii ce s-au făcut fii ai Lui prin învăţătură şi prin credinţă), de vor face, zice, apostolii aceasta, şi nu numai ei, ci şi Creştinii, ucenicii lor şi cei următori, vor şedea în păstorescul şi apostolescul scaun prin arhierie. *Că-i vei pune*, zice, *pe ei începători şi stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 45: 16). Ori vor şedea Creştinii, ucenicii apostolilor, întru odihna şi îndulcirea cereştii Tale Împărăţii, care aceasta până astăzi se plineşte la cei ce păzesc aşezământul şi poruncile Evangheliei.

Iar *odihnă veşnică a lui Dumnezeu* e Biserica, pe care porţile iadului nu o vor birui, iar *vânatul Bisericii* e năvodul propovăduirii, prin care vânează şi prinde ca pe nişte peşti pe cei ce înoată în sărătura rătăcirii. *Vânat* e însă şi vânarea* cu care apostolii au vânat mulţimile, iar *săraci ai Bisericii* sunt cei săraci cu duhul, pe care Tatăl îi va sătura cu pâinea cea cerească, adică cu Împărăţia cerurilor. *Iar preoţii Bisericii se vor îmbrăca cu mântuire* după ce mai întâi înşişi se vor îmbrăca cu dreptate, precum am zis. Iar *cuvioşii ei* se vor bucura cu bucurie veşnică, după ce vor muri şi vor ieşi din lumea aceasta. *Şi va răsări David în Biserica lui Dumnezeu* cu înălţime şi cinste, pentru că David se laudă şi se slăveşte ca strămoş al lui Hristos. Ori şi *în Sion va răsări corn al împărăţiei lui David*, înalt şi puternic, care împunge şi omoară pe toţi aceia ce stau împotriva lui; cornul acesta e Împărăţia lui Hristos, iar *luminător* ce s-a gătit lui Hristos este

---

* θήραν însemnează atât acţiunea de a vâna, cât şi vânatul (ceea ce este prins) şi modul prin care se face vânarea: cursa.

Preasfântul Trup ce I s-a alcătuit, fiind luminos pentru strălucirea nepăcătuirii. Ori *luminător* e Evanghelia care luminează pe cei ce se află în întunericul rătăcirii și povățuiește la buna-cinstire de Dumnezeu și la virtute; *că făclie*, zice, *picioarelor mele este Legea Ta* (Ps. 118), ori făclie e Înainte-mergătorul Ioan, *că acela*, zice, *era făclie luminoasă* (Ioan 5: 35). Iar *vrăjmași ai lui Hristos* sunt demonii și toți vrăjmașii adevărului, care cu toții se vor rușina, și mai vârtos în vremea Învierii a toată lumea. Lui Hristos însă Îi *va înflori* Sfânta Biserică, care sfințește pe cei ce vin la dânsa cu dreptate și care va avea pe Hristos ca floare a sa și podoabă.

PSALMUL 132

Cântarea treptelor.

1. Iată acum ce este bun ori ce este veselitor, fără numai a locui frații împreună?

Înainte-cunoscând așezarea cea mai de pe urmă a Iudeilor celor de un neam cu el, anume că, după ce se vor slobozi de neamurile dimprejur care-i vrăjmășeau, vor zidi biserica și cetatea Ierusalimului și vor petrece supunându-se unui povățuitor și stăpânitor, pentru aceasta cu psalmul acesta îi sfătuiește să nu se despartă unii de alții (precum s-au osebit mai-nainte cele 10 seminții, făcându-și împărat al lor pe Ieroboam, sluga lui Solomon, și s-au mutat din Ierusalim în Samaria; iar cele două seminții, a lui Iuda și a lui Veniamin, aveau împărat al lor în Ierusalim, precum este scris în Cartea a III-a a Împăraților la cap. 12; care despărțire s-a făcut Iudeilor pricină de multe fărădelegi și de războaie și de primejdii). Pentru aceasta, zic, sfătuiește David pe frații săi cei de un neam să nu fie despărțiți, ci să locuiască toți împreună sub ocârmuirea și povățuirea unei ocârmuiri, zicând: „Ce altceva este mai bun și atât de veselitor, decât a locui împreună frații și cei de un neam, ori întru unul și același loc, și a petrece împreună cu unire, cu dragoste și cu un suflet?"[108] Zice însă că locuirea-împreună a fraților e totodată și lucru *bun*, și lucru *veselitor*, căci multe lucruri sunt bune, dar nu sunt veselitoare și, dimpotrivă, multe lucruri sunt veselitoare, dar nu sunt totodată și bune, adică priincioase și folositoare sufletului. Iar împreuna-locuire,

---

[108] Iar Teodorit zice: „Că în vremea împăratului Roboam, fiul lui Solomon, semințiile s-au despărțit, și cele zece seminții au urmat lui Roboam, iar cele două au îmbrățișat davidiceasca împărăție. Iar după întoarcerea din Babilon, s-au adunat iarăși împreună și au iubit unirea, și aveau o stăpânie, și petreceau sub un stăpânitor, iar slujba cea de obște o săvârșeau împreună".

după Hrisostom, şi unirea fraţilor au amândouă aceste bunătăţi, care unire dintre ele nu e prea lesne, ci cu greu[109]. Împreună-locuirea aceasta o aseamănă însă şi cu pilda următoare.

2. Ca mirul pe cap, ce se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron.
3. Care se pogoară pe marginea îmbrăcămintei lui,

„Lucru atât de bun şi de veselitor este, zice, a petrece împreună fraţii şi a avea unire între dânşii, întocmai ca şi mirul Legii, care ungea pe preoţi, şi se turna pe capul preotului. Că precum mirul acela era bun, fiind sfânt, aşa era şi veselitor şi frumos-mirositor, asemenea e bună şi sfântă şi veselitoare şi frumos-mirositoare împreună-locuirea fraţilor şi unirea lor cea spre bine". Căci, cu adevărat, bună e aceasta, pentru că firea şi Legea lui Dumnezeu aşa o cere; şi veselitoare iarăşi este, ca folositoare vieţii şi sufletului. Iar pentru că mirul acela, turnându-se pe capul preotului, se pogoară pe barba lui, pentru aceasta zice aici *ce se pogoară pe barba lui Aaron*, adică pentru că el a fost cel dintâi care s-a uns cu această ungere a Legii. Ori prin *Aaron* zice tot preotul Legii Vechi, fiindcă din Aaron se trăgea. Însă de vreme ce mirul acela se pogoară, după urmare, pe marginea îmbrăcămintei lui, ceilalţi tâlcuitori *margine* au zis gura îmbrăcămintei, fiindcă mirul se pogoară până acolo[110].

---

[109] Pentru aceasta a zis şi Hrisostom: „Întru împreună-locuirea fraţilor au urmat amândouă acestea, şi îndulcirea, şi pe cea mai bună; că dragostea pe aceasta o are cel mai mult; împreună cu folosul are şi lesnirea, şi cu dulceaţă cu adevărat o laudă pe aceasta de aici; că nu a zis simplu locuire, nici adunarea împreună într-o casă, ci *locuirea-împreună*, adică cu conglăsuire şi cu dragoste, că aceasta face pe cei mulţi a fi un suflet". Zice însă şi Teodorit: „«Prin înseşi lucrurile ne-am învăţat că nimic nu e mai vrednic de iubire ca frăţeasca conglăsuire». Seminţiile le numeşte fraţi, fiindcă începătorii seminţiilor acestora au fost fii ai unui părinte, de unde şi-au luat şi numirea, ai lui Iacov". După Nichita din Catenă: „David a zis stihul acesta prevestind şi despre monahii cei ce trăiesc în împărtăşire, adică cei din chinovii, că cu binele adică arată viaţa priincioasă, iar cu bucuria arată veselia cea din unirea minţii". Iar cel nenumit zice: „Iată, vor fi de o credinţă, după ce vor fi avut şi o îndemânatică [ageră] minte, atunci iată binele, iar când şi cu lucrurile se vor conglăsui, iată şi bucuria; însă prin *fraţi locuind împreună* să înţelegi cele trei puteri ale sufletului (adică mintea, cuvântul [raţiunea] şi duhul), ori sufletul şi trupul. Deci când acestea se conglăsuiesc după cunoştinţa celor dumnezeieşti, atunci este binele, iar când şi după faptele bune, atunci e bucurie".

[110] Zice însă Teodorit: „Untdelemnul arhieresc, adică mirul, se alcătuia din osebite mirodenii, din smirnă, din chimen, din scorţişoară, din rădăcină de iris (care sad este un fel de crin, având rădăcină bine-mirositoare), dar niciuna din acelea nu slobozea de sineşi atât de multă bună-mireasmă cât dregerea şi amestecarea tuturor; iar cu aceasta, potrivit a asemănat fireasca conglăsuire, căci împreună-lucrarea mai multor isprăvi face buna-mireasmă a desăvârşitei virtuţi. «Deci, zice, aşa de bună este trebnicia unirii, ca şi mirul

ca roua Ermonului, ce se pogoară pe munții Sionului.

Ermonul e un munte apropiat de muntele Libanului, după Didim. Iar acest munte iarna adună la sine mult omăt pe care-l ține o vreme. Din acest omăt izbucnesc aburi, care, ridicându-se în aerul ce se află peste Sion, pricinuiesc multă rouă în vremea secerișului și a arșiței. Deci așa cum roua aceasta este bună, fiind trebuincioasă pământului, și veselitoare, și îmbucurătoare, pentru că se pogoară cu dulceață și lin peste oameni, asemenea și împreună-locuirea fraților e bună și veselitoare. Și de vreme ce roua aceasta are începere și pricină în Muntele Ermonului, pentru aceasta o a numit David *rouă a Ermonului*[111].

Legii care-i ungea pe preoți, care se turna pe capul preotului»". Zice însă și Teologul Grigorie: „Am și alt mir, cu care se ung numai preoții și împărații, întru felurimea și preascumpa deșertare cea pentru noi; însă este alcătuit cu meșteșugul Marelui Făcător de mir. O, de m-aș noroci de mireasma mirului acestuia spre a mă apropia de Dumnezeu". [Jertfa mielului era în Legea Veche mireasmă bine-plăcută ce se ridica prin ardere la Dumnezeu spre iertarea păcatelor poporului, iar jertfa Legii noi, Hristos, Mielul lui Dumnezeu, a vărsat mir bine-plăcut lui Dumnezeu prin îndumnezeirea firii umane, pe care astfel a ridicat-o la cer (cf. și Matei 26: 7 ș.u.; Ioan 11: 2; 12: 3). Din puterea acestei jertfe se sfințește și mirul Bisericii prin Duhul Sfânt, cu a Cărui putere se săvârșesc și sfintele slujbe, care slujbe folosesc și mir; mir alcătuit cu meșteșug dumnezeiesc, dat și folosit spre apropierea de Dumnezeu.] Iar altul zice: „Ceea ce numim noi epitrahil este în loc de *margine*, adică gura hainei". „Precum dar, după Teodorit, de pe cap, prin barbă, până la marginile preotului curgând mirul, umplea preotul de buna-mireasmă, tot așa și de la stăpânire până la supuși ajunge folosul cel din unire". Iar după Origen: „Duhul Cel Sfânt, despre Care e scris: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns*... (Luca 4: 18 etc.), mai întâi l-a plinit pe capul trupului, care era Însuși Hristos, după care se pogoară către ceata apostolilor, care este podoaba feței lui Hristos, care [mir] n-a stătut numai până la aceia, ci a împărtășit buna-mireasmă și peste haine, peste mulțimile cele dinafară ce împodobesc Sfântul trup, despre care zice Pavel: *A lui Hristos bună-mireasmă suntem* (II Cor. 2: 15); de aici e și ungerea ce se primește pentru cei născuți a doua oară lui Hristos (adică peste cei ce se botează). Despre acestea proorocește și Isaia: *Bea-vor vin, și se vor unge cu mir; da-va acestea la toate neamurile, că sfatul acesta este pentru toate neamurile* (Is. 25: 7). Iar Sfântul Maxim zice: „Mirul e Duhul Sfânt, iar capul e mintea, iar barba lui Aaron, rațiunea care taie patimile și ierurghisește lui Dumnezeu faptele cele bune; iar harul Duhului se pogoară peste marginea îmbrăcămintei, adică filosofia practică se dă prin cea morală, căci marginea îmbrăcămintei este și sfârșitul [desăvârșirea] acesteia". [Aici pare-se că Sfântul Maxim, urmând și altor autori, împarte urcușul în două, deși cel mai adesea el îl împărțea în trei, dar pentru că cea de-a doua se aseamănă mult cu a treia și sunt în general unite, poate de aceea a pomenit doar de două. Sau poate că el arată două aspecte ale treptei întâi, a despătimirii sau a dobândirii virtuților.]

[111] Zice și Sfântul Chiril: „Asupra Bisericii se pogoară roua din cer, care îngrașă; adică cea gânditoare prin Duhul". Iar Teodorit zice: „Atât de multă e roua cea din Ermon, încât

4. Că acolo a poruncit Domnul binecuvântarea

Acolo unde? În împreuna-locuire a fraților și întru unirea și iubita frăție și dragoste, după Hrisostom. Că aceasta e capul virtuților. „Acolo, zice, a trimis Dumnezeu binecuvântarea". Însă *binecuvântarea* care se dă oamenilor de la Dumnezeu este harul, iar cea de la oameni către Dumnezeu este slavoslovia și lauda, iar ceea ce de la oameni se dă oamenilor este rugăciunea ceea ce se face către Dumnezeu și cererea oamenilor pentru oameni[112].

și viața până în veac.

Aici zicerea se ia pe dinafară, zicându-se și *acolo a poruncit*, adică „acolo întru iubire frățească și dragoste a trimis Dumnezeu viață de ani îndelungați până în veacul și în timpul hotărât, adică în toată hotărâta vreme a vieții fiecăruia". Că precum vrajba și tulburarea pricinuiește morți, așa dimpotrivă pacea și dragostea pricinuiește oamenilor viață, după Hrisostom. Că cei ce au pace și dragoste între sineși nu se ucid unul pe altul, nici de vrăjmașii lor nu se vatămă și se strică, fiind între sineși păziți și întăriți prin unire și dragoste[113].

---

sloboade picături și pe cărămizi. Iar Ermonul este munte al Palestinei, care se deosebește întrucâtva de pământul lui Israel (și vezi despre aceasta zicerea: *Pentru aceasta îmi voi aduce aminte de tine în pământul Iordanului și al Ermonului* (Ps. 41: 8), și: *Taborul și Ermonul întru numele Tău se vor bucura* [Ps. 88: 13])". Iar Origen zice: „Munți ai Sionului sunt cei ce pândesc cele înalte, peste care se pogoară roua, iar *Ermonul* se tâlcuiește fuga fiarelor. Se zice însă că și Iordanul oarecând de acolo s-a născut, și aceasta însemnează darul Sfântului Botez, că acesta pururea se pogoară peste sfinți și prin acesta se face fuga fiarelor celor gândite".

[112] Iar Hrisostom zice: „Că aceasta – a fi uniți într-un gând – e și ea binecuvântare, precum cu adevărat cea dimpotrivă e blestemul. Pentru aceasta, oarecine o și laudă, zicând: *Frumoasă e înaintea Domnului și a oamenilor unirea fraților, și iubirea fraților celor de aproape, și femeia și bărbatul care se înțeleg unul cu altul* (Sirah 25: 1). Aceasta și altul ghicitorește o laudă: *De vor dormi doi, cald le va fi* (Eccl. 4: 11), apoi zice și de tăria iubirii: *Funia întreită nu se va rupe degrab* (4: 12), *iar frate pe frate ajutându-se fac o cetate tare* (Pilde 18: 19). Și Mântuitorul Hristos zice: *Unde sunt doi sau trei adunați împreună întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor* (Matei 18: 20); căci unde e dragoste e multă siguranță; ajutorul cel mult de la Dumnezeu e maica bunătăților; aceasta e rădăcina și izvorul lor, aceasta e pieirea războaielor, și pentru aceasta zice *viața până în veac*".

[113] Iar Teodorit zice: „Acolo a poruncit Domnul binecuvântarea, nu în Ermon, zice, ci în Sion, întru care și roua Preasfântului Duh cea de viață făcătoare s-a trimis peste Sfinții Apostoli, prin care toți cei ce cred câștigă binecuvântarea cea veșnică; căci inima și

PSALMUL 133

Cântarea treptelor.

1. Iată acum binecuvântaţi pe Domnul toate slugile Domnului.

Într-acest psalm a săvârşit David cele cincisprezece cântări ale treptelor, încheind cuvântul întru mulţumirea lui Dumnezeu; pentru că prin treapta aceasta porunceşte lui Iuda să mulţumească lui Dumnezeu, Care nu numai că i-a slobozit din robie, ci i-a făcut şi să petreacă nevătămaţi într-atâtea neamuri şi să vină la Ierusalim, patria lor; dar încă i-a izbăvit de vrăjmăşirile păgânilor celor dimprejurul patriei, şi i-a împuternicit să zidească biserica şi Ierusalimul, şi să locuiască slobozi cu toată voia şi odihna, şi să vieţuiască fără frică. „Mulţumiţi dar, zice, voi, robii şi slujitorii lui Dumnezeu". Rob al lui Dumnezeu e acela care se supune şi ascultă poruncile lui Dumnezeu şi-L slujeşte prin faptele cele bune[114].

2. Cei ce staţi în casa Domnului, în curţile casei Dumnezeului nostru.

„Mulţumiţi, zice, şi slavosloviţi pe Dumnezeu, voi, cei ce staţi în biserica

---

sufletul acelora erau una cu darul cel ce se dă prin Sfântul Duh, care este arvună şi a tuturor bunătăţilor, şi a vieţii celei pururea-vecuitoare".

[114] Iar după Eusebie: „De vreme ce soborul Bisericii lui Hristos nu urma să se alcătuiască numai din cei unşi, ci şi din cei ce încă nu erau astfel, potrivit cheamă pe cei de jos împreună cu cei mai buni; cum ar zice cineva, pe cei ce încă se învaţă credinţa, care stau înaintea primelor uşi, începătoreşti şi introducătoreşti, pe care îi numeşte şi slugi, fiindcă nu au luat Duhul înfierii, căci trebuie ca aceştia să stea în porţi, şi nu întru cele dinăuntru, nici întru Sfintele Sfinţilor, întru care au intrat cei unşi. Pentru aceea zice şi că *în nopţi* sunt aceştia (v. 3), neînvrednicindu-se încă de luminarea cea prin Sfântul Duh. Iar zicerea *iată acum* este în loc de «nu zăboviţi, nici nu întârziaţi despre buna-cuvântare cea către Dumnezeu»; că rodul vieţii celei după Dumnezeu acesta e, a zice ceva bun despre Dumnezeu, a zice lucruri mari despre El din cele ce le ştim. Dar ce lucru cinstit ar putea zice cineva despre Dumnezeu? Însă trebuie a zice ceva, şi nu a rămâne cu totul fără glas şi nesimţitor la facerea Lui de bine". Iar Teodorit zice: „A lăuda pe Dumnezeu nu e lucru al tuturor, ci al celor ce îmbrăţişează dumnezeiasca stăpânire, şi a avea slujirea Stăpânului la mare preţ. Iar lucru propriu celor ce au primit rănile păcatelor este de a lăcrima şi a suspina şi a cere dumnezeiasca iubire de oameni. Iar *slugi ale Domnului* voieşte a fi cineva nu numai după dogme, ci şi după scumpătatea vieţuirii".

lui Dumnezeu şi intraţi într-însa de acum înainte, acum când s-a săvârşit şi şi-a luat podoaba sa şi slujirea ce se săvârşeşte într-însa"[115].

3. În nopţi ridicaţi mâinile voastre la cele sfinte şi binecuvântaţi pe Domnul.

„Nu cheltuiţi, zice, fraţilor, toată noaptea în somn, ci, deşteptându-vă noaptea, ridicaţi mâinile voastre către sfintele sfinţilor, unde se zice că locuieşte Dumnezeu, pentru harul cel de acolo, şi slavosloviţi pe Domnul mai mult [vârtos] în vremea nopţii, pentru că atunci mintea e mai curată şi are mai multă linişte şi slobozenie". Iar dacă David porunceşte vechilor Iudei să se scoale noaptea din aşternut şi să meargă în biserica Domnului ca să se roage, ce iertare va lua Creştinul acela ce nu-şi face rugăciunea nici măcar în casa sa (după dumnezeiescul Hrisostom) şi care doarme toată noaptea? Cu adevărat, nicio iertare[116].

---

[115] Zice însă Hrisostom: „Celui necurat şi spurcat nu i se îngăduie a păşi peste îngrădirile cele sfinte, tot aşa şi cineva, de ar fi vrednic a intra într-însele, e vrednic a şi binecuvânta, căci casa lui Dumnezeu se aseamănă cerului; şi precum acolo niciuneia dintre potrivnicele puteri nu i se îngăduie a păşi, aşa şi în casa lui Dumnezeu".

[116] Iar Teodorit zice: „Dumnezeiescul Pavel a legiuit să se ridice pretutindeni mâini cuvioase, dar mai ales se cuvine a aduce lui Dumnezeu îndatorita închinăciune în locurile cele afierosite Lui. Iar după ce a învăţat de chipul rugăciunii, învaţă şi de vremea ei, anume că noaptea e potrivită cântării de laudă, dând multă linişte şi fiind slobodă de multe tulburări". „Că de o astfel de aşezare are nevoie sufletul, după Nichita, spre a se aduce aminte de Însuşi Dumnezeu; pentru aceea şi rugându-ne, plecăm genunchii şi vederile le acoperim, aducând vederea ca într-o noapte, ca nu cumva, arătându-se ceva, să smulgă mintea". Zice însă şi Marele Vasile: „Însă ia aminte, că nu s-a zis «întindeţi», ci *ridicaţi mâinile voastre*, că cel ce caută cele de sus le ridică, iar cel ce are trebuinţă de ajutor la cele trupeşti le întinde. Deci forma aceasta a rugăciunii – a ridica mâinile – e obişnuită la sfinţi. Poate însă că cuvântul însemnează şi ceva mai adânc, că cel ce lucrează cele mari şi cereşti şi înalte, ridicată având oarecum puterea practicească, se zice că ridică mâinile, iar cel ce lucrează lucruri smerite şi pământeşti şi stricăcioase îşi are mâinile atârnate în jos şi spurcate. Aceasta o a însemnat şi istoria lui Moise, căci atunci când îşi ridica mâinile, biruia Israel, iar când îşi lăsa mâinile în jos, biruia Amalic, adică puterea noastră cea lucrătoare era doborâtă, biruind puterile cele ce se luptă împotriva noastră; dar, înălţându-se şi ridicându-se, puterea cea străvăzătoare din noi se face mai puternică". Iar altul zice: „*Ridicaţi mâinile*, adică faptele voastre şi lucrările cu îndrăzneală arătaţi-le lui Dumnezeu. Întreaga-înţelepciune o învaţă cuvântul, că nimeni, noaptea înverşunându-se [desfrânându-se], nu poate să ridice mâinile către Dumnezeu".

4. Binecuvânta-te-va Domnul din Sion, Cel ce a făcut cerul şi pământul.

Cu aceste cuvinte David roagă pe Dumnezeu pentru tot poporul, ca să-l binecuvânteze Domnul din Sion, că se socotea că acolo locuieşte Cel ce a zidit cerul şi pământul. Am zis însă despre aceasta şi la Psalmul 127. Iar psalmul acesta se potriveşte la toţi Creştinii[117].

[117] Zice însă Teodorit: „Ca să nu socotească cineva că Dumnezeul a toate Se îngrădeşte în Sion, potrivit L-a arătat pe Dânsul Făcător al tuturor, că prin cer şi prin pământ a primit toată firea zidirii; că în cer sunt îngerii, iar pe pământ sunt oamenii şi cele făcute pentru dânşii".

CATISMA 19

PSALMUL 134

Alliluia.

Despre suprascrierea *Alliluia* am spus mai-nainte că psalmii câţi au această suprascriere sunt mulţumitori lui Dumnezeu[1].

1. Lăudaţi numele Domnului; lăudaţi slugi pe Domnul.

„Voi, zice, toţi robii Domnului, şi pentru că sunteţi zidiri ale Lui, şi pentru că sunteţi casnici ai Lui, slavosloviţi numele Domnului, pentru că Acesta sfinţeşte şi binecuvântează pe cei ce-L binecuvântează". Am zis însă despre aceasta şi la Psalmul 82[2].

2. Cei ce staţi în casa Domnului, în curţile casei Dumnezeului nostru.

Însăşi aceasta o a zis şi mai sus, în psalmul de mai-nainte. Dar şi acum, aici însemnează pe toţi aceia ce intră totdeauna în Biserica lui Dumnezeu; că celor ce nu stau în Biserica lui Dumnezeu, nu li se îngăduie să laude pe Dumnezeu. Din ce pricină? Pentru că, văzând ei biserica şi sfintele cele ce sunt într-însa, care sunt

---

[1] „Iar *Alliluia* vrea să zică, după Eusebie, «Lăudaţi pe Domnul», că *Allilu* se tâlcuieşte «lăudaţi», iar *ia*, se tâlcuieşte «Domnul». Drept aceea, psalmul acesta cuprinde cântare şi laudă lui Dumnezeu; în ea e cuprinsă încă şi cateheză şi învăţătură, de care au trebuinţă cei ce din neamuri vin la cuvântul Dumnezeu, către care se şi întinde porunca aceasta, robi încă fiind ei, şi încă neluând pe Duhul înfierii, şi nici intrând în cele mai dinlăuntru ale casei, ci încă stând în afara celor dinlăuntru, unde curecând vor intra ca fii, cu hotărâre fiind arătaţi prin Duhul Sfânt".

[2] Iar Teodorit zice: „Fiindcă Dumnezeiasca fire este nevăzută, şi pe ea a o lăuda porunceşte, pentru aceasta potrivit a zis *Lăudaţi numele Domnului*. «Îndestulaţi-vă, zice, cu numirea lui Dumnezeu şi nu căutaţi să ştiţi ceea ce nu e îngăduit a şti".

locașul lui Dumnezeu, nu uită vreodată pe Dumnezeu, ci mai vârtos se îndeamnă să-L laude[3].

3. Lăudați pe Domnul, că e bun Domnul.

„Slavosloviți, zice, pe Domnul, pentru că e iubitor de oameni; pentru că e tuturor prea de bine Făcător, dar mai ales celor ce Îl laudă și-L slavoslovesc"[4].

4. Cântați* numele Lui, că este bun.

---

[3] Prin aceste cuvinte, acest înțelept tâlcuitor nu oprește a lăuda cineva pe Dumnezeu, fie de s-ar afla în casa sa, fie în alt loc. Nu! Ci prin acestea îndeamnă pe Creștini să meargă în biserica lui Dumnezeu și acolo să se roage împreună cu ceilalți frați ai lor, atunci când nu-i oprește vreo nevoie de boală sau altă întâmplare oarecare. Fiindcă prin obșteasca conglăsuire a Creștinilor rugăciunea ceea ce se aduce lui Dumnezeu se face mai primită. [Această nedumerire a Sfântului Nicodim e într-adevăr motivată de aparenta ambiguitate a cuvintelor lui Eftimie. Poate că Eftimie socotește că, spre deosebire de cei din Biserică, ce au Duhul înfierii – de care vorbea și Eusebie mai-nainte –, cei din afara Bisericii, sau care privesc totuși cu oarecare interes la ea, fără a fi totuși în ea, nu pot să laude pe Dumnezeu după cuviință, fie din pricina uitării (ca unii care nu sunt fii deplini ai ei și nu sunt pătrunși de slava ei, care-i face să nu uite de lauda lui Dumnezeu), fie pentru că nu au trecut prin cateheză și învățătură, cum zice tot Eusebie, drept care nu li poate îngădui a lăuda pe Dumnezeu, căci astfel s-ar primejdui sufletește și pe sineși, și pe ceilalți, pentru pricini lesne de înțeles celor ce au primit Duhul înfierii, de Care s-a zis mai sus (vezi de pildă Matei 7: 6; I Cor. 11: 28 etc.).] Pentru aceasta zice Hrisostom, tâlcuind zicerea așa: „Dacă și noaptea se cuvine a merge la cele sfinte, gândește-te ce iertare oare ar putea dobândi cel ce nici în casă nu-și săvârșește rugăciunile întru acea vreme! Că dacă la biserica cea iudaicească nu tuturor le era îngăduit a umbla oricând și în tot locul, ci multe și osebite erau rânduielile umblării: un loc adică era pentru cei ce se apropiau de Legea evreiască, iar altul pentru Evreii cei dintru început, altul pentru preoți și altul pentru singur arhiereul, gândește-te câtă sfințenie îți trebuie ție, celui ce ai primit simboalele (adică semnele credinței), că sunt mult mai mari decât cele primite în Sfintele Sfintelor! Că nu ai pe Heruvimi, ci pe Însuși Stăpânul locuind înăuntru; nici năstrapa și manna și tablele de piatră și toiagul lui Aaron, ci Trupul și Sângele Stăpânului, și Duhul în loc de slovă! Și cu cât te-ai învrednicit de mai mari și mai înfricoșătoare taine, cu atâta te faci vrednic de mai mare sfințenie, sau de mai multă muncă, de vei călca cele poruncite". Adaugă însă Eusebie: „Bine e însă a fi stând în casa Domnului, dar fără clătinare, nici spre tragere spre cele din urmă, ci cu arătarea osârdiei de a merge către cele dinlăuntru". Și Teodorit zice: „Scăpând de robia Babilonienilor și dobândind iarăși buna-podoabă a dumnezeieștilor curți, lăudați dar pe Dătătorul bunătăților acestora!"

[4] Iar Teodorit zice: „Prilej al cântării de laudă să faceți bunătatea Celui ce se laudă".

* ψάλατε, *lit.*: cântați cu psaltirea; lăudați cu psalmi. A se vedea în acest sens și tâlcuirea lui Eusebie de mai jos.

„Cântaţi, zice, numele Domnului, pentru că a cânta cineva Domnului e lucru bun şi folositor; că duhovniceştile cântări şi psalmi cu umilinţă şi cu evlavie cântându-se, învaţă şi pe cei ce cântă şi pe cei ce ascultă scumpătatea dogmelor, adună mintea către Dumnezeu, adorm patimile, îndulcesc sufletul prin melos şi împreună cu folosul se folosesc şi se bucură", după Hrisostom. Şi precum cei ce au iubire către o persoană îi alcătuiesc laude şi cântări, pe care cântându-le şi citindu-le, îşi mângâie dorul către aceasta, după Hrisostom, aşa şi David aici, zicând *cântaţi*, arată covârşitoarea iubire ce trebuie a o avea către Dumnezeu cei ce cântă şi cei ce ascultă. *Cântaţi* însă a zis nu firii lui Dumnezeu, pentru că aceea e de necuprins, ci numelui Lui, împletindu-I laude şi cântări[5]

5. Că pe Iacov a ales Luişi Domnul.

Aici David zice pricina pentru care trebuie a cânta Domnului, adică pentru că Domnul din toate neamurile a ales neamul Evreilor, cel ce se trage din Patriarhul Iacov, şi l-a afierosit pe acesta Luişi, ca să slujească numai lui Dumnezeu.

6. Pe Israel spre moştenire Luişi.

Pe însuşi poporul Evreilor îl numeşte aici Israel, ca pe unul ce se pogoară din Israel, adică din Iacov; căci acesta, numindu-se mai întâi Iacov, în urmă, după sporirea în Dumnezeu, precum zice Marele Vasile, s-a numit şi Israel. „Pe poporul Evreilor, dar, zice, l-a ales Dumnezeu moştenire şi parte a Sa"; că pentru aceasta l-a numit şi popor ales: *că-Mi veţi fi Mie*, zice, *popor ales* (Ieş. 19: 5), adică socotit şi iubit şi cercetat de Dumnezeu, ca o avuţie şi bogăţie a Sa.

7. Că eu am cunoscut, că este mare Domnul.

Aici David pune şi altă pricină pentru care se cuvine a cânta şi a lăuda pe Dumnezeu şi vechiul şi noul Israel, adică Creştinii. „Pentru că eu am cunoscut mai

[5] Iar alt tâlcuitor a zis: „Cântaţi numelui Lui, că e bine-încuviinţat". Iar altul: „Că e dulce". „Amândoi însă, după Hrisostom, zic adevărul. Că de mii de ori de ar fi înverşunat [imoral] cel ce cântă, ruşinându-se de psalmi, adoarme tirania înverşunării. De mii de ori de ar fi înghiţit de rele şi stăpânit de mâhniciune, ruşinându-se de dulceaţă, îşi uşurează cugetul, îşi întraripează mintea şi-şi înalţă sufletul". „*Psaltire* însă, după Eusebie, este trupul omenesc, alcătuită din osebite simţiri, ca din osebite strune; iar mintea ceea ce este în om, lovind în el ca în nişte strune cu dulceaţă şi bună-rânduială, isprăveşte lucrările petrecerii celei îmbunătăţite. «Deci, fiindcă e bine a cânta, zice, adică prin lucrări a slăvi pe Dumnezeu, prin psaltire şi prin mădularele trupeşti, daţi lui Dumnezeu cuviincioasa laudă»".

mult decât voi și cu scumpătate am înțeles că e mare Domnul, atât din dumnezeiescul har care m-a luminat, cât și din vederea cea cu pricepere a lucrurilor și minunilor Lui"[6].

8. Și Domnul nostru peste toți dumnezeii.

„Că Domnul, Căruia noi Îi slujim, este Cel ce este, iar cei ce de Elini se numesc dumnezei nu sunt cu adevărat, iar Domnul nostru e cu adevărat Domn, iar dumnezeii Elinilor nu sunt întru adevăr dumnezei". Se vede însă că David a întrebuințat numai aici pe *peste* în chip asemănător, după iconomie și pogorământ, adică pentru grosimea minții poporului Evreilor, după Hrisostom. În alte părți însă Îl numește Domn și Dumnezeu, zicând: *Dumnezeul dumnezeilor Domnul a grăit* (49: 1); și în psalmul acesta dar, suind câte puțin pe auzitori la adevărata cunoștință a lui Dumnezeu, arătându-L drept lucrător și făcător de minuni, iar pe dumnezeii neamurilor luându-i în batjocură. S-a zis însă și în Psalmul 96: *Foarte Te-ai înălțat, mai presus decât toți dumnezeii*, și caută acolo tâlcuirea zicerii acesteia.

9. Toate câte a vrut Domnul a făcut.
10. În cer și pe pământ.

Însăși aceasta o a zis și în Psalmul 113: *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ, toate câte a vrut a făcut*[7].

---

[6] Zice însă Hrisostom: „Spune-mi, dar, tu ai cunoscut, iar ceilalți nu știu? «Știu, cu adevărat, însă nu precum știu eu. Că mai ales al sfinților și al celor ce s-au suit e lucru a ști mai cu scumpătate mărimea lui Dumnezeu, însă nu toată care este; căci aceasta e cu neputință. Dar ei, decât ceilalți, știu mai arătat»". Zice însă și Teodorit: „Prin înseși lucrurile ne-am învățat tăria Dumnezeului nostru și că dumnezeii închinați de celelalte neamuri nu se vor putea alătura lângă Dânsul; și nimeni nu alătură pe Cel ce este de-a pururea cu cel ce nicidecum nu este".

[7] Zice însă Teodorit: „Asemenea acestora e zicerea aceasta: *Din mărimea frumuseții zidirilor după socoteală* [*lit.*: după analogie] *se vede Făcătorul lor* (Înț. Lui Sol. 13: 5). Și cea zisă de apostoli: *Cele nevăzute* (ale lui Dumnezeu), *cu faptele socotindu-se, se văd* (Rom. 1: 20). Iar acum David, prin făptura întregii lumi, arată puterea lui Dumnezeu și zice că cele ce s-au făcut nu sunt după măsura puterii Sale, ci după a voii Sale, că putea să facă mult mai multe decât acestea și cu mult mai mari, dar a voit doar atâtea și unele ca acestea". Adaugă însă Hrisostom, zicând: „Și ceea ce e de mirare e că le-a făcut nu cu osteneală, nu cu trudă, ci cu poruncă, cu singură voia, că voit numai, și lucrul îndată a urmat; și precum nouă, voia nu ne dă osteneală, tot așa nici lui Dumnezeu a face atât de multe și în felurite puteri. Iar aceasta arătând-o Proorocul, zice: *Toate câte a voit a făcut, în cer și pe pământ*. Vezi însă că nu numai la facerea celor de pe pământ, ci și la zidirea puterilor celor de sus singură voia Sa a fost de ajuns? Văzut-ai cum a arătat lesnirea

11. În mări și întru toate adâncurile.

Mări numește David toate sânurile mării celei una. Fiindcă, după Moise, adâncurile apelor le-a numit Dumnezeu mări (Fac. 1: 10), iar *adâncuri* le zice celor de sub pământ, celor de necuprins. „Înlăuntrul tuturor acestora a făcut Dumnezeu, zice, toate făpturile cele cuprinse într-însele: saduri, vietăți însuflețite și neînsuflețite, câte a voit. Apoi, după urmare, laudă oarecari lucrări ale lui Dumnezeu vrednice de mirare, lăsându-le de-o parte pe cele mai mari, ca și din făpturile cele mai de jos să arate mărirea și vrednicia de laudă a Făcătorului a toate"[8].

12. Ridicând nori de la marginea pământului.

„Domnul, zice, e Cel care cu Pronia Sa ridică nori din adâncurile cele mai de jos ale pământului și îi înalță în aer, și, măcar că ei sunt grei după fire, Domnul însă face să se pogoare din părțile cele de sus ale aerului ploaia cea din nori, atunci când, îngroșându-se ei, se fac mai grei decât aerul, cel ce îi poartă pe ei"[9].

[facerii] și bogăția făpturilor, și stăpânirea cea neoprită?" Iar Origen zice: „Câte a făcut Domnul în cer și pe pământ, în mări și în adâncuri sunt bune, cu voia lui Dumnezeu fiind făcute. Iar de s-a făcut cineva rău din cer, precum duhovniceștile puteri ale răutății, ori pe pământ, precum oamenii cei păcătoși, ori în mări, precum răutatea balaurului, ori în adâncuri, precum prin răutatea celor ce li s-a poruncit să meargă acolo, acest rău nu l-a făcut Dumnezeu cu voia Sa, *că din gura Celui Preaînalt nu vor ieși cele rele și ce e bun* (Plângeri 3: 38)".

[8] Iar Teodorit zice: „*Adâncuri* numește nemărginita mulțime a apelor, iar *mări* a zis la plural, pentru aceea că marea cea una se desparte în multe noianuri, că unul e sânul Atlantic, altul Oceanul, altul noianul Tirenian și Ionian, și cel Arabic, și cel Indian, și Elespontul, și alte noianuri pe lângă acestea".

[9] Iar Teodorit zice: „*De la marginile pământului* a zis că se ridică aceștia, zicând aceasta cu deadinsul; fiindcă din apele mării se alcătuiesc, că mările sunt cele ce cuprind pământul. Pentru aceea s-a și zis: *Cel ce ai întemeiat pământul pe ape* (Ps. 103). Aceasta o a zis și Iov: *Cel ce legi apa în nori* (26: 8)". Iar Teologul Grigorie zice: „Cine e cel ce leagă apa în mări și face adică să stea pe nori? O, minune! Cu cuvântul se ține firea cea curgătoare! Iar parte din ea se revarsă peste fața a tot pământul și îl seamănă în vreme și deopotrivă!" Iar Marele Vasile zice: „A apelor din aer început oarecare și izvor e marea, care, încălzindu-se de razele soarelui, învistierește prin aburi partea cea mai subțire a apei; care, trăgându-se în locul cel mai de sus, se răcește apoi acolo, pentru se face mai presus de răsfrângerea razelor soarelui cea de pe fața pământului, și, împreună cu umbra cea din nori întinzându-se răceala, se face ploaie și adapă pământul; iar norul e un aer gros, alcătuit din umeda aburire a pământului; apoi, înălțându-se cu vânturile, atunci când

13. Fulgerele spre ploaie le-a făcut.

„Dumnezeu, zice, e Cel ce face fulgerele în vremea ploii; și Însuși El este Cel ce unește pe cele potrivnice și stricătoare una cu alta, ca să se unească între ele fără a se vătăma, adică fulgerul, înfocat și arzător fiind, să nu mistuiască și să usuce apa ploii, nici iarăși apa ploii, ceea ce se aduce cu pornire, să nu stingă fulgerul, după Hrisostom și Teodorit"[10].

14. Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale.

„Dumnezeu, zice, e Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale"; vistierii zice aici locurile cele ascunse din care ies vânturile, pentru că și vistieria e ascunsă. Iar cu asemănarea vistieriei, David a arătat necunoștința nașterii vânturilor[11]. Ori prin *Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale* vrea să arate îndemânarea și lesnirea cu care Dumnezeu, când voiește, face vânturile, după Teodorit. Căci, cu adevărat, lucru vrednic de mirare este a trimite Dumnezeu cu lesnire uneori vântul acesta, alteori celălalt, ori și pe unul și pe altul împreună, iar uneori a trimite mai multe vânturi în aceeași vreme, iar alteori a nu trimite

---

ia de la dânsele potrivită suflare și se face de o greutate îndestulă de aburi din umezeala cea împrăștiată, atunci norii slobod pe pământ picături de apă. Aceasta e dar firea apelor celor ce-și iau începutul de la pământ și care prin aer se pogoară pe pământ". Adaugă însă Hrisostom: „Nu numai că norii trimit ploaie, ci o și poartă, și nu unde se arăt, acolo slobod și ploaie, ci, trecând peste țări și neamuri, fac ploaie în felurite locuri".

[10] Însă Teodorit și Eusebie au tâlcuit zicerea *spre ploaie* „spre înainte-gătire de ploi și tunete", că fulgerul mai-nainte vestind, s-a obișnuit ca apoi să urmeze tunete". Zice însă Teologul Grigorie: „Ce-mi vei filosofa despre fulgere și tunete, o, tu, cel din oamenii cei de pe pământ, care nu te-ai luminat nici de scânteile cele mici ale adevărului? Ai căror aburi din pământ vei face norii pricinuitori? Ori vreo îndesire de aer? Ori înghesuiri de nori prea-răriți, ori împreună-lovire a lor? Așa ca înghesuirea să facă fulgerul, iar lovirea trăsnetul? Și care duh [vânt], strâmtorându-se, apoi, neavând străbatere, se înghesuie să fulgere și să tune lovindu-se?" (Din întrebarea aceasta însă Teologul voiește să arate că nimeni nu cunoaște cu scumpătate lucrarea zidirilor lui Dumnezeu.)

[11] Despre vânt și despre aer S-a zis de Domnul: *Duhul suflă unde voiește, și glasul Lui îl auzi, dar nu știi de unde vine și unde merge* (Ioan 3: 8). Că și vântul este mișcare și pornire de aer. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „*Aer* zic pe această multă bogăție, care nu se măsoară cu dregătorii și cu norocuri; ci după împărțirea mannei (Ieș 16: 18), primită cu îndestulare și prețuită pentru potrivita ei împărtășire; căruța firii celei înaripate [ce zboară ca vântul], scaunul vânturilor"; „că multe sunt deosebirile vânturilor, după Hrisostom, că unul e mai subțire, iar altul mai gros, unul mai rece, altul mai cald, unul mai uscat, iar altul mai umed". Și suflă, după cei [cercetătorii] mai noi, în marea continentală șaisprezece vânturi, iar în ocean sunt îndoite, adică treizeci și două".

niciunul, aşezarea aerului rămânând lină şi paşnică, şi cum toate acestea le face pentru o raţiune sau trebuinţă oarecare, şi nu fără vreo raţiune şi în zadar, de ca şi cum le-ar ţine închise în oarecari vistierii, iar de acolo cu lesnire să le scoată când voieşte [adică în chip neîntemeiat].

15. Care a bătut pe cei întâi-născuţi ai Egiptului.
16. De la om până la dobitoc.

Despre această bătaie a celor întâi-născuţi ai Egiptului am spus în Psalmul 77, şi caută acolo tâlcuirea acesteia: *Cale a făcut mâinile Sale, şi nu a cruţat de moarte sufletele lor* (stih 50). Iar *de la om până la dobitoc* a zis ca să arate covârşirea bătăii Egiptenilor[12].

17. Trimis-a semne şi minuni* în mijlocul tău, Egipte.
18. Întru Faraon şi întru toate slugile lui.

Vezi despre aceasta la zisul Psalm 77: *Cum a pus în Egipt semnele Sale, şi minunile Sale în câmpia Taneos* (stih 43). Iar după ce David a pomenit de bătaia a zecea şi cea mai grea, adică moartea celor întâi-născuţi, după urmare, aici, pe celelalte bătăi le spune unite, zicând *semne şi minuni*[13].

19. Care a bătut neamuri multe.

„Dumnezeu, zice, a omorât acele neamuri care opreau pe Evrei să treacă şi să meargă spre pământul făgăduinţei, adică pe Amaleciţi şi pe Moabiteni pe

---

[12] Zice însă Hrisostom: „Că pământul şi cerul şi toate cele ce se văd se îndulcesc de iubirea de oameni, a arătat Proorocul prin cele zise, şi ca să facă mai bine-cunoscători pe Evrei, şi pe cele particulare [din parte] să le povestească, a arătat că Dumnezeu poartă de grijă peste tot şi că lor le-a dăruit oarecari faceri de bine". Zice însă şi Teodorit: „Bătaia cea de pe urmă o a pus la început, căci după aceasta au dobândit Evreii slobozenie".

* Despre τέρας (înfricoşări, minuni), vezi nota noastră de la Ps. 70: 8.

[13] [Şi lucrările lui Hristos din Evanghelii au fost numite de autorii acestora tot semne, minuni şi puteri, toate aceste nuanţe sau osebite nume ale lucrărilor dumnezeieşti având sensul sau mesajele lor deosebite.] „Ce e *în mijlocul tău?* zice Hrisostom: „Adică că e lucru vederat, precum şi atunci când zice în altă parte: *Mântuire a lucrat în mijlocul pământului* (Ps. 73: 13), căci mijlocul e vederat tuturor". Şi Teodorit zice: „Că nu a putut împărăţia ca să izbăvească pe Faraon de bătăile acestea de Dumnezeu rânduite, ci întru aceleaşi rele au căzut atât împăratul, cât şi cei ce se împărăţesc de el. Tot aşa a zis Dumnezeu şi către Moise: *Iată, voi lovi pe tot cel întâi-născut al Egiptului, de la întâiul-născut al lui Faraon cel ce şade pe scaun, până la cel întâi-născut al roabei de la moară* (Ieş 11: 5)".

Edomiţi şi pe ceilalţi, ori şi pe acele neamuri multe ce locuiau în Palestina". Se vede dar că David arată aici acestea pe scurt şi în treacăt.

20. Şi a ucis împăraţi tari.

„Dumnezeu, zice, a omorât pe ighemonii şi împăraţii neamurilor mai sus-zise".

21. Pe Sion, împăratul Amoreilor,
22. Şi pe Og, împăratul Vasanului.

Sion este un vestit împărat al Amoreilor, pentru bogăţia şi oştile sale, iar Og era prea lăudat pentru mărimea şi bărbăţia trupului său, că se zice că avea pat de fier, pe care se culca, şi care avea nouă coţi lungime şi patru coţi lăţime*[14].

23. Şi toate împărăţiile lui Hanaan.

„Dumnezeu, zice, a pierdut toate împărăţiile pământului Hanaan", adică al Palestinei[15], în care locuia un neam deosebit de ceilalţi, numit Hanaanei.

24. Şi a dat pământul lor moştenire.
25. Moştenire lui Israel, poporului Său.

De două ori a zis David *moştenire*, pentru ca să arate bogăţia şi îmbelşugarea lor, de ca şi cum ar zice „pământul neamurilor mai sus zise l-a dat drept moştenire poporului lui Israel, cu adevărat moştenire"[16].

26. Doamne, numele Tău este în veac,

---

* După unele aprecieri, în lumea veche românească un cot avea 637 cm în Moldova şi 664 în Muntenia.

[14] Aceasta însă arătat o povesteşte Moise în Deuteronom: *Căci numai Og, împăratul Vasanului, rămăsese în Refaim. Iată patul lui, pat de fier, iar acesta era la marginea fiilor lui Amon: de nouă coţi lungimea lui, şi de patru coţi lăţimea lui, cot bărbătesc* (Deut. 3: 1). Iar la Eusebie şi Teodorit se scrie că patul lui era de cinci coţi în lăţime; însă se vede că e greşeală de manuscris.

[15] „Pe Hetei adică, după Teodorit, pe Hanaanei, pe Ferezei, pe Evei, pe Amorei, pe Gherghesei, pe Iebusei şi douăzeci şi nouă de împăraţi, şi ţările şi cetăţile ce se stăpâneau de aceia le-au împărţit poporului".

[16] Pentru aceea a zis Hrisostom: „Şi aceasta însă e mare minune, nu numai a-i scoate, ci şi a stăpâni pământul, şi cetăţile a le împărăţi, care pământ, din vechime, prin păgânii împăraţi le-a fost dat Israelitenilor de Dumnezeul lor"

27. Şi pomenirea Ta în neam şi în neam.

„Pentru minunile cele zise mai sus, pe care le-ai făcut Tu, Doamne, numele Tău şi moştenirea Ta rămân în veac şi întru neamurile evreilor, că aceştia sunt cei cărora li s-a făcut bine cu nişte faceri de minuni ca acestea"[17].

28. Că va judeca Domnul pe poporul Său.
29. Şi spre slugile Sale Se va umili.

„Domnul, zice, va judeca pe poporul Său, adică va face judecată şi izbândă poporului Său asupra vrăjmaşilor celor ce-l vatămă, şi Se va îndupleca spre poporul Său acesta care Îl îmblânzeşte şi Îl alinează pe Dumnezeu cu rugăciunile lui; ori va judeca pe poporul Său atunci când păcătuieşte, şi cu dreptate îl va pedepsi, iar când se pocăieşte, El, Dumnezeu Se va milostivi asupră-i şi-l va ajuta", după tâlcuirea lui Hrisostom[18].

30. Idolii neamurilor, argint şi aur, lucruri de mâini omeneşti.

Însăşi aceasta o a zis şi în Psalmul 113, şi vezi acolo tâlcuirea. S-ar putea nedumeri cineva, după înţeleptul Fotie, cugetând că şi sfintele noastre icoane, ale Creştinilor, sunt aur şi argint după materie şi lucruri de mâini omeneşti; dar răspunde zicând că da, sunt lucruri de mâini omeneşti, însă nu sunt idoli, pentru că chipurile cele dintâi ale [prototipurile] idolilor sunt neînfiinţate [fără ipostas] şi mincinoase, pentru că aceştia sunt idoli ai acelora care nu sunt dumnezei, ci draci, care mint şi plăsmuiesc Dumnezeirea. Iar chipurile cele de mai-nainte

---

[17] Zice însă Hrisostom: „Aici curmă cu slavoslovia lungimea cuvântului, care lucru e pururea obişnuit sfinţilor: când, începând a zice ceva din minunile lui Dumnezeu, se aprind şi nu vin la sfârşitul cuvântului până ce nu vor slavoslovi şi vor lăuda pe Dumnezeu pentru cele ce se zic, şi până ce nu-şi satură dorul lor. Care lucru şi Pavel pretutindenea îl face: că, aprinzându-se de negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu, spune o slavoslovie, zicând: *Doamne, numele Tău este în veac* (cf. Gal. 1: 5), adică «slava Ta e necurmată, nimic nu o strică, nici nu o curmă, ci de-a pururea este şi neschimbată rămâne, neprefăcută, înflorind şi întinerind; şi pomenirea Ta e întru toate neamurile, nesfârşită şi fără margine»". Şi Teodorit: „Mărimea minunilor celor făcute de Tine i-a învăţat pe toţi numele Tău, iar pomenirea facerilor Tale de bine se va ţine încă şi întru neamurile ce vor fi".

[18] Şi Teodorit zice: „Văzându-ne pe noi vrăjmăşiţi de nevăzuţii vrăjmaşi, nu ne vei trece cu vederea, nici nu vei aduce asupra noastră pedeapsă potrivită păcatelor noastre, ci vei fi nouă milostiv şi blând". Însemnează şi că zicerea aceasta David o a luat de la Moise, care zice în cântarea sa: *Că va judeca Domnul pe poporul Său şi spre slugile Sale Se va umili* (Deut. 32: 36).

[prototipurile] ale icoanelor noastre sunt cu adevărat şi precum se şi numesc, iar idolii adică sunt idoli ai necuraţilor şi spurcaţilor, iar icoanele sunt icoane ale sfinţilor curaţi[19].

31. Gură au şi nu vor grăi.
32. Ochi au şi nu vor vedea.
33. Urechi au şi nu vor auzi.

Şi acestea s-au zis la Psalmul 113, şi vezi tâlcuirea lor acolo.

34. Că nu este duh în gura lor.

Aici David pune şi pricina pentru care idolii neamurilor sunt nesimţitori. „Pentru aceea că ei nu au duh de viaţă; şi sporeşte David înainte şi măreşte comedia* aceasta a idolilor, ca mai mult să crească ocara lor.

35. Asemenea lor să fie cei ce fac acestea.
36. Şi toţi cei ce se nădăjduiesc într-înşii.

Şi această zicere se scrie şi se tâlcuieşte în Psalmul 113, şi vezi tâlcuirea acolo[20].

---

[19] Zice însă şi Hrisostom: „Fiindcă a început aici prin *Domnul nostru peste toţi dumnezeii*, şi s-a părut că aduce oarecare covârşire după comparaţie, pentru slăbiciunea auzitorilor, vezi dar acum cum stăruie în cuvânt". Zice şi Teodorit: „Fiindcă mai sus i-a numit *dumnezei*, acum îi arată pe ei pustiiţi atât cu lucrarea, cât şi cu numirea. «Dumnezeul nostru, o, bunii mei fraţi şi robi ai Domnului, e Dumnezeu al tuturor, şi Făcător şi mare şi de mari lucruri Săvârşitor, Care a făcut acelea şi acelea; iar cei numiţi dumnezei ai neamurilor nu numai că nu au putere făcătorească, ci şi însuşi felul lor de la meşteşugul omenesc l-au primit, şi, cu adevărat, nimic altceva nu erau, decât idoli morţi şi surzi, a căror fiinţă e materia neînsufleţită, iar lucrul, iscusire omenească, iar formele, neîmpărtăşite de nicio lucrare»". De aici adaugă Sfântul Hrisostom: „Că aceasta e prea mare prihană celor ce slujesc lor: că, cu adevărat, însuşi ei fiind pricinuitori a fiinţei idolilor îşi au nădejdile mântuirii întru dânşii".

* κωμῳδία, termenul desemna fie un cântec sau mai multe de petrecere sau de veselie în general, fie un cântec ţărănesc, din poporul de jos, specific ţăranilor. Folosirea lui aici e, precum se vede, ironică.

[20] Zice însă Hrisostom: „Vezi dar ce dumnezei de treabă [τηλίκοι, sau: mari; afirmaţia e ironică], a căror vieţuire stă în asemănare de rânduială de blestem! Dar cele ce sunt la noi nu sunt astfel: că hotărârea cea mai de pe urmă a virtuţii şi suirea către vârful bunătăţilor este a ne asemăna pe cât se poate către Dumnezeu". Frumos însă a zis Simmah, după Eusebie: „«Că aceleaşi se vor face cei ce-i fac pe ei». Că, cu adevărat, cei ce iau aminte pentru cele neînsufleţite ca pentru dumnezei sunt ca nişte împietriţi cu sufletul, ca unii ce

37. Casa lui Israel, binecuvântaţi pe Domnul.
38. Casa lui Aaron, binecuvântaţi pe Domnul.
39. Casa lui Levi, binecuvântaţi pe Domnul.

Această împărţire a poporului a făcut-o şi în Psalmul 113, şi caută tâlcuirea acolo. Însă acolo se scrie *casa lui Israel a nădăjduit spre Domnul*, iar aici zice *binecuvântaţi pe Domnul*, adică: „Mulţumiţi Domnului pentru cele mai sus arătatele faceri de bine ce a făcut vouă". A împărţit şi aici seminţia preoţească în două, adică întâi pe casa lui Aaron, care a fost cu deosebire începătorul seminţiei preoţeşti, şi în casa lui Levi, care a fost începător al seminţiei lui Aaron şi a Leviţilor, adică a celor ce slujeau Chivotului, mai de obşte şi mai arătat făcând cuvântul prin Levi[21].

40. Bine este cuvântat Domnul din Sion, Cel ce locuieşte în Ierusalim.

„Fie, zice, binecuvântat şi preaslăvit Domnul din Sion, Cel ce locuieşte în Sion şi în biserica din Ierusalim", că acolo se zicea că locuieşte Domnul, pentru că vorbea cu preoţii din Chivotul curăţirii[22].

---

aceeaşi o au pătimit, ca cei ce se închină de către dânşii". Zice şi Teodorit: „De aceeaşi nesimţire sunt vrednici a se împărtăşi şi cei ce fac pe idoli, şi cei ce li se închină; că drept este ca cei ce se împărtăşesc de cuvântare [raţiune], dar socotesc dumnezei pe cei lipsiţi de viaţă şi de cuvântare, să se împărtăşească de necuvântărimea [iraţionalitatea] acelora".

[21] Zice însă Hrisostom: „Ce poate fi, că nu pe toţi cheamă împreună, ci îi împarte în cete? Ca să te înveţi că multă e osebirea bunei-cuvântări: altfel binecuvântează preotul, altfel levitul, altfel laicul, altfel poporul. «Binecuvântaţi, zice, că v-aţi izbăvit de cei potrivnici şi v-aţi învrednicit a vă închina lui Dumnezeu, căci, cu adevărat, Însuşi are buna-cuvântare în fire, şi nu are trebuinţă de buna-cuvântare de la alţii; însă voi Îl binecuvântaţi, nu că doar Lui îi aduceţi ceva, ci că înşivă câştigaţi mare folos»". Şi Teodorit zice: „Aici adică aduc idolilor o slujire prea mare; voi însă lăudaţi-L pe Făcătorul a toate". Şi adaugă acelaşi Teodorit: „Că David a osebit pe Leviţi (care erau ca nişte diaconi şi slujitori de preoţi), căci ei cu adevărat erau mai cinstiţi decât ceilalţi, iar decât preoţi erau mai josiţi, ca aşa să nu se răpească dregătoria preoţească: că din vechime ei au cutezat şi aceasta, pe când umbla dumnezeiescul Moise; şi deci de nevoie i-a osebit pe aceştia de preoţi. Şi mai era o ceată, a celor ce se tem de Domnul, care nu se trăgea din neamul lui Iacov, însă îmbrăţişa buna-cinstire a aceluia. Iar pe aceşti cinstitori de Dumnezeu îi numeau prozeliţi (adică nemernici [venetici]), lucru care este destul pentru a-i învăţa pe Evrei că Dumnezeul a toate mai mult cinsteşte înrudirea cea după chipul vieţii decât pe cea trupească".

[22] A zis însă şi Hrisostom: „Deşi după fire este binecuvântat, precum cu adevărat şi este, voieşte însă a Se binecuvânta şi de noi". Şi Teodorit zice: „Binecuvântându-Se Dumnezeu [de oameni], binecuvântează; dar El binecuvântează cu lucrul, şi e binecuvântat cu

PSALMUL 135

Aliluia.

Și psalmul acesta este conglăsuit cu cel trecut, după Teodorit; pentru aceasta are și aceeași suprascriere a aceluia.

1. Mărturisiți-vă Domnului, că este bun; că în veac este mila Lui.

„Mulțumiți Domnului, zice, o, robii Domnului, pentru că v-a miluit cu așa faceri de bine", ce le-a pomenit și în psalmul trecut. Acest început însă l-a zis David și în Psalmul 85, zicând: *Mărturisiți-vă Domnului că este bun, că în veac e mila Lui*, pe care l-am și tâlcuit acolo. Însă la toate sfârșiturile stihurilor psalmului acestuia se scrie *că în veac e mila Lui.* Aceasta însă se scrie așa ori pentru adăugirea laudei dumnezeieștii mile cea de acest fel, ori și către înspăimântarea și mirarea celor ce cântă[23].

2. Mărturisiți-vă Dumnezeului dumnezeilor; că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, lui Dumnezeu, Care este Dumnezeu și Stăpân al mincinoșilor dumnezei și demoni, cărora Elinii li se închină ca unor dumnezei; că

---

cuvântul; cei ce-L laudă îi aduc graiuri, iar El le răsplătește [sau: le dăruiește înapoi] binecuvântarea prin lucruri. A zis însă că *locuiește în Ierusalim*, nu îngrădind acolo Dumnezeiasca fire, ci că acolo se prilejuiește oarecând dumnezeiasca arătare".

[23] Pentru aceea zice Hrisostom: „La fiecare stih adaugă chip de laudă peste laudă. Prin *că în veac e mila Lui* zice adică nu că uneori face bine, iar alteori Se depărtează - care lucru se întâmplă la oameni: de patimi oprindu-se, și de neputință împiedicându-se -, ci că neîncetat miluiește, și pururea miluiește, și niciodată nu încetează făcând aceasta". Zice și Teodorit: „Aduceți lui Dumnezeu mulțumitoarea laudă, aducându-vă aminte de bunătățile cele date de El, și de mila Lui cea nemăsurată minunați-vă". Însemnăm însă aici că psalmul acesta se zice și ca Polieleu (adică mult-milostiv), pentru multa milă de care se pomenește în fiecare stih din el, de unde a luat numirea de Polieleu, care numire o a luat și psalmul cel trecut, adică aceasta: *Lăudați numele Domnului*; dar și cel spânzurat în mijlocul bisericii, policandrul, adică mult-lumânărarul, de asemenea de aici a luat numire, și care se aprinde odată ce se cântă Polieleul. Pentru aceasta, ori de câte ori se cântă psalmul cel de mai-nainte, neapărat trebuie ca după urmare să se cânte și acesta, și el fiind tot Polieleu (adică mult-milostiv), și nu acela să se cânte, iar acesta să se lase, precum fac unii fără rânduială și răi.

deşi demonii sunt necinstiţi şi vrăjmaşi ai lui Dumnezeu, fiind începători ai răutăţii şi potrivnici lui Dumnezeu, sunt însă robi ai lui Dumnezeu după facere, şi, ca nişte zidiri ce sunt, sunt supuşi de nevoie lui Dumnezeu"[24].

3. Mărturisiţi-vă Domnului domnilor; că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi, zice, adevăratului Domn al vremelnicilor domni ai pământului, şi care nu sunt cu adevărat domni, că Domnul nostru e Împărat al împăraţilor şi Domn al domnilor".

4. Celui ce face[25] minuni mari, Unuia, că în veac e mila Lui.

---

[24] [După Sfântul Dionisie Areopagitul, ei sunt robi ai Lui în sensul că se împărtăşesc de viaţa sau de binele pe care îl dă Dumnezeu, împotrivindu-se totuşi Acestuia, îndeosebi prin oameni; o fiinţă sau chiar o formă de materie din întreg universul n-ar putea exista sau dăinui fără împărtăşire de o oarecare putere a lui Dumnezeu, sau de energiile Lui necreate, căci orice este se socoteşte că este „în viaţă", iar viaţa nu poate fi fără Cel ce a dat-o, Care pe toate le ţine ca într-o palmă, cum zice imnograful. Dar însă puţini sunt cei ce cunosc această viaţă în chip personal, adică Viaţa ca Persoană Ce Se dăruieşte cu iubire. Iată deci că demonii, deşi după fire se trag din energiile bune şi de viaţă făcătoare ale lui Dumnezeu, după alegere însă se împotrivesc rânduielii Ziditorului, „mângâindu-şi" nebunia lor cu înşelarea oamenilor, pe care vor să-i facă să fie cumva ca ei, împotrivindu-se cu desăvârşire celor fireşti ale vieţii.] Iar Eusebie zice: „Este Dumnezeu al dumnezeilor, şi nu numai al dracilor, ci şi al acelora despre care s-a zis: *Eu am zis: dumnezei sunteţi* (Ps. 81: 6). Şi iarăşi: *Pe dumnezei să nu-i grăieşti de rău* (Ieş. 22: 27), fiindcă îngerii se pot zice dumnezei, precum zice Apostolul: *Precum sunt dumnezei mulţi şi domni mulţi, ori în cer, ori pe pământ* (I Cor. 8: 5)". Adaugă însă şi Origen: „Că dumnezeii cei ce se zic după Treime – cu împărtăşire de Dumnezeire, adică de dumnezeiasca lucrare şi de har, şi nu de dumnezeiasca fire – sunt şi se zic în acest fel. Iar Mântuitorul Hristos este Dumnezeu nu după împărtăşirea după fire, ci este Dumnezeu după fiinţă". Şi Teodorit zice: „*Dumnezei* numeşte pe cei cinstiţi cu sfinţenia, adică cu preoţia care li s-a hotărât de Dumnezeu ca unor fii ai Lui. Aşa zice şi în Psalmi: *Eu am zis: dumnezei sunteţi, şi fii ai Celui Preaînalt toţi* (Ps. 81: 6)".

[25] Iar despre *Cel ce face* [ποιοῦντι, vb. aorist prezent, adică Dumnezeu face, nu a încetat şi nu va înceta să facă minuni], Hrisostom scrie, zicând: „Fiindcă a zis în chip hotărât că este Domn şi Stăpân al dumnezeilor, dă apoi dovadă a hotărârii, şi alcătuieşte [formulează] cea zisă propovăduindu-L pe El, că nu a zis «Celui ce a făcut [ποιήσαντι, vb. aorist simplu, tradus îndeobşte cu imperfectul]», arătându-L că face bine şi face minuni. Şi aduce două ale Lui, sau şi trei, ba mai vârtos şi patru: şi că face, şi că face minuni, şi că minuni mari, şi că singur face". „Fiindcă, după Teodorit, *lucruri mari* şi *minuni* sunt şi cele ale slugilor Lui cele iubite: ale lui Moise, cele arătate prin Isus al lui Navi, prin Ilie şi prin alţii". Se nedumereşte însă Hrisostom: „Pentru ce David, începând psalmul, nu zice că să binecuvântăm pe Dumnezeu pentru putere, ci zice pentru că e bun?

„Mulţumiţi, zice, Domnului, că singur El a făcut minuni mari". Zicerea aceasta s-a adus spre osebirea Fiului, ori a Duhului, că *Domn* numeşte pe Unul Dumnezeu Cel în Treime închinat.

5. Celui ce a făcut cerurile cu pricepere; că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi Domnului, zice, că cu înţelepciune a făcut cerurile". Cu cuvintele acestea David mărturiseşte că Dumnezeu e bun şi milostiv şi Stăpânitor peste toate, şi puternic, şi înţelept, pe care [însuşiri] Dumnezeu le are în chip firesc[28].

6. Celui ce a întărit pământul peste ape: că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi, zice, Domnului că a întărit pământul peste ape", şi vezi despre aceasta la Psalmul 23: *Acesta pe mări l-a întemeiat*, şi caută tâlcuirea acestuia acolo[29].

7. Celui ce a făcut luminători mari, că în veac e mila Lui;
8. Soarele spre stăpânirea zilei, că în veac e mila Lui.
9. Luna şi stelele spre stăpânirea nopţii.

Cum dar aici cade în [trece oarecum cu vederea] cuvântul cel despre putere? Pentru că minunile acestea nu sunt numai ale puterii, ci şi ale bunătăţii şi ale iubirii de oameni".

[28] Iar Marele Vasile zice: „Cu acestea de aici se conglăsuieşte zicerea *Dumnezeu în înţelepciune a întemeiat pământul şi a gătit cerurile cu pricepere* (Pilde 3: 19). Iar înţelegerea [sau priceperea, *trad. lit.* a lui σύνεσις, ce poate însemna aici şi *unire*, *unitate*; *conştiinţă*; *hotărâre*] prin care cerurile se gătesc şi se întăresc, care e alta, dacă nu Hristos? Că Hristos e Puterea şi Înţelepciunea lui Dumnezeu". Iar Hrisostom zice: „Nu a făcut numai un singur cer, ci încă şi pe altul, dintru început arătând că nu ne va lăsa pe noi în pământ, ci ne va muta acolo, că de nu ar fi urmat să ne mute acolo, pentru ce s-ar fi adus cerul? Că Lui stihia aceasta nu-i este de trebuinţă; iar voind să mute acolo pe cei de pe pământ, a gătit locuinţele (cf. şi Ioan 14: 2)".

[29] Pentru aceea a zis Hrisostom: „Cât de nou e chipul facerii totului! Şi mai presus de fire urmarea! Că urmarea firii e apa ce se poartă pe pământ, dar nu pământul peste ape; că, de multe ori, o sfărâmătură mică căzând în apă, aceasta s-a deschis şi i-a dat loc pe fund; dar când vei vedea nu o sfărâmătură mică, ci pământul tot deasupra apelor purtându-se şi neafundându-se, laudă puterea ceea ce le face pe acestea mai presus de fire". Iar Eusebie zice: „Ce poate fi mai minunat decât pământul - straşnică şi grea stihie - purtându-se şi plutind pe ape, nefiind aşa firea trupurilor - pentru că cele umede sunt mai uşoare decât pământul, şi pe deasupra lui se poartă [plutesc] -, iar el, grea şi groasă stihie, să curgă şi să stea deasupra adâncurilor fiinţei cele umede? Dar nu e aşa şi la alcătuirea lumii, ci altminteri, şi mai presus de raţiunea firii".

„Mulţumiţi, zice, Domnului, Care a făcut luminătorii cei mari: pe luminătorul cel mare spre stăpânirea zilei şi pe luminătorul cel mic spre stăpânirea nopţii; şi i-a pus pe ei pe tăria cerului, spre a lumina pe pământ şi a stăpâni ziua şi noaptea (cf. Fac. 1: 16)"[28].

10. Celui ce a bătut Egiptul cu cei întâi-născuţi ai lor, că în veac e mila Lui.

11. Şi a scos pe Israel din mijlocul lor, că în veac e mila Lui.

12. Cu mână tare şi cu braţ înalt, că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi, zice, Domnului, Care a bătut Egiptul cu cei întâi-născuţi ai lui şi cu dobitoacele, şi a slobozit din mijlocul Egiptenilor pe poporul Său Israel *cu mână tare şi cu braţ înalt*, căci semnele şi minunile ce au fost în Egipt şi ieşirea şi slobozirea Evreilor din Egipt au fost ispravă de mare tărie"[29].

---

[28] Zice însă Teodorit: „După cuviinţă a însoţit scriitorul de cântări veşnica milă cu toate graiurile cele zise; şi nu pentru a sa trebuinţă, ci pentru singură iubirea de oameni a Ziditorului care le-a zidit pe toate". Iar Hrisostom zice: „Că s-au făcut şi se fac adică aşa mari şi bune şi strălucitoare, aceasta o propovăduieşte tăria şi înţelepciunea lui Dumnezeu; iar că acestea se fac astfel pentru noi şi pentru trebuinţa noastră, propovăduieşte bunătatea cea necurmată". Adaugă însă Vasile: „Aceşti luminători se zic *mari* nu pentru că sunt mai mari decât stelele cele mai mici, ci pentru că, atât de mari fiind ei după circumscriere, ar fi de ajuns ca numai zorile cele ce s-ar putea revărsa dintr-însele să lumineze atât cerul, cât şi aerul, şi împreună peste tot pământul să se întindă". Acelaşi însă zice: „Altceva adică este strălucirea luminii şi altceva trupul cel supus luminii: că soarele (adică discul soarelui) şi lumina aceasta prealuminată, osebite fiind cu firea, s-au unit cu puterea Celui ce le-a zidit; ziua însă e o măsură de timp, întru care soarele petrece întru emisfera de deasupra pământului; iar ceea ce este umbra ziua, aceasta e firea întunericului noaptea". Zice şi Hrisostom: „Vezi lucrarea cea vrednică de preaslăvire [*lit.*: paradoxală] a soarelui: firea focului e în-sus-suitoare şi de-a pururea sare către înălţime şi obişnuieşte să salte, măcar de mii de ori de o ai sili şi o ai silnici, nicicum nu ar putea suferi curgerea în jos; de multe ori dar de ai lua făclii aprinse şi le-ai întoarce cu capul în jos, curgerea focului n-ar putea să privească în jos, ci aşa se întoarce şi de jos către înălţime se grăbeşte. La soare însă toate dimpotrivă le-a făcut Dumnezeu, că razele lui le-a întors către pământ şi lumina o a făcut să privească în jos; numai cât nu-i zice şi ea printr-o formă oarecare caută în jos şi oamenilor luminează".

[29] Se nedumereşte însă Teodorit, zicând: „Dar se poate nedumeri cineva cum de se poate ca prin milă să se meşteşugească moartea? Să ia dar aminte la dezlegarea acestora ce ne stau înainte: că cel ce se milostiveşte de cei nedreptăţiţi îi munceşte pe cei ce-l nedreptăţesc; căci mila care era peste Israeliteni le-a adus Egiptenilor pedeapsă; însă mila şi pedeapsa erau drese cu dreptatea: că şi pe aceştia cu dreptate i-a miluit, iar pe Egipteni cu dreaptă judecată i-a muncit, şi, pentru aceasta, întru amândouă se zice la sfârşit *că în*

13. Celui ce a despărţit Marea Roşie în despărţituri, că în veac e mila Lui.

14. Şi a trecut pe Israel prin mijlocul ei, că în veac e mila Lui

15. Şi a scuturat pe Faraon şi puterea lui în Marea Roşie, că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi, zice, Domnului, Care a despărţit Marea Roşie în despărţituri, adică în două părţi", căci a despărţit-o în două şi a trecut pe poporul lui Israel prin mijlocul ei; a scuturat pe împăratul Faraon şi oştile lui şi i-a înecat – că *scuturare* a numit aruncarea şi înecarea, precum pe acestea le povesteşte pe larg Cartea Ieşirii, *că a scuturat*, zice, *Domnul pe Egipteni în mijlocul mării* (Ieş. 14: 27)[30].

---

veac e mila Lui". Iar Eusebie prin *mână tare* şi *braţ înalt* a înţeles Cuvântul lui Dumnezeu. Şi Hrisostom încă zice: „Dar şi într-o parte şi în alta a arătat puterea Sa. Că auzi ce zic mai în urmă vrăjitorii lui Azot: *Au nu i-a amăgit* (pe Egipteni adică) *Dumnezeu făcând pe Iudei să ia vasele* [lucrurile] *lor, de i-a slobozit pe ei şi s-au dus?* (1 Împ. 6: 6)".

[30] Zic însă Hrisostom şi Eusebie: „Fiii Evreilor au predanisit după o istorie nescrisă că nu a făcut o singură cale, căci apa se despica pentru fiecare seminţie, încât s-au făcut douăsprezece tăieri şi despărţituri, după numărul seminţiei". Iar Teodorit zice: „În două tăindu-se noianul, s-au făcut două [noianuri] în loc de unul, că apa s-a făcut lor perete de-a dreapta şi perete de-a stânga, pentru care tăierea în două părţi a noianului au numit-o *despărţituri*". Într-alt loc, acelaşi se conglăsuieşte cu Hrisostom şi cu Eusebie, zicând: „Iar mai ales căi drepte le-a făcut Dumnezeu Israelitenilor, după David, care zice: *Celui ce a despărţit Marea Roşie în despărţituri*". Iar oarecare adaugă zicând că lungimea mării celei despicate - ce se întindea de la o margine a ţărmurilor până la cealaltă - prin care au trecut Israelitenii, această lungime, zic, după socotinţa unora a fost lată de două sute cincizeci de picioare [un picior are 30,48 cm] şi lungă de patru mile, şi că Evreii o au trecut în şase ceasuri (în foaia 320 a *Respingerii* făcute de Climent). Alţii însă zic că Scriptura a zis *despărţituri* la plural, după obiceiul limbii evreieşti, care întrebuinţează plurale în loc de singulare. Origen însă zice: „Că voind a arăta lesnirea înecării, a folosit zicerea aceasta a scuturării". Adaugă însă Hrisostom: „Iar tu, rogu-te, ia aminte cum împreună cu puterea şi cu mânia a arătat şi îndelunga-răbdare, nepierzându-i pe ei de mainainte, cu toate că se aflau aşa cu îndrăzneală şi cu prigonire, până când înşişi de sine de voie s-au aruncat în prăpastie, căci despărţitura era ca între două lanţuri de munţi, iar a cuteza Israelitenii a se băga prin despărţitura mării şi a se îndupleca să treacă acea cale nouă şi străină a fost lucrare a puterii lui Dumnezeu: căci din ambele părţi fiind vârfuite apele, trebuia ca ei să aibă oarecare suflet înalt şi viteaz, ca aşa să nu se teamă de trecere, fără a presupune sau bănui că - odată ce noianurile erau vârfuite dinspre amândouă părţile - vor cădea asupra lor şi vor afunda toată tabăra lor. Pentru aceasta dar a zis David *şi a trecut pe Israel prin mijlocul ei*".

16. Celui ce a trecut pe poporul Său prin pustie, că în veac e mila Lui.

„Mulţumiţi, zice, Domnului. Care a trecut pe poporul Său prin mijlocul Mării Roşii şi l-a adus în pustie", pentru că şi aceasta nu a fost o minune mai mică decât trecerea prin Marea Roşie, după Hrisostom, a trece adică Dumnezeu pe poporul Său prin pustie şi a-l păzi acolo unde multe erau pricinile de a fi stricat prin foamete, sete, neplouare, covârşitoarea ardere a soarelui, mulţimea fiarelor sălbatice şi alte nenumărate rele de acest fel; dar de toate acestea Dumnezeu i-a păzit nevătămaţi[31]. Pe cele mai multe minuni însă David le trece sub tăcere, lăsând pe fiecare să le citească cu luare-aminte în cărţile lui Moise.

17. Celui ce a bătut împăraţi mari, că în veac e mila Lui.
18. Şi a omorât împăraţi tari, că în veac e mila Lui.
19. Pe Sion, împăratul Amoreilor, că în veac e mila Lui.
20. Şi pe Og, împăratul Vasanului[32], că în veac e mila Lui.

---

[31] Pentru aceasta au zis Eusebie şi Hrisostom şi Teodorit: „Şi aceasta e o dovadă a dumnezeieştii tării: că pe atâta mulţime de popor în vreme atât de îndelungată prin pustie l-a hrănit şi fără frică l-a povăţuit şi căruia i-a dat şi îmbelşugare de cele trebuincioase; aceasta dar nu e mai mică decât trecerea prin mare. Că de toate câte se doreşte omul, dezbrăcându-se [lipsindu-se] ei, şi nici acoperământ având, nici hrană, nici îmbrăcăminte de-ajuns, nici încălţăminte şi nimic altceva de acest fel, umblau în pustia aceea precum ar dănţui prin mijlocul cetăţilor".

[32] Teodorit zice: „Ţara Vasanului era în Iudeea, care ţară acum se numeşte Cataneea". Iar Marele Vasile o tâlcuieşte mai înalt: „Numele *Vasan* îl iau spre ruşine, pentru aceasta şi împăratul Vasanului s-a numit Og, iar Og se tâlcuieşte «despărţire», că lucrările ruşinii ne despart nouă calea mântuirii; că toţi lucrătorii ruşinii se împărăţesc de Og, de cel ce lucrează despărţirea cea de la Dumnezeu, adică de Diavolul, pe care Domnul îl zdrobeşte pentru slobozirea celor ce se stăpânesc de el. *Sion* iarăşi se tâlcuieşte «ispită», ori «întărâtare», iar *Amorei* se tâlcuieşte «vorbitori» ori «ocârmuitori», pe a căror omorâre Proorocul David o dă ca dovadă a milei lui Dumnezeu, căci aşa a dat Evreilor ţara acestora spre bună-locuinţă, şi aceasta a fost *ca să se învistierească drepţilor bogăţia necinstitorilor de Dumnezeu* (Pilde 13: 23)". Iar Nichita zice în *Catenă*: „Iar de voieşti să vezi şi acum puterea lui Dumnezeu cea făcătoare de minuni cum lucrează multe cu gândul şi la poporul cel din neamuri şi de voieşti să ştii în ce chip de robie amară, nu a Egiptenilor, ci a demonilor celor răi, vezi dar, zic, şi află cum a slobozit pe cei ce din neamuri au crezut în Hristos, pe care i-a scos din întunericul Egiptului şi i-a mutat la lumină, sfărâmând pe nevăzuţii împăraţi şi pe puterile cele rele, cele cu multe mâini ale lui Faraon [gânditul Diavol], care mai-nainte îi silnicea pe ei, de către care ne-a slobozit şi pe noi Cel ce singur face minuni cu braţul Său cel înalt şi cu mâna Sa cea dreaptă, despre

21. Şi le-a dat pământul lor moştenire; că în veac e mila Lui.
22. Moştenire lui Israel, slugii Sale; că în veac e mila Lui.

Acestea toate s-au tâlcuit în psalmul cel de mai-nainte, şi vezi tâlcuirea acestora acolo.

23. Că întru smerenia noastră ne-a pomenit pe noi Domnul; că în veac e mila Lui.
24. Şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii noştri; că în veac e mila Lui.

„Domnul, zice, Şi-a adus aminte de noi, Evreii, unde eram smeriţi, adică rău-pătimind în Egipt – *Că văzând*, zice, *răul poporului Meu celui din Egipt, M-am pogorât să-i scot din mâna Egiptenilor* (Ieş. 3: 7)[33] –, de noi însă a zis David şi pe noi ne-a pomenit, arătând pe strămoşii săi care au fost în Egipt şi pe rudeniile din neamul său care au fost în Egipt". Apoi, lăsând celelalte faceri de bine din parte ce le-a făcut Dumnezeu Evreilor, vine iarăşi la obştească şi cuprinzătoarea Pronie şi facere de bine a lui Dumnezeu.

25. Cel ce dă hrană la tot trupul, că în veac e mila Lui.

„Domnul, zice, e Cel ce dă potrivită hrană fiecărei firi, oamenilor şi tuturor vietăţilor, celor de pe uscat, celor din apă, celor zburătoare şi a celor cu viaţă îndoită [amfibienilor]"[34].

---

care zice Isaia: *Va descoperi Dumnezeu braţul Său cel înalt înaintea tuturor neamurilor* (52: 10) [adică, după alţi tâlcuitori, pe Fiul şi pe Duhul]."

[33] „*Întru smerenia noastră*, nu întru isprăvi, nu în norocire, ci *întru smerenie*. Adică reaua-întâmplare a fost îndeajuns a pleca pe Dumnezeu spre milostivire, dar şi pentru răul pe care noi îl pătimim", după Hrisostom. Iar după Teodorit: „Despre acestea pomeneşte şi Fericitul Moise: *Au suspinat*, zice, *fiii lui Israel de la lucrări, şi s-a suit strigarea lor către Dumnezeu* (Ieş. 2: 3)".

[34] Zice Hrisostom: „Nu numai drepţilor, nici celor ce isprăvesc, ci şi păcătoşilor şi păgânilor şi la toată firea oamenilor dă hrană. Căci, cu adevărat, nu a pământului, nici a apelor, nici a văzduhurilor, nici a razei soarelui, nici a altcuiva sunt facerile roadelor, ci totul e al [se datoreşte] lui Dumnezeu Însuşi. Şi vezi dar de aici nu numai puterea, ci şi iubirea Lui de oameni cea negrăită". Iar Teodorit zice: „Nu numai oamenilor, ci şi celor necuvântătoare le dă cuvenita hrană, după cea zisă: *Priviţi păsările cerului, nici nu seamănă, nici seceră, şi Părintele vostru Cel ceresc le hrăneşte* (Matei 6: 26). Drept aceea, Pronia lui Dumnezeu într-atât de mult cârmuieşte şi îndestulează, încât se întinde de la minunile cerurilor la cele de pe pământ şi până la cele mai mici vietăţi".

26. Mărturisiţi-vă Dumnezeului ceresc, că în veac e mila Lui.

„Mărturisiţi-vă, zice, Domnului, Care e Dumnezeu şi Stăpân al cerului"; iar de e Făcător al cerului, negreşit că este şi Făcător al pământului. Ori *al cerului* a zis fiindcă Dumnezeu locuieşte în cer. Putem însă atât psalmul de aici, cât şi pe cel zis înainte să-l potrivim şi la noi, şi să ne îndemnăm cu aceştia, să ne îndemnăm, zic, unul pe altul spre a mulţumi lui Dumnezeu, Care în multe feluri a făcut bine poporului celui vechi şi a doborât pe vrăjmaşii lor, făcând toate minunile cele zise mai sus[35].

De ne-am apuca însă să tâlcuim psalmul acesta anagogic şi mai înalt, *Iacov* şi *Israel* putem numi pe noul popor al Creştinilor, iar *Egipt*, păgânătatea şi păcatul, iar *semne şi minuni în mijlocul Lui*, minunile cele ce s-au făcut prin Hristos, prin apostoli şi prin ceilalţi Sfinţi, iar *Faraon* pe Diavolul, iar *slugi ale lui*, pe demoni şi pe oamenii cei ce slujesc demonilor. *Neamuri multe bătute şi zdrobite* putem numi mulţimile demonilor, *împăraţi tari*, pe demonii cei domnitori şi mai stăpânitori ai lor, iar *Sion* şi *Og* pe însuşi Satana, iar *împăraţi ai Hanaanului*, pe silniciile păcatului, iar prin *pământ al lor dat noului Israel* putem înţelege locurile cele care mai-nainte erau stăpânite de demoni, şi care în urmă au fost izgoniţi din stăpânirea acestora. Iar prin *casă a lui Israel* vom înţelege tot poporul Creştinilor, iar *casă a lui Aaron*, pe arhierei şi pe preoţi, iar *casă a lui Levi*, pe diaconi, iar în locul *celor ce se tem de Domnul*, pe cei îmbunătăţiţi şi drepţi, iar *Sion*, Biserica lui Hristos, iar prin *cei întâi-născuţi ai Egiptului*, patimile cele mai dulci şi dezmierdătoare, care mai vârtos sunt cele trupeşti, ori şi cele ce sunt mai dorite demonilor, precum şi fiii cei întâi-născuţi sunt mai doriţi născătorilor lor. Prin *Marea Roşie* putem înţelege sărătura şi amărăciunea păgâneştilor dogme, înlăuntrul căreia se afundă necredincioşii şi păgânii, iar prin *pustiu*, nerodirea rătăcirii, pe care trecând-o bine-cinstitorii Creştini şi fugind de dânsa, ajung la rodirea adevărului; iar *smerenia noastră*, a Creştinilor trebuie să o socotim nu numai pe ceea ce ni se pricinuieşte din ispitele cu sila şi fără să voim, ci şi pe cea îmbunătăţită, adică virtutea smeritei-cugetări, care se isprăveşte cu socotinţa noastră cea de voie*.

---

[35] Iar Teodorit zice: „Cu adevărat, Dumnezeu e al tuturor Dumnezeu: că e Făcător al tuturor, dar cu covârşire al cerului, fiindcă Se slujeşte de îngerii ce petrec în cer, că locul acela e curat de păcat". „Pentru toate dar, zice, Hrisostom, aducem mulţumire lui Dumnezeu, şi pentru cele obşteşti, şi pentru cele osebite [din parte], că aceasta e jertfă, aceasta e prinos, aceasta mai vârtos Îl face pe El milostiv nouă".

* *Lit.*: voinţa gnomică; alegerea slobodă.

PSALMUL 136

Psalm lui David.

Psalmul acesta se zice dinspre fața Leviților, adică a Diaconilor, și dinspre fața a toată seminția preoțească și a psalților. Psalmul acesta pre-vestește cele ce urmau a se face Iudeilor celor ziși mai sus; învață totodată și ce lucruri să facă și ce cuvinte să zică, ca prin acestea să tragă pe Dumnezeu spre milă. Nesuprascris este însă la Evrei psalmul acesta[36].

1. La râurile Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion.

Fiindcă Evreii erau robiți, pentru aceasta locuiau și petreceau în afara cetăților, adică prin locuri pustii. Pentru aceea adeseori mergeau pe malurile râurilor și ședeau acolo plângându-și robirea și căderea lor în singurătate. Că de vreme ce ei, având slobozenia și bunătățile în mâinile lor, se mândreau și le defăimau cu păcatele, pentru aceasta s-au lipsit de cele bune, pentru ca iarăși să le dorească; că așa obișnuiește Dumnezeu a face defăimătorilor bunătăților Lui; și pe oamenii aceia ce nici nu simt, nici nu cunosc bunătățile pe care le au, îi lipsește de bunătăți, ca așa să-i aducă la simțirea și dorirea acelora[37].

---

[36] Însemnează că, după Eusebie: „În oarecari manuscrise la psalmul acesta se suprascrie *a lui Agheu și Zaharia*". Iar Teodorit zice: „Unii însă, cutezând lucru semeț, au suprascris psalmului acestuia «prin Ieremia»; Ieremia însă nu a fost dus în Babilon cu robii cei luați în robie, ci, puțină vreme petrecând în Ierusalim, a fost silit a urma pe Iudeii cei fără de lege și pentru ei s-a împărtășit de călătoria spre Egipt. Cum dar s-ar potrivi să se zică aceasta - *la Râul Babilonului* - de Ieremia?" Dar și Teofilact al Bulgariei, într-o pricină [capitol] a *Tâlcuirii la Iona* zice: De atâta cinste l-a învrednicit împăratul Babilonienilor pe Ieremia (Nabucodonosor adică) încât i-a îngăduit să-și aleagă singur locuință, iar pe toți ceilalți, împărați și boieri, i-a dus robiți, numai acestuia singur dându-i să petreacă unde voiește".

[37] Că zice aceasta: „Atunci când, desfătându-ne de bunătățile Lui, nu simțim [nu înțelegem], întru pustiirea acelora ne pune să fim, ca pentru lipsire întreg-înțelepțindu-ne să căutăm iarăși dobândirea lor" [Sfântul Nicodim nu dă sursa acestui citat]. Zice și Teodorit: „Cei mâhniți obișnuiesc să ia locurile cele mai pustii și acolo să-și plângă relele lor întâmplări. Deci și aceștia, la malurile râului șezând (prin *râuri* se înțeleg cele două țărmuri ale Eufratului) și gândind la pustiirea mitropoliei lor, multe lacrimi vărsau, care urmau curgerilor râurilor". „*Babilon* însă s-a numit locul, după Nichita, unde s-au tulburat

2. În sălcii, în mijlocul lor, am spânzurat organele noastre.

„Musiceştile organe cu care cântam şi slavosloveam pe Dumnezeu când eram în Babilon, acelea, când ne-au luat în robie în Babilon, le-am spânzurat în sălciile cele sădite la malurile râurilor, care curg prin mijlocul ţinuturilor Babilonului, fiindcă atunci s-au făcut netrebnice şi nelucrătoare". Le-au luat însă cu sineşi psalţii Evrei pentru ca să le aibă spre aducerea-aminte de cinstirea lui Dumnezeu cea în Ierusalim şi de petrecerea lor acolo, după Hrisostom. Ori, anagogic, au spânzurat organele lor deasupra nelucrării, că prin copacii neroditori ai sălciilor a arătat nelucrarea şi netrebuinţa cântărilor şi a organelor[38].

[*lit.*: amestecat, au căzut în confuzie] limbile celor ce ziceau: *Veniţi să ne zidim nouă cetate şi turn* (Fac. 11: 7). Deci acolo pogorându-Se Dumnezeu, a tulburat limbile, şi pentru aceasta s-a chemat numele locului *tulburare*, şi de aceea Babilonul este loc al tulburării, şi nu numai al [tulburării] limbii, ci şi al dogmelor şi al noimelor şi al minţii căreia i se pare că le vede pe acestea".

[38] „Netrebnice însă erau atunci organele, după Teodorit, căci Legea poruncea ca slujirea să se săvârşească numai în locul Ierusalimului şi acolo să-I cânte lui Dumnezeu". Iar Eusebie zice: „Aceiaşi robiţi Iudei se desfătau nesimţind răul în care se aflau, în vreme ce preoţii leviţi şi psalţii fugeau de cetatea Babilonului şi de împreună-petrecerea cu vrăjmaşii Babilonieni, iar de la marginea râurilor şi de la curgerea lor socoteau lucrurile cele curgătoare ale vieţii oamenilor, iar organele le ascundeau în sălcii, ca să nu le vadă vrăjmaşii. Şi, şezând ei în preajma organelor, făceau plângere în locul psalmilor şi cântărilor, plângând pentru că erau lipsiţi de dulcea cântare a organelor şi de slujirea lui Dumnezeu. După noimă însă se potrivesc acestea şi Creştinilor celor ce se leapădă de Hristos în vreme de prigoană, care sunt traşi de tulburarea prigoanei - că, precum am zis, *Babilon* se tâlcuieşte tulburare. Deci, de va cădea vreun creştin în tulburarea prigoanei şi, în loc de Biserica lui Hristos, va locui în locul vrăjmaşilor şi al păgânilor, unul ca acela de nevoie este să nu uite Biserica lui Hristos, întru care duhovniceşte s-a născut prin Sfântul Botez, nici să se înduplece prin amăgirea Babilonului, ci, şezând la râuri, adică socotind lucrurile vieţii celei curgătoare şi nestatornice, să-şi plângă şi să-şi tânguiască a sa prăpăstuire". Iar Sfântul Metodie al Patarelor zice: „Poate însă că zice şi de fecioreştile suflete cele curate: că lui Dumnezeu cântând, zic: «Că în sălcii, în mijlocul Babilonului, am spânzurat organele noastre», arătând că organele, adică locaşurile şi trupurile loruşi, le-au spânzurat în curăţie, ca aşa să nu se târască afundându-se prin mijlocul râurilor răutăţii, care năvălesc asupra noastră. «Pentru aceasta ne şi rugăm cu plângere ca nu cumva, pierind organele curăţiei, să cadă în valurile îndulcirii». Că în multe locuri sălciile sunt închipuire a fecioriei; ale căror flori frecându-le şi mirosindu-le, sting aţâţările cele din fierbinţeală, încât opresc desăvârşit pornirea cea spre facerea de copii, precum a zis şi Homer. Pentru aceasta numim şi noi sălciile pierzătoare de roade, că aşa după cum copacul acesta obişnuieşte să fie sădit şi să înfrunzească pe lângă ape, tot aşa şi fecioria iubeşte a înflori şi a creşte cu cuvintele îngrăşându-se [πιαινομένη. *trad. lit.*: mai liber se poate zice aşa: sporind, veselindu-se de cuvinte şi feciorie, precum salcia se îngraşă

3. Că acolo ne-au întrebat pe noi, cei ce **ne-au robit pe noi, cuvinte** de cântări.

4. Şi cei ce ne-au adus pe noi: cântare

„Babilonienii cei ce ne-au robit, zice, ne-au întrebat ca să le răspundem cu oarecari cuvinte din dumnezeieştile cântări şi din laude, pe care le cântam lui Dumnezeu în Ierusalim, adică ne-au poruncit să cântăm, vrând numai să audă pentru desfătare şi îndulcire, cei şi pentru ca să râdă de lucrurile noastre cele dumnezeieşti şi cinstite”, după Teodorit.

cântaţi nouă din cântările Sionului.

„Atunci au zis nouă Babilonienii: «O, Iudeilor! Cântaţi-ne vreo cântare din cântările cele ce le cântaţi când vă aflaţi în Sion şi în Ierusalim»”.

5. Cum vom cânta cântarea Domnului în pământ străin?

„Iar noi, zice, Iudeii, le-am răspuns: «Cum putem cânta cântare într-un loc străin din afara Ierusalimului, fiindcă Legea noastră opreşte această cântare?» Vezi însă, o, cititorule, cât de mult a folosit şi a îndreptat pe Iudei robia; pentru că cei ce mai-nainte călcau Legea lui Dumnezeu, aflându-se în patria lor, aceştia acum o păzesc, după Hrisostom, în străinătate fiind. Iar prin *pământ străin* se înţelege şi toată inima cea străină de cinstirea lui Dumnezeu şi de virtute; pentru aceasta, unei inimi ca acestea nu se cuvine ca cineva să-i împărtăşească cineva

---

îngrăşându-se cu apă şi pământ bun], ca aşa cineva să-şi poată atârna de dânsa organul său. Că dacă râurile Babilonului, adică curgerile dulcii-pătimiri, tulburându-se, tulbură sufletul, negreşit că sălciile sunt întreaga-cuvăţie, de care ne atârnăm părţile născătoare de fii cele îngreuietoare, ca nu căzând către zgribulirile neînfrânării să se îndese ca nişte viermi în gunoi şi în putrejuni (La Nichita)”.

Cele ale psalmului acestuia se înţeleg însă şi altfel: Că *Sionul şi Ierusalimul* sunt Raiul, patria noastră cea dintâi, iar *Babilonul* este lumea aceasta, iar *râurile* lumii acesteia sunt lucrurile cele curgătoare ale vieţii; robindu-ne dar de către demon pentru călcarea poruncii, ne-am izgonit din Rai şi am ajuns să fim în tulburarea lumii acesteia. Drept aceea se cuvine ca totdeauna să ne aducem aminte de acea fericită viaţă a Raiului şi să rugăm pe Dumnezeu să ne întoarcă iarăşi la Rai, la patria noastră cea veche, şi să ne izbăvească de această izgonire. Pentru aceasta, psalmul acesta se obişnuieşte să se cânte în trei duminici: în cea a *Pildei fiului cel curvar* adică, a *Lăsatului de sec de carne* şi a *Lăsatului de sec de brânză*, când se face şi aducere-aminte de izgonirea lui Adam, ca aşa să se arate noima aceasta.

dumnezeieştile şi cereştile Taine, după ceea ce zice: *Nu dați mărgăritarele voastre câinilor* (Matei 7: 6)".

6. De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea.

„O, cetate a Ieusalimului, de te voi uita, zice, eu, poporul Evreilor, uitată să fie puterea mea, ori lucrarea mea – după Hrisostom –, adică ciung să fiu şi slăbănog, ori să se usuce mâna mea şi să nu o mai simt"[40].

---

[39] Pentru două pricini nu au cântat Evreii Babilonienilor, precum zice unul din tâlcuitori: întâi pentru că nu le era îngăduit a o face în afară de Ierusalim, nici Paştile a le săvârşi, nici celelalte sărbători; şi al doilea, pentru că de ar fi cântat şi de ar fi povestit minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pentru slobozirea lor din Egipt şi de la celelalte neamuri, Babilonienii nu le-ar fi dat crezare, ca unora ce atunci erau robiți". Şi cei fără de minte dar, după alt tâlcuitor, cântând Evanghelia, cântă cântarea Domnului în pământ străin, al cărui lucrător nu e Hristos; dar nici celor căzuți din Biserică nu le e îngăduit a cânta cântări, decât numai plângeri şi cuvinte potrivite relelor întâmplări. Iar aceasta ar putea-o zice şi cel ce îşi aduce aminte de cea zisă: *Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce tu povesteşti dreptățile Mele?* (Ps. 49: 16). Iar cel ce a căzut de la Biserică din pricina păcatelor, cu drept cuvânt să audă şi să facă acestea". Că zic Teologul Grigorie şi Hrisostom: „Cei târâți în Babilonia de tulburarea cea rea a păcatului, de acolo nu pot cânta cântarea cea dumnezeiască aşa ca dintr-un pământ străin: că, până când vom sluji păcatului celui mai tiranisitor decât toți barbarii, nu ne este îngăduit a grăi cele dumnezeieşti, măcar de am avea organele cuvântului, precum aceia alăutele şi lirele. Iar când ca în Ierusalim ne vom întoarce la fapta bună, atunci cu adevărat, într-o nouă viețuire stând, vom cânta cântare nouă (La Nichita)". Adaugă însă Teodorit, zicând: „Acestea sunt spre mustrarea Iudeilor celor fără de lege ce se silesc a plini Legea, care afară din locurile cele legiuite vor să săvârşească cele legiuite".

[40] Zice însă Hrisostom: „Vezi şi de aici multă prefacere: fiindcă în toate zilele auzind Evreii că vor cădea din cetatea Lor, şi neîngrijindu-se pe sineşi, acum se blestemă de o vor uita". Iar Teodorit zice: „«Şi să nu mă norocesc de ajutorul cel de sus», că pe acesta îl numeşte *dreaptă*". Însă oarecari tâlcuitori zic că Evreii, atunci când au pierdut iubitul lor Ierusalim şi s-au luat robi în Babilon, atâta durere de inimă aveau pentru el, încât, spre a-l pomeni adeseori, fiecare l-a săpat pe piatra inelului său, şi de câte ori vedea inelul în dreapta sa, lua prilej de aducere aminte de dorita sa patrie; pentru aceasta, şi ca un blestem zicea acest cuvânt: *De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie mâna mea cea dreaptă*". Pentru aceasta adaugă Hrisostom: „Să auzim şi noi acestea şi să ne învățăm că, precum aceştia, din Ierusalimul cel de jos căzând, atunci îl caută, aşa şi mulți dintre noi vor pătimi în vremea aceea de pe urmă căzând din Ierusalimul cel de sus; dar aceştia aveau nădejdi de întoarcere, iar noi, văzând mitropolia aceea, nu mai este cu putință să ne întoarcem, că *viermele lor*, zice, *nu va avea sfârşit* (Marcu 9: 44). Pentru aceasta trebuie ca viața aceasta în aşa fel o a iconomisi, încât să nu ne facem străini de cetatea cea de sus".

7. Să se lipească limba mea de grumazul meu de nu-mi voi aduce aminte de tine.

„Să se oprească, zice, glasul meu, ca să nu mai pot vorbi, adică să lipească puterea mea ca să nu mai pot lucra nici lucru, nici cuvânt", că prin dreapta de care se zice mai sus se însemnează lucrul, iar prin *lipirea limbii* se însemnează cuvântul grăitor. Dar și noi, Creștinii, suntem datori a zice aceste cuvinte și blesteme, pornindu-ne de iubirea Ierusalimului celui de sus, patriei noastre celei veșnice. Ori prin *dreaptă* numește lucrarea faptei bune, iar prin limbă, vederea și cunoștința, căci limba e semn și slujitoare a cuvântului, iar cuvântul la rândul lui este semn al vederii și al cunoștinței. Iar prin *grumaz* numește patima gâtului, adică îndulcirea. „Deci uitată să fie, zice, lucrarea practică lipsită de lucrare, iar lucrarea văzătoare să se oprească cu îndulcirea mâncărilor și să se facă nemișcată spre dulceața cunoștințelor și a înțelegerilor celor dumnezeiești, care sunt blesteme mari".

8. De nu voi pune înainte Ierusalimul, ca întru începutul veseliei mele.

„Să pătimesc, zice, blestemurile cele zise, de nu te voi pune pe tine, Ierusalime, întru pomenirea mea mai-nainte de orice altceva; fiindcă aceasta e întru începutul oricărei veselii ce mi s-ar întâmpla, adică aceasta e început și cap al bucuriei mele, ca o întâi îndulcire a mea"[41].

9. Adu-Ți aminte, Doamne, de fiii lui Edom, în ziua Ierusalimului.
10. Care ziceau: Stricați-l, stricați-l până la temeliile lui!

Fii ai lui Edom numește pe Arabi, ori pe Idumeii cei ce se trăgeau din Isav, după Teodorit, care făcuseră alianță cu Babilonienii la oștirea împotriva Ierusalimului. Atunci când Babilonienii săpau și răsturnau Ierusalimul, atunci și Arabii și Idumeii se sârguiau și îndemnau pe Babilonieni ca să răstoarne Ierusalimul din înseși temeliile lui. „Deci adu-Ți aminte, Doamne, zice, ca să faci dreaptă răsplătire și să pedepsești pe aceștia, pentru că ei, deși se înrudesc cu noi, Evreii, ca unii ce se trag din strămoșii noștri, Iacov și Isav, frațele acestuia (că Isav [Esau] a fost numit și Edom, din care sunt Iudeii), s-au făcut însă mai mari decât vrăjmașii noștri, pentru pizma ce o au asupră-ne". Zicând însă de fiii lui Edom, a adăugat însă și *în ziua Ierusalimului*. „Adu-Ți aminte, Doamne, zice, și de fiii lui Edom, și de ziua primejduirii Ierusalimului". Ori: „Adu-Ți aminte de fiii lui Edom, care au ajutat Babilonienilor la stricarea Ierusalimului".

11. Fiica Babilonului, ticăloasa;

Precum Evreii obișnuiesc a-l numi pe om fiu al omului, tot așa și *fiică a Babilonului* numesc pe însăși cetatea Babilonului[42]. „Fiica Babilonului, zice, ticăloasa, adică ticăloase Babilon, pentru relele ce ți se vor face", după Hrisostom. Iar prin aceste cuvinte David proorocește pieirea pe care urma să o pătimească Babilonul de la împăratul Cirus.

fericit cel ce va răsplăti ție răsplătirea ta, cu care ai răsplătit nouă.

Aceste cuvinte le zice poporul Iudeilor, dorind foarte răsplătirea (răzbunarea asupra) cetății vrăjmașilor lor. „Răsplătirea cu care ai răsplătit nouă, zice, adică răutatea și necazul, pe care tu, Babiloane, o ai dat nouă, Evreilor, cu aceasta ți se va răsplăti"[43].

12. Fericit care va apuca și va lovi pruncii tăi de piatră.

Până și spre necoapta vârstă a pruncilor își întind Evreii mânia lor, fericind pe acela ce ar zdrobi pe pruncii cei mici ai Babilonienilor cu sălbăticie și cu neomenie. Dar poruncile Evangheliei și moravurile noastre ale Creștinilor, ucenicilor lui Hristos, Celui blând și iubitor de oameni, nu sunt așa de cumplite și

---

[41] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „*Zicerea te voi pune înainte* e în loc de «pe tine te voi numi», grai pe care îl zic cei ce foarte îl doresc, iar mai ales cei ce-l iubesc și ard de dorul lui". Și Teodorit zice: „Drept cap al veseliei mele am pe a ta privire și pe a ta înnoire în prăznuirile cele întru tine, că prin acelea mă voi îndulci de adevărata bucurie".

[42] *Fiica Babilonului* se zice metropola Babilonului, prin asemănarea cu eparhia Babilonului, că el are loc de maică, iar metropola lui, loc de fiică, precum am zis în Psalmul 44, tâlcuind aceasta: *Și fiica Tirului cu daruri*, și în Psalmul 72, tâlcuind aceasta: *În porțile fiicei Sionului*.

[43] Zice însă Teodorit: „Se fericește împăratul Cir, care pe unii i-a numeit, iar pe aceștia i-a slobozit, nu doar pentru că fost hrănit de din adevărata buna-cinstire de Dumnezeu, ci și pentru că pe poporul cel bine-cinstitor l-a învrednicit de slobozenii și dumnezeiasca biserică a poruncit să se zidească. Că Dumnezeu primește roadele cele puține și dăruiește răsplătirile cele mari, precum a propovăduit despre cei doi bani ai văduvei". Iar Hrisostom zice: „Cuvintele aceste sunt ale patimii celor ce s-au luat în robie, că, de vei căuta socoteala lui David, îl vei auzi zicând: «De am răsplătit (adică nu am răsplătit) celor ce-mi răsplătesc mie rele». Prin aceasta el covârșește și smerenia ceea ce se dă lui pe temeiul legilor, iar când povestește patimile altora, însemnează mânia și durerea, care cu adevărat și acum a făcut-o, aducând în mijloc dorul Evreilor. Dar cele ale Testamentului celui Nou nu sunt astfel, căci ni se poruncește și a adăpa și a hrăni pe vrăjmașii noștri și a ne ruga pentru cei ce ne bântuiesc".

fără de omenie, nicidecum. Că Stăpânul nostru Hristos ne-a poruncit mai vârtos să iubim pe vrăjmașii noștri și să-i păzim. Trebuie însă cu cele ale psalmului acestuia să le înțelegem anagogic, care sunt mai lesnicioase [vrednice] adică spre o înțelegere mai înaltă. Deci prin *fii ai lui Edom* trebuie să înțelegem pe demoni, care și poruncesc unul altuia să deșarte și să răsplătească bogăția sufletului nostru până la mormânt; prin *Ierusalim* trebuie să înțelegem sufletul, iar prin *Babilon* ticălos necinstirea de Dumnezeu și păcatul, care a ticăloșit și a silnicit buna-cinstire de Dumnezeu și fapta bună; iar cel ce va căsăpi și va zdrobi necinstirea aceasta și păcatul, se va ferici. *Prunci ai necinstirii de Dumnezeu* însă sunt gândurile cele de curând născute și pătimașe, și cele copilărești și nebunești, pe care cel ce le biruiește și le zdrobește pe piatra credenței (care piatră, după Pavel, e Hristos) și cu acest chip le pierde, acela e fericit[44].

---

[44] Iar Teodorit zice: „De vreme ce și înșiși Babilonienii i-au omorât pe pruncii Iudeilor, Proorocul a pre-zis o pedeapsă asemănătoare". Iar Marele Vasile zice: „Psalmul fericește nu pe cel ce simplu a ucis un fiu babilonian; ci voiește ca mai întâi să se piardă pruncii lor cei întâi născuți, nelăsându-se să vină în creștere, ca așa cele ale răutății să nu încapă spre mai mult; și al doilea, nu în orice loc să fie pierduți, adică la întâmplare, ci să fie aruncați către piatră. Că fericește pe cel ce a apucat și a biruit cu înțelepciunea sa nașterea de prunci a minții celei tulburate, care se numește babilonică; apoi poruncește să-i lovească de piatră; iar piatra e Hristos: că cel ce lovește dogmele cele rele cu cuvântul adevărului, acela e cel care aruncă pe pruncii Babilonieni pe piatră; deci dacă pruncii Babilonienilor sunt dogmele celor de credință străină care tulbură sufletele celor ce le primesc, bine e ca pruncul Babilonian (care de Scriptură se zice mai cu deosebire *sământă haldeeană* [Is. 48: 14], și *Egiptean întâi-născut* [Ieș. 11: 5] de gând și de lucrare), apucându-se, să se arunce către piatră". Iar Chiril zice: „*Fiica Babilonului* s-ar putea zice și păcatul, de vreme ce adeverește că Babilonul se tâlcuiește tulburare; că, de ar greși cineva, ar fi lucru al unei minți nestatornice și neîntemeiate și, oarecum, al unuia beat ce urmează pornirile cele spre răutate: că mai întâi se tulbură sufletul și apoi se săvârșește păcatul".

Iar după Sfântul Dorotei [al Gazei]: „*Ticălos* se zice păcatul, ca un [ceva] fără ființă și fără ipostas, ce se înființează prin a noastră lenevire din ceea ce nu este, iar prin fapta noastră bună piere și se mistuie iarăși în nimic. Iar prin *fericit cel ce va răsplăti ție răsplătirea ta, cu care ai răsplătit nouă*, aflăm ce am dat și ce am luat în schimb și ce vom da înapoi în schimb. Am dat voia noastră și în locul ei am luat păcatul, cu care trebuie să-i răsplătim, adică prin a nu-l mai face, întorcându-l înapoi ca răsplată. *Fericit care va apuca și va lovi pruncii tăi de piatră*: nu ai greși de ai numi *prunci Babilonieni aruncați pe piatră* semințele răutății și începăturile tulburătoarelor păcate, și pătimașele și de curând născutele gânduri, pe care trebuie a le zdrobi cu Mântuitorul Cuvânt (adică a le zdrobi pe piatră), care piatră e Hristos, spre a nu crește și a nu se apropia de lucrare, ci, încă nedeplinite și prunci fiind, să se piardă. Deci trebuie ca, cu adevărat, așezarea minții să fugă ca dintr-un pământ al Crivățului înghețat și mort și să năzuiască către Sion, adică la adevăr, ca să înțelegem Biserica lui Hristos, întru care ajungând, vom vedea cele ce sunt spre plăcerea lui Dumnezeu; și așa nu vom da început nici încăpere de a se crește și a

PSALMUL 137

Psalm lui David[45].

1. Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea;

Însăşi această zicere David o pune şi la începutul Psalmului 9.

şi înaintea îngerilor voi cânta Ţie;

„Înaintea îngerilor, zice, voi cânta Ţie, Doamne, adică cu îngerii cei de sus şi cereşti şi eu, cel de jos şi pământesc, voi cânta Ţie, că lucru al îngerilor e a Te lăuda neîncetat". *Îngeri* obişnuieşte Scriptura a numi şi pe preoţi, pe care-i numeşte şi dumnezei, uneori zicând, precum prin Proorocul Maleahi: *Buzele preotului vor păzi cunoştinţa şi legea va cerca din rostul [gura] lui, că îngerul Domnului Atotţiitorul este* (2: 7). Iar altă dată prin Moise: *Pe dumnezei să nu-i grăieşti de rău, şi de mai-marele poporului tău să nu zici de rău* (Ieş 22: 28). Pentru aceasta, alt tâlcuitor a zis: „Înaintea dumnezeilor voi cânta Ţie"[46].

că ai auzit toate graiurile gurii mele.

„Cânta-voi Ţie, Doamne, zice, pentru că ai auzit toată rugăciunea mea care se face după cuviinţă"[47].

---

se lucra răul întru noi, ci vom fi fericiţi, stăpânind gândurile cele trupeşti şi nebuneşti [ce ne pot veni], şi, de piatra credinţei lovindu-le, aşa le vom strica (La Nichita)".

[45] Psalmul acesta e mulţumitor către Dumnezeu, după întoarcerea din Babilon, din partea Evreilor celor ce s-au slobozit din neamurile cele ce se ridicau asupra lor", după Teodorit. Iar după Eusebie: „Psalmul cuprinde proorocie despre chemarea celor din neamuri". Iar într-altele se suprascrie aşa: *Psalm lui David, al lui Agheu şi al lui Zaharia.* [Aşa găsim de pildă şi în Biblia de la Bucureşti 1688 şi în cea din 1914, care urmează osebite izvoare.]

[46] Iar Hrisostom zice: „*Înaintea îngerilor*, adică «împreună cu îngerii voi înălţa cântare şi mă voi sili a urma lor, şi a dănţui împreună cu puterile cele de sus; că deşi cu firea sunt deosebiţi, eu însă cu osârdia mă voi sili a sta împreună cu aceştia, ori, de ca şi cum îngerii ar fi de faţă şi văzând, aşa voi cânta cu evlavie»".

[47] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Văzut-ai mulţumire multă? Nu precum unii din cei trândavi şi deznodaţi, care, mai-nainte de a lua vreun folos sunt prea osârdnici, iar după

2. Închina-mă-voi către biserica Ta cea sfântă şi mă voi mărturisi numelui Tău.

3. Întru mila Ta şi adevărul Tău;

„Doamne, zice, voi răsplăti Ţie datornicele mele mulţumiri prin închinăciunea către sfântă biserica Ta; şi pentru că m-ai miluit, şi pentru că cu adevărat m-ai miluit", că aceasta însemnează zicerea *Întru mila Ta*, după obiceiul limbii evreieşti. Ori „voi mulţumi Ţie, pentru că cele ce mi-ai făgăduit le-ai arătat cu adevărat"[48].

că ai mărit peste tot numele cel sfânt al Tău.

„Încă voi mulţumi Ţie, Doamne, zice, pentru că ai arătat mare şi minunat numele Tău în fiecare lucru al Tău, pentru că toate câte ai făcut propovăduiesc mărirea numelui Tău". Alt tâlcuitor însă a zis „că Te-ai mărit mai presus de toate"[49].

---

ce iau folosul, se lasă pe spate. Dar acesta şi mai-nainte de a lua stăruie, iar după ce ia rămâne neîncetat mulţumind".

[48] Zice însă Hrisostom: „Nici aceasta nu e virtute mică: a putea să intri în biserică şi, intrând, a te închina cu conştiinţă curată; dar, cu adevărat, nu a pleca genunchii, nici a intra e lucrul cel ce se cere, ci a intra cu minte fierbinte şi cu socotinţă întinsă; şi nu numai cu trupul, ci şi cu socotinţa a fi înlăuntru: că nu e mică vrednicie a se închina cineva cum se cuvine Dumnezeului Celui ce este peste toate. Că dacă la împăraţi acest lucru e numai o parte a vredniciei [dregătoriei], cu atât mai vârtos la Dumnezeul Cel peste toate" [altfel spus: dacă se socoteşte că cei ce se apropie de împăraţii pământului se umplu de multă cinste, pentru o vrednicie oarecare, cu atât mai mult se vor umple cei din preajma Dumnezeului a toate]. La *Întru mila Ta şi adevărul Tău*, altul a tâlcuit aşa: „Voi mulţumi Ţie pentru acestea, că de umbră m-am izbăvit, iar de adevăr m-am învrednicit, şi am scăpat de închipuirile şi semnele trupeştii slujiri, şi am învăţat a sluji cu Duhul şi cu Adevărul". Iar Teodorit zice: „Biserica cea afierosită numelui Tău îmi va fi în locul cerului; în aceea mă voi închina Ţie şi voi face slavoslovia cea mulţumitoare, văzând iubirea Ta de oameni cea către mine şi dreptatea cea împotriva vrăjmaşilor; că, asupra celor ce nedreptăţesc întrebuinţând adevărul, ai hotărât pieirea lor, iar pe mine m-ai mântuit cu mila Ta".

[49] Iar Hrisostom zice: „Nu-Ţi mulţumesc numai pentru facerile Tale de bine, ci şi pentru însăşi slava Ta cea nespusă, şi pentru mărirea cea nemărginită, şi pentru firea cea negrăită; că nu e nicio parte a zidirii - nici a celei de sus, nici a celei de jos - care să nu sloboade glas mai strălucit decât al trâmbiţei, propovăduind mărirea numelui Tău". Şi Teodorit zice: „Prin toate e cinstit numele Tău, şi de către toţi cei ce au privit puterea Ta se slăveşte".

4. În orice zi Te voi chema, degrab mă auzi,

Însăşi aceasta o a zis şi în Psalmul 81.

înmulţi-mă-vei în sufletul meu cu puterea Ta.

„De multă purtare de grijă, Doamne, zice, mă vei învrednici la suflet; fiindcă poţi face aceasta". Ori: „Cu puterea Ta mă vei înălţa la suflet, adică vei înălţa sufletul meu şi-l vei face mai presus de necazuri", după Hrisostom. Însă la sfârşitul Psalmului 11, acelaşi David a zis: *După înălţimea Ta, ai înmulţit* (adică multă purtare de grijă ai arătat) *peste fiii oamenilor*[50].

5. Mărturisească-se Ţie, Doamne, toţi împăraţii pământului, că au auzit toate graiurile gurii Tale.

„Toţi împăraţii pământului, zice, adică cei bine-cinstitori şi credincioşi, vor mulţumi Ţie, Doamne. Pentru care pricină? Pentru că ai auzit, zice, toate cuvintele gurii Tale, adică cele zise prin Lege, cele prin prooroci, cele prin Evanghelie şi cele prin apostoli. Că datori sunt şi înşişi împăraţii a mulţumi Ţie, nu atât pentru celelalte faceri de bine ale Tale, cât pentru că au auzit şi au înţeles cuvintele Tale cele scrise; că din cuvintele Tale acestea se naşte buna-cinstire de Dumnezeu şi viaţa cea îmbunătăţită, şi aceasta e facerea de bine a sufletului cea adevărată şi mare"[51].

6. Şi să cânte întru cântările [ᾠδαῖς] Domnului, că mare este slava Domnului.

„Toţi bine-cinstitorii împăraţi, zice, vor cânta Ţie, Doamne, prin cântările cele alcătuite pentru Tine", căci cântări ale Domnului sunt cele făcute de Moise şi David; cântări însă pot să fie şi simplu slavosloviile lui Dumnezeu. Dar

---

[50] Ori după altul: „Zicerea *vei înmulţi* e în loc de «întru mulţi ani vei păzi sufletul meu şi cu puterea Ta din nestricăciune mă vei preface»". Iar Teodorit zice: „Adică cu puterea Ta sufletul meu îl vei umple de multă purtare de grijă şi de mângâiere şi de îndrăzneală".

[51] Zice însă Teodorit: „Iar când au văzut toţi acea biruinţă prea mare (adică cea asupra neamurilor celor dimprejur), s-au mirat de puterea Dumnezeului a toate. Dar, mai cu deosebire, după înomenirea Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, împăraţii şi domnii laudă pe Făcătorul tuturor. Însă întru biruinţa aceea nu au văzut graiuri, ci au văzut lucruri preaslăvite; iar acum şi graiuri au auzit, şi se îndulcesc de evangheliceştile propovăduiri". Şi Hrisostom zice: „Nimic din împărăţia lor nu-i va face să se bucure mai mult ca auzirea graiurile Tale: aceasta e siguranţa lor, aceasta tăria, aceasta podoaba, aceasta e strălucirea şi puterea stăpâniei".

pentru ce vor cânta cântările acestea?[52] „Pentru că slava Ta, Doamne, adică chipul şi lauda Ta este mare, fiindcă toţi oamenii Te socotesc şi înţeleg mare, aceia adică câţi simt facerile Tale de bine". Ori, după Hrisostom, multă e slava Domnului, adică tuturor arătată, pentru că cerul şi pământul sunt pline de slava Lui, căci, de obşte, toţi - şi îngerii, şi oamenii - Îl slavoslovesc[53].

7. Că înalt este Domnul, şi la cele smerite priveşte,

Această zicere e asemenea cu cea scrisă în Psalmul 82: *Cel ce locuieşte întru cele înalte şi spre cele smerite priveşte*. Ori înalt, după fire, e Dumnezeu, însă vede şi cele smerite, fiindcă El şi pământului îi poartă de grijă şi întinde Pronia Sa până la cele prea mici şi mai proaste zidiri. Ori priveşte şi păzeşte pe cei smerit-cugetători.

şi cele înalte de departe le cunoaşte.

„Lucrările, zice, cele smerite şi zadarnice, care sunt nevrednice de înălţimea lui Dumnezeu, nu suferă Dumnezeu a le vedea de aproape", pentru aceasta şi Însuşi zice: *Nu vă ştiu pe voi* (Matei 25: 12). *Iar cele înalte*, adică lucrările cele cereşti şi care sunt vrednice de privirea lui Dumnezeu, acelea şi de departe le cunoaşte Dumnezeu, după zicerea: *Că ştie Domnul calea drepţilor* (Ps. 1: 6). Aceasta însă – a cunoaşte Dumnezeu şi de departe – e arătătoare de multa Sa plăcere*. Ori cuvântul de aici e despre pre-cunoştinţa lui Dumnezeu, după Hrisostom, că adică Dumnezeu le ştie pe toate de departe şi mai-nainte de a se face, precum a zis înţeleapta Suzana: *Cel ce pe toate le ştie mai-nainte de facerea lor* (Suzana 42)[54].

---

[52] Iar la Hrisostom şi la Teodorit se scrie aşa: „Să cânte întru căile [ὁδοῖς; a se observa jocul de cuvinte] Domnului", adică „în legile şi poruncile Domnului". Iar la Apollinarie se scrie aşa, eroiceşte [în hexametrii homerici]: „Lăuda-vor pe Dumnezeu cu cântări dumnezeieşti". Iar în oarecare scolie se scrie aşa: „Să scrie cântări lui Dumnezeu, care erau poruncite a se cânta de toţi cei din neamuri".

[53] Iar Hrisostom zice: „De se va zice *întru căile Domnului*, se înţelege aşa: «întru legile Tale», iar de se va zice *întru cântările Tale*, «ispràvile Tale, laudele, zice, să le propovăduiască», că aceasta înseamnă zicerea *să cânte*". Iar Teodorit zice: „Pronia lui Dumnezeu şi iconomia Lui va fi lăudată de toţi, căci *căi* numeşte iconomiile".

* ἀρεσκείας, mai exact, a dorinţei Lui de a plăcea.

[54] Altul însă zice: „Ori poate că, de ar fi cineva între oameni înalt cu inima [semeţ], nici acesta nu va fi uitat de El (de Dumnezeu adică). Şi pentru aceasta s-a şi zis de Achila: «Şi pe cel înalt cu vederea de departe îl cunoaşte»". Iar Teodorit zice: „Toate le ştie mai-nainte de facerea lor şi, de departe văzând pe cei ce sunt în silnicii, fiecăruia îi dă potrivite leacuri". Iar alţii zic că Dumnezeu pe cei smeriţi îi priveşte, adică îi proniază, şi în toate

8. De voi merge în mijlocul necazului, Tu mă vei via; peste mânia vrăjmaşilor mei ai întins mâinile Tale, şi m-a mântuit dreapta Ta.

„Când voi cădea, zice, în necazuri şi în ispite, Tu, Doamne, mă vei păzi, şi când mă voi primejdui de moarte, mă vei via; dar şi mâna Ta, adică puterea Ta şi lucrarea Ta cea pedepsitoare, o ai întins asupra nebuniei şi a tulburării ce au arătat împotriva mea vrăjmaşii mei; şi o ai întins, şi aşa m-a izbăvit dreapta Ta, adică lucrarea Ta cea făcătoare de bine şi ajutorarea Ta"[55].

9. Domnul va răsplăti pentru mine;

„Domnul, zice, va face răsplătire vrăjmaşilor mei", *că a Mea este izbânda*, zice, *şi Eu voi răsplăti* (Rom. 12: 19)[56].

Doamne, mila Ta este în veac,

Aceasta e asemenea cu *în veac e mila*, a Psalmului 135.

lucrurile mâinilor Tale nu le trece cu vederea.

„Doamne, zice, Tu şi Milostiv eşti, şi Făcător a toate; pentru amândouă acestea dar caută spre noi, făpturile Tale, cu ochi milostivi şi purtători de grijă, şi să nu ne laşi neajutoraţi pe noi, cei ce ne tiranisim şi ne stricăm de patimi şi de Diavol". Ori: „Să nu ne treci cu vederea pe noi, cei ce Te rugăm şi Te chemăm să ne miluieşti"[57].

---

chipurile le poartă de grijă, şi-i ajută, smerenia lor fiindu-I bine-plăcută; iar pe cei înalt-cugetători şi mândri numai de departe îi cunoaşte, fără a-i ajuta şi a-i apăra, pentru că urăşte mândria lor".

[55] Teodorit zice: „De aici e arătat că *mână* numeşte lucrarea cea pedepsitoare, iar *dreaptă*, pe cea de-bine-făcătoare. Că pedeapsa vrăjmaşilor a fost însoţită de mână, iar facerea Lui de bine de mâna dreaptă". Pentru aceasta şi între altele se scrie *întins-ai mâna Ta*, precum au citit Teodorit şi Eftimie şi Nichita în *Catenă*.

[56] Iar Teodorit zice: „Eu, om fiind şi în păcate tăvălindu-mă, a răsplăti facerile de bine nu pot, însă Dumnezeu, Cel ce S-a făcut mie Dătător al acestora, înomenindu-Se şi firea mea luând-o asupră-Şi, datoria mea o va plăti. Se conglăsuieşte cu aceasta şi dumnezeiescul Apostol, zicând că Stăpânul Hristos a şters zapisul cel scris asupra noastră (cf. Col. 2: 14)". Conglăsuit cu aceasta scrie şi Hrisostom.

[57] Adaugă însă Hrisostom şi acestea: „Că precum de la acestea ne rugăm a ne mântui, adică pentru că Dumnezeu e Milostiv şi Făcător al nostru, tot aşa trebuie şi noi să arătăm ceva vrednic de milă. *Că voi milui*, zice, *pe care voiesc a-l milui* (Rom. 9: 15). Că mila nu

PSALMUL 138

Psalm lui David[58].

1. Doamne, cercetatu-m-ai şi m-ai cunoscut,

„Doamne, zice, Însuţi m-ai cercat cu cercarea şi cu mehenghiul* ispitelor; nu pentru că mă cunoşti mai-nainte de a mă cerca - căci cum era cu putinţă a nu mă cunoaşte Tu, *Care le ştii pe toate mai-nainte de se face?*, după Suzana (42) -, ci M-a cercat, a zis, cu ispitele, ca să fiu cunoscut de ales şi celor ce nu mă cunosc, şi aşa să mă fac lor chip şi pildă de răbdare. Dar şi Însuţi, Doamne, m-ai cunoscut cu desăvârşire ce fel sunt eu". Ori zice: „Că Tu m-ai cercat şi m-ai cunoscut, adică mă ştii cu scumpătate - de unde şi apostolii, zicând că Dumnezeu

---

urmează oricum [simplu], ci are şi oarecare desluşire [se dă cu dreaptă-socoteală], căci, cu adevărat, de ar urma simplu, nu s-ar munci nimeni. Pentru aceasta, să nu facem dar cele vrednice numai pentru a ne milui, ci şi pentru că suntem făcuţi de Dumnezeu. Că cel făcut de Dumnezeu şi care are un astfel de Făcător şi Împărat trebuie să arate vieţuirea vrednică de purtarea Lui de grijă". [Poate Sfântul voieşte a zice că nu trebuie să căutăm numai a face niscai fapte bune ca să obţinem cumva mila lui Dumnezeu şi aşa să scăpăm de oarecari primejdii, ci să luăm aminte că, de fapt, suntem făpturile Lui, din neamul Lui, cum zice Apostolul Pavel, şi că ar trebui prin urmare să ducem o viaţa dumnezeiască, ca una ce ne este firească încă de la facere, şi nu una omenească, plină de slăbiciuni (adică de nicăieri, venită de oareunde, în urma legii oarbe), care cu disperare (poate şi făţarnic sau cu interese meschine) caută din când în când mila lui Dumnezeu.]

[58] Între altele însă, psalmul se suprascrie *Întru sfârşit, psalm lui David, al lui Zaharia întru risipire.* Iar Teodorit zice: „Suprascrierea aceasta nu se află nici la Evrei, nici la cei şaptezeci, nici la ceilalţi tâlcuitori, ci oarecine, precum a voit înţelegând psalmul, a făcut adăugirea suprascrierii. Psalmul însă are pre-ziceri despre împăratul Iosia, cel care i-a înjunghiat pe popii idolilor, iar pe cei ce au îmbrăţişat buna-cinstire de Dumnezeu i-a cinstit foarte. Psalmul se aduce în mijloc cu înspăimântare despre mai-nainte cunoştinţa despre el. Că lui Ieroboam, cel ce a jertfit junincile, i-a vestit mai-nainte că se va scula fiul lui David, Iosia, şi pe popii idolilor îi va da morţii, iar oasele lor le va arde". După unii însă, psalmul acesta se dă feţei lui Zaharia, care însă era în robie alături de fiii lui Israel. Însă însemnează şi despre chemarea neamurilor, şi despre naşterea Mântuitorului Hristos, care va stârni împotriviri în poporul lui Israel; iar prin însemnarea *întru sfârşit* ne trimite către venirea lui Hristos cea dintâi, prin care va cerceta pe poporul Său, precum zice mai apoi; dar zice şi de venirea cea de-a doua, care de asemenea va fi întru cercetarea poporului Său, şi aceasta stârnind împotriviri între unii şi alţii.

* μαέγγι = iscusinţa, priceperea, meşteşugul; „viclenia".

cearcă inimile (Rom. 8: 27), nu arată că Dumnezeu nu ştie inimile mai-nainte de a le cerca, nu, ci, cu cercare însemnează curata, luminata şi amănunţita cunoaştere a lui Dumnezeu"[59].

Tu ai cunoscut şederea şi sccularea mea.

„Tu, Doamne, zice, m-ai cunoscut şi atunci când şed şi când mă scol, adică cunoşti toată viaţa mea, după Teodorit, şi Care la amândouă acestea priveşti: la linişte şi la mişcare, la îndeletnicire şi la lucrare, la odihnă şi la lucrare"[60].

2. Tu ai priceput gândurile mele de departe;

De vreme ce mai sus a zis *Doamne, cercetatu-m-ai şi m-ai cunoscut*, pentru aceasta, ca să nu zică cineva că Dumnezeu îi cunoaşte pe oameni după ce-i cearcă, pentru aceasta aici Prooroc-împăratul vindecă cuvântul şi zice: „Că dacă Dumnezeu ştie gândurile oamenilor încă până a nu se porni ele din inima lor – şi mai ales şi mai-nainte de mulţi ani şi neamuri (că aceasta însemnează zicerea *de*

---

[59] Zice însă Hrisostom: „Ce zici? Dumnezeu ştie după ce mai-nainte a cercat? Iar înainte de aceasta nu ştia? Să nu fie! Ci zicerea *m-ai cercat* însemnează cunoştinţa cea prealuminată, adică zice «cu scumpătate mă ştii»". Iar Marele Vasile zice: „Îndoit e felul ispitelor, că necazurile ori muncesc inimile - ca pe aurul din topitoare, prin răbdare vădind alegerea lor -, ori de multe ori şi înseşi îmbelşugările vieţii celor mulţi li se fac în loc de ispitire. Că toate sunt deopotrivă de grele: şi în nevoile lucrurilor la fel de greu este să-ţi păzeşti sufletul smerit şi neînfrânt de ele, şi în răsfăţurile vieţii, ca să nu te înalţi cu mândria". Şi Teodorit zice: „Ispitirea faptei bune nu e numai sărăcia şi necazul, ci şi împărăţia şi îmbelşugarea. Şi precum ne cercăm cu cele neplăcute - dacă putem cu vitejie a suferi cele ce cad asupra noastră -, tot aşa şi întru bunele-norociri ne iscusim şi ne arătăm: fie prin trufia de îmbelşugare, fie prin cunoaşterea firii acestora".

[60] Iar Eusebie a zis: „Cel ce-şi aduce aminte de cuvântul care zice: «Şi să citeşti în dumnezeieştile cuvinte şezând în casă şi mergând în cale; culcându-te şi sculându-te, făcând lucruri vrednice de cunoştinţa lui Dumnezeu», şi când se culcă şi când se scoală poate zice aceasta: *Tu ai cunoscut şederea şi sccularea mea* [„Cuvântul" citat mai-nainte nu se găseşte ca atare în Scriptură; totuşi pare a fi o parafrază a textului de la Isus Navi 1: 8]. Iar după o înţelegere mai înaltă, *şederea* e deprinderea cea prea bună a sufletului raţional, după care se face cu anevoie pornit spre răutate; iar *sccularea* e mutare de la lucrurile cele simţite la cele gândite. Că şi şederea celor bine-întăriţi şi şederea celor ce bine se scoală la lucrări sunt cunoscute de Dumnezeu, adică şi odihna, şi, iarăşi, osârdia". Zice însă Teodorit: „Graiurile acestea sunt ale sufletului curat şi ale conştiinţei sănătoase".

depărte) – cum ar avea trebuință de cercare ca să-i cunoască, căci aceasta este lucru cu totul neputincios?[61]»

cărarea și *funia* mea Tu le-ai iscodit*.
3. Și toate căile mele mai-nainte le-ai cunoscut [văzut],

„Însuți, Doamne, zice, ai cercetat toată calea și măsura vieții mele și știi prea bine cât a mers aceasta înainte și cât a rămas înapoi", căci la Egipteni și Perși *funia* e [un instrument de] măsură de pământ, de aceea, ceea ce la noi e o stadie** de loc, la aceia era funia[62]. Iar *le-ai cunoscut* și *le-ai iscodit*, zicându-se la Dumnezeu, însemnează desăvârșita cunoștință a lui Dumnezeu. „Și nu numai viața mea o știi, Doamne, ci și toate faptele mele – atât cele bune, cât și cele rele. Și nu a zis «că cunoști», ci «că *mai-nainte le-ai cunoscut* și că mai-nainte de a le face eu le-ai cunoscut»"[63].

că nu este vicleșug în limba mea.
4. Iată, Doamne, Tu ai cunoscut toate cele de pe urmă și cele de demult; Tu m-ai zidit și ai pus peste mine mâna Ta.

„Doamne, zice, Tu și aceasta ai cunoscut împreună cu celelalte, că adică în cuvintele mele nu se află vicleșug, nici lucrare vicleană și strâmbă". Apoi zice mai cuprinzător: „Că Tu știi toate cele de pe urmă și viitoare, și cele de mai-nainte și trecute[64]. Adică toate împreună le știi, și niciun lucru nu este necunoscut de Tine. Și nu numai că Însuți m-ai zidit, Doamne, ci și, după ce m-ai zidit, mă ții și mă acoperi". Drept aceea, zicerea *m-ai zidit* e arătătoare de lucrarea lui Dumnezeu

---

[61] Iar Eusebie zice: „Cu adevărat, singur al lui Dumnezeu este lucrul acesta - a cerceta cele ascunse ale oamenilor".

* *ἐξιχνίασας*, sau: urmărit, cercetat.

** O stadie avea în Antichitate în jur de 192 m, deși măsura n-a fost aceeași peste tot și în toate vremurile.

[62] Fiindcă stadia avea 125 de picioare, și funia era tot atât de lungă, și fiindcă 8 stadii fac o milă de loc, apoi și 8 funii fac tot o milă de loc.

[63] Ori după Teodorit: „*Cale* și *cărare* zice faptele, iar *funie*, îndreptarea acestora, după pilda ziditorilor, care îndreptează pereții cu sfoara".

[64] Zice însă Origen: „Cercetează și vezi pentru ce a trecut sub tăcere cele din mijloc. Pentru că răutatea este în mijloc, neaflându-se nici în începutul, nici în sfârșitul existențelor, pe care Dumnezeu nu o cunoaște, după ceea ce zice: *Nu vă cunosc pe voi* (Matei 25: 12), adică după cunoștința apropierii".

cea ziditoare, iar zicerea *ai pus peste mine mâna Ta* e arătătoare de Pronia lui Dumnezeu[63].

5. Minunată s-a făcut cunoştinţa de la [către] mine; întăritu-s-a, nu voi putea spre dânsa.

„Cunoştinţa Ta, Doamne, adică a Te cunoaşte eu, s-a mărit mai presus de mine", precum a zis alt tâlcuitor, adică „aceasta covârşeşte cunoştinţa şi priceperea mea". Aceasta însă, mai descoperit arătând-o, zice: „Cunoştinţa Ta e mult mai puternică pentru mintea şi cugetul meu, şi cunoştinţa Ta aceasta e dincolo de ceea ce mintea mea poate să cuprindă". Iar *cunoştinţa* zice pe cea a firii şi a fiinţei lui Dumnezeu, după Hrisostom. Pentru că noi ştim numai că Dumnezeu este, iar cum este pretutindenea nu ştim, şi cum că este Bun, şi Iubitor de oameni, şi Înţelept, şi Atotputernic, şi altele ca acestea ştim, iar cât e de bun şi înţelept [şi celelalte] nu ştim*. Cu aceasta se conglăsuieşte şi ceea ce zice Ecclasiastul despre

---

[63] Zice Hrisostom: „De la puterea cea mai-nainte cunoscătoare s-a mutat la cea ziditoare şi de la cea ziditoare iarăşi la cea proniatoare. Acestea însă le mărturiseşte şi Pavel, zicând despre Hristos: *Că întru Dânsul s-au zidit toate* (Col. 1: 16). Aceasta este dar pentru puterea Lui cea făcătoare; apoi, însemnând puterea cea proniatoare, zice: *Şi toate întru El s-au întărit* (συνέστηκεν, sunt, se ţin, sunt unite, dăinuie; Col. 1: 17); şi iarăşi lucrarea totului arătând-o, zice: *Prin Care şi veacurile s-au făcut* (Evr. 1: 2). Arată însă şi Pronia, atunci când zice: *Purtând toate cu graiul puterii Lui* (Evr. 1: 3). Căci, cu adevărat, nu numai când ne-am făcut, ci şi întru a fi şi a rămâne avem trebuinţă de puterea Lui". Iar Eusebie zice: „Ori zicerea *ai pus peste mine mâna Ta* se zice în loc de «m-ai împărtăşit şi de blagoslovenie, şi stăpânitor m-ai aşezat, şi de dumnezeiasca putere m-ai umplut». Că acestea încă şi acum prin punerea mâinilor credem cu tărie că se fac celor ce se hirotonesc, şi asupra pruncului celui din pântece mâna lui Dumnezeu e de faţă, nu numai hotărând ceea ce se va naşte, ci şi dând viaţă şi păzind".

* Deci Dumnezeu e necunoscut, după Hrisostom, şi după fiinţă şi după fire, firea fiind, cum am mai zis, una cu însuşirile sau atributele Lui, pomenite mai jos de Eftimie. De luat aminte e aceea că chiar cunoaşterea după fire are în ea o „necunoaştere" şi, invers, chiar presupusa „necunoaştere" are o cunoaştere (de aici zicând Hrisostom că e necunoscut şi după fire, în sensul că - zice el apoi - „nu ştim cât e de..."), adică Dumnezeu Se face cu adevărat cunoscut prin lucrările Sale, ca manifestări, lucrări sau arătări ale însuşirilor sau „firii" (nu fiinţei), dar că taina sau sensul acestora nu e (întotdeauna) pe deplin cunoscut, sau, după alţi Părinţi, Dumnezeu Se dezvăluie şi Se învăluie în acelaşi timp, totodată cercând şi minunând prin aceasta pe om pentru diferite iconomii, cum se zice mai sus. Altfel spus, dacă soarele e cu neputinţă de privit sau cunoscut, fără a ne pune în primejdie vederea şi chiar viaţa, totuşi razele sale le putem cunoaşte, privi şi simţi, fără a pricepe totuşi cum e cu putinţă acest lucru, însă chiar această nepricepere sau neputinţă, cum zice mai apoi Eftimie, e poate ceea ce ne face să ne minunăm în primul rând şi apoi efectele sau lucrările razelor. Prin urmare, această neputinţă e şi ea îndemnătoare spre minunare,

înțelepciune, care este [una cu] Dumnezeu: *Toate acestea le-am ispitit cu înțelepciune și am zis: Înțelepți-mă-voi! Și s-a depărtat de la mine mai departe decât era, căci este adâncime adâncă, și cine o va afla pe ea?* (Eccl. 7: 23-24). Și Pavel încă zice: *O, adânc de bogăție și de înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu; cât de necercetate sunt judecățile Lui și neurmate căile Lui!* (Rom. 11: 33).

Unii însă, precum dumnezeiescul Hrisostom, zicerea aceasta o au înțeles și așa: „Minunatu-s-a înțelepciunea Ta de la plăsmuirea mea; de la zidirea mea s-a întărit, nu voi putea către dânsa, ca să o cinstesc și să o laud după vrednicie”[66]. Dar ar putea zice cineva: „«Dacă însuți, o, Davide, nu cunoști cu scumpătate înțelepciunea aceasta, cum poți să te minunezi de ea?» Și răspunde: «Pentru aceasta mă minunez de înțelepciunea lui Dumnezeu, pentru că e nepricepută [de

---

care minunare, trebuie spus, vine și din „îngrădirea” lăsată de Dumnezeu firii umane, căci de o lumină nesfârșită sau de un izvor nesecat nu se poate împărtăși decât cel conștient de limitele sale și bogăția sau putințele nesfârșite ale acestora în relație cu Dumnezeu, căci dacă nu am fi fost făcuți în acest chip, am fi fost altminteri dumnezei desăvârșiți, precum Dumnezeu, cu putințe absolute, ceea ce nu e cu putință firii umane stricăcioase decât în parte prin participare, și deci nu de sine sau în mod absolut. Omul suficient sieși, care nu cunoaște limite, care voiește să fie un fel de dumnezeu cu posibilități sau puteri nesfârșite, nu se va împărtăși de lucrările lui Dumnezeu din făpturi cu bucurie și minunându-se de bogăția lor, ci doar pentru interesul propriu, „pentru cercetare, descoperire și exploatare”, pentru nevoile trupești, pentru cele pieritoare, și nu pentru cele nepieritoare, pentru care Dumnezeu a făcut toate. O încercare de cunoaștere exclusiv „științifică” sau exactă (în sensul modern al cuvântului) a acestor lucrări ale lui Dumnezeu prin stihii sau ale dezvăluirii de Sine prin osebite iconomii nu ar putea duce pe om decât în rătăcire și nebunie și, în final, în seama răzbunării stihiilor, care stihii de fel știu doar să se „supună” cuvântului/rațiunii Ziditorului (cf. Ps. 148; Rom. 8 etc.) și nu „cercetărilor” omului „de știință”; dar o cercetare, chiar și științifică, a lucrărilor lui Dumnezeu cu omul sau a celor din firea lucrurilor se poate săvârși totuși spre minunarea și folosul întregii firi numai prin înțelegerea și îndeplinirea cuvântului lui Dumnezeu (cf. Ps. 148: 8) și apoi, sau în chip amestecat, cu priceperea cu care am fost dăruiți.

[66] Zice însă și Teologul Grigorie: „Marele David, căruia Dumnezeu i-a arătat cele negrăite și cele ascunse ale înțelepciunii Lui, mărturisește vederat neapropierea de cunoștința lui Dumnezeu: uneori adică numind judecățile Dumnezeu *adânc mare* (cf. Ps. 35: 7), fără de temeiul cărora măsura ori simțirea nu sunt cu putință; iar altă dată zicând că *i s-a minunat cunoștința de la sine și de la întărirea sa* (v. 5), și că prea s-a întărit mai presus de puterea și lucrarea lui: «Și ca și cum lăsând pe celelalte, zice, către sine mă uit și către toată omenească fire și alcătuire». Care e amestecarea noastră [Din ce suntem alcătuiți]? Care mișcare? Cum cel nemuritor s-a amestecat cu cel muritor? Cum, în jos curgând, dar către cele de sus mă port? Cum aceeași vietate e și muritoare și nemuritoare? Care/Ce e înțelepciunea cea împrejurul meu? Și ce taină a firii? Cum cu locul mă măsor, iar cu mintea nu-mi găsesc margine și, în același loc rămânând, pe toate le înconjur? Cum se ține cu sânge și cu suflare lucrul cel fără de trup [sufletul]?”

necuprins]». Că şi noi, deşi nu putem pricepe ce este raza şi lumina soarelui, însă pentru aceea că nu o pricepem, pentru aceasta mai mult ne mirăm. Apoi se minunează şi de altă putere a lui Dumnezeu, pentru aceea că Dumnezeu este pretutindenea după puterea şi Pronia Sa; că umple adică toate locurile şi este mai presus de toate, precum tâlcuieşte Hrisostom.

6. Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Şi de la Faţa Ta unde voi fugi?

7. De mă voi sui în cer, Tu acolo eşti. De mă voi pogorî la iad, de faţă eşti.

Duh şi *Faţă a lui Dumnezeu* David numeşte pe Dumnezeu, după perifrază. Ori *Duh al lui Dumnezeu* numeşte pe Duhul Cel Sfânt, iar *Faţă a lui Dumnezeu* numeşte pe Fiul, ca pe Unul Ce este chipul Părintelui şi pecete a Ipostasului Său - *că cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 19). Iar prin *cer* David a arătat cerul cel mai dintâi şi mai presus, pe cel ce s-a făcut la început, iar prin *iad* a arătat partea cea mai de jos a pământului, după care pomeneşte şi de adâncul şi fundul mării, prin care părţi ale lumii David cuprinde împreună toate locurile cele neumblate şi necălcate de oameni[67].

---

[67] [De luat aminte zicerea despre cerul cel de la început (vezi pentru aceasta şi paranteza de la nota 111 a Psalmului 117, unde se întăreşte aceasta). Cerul cel dintâi e cerul lui Dumnezeu, raiul, lumea „de dincolo", cum i se mai zice; prin neascultarea primilor oameni, acesta s-a închis la porunca lui Dumnezeu de sabia heruvimului, creându-se astfel după el un fel de cer de jos sau văzduh, ca o stihie de sus ce înconjoară cele de jos, unde sălăşluiesc demonii cei alungaţi din cer pentru neascultare, care demoni se împotrivesc suirii noastre în Duh la cer (cf. Ef. 6: 12); prin învierea lui Hristos însă, acest văzduh a fost „tăiat" de lumina Învierii şi raiul sau cerul s-a deschis, dar nu pentru toţi, ci pentru cei care l-au urmat şi-I urmează Lui, care văzduh va fi şi locul în care vom vedea pe Domnul la arătarea Sa cea de pe urmă (cf. I Tes. 4: 17), de unde vom fi răpiţi de El spre cerul cel dintâi. În schimb, zicerea *cele mai de jos ale pământului* e o metaforă pentru iadul depărtării de Dumnezeu.] Zice însă Hrisostom: „Vezi bună-cunoştinţă [recunoştinţă] de slugă? «Mulţumesc Ţie, zice, pentru aceea că am Stăpân neînţeles». Nu despre fiinţă zice aici – că aceea, ca un lucru ce e mărturisit că e neînţeleasă, o a lăsat –, ci despre aceea că Dumnezeu e pretutindenea de faţă cu puterea şi cu Pronia, şi toate locurile le plineşte, arătând că nici el însuşi nu ştie cum e cu putinţă aceasta - cum e adică pretutindeni". Şi Chiril zice: „«Toate le plineşti, la toate eşti de faţă, nu în parte, ci împreună la toate tuturor; eşti de faţă însă prin toate încăpând puterea Duhului. Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Că de înfăţişarea Duhului nu e cu putinţă a scăpa, rob fiind şi zidire». Pe Care Duh cântătorul de psalmi zice că pe toate le ocârmuieşte, *Faţă* şi *Mână a lui Dumnezeu* numindu-l pe El. Deci cine nu simte dumnezeiasca slavă a Duhului, auzind *unde mă voi duce de la Duhul Tău*?" Iar Eusebie zice: „De mi s-ar întâmpla vreo greşeală, şi mi-ar fi mie a fugi din pricina acesteia, unde mă voi duce fugind? Şi ce mă voi face,

8. De voi lua aripile mele de dimineață și mă voi sălășlui la marginile mării.

9. Și acolo mâna Ta mă va povățui, și mă va ține dreapta Ta.

Aripile lui David erau puterea minții lui cea mișcătoare. „De voi ajunge eu, zice, cu aripile și cu închipuirea minții mele în adâncul mării, încât măcar acolo să mă pot ascunde de Tine, Doamne, și acolo încă dumnezeiasca Ta putere *mă va povățui*; și iarăși, *mă va ține*, adică nici în adânc nu voi merge fără de puterea Ta, ci aceasta va merge înaintea mea, și aceeași îmi va da loc să alerg, și ea iarăși mă va ține în chip negrăit". *De dimineață* însă a zis pentru ca să arate vremea când mintea omului e mult mai curată și mai deșteaptă. Unii însă, prin *de dimineață*, au înțeles răsăritul, iar *marginile mării*, apusul. „Deci, de voi ajunge, zice, cu aripile minții mele la răsărit, puterea Ta mă va ajuta zburând cu mintea și ea mă va apuca [primi], de voi ajunge la apus"[68].

Tu, Dumnezeule, pe toate cuprinzându-le?" Și Teologul Grigorie zice: „Înfricoșată dar e plinirea totului, încât a nu fi cu putință a fugi nicăieri de pornirea lui Dumnezeu, nici în cer zburând, nici în iad încăpând, nici la răsărituri depărtându-mă, nici în fundurile mării ascunzându-mă". „Că nu zis, zice Hrisostom, «oriunde mă voi duce, Tu-mi urmezi mie», ci «oriunde m-aș duce, Tu acolo ești. Acolo Te aflu, zice, mai-nainte apucându-mă» [sau: primindu-mă, de la vb. λαμβάνω]". Iar Grigorie al Nyssei: „Prin aceste patru părți ale lumii - adică prin **înălțime**, al cărei cel mai de pe urmă loc e cerul, prin **adânc**, al cărui [loc] mai de pe urmă e iadul, prin **dimineață**, adică prin răsărit, și prin **cele mai de pe urmă ale mării**, adică prin apus -, Sfântul voiește să închipuiască cele patru vârfuri ale cinstitei Cruci, iar **cerul** și **iadul** însemnează părțile de sus și de jos ale Crucii, iar **răsăritul** și **apusul** însemnează părțile cele lăturalnice ale Crucii; precum acestea se arată și prin **înălțimea**, **adâncimea**, **lungimea** și **lățimea** de care zice Pavel în Epistola cea către Efeseni (3: 18)". Iar Teodorit zice: „Se cuvine însă a însemna că David a învățat că aceeași lucrare o au și Dumnezeu și Duhul Cel Preasfânt. *Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Și de la Fața Ta unde voi fugi?* Și dacă una Le este lucrarea, una cu adevărat și puterea, și a Cărora una este puterea, și firea tot una este - una e dar firea lui Dumnezeu și a Duhului. Și bine a potrivit, că, zicând *Tu acolo ești*, zice de cer, iar de iad, când zice *de față ești*: că Dumnezeu Se odihnește peste îngerii cei ce petrec în cer, și pretutindenea e de față, și la toate Se înfățișează, și *întru Dânsul viem*, după dumnezeiescul Apostol, *și ne mișcăm și suntem* (Fapte 17: 28)".

[68] Zice însă Teodorit: „Prin acestea învață nescrierea-împrejur a dumnezeieștii firi. Cercarea acestei puteri o a luat și Proorocul Iona: că, ispitindu-se să fugă de Dumnezeul tuturor, dându-se valurilor, a fost prins și, ca într-o temniță oarecare, a fost aruncat în chit, iar apoi s-a povățuit către cetatea către care a fost trimis, și așa s-a arătat adevărată zicerea: *De mă voi sălășlui la marginile mării, și acolo mâna Ta mă va povățui, și mă va ține dreapta Ta.* Iar aceste cuvinte sunt asemenea cu cele ale lui Amos: *Nu va scăpa nimeni dintru ei fugind, nu se vor mântui scăpând; de se vor ascunde în iad, de acolo*

10. Şi am zis: Cu adevărat* întunericul mă va acoperi. Şi noapte este luminarea întru desfătarea mea.

„Am socotit, zice, şi am zis întru sinemi că dar mă voi putea ascunde înlăuntrul întunericului şi că întunericul mă va călca, adică mă va ascunde – că cel ce calcă ceva, aceea o ascunde cu picioarele –, la urmă însă, zice, am înţeles că şi însăşi noaptea şi întunecarea sunt luminate întru desfătarea mea, adică lângă Dumnezeu", că pe Dumnezeu Îl zice *desfătarea mea*, pentru că şi singura aducere-aminte de Dumnezeu o socotea desfătare. *Că mi-am adus aminte*, zice, *de Dumnezeu şi m-am veselit* (Ps. 76: 3). „Drept care am cunoscut că nici chiar întunericul nu mă poate ascunde de Dumnezeu"[69].

11. Că întunericul nu se va întuneca pentru* Tine şi noaptea se va lumina ca ziua; precum este întunericul ei, aşa este şi lumina ei.

„La Tine, Doamne, zice, întunericul nu se va întuneca". Alt tâlcuitor a zis „la Tine". „Fiindcă întunericul acesta al nostru la Tine nu este întuneric, căci şi acesta aduce o oarecare lumină; dar şi noaptea ca ziua se luminează la Tine, şi precum e luminată lumina zilei, aşa şi întunericul nopţii e luminat la Tine şi

---

mâna Mea îi va smulge; şi de se vor sui în cer, de acolo îi voi coborî pe ei. De se vor ascunde în vârful Carmilului, de acolo-i voi cerceta şi-i voi lua pe ei; şi de se vor afunda de la ochii mei la adâncurile mării, acolo voi porunci balaurului şi-i va primi pe ei (9: 1)".

* ἄρα, sau: pentru aceasta; poate că; căci; au doară (în interogaţii); atunci (înainte de o propoziţie consecutivă). Versetul acesta este formulat în Biblia de la 1688 şi 1914 ca o interogaţie care pare cumva că reiese din context, în schimb, la Eftimie, îl avem ca afirmaţie sau cel mult o nedumerire, fiind prin urmare tâlcuit ca atare.

[69] Zice însă Teologul Grigorie, tâlcuind zicerea *şi noaptea este luminare întru desfătarea mea*: „Precum ştiu că e foc îndoit, aşa e şi lumină (îndoită adică): una adică este făclia puterii noastre celei stăpânitoare, care îndreptează paşii noştri după Dumnezeu, iar alta e cea amăgitoare şi iscoditoare şi potrivnică adevăratei lumini; aceasta este făţărnicindu-se ca să vicleneascâ pe cele cărora li se arată, aceasta este şi noapte, iar luminare se socoteşte de către cei stricaţi de răsfăţare. Că ce zice David? «Noapte era împrejurul meu, ticălosul, şi nu cunoşteam», că *luminare* socotim a fi răsfăţarea, adică «răsfăţându-mă eu, noaptea răsfăţării ce-mi întuneca mintea, stricat fiind eu de răsfăţare, mi se părea luminare»". Iar Origen voieşte ca zicerea ἄρα [vezi nota noastră de mai sus] să se înţeleagă în loc de πλήν [însă, totuşi].

* ἀπό, de, de la, prin, către, din pricina... Mai jos, la Eftimie, altul îl pune în cumpănă cu παρά (la, de la, [dat] de, înaintea, aproape de, comparativ cu, în loc de etc.), întrucâtva sinonim cu ἀπὸ.

luminat de luminos"[70]. Acestea adică le zice David ca să arate că lui Dumnezeu toate Îi sunt arătate. Dar acestea se înțeleg și după altă înțelegere, după Hrisostom: „Că eu, zice, înconjurat fiind de întunericul ispitelor și al necazurilor, am zis întru sinemi: Nu cumva mă va stăpâni întunericul acesta? Apoi, când Tu, Doamne, numai ai voit, îndată noaptea întristării și a necazului s-a făcut mie luminare de bucurie și de veselie". Așadar, după urmare trebuie să tâlcuim și celelalte ziceri. Iar Teologul Grigorie altfel a tâlcuit zicerea aceasta, că adică: „Când mă desfătam eu și mă răsfățam, noaptea răsfățării care-mi întuneca mintea, aceea mi se părea luminare, pentru că noapte și întuneric era împrejurul meu, al ticălosului, și nu știam, că socoteam cum că desfătarea mea e luminare".

12. Că Tu ai zidit rărunchii mei,

Zice Hrisostom că aici David prin *rărunchi* [se] înțelege pe sineși tot, din parte - totul, adică: „Că Tu, Doamne, zice, m-ai câștigat, și avuție a Ta m-ai făcut, și m-ai învrednicit de Pronia și purtarea Ta de grijă", pentru că cel ce câștigă un lucru, aceluia îi și poartă de grijă[71].

---

[70] Zice însă Hrisostom: „Când voiește Dumnezeu, firea stihiilor se mută către cele dimpotrivă, și așa, cu scumpătate către cele dimpotrivă ca și către ale loruși se mută, de ca și cum ar fi din început sortite cu acestea. «Că de vei voi Tu (adică Dumnezeu), în acest fel va fi și noaptea, și așa va fi și lumina împreună sortită cu ea precum e și întunericul»". Iar Teodorit zice: „Întunericul mie îmi este întuneric - că eu am simplu numai deslușire a luminii și a întunericului -, iar Ție, Luminii Celei gândite, și noaptea aceasta asemenea este cu ziua cea prea-luminată, și mai luminată decât amiaza". „Drept aceea, ticălos e cel ce păcătuiește întru întuneric și zice cuvintele lui Sirah (după Nichita): *Cine mă vede? Păcatele mele nu le va pomeni Cel Preaînalt* (23: 18). Care Însuși zice prin Proorocul Ieremia: *Dumnezeu care mă apropii sunt Eu, și nu Dumnezeu de departe* (Ier. 23: 23). Și iarăși: *Face-va omul într-ascuns, și Eu să nu văd pe el? Au nu umplu Eu cerul și pământul?* (Idem 24)".

[71] Zice însă Teologul Grigorie: „După oarecari, *rărunchi* simbolizează lucrarea cea poftitoare. «Eu însă către Tine îmi înalț dorirea [poftirea] mea, și nu către altceva din cele viclenitoare și greșite»". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „*Rărunchii* ar fi aici spre închipuirea deslușitoarei lucrări celei din lăuntrul minții; după care, de lepădat e lucrul ce are fire de a nedreptăți, iar de alegere și vrednice de primire a face pe ceea ce e de folos, după ceea ce zice: *Toate cercându-le, binele țineți, de tot felul de răutate depărtați-vă* (I Tesal. 5: 20-21). Drept aceea, de vreme ce rărunchii în trup sunt parte deslușitoare [a dreptei-socotințe] – că despart binele de cele de prisos, ținând în fire cele bune și folositoare –, să împărtășim după cuviință rărunchii întru deslușirea minții. Drept aceea, sfințiți și afierosiți lui Dumnezeu sunt rărunchii sfinților, adică deslușirea ce o au în minte. Că cei ce de-a pururea leapădă răul mi se par cu scumpătate [viețuitori], ospătători și apropiați foarte de Dumnezeu, care cu prea bună hotărâre obișnuiesc a cinsti lucrul cel vrednic de câștigare și desfătare". [Pentru *să împărtășim* s-a folosit μεταληπτέον, pe care

sprijinitu-m-ai din pântecele maicii mele.

Aceasta o a zis David şi în Psalmul 70. „Doamne, din pântecele maicii mele Tu eşti acoperitorul meu, adică chiar din faşă şi din însăşi vârsta mea cea mai dintâi, Tu, Doamne, m-ai acoperit".

13. Mărturisi-mă-voi Ţie, căci cu înfricoşare Te-ai minunat;

Veniamin l-a tradus mai liber prin „să mutăm"; verbul mai înseamnă şi „a lua un lucru în loc de altul". Literal, sau după accepţiunea generală (vezi despre aceasta şi tâlcuirea Psalmul 7: 21), precum s-a zis şi mai sus, *rărunchi* înseamnă pofta sau partea cea de sub pântece a trupului. Sfântul Chiril scrie aici de o redirecţionare, convertire a poftei, sau a rărunchilor, care se face spre închipuirea (εἰς τύπον) dreptei-socoteli. Orice lucrare omenească e pornită de un scop anume, iar scopul nu poate fi dorit şi atins decât dacă ***îl poftim*** pentru un folos anume, „spre câştigare şi desfătare", cum zice Sfântul Chiril, iar pofta se stârneşte prin ceva dinspre partea lucrului de poftit sau dintr-o raţiune sau nevoie a firii, care ne îndeamnă spre acea câştigare sau folos. Dreapta socoteală sau partea desluşitoare a minţii trebuie să deosebească dacă scopul ei este spre folos şi spre bine; lucrarea ei de deosebire e împuternicită sau stârnită de poftire. Zicând „să împărtăşim după cuviinţă rărunchii întru desluşirea minţii", Sfântul Chiril zice de pofta carnală, de sub pântece, de jos sau josnică, care prin fire pofteşte sau se doreşte după cele proprii ei, cele materiale; dacă mintea desluşitoare va urma această poftă iraţională, cele ce vor urma de aici vor fi spre paguba firii sau a trupului, căci pofta ei nu are raţiune (deşi pofta ei, încă de la facere, nu e rea, ci doritoare spre un „mai bine" oarecare), ci numai mintea ce lucrează după Dumnezeu, care minte numai aşa se poate numi raţională, lucrând după Dumnezeu, dând astfel sens poftei trupeşti. Pentru aceasta îndeamnă deci Sfântul Chiril la „împărtăşirea", la „înlocuirea" unei pofte cu alta, la „mutarea" dorinţei celei oarbe şi fără de cale spre cele raţionale socotite de minte în Duhul lui Dumnezeu. Acestea se întăresc şi de Sfinţii citaţi mai jos.] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei: „Aceasta - *Tu ai zidit rărunchii mei* - o va zice cel ce petrece întru necăsătorie, afierosind rărunchii săi lui Dumnezeu". Zice însă şi Sfântul Grigorie al Tesalonicului: „Că Tu ai zidit rărunchii mei, zice, nu numai lucrarea cea poftitoare a sufletului meu o ai lucrat-o toată Ţie, ci încă orice cale a poftirii acesteia ce este în trup către sufletul cel ce este în trup, întorcându-se printr-însul (adică prin suflet), către Tine se înalţă, şi de Tine atârnă, şi la Tine se lipeşte. Că precum la cei ce se ţin de îndulcirile cele simţite şi stricăcioase, toată pofta sufletului se deşartă către trup, şi, pentru aceasta, toţi cărnuri [σάρκα] se fac, şi Duhul lui Dumnezeu nu mai e cu putinţă să rămână într-înşii, tot aşa şi la cei ce şi-au înălţat mintea către Dumnezeu şi sunt atârnaţi de dumnezeiescul dor, trupul prefăcându-se, împreună [cu trupul] oarecum se înalţă şi împreună se îndulcesc de dumnezeiasca împărtăşire, făcându-se şi el avuţie şi casă a lui Dumnezeu, nemaiavând în sine locuind vrajba cea către Dumnezeu, nici împotriva Duhului poftind (în *Filocalie*, p. 960)".

De multe lucruri cu adevărat ne mirăm, însă nu și cu frică. Că, de pildă, ne mirăm de frumusețile și mărimile trupurilor, ale zidirilor, de cele ale înțelepciunii și de meșteșugiri, și de altele ca acestea, dar nu cu frică. Iar când se întâmplă să ne plecăm a vedea înlăuntrul adâncului mării, atunci nu numai că ne mirăm simplu, ci și cu frică ne mirăm. Tot așa și Proorocul David, privind înlăuntrul nemărginitului noian, și la nemărginitul adânc al puterii lui Dumnezeu și al înțelepciunii, și al iconomiei Lui celei de multe feluri, amețind cu mintea, s-a mirat cu frică și cu cutremur de necuprinderea și nemărginirea aceea, și așa s-a întors la mintea sa, și numai aceasta a strigat, adică „Mulțumescu-Ți Ție, Doamne!”

minunate sunt lucrurile Tale, și sufletul meu le cunoaște foarte.

„Minunate, zice, sunt toate lucrurile Tale, Doamne, de unde și sufletul meu știe foarte bine că sunt cu adevărat așa minunate și vrednice de mirare, de mirare și de înfiorare”[72].

14. Nu s-a ascuns osul meu de la Tine, pe care l-ai făcut în ascuns;

„Arătată este Ție, Doamne, și însăși alcătuirea oaselor mele, pe care le-ai făcut a fi acoperite de cărnuri și a nu se vedea”. Ori se înțelege și altfel: os al bărbatului e femeia, căci și ea e o coastă a lui Adam. „Deci femeia pe care Tu, Doamne, o ai luat din coasta lui Adam întru ascuns, adică aducând uimire [ecstaz] asupra lui Adam, această femeie, zic, nu s-a ascuns de Tine în Rai când a mâncat din pomul cunoștinței”, după tâlcuirea lui Isidor Pelusiotul[73].

---

[72] Zice însă Hrisostom: „«Ce zic eu, zice, de Tine, când și cele făcute de Tine au multă minune?» Zi-i însă, o, Proorocule, de s-a minunat cunoștința Lui, și dacă s-a întărit. Iar dacă nu poți către dânsa, *cum zici iarăși sufletul meu le cunoaște foarte*? Dar aceea [cunoștința] s-a zis pentru dânsul, iar aceasta [minunarea] pentru lucruri. Iar de s-ar fi zis pentru dânsul și aceasta, am zice așa: «Că știm cum că Dumnezeu e minunat, că e mare, că e înalt; iar ce e cu ființa și câtă e mărimea, nu știm; iar neștiința aceasta este dovadă a cunoștinței: fiindcă și despre mare nu cunoaștem cât este de mare, ci doar întrucâtva, și pentru aceasta mai vârtos o știm; iar de ar zice cineva că știe mărimea ei, acela mai vârtos nu o știe. Drept aceea, zicerea e de cunoștință, vădind necunoștința, și este necunoștință care ne mărturisește nouă cunoștința”.

[73] „David aduce cuvântul acesta dinspre fața lui Adam”, după același Isidor, care zice: „Nu s-a ascuns osul meu de Tine, adică alunecarea femeii mele nu a fost neștiută de Tine, pe care din oasele mele luând-o o ai făcut, cu somn greu adormindu-mă”. Însemnează că zicerea aceasta a lui David e asemenea cu cea zisă de Ecclesiastul: *Precum oasele în pântecele celei îngreuiate, așa nu vei cunoaște făpturile lui Dumnezeu, câte le va face toate* (11: 5). De unde și Achila a zis: „Nu s-au acoperit oasele mele dinspre Tine, cu care

şi statul [ipostasul] meu întru cele mai de jos ale pământului.

„Arătată e Ţie, Doamne, zice, fiinţa trupului meu, ceea ce se ascunde în adâncul pământului şi se topeşte după moarte; adică Tu, Doamne, mă vezi şi atunci când mă încheg şi mă alcătuiesc în mitrasul maicii mele, şi când iarăşi mă topesc în pântecele pământului". Ori se înţelege şi altfel: „Că arătat e Ţie, Doamne, ipostasul şi plăsmuirea mea, care se ţes şi se lucrează în cele mai dinlăuntru ale mitrasului pântecelui ca înlăuntru în părţile cele mai de jos ale pământului"[74].

15. Cel nelucrat al meu l-a văzut ochii Tăi,

Nelucrat numeşte aici David ori neînchipuirea şi neînomenirea pruncului [embrionului] omenesc, care însă nu a luat alcătuirea cea desăvârşită înăuntru, în lucrătoria cea ascunsă a firii, adică în mitrasul [uterul] femeii; ori numeşte aşa nesăvârşita mişcare a minţii. „Tu, Doamne, zice, mă cunoşti mai-nainte de a mă fi alcătuit în pântecele maicii mele şi Tu ştii gândurile şi mişcările minţii mele încă de mai-nainte de a veni ele în desăvârşită închipuire, că Tu toate ştii mai-nainte de facerea lor, după Suzana".

şi în cartea Ta toţi se vor scrie;

Carte a lui Dumnezeu se zice cunoştinţa cea cu de-amănuntul a lui Dumnezeu şi pomenirea lui cea veşnică şi nesmintită [de neamăgit], după Hrisostom. „Deci în cartea curatei cunoştinţe a lui Dumnezeu, zice, obşteşte se scriu toţi - şi drepţii, şi păcătoşii", însă în cartea cunoştinţei lui Dumnezeu cea după apropiere se scriu singur drepţii[75].

---

m-am făcut întru ascuns". Pe care zicere aşa a tâlcuit-o Teodorit: „Nimic nu se poate ascunde de Tine, Care ai plăsmuit firea oamenilor întru ascunsa lucrătorie [atelier] a firii".
[74] „M-am făcut", sau, după alt tâlcuitor, „m-am închipuit ca întru cele mai de jos ale pământului". Adaugă însă Hrisostom, zicând: „«Tot aceeaşi o zic, că desăvârşit mă ştii încă de când în parte mă plăsmuiam şi creşteam». Despre care şi Hristos zicea: *Dar vouă şi perii capului vostru vă sunt număraţi* (Matei 10: 30), arătând totodată şi despre Pronie şi despre fire". Iar altul, adică Nichita, zice: „Că zic cei ce lucrează cu firea vietăţilor că lucrul facerii sângelui este în oase, ba şi al celorlalte cărnuri şi vine, din câte se pot înţelege şi privi. «Dar Ţie, zice, Îţi este arătată şi alcătuirea oaselor mele»".
[75] Zice însă Teologul Grigorie: „Este oarecare carte a vieţii întru care se scriu toţi câţi s-au curăţit de naşterea cea dintâi, care este taină a nopţii; iar plăsmuirea cea de ziuă şi de lumină [ca taină a zilei, a luminii] este cea cu care fiecare în osebire se plăsmuieşte – ea este plăsmuirea cea prea bună şi preacurată, pe care dumnezeiescul David o numeşte

zile se vor zidi, şi niciuna întru dânşii.

„Credincioşii creştini, zice, se vor plăsmui cu lumina şi cu lucrarea Sfântului Duh, întru plăsmuirea cea bună şi prea curată şi potrivnică plăsmuirii celei ce se face [din lucrare] trupească, noaptea, şi pătimaşă; adică cei care se scriu în cartea lui Dumnezeu se vor naşte duhovniceşte a doua oară prin Sfântul Botez şi nu este cu putinţă ca vreunul dintre cei care se nasc a doua oară prin Sfântul Botez şi se scriu în cartea aceea să nu se pună pe sineşi în rânduială duhovnicească şi să nu se îndrepteze către virtute". Noi aşa am tâlcuit zicerea aceasta (zice autorul), pe cât am putut, luând pricina din cuvintele Teologului Grigorie. Iar Hrisostom, nedesluşit şi întunecat zice de zicerea aceasta, şi aduce numai noima din scrierea altui tâlcuitor: „Că nealcătuit fiind eu şi nedeplinit, ochii Tăi, Doamne, deja m-au văzut, şi cu atâta scumpătate m-au văzut, precum văd şi pe cei scrişi în cartea Ta, adică precum văd pe cei plăsmuiţi în întregime cu deplinătate, care n-au lipsă de nicio zi a plăsmuirii lor spre desăvârşita întregime"[76].

16. Iar mie foarte îmi sunt cinstiţi prietenii Tăi, Dumnezeule, foarte s-au întărit începătoriile lor.

---

plăsmuire de ziuă şi potrivnică celei de noapte –, cu care şi toate zilele vieţii lor aşa cu bună-rânduială le-au petrecut, încât niciuna din zilele lor nu are ceva necuviincios". Ori, după Sfântul Epifanie: „Poate prin *carte* David a înţeles mitrasul întru care se plăsmuiesc şi se circumscriu pruncii. Deci: «Pe cel neplăsmuit în pântece l-au văzut ochii Tăi»". Iar [Lexiconul] Barin, la zicerea *carte* [βιβλίον], zice: „Carte de carte se deosebeşte, căci carte se zice şi cea nescrisă (care s-a zis aşa de la sadul cetăţii Biblos [adică papirusul], cea de sub stăpânirea Antiohiei), precum aceasta: *în cartea Ta toţi se vor scrie*; sau prin carte se zic cele scrise şi însemnate, precum aici: *Cartea legii Domnului* (1 Paralip. 17: 9)".

[76] Aceasta însă e zisă mai arătat de Hrisostom: „Aşa de luminat m-au văzut ochii Tăi mai-nainte de a mă plăsmui şi a mă alcătui, precum au văzut pe cel [chipul meu] prea-deplinit, şi care nu mai avea trebuinţă de nicio zi spre întregirea şi desăvârşirea plăsmuirii. Dar acum, născut şi făcut desăvârşit după vârstă sunt, şi scris în cărţile Tale, adică întru neuitata Ta cunoştinţă şi pomenire". Şi ca să cunoşti că acesta este înţelesul cel adevărat, ascultă tâlcuirea celuilalt [tâlcuitor]: „Neînchipuit [fără chip desăvârşit] m-au văzut ochii Tăi, zice, împreună cu toţi cei scrişi în cartea Ta, cei plăsmuiţi din ziuă, cărora nu le mai trebuie nici măcar o zi spre întregire". Cam aceeaşi tâlcuire a lui Hrisostom o face şi Teodorit la această zicere, însă el adaugă: „Că prin *cărţi* trebuie să înţelegem cunoştinţa lui Dumnezeu cea atotcuprinzătoare, şi neuitata Lui pomenire". Iar cel nenumit zice: „Nu se va face nicio neînţelegere [neorânduială] în ziua judecăţii între cei plăsmuiţi, că nici între cei drepţi nu se va afla vreun păcătos, nici între păcătoşi vreun drept, ci, cu neamăgita puterea a cunoştinţei a toate a lui Dumnezeu, fiecăruia se vor împărţi cele potrivite".

Prieteni ai lui Dumnezeu sunt cei ce s-au împrietenit cu Dumnezeu prin virtute şi prin lucrarea dumnezeieştilor porunci. *Că voi, zice, îmi veţi fi prietenii mei, de veţi face câte poruncesc Eu* (Ioan 15: 14). Nu e însă parte mică a faptei bune a cinsti cineva pe prietenii lui Dumnezeu, după Hrisostom. Alt tâlcuitor însă în loc de *începătoriile lor* a zis „seminţiile lor", adică înşişi ei, după perifrază. „Prietenii lui Dumnezeu, zice, s-au făcut tari şi puternici întru virtute şi nebiruiţi de răutate"[77]. Ori prin *începătorii* să înţelegi stăpânirea pe care fiecare prieten al lui Dumnezeu o a luat împotriva necuratelor duhuri. Cu aceste cuvinte însă David arată ghicitoreşte pe dumnezeieştii apostoli şi pe moştenitorii lor, ori şi pe cei ce sunt îmbunătăţiţi şi următori dumnezeieştilor apostoli.

17. Număra-voi pe dânşii, şi mai mult decât nisipul se vor înmulţi;

Cuvântul acesta se zice cu covârşire. „Eu, zice, voi cerca să număr pe prietenii lui Dumnezeu, iar ei întru câtimi se vor arăta fără număr, căci se vor arăta

---

[77] Pentru aceasta, Isidor Pelusiotul scria către oarecine: „Deci şi tu, de voieşti a fi prieten al lui Dumnezeu, stăpâneşte cu măreţie [κραταιός] (cf. şi I Pt. 5: 6), nu cu daruri [mită], ori cu prietenii, ci dându-i fiecăruia drept cuvenita vrednicie; iar prin cuvinte ca acestea, precum *începătorie* [ἀρχὰσ], sfântul înţelege stăpânirea" [ἐξουσίαν; adică nu înţelege numai simpla putere şi autoritate - pe care oricine, prin cunoştinţe şi mită, cum zice mai sus, ar putea-o cumva dobândi -, ci puterea în sens de capacitate de a ţine sub control ceea ce stă sub stăpânire cu mâna cea tare (κραταιός) a lui Dumnezeu, cum zice Sfântul Petru în ref. de mai sus, termenul folosit de el fiind unic în Noul Testament, dar prezent în multe locuri din Cel Vechi]. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului: „Prin *începătorie* a înţeles pe începătorul şi cel dintâi al fiecărei cete a sfinţilor, adică din ceata apostolilor, pe Verhovnicii Petru şi Pavel, ori şi pe cei doisprezece, iar din Mucenici: pe Dimitrie, pe Gheorghe şi pe cei doi Teodori; iar din cuvioşi: pe Antonie, pe Savva şi pe Eftimie şi pe cei de după ei". Altul însă, zicerea *foarte s-au întărit începătoriile lor*, o a înţeles „întru mulţime mare s-au făcut"; pentru aceasta şi după urmare zice *număra-voi pe dânşii, şi mai mult decât nisipul se vor înmulţi*. Iar Teodorit zice: „Aceasta se înţelege şi despre împăratul Iosia, care, după istorie, i-a învrednicit pe preoţi de toată cinstea şi purtarea de grijă; că negreşit au auzit de făgăduinţele cele ce le-a făcut Dumnezeu către Avraam, zicând: *Binecuvântând, voi binecuvânta pe cei ce te vor binecuvânta* (Fac. 12: 3)". Zice însă şi Sfântul Chiril: „Cel ce poate să cunoască pe prietenii lui Dumnezeu din roadele lor foarte îi va cinsti pe ei: căci şi începătorii lor, adică cei ce sunt înţelepţi spre începătorie [stăpânire], foarte s-au întărit". Iar cel nenumit zice: „Mai-nainte ai socotit cele despre mine şi m-ai adus întru fiinţă, iar eu această răsplătire dau, cinstind pe prietenii Tăi". Iar Teodoţion zice: „Foarte s-au întărit săracii lor", pe care zicere tâlcuind-o Teodorit, zice: „Că cei ce din vechime, pentru fărădelegile păgânilor împăraţi, petreceau în prostime şi sărăcie s-au îndulcit de la Iosia de toată cinstea".

mai mulţi decât nisipul mării". Însă la Dumnezeu nu numai ei vor fi număraţi, ci şi toţi perii capului lor (cf. şi Matei 10: 30)[78].

sculatu-m-am şi încă sunt cu Tine.

„Eu, zice, m-am sculat, adică m-am izbăvit de relele şi de ispitele de care am fost istovit, din pricina cărora eram mai mult mort; însă, după ce m-am izbăvit, n-am uitat harul şi facerea de bine ce ai făcut mie, Doamne (precum, dimpotrivă, mulţi pătimesc aceasta: şi când se bine-norocesc, uită de nenorocirea lor cea de mai-nainte), ci totdeauna îmi aduc aminte şi de ispite şi de faceri de bine, pentru care şi neîncetat Îţi mulţumesc, lucrând poruncile Tale şi toată virtutea"[79].

18. De ai omorî pe păcătoşi, Dumnezeule;

Aici lipseşte zicerea „bine ar fi", adică: „De ai omorî, Dumnezeule, pe cei păcătoşi, bine ar fi aceasta". *Păcătoşi* însă numeşte pe demoni şi pe oamenii cei fără de lege. Însă *moarte a demonilor* este adică a nu mai lucra ei şi a nu mai face răul, iar *moartea oamenilor celor fără de lege* este a se întoarce ei dinspre răutate şi a se schimba întru virtute şi a nu mai fi păcătoşi. Ori moartea unor nelegiuiţi ca aceştia numeşte pe cea trupească, căci, atunci când rămân ei neîndreptaţi şi nevindecaţi întru răutate, mai bine este să moară cu moarte grabnică, pentru a nu împiedica şi pe ceilalţi cu răutatea şi cu pilda lor de la drumul virtuţii[80].

---

[78] Iar Hrisostom zice: „«Eu adică îi cinstesc, iar Tu îi faci să fie mai mulţi decât nisipul, şi nu numai mai mulţi, ci şi tari», că aceasta înseamnă zicerea *s-au întărit*. Iar buna norocire o arată îndoită, atât în mulţime, cât şi întru tărie". Iar Teodorit zice: „Cu buna-cinstire de Dumnezeu a lui Iosia şi cei necinstitori de Dumnezeu de demult, cu mintea luminându-se, s-au întors şi au îmbrăţişat vieţuirea cea după Lege, şi cei ce din vechime au fost cu lesnire număraţi s-au făcut mai presus de număr. Însă cuvântul pre-vesteşte şi despre schimbarea lumii ce s-a făcut după înomenirea lui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru, că cei ce se sârguiesc întru slujirea lui Dumnezeu covârşesc cu numărul în fiecare cetate şi ţară".

[79] De unde a zis Hrisostom: „Acesta nu e semn mic al virtuţii: întru buna-norocire aflându-se cineva, să rămână ţinând virtutea. «Că mulţi, dobândind bune-norociri, zice, au uitat de ea, dar eu nu»". Altul însă zice, adică Nichita: „«Pe prietenii Tăi cinstindu-i, o, Stăpâne, bine-nădăjduit sunt, că întru Învierea cea de obşte împreună cu ei voi sta şi împreună cu Tine atunci; încă şi păcătoşii se vor pierde», că adaugă zicând: *De vei omorî pe păcătoşi...*".

[80] Zicerea aceasta se înţelege mai înalt, după Nichita: „Gândurile cele rele şi iubitoare de păcat despart pe om de Dumnezeu - după cea scrisă: *Gândurile strâmbe despart pe om de Dumnezeu* (Înţ. lui Sol. 1: 3) -, iar dacă s-ar îndura Dumnezeu şi ar pierde gândurile acestea păcătoase şi necuvioase, atunci omul va putea să se scoale din căderea păcatului şi

bărbaţi ai sângiurilor, abateţi-vă de la mine.

„Depărtaţi-vă, zice, şi fugiţi de adunarea cu mine, voi, omenii cei ucigaşi şi vărsători de sânge, care omorâţi pe cei ce-i biruiţi şi-i luaţi în mâini". Că toţi ucigaşii de oameni de acest fel sunt parte a Diavolului. Că ei pe unii îi omoară cu lucrul, iar pe alţii cu cuvintele cele viclene şi cu pilda cea rea a vieţii lor. Şi nu e mică virtute a fugi cineva de împreuna-adunare a oamenilor celor fără de lege[81].

19. Că pricitori sunteţi întru gânduri;

„Duceţi-vă, zice, şi fugiţi de la adunarea cu mine, voi, omenii cei ucigaşi, pentru că sunteţi aţâţători, adică prigonitori şi iubitori de tulburare cu gândurile voastre cele viclene şi cu sfaturile rele", precum a zis alt tâlcuitor.

lua-vor întru deşertăciuni cetăţile Tale.

„Oamenii cei fără de lege de mai sus, zic, în zadar vor locui în cetăţile Tale, Doamne", că ale Domnului sunt toate cetăţile şi tot pământul, după cea scrisă: *Al Domnului e pământul şi plinirea lui* (Ps. 23). Dar pentru ce vor locui în zadar unii ca aceştia? „Pentru că vor rămâne nelucrători întru virtute, şi niciun folos nu vor lua din Legea Ta", după Teodorit[82].

---

să năzuiască către Dumnezeu. Iar aceasta e zicerea «*sculatu-m-am şi încă sunt cu Tine*, precum eram dintru început, de vei omorî gândurile cele păcătoase» [iar ca o continuare logică: «şi încă voi fi cu Tine până în sfârşit, de vei/ai omorî gândurile cele păcătoase»]".

[81] Acestea însă sunt următoare celor de mai sus, după Eusebie: „Că cel ce a zis mai sus că, la el, prietenii lui Dumnezeu au încăpere prea mare şi primire de cinste leapădă şi depărtează de la sine pe cei păcătoşi". Iar Teodorit zice: „Obicei al celor ce iubesc pe cei buni este a-i urî pe cei dimpotrivă. Pentru aceasta dar zice: «Că Tu, Cel Iubitor de oameni, dacă omori pe cei păcătoşi, cu atât mai vârtos eu mă voi feri de împreuna-petrecere cu dânşii, ştiind socoteala lor cea iubitoare de sfadă: că ei nu suferă sfătuirile cele bune, ci, cu învârtoşarea socotinţei lor se scutură de acestea»".

[82] Altul însă zice: „S-au înălţat în deşert potrivnicii Tăi". Pentru aceasta zice Hrisostom: „De aceea fuge David şi se depărtează de cei răi, căci s-au înălţat asupra slavei lui Dumnezeu - că împotrivă grăiesc şi împotriva lui Dumnezeu se oştesc, şi graiuri hulitoare zic - şi că în deşert locuiau în cetăţi". În *Catena* lui Nichita se pomeneşte de oarecare Carpatiul (poate acesta este Ioan Carpatiul [Scriitor din *Filocalie*; vezi despre el *Filocalia românească*, Vol. IV, Sibiu 1948, p. 120, de unde aflăm doar că a trăit în veacul al VII - lea, fiind probabil unul şi acelaşi cu episcopul ce a iscălit cu acest nume la Sinodul de la Constatinopol din 680], care zice: „Unii ca aceştia sunt şi ereticii, luând şi înţelegând Scripturile, adică dumnezeieştile cetăţi, cu gâlcevire şi în zadar. Dar de ne vor goni pe noi din cetatea aceasta, adică de la o zicere, să fugim la altă zicere: că din

20. Au nu pe cei ce Te urăsc pe Tine, Doamne, am urât? Şi asupra vrăjmaşilor Tăi m-am topit?

21. Cu ură desăvârşită îi uram pe ei, neprieteni mi s-au făcut mie.

David, după ce mai sus a zis despre prietenii lui Dumnezeu, zicând: *Iar mie foarte îmi sunt cinstiţi prietenii Tăi, Dumnezeule*, acum, aici, dimpotrivă, zice despre vrăjmaşii lui Dumnezeu: „Că eu, Doamne, am urât pe cei ce Te urăsc". Şi precum cinstea prietenilor lui Dumnezeu îi era covârşire lui David - că zice: *foarte îmi sunt cinstiţi* -, tot aşa şi ura vrăjmaşilor lui Dumnezeu, asemenea îi era lui cu covârşire, că *se topea*, adică se ardea de mânia ce o avea asupra lor[83].

---

alăturata judecată [sau din socotirea în paralel] a zicerilor se arată ceea ce se caută, că nu vom plini Scripturile până ce nu va veni Domnul, strălucind nouă adevărul".

[83] Altul însă zice la Nichita: „Acesta este cel care desăvârşit urăşte pe gândiţii vrăjmaşi, cel care nici cu lucrarea, nici cu fapta, nici cu gândul nu păcătuieşte, care lucru e dovadă a nepătimirii celei prea mari şi dintâi. *Vrăjmaşi însă ai Domnului* sunt necuraţii draci şi idolatrii şi ereticii şi oamenii cei fără de lege". Iar Sfinţitul Augustin zice: „Că ura cea desăvârşită [adevărată] este atunci când cineva urăşte răutatea, iar firea o iubeşte; dar nu şi când urăşte răutatea, împreună-urăşte şi firea, adică pe omul ce lucrează răutatea; nici iarăşi când iubeşte firea, adică omul, iubeşte împreună şi răutatea lui, ci [numai atunci când] singură firea o iubeşte şi singură răutatea o urăşte". De unde cu conglăsuire a zis Hrisostom: „Deci ce? Dacă şi Elinii sunt vrăjmaşi, nu trebuie să-i urâm? Trebuie a-i urî, însă nu pe aceia, ci dogma lor, nu pe om, ci fapta lui cea rea: socotinţa cea stricată; că omul cu adevărat e făptură a lui Dumnezeu, iar rătăcirea e lucru al Diavolului; deci să nu amesteci cele ale lui Dumnezeu cu cele ale Diavolului (*Omilia 33 la Epistola I către Corinteni*)". Zice şi Teodorit: „De mare dragoste mă atârn, o, Stăpâne! Pentru aceasta, pe cei ce ţin de o slujire şi o credinţă ca aceasta îi iubesc şi îi cinstesc, iar pe cei ce Te urăsc pe Tine, nu numai că îi urăsc, ci şi mă aflu scârbindu-mă şi topindu-mă din pricina urii celei asupra lor; că-i urăsc adică ca pe nişte fără de lege, însă îi jelesc ca pe nişte oameni, şi a plânge mă silesc pentru dânşii, pentru fireasca împreună-pătimire, dar iarăşi îi urăsc pentru multa lor răutate". [A urî pe unii ca aceştia e una cu a privi dumnezeieşte, în Duh, asupra vieţuirii lor - după chipul în care îi „urăşte" Dumnezeu pe ei - sau asupra răutăţii lor: căci nu poţi urî faptele lor rele, dogmele şi celelalte ale lor sau chiar, în oarecare fel, pe ei, de nu te-ai făcut iubit şi plăcut lui Dumnezeu, altminteri îţi vei atrage „ura" sau pedeapsa lui Dumnezeu asupra ta (cf. şi I Cor. 6). Ura împotriva păcătoşilor sau ereticilor, şi chiar împotrivirea faţă de ei prin forţa fizică, e justificată atunci când aceştia pun în primejdie temeliile Bisericii, zidurile ei: dogmele, credinţa şi viaţa ei în ansamblu. O pildă de mare cinste în acest sens ne este Sfântul Voievod Ştefan cel Mare. Dar, precum se vede, ceea ce el a'început şi săvârşit în parte, alţii de după el eu stricat, iar singura împotrivire cu putinţă ce o mai au creştinii e ferirea de potrivnici, Creştinii de astăzi putând zice doar cuvinte precum cele ale lui David: *Izbăveşte-mă de cei ce mă prigonesc, că s-au întărit mai mult decât mine.*]

22. Ispitește-mă, Dumnezeule, și cunoaște inima mea,

Dar cum zice David aceasta, de vreme ce însuși la începutul psalmului a zis *Doamne, ispititu-m-ai și m-ai cunoscut*? Răspundem: că David prin cuvintele acestea cere încă să se mai ispitească de Dumnezeu cu felurite ispite, spre deplina încredințare a acelora ce nu cunosc virtutea și răbdarea lui, ca, aceasta înțelegând-o, să urmeze lui după putere.

cearcă-mă și cunoaște cărările mele.

23. Și vezi de este calea fărădelegii întru mine, și mă îndreptează în calea cea veșnică.

Ceea ce David a zis mai sus zice și acum, aici. Ori zice din nou cuvântul acesta către Dumnezeu și cere ca încă să-l mai cerce, pentru cei ce-l nedreptățesc, adică ca să-i încredințeze cu mulțimea cercărilor cele de la Dumnezeu că nu i-a nedreptățit câtuși de puțin. Ori încă cere a se ispiti, că, de nu este cu adevărat curat de păcate, să se arate [curat] prin ispitiri și așa să se îndrepteze pe sineși, nu amăgit fiind și socotind că e curat, să nu fie [în adevăr][84].

---

[84] Iar Teodorit zice: „Pe Tine, zice, Te rog, pe Doftorul cel bun al sufletului, cu scumpătate cunoscând viața mea, să cercetezi și mișcările și pornirile gândurilor, iar de s-ar afla întru acestea ceva potrivnic legilor Tale, rogu-Te, vindecă-se de înțelepciunea Ta și povățuiască-se către călătoria cea veșnică". Adaugă însă Hrisostom: „Care este *veșnica cale*? Cea duhovnicească și care duce către cer, al cărei sfârșit nu este precum al celorlalte toate ce sunt stricăcioase, și care se sfârșesc cu viața aceasta. Însă lucrările călătoriei aceleia nu sunt de o zi, nici vremelnice; că un astfel de lucru este virtutea, necurmată având rodirea. Cum însă s-ar putea povățui cineva către aceea ce nu are vreun sfârșit? Astfel, adică dobândind ajutor de la Dumnezeu, punând [totodată] și însuși cele din partea sa".

PSALMUL 139

Psalm lui David[85].

1. Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean [rău]; și de bărbatul nedrept mă izbăvește.

„Scoate-mă, Doamne, zice, de la omul viclean și făcător de rele". *Vicleană* însă se zice răutatea, pentru că pricinuiește durere și osteneală celui ce o lucrează și o are. Pentru aceea a zis Solomon: *De te vei dovedi rău, singur vei pătimi cele rele* (Pilde 9: 12). Apoi arată pe cel pe care-l numește viclean, pe omul nedrept adică și fără de lege; pentru că, de un om ca acesta viclean și nedrept, cu anevoie poate cineva a se păzi pe sineși. Pentru aceasta, David roagă pe Dumnezeu să-i fie în ajutor, ca prin dumnezeiescul Lui ajutor să scape de un astfel de om, precum zice Hrisostom. Vezi însă și la Psalmul 42 tâlcuirea zicerii *de bărbatul nedrept și viclean izbăvește-mă*. Deci, fiindcă David a zis în psalmul trecut *bărbați ai sângiurilor, abateți-vă de la mine* - asemenea zicând și în Psalmul 6: *depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați nelegiuirea* -, adică, fiindcă David prin cuvintele acestea s-a părut că se ferește și fuge de oamenii cei nedrepți și vicleni, pentru aceasta, acum, aici, roagă și pe Dumnezeu să-i ajute, pentru ca desăvârșit să se ferească de oamenii cei de acest fel; pentru că mai întâi e de trebuință ca tot omul de sineși să facă binele ce-l poate și să nu se lenevească și apoi să roage și pe Dumnezeu ca să-i ajute. (Măcar că și binele acela ce-l face omul de sineși, de Dumnezeu ajutându-se, se face, după ceea ce zice: *Fără Mine nu puteți face nimic* [Ioan 15: 5].) Că nu-ți va ajuta, o, omule, dacă tu te lenevești și nu te sârguiești a face binele, nici iarăși nu poți să isprăvești vreun bine cu silința ta, de nu va ajuta ție Dumnezeu[86].

---

[85] Zice Teodorit: „Psalmul acesta l-a făcut David atunci când era prigonit de Saul. Pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se slobozească de el. Dar prin psalmul acesta se roagă și firea omenească, ca să izbândească asupra dracilor, gândiții ei vrăjmași, și așa să întoarcă nedreptatea peste capetele lor cu care nedreptățesc."

[86] Iar Hrisostom zice: „Unde dar sunt cei ce zic și ne întreabă: Pentru ce sunt fiare? Pentru ce scorpii? Pentru ce vipere? Că iată dobitoc ce arată mai multă răutate, nu din fire, ci din socoteală - omul! Pentru aceasta și Proorocul se roagă mai mult de aceasta să se izbăvească, și cere pe Dumnezeu ajutor la aceasta. Că fiara, ceea ce este, se vede, iar omul, cugetând vicleșugul și cu multe fețe fiind învăluit, este fiară de care cu anevoie se poate păzi cineva: de multe ori, cu piele de oaie îmbrăcat și înlăuntru pe lup îl ascunde; de multe ori și diavolii se îmbracă cu unii ca aceștia, și așa lovesc; și multe și din toate

2. Care cugetau nedreptate în inimă, toată ziua rânduiau războaie.

„Oamenii cei vicleni şi nedrepţi ca aceştia, zice, au cugetat în inima lor lucruri nedrepte şi fără de lege şi vătămătoare, şi *toată ziua* – adică toată viaţa lor – se găteau să facă războaie şi tulburări: când pornindu-se asupra unor fraţi, când asupra altora; pentru că covârşitoarea lor răutate nu-i lăsa să se liniştească, ea înduplecându-i şi silindu-i uneori să dea război fraţilor lor pe ascuns cu vicleniri şi cu vrăjmăşiri de viaţă, iar alteori şi făţiş. Prin *război* însă se înţelege şi vicleşugul, şi vrăjmăşirea, şi oricare altă bântuire şi vătămare ce o face omul împotriva fratelui său, ori prin lucruri, ori cu cuvântul, ori cu gândul, după Hrisostom"[87].

3. Ascuţit-au limba lor ca de şarpe; otravă de aspidă sub buzele lor[88].

Diapsalma.

„Oamenii, zice, cei de acest fel de vicleni şi nedrepţi şi-au ascuţi limba lor ca să arunce otrava cea făcătoare de rău, care sunt cuvintele cele viclene şi vătămătoare; iar sub buzele unora ca aceştia, adică în gura lor, se află cuvântul cel vrăjmăşitor şi vătămător de suflet împotriva fraţilor lor, care la aceasta se potriveşte cu otrava aspidei, fiindcă vatămă şi pierde pe cei nevinovaţi". Vezi, iubitule, că pe nişte oameni ca aceştia răutatea i-a prefăcut în fiare şi aspide şi

---

părţile le sunt [cursele] cele prin care vrăjmăşesc, şi ale omului viclean şi ale omului sălbatic, iar ispitirea e cu anevoie de suferit. Pentru aceea, şi rugându-ne, zicem: *Să nu ne duci în ispită, ci izbăveşte-ne de cel viclean.* Deci aici pomeneşte de *omul viclean*, iar când zice de Diavolul, numeşte simplu *viclean*, că acesta s-a făcut părinte al vicleşugului şi de aceea mai cu osebire se zice *viclean*; iar *nedrept* numeşte nu numai pe cel ce nedreptăţeşte la bani, ci şi la toate celelalte".

[87] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Partea cea mai mare a răutăţii lor e nu numai aceea că sunt vicleni, nici că sunt gata de războaie şi vrajbe, ci şi că sunt aşa în toată viaţa lor; iar de ar voi cineva să se războiască, trebuie să aibă o altă pricină, dreaptă: că trebuie să stea împotriva păcatelor, şi numai asupra Diavolului să se oştească; alţii însă, de intră în război, unii asupra altora aruncă săgeţile, şi, ce e mai cumplit, că nu numai prin răpire şi jaf, ci mai vârtos cu cugetarea fac lucrul; că aceasta e zicerea *cugetau*, adică cu silinţă şi cu toată osârdia". Iar Teodorit zice: „Nu au folosit numai cugetări viclene, ci pe lângă cugetări au adus şi lucrurile".

[88] La Hrisostom însă se scrie: „«Otravă de aspidă de-a pururea este sub limba lor »; că *diapsalma*, zice, care se află aici, pe «de-a pururea» o înseamnează". Despre *Diapsalma*, citeşte în *Precuvântarea* din Vol. 1, capitolul 7.

vipere? Nu că le-a schimbat firea, ci că a prefăcut socotința lor cea omenească în însăși neomenia și sălbăticia fiarelor, după Hrisostom"[89].

4. Păzește-mă, Doamne, de mâna păcătosului, de la oamenii nedrepți mă scoate.

Aici David repetă cele ce a zis mai sus, pentru ca să-și lărgească și să-și adauge rugăciunea*. Iar *păcătos și nedrept* este tot omul care păcătuiește în orice chip și tot omul care se nedreptățește pe sineşi sau pe altul: că un astfel de nedrept pe sineşi se nedreptățește totdeauna cu feluritele păcate pe care le face, iar pe altul nu-l nedreptățește cu adevărat și totdeauna cu fiecare păcat pe care-l face (că, de pildă, cel ce se omoară pe sineşi nu nedreptățește pe nimeni). Precum și Scriptura de multe ori pe fapta bună cea desăvârșită și peste-tot-cuprinzătoare o numește dreptate, tot așa, dimpotrivă, și răutatea cea desăvârșită o numește nedreptate[90].

5. Care au gândit să împiedice pașii mei; ascuns-au, mândrii, cursă mie.

6. Și cu funii au întins cursă picioarelor mele; pe lângă cărare, sminteli mi-au pus mine.

Diapsalma.

„Oamenii cei vicleni și nedrepți de mai sus, zice, au cugetat să împiedice drumul cel după Dumnezeu și legiuit al vieții și petrecerii mele". Aceasta însă se zice din asemănarea acelora ce-și pun piciorul între picioarele celor ce aleargă pentru ca să-i arunce jos și să le oprească calea. *Mândru* însă e fiecare om fără de lege, căci el pentru mândria sa defaimă Legea lui Dumnezeu, precum zice și în altă parte: *Cei mândri nelegiuiau foarte* (Ps. 118: 51). „Deci aceștia, zice, au ascuns cursă și capcane picioarelor mele, adică vrăjmășii ascunse, ca să mă

---

[89] Zice însă Eusebie: „Gătiți sunt spre amăgire, asemenea șarpelui celui ce a amăgit oarecând pe femeia ce era oarecând în Rai, căci și acela se apropia de femeie fățărnicindu-se cu prietenie, prefăcându-se că poartă grijă de dânsa; însă în cuvintele sale ascundea otrava cea amăgitoare a călcării de poruncă. Unii ca aceștia pot fi și ereticii, cei atei și cei ce, pentru înțelepciunea lumii acesteia, se întrarmează spre război și își ascut limba lor, ascunzând sub ea otrava de aspidă, adică a oarecăror vicleni puternici". Zice însă Teodorit: „Că Saul, folosindu-se adeseori de vicleșug ca să-l omoare, și de multe ori jurându-se și cuvinte prietenești întrebuințând, și-a călcat jurămintele. Deci, după cuviință, vicleșugul cel ascuns l-a asemănat cu veninul fiarelor celor târâtoare".

* Sau: ca să și-o intensifice și să o sporească/înmulțească.

[90] Zice însă Teodorit: „Rugăciunea aceasta e potrivită omului drept, care nu cere pierirea vrăjmașilor, ci mântuirea luiși".

prindă; şi *pe lângă cărare*, adică înlăuntru în calea mea, pe acolo unde umblam au pus împiedicări, ca eu, umblând fără pază şi cu îndrăzneală, să cad împiedicându-mă de ele". Lungind însă David cuvântul cel despre vrăjmăşia neprietenilor săi cu osebite asemănări de curse, de funii, de sminteli, zice că au ascuns toate acestea şi le-au pus aproape de cărare, pentru a arăta silinţa şi lucrarea cea vicleană a mult-împleticitei şi relei lor meşteşugiri[91].

7. Zis-am Domnului: Dumnezeul meu eşti Tu, ascultă, Doamne, glasul rugăciunii mele.

„Vrăjmaşii mei aceştia, zice, au cugetat asupra mea unele ca acestea, iar eu, în mijlocul unor primejdii ca acestea aflându-mă, numai pe Tine, Dumnezeule, Te chemam. Şi am zis: Tu eşti Dumnezeul meu, nu trece cu vederea făptura Ta, ci ascultă rugăciunea mea, şi de toate acestea izbăveşte-mă"[92].

8. Doamne, Doamne, puterea mântuirii mele, umbrit-ai peste capul meu în ziua de război.

---

[91] Zice însă Hrisostom: „Nimeni nu e este mai nedrept ca cei ce întrebuinţează nedreptatea, care, mai-nainte decât pe alţii, pe ale loruşi sufletele le nedreptăţesc; căci atunci când înşişi se fac pricinuitori de sminteală, când fac a se ocărî slava lui Dumnezeu de cei fără de minte, când, pentru că au luat trup şi suflet de la iubitorul de oameni Dumnezeu, şi nu cunosc facerile de bine, şi atâta mare podoabă şi atâta mare bunătate ce au luat prin acestea, răsplătesc Făcătorului de bine cu cele dimpotrivă, cine ar putea fi deci mai nedrept decât aceştia? Şi cine mai nerecunoscător şi fără simţire? Şi ce e mai mare încă şi mai covârşitoare în răutate este aceea că şi pe alţii se apucă să-i bântuiască: *Că au cugetat*, zice, *să împiedice paşii mei*; dar, deşi această cugetare nu a venit în lucrare, s-a făcut însă ispravă a iubirii de oameni a lui Dumnezeu, că aceasta a tăiat sfaturile lor cele viclene. Voieşti să înţelegi cum şi Diavolul pune astfel de funii? Vezi la lucrul cel întâmplat lui Iov. Că ce e mai larg decât acelea? Ce e mai îndelungat? Ce e mai aproape? Când nu numai între rudenii, nu numai între prieteni, nu numai între femei, ci şi în însuşi trupul său a pus cursa?" Zice însă Teodorit: „*Mândru* îl numeşte pe însuşi Saul, iar *cursă* şi *funii* şi *sminteli* pe osebitele vrăjmăşiri: cuvintele şi pândirile; căci acestea le-a zis după metafora vânătorilor care întind laţuri, capcane şi curse".

[92] Zice însă Hrisostom: „Aceasta e lucru al sufletului viteaz, al minţii filosofice: a nu alerga la omenescul ajutor, nici la cugetări muritoare, ci a căuta către cer şi pe Cel ce pretutindenea e de faţă a-L chema, iar de întristare a nu se birui". Iar Eusebie zice: „Unora pântecele le este dumnezeu, altora, dumnezeu le este mammona şi iubirea de argint; că de ceea ce se biruieşte cineva, aceluia şi robeşte (cf. şi Ioan 8: 34). «Eu însă numai pe Tine Te am, pe Cel ce singur eşti Dumnezeu adevărat, şi eu sunt al Tău; pentru aceasta la Tine alerg şi Ţie mă rog»". Şi Teodorit zice: „Eu însă, toate cele omeneşti defăimându-le, pe sineşi Ţie m-am afierosit, şi pe Tine Te ştiu Domn şi Dumnezeu, şi ajutorul cel de la Tine îl aştept".

„O, Doamne, Doamne, zice, Tu eşti puterea care mă mântuieşti. Tu m-ai acoperit în ziua în care mă oşteam, adică m-ai păzit şi m-ai pus în neprimejduire: nu numai nevătămat de săbii şi de săgeţi, ci încă şi de înseşi razele soarelui care mă supărau cu arşiţa lor (că aceasta a arătat prin zicerea *m-ai umbrit*, după Hrisostom)". Mulţumeşte însă David şi mărturiseşte facerile de bine ale lui Dumnezeu cele mai dinainte către el, ca prin mulţumirea aceasta mai mult să tragă spre el apărarea şi ajutorul lui Dumnezeu[93].

9. Să nu mă dai, Doamne, de la dorirea mea celui păcătos;

„Să nu Te depărtezi, zice, o, Doamne, ca să fiu dat păcătosului demon, din pricina poftei mele celei rele. Pentru că se poate ca şi eu, ca om, să poftesc rău vreodată. Şi pentru aceasta mă rog Ţie ca să nu fiu osândit, nici aruncat în mâinile demonului". Prin *păcătos* însă se înţelege şi omul cel fără de lege[94].

gândit-a împotriva mea, să nu mă părăseşti, ca nu cândva să se înalţe.

---

[93] Zice însă Hrisostom: „Vezi dorul celui ce zice; că şi cu repetarea zicerii (*Doamne, Doamne*), şi cu adăugirea *mântuirii mele*, îşi arată cu prisosinţă aşezarea sufletului său; încă şi prin numele *umbrei* arată lesnirea ajutorării, de ca şi cum ar fi zis: «Ajunge a fi Tu de faţă, şi toate se topesc»". Iar altul zice: „Prin *ai umbrit* se înţelege în loc de «mâna Ta având-o apărându-mă, şi capul meu acoperindu-l, spre a nu primi vreo rană de la săgeţile cele ce se trimit asupra mea»". Zice însă şi Teodorit: „Şi aceasta cu cercare o am cunoscut; că şi când am luat asupra mea monomahia [lupta unul la unul între cei mai puternici ai unei armate, prin care se hotărăşte soarta războiului] cea cu Goliat, şi când m-am oştit cu cei de altă seminţie, ca cu o pavăză m-am îngrădit cu ajutorul Tău".

[94] Iar Simmah zice: „Nu da, Doamne, poftele celui fără de lege", „adică, după Hrisostom, cele ce acela pofteşte împotriva mea, acelea să nu îngădui să le plinească". Iar altul, adică Nichita, zicerea *de la dorirea mea* o a tâlcuit aşa: „«Doresc, zice, de mântuire, deci să nu mă părăseşti, ca să nu mă abat de la aceasta şi să fiu dat Satanei». Ori şi aşa: «Dorirea mea, zice, este ca să nu cad, iar a celor păcătoşi e dimpotrivă; rogu-mă dar, nu luându-mă de la dorirea mea să mă dai acelora, că aceasta-mi va fi cădere dacă mă vei părăsi»". Adaugă însă Hrisostom: „Nu a zis «cele ce le doreşte», ci *de la dorirea mea*, adică «să nu-i dai câtuşi de puţin din cele ce doreşte»; că astfel sunt vicleniile: cu multă poftă lucrează vrăjmăşia cea împotriva aproapelui". Zice însă şi cel nenumit: „Pe aceştia îi ticăloşeşte şi Scriptura, zicând: *Vai celor ce se bucură pentru rele, şi celor ce se bucură pentru întoarcerea rea* (Pilde 2: 14). Că sunt oarecari stricaţi care ajung să socotească drept mângâiere a relelor lor nenorocirile altora".

Diapsalma.

„Vrăjmaşii mei cei simţiţi şi cei gândiţi au gândit asupra mea vrăjmăşii şi vicleniri, pentru aceasta Te rog, Doamne, nu mă părăsi ca să mă biruiesc de ei; ca nu cumva din aceasta ei să se facă mai mândri şi mai cumpliţi, fălindu-se din biruinţa cea asupra mea".

10. Capul înconjurării lor, osteneala buzelor lor îl va acoperi pe dânşii.

Înconjurare numeşte David aici cursa şi vrăjmăşirea lor (ori adunarea lor şi sfaturile lor cele stricate). „Capul, zice, vrăjmăşirii vrăjmaşilor mei asupra căruia ei se bizuiesc mai mult, acesta, zic, îi va acoperi şi-i va pierde pe ei", după Hrisostom. Tot pe acesta l-a numit şi osteneală a buzelor lor, pentru că mult au ostenit cugetând-o, şi despre aceasta de multe ori au vorbit, şi pentru că cu multă osteneală o au închipuit. „Prin răul acela, zice, cu care ei nădăjduiau să mă doboare, prin acela pe sineşi s-au doborât". Ori *osteneală a buzelor* a numit cugetarea cea rea şi sfatul cel viclean, că un astfel de lucru este răutatea, pentru că însăşi se face pieire şi sfârşit aceluia ce o are, după Hrisostom[95].

---

[95] [Altfel spus: „Principiul înconjurării lor e osteneala buzelor lor; aceasta îi va acoperi pe dânşii, adică în aceasta se vor poticni". Capul (κεφαλὴ) are în Scriptură înţelesuri dintre cele mai diferite. Capul e luat mai puţin în sensul său de parte a trupului, cât în sens de principiu, izvor al relelor. Pentru a lumina locul de faţă ceva mai mult, să se vadă Fac. 3: 15 sau Sirah 25: 17, unde capul e una cu veninul sau puterea răutăţii sau vicleşugului.] Acelaşi sfânt cu gură aurită zice: „Că fraţii lui Iosif, voind a-l face rob şi a-l pierde, ei înşişi au fost cei ce au căzut apoi în robie şi în primejdie de moarte. Şi Abesalom, prin tiranie vrând să piardă pe tatăl său, prin aceea a pierit". Mai moraliceşte însă, zicerea aceasta - după alt tâlcuitor, adică Nichita - aşa se tâlcuieşte: „Dumnezeu a poruncit pururea a păzi [τηρεῖν = a pândi, a veghea cu un scop anume; aici: cu scopul nimicirii sau scăpării de lucrarea şarpelui, a Diavolului] capul şarpelui (cf. Fac. 3: 15). Cap însă al păcatelor şi oarecum început este gândul şi atacul păcatului. Deci punându-se de vrăjmaşul mai întâi în minte gândul cel iubitor de trup şi iubitor de patimi, odrăsleşte şi învistiereşte împrejurul său multe alte gânduri de ruşine. Socotim deci *cap* întâiul gând de acest fel şi atacul relelor cugetări; deci atunci când întâiul atac al relelor-cugetări se va goni de la noi şi nu se va primi în inimă, aceasta va acoperi şi va pierde celelalte cugetări rele care odrăslesc după atac, iar osteneala pe care au făcut-o demonii ca să semene în inima noastră atacul acesta se întoarce împotriva lor, pe noi cu nimic vătămându-ne". Şi Teodorit zice: „«Întru vrăjmăşirile loruşi cădeau şi cele ce împotriva mea meşteşugesc înşişi le vor suferi, iar amărăciunea măiestrită de ei împotriva mea desăvârşit îi va acoperi pe cei ce o întrebuinţează». Dar şi însuşi Diavolul, împrejurul său având pe duhurile cele viclene ale demonilor, se numeşte cap al vicleşugului lor".

11. Cădea-vor peste dânşii cărbuni de foc;

„Peste păcătoşii vrăjmaşi ai mei, zice, nu vor cădea simplu cărbuni, ci cărbuni cu foc foarte aprinşi şi cu mult foc". Prin *cărbuni* însă se înţelege bătaia cea de la Dumnezeu, care ca nişte cărbuni aprinşi arde şi munceşte pe păcătoşi. Acestea dar le prooroceşte David asupra vrăjmaşilor lui, fiindcă de multe ori asupra mai multor păcătoşi s-a pogorât foc din cer trimis de la Dumnezeu şi i-a ars, şi mai ales pe Sodomiteni.

surpa-vei pe ei în ticăloşie, şi nu vor putea răbda.

„Doamne, Tu vei doborî pe păcătoşi cu bătăi şi cu rele, care-i vor ticăloşi atât de mult, încât nicicum nu vor putea să sufere ticăloşia aceasta; ci îndată, din prima lovitură, se vor prăpăstui în pieire, pentru covârşitoarea putere a bătăilor"[96].

12. Bărbatul nedrept nu se va îndrepta pe pământ;

„Omul limbut, zice, adică cel neînfrânat cu limba şi bârfitor şi obraznic, ori cel dornic de gâlcevi şi aţâţător, acesta nu se va îndrepta întru lucrările sale pe pământ, ci va aluneca şi va cădea şi sufleteşte şi trupeşte"[97].

pe bărbatul nedrept relele îl vor vâna spre stricăciune.

Încă şi alt înţelept a zis: *Cele ce-l vânează pe om sunt fărădelegile* (Pilde 5: 22), şi fiindcă de multe ori e vânat, este şi prins ca un vânat, fie spre folosul şi mântuirea sufletului, precum s-a vânat Samarineanca de cuvintele Domnului şi neamurile de apostoli, fie, precum zice aici David, *spre stricăciune*, că pe omul nedrept relele îl vor prinde ca pe un vânat, spre stricăciunea şi pieirea lui, după

---

[96] Altul însă zice: „Doborî-vei pe ei în gropi, şi nu se vor scula". Iar Teodorit zice: „Acestea dar s-au întâmplat lui Saul în războiul cu cei de alte seminţii, că, acolo junghiindu-se, a primit sfârşitul vieţii".

[97] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „David arată că răutatea este de sineşi îndestulă spre a strica pe cei ce o au. Şi se întâmplă că încă pe pământ aflându-se limbutul, din relele sale împărtăşeşte în jurul său, ca unul ce e ocărâtorul tutúror, tuturor fiindu-le vrăjmaş, greţos [nesuferit], supărător, împovărător. Altminteri este cel îndelung-răbdător şi blând şi care ştie să tacă, căci neprimejduit se face şi umblând şi stând, tuturor făcându-se pricinuitor de bucurie".

Hrisostom. Însă amândouă aceste ziceri ale lui David - și cea de sus adică, și aceasta - sunt înțelepțitoare și învățătoare[98].

13. Cunoscut-am că va face Domnul judecată săracilor și izbândă lipsiților.

„Măcar că de multe ori izbânda de la Dumnezeu zăbovește pentru cei ce se bântuiesc și se silnicesc - că pe aceștia îi numește *săraci* și *lipsiți* -, cu toate acestea, zice, eu știu că Domnul negreșit va face lor judecată și dreptate, adică izbânda cea pentru ei, ori în viața aceasta, ori în cea viitoare". Cuvântul acesta l-a zis David întâi adică ca să mângâie pe cei ce se nedreptățesc, iar al doilea, ca să-i înfricoșeze și să-i înțelepțească pe cei ce se nedreptățesc pe eiși, după Hrisostom[99].

14. Însă drepții se vor mărturisi numelui Tău;

„Însă, zice, măcar deși judecata cea pentru drepți zăbovește a se face de Dumnezeu, cu toate acestea drepții nu se vor sminti pentru întârzierea aceasta, ci

---

[98] Același Hrisostom zice iarăși: „Vezi dar că răutatea e îndestulă spre stricarea celor ce o au, căci de răutatea sa se va strica ca de a sa boală; că răutatea e îndestulă a strica sufletul celui ce o are mai mult decât toată bătaia. Dar pentru ce a pus numele *vânatului*? Pentru ca să înțelegi nescăparea [neputința de a scăpa]: că, deși nedreptățind, nu îndată vei cădea, drept care să nu te semețești, că astfel e vânarea: nu totdeauna se norocește, nici îndată. Că și din dobitoacele cele sălbatice care se vânează, multe nu sunt prinse, dar nici așa nu sunt fără primejdie; tot așa și sufletul cel ce face nedreptăți; de se va semeți pentru neprinderea sa, negreșit cândva se va prinde. Că de voiești să fii fără primejdie, încetează să mai faci acestea, și multă slobozenie vei dobândi. Dar pentru ce pedepsele nu urmează îndeaproape răutății? Pentru iubirea de oameni a Stăpânului: că de ar fi voit a se da [răutatea, cei răi] spre pedeapsă, îndată pe fiecare din cei ce păcătuiesc de mai-nainte [de fireasca moarte] s-ar fi răpit cea mai mare parte dintre oameni".

[99] Care adaugă: „Ca nici cei ce se nedreptățesc să nu înceteze din nevoință sau, pentru zăbavă [întârziere], să se facă mai răi - că zăbava aduce spre pocăință; iar pe cel ce stăruie întru răutate obișnuiește a-l munci mai cumplit, și foarte cu dreptate, că, atâta bunătate dobândind, nu s-a făcut mai bun. Socotește dar cât de mare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu: când pe cei afierosiți Lui îi îngăduie să pătimească rău, și nu le izbândește, vrând a face mai bun cu pocăința pe cel ce nedreptățește!" Zice însă și Origen: „Aceasta e proorocie pentru judecata de pe urmă prin care păgânii se vor da focului, iar drepții se vor lua spre odihnă. De aici și Solomon, folosindu-se, a zis: *Pe toată făptura o va aduce Dumnezeu la judecată* (Ecl. 12: 14). La bun sfârșit a plinit psalmul, căci *întru sfârșit* s-a suprascris, zicând de nădejdea ce li se păstrează drepților. Iar în loc de *cu fața Ta*, Simmah a zis «lângă fața Ta», arătând că mintea cea curată vede pe Dumnezeu față către față".

vor mulțumi Ție, Dumnezeule, pentru că știu că toate le faci cu bună-socoteală și cu înțelepciune spre folos".

și vor locui drepții împreună cu Fața Ta.

Drepți numește David aici iarăși pe cei de mai sus. „Drepții, zice, vor locui împreună cu Tine, Doamne, adică cu pomenirea Ta, totdeauna cu aceasta aflându-se și niciodată osebindu-se de ea". Ori *drepți* numește pe apostoli, iar *Fața a lui Dumnezeu* pe Hristos, ca chip al Ipostasului Lui. Că Însuși Hristos zice: *Părinte, voiesc ca unde sunt Eu să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea* (Ioan 17: 24), că sfârșitul bunătăților este vederea lui Dumnezeu"[100]. Aceasta însă se pot înțelege și altfel: că *drepți* sunt cei ce simplu lucrează virtutea, și iarăși drepți sunt cei ce pe aceeași virtute o lucrează cu bună-judecată și cu dreaptă-socoteală. Iar pentru că psalmul acesta cuprinde [ziceri] despre judecata de pe urmă și despre Hristos și apostoli, pentru aceasta unii s-au îndemnat a scrie deasupra lui această suprascriere, adică „Întru sfârșit, psalm lui David".

PSALMUL 140[101]

Psalm lui David.

1. Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă;

---

[100] Iar Hrisostom zice: „Pururea împreună cu Tine fiind, niciodinioară nu se vor depărta, iar de se vor face cumva depărtați, niciodinioară nu se vor mâhni, niciodată nu vor cârti pentru cele ce se fac; acesta e suflet neînfricat, aceasta e voință nemișcată [neplecată], fără a cere seama Stăpânului de ceva. Pentru aceasta zice și Pavel: *Deci, o, omule, tu cine ești, care răspunzi lui Dumnezeu? Au doară va zice făptura Celui ce o a făcut: Pentru ce m-ai făcut așa?* (Rom. 9: 20)".

[101] Iar Teodorit zice: „Și psalmul acesta l-a făcut David atunci când era prigonit de Saul, rugându-se să dobândească ajutorul lui Dumnezeu". Iar alții zic: „Că psalmul acesta se zice dinspre fața celor robiți în Babilon". Iar Hrisostom zice: „Graiurile psalmului acestuia, am putea zice, le știu toți și, în toată vârsta aflându-se, le cântă, dar gândul lui nu-l știu, având-l ca pe o pungă pecetluită, care lucru nu e de mică prihană: adică în fiecare zi a-l cânta și niciodată a cânta să priceapă cu mintea cele ce se cântă și a ședea ca lângă o vistierie acoperită. Că nu degeaba și simplu s-a rânduit de Părinți a se zice psalmul în toate serile, și nici pentru zicerea ce urmează - *ridicarea mâinilor mele, jertfă de seară* -, ci ca o datorie mântuitoare și ca o curățire de păcate au legiuit a se zice psalmul acesta, pentru ca, pentru mulțimea păcatelor cu care ne tăvălim toată ziua, oriunde ne-am fi aflând, ajungând seara să ne dezbrăcăm de dânsele cu această cântare duhovnicească".

„Eu, zice, am strigat către Tine, Doamne, cu glas și cu strigare din inimă, aprinsă fiind ea și umilită de necaz, pentru aceasta auzi-mă". Cu un astfel de glas gânditor al inimii a strigat și Moise, și a fost auzit de Dumnezeu, măcar deși cu gura tăcea. Un astfel de glas din inimă înălța și înțeleapta Anna, femeia lui Elcana, deși glasul ei cel din gură nu se auzea; pentru aceasta și stearpă fiind, a născut pe Samuil. „Cu un astfel de glas gânditor al inimii, zice, am strigat și eu către Tine, Doamne, cu cel [vrednic de] auzit urechilor Tale. Și nu numai cu glasul cel simțit al gurii, cu care și Evreii, rugându-se și înmulțind cererea lor, nu se auzeau. Pentru că, precum cel ce strigă simțitorește cu gura la cele din afară își întinde toată gura și își deșartă toată puterea, tot așa și cel ce strigă gânditorește cu inima, dimpotrivă, întoarce înlăuntru toată mintea și sufletul său și își strânge toată puterea sa, pentru aceasta este vrednic de a fi auzit de Dumnezeu[illegible].

ia aminte glasul rugăciunii mele când strig către Tine.

„Ia aminte, Doamne, zice, la glasul rugăciunii mele, pentru că strig gânditorește cu toată inima mea", precum s-a zis mai sus. Fiindcă Dumnezeu nu ia aminte la glasul cel simțit al rugăciunii, adică la al celui ce nu strigă în acest chip, adică gânditorește și cu toată inima[illegible].

[illegible] Zice însă Hrisostom: „Dar ce zice acesta: *strigat-am către Tine*? Strigare aici nu zice pe cea a gurii, ci pe cea dinlăuntru pe care o naște inima cea înfocată; că o astfel de strigare cere Dumnezeu, pe ceea ce întoarce mintea, pe ceea ce nu îngăduie a căsca. Și nu numai astfel, ci și către Dânsul a ne ruga: că sunt mulți care stau rugându-se, însă nu ei strigă către Dumnezeu, ci buzele sunt cele ce strigă către Dumnezeu, și numele lui Dumnezeu îl poartă, iar mintea lor nu simte nimic din cele ce se zic". Zice însă și dumnezeiescul Vasile: „Nu simplu folosește graiurile rugăciunii, ci face a se înălța din osârdnica așezare sufletească; fiindcă și Fariseul se părea că înmulțește rugăciunea, și așa i se părea minții lui, și pentru aceasta a căzut în păcatul mândriei".

[illegible] Zice însă Hrisostom: „Vezi și altă virtute a rugăciunii pentru care se roagă a fi ascultat, adică a fi vrednică aceasta de dumnezeiasca luare-aminte și de ochii cei neadormiți. Și care este cea de acest fel? Când nu se roagă cineva împotriva vrăjmașilor, când nu pentru bogăție ori pentru stăpânire, ori pentru slavă, nici pentru vreuna din acestea stricăcioase, ci pentru acelea nestricăcioase și nemuritoare. Că, cu adevărat, nu numai că trebuie a nu ne ruga împotriva vrăjmașilor, ci și mânia cea asupra lor să o stingem. Pentru aceasta zice și Pavel: *Voiesc ca bărbații să se roage, ridicând mâini cuvioase, fără de mânie și sfădiri* (I Tim. 2: 8); adică, de ai avea vreun vrăjmaș, stinge mânia și așa apropie-te la Stăpânul – și nu numai prin gură nu zice ceva împotriva lui, ci și gândul curățește-l de venin – și de va fi astfel rugăciunea, și de chemi pe Dumnezeu cu osârdie, vei fi ascultat chiar și mai-nainte de a săvârși rugăciunea: *Că încă grăind tu*, zice, *va zice Ție: Iată, sunt aici* (Is. 58: 9)".

2. Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta, ridicarea mâinilor mele, jertfă de seară.

Două altare, adică două jertfelnice erau la biserica cea veche a lui Dumnezeu, după Hrisostom, unul era de aur, iar celălalt de aramă. Cel de aur era afierosit pentru arderea tămâii, iar cel de aramă era afierosit pentru celelalte jertfe. Tămâia se alcătuia cu multă cheltuială și curat, după porunca Legii; pentru aceasta era și bine-primită lui Dumnezeu atunci când se tămâia. Și, pentru pricina aceasta, și pentru că era prea bine mirositoare, ea preînchipuia slujirea cea nouă a darului Evangheliei. Deci zice David: „O, de s-ar îndrepta și ar ajunge la Tine, Doamne, și a fi bine-primită rugăciunea mea ca acea tămâie curată și prea bine mirositoare, ceea ce după Lege se tămâiază Ție! Că se aprinde inima mea de focul osârdiei și al dragostei, precum se aprindea și vatra jertfelnicului de aur și Îți înălța buna-mireasmă a tămâierii". Despre tămâiere adică [se zic] acestea.

.Iar despre jertfa cea de seară zicem că era legiuit preoților ca neîncetat să jertfească în fiecare zi doi miei de parte bărbătească: unul dimineața, iar altul seara; aceste jertfe se numeau ale necurmării [jertfe de toată vremea], pentru că se aduceau fără încetare. *Și acestea sunt cele câte vei face spre jertfelnic: doi miei de un an, neprihăniți; un miel îl voi face dimineața, iar al doilea către seară – jertfă necontenită în auzurile și neamul vostru* (Ieș. 29: 38 ș.u.). Însă aceste jertfe de două oi erau totdeauna curate și primite de Dumnezeu, căci nu se aduceau pentru păcate; căci celelalte jertfe care se aduceau de popor nu totdeauna erau primite și curate, pentru că se spurcau de multe ori de relele așezări sufletești ale celor ce le aduceau. Deci aceste două jertfe erau mai cinstite decât celelalte. Și iarăși acestea două: jertfa care se aducea seara era mai cinstită decât cea care se aducea dimineața, pentru că cea de dimineață privea spre cea de seară, iar cea de seară împlinea toată sfințita lucrare a zilei și se desăvârșea în liturghia cea din biserică, după Hrisostom. Zice deci David: „O, de s-ar îndrepta și s-ar face curată și bine-primită Ție, Doamne, înălțarea mâinilor mele, ceea ce se face întru rugăciune, precum e bine-primită Ție și jertfa cea de seară!" Se face însă bine-primită rugăciunea atunci când gura ceea ce se roagă e curată de cuvinte de rușine, adică de ocări, de osândiri, de grăiri de rău și mai ales când inima celui ce se roagă e curată de gânduri de rușine, și hulitoare, și rele, și când mâinile ce se ridică către Dumnezeu întru rugăciune sunt curate de lăcomia de averi, de răpiri și de orice altă lucrare afară de Lege[104].

[104] Zice însă Eusebie: „Bine-îndreptată și bine-mirositoare e rugăciunea celor ce cer adevăratele bunătăți; iar rugăciunea celui ce nu e de acest fel se leapădă ca o tămâie stinsă și se împrăștie ca o puturoasă". Iar dumnezeiescul Vasile zice: „Leapădă tămâia Legii, zicând prin Isaia: *Tămâia urâciune este Mie* (Is. 1: 13); că, cu adevărat, urât e a socoti că

3. Pune, Doamne, strajă gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele.

Fiindcă David ştia că gura e pricină a multor rele, când se lasă şi sloboade a grăi fără socotinţă orice i s-ar părea – precum dimpotrivă aceeaşi gură este pricină şi a multor bunătăţi, şi are cu atât mai mult nevoie de ajutorul lui Dumnezeu –, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu spre ajutorul şi paza gurii. Că zice dumnezeiescul Hrisostom: „Nenumărate rele s-au lucrat cu lesnirea limbii, precum şi pe cele bune le-a făcut statornicia*. Căci precum o casă, ori o cetate, nu are niciun folos de porţi şi de ziduri de nu vor fi oameni de pază la dânsele, care să ştie când e bine să le închidă şi când să le deschidă, tot aşa nu e de folos gurii şi limbii omului, de nu va avea pază la dânsele"[105]. Iar pază a gurii este luarea-aminte cea asupra ei, adică când mintea priveghează şi ştie ce cuvinte se cuvine a grăi,

---

Dumnezeu se vânează [câştigă] cu îndulcirile cele prin miresme doar pentru că a rânduit alcătuirea tămâierii şi [urât e] a nu înţelege că drept tămâie Domnului este primită sfinţenia cea în trup care se săvârşeşte de întreaga-înţelepciune a sufletului". Zice însă şi Hrisostom: „Drept aceea, gura ta e cădelniţă, şi ia dar aminte a nu umple cădelniţa cu baligă, că unii ca aceştia sunt cei ce grăiesc graiurile cele de ruşine şi necurate. Că precum tămâietoarea (adică cădelniţa) nu se cuvine a avea ceva necurat, ci numai foc şi tămâie, tot aşa şi limba, niciun grai spurcat să nu aibă, ci numai sfinţenie şi binecuvântare; tot aşa şi mâinile să se facă jertfelnic, că nu aduci tămâiere jertfelnicului celui de aramă, nici celui de aur, ci în biserică duhovnicească, într-una mai cinstită decât acelea, că acelea erau materie neînsufleţită, iar întru tine locuieşte Dumnezeu şi eşti mădular al lui Hristos şi trup cinstit". Iar altul zice: „Pe lângă rugăciunea minţii, David a adus şi ridicarea mâinilor, că trebuia ca, după ce a zis despre lucrarea văzătoare, să pomenească şi de cea practică şi de lucrările trupeşti". Adaugă însă Eusebie: „A zis *jertfă de seară*, şi nu de dimineaţă, pentru lucrările ce se săvârşesc [până seara]: că până la răsuflarea cea mai de pe urmă şi până la însuşi sfârşitul vieţii (pe care îl însemnează *seara*) se va judeca de Dumnezeu pentru toată jertfa". Iar Teodorit zice: A pomenit de cea de seară, şi nu de cea de dimineaţă, fiindcă era în primejdii şi în scârbe, iar primejdia se aseamănă cu întunericul şi cu noaptea. Şi ia aminte, că cele ale minţii le-a asemănat cu tămâia, ca unele ce se află mai subţiri şi mai curate, iar iscusirile cele prin lucrări [adică prin *ridicarea mâinilor*], ca unele ce sunt mai groase, le-a numit jertfă".

* Consecvenţa în vorbire, am zice noi.

105 Iar Hrisostom zice: „Şi care ar fi *paza gurii*? Gândul înfricoşat stând asupră-ne şi veghind, căci foc are în mâini Stăpânul, cu care va arde pe cei ce-şi întrebuinţează în orice fel gura; pe acesta pune-l portar şi păzitor, îngrozind conştiinţa, şi aşa niciodată nu vei deschide gura fără de vreme. Alături de acesta [de foc] pune-l şi pe altul, pe cel ce zice: *Că pentru tot graiul deşert vei da seamă în ziua judecăţii* (Matei 12: 36)". [Poate că Hrisostom, vorbind de foc, s-a gândit şi la I Cor. 3: 12 ş.u.; sau I Tesal. 1: 8; Evr. 12: 29; Matei 3: 12 etc.]

şi care se cuvine a le ţine în inimă. Căci a zis Sirah: *Mulţi au căzut în gura săbiei, însă nu sunt ca cei căzuţi prin limbă! Fericit este cel acoperit dinspre aceasta* (Sirah 28: 18). „Pune dar, Doamne, pază gurii mele şi uşă de îngrădire, adică păzire, buzelor mele", că amândouă acestea, păzirea şi îngrădirea, însemnează acelaşi lucru, prin alăturare [paralelism][106].

---

[106] Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai pricepere? Văzut-ai înţelepciune? De unde începe cererea? De la cea mai mare din isprăvi. Deci să păzim gura neîncetat, punându-i gândul [λογισμὸν] drept lacăt, nu ca neîncetat să fie închisă, ci ca în vreme potrivită să se deschidă, căci se întâmplă ca uneori să fie mai de folos tăcerea decât grăirea, precum şi grăirea mai mult decât tăcerea. Pentru aceasta dar zice şi acel înţelept: *Vreme e de a tăcea şi vreme de a grăi* (Ecl. 3: 7). Şi Sirah a zis: *De este la tine pricepere, răspunde aproapelui; iar de nu, mâna ta să fie peste gura ta* (5: 14); precum şi în altă parte a zis: *Cuvintelor tale fă-le jug şi cumpănă; şi la gura ta fă uşă şi zăvor* (25: 28)". A zis însă şi Grigorie al Nyssei: „Două alcătuiri a dat Ziditorul a toate limbii: pe cel al dinţilor şi pe cel al buzelor, oprind năvălirile ei cele dobitoceşti. Pentru aceasta şi acea prea subţire pieliţă pe care ea o ţine în legătură cu falca cea de jos se zice «zăbală», ca aşa să nu grăiască fără rânduială şi cuvinte neiconomisite". Iar Chiril zice: „Ştia fericitul prooroc că cel ce întrebuinţează cuvânt neprihănit este vrednic de toate, că scris este: *Cel ce nu greşeşte în cuvânt, acesta este om desăvârşit, puternic a-şi înfrâna tot trupul* (Iac. 3: 2). Însă cel ce-şi întrebuinţeză mintea nehăţuită şi slobodă, aceasta se face lacăt fără zăbală la toate cele mincinoase. Dar oare cine e acela care să nu se prihănească?" Iar Filon Evreul a zis: „Se vede că pentru două pricini din cele mai de nevoie s-a alcătuit firii oamenilor buze: întâi pentru linişte, că acestea pot fi oprire şi îngrădire prea tare a glasului, şi al doilea, pentru tâlcuire, că prin aceasta se aduce curgerea cuvintelor: că, strângându-se ele împreună, se opreşte cuvântul, iar despărţindu-se ele, curge cuvântul; însă trebuie să grăim mult mai puţine decât auzim, fiindcă şi firea prin analogie măsoară trebuinţa cuvântului". După Marele Vasile: „Nouă ni s-au lucrat două urechi, iar limba e doar una, trebuinţa spre învăţătură fiind îndoită spre auzirea învăţăturii, iar în jumătate cu sfială a grăi cuvântul către întrebări". [Sfântul Vasile pare să dezvolte ideea lui Filon de mai sus: că trebuie adică să auzim mai multe decât grăim, căci pentru aceasta au fost zidite două urechi, iar limba e doar una, drept care nu e de folos a grăi atât de multe pe cât auzim, căci limba e un fel de „jumătate" (ἡμιόλιος), având nevoie mai mult de lucrarea rugăciunii şi vieţii lăuntrice cu Dumnezeu, către Care să strige, cum de multe ori s-a zis mai sus.] Zice şi Teodorit: „Făcătorul a toate a dat limbii două zidiri: a dinţilor şi a buzelor, oprind pornirile ei cele dobitoceşti. Cu toate acestea însă, Proorocul se roagă să dobândească şi altă pază, temându-se ca nu cumva, tânguindu-se, să grăiască ceva necuvios. Că nici când era gonindu-se de către Saul nu suferea ca vreodată să grăiască ceva hulitor, precum mărturiseşte istoria".

4. Să nu abaţi inima mea spre cuvinte de vicleşug, ca să aduc pricinile cele din păcate*;

„Să nu laşi, Doamne, ca să se abată şi să se prăpăstuiască inima mea spre a grăi cu gura cuvinte viclene şi a cugeta gânduri şi cuvinte necuvenite. Aceasta însă lesne se va isprăvi, dacă gura mea va fi păzită pe dinafară, după Hrisostom. Dar să nu laşi inima mea să se plece nici întru abaterea spre acest fel de cuvinte viclene, nici a aduce pricini întru păcate". Căci cei întâi-zidiţi, când au greşit, Adam a dat pricină pe Eva, cum că ea adică l-a amăgit, şi Eva iarăşi a dat ca pricină pe şarpe, cum că el o a amăgit. Asemenea şi ucigaşul dă pricina uciderii la sila mâniei sale, iar alt păcătos pune altceva de pricină. Însă pricinuirile acestea nu sunt cele ce îndeamnă pe oameni să păcătuiască, ci nebăgarea lor de seamă şi neluarea-aminte; iar aceasta se arată de la aceia ce se sârguiesc şi iau aminte, pentru că aceia nu fac astfel de păcate. „Deci ştiind Diavolul, după Hrisostom, că mărturisirea şi spovedirea păcatului îmblânzeşte pe Dumnezeu, iar tăgăduirea şi ascunderea păcatului, dimpotrivă, întărâtă pe Dumnezeu spre mânie, pentru aceasta înduplecă spurcatul pe păcătoşi să se pricească şi să zică că nu ei au păcătuit, ci un alt lucru oarecare din afară de dânşii s-a făcut pricină a păcatului lor"[107].

---

* Partea a doua a acestui verset s-a tradus în osebite feluri, dată fiind greutatea în redarea lui într-o formă „acceptabilă". Mitropolitul Veniamin: *...a pricinui pricinuiri întru nelegiuiri.* Biblia 1914: *...ca să tăgăduiesc răspunsurile cele din păcate.* Biblia 1688: *...ca să vinuiesc vini în păcate.* Pentru înţelegerea noastră mai nouă, sensul deplin al zicerii s-ar arăta – fără a minimaliza totuşi variantele anterioare –, credem, printr-o traducere ca aceasta: *...ca să aduc pretexte întru păcate.* În chip cumva asemănător, dar ignorând aproape total litera, redă IPS Anania în Biblia lui: *Ca să mă dezvinovăţesc cu dezvinovăţiri* (...). Pentru a ne conglăsui cu tâlcuirile Părinţilor şi a împăca cumva variantele mai vechi cu cele mai noi, am dat în verset o versiune proprie.

[107] Zice însă Hrisostom: „Nu că Dumnezeu pleacă inima. Să nu fie! Ci ceea ce zice este aceasta: «Să nu laşi a se pleca, să nu laşi a se abate spre înţelegere vicleană». Că acolo, în inimă, e izvorul răutăţii şi al virtuţii. Iar *cuvinte de vicleşug* sunt [îi arată pe] cei ce fac vicleşuguri: că ceea ce fac stricătoarele vânturi împotriva trupurilor, aducând ciumă şi osebite boale, aceasta fac şi aceştia cu cuvintele în suflet, suflând cu răutate; şi aceasta mai ales e calea pieirii: atunci când, păcătuind sufletul, se abate de la frică [frica de pedepse sau de Dumnezeu] şi izvodeşte oarecari pricinuiri, aflând cuvinte ajutătoare patimilor; că, dacă rău este a păcătui, acest rău se face mai cumplit prin tăgăduiala că cineva a păcătuit. Deci, atunci când greşeşti, zi: «Am greşit». Iar decât acest răspuns, nimic nu este mai înalt; aşa Îl faci pe Dumnezeu milostiv, aşa şi pe sineţi te faci mai nelesnicios a cădea întru aceleaşi". Potrivit însă zice la aceasta şi Teodorit: „Se poate ca Fericitul David să-l socotească pe Saul vrăjmaş şi războinic, şi de aici să poftească junghierea lui, şi deci a-l omorî pe unul ca acesta nu ar fi fost nedrept. Legea poruncind să

cu oamenii cei ce lucrează fărădelegea.

Aceasta atârnă de cea de mai sus, adică: „Să nu laşi, zice, inima mea, Doamne, să aducă pricini cu oamenii cei fără de lege şi păcătoşi", că aceştia sunt cei care aduc felurite pricini după ce au păcătuit.

şi nu mă voi însoţi cu aleşii lor.

„De vei ajuta mie, Doamne, zice, şi nu mă voi asemăna cu cei fără de lege întru pricinile păcatului, negreşit nu mă voi însoţi şi nu mă voi aduna cu ei, şi nu cu cei mai de jos dintre ei, ci cu cei mai aleşi dintre ei"[108].

6. Certa-mă-va dreptul cu milă şi mă va mustra; iar untuldelemn al păcătoşilor să nu ungă capul meu.

„Doamne, zice, dreptul să mă mustre şi să mă certe, iar siguranţa şi ocrotirea păcătosului să nu mă găzduiască, nici să mă încălzească; pentru că mai bună şi mai folositoare este mustrarea şi bătaia dreptului decât harul şi linguşirea şi cuvintele cele dulci ale păcătosului". Că aceasta însemnează *untdelemnul*, iar toiagul dreptului e mai folositor de suflet decât cinstea şi facerea de bine a celui rău, după Teologul Grigorie, care şi zice: „Mai bun e biciul dreptului decât harul păcătosului; toiagul dreptului foloseşte mai mult decât cinstea celui rău". Iar *cu milă* se adaugă pentru aceea că dreptul pedepseşte cu adevărat şi mustră, însă cu iubire de oameni şi cu împreună-pătimire, că se milostiveşte ca să nu piardă pe fratele său ce greşeşte, de n-ar lua cuvenita mustrare[109].

---

iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău. Dar el, privind de mai-nainte evangheliceasca petrecere, voia să vieţuiască după aceea, drept care se roagă Domnului să nu ia nicio pricinuire spre păcate".

108 Alt tâlcuitor însă zice: „Nici să mănânc împreună îndulcirile lor". Iar altul: „Nici să mă îndulcesc întru desfătările lor", pe care Hrisostom tâlcuindu-le, zice: „Că David aici zice cuvântul cel apostolesc (cf. I Cor. 5: 9 ş.u.; II Cor. 6: 17): că şi de desfătările unora ca aceştia şi de benchetuirile lor trebuie a fugi, unde cu mult mai vârtos se află pricinile păcatului". Iar Teodorit zice: „Acestea le fac lucrătorii fărădelegii, iar mie să nu-mi fie a avea vreo împărtăşire cu dânşii, măcar de ar avea cea mai bună norocire; că *aleşi* numeşte aici pe cei mai bine-norociţi dintre cei vicleni".

109 Zice însă Hrisostom: „Văzuşi suflet întărit întru fapta bună? Şi certările drepţilor le primeşte cu dulceaţă, iar de la cei fără de lege şi cele ce i se zic spre mulţumire le leapădă. Dar pentru ce? Pentru că aici [în pricina nelegiuiţilor], şi miluind [cu făţărnicie], de multe ori au adus pieire; iar drepţii, şi certând, au îndreptat, iar cu mustrarea acestora e însoţită mila, iar cu mila acelora, moartea. Şi ia aminte cum însemnează aici apostoleasca zicere:

7. Că încă şi rugăciunea mea este întru bune-vrerile lor;

„Eu nu numai că fug de oamenii cei fărădelege şi păcătoşi, zice, şi mă lepăd de adunarea şi prieteşugul lor, ci încă mă rog *întru bune-vrerile lor*, adică după bunăvoinţa şi răutatea voilor lor – precum tâlcuieşte Hrisostom, propoziţia înţelegându-se împotrivă, după schimbare* –, că mă rog, zice, ca voile şi poftele

---

mustră, ceartă, mângâie, că astfel e mustrarea sfinţilor, că şi doftorii fac aşa: nu numai taie, ci şi leagă. Iar dacă, miluind cei răi, trebuie dar să ne ferim de ei; dar când trebuie să ne apropiem de ei? E limpede că niciodinioară! Drept care, măcar bani de-ţi va da cel rău, măcar desfătare şi cinste de-ţi făgăduieşte, leapădă şi fugi; iar dreptul, măcar de te ceartă, măcar de te amăgeşte cu cuvintele, aleargă după el, că acela este cel care te iubeşte". „Pentru că, după Teologul Grigorie, a dreptului şi asprimea este iubită, pentru folos, iar a aceluia, şi bunătatea e cu bănuială [e suspectă]". Şi Teodorit zice: „Mai primite îmi sunt cele mâhnicioase de la cei drepţi ce mi se fac spre învăţătură şi folos, decât îndulcirile ce mi se aduc de la cei păcătoşi: măcar deşi îmi dăruiesc viaţă mai poftită ca un untdelemn ce-mi străluceşte capul, aleg mai bine a fi certat mai bine de cei drepţi decât slujit [folosit] de cei păcătoşi". Şi cel nenumit zice: „Mă rog lui Dumnezeu să nu mă împărtăşească cu cei fără de lege, şi aleg petrecerea cea împreună cu cel drept, măcar deşi ar părea numai a fi sârguitor pentru întoarcerea cea din învăţătură; că mai mult primesc mustrarea dreptului decât amăgirea şi buna-cuvântare a păcătosului, măcar mii de binecuvântări de ar aduce pe capul meu, ca şi cu untdelemn vrând a mă netezi [mulţumi] cu îndulcirile".

* κατά μετάληψις = *lit.*: după împărtăşire (precum traduce Veniamin); (ca figură retorică) după schimbarea construcţiei, folosindu-se un cuvânt în locul altuia. Pornind de aici, unele versiuni ale Bibliei traduc liber, redând aşa: „împotriva vrerii lor". Cercetând mai departe acest interesant verset, aflăm din textul original în greaca veche, din *Patrologia Greacă* (Vol. 128, col. 1272), a Tâlcuirii lui Eftimie o variantă mai scurtă şi mai simplă, cea a lui Nicodim fiind puţin schimbată şi adăugită spre îmbunătăţire cu tâlcuirea lui Hrisostom. Ea zice aşa: „«Pentru a fugi de cei fără de lege şi a scăpa de însoţirea cu ei (cf. şi v. 5), încă şi rugăciunea mea este după (μετά = cu, împotriva, după, conform, cu ajutorul, printre, de partea [cuiva], dincolo de etc.; μετά e folosit aici în loc de ἐν, pe care îl avem în verset, adică la *întru bune-vrerile*; interesant e că μετὰ conţine şi unele sensuri de-ale lui ἐν, aducând totuşi κατά μετάληψις, precum zice Hrisostom, o lămurire în plus, de aici luând pricină şi Sfântul Nicodim - care poate a presupus că Eftimie îl urmează pe Hrisostom, dar fără a-i reda tâlcuirea cu totul -, care a redat mai pe larg pe Hrisostom, din a cărui tâlcuire sensul se înţelege mult mai bine, el dând deci expresie unei figuri retorice) sfaturile lor, dar nu pentru a împlini sfaturile şi voile lor». Acestea dar vor să însemne zicerea *bune-vrerile*". Dar socotind şi contextul de mai sus, precum şi tâlcuirea lui Teodorit de mai jos, vom înţelege şi că această figură retorică redă de fapt o realitate evidentă: *buna-vrere* a păcătoşilor e una falsă, o milă amăgitoare, cum zice Hrisostom mai sus, care vine şi din mândria unei bune-norociri pe seama fărădelegilor.

loc cele rele și viclene să nu vină în lucrare și în ispravă", că pe acestea le numește *bune-vreri*[110].

Înghițitu-s-au lângă piatră judecătorii lor.

„Judecătorii, zice, adică puternicii celor fără de lege, care îi stăpânesc pe ei, au pierit, zice, asemenea unei pietre ce se aruncă în noian și se afundă, pierind fără de urmă, fără a-i rămâne vreun semn". Aceasta despre cei fără de lege o a zis David și în altă parte: *Și am trecut, și, iată, nu era, și l-am căutat, și nu s-a aflat locul lui* (Ps. 36: 38), arătând prin aceste cuvinte că necinstitorul de Dumnezeu s-a smuls din rădăcină și n-a rămas nici numele lui cel gol. Iar *înghițitu-s-au*, adică «afundatu-s-au», este în loc de «se vor afunda», că prin acestea proorocește răsturnarea celor fărădelege, punând timp trecut în loc de cel viitor[111].

Auzi-se-vor graiurile mele, că s-au îndulcit,

Iar Simmah a zis: „Preadulci se vor arăta zicerile mele". „Vor primi, zice, cei pricepuți și înțelepți în inima lor cuvintele mele, pentru că sunt dulci și bune, ca unele ce sunt dulci și folositoare"[112].

ca o brazdă de pământ s-au rupt pe pământ, risipitu-s-au oasele lor lângă iad.

„Precum brazda, rupându-se de plug, țărâna cea grasă a pământului se sfarmă și se risipește în osebiți bulgărași și părți ale holdei, tot așa și oasele oamenilor fără de lege cei ziși mai sus se vor risipi înlăuntru în mormânt", că pe acesta l-a numit *iad*, după Teodorit.

---

[110] Zice și Teodorit: „Atât de departe sunt eu de a râvni buna-norocire a acelora, că mă și rog ca ei să se schimbe, ca, prefăcându-se întru lucrarea celor bune, să-și schimbe răutatea". Prin urmare, prin *bunele-vreri* Teodorit înțelege aici bunele-norociri ale celor fără de lege și păcătoși. Asemenea și Hrisostom pe acestea le numește mai jos tot bune-norociri.

[111] Altul zice: „Se vor rostogoli în mâna pietrei". „Iar *lângă piatră* însemnează, după Hrisostom: că precum o piatră care se afundă și nu se mai arată, tot așa și bunele-norociri ale acelora, afundându-se, se fac apoi nearătate". Iar Teodorit zice: „Nu după multă vreme, zice, se vor face nevăzuți; și cei înconjurați de cea mai mare putere se vor face cufundați și nevăzuți asemenea pietrelor celor acoperite și ascunse sub ape, adică se vor da uitării".

[112] Zice însă Eusebie: „Plinirea pedepsei ce s-a prezis asupra celor răi o vor primi graiurile mele cu credința adevărului. Acestea le vor primi cei înțelepți ca adevărate și folositoare".

8. Căci către Tine, Doamne, Doamne, ochii mei, spre Tine au nădăjduit, să nu iei sufletul meu.

„Doamne, zice, ochii sufletului meu la Tine privesc, pentru că eu cu tot deadinsul la Tine am nădăjduit; să nu-mi iei dar viața după cuvântul Tău, care cumplit mă gonesc și mă vrăjmășesc de vrăjmașii mei"[113].

9. Păzește-mă de cursa care mi-au pus mie și de smintelile celor ce fac fărădelege.

„Păzește-mă, Doamne, zice, nevătămat și mai presus de cursa ce au întins-o vrăjmașii mei ca să mă prindă și de smintelile și poticnirile ce au pus înaintea mea lucrătorii fărădelegii". *Cursă* însă și *sminteli* numește vrăjmășirile lui Saul și ale celorlalți vrăjmași ai săi.

10. Cădea-vor în mreaja lor păcătoșii,

„Păcătoșii, zice, vor cădea în mreaja pe care o au întins ca să mă prindă și se vor prinde de năvodul lor". Iar pentru că în alte manuscrise se scrie *Lui*, de aici se înțelege că păcătoșii vor cădea în mreaja lui Dumnezeu, și că de la El vor lua dreapta certare[114].

deosebi sunt eu până ce voi trece.

„Eu, zice, sunt osebit după loc de cei păcătoși și fără de lege, precum osebit sunt și de vicleana socotință a acelora; iar mai vârtos nu sunt atâta osebit de dânșii după depărtarea locului, cât sunt departe după osebirea și nepotrivirea cu

---

[113] Iar Hrisostom zice: „Măcar nenumărate rele de ar veni asupră-ne, războaie și morți, și chiar porțile iadului, de sfințita ancoră ne ținem, de nădejdea ajutorului Tău". Iar Origen zice: „Când privirea celor ce caută către cer se face unită către Domnul - de unde s-a și zis la singular -, se zice *către Tine, Doamne, ochii mei*; iar când se zice de *răutate și risipirea oaselor*, se zice de mulți că pătimesc acestea, pentru aceasta s-a și zis la număr plural *risipitu-s-au oasele lor*; la acestea să pui alături și porunca dată lui Adam: că la poruncă, singular având numărul, s-a zis *cu mâncare să mănânci* (Fac. 2: 17), iar la oprire, s-a zis la plural: *să nu mâncați dintr-însul* (Idem 18)".

[114] Pentru aceasta zice și Teodorit: „*În mreaja Lui*, adică a lui Dumnezeu: că cei ce întind curse altora, ca cu oarecare mreajă împreună se vor prinde de dumnezeiasca bătaie, și cele ce le fac, acelea le vor suferi, și vor cădea în cele ce le aduc asupra altora".

alegerea vieţii lor. Şi voi fi osebit de dânşii nu în puţină vreme, ci până la moarte, că aceasta însemnează zicerea *până ce voi trece*, după Teodorit[115].

PSALMUL 141

De pricepere, lui David, când era el în peşteră rugându-se.

Ce însemnează *pricepere* am spus la câteva alte suprascrieri, iar *peşteră* zice aici pe cea îndoită* din Engadi, înlăuntrul căreia se afla David cu vitejii săi, atunci când se gonea de Saul. Că, de vreme ce David se afla în partea cea mai dinlăuntru a peşterii, trecând Saul pe acolo, a intrat înlăuntru şi a şezut şi a dormit în partea mai dinafară a peşterii, fără a şti că David se afla înlăuntru (că peştera era mare). Pentru aceasta, văzând David că s-a închis înlăuntru în peşteră, s-a rugat către Dumnezeu prin psalmul acesta. Vezi şi suprascrierea Psalmului 56, ca să înţelegi că acela David l-a făcut în urmă, adică după ce a ieşit din peşteră, iar acesta l-a făcut când era închis într-însa[116].

1. Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat.

Dar cum zice David aici că a strigat, de vreme ce era închis înlăuntrul peşterii? Şi nici a striga nu putea, nici a crâcni, ca să nu se audă de Saul şi să se prindă? De nevoie dar se înţelege că glas strigător aici numeşte David osârdia cea

---

[115] Zice însă Teologul Grigorie: „A petrece în singurătate (adică a fi monah) e mai mult o vrednicie a stării celei bune a chipului, şi nu a depărtării cu trupul. Precum şi David cel prea lucrător, însuşi fiind şi prea singuratic, a zis aceasta: *Deosebi sunt eu până ce voi trece*, ca pe un [lucru] mare şi vrednic de credinţă spre arătarea cuvântului". „Că nu pustietatea, după Hrisostom, face pe om a fi singur, ci socoteala filosofică; tot aşa şi cei ce locuiesc în cetăţi şi în tulburări şi în oraşe pot fi deosebi şi singuri atunci când fug de adunările cele stricate şi se dau pe sineşi petrecerii celor drepţi. Aceasta e calea cea fără primejdie: ca cel ce e îndestul a îndrepta şi pe alţii, să se amestece cu cei ce pot primi vindecare, şi aşa să-i facă mai buni; iar cel ce e mai neputincios să fugă de cei răi, ca să nu primească vătămarea cea de la dânşii, şi aşa şi viaţa aceasta cu neprimejduire o va vieţui, şi bunătăţile cele viitoare le va dobândi".

* Probabil cu două intrări sau două părţi sau căi lăuntrice.

[116] Altul însă, adică Nichita, zice: „Acestea ce sunt puse înainte sunt cu adevărat rugăciune, dar cele ce se zic într-însele au trebuinţă de a fi pricepute, pentru a învăţa în ce chip, în primejdie aflându-ne, să putem scăpa de acele rele".

puternică şi aşezarea cea fierbinte a sufletului său, după Teodorit, şi gânditoarea strigare a inimii sale, care negrăit striga şi cu taină ruga pe Dumnezeu[117].

2. Vărsa-voi înaintea Lui rugăciunea mea, necazul meu înaintea Lui voi spune.

„Eu, zice, voi vărsa rugăciunea mea înaintea lui Dumnezeu şi necazul meu îl voi arăta înaintea Lui în loc de rugăciune", că necazul poate îndupleca pe Dumnezeu spre a dărui ajutorul Său, fiindcă necazul nu obişnuieşte numai să facă pe oameni mai osârdnici întru fapta bună şi mai luători-aminte, ci încă dăruieşte celui ce cu mulţumire îl suferă nu puţină îndrăzneală către Dumnezeu. Drept aceea, necazul se face o mare dreptate celui ce se necăjeşte, spre a fi ascultat de Dumnezeu, după Hrisostom[118].

3. Când lipsea dintru mine duhul meu, Tu ai cunoscut cărările mele.

„Cele zise mai sus le voi face: adică voi pune rugăciunea mea înaintea lui Dumnezeu. Când? Acum, când mă primejduiesc de moarte, închis fiind de Saul". Pentru că atunci, deznădăjduindu-se David de tot ajutorul omenesc, s-a întins cu totul către Dumnezeu şi zicea: „Aflându-mă eu în primejdia aceasta mai de pe urmă şi aducătoare de moarte, aşa voi face; Tu însă, Doamne, ştii cu de-amănuntul toate căile vieţii mele şi cunoşti că eu, fără a nedreptăţi câtuşi de puţin pe vrăjmăşitorul meu, Saul, în zadar şi fără pricină mă primejduiesc, pentru singură zavistia Lui"[119].

---

[117] Zice însă Hrisostom: „Cu adevărat, nu toţi strigă ridicând glasul, nu toţi îl îndreaptă către Dumnezeu, nu toţi se fac auziţi. Dar trebuie ca toate acestea trei împreună a le aduna [adică ridicarea glasului, îndreptarea lui către Dumnezeu şi a ne face auziţi]; că cel ce strigă împotriva vrăjmaşilor nu scoate glas de om, ci de fiară şi de şarpe, iar cel trândav şi care nu aude cele ce zice nu strigă către Dumnezeu, ci degeaba şi în zadar grăieşte, nedeşteptându-se mintea, măcar şi tare de ar striga, iarăşi şi aşa nu se numeşte că strigă. Că glasul, de care am zis de atâtea ori, nu se numeşte forţa [τόνον = tonul, timbrul, puterea, întinderea, măsura] duhului [aerului], ci gândirea cea întinsă". Zice însă şi Origen: „Precum focul are fire în-sus-suitoare, tot aşa glasul dreptului se face către Domnul şi oarecum are îndrăzneală a-L chema, spre a-i da ceva din cele ce-i trebuie de la Dumnezeu".

[118] „*Vărsa-voi rugăciunea mea*, adică pe sinemi tot m-am mutat către Dumnezeu, zice Hrisostom, gândul meu l-am deşertat către El, l-am arătat rana, iar El poate pune doftoria". [*M-am mutat* traduce pe μετέστησα, ce mai înseamnă şi: *m-am întors către, m-am schimbat întru.*]

[119] Din această zicere, Hrisostom încheie acestea: „Deci atunci când vei vedea pe cineva în necaz, ce cade deznădăjduindu-se, ori vreun grai amar grăind, aceasta să nu o socoteşti

4. În calea aceasta în care am umblat, ascuns-au cursă mie.

„Încă şi întru însăşi fuga mea, zice, şi în goana cu care mă goneau vrăjmaşii mei au ascuns cursă. Saul, zic, şi cei împreună cu ei, venind şi încuind partea din afară a peşterii fără a simţi eu". Această zicere se înţelege şi pentru nevăzuţii vrăjmaşi demoni, pentru că ei nu numai că ascund cursă şi împiedicări în calea răutăţii, ci încă, ceea ce e şi mai rău, prind în cursă pe om şi întru însăşi calea faptei bune; adică în lucrarea milosteniei ascund ascuns cursa slavei deşarte; iar întru a nepomenirii de rău şi a răbdării-îndelung, ascund mândria şi trufia[120].

5. Luat-am seama de-a dreapta şi am privit şi nu era cine să mă cunoască.

În partea dreaptă a celui ce se luptă obişnuiesc să stea acei prieteni care se luptă împreună cu el şi ajută. Deci David zice: „Că eu priveam de-a dreapta mea, şi nu era nimeni, nici ca să-mi ajute, nici să mă cunoască", care lucru, zice Hrisostom, este creştere a primejdiei[121].

6. Pierit-a fuga de la mine şi nu este cel ce caută sufletul meu.

„A pierit, zice, de la mine chipul ticălos de a fugi ca să scap. Fiind înlăuntru în peşteră, nici a fugi nu pot, Saul aflându-se înainte în poarta peşterii;

---

necazul lui, nici să-l osândeşti pe el, ci micşorarea de suflet a [descurajarea, slăbiciunea] celui ce face acestea. Că firea necazului obişnuieşte să facă dimpotrivă: să pricinuiască luarea-aminte, zdrobirea de inimă, întărirea socotinţei, sporirea evlaviei. Că *necazul*, zice Marele Pavel, *lucrează răbdare* (Rom. 5: 2)".

[120] Pentru aceasta a zis Sirah: *Cunoaşte că prin mijlocul curselor petreci şi pe la străjile cetăţilor umbli* (9: 11). Zice însă şi Teodorit: „Precum vânătorii urmăresc urmele fiarelor, şi într-acelea pun cursele, aşa şi Diavolul, celui ce umblă pe calea întregii-înţelepciunii, îi pune cursa iubirii de îndulciri, celui ce se bucură de milostenie, îi întinde mreaja slavei deşarte, neiubitorului de avuţie, îi întinde prilej de lăcomie şi, de obşte, fiecărei vieţi, laţul cel lesne-pierzător".

[121] Adaugă însă şi auritul sfânt, zicând: „Puţini pot fi în întâmplări, iar aflându-se în ele, să poată şi ajuta; mai vârtos atunci când întâmplările îngrozesc cu primejdii. Şi tu dar, când vezi înmulţindu-se relele, nu te deznădăjdui, ci mai mult trezveşte-te, că pentru aceasta îngăduie Dumnezeu să se ridice ele asupră-ţi, ca să scuture de la tine trândăvirea, ca, dormind tu, să te deştepte; atunci toate cele de prisos se curmă, cele lumeşti se spulberă, atunci te vei face mai osârduitor întru rugăciune şi fiecare patimă mai lesne-biruită se va face, alungându-se de către necaz". Iar Teodorit zice: „«Pe niciunul, din nicio parte nu-l vedeam ajutător»; că *de-a dreapta* a numit locul celor mai apropiaţi şi prietenoşi".

şi, după urmare, nu este nimeni care să caute să izbăvească viaţa mea de primejdie".

7. Strigat-am către Tine, Doamne, zis-am: „Tu eşti nădejdea mea, partea mea eşti Tu, în pământul celor vii".

„Fiindcă mă aflu aşa închis şi deznădăjduit, pentru aceasta gânditor am strigat cu inima mea către Tine, Doamne (că simţitor a striga nu pot, de faţă fiind Saul), şi am zis: singur Tu eşti nădejdea mea, şi atâta timp cât mă aflu în pământul celor vii, adică până ce mă aflu viu şi împreună cu oamenii cei vii, pe Tine numai Te am parte şi bogăţie şi vistierie a mea, şi nicio altă moştenire pământească nu am". Ori: „Tu eşti moştenirea şi bogăţia Mea în cer", pentru că cerul e pământul drepţilor, cei ce pururea sunt vii şi niciodată nu mor[122].

8. Ia aminte la rugăciunea mea, că m-am smerit foarte.

„Doamne, zice, ia aminte chemarea [cererea] mea, de nu pentru alta, măcar pentru multele rele ce am pătimit", că prea grea pătimire şi primejdie numeşte David aici smerenia, după Teodorit, şi pe aceasta o pune înaintea lui Dumnezeu mijlocitoare pentru a fi auzit, şi prin aceasta cere să înduplece iubirea de oameni a Stăpânului. Că aşa a zis şi în altă parte: *Necăjutu-m-am şi m-am smerit foarte* (Ps. 37: 8)[123].

9. Izbăveşte-mă de cei ce mă prigonesc, că s-au întărit mai vârtos decât mine.

„Doamne, zice, izbăveşte-mă de vrăjmaşii ce mă prigonesc, pentru că ei s-au făcut mai tari decât mine, închizându-mă într-un loc de unde nu pot fugi".

10. Scoate din temniţă sufletul meu, ca să se mărturisească numelui Tău.

Temniţă numeşte David peştera în care era închis, iar *suflet* numeşte viaţa sa şi pe sineşi tot. Deci zice: „Doamne, scoate-mă din peştera aceasta, ca să

---

[122] Zice însă Teodorit: „De nenumărate ori David a numit pe Dumnezeu *parte a sa*; şi acum încă aşijderea aceasta o a făcut. «Că niciun alt ajutor, zice, ci numai pe Tine Te ştiu şi prin Tine mă rog a mă noroci de viaţă»".

[123] Zice însă Hrisostom: „*Foarte* însă nu e o dovadă a celor ce s-au făcut, ci a mâhnirii şi a slăbiciunii celui ce pătimeşte. Iar de te vei uita la vrednicia [măsura] păcatelor, smerenia nu e foarte, iar de te vei uita la neputinţa celui ce suferă, cu covârşire este foarte; dar [totuşi] Dumnezeu nu dă nicăieri pedeapsă pentru greşeli după vrednicia lor".

mărturisesc numelui Tău". Mai înalt însă, prin *temniță* înțelege trupul, care pe suflet îl are legat în sineși și închis[124].

11. Pe mine mă așteaptă drepții, până ce-mi vei răsplăti mie.

Achila însă a tâlmăcit așa: „Pe mine mă vor aștepta drepții, până ce-mi vei răsplăti". „Drepții, zice, mă așteaptă, nădăjduind să mă slobozesc de rele și de ispite; și așa mă vor aștepta până ce Tu, Doamne, îmi vei răsplăti pentru această pătimire și smerire ce cu nedreptate o sufăr"[125]. Că astfel sunt suferințele drepților și ale sfinților; și cu cei ce se nenorocesc, împreună se mâhnesc, și cu cei ce bine se norocesc, împreună se bucură, după Hrisostom[126].

---

[124] [Sufletul cel închis și legat în trup nu e sufletul lui Platon sau al lui Origen sau al altora, care-l socotesc străin de trup și doritor să iasă din el, ca din unul ce nu-i este propriu și unul vrednic de urât, ci e sufletul ce nu se poate concepe sau cugeta fără legătura lui cu trupul în care este înrădăcinat, sau în care trupul e înrădăcinat, căci sufletul n-a fost făcut cu putință de Dumnezeu fără conlucrarea cu trupul sau legătura cu el și insuflarea harului Său la facerea lui. Sufletul e conștiința omului de sine, trup și suflet, prin care poate viețui rațional și lupta împotriva imboldurilor iraționale ale cărnii și minții (vezi și Rom. 7) ce vin din slăbiciunea lăsată în fire de păcat, care fire nu o poate depăși pe aceasta decât în chipul lui Hristos, Care a biruit și ca om lumea cu ispitele și slăbiciunile ei cu lucrarea Dumnezeirii (vezi de pildă pentru aceasta Ioan 5: 17; 16: 33; 5: 19-23 sau Psalmul 68 și tâlcuirea lui, unde se arată cu prisosință iconomia și suferința lui Hristos, cu deosebire ca om, sau care ia partea omului în fața lui Dumnezeu pentru mântuirea firii omenești) și Care Se dăruiește cu totul voii lui Dumnezeu, cu Care lucrează ca Fiu al Lui.] De aceasta a zis și înțeleptul Nil: „*Temniță* e trupul, legând și încuind sufletul cel ce e închis într-însul; rugându-ne dar, zicem: *Scoate din temniță sufletul meu, ca să se mărturisească numelui Tău*. Căci trupul adică oprește de a se înălța curată mărturisirea lui Dumnezeu; că dacă simțirea [trupului] se pune asupra simțirii [minții], iar mintea se îndreaptă spre cele inteligibile - și Dumnezeul nostru fiind Cel dintâi din cele inteligibile -, mintea dorește a se izbăvi de cele simțite [cu trupul], voind a vorbi cu Dumnezeu singură cu Singurul". Iar Simmah a zis: „Fă sufletul meu afară din închisoare".

[125] Iar Hrisostom a zis: „*Răsplătire* zice pe cea a zilelor de smerenie; că nu e mică ispravă și aceasta: a suferi necazul cu mulțumire; pentru aceasta numește și *răsplătire* plata cea din urmă. Deci să nu ne deznădăjduim întru necazuri, ci să ne rugăm: că păcatele cele ce vor fi atunci le lepădăm, iar de am fi făcut vreo dreptate oarecare și pe aceea cu necazul mai strălucită o facem. De multe ori încă necazul a biruit și firea: că și pe apa cea în jos curgătoare o iuțește suirea în sus, care lucru cu adevărat și la oameni se întâmplă: că cei ce suferă adică necazurile cu lesnire se fac mai înalți, măcar de ar fi foarte de jos și pământești și smeriți, mari lucruri câștigă de aici".

[126] Zice însă Teodorit: „Simmah a zis așa: «Drepții vor încununa numele Tău, când îmi vei face mie bine». Căci facerea de bine cea făcută mie, drepții o vor lua drept zălog al mântuirii lor și pe Tine, dreptule Judecător, Te vor lăuda".

PSALMUL 142

Psalm lui David, când îl gonea pe el Abesalom, fiul lui.

Cu adevărat, în multe manuscrise, psalmul acesta se află nesuprascris, şi nici în cea evreiască, nici la ceilalţi tâlcuitori nu se află această suprascriere. Ea este însă adevărată, după Teodorit, şi psalmul se potriveşte celor ce se află în necazuri şi în ispite. Suprascrierea de mai sus se scrie şi în alte locuri; însă în psalmul al treilea găsim oarecum altă suprascriere: *Psalm lui David, când fugea de la faţa lui Abesalom, fiul său*[127].

1. Doamne, auzi rugăciunea mea, ia în urechi [ascultă] cererea mea, întru adevărul Tău;

„Ascultă, Doamne, zice, rugăciunea şi cererea mea întru adevărul Tău; adică fiindcă eşti adevărat, pentru că Însuţi ai făgăduit [să-i asculţi] pe cei ce cu dreptate şi cu toată inima Te cheamă, precum aceasta şi mie îndeosebi o ai făgăduit: *Că va striga către Mine şi-l voi auzi pe el* (Ps. 90: 15)"[128].

---

[127] Iar după Eusebie şi Atanasie: „Psalmul acesta se dă şi la faţa omenirii care se prigoneşte şi se necăjeşte de Satana, de care se roagă a se şi izbăvi prin arătarea Fiului Cel Unul Născut".

[128] *Rugăciune* adică, după Hrisostom, este cererea cea prin graiuri, însă rugăciunea este şi făgăduinţa, despre care a zis şi Sirah: *Să nu îndoieşti cuvântul întru rugăciunea ta* (Sirah 7: 15), [şi zice aceasta] nu ca să zicem rugându-ne aceleaşi a doua oară, ci ca să nu întârziem atunci când făgăduim ceva lui Dumnezeu. Aici însă prin *rugăciune* a numit cererea. [Ideea de cerere reiese din paralelismul climatic: auzi rugăciunea → ascultă cererea; adică, pe măsură ce David se înalţă cu rugăciunea apropiindu-se de Dumnezeu, aceasta ia forma cererii, el dobândind, pentru râvna sa, îndrăzneală sau primire la Dumnezeu. Interesantă e şi definiţia lui Hrisostom, însă mai greu de înţeles, mai ales pentru aceea că prepoziţia *prin* traduce pe διά, ce poate fi tradus în diverse feluri, definiţia putând arăta şi aşa: „Rugăciunea este cererea cea (venită) din graiuri/de după graiuiri/pe temeiul graiurilor/în vârtutea graiurilor/prin graiuri". Rugăciunea (προσευχή), deşi conţine şi ideea de cerere (δέησις), nu e o propriu-zis cerere, ea fiind folosită mai mult cu sensul de chemare sau invocare a lui Dumnezeu în oarecare fel sau chiar cu sensul de loc al rugăciunii (cf. Fapte 16: 13), precum zic şi Părinţii că, până la a cere ceva lui Dumnezeu în mod deosebit (δέησις), omul trebuie să şi-L apropie cumva, să-L facă să plece urechea, şi aceasta prin mărturisirea păcatelor şi neputinţelor proprii, apoi prin laudă a mărturisi puterea lui Dumnezeu, după care, prin încredinţare, prin înfierbântarea duhului de

auzi-mă întru dreptatea Ta.

„Tu, Doamne, zice, auzi-mă, fiindcă eşti drept şi nu suferi a se nedreptăţi cineva, nu numai părinţii de fiii lor, ci nici oricare alt om de alt om". Iar Hrisostom *adevăr* zice aici adevărata milă a lui Dumnezeu, iar *dreptate*, iubirea de oameni a lui Dumnezeu; căci singur Dumnezeu cu adevărat miluieşte şi numai dreptatea lui Dumnezeu este amestecată cu iubirea de oameni, de vreme ce dreptatea oamenilor e lipsită de milă[129].

2. Şi să nu intri la judecată cu robul Tău,

„Să nu Te judeci, zice, nici să găseşti cuvinte de dreptare, Doamne, cu mine, robul Tău, pentru că de Te vei judeca cu mine, Tu negreşit Te vei arăta drept, iar eu mă voi arăta nedrept şi păcătos; şi în judecata cea cu mine, Tu cu adevărat vei birui, iar eu, dimpotrivă, mă voi birui"[130].

---

dragostea râvnei, omul poate face şi o cerere, iar în această stare aflat, se va adeveri cele zise la Marcu 11: 24, unde se arată cu adevărat relaţia dintre rugăciune şi cerere. Totuşi, la mare nevoie, cererea poate fi făcută şi prima. Nu se poate spune totuşi că apropierea de Dumnezeu se face neapărat prin oarecari „trepte" ce trebuie urmate strict după anumite perioade de timp sau momente ale vremii; complexitatea vieţii şi a nevoilor face ca omul să fie nevoit adesea să cheme pe Dumnezeu în felurite chipuri (vezi I Tim. 2: 1; 5: 5; Ef. 6: 18). Nu întâmplător psalmul acesta, alături de Psalmul 50, este rânduit a se citi mai-nainte de săvârşirea a multe din slujbele Bisericii Ortodoxe, pricina fiind arătată cu prisosinţă, oarecum indirect, de Părinţii tâlcuitori.] Altul însă, adică Nichita, zice: „Pe toţi cu adevărat îi aude Domnul, însă pe puţini îi ascultă; însă de vom asculta şi noi pe cei ce cer, vom fi şi noi ascultaţi". Şi altul încă zice: „Pe cei ce cheamă pe Dumnezeu în adevăr, El îi ascultă cu adevărat; pe cei adică care cu adevărat Îl iubesc şi-L ascultă pe El, şi pe cei ce cu Duhul şi cu Adevărul (cf. Ioan 4: 24) se închină Lui". Şi Atanasie *Adevăr* şi *Dreptate* zice pe Fiul: „Se roagă, zice, a fi ascultat prin Adevărul şi Dreptatea lui Dumnezeu, Care este Cel Unul-Născut".

[129] Aceasta însă o arată Hrisostom: „Asemenea şi la potop, căci cu milă a pedepsit Dumnezeu pe cei ce s-au afundat în vremea potopului, căci aceia nu au luat cuvenita pedeapsă după dreptate".

[130] Zice însă Hrisostom: „Pune aici pricina judecăţii lui Dumnezeu cu oamenii, fiindcă mulţi din cei fără simţire pun păcatele lor pe seama lui Dumnezeu, aceasta fiind din meşteşugirea Diavolului, iar Dumnezeu, adesea smulgând obiceiul acesta, zice că se va judeca cu dânşii: *Auziţi munţilor, că judecata Domnului este către poporul Lui; şi ascultaţi, văilor şi temeliile pământului, şi auzi, cerule, şi înţelege, pământule* (Mih. 6: 2); şi Iov asemenea, nu din aceeaşi socotinţă cu cea a Iudeilor, grăia: *O, de ar fi Mijlocitorul nostru, mustrând şi ascultând în mijlocul amândurora* (9: 33). Pentru aceasta zice şi Dumnezeu către el: *Te voi întreba pe tine şi tu-mi vei răspunde!* Şi fiindcă s-a

că nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu.

Nu a zis că nu se va îndrepta înaintea lui Dumnezeu simplu niciunul din cei vii, ci că nu se va îndrepta însuşi înaintea Lui*, adică „cercetându-se şi judecându-se cu de-amănuntul şi cu scumpătatea dumnezeieştii Tale judecăţi". Ori: „Cumpănindu-mă pe mine cu facerile Tale de bine şi cu poruncile". Aceasta dar ştiind-o şi fericitul Iov, zicea: *Pentru aceasta m-am socotit ticălos pe sinemi şi m-am topit, şi m-am socotit pământ şi cenuşă* (42: 6). Şi iarăşi zice: *Pune-voi mâna mea pe gura mea, o dată am grăit, şi a doua oară nu voi adăuga* (Iov 40: 2). Caută şi la Psalmul 129 tâlcuirea zicerii: *De vei căuta la fărădelegi, Doamne, Doamne, cineva va putea suferi?* Iar *tot cel viu* a zis adică de fiecare om care se împărtăşeşte de viaţă şi care a vieţuit şi a petrecut în lumea aceasta. Drept aceea, precum zice Apostolul: *Noi ne îndreptăm în dar, cu harul lui Dumnezeu, prin răscumpărarea cea întru Hristos Iisus* (Rom. 3: 24)[131].

3. Că a prigonit vrăjmaşul sufletul meu,

Că-ul de mai sus a fost parte de vorbire cauzală, iar acest *că* de aici e

---

înspăimântat, a zis: *Au strici judecata Mea, şi mă faci pe Mine vinovat, ca să te arăţi pe tine drept?Au braţul tău este asupra Domnului, oare cu glasul Lui tuni?* (40: 4). Şi încă zice: *Ba, ci încinge mijlocul tău ca un bărbat* (40: 2-4), numai cât nu i-a adus aminte de graiurile Lui [cf. vv. 2-4]: «Ce, voieşti să te judeci cu Mine? Iată, de faţă sunt ca să Mă îndreptez» [adică: «să Mă îndreptăţesc întru cuvintele Mele», precum la Psalmul 50: 5]. Că *ce greşeală*, zice Ieremia, *au aflat părinţii voştri întru Mine, că s-au îndepărtat de la Mine şi au umblat întru deşertăciuni şi s-au făcut netrebnici?* (Ier. 2: 5). Pentru aceasta şi David aici se roagă a nu intra la judecată cu Dumnezeu".

* Adică, după cuvântul altor sfinţi, „toţi se vor îndreptăţi la Dumnezeu şi se vor mântui, numai eu nu m-am făcut nevrednic de aceasta, şi, pentru aceasta, voi fi trimis la muncă veşnică". Altfel spus, după omenească cuviinţă, smerenia omului se adânceşte pe măsura nesfârşitei bunătăţi a lui Dumnezeu, care nu-i îngăduie acestuia vreo îndreptăţire sau înălţare de sine. Ideea se continuă şi la nota de la tâlcuirea lui Eftimie.

[131] De aceasta a zis Teodorit: „Că dacă ai alătura lângă viaţa oamenilor dreptarul legilor puse de Tine, se va arăta că niciunul nu a vieţuit după dânsul; şi dacă vei aduce în mijloc facerile Tale de bine şi bunătăţile cele câte le-ai dat oamenilor, iarăşi, care dreptate omenească se va asemăna cu darurile Tale? *Căci dreptatea noastră e ca o cârpă lepădată* (Is. 64: 5)". „Căci, după Nichita, sfinţii obişnuiesc să se nedumerească, zicând graiuri precum: *Ce voi răsplăti Domnului?* (Ps. 115: 3). Sau: să nu ne judeci dar după păcatele noastre!"

parte povestitoare*. *Vrăjmaș* însă numește David după istorie pe Abesalom, iar după înalta înțelegere, pe Diavolul[132].

smerit-a la pământ viața mea.

La pământ, zice, m-a aruncat simțitul meu vrăjmaș Abesalom, și nu numai pentru că eu m-am plecat la pământ și m-am gârbovit de greutatea întâmplărilor, ci și pentru că jos pe pământ șed, și dorm fără încălțăminte, și petrec ca un fugar și izgonit prin peșteri. (...) Dar și gânditul vrăjmaș, Diavolul, doborându-mă din cele cerești și aruncându-mă în lucrurile cele pământești. Multe însemnătăți are însă numele smereniei, după Hrisostom, că acesta însemnează nu numai pe smerenia ceea ce se face din virtute, ci și pe cea din relele-întâmplări, și pe cea din păcate, și pe cea din mândrie, și pe cea din iubire de argint (iar ceea ce se pricinuiește din iubire de argint, chiar și dintr-un ban, e a iubitorului de argint, ce și însuși bănuțul îl socotește luiși sumă prea mare, iar cele proaste și neprețuite le socotește ca prea iubite și de mult preț, ca și copiii cei mici ce socotesc arșicele* și mingile ceva de mare preț). Aici însă David zice de smerenia cea din relele întâmplări.

4. Așezatu-m-a întru cele întunecate, ca pe morții veacului.

„Simțitul și gânditul meu vrăjmaș, zice, m-a pus înăuntru, în întunericul necazului, și mintea mea o a întunecat”. Iar *ca pe morții veacului* a zis arătând mărimea și întinderea întunecării. Fiindcă nu a zis simplu „ca pe morți”, ci *ai veacului*, adică ca cei vechi, ca așa să crească și să dea mărime necazurilor și relelor-întâmplări, că morții cei vechi se află în întuneric adânc, fiind îngropați și acoperiți cu multă țărână[133].

---

* Ce arată prezentul istoric.

[132] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Dacă Diavolul nu încetează prigonindu-ne, cum dar ne-am putea izbăvi de prigoana lui? De vom afla loc unde el nu poate intra. Și care e locul acesta, fără numai cerul? Și cum e cu putință acum a ne sui la cer? Ascultă pe Pavel zicând că, și cu trupul fiind împleticiți, putem petrece acolo, *că cele de sus*, zice, *cugetați-le* (Col. 3: 2); și *petrecerea voastră în cer se va afla* (Filip. 4: 20)”.

* Oase de miel sau de capră folosite în jocurile copiilor de altădată.

[133] Iar Hrisostom zice: „Îndoită zice reaua-întâmplare: că și în întuneric, și ca morții veacului l-a pus. Că, de vreme ce este în întuneric, aprinde făclie pentru a face ceva; voind să arate cu întindere covârșirea relelor, cu numirea morților a mărit jelania; că unii ca aceștia sunt cei ce viețuiesc în păcate, căci ei se află ca într-un întuneric”.

Mâhnitu-s-a întru mine duhul meu[134]**.**
5. Tulburatu-s-a întru mine inima mea;

„Sufletul meu, zice, s-a întristat întru mine şi s-a mâhnit, şi s-a împuţinat de covârşitorul necaz, iar inima mea s-a tulburat şi se batea înlăuntru de strâmtorare"[135].

adusu-mi-am aminte de zilele cele din început;

„Mi-am adus aminte, Doamne, zice, de anii cei vechi, întru care petreceam bine şi eram bine-plăcut lui Dumnezeu". Ori: „Mi-am adus aminte de anii aceia întru care şi strămoşii noştri se îndreptau în cale şi se bine-noroceau". Ori dimpotrivă: „Mi-am adus minte de anii în care şi strămoşii noştri se ticăloşeau de feluritele rele-întâmplări"; pentru că aducerea-aminte de relele-întâmplări ale altora nu mică mângâiere pricinuieşte sufletului.

cugetat-am la toate lucrurile Tale, la faptele mâinilor Tale m-am gândit.

„Am cugetat, zice, toate lucrurile Tale, gândind întru sinemi minunile pe care în osebite vremi le-ai făcut; pentru aceasta, aducându-mi aminte de aceia pe care cu preaslăvire i-ai izbăvit din feluritele întâmplări, aşa mă mângâiam. Am cugetat însă cu gândul meu şi făpturile mâinilor Tale şi, aflându-le că toate se îndulcesc de Pronia şi bunătatea cea de la Tine, din aceasta în relele mele întâmplări luam bune-nădejdi[136], că adică nu mă vei trece cu vederea şi pe mine,

---

[134] Iar Eusebie zice: „Arată de unde se întristează. Dar de unde? Din pricina vrăjmăşirii dracilor, pentru care inima sa se afla în clătinare şi în multe tulburări".

[135] Iar dumnezeiescul Hrisostom zice: „Multă o arată pe covârşirea necazului; şi pentru că nu o putea spune altora, nici pentru a lua puţină mângâiere". Iar Marele Vasile, în *Cuvântul împotriva celor ce se mânie*, zice aşa: „*Tulburatu-s-a întru mine inima mea*, adică «partea mânioasă nu s-a împărţit în cele dinafară, ci, ca un val ce loveşte în ţărmul mării rupându-se, s-a potolit". Iar altul, adică Nichita, zice: „Nu şi-a vestit întristarea, socotind mai bine să o ascundă decât a o face cunoscută la cei dinafară".

[136] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Şi aceasta nu e mică mângâiere: a şti şi pe cele dinainte, şi pe cele de faţă. Că de vreme ce Dumnezeu cu aceleaşi legi ocârmuieşte şi pe cele de acum şi pe cele dinainte, prea mare mângâiere este întru cele de faţă aducerea aminte de cele trecute. *Că priviţi*, zice, *la neamurile cele din început şi vedeţi: cine s-a încredinţat Domnului şi s-a ruşinat?* (Sirah 2: 1). Şi Pavel încă zice: *Iar toate aceste pilde se întâmplau acelora, iar pentru noi s-au scris spre învăţătura noastră* (I Cor. 10: 11). Şi nu numai de cele străine, ci şi de ale noastre de multe ori aducându-ne aminte, ne folosim, precum atunci când zice: *Aduceţi-vă aminte de zilele cele de mai-nainte întru care, după*

[lăsându-mă] nepromisit şi neajutat de Tine, ticăloşindu-mă şi pătimind astfel întâmplări cumplite”.

6. Tins-am către Tine mâinile mele, sufletul meu ca un pământ fără de apă Ţie.

„Eu, zice, am întins mâinile mele către Tine, Doamne, cerând cu osârdie şi rugându-Te; şi precum pământul cel lipsit de apă însetează de ploaia cea simţită, tot aşa şi sufletul meu, Doamne, uscându-se de ispite şi de patimi, însetează de harul şi ajutorul Tău”[137].

Diapsalma.

7. Degrab auzi-mă, Doamne, slăbit-a duhul meu.

„Degrab, zice, auzi rugăciunea mea, Doamne, că puţin mai e şi sufletul meu se va lăsa mort”[138].

8. Să nu întorci faţa Ta de la mine, şi [aşa] nu mă voi asemăna celor ce se pogoară în groapă.

„Doamne, zice, să nu întorci faţa Ta de la mine, nici să mă părăseşti, pentru că, de Te vei întoarce dinspre mine, îndată voi muri şi mă voi face asemenea morţilor”, căci morţii sunt cei ce se pogoară în groapă, adică în

---

ce v-aţi luminat, multă nevoinţă de pătimiri aţi pătimit (Evr. 10: 30). De aceea şi [Scriptura] aceasta zice: «Nu simplu mi-am dus aminte, ci am şi cugetat, adică lucru am făcut şi multă cugetare»; că multă filozofie şi mângâiere se face nouă din istoria Scripturilor. Că pentru aceasta zice Pavel: *Ca prin răbdarea şi prin mângâierea Scripturilor să avem nădejde* (Rom. 15: 4)”. Zice însă şi Teodorit: „Am luat, zice, în mintea mea de câte rele-întâmplări ai izbăvit pe strămoşii noştri şi nu i-ai lăsat să fie biruiţi de vrăjmaşii lor: şi mi-am adus aminte de cele ale lui Avraam, de ale lui Isaac, de ale lui Iacov, de ale lui Iosif şi de ale lui Moise şi din acelea am câştigat mângâiere”.

[137] „Nu a zis «am întins» [ἐξέτεινα de la ἐκτείνω = a întinde până la capăt, cu îndrăzneală] (zice ritorul aurit), ci *am tins* [διεπέτασα, sau: mi-am deschis, în sensul de m-am deschis cu toată inima cerului, precum de pildă Solomon la I Împ. 8: 22, unde avem acelaşi termen], multă arătând aşezarea inimii: că se grăbea a sălta oarecum din trup şi către Dumnezeu a alerga”.

[138] Iar Hrisostom zice: „Ce spui? Sileşti pe doftor spre vindecare? Nicidecum, ci, ca şi la oamenii cei ce bolesc şi roagă pe doftori, acesta e obicei al sufletelor celor ce se necăjesc: deşi nu e vremea potrivită, cer degrab să li se aducă vindecarea. Pentru aceasta David, adăugând pricina, zicea: *a lipsit duhul meu*”.

mormânt. Şi, cu adevărat, mort este omul acela care e lipsit de ajutorul şi darul Tău. Întoarce însă Dumnezeu Faţa Sa, adică cercetarea cea iubitoarea de oameni şi Pronia Sa de către oamenii cei răi, care fac fapte nevrednice de iubirea lui Dumnezeu. Pentru aceasta a zis Avacum că ochiul cel curat nu vede cele rele: *Curat este ochiul care nu vede rele şi a privi peste cei răi nu va putea* (1: 13)[139].

9. Auzită fă mie dimineaţa mila Ta, că spre Tine am nădăjduit.

„Vesteşte, zice, şi arată, Doamne, degrab (că aceasta însemnează *dimineaţa*), că vei face milă cu mine, ca şi mai-nainte de a cerca eu mila Ta cu lucrul, să mă mângâi cu singură vestirea şi făgăduinţa milei Tale. Pentru care pricină trebuie să arăţi că vrei să faci milă cu mine? Pentru că, zice, eu cu totul am nădăjduit întru Tine, ca aşa, din toată inima nădăjduind, să trag după putinţă mila lui Dumnezeu"[140].

10. Arată-mi mie, Doamne, calea în care voi merge; că la Tine am ridicat sufletul meu.

Pentru ce zice David aici să-i arate Domnul calea mântuirii, de vreme ce pe aceasta o arată şi legea firii şi cea scrisă? Răspundem că aceasta o zice David aşa: „Fiindcă fireasca lege cea scrisă în conştiinţă s-a afundat şi s-a acoperit de păcat şi, pentru aceasta, am trebuinţă să o înnoiesc pe ea prin darul şi povăţuirea Ta". Ori aşa: „Pentru că multe lucruri folositoare nu le ştie omul". Şi de aceea roagă David aici pe Dumnezeu ca să i le arate îndată; de aceasta zice şi Pavel: *Nu ştim să ne rugăm cum trebuie* (Rom. 8: 26). „Către Tine, Doamne, deschid gura şi mă atârn, pentru aceasta arată-mi calea mântuirii, pe care, cu neprimejduire umblând, voi veni la Tine"[141].

---

[139] Iar Eusebie zice: „Atâta vreme cât faţa Ta mă învredniceşte razelor sale, lumina Ta e întru mine, încât pot a zice şi eu că *însemnatu-s-a peste noi lumina feţei Tale* (Ps. 4: 7); iar de vei întoarce faţa Ta, care e semn al mâniei, mă voi afunda întru întuneric şi mă voi asemăna celor ce din înălţime cad în adâncul răutăţilor". Zice însă şi Teodorit: „«Că de vei urî cererea mea din pricina păcatului, îndată mă voi da morţii», că *groapă* a numit moartea. Că precum celui aruncat în groapă îi este cu neputinţă a scăpa fără ajutor, tot aşa şi, nevrând Dumnezeu, e cu neputinţă a mai învia cel mort".

[140] După Atanasie însă: „Se roagă pentru sculare cea de dimineaţă, adică pentru a veni Hristos, prin a Cărui Cruce ne-am miluit".

[141] Iarăşi Atanasie zice: „David se roagă pentru a i se face cunoscută evanghelicească învăţătură". Iar Hrisostom zice: „«Către Tine am ridicat sufletul meu, către Tine am deschis gura, la Tine privesc, sufletul meu nu mai zace, l-am ridicat de la pământ, de unde căzuse, şi pe tot Ţie l-am înălţat şi către Tine l-am mutat». Că acestora mai ales le face

11. Scoate-mă de la vrăjmaşii mei; Doamne, la Tine am scăpat, învaţă-mă să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu.

Nu a zis „Învaţă-mă voia Ta”, ci *învaţă-mă să fac voia **Ta***, după Hrisostom. Pentru că fericit şi bine-norocit este nu cel ce ştie doar voia lui Dumnezeu, ci cel ce şi o face pe aceasta. Fiindcă a şti cineva voia lui Dumnezeu e lesne, iar a o şi face, este greu. Pentru aceasta, de nevoie are trebuinţă omul de învăţătura şi ajutorul lui Dumnezeu[142].

12. Duhul Tău Cel bun mă va povăţui la pământul cel drept.

„Bunul şi Sfântul Tău Duh, Doamne, zice, Acesta mă va povăţui în calea cea dreaptă şi netedă, că una ca aceasta este calea virtuţii, care cu adevărat e dreaptă. Fiindcă nerătăcit povăţuieşte pe oameni la mântuire, fiind netedă şi curată, pentru că e slobodă de împiedicări şi de prăpăstii, care sunt patimile”[143].

Pentru numele Tău, Doamne, mă vei via întru dreptatea Ta.

„Tu, Doamne, zice, mă vei face viu, nu pentru virtutea mea, ci pentru singur Sfânt numele Tău, că Milostiv şi Iubitor de oameni Te numeşti”. S-a zis însă şi în Psalmul 113: *Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slavă*[144].

---

cunoscut Dumnezeu [evangheliceasca învăţătură]. Pentru aceasta, de Iudei întrebându-Se pentru ce lor le grăieşte în pilde, zicea că ei, *văzând, nu văd şi, auzind, nu aud* (Matei 13: 13)”.

[142] Zice însă Teodorit: „Mă rog încă şi aceasta, nu numai a şti ce voieşti, ci şi să fac cele ce voieşti, pentru că pe Tine Te ştiu Dumnezeu şi Stăpân al meu”.

[143] Zice însă Hrisostom: „Vezi cum [este cu putinţă să] cunoaştem? Cum ne învăţăm a umbla pe cale prin Duhul Cel Sfânt? Pentru aceasta zicea şi Pavel: *Iar nouă Dumnezeu ne-a descoperit prin Duhul Său* (I Cor. 2: 10)”. Zice încă şi Marele Vasile: „Bun e Dumnezeu, s-a zis, şi bun este încă şi Duhul Cel Sfânt, nu numai neschimbată având bunătatea, ci şi din fire cu El se află, decât care nu e lucru mai dobitocesc [iraţional] a zice că Duhul Cel din fire Sfânt nu are bunătatea după fire, ci că I s-a făcut în urmă şi din afară I s-a adăugat. Să nu socoteşti dar, rogu-te, povăţuirea drept semn al unei slujiri smerite [în sens de „neînsemnate”, „mici”], că acesta e şi lucru a lui Dumnezeu, precum mărturiseşte cuvântul: *Că ai povăţuit*, zice, *pe poporul Tău ca pe nişte oi* (Ps. 76: 19), şi *l-a povăţuit ca pe o oaie pe Iosif* (Ps. 79: 1), şi *i-a povăţuit pe ei spre nădejde şi ei nu s-au temut* (Ps. 77: 58)”.

[144] Iar Teodorit zice: „Tu m-ai pus împărat, de a Ta hotărâre şi hirotonie m-am bucurat, dar mă tem ca nu cumva, trecut fiind cu vederea de Tine, să mă fac pricinuitor de hulă. Deci să nu cauţi la vrednicia mea, ci, pentru buna-cuvântare a numelui Tău, împărtăşeşte-mă de mântuire”.

13. Scoate-vei din necaz sufletul meu şi întru mila Ta vei sfârşi pe vrăjmaşii mei.

14. Şi vei pierde pe toţi cei ce necăjesc sufletul meu,

Dreptatea de care David a zis la începutul psalmului, aceeaşi o zice şi acum; şi ceea ce la început a numit adevăr, aici numeşte milă; iar pierderea de tot şi pieirea gândiţilor vrăjmaşi este gonirea lor şi nearătarea. Cât despre partea lui David, cel ce zice acestea şi le doreşte – *mă vei via* şi *vei scoate* şi *vei pierde* –, acestea sunt cu adevărat ziceri la timp viitor, zicându-se prooroceşte. Pot însă a se zice şi în chip rugător, în loc de: „O, de m-ai via şi m-ai scoate şi de ai prăpădi pe vrăjmaşi şi i-ai pierde"[145].

că eu sunt robul tău.

„Pentru aceasta, zice, vei slobozi din necaz sufletul meu, Doamne, şi vei pierde pe vrăjmaşii mei, pentru că eu sunt rob al tău, şi mă sârguiesc a Te sluji şi a împlini stăpâneştile Tale porunci"[146].

---

[145] Iar Eusebie zice: „Este de întrebat dacă cu aceeaşi se şi miluiesc, se şi pierd? Dar cum oare, dacă nu cu mila lui Dumnezeu dată lui? Prin aceasta cere ca să se piardă vrăjmaşii săi, zicând: «Nu că aş fi vrednic, ci pentru iubirea Ta de oameni izbăveşte-mă de cei ce mă luptă; slobozeşte-mă de cei ce mă vrăjmăşesc, dă-mă să mă odihnesc puţin de necaz". Iar Teodorit zice: „Aceasta o a zis şi în Psalmul 135: *Celui ce a bătut Egiptul cu cei întâi-născuţi ai lor; că în veac e mila Lui*, iar aici a zis: *Întru mila Ta vei pierde desăvârşit pe vrăjmaşii mei*: că mila, pentru cel ce se nedreptăţeşte, aduce pieirea celui ce nedreptăţeşte. Tot aşa face şi plugarul cel bun: întâi scoate spinii din rădăcină şi apoi adapă şi lucrează sadurile, adică le prăşeşte".

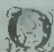
[146] Zice însă Hrisostom: „Vezi iarăşi pricina pieirii prigonitorilor, aceasta adică *că eu sunt robul Tău*, că nu este destul a dobândi cererile, ci trebuie să ne facem pe sine vrednici pretutindenea de a lua cele ce le cerem şi a pune cele din partea noastră şi aşa a ne apropia. Că nu ne îndestulă firea [însuşirile, puterile] rugăciunii; că şi Iudeii se rugau şi apoi auzeau: *De se va înmulţi rugăciunea voastră, nu vă voi auzi pe voi!* (Is. 1: 15). Şi de ce te minunezi [miri] că nu se auzeau Iudeii? Că şi însuşi Ieremia, pentru dânşii rugându-se, se certa [de Dumnezeu], şi o dată, şi a doua oară, aude: *Nu te ruga pentru poporul acesta, că nu te voi asculta!* (Ier. 7: 16). Ce te minunezi că nu se asculta Ieremia? *Că nici Noe*, zice, *ori Iov, ori Daniil de ar sta în rugăciune, pe fiii şi fiicele lor nu-i voi izbăvi* (Iez. 14: 20)".

(lez. 14: 20)”.

CATISMA 20

PSALMUL 143

De pricepere, lui David, către Goliat.

arecari manuscrise nu au aceasta, adică *către Goliat*. Însă nu aflăm nicio împiedicare pentru adăugirea acesteia în suprascrieri, fiindcă psalmul acesta s-a alcătuit de David în urma multelor biruințe pe care le-a făcut; iar prin acesta mulțumește pentru toate lui Dumnezeu; iar Goliat cel gândit este obștescul vrăjmaș al tuturor oamenilor - Diavolul[1].

[1] Iar altul zice, adică Nichita: „Că de vreme ce în psalmul trecut David a cerut a se izbăvi de vrăjmași, luând izbăvirea aceasta, într-acest psalm spune despre ea; propovăduiește însă într-însul și venirea Fiului lui Dumnezeu Cel Unul Născut, Care a ucis pe gânditul Goliat". Iar Teodorit zice: „Psalmul aceasta s-a alcătuit ca dinspre fața Evreilor celor de după întoarcerea din Babilon, care se luptau cu neamurile cele învecinate cu ei". Și mai zice acesta: „În oarecari manuscrise la suprascriere am aflat scris deasupra *către Goliat*, însă nici în cea Evreiască, nici la ceilalți tâlcuitori, nici la ceilalți tălmăcitori, nici la cei 70 în Hexalpă. Însă psalmul are pricină de la cei ce s-au sculat asupra Evreilor, de la neamuri, după întoarcerea din Babilon, de care mulți din prooroci au pomenit mai pe larg, precum Iezechiil (la cap. 38: 8 ș.u.), zicând: *Din multe zile se va găti, și în anii cei de apoi va veni, și va veni la pământul cel stricat de sabie, adunat din neamuri multe în pământul lui Israel, care s-a pustiit din toate părțile, și acesta dintru neamuri a ieșit. Și vei cădea tu și toți cei dimprejurul tău, și neamuri multe împreună cu tine.* Apoi spune și chipul morții neamurilor: *Și voi chema asupra frica săbiei, zice Domnul Dumnezeu: sabia omului va fi deasupra fratelui său. Și voi judeca pe el cu moarte, și cu sânge, și cu ploaie înecătoare, cu pietre de grindină, foc și pucioasă voi vărsa peste ei și peste toți cei împreună cu ei, și peste neamuri multe ce sunt împreună cu ei.* Acestea le proorocește și psalmul acesta, că zice: *Pleacă, Doamne, pleacă cerurile și Te pogoară; atinge-Te de munți, și vor fumega. Fulgeră fulger, și-i vei risipi pe ei; trimite săgețile Tale, și-i vei tulbura pe ei*".

1. Bine este cuvântat Domnul Dumnezeul meu, Cel ce învaţă mâinile mele spre oştire şi degetele mele la război.

„Fie, zice, lăudat şi preaslăvit Dumnezeul meu, Care a îndreptat povăţuind mâinile şi degetele mele în simţita luptă cea asupra vrăjmaşilor mei şi mi-a dat putere să-i biruiesc şi să fac o astfel de biruinţă asupra lor". Dar şi în lupta cea gândită asupra dracilor şi a patimilor se îndreptează şi bine-sporesc acele mâini ce adeseori se întind în virtute şi se înalţă către Dumnezeu întru rugăciune. Însă cineva ar putea zice şi altfel: că David, învăţându-se de Domnul a mişca mâinile sale spre oştire şi degetele sale spre război, aşa, cu trupeştile lui mădulare bătea şi biruia pe simţiţii lui vrăjmaşi; şi cu aceleaşi se lupta şi biruia şi pe vrăjmaşii cei gândiţi, demonii şi patimile[2]. Noi însă, Creştinii, învăţându-ne de Hristos, *mâinile noastre le mişcăm spre oştire*, ridicându-le către Dumnezeu prin rugăciune, iar *degetele le mişcăm spre război*, închipuind cu dânsele semnele cinstitei cruci, şi aşa ne oştim şi biruim patimile şi pe Diavolul.

2. Mila mea şi scăparea mea, sprijinitorul meu şi izbăvitorul meu.
3. Scutitorul meu şi întru El am nădăjduit; Cel ce supune pe poporul meu sub mine.

„Dumnezeu, zice, este mila şi scăparea mea; El e ajutorul, izbăvitorul şi scutitorul meu; pentru aceasta, şi eu cu totul numai într-Însul am nădăjduit[3]. El

---

[2] Pentru aceasta a zis Eusebie: „Întrebuinţând David mâinile şi degetele în loc de ciocan, gonea pe demonii cei nevăzuţi care supărau pe Saul. Iar de s-ar aduce zicerile acestea la fiecare drept, vei zice că toate faptele celui iubitor de Dumnezeu, cele ce se fac după cinstirea de Dumnezeu, lucrează stricarea potrivnicelor puteri, Dumnezeu făcându-Se Învăţător al ridicării unor *mâini* ca acestea. Iar prin *degete ale dreptului* să înţelegi lucrările cele ce se întind către cele prea mici prin care luptă pe Diavolul. Şi Moise, întinzând mâinile, biruia pe Amalic". Zice însă şi Hrisostom: „Ce zic? Dumnezeu e Învăţător de războaie, şi de luptă, şi de oştire? Ba mai vârtos, nu ar greşi cineva de ar socoti Lui şi biruinţa cea întru acestea, că aceasta înseamnă zicerea *Cel ce învaţă mâinile mele*, adică «Cel ce face a birui pe vrăjmaşi, a-i stăpâni şi semn de biruinţă a ridica». Că şi atunci când David a biruit pe Goliat, Domnul a fost pricinuitorul biruinţei. Dar însă este şi alt război, mai cumplit decât acesta, unde nouă ne trebuie cu mult mai vârtos ajutorul de sus, atunci când ne oştim asupra puterilor cele potrivnice [vrăjmaşii cei nevăzuţi]". Zice însă şi Teodorit: „Cele zise ni se potrivesc şi nouă: că, izbăvindu-ne de tirania Diavolului, ne-am învăţat de Dumnezeu a bate război cu mâinile: adică lucrând dreptatea, iar cu degetele, pe frunţile noastre punându-le, facem pecetea crucii".

[3] Zice însă Teodorit: „De la lucrări a făcut numirile. «Că Tu, zice, eşti mila mea şi scăparea mea»". Şi alt oarecare învaţă [cu o zicere] plină de multă filozofie: „Că nici de însăşi mila Ta n-aş fi fost vrednic, că, de n-ar fi încuviinţat că El este mila mea, eu n-aş fi

este Cel ce face pe poporul meu a se supune sub mine, căci aveam trebuință de ajutorul lui Dumnezeu nu numai ca să supunem pe popoarele potrivnice și vrăjmașii noștri, ci și ca să supunem pe poporul nostru", după Hrisostom. Și precum de la ajutorul lui Dumnezeu vin biruințele asupra vrăjmașilor noștri, tot așa, asemenea, de la același ajutor vin și supunerile cele de voie ale popoarelor noastre[4].

4. Doamne, ce este omul, că Te-ai [făcut] cunoscut lui, sau fiul omului, că-l socotești pe el?

Cuvinte ca acestea a zis și în Psalmul 8 - *ce este omul, că-l pomenești pe el, sau fiul omului, că-l cercetezi pe el?* -, și caută acolo tâlcuirea „Ce lucru mare, zice, este omul, Doamne, că i-ai dăruit lui înțelegere de a Te cunoaște că ești Dumnezeu? Și de-a-ndărătelea: de a Te cunoaște pe Însuți ca om, că ești Dumnezeu? Și a cădea* întru cunoștința Ta și în cugetarea lu Tine? Că mare cu adevărat este lucrul acesta și covârșește prostimea firii omenești"[5].

---

avut-o pe ea în fapte; că, de este milă, nu fără dreaptă socoteală vine la fiecare. *Că voi milui*, zice, *pe care voiesc să-l miluiesc* (Rom. 9: 15). Deci trebuie ca, de vreme ce ne putem milui, de sineși să dăm prilejurile unei iubiri de oameni ca aceasta. Aceasta însă și aceea că s-a miluit zice că de la Dumnezeu o are". Văzut-ai suflet zdrobit? „Că de la Tine am primit izvoarele milei, zice Teodorit, Tu ești scăparea mea, căci către Tine năzuind m-am mântuit; Tu ești Sprijinitorul meu, că plecarea Ta dobândind-o, m-am făcut mai presus de vrăjmași; Tu, Izbăvitorul meu și apărătorul meu, că Tu m-ai îngrădit când eram vrăjmășit și, înconjurat fiind, m-ai izbăvit. Deci nădejdea întru Tine o voi avea întărită".

[4] „Că mulți, după Hrisostom, în războaie de multe ori fiind, au pus semne de biruință, iar în vreme de pace fiind, au fost junghiați, neștiind să poarte hățurile supușilor. Nu întru puterea împărăției este dar a se supune oștile, ci întru încuviințarea și făgăduința lui Dumnezeu".

* ὑποπίπτῃσ, sensul lui *a cădea* este aici unul pozitiv. El are și sensul de a îngenunchea.

[5] Iar Eusebie zice: „Aici David voiește să ne învețe cât de mare este omul, zicerea nefiind de prostime [nearătând micimea sau deșertăciunea omului] - căci dacă ar fi fost așa, n-ar mai fi încăput în el cunoștința lui Dumnezeu, nici nu L-ar mai fi pomenit ca Mântuitor și ca Izbăvitor Care trimite pe Cuvântul Său -, ci de mirare. Prin *ce este omul*? zice adică: «Mare este omul, că de cunoștința Ta și de purtarea Ta de grijă s-a învrednicit». Că zicerea *că-l socotești* o zice în loc de «că-i porți de grijă»". „Mare har (zice Hrisostom) trebuie să aibă cel ce cunoaște pe Dumnezeu; și mai ales a fi cunoscut de El (cf. Matei 25: 12). Și nu numai acesta, ci și acela căruia Dumnezeu voiește a i Se face cunoscut. Pentru aceasta, prea bine au zis cei șaptezeci: *Te-ai cunoscut lui*, arătând că nu noi L-am aflat, ci Însuși Dumnezeu S-a făcut aflat de noi, că nu a zis «ce este omul care Te-a cunoscut?», ci *ce este omul, că Te-ai cunoscut lui?*; precum a zis și Hristos: *Nu voi M-ați ales, ci Eu v-am ales pe voi* (Ioan 15: 16). Și Pavel zice: *Atunci voi cunoaște precum am fost cunoscut* (I Cor. 13: 12). Și iarăși: *Iar de iubește cineva pe Dumnezeu, acesta s-a*

5. Omul deşertăciunii s-a asemănat; zilele lui ca umbra trec.

„Omul, zice, s-a asemănat cu deşertăciunea, pentru muritorul trup pe care-l are adică şi pentru că niciun lucru din cele omeneşti nu are statornicie şi adeverire*, ci toate sunt vremelnice, stricăcioase şi degrab-trecătoare". Deşertăciune şi nefolositoare este însă şi silinţa oamenilor, şi micimea, şi prostimea noastră, precum zice şi Solomon: *Deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune* (Ecl. 1: 1). „Şi nu numai omul este deşertăciune, ci şi zilele lui degrab trec şi se topesc ca şi umbra, care în puţină vreme se vede şi pare a fi un lucru oarecare, iar apoi se topeşte şi se pierde"[6].

---

cunoscut de El (I Cor. 8: 3). Şi iarăşi: *Aşa alerg, ca doar de-L voi prinde, precum am şi fost prins* (Filip. 3: 12). Aici însă, *ce este omul?* s-a zis despre fire (că adică nimic nu este prost). Prin urmare, mare este firea, numai de se va fi învrednicit de cunoştinţă, că, de sine, firea e mult mai prejos decât aceasta". Despre aceasta a zis şi Sfinţitul Augustin: „De s-ar atinge cineva de Dumnezeu într-o măsură oarecare (adică de cunoştinţa Lui), mare fericire este".

* Nu are adeverire, adică nu te poţi bizui (cu totul) pe el pentru că este trecător şi înşelător, amăgind cumva prin arătarea lor că pot dăinui, că nu se sfârşesc. De caracterul „deşert", de nimicnicia lucrurilor se izbăveşte omul numai prin aflarea raţiunilor dumnezeieşti din lucruri. Negăsirea acestora, sau socotirea lucrurilor lor drept valori statornice, absolute, cu scop „utilitar", a dus şi continuă să ducă pe omul inconştient de menirea sa la distrugerea lor, şi aceasta, paradoxal, din constarea că ele sunt „deşarte" şi că nu-l pot satisface pe deplin (vorbim aici de o deşertăciune „răsturnată"), ceea ce-l duce la o mânie disperată întru aflarea şi cunoaşterea a ceea ce-l mulţumeşte de fapt, trăgându-le pe toate sau siluindu-le până la distrugere – de la aceasta neexcluzându-se nici pe sine, nici pe semeni –, mai exact, la eliminarea unora şi la crearea altora, ca într-o topitoare, unde o bucată de aur poate fi topită şi adusă la altă formă până întra-acolo unde prin transformarea ei repetată ajunge la nimicire, la deşertăciune, la nimic, ca într-un cerc vicios sau într-un „viciu de formă", cum se mai zice.

[6] Zice însă Teologul Grigorie: „Ce este aceasta *deşertăciunii s-a asemănat*? Nimicului adică, de vreme ce nimic din cele omeneşti nu e statornic, nimic adevărat, nimic neted, nici de sine îndestulat, nici asemenea până în sfârşit [inconsecvent], ci toate trec şi se duc; şi potrivirea şi nepotrivirea din schimbarea a toate sunt, că toate lasă loc curând şi se mută şi într-alt loc se aşază; toate bunele-norociri ale oamenilor se cred a fi ca nişte vânturi şi ca nişte umbre pe apă". Zice şi Hrisostom: „Cele de aici se aseamănă cu copiii şi jocurile lor: că cel ce judecă astăzi, mâine stă judecându-se; şi cel ce, stăpânind peste alţii, se făleşte, de multe ori ajunge pe mâna călăului spre ucidere; şi cel bogat mâine e întru sărăcie, şi cel fără renume, de multe ori îl vedem ajungând să stăpânească pe alţii, şi dese sunt prefacerile cele de acest fel şi strămutările [dintr-o stare într-alta] sunt fără vreo rânduială [vin fără de veste]".

6. Doamne, pleacă cerurile şi Te pogoară; atinge-Te de munţi, şi vor fumega.

Dar cum Se pogoară Dumnezeu, de vreme ce El este pretutindenea de faţă şi toate le plineşte? Răspundem: că David zice acestea după omeneasca-cuviinţă, adică precum se potriveşte oamenilor groşi, ca prin cuvinte înfricoşătoare ca acestea să spăimânteze pe cei mândri şi mare-cugetători şi să le smerească trufia, adică să-i smerească pe cei care nu-şi cunosc proslimea firii". Că a Se atinge Dumnezeu de munţi şi a fumega ei ca un foc de venirea lui Dumnezeu, cu toate că e lucru şi privelişte înfricoşătoare, este ceva mult mai prejos decât fireasca vrednicie de mărire a lui Dumnezeu, după Hrisostom, fiindcă munţii prin singură voia Sa putea să-i facă astfel. Deci zice David: „Pogoară-Te, Doamne, şi atinge-Te de munţi, ca să pedepseşti pe cei ce nu socotesc de sineşi prostimea şi nimicnicia, ci dimpotrivă, se îngâmfă şi se mândresc". Dar şi din vechime privelişti înfricoşătoare ca acestea s-au făcut în Muntele Sinai, atunci când Dumnezeu S-a pogorât într-însul, şi tot muntele se vedea fumegând ca de un fum de cuptor arzând; iar acestea s-au făcut ca să bage frică în inimile Evreilor celor ce le priveau şi, după urmare, ca să se facă mai înţelepţi şi mai smeriţi. Pentru aceasta şi Moise a zis despre pogorârea lui Dumnezeu în Sinai către cei ce se înspăimântau: *Cutezaţi, că pentru a vă ispiti pe voi a venit Dumnezeu către voi, ca frica Lui să fie întru voi, ca să nu păcătuiţi* (Ieş 20: 20)[7].

7. Fulgeră fulger şi-i vei risipi pe ei; trimite săgeţile Tale şi-i vei tulbura pe ei.

Fulger şi *săgeţi* numeşte David aici pedepsele cele ce se trimit de la Dumnezeu, adică foamete, ciumă, nenorociri şi cele asemenea. Pentru ca prin aceste rele înfricoşătoare şi tuturor cunoscute să înfricoşeze şi să deştepte pe leneşii şi defăimătorii poruncilor lui Dumnezeu. Însă cele de mai sus se înţeleg ca zise şi despre întâia venire a lui Hristos: că a plecat cerurile şi S-a pogorât, că temeliile munţilor s-au tulburat, că s-a suit fum întru mânia Lui şi că a trimes săgeţi şi i-a risipit, şi fulgere a înmulţit şi i-a tulburat pe ei. Tâlcuirile acestor

---

[7] Zice însă Eusebie: „Mai înalt însă se roagă Proorocul a Se pogorî Dumnezeu-Cuvântul din înălţimea Sa, plecând puterile cele ce gândesc întru El să se pogoare spre stricarea luptătorilor, fiindcă omul de sine nu poate sta împotriva unei turbări atât de mari. Căci care e tăria muritorului şi a celui asemenea deşertăciunii? Pentru aceasta zice: «O, de s-ar învrednici de cercetarea Ta; căci atunci când, plecând cerurile, Te vei pogorî şi Te vei atinge de viclenii draci, vei stinge flacăra lor», că aceasta însemnează zicerea *vor fumega*". Şi Teodorit zice: „A întrebuinţat cuvinte omeneşti, ştiind că dumnezeiasca fire nu este circumscrisă în cer, şi aşa a chemat pe Ajutător spre pedeapsa vrăjmaşilor".

zicerile citeşte-le dar acolo unde au fost potrivite. Însă nu este în afara scopului de se înţelege cineva zicerile acestea şi despre a doua venire a lui Hristos[8].

8. Trimite mâna Ta dintru înălţime; scoate-mă şi mă izbăveşte din ape multe, din mâna fiilor celor străini.

9. A căror gură a grăit deşertăciune, şi dreapta lor este dreapta nedreptăţii.

„Trimite, Doamne, din cer, zice, puterea Ta cea apărătoare şi nebiruitul Tău ajutor[9] şi izbăveşte-mă de mulţimea apelor, adică de vrăjmaşii care ca nişte ape multe năpădesc asupra mea fără rânduială şi cu putere, şi cu mare repejune răpesc orice s-ar întâmpla [să afle] înaintea lor", după Hrisostom. Ori prin *ape multe* numeşte puhoiul necazurilor şi al ispitelor care se pricinuiesc de vrăjmaşii cei văzuţi şi de cei nevăzuţi, precum am zis la Psalmul 68, tâlcuind zicerea: *Mântuieşte-mă, Dumnezeul meu, că au intrat ape până la sufletul meu.* Izbăveşte-mă, Doamne, zice, încă şi de oamenii cei străini de mine, ori străini de Tine, Dumnezeule, pentru fărădelegile lor[10]; că gura acestora a grăit minciuni şi cuvinte

---

[8] Iar Eusebie zice: „Mai înalt însă numeşte propovăduirea evanghelicească, prin care roiurile viclenilor demoni care amăgeau le-a risipit; iar *săgeţi* numeşte pe apostoli, prin care i-a săgetat pe gândiţii vrăjmaşi". Zice însă şi Teodorit: „În chip rugător dar alcătuieşte cuvintele; însă spune de mai-nainte pe cele ce vor să fie, pe care Dumnezeu le-a pre-zis prin Proorocul Iezechiil: că astfel i-a pierdut pe toţi aceia, adică pe cei din neamuri care se ridicaseră asupra Iudeilor după întoarcerea din Babilon, precum am zis la începutul psalmului".

[9] Eusebie însă *mâna cea trimisă din înălţime* numeşte pe Cel Unul Născut.

[10] Iar Hrisostom: „Le zice *fiii străini* nu de ca şi cum ar fi din alte seminţii, ci le zice aşa ca unor rău-cinstitori de Dumnezeu şi înstrăinaţi de adevăr. Că aşa cum pe cei credincioşi ai noştri îi socotim şi fraţi, tot aşa şi pe cei necredincioşi îi socotim străini. Şi mai ales cunoaştem ce este al nostru şi ce este străin, precum Hristos pe samarinean (cf. Luca 10: 29). Căci cum a zis El că acela e aproapele Lui? Măcar că multă e depărtarea, nu e însă după raţiunea firii, ci, atunci când eşti la nevoie şi ţi se face bine, tot omul ce ţi-a făcut bine îţi este aproapele tău; deci atunci când raţiunea firii se dovedeşte cu adevărul din lucruri, să cunoşti pe cel al tău şi pe cel străin". Iar după Atanasie şi Eusebie: „*Fiii străini* numeşte David pe cei din tăierea-împrejur - ale căror glasuri îndreptate împotriva Mântuitorului au fost zadarnice, precum şi învăţăturile cele legendare [μυθικαί = miturile, superstiţiile; se referă poate la tradiţiile orale iudaice ce se împotriveau Legii] -, care, căzând din a avea pe Dumnezeu drept Părinte, s-au făcut fii străini, căci s-au făcut pui de năpârci, adică ai Diavolului (cf. Matei 3: 37; 12: 34; 23: 33)". Şi Teodorit, *fiii străini*, aşa i-a tâlcuit: „Nu ca fiind de altă seminţie, ci ca necinstitori de Dumnezeu. Asemenea încă şi *ape multe* a numit mulţimea păgânilor şi a celor de alt neam". Iar Origen, *fiii străini*, îi numeşte pe cei de altă credinţă, a căror gură a grăit deşertăciune, dogme rele şi *dreapta*

nefolositoare, şi mai ales vătămătoare; şi precum cuvintele lor sunt vătămătoare, viclene şi nedrepte, aşa şi dreapta lor, adică lucrările lor[11].

10. Dumnezeule, cântare nouă voi cânta Ţie.

„Eu, zice, voi cânta Ţie, Doamne, cântare nouă şi mulţumitoare". Pentru că precum împăratul de la oamenii cei săraci cărora le-a făcut bine nu le cere nimic altceva fără numai mulţumire şi bună-cuvântare, aşa şi Dumnezeu - pentru multele şi marile faceri de bine ce le-a dăruit - nu cere altceva de la om - firea fiind săracă şi proastă - decât mulţumire şi slavoslovie. Dar împăratul cere mulţumire şi bună-cuvântare de la sărac ca prin aceasta să se facă mai strălucit. Deci Dumnezeu caută de la om mulţumire şi slavoslovie ca pe el iarăşi să-l facă mult mai strălucit cu adăugirea facerilor Lui de bine[12].

În psaltire cu zece strune voi cânta Ţie.

Din vechime adică, după Lege, cu organele musiceşti şi mai ales cu psaltirea cu zece strune se cântau psalmii, iar acum, în darul acesta nou al Evangheliei, *psaltirea cu zece strune* este omul, pentru că are cele cinci simţiri ale trupului şi cele cinci puteri ale sufletului. „Deci când ochiul vede drept şi fără prihană, iar auzul aude cuvintele cele duhovniceşti, şi, de obşte zicând, când fiecare simţire a trupului şi fiecare putere a sufletului îşi face lucrarea sa fără patimă şi curat şi cu iubire de Dumnezeu, atunci, ca prin aceste zece strune, omul cântă şi mulţumeşte şi slavosloveşte pe Dumnezeu", după Hrisostom[13].

---

lor e dreapta nedreptăţii, pentru faptele lor cele rele. Pentru aceea şi Diavolul stă de-a dreapta lor ca şi la dreapta lui Iuda".

[11] Zice însă Hrisostom: „Ce ar putea fi mai cumplit decât aceasta, decât dreapta cea dată spre ajutor a o întoarce în vrăjmăşire? Că pentru aceasta avem mână dreaptă, ca şi pentru noi înşine şi pentru alţii ce se nedreptăţesc să izbândim, ca să pierdem fărădelegile. Ce dezvinovăţire dar avem, cei ce arma aceasta nu o folosim spre mântuirea altora, ci spre pierderea noastră?"

[12] [Bucuria pricinuită de mulţumirea adusă de om, Dumnezeu o împărtăşeşte şi acestuia, căci de nicio bucurie nu se poate bucura singur, ci numai în bucuria comuniunii Treimii Dumnezeieşti care se extinde prin Hristos şi în oameni, fraţii Lui, cei de o fire cu El după trup. Socotim că n-ar greşi cineva (cf. şi Ioan 17: 3) dacă ar zice că viaţa veşnică e mulţumirea şi lauda adusă lui Dumnezeu, răsplătită neîncetat de facerile Lui de bine şi de împărtăşirea bucuriei Lui pentru cele aduse de om.] Iar după Atanasie şi Eusebie: „Prin cântarea cea nouă se arată Aşezământul cel Nou şi Evanghelicesc; căci atunci când zice *nouă*, însemnează că cea dintâi s-a învechit".

[13] [Despre cele 10 simţiri mai pe larg s-a vorbit în *Precuvântare* la cap. 16. De luat aminte că aici, spre deosebire de alte locuri din lucrare, simţirile sufletului sunt numite *puteri*,

11. Celui ce dai mântuire împăraţilor; Celui ce izbăveşti pe David, robul Tău, de sabie cumplită.

„Eu, zice, voi cânta Ţie, Doamne, lauda mulţumirii, Ţie, Celui ce dai împăraţilor mântuire - căci nu oştile şi celelalte puteri mântuiesc pe împărat, ci puterea şi ajutorul lui Dumnezeu, după Hrisostom - şi Tu eşti Cel ce mă izbăveşti pe mine, robul Tău, de toate cumplitele războaie şi de oricare moarte amară".

12. Izbăveşte-mă şi mă scoate din mâna fiilor străini, a căror gură a grăit deşertăciune şi dreapta lor este dreapta nedreptăţii.

Acestea le zice de două ori, ca aşa să crească mai mult cererea sa[14].

13. Ai căror fii ca nişte saduri tinere, înfipte [întărite] întru tinereţile lor.

14. Fiicele lor înfrumuseţate, împodobite ca asemănarea bisericii.

Cu aceste cuvinte, David face cunoscută buna-norocire şi bogăţia oamenilor celor păgâni şi fără de lege. „Fiii unora ca aceştia, zice, sunt fragezi şi cruzi în tinereţea lor, precum fragede şi tinere sunt odraslele măslinilor; şi fiicele lor aşa de împodobite şi înfrumuseţate, încât par a fi înfrumuseţate asemenea unei biserici frumoase şi împodobite[15].

---

poate din aceea că, numai prin *puterea* lor, omul poate lucra prin simţirile trupeşti, acestea din urmă fiind moarte fără lucrarea celorlalte. Totuşi (cf. şi notei noastre de la cap. 16 pomenit mai sus), având în vedere taina şi virtualităţile de nepătruns ale omului, nu-l putem în cele din urmă înţelege pe acesta decât prin simple analogii sau constatări, modul de viaţă şi însuşirile sau părţile lui fiind dincolo de o înţelegere deplină, şi aceasta pentru că nu suntem doar pământeşti, ci şi cereşti, din neamul lui Dumnezeu (cf. Fapte 17: 28; I Cor. 15: 40; I Cor. 2: 10 ş.u.), taina Lui şi a noastră reflectându-se din chipul lui Dumnezeu - după Care am fost făcuţi - în chipul nostru.] Iar altul zice: „Mare Psaltire a alcătuit Hristos în toată lumea cea locuită - poporul Bisericii Sale, care e Psaltire cu zece strune, adică desăvârşită, prin care cântă cântarea cea nouă Părintelui Său".

[14] După Teodorit: „Repetarea aceasta nu a folosit-o în zadar, ci, vrând a povesti buna lor norocire, a repetat prihănirea răutăţii, îndemnând pe Dumnezeu spre ajutor. «Că celor ce Te hulesc astfel pe Tine, zice, şi celor ce vieţuiesc cu nedreptate şi cu răutate, treburile le merg din plin, şi de la Tine primesc îmbelşugarea bunătăţilor, astfel având merinde de nedreptate din buna-norocire»".

[15] Iar Teodorit zice: „Au dobândit mulţi fii şi fiice şi sunt înconjuraţi de fii ca de nişte odrasle tinere (şi mai ales, după Nichita, ca de nişte saduri nou-înfipte şi desăvârşite. Că *întărit întru tinereţe* Scriptura numeşte pe cel aflat mai mult întru priceperea vârstei, adică a avea mai bătrână înţelepciunea vârstei). Iar fiicele nu împodobeau numai frumuseţea

15. Cămările lor pline, vărsându-se din aceasta în aceea.

„Vistieriile păgânilor celor fără de lege, zice, sunt atât de pline de bogăţie, încât, strâmtorându-se de mulţimea bogăţiilor, se varsă dintr-una într-alta. Ori şi jitniţele de grâu, vasele lor cu vin şi untdelemn se deşartă dintr-unele mai mici într-unele mai mari, pentru multa îmbelşugare a roadelor", după Teodorit. E precum zicea acel bogat nebun: *Strica-voi jitniţele mele şi mai mari le voi face* (Luca 12: 18).

16. Oile lor mult-fătătoare, înmulţindu-se întru ieşirile lor; boii lor, graşi.

„Oile păgânilor, zice, sunt mult-fătătoare". Adică ori multe dintre ele nasc câte doi şi câte trei în fiecare an, ori nasc de două ori pe an; de unde, după urmare, şi atunci când ies la păscut, sunt multe şi înmulţite, că *ieşiri* numeşte ori naşterile oilor, ori ieşirile lor la păscut. Aşijderea şi boii lor sunt graşi, ca în cei şapte ani de îmbelşugare din Egipt, după Origen[17].

---

firii, ci şi cu multă meşteşugire şi podoabă se îmbrăcau, încât se asemănau în cinste cu capiştile idolilor cele împodobite. Astfel deci se arată lucrarea sulemenirii şi a înverşunării spre petreceri".

[17] [Dintr-o eroare de tipar, nota ce trebuia numerotată cu 16, a devenit 17, fără a se omite totuşi vreun text.] „Până să se afle luxul de acum, la cei vechi, după Hrisostom, întru aceasta era bogăţia: în cirezi, în turme şi în semănături". Unele ca acestea, după Nichita, zice şi Iov despre necinstitorii de Dumnezeu: *Pentru ce viază necinstitorii de Dumnezeu? Pentru ce s-au învechit în bogăţie? Semănăturile lor sunt după suflet, şi fiii lor înaintea ochilor lor, casele lor îmbelşugate, şi frică nu e nicăieri, şi bătaie de la Domnul nu e asupra lor, vacile lor n-au născut înainte de vreme, ci s-au auzit având în pântece, şi n-au greşit. Şi rămân ca nişte oi veşnice, şi copiii lor înaintea lor se joacă. Apucând psaltirea şi alăuta, se veselesc cu glas de cântare. Şi şi-au săvârşit viaţa în bunătăţi, şi în odihna iadului au adormit* (Iov 21: 7 ş.u.). Însă despre dânşii zice şi mai jos: *Făclia necinstitorilor de Dumnezeu se va stinge şi va veni peste ei răsturnare şi chinuri din urgie îi vor apuca.* Şi David însă aşa zice în Psalmul 72: *Râvnit-am celor fără de lege, pacea păcătoşilor văzând.* Iar apoi zice: *Cum s-au facut întru pustiire? De năprasnă au lipsit, au pierit pentru nelegiuirea lor*". Deci zicerea se înţelege, după acelaşi Nichita, după alegorie: „Fiii poporului celui de mai-nainte al Evreilor sunt bine înfloriţi, iar trupul Creştinului celui drept şi credincios este slab şi neputincios, iar cugetarea [cărnii] omorâtă; că aceştia sunt cei ce zic: Deşi omul nostru cel dinafară se strică, iar cel dinlăuntru se înnoieşte, fiicele Sionului celor din tăierea-împrejur cu cerbice înaltă şi care fac din ochi nu s-au făcut biserică a lui Dumnezeu, ca sfintele suflete ale celor ce au crezut, ci întru asemănare de capişte întru care locuieşte duhul rău. Asemenea şi cămările Evreilor şi ale păgânilor prisosesc şi se revarsă învistierind ei pe pământ, iar comoara

17. Nu este cădere de gard, nici trecătoare, nici strigare în ulițele lor.

„Țarinile oamenilor păgâni și răi, zice, și viile lor nu numai că rodesc, ci și îngrădirile lor, adică zidurile cetăților și ale caselor lor (ori și ale viilor și livezilor lor) stau statornice și niciunul dintre ele nu se risipește; dar nici ieșire de mulțime, ori strigare, adică glas de tulburare ori de plângere nu se văd sau se aud pe ulițele și ogrăzile din cetăților lor". După alt tâlcuitor însă, cu acestea David voiește să arate pacea și netemerea pe care o au păgânii cei de sub vremi. Pentru că unde este frică și năvăliri de oșteni și de vrăjmași, acolo urmează a se face ieșire și fugă de popor și răcnete și tulburări, iar unde lipsește frica aceasta, de acolo lipsesc și cele zise[19]. Despre pacea păgânilor însă zice David și în Psalmul 72: *Că am râvnit celor necredincioși, pacea păcătoșilor văzând.*

18. Fericit-au pe poporul căruia sunt acestea; fericit poporul căruia Domnul [e] Dumnezeul lui!

„Oamenii cei mulți și fără de minte au fericit socotind de bine-norocit pe poporul acela la care se află trupeștile bunătăți cele de mai sus și bunele-norociri". Apoi, David, îndreptând judecata aceasta greșită a oamenilor celor mulți și fără de minte, adaugă după urmare, arătând care este adevărata hotărâre și care popor se cuvine a se ferici cu adevărat. Că zice: „Acel popor este fericit și bine-norocit, al cărui Domn și Dumnezeu îi este parte de bogăție și de moștenire, acel popor

---

credincioșilor este în cer; oile acelora sunt mult-fătătoare și boii sunt grași ca în cei șapte ani de îmbelșugare a Egiptului, iar turma celui drept este a sufletelor întregi și cuprinde oi cuvântătoare și bune. Iar prin *fiii lor* poți înțelege și pe cei ai celor de alta credința [eterodocși], care se aseamănă cu saduri tinere, a căror tărie este întru tinerețe, iar nu în deplinătate, iar *fiice ale lor* sunt zicerile cele împodobite cu netede alcătuiri și cu armonia musicească a frazelor, și pentru aceasta sunt în asemănare de biserică, dar nu sunt biserică, că nu au întru sineși dumnezeiasca minte, care sunt zicerile dumnezeieștii Scripturi, că acestea sunt biserică a lui Dumnezeu, Cel ce Se află într-însele pentru cei ce le citesc". [De însemnat jocul de cuvinte, sau mai degrabă taina cuvintelor de mai-nainte ναὸς (biserică, templu) → νοῦς (minte). Cei doi termeni par să aibă aceeași rădăcină semantică, provenind din verbul *a locui*, iar literal, în lumea greacă înseamna „sălașul zeilor". Pentru relația dintre cei doi termeni, a se vedea Fapte 17: 24; Marcu 14: 58; Ioan 2: 19, 20; I Cor. 3: 16; 6: 19; II Cor. 6: 16, 17, care referințe pauline par să se întemeieze pe versetele de la Marcu și Ioan.]

[18] Pentru aceasta Simmah a zis mai arătat: „Nici lipsă, nici năvălire, nici bocet nu se află în ulițele lor, ci totdeauna se veselesc și din nicio parte nu le răsare lor vreo nenorocire, nici vreo strigare ca pentru un mort, ci petrec în desfătare și în râs, neprimind cercare de cele mâhnicioase", după Teodorit.

[adică] pe care îl domnește și stăpânește Dumnezeu, și nu simplu pentru că este zidire a Sa, ci fiindcă de bunăvoie e rob al Lui și păzește poruncile Lui", că aceasta cu adevărat e fericirea, a păzi cineva și a lucra poruncile lui Dumnezeu, și aceasta este bunătate statornică și veșnică[19].

PSALMUL 144

Laudei lui David.

Psalmul acesta este o laudă și slavoslovie lui Dumnezeu, care se potrivește de obște tuturor oamenilor[20].

---

[19] Iar Eusebie zice: „Mai înalt însă însemnează pe cele două popoare, pe cel din tăierea-împrejur și pe cel al lui Hristos, al Cărui Domn al lor este Dumnezeu-Cuvântul, după cea zisă: *Poporul pe care nu-l cunoșteam a slujit Mie* și *fiii străini s-au învechit* (Ps. 17: 44, 46)". Zice și Teodorit: „Cei neînvățați de adevăr nu știu a deslusi firea lucrurilor, ci buna-norocire o socotesc a fi în desfătare, în bogăție și în stăpânire, și pe cei ce dobândesc acestea îi numesc râvniți și fericiți; iar tăinuitorii virtuții, împărtășiți fiind de dumnezeiasca înțelepciune, fericesc pe poporul cel căruia i se poartă grijă de Tine, și decât toată viața purtarea de grijă mai mult o cinstesc. Fericirile de acest fel le-a învățat și Domnul: *Fericiți*, zice, *sunt cei săraci cu duhul. Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate. Fericiți cei ce plâng, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor*. Iar cei ce aleg mai degrabă îndulcirea vieții, în puțină vreme îndulcindu-se de aceasta, chinuirea cea îndelungată o vor moșteni din această scurtă îndulcire".

[20] Zice însă Teodorit: „Psalmul acesta are proorocire despre chemarea neamurilor și de cunoștință. Lauda aceasta însă e alcătuită după litera alfabetului evreiesc, iar prin repetarea cuvintelor învață despre dorul Proorocului". Zice însă și Ioan Litin în Psaltirea sa cea din nou tipărită că la stihurile psalmului acestuia lipsește o literă din alfabetul evreiesc, care literă se numește *nun*, căci stihurile psalmului numără doar 21, iar literele alfabetului evreiesc care se pun la fiecare început de stih sunt 22. Însă el spune și pricina: că poate izvodul cel dintâi al psalmului acestuia era nedeplinit în locul acela și cel ce a adunat psalmul acesta s-a pornit cu obrăznicie și nu a plinit lipsa de la sineși". Adaugă însă Hrisostom: „Se cuvine a lua aminte mai cu de-amănuntul mai ales la psalmul acesta; căci el are graiuri pe care cei învățați le cântă adeseori zicând: Ochii tuturor spre Tine nădăjduiesc și Tu dai hrana lor întru bună-vreme. Că cel ce s-a făcut fiu și se îndulcește de duhovniceasca masă cu dreptate poate slăvi pe Tatăl, *că fiul*, zice, *slăvește pe tatăl și robul de domnul său se teme* (Mal. 1: 6). Făcutu-te-ai fiu? Împărtășește-te de duhovniceasca masă, hrănindu-te cu carnea și sângele Celui ce te-a născut a doua oară. Plătește răsplătirea unei faceri de bine atât de mari și slăvește pe Cel ce ți-a dat ție unele ca acestea și, citind graiurile, potrivește-ți socotința către cele ce se zic". Se vede însă că din cuvintele acestea ale gurii celei de aur graiurile psalmului acesta se cânta din

1. Înălţa-Te-voi, Dumnezeul meu, Împăratul meu; şi voi binecuvânta numele Tău în veac şi în veacul veacului.

„Împărate şi Dumnezeul meu, zice, Te voi înălţa teologhisind pentru Tine noime înalte, arătând celor ce nu ştiu înălţimea Dumnezeirii Tale[21]. Şi voi slavoslovi numele Tău atât în veacul acesta, cât şi în cel viitor". Pentru că aşa cum nu e lucru al necuviinţei făptura cea necuvântătoare să înalţe adică totdeauna slavă Făcătorului ei prin minunata ei alcătuire - *că cerurile, zice, povestesc slava lui Dumnezeu* (Ps. 18: 1) -, tot aşa cum nu ar fi lucru necuviincios ca omul cel cuvântător să se arate cu aceasta mai prejos decât făptură necuvântătoare şi să slăvească neîncetat pe Făcătorul şi Dumnezeul său prin laudă şi prin fapte bune? Pentru aceasta a zis şi Domnul: *Aşa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel ce este în ceruri* (Matei 5: 16). Că datori suntem lui Dumnezeu pentru multe pricini: pentru că ne-a făcut pe noi din ce nu era întru a fi, pentru că ne-a făcut după chipul şi spre asemănarea cu El şi pentru că, după ce ne-a făcut astfel, ne păzeşte şi poartă de grijă pentru mântuirea noastră şi de obşte, şi în parte, şi în ascuns, şi arătat, şi când ştim, şi când nu ştim. Şi ce să mai zicem despre făpturile pe care le-a făcut pentru noi spre trebuinţa şi slujba noastră? Şi ce să zicem despre alcătuirea trupului nostru? Pentru nobilitatea sufletului nostru? Pentru pricepere? Pentru fireasca lege ce ne-a dăruit nouă? Pentru cea scrisă? Şi, ca să zic capul

---

vechime, atunci când Creştinii mergeau la duhovniceasca masă a Tainelor ca să se împărtăşească. Iar acum, psalmul se cântă atunci când mergem la masa cea simţită a hranei de obşte. Adaugă însă Litin în pomenita lui Psaltire: „Atât de covârşitoare s-a socotit alcătuirea psalmului acestuia, încât Evreii cei vechi obişnuiau să zică că cel ce va citi psalmul acesta de trei ori pe zi va locui în cerescul Ierusalim".

[21] Zice însă Teodorit: „Astfel e şi cea scrisă în Evanghelii: *Preaslăveşte-Mă, Părinte, cu slava ce am avut-o lângă Tine mai-nainte de a fi lumea* (Ioan 17: 1). Că nu a dat Părintele Fiului slava pe care mai-nainte nu o avea, ci de cea pe care o avea L-a dezbrăcat pentru puţin, iar pe cei ce nu ştiau aşa i-a învăţat. Tot aşa şi acum, Proorocul nu făgăduieşte să facă înalt pe Dumnezeu, ci făgăduieşte ca înălţimea Lui pe cât e cu putinţă să o arate oamenilor şi pe Dumnezeul tuturor Îl numeşte *Împărat al său*, îndemnându-se a face aceasta din multa sa iubire". Zice însă şi grăitorul de aur: „Deci şi tu, zicând *înălţa-Te-voi, Dumnezeul meu, Împăratul meu*, arată-ţi multa ta apropiere [înrudire], ca şi despre tine să zică Dumnezeu ca pentru Avraam: *Eu sunt Dumnezeul lui Avraam*. Că de vei zice tu *Dumnezeul meu şi Împăratul meu*, şi nu numai vei zice, ci şi dragostea o vei da în acest fel, şi El va zice despre tine acestea: şi *robul Meu* şi *sluga Mea*, care s-au zis despre Moise. Înalţă însă pe Dumnezeu cel ce pe cât se poate gândeşte şi zice înalte despre El, cel ce drept şi adevărat teologhiseşte, cel ce grăieşte mari despre El; şi cel ce fuge de toată împărăţia rea, de El se împărăţeşte; drept aceea, cel ce nu se împărăţeşte de păcat, cu dreptate cheamă pe Dumnezeul Cel peste toate".

bunătăților, pentru înomenirea Sa, pentru pătimiri și pentru moartea pe Cruce ce a suferit-o pentru noi? Pentru toate acestea dar, și pentru alte nenumărate suntem datori lui Dumnezeu, precum zice dumnezeiescul Hrisostom.

2. În toate zilele Te voi binecuvânta și voi lăuda numele Tău în veac și în veacul veacului.

Acestea sunt arătate și, pentru aceasta, nu au trebuință de tâlcuire[22].

3. Mare este Domnul și lăudat foarte și măririi Lui nu este sfârșit.

„Mare e Domnul, zice, nu numai pentru că este Făcător de lucruri mari și zidiri, ci și pentru că e mare Dăruitor, adică pentru că cu adevărat a dăruit oamenilor mari daruri și dar pentru aceasta este mult lăudat și preaslăvit. Și, de vreme ce mărirea Lui nu are margine, negreșit că nici lauda, nici slavoslovia Sa nu au margine", după dumnezeiescul Hrisostom[23].

---

[22] Zice însă Hrisostom: „De multă rușine ar fi omul cel cuvântător - cel ce e mai cinstit decât toate cele ce se văd - să se arate mai prejos decât zidirea, după cuvântul bunei-cuvântări de laudă; de multă rușine, zic, ca zidirea în toate zilele și în tot ceasul să înalțe slavoslovie Stăpânului – *că cerurile*, zice, *povestesc slava lui Dumnezeu, iar ziua și noaptea vestesc cunoștință* (Ps. 18) – și soarele, și luna, și danțul cel de multe feluri al stelelor și buna-rânduială a celorlalte, iar omul cel mai cu bun neam [nobil] decât toate acestea să nu facă aceasta și viața să și-o petreacă hulind pe Făcător, de ce iertare va fi vrednic unul ca acesta?"

[23] Adaugă însă același: „Deci, fiindcă ai mare Stăpân cu ființa, cu puterea și cu toată virtutea, pentru aceasta fă-te și tu înalt și lasă-te de purtările de grijă pentru cele lumești; ia o cugetare mai presus de smerirea celor de acum, nu ca să te faci mândru și trufaș, ci ca să fii cugetător de lucruri mari și cu minte mare; că trufaș este tot cel ce se fălește pentru lucruri mici și care trece cu vederea pe cei asemenea robi cu el; iar înalt și mare cu sufletul e cel smerit cu mintea și care închipuirile vieții acestea le socotește ca nimic". Zice însă Teodorit: „Că de vreme ce mare e Domnul, iar toată mărimea ce se poate simți – după lățime, adâncime și înălțime măsurându-se – se arată mare, potrivit dar a adăugat Proorocul că *măririi Lui nu este sfârșit*, ca să-L arate fără trup și nescris-împrejur pe Cel lăudat". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei: „Mare însă am aflat pe Dumnezeu, nu după simțita mărime, căci nici începutul nu se socotește după câtime, fără de trup fiind, ci după covârșirea puterii și a cinstei și a lucrării. Și precum porunca de a-L iubi pe El s-a zis că e mai mare decât toate, nu după umflare și mărime trupească, ci după covârșire și pentru că se dă către Cel mai mare decât toate. Așa și Însuși Dumnezeu, Cel ce se iubește de noi, cu neasemănare covârșind zidirile Sale, mare este foarte; și, cu adevărat, nu este cu putință a încerca să înțelegem mărimea Lui și nici a covârși mărirea Lui. Căci pe cât se apucă cineva să înțeleagă mărimea Lui, cu atât se vede pe sineși mai rămas [lăsat] în urmă de a-l privi covârșirea Lui".

4. Neamul şi neamul vor lăuda lucrurile Tale

„Neamul, zice, cel de acum şi cel viitor, adică fiecare neam, vor lăuda lucrurile Tale, Doamne". *Lucrări* zice aici zidirile cele ce s-au făcut în cele şase zile, ori înfricoşările, şi semnele şi minunile pe care le-a făcut Dumnezeu în fiecare neam[34].

---

[34] Însă după Teodorit şi Eusebie: „*Neam şi neam* se numesc neamul Evreilor şi neamul păgânilor, din care acestea s-a alcătuit Biserica lui Hristos". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Cel ce are minte socoteşte aşa: atâtea câte va gândi spre cinstea şi slava lui Dumnezeu sunt mai prejos decât acea cuviinţă, astfel nefăcând nicio adăugire slavei, că ea, şi cinstind-o, şi necinstind-o, asemenea este; iar firea omenească aduce numai voinţa [alegerea] cea slobodă, numai prin însăşi a voi plinind harul ce i s-a dat mai-nainte; că mai mult decât voia şi mişcarea cea după voinţa cea slobodă nu are nimic întru putere; măcar de ar voi să laude şi de ar cinsti cu oarecare laude mărimea dumnezeieştii puteri, nu va fi lăudat o fiinţă - căci cum va lăuda un lucru neştiut? -, ci ar slăvi pe cele ce se socotesc pe lângă ea. Că *neamul şi neamul vor lăuda lucrurile Tale*, fiindcă din mărimea şi frumuseţea zidirilor privind pe Făcătorul, aşa Îl laudă. Vezi dar că prin cele din afară, din jurul dumnezeieştii firi [φύσις], se plineşte minunarea Proorocului? Iar însăşi acea putere, fericita şi dumnezeiasca putere, rămâne nevăzută şi necercetată de gânduri; iar multa iscodire a cugetărilor, şi puterea cuvântului, şi mişcarea inimii, şi pornirea gândului, pe toate mai prejos decât sine lăsându-le - aşa precum mult mai mult rămân depărtate trupurile noastre de atingerea stelelor -, atunci când cuvântul ajunge la cele mai presus de cuvânt, atunci este vreme de a tăcea, iar mirarea de acea putere negrăită şi netâlcuită este mirarea conştiinţei; că şi cei ce măresc, nu pe Dumnezeu [în Sine] măresc, ci grăiesc lucrurile lui Dumnezeu. Şi toată mărturisirea celor făcute o slobozeşte glasul, iar când vine cuvânt despre Cel ce este mai presus de toată mintea, cele ce se zic şi se legiuiesc sunt asemenea tăcerii; căci zic că măririi Lui nu este margine". [Mai sus s-a folosit termenul *fire*, şi nu fiinţă, deşi la nota 26 Sfântul Grigorie alternează φύσις cu οὐσία, acolo unde a socotit de cuviinţă. Despre deosebirea dintre aceşti termeni am vorbit şi în altă parte. Oricum ar fi, socotesc că Sfântul a folosit totuşi *fire* cu sensul de fiinţă. Căci, în cele din urmă, şi firea şi fiinţa, precum zicea undeva mai-nainte Hrisostom, nu pot fi cunoscute deplin, au ceva tainic şi necunoscut. Totuşi, în Dumnezeu nu poate fi vorba de un dualism sau o împărţire netă între fire şi fiinţă sau de vreo diviziune, noi împărţind firea şi fiinţa Lui numai în scop didactic, sau le împărţim nedespărţindu-le. Ceea ce grăim despre El grăim în bună-măsură cu termenii omeneştii-cuviinţe, în analogie cu cele ale vieţii umane, care, ca şi Dumnezeu, nu pot fi cunoscute „de aici şi până acolo" sau numai într-un loc sau mod şi altfel nu; taina omului, ca şi cea a lui Dumnezeu, dezvăluie neîncetat lucrări, raţiuni, simţiri sau stări inepuizabile în conţinut, care nu vor putea fi obiectivate, cunoscute sau definite deplin niciodată, numai că aceste taine ale omului sunt făcute cu putinţă de împărtăşirea omului de Dumnezeu şi raţiunile Sale din făpturi, şi nu din sine sau ca absolut suficient de sine, lucru cu neputinţă omului. Folosind nenumăratele metafore biblice, fiinţa lui Dumnezeu ar putea fi cugetată ca un

şi puterea Ta o vor vesti.

„Fiecare, zice, va spune puterea Ta cea nemărginită pe care o ai arătat, Doamne, atât întru facerea tuturor zidirilor, cât şi întru lucrarea minunilor celor din osebite vremi, atât întru facerile de bine către cei buni, cât şi întru bătăile celor răi", după Hrisostom. Iar *neam* zice aici pe bărbaţii cei înţelepţi şi iubitori de Dumnezeu din fiecare neam, că aceştia mai întâi întru sineşi laudă lucrurile lui Dumnezeu şi apoi spun şi celorlalţi puterea Lui.

5. Mare-cuviinţa slavei sfinţeniei Tale vor grăi şi minunile Tale vor povesti.

6. Şi puterea celor înfricoşate ale Tale o vor spune, şi mărirea Ta vor povesti.

Minuni adică numeşte pe cele ale lui Dumnezeu, pe cele ce s-au făcut pentru facerea de bine a oarecărora, precum, să zicem, la ieşirea din Egipt a Evreilor cu minune s-a făcut stâlpul cel de foc şi de nor, despărţirea Mării Roşii, cristeii, apa cea din piatră, manna şi cele asemenea. Iar *cele înfricoşate ale lui Dumnezeu* numeşte pe cele ce le-a lucrat Dumnezeu pentru pedeapsa şi bătaia oarecărora, după Teodorit[25]. Precum au fost cele zece bătăi pe care le-a rânduit asupra Egiptenilor şi [altele] asupra altor neamuri. Şi altfel încă: „*Cele minunate ale lui Dumnezeu* [*minunile Lui*] sunt, după Hrisostom, schimbările celor patru timpuri ale anului: livezi rodite, grădini înflorite, izvoare de apă curată şi ape curgătoare ce adapă toate sadurile, râurile ce curg cu dulceaţă, ploile cele line ce adapă pământul cel însetat, pământul cel ce naşte felurite ierburi, nenumăratele soiuri de pomi, felurimea roadelor, vânturile şi zefirele cele răcoritoare, strălucirea soarelui, lumina lunii luminând noaptea, frumuseţea stelelor şi câte altele vrednice de mirare, atât între sadurile şi vietăţile cele însufleţite, cât şi cele neînsufleţite". Iarăşi *înfricoşate ale lui Dumnezeu* sunt fulgerele, tunetele, trăsnetele, ciumele, viforele, grindina, zăpezile, gheaţa, gerul, arşiţa secerişului şi câte alte lucruri înfricoşătoare se lucrează, atât în cele însufleţite, cât şi în cele neînsufleţite. Iar

---

adânc de putere personal de necuprins, care adânc nu poate determina în vreun fel personalitatea lui Dumnezeu, precum fiinţa omului pe acesta (cf. şi 1 Cor. 2: 10 ş.u.), căci omul nu are libertate absolută: el voieşte, alege şi face numai în funcţie de fiinţa şi firea sa precum şi de alţi factori, Dumnezeu fiind mai presus de orice determinare necesară şi/sau implacabilă.]

25 „Această despărţire, după Teodorit, o a făcut şi Apostolul, căci a zis că de Preasfântul Duh se dau nu numai darurile tămăduirilor, ci şi lucrările puterilor: daruri de tămăduiri numeşte umblarea şchiopilor şi vindecarea bolnavilor şi pe cele asemenea, iar lucrări ale puterilor, orbirea lui Elima şi moartea lui Anania şi a Safirei".

mare-cuviința și mărimea este covârșirea firii și a înțelepciunii și a puterii lui Dumnezeu. Iar după aceasta, David lățește și mai mult cuvântul cu lucrările cele mai bune ale lui Dumnezeu, pentru ca din acestea să arate pe Dumnezeu plecat mult mai spre iubirea de oameni și spre facerea de bine către oameni decât spre urgie și spre bătaie"[26].

7. Pomenirea mulțimii bunătății Tale vor vesti și de dreptatea Ta se vor bucura.

„Oamenii cei înțelegători [pricepuți] și de Dumnezeu iubitori, zice, grăiesc către ceilalți acele cuvinte ce cuprind pomenirea nemărginitei Tale bunătăți, Doamne; drept aceea, aducându-și aminte și povestind că Tu răsplătești fiecăruia cele ce i se cuvin - uneori bine-făcând, alteori pedepsind - și că toate cu dreptate le vei face, acestea, zic, povestindu-le, se vor bucura de dreptatea Ta, încredințați fiind că nici virtutea nu o lași neîncununată, nici răutatea nepedepsită"[27].

8. Îndurat și milostiv este Domnul, îndelung-răbdător și mult-milostiv.

9. Bun este Domnul tuturor și îndurările Lui peste toate lucrurile Lui.

---

[26] Iar Teodorit a zis: „Biruiește puterea Proorocului firea Celui ce se laudă de el: că vrednicii căutând și numiri potrivite și nenimerind, multe nume Îi împletește, slavă de sfințenie și mare-cuviință de slavă numind". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Dar o, minune! Cum s-a temut cuvântul de slava dumnezeieștii ființe! Că abia de puțin din cele ce se văd pe dinafară a apucat să se minuneze; că nu a zis că este vreo margine a ființei lui Dumnezeu, îndrăzneală prea mare judecând a fi și a gândi una ca aceasta, ci marea-cuviință ceea ce se vede din slavă o laudă cu cuvântul. Și iarăși, nici ființa slavei acesteia nu a putut-o vedea, ci slava sfințenie Lui înțelegând-o, s-a spăimântat. Deci, pe cât era de departe de a cerceta firea, care este, pe atât n-a fost de ajuns a se mira de cea mai de pe urmă din cele ce se văd. Dar nici sfințenia Lui nu a lăudat-o, nici slava sfințeniei, ci numai mare-cuviința slavei sfințeniei s-a sârguit a o slăvi și întru slava acesteia s-a minunat; căci nu a putut cuprinde cu cugetarea marginea lucrului de care s-a minunat".

[27] Iar Teodorit zice: „Proorocul voiește să arate bogăția dumnezeieștii bunătăți și a puterii, însă limbă omenească întrebuințând, nu izbutește a grăi cele dorite și iarăși împreunează mai multe numiri și pre-zice buna-cunoștință a neamului celui viitor. Că, desfăcându-se întru dumnezeieștile cuvinte, ca cu oarecari răsuflări [izbucniri] vestește povestirea dumnezeieștii iubiri de oameni. Aceasta o pătimește și dumnezeiescul Apostol, care, neputând povesti după vrednicie cele dumnezeiești, se ispitește a face aceasta prin mai multe numiri, zicând: *Covârșitoarea bogăție a harului Său* (Ef. 2: 7)".

Înseşi aceste cuvinte le-a zis David şi în Psalmul 102. Creşte însă aici cuvântul bunătăţii lui Dumnezeu, fiindcă ştie că mai ales din bunăvoinţă [χρηστότητα] se arată bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu, pentru că, de nu ar fi avut Dumnezeu atât de multă iubire de oameni, nu ar fi fost cu putinţă să se mântuiască cineva, după Hrisostom. „Cu toţi, zice, este bun Domnul, nu numai cu cei drepţi, ci şi cu cei păcătoşi, şi nu numai cu oamenii cei cuvântători, ci şi cu Îngerii şi Arhanghelii, încă şi cu vietăţile cele necuvântătoare, şi, peste-tot-cuprinzător [de obşte], de fiecare făptură a Sa Se îndură şi Se milostiveşte, până şi de cele prea proaste. Căci şi cu Gheena focului şi cu celelalte veşnice munci din iubire de oameni a îngrozit Dumnezeu pe oameni, ca, de frica acelora, să se ferească de păcat, după acelaşi Hrisostom; şi pocăindu-se ei şi faptele bine isprăvindu-le, să dobândească Împărăţia cerurilor. Încă şi în viaţa aceasta pedepseşte Dumnezeu pe cei ce păcătuiesc, pentru iubirea Sa de oameni, ca, de vor voi, să-i îndrepteze prin vremelnica pedeapsă şi mai buni să-i facă, iar de nu se vor îndrepta, măcar să le uşureze munca cea veşnică de acolo, ori şi ca, cu acea pedeapsă, să-i înfricoşeze pe ceilalţi răi şi mai înţelepţi să-i facă pe aceştia. *Că făcătorul de rele*, zice, *văzând pe cel rău certându-se [de Dumnezeu], însuşi pe sine tare se pedepseşte* (Pilde 22: 3).

10. Mărturisească-se Ţie, Doamne, lucrurile Tale,

„Mulţumească Ţie, Doamne, zice, toate făpturile Tale cele cuvântătoare prin mijlocul* tuturor cele necuvântătoare şi neînsufleţite, iar acestea din urmă prin mijlocul oamenilor celor cuvântători, care le văd pe acestea şi le întrebuinţează în treburile lor", după Teodorit. Adică să mulţumească pentru că toate au luat de la Dumnezeu o prea-înţeleaptă alcătuire; pentru că toate s-au făcut pentru un trebnic sfârşit*; şi celelalte zidiri simţitoare să mulţumească lui Dumnezeu prin minunata lor fire, iar oamenii să mulţumească lui Dumnezeu prin viaţa lor cea îmbunătăţită, după Hrisostom.

şi cuvioşii Tăi să Te binecuvânteze.

„Să Te laude, Doamne, zice, cuvioşii Tăi, adică cei ce sunt afierosiţi şi lipiţi de Tine şi slujitori şi liturghisitori ai Tăi, pentru că mai vârtos lor li se cuvine a Te slavoslovi totdeauna, Dumnezeule, ca unii ce sunt slobozi de toată grija

---

* μέσου, sau: prin intermediul... Mai pe larg despre cum binecuvântează făpturile pe Dumnezeu prin oameni şi invers să se vadă Psalmul 18.

* Adică cu un scop folositor tuturor spre slava lui Dumnezeu.

lumească, şi, după urmare, din aceasta pot să Te slavoslovească cu minte curată, fiindcă decât ceilalţi ei sunt mai iubitori de Dumnezeu”[28].

11. Slava împărăţiei Tale vor spune şi puterea Ta vor grăi.

12. Ca să facă cunoscute fiilor omeneşti stăpânirea Ta şi slava mariicuviinţe a împărăţiei Tale.

„Cuvioşii Tăi, cei afierosiţi Ţie, Doamne, vor învăţa pe ceilalţi oameni care nu ştiu care este slava Împărăţiei Tale şi care este stăpânirea şi puterea Ta, *ca să le facă cunoscute*, adică să le arate oamenilor, lăudându-le prin cuvântul şi învăţătura lor”. Că Dumnezeu primeşte laudele de la oameni nu pentru că ar avea trebuinţă de ele, ci pentru ca ceilalţi să cunoască slava şi puterea lui Dumnezeu[29].

13. Împărăţia Ta este Împărăţia tuturor veacurilor şi stăpânirea Ta întru tot neamul şi neamul.

14. Credincios este Domnul întru toate cuvintele Sale şi cuvios întru toate lucrările Sale.

„Împărăţia Ta, Doamne, zice, este veşnică, şi n-are nici început, nici sfârşit, şi se întinde peste toate neamurile şi în toate vremile[30]. Tu eşti credincios, adică adevărat şi de încredere [βέβαιος], şi pentru aceasta eşti prea-vrednic încuviinţat de a fi crezut; dar şi *cuvios* eşti, adică fără prihană, fără a da cuiva câtuşi de puţin vreo pricină de prihănire”, după Hrisostom[31].

---

[28] Iar Hrisostom zice: „*Cuvioşi* numeşte aici pe sfinţi, pe cei ce plinesc poruncile lui Dumnezeu, pe cei neumblaţi în păcate şi răutate”.

[29] „Ce este *vor spune slava*? întreabă Hrisostom. Puterea ceea ce nu are lipsă de nimic, cea de oameni iubitoare, cea de grijă purtătoare, ceea ce nu are nevoie de suspuşi, lumina cea neapropiată, fiinţa cea negrăită, cea nepricepută. Iar *putere* zice puterea cea nebiruită şi nestăpânită. Acestea le vor face cunoscute celor ce nu ştiu. Iar dacă slava lui Dumnezeu este multă, şi puterea multă, cum dar ar avea trebuinţă de cei ce învaţă? Pentru neştiinţa celor mulţi. Căci e ca şi soarele, care, deşi este o stea prea luminoasă, cei ce bolesc de ochi nu văd totuşi lumina lui”. Iar după Teodorit şi Eusebie: „Şi *cuvioşii*, adică proorocii şi apostolii şi cei de după aceştia, au plinit slujba propovăduirii, zice, şi pe toţi oamenii îi vor învăţa să cunoască veşnica Ta Împărăţie şi negrăita putere şi că singur eşti Stăpânul tuturor”.

[30] Şi Teodorit: „Fără de sfârşit ai stăpânirea şi pururea-vecuitoare Împărăţia, pe toate stăpânindu-le, nici început având, nici sfârşit”.

[31] Zice Marele Vasile: „Credincios e Domnul întru toate cuvintele Sale: ori oprind de la ceva, ori poruncind, ori făgăduind, ori îngrozind, ori pentru fapta celor oprite, ori pentru lipsa celor poruncite”. Iar Teodorit zice: „Deşi oareunde a zis şi nu s-a făcut, şi aceasta a fost dovadă a adevărului Său [credincioşiei Sale]: *Întru sfârşit*, zice, *voi grăi, asupra neamului, ori asupra unei împărăţii, ca să-i ridic pe dânşii şi să-i pierd. Şi de s-ar*

15. Aproape este Domnul de toţi cei ce cad şi îndreaptă pe cei surpaţi.

După ce David a spus despre Împărăţia lui Dumnezeu că este nesfârşită, şi despre cuvintele lui Dumnezeu că sunt adevărate, şi despre lucrările Lui că sunt neatinse de prihană, şi, mai-nainte de acestea, după ce a zis despre mărirea şi puterea şi slava şi bunătatea şi despre celelalte însuşiri ale lui Dumnezeu, acum, aici, iarăşi zice despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu, care şi aceasta este o slavă prea-mare a Împărăţiei lui Dumnezeu, adică nu numai a ţine Dumnezeu şi a întări pe cei care stau în virtute şi în bunătate, ci şi a sprijini pe cei ce se primejduiesc şi cad în păcat, şi a nu-i lăsa să cadă, şi a ridica pocăinţă, adică a-i îndrepta pe cei căzuţi şi prăpăstuiţi în păcat, adică pe cei dintre aceştia câţi nu se împotrivesc lui Dumnezeu, pe care-i caută să-i ridice şi să-i îndrepteze, şi mai ales pentru că Dumnezeu nu ridică doar pe acela sau pe acela, ci pe toţi împreună, fără de osebire, adică şi robi, şi săraci, şi proşti [neînvăţaţi], şi este gata de a da mână de ajutor tuturor celor ce au trebuinţă şi vor ajutorul[32]. Mai jos însă zice şi de alte faceri de bine ale lui Dumnezeu.

16. Ochii tuturor nădăjduiesc spre Tine şi Tu le dai lor hrană la bună-vreme.

17. Deschizi mâna Ta şi saturi pe tot cel viu de bunăvoinţă.

Graiurile acestea sunt asemenea celor zise în Psalmul 103: *Toate către Tine aşteaptă ca să le dai lor hrană în bună vreme*. Şi iarăşi: *Deschizând Tu mâna Ta, şi toate se vor umplea de bunătate*. Iar ceea ce acolo a zis *bunătate* aici a zis *bunăvoinţă*. Vezi dar, iubite frate, cum a arătat dumnezeiescul David că Domnul este Unul întru toate şi milostivirile Lui sunt întru toate lucrurile Lui? Că hrana vietăţilor nici pământul nu o dă, nici ploaia, nici soarele, nici aerul, ci stăpâneasca

---

întoarce neamul acela din răutăţile lui, şi Eu mă voi căi de relele ce le-am socotit să le fac lor. Şi întru sfârşit voi grăi asupra neamului şi împărăţiei, ca să se zidească de iznoavă şi să se sădească din nou; iar de vor face rele înaintea mea, Mă voi căi de bunătăţile pe care am zis că le voi face lor (Ier. 18: 7 ş.u.)”.

[32] Adaugă însă Hrisostom: „Iar dacă unii zac jos şi nu se scoală, greşeala nu e a celui ce voieşte să-i îndrepte, ci aceasta se face din pricina celor ce nu voiesc să se scoale; că şi pe Iuda a voit să-l ridice după ce a căzut, şi toate le-a făcut, dar acela nu a voit. Pe David însă, căzut fiind, l-a îndreptat, iar pe Petru, ce era să cadă, l-a oprit. *Că M-am rugat*, zice, *pentru tine ca să nu piară credinţa ta* (Luca 22: 32)”.

poruncii? Iar deschiderea mâinii lui Dumnezeu însemnează lesnirea dării, după Teodorit[33].

18. Drept este Domnul întru toate căile Sale şi cuvios întru toate lucrurile Sale.

„Drept, zice, e Domnul întru toate iconomiile şi proniile Sale", că pe acestea le numeşte *căi*, după Teodorit. Iar ceea ce mai sus însemnează *cuvios*, aceasta aici însemnează *drept*. Cu următorul stih dar, adică cu *cuvios întru toate lucrurile Sale*, David tâlcuieşte pe cel de mai sus, adică pe *drept este Domnul întru toate căile Sale*. Drept aceea, stihul de mai sus, alături de cel de după el, au aceeaşi însemnare. Ori: „Drept este Dumnezeu întru toate poruncile Sale, fiindcă le-a dat întru dreptate măsurându-le, nu mai presus de puterea oamenilor, ci după puterea lor, cărora le-a poruncit".

---

[33] [Nota de faţă a fost omisă în traducere de Mitropolitul Veniamin, fapt ce ne-a făcut să încercăm o traducere proprie.] Zice însă Teodorit: „Pe acest *nădăjduiesc* nu l-a potrivit aşezării [sufleteşti a] tuturor; că nici cei ce trăiesc în necredinţă nu au o astfel de nădejde, nici neamurile cele necuvântătoare nu au simţire cuvântătoare [nu gândesc raţional], ci învaţă că fiecare după nădejdea sa primeşte cele trebuitoare". Şi Hrisostom: „Cum dar– s-ar putea nedumeri cineva – zice Proorocul că ochii tuturor nădăjduiesc spre El, căci mulţi socotesc că toate depind de noroc [soartă]? Astfel gândesc şi cred cei necredincioşi. Proorocul voieşte să grăiască aici de însăşi firea lucrurilor, precum zice în altă parte: *Cel ce dă hrană dobitoacelor şi puilor de corb ce-L cheamă pe El* (Ps. 146: 10), deşi dobitoacele cele lipsite de cuvânt nu-L pot chema. Şi iarăşi: *Puii leilor mugesc ca să apuce şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor* (Ps. 103: 22). Ele nu cer niciodată ceva ştiind ceea ce cer şi de la cine, neavând cuvânt ca să ceară spre împărtăşire de ceva. Dacă Proorocul socoteşte să grăiască de cererea lor, o face pe temeiul firii lucrurilor; deci nu din socotinţa că ele ar avea alegere slobodă, ci pe temeiul voii lor fireşti, căreia nu i se pot împotrivi. *Deschizi mâna Ta, şi saturi pe tot cel viu de bunăvoinţă.* Aici prin *mână* arată lucrarea prin care Dumnezeu dă ajutorul; şi mai învaţă că roadele pământului nu se dau prin puterea stihiei lor, ci din cea a Proniei lui Dumnezeu. Prin *deschizi mâna Ta* arată lesnirea acestei lucrări, ca şi cum ar zice: «Nu trebuie decât să o deschizi, şi toate se vor umple de bunăvoinţă». Şi pentru că oamenii din vechime au trecut cu vederea pricinile celor ce sunt şi au slujit văzduhului şi soarelui - căci acolo au recunoscut pricinile lucrurilor -, Prooroc-împăratul stăruie aducând la Domnul pricina de obşte, raţiunea atotcuprinzătoare spre învăţătură lor; de aceea dar se întoarce adesea la astfel de pilde şi învăţături, ca să ne arate că toate bunătăţile vin din mâna lui Dumnezeu, din bunătatea Sa părintească". Adaugă şi Teodorit: „Fiecare află bunătăţi dăruite de Tine îndată ce voieşti; căci precum nouă lesne ne este a întinde degetele strânse şi a desface mâna, tot aşa îţi este Ţie pentru a dărui belşugul la bună-vreme".

19. Aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă pe El, de toţi cei ce-L cheamă pe El întru adevăr.

După ce David a zis mai sus despre toate aceste bunătăţi ce le dă Dumnezeu de obşte tuturor oamenilor, şi înşişi necredincioşilor şi necinstitorilor de Dumnezeu, acum, aici, spune şi de bunătăţile cele ce în chip osebit le dă credincioşilor Creştini, adică de a fi Domnul aproape de cei ce-L cheamă întru adevăr, adică adevărat şi drept, precum se cuvine, şi de a-i acoperi de toată vătămarea sufletului şi de a-i ajuta în fiecare împrejurare[34].

20. Voia celor ce se tem de El va face şi rugăciunea lor va auzi şi-i va mântui pe dânşii.

„Dumnezeu, zice, va face voia celor credincioşi care se tem de El, adică acea voie a lor care e de folos sufletelor lor şi care e unită cu voia lui Dumnezeu"[35].

---

[34] Zice însă Hrisostom: „Iarăşi încă o altă parte a Proniei: că, după ce a spus cele ce de obşte se dau şi celor necredincioşi (hrana, ploile), spune acum şi cele ce cu deosebire se dau credincioşilor: a fi aproape de dânşii, adică a-i apăra şi a le purta de grijă". Zice însă Teodorit: „Zicerea *aproape* nu însemnează apropierea locului - că Dumnezeu este din fire de faţă pretutindenea, *că întru Dânsul viem, ne mişcăm şi suntem*, după dumnezeiescul Apostol (Fapte 17: 28) -, ci prin acestea a arătat ţinerea şi aşezarea (starea). Bună este şi adăugirea despre *adevăr*, că nu de cei ce simplu Îl cheamă Se apropie, ci de cei ce întru adevăr aleg a face aceasta; *că nu tot cel ce zice Doamne, Doamne*, zice, *va intra în Împărăţia lui Dumnezeu, ci cel ce face voia Părintelui Meu Care este în cer* (Matei 7: 21)".

[35] De aceasta au zis şi Teodorit şi Eusebie: „Cei ce au dumnezeiasca frică, aceia fac voia lui Dumnezeu; căci dacă scopul lor se potriveşte cu dumnezeiasca voie, de nevoie este ca Stăpânul să împlinească voile lor, atunci când sunt dumnezeieşti şi folositoare lor". Zice însă şi auritul ritor: „Dar şi Pavel voia să se depărteze de la sine îngerul satanei, adică ispitele, şi Domnul nu i-a plinit voia, căci nu-i era de folos; drept aceea, fiindcă Pavel ştia că nu ceruse cele folositoare, pentru aceasta zicea: *Bine voiesc* (adică mă mulţumesc a fi) *întru neputinţă, în necazuri, în prigoane*, iar dacă mai-nainte cerea cele dimpotrivă, pentru neştiinţă pătimea aceasta, iar de vreme ce s-a încredinţat că aceasta e voia lui Dumnezeu, a voit-o şi însuşi el, că nu una e voia lui Dumnezeu şi alta a celor ce se tem de El, ci a Lui e una cu a celor ce se tem cum trebuie. Deci cine, auzind aceasta - că voia celor ce se tem de El va face -, nu se va îndemna a se teme de El?"

21. Păzeşte Domnul pe toţi cei ce-L iubesc pe El şi pe toţi păcătoşii îi va pierde.

„Domnul, zice, păzeşte pe toţi cei ce-L iubesc din toată inima lor de toate răutăţile de care trebuie a-i păzi[36]. Va pierde însă din poporul Său pe toţi păcătoşii care nu se pocăiesc, care rămân nevindecaţi şi nepocăiţi"[37].

22. Lauda Domnului va grăi gura mea şi să binecuvânteze tot trupul numele cel sfânt al Lui în veac şi în veacul veacului.

„Pururea, zice, va fi în gura mea lauda Domnului", precum a zis şi în Psalmul 33. S-a zis însă şi în Psalmul 102: *Binecuvântaţi pe Domnul toate lucrurile Lui*. Ori zice că: „Să binecuvânteze şi să laude pe Dumnezeu tot trupul cel ce a crezut în Hristos", căci cum va binecuvânta necredinciosul şi păgânul pe adevăratul Dumnezeu? Din parte însă, adică de la trup, a arătat pe tot omul, adică trupul şi sufletul[38].

PSALMUL 145

Aliluia.

Psalmul aceasta e laudă şi slavoslovie către Dumnezeu, că aceasta însemnează suprascrierea *Aliluia*, care se tâlcuieşte *Lăudaţi pe Domnul*. Însă în oarecare manuscris se adaugă şi suprascrierea *Al lui Agheu şi al lui Zaharia*. Însă

---

[36] Zice însă auritul ritor: „Iar deşi pe oarecari din cei ce se tem de El Dumnezeu îi lasă să fie daţi la chinuri şi la pedepse, şi aceasta este întru a-i păzi pe ei, care şi la Abel s-a făcut; că deşi trupurile lor s-au topit, cu toate acestea însă cu sufletul s-au făcut mai străluciţi şi la Învierea cea de obşte trupurile le vor lua nestricate".

[37] Zice însă Eusebie: „Tu, dar, însemnează, rogu-te, că la multe locuri Scriptura prin cele mai bune făcând pe auzitor să răsufle uşurat (expresia o găsim numai la Iov 9: 18) şi să se îndulcească de bunătatea lui Dumnezeu, însă adaugă spre întoarcerea noastră îngrozirile şi cele despre munci (precum aceasta de aici), că cei mai mulţi de acestea avem trebuinţă, ca nu cumva, bogăţia bunătăţii Lui defăimând-o, după împietrirea inimii noastre urgie să ne învistierim".

[38] „Cheamă, după Hrisostom, la buna-cuvântare nu numai pe cei ce s-au facut bine de Dumnezeu, ci şi pe cei ce se muncesc, că şi aceasta e lucru al purtării de grijă - nu numai pe oameni [a-i chema], ci şi pe cele necuvântătoare şi stihiile".

aceste nume nu se află nici în cea Evreiască, nici la cei 70, nici la tâlcuitorii psalmilor din *Hexalpa*, după Teodorit.

1. Laudă, suflete al meu, pe Domnul.

„Aceasta e asemenea cu *binecuvântează, suflete ale meu, pe Domnul* (cf. Ps. 102 şi 103)[39].

Lăuda-voi pe Domnul în viaţa mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi.

Zicerea *cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi* în această lume este tâlcuire şi descoperire mai limpede a zicerii *lăuda-voi pe Domnul în viaţa mea*, încât amândouă însemnează cam aceeaşi noimă[40].

2. Nu vă nădăjduiţi spre boieri, spre fiii oamenilor, întru care nu este mântuire.

---

[39] Zice însă ritorul de aur: „De acolo de unde Proorocul a poposit, de acolo iarăşi începe, că în laudă a încheiat psalmul cel dinainte, zicând: *Lauda Domnului va grăi gura mea*. Iar de aici iarăşi începe zicând: *Laudă, suflete al meu, pe Domnul*. Ca una ca aceasta nu puţin curăţeşte sufletul, lauda adică cea către Dumnezeu adică". *Laudă* zice pe cea prin fapte, pe care şi Hristos o zice: *Aşa să strălucească lumina voastră, ca să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Părintele vostru Cel ceresc* (Matei 5: 16). Şi Pavel zice: *Slăviţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru* (I Cor. 6: 20). Şi iarăşi zice Hrisostom: „Dar să vedem ce zice: *Laudă, suflete al meu, pe Domnul*. Acestea şi noi împreună cu David le cântăm astăzi, că, deşi cu trupul nu e de faţă, cu duhul însă e de faţă, că drepţii sunt de faţă cu noi şi împreună cu noi cântă. Că dacă cineva ar pune chipul [icoana] unui copil ori al unui prieten, pe cel dus îl socoteşte a fi de faţă şi prin chipul cel neînsufleţit şi-l închipuieşte pe acela, cu mult mai vârtos noi prin dumnezeieştile Scripturi ne îndulcim de împreună-petrecerea cu sfinţii, nu chipurile trupurilor lor având-le, ci ale sufletelor lor, că cele de dânşii zise sunt chipuri ale sufletelor lor (în *Cuvântul din Săptămâna Mare*)". [Zicând de cele „pe care le cântăm şi noi astăzi", Hrisostom zice de psalmul de faţă luat ca al doilea Antifon de la Liturghie, care Antifon, din trândăvia unor creştini de azi, se mai cântă doar în puţine locuri, în unele mănăstiri, iar în bisericile de mir, aproape deloc.]

[40] Zice însă Eusebie: „Ori duhul (adică cel din David) porunceşte sufletului, ori însuşi sufletul luişi, ori, mai bine zis, Proorocul deşteaptă sufletul său spre cântare de laudă lui Dumnezeu, iar sufletul, ascultând de cel ce-i porunceşte, cu osârdie răspunde, zicând: *Lăuda-voi pe Domnul în viaţa mea*. Şi dacă sufletul e nemuritor şi de viază pururea şi se află viu şi după ieşirea din trup, cu putere dar zice: «Niciodinioară nu voi înceta lăudând pe Domnul, ci în toată viaţa nesfârşitei mele vieţi şi în nemărginitul veac voi petrece lăudând pe Domnul»".

„O, oamenilor, zice, nu nădăjduiţi în stăpânitori şi în oameni muritori, pentru că ei nu au putere a mântui şi a se ajuta pe sineşi, după Hrisostom, iar de vreme ce ei pe sineşi nu se pot ajuta, cu atât mai vârtos pe alţii nu pot ajuta". Vezi, o, cititorule, în cât de multe şi mari şi în ce fel de primejdii şi neputinţe aducătoare de moarte se găsesc stăpânitorii. Să audă acestea necunoscătorii Creştini, cei care caută cu gurile cu totul către oamenii cei mari, nădăjduind a-i ajuta în vremea nevoii lor"[41].

3. Ieşi-va duhul lor şi se vor întoarce în pământul lor.

Aici David spune pricina pentru care nu este mântuire stăpânitorilor. „Pentru că sufletul stăpânitorilor, zice, spre care tu, creştine, nădăjduieşti, iese din trup şi nu rămâne unit cu el pentru totdeauna". Adică stăpânitorul e om muritor, iar după ce va ieşi sufletul lui din trup, atunci trupul se întoarce şi se topeşte în pământul din care s-a luat, după Teodorit; *că pământ eşti şi în pământ te vei întoarce* (Fac. 3: 19)[42].

---

[41] De aceasta zice şi Ieremia: *Blestemat e cel ce-şi are nădejdea în om, şi-şi întăreşte carnea braţului său pe el, şi inima lui se depărtează de la Domnul* (Ier. 17: 5). Zice însă şi Teodorit: „Bună e sfătuirea, că nici boierii nu stăpânesc pururea, ci stăpânirea le este vremelnică, nici toţi boierii nu cinstesc dreptatea. Drept care, vezi firea acestora şi nu nădăjdui în stăpânire, că *omul deşertăciunii s-a semănat* (Ps. 143: 4) şi *omul ca iarba [sunt] zilele lui* (Ps. 102: 15)".

[42] Zice însă şi auritul ritor: „Să nu zici «este stăpânitor», că nu are nimic mai mult decât un om, aceleiaşi neştiinţe [ἀδηλία, sau: nesiguranţe] fiind supus; iar de trebuie, să zicem şi ceva de mirare despre stăpânitori, că pentru aceasta nu trebuie a nădăjdui, că stăpâniri ca acestea [omeneşti adică] sunt primejdioase. Aşadar, dacă un stăpânitor nu suferă vreo răsturnare, el e totuşi pornit spre urgie, pentru pizma celor ce-l vrăjmăşesc, şi stăpânirea o întrebuinţează către necunoştinţă [ἀγνωμοσύνην = în chip necinstit, fără simţire/minte, cu aroganţă], şi astfel căderile i se fac mai lesnicioase decât ale omului de rând; căci cu cât e mai supus mai multor vrăjmăşitori, mai mari decât el, mult mai lesne este biruit şi căderea lui e mult mai grabnică. Ce mai înseamnă dar păzitorii [gărzile de corp] şi celelalte osteneli pentru păzire? Dar cel ce se află într-o cetate bine-legiuită, care nici pentru trupul lui nu nădăjduieşte, care trăieşte în mijlocul cetăţenilor ca între vrăjmaşi, neîncetat aflându-se în nevoi, poate şi pe alţii să mântuiască". [Cadrul mai larg din care e luat fragmentul de mai sus (Marea *Tâlcuire la Psalmi* a lui Hrisostom) aduce ceva mai multă lumină. Din el, alături de cel de faţă, mai luăm şi următoarele idei: Bogatul urmăreşte sporirea neîncetată a bogăţiilor sale, fapt ce-i aduce şi mai multă pizmă şi vrăjmăşire din partea altora. Nesiguranţa tot mai mare în care se găseşte nu poate fi alungată nici de păzitorii săi (gărzile de corp), iar scopul său nu va fi atins pe deplin niciodată, căci duhul lui va ieşi, zice David, şi el în ţărână se va întoarce. Cel ce nu nădăjduieşte în om, în schimb, a ales moartea faţă de orice ajutor omenesc, care prin fire e plin de primejdii; în

4. În ziua aceea vor pieri toate gândurile lor.

Ziuă zice aici David pe cea a morţii, în care sufletul omului iese din trup. Iar *gânduri* numeşte grijile cele pentru lucrările lumeşti, adică pentru bogăţie, pentru slavă, pentru dregătorii şi pentru celelalte ca acestea. „Apoi, omule neînţelept, zice, ce nădăjduieşti întru stăpânitor ca acesta, muritor şi prea neputincios şi mâncat de viermi?" Iar după ce David a depărtat pe cei credincioşi de a nădăjdui în oameni, după urmare arată limanul cel fără primejdie şi sigur şi turnul cel tare întru care trebuie a nădăjdui şi a năzui în fiecare din întâmplările lor - Acesta este singur Dumnezeu. Căci, după dumnezeiescul Hrisostom, chipul şi meşteşugul sfatuirii şi al învăţăturii este acela prin care învăţătorul reuşeşte să îndepărteze pe ascultătorii şi ucenicii săi de la cugetările şi nădejdile cele putrede şi neputincioase, şi a-i aduce pe aceştia la cele adevărate şi puternice, şi a doborî cu învăţătura sa pe cele zadarnice şi mincinoase, a întări însă pe cele statornice şi adevărate, şi a mustra pe cele vătămătoare şi amăgitoare, iar pe cele trebnice şi folositoare de suflet cu dovadă a le arăta[43].

---

schimb, viaţa cu Dumnezeu - spre deosebire de „gărzile" bogatului, şi „puterea" bogăţiei lui - îi alungă frica de vrăjmaşi şi de moarte. Bogatul, în ciuda bogăţiei lui, abia dacă poate să se apere pe sine, în schimb omul lui Dumnezeu este cel cu adevărat bogat, căci are nădejdea în Dumnezeu cu el, şi aşa poate şi pe sine să se apere, şi pe alţii să-i mântuiască.]

[43] „Că după ce sufletul se dejugă, zice Teodorit, şi trupul se risipeşte în ţărână, închipuirea gândurilor se arată deşartă: că sunt adică unii care-şi nălucesc boierii şi stăpânii, alţii averi de pământ şi zidiri, alţii visează la biruinţe în războaie, dar de năprasnă venind moartea asupră-le, neîmplinită lasă nălucirea gândurilor". Iar Eusebie zice: „Zicerea *vor pieri toate gândurile lor* s-a zis despre gândurile veacului acestuia, adică de zidirea de locuri, de ţări şi de cele asemenea ca acestea. Că acestea pier împreună cu ieşirea sufletului din trup şi de niciunul din ele nu-şi vor mai aduce aminte sau purta de grijă; iar de cele ce au facut după fapta bună, ori după patimă, aici [la moarte] de toate îşi vor aduce aminte, şi de cuvinte, şi de fapte, şi pomenirile acestora, şi niciuna din acestea nu vor uita; dar şi de a folosit cineva pe oarecine, sau acela s-a folosit de el [pentru osebite pricini fireşti sau mai puţin fireşti], şi de acestea îşi vor aduce aminte, şi mult mai limpezi vor fi, căci au scăpat de trupul cel pământesc". [*Pomenirile* de care zice mai sus sunt cele adunate în subconştient, pe care noi, cei de acum, care avem conştiinţa îngreuiată de trup şi de patimi, nu le putem conştientiza sau lumina decât în parte, prin ghicitură, şi aceasta mai mult prin Tainele Bisericii, care anticipează acea vedere mai limpede a lor de care zice Eusebie, căci numai prin această vedere duhovnicească putem vedea ce e bine şi ce e rău, şi aşa a scăpa de rău. Pentru aceasta zicea şi Apostolul Pavel, deosebind pe oameni între trupeşti şi sufleteşti, şi oamenii duhovniceşti, îndemnând ca încă de acum să ne eliberăm cumva de trup, adică de îngreuierea pe care acesta o aduce duhului omului, puterii sale de a cugeta conştient de menirea sa.]

5. Fericit este căruia Dumnezeul lui Iacov este ajutorul lui, nădejdea lui spre Domnul Dumnezeul lui.

Aceasta s-a scris și în Psalmul 117: *Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre om. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre boieri*. „Fericit, zice, și bine-norocit este omul acela al cărui ajutor e Dumnezeu. Cel singur și cu adevărat Dumnezeu, întru Care nădăjduind Patriarhul Iacov a câștigat mult și mare ajutor", că acestea le arată aici numirea *Iacov*, după Teodorit. Apoi însă, după urmare, spune și care e puterea Acestui Ajutător, pentru ca să ne îndemne mai cu fierbințeală să năzuim la Dumnezeu[44].

6. Spre cel ce a făcut cerul și pământul, marea și cele ce sunt într-însele,

7. Spre cel ce păzește adevărul în veac,

„Fericit, zice, e omul acela ce nădăjduiește în Dumnezeu, Care a făcut cerul și pământul și marea și toate câte se află înlăuntrul acestora trei. Și Care e adevărat totdeauna - și în făgăduințele facerilor Sale de bine, și în îngrozirile pedepselor Sale"[45].

spre Cel ce face judecată celor năpăstuiți, spre Cel ce dă hrană celor flămânzi.

„Fericit, zice, e omul acela ce nădăjduiește în Dumnezeu, Care face izbândire celor ce se nedreptățesc - după cea scrisă: *A mea este izbânda și Eu voi răsplăti, zice Domnul* (Rom. 12: 19), adică face izbândire și în viața aceasta, și în cea viitoare - și Care dă trebuincioasa hrană celor ce flămânzesc, și trupească și sufletească", după cea scrisă: *Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura* (Matei 5: 9). Nenumărate sunt pildele: și ale celor pe care

---

[44] Zice Hrisostom: „Văzuși bogăție de sfătuire? Căci atunci când zice de fericire, toate bunătățile le zice; și, fericind pe cel ce nădăjduiește în Dumnezeu, spune puterea Ajutătorului. Că stăpânitorul nu este decât om (întru care nădăjduiesc cei nebuni), iar Acesta de aici este Dumnezeu (întru Care nădăjduiesc cei înțelepți), acela pierind, iar Acesta rămânând, și nu singur rămânând, ci și lucrurile lui".

[45] Zice însă Teodorit: „A cuprins pe scurt cu cuvântul toată zidirea cea văzută și nevăzută; că nu a pomenit numai de cer și de pământ și de mare, ci și de toate cele ce sunt întrînsele; că în cer sunt îngerii și firea celor nevăzute, și pe cer, soarele și luna și mulțimea stelelor, iar pe pământ, marea și oamenii și neamurile celor necuvântătoare. «Iată cât de mare, zice, este puterea Făcătorului a toate!» Vezi dar câtă deosebire este între boierii cei stricăcioși și Ziditorul tuturor!"

Dumnezeu, nedreptăţiţi fiind, i-a ajutat şi i-a apărat în viaţa aceasta, şi ale acelora pe care, flămânzi fiind, i-a hrănit în multe vremi[46].

8. Domnul dezleagă pe cei ferecaţi în obezi; Domnul înţelepţeşte orbii, Domnul ridică pe cei surpaţi,

„Domnul, zice, slobozeşte şi dezleagă nu numai pe cei ce se află legaţi cu legături simţite şi cu întâmplări ale vieţii, care se află închişi în închisori întunecoase, ci şi pe cei ce sunt legaţi cu lanţurile păcatelor lor. Şi Domnul, zice, înţelepţeşte nu numai pe cei ce nu au ochii trupului, plinind lipsa simţirii ochilor cu înţelepciunea ceea ce li se dă de la Dumnezeu, ci încă înţelepţeşte şi pe cei ce nu au ochi sufleteşti. Aşijderea, Domnul îndreptează nu numai pe cei căzuţi din sănătate în boală, ci şi pe cei căzuţi din bună-norocire în rea-norocire trupească, dar şi pe cei ce au căzut din fapta bună în răutate, precum unii ca aceştia au fost păgânii, care erau aşa legaţi, încât nu puteau lucra fapta bună; erau încă şi orbi către adevăr, şi prăpăstuiţi în fundul pieirii".

Domnul iubeşte pe cei drepţi, Domnul păzeşte pe cei nemernici.

Drepţi numeşte David pe cei ce au strălucit întru fapta bună mai-nainte de Evanghelie, iar *nemernici* zice pe cei ce au venit după Evanghelie la buna-cinstire şi la credinţa lui Hristos; ori zice pe cei mai desăvârşiţi în fapta bună, că pe aceia, adică pe cei drepţi şi mai desăvârşiţi, îi iubeşte Domnul, căci sunt bine-plăcuţi Lui; iar pe cei nemernici, adică pe cei începători în fapta bună, Domnul îi păzeşte pentru că sunt fragezi şi slabi şi încă nu s-au ispitit către războiul cu demonii[47].

---

[46] Zice însă şi aurita gură: „Acesta este lucrul Lui, acesta obiceiul, aceasta mai ales e însuşirea lui Dumnezeu: a nu trece cu vederea pe cei ce se nedreptăţesc, a nu lăsa necercetaţi pe cei ce se bântuiesc, a întinde mână de ajutor celor ce se vrăjmăşesc; şi aceasta o face pururea; pentru aceasta a şi zis *în veac*, aceasta arătând-o. Mărturie la aceasta sunt Iosif şi Suzana şi David, cărora, nedreptăţindu-se, le-a făcut judecată; a hrănit încă şi pe Evrei în pustie cu mană, şi pe Ilie cu corbul, şi pe Daniil prin Avacum, şi în Legea Nouă a hrănit mii - cinci mii cu cinci pâini, iar patru mii, cu şapte pâini".

[47] Zice însă Teodorit: „De aici înainte spune şi facerile de bine ce s-au făcut prin înomenirea Mântuitorului, Care şi prin Isaia a fost vestit ca Dumnezeu al tuturor, că, după ce a zis: *Te-am dat spre lumina neamurilor*, a adăugat *a deschide ochii orbilor, a scote pe cei legaţi în obezi şi din temniţe pe cei ce şed în întuneric*. Şi în alt loc: *Atunci surzii vor auzi cuvintele cărţii şi ochii orbilor celor ce sunt întru întuneric şi negură vor vedea* (cf. Is. 42)". Iar Origen zice: „*Orbi* numeşte pe aceia pe care Domnul îi înţelepţeşte, care nici isprăvile loruşi nu şi le văd, nici metehnele celorlalţi".

9. Pe orfan şi pe văduvă va primi

„Domnul, zice, apără şi ajută pe femeia văduvă şi pe fiul orfan". Pentru aceasta şi în multe părţi din Scriptură se porunceşte ca văduvele şi orfanii să fie ajutaţi. Aceasta o poţi înţelege şi alegoric: *pe orfan*, adică pe cel ce va lăsa pe tatăl său şi pe maica sa - necredincioşi fiind aceştia - pentru Hristos şi va crede în Hristos; ori şi, credincioşi fiind, îi va lăsa şi va urma lui Hristos pentru petrecerea monahicească. Aşijderea şi prin *văduvă* poţi să înţelegi pe cea care-şi va lăsa pe bărbatul necredincios, ori eretic, şi va crede în Hristos şi se va face drept-slăvitoare. Şi precum la fiecare orfan lucrul cel mai cinstit şi mai iubit sunt tatăl şi maica, tot aşa şi la femeia văduvă, lucrul cel mai scump şi mai iubit este bărbatul. Prin *orfan* se poate înţelege şi acel om care se lepădă de Diavolul, pe care mai-nainte îl avea tată şi învăţător întru răutate. Aşijderea şi prin *văduvă* se înţelege acel suflet ce se lepădă de Diavolul, către care era lipit, slujindu-i şi cinstindu-l, căruia îi făcea voile lui cele rele. Deci pe orfanul cel de acest fel şi pe văduva cea de acest fel Domnul îi apără şi-i ajută: pe orfan îl face fiul al Său după har, iar pe văduvă o face mireasă a Sa prin Sfântul Duh[48].

şi calea păcătoşilor o va pierde.

Calea păcătoşilor este răutatea şi vicleşugul pe care le va pierde Dumnezeu. S-a zis însă despre aceasta şi la sfârşitul Psalmului întâi: *Şi calea necredincioşilor va pieri*, şi la Psalmul 9: *Căuta-se-va păcatul lui, şi nu se va afla*[49].

10. Împărăţi-va Domnul în veac,

„Fiul lui Dumnezeu, zice, va împărăţi ca şi Dumnezeu şi ca om în veac", precum va zice: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea în cer şi pe pământ* (Matei 28: 19), ori simplu, «va împărăţi în veac şi sfârşit al Împărăţiei Lui nu va fi»".

---

[48] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Încă *văduvă* e sufletul care a murit după legea firească, iar *orfan* e chipul celui prefăcut [şiret], care pentru iubire de arătare şi pentru iubire de câştiguri mai bune se iscuseşte, neavând drept Tată pe Dumnezeu. Deci Domnul, prin îndemnătoarea sfătuire, legii celei fireşti dându-i viaţă şi chipul celui prefăcut îndreptându-l, ca pentru însăşi bunătatea şi pentru slava care se strică făcându-Se [om], primeşte pe orfan şi pe văduvă, pierzând adică calea cea de mai-nainte a păcătoşilor şi reaua-pătimire".

[49] Zice însă Hrisostom: „Vezi pe cea mai de pe urmă cum cu scumpătate a zis: că nu a zis că-i va pierde pe păcătoşi, ca să nu socotească cineva că sufletele acestora sunt stricăcioase, ci *calea lor*, adică lucrarea, viaţa [trupului], că Dumnezeu nu se îngreţoşează de fire, ci urăşte răutatea".

Dumnezeul Tău, Sioane, în neam și în neam.

„Dumnezeu, zice, o, Sioane, va împărăți, ori va fi, în neam și în neam". S-a zis însă și în psalmul trecut: *Împărăția Ta este Împărăție a tuturor veacurilor și stăpânirea Ta în tot neamul și neamul.* Iar *neam și neam* sunt neamul celor ce mor și neamul morților ce vor învia, iar *Sion* este Biserica credincioșilor, precum s-a zis și în Psalmul 96, unde am tâlcuit zicerea: *Și s-au bucurat fiicele Iudeii*[50].

PSALMUL 146

Aliluia*.

Laudă către Dumnezeu și slavoslovie e și psalmul acesta, asijderea și toți cei următori[51].

1. Lăudați pe Domnul, că e bun psalmul.

„Lăudați, zice, o, robi iubitori de Dumnezeu, pe Domnul, pentru că lauda și cântarea* lui Dumnezeu este lucru bun și folositor". Simmah însă, în loc de *lăudați pe Domnul*, a zis „Aliluia", iar în loc de *că e bun psalmul* a zis „că e bună cântarea*"[52].

---

[50] Zice însă Hrisostom: „Deci dacă împărățește în veac, nu mai e loc de a bănui altceva. Dar deși chiar și vremelnicește dă răsplătirea, lumea o păzește pentru lucruri mai mari. Prin urmare, nici în ispite să nu ne tulburăm: dacă nu îndată ni s-ar face dezlegare, să lăsăm Domnului vremea dezlegării; nici de am isprăvi ceva bun, îndată să cerem răsplătire, ci și aici iarăși să așteptăm voia Lui, că cu mai multă răsplătire dă atunci când zăbovește și totdeauna să-I mulțumim și să rămânem lăudându-L".

* Precum și mai-nainte, în alte manuscrise suprascrierea de aici se găsește îmbogățită: *Aliluia, al lui Zaharia și al lui Agheu.*

[51] Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta pre-vestește despre întoarcerea din Babilon și despre zidirea ce urma să se facă după aceasta. Deci nu este precum așteaptă Iudeii, că iarăși se va zidi Ierusalimul, ci proorocescul cuvânt pre-vestește despre zidirea ce s-a făcut atunci de Zorobabel".

* *Lit.*: imnologia.

* *Lit.*: oda.

[52] [O zicere asemănătoare găsim și la Psalmul 103: 35: *Îndulcească-se Lui vorba mea.* Vezi dar acolo și tâlcuirea acesteia.] De unde a zis Hrisostom: „Psalmul acesta ridică mintea de la pământ, întraripează sufletul, îl ușurează și îl face înalt. Pentru aceasta zicea

Dumnezeului nostru să I se îndulcească lauda.

„Măcar, zice, de I s-ar arăta dulce şi de s-ar primi de Dumnezeu lauda şi slavoslovia noastră, a robilor Lui". Aceasta însă se face când cel ce laudă pe Dumnezeu are viață îmbunătățită, după Hrisostom. Se pare însă că psalmul acesta se zice pentru întoarcerea Iudeilor din Babilon. Iar aceasta se face arătată din zicerile următoare[53].

2. Zidind Domnul Ierusalimul, risipirile lui Israel le va aduna.

„Domnul, zice, este Cel care zideşte Ierusalimul". Însă aceasta e asemenea cu zicerea *de nu va zidi Domnul casa, în zadar vor osteni cei ce o zidesc* (Ps. 126: 1). Domnul însă va aduna pe acei Iudei care au rămas în osebite părți ale Babilonului, pentru că nu toți s-au întors la Ierusalim, ci numai o mică parte[54].

3. Cel ce vindecă pe cei zdrobiți la inimă şi leagă zdrobirile [rănile] lor.

Însăşi aceasta despre Dumnezeu o a zis şi Pavel: *Cel ce mângâie pe cei smeriți ne-a mângâiat* (1 Cor. 7: 6). Că Dumnezeu, fiind doftor al sufletelor mai mult decât al trupurilor, lucrul Său este de a mângâia şi a linişti pe cei zdrobiți şi smeriți cu inima de ispite şi de întâmplări. Iar pentru că Dumnezeu mângâie pe cei ce silniceşte sunt smeriți de întâmplări, cu atât mai vârtos mângâie pe cei ce sunt

---

şi Pavel: *Lăudând şi cântând în inimile noastre Domnului* (Ef. 5: 19), arătând prin aceasta folosul cântării de laudă".

[53] Zis-a însă auritul ritor: „Nu e destul a cânta spre a I se îndulci lui Dumnezeu lauda, ci e trebuință şi de viață, şi de luarea-aminte a [acrivia] celui ce cântă, pentru că lui Dumnezeu Îi este îndulcitoare nu lauda, ci scopul celor ce-L laudă, că El de nimic nu are trebuință".

[54] Iar după Eusebie: „Hristos zideşte Biserica Sa ca pe adevăratul Ierusalim întru toată lumea din pietre vii, adică din suflete de Dumnezeu iubitoare. Acesta şi risipirile [diaspora] celor ce în chipuri anagogice înfățişează pe Israel, în toate zilele îi întoarce la Biserica Sa; ori şi pe cerescul Ierusalim îl va zidi cu pietre scumpe de mult preț, după proorocia lui Isaia, care zice: *Iată, Eu gătesc ție rubin – piatra ta, temeliile tale – safir. Şi îi voi face crestele zidurilor de jasp şi porțile tale de pietre de cristal, iar împrejmuirea, de pietre nestemate* (adică sufletele celor îmbunătățiți, care se vor învrednici acolo de zidire) (Is. 54: 11)". Zice însă şi auritul ritor: „Că deşi i-a lăsat pe ei Domnul, totuşi nu din alegerea Sa, ci totul s-a făcut din îngăduința lui Dumnezeu". Şi Teodorit zice: „Iar de nu s-au întors toți, nu înseamnă că a mințit dumnezeiescul cuvânt, ci s-a vădit răutatea acelora; că prin Cir le-a chezăşuit tuturor întoarcerea, iar ei, potrivnica socotință având, au ales străinătatea în locul patriei lor".

smeriţi cu smerenia cea de voie şi îmbunătăţită [din virtute], iar legăturile rănilor [oblojelile] sunt vindecările şi mângâierile cele din lucrări şi din cuvinte. Însă această zicere David o zice pentru bunătatea Domnului, iar pe cea următoare o zice pentru puterea şi înţelepciunea Lui[55].

4. Cel ce numără mulţimea stelelor

„Dumnezeu, zice, este Care ştie cu scumpătate care e numărul stelelor". Oarecari însă, precum Grigorie al Nyssei şi Teodorit, prin *numărare* au înţeles cunoştinţa, iar prin *numiri*, pe osebirile dintre stele, aşezarea, ţinerea şi rânduiala lor. Adică Dumnezeu, Cel ce ştie mulţimea stelelor, ştie ce aşezare au, ce formă, ce mărime, ce ţinere [stare, condiţie] şi analogie [corespondenţă, proporţie] păzesc una către alta şi ce cuvânt [raţiune], pricină şi scop au[56].

şi pe toate le cheamă după numele lor.

„Dumnezeu, zice, dă numiri potrivite firii stelelor", care lucru e mai mare decât a le număra. Deci David a arătat: „Că Cel ce vindecă pe cei zdrobiţi, Acela va lega şi zdrobirile şi rănile Iudeilor care se zdrobeau de robie; şi Cel ce ştie nenumărata mulţime a stelelor, încât le poate şi chema anume pe fiecare dintre ele (care lucru e văditor al nemărginitei cunoştinţe celei pline de scumpătate), Acesta, zice, ştie cu adevărat şi pe toţi Iudeii cei risipiţi în ţările celor cărora le-au

---

[55] Pentru aceasta adaugă auritul ritor: „Deci, atunci când voieşti să dobândeşti mângâiere, smereşte-te pe sineţi, zdrobeşte-ţi mintea".

[56] Zice dar şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Fiindcă la noi amănunţita cunoştinţă a câtimii se face prin număr, pentru ca să ne învăţăm că Dumnezeu le-a cuprins pe toate întru cunoştinţa înţelepciunii Lui şi că nimic nu scapă din această cunoştinţă cu de-amănuntul, pentru aceasta David L-a rânduit [socotit] pe Dumnezeu ca numărând stelele, David sfătuindu-ne prin cele zise să înţelegem că Dumnezeirea nu obişnuieşte să socotească cele ce sunt după măsura cunoştinţei noastre, ci toate cele de noi nepricepute şi neînţelese sunt cuprinse de cunoştinţa dumnezeieştii înţelepciuni. Că stelele, fiind nenumărate din pricina mulţimii lor, ca dinspre omeneasca gândire, cuvântul ne învaţă totul din parte [din cunoaşterea parţială, omenească, ne învaţă pe cea totală, dumnezeiască], anume din zicerea că acestea sunt de Dumnezeu numărate, mărturiseşte încredinţându-ne pe noi că nimic din cele necunoscute nouă nu scapă de cunoştinţa lui Dumnezeu; însă aceea că le numără zice nu pentru că Dumnezeu - Cel ce pe toate le ştie mai-nainte de facerea lor - ar avea trebuinţă de învăţătura aritmeticii spre cunoştinţa celor ce sunt, ci arătând prin însemnarea numărării că pe cele neştiute de noi El le ştie cu de-amănuntul". Zice însă şi Teodorit: „Dumnezeul tuturor cheamă stelele fără a întrebuinţa vreo numire, că acestea sunt neînsufleţite şi lipsite de cuvânt, ci numai oamenii, întrebuinţând păgâneasca socotinţă, din basme [*lit.*: mituri] plăsmuite de dânşii, au dat nume stelelor".

robi; şi fiindcă Dumnezeu este cu totul îndurat, Se va milostivi spre ei; şi pentru că e Atotputernic, va putea să-i adune pe toţi"[57].

5. Mare este Domnul nostru, şi mare tăria Lui

Fiindcă mai sus David a spus un lucru prea-mare, că adică Dumnezeu va aduna sutele de mii de Iudei risipiţi în multe părţi ale pământului, pentru aceasta aici vorbeşte despre puterea lui Dumnezeu, ca aşa să-i pregătească spre a nădăjdui şi a crede cu neîndoire puterea lui Dumnezeu cea de acest fel[58].

---

[57] Zice însă şi Grigorie al Nyssei: „Socotesc că proorocia nu însemnează o chemare prin glas a stelei, căci de ar fi aşa, cuvântul s-ar sfârşi sporind în oarece lucru necuviincios şi nevrednic de lauda lui Dumnezeu. De ar zice dar că numele acestea s-au pus de Dumnezeu stelelor, s-ar socoti negreşit că şi numirile idolilor elineşti, care sunt folosite de obşte şi de noi, de acolo s-au adus, de la stele, şi câte se mai adaugă de istoria mitologică la numirile stelelor, să socotească adică folosindu-se de cuvintele adevărului că Dumnezeu le întăreşte glasurile de acest fel. Însă, de vreme ce mărturia cunoştinţei noastre celei amănunţite este a chema pe nume lucrul cel cunoscut, pentru aceasta zice cuvântul că Dumnezeu nu numai că a numărat, adică că ştie mulţimea stelelor, ci şi că le cheamă pe nume. Deci David nu învaţă prin proorocie că Dumnezeu a numit stelele, ci că cu de-amănuntul le ştie după obiceiul oamenilor, mai ales după aceia ce le ştiu cu scumpătate, care şi de a le chema au putere". Zice însă şi Eusebie: „Dacă, precum atunci când cineva ar avea puţine slugi, le-ar chema pe nume, şi pentru aceasta s-ar folosi de slujba lor, tot aşa şi Dumnezeu într-un chip oarecare cheamă stelele pe nume, iar ele ascultă şi-I slujesc Lui, ca Făcător al lor". A zis însă şi Vasile: „Cele mari şi dumnezeieşti se învrednicesc a se număra de Dumnezeu, iar cele fară mare însemnătate şi altele necinstite de Scriptură nu se numără, ca astfel să ştii că la numărări femeia nu se numără, ca o neputincioasă, nici copilul, ca unul lesne defăimat, nici robul, pentru necinste, nici cei amestecaţi, pentru înstrăinare; precum zice de pildă aici: *Şi acolo sunt târâtoare cărora nu este număr*. Iar Mântuitorul despre oile Sale a zis că pe acelea le cheamă pe nume (cf. Ioan 10: 3)". Zice însă şi Isidor Pelusiotul, tâlcuind zicerea aceasta după înţelesul simplu: „Pe Israelul cel trupesc l-a asemănat cu nisipul mării, zicând către Avraam: *Voi înmulţi seminţia ta ca nisipul de pe malul mării* (Fac. 16: 10). Şi iarăşi: *A fost numărul fiilor lui Israel ca nisipul mării, care nu se va număra* (Osea 2: 1). Proorocia a făgăduit să-i dea seminţie ca stelele cerului, însemnând pe cei drepţi şi de Dumnezeu iubitori. Şi nu vei greşi de vei zice că şi proorocii, şi apostolii, şi toţi cei ce au strălucit în iubire de Dumnezeu sunt stele ce se numără şi se numesc, după ceea ce zice: *Voi sunteţi lumina lumii* (Matei 5: 14); prin astfel de stele [luminători] dar potriveşte numiri după vrednicie Cel ce vrea să-i aşeze pe aceştia în cer: lui Avram punându-i numele Avraam, iar lui Iacov, Israel, iar lui Simon, Petru".

[58] Zic însă dumnezeiescul Vasile şi fratele său Grigorie al Nyssei: „*Mare*, zice, *e Domnul*; iar aceasta o zice din alăturarea lucrurilor, cea a unora cu altele, prin care se cunoaşte covârşirea Celui al Cărui sfârşit [scop] este nepriceput, a Cărui covârşire este neînţeleasă. Şi pentru aceasta nu a zis cât e de mare – că nici nu i-a fost în putinţă să spună

și priceperii Lui nu este număr.

„Nu este, zice, număr și câtime a înțelepciunii și priceperii lui Dumnezeu", adică nimeni nu poate cunoaște câtă e înțelepciunea lui Dumnezeu, căci covârșește toată măsura și toată câtimea. Pentru aceasta, iubite cititorule, nu căuta [a ști] câtă și în ce chip e dumnezeiasca cunoștință și înțelepciune, căci precum mărirea lui Dumnezeu nu are margine și hotar, tot așa și înțelepciunea și priceperea Lui nu au margine. Și dar nu te îndoi de un Dumnezeu ca Acesta, a Cărui mărire și înțelepciune e nemărginită și fără hotar[59].

6. Cel ce primește pe cei blânzi, Domnul, și smerește pe cei păcătoși la pământ.

„Domnul, zice, primește și ia pe cei blânzi și înalță pe cei smeriți, îngăduindu-i și ținându-i pe ei părintește cu purtare de grijă; și, dimpotrivă, smerește și doboară la pământ pe cei păcătoși și mândri", că aceasta înseamnează zicerea *la pământ*. Asemenea este și aceasta: *Că Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har* (Pilde 3: 34)[60].

7. Începeți* Domnului întru mărturisire; cântați Dumnezeului nostru în alăută.

Începeți, zice, adică face început de cântare și de laudă cu mulțumire către Dumnezeu - după Teodorit; ori *începeți* zice în loc de „cântați Domnului prin mulțumire" - și cântați-I Lui cu alăută.

---

câtimea –, ci cu nehotărârea însemnării povățuiește gândirea către nemărginire". Vezi și însemnarea zicerii *mare e Domnul* de la Psalmul 43. Iar altul zice: „Auzind de tărie, înțelege puterea lui Dumnezeu, care este Fiul, *că Hristos*, zice, *e puterea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24)".

[59] Altul însă zice, adică Nichita: „Despre priceperea lui Dumnezeu zice Isaia: *Duhul înțelepciunii și al priceperii* (Is. 11: 2). Iată taina Treimii, *mare este Domnul*, Părintele, *mare e Tăria Lui*, Fiul, și *priceperea*, Duhul Cel Sfânt".

[60] Iar Teodorit zice: „Și aceasta e o însușire a dumnezeieștii purtări de grijă; că pe cei ce se vrăjmășesc de oarecari din pricina blândeții, îi învrednicește purtării de grijă, iar pe cei ce cu nedreptate năvălesc asupra acestora, îi trimite morții; pe cei dintâi adică îi face iubiți și lăudați, iar pomenirea celor de-al doilea o dă uitării: așa ceata cea pururea-pomenită a Sfinților Apostoli, așa mult-pomenitele cete ale Mucenicilor, iar pomenirea celor ce i-au vrăjmășit pe aceștia a dat-o uitării".

* ἐξάρξατε, *trad. lit.*; din context, Biblia 1914 și alte traduceri au adăugat după *începeți* și *a cânta*.

8. Celui ce îmbracă cerul cu nori, Celui ce găteşte pământului ploaie.
9. Celui ce răsare în munţi iarbă şi păşune spre slujba oamenilor.
10. Celui ce dă dobitoacelor hrană

„Cântaţi, zice, Domnului, Celui ce acoperă cerul cu nori pentru a da ploaie, şi plouă ca verdeaţa şi iarba să odrăslească, şi pe acestea le odrăsleşte pentru ca să hrănească dobitoacele cele mâncătoare de iarbă, atât pe cele blânde, cât şi pe cele sălbatice". S-a zis însă şi în Psalmul 103: *Cel ce adăpi munţii din cele mai de deasupra ale Tale*. Şi dacă Dumnezeu adapă munţii şi dealurile, cu mult mai vârtos adapă pământul cel aducător de roadă. Şi dacă Dumnezeu poartă de grijă de dobitoacele cele necuvântătoare, cu atât mai mult de cele cuvântătoare, adică de oameni, pentru care le-a şi făcut pe aceste dobitoace necuvântătoare. Asemenea încă şi pentru celelalte s-a zis în Psalmul 103, că zice: *Cel ce răsare iarbă dobitoacelor şi verdeaţă spre slujba oamenilor*. Şi vezi acolo tâlcuirea acestora[61].

şi puilor de corb ce-L cheamă pe El.

A zis şi în acelaşi Psalm 103: *Toate către Tine aşteaptă ca să le dai lor hrană la bună-vreme*, şi caută tâlcuirea acolo. Firesc [despre cele ale firii] este cuvântul acesta, căci puii corbilor, părăsiţi fiind, şi nehrăniţi fiind de născătorii lor pentru nemilostivirea şi ura lor de pui, strigă, nenorociţii, tare şi cască gurile lor către înălţime în acest chip jalnic, cerându-şi oarecum hrana de la Dumnezeu. Pentru aceasta Dumnezeu în chip negrăit îi hrăneşte spre arătarea dumnezeieştii Sale pronii şi a bunătăţii Sale celei către toate: căci, după purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în gura lor cade un abur subţire care trage din aer oarecare hrană prin

---

[61] „Să ne dumerim, zice Eusebie, pentru ce iarba, de sine, odrăsleşte dobitoacelor, însă nu şi hrana oamenilor? Aici trebuie pricepere: că Dumnezeu, dăruind oamenilor pricepere, le-a dat după cuviinţă purtare de grijă pentru sineşi, iar fiindcă nu au pus putere de gândire şi în cele necuvântătoare, după cuviinţă le găteşte şi hrana lor, răsărindu-le iarbă prin munţi. Deci dar nu se întinde raţiunea Proniei petrecând desăvârşit până şi la firea celor necuvântătoare?" Zice însă şi Teodorit: „Amândouă sunt dovezi ale puterii şi ale bunătăţii; căci, ca un bun şi iubitor de oameni, poartă de grijă de cele de pe pământ, iar ca un Atotputernic poartă pe deasupra firea apelor, şi acoperă priveliştea cerului, făcând între cer şi pământ nori cu ale căror curgeri adapă pământul. Şi îl adapă nu numai pe cel ce se lucrează de oameni, ci şi munţii şi locurile cele pustii, şi verdeaţa ce odrăsleşte din aceasta o dă dobitoacelor, şi săvârşeşte aceasta pentru facerea de bine către oameni, că a poruncit dobitoacelor să slujească oamenilor".

care ei se hrănesc[62]. Puii corbilor cheamă deci pe Dumnezeu nu pentru că L-ar cunoaşte ca şi oamenii cei cuvântători, ei doar părând că cheamă pe Dumnezeu, având chip de chemători, şi pentru că jalnica lor strigare se potriveşte cu ruga oamenilor; pentru aceasta dar, în chip deosebit, pomeneşte pe corbi[63]. Anagogic însă, *pui de corbi* erau păgânii, ca nişte necuraţi, negrii şi întunecaţi cu sufletele de întunericul şi spurcăciunea păgânătăţii şi a păcatului. Acestora dar le-a dat Dumnezeu hrană duhovnicească şi nestricată. Iar Evreii, fiind slabi şi neputincioşi, atunci când se întorceau din robia Babilonului la Ierusalim, lipsiţi de arme şi lipsiţi de orice putere, pentru a nu se tulbura ei, David vindecă tulburarea zicând următoarele.

11. Nu întru tăria calului va voi, nici în pulpele bărbatului binevoieşte.

Vrere şi *bunăvoinţă* numeşte aici David plăcerea lui Dumnezeu, aşijderea şi *tărie* şi *pulpe* zice puterea. Că precum în braţe se află puterea mâinilor, aşa şi în pulpe, adică puterea picioarelor se află în vinele cele groase[64]. „Nu place, zice, lui Dumnezeu puterea calului şi a omului ce-l încalecă". Ori prin *binevoieşte* vrea să zică că Dumnezeu nu dă stăpânirea şi biruinţa braţelor celor tari şi pulpelor celor puternice. Dar cui? Ascultă cele ce urmează.

---

[62] Iar înţeleptul Nichita (de la care domnul Eftimie a luat cele de mai sus, dimpreună cu multe altele) spune că mâncarea aceasta era alcătuită din mici jivine [probabil insecte] care zboară în jurul cuiburilor de corbi şi care se fac hrană pentru puii lor. Hrana aceasta pe care corbii o primesc în cuib, zice înţeleptul Nichita (de la care domnul Eftimie a luat cele de mai sus şi multe altele), e alcătuită din nişte vietăţi mici [ζῷα], zburând în cuiburile corbilor şi care se fac hrană puilor lor".

[63] Iar Teologul Grigorie zice: „Cele de acest fel se numesc în chip de sinecdocă, din parte adică totul, adică de la felul corbilor arată toate neamurile zburătoarelor; sau, precum se pomenesc luceafărul de seară şi cel al ursului [Ursa] în locul tuturor stelelor şi al iconomiei celei despre dânsele, aşa şi puii de corb cheamă pe Dumnezeu ca să se arate firea cea zburătoare". „Iar dacă întru cele necuvântătoare (adaugă Hrisostom) şi între vietăţile sălbatice care se fac slujitoare oamenilor atât de mare e purtarea de grijă, cu atât mai vârtos pentru oameni". Zice însă şi Teodorit: „De aici socotesc că şi Stăpânul Hristos, lăsând pomenirea celorlalte păsări, a pomenit de corbi şi a zis ucenicilor: *Priviţi la corbi, că Părintele vostru Cel ceresc îi hrăneşte* (Luca 12: 24)". Iar Isidor Pelusiotul zice: „Dar şi dreapta mânie a Prorocului Tezvitean cea asupra Iudeilor vrând izvorul bunătăţii (Dumnezeu adică) a o muia, a făcut să fie hrănit prin corb, prin pasărea cea urâtoare de fii, care, deşi îi naşte, nu-i hrăneşte. Pentru aceasta şi dulcele-cântător, deşi toată zidirea după firescul cuvânt al [raţiunea firii] Făcătorului a toate priveşte, a pomenit de corbi. Şi la Iov încă e scris: *Şi cine a gătit hrană corbilor?* (Iov 38: 41)".

[64] Zice însă şi auritul ritor: „Din parte a arătat toată trupeasca tărie, şi aşa a prihănit tăria trupurilor".

12. Binevoieşte Domnul întru cei ce se tem de El şi în cei ce nădăjduiesc spre mila Lui.

„Dumnezeu, zice, dă stăpânirea şi biruinţa celor ce se tem şi nădăjduiesc spre mila Lui". Deci şi voi, o, credincioşilor Iudei, de veţi dobândi o astfel de temere a Domnului şi o astfel de nădejde în inima voastră către El, nu vă veţi teme de vrăjmaşii voştri, pentru că veţi birui cu puterea lui Dumnezeu[65].

PSALMUL 147

Aliluia.

Şi psalmul acesta este laudă şi slavoslovie lui Dumnezeu pentru bunătăţile Ierusalimului, atât ale celui simţit, cât şi ale celui gândit, adică ale Împărăţiei lui Hristos[66].

1. Laudă, Ierusalime, pe Domnul, laudă pe Dumnezeul tău, Sioane.

„Laudă, zice, şi slavosloveşte, o, Ierusalime, pe Domnul şi tu, o, Sioane, laudă şi slavosloveşte pe Dumnezeu". *Ierusalim* este cetatea ce a fost zidită, iar *Sion* este muntele în care s-a zidit; şi o numire şi cealaltă sunt ale aceleiaşi cetăţi.

---

[65] Zice însă şi Teodorit: „Dumnezeu nu dă vârtute trupului, zice, şi nici n-are plăcere de meşteşugul călăriei şi de grăbirea picioarelor, ci faptelor bune, al căror făcător este evlavia. Şi nu se îngrijeşte numai de aceştia cu sârguinţă, ci şi de cei ce au căzut în păcate şi care se pocăiesc şi se întăresc cu nădejdea iubirii de oameni. Că nu a zis că Dumnezeu binevoieşte numai întru nevoitorii cei desăvârşiţi ai faptei bune, ci şi pentru cei ce aşteaptă dumnezeiasca milă".

[66] Într-alte manuscrise se suprascrie *Aliluia, al lui Agheu şi al lui Zaharia*, care în *Catena* lui Nichita se tâlcuieşte astfel: „*Agheu* se tâlcuieşte praznic, iar *Zaharia*, pomenirea lui Dumnezeu. Deci tot cel ce lucrează fără de îndoire după virtutea practică nu face un praznic, ci mai multe; şi tot cel ce prin toate facerile de bine ce a luat de la Dumnezeu îşi aduce aminte de bunătatea lui Dumnezeu, acesta va lăuda pe Domnul, zicând adică *Aliluia*". „Psalmul acesta prooroceşte, după Teodorit, şi despre propovăduirea apostolilor, cum că degrab au alergat prin toată lumea, şi întregului Ierusalim, adică Bisericii, îi porunceşte să laude pe Dumnezeu".

Ierusalim însă nu numeşte zidurile, ci pe locuitorii acestora, după Hrisostom şi Teodorit[67].

2. Că a întărit zăvoarele porţilor tale; binecuvântat-a pe fiii tăi întru tine.

„Laudă, zice, şi mulţumeşte Dumnezeului Tău, o, Ierusalime, pentru că El a întărit zăvoarele porţilor Tale şi le-a făcut a fi nesfărâmate de vrăjmaşi, şi că El *a binecuvântat pe fiii tăi*, adică le-a dat dar de înmulţire şi de putere, de pricepere şi de bogăţie şi, ceea ce e mai mare, pentru că le-a făcut har a locui El întru tine şi a locui toţi împreună", că *întru tine* se înţelege în loc de „împreună locuind", precum a zis David şi în altă parte: *Iată acum, ce este bun şi ce este veselitor fără numai a locui fraţii împreună* (Ps. 132: 1)[68].

3. Cel ce pune la hotarele Tale pace, şi cu grăsime de grâu te satură.

„Dumnezeu, zice, a izgonit oştirile din toate hotarele tale şi le-a făcut paşnice". Ori: „Cel ce a pus hotarele tale paşnice[69]. Acesta este Care te-a sătu-

---

[67] Zice însă Hrisostom: „E cu putinţă ca, după o socotinţă mai înaltă [anagogic], să se zică pentru Biserică: *Laudă, Ierusalime, pe Domnul, laudă pe Dumnezeul Tău, Sioane*".

[68] Şi Hrisostom zice: „Ce vrea să zică prin *a întărit zăvoarele*? Adică le-a aşezat întru neprimejduire, nebiruită a făcut-o. Şi iarăşi: Că Biserica a întărit-o chiar întru neprimejduire mai mult decât Ierusalimul, nu cu zăvoare şi cu porţi, ci cu Crucea îngrădind-o, şi cu hotărârea puterii Sale, prin care pretutindenea a înălţat îngrădirea ei, zicând că *porţile iadului nu o vor birui pe ea* (Matei 16: 18), *şi a binecuvântat pe fiii tău întru tine*. Precum a zis la început: *Creşteţi şi vă înmulţiţi şi stăpâniţi pământul* (Fac. 1: 28), şi aşa cuvântul a alergat peste tot pământul. Tot aşa a zis şi mai în urmă: *Mergând, învăţaţi toate neamurile* (Matei 28: 19), care poruncă în scurtă vreme a cuprins înseşi marginile lumii. Deci dintru început, adică dintr-unul după legea firii mulţi s-au făcut, iar la apostoli nu după legea firii, ci mulţimea sporea după har; pentru aceasta îndată într-o zi au fost trei mii, apoi zece mii, apoi toată lumea, prin aceasta născându-se prin naşterea de-a doua şi mai bună, au crescut şi s-au înmulţit şi blagoslovenia prin lucruri au luat, pe care o au şi arătat". Iar cum că cei ce sunt în Biserică se cuvine să fie uniţi între dânşii şi nu împărţiţi, ca cu adevărat să fie împreună-adunaţi într-o singură mărturisire, zice şi Dionisie Areopagitul: „Nu este cu putinţă ca întru una a se aduna şi a se împărtăşi de paşnica unire cei ce sunt împărţiţi întru sine (Cap. 3 al *Ierarhiei Bisericeşti*)".

[69] Însă după Hrisostom: „Însă nu numai cetatea a izbăvit-o de vrăjmăşitori, ci şi marginile cele mai de pe urmă; şi nu a zis «Cel ce a pus», ci *Cel ce pune*, prin care înseamnă necurmarea". Zice însă Teodorit: „Ţi-a dăruit pace din toate părţile. Că, îngrozindu-se de spaima celor omorâţi, alţii nu mai îndrăznesc să vină asupră-ţi". Iar Origen zice: „Hotarele Ierusalimului (adică ale Bisericii) sunt toate în pace, iar în afara hotarelor nu este pace. Pentru aceasta, cel ce nu este în pace este în afara hotarelor Ierusalimului (adică

rat – şi nu simplu ale grâu, ci cu *grăsimea grâului*; numind astfel pe «semidalul»*, adică partea cea mai bună şi grasă a făinii de grâu, că aceasta e partea cea mai subţire şi mai curată a grâului – şi nu simplu ţi-a dat ţie aceasta, zice, ci te-a săturat de ea**, pentru a arăta cu aceasta mulţimea şi belşugul roadelor[70].

4. *Cel ce trimite cuvântul Său pământului;*

David obişnuieşte să mute cuvântul de la facerile de bine ale lui Dumnezeu cele din parte, după Hrisostom, la cele de obşte, precum şi acum face aceasta, dar şi altminteri, de la cele obşteşti la cele din parte. Pentru aceasta, după ce mai sus a zis despre facerile de bine cele din parte ale Ierusalimului, acum, aici, zice şi despre Pronia lui Dumnezeu cea peste-tot-cuprinzătoare [sobornicească]. „Dumnezeu, zice, trimite cuvântul Său, adică porunca Sa, pentru facerea roadelor pământului"[71].

---

ale Bisericii)". Şi Hrisostom iarăşi zice: „Aceasta mai vârtos ar putea-o zice cineva chiar despre Biserică. Că ce e mai spre minunare decât atunci când, vrăjmăşită fiind Biserica, dobândeşte pace şi, toţi vrăjmăşind-o, întru slobozenie se desfată. Că nu a zis «pacea Mea o las vouă», ci *pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)".

* σεμιδάλι, cea mai bună făină de grâu. După o etimologie, termenul provine din asiriană.

** „Cu *grâul* - ca unul ce e cel mai trebuincios - a arătat din parte şi pe celelalte roade", după Nichita în *Catenă*. Şi Teodorit zice: „«Te-a acoperit şi cu bunătăţile pământului»; prin *grăsime de grâu* a numit îmbelşugarea roadelor, din parte totul, căci πυρός înseamnează [literal] grâu, iar prin *grăsime de grâu* se înseamnează pâinea cea prea bună, arătând şi prin aceasta îmbelşugarea roadelor. De o astfel de purtare de grijă au avut dar parte Evreii cei vechi, iar turbându-se asupra Mântuitorului, s-au făcut pustiiţi de toate bunătăţile. Pentru aceasta, şi proorocescul cuvânt din această pricină povestindu-le, prooroceşte mântuirea neamurilor". Zice însă şi Origen: „Aceasta e asemenea cu alt psalm – *şi i-a hrănit pe ei din grăsimea grâului* (80: 17); bobul de grâu este Mântuitorul, precum Însuşi a zis; pentru aceasta şi Însuşi este Cel din Care se satură Ierusalimul, adică din trupul Lui satură Biserica". Iar Hrisostom încă zice: „Zicerea *şi cu grăsime de grâu te satură* este cu putinţă să se ia şi la Biserică; se poate lua şi la duhovniceasca hrană a Tainelor; că pâinea vieţii ne-a dat nouă".

71 Iar Teodorit: „*Cuvânt* zice aici evangheliceasca propovăduire; că aceasta nu numai Evreilor, ci şi celorlalţi oameni o a trimis: Că *mergând*, zice, *învăţaţi toate neamurile* (Matei 28: 18). A arătat încă şi iuţimea căii: că în puţină vreme a umplut tot pământul şi marea de învăţătură. Pe aceasta dar pre-văzând-o Proorocul, a zis că *degrab aleargă cuvântul Lui*. Şi nu e un lucru nou, nici de mirare că toate se supun dumnezeieştii voiri; căci îndată, firea apelor una fiind, în nenumărate feluri o preface". Iar Origen zice: „Prin *pământ* aici poate ne alegoriseşte şi pe noi, pe cei ce purtăm în vas de lut vistieria Duhului; ori, mai bine zis, pe Fiul lui Dumnezeu, pe care în vas de lut [trup] ni s-a iconomisit să-L primim întru noi, în care trup Dumnezeu a voit să încapă pe Duhul Cel atât de mare".

degrab aleargă cuvântul Lui.

„Când trimite, zice, Dumnezeu cuvântul Său, adică când poruncește, îndată porunca cea de acest fel aleargă degrab, adică se împlinește prea degrab și se face lucru", după Hrisostom.

Iar anagogic, prin *Ierusalim* și *Sion* se înțeleg Biserica, după Hrisostom, precum de multe ori am zis aceasta. Iar *porți ale Bisericii* sunt credința și Botezul, că prin acestea intră toți Creștinii în Biserică. Iar prin *zăvoare ale porților ei* se însemnează Crucea. *Și a binecuvântat pe fiii Bisericii*, adică Hristos pe apostoli, că *ridicându-Și*, zice, *mâinile Sale, i-a binecuvântat pe ei* (Luca 24: 50), și prin-tr-înșii a binecuvântat pe toți Creștinii cei ce duhovnicește s-au născut dintr-înșii. Hristos însă *a pus și hotarele Bisericii pace*, căci, deși se vrăjmășește, are însă pace, fiindcă biruiește pe cei ce o vrăjmășesc. Iar *grăsimea grâului* este grăsimea și curăția duhovniceștii hrane a dumnezeieștilor Taine. Iar *cuvântul care se trimite pământului*, după Teodorit, este propovăduirea bunei-cinstiri și a Evangheliei, despre care prooroceşte David aici, zicând că degrab va alerga în toată lumea. Însă ca să nu socotească cineva că cele zise de David sunt cu neputință, pentru aceasta le adeverește și cu următoarele minuni ale lui Dumnezeu, cu acestea învățând că Cel ce cu lesnire poate face acestea, Aceluia nu-I va fi cu neputință a face cele zise mai sus.

5. Cel ce dă zăpada Sa ca lâna, Cel ce presară negura ca cenușa.

„Dumnezeu, zice, dă atât de multă zăpadă și atât de îngrămădită, încât în puțină vreme poate acoperi cu ea tot pământul ca niște lână albă. Și Dumnezeu presară, zice, negura Sa în văzduh, care e atât de deasă ca și norul de cenușă ce-l presară cineva".

6. Cel ce pune gheața Sa ca pâinile, cine va putea sta împotriva gerului Său?

„Dumnezeu, zice, aruncă atât de multă zăpadă, încât după mărime în unele locuri se aseamănă cu niște fărâme de pâine, iar în altele cu bucăți mari și întregi". Unii însă au înțeles aceasta și pentru grindina cea mare ce cade uneori. Cu adevărat, lucru de mirare este însă lucrul acesta și dovadă a unei mari puteri: cum adică de năprasnă se naște o atât de mare și covârșitoare răceală în toate trupurile din zăpada cea înghețată și din grindină[72].

---

[72] „Adică, după Marele Vasile, neaua, apă fiind ea, cu adăugirea văzduhului se face albă; că umezeala ceea ce este în nori, de sila vântului curmându-se, de grăbirea mișcării se

7. Trimite-va cuvântul Său şi le va topi pe ele, **sufla-va duhul Lui şi vor curge apele.**

Şi această altă minune e prea-slăvită: că adică trimite Dumnezeu cuvântul, adică porunca Sa, şi se topeşte zăpada şi gheaţa, şi suflă vântul Său, adică cel de la Miazăzi, şi îndată curg apele din omăt şi din gheaţă, din care apă şi ele şi-au luat starea. Acestea însă le zice David ca să arate că nu se fac de sineşi şi din întâmplare*, ci toate, după Hrisostom, se supun poruncii lui Dumnezeu, Făcătorul lor, şi cu lesnire se prefac: acum adică omăt şi gheaţă din apă, iar acum iarăşi, dimpotrivă, apă din omăt şi din gheaţă; iar uneori din căldură se face gheaţă, alteori din reci se fac calde, încât precum aceste [lucrări] fireşti lesne se prefac. Tot aşa şi lucrările cele omeneşti cu lesnire se schimbă: şi nu e de necrezut cum se naşte din ispită şi supărări grabnica răsuflare [uşurare], şi din războaie, grabnică pace, şi din necaz şi rele-întâmplări, bucurie fără veste. Aceste [prefaceri] fireşti arată însă şi un alt înţeles, mai adânc: că adică, precum tulburările cele ce se fac iarna şi schimbările răcirii şi ale ploilor şi ale zăpezii şi ale gheţii - măcar că mâhnesc şi supără simţirea vietăţilor -, sunt însă folositoare trupurilor, pentru că le strâng* pe acestea. La fel [schimbările] pământului, pentru că şi el face roade grase, bogate şi puternice; tot aşa şi ispitele şi necazurile – măcar deşi pricinuiesc simţirilor trupului durere şi mâhnire – nasc mare folos

---

umflă în spumă; apoi, din înghesuirea ceea ce este în aer împreună se încheagă, luând oarecare întărire şi greutate, din fireasca covârşire vine către cele de jos. Şi iarăşi, aceeaşi nea este o apă pe jumătate îngheţată prin nori pogorându-se pe pământ". Iar După Teodorit: „Neaua se face moale ca şi frântura de lână, însă este negură". După Marele Vasile: „Alcătuirea înaintea norului este umeda fire ce se schimbă întru aceasta [întru nea] şi, ca o cenuşă presărându-se, umple tot văzduhul". Iar după Teodorit: „Negura este un praf umed". Ori, după Aristotel, „negura este nor fără de apă". „Gheaţa, după Marele Vasile, este apă ce se întăreşte prin îngheţ pe pământ". Iar după Teodorit este „o închegare [πῆξις = coagulare, îngheţare] de apă pe pământ". A zis însă şi Teologul Grigorie: „Să spunem dar, de am înţeles ceva din acestea. *Care sunt vistieriile omătului? Cine este cel ce a făcut picăturile de rouă? Şi din al cui pântece purcede gheaţa?* (la Iov cap. 38: 28, 29)". Şi Eusebie zice: „Cine e Acesta care fiinţa cea umedă şi curgătoare o preface şi o încheagă în privelişte de omăt? Şi cine e Cel care omătul îl înfoiază ca pe o lână, ca să cadă pe pământ cu uşurinţă şi cu linişte, deşi este alcătuit din stihia apei celei grele şi în jos curgătoare?"

* Precum zice ştiinţa evoluţionistă şi păgână - ca să nu zic drăcească - de azi şi de veacuri, care ştiinţă e socotită de fapt un fel de adevăr şi pronie a lumii în care trăim, cea care ne dă sensurile vieţii.

* σφίγγουσιν. Adică le ţin bine legate împreună, le împrospătează; prin repetarea acestor procese fireşti, le dă noi puteri, le întăreşte.

sufletului. Precum însă iarăşi, când trece iarna, trec şi tulburările iernii şi ale răcelii, tot aşa şi ispitele, stau adică o vreme, însă iarăşi, după iconomie, trec şi se schimbă şi stau adică ca să pedepsească pe cel ce se ispiteşte, şi iarăşi trec şi schimbă ca să mângâie pe cel ce le pătimeşte, şi aşa, după amândouă chipurile, folosesc pe om. Apoi, după urmare, David scrie mutând cuvântul de la obşteştile faceri de bine ale lui Dumnezeu la cele în parte, după obiceiul său, precum am zis şi mai sus cu dumnezeiescul Hrisostom[73].

8. Cel ce vesteşte cuvântul Său lui Iacov, îndreptările şi judecăţile Sale lui Israel.

Începând David psalmul, a zis despre bunătăţile cele simţite şi de cele ce folosesc numai trupul, adică de neprimejduirea Ierusalimului, de puterea Lui, de pacea şi îmbelşugarea lui, aici însă zice acum despre bunătăţile Sale cele mai înalte şi care folosesc sufletul, pomenind de cuvântul lui Dumnezeu cel despre darea Legii, ca şi din aceea şi din acestea să îndemne poporul la slavoslovia şi iubirea lui Dumnezeu. Şi zice că *trimite cuvântul Său* (v. 4), adică porunca Sa şi Legea Israelitenilor, adică îi învaţă şi o face cunoscută lor, precum zice şi în altă parte: *Cunoscute a făcut căile Sale lui Moise, fiilor lui Israel, voile Sale* (cf. Ps. 102), şi, descoperind ce este cuvântul Său, îl numeşte după urmare *îndreptări şi judecăţi*[74].

9. Nu a făcut aşa la tot neamul, şi judecăţile Sale nu le-a arătat lor.

„Niciunui neam, zice, nu a făcut Domnul o mare facere de bine şi un har ca acesta, fără numai adică poporului israelitenesc, nici n-a arătat vreunui alt neam poruncile şi dările de legi şi voile Sale, fără numai Evreilor", pentru că întru celelalte neamuri Dumnezeu a insuflat legea cea firească, cea scrisă în conştiinţa fiecăruia, prin care omul poate cunoaşte binele şi răul, după care însăşi această lege Dumnezeu va să judece toate neamurile. Pentru că, fireşte cunoscând ei binele şi răul, n-au făcut binele, ci răul; însă Israelitenilor binele i l-au dat atât prin legea firească cât şi prin cea scrisă, care le arată lor judecăţile şi voile lui Dumnezeu, drept pentru care Israelitenii se vor judeca şi mai greu [aspru]. Prin

---

[73] Zice însă Teodorit: „Nu simplu a făcut povestirea acestora, ci prin acestea a însemnat altele. Că precum omătul, în jos pogorându-se, umple munţii, iar topindu-se, merge în râurile cele ce sunt în munţi, tot aşa şi belşugul bunătăţilor celor date de Dumnezeu s-au adus mai întâi Israelitenilor, apoi, gonind aceia darul, adăparea învăţăturii s-a adus neamurilor prin Sfinţii Apostoli ca prin oarecari râuri".

[74] Pentru aceasta şi Baruh zice: *Aflat-a toată calea ştiinţei şi a dat-o pe ea lui Iacov, slugii Sale, şi lui Israel, iubitului Său* (cap. 3: 36). Şi Teodorit zice: „De demult adică Legea, iar mai pe urmă şi Darul le-a vestit, dar ei de amândouă s-au arătat nevrednici".

urmare, iubirea de oameni a lui Dumnezeu cea mai mare se face pricinuitoare de mai mare osândă celor nedesăvârşiţi*, după ceea ce zice: *Câţi fără de lege au păcătuit, fără de lege (adică mai greu) se vor judeca, şi câţi cu lege au greşit, cu lege se vor judeca* (Rom. 2: 12)[75].

PSALMUL 148

Aliluia[76].

Sfinţii, după Hrisostom, pentru multa lor bună-cunoştinţă şi aşezarea lor întru mulţumire, obişnuiesc ca atunci când vor să Îi mulţumească lui Dumnezeu să cheme şi pe alţii din cei ce se împărtăşesc de acestea* ca să le ajute la această datornică şi bună-slujire a mulţumirii către Dumnezeu. Aceasta o au făcut şi cei trei tineri atunci când erau în cuptorul Babilonului, chemând toată zidirea, întâi adică spre lauda facerii de bine şi a harului ce li s-a făcut, prin care s-au păzit nevătămaţi de foc, şi al doilea, spre slavoslovia Stăpânului zidirii. Însăşi aceasta o face David şi aici: pentru că el, împreună-cuprinzând amândouă lumile, pe cea de sus şi pe cea de jos, pe cea gândită şi pe cea simţită, le îndeamnă să mărturisească pe Dumnezeu, Făcătorul lor, că de vreme ce sfinţii nu se socotesc pe sineşi îndestui a fi singuri la slavoslovia lui Dumnezeu cea după cuviinţă, pentru aceasta aleargă cu cuvântul la toate făpturile şi le cheamă la cuvântarea de laudă a Ziditorului. Însă cu aceasta David face chemarea amânduror lumile, şi a celei de sus şi cereşti şi a celei de jos şi pământeşti. Iar prin aceasta vederat astupă gurile celor ce zic că sunt doi făcători, unul al lumii celei gândite a îngerilor şi altul al celei simţite, căci pentru a nu socoti cineva din osebirea acestor lumi că

---

* ἀτελοῖς, sau: celor ce nu şi-au atins deplin scopul lăsat de Dumnezeu. Zice aşadar de păgâni şi de păgâni şi de Iudei - de care se zice şi mai jos prin citatul din Epistola către Romani - care prin legea firii nu au atins desăvârşirea, dar care acum au un dar mai mare şi o iubire mai mare, pe care, de nu-l vor rodi, vor lua o osândă mai mare ca Iudeii cei vechi.

[75] Zice însă Teodorit: „Niciunuia dintre neamuri nu a dat Legea cea prin Moise, nici folosul cel prin prooroci nu l-a adus, ci pe singur aceştia (adică pe Evrei) i-a învrednicit unei adăpări ca acestea, dar ei s-au făcut nemulţumitori către Făcătorul de bine. Neamurile însă, prin Sfinţii Apostoli primind strălucirea luminii celei gândite, au cunoscut pe Făcătorul lor, şi Acestuia cu necurmare Îi aduc cinstire".

[76] Întru altele se suprascrie *Aliluia, al lui Agheu şi al lui Zaharia.*

* *Lit.*: împreună-împărtăşitori. Adică cei ce de asemenea se împărtăşesc de buna-cunoştinţă şi aşezarea lor întru mulţumire; adică sfinţii cheamă şi pe alţii din cei ce nu au gustat ca şi ei buna-cunoştinţă sau nu au gustat îndestul. Acestea le întăreşte mai jos.

făcătorii lor sunt doi, pentru aceasta, David, făcând un danţ potrivit al tuturor făpturilor, împreună gândite şi simţite, împleteşte o slavoslovie Unuia şi Singurului Făcător al lor[77].

1. Lăudaţi pe Domnul din ceruri, lăudaţi pe El întru cele înalte.

Din cerul cel dintâi ce s-a făcut dintru început, David cheamă pe îngeri[78], iar din cerul cel de-al doilea, cel numit tărie, cheamă luminătorul cel mare şi

---

[77] Însemnează că psalmul acesta, alături de cei doi care urmează, îl numim de laude, după Sfântul Marcu al Efesului, pentru că întru ei se cuprinde o oarecare bună-cuvântare a lui Dumnezeu prin toate făpturile de obşte: că *lăudaţi pe Domnul*, zice, acelea şi acelea (în *Tâlcuirea slujbelor Bisericii* [sfântul se referă cu deosebire la laudele de duminică, ce se cântă în toate bisericile la Utrenie]). Însă de nevoie mai însemnăm aici şi că, precum pe *Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă* îl cântăm rar, asemenea şi pe *să se îndrepteze rugăciunea mea*, iar stihurile psalmului le cântăm mai grabnic (la slujba de seară), până ce ajungem la stihul *scoate din temniţă sufletul meu*, ori la stihul dintru *adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne*, ori la *de Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne*, după care cântăm troparele; iar apoi lăsăm stihurile cele din mijloc ale laudelor. Într-un chip asemănător trebuie să cântăm cu grabă toate stihurile acestor trei psalmi de la laude [la Utrenie], până ce ajungem la stihul *slava aceasta este a tuturor cuvioşilor Lui*, ori la stihul *lăudaţi pe El întru puterile Lui*, precum atunci când cântăm troparele pe 4 sau pe 6, după care nu se cuvine să lăsăm stihurile cele din mijloc ale laudei. Drept aceea, rău şi fără de cale şi greşeală fac cei ce cântă numai două stihuri, anume cele dintâi ale laudei, apoi, lăsând pe cele din mijloc, *sar îndată la slava aceasta este a tuturor cuvioşilor Lui*, ori la *lăudaţi pe El întru puterile Lui*; să se îndrepteze dar de acum şi să cânte toate laudele şi stihurile laudelor, precum se urmează în tot Sfântul Munte şi în multe alte locuri, cântându-le pe toate întregi.

[78] Zice însă Eusebie: „Trebuie însă să unim stihul *lăudaţi pe Domnul din ceruri* cu stihul *lăudaţi pe El soarele şi luna, stelele şi lumina*, care sunt pe tărie. Iar cu stihul *lăudaţi pe El întru cele înalte* - care sunt cele mai presus de tărie - să alături în chip potrivit stihul *lăudaţi pe El toţi îngerii Lui*. Că luminătorii, fiind trupuri simţite şi care se văd întru cele ce se privesc, se poruncesc a lăuda alături de cerurile simţite pe Făcătorul lor; iar îngerii, fiindcă sunt nearătaţi şi nevăzuţi de noi, alături de cei preaînalţi [*cele înalte*] şi nevăzuţi, se poruncesc a lauda pe Dumnezeu". „Că, de vreme ce, după Teodorit, dumnezeiescul Moise nu ne-a învăţat nimic despre facerea firilor celor nevăzute, de nevoie Proorocul a făcut aici şi pomenirea acestora şi a adăugat, zicând: *Că El a zis şi s-au făcut*, prin care a înţeles puterile cereşti şi îngereşti, iar înţelegerea s-a făcut [ἦν] lucru [...], cu Cuvântul împreună plinindu-se şi cu Duhul desăvârşindu-se". Precum a zis şi Teologul Grigorie: „Pentru aceasta şi a aduce lauda Făcătorului li se chezăşuieşte, că cu această datorie sunt datoare lui Dumnezeu; şi totul de Dânsul făcându-se şi cu Cuvântul cinstindu-se, se cuvine ca totdeauna a plăti datoria aceasta. Iar dacă cele ce au firea zidită laudă, şi nici Fiul nici Sfântul Duh nu S-au rânduit împreună cu cei ce laudă, arătat este că nu sunt

stelele, iar de la pământ cheamă pe balauri și pe celelalte fiare și vietăți, și sfârșește cuvântul său la oameni. Însă zicerea *din ceruri* este una și aceeași cu *întru cele înalte*. Apoi spune și pe care le cheamă din ceruri și pe care din părțile cele preaînalte.

2. Lăudați pe El toți îngerii Lui, lăudați pe El toate puterile Lui.

David zice mai întâi despre ceata îngerilor de pe treapta cea mai de jos, iar apoi despre celelalte cete ale lor, pe care le-a numit prin puteri, ori și pe toate cetele le numește puteri și îngeri: *îngeri* adică (vestitori), pentru că vestesc cuvintele lui Dumnezeu[79], iar *puteri*, pentru că pot să săvârșească poruncile lui Dumnezeu, că puternici sunt întru vârtute a face cuvântul Lui (cf. Ps. 102: 20)[80].

---

dintre cei ce au firea zidită. Așadar se laudă și Fiul și Sfântul Duh împreună cu Dumnezeu-Tatăl, că nu e altă osebire între cei ce laudă și Cel ce se laudă, ci numai aceea că zidirea laudă, iar Ziditorul se laudă".

[79] Zice însă și Dionisie Areopagitul: „Firile cele gândite ale numirilor [ierarhiilor] îngerești s-au învrednicit a fi făcute de mai-nainte, căci întru dânsele s-a făcut mai întâi strălucirea stăpânirii dumnezeiești [*lit.*: tearhiei] și printr-însele trec la noi vistieriile cunoștinței. Că așa și Legea, precum zice cuvântarea de Dumnezeu [Scriptura], ni s-a dat nouă prin îngeri (cf. Gal. 3: 19 etc.), și pe părinții noștri, pe cei mai-nainte de Lege și după Lege, îngerii i-au suit către Dumnezeire, ori i-au povățuit către ce se cuvine a face, ori le-au arătat vedenii despre tainele cele mai presus de lume, ori le-au descoperit prin prooroci oarecari dumnezeiești pre-vestiri; că prin puterile cele dintâi se ridică către Dumnezeu cele de-al doilea. Pentru aceasta, teologii numesc îngeri și pe cetele cele preasfinte ale ființelor celor mai presus, fiindcă și acelea sunt vestitoare ale strălucirii dumnezeiești. Dar, în schimb, n-avem nicio pricină pentru a numi ceata cea mai de jos a minților cerești Începătorii, Scaune sau Serafimi, căci ele nu au puterile cele mai mari din ierarhie, ci, precum ele povățuiesc și insuflă pe ierarhii noștri la frumusețile Dumnezeirii întru cunoștință, tot așa și sfintele puteri ale ființelor celor de sus sunt povățuitoare către Dumnezeire a acelor trepte care plinesc ierarhia îngerească [cf. *Ierarhia cerească*, cap. IV și V]".

[80] Altul însă zice: „Lăudați pe El toate oștile Lui". Iar prietenul îngerilor, Dionisie, zice: „Cereștile puteri, adică toate mințile dumnezeiești, dacă se numesc fie Serafimi, Scaune sau Domnii, nu înseamnă de aici că cele de pe urmă sunt cu totul neîmpărtășite de însușirile celor preaînalte. Dar cu toate că grăim de toate ca minți dumnezeiești prin descrierea cea în chip mai presus de lume ce li s-a dat, ele sunt însă împărțite în trei, după ființa, puterea și lucrarea fiecăreia, iar după acestea trebuie să înțelegem prin perifrază pe cele pe care cuvântul le arată după ființa fiecăreia, ca astfel să nu aducem ierarhiei amestecare de numiri în [Cap. 11]". Zice însă și Teologul Grigorie: „Dar nici aceasta - firea cea gândită - nu o putem vedea în chip simplu netrupesc, deși este fără trup, deoarece este numită fie foc, fie duh. Îngerul deci e numit duh sau foc: duh, pentru că e fire gândită [inteligibilă], iar foc, ca una ce e curățitoare; iar mai departe nu avem unde merge și nici ce să știm mai mult, ci numai atât: că sunt mai mulți Îngeri, sunt

3. Lăudaţi pe El soarele şi luna, lăudaţi pe El toate stelele şi lumina.

Aceste trupuri cereşti sunt în cerul al doilea, adică în cel numit tărie. Însă prin *soare* şi *lună* şi *stele* să înţelegi vasele [lucrurile] acestora şi trupurile lor care primesc lumina, iar prin *lumină* să înţelegi pe cea care s-a împărtăşit în vasului soarelui, al lunii şi al stelelor, după Teodorit. Ori prin acestea zice adică pe cele ce s-au zidit în ziua a patra, iar *lumină* zice pe ceea ce s-a zidit în ziua întâi, ce neţinută şi care nu are vas[81]. Cum însă vor lăuda acestea pe Dumnezeu, de vreme ce n-au nici glas, nici limbă, nici cugetare, nici suflet? Răspunde-mi! Că, după dumnezeiescul Hrisostom, sunt trei chipuri de slavoslovie: primul este cel ce se face prin glas, precum au zis Moise şi sora sa, lăudând pe Dumnezeu şi zicând: *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit* (Ieş. 15: 1); al doilea este cel care se face prin vederea şi privirea ochiului, precum e aceasta: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu* (Ps. 18: 1), despre care am zis în Psalmul 18; al treilea este cel ce se face prin viaţa îmbunătăţită şi prin faptele cele bune: *Ca văzând*, zice, *faptele voastre cele bune, să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Matei 5: 16). „Deci lăudaţi, zice, pe Dumnezeu şi voi, cele necuvântătoare şi neînsufleţite, cu mărimea [mărirea] voastră, cu frumuseţea voastră, cu aşezarea voastră, cu trebnicia pe care o pliniţi şi cu slujba pe care o faceţi, cu rămânerea şi statornicia voastră şi cu toate celelalte însuşiri fireşti ale voastre care îndeamnă pe oamenii cei ce le văd spre a se minuna şi a lăuda pe Făcătorul vostru, care întrebuinţează limba spre lauda lui Dumnezeu". „Căci, după Teologul Grigorie, toate laudă şi slăvesc pe Dumnezeu cu glasuri negrăite. Căci, pe temeiul [ἐπὶ] tuturor, se laudă prin mine Dumnezeu şi, aşa, lauda acelora se face a noastră, de la care noi luăm [pricină] a lăuda (în *Cuvântul la noua duminică*)".

Arhangheli, Scaune, Domnii, Începătorii, Stăpânii, străluciri, firi curate şi nemincinoase, puternice prin tăria cea firească şi prin cea adăugată; pe acestea le cunoaştem dar că sunt lăudătoare ale dumnezeieştii măriri, pe care David le numeşte puteri, ca pe unele ce sunt slobode de patimile trupeşti şi putincioase a plini cele ce li se poruncesc".

[81] Zice însă Damaschinul: „Iar această lumină cea dintâi zidită, Făcătorul a pus-o în luminători, nu că ar fi fost lipsiţi de vreo altă lumină, ci ca lumina aceea să nu rămână nelucrătoare, că luminătorul nu e însuşi lumina, ci vas primitor de lumină. Din soare însă se luminează luna, ca să se pună zidirii o îndreptare şi o rânduială între stăpâniri şi cei ce se stăpânesc de acestea, şi ca să ne învăţăm şi noi a vieţui în împărtăşire unii cu alţii, şi a da unii altora dintr-ale noastre, şi a ne supune mai întâi cu adevărat Făcătorului, apoi şi stăpânitorilor celor puşi de Dânsul. Uneori însă soarele şi luna lipsesc [au eclipse], mustrând nebunia celor ce se închină zidirii şi învăţând că sunt lesne schimbătoare, iar tot ce se schimbă nu poate fi Dumnezeu". A zis însă şi dumnezeiescul Dionisie: „Însăşi puterea cea mai presus de fiinţă păzeşte neschimbate rânduielile luminătorilor, ale stelelor şi ale celor cereşti".

4. Lăudaţi pe El cerurile cerurilor şi apa cea mai presus de ceruri să laude numele Domnului.

Am spus în multe locuri că limba evreiască are obicei ca pe cele la singular să le zică la plural; pentru aceasta şi aici David *cerurile cerurilor* numeşte cerul, adică pe cel dintâi ce s-a făcut la început. Că *întru început*, zice, *a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* (Fac. 1: 1). Că şi în altă parte zice de acesta: *Cerul cerului Domnului* (Ps. 113: 24); şi încă *lăudaţi* şi *să laude* sunt la plural, luându-se în loc de singular. *Iar apa cea mai presus de ceruri* este apa ce se află mai presus de tărie. Dar cum laudă cerul cel dintâi pe Dumnezeu, de vreme ce este neînsufleţit? Am spus în Psalmul 18 că măcar, deşi el este nevăzut, noi însă prin cerul cel ce se vede, adică prin tărie, încheiem socotind* că este acela. Şi, prin urmare, prin socotinţă** slăvim pe Dumnezeu, Făcătorul lui. Iar dacă cerul cel nevăzut laudă pe Dumnezeu prin noi, adică cei ce-L gândim, arătat este că cu mult mai vârtos Îl laudă pe Dumnezeu cel văzut, adică tăria, prin priveliştea şi frumuseţea ei[82].

---

* *Lit.*: „facem un silogism” (συλλογισμός) sau „socotim, concluzionăm”. Adică ne dăm seama că tăria sau cerurile ce se văd sunt unul şi acelaşi lucru.

** Concluzie, silogism.

[82] Iar Marele Vasile: „Elinii, adică cei ce au filosofat despre cer, socotesc a fi un singur cer, şi, în chip firesc, nu mai este cu putinţă să se adauge şi al doilea, ori al treilea, ori şi mai multe, toată substanţa trupului ceresc cheltuindu-se întru întărirea unui singur cer. Noi însă, atât de departe suntem de a nu crede şi în cel de-al doilea cer, încât îl căutăm până şi pe al treilea, de a cărui privire s-a învrednicit fericitul Pavel”. Iar Ioan Damaschinul zice: „La facerea lumii am luat cunoştinţă de facerea cerului, pe care înţelepţii din afară îl zic sferă fără stele. Însă *cer* a numit Dumnezeu tăria şi a poruncit a se face în mijlocul apei”. Firea aceasta, dumnezeiescul Vasile o zice subţire, ca un fum, învăţându-se astfel din Scriptură (cf. Is. 51: 6). Alţii zic că e apoasă, ca una ce s-a făcut în mijlocul apei, alţii zic că din cele patru stihii, alţii zic că este al cincilea trup (a cincea stihie), altul decât cele patru. Deci, cu adevărat, cer al cerului este cerul cel dintâi, ce este deasupra tăriei. Iată deci două ceruri, că şi tăria tot cer o a numit Dumnezeu; dar dumnezeiasca Scriptură obişnuieşte a numi cer şi văzduhul (aerul), pentru că se vede sus – că *binecuvântaţi*, zice, *toate păsările cerului* (Cântarea lui Moise [carte apocrifă din Vechiul Testament]), că văzduhul este locul de umblare al zburătoarelor, şi nu cerul. Iată deci trei ceruri, de care zice şi dumnezeiescul Apostol; iar dacă ai voi să socoteşti şi pe cele şapte brâie [straturile de aer sau sferele ce înconjoară pământul] drept şapte ceruri, nu s-ar vătăma cu nimic cuvântul adevărului.

Dumnezeiescul Augustin însă pe cerul cel dintâi îl numeşte înfocat, ori de foc. Iar dumnezeiescul Calist [autor filocalic; scrierile lui le aflăm în Filocalia românească, Vol. VIII] zice că acesta îşi are fiinţa ca şi lumina. A zis însă şi Hrisostom: „Deci când zice lăudaţi pe Domnul îngerii, puterile, soarele, stelele, apa cea mai presus de ceruri, prin aceasta zice că fiecare din cele ce s-au făcut este vrednică de înţelepciunea lor, dar ceea

5. Că El a *zis* și s-au făcut.

Prin zicerea *a zis* David a arătat două lucruri: nu numai că, nefiind ele, Dumnezeu a adus întru ființă zidirile cele mai presus, pe îngeri adică și pe cereștile trupuri, ci și că cu multă lesnire le-a înființat. Că precum omului îi este lesne a zice, tot așa și lui Dumnezeu Îi este lesne a face pe cele ce nicidecum nu sunt, ori, ca să zicem mai bine, mult mai lesne Îi este lui Dumnezeu aceasta decât omului a zice cuvânt, pentru că nu e cu putință a arăta cineva covârșirea lesnirii cu care Dumnezeu le-a făcut pe toate, după ritorul de aur.

El a poruncit și s-au zidit.

Ceea ce a zis mai sus o zice David și aici, acum, precum obișnuiește să facă și în multe alte părți. „Dumnezeu, zice, a zis numai și a poruncit, și îndată s-au făcut și s-au zidit zidirile", că astfel se scrie în Cartea Facerii: *Și a zis Dumnezeu, facă-se lumina, și s-a făcut lumina* (Fac. 1: 3). Asemenea și la celelalte zidiri: *A zis și s-au făcut.*

6. Pusu-le-a pe ele în veac și în veacul veacului,

„A întărit, zice, Dumnezeu, toate zidirile cele mai presus, atât după ființă și după fire, cât și după putere și lucrare, și după rânduială și trebuință; că nestrămutate sunt acestea în tot veacul, netrecând peste hotarele firii lor".

poruncă a pus, și nu va trece.

Și acest cuvânt arată lesnirea cu care Dumnezeu ține și păzește zidirile. „A pus, zice, Dumnezeu, poruncă lor și hotar pe care nu-l pot trece; ci, ca niște roabe, nu cutează a ieși afară din porunca Stăpânului lor"[83].

---

ce e mai minunat e ceea ce Moise zice pe scurt la începutul Facerii: *Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut, și iată, erau bune foarte*, așa de bune, încât pot slăvi pe Cel ce le-a făcut, pe care și Pavel le arată: *Că cele nevăzute ale Lui de la zidirea lumii, cu faptele socotindu-se, se văd* (Rom. 1: 20)". Adaugă însă și Teodorit: „Apa și focul sunt potrivnice una alteia, cu toate acestea, nici focul nu se stinge de ape, nici apa cea închegată nu se topește de focul cel fără margine, iar aceasta arată negrăita putere a lui Dumnezeu".

[83] Iar aurita gură zice: „Patru pune aici Proorocul: una că s-au făcut, și că din cele ce nu erau, și cu lesnire, și că, făcute fiind, le ține - căci cu zicerea *El a zis* arată lesnirea, că zidește adică numai cu voia, și împreună cu voia se înființează zidirea. Iar că și, făcute fiind, le ține, arată zicerea *pusu-le-a pe ele în veac și în veacul veacului*. Vezi dar și stăpânirea și domnia lui Dumnezeu cum a arătat că nu numai cu zicerea le-a pus, ci cu a

7. Lăudaţi pe Domnul de pe pământ, balaurii şi toate adâncurile.

Balauri zice aici pe chiţii mării, după Hrisostom şi Teodorit, precum zice şi în altă parte: *Balaurul acesta pe care l-ai zidit a se juca* (adică în apă, ori în stihia mării) (Ps. 103: 26). Iar *adâncuri* numeşte noianele; căci atunci când va vedea cineva covârşitoarea mărimea a chitului şi alcătuirea trupului lui, de care cartea lui Iov povesteşte cu mai multă descoperire şi arătare (în cap. 40), cum nu se va mira foarte şi cum nu va lăuda pe Dumnezeu pentru că a zidit vietăţi atât de mari cărora le-a rânduit drept locuri de locuit noianele cele mari şi late ale oceanului? Pe acestea încă nu le lasă să iasă din hotarele cele rânduite lor, nici să vină în acele părţi ale mării unde sunt corăbii mici, nici să se apropie de pământ, ca nu cumva să vatăme caicele cele mici sau neamurile şi felurile peştilor să le strice. Şi nu numai acestea sunt vrednice a le lăuda cineva, ci şi de mare a se mira, după Hrisostom, cum ea adică, atât de multă apă având, şi de sila vântului împingându-se, şi în chip înfricoşător înspumându-se toată, şi din fund tulburându-se, şi valuri mari făcând, nu-şi trece hotarele ei, nici nu îndrăzneşte a îneca pământul mărginit de ea, astfel păzind porunca Stăpânului Său; şi măcar că-şi are firea curgătoare şi nestatornică şi neregulată, păzeşte însă buna-rânduială. Acestea dar cugetându-le, o, cititorule, te vei mira cu adevărat de înţelepciunea şi puterea şi iconomia lui Dumnezeu şi, după urmare, vei lăuda pe Dumnezeu: precum pentru celelalte zidiri, tot aşa şi pentru chiţi şi pentru mare[84].

---

zice a pus şi poruncă". Zice însă şi Teologul Grigorie: „Rânduiala le ţine pe ele din început până în sfârşit, pe aceeaşi cale îndreptându-se şi împreună-umblând, şi înfipte [stabile] fiind şi mişcându-se: înfigerea, pentru cuvânt [τῷ λόγῳ], iar mişcarea, pentru curgere. *Pusu-le-a pe ele în veac*, aceasta e a înfigerii, iar ce s-a făcut sau se va face, aceasta e a curgerii. *El a zis şi s-au făcut*: când vei zice despre Cuvântul lui Dumnezeu că toate de El s-au zidit, nu aduci [în atenţie] omeneasca zidire, că nimeni din noi nu poate face cu cuvântul cele ce se fac; că voia lui Dumnezeu este lucrare, iar glasul lui Dumnezeu este Făcător al firii".

Iar Marele Vasile zice: „Când zicem despre Dumnezeu glas, grai şi poruncă, înţelegem înclinarea [ῥοπὴν] care este în voia Lui, formulându-se în chip de poruncă [doar] pentru înlesnirea înţelegerii celor ce se învaţă; şi nu numai, ci şi rânduiala cea bine-alcătuită a celor ce se fac se zice glas şi poruncă a lui Dumnezeu, că, cu adevărat, ceea ce se face întru înţelepciune e cuvânt al lui Dumnezeu, ce nu cu oarecare organe glăsuitoare se alcătuieşte, ci se glăsuieşte prin înseşi minunile ce sunt întru cele ce se văd". „Deci *a zis*, zice Teodorit, *şi s-au făcut*, şi niciun hotar din cele puse de Dânsul nu pot trece, ci numai singură firea oamenilor cea cinstită cu cuvânt calcă legea. Şi marea cu adevărat îşi ştie hotarele, şi de nisip se ruşinează, şi noaptea şi ziua măsurile cele puse lor le păzesc, iar oamenii defaimă dumnezeieştile legi".

[84] Zice însă Teodorit: „Vrednică de laudă e şi Pronia aceasta a Făcătorului a toate: că, zidind vietăţile cele prea mari, le-a aşezat în noianurile celelalte, greu de înotat, arătând

8. Focul, grindina, zăpada, gheața, duhul cel de vifor, cele ce fac cuvântul Lui.

„Lăudați, zice, pe Domnul, și tu, focule, adică fulgerul, și grindina, și omătul, și gheața și vântul cel puternic și covârșitor – că aceasta arată duhul [vântul] cel de vifor –, pentru că voi, toate, vă supuneți poruncii lui Dumnezeu, făcându-vă și lucrându-vă nu simplu și la întâmplare, ci spre folosul și trebuința oamenilor"[81].

9. Munții și toate dealurile, pomii roditori și toți cedrii.

10. Fiarele și toate dobitoacele, cele ce se târăsc și păsările cele zburătoare.

Fiindcă cele mai pricinuitoare de bucurie și mai frumoase, și mai trebuitoare, și mai folositoare zidiri ale lui Dumnezeu își au mirarea și lauda arătată, pentru aceasta David, lăsând la o parte pe unele, se îndeletnicește mai

---

adică cu facerea lor puterea Sa și cu pomenirea lor înspăimântându-i pe oameni, iar cu oprirea vătămării celei din acestea a propovăduit bunătatea Sa".

[81] Zice însă Eusebie: „Pomenește mai întâi de stihia cea caldă, care, fiindcă se află având putere stricătoare, s-a legat cu voia lui Dumnezeu ca de niște legături; și petrece prin toate trupurile și prin toată firea vietăților, și este și prin lemne, și în saduri, și prin flori, și prin aer, puterea lui cea stricătoare fiind uitată (ori ascunsă)". Iar Teodorit zice: „În aer se face și omătul, și grindina, și gheața, și vânturile cele iuți, că pe acestea le-a numit vifor; și focul încă nu e numai în pământ, ci se poate vedea arătându-se și în aer, că și fulgerele și trăsnetele și flăcările prin aer se slobozesc. «Încă și acestea, zice, de semnele [νεύμασιν, sau: încuviințările] lui Dumnezeu se poartă, nu ca niște însuflețite și cuvântătoare, ci ca următoare voii Lui», că, încuviințând Dumnezeu, fiecare din acestea se fac". Zice însă și Hrisostom: „Sunt încă despre acestea și alte cuvinte negrăite, pe care Însuși Făcătorul le știe. Pentru aceasta și oarecine zicea: *Nu e cu putință a zice «Ce e aceasta?» și «Pentru ce aceea?», că toate spre nevoia tuturor lor s-au zidit* (Sirah 39: 21). Că focul și grindina săvârșesc rânduială de slujitori, precum atunci la cuptorul Babilonului, făcând două lucruri deodată: arzând și răcorind. Dar și aceasta e de mulțumire? Cu adevărat, de multă: că pe Dumnezeu la fel trebuie a-L lăuda și când bate, și când sloboade din bătaie, că amândouă sunt ale purtării de grijă, amândouă ale bunătății. Dar oamenii cu adevărat una o fac din bunătate, iar cealaltă din răutate și din mânie, iar Dumnezeu amândouă le face din iubire de oameni. Asemenea dar se cuvine a-L lăuda: și pentru că a pus pe Adam în Rai, și pentru că l-a scos, și a cunoaște har [a fi recunoscători] nu numai pentru Împărăție, ci și pentru Gheena, căci pentru aceasta a făcut-o și cu ea ne îngrozește, ca de răutate să ne izbăvească. Și nu pedepsește numai cu grindina și focul, ci adaugă și bătăile. Ce, nu știi cele ce s-au făcut în Egipt, câte minuni s-au făcut prin stihiile acestea, și Evreilor, și neamului nostru?"

mai cu cuvântul la cele ce oamenilor li se par mai mâhnicioase, adică la foc, la fulger, la grindină, la gheață și la celelalte, precum am zis mai sus. Așijderea se îndeletnicește și la zidirile cele ce par mai fără trebuință, adică la munți, la dealuri, la pomii cei roditori și la cedri[56]. Așijderea și la cele ce par vătămătoare, care sunt fiarele și cele târâtoare[57], și pe toate acestea le cheamă spre a slavoslovi pe Dumnezeu, pentru ca să arate cu desăvârșire și din acestea purtarea de grijă a lui Dumnezeu cea peste-tot-cuprinzătoare, și pentru ca să învețe pe oameni cât de minunate sunt toate acestea, cât de vrednice de laudă și trebnice, și că au rațiune și scop minunat pentru care s-au zidit, măcar deși rațiunea aceasta și scopul nouă ne este nepriceput, ori cu anevoie de priceput, după Hrisostom. Că fulgerul se face spre semn de ploaie, ori de multe ori și de vânt, iar grindina și omătul se fac lesnicioase la lucrarea pământului, iar vântul cel de vifor uneori alungă norii dintr-un loc în altul, iar alteori îi adună, și una și alta făcându-se pentru folos, măcar deși nouă ni se par a fi fără folos, pentru necunoștința ce o avem. Iar munții și cedrii (prin cedri însă, ca prin cei mai mari, se cuprind și ceilalți copaci neroditori), munții, zic, și cedrii și ceilalți copaci neroditori trebnicesc la facerilor caselor și la alcătuirile corăbiilor, și, pe scurt, nicio zidire nu este de prisos, nici nu s-a făcut simplu și la întâmplare. Iar leii, leoparzii, și elefanții și cei cu un singur corn (adică unicornii ori inorogii) și rinocerii (adică cei cu un corn în nas) și alte asemenea fiare, așijderea și din târâtoare, balaurii și șerpii, scorpiile (scorpionii) și celelalte vietății otrăvitoare, și acestea, zic, trebnicesc la viața omului, pentru că

---

[56] Zice însă Teologul Grigorie: „Spune cum stă pământul: o parte pe vârfuri de munți înălțată, și alta pe câmpii așezată, și aceasta în multe chipuri și în multe feluri; și strămutându-se cu schimbările cele după puțină vreme, și așa spre trebuință este mai îmbelșugată, și cu felurimea mai bucurătoare; și una e împărțită spre locuire, iar alta nelocuită, prima fiind curmată de covârșirile munților, iar cealaltă spre altă margine oarecare rupându-se se mută, și astfel e o prea arătată cunoștință a mărimii lucrării lui Dumnezeu. Socotește, rogu-te, felurimea și îmbelșugarea roadelor, socotește puterile rădăcinilor, ale umorilor, miresmelor, florilor, nu numai ale celor prea dulci, ci și ale celor folositoare spre sănătate, și darurile culorilor, pentru că ție toate ți le-a pus înainte ca într-o masă obștească cu toate felurile s-au pus câte spre nevoie și câte spre îndulcire, că de nu pentru altceva, măcar pentru cele prin care ți se face bine să cunoști pe Dumnezeu și cu temerea să te faci pe sineți mai priceput".

[57] Zice însă Eusebie: „Precum de la munți și de la dealuri s-a mutat la cele mai bune, acestea fiind sadurile cele din pământ, tot așa iarăși de la aceștia la firea vietăților, care însă sunt împărtășite de mai multă putere decât sadurile, că acelea erau întru singură mișcarea cea hrănitoare și crescătoare, iar vietățile sunt de sine în suflet schimbătoare, și se împărtășesc de porniri [ὁρμῆς = impulsuri, dorințe] și de închipuire [imaginație] și de simțire deosebitoare; apoi desparte și aici neamul vietăților necuvântătoare – atât în cel sălbatic (pe care-l numește și *fiare*), cât și în cel blând (pe care le zice și *dobitoace*); și prin acestea însă, și prin acelea poruncește a lăuda pe Făcătorul, că nimic nu e de prisos, nici netrebnic, chiar dacă scapă cunoștinței noastre".

pricinuiesc frică şi ne fac să ne sfiim şi să fim înţelepţi şi a ne afla în nevoinţă. Încă acestea ne aduc aminte de păcat şi de călcarea poruncii pe care a făcut-o strămoşul în Rai; că pentru aceasta [călcarea poruncii] toate vietăţile cele ce mai întâi se supuneau lui şi de la dânsul şi-au luat numiri, s-au lepădat de a-i sluji şi de i se mai supune mai departe. Las deoparte aici[88] şi nu mai zic şi de celelalte trebuinţe şi folosiri ce le pricinuiesc fiarele şi şerpii la osebite doftorii. Deci dacă zidirile cele pricinuitoare de mâhniciune şi cele ce par netrebnice şi vătămătoare sunt atât de trebnice, încât printr-insele se aduce laudă şi slavoslovie lui Dumnezeu, ce să mai zică cineva şi despre celelalte zidiri? Care nu sunt de acest fel, ci sunt pricinuitoare de bucurie, trebnice şi folositoare?[89]"

11. Împăraţii pământului şi toate popoarele, domnii şi toţi judecătorii pământului.

Iarăşi arată David aici şi altfel de Pronie a lui Dumnezeu, aceea pentru stăpânitori şi supuşi; că lucru al înţelepciunii lui Dumnezeu este ca întreaga lume să fie împărţită în stăpânitori şi supuşi, după Hrisostom. Îi pomeneşte dar pe împăraţi, pe stăpânitori şi pe judecători, fiindcă aceştia sunt cei care stăpânesc şi judecă pe ceilalţi. „Lăudaţi, zice, şi mulţumiţi Domnului, voi, stăpânitorilor, mulţumiţi pentru că v-aţi ales spre a purta de grijă de ceilalţi, iar voi, cei supuşi, pentru că v-aţi învrednicit a dobândi de la stăpânitori pronie şi purtare de grijă, şi toţi împreună lăudaţi pe Domnul, pentru că de la voi a dat Domnul oamenilor buna-rânduială". Deci, a fi cineva începător şi a stăpâni curat este lucru al lui Dumnezeu, iar a fi începător şi a stăpâni rău este lucru al pângăritei socotinţe a stăpânitorilor; iar a se alege cei răi şi a stăpâni rău, aceasta e însuşire a vicleşugului oamenilor care i-au ales. Zicând însă David *şi toate popoarele*, nu a arătat numai pe bărbaţi, ci şi pe femei, şi, de obşte, fiecare neam şi fiecare vârstă[90].

---

[88] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu pune dar drept pricină [a patimilor, necazurilor etc.] lucrurile, ci întotdeauna socotinţa ta, că de nu te vei îngriji de aceasta, şi de sine te vei vătăma, şi de trupul tău. Iar de vei purta de grijă de dânsa, nici de la demoni, necum de la fiare, nu vei suferi ceva rău sau neplăcut".

[89] Iar Eusebie împreună cu Teodorit: „Pomenind de fiare şi de dobitoace, deosebeşte şi un al treilea neam [specie]: de cele târâtoare; pomeneşte încă şi de neamul cel zburător, ca să nu lipsească niciuna din părţile lumii. Dar fiindcă cuvântul nu a pomenit de peşti, nici de neamul cel înotător, să se ştie că acesta s-a pomenit alături de cele zburătoare. Iar cu pomenirea târâtoarelor a însoţit, după Teodorit, şi firea înotătoarelor, că acelea se târăsc şi ele în ape. Tot aşa le-a numit şi Dumnezeu la Facere, că a zis: *Să scoată apele târâtoare cu suflete vii*".

[90] Zice însă Hrisostom: „Văzând robie, nu prihăni pe Făcător, ci de păcat fugi, din pricina căruia neamul oamenilor a fost despărţit în stăpânire şi robie, aşa încât, din aceeaşi ţărână

12. Tinerii şi fecioarele, bătrânii cu cei mai tineri, să laude numele Domnului, că s-a înălţat numele Lui al unuia [singur].

„Să laude, zice, numele Domnului bărbaţii cei tineri şi fetele cele tinere, ca încă din tânăra lor vârstă să se deprindă a slavoslovi pe Dumnezeu; iar bătrânii să slavoslovească pe Dumnezeu, mulţumindu-I pentru că au ajuns la o vârstă bătrânească ca aceasta"[91]. Iar *mai tineri* a numit iarăşi pe cei tineri, pentru a-i osebi de bătrâni. „Toţi aceştia, zice, să slavoslovească pe Domnul, pentru că singur numele Domnului s-a mărit, pentru măririle lucrărilor Sale"[92].

---

fiind ei, o parte să stăpânească şi alta să se stăpânească". „Iar acestea sunt despre chipul cel unul şi în vrednicia cea una (poate cele pe care le-a dat Dumnezeu omului)", după Teologul Grigorie. [Paranteza aparţine Mitropolitului Veniamin. Sfântul Grigorie pare a spune - legat şi de zisa lui Hrisostom pe care Sfântul Nicodim o împreună cu cea a Sfântului Grigorie - că legătura dintre om şi Dumnezeu, cea prilejuită şi/sau promovată (şi) după chipul imprimat în om, şi-a schimbat cumva direcţia, omul concentrându-se (şi) asupra relaţiei cu stăpânitorii lumeşti, şi aceasta în mare măsură din nesiguranţa la care s-a expus prin păcat (cf. şi Fac. 4: 14).]

[91] Iar după Marele Vasile: „Tânărul cel după suflet este cel desăvârşit şi înalt către toate părţile faptei bune, înfocat cu duhul, aprins către lucrările bunei-cinstiri, osârdnic către săvârşirea tuturor lucrărilor celor bune, pe care Evanghelia îl numeşte şi siluitor în stare să răpească Împărăţia cerurilor (cf. Matei 11: 12), pe care şi ca pe un iscusit în laude îl primeşte şi Duhul Cel Sfânt: iată, şi în proorocia lui Ioil, tinerilor li s-a făgăduit să vadă vedenii. Bătrân cu sufletul este cel desăvârşit cu înţelepciunea, în felul în care a fost Daniil, în trup tineresc fiind, a arătat cinstirea cea din înţelepciune, făcându-se mai vrednic de cinstire decât toată bătrâneţea [trupească]. Dar şi Solomon aşa hotărăşte a fi bătrâneţea, zicând: *Bătrâneţea este înţelepciunea oamenilor* (Pilde 30: 2)".

[92] Zice însă Hrisostom: „Am arătat, zice, purtarea Lui de grijă şi toate cele ce se văd, slava şi mărimea; însă nu numai pentru acestea trebuie a lăuda pe Dumnezeu, ci şi afară de acestea; că şi dincolo de acestea şi fără de acestea I s-au menit Lui şi înălţimea, şi slava, şi mulţumirea cea de la toate. Şi bine zice aşa, spre osebirea de cei ce nu sunt dumnezei". „Că, după Teodorit, pomenirea dumnezeilor cu nume mincinos s-a stins şi s-a arătat a fi cinstit numai numele Celui ce este singur Dumnezeu". Iar Eusebie zice: „Psalmul, toate chemându-le spre slava lui Dumnezeu, pe cele de sus şi pe cele de jos, arată acum lucru de nevoie: că trebuie ca toate, şi cele din cer şi cele de pe pământ, a lăuda pe Dumnezeul lor. Că zice că: «De vreme ce puterea Lui cea făcătoare de minuni arată şi pe pământ şi în cer dumnezeiasca lucrare, şi, de vreme ce vârtutea numelui Său pe toate le plineşte, toate să vină spre lauda Lui ca, cu o liră cu multe strune alcătuită – subţiri şi groase şi înalte şi de mijloc şi bine-potrivite [acordate] cu meşteşugul musicesc –, într-un chip ca acesta toată zidirea – cu părţile ei din osebite cete şi din mai multe danţuri alcătuindu-se – o cântare de laudă dulce şi de mărturisire şi teologie să înalţe lui Dumnezeu, Împăratului a toate".

13. Mărturisirea Lui pe pământ şi în cer, şi va înălţa cornul poporului Său.

„Mulţumirea, zice, şi slavoslovia Domnului se face atât pe pământ, de oameni, cât şi în ceruri, de îngeri, şi Domnul va creşte şi va mări cornul, adică puterea poporului Său"[93].

14. Cântare tuturor cuvioşilor Lui,

Se cuvine ca, cântarea şi slavoslovia Domnului într-un chip mai deosebit să o facă oamenii cei cuvioşi, adică cei afierosiţi Domnului, că aceştia mai vârtos se cuvine să laude pe Dumnezeu, de vreme ce, mai mult decât ceilalţi, aceştia ştiu măririle şi facerile de bine ale lui Dumnezeu. A zis însă şi în Psalmul 32: *Celor drepţi li se cuvine lauda*; şi caută acolo tâlcuirea.

fiilor lui Israel, poporului ce se apropie de El.

„Cântarea, zice, şi slavoslovia lui Dumnezeu se potrivesc fiilor lui Israel, adică poporului celui ce se apropie de Dumnezeu, nu după loc, ci după ţinerea şi aşezarea credinţei şi a dragostei, şi după slujirea şi iubirea* faptelor bune". Ori zice: „Cântarea şi lauda va urma cuvioşilor robi ai lui Dumnezeu prin virtute". Pentru aceasta se cuvine ca toţi împreună să se silească a se face cuvioşi, adică să se apropie şi să se afierosească lui Dumnezeu, care lucru se isprăveşte mai vârtos prin viaţa monahicească, că, de se vor face astfel, se vor învrednici de slavă şi de la Dumnezeu şi de la oameni[94].

---

[93] Zice însă şi Teodorit: „Că nu numai cele cereşti Îl laudă pe Dânsul, ci tot pământul s-a umplut de a cunoaşte pe Domnul, ca o apă multă ce acoperă mările, «că va arăta, zice, pe poporul Său nebiruit şi vestit», căci *corn* a numit tăria, de la metafora vitelor celor purtătoare de coarne, cele ce se sunt cinstite pentru tăria lor din coarne".

* οἰκειότητα. Mai exact: după înrudirea/asemănarea întru virtuţi sau prin „împrietenirea"/deprinderea iubitoare cu ele.

[94] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Zicând *cântare tuturor*, adică lauda, nu simplu a zis «oamenilor», ci *cuvioşilor Lui*; şi zicând *fiilor lui Israel*, a adăugat *poporului celui ce se apropie de El*, ca nu cumva, zicând «poporului Lui», prin aceasta să-i facă mai trândavi şi, într-aceasta numai nădăjduindu-se ei, să se lenevească dinspre virtutea cea sufletească. Iar ceea ce zice aceasta este: «De sunteţi cuvioşi, adică de vă apropiaţi de El prin fapte, veţi dobândi multă slavă, că tot cel ce se sârguieşte să se apropie de El, numai acela singur cu adevărat poate fi israelitean, căruia îi va fi cântarea şi slava, slăvindu-se de Dumnezeu, şi pentru că el slăveşte pe Dumnezeu".

PSALMUL 149

Aliluia[95].

1. Cântaţi Domnului cântare nouă,

Această zicere o a zis dumnezeiescul David întru mulţi alţi psalmi şi s-a tâlcuit şi în Psalmul 32. Deci, după istorie psalmul acesta se zice pentru Iudeii cei ce au biruit pe neamuri după slobozenia din Babilon, după Teodorit. Iar după anagogie, psalmul acesta se zice pentru Creştini, după Hrisostom, că aşa îl tâlcuieşte şi Teologul Grigorie în duminica cea nouă, în cuvântul despre înnoiri, zicând: „Cântare nouă cântă Domnului cei ai zidirii celei noi, cei ai Testamentului celui nou, cei ce s-au îmbrăcat cu omul cel nou"[96].

lauda Lui în adunarea [biserica] cuvioşilor.

Am zis în psalmul de dinainte la *cântare tuturor cuvioşilor Lui*. Că aceasta este una şi aceeaşi cu aceea[97].

---

[95] Iar Teodorit adaugă: „Psalmul acesta vesteşte mai-nainte despre isprăvile cele făcute de Macabei". [Zicerea de aici o aflăm pusă de Sfântul Nicodim ca tâlcuire a ultimului verset din psalmul trecut. În schimb, în *Tâlcuirea la Psalmi* a lui Teodorit, aflată în *Patrologia Greacă*, Vol. 80, ea este pusă la începutul psalmului de faţă, la care început, în schimb, Sfântul Nicodim adaugă un text din Teodorit ce nu e prezent în Patrologie la locul cu pricina. El arată aşa: După Teodorit: „Psalmul acesta este poruncit spre citire Iudeilor cei întorşi din robie şi care au biruit multe neamuri".] Iar după Atanasie şi Eusebie: „Printr-o înţelegere mai înaltă, aici sunt chemaţi apostolii, după ce au predanisit cuvântul Noului Testament la neamuri. Tu însă ţine minte că David, şi în altă parte, atunci, face pomenire de *cântare nouă* împreună cu aceasta şi chemarea cea prin Mântuitorul: că în Psalmul 97, după ce a zis *cântaţi Domnului cântare nouă*, a adăugat *că minunate a făcut Domnul*. Şi care sunt cele minunate? Uneşte aceasta cu *cunoscută a facut Domnul mântuirea Sa, înaintea neamurilor a descoperit dreptatea Sa* (Ps. 97: 2). Însă aici, în chip mai vederat, a cuprins şi numele bisericii [adică prin *adunarea cuvioşilor*]".

[96] Şi în altă parte acelaşi Teolog Grigorie zice: „Pentru aceasta se zice şi *Testament Nou* şi ni se porunceşte *a cânta Domnului cântare nouă*, nouă, celor ce ne-am târât de păcat în Babilon şi în tulburarea cea rea, căci cu adevărat nu putem cânta dumnezeiasca cântare dintr-un pământ străin, căci aici alcătuim cântare şi vieţuire nouă".

[97] Zice însă şi Origen: „Precum nu e frumoasă lauda în gura păcătosului, tot aşa în adunarea celor ce viclenesc, ci în adunarea cuvioşilor, ori întru unul ori între puţini". „Că

2. Să se veselească Israel de Cel ce l-a făcut pe el; şi fiii Sionului să se bucure de Împăratul lor.

„Să se veselească, zice, noul Israel, cel ce în chip nou cântă lui Dumnezeu, adică fiecare Creştin, întâi pentru că Dumnezeu S-a făcut om, al doilea pentru că a fost dobândit de Dumnezeu prin credinţă şi l-a făcut pe el popor al său". Iar *fiii Sionului* sunt fiii Noului Testament al Evangheliei, adică Creştinii. „Aceştia, zice, să se bucure cântând Domnului şi să mulţumească veselindu-se atât pentru facerea pe care o au luat de la El, cât şi pentru apropierea de Dumnezeu de care s-au învrednicit[98]. Că Dumnezeu a împărăţit întru dânşii ca întru nişte fii ai Săi şi prieteni, care lucru este un altfel de facere de bine"[99].

3. Să laude numele Lui în horă; în timpane şi în psaltire să-I cânte Lui.

„Toţi Creştinii, zice, fiii Noului Sion, să laude numele lui Dumnezeu cu horă, adică în unire şi în conglăsuire, ca conglăsuirea cântării de laudă să pricinuiască lor unire şi conglăsuire de dragoste, într-o împreună-răsuflare şi într-o singură minte"[100]. Deci poporului celui vechi al Evreilor adică îi era îngăduit a lăuda pe Dumnezeu cu organe musiceşti, precum zice David şi aici; le era lor îngăduit a jertfi şi dobitoace, pentru slăbiciunea minţii lor şi pentru iubirea de îndulcire, iar pentru noul popor al Creştinilor, *timpan* adică (dobă) îi este

---

a lăuda pe Dumnezeu, după Teodorit, e lucru osebit cuvioşilor şi celor fărădelege". Şi Hrisostom zice: „Vezi că mai-nainte de graiuri caută mulţumirea cea prin laudă şi prin faptă? Şi că pe aceştia îi aduce la ceata celor ce-L laudă? Că nu e îndestul a mulţumi numai prin graiuri, de nu se va întâmpla a fi şi virtutea cea prin fapte. Şi încă ceva învaţă aici: arată că împreună cu toată conglăsuirea [cu tot glasul cel din Biserică] trebuie să se aducă laudele lui Dumnezeu, că Biserica e nume de adunare [συστήματοσ] şi de sobor".

98 „Nu simplu, zice, să mulţumeşti, după Hrisostom, ci cu dulceaţă, cu veselie, înfierbântându-te cu mintea, că aşezarea cea sufletească a celui ce mulţumeşte o caută, ca să se aprindă cu dorul, ca să se deştepte cu iubirea, ca să se înfierbânte poporul de dragostea Dumnezeului pe care-L laudă".

99 Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cu adevărat al tuturor este Dumnezeul a toate, iar cu osebire se afla ca Împărat al Israelitenilor, dar îndată ce ei au bolit de nemulţumire şi au cerut a li se face alt împărat, Dumnezeu, Cel lepădat de dânşii, a zis către Samuil: *Nu pe tine te-au defăimat, ci pe Mine, ca să nu împărăţesc întru dânşii* (I Împ. 8: 7)".

100 Pentru aceasta a zis Hrisostom: „De aceea toţi de obşte aduc lui Dumnezeu laudele, ca dintr-o gură o laudă să înalţe împăratului. Aceasta şi Pavel o însemnează zicând: *Nepărăsind adunarea voastră, ci rugându-vă* (Evr. 10: 25); dar şi însăşi rugăciunea aceasta însemnează că se ridică de la obştea tuturor: *Tatăl nostru Carele eşti în ceruri*; că pretutindenea foloseşte nume la plural".

omorârea îndulcirii trupeşti, după Origen, fiindcă doba se face din piele de dobitoc mort, iar psaltirea la poporul cel nou este în-răsunarea* cea de sus de la harul Sfântului Duh, pentru că şi organul psaltirii din partea cea de sus avea începutul glasurilor. Ori doba adică este lucrarea, iar psaltirea este vederea cu mintea. Drept aceea se cuvine să cântăm lui Dumnezeu prin lucrare şi prin vedere, astfel omorând cu adevărat patimile şi de sus în-răsunându-le* de la Dumnezeu. Am spus despre înalta înţelegere (după anagogie adică) a psaltirii şi la Psalmul 32, tâlcuind aceasta: *În psaltire cu zece strune cântaţi-I Lui*. Vezi şi în *Precuvântarea* cărţii la capitolul 6.

4. Că binevoieşte Domnul întru poporul Său şi va înălţa pe cei blânzi întru mântuire.

„Domnului, zice, Îi este bine-plăcut ori voieşte bunătăţi poporului Său - după cea scrisă: *Întru oameni bunăvoire* (Luca 12: 14) - şi pe cei blânzi şi smeriţi îi va slăvi şi împreună îi va mântui". S-a zis însă şi la Psalmul 146: *Cel ce primeşte pe cei blânzi, Domnul*[101].

5. Lăuda-se-vor cuvioşii întru slavă şi se vor bucura întru aşternuturile lor.

Zicerile acestui psalm trebuie să le tâlcuim mai întâi după istorie până în sfârşit, iar apoi îl vom tâlcui şi după anagogie. Prooroceşte dar psalmul acesta – după înţelegerea cea mai la îndemână – despre biruinţa Evreilor care a fost când au biruit neamurile dimprejur care împiedicau înnoirea şi zidirea cea de-a doua a cetăţii Ierusalimului. „Se vor lăuda, zice, Israelitenii cei afierosiţi lui Dumnezeu cu slava biruinţei şi a ajutorării cea dată lor de la Dumnezeu asupra neamurilor, şi aşa nu numai că fără frică se vor culca, ci şi cu bucuria şi veselia inimii lor, fiindcă s-au slobozit desăvârşit de păgânii cei ce-i vrăjmăşeau"[102].

---

* ἐνηχῆται = rezonanţa, acompaniamentul, răsunetul.

* Cântarea şi vederea adică.

101 De aceasta a zis Hrisostom: „Ce ar putea fi asemenea cu această bună-norocire, dacă nu atunci când Dumnezeu e milostiv? Căci, cu adevărat, a înălţa e lucru al lui Dumnezeu, iar a fi blând este al oamenilor, că nu se vor face cele de la Dumnezeu dacă mai-nainte nu vor merge cele ale oamenilor. Şi vezi mărimea dăruirii, că nu a zis simplu *întru mântuire*, ci *va înălţa întru mântuire*, adică nu va izbăvi numai de cele rele, ci împreună cu mântuirea îi va face şi vestiţi, dând lor şi slava".

102 După acelaşi Hrisostom: „Drepţii se vor lăuda întru slava cea viitoare şi se vor veseli în veşnicele locaşuri şi în corturile nestricate". Iar după Atanasie şi Eusebie: „Poporul întru care binevoieşte Dumnezeu sunt apostolii Mântuitorului; aceştia sunt blânzi şi cuvioşi, care au şi adormit în pace, şi sfârşitul călătoriei lor l-au aflat întru veselie şi

6. Înălțările lui Dumnezeu în gâtlejul lor și săbii de amândouă părțile ascuțite în mâinile lor.

Zicerea aceasta vrea să spună adică că Israeliteni, lăudând pe Dumnezeul lor, vor bate pe vrăjmașii lor și că laudele și slavosloviile lui Dumnezeu vor fi în gurile lor, iar săbiile și pavezele se vor afla în mâinile lor, tăind și junghiind pe vrăjmașii lor, care-i pizmuiau[103].

7. Ca să facă izbândă întru neamuri, mustrări întru popoare.

„Israelitenii, zice, vor lăuda cu gura lor pe Dumnezeu și cu mâinile îi vor războí pe vrăjmașii lor, ca așa să izbândească Dumnezeu asupra neamurilor celor vecine cu Ierusalimul, fiindcă cu nedreptate vrăjmășeau pe poporul Său, și pentru a da judecată și mustrare lui Israel, poporului Său". Căci se mustrau și se prihăneau că pentru păcatele lor erau biruiți de acele neamuri, și nu pentru neputința lui Dumnezeu; deoarece, atunci când Dumnezeu a voit numai, îndată lucrările s-au prefăcut spre bine și în pace minunată.

---

odihnă. Și în chip preaslăvit foarte le-a fost însemnată și moartea prin *așternuturi*, fiindcă Scriptura s-a obișnuit să o numească pe ea și adormire". Altfel însă, după Nichita: „«Cei ce s-au mâhnit se vor bucura pe așternuturile lor, pe care s-au și mâhnit». Însă acum, prin *așternut*, înțelege, rogu-te, o deprindere oarecare și așezare a sufletului necăjit pentru câștigarea faptelor bune; deci unde e mâhniciunea pentru Dumnezeu, acolo va fi și bucurie veșnică".

[103] După Atanasie însă: „Apostolii au vestit cu gura înalta bună-vestire (adică Evanghelia), iar cu faptele lucrau unele ca acestea, ca așa să doboare toată puterea potrivnică". Iar Marele Vasile zice: „Sunt multe înălțări ale lui Dumnezeu: ori cea după cunoștință, ori cea după pricepere, și cea a izvorului măririlor Lui, și a vederii [înțelegerii] judecăților Lui. Toate s-au zis pentru cei drepți, că *înălțările lui Dumnezeu în gâtlejul lor*. Apoi, fiindcă cu dreptatea [ὀρθότης] cea după vedere s-a rânduit și tăria cea din faptă, zice: *Și săbii cu două ascuțișuri în mâinile lor*, adică cuvinte care taie și dezrădăcinează patimile din suflet". Iar după Origen: „Săbii cu două ascuțișuri sunt în mâinile celor ce sunt gata a izbândi și a izgoni toată neascultarea și a strica toată înălțarea ceea ce se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu; este (sabie adică), zic, cuvântul cel cu două ascuțișuri, care cu unul lucrează pentru adevăr, iar cu celălalt împotriva minciunii". Încă, după Nichita: „Săbii cu două ascuțișuri, și nu cu unul, pot fi și cuvintele cele din Vechiul și Noul Testament, prin faptele lor lucrând".

8. Ca să lege pe împărații lor cu obezi și pe slăviții lor cu cătușe de fier.

„Pentru aceasta, zice, Israelitenii vor lăuda pe Dumnezeu cu gura și cu mâinile vor bate pe neamuri, nu numai ca să departeze și să biruiască pe osteni, ci și ca să-i ia robi și legați pe împărații vrăjmașilor lor și pe ceilalți stăpânitori ai lor în obezi și în cătușe"[104].

9. Ca să facă întru dânșii judecată scrisă;

„Pentru aceasta, Israelitenii, zice, cu gura vor lăuda pe Dumnezeu și cu mâinile vor bate neamurile, ca printr-înșii să facă Dumnezeu judecată și dreaptă pieire neamurilor celor ce-i vrăjmășeau, să le facă izbândă și apărare, care judecată și izbândă va rămâne scrisă în cărți, pomenindu-se în tot veacul acesta. Ori scrisă și neștearsă în viața aceasta; și scrisă oarecum ca pe un monument"[105].

slava aceasta este a tuturor cuvioșilor Lui.

Aceasta care? A birui adică Evreii neamurile cele de prin țările cele apropiate ori, mai bine zis, a le birui cu un chip preaslăvit și minunat ca acesta – prin ajutorul lui Dumnezeu, după Hrisostom.

Așa cu adevărat s-a tâlcuit psalmul acesta după istorie, iar după anagogie se tâlcuiește așa: *Lăuda-se-vor cuvioșii întru slavă*, adică întru ceea ce va să fie, după Hrisostom. *Că nu sunt vrednice*, zice, *pătimirile vremii acesteia către slava ceea ce se va descoperi nouă* (Rom. 8: 18). Iar *slava* e Crucea, după cea zisă: *Mie însă să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului Iisus Hristos* (Gal. 6: 14), și după aceasta: *Acum S-a preaslăvit Fiul Omului* (Ioan 13: 3). Laudă

---

[104] Zice însă Origen: „Și cel ce împiedică pe învățătorii de credință străină și pe cei socotiți între dânșii slăviți pentru păruta destoinicie [și acesta, zic] leagă pe împărații lor în obezi și în cătușe, ca așa să nu mai stăpânească pe cei ce din vechime erau stăpâniți de ei pentru lesnirea amăgirii". Iar Teodorit tâlcuiește aceasta după istorie, zicând: „Prin acestea spune de mai-nainte de bărbăția Macabeilor prin care au supus neamurile cele apropiate de ei și care și împotriva Macedonenilor s-au luptat; și multe alte ca acestea învață istoria că s-au isprăvit de dânșii; și celor ce voiesc să citească lesne le va fi a învăța adevărul proorociei".

[105] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Cum adică este scrisă? Adică vădită, mărturisită, neputându-se da uitării, că astfel sunt lucrările lui Dumnezeu și, pentru mărimea isprăvilor și pentru covârșirea facerii minunilor, se întind în toată vremea. «Astfel, zice, e biruința, încât și tuturor e arătată și așa de vederată, de ca și cum ar fi scrisă și niciodinioară ștearsă»".

David pe *cei **blânzi*** şi pe *cei cuvioşi*, pentru ca să ne îndemne şi pe noi la blândeţe şi cuvioşie. *Şi se vor bucura pe aşternuturile lor*, adică în lăcaşurile cele veşnice gătite lor şi în corturile cele nestricate, după Hrisostom. Iar *înălţări ale lui Dumnezeu* înţelegem că sunt glasurile cele cuvenite lui Dumnezeu prin cântări şi prin cuvântări de Dumnezeu care preaînalţă pe Dumnezeu. Iar prin *săbii cu două ascuţişuri*, adică tăioase, înţelegem Crucea Domnului care strică şi taie tulburările dracilor. Prin *săbii* se înţelege şi vieţuirea apostolilor şi a moştenitorilor lor, care [vieţuire] este ascuţită în cuvânt şi în lucru, ori cu fapta şi cu vederea. *Ca să facă izbândă întru neamuri*, adică petrecerea apostolilor este în acest fel şi pentru acest scop, ca să slobozească neamurile din robia şi tirania Diavolului şi ca să înfrunte popoarele Iudeilor ca pe nişte luptători împotriva lui Dumnezeu şi orbi spre lumina adevărului, şi *ca să lege pe împăraţii neamurilor şi pe cei slăviţi ai lor cu legături de fier*, ale credinţei, a temerii de Dumnezeu şi a iubirii Lui, după Atanasie. Dacă însă apostolii şi moştenitorii lor i-au legat pe ei, cu mult mai vârtos pe păgânii şi pe împăraţii lor cei ce vor fi în urmă. Ori *împăraţi şi slăviţi ai neamurilor* numeşte pe demonii cei ce împărăţeau peste neamuri, care luau slavă şi cinste de la păgâni. Apostolii au legat însă mâinile acestora cu legăturile nelucrării, *ca să facă întru dânşii judecată scrisă*, adică au lucrat acestea ca să scrie neamurilor hotărâri şi legi scrise ale vieţuirii iubitoare de Dumnezeu, după Atanasie. *Slava aceasta este a tuturor cuvioşilor Lui*, adică a tuturor celor ce fac acestea. Care? A isprăvi adică apostolii astfel de lucrări mari, după acelaşi Atanasie.

PSALMUL 150

Aliluia.

În laudă şi în mulţumire lui Dumnezeu a sfârşit David Cartea Psalmilor, după Hrisostom, pentru ca să ne înveţe să mulţumim şi noi lui Dumnezeu pentru toate facerile de bine sau nenorocirile ce le-ar slobozi asupra noastră de la începutul şi până la sfârşitul fiecărei lucrări a noastre[106].

---

[106] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Vezi unde s-a încheiat cartea: în mulţumire! Că aceasta trebuie să ne fie nouă şi început şi sfârşit al graiurilor şi al lucrurilor noastre, despre care şi Pavel zice: *Şi orice faceţi, în cuvânt sau în faptă, toate întru numele Domnului Iisus, mulţumind lui Dumnezeu şi Părintelui prin El* (Col. 3: 17)".

1. Lăudaţi pe Dumnezeu întru Sfinţii Săi.

„Lăudaţi, zice, şi slavosloviţi pe Dumnezeu prin [ἐν] Sfinţii Săi, adică pentru că a pricinuit o astfel de petrecere sfântă în viaţa oamenilor, pe care i-a făcut din îngeri oameni", după Hrisostom[107].

Lăudaţi pe El întru tăria puterii Lui.

„Lăudaţi, zice, pe Dumnezeu pentru tăria cerului, care s-a făcut astfel de puterea lui Dumnezeu". Însă aceasta o zice David despre cerul cerului al doilea: căci văzându-se acesta, îi porneşte pe cei ce văd mărimea şi frumuseţea şi celelalte însuşiri fireşti ale lui să se minuneze şi să slavoslovească pe Făcătorul lui. Vezi însă, o, cititorule, cum David a pus mai întâi pe sfinţi şi apoi tăria cerului, pentru că sfinţii sunt mult mai vrednici de mirare decât cerul cel ce se vede de toţi[108].

2. Lăudaţi pe El întru puterile Lui.

„Slavosloviţi, zice, pe Dumnezeu pentru puterile ce le face şi de obşte tuturor, şi fiecăruia în parte, felurite minuni lucrând", după Hrisostom. „Ori slavosloviţi pe Dumnezeu pentru puterile Sale pe care le arată zidirile Lui, că acestea Îl propovăduiesc pe Dumnezeu Mare şi Puternic şi Atotputernic cu singură priveliştea lor".

---

[107] Zice însă Teodorit: „Despre viaţa sfântă şi despre oamenii cei sfinţi zice aici; că şi acesta e un prilej îndestul de laudă: că dacă ni se porunceşte să luăm prilej de laudă de la saduri, de la fiare şi de la cele târâtoare, cu mult mai vârtos se cuvine a privi la sfinţi şi pe Dumnezeul acestora mai cu dreptate a-L lăuda. Că cine e cel ce, învăţându-se după Fericitul Pavel, ori după dumnezeiescul Petru, ori după dumnezeiescul Ioan, ori după ceilalţi apostoli, ori după purtătorii de biruinţă mucenici, ori după nevoitorii virtuţii cei de acum, nu-şi va porni limba spre lauda lui Dumnezeu, Celui ce a dăruit oamenilor o atât de mare lesnire către cele bune [sau: îndestulare de bunătăţi]".

[108] Zice însă Hrisostom: „Vrea să zică adică întru cei [îngerii] din cerul cel făcut de puterea lui Dumnezeu". Iar Origen zice: „Zicerea *lăudaţi pe Dumnezeu întru sfinţii Lui* este în loc de «nimeni să nu laude pe Dumnezeu ieşind din cele sfinte»; căci cum vom cânta lui Dumnezeu pe pământ străin? Iar pământ străin sunt cele ce nu sunt sfinte; ori, fiindcă lauda lui Dumnezeu e sfântă, şi nu se cuvine a da cele sfinte câinilor ori porcilor, întru sfinţi se cuvine a lăuda pe Dumnezeu, şi nu între câini, nici între porci. Iar *întru tăria puterii Lui*, adică unde e tărie de putere şi de credinţă, asemenea cu cea zidită de un om înţelept pe piatră (cf. Matei 7: 24), acolo, ca întru tăria puterii lui Dumnezeu să se laude Dumnezeu; iar acestea să fie şi întru cel ce zice, şi întru cel ce aude".

Lăudaţi pe El după mulţimea măririi Lui.

„Slavosloviţi, zice, pe Dumnezeu pentru nemărginirea măririi Lui". A zis încă şi la Psalmul 144: *Şi măririi Lui nu este margine*[109].

3. Lăudaţi pe El în glas de trâmbiţă, lăudaţi pe El în psaltire şi în alăută.

4. Lăudaţi pe El în timpane şi în horă, lăudaţi pe El în strune şi în organe.

5. Lăudaţi pe El în chimvale bine-răsunătoare, lăudaţi pe El în chimvale de strigare.

Prin cuvintele acestea, David porunceşte Iudeilor să slavoslovească pe Dumnezeu cu toate organele musiceşti[110]. Iar Creştinii să slavoslovească pe

---

[109] După Eusebie: „Cugetă la mulţimea măririi Lui, şi aşa, pe cât încape întru tine, înalţă lauda; pe cât e cu putinţă, om fiind, înalţă lauda Unui mare ca Acesta, pentru că nimeni nu poate a-L lăuda după vrednicie". Zice însă şi Hrisostom: „Văzuşi dor al sufletului? Văzuşi minte aprinsă? Şi care se sileşte? Şi întrecându-se a-şi covârşi neputinţa? Şi apoi a se întraripa către cerul însuşi? Cu multul dor împreună fiind legat (sufletul zic) de Dumnezeu şi afierosit Lui?"

[110] Altul zice: „*Glasul de trâmbiţă* e un glas al cornului preoţesc, că preoţii foloseau trâmbiţa, aducând aminte de trâmbiţele cele ce s-au făcut în Sinai". „Iar celelalte organe, zice, Teodorit, le întrebuinţau Leviţii în dumnezeiasca biserică lăudând pe Dumnezeu, dar nu pentru că Dumnezeu se veselea de glasul lor, ci pentru primirea scopului celor ce se făceau. Iar aceasta a îngăduit să se facă pentru a-i izbăvi din rătăcirea idolilor, că toate acestea se săvârşeau şi în capiştile idolilor, că şi ei erau iubitori de jocuri şi râsuri; de aceea dar a îngăduit acestea, ca prin ele să-i tragă pe dânşii la Sine, cu vătămarea cea mică oprind-o pe cea mai mare şi prin cele nedesăvârşite mai-nainte învăţându-i cele desăvârşite". A zis şi Hrisostom: „Înţelegând Dumnezeu trândăvirea, lenevirea şi neputinţa lor, a meşteşugit această înţelepciune: amestecând osteneala laudei cu dulceaţa cântării". Iar Isidor Pelusiotul, aşijderea şi Clement Stromateul [Alexandrinul], zice: „«*Lăudaţi pe Dumnezeu în glas de trâmbiţă*, adică întru pomenirea Învierii», care Înviere se va face cu trâmbiţa, precum este scris: «*Lăudaţi pe El în psaltire şi în alăută*, adică cu limba noastră şi cu gura, pe care Duhul ca printr-un oarecare ciocănel [sau: pană] le loveşte». *Lăudaţi pe El în timpane şi în horă*, adică cu trupul şi cu sufletul, că de la suflet se suie rugăciunile către Dumnezeu ca dintr-o horă; ori, prin glasul pe care-l scoate pielea timpanului, Duhul arată Biserica, care printr-un glas ca acesta cugetă la învierea trupului. *Lăudaţi pe El în strune şi în organe*, adică cu inima şi cu toate măruntaiele cele dinlăuntru şi cu vinele [nervii], pe care le-a numit organ; ori *organ* zicem trupul nostru, iar strune, vinele lui prin care a primit potrivită rânduială, şi, robindu-se de Duhul, organul sloboade glasuri omeneşti. *Lăudaţi pe El în chimvale bine-răsunătoare*, adică cu buzele, prin care se împletesc părţile dulcii-cântării cele potrivite, căci chimval al gurii este limba care

Dumnezeu cu toate organele mădularelor trupurilor lor, după Hrisostom, adică cu ochii, cu urechile, cu gura, cu mâinile și cu picioarele. Căci atunci când ochii nu privesc cu înverșunare, ci văd fără patimă și cu cucernicie pentru singura trebuința pe care o au, iar urechile nu primesc cele rele și de rușine și bârfitoare, ci pe singure cele trebuincioase și de suflet folositoare, și când gura nu grăiește cuvinte vătămătoare și de rușine și de râs, ci cele trebuince și duhovnicești, și când mâinile nu răpesc lucru străin, nici nu se lăcomesc, nici nu nedreptățesc, nici nu lovesc, ci se întind în fapte bune, și când picioarele nu aleargă spre răutate, ci umblă pe calea cea dreaptă a virtuții, atunci [se poate zice că] noi slavoslovim pe Dumnezeu cu toate mădularele și organele trupului nostru, aducem Lui o dulce-cântare cu totul potrivită. Însemnăm însă că și Iudeu cântă lui Dumnezeu psalmii cu organele musicești cele mai sus zise, precum am zis în *Precuvântarea* cărții. Iar *horă* numește lauda ce se aduce cu horă, căci cântarea aceasta - care nu se aducea cu organele musicești - era altfel, așijderea și *strunele* aduceau cântare osebită de cele zise. Iar simplu organ îl zice pe cel pe care și noi îl numim acum organ cu un nume osebit[111]. Privitor la *chimvale*, acestea erau de două feluri: unele făceau un glas puternic și dulce, care erau iscusite la dumnezeieștile cântări și laude, iar altele făceau un glas aspru și greu, care acestea erau lesnicioase la strigările cele din războaie[112]. Știu însă și de alegoriile ce le fac oarecari la organele acestea, dar

---

revarsă în buze cele ce se bat". Adaugă însă Origen: „Cel ce grăiește în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu are, nu e chimval bine răsunător".

[111] Zice dumnezeiescul Nil: „*Organ* e tot omul cel bine-plăcut lui Dumnezeu și oamenilor, dar cel ce din pricina păcatelor își bate pieptul său cu umilință, despre acela s-ar putea zice că laudă pe Dumnezeu în timpane și în horă; că, bătându-și pieptul cu umilință și luând împreună cu sineși spre rugăciune hora gândurilor celor plângătoare [jalnice], nu se va defăima de Dumnezeu". Iar Isidor împreună cu Origen zic așa: „Nu cu aramă sunătoare și cu organe de îndulcire [a urechii] se îngăduie să se cântă dumnezeieștile cântări, ci poruncește să facem trupul nostru *timpan*, neavând nicio mișcare a vreunei patimi, ci aflându-se mort dinspre îndulcirile cele pământești; iar *hora* se cere după conglăsuirea cea armonioasă a Bisericii, ca într-un Duh să umble, și cu un sunet și cu aceeași minte și cu aceeași socotință; drept aceea, măcar și mulți de vor fi, de nu se vor conglăsui, nu se vor numi horă; iar prin *strune* arată simțirile cele dintru noi, de care se lovește ciocanul [pana] limbii".

[112] Zice Sfântul Grigorie al Nyssei: „Un [ἓν] chimval este firea cea mai presus de lume a îngerilor, alt chimval este zidirea cea cuvântătoare a oamenilor, precum zice Marele Apostol: *Că toată limba va mărturisi, a celor cerești și a celor pământești și a celor dintru adânc, că Domnul Iisus Hristos este întru slava Tatălui* (Filip. 2: 10). Deci atunci când zidirea se va conglăsui într-o stare de horă, a tuturor celor mai presus de lume și a celor de dedesubt, și, ca cu un chimval, zidirea cea gândită și cea de acum, ce pentru păcat este osebită și despărțită, atunci, zic, se va împlini glasul cel bun dintru conglăsuirea noastră: când vor ajuta adică cele îngerești ridicând starea noastră de tulburare prin dumnezeiasca înconjurare și va striga Biruitorului lauda cea de biruință pentru uciderea

pe acestea le-am lăsat, precum multe ca acestea am lăsat şi la alţi psalmi, căci astfel de alegorii se surpă cu lesnire şi se primesc cu anevoie.

6. Toată suflarea să laude pe Domnul.

Cu un cuvânt peste-tot-cuprinzător [sobornicesc], Proorocul-împăratul porneşte spre lauda şi mulţumirea lui Dumnezeu tot neamul şi toată vârsta neamurilor. Că *suflare* zice sufletul, şi de la suflet a arătat tot omul, şi din parte întregul, în chip unit. Deci David cheamă în viaţa aceasta spre lauda lui Dumnezeu pe cei credincioşi, iar întru Învierea ceea ce va să fie, spre lauda şi slavoslovia Lui, cheamă pe cei necredincioşi, că atunci toţi împreună – şi credincioşii, şi necredincioşii – îşi vor pleca genunchii lui Dumnezeu şi-L vor lăuda[113].

---

vrăjmaşilor, atunci dar se va face lauda aceasta de către toată suflarea, de-a pururea întinzând harul şi fericirea". [Această stare eshatologică a vremilor de pe urmă şi a veacului viitor e anticipată de Biserică prin rostirea acestor psalmi de pe urmă la slujba de dimineaţa de fiecare zi, dimineaţă ce simbolizează şi anticipează dimineaţa Învierii celei de obşte, ce se va face însă cu mai mare covârşire decât odinioară - la Învierea lui Hristos, sau precum acum - în slujbele Bisericii. Păcat este că mare parte din bisericile de mir (cel puţin în Ţara Românească) se numără printre cele despre care Sfântul Nicodim zicea mai sus că „rău fac" şi „fără de cale sunt" dacă nu citesc **toate** aceste laude incluse în rânduiala Utreniei, care socotesc adică ca pe unele să le sară. Să binecuvânteze totuşi Dumnezeu şi această iconomie de astăzi a bisericilor şi să nu osândească lipsa acriviei din slujire, acrivie urmată cu multă frică de Dumnezeu de cei vechi.]

[113] Iar Eusebie zice: „Cu scrierea-împrejur cea de aici a Cărţii Psalmilor, în chip cum nu se poate mai potrivit, cuvântul a pus pecetluire asupra tuturor: a chemat adică toată suflarea spre lauda lui Dumnezeu, ca într-un trup mare, capul împreună cu picioarele şi celelalte mădulare ale trupului întru una adunându-le şi din toate săvârşind o armonie; că acesta dar e sfârşitul [scopul] tuturor. Zic adică că suflarea cea de acum, cea despărţită şi care a căzut în chipurile cele potrivnice, să înceteze odată din împotrivire şi să se întoarcă la un singur jug şi aşa să se alcătuiască o horă a celor ce se mântuiesc după Dumnezeu, ca toată suflarea, întru una adunându-se - deşi nu prin aceleaşi organe -, să privească spre un sfârşit [scop] întru Dumnezeu şi Lui Unuia să-I înalţe laudă". Zice însă şi Teodorit: „Nu numai Iudeii, ci şi toţi oamenii, *că Dumnezeu nu e numai al Iudeilor*, după dumnezeiescul Apostol, *ci şi al neamurilor* (Rom. 3: 29). Că în Psalmul 144 a zis: *Să binecuvânteze tot trupul numele Cel Sfânt al Lui*, iar aici: *Toată suflarea să laude pe Domnul*, dar nici acolo nu a numit numai trupul, nici aici n-a chemat doar suflarea, ci şi prin aceea, şi prin aceasta, şi trupului, şi sufletului porunceşte a lăuda pe Dumnezeul tuturor. Vrednic de laudă este sfârşitul întregii lucrări a Psalmilor şi potrivit scopului proorociei; că proorocia propovăduieşte neamurilor mântuirea, iar sfârşitul [ţinta, scopul] proorociei porunceşte celor ce s-au norocit cu aceasta să laude pe Făcătorul lor de bine, iar noi nu numai că auzim graiurile, ci şi înseşi lucrurile le privim: că Dumnezeul tuturor se laudă în fiecare

Pentru aceasta dar şi noi toţi să lăudăm şi să mulţumim lui Dumnezeu – şi cu lucrul, şi cu cuvântul – pentru toate şi totdeauna; pentru că a lăuda totdeauna pe Dumnezeu este lucru de nevoie oamenilor celor cuvântători şi în toată vremea se cere de la noi ca o datorie neapărată [de neinlăturat]. Aceasta e jertfa bine-plăcută, aceasta e jertfă îngerească, după Hrisostom. Aceasta făcând-o noi, şi viaţa aceasta fără poticnire o vom petrece, şi bunătăţile cele ce vor să fie le vom dobândi. Cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, cu Care împreună şi Părintelui şi Sfântului Duh Îi aducem slavă, cinste şi închinăciune, în vecii vecilor. Amin.

Sfârşit, şi lui Dumnezeu laudă!

S-a tâlmăcit în limba românească şi această sfântă carte, de smeritul K[irio] K[ir] V[eniamin], P[roin, adică „fost"] M[itropolitul] M[oldovei], aflându-mă cu vârsta de 75 de ani fără 4 luni.

---

cetate, oraş şi sat, şi în pustietăţi, şi în munţi, şi pe dealuri, şi prin locurile cele mai depărtate şi nelocuite".

CUPRINS